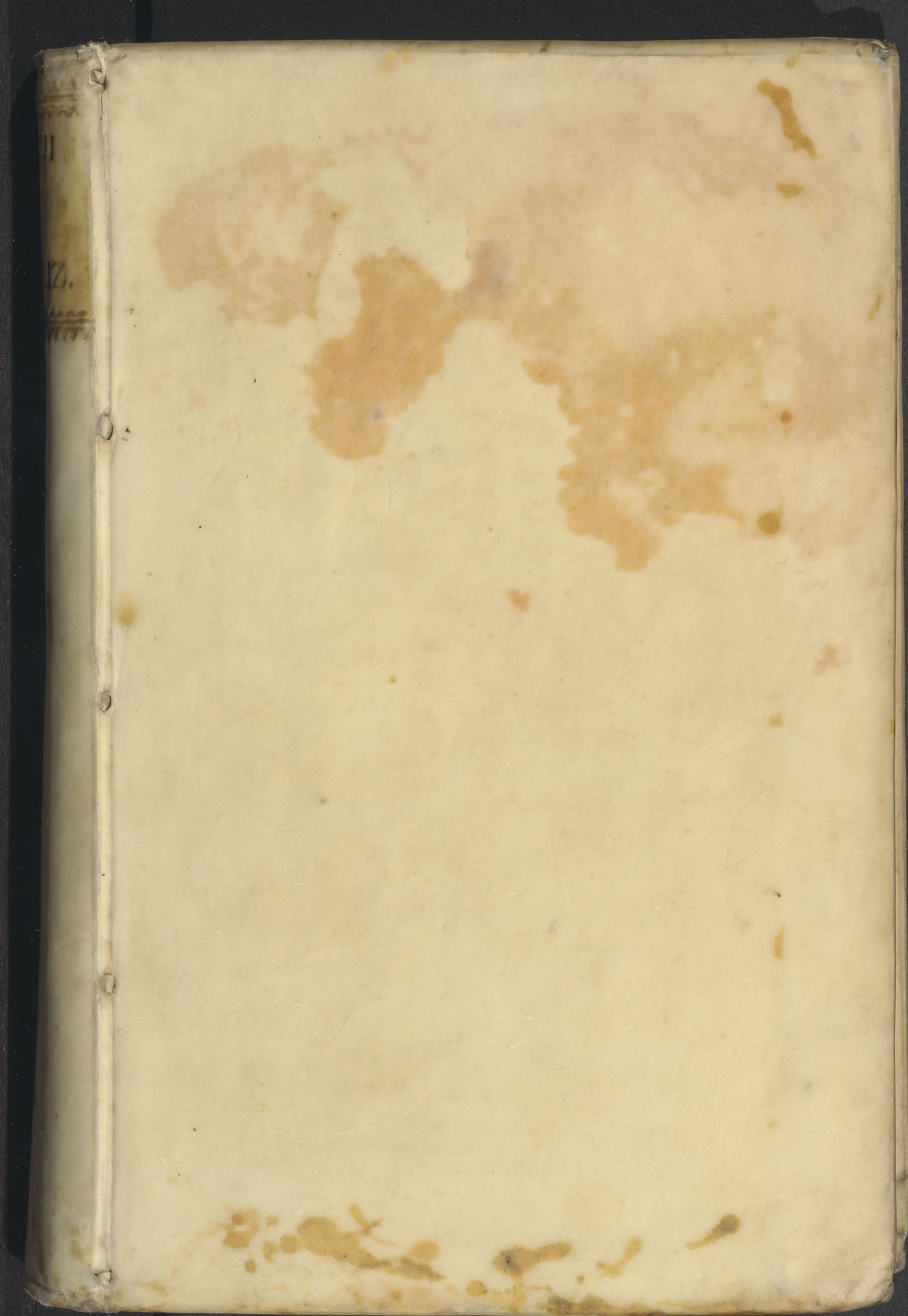

E gratia Viri summe
reuerendi D. G. F. R.
librum hunc dono
accepit. M. J. D. T.
Quint. Calend. Febr.
ↀDCCXXXII. Regiom.

Valla
Scaliger
Bangius
Vossius
Sanc
Ursin
Sciopp
Linacer
PRISCIANVS
GELLIVS
VARRO
FRANCISCI
SANCTII
MINERVA
cum
Animadversionibus
JAC: PERISONII.
AMSTÆLEDAMI
apud
JANSSONIO
Waesbergios.
1714.

FRANC. SANCTII.

BROCENSIS,

In Inclyta Salmanticensi Academia Primarii Rhetorices & Graccae Linguae Doctoris,

MINERVA,

SEU

DE CAUSIS LINGUAE LATINAE

COMMENTARIUS,

Cui inserta sunt, uncis inclusa, quae addidit

GASP. SCIOPPIUS:

Et subjectae suis paginis Notae

JAC. PERIZONII.

Quae Quarta hac Editione quam plurimum sunt auctae.

AMSTELAEDAMI,

Apud JANSSONIO-WAESBERGIOS,

MDCCXIV.

BIBLIOTEKA ELBLASKA

BIBLIOTEKA
W TORUNIU
UNIWERSYTECKA

GENEROSISSIMO

ATQUE

EXCELLENTISSIMO

VIRO

SICCONI à GOSLINGA,

FRANEQUERANI AGRI PRAEFECTO, ACADEMIAE FRISIORUM CURATORI, ET CUM MAXIME ILLUSTRIUM FRISIAE ORDINUM DELEGATO NOVEMVIRO, NUPER A FOEDERATA SEPTEM POPULORUM REP. AESTIVIS SUPERIORIS BELLI CONSILIO ET AUCTORITATE GUBERNANDIS SAEPIUS ADHIBITO, NOVISSIME AD PACEM PANGENDAM ULTRAJECTUM PLENA CUM POTESTATE MISSO, JAMQUE AD POTENTISSIMUM GALLIAE TOTIUS REGEM LEGATO EXTRAORDINARIO. ETC. ETC.

S. P. D.

JAC. PERIZONIUS.

INſcripſi ante Hos Viginti & Sex jam annos Nomini Tuo primum, VIR ILLUSTRISSIME, Sanctianam hanc Minervam, meis Notis & Animadverſionibus paſſim explicitam, quando Tibi ex Academiis

etiamdum recenti, & ex peregrinatione per Britanniam & Galliam mox instituta tantum quod reduci, gratulabar prima Honorum initia, quae ultro ad Te in ipso aetatis ineuntis flore ipsa detulerat Frisia, quam Patriam habes, dum amplum illud & decorum sane adspiciendarum curandarumque publicarum Rationum munus Tibi mandarat, quoddam quasi Honorum Tibi ab se destinatorum, & sustinendae deinceps abs Te dignitatis, rudimentum. Praesagiebam jam tunc liquido plane augurio, longe majora, Tuis Natalibus, & maxime Tuis animi Dotibus, ut debita, ita certo eventura quondam ab ipsa vestra Rep. quae suae quoque de Te exspectationis atque opinionis veluti argumentum quoddam & pignus, primum hunc Honoris in Te collati gradum esse voluerat. Iteratis dein hujus *Minervae* editionibus, maxima jam Fortunae & Dignitatis Tuae incrementa faustissimis sum ominibus ac votis prosecutus. Nunc quartum illa prodit in publicum, multis sane & novis Notarum accessionibus

bus locupletata. Ita vero aucta jam & exculta, ut nunquam videatur per aetatis ingravescentis causam meas iterum subitura manus, mirifice se denuo Tibi, VIR EXCELLENTISSIME, offerre gestit, qui & ipse in illud jam Auctoritatis Dignitatisque Fastigium escendisti, ut nihil habeas in foederata hac Rep. amplius, quo enitaris. Gratulatur videlicet non Tibi tantum, sed & sibi, quod pari quasi fato & passu in hanc speciem ac molem, una cum Gloriae & Fortunae tuae ornamentis, excreverit simul. Ego certe voluptatem nunc percipio sane ingentem ex eo, quod quae olim opinione mea augurabar de adolescentis tunc Dignitatis Tuae incrementis, ea in hoc Tuae aetatis robore videam luculentissimo eventu probata. Neque tamen ea in solis posita Honoribus duco, qui in Te deinceps collati sunt complures & amplissimi, verum in iis ita publico bono gerendis, ut omnium merearis, & jam dudum habueris, laudem, ut praecipuam Tibi apud populares tuos auctoritatem, praeclaram etiam apud u-

niversam Foederatorum Remp. existimationem & gloriam abunde jam comparaveris; ut non tantum Patriae Tuae, ejusque publicis ac privatis rationibus singulari semper consulas studio, sed eidem etiam ornamento sis & decori apud Socios, quod inprimis commemorent & laudibus efferant nominatim, quotiescunque Frisiacae Nobilitatis incidit mentio: ut admirentur denique & praedicent palam in te omnes generosum illud Honesti & Decori studium, egregiamque Animi Liberalitatem, non illam, quae in splendido, sed damnoso, luxu, aut inconsulta profusione, cui ratio non constat, & quae nihil minus, quam *Liberalitas* est dicenda, consistere vulgo creditur, sed eam, quae, non intenta suis unice rationibus, bene de publico, bene de quibusvis, Patriae & Bonarum Artium studiosis, mereri contendit, quae non addicta vulgarium factionum partibus, quas Magni vere Animi, ut infra se positas, despicere solent, ipsam Virtutem & praeclaras mentis atque ingenii dotes fovet,

colit, ornat, in quocunque eas repererit Homine. Haec demum genuina eſt Liberalitas, qua Te maxime delectari ſcio, ut omnes ſolent altae & erectae indolis Viri. His artibus vera comparatur Dignitas, cujus ſummum tenes cum maxime gradum titulo ſimul ac re ipſa, dum non modo iterum in Ampliſſimo Delegatorum Ordinum Collegio Friſiorum Remp. ſecunda prorſus fama, & conſtanti omnium applauſu, adminiſtras: ſed & a communi Sociorum, arctiſſimo & aeterno, ut augurari vel certe precari fas eſt, Foederis nexu in Unum ferme Populum coaleſcentium, Concilio ad graviſſima quaeque & luculentiſſima cum paucis Aliis parilis ferme Loci & Dignitatis Viris gerenda maximo publico bono fuiſti identidem admotus. Quid enim gravius Viro, Nobiliſſimo quidem, ſed qui domi ſolitus eſt communem curare Patriam, in caſtris quoque Reip. perſonam agere, atque ipſa conſilio ſuo gubernare arma, quae tibi Provincia ſuperiore in Bello ſaepius eſt Friſiae tuae nomine demandata.

Quid rursus magis arduum & simul magis gloriosum, quam post res militiae & foris praeclare administratas, tantum tamque diutinum praeliorum atque obsidionum strepitum, per totam pene Europam diffusum, ad suavissima blandae Pacis otia revocare, & omnia ex terribili illo tumultu placidam in quietem redigere, quod Tibi itidem, ea gratia Ultrajectum misso *plena* ut dicitur, cum auctoritate, curandum, prudentissimi delegarunt Patriae Patres. Quid jam superesse Tibi poterat ad summum splendoris & amplitudinis gradum? nisi unum hoc, ut pace tandem facta ad Potentissimum Galliae totius Regem, Amicitiae quoque instaurandae, vel potius confirmandae causa, extra ordinem Legatus proficiscereris. Neque vero aliter censuerunt Nobilissimi Reip. nostrae Proceres, quippe qui Te Frisiae habenas in praecipuo istic Delegatorum Ordinum Concilio tractantem, jamque rebus Patriae tuae intentum atque incumbentem unice, saepius tamen coram & per literas serio sollicitatum, ut illustrem hanc Legationem una cum Excel-

len-

lentissimo Viro, VILHELMO BUSIO, capesseres, tandem expugnarunt, & Frisiae tuae ad tempus extorserunt. Nolebas scilicet ejus commoda Tuae ipsius posthabere Gloriae, sed neque sustinebas tantis Foederatae Reip. desideriis pertinacius Te tuamque negare operam, quo minus debitum omnium judicio colophonem rebus praeclare adeo abs Te domi forisque jam gestis imponeres. Ita ergo in Galliam nunc contendes, multo honorum prætexto jam illustris, ubi tanquam in splendidissimo Orbis terrarum theatro, ut copiosam denuo, Tuam animi Magnitudinem ac Virtutem exserendi, atque Exteris aeque ac Civibus Tuis approbandi reperies materiam, ita utêris ea, sat scio, ac fruêris quam studiosissime, unde & maximus prioribus Tuis in publicam rem meritis accedet cumulus. Haec autem omnia voluptatis meae, ut dixi, praecipuam nunc faciunt partem, quum rebus ipsis comperior, haud vanum me olim de futura tunc Dignitatis tuae Amplitudine fuisse Vatem. Quapropter sicuti tunc per

occasionem edendae primum hujus *Minervæ* faustis sum ominibus Tuæ Laudis initia prosecutus , ita nunc , quum illa quartum meis cum animadversionibus ex Amstelaedamensi jam prodit officina, de corroborata jam prorsus & florentissima tua Auctoritate ac Honorum Splendore laetus ac lubens Tibi ac Reip. nostrae gratulor, majoremque in modum simul Te rogo , ut Grammaticam hanc Sanctianae & Meae quoque curae *Minervam*, sicuti olim comiter accepisti, ita nunc in hoc Dignitatis Tuae fastigio ne respuas aut repudies. Ausus est quondam, (ut cum alios , tum maxime Aelium Antonium Nebrissensem taceam , qui suam *Artem* Isabellae Hispanorum Reginae dedicavit) Eximius ille Gerh. Joh. Vossius suos *de Arte Grammatica* Commentarios mittere ad Serenissimum Britanniae Principem, Caroli Primi Filium natu maximum. Quod si Regiam in Aulam & Familiam, aditum sibi patefacere, ac penetrare potuerunt ejus generis & argumenti opera, nihil est, quod sequius quidquam mihi augurer

gurer de tua Humanitate ſimul & egregio illo liberalium diſciplinarum Amore, quo minus hanc *Minervam*, publice ſatis bene acceptam dudum, Tu quoque facilis admittas. Deum Opt. Max. ſupplex veneror, ut ſalvus & incolumis in Galliam pervenias, atque inde mox, exſtinctis penitus omnibus Belli reliquiis, & confirmata prorſus in poſteritatem ſeram Pace ac Voluntate mutua, in Patriam maxima cum gloria, & ſecunda omnium exiſtimatione revertaris, utque Vitae Tibi uſum & fructum Ille proroget in tempus quam longisſimum, atque ita ipſe diu non Friſiacae modo, ſed & Foederatorum omnium Reip. conſilio curaque Tua adſis ac praeſis. Vale, & annum, quem perendini die inibimus, multoſque alios deinceps, feliciter decurre & exige.

Lugduni in Batavis, ad III. Kal. Januarias CIƆ IƆ CCXIIII.

PRAEFATIO

AD

LECTOREM.

FRanciscus Sanctius, patria Brocensis, natione Hispanus, Professor seu *Doctor* exeunte sæculo XVI. fuit *Rhetorices Græcæque Linguæ* in Academia Salmanticensi *Primarius*; ut ipse se describit in Præfatione, quam huic *Minervæ* præfixit, & quam Ego ex Salmanticensi Editione, vitiose licet istic expressam, hic iterum exhibui, ab aliis prætermissam. Varia etiam scripsit, quæ in *Bibliotheca Scriptorum Hispaniæ* videas ordine exposita: Sed quibus miror *Origines* Sanctii, ab ipso in hac *Minerva* IV. 16. pag. 841. laudatas, non adnumerari, nisi si credendum sit, cœptas eas & paratas forsan, at nunquam editas. Inter illa vero etiam Libellum *Paradoxôn*, memoratum hic quoque III. 3. pag. 298. Antverpiæ typis Plantinianis anno 1582. in publicum emisit, quem tamen ferme integrum in hanc *Minervam* deinde collatum reperio. Ipsa enim demum an. 1587. non Madriti, ut in primæ, quæ Amstelædami fuit facta, editionis præfatione traditur, sed Salmanticæ prodiit, & magno cum applausu ab omnibus statim est excepta. Mox etiam in exteras perlata regiones, & tandem ab Duce Alcalæo,

calæo, Hispanici Regis Legato, Romam deportata, in Gasp. Sciopii pervenit manus, qui eam multis ornatam laudibus, notulisque suis auctam, Patavino iterum prelo subjecit. Hujus Editionis exemplar Marq. Gudius, Vir Clarissimus, ex Italia ad Amstelædamensem detulit Bibliopolam, cujus in officina illud denuo excusum an. 1664. in dias Batavæ quoque lucis auras exiit. Quum vero a Doctissimis quibusque Viris hic locorum, & merito quidem suo, commendaretur omnibus, qui Linguæ Latinæ rationes investigare, ejusque clariorem intellectum & facultatem sibi comparare vellent, sic evenit, ut brevi *Minerva* hæc librariis in Tabernis iterum desideraretur, utque Bibliopola Franequeranus tandem anno 1687. in officinam remittere eam decerneret, & mecum sedulo ageret, ut, si quid haberem, quod ad eam quacunque accessione locupletandam pertineret, suæ, quam parabat, editioni adderem. Non abhorrebam ab hac cura, siquidem in mundo mihi esse arbitrabar, quæ ad illustrandam, vel etiam castigandam alicubi, facere videbantur. Etenim Eruditissimorum Virorum, quos adolescens audivi, auctoritate excitatus, magna olim diligentia libellum evolveram, & pro modulo judicii, quod illa ferebat ætas, maximo probaveram opere; quo lubentius istas suscipiebam partes: & ita *Minervam* hanc Sanctii, copiosis animadversionibus ac disputationibus a me instructam, tunc primum edidi eo cum successu, ut idem Bibliopola mox an. 1693. me ignaro, & ex Frisiaca in Batavam jam Academiam profecto, secun-

ſecundam illius fecerit editionem, ejuſque exemplaribus iterum brevi divenditis, obnixe me rogaverit, ut tertium edendam ipſe jam recognoſcerem. Quod tamen negotium aliis tunc diſtrictus occupationibus aliquantiſper diſtuli, tanto magis, quoniam multa habebam, quæ adderem prioribus Notis, aut, ut ſoleo mea ipſe, ubi opus eſt, vineta lubens cædere, ſubſtituerem. Serius ergo, ſed mea magis quam Librarii culpa, prodiit illa Tertia, & demum exeunte jam anno 1702. Idem de hac Quartâ fateri me ipſa veri vis cogit. Nam quum jam ante quatuor annos denuo pauciſſima ſupereſſent hujus opuſculi exemplaria, de nova ejus editione agere mecum cœpit Amſtelædamenſis, Franequerano fatis ſuis defuncto, Bibliopola; verum & tunc, ut ferme fit in laborioſa hac ſtatione, & quia *Originibus* inſuper *Babylonicis* atque *Ægyptiis* conſcribendis atque edendis eram occupatus, rejicere ejus deſideria oportunius in tempus debui, in primis quum comperiſſem jam, Virum Doctiſſimum, Georg. Henricum Urſinum, publicatis dudum *Inſtitutionibus Latinæ Linguæ* meas in Sanctium obſervationes ad examen revocaſſe, multa in iis ſuo firmaſſe aſſenſu, alia rejeciſſe, quæ idcirco diſertius mihi videbantur & liquidius probanda. Sed valde doleo Virum Clariſſimum non vidiſſe tunc Tertiam meam editionem. Multa enim iſtic reperiſſet caſtigata, alia omiſſa, quæ non ſatis certa aut plane veriſimilia erant, complura denique addita, aut clarius demonſtrata. Sed videre eam non potuerat, quum iſtæ

Inſti-

Institutiones plus anno ante in publicam exiissent jam lucem. Ego vero illas aliquot annis post demum quum invenissem Amstelædami, solo libri indice, & Auctoris nomine, inductus, argumenti ceteroquin ignarus plane, mihi comparavi. Ceterum fuit sane Ursinus iste Vir Doctissimus, & diligenter excussit Grammaticorum, ac Recentiorum maxime, J. C. Scaligeri, Aug. Saturnii, Franc. Sanctii, Gasp. Scioppii, Gerh. Joh. Vossii, aliorumque opera. Indolis porro videtur fuisse, quantum ex scriptis ejus colligere mihi licet, (nam ipsum nunquam vidi) liberæ, candidæ, apertæ, simplicis, quod postremum a me non vitio, sed laudi, ducitur. Verum quum cura hæc in infinitas sit sparsa particulas, easque minutas valde, nihil sane mirum, non æque semper intentum ac limatum rebus singulis adhibuisse judicium, quod certe sæpiuscule in eo desideravi. Unde & factum, ut non modo in ipsis Grammatici argumenti controversiis, sed & in factis Historicis, temere quid sæpe affirmaverit, quod tamen plane aliter se habebat. Veluti, quando Me dicit Præceptorem habuisse Virum sane Magnum, Joh. Frid. Gronovium, sed quem Ego nunquam docentem vidi aut audivi, mortuum quippe, quum Ultrajecti agerem, in disciplinam tunc Viri Egregii, Joh. Georgii Grævii, a Patre meo traditus; quum Andream Borrichium V. C. sæpius appellat Olai Borrichii Filium, quod certe non fuit; quum Vallam dicit Popularem Sanctii, quorum tamen ille Italus, immo Romanus, fuit, hic Hispanus. Similia sunt alia, quæ certe pronam ad affirmandum res non

ſatis conſideratas indolem declarant. Huc refero vel maxime, quod Voſſium notat Sect. V. cap. 7. pag. 603. ut cui *aliud agenti exciderit*, (Analog. III. 17.) ſicuti antiquiſſima *Futura Activa, quæ per* Eſſe *vel* Fuiſſe *circumloquimur, eadem voce VARIATA jungi cujuſvis Generis ac Numeri nominibus, ita* idem in *Participiis* Futuri infiniti *Paſſivis, longe uſitatius fieri*. Et addit, *adferre eum iſtic exempla tantum de Futuris infinitivi paſſivi non Variatis*. Debuiſſet utique ex eo collegiſſe, ſi maxime ita apud Voſſium legeretur, id ex Typographi errore ortum, non excidiſſe Viro Summo, quum exempla contrarium liquido doceant, & ipſe Voſſius alibi non *emendaverit* illud, ut ait Urſinus, ſed quod hic, etiam ibi tradiderit. At vero quî jam illud exciderit ipſi Urſino, valde miror, quum utique non in poſteriore modo, ſed etiam in priore Voſſianæ Analogiæ editione, ab ipſo Voſſio curata, legatur d. l. diſerte *INVARIATA*, ut ſenſus & nexus rerum requirebat, & Urſinus volebat. Sed & deprehendiſſe in Viro Clariſſimo videor, quod in compluribus reperitur Senibus, ut quod ab ineunte, ætate didicerunt ac dein docuerunt ipſi jam alios, difficilime id poſtea dimittant. Certe in pleriſque, in quibus pro recepta ſententia & Veteribus Grammaticis diſputavi, licet aliter paulo, quam antea fieri ſolebat, contra Sanctium, repperi mihi prorſus ſuffragantem, at in quibus diſſentio ab iis, refragantem, etiam quando nullis id rationibus vel in ſpeciem refellere poſſet. Verum hæc non impediunt, quo minus opera ejus, quam

rei Grammaticæ navavit, fuerit utilissima, & ipse pro Viro valde Docto haberi vel sic debeat. Nec enim ejus unquam fui sententiæ aut animi, ut discrepantes a nobis, si eleganter & modeste id faciant, durius idcirco excipiendos, & omnem eorum operam continuo damnandam prorsus, censeam, quæ iniquissima multorum est agendi ratio. Tu vero miraberis forsan, Lector, quod tantum studii & temporis impendere quidem his rebus voluerim, quod aliis publici magis saporis, & secundæ magis famæ, devovere potuissem. Nam quid vilius & abjectius nunc inter eos etiam, qui se doctos putant, habetur, quam *Grammatici* nomen? Unde & solent istius generis homines, pro opprobrio eos, quos contemni volunt, *Grammaticos* appellare, licet ipsi Grammaticam interpretandi rationem in Sacris quoque libris vel maxime exigant, & vetustiores, quos *Patres* vulgo dicimus, æque ac recentiores Interpretes, qui eam neglexerint, acriter increpent. Sed vere *inelegantes*, ut mitissime cum Gronovio Patre, in lib. de Pec. Veteri, loquar, sunt *homines, qui hoc nomine in contumeliam utuntur*. Nec enim utilius quidquam præstari potest omnibus scientiis ex antiquitate repetendis, quam earum Linguarum, quibus conscriptæ sunt olim, Grammaticam rationem & usum declarare, quod unicum est & certissimum Vetustos Auctores interpretandi fundamentum. Nec absurde idcirco, si Politice rem consideremus, Tridentini Theologi, ut Scripturam S. suis arbitriis & decretis penitus subjicerent, Grammaticos ab ea interpretanda excludendos censebant, quum

viderent, eos, si admitterentur, longe aliter illam expositiuros plerumque, quam ipsi vellent, qui desiderabant, non verum verborum sensum, sed unice suis dogmatibus accommodatum. Quocirca quum non auderent palam ipsam Sacrorum Codicum auctoritatem rejicere & exstinguere, rectam tamen eorum interpretationem, Grammatica ratione faciendam, volebant abolitam, ne, ut ipsi dicebant, Grammatici, aut quiqui ea methodo Scripturam explicabant, facile confutarent Théologos, solis Decretis ac Versionibus in Ecclesia receptis subnixos. Tantum illis metus incutiebat Grammatica interpretandi ratio: tantam ea vim habet ad veram Veterum Scriptorum sententiam investigandam & declarandam, falsamque refellendam funditus. Neque ergo abs re aut à Professione nostra alienum existimavi, hanc Latinæ Grammaticæ liquido, quantum potest, constituendæ provinciam in me suscipere, quum insuper ante me Complures jam Viri, sanequam Egregii, & omnis Eruditionis laude cumulatissimi, eam sibi quoque cepissent; quos inter familiam suo jure ducunt, ut ex Veteribus ipse C. Julius Cæsar, qui prima Romanæ Monarchiæ jecit fundamenta, & M. Terentius Varro, reip. gerendæ itidem admotus, qui pariter *de Analogia* Linguæ Latinæ scripserunt; ita éx Recentioribus Laurentius Valla, Jul. Cæsar Scaliger, hic ipse Sanctius, tum Gasp. Scioppius, & præclarum illud consummatæ in hoc genere eruditionis & stupendæ industriæ exemplar, Gerh. Joh. Vossius; denique Anonymus Gallico sermone Scriptor *Novæ Methodi*

thodi Græcæ Latinæque Linguæ facilius feliciusque addiscendæ. Horum multorumque insuper Aliorum, quos sciens prætereo, vestigia legere, & exemplum sequi, quid aliud mihi, quam decorum esse queat? Sed nec e re nostra existimabam, invalescere illam opinationem, qua, qui Singularium rerum locorumque Observationes, Animadversiones, sæpe & Emendationes, ut vocant, Criticas, sibi inter legendum antiquos Auctores natas, edere & publicare malunt, quam repetita toties jam omnibus in disciplinis Systemata, nunquam aliis, eandem licet studiorum sectam amplexis, placita, aut placitura, qua illi, inquam, traducuntur ideo per ora hominum, & proscribuntur, tanquam ab omni systematica doctrina alieni, vel quod eam fastidiant, vel potius, quia vix credibile est, quenquam in docendis artibus & disciplinis eam ex animi sui sententia prorsus aversari & repudiare, quod angusto eam pectore capere nequeant, atque ita sua sibi jubeant habere, vulpeculæ in modum, quæ suis quod percipere non valebat viribus, verbis elevabat. Neque tamen nos Systema aliquod heic damus, ne pro eo obtrudere me censeas hanc operam; sed damus tamen perpetuas pene observationes ad Librum, quo ipse ejus Auctor suam Grammatices Latinæ Epitomen, Minervæ huic idcirco nostris in Edd. additam, uberius explicuit, caussas Linguæ investigavit, & omnia multis rationibus confirmare studuit. Atque adeo Systematica, maximam certe partem, sint oportet, quæ hic ab ipso illo Au-

ctore, quæque ad eum in Notis diſputantur, Grammaticam rerum locutionumque naturam & cauſas indagantia. Rectius forte feciſſem, ſi ex meis ipſe Annotationibus, qualeſcunque illæ ſint, unum aliquod conſtruxiſſem corpus, à quo ſupervacua omnia & aliena abeſſent. Sed aliter res rationeſque meæ tulerunt. Nam cum primum ad dandam hanc Minervæ Sanctianæ operam invitarer, non licuit ſane per varias occupationes integram & per omnes ſuas partes ſimul eam explorare, priuſquam manus commentando jam admoverem: neque arbitrabar tunc, toties me ab ejus Auctore, ſingulis ſub examen maturioris jam judicii revocatis, in alia omnia abiturum. Præterea ſic ſemper exiſtimavi, conſultius eſſe literis & ſtudiis omnibus, quæ jam copia potius, & multitudine librorum, quam inopia laborant, ſi bene à prioribus edolata iterum incudi reddantur, & adſperſis hinc inde animadverſionibus expoliantur, quam ſi nova ejuſdem argumenti opera identidem in publicum protrudantur, quæ plerumque, quicquid habent adfabre factum aut dictum, alienæ ſeu priorum debent dolabræ, ſed quorum hac ratione memoriam prorſus, contra quam oportebat, intercipiunt. Verum, ut fit, quum in rem præſentem veniſſem, & ſingula per partes ſuas conſiderarem, uſu ipſo deprehendi, nimium quantum in pleriſque ab antiquioribus Grammaticis ſeceſſiſſe Sanctium, rejiciendo, quæ jam inveterata uſu, & ſatis commode olim inventa mihi quidem videbantur: immo ſæpe Eum inſolenter nimis illos exagitare, quippe quos ſine exce-

exceptione *Carnifices* ait *Linguæ Latinæ*, IV. 15. pag. 796. *caligare in omnibus*, IV. 16. init. adeo ſtupidos, ut Ablativi Abſoluti *altioris ſint conſiderationis*, *quam quo Grammaticorum ingenium poſſit aſcendere*, II. 7. pag. 195. idque facere etiam, ubi ipſe tamen errat ſatis manifeſte, illi autem erroris ſunt immunes, in quo inclementer adeo increpantur: Veluti, de Superlativis & Voce *Proximus*, II. 11. pag. 235. 236. de Paſſivorum conſtructione III. 4. init. de Gerundiis in DI & DO, III. 8. pag. 452. immo nominatim etiam & acriter invehi in Aug. Saturnium de Imperſonalibus, quæ ipſe temere prorſus explodit, III. 1. pag. 269. ſed maxime in Laur. Vallam III. 10. init. III. 12. init. & alibi paſſim, etiam in præfatione, etiam ubi ipſe, non conſideratis diligenter ſatis Vallæ verbis, quæ carpit, turpiter ſe dedit. Vide ſis II. 10. pag. 218. & confer Vallæ de Reciproc. caput VII. & VIII. Ex hoc enim Capite Sanctius illum, qui dixerat alibi (Elegantiarum I, 13.) Comparativum ad Duo ſemper referri, quod verum eſſe oſtendimus pag. 218. refutare annititur ſuis ipſius verbis, eo quod dicto Capite ſcribat Valla, *Poſterior*, *quæ eadem quarta eſt cauſa*, quaſi ille τὸ *poſterior* iſtic de re quarti loci ſeu ordinis adhibuiſſet, & ita Comparativum ipſe retuliſſet ad plura quam *Duo*; quum Valla quatuor iſtas erroris in Reciprocorum uſu cauſas dividat in duas unius, & duas alterius generis, hàrumque *Priorem*, quam & *Tertiam* vocat, exponat Capite VII, at *Poſteriorem* ſcil. harum duarum, *quæ eadem Quarta eſt*, ſcil. omnium

 Cau-

Caussarum, cap. VIII. Adde his etiam, quæ notavi ad IV, 7. pag. 697. & maxime, quæ ad IV, 15. pag. 766. Vellem sane, prudentius in his & modestius egisset Sanctius, nec ita studiose ac temere multa abjecisset, quæ ad discernendas explicandasque constructiones Verborum, *Neutrorum*, *Impersonalium*, &c. bene in Artem Grammaticam ab ipsis jam Veteribus erant inducta. Quod tamen non ita accipi velim, ac si vitio id illi vel cuiquam vertam, quod non mordicus tenuerit superiorum præcepta, seu quod ea ad Genium & Usum Linguæ Latinæ cum cura exegerit, aliasque, quam illi dederant, rationes caussasque locutionum exquisiverit, & invenerit. Qui hoc ingenio sunt, præclare illi plerumque studiis & disciplinis, quas pertractant, mea quoque sententia, consulunt. Neque vero conveniret, me insimulare alium ejus culpæ, cujus ipse me adfinem, si qua ea esset, fateri deberem, aut si id gravarer, præsentibus documentis argui possem. Nam multa sine dubio nove, uti nunc sunt, & forsan etiam paradoxe, disputata hic à me & tradita reperies, sed quæ pleraque putem probata, ut vix hæsitationi locus superesse ullus queat. De *Participiis*, ut veris Nominibus, atque ideo *Accusativum* Casum per se neutiquam regentibus in Lingua Latina, si quis refragetur, minime id mihi mirum, aut præter omnem exspectationem accidet, quum in vernaculis Linguis aliter sane se res habere videatur, h. e. Active illa, æque ac ipsa Verba, istic adhibeantur; & facile crediderim, ipsos Græcæ Latinæque anti-

quos

quos Scriptores, non animadversa constructionis Participiorum cum Accusativo prorsus frequentissimæ natura, sicuti id eos sæpe & alias non fecisse variis exemplis clarissime, ni fallor, docui, non aliter ergo illos existimasse, quam ab istis Participiis proxime hunc casum flagitari; atque idcirco & ipsos eam σύνταξιν magis magisque illo animi sensu frequentasse. At nos hic primigeniam singularum constructionum naturam, & sic frequentati deinceps Usus, licet sæpe in Abusum degenerantis, originem ex Linguæ genio primisque initiis eruere pro virili, & protrahere studuimus, sicuti id vere nostri esse muneris, susceptis hisce partibus, judicabamus. Ea vero gratia rationem ipsam usu vetustissimorum, Plauti, Terentii, Lucretii, Aliorumque, subnixam maxime adhibuimus, nostraque Adversaria seu scrinia nostro modo & jure compilavimus. Ceterum effugere in his studui, quantum potest, omnem ταυτολογίαν, & supervacuam verborum copiam, idque adeo, ut etiam, quando, ut à Sanctio dissentirem, aut ejus quacunque de re sententiam refutarem, visum fuit faciendum, vix unquam tamen omnia æque Auctorum loca ab eo secundum istam sententiam male explicita, vel simul ad partes unâ dissertatione vocaverim, vel per singulas paginas aliter exponenda monuerim, sed reliquerim potius pleraque Lectorum arbitrio, qui mea istic cum Sanctianis comparare sustinuerint. Verum ita, quamvis sæpe sic satis prolixæ evaserint Animadversiones nostræ, vereor tamen, ne nimis aliquando in verbis, & variis rationibus

accumulandis, brevitati ſtuduerim, & ſic dum brevis eſſe laboro, obſcurior alicubi ſim factus. Quod tamen ſi quando evenit, evenit certe præter meam voluntatem & opinionem, ut qui ipſe aliis in ſcribendo nihil antiquius aut ſtudioſius commendare ſoleam, quam ut primam dent operam perſpicuitati. Atque ideo neque in his ſperem aut rear, quenquam attentum ſatis Lectorem facile uſquam prorſus adhæſurum. Vale Benevole Lector, & quartam hanc Minervæ Sanctianæ meis cum Notis editionem ſuperioribus longe locupletiorem, ac alicubi emendatiorem, benigne accipe.

A D

V. C.

JACOBUM PERIZONIUM,

Humaniorum literarum Professorem.

Cum Sanctii Minervam, notis & Animadversionibus auctam, Franequeræ primum ederet.

IUno, Minerva, Venus, quarum regit altera terras,
Altera mortales non sinit esse rudes.
Tertia divinis humana calescere flammis
Pectora, naturâ corda movente, jubet.
Arbitrium peterent quando æmula Numina formæ,
Debuerat judex justior esse Paris.
Magne PERIZONI, *quo Franica nostra superbit,*
Franica Doctorem non habitura parem,
Æquior hanc litem sententia vestra diremit,
Et victrix meritæ est palma tributa Deæ.
Arbitrii jurisque tui Natura reliquit,
Quam Tibi Divarum demeruisse velis.
At bene posthabitis, quarum Venus arbitra, formis,
Et quas innumeras altera jactat opes,
Judice Te, nostræ cessit victoria Divæ,
Et superat binas una Minerva Deas.
Hanc colis, Hanc ornas, Hæc Te cultore renascens,
Altius Augustum tollit in astra caput.
Redditus est Latiæ tandem, Te vindice, linguæ,
Quem prope delerant barbara secla, nitor.
Reddita majestas, modò deplorata, Minervæ est,
Quam vix monstrarat Sanctius esse Deam.
Sermonis Veneres Tibi se debere fatentur,
Et puræ antiqui divitiæ eloquii.
Nec tantum victrix plaudit Tibi Diva, sed ipsa
Judicio accedunt Numina victa tuo.

Sub-

Sublatisque odiis, olim altâ mente repostis,
Jungunt, Te, faciles, conciliante, manus.
Promittuntque Tibi vel dant tot munera Divæ,
Quot data Priamidæ, pactave, fama negat.
Inferior tantum poterat tua caussa videri,
Numina quod judex viderit ipsa Paris:
Hoc oculis etiam, vel plus, tua numina vestris,
Si quid habet veri nostra Camæna, dabunt.
Tres ergo ut spectes humano in corpore Divas,
Et referas meritis præmia digna tuis,
Dii faciant, jungenda Tibi sit femina, dote,
Ingenio, formâ, Juno, Minerva, Venus.

CORNELIUS van ECK
J.U.D. & Professor, tunc Franequeranus, nunc Ultrajectinus.

I N-

INCLYTÆ SALMANTICENSI

A C A D E M I Æ,

Matri Piissimæ,

FRANCISCUS SANCTIUS BROCENSIS,

Primarius Rhetorices Græcæque Linguæ Doctor,

Gaudere & bene rem gerere.

INgrati animi nota quî possem liberari, Mater Academia, omnium quot sunt, quotque fuerunt, Præstantissima, si ego hîc altus & educatus, ac per annos quadraginta tuis artibus & disciplinis exornatus, tibi nutricationis præmium non persolvissem? Sed quænam præmia tantæ altrici solvisse queam? Exigua sane, si digna tanta majestate munera velim offerre. At vero, quod possumus, libenter offerimus: Ea porro, nec me animus fallit, offerimus, quibus nullus alius aut majora aut necessaria magis obtulit. Dolui etenim semper, & non sine lacrymis sæpe sum testatus, quum tu semper in cæteris disciplinis magistros habueris præstantissimos, Grammaticam, quæ om-

omnium aliarum fundamentum est, ita depositam jacuisse, ut nulla medicina sublevari potuisse videretur. Et quum pestis Barbariei pene totum orbem occupaverit, tu sola hac nota inureris, & innocens apud exteros accusaris: quasi ullam possimus Academiam reperire, ubi vera, puræque Latinitatis indagatrix, Grammatica doceatur. Quotus enim quisque est Grammatices Præceptor, qui Laurentium Vallam, & eum sequtos non laudet, veneretur, exosculetur? Hinc licebit conjectari, quales fuisse oporteat rivulos, qui ex tam cœnoso turbidoque fonte defluxerunt. Nunc tu, Mater, huic tanto malo facile mederi poteris, si e cathedris tuis primariis, Laurentio deturbato, Minervam, quæ tibi offertur, patiaris pro illo pueris explicari. Hæc veræ Latinitatis normam tradit. Hac duce puer poterit Poëtarum & Oratorum virentia prata secure perambulare: hinc Dialecticæ, quæ itidem perturbata est, vera principia expiscari. Nunc igitur hoc præcipue, o Mater, est inter tua, quoniam inter omnes Princeps appellaris, ut literarum omnium fundamenta firma & verissima, te prima instituente, jaciantur. Nihil omnino hic novi afferimus: stulti vulgi ride sermonem: sed antiquitatem, quæ Barbarorum (Mammotretos dico, Catholicones, & Pastranas) sævitia jacuerat, sublevamus, & in gradum reponimus. Hi enim quum contra Ciceronem & reliquos Latinos acerrimum bellavissent bellum, bonas literas longe lateque pessum dederunt. Jacebant itaque bonæ literæ, quum abhinc annis

centum

centum Antonius Nebrissensis hos rebelles conatus est castigare. Sed adeo malum hoc radices egerat altas, ut innumeris monstris debellatis multo plura debellanda remanserint. Quod si ille iterum aut sæpius rediret, non dubito (quæ erat illius solertia) quin omnia facillime composuisset. Ars enim (ut præclare disserit D. Thomas) mutari debet, quoties intellectui melius alquid occurrit. Itaque quod ille non potuit tunc perficere, mihi forsitan perficiendum delegavit. Qui pote? inquis. Quia dum ille in patria mea Brocis, ubi Dictionarium & Artem *adornabat, febricitans decumberet domi Marcelli Nebrissensis, Filii, cruce Alcantarensis ordinis insigniti, subinde suspirans, (ut Patrem meum sæpe dicere audivi) conquerebatur,* Artem *sibi* & Dictionarium *imperfecta relinqui. Quid si illud interim Virgilianum occinebat?*

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,
Qui face Barbatos, ferroque sequare Perotos.

Ego certe, quasi ille hoc mihi munus injunxisset, simul ut tibi, Matri Venerandæ, aliquo modo gratificarer, totis viribus in hanc operam incubui, ut Grammaticam addiscentibus via brevior, planior, & fidelissima sterneretur. Hanc methodum ante annos aliquot non sine præclaris experimentis divulgatam huic operi subjunxi. Quia Minerva tota in hoc est, ut regulas illas tum veras, tum facillimas, esse perdoceat. Invidiam vero, quum semper contemnere potius, quam deprecari studuerim, neque placare contendo,

tendo, neque cupio. Imo vero illi nunc bellum indico facioque. Qua invita & renuente, Lector attentus & diligens hîc tum Veterum tum Recentiorum supra tria millia errorum expiscabitur. Sunt hic innumera sublata, quæ frustra erant: prava multa correcta: plurima adducta necessaria: ac demum quæ collapsa, & propriis sedibus erant expulsa, restituuntur. Vale.

APPROBATIO.

Regii Senatus Supremi jussu Minervam Francisci Sanctii Brocensis, quæ Latini Sermonis causas verissime & eruditissime persequitur, diligenter perlegi, & dignissimam judico, quæ in lucem quamprimum prodeat. Est enim opus, unde hujus ætatis Grammatici, (si tandem aliquando serio sapere velint) vera, brevia, claraque præcepta discere possunt. Madriti in Gymnasio, ubi Latina Lingua publice docetur. Pridie Kalend, Junii. 1585.

El Licendiado Luys de la Cruz Vasco.

FRAN-

FRANCISCI SANCTII MINERVA,

Sive de Proprietate sermonis Latini,

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

ARGUMENTUM.

Minervæ munera. Causæ Latini sermonis investigandæ. Nomina rebus imposita consilio, non casu. Prima Linguæ verba significabant naturam rerum. Aliarum Linguarum verba habent aliquam rationem. Ratio a Linguis minime excludenda.

INERVAM narrat Homerus, poëtarum princeps, inter bellantium turmas Diomedi apparuisse, oculorumque caliginem, ut bellantes Deos ab hominibus posset discernere, discussisse. Quod figmentum Plato in *Alcibiade secundo*, pag. 150. Tom. II. nihil aliud interpretatur, quam Rationem ipsam, quæ discussa caligine, qua quisque tenetur, animum fæcibus purgat, ut mala bonave possit propius contemplari. Quin & ipse Plato in *Cratylo*, pag. 406. 407. Tom. I. quum *Pallados* etymon scrutatur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν καὶ πάλλεσθαι, id est, ab agitatione & saltatione, quod sese, vel aliud quippiam, a terra in altum tollat, dictam existimavit: Idem eo-

 dem

dem loco Ἀθηνᾶν, quam nos *Minervam* dicimus, [1] Mentem agitationemque esse declarat. Hæc tam præclara Minervæ munera, ut ad Homerum revertamur, non cuivis revelantur, sed Diomedi tantum, qui Διὸς μῆδος, id est, *Jovis cura* sive *consilium*, aut *deliberatio*, dici potest. Bonarum enim artium scientia [2] humani ingenii inventum non est, sed ex Jovis cerebro, unde nata Minerva dicitur, in humanum usum delapsa divinitus. Itaque nisi te totum inquisitioni tradideris, nisi artis tuæ, quam tractas, caussas rationesque probe fueris perscrutatus, crede te alienis oculis videre, alienisque auribus audire. At invasit multos perversa quædam opinio, seu barbaries potius, in Grammatica & sermone Latino nullas esse caussas, nullamque penitus inquirendam esse rationem: quo figmento nihil quicquam vidi ineptius, nihilque potest excogitari putidius. An homo rationis particeps quicquam aget, dicet, machinabitur, sine consilio & ratione? Audi Philosophos, qui nihil fieri sine caussa obnixe testantur; audi Platonem ipsum, qui nomina & verba natura constare affirmat, qui sermonem esse a natura, non ab arte, contendit. Scio Aristoteleos aliter

1. *Mentem agitationemque &c.*] Nempe Platoni Ἀθηνᾶ, quasi ἡ θεονόη, *mens divina*, vel ἠθονόη, *cogitatio morum*, dicta, & inde nomen hoc suum, sed in concinniorem dein sonum deflexum, accepisse, videtur. At sine dubio Ἀθηνᾶ nihil aliud, si originem vocis spectes, notavit, quam propriam Urbis, quæ Ἀθῆναι dicebatur, Deam. Hinc ergo Ælianus V. H. XII. 28. Urbs illa Πόλις τῆς Ἀθηνᾶς appellatur, & passim apud Homerum ipsa Dea conjunctim dicitur Παλλὰς Ἀθήνη, h. e. *Pallas Atheniensis*. Nimirum & Urbs & Dea nomen habent a Terra *Attica*, dicta olim Ἀκτικὴ ab Ἀκτὴ, littus, quo ipso nomine tota etiam regio designatur. Vide me ad Ælian. V. H. VI. I. 14.

2. *Humani ingenii inventum non est &c.*] Revera est, sed non ita, ut omnes homines ex natura sua eam teneant, verum ut ratione, tum sedula investigatione, denique experientia ipsa eam invenerint primi, ac reliqui dein discendo comparatam habeant.

liter ſentire; ſed nemo diffitebitur, nomina eſſe velut inſtrumenta rerum & notam; inſtrumentum autem cujuſlibet artis ita illi arti accommodatur, ut ad alia omnia ineptum eſſe videatur; ſic terebro terebramus, & ſerra ſcindimus lignum, at lapides cuneis diſcindimus, & cunei graviſſimis malleis adiguntur. Qui igitur primi nomina rebus impoſuere, credibile eſt illos adhibito conſilio id feciſſe; & id crediderim Ariſtotelem intellexiſſe, quum dixit, ad placitum nomina ſignificare. [3] Nam qui nomina caſu facta contendunt, audaciſſimi ſunt, nimirum illi, qui univerſi mundi ſeriem & fabricam fortuito ac temere ortam perſuadere conabantur. Nomina certe & verba, rerum naturam ſignificare cum Platone aſſererem libentiſſime, ſi hoc ille tantum de primæva omnium linguarum aſſeveraſſet: ut in Geneſi cap. 2. legimus: *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: omne enim, quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus; appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia cœli, & omnes beſtias terræ.* Vides in illo primo ſermone, quicunque ille fuit, nomina & etymologias rerum ab ipſa natura fuiſſe depromtas. Sed ut hoc in cæteris idiomatis aſſeverare non poſſum, ita mihi facile perſuaſerim, in omni idiomate cujuſlibet nomenclaturæ reddi poſſe rationem: quæ ſi in multis eſt ob-

3. *Nam qui nomina caſu &c.*] Sine dubio verum eſt, quod Auctor mox ait, *cujuſlibet nomenclaturæ in omni idiomate reddi poſſe rationem* aliquam, licet nobis nunc plerumque ignotam. Sed tamen illa ipſa ratio ſæpe ſita eſt in caſu & fortuito arbitrio hominum vulgarium; neque igitur naturam rerum, quæ vocabulis ſignificantur, nec aliquod prudentium Conſilium in imponendo rebus ſuo nomine, declarat aut præfert, ſed commune Vulgi aut Civitatis placitum tacite & paulatim ortum. Plura vide infra *lib.* IV. ad initium Capitis XIV. *de Homonymis.*

obſcura, non tamen propterea non inveſtiganda. Multa latuerunt Philoſophos, quæ Plato eruit in lucem; multa poſt eum invenit Ariſtoteles; multa ignoravit ille, quæ nunc ſunt paſſim obvia: latet enim veritas: ſed nihil pretioſius veritate. Sed dices, qui poteſt fieri, ut vera ſit nominis etymologia, ſi una eademque res variis nominibus per orbem terrarum appellatur? Dico ejuſdem rei diverſas eſſe cauſas, quarum illi hanc, nos aliam contemplamur: ſic Græci ἄνεμον, Latini *ventum* appellavere; illi ab ſpirando,
4 hi a *Veniendo*. Feneſtram ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι deduxit Latinus,

4. *Hi a veniendo*] Mallem a *Vehendo*, ut ita notet proprie flatum vehementiorem, *vehentem* & propellentem res, quas aſſequitur. Certe Germanos facile quis crediderit formaſſe ex eo ſuum *wehen*, pro quo Belgæ *weyen*, vel, ut nunc ſcribimus, *waeijen*, Unde *wind* vel *wend*, quaſi *Wehende*. Sed forſan horum æque ac *Venti* origo non ex Latino ſermone, ſed Græco petenda eſt, ut fecit Angelus Caninius, & primitus quidem ab eodem vocabulo, unde ἄνεμος deducitur, h. e. ab ἄω, *ſpiro*. Hinc etiam Particip. ἀεὶς, ἀέντος, & dein ἀήτης & ἀήτη, *ſpiritus*, *ventus*. Heſiod. Ἐργ. v. 645.

Εἴχ' ἄνεμοί γε κακὰς ἀπέχωσιν ἀήτας.

Si venti abſtinuerunt noxios flatus. & v. 675. νότοιο δειναὶ ἀῆται. *Noti graves flatus.* Atque ita *Maleventum*, pro quo poſtea dixerunt εὐφημίας gratia *Beneventum*, formarunt Latini ex Græco Μαλόεις, μαλόεντος. Vide Salmaſium ad Solinum, p. 64. b. Forſan ab eadem origine repetendus etiam *Venter*, ut in quo laxius ſumpto fit, vel certe ſentitur maxime, reſpiratio. Nam quæ ab ἐν & ἔντερον, unde ceteroqui ſpecioſe prorſus Viri Docti derivant *ventrem*, acceperunt Latini, in iis τὸ E mutatur in I. Ἐν, *In*, ἐντὸς, *intus*, ἔντερα, *inteſtina*: niſi ſi quæ vel integra, vel ſerius, in Linguam Latinam ſunt recepta, veluti *dyſenteria*, *exenterare*. In quibus ipſis nullum tamen reperitur veſtigium *Ventris* ab ἔντερον formati. Nam ſi hoc *Ventris* nomen eſſet proprie idem, quod ἔντερον, & ex eo formatum, dixiſſent Latini etiam *eventrare* pro *exenterare*. Ceterum in hoc etymo *venti*, & forſan *ventris*, præciditur per Apocopen litera A. ut ſæpe fit in derivationibus. Vide Voſſium de *permutatione Literarum*. Et ita prius fuiſſet *Aventus*, litera V, ut ſolet, inter duas vocales interpoſita, unde forſan *Aventinus* mons, quaſi

tinus: *ventana* a nostris dicitur, Lusitanis *janella*, quasi parva janua. Praeterea multa traxit Latinus a Graecis, quorum Graeci reddent rationem: ridendi enim sunt, qui in suo idiomate alieni nominis rationem scrutantur; [5] ut qui *petram*, quod pedibus teratur, aut pedem terat; & *lapidem* a labando, sive a pede laedendo deducunt; quum utrumque sit a Graecis πέτρα ϰ λᾶς. Non igitur dubium est, quin rerum omnium, etiam vocum, reddenda sit ratio: quam si ignoraverimus rogati, fateamur potius nos nescire, quam nullam esse constanter affirmemus. Scio Caesarem

quasi vento expositus, nisi ab *Avente* fluvio, ut vult Varro apud Servium, vel ab *Avibus*, aut *Avere*, quis malit eum derivare, quia istic auspiciis operam dabant. Nam quod ab Aventino Rege deducitur hoc Nomen, id vero fabulosum mihi certe videtur.

5. *Ut qui petram &c.*] Apprime his conveniunt, quae ex Varrone A. Gellius adfert *Noct. Att.* I. 18. *In quo*, ait Varro, *L. Aelius noster literis ornatissimus memoria nostra erravit aliquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Graecorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit caussas falsas. Non enim* Leporem *dicimus*, *ut ait*, *quod est levipes*, *sed quod est vocabulum antiquum Graecum. Multa enim vetera illorum ignorantur*, *quod pro iis*, *aliis nunc vocabulis utantur: & illorum esse plerique ignorent* Graecum, *quod nunc nominant* Ἕλλωα: puteum, *quod vocant* φρέαρ: leporem, *quod* λαγωὸν *dicunt.* Ridiculus hic est Phil. ille Carolus, qui *hoc loco existimatum esse* queritur, *leporem* ἀπὸ τῦ λαγωῦ *potius*, *quam a levitate pedum nomen invenisse*: eaque occasione invehitur in *haeresin literatorum quorundam*, *qui opinantur Latina pleraque vocabula Graecis accepta referenda.* Atqui hoc ipsum voluit utique Varro, & verissimum est, sicuti contra ineptissimum est, quod tuetur Carolus, *leporem* a *levitate pedum* dictum: sed & inscitum prorsus, quod hoc loco vel Varronem, vel quemcunque alium, *leporem* ἀπὸ τῦ λαγωῦ derivare ait, quum is nihil aliud dicat, quam hanc caussam esse, quare *leporis* etymon non quaesiverit Aelius in Graeca lingua, quod Graeci non amplius uterentur antiquo illo vocabulo, unde suum sumserunt Latini, sed pro eo tunc jam λαγωὸν dicerent. Antiquum autem illud, quo priores Graeci, & maxime Aeoles, sunt usi, λέποριν fuisse tradit lib. III. *de re rust.*

rem Scaligerum de Causis linguæ Latinæ cap. 67. &c. aliter sentire; sed hæc vera ratio est. Hæc tam multa invitus congessi contra morosos quosdam, qui, quum in Grammatica rationem explodant, testimonia tantum Doctorum efflagitant. An non legerunt Quinctilianum, lib. I. cap. 6. init. qui *sermonem constare ratione, vetustate, autoritate, consuetudine*, scripsit? Ille igitur non Rationem excludit, sed in præcipuis enumerat; quasi vero Laurentius, & alii Grammatici, suarum etiam ineptiarum non statim conentur adhibere rationes, quales quales ipsæ sint. [6] Usus porro sine

6. *Usus porro &c.*] Sæpe tamen Usus ab Analogia & omni Ratione recedere deprehenditur, quoniam antiquissimis temporibus Romani Grammaticam rationem suæ linguæ ignorabant, Usus autem sæpe forte fortuna, & ex inconsiderata vulgi libidine oriebatur, atque ita Rationi prævalebat. Quando Comici dicunt *Nemo homo*, a ratione illud certe est alienum, siquidem in τῷ *Nemo* jam expressum est τὸ *Homo*. Sic quum *deorsum* dici credatur brevius pro *devorsum*, parum accurate Cl. Quadrigarius apud Gellium IX. 1. *Deorsum versum mitti* ait. Denique cum quis *gratulari* amico dicitur de re, quæ ei prospere evenerit, non alia est ejus locutionis & syntaxeos ratio ac significatio, quam, pro amico & propter amicum gratias agere Diis. Non ergo huic rationi attendunt, sed usui, qui ipsos *Deos gratulantes* inducunt. Veluti Phædr. *fab.* 69. dum *Herculem cælo receptum persalutasse* memorat *gratulantes Deos*. Auctor *Biblioth. Univers.* Joh. Clericus, qui Anno 1687. quo primum meis cum Notis hæc *Sanctii Minerva* prodiit, eam quoque recensuit, tria hæc exempla usus ab analogia deflectentis commemorat, sed postremum in controversiam vocat hac ratione, quod *gratulari amico* nihil aliud notet, quam *dicere amico, gratum seu jucundum sibi esse, quod ipsi evenerit*; eam autem significationem non probat, sed ait suo more tantum, *nihil eam habere, quod non sit plane consonum analogiæ & rationi.* At vero quum Analogia significationis nihil sit aliud, quam similitudo quædam inter significationem secundariam & primitivam, ex qua illa, recta & commoda quadam translatione, sit orta, sequitur Analogiam hanc constitui non posse, nisi prius eruta & probata sit primitiva vocis significatio. Atque ideo debuisset ille probasse, *Gratulari* primitus & proprie notare, *dicere aliquid sibi*

ne ratione non movetur; alioqui abusus, non usus, dibi *gratum esse*, & porro ostendisse, ex hac significatione deduci posse justa analogia omnes dein alias ejusdem Verbi. Quod quum non fecerit, concidat necesse est omnis illius oppositio. Adde jam, falsum etiam esse, quod ita simpliciter affirmat. Siquidem *Gratari* & *Gratulari* proprie notat *grates agere*, ut jam ostendit dudum Vir Summus in arte critica, Joh. Fred. Gronovius *Observat.* II. 19. qui etiam inde repetit omnes alias hujus Verbi significationes. Atque ita, præter loca antiquissimorum Scriptorum ex Nonio & aliunde ab illo istic allata, etiam Scipio Afric. prior apud Gellium *Noct. Att.* IV. 18. *Eamus Jovi O. M. gratulatum.* Hinc *Gratulationes*: Cicero *Verr.* V. *Quod in precibus ac gratulationibus non solum id* (simulacrum Herculis) *venerari, sed & osculari solent*, h. e. quando aliquid rogabant Herculem, vel ei gratias agebant. Sed & κατ' ἐξοχὴν ea Vox notat Sacra, quibus gratiæ publicæ Diis agebantur ob rem bene gestam. Cicero *Famil.* XI. 18. *Gratulationem tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus. Catil.* IV. 10. *Ceteris bene gestæ, mihi uni conservatæ Reip. gratulationem decrevistis*, scil. Diis faciendam. Hæc ergo primitiva est Verbi significatio. Et hinc jam reliquæ deduci debent, ac possunt commodissime. Sic enim absolute *Gratulari* apud Sueton. *Tiber.* 60. *Gratulanti inter pœnam, quod non & locustam obtulisset*, h. e. Diis gratias agenti. Et sic passim. Hinc jam *gratulari sibi*, Cic. *Famil.* III. 11. & IV. 11. est, non *dicere sibi, gratum hoc sibi esse*, sed *gratias agere Diis suo ipsius nomine.* Et *gratulari Amico*, gratias agere diis *Amici nomine.* Dicet quis forsan, quando *gratulamur alteri*, tunc tamen revera dicimus ei, nobis gratam & jucundam accidere ipsius bonam fortunam: at vero recidit quidem eo sensus locutionis, quæ & causa istius abusus apud Phædrum, sed non proprie & directe illud notat, quæ probe, in indaganda significationis analogia, sunt distinguenda. Sic ex. gr. nemo est, quin intelligat ex Usu Linguæ sensum τ͂ *Refert*, *id mea minime refert*, *magni refert*; at paucissimi, qui eorum rationem & veram ac proximam significationem norint. Nec enim proxime id significant, quo breviter ea interpretari solemus, licet is tamen sit sensus. Vide me infra ad III. 5. *de Verbis Substantivis.* Ceterum de Usu in Abusum degenerante per caussam non animadversæ Analogiæ, sæpius & pluribus egi infra. Vide *Indicem* in V. *Usus.* Recte tamen Sanctius omnium rationem etiam in lingua, præsertim Latina, censuit indagandam, id quod & præclare præstitit.

dicendus erit: auctoritas vero ab usu sumpsit incrementum; nam si ab usu recedat, auctoritas nulla est: unde Cicero Cœlium & M. Antonium reprehendit, qui suo arbitratu, non ex usu, loquerentur: *Nihil autem potest esse diuturnum*, ut inquit Curtius lib. IV. *cui non subest ratio.* Reliquum est igitur, ut omnium rerum ratio primum adhibeatur, tum deinde, si fieri poterit, accedant testimonia, ut res ex optima fiat illustrior. Quæ causa fuit, ut has nostras vigilias, *Minerva*, seu *de caussis linguæ Latinæ*, inscriberemus; quia cujuslibet quæstionis causas & vera principia eruere conamur; improbantes cum Cicerone II. de nat. Deorum, Pythagoricum illud, *Ipse dixit.* At *de linguæ Latinæ causis* jam scripserat Cæsar Scaliger; quem quia in multis sequor, nonnunquam tamen ab eo dissentiens, titulum non abjiciendum putavi. Et Augustinus Saturnius suas acutissimas dissertationes in Grammatica *Mercurium* vocavit; quem quia minus aliquando probamus, Minervam illi fidum monitorem adhibemus.

CAP. II.

Grammaticorum sine ratione nullam esse auctoritatem. Grammaticam non dividi in Historicen & Methodicen: illam non esse partem Grammaticæ. Quis sit perfectus Grammaticus. Nec dividi Grammaticam in Orthographiam, Prosodiam, Etymologiam, Syntaxin. Hanc esse Finem Grammaticæ. Grammaticæ definitio. Artes sermonem perficientes. Partes orationis enumerantur. Pronomen, & Interjectio excluduntur.

QUONIAM res, de qua agimus, ratione primum, deinde testimoniis & usu, est comprobanda, nemo mirari debet, si magnos interdum viros non sequamur; nam quantacunque auctoritate mihi Grammaticus polleat, nisi ratione propositisque exemplis, quod

quod dixerit, confirmaverit, nullam in re præsertim grammatica fidem faciet. *Grammatici* enim, ut inquit Seneca Epist. 95. *sermonis Latini custodes sunt*, non auctores. [1] Neque sexcentorum Grammaticorum aucto-

1. *Neque sexcentorum &c.*] Prorsus assentior Doctiss. Sanctio, non auctoritate Grammaticorum, sed ratione & usu, seu propositis exemplis, probandam esse Latinam dictionem. Sciendum tamen est & illud, multo facilius eam probari, & certius affirmari, quam negari & rejici. Vel hæ ipsæ locutiones, quas Sanctius sibi nunquam neque a sexcentis Grammaticis persuasum iri affirmat, si non earum ipsarum, certe similium tamen, Usu, & deinde Ratione, adseri satis superque queant. Etenim si quis dicat, *Vapulo a Præceptore*, *Exsulo a Prætore*, in utraque locutione Rationem, quæ eadem utrobique, in priore (Vide infra III. 3. in voce *Vapulo*, & ibi Scioppium) etiam Usum habebit sibi adstipulantem, in posteriore vero Ratio tantum non potuit, ut eam Usus admitteret, quia durissima est, cujusmodi locutiones Usus aversatur. Ceteroquin enim *ab aliquo vapulare*, seu *exsulare*, idem est, ac si dicas, *opera alicujus vapulare & exsulare*, seu *a parte alicujus*, (sicuti Auctor ipse lib. III. c. 4. τὸ *A* exponit) proficisci id, quod τοῖς *vapulare* & *exsulare* significatur. Et quid quæso discriminis, quod ad Rationem, inter ista, & hæc, Livii I. 1. *Æneam ab simili clade domo profugum*. Cicer. *Famil.* IX. 16. *Levior est plaga ab amico, quam a debitore.* Quidni eodem modo, *levius est vapulare ab amico &c.?* *Somn. Scip.* c. 8. *Nec unquam ab alio renascetur*. Sall. *Jug.* 17. *Nisi qui ferro, aut a bestiis interiere.* Quibus paria, quæ Auctor & Scioppius d. l. congesserunt: *Quis nolit ab isto ense mori*; *Infesto ne vir ab hoste cadat*; *Caput a Sole dolet*, *&c.* Nihil ergo causæ, quare τὸ *Vapulare ab aliquo*, cum & Ratio & Usus id ferat, ita plane repudiet Sanctius. Sed neque idoneam video rationem, quamobrem rejiciat prorsus, tanquam minime Latinum, *Ego amo Deum*, quum & significatio & syntaxis verborum, quod ad Rationem & Usum, phrasin illam approbare utique videatur. Sicuti enim Dii vel Deus passim a Latinis scriptoribus *amare* dicitur *homines*, ut vel ex juris jurandi formula, *ita me Deus amet*, perspicuum est: quidni eodem modo homo vicissim recte dicatur *amare Deum*, æque ac parentes suos, & ipsas virtutes, quæ in hominibus sunt quasi quædam imagines Dei? Cicero certe *Famil.* IX. 22. *Amo verecundiam* ait, & I. 7. *Quam magnitudinem animi tui* sem-

ctoritas mihi persuadebit, (Vide infra lib. III. cap. 3. in Verbo *Vapulo.*) ut *vapulo a praeceptore*, *exsulo a Praetore*, &c, *ego amo Deum*, & alia hujusmodi, Latine dicantur. Unde illud verissimum est, quod Paulus tradit Leg. 1. de Reg. jur. *Regula est, quae rem, quae est, breviter enarrat; non ut ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fiat.* Quare extirpanda est consuetudo, quae legem habeat reclamantem, quae potius corruptela vocanda est, ut passim tradunt Jurisconsulti: neque enim, quae barbaries admisit, foven-

semper sum admiratus, *semper amavi.* IX. 16. *Amavi amorem tuum.* Quid ergo? An ratio Sanctii petenda erit ex iis, quae tradit *lib.* IV. cap. 3. *de Ellipsi*, in *Regulis Generalibus.* Nempe *in Primis* (ait istic) *& Secundis Personis rustice, nisi discretionis, aut alia impellente causa, apponitur suppositum*, & proinde *rectius subticetur.* Non itaque rejiceret τὸ *Amare Deum*, sed τὸ *Ego Amo Deum.* Verumtamen neque haec locutio rejicula ipsi simpliciter esse potest, sed tum demum, si nulla adsit τοῦ *Ego* exprimendi causa, quod proinde & hic, si ita sensisset, declarare debuisset, ut posset intelligi. Nam quamplurimae ceteroqui dantur causae, quibus recte τὸ *Ego* adhibeas cum suis Verbis. Non possum itaque mihi persuadere, id Auctorem nostrum hic respexisse, aut voluisse, & tanto quidem minus, quia infra *lib.* III. *cap.* 2. circa finem diserte rejicit non tantum illud, *Ego amo Deum*, sed & hoc, *Deus amatur a me.* Videtur ergo prorsus totam repudiare phrasin, quasi τὸ *Amare* quid notet, quod infra majestatem Dei sit, nec Hominis ad Deum relationi conveniat. Sed tamen quum illud Verbum in Lingua Latina non brutum modo affectum & cum libidine conjunctum, sed & purum ac honestum significet, quo magni facimus & veneramur alios, nihil video rationis, quare non *Homo* quoque recte dicatur *amare Deum*, aeque ac *Deus Hominem*: & *Pater Filium* aeque ac *Filius Patrem*, immo & *Canis Dominum* apud Ciceron. de *Nat. Deor.* II. 63. qui & *pro Flacco* cap. 38. *nimiam pietatem & summum Amorem in Patriam* conjunctim tanquam Synonyma memorat. Sed & quum recte dicamus *amare virtutes aliorum hominum*, quidni & *virtutes Dei?* Eas autem *amare* est idem, quod *amare* ipsum *Deum.* Certe in S. Script. passim Homo jubetur *amare*, ἀγαπᾷν & φιλεῖν, *Deum*, aeque ac *Dominum nostrum Jesum Christum.*

venda sunt, sed quæ pervertit, vindicanda. Quare jam nemo mihi turbam Grammaticorum aliter præcipientium opponat: nam tantum cuique credendum est, quantum ratione comprobaverit. Cicero ad Attic. lib. VII. epist. 3. etiam aliquando circa Grammaticam ab Attico reprehensus, primum ratione, deinde antiquorum testimoniis, se defendit. Non igitur mirandum est, si Quinctiliano lib. I cap. 4. & 9. non assentiar, qui Grammaticam in *Historicen*, & *Methodicen* divisit, quam divisionem deinceps Grammatici mordicus tenuerunt: Verum interest philosophi, placitis humanis anteponere rationem. Eam [2] opinor vocavit *Historicen*, quæ omne Scriptorum genus excutit; quæ nec citra Musicen potest esse perfecta, nec si rationem syderum ignoret; quæ neque sit ignara Philosophiæ, cui Eloquentia quoque non desit. Omnes igitur disciplinas huic Grammaticæ subjicit. Ubinam gentium ea Grammatica est? Quis eam conscripsit? Unde hanc reginam artium petemus? Vulgi errorem sequutus est Quinctilianus; dicebantur enim quondam Grammatici vulgo, qui primis rudimentis pueros instituebant, & eis poëtas enarrabant: quo in munere subeundo adhibebant, præter Grammaticam, variarum artium cognitionem: neque tamen vulgus intelligebat doctorem illum Musicæ, Astrologiæ, Philosophiæ esse peritum. Mihi perfectus absolutusque Grammaticus est ille, qui in Ciceronis vel Virgilii libris intelligit, quæ dictio sit Nomen, quæ Verbum, & cætera, quæ ad solam Grammaticam spectant, [3] etiamsi sensum verborum non intelligat: est enim orato-

2. *Opinor*] Nescio, quare *Opinor* dicat, quum diserte Quinctilianus I. 9. *Historicen* vocet eam, quæ in *enarratione Auctorum* consistit & Sanctius sequentia hujus periodi de hac Grammatices parte ex illius cap. 4. descripserit.

3. *Etiamsi sensum &c.*] Debuisset, ni fallor, dixisse, *Etiamsi sensus Grammatici veritatem aut rationem non perspiciat.* Nam sensus simplex seu Grammaticus cognoscitur ex ratione & constructione Grammatica, at ejus veritas ex aliis scientiis.

torum & poëtarum lectio variis artibus referta, quas si magister iste callet, jam non grammaticus dicendus est, sed dum explanat Astrologiam, astrologus; dum Historiam, historicus; dum præcepta Eloquentiæ, rhetor. Verbi causa, *Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis.* Hic Grammaticus explicabit grammaticam, doctrinam vero nonnisi Mathematicus. Quem deinde Grammaticum dabis, qui se expediat ab illo Davidico, Psal. 67. *Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus dividere spolia. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.* ⁴ Sed quid in refellendo Quinctiliano fru-

4. *Sed quid in refellendo &c.*] Frustra sane opera ponitur in refellendo Quinctiliano, cui neutiquam peculiaris fuit hæc sententia, quæ *Grammaticen* extendit ad facultatem Scriptores omne genus excutiendi & interpretandi. Secutus enim est inveteratum jam apud Græcos Latinosque usum, cum in vocabuli significatione, tum in munere Grammaticis assignando. Ipse Cicero lib. I. *de Oratore*, singularum artium munia percensens, *In Grammaticis*, ait, *Poëtarum pertractatio, Historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus.* Idem lib. I. *de Divin. Grammaticos Poëtarum interpretes* appellat. Et hinc Imp. Tiberius, qui maxime curabat notitiam Historiæ fabularis, *Grammaticos*, dicitur a Sueton. cap. 70. *ejusmodi fere quæstionibus, quæ mater Hecubæ, quid Sirenes cantaverint, experiri*, satis sane inepte, *solitus.* Immo adeo hæc vera, ut quæ sola *Grammaticum* ex sententia Sanctii absolvunt, olim fere a Grammaticis fuerint sejuncta, nec tam ad eos pertinuerint, quam ad illos, quos Græci Γραμματιστὰς, Latini *Literatores* vocabant. V. Sueton. *de ill. Gramm. cap.* 4. Atque hinc in Historia Augusta passim dicitur quis in pueritia usus primum hoc vel illo *literatore*, aliis vero deinceps *Grammaticis*; Immo in jure Civili *Grammaticis* æque ac aliis Professoribus indulta fuit immunitas, non item illis, qui primis literis pueros imbuunt, qua de re Wowerius *Polymath. cap.* 4. Verum quidem, vocabulum *Grammatices* a primis illis literis formatum, & antiquissimis temporibus illas quoque ad Grammaticorum curam vel maxime pertinuisse, immo inde Grammatices studia cœpisse; & forte etiam istic quondam desiisse. Sed neque id ignoravit Quinctilianus, ut qui diserte tradit II. 1. Grammaticen *ab illa appellationis suæ*

frustra operam consumimus, quum ipse se suo gladio confodiat? Queritur enim in principio libri secundi cap. 1. *Grammaticos alienas sedes occupasse:* deinde subdit ibidem. *Nos suum cuique professioni modum demus. Et Grammatica (quam in Latinum transferentes, Literaturam vocaverunt) fines suos norit: præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi constitere, provecta.* Hanc Quinctiliani sententiam valde probo: & cum doctissimis viris hoc teneo, *Artium usum conjunctum esse oportere; artes vero ipsas separatim tradendas.*

Alii vero dividunt Grammaticam in literam, syllabam, dictionem, & orationem; sive quod idem est, in orthographiam, prosodiam, etymologiam, & syntaxin. Sed [5] Oratio sive Syntaxis est Finis grammaticæ;

suæ paupertate, intra quam primi constiterunt, tantum suo tempore *provectam*, ut ea omnia complectatur, quæ lib. I. c. 4. exposuit, quæque hoc loco, ubi *suum cuique professioni modum* vult *dare*, tamen illis relinquit, conquestus tantum, quod ea quoque invadant, quæ proprie & solorum debebant esse Rhetorum, scil. prosopopœias, & suasorias declamationes. Hoc est, quod dicit illos *alienas sedes occupasse*, quodque eos intra *suum professionis modum* continere se jubet. Neutiquam vero istis verbis a priore sententia recedit, aut *suo se gladio confodit*, quod ait Sanctius. Sed & ex hoc usu, quo Grammaticis jam ante tempora Quinctiliani tribuebatur utrumque, & *rationem loquendi docere*, & *enarrare Auctores*, orta est distinctio hæc Grammatices in *Methodicen*, quæ prius respicit munus, & *Historicen*, quæ posterius, ut ipse Quinctil. tradit I. 9. Si tamen vera volumus, ista significatio vocis *Grammatici*, & hoc munus *enarrandi* quoslibet *auctores*, non est proprium Grammatico, sed postea ad eum accessit: atque adeo illa Μεθοδικὴ, etiam sola, constituit & absolvit *Grammaticum* proprie dictum, altera vero, Ἱστορικὴ, ornat eum, & distinguit ab jejuno *Grammatista*, quæ tamen *distinctio* semel recepta ita invaluit dein, ut tempore Quinctiliani, publico loquendi usu, *Grammaticus* non diceretur, nisi qui istam Ἱστορικὴν quoque profiteretur, æque ac τὰ γράμματα, & *literæ*, notabant tunc etiam Eruditionem Variam. Vide & Vossium *de Arte Grammat. lib.* I. Capp. 1. 5. & 6.

5. *Oratio sive Syntaxis est Finis Grammaticæ &c.*] Diversa hæc

cæ; ergo igitur non Pars illius; nam ut inquit Cicero, lib. V. de Finibus. *Aliud est pars, aliud artis finis: quia nulla ars in se versatur.* Sic enim aliud est grammatica, aliud grammaticæ finis, & scopus, seu, quod Græce dicitur ὑποκείμενον. Tum deinde litera pars est syllabæ, syllaba dictionis, & dictiones ipsæ partes orationis; non igitur partes grammaticæ: & cujuscunque rei pars alius rei esse non potest. Nos autem omissâ Grammaticæ divisione (quoniam nulla satis commoda occurrebat) sic sumus exorsi: *Grammatica est ars recte loquendi.* Cum *Artem* dico, disciplinam intelligo; est enim Disciplina scientia acquisita in discente. Addidi deinde; *Cujus finis est congruens oratio.* Hæc oratio constat ex vocibus vel dictionibus; voces rursus ex syllabis; syllabæ ex literis; & quia ultra non progredimur dividendo, vocamus Literam *individui soni comprehensionem.* Dividimus igitur Orationem in voces seu dictiones, & has vocamus *Partes orationis:* in quibus tanta est inconstantia Grammaticorum, ut nihil certi nobis adhuc potuerint constituere. Varro duas ponit, deinde ex sententia Dionis tres: unam, quæ adsignificat casus; alteram, quæ tempora; tertiam, quæ neutrum. *De his*, inquit 7. linguæ Lat. p. 86. *Aristoteles duas partes orationis esse dicit, Vocabula, & Verba, ut homo & equus, Et, legit & currit.* Et eodem libro pag. 93. *Quod ad partes singulas orationis, deinceps dicam, quarum vis, quoniam sunt divisiones plures, nunc ponam potissimum, in qua dividitur. Oratio secanda, ut natura, in quatuor partes: unam, qua habet casus: alteram, qua habet tempora: tertiam, qua habet neutrum: &*

hæc sunt. Oratio quippe conficitur Syntaxi Grammaticâ: atque adeo illa est *Finis*, at Syntaxis *Pars Grammaticæ.* Hæc enim inter res, quas tradit, etiam Syntaxin nos docet, &, ut ipse Auctor mox pag. 16. loquitur, *Solœcismos & Barbarismos expellit ab oratione.* Nulla certe alia est Ars, quæ nos doceat Nominum & Verborum Concordiam, & Constructionem, hoc est, Syntaxin.

& quartam, in qua est utrumque. Sed is postea dividit primam in provocabula, ut *quis:* in vocabula, ut *scutum:* in nomina, ut *Romulus:* in pronomina, ut *hic:* & statim subdit; *Duo media dicuntur nomina; prima, & extrema, articuli:* hactenus Varro. Quinctilianus Lib. I. c. 4. ostendit ab Aristarcho (quem frequenter sequitur Varro) octo partes esse factas; sed idem Quintilianus ad undecim usque progressum fuisse ostendit, & has recenset: *Nomen, Appellationem, Articulum, Pronomen, Verbum, Participium, Adverbium, Conjunctionem, Præpositionem,* [6] *Asseverationem, Attrectationem.* Servius item undecim agnoscit. Nebrissensis cum octo primum constituisset, addidit in constructione *Gerundia*, ut ipse vocat, & *Supina;* quod & ab aliis accepisse testatur. Hic ego vestram fidem compello, Defensores errorum, qui omnia conturbari a me dicitis, quid sentitis? quid statuendum inter tot veterum & recentiorum tenebras judicatis? Audite igitur Minervam. Creavit Deus hominem rationis participem, cui, quia sociabilem esse voluit, magno pro munere dedit sermonem. Sermoni autem perficiendo tres opifices adhibuit. Prima est *Grammatica*, quæ ab oratione Solœcismos & Barbarismos expellit. Secunda *Dialectica*, quæ in sermonis veritate versatur. Tertia *Rhetorica*, quæ ornatum sermonis tantum exquirit. Cum igitur Oratio sit Finis grammatici, excutiamus, ex quibus haec oratio possit constitui, ita ut nihil sit, quod per orationem non possimus enunciare. Sunt autem hæc tria, *nomen*, *verbum*, *particula.* Nam apud Hebræos tres sunt partes orationis, nomen, verbum, & dictio consignificans. Arabes quoque has tantum tres

6. *Asseverationem &c.*] Asseverationis exemplum adfert Quintilianus *Heu*, sicuti Attrectationis *Fasciatim*, sed adjicit, *sibi ea non approbari.* Non video etiam, quare *Heu* adscribatur Asseverationi. An voluit *Eu*, vel *Euge*, vulgo, atque ideo & Comicis, in approbando ac applaudendo vel sibi, vel aliis, usitata?

tres orationis partes habent: *Pheal*, verbum; *Ismî*, nomen; *Herph*, dictionem: quas tres partes orationis omnes linguæ Orientales habent. Rabbinus ille, qui contra Cosdram regem Persarum disputat, omnes linguas ab Hebraica originem duxisse contendit, & Græcam & Latinam olim tantum tres orationis partes habuisse. Idem sentit Plutarchus in *Quæstion. Platonicis*: & D. Augustinus in *Categoriis* ex Aristotelis sententia tres partes orationis constituit. Quorum sententiam ut verissimam approbantes, perspicuitatis tamen gratia ex Platone sic disputamus. Inquit enim ille Lib. *de Ente*.

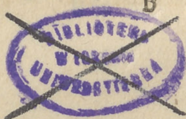
Quicquid enuntiatur, aut est permanens, ut Arbor, Durum; aut fluens, ut Currit, Dormit. Res permanentes sive constantes vocamus, quarum natura diu perstat: harum notam Nomen *dixere. Fluentes dicimus, quarum natura est, esse tamdiu, quamdiu fiunt. Harum nota* Verbum *est. Rursus verbis & nominibus deerat modus, per quem causarum ratio explicaretur. Hic in Nominibus dicitur* Præpositio: *ut*, versatur in tenebris propter ignorantiam. *In Verbis est* Adverbium: *Nam si qualitatem innuas, dices;* bene currit: *si tempus;* hodie legam. *Postremo orationes ipsæ inter se indigebant ligaturis; quare* Conjunctio *fuit excogitata.* Hæc Plato. *Participium* autem Nomen est, (vide infra c. 15.) sed habet a Verbo temporis adsignificationem, & constructionem. Diogenes Laërtius in *vita Zenonis* has quinque enumerat partes; *Nomen*, *Appellationem*, *Verbum*, *Conjunctionem*, *Articulum*. Nomen, ut Socrates; Appellationem, ut Consul. Præterea quum res omnes constent ex materia & forma, oratio itidem constabit; nam *in Verbis*, ut inquit Fabius lib. I. c. 4. *vis est sermonis, ut in Nominibus, materia; quia alterum est, quod loquimur: alterum, de quo loquimur.*

Interjectionem non esse partem orationis, sic ostendo: Quod naturale est, idem est apud omnes: sed gemitus & signa lætitiæ idem sunt apud omnes: sunt igitur naturales. Si vero naturales, non sunt partes orationis.

tionis. Nam eæ partes, secundum Aristotelem, *ex instituto, non natura*, debent constare. Interjectionem Græci Adverbiis adnumerant, [6] sed falso. Nam neque voces Latinæ aut Græcæ sunt, etiam si Latinis aut Græcis literis scribantur; sed signa tristitiæ, aut lætitiæ, qualia in avibus, aut quadrupedibus, quibus tamen nec vocem, nec orationem, concedimus. Vide Adagium, *Ne my quidem*; & *Ne gry quidem*. Valla lib. 2. cap. 11. Interjectionem a partibus orationis rejicit. Itaque Interjectionem a partibus orationis excludimus, tantum abest, ut eam primam & præcipuam cum Cæsare Scaligero constituamus.

Pronomina itidem non dubiis rationibus a Partibus orationis rejiciemus. Primum omnium, si Pronomen differret a Nomine, ejus natura per definitionem posset osten-

6. *Sed falso*] Non ita absurde, aut falso. Nam pleraque, quæ Interjectionibus adscribuntur, non tam sua natura, quam ex *instituto*, ad designandos varios rerum modos & animorum motus, veluti admirationem, comminationem, exhortationem &c. adhibentur, & idcirco in variis linguis diversæ sunt, ut aliæ item particulæ. Minus itaque recte a Partibus Orationis penitus excluduntur. Vide & Vossium de *Analogia* IV. 28. Sed Vir Clariss. Georg. Henr. Ursinus in *Institut. Gramm.* Sect. VII. cap. 11. p. 1104. miratur *me probare Græcorum sententiam, qui Interjectionem Adverbiis annumerant*. At Ego eam Adverbiis non ita absolute annumero, sed melius iis adscribi a Græcis dico, quam a Partibus Orationis prorsus excludi, ut facit Sanctius. Sed & ad nullam illa Orationis partem propius utique accedit, quam ad Adverbium. Nam & hoc solum per se in exclamando absolvit sensum, æque ac Interjectio. Certe *Eu* & *Euge*, quæ Interjectionibus adscribuntur, vera sunt Adverbia apud Græcos, & notant *bene*. Et sic iidem in acclamando καλῶς, ut Latini *bene*, *recte*, adhibent. Porro autem, si *En* & *Ecce* Interjectiones quoque sunt, quod non puto, qui pro Adverbiis demonstrandi ea habeo, tum vero etiam cum aliis illæ partibus Orationis non Construuntur modo, ut *ecce autem*, *ecce tibi*; Vide Tursellinum *de Particulis cap.* 54. sed & Componuntur, ut *ellum*, *ellam*, *eccum*, *eccos*, pro *en illum*, *ecce eum &c.* Hoc vero magis convenit in Adverbia, quam in Interjectiones ab iis distinctas.

ostendi. At vero nulla est definitio Pronominis; neque potest vera & propria investigari: nullum igitur Pronomen est. Quid, quod definitio nominis non excludit pronomina? Nam quum dicis, Nomen declinari per casus, nec significare cum tempore, cur non apponas pro exemplo, Ut, *Ego*, *Tu*? Adde quod Aristoteles acturus de oratione, Nominis & Verbi tantum meminit. Igitur ex illius sententia, *Ego disputo*, [7] non esset oratio. At (ut inquit D. Augustinus Lib. *de Magist.*)

7. *Non esset oratio*] Si scil. *Ego* esset aliud quid, quam Nomen. Sed & reliqua Pronomina, veluti *Hic*, *Ille*, *Meus*, &c. nihil differre censet Sanctius ab Adjectivis, quia eadem est utrorumque concordia cum Substantivis. Denique etiam perperam dici *Pronomina* quasi *pro Nomine* posita, quum multis Nominibus fuerint antiquiora. Verum in hoc postremo haud magna inest ratio. *Pronomina* enim a Priscis dicta sunt post inventam jam Orationem, quia in usu loquendi, brevitatis gratia, pro ipsis Nominibus Substantivis poni solent, ne eadem Nomina sæpius, quod ingratum auribus accidit, repetere cogamur: & quia pleraque nihil Rei per se notant, sed Rem Substantivis designatam tantum commonstrant. Nolim tamen Sanctio refragari in eo, quod Pronomina & Nomina censet easdem fere Orationis esse partes. Sed repugnat ei acriter Vir Doctissimus G. H. Ursinus *Gramm. Instit. Sect.* IV. *cap.* I. *pagg.* 362. &c. omnes illius rationes ordine refellere annixus: atque ideo lubens arripit, quæ in proximis seqq. contra Sanctium Ego tradidi. Fateor vero, multa in his, quæ ille hic quoque profert, non magnam habere vim. Sed tamen non video sane multum differentiæ inter Naturam & Usum Nominis ac Pronominis. Ipse Ursinus *pag.* 381. monet utique, quod verissimum est, *Ego*, *Tu*, *Sui*, *naturam referre Substantivorum*, *reliqua Adjectivorum.* Natura hæc usu ipso & constructione perpetua confirmatur. Neque vero satis capio, quod Vir Doctiss. in hac locutione, *Hannibal peto pacem*, censet *deesse Ego*, sed ut *vicarium*, non ut *primarium*; *Hannibal* autem *principale esse Verbi*, peto, *Suppositum.* Atqui certum arbitror Verbum hoc proxime & directe cohærere cum τῷ *Ego*, quod intelligitur, neutiquam cum τῷ *Hannibal*, quippe quod directe cum Verbo primæ personæ jungi nequit. Sensus enim est, Ego, qui sum ille Hannibal, peto pacem. Sic posset dici *Consul peto pacem*, *Pater rogo filium*, h. e. Ego, qui sum Consul, qui sum Pater. Res patet ex locis, quæ Sanctius attulit, de

gist.) *Nomen pro pronomine usurpare solemus.* Et ita Aristotelei intelligunt, quum in voce *Nominis* pronomina etiam includi fatentur.

Sed & quum puero traduntur præcepta de concordia nominum inter se, non indigemus nova doctrina ad hanc concordiam explicandam: nam quemadmodum dicimus, *Liber bonus, & doctus;* sic *liber meus, tuus, suus.* Præterea, quomodo possunt poni *pro nomine*, si illis significamus res non habentes nomina, aut ea quorum nomen ignoramus? Imo res omnes, antequam nomen haberent, vocabantur *Hoc* vel *Illud.* Unde & cœlum

de te queror hospita Phyllis, h. e. Ego, quæ sum Phyllis, hospita nuper tua, vel per appositionem, Ego, illa Phyllis. *Audi Tu Populus Albanus*, h. e. Tu, qui es Populus Albanus. Satis ex his apparet, Τὸ *Ego* vel *Tu* primarium esse in ratione Grammatica Nominativum Verbi, quod sequitur. Neque vero Nomina, quæ illis junguntur, induunt idcirco vim primæ personæ, ut censet Ursinus. In eundem tamen lapidem impingit quoque Vossius de *Anal.* IV. 2. extr. dum putat *Ille*, *Ipse*, esse omnis personæ, primæ æque ac tertiæ, quia dicat Virgilius *Ille Ego*, & Alii *Ego Ipse.* Ast ita omnia Adjectiva forent itidem omnis personæ, quum Virgilius *Ecl.* 1. dicat quoque, *Stultus Ego putavi* &c. *Tu lentus doces* &c. Et sic *Alter Ego*, ac similia passim occurrunt. Sic Genitivi *Mei*, *Tui*, *Sui*, junguntur non tantum Adjectivis, sed & Substantivis per Appositionem, ac Participiis varii Generis. Ovidius Heroid. in Ep. Acontii v. 74. *Copia placandæ sit modo parva tui*; ubi male Viri Doctissimi reponunt *placandi.* Et sic passim *purgandi sui* &c. Vide infra II. 13. pag. 28. Quocirca statuendum hinc potius, τὸ *Ego* &c. habere naturam & vim Substantivi, atque ideo Adjectiva ei & Pronomina recte jungi. Ceterum quas differentias Pronominis a Nomine commentus est Ursinus, ejus sunt generis, ut etiam in Nomina, maxime Adjectiva, conveniant, a quibus tamen propria differentia potissimum debuissent distingui. Mihi vero videntur Pronomina vi suæ significationis Demonstrare rem, at Adjectiva Describere: sed ratio Grammatica utrorumque esse eadem. Dicuntur autem *Pronomina*, quia talem habent significationem, ut pro Nomine, quod paulo ante expressum est, ne illud sæpius repetatur, poni possint & soleant ad eandem rem, quæ Nomine ipso notatur, demonstrandam.

lum ipsum, teste Platone in *Timæo*, vocatum est ab antiquis, *Hoc:* quia essetne Deus, an res creata, illis in incerto erat. Itaqne vetustiora sunt Pronomina hæc, [8] quam ipsa Nomina, quomodo igitur *Pronomina* appellabuntur? Quid quod individua substantia (ut physice dicamus) melius & peculiarius explicatur per tria hæc pronomina, [9] quam per nomina propria: cum enim dico *Ego*, neminem alium poteris intelligere. At cum dico, *Franciscus*, etiam in alium potest transmitti intellectus: unde *Franciscus* potius pro *Ego* ponitur, quam contra. Multo plus errarunt, qui loco nominis proprii pronomen posse poni docuerunt: nam hoc modo *Magister*, *Rex*, *Dux*, *Gubernator* essent pronomina: quia pro Pompejo, aut Cicerone ponuntur: Sic *Poëta* pro Virgilio, *Orator* pro Cicerone, & hujusmodi sexcenta. Tum etiam adjectiva a proprio nomine ducta, ut Cæsariani, aut Pompejani milites, essent pronomina, quia

8. *Quam ipsa Nomina*] Ne erres, non omnia Nomina, sed quædam tantum, quæ quia nondum erant inventa, vel quia ignorabantur, designabantur ideo res ipsæ per *τὸ Hoc δεικτικῶς*, quod proinde antiquius erat multis Nominibus, quorum loco adhibebatur. Ceteroqui Nomina natura sua sunt vetustiora Pronominibus, nec dici potest *Hoc*, nisi intelligatur, & ordine naturalis syntaxeos præcedat, *Negotium*.

9. *Quam per nomina propria*] Verum id quidem est, quando illa desierunt esse vere propria singulorum, seu amisere naturam proprietatis. At vero, quando vere unius sunt, & necdum cum ullo alio communicata, æque, immo melius & peculiarius, per illa, quam per tria pronomina, significatur individua substantia. Etenim quum audis hæc verba, *Ego feci*, non statim intelligis, quis fecerit, priusquam scias, quis id dicat. At si audias, *Numa fecit*, & nullus sit alius, qui eo nomine appelletur, tu autem non ignores, quis eo designetur, ut nec in altera locutione ignorare debes, quid per *τὸ Ego* notetur, confestim intelligis quam optime, quæ sit illa individua substantia, quæ fecerit. Hoc vero ubi per nomina propria intelligere nequis, illa non amplius sunt, quod appellantur. Quapropter nulla est vis in hoc quidem argumento Sanctii, licet id sequatur etiam Vossius de *Anal.* IV. 1.

quia Cæsaris vel Pompeji milites intelliguntur; ut (apud Virg. Æn. 10.) *Evandrius ensis*, pro Evandri. Erraverunt item & illi, qui Pronomen vocem esse Nominis vicariam definierunt: nam in iis sermonibus, *Annibal peto pacem*, *hospita Phyllis queror*, deest *ego*, non ut vicarium, sed ut primarium. Item illo Livii lib. 1. *Audi tu populus Albanus*, *tu* specialius & prius est, quam *populus Albanus*. Alii ut eludant argumentum, dicunt, pronomina personam certam significare, quo apparet non esse nomina. Imo propterea magis essent nomina, quia melius & proprius res ipsas significarent. Sed quid sit persona, illi omnino ignorarunt, nos inferius (Cap. 12. de Verbo) aperiemus. *Nomen*, ait Donatus, *est pars orationis cum casu, corpus aut rem proprie communiterve significans*. Hæc definitio comprehendit omnia pronomina. Rursus idem: *Pronomen est pars orationis, quæ pro nomine posita tantundem pene significat, personamque interdum recipit.* Sed hæc definitio ridicula est, & in multis peccat. Probus grammaticus enumerat Pronomina unum & viginti; Priscianus & alii, quindecim: Donatus quærit, quid inter Pronomina & Articulos intersit: Varro de lingua Latina bis mentionem fecit de pronomine, quum de nomine *hic*, *hæc*, *hoc*, loqueretur, quod & *Articulum* vocat. Quinctilianus, Lib. I. cap. 5. pronomina vocat, *quantus*, *qualis*. Quare desinant isti mirari, cur huic doctrinæ non assentiamur, quum & ipsa secum non consentiat. Et ut semel, quod sentio, dicam: *Ego*, *tu*, *sui*, *Pronomina* vel *prima nomina* rectius vocarentur, quum sint aliorum duces, & sui juris; non enim aliorum norma declinantur, quod Regum proprium est, nisi velis grammaticorum commentis accedere, qui etiam, si Musis placet, [10] pronominum declinationes obtrudunt: nam cætera omnia no-

10. *Pronominum declin. &c.*] Vult dicere, *Me* ex. gr. non esse declinatum ab *Ego*, quod volunt Grammatici. Ipse enim Pronomina irregularia esse ait, nec ad Declinationum regulas revocanda. Vide eum infra *cap.* 8. Non potest tamen Pronominibus plane omnis declinatio negari. Nam declinatio est, quando dicimus

nomina ab his gubernantur, & eis sublatis reliqua omnia muta & manca reperientur.

Tu, *Tis*, qui Genitivus est obsoletus (vide Voss. *de Anal.* IV. 4.) *Tibi*, *Te*: *Quis*, *Cujus*, *Cui*, *Quem*, *Quo &c.* Irregularis ea est, fateor, seu Anomala, sed Talia etiam in Nominibus & Verbis occurrunt. Quid dicemus de Verbo Substantivo, *Sum*, *Eram*, *Fui*, *Esse*? Quid de tot Nominibus, quorum Obliqui non respondent suis Nominativis, & pluribus insuper modis variant? Maxime anomalum est τὸ *Ego*, ut a quo nihil videtur esse declinatum. Sed si, ut volunt Caninius & Vossius, descendit ab Syriaco *Eno*, litera N. in G. mutata, cujus tamen mutationis ante alias literas, quam G & K, exempla desidero, (nam quod ajunt *Ignobilis*, *Ignarus*, dici pro *Innobilis*, *Innarus*, turpiter errant, quum N. in iis & similibus tantum elidatur, ac simplicia ex sua origine sint *Gnobilis*, *Gnarus*) si tamen inde descendit, dici forsan posset ab eadem radice oriri ἐμοῦ. ἐμοὶ, ἐμὲ, & μου, μοι, με, ac Latina *mis*, *mihi*, *me*, litera N in M transeunte.

CAP. III.

De Accentu, *Figura*, *Specie*.

ANTEQUAM ad singulas partes orationis explicandas accedamus, præmittenda sunt breviter, quæ accidunt omni voci: hæc sunt Accentus, Figura, & Species.

Accentus, sive Tenores, quos Græci τόνους καὶ προσῳδίας vocarunt, tres fuerunt apud antiquos, ut testatur his verbis Cicero in Oratore cap. 17. *Mira est quædam natura vocis: cujus quidem e tribus omnino sonis, inflexo, acuto, gravi, tanta sit, & tam suavis varietas perfecta in cantibus.* Quinctilianus hanc [1] observationem accentuum difficilem esse dicit. Et Servius antiquus gramma-

1. *Observationem accentuum difficilem &c.*] Accentuum ratio breviter sic se habuit. Syllaba duarum vel plurium ultima nunquam apud Romanos acuebatur, ut diserte tradunt Quintilianus I. 5. & Mart. Capella lib. III. At penultima, quæ in pronunciando erat tractim producenda, quasi duas haberet vocales, dicebatur pronunciari sono Inflexo vel Circumflexo, cujus nota fuit litera V.

maticus in Donatum, *Gravem accentum in usu non esse* con-

V. inversa. Ceteroqui quæcunque syllaba penultima, sive antepenultima, simpliciter in pronunciando paulum intendebatur, illa dicebatur acui, & Acutum habere accentum, cujus nota fuit lineola ab sinistra parte, unde scribimus, sese erigens versus dextram. Reliquæ syllabæ, quæ remissius pronuntiabantur, credebantur habere Gravem accentum, quasi in guttur subsidentem, & proinde ejus nota fuit lineola ab sinistra parte sese demittens versus dextram. Notis quidem istis veteres non multum reperiuntur usi, sed tamen sonos ipsos, prout vel intendebantur, vel remittebantur, istis appellationibus distinxerunt jam antiquis temporibus, ut ex Ciceronis locis, quæ attulit Sanctius, patet: postea vero eos Grammatici etiam notis illis seu lineolis, quas memoravi, insigniverunt. Vide Mart. Capellam *lib.* III. *Capite*, *de Fastigio*, h. e. Accentu. Sciendum autem, Pronunciationem factam olim secundum hosce *Accentus*, & simul secundum *Vocalium* vel *Productionem*, apice itidem, quæ erat lineola transversa, declaratam a multis, teste Quintiliano I. 7. vel *Correptionem*. Hæc enim reddebant sonum vel duplicis vocalis, vel simplicis, nec quantitati metricæ syllabarum semper congruebant. Unde syllabæ ejusdem quantitatis, aliæ producebantur in pronunciando, aliæ corripiebantur. Veluti, *Ungo prima littera breviter dicitur*, at *Unctito prima litera longa promimus*, ait Gellius IX. 6. addens ibidem, *Dictito correpte dici*, licet *Dico* producatur. Similiter ab ipso Cicerone traditum ait Idem II. 17. *Præpositiones IN & CON verbis aut vocabulis præpositas produci atque protendi*, *quum literæ sequuntur S vel F*, *in aliis autem omnibus correpte pronunciari.* Dicit autem Cicero istic, *si consulas Veritatem*, *reprehensum id iri*, at *si ad aures referas*, *probatum*; *orationem autem voluptati aurium debere morigerari.* Orta ergo fuit hæc Pronunciatio non a *Veritate*, h. e. non ab ratione metrica, aut Prosodica analogia, sed unice a *voluptate aurium*, quæ nihil certæ rationis habet, & alia est aliis temporibus, aliisque hominibus. Quæ & causa est, quare alii aliter easdem sæpe pronunciarint syllabas, ut ex eodem Gellio IV. 7. & 17. VI. 15. VII. 7. IX. 6. &c. discimus. Sed & ideo nihil mirum est, Pronunciationem illam, quæ haud dubie mutata est sæpe, interiisse nunc penitus, præsertim quum, sicuti Notæ Accentuum, sic & Apices Vocalium, non ita invaluerint in Latini sermonis scriptura, sed in scholis tantum Grammaticorum obhæserint. Sed & accidebat aliquando, ut syllabæ penultimæ natura breves in vocabulis plurium syllabarum accentu tamen acuto pronunciarentur. Sic Fe-

contendit. Ego quoque credo circumflexum periisse, & stus particulam *Adeo secunda acuta efferri vetusta quadam loquendi consuetudine* ait, ut distingueretur a Verbo *Adeo.* Verum tunc particula isthæc pronunciabatur, quasi duæ essent voculæ, ex quibus composita est. Reperias quoque illud in Vocativis in I exeuntibus, *Virgili*, *Mercuri* &c. Sed hæc est veluti Exceptio quædam ab Regula, quam mox ex Quinctiliano proferemus, & quam etiam ipse Priscianus agnoscit, qui lib. VII. agens de Vocativis Secundæ Declinationis, diserte ait, *debuerunt hujusmodi Vocativi, id est, qui in I desinentes penultimam correptam habent, antepenultimam acuere.* Hoc autem addit *minime licere* in hisce, in quibus *penultimam*, ait, *acuimus.* Rationem ejus pronunciationis hanc dein reddit, quod hi Vocativi per *Abscissionem ultimæ syllabæ* sint formati, quum Antiquiores dixissent *Mercurie*, *Virgilie.* Abscissionem autem non mutare *Accentum perfecti Vocativi*, qui est *Mercurie*, atque adeo *servari* in his *Accentum integrum* secundæ syllabæ. At quomodo jam pronunciabatur? Nimirum medio sono inter *Mercŭri*, & *Mercûri*, ut leniter quidem intenderetur vel elevaretur in pronunciando secunda syllaba, sed breviter id fieret. Potest hoc intelligi: ut & illud, quod particulæ, *que*, *ve*, *ne*, transferre dicuntur accentum in ultimas syllabas vocum, quibus junguntur, etiamsi breves illæ sint. *Proprium* enim earum particularum est, ut ait Mart. Capella, d. l. *acuere partes extremas vocum, quibus adjunguntur.* Pronunciabatur ergo ex. g. *suavéque*, *lignáve*, non *suavĕque*, *lignăve*, multo minus *suavêque lignâve.* Particulis autem his tribus adde Capellæ ex MSto meo quartam *ce*, & ex eodem emendatius totum hunc locum sic lege: *Mutant accentus adjunctis vocibus* que, ve, ne, ce, *quum tamen complexiva conjunctio est* que; ve, *quum expletiva.* Pessime & sine ullo sensu editur *conjunctione Que.* Ceterum quod Vossius, præeuntibus licet Grammaticis quibusdam, in *Arte Grammat.* II. 10. putat Veteres in pronunciando in *Exadversum & Aliquando simul & tertiam a fine acuisse, & sequentem produxisse*, id vero qui factum fuerit, haud satis capio, quum utique nulla vox in duas simul syllabas recipiat tonum, sicuti id & ratio pronunciandi, atque ipsa auctoritas Veterum, nos docet: Quo pertinet, quod & Cicero in *Oratore* c. 18. & Quintil. I. 5. *in omni voce utique acutam esse* ajunt, *sed nunquam plus una.* Adde Mart. Capellam d. l. eumque ibi sic distingue & lege, *Omnis vox Latina &c. habet unum sonum, aut acutum aut circumflexum: Duos autem acutos aut inflexos habere nunquam potest, graves vero sæpe*, scil. habere duos potest Latina vox. Sequitur dein Nova periodus,

& solum acutum, vel quasi acutum remansisse. Quare vero

dus, incipiens ab *Acutum.* Mox etiam pro *Syllaba antepenultima* lege *Syllaba autem penultima.* Quod vero una Vox plures graves accentus habere potest, id oritur ex eo, quod omnes syllabæ præter eam, quæ acuitur aut circumflectitur, gravem dicuntur habere accentum, quia earum tonus deprimitur. Porro *productio* & *correptio in pronunciando* proprie est vocalium, non autem syllabarum aut quantitatis metricæ, ut ex Gellio II. 17. & IV. 17. liquet. Denique quando acuitur antepenultima, tunc semper penultima habet correptam vocalem. Quintil. d. l. *Trium media longa, aut acuta aut flexa erit; eodem loco brevis utique gravem habebit sonum, ideoque positam ante se, id est, ab ultima tertiam, acuet.* Gellius VII. 7. *Syllaba natura longior non ferme patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quam duarum.* Sequitur ergo in *Aliquando*, *Exadversum*, &c. si recte acuitur antepenultima, istic esse tonum, & sequentem syllabam ac vocalem, ut natura brevem, corripiendam fore, seu breviter quomodocunque pronunciandam: Sæpe quidem vocalis natura, & accentus, & quantitas metrica simul concurrunt in unam syllabam, vel potius accentus, & illa quantitas, sæpe accommodant sese naturæ vocalium. Sed aliter se res habuisse videtur, quando in trisyllabis media vocalis est natura brevis, at syllaba positione facta est longa, cujus longitudinis in vulgari pronunciatione non semper habita tunc videtur ratio, non magis, quam in vernaculis habetur linguis, ubi itidem syllabæ tales in pronunciando sæpissime corripiuntur. Sed id ipsum videtur tempore Prisciani, & æqualium Grammaticorum, denuo mutatum, siquidem illi omnem rationem accentus seu toni in pronunciando retulerunt ad quantitatem metricam syllabæ penultimæ. Quod & Antiquiores Romanos fecisse, nullus dubito. Certe ex Quinctiliani verbis modo allatis id liquere satis videtur. Verum prout Pronunciatio, ut ex Gellio probavimus, fuit varia olim, & sæpius tractu temporis mutata, sic videntur sane Grammatici quidam sæculo secundo & tertio Cæsarum ab illa recta & antiqua pronunciatione in quibusdam descivisse, sed male, & ideo eos rursus reliquit Priscianus, aliique æquales. Neque vero video, (licet satis norim, quod ingerunt identidem Vossius & Alii, inter Accentus & Quantitates Vocalium in pronunciando esse distinguendum) quomodo audiri potuerit in quotidiani sermonis pronunciatione, quæ celerior esse solet, acutus ille & elevatus sonus in antepenultimis τῶ *Aliquando* & *Exadversum*, si penultimæ tractim & producte pronunciarentur. Fateor tamen

vero magis acutus, quam cæteri, permanserit, ex eodem Ciceronis libro causa poterit elici. *Natura*, inquit cap. 18., *quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem, neque una plus, neque a postrema syllaba citra tertiam: quo magis naturam ducem ad aurium voluptatem sequatur industria.* Vide Quinctilian. lib. 1. cap. 5. & Erasmum in lib. *de pronuntiatione;* qui tamen mihi in omnibus placere non possunt.

Figura dicta est a fingendo, & [2] *fingere* est exprimere imitatione rem veram. Ita vocamus *figuras* in tabulis &

in Pronunciatione veterum, prout ea nobis traditur a Gellio aliisque, occurrere etiam nonnulla, quæ ex eorum scriptis liquido satis percipi nunc nequeant. Veluti quando ille IX. 6. Τὸ E in *Edo* ait *breviter dici*, h. e. ut paulo ante loquitur, *ita pronunciari, ut corripiatur*, at in *Esito*, *promi* (h. e. pronunciari) *longum*, quum utique E in *Edo* & *Edere* vix possit ita diversum pronunciari, ut modo corripi, modo produci audiatur, nisi productio illa statuatur naturalem sonum τȣ̃ E flectere in Græcum H. Quin si maxime discrimen aliquod pronunciationis formare possimus, quod pernegare nolim, inter *Edo* ac *Esito*, similiter inter *Legit* Præsens & *Legit* Præteritum, proferendo illic E simplex breviter & celeriter, hic quasi duplex lento tractu, at quam molestum & difficile foret certe nunc nobis, diversitatem pronunciandi facere in primis syllabis verborum *Legebam* & *Legissem*, ut & *Legerem* & *Legerim*, *Dabit* & *Stabit*, denique *Edo Edere* cibum & *Edo Edere* librum. Certe talia hæc sunt, quæ melius forsan ex continuo pronunciandi auditu & usu cognosci olim potuerunt, quam a nobis nunc ex Grammaticorum præceptis percipi. Vide & Sanctium infra IV. 14.

2. *Fingere est exprimere &c.*] Ipsa hæc sunt verba, quibus Jul. C. Scaliger in *libb. de Caus. L. L.* τὸ *fingere* exposuit, existimans videlicet idem esse, & ejusdem originis *fingere* & *pingere*. Sequitur eum Sanctius, & inde ortum, quod *Figura* vocem in simplici vocabulo non agnoscat, nec admittat. Sed pace utriusque dixerim, aliud est *fingere*, & æque Simplici ac Composito convenire potest *Figura* vox. Etenim *fingi* dicitur proprie omnis res, quæ figendo, seu affigendo alterum alteri, cogitur & constringitur in spissum & in certam formam, non solum alterius imitatione expressam, sed etiam plane novam. Et hinc aves quando nidos suos struunt, apes quum favos, homines cum ex argilla vel

& signis: hinc ducta est similitudo in re literaria, quando ex duabus vel pluribus vocibus effingimus unam.

Ego

vel luto vasa fictilia & statuas cujusque rei conficiunt, proprie *fingere* ea dicuntur, quia omnia hæc opera primis temporibus facta sunt affigendo & addendo materiam materiæ, eamque in formam quandam redigendo. Hinc porro *vasa fictilia* cujuscunque formæ, & *figuli*, qui ea conficiunt, denique Prometheus, qui homines, eorumque singula membra, ex luto finxisse primus traditur, *Auctor vulgi fictilis* vocatur apud Phædr. *fab.* 72. Immo *fingere* & *pingere* diversæ prorsus fuerunt artes, unde Alexander M. *ab Apelle pingi*, sed *à Lysippo fingi* volebat, teste Cicer. *Famil.* V. 12. & Nero simul *pingendi fingendique non mediocre habuisse studium* dicitur Sueton. c. 53. Sed & crediderim ferme, τὸ *fingere* ἀπὸ τοῦ *figere* esse formatum, vel potius utrumque vocabulum fuisse olim unum idemque, & tunc τὸ *Figere* ad illa, quae utroque nunc verbo significantur, adhibitum, unde etiam a *Figere* dixerunt nonnulli *Fictus*, æque ac a *Fingere*, Vide Gronovium Patrem *Observ.* I. 19. *extr.* Postea vero ad significationem operum fictilium ab aliis rebus, quæ item figendo fiunt, distinguendam, prolatum esse quasi novum vocabulum τὸ *Fingere*, interposita, ut solet, ante G, litera N. Id quod inde etiam confirmatur, quod pleraque vocabula ex eo & hac ejus significatione olim derivata non agnoscunt hanc literam, Veluti *figura*, *figulus*, *figmentum*, *effigies*. Neque mira cuiquam accidere debet illa unius vocis in duas distinctio, quum & in aliis similiter evenerit, veluti in *quæso* & *quæro*, *ansa* & *ara*, de quibus vide infra *lib.* IV. Cap. *de Analogia significationum* ad vocem *Vertex*: Obstare tamen id unum hic nobis videtur, quod I in *Fingo* fuerit brevis, ut liquet ex derivatis, *Figulus*, *Figura*, *Effigies*, quum in *Figo* sit longa. Atque ideo dubitem, an potius a σφίγγω illud sit derivatum, ut *Fallo* a σφάλλω, *Funda* a σφενδόνη. Est autem σφίγγω proprie *cogo in densum & spissum*, *contineo*. Hinc Philo *de Mundo*, designans Deum, Creatorem Mundi, συνάγων πάντα τὰ μέρη, καὶ σφίγγων, *omnes partes contrahens*, & *in solidum ac firmum cogens*, *colligans*. Ita vero etiam illi, qui quid *fingunt*, tenuem ac liquidam fere materiam in spissum & solidum cogunt & compingunt. Ceterum ex paulo ante disputatis satis liquere jam potest, *Figuram* proprie significare quamcunque formam fingendo factam, & proinde non minus Simplicem vocabuli formam posse denotare, quam Compositam, aut aliunde effictam. Et quidni in ipsis vocabulis duæ vel tres statuantur Figuræ, cum & in oratione tot a Rhetoribus ponantur. Audi Auct. ad Herenn. IV. 8. *Sunt tria*

ge-

Ego Figuram in voce Simplici proprie non invenio: propterea in hac parte hoc mihi nomen non satis arridet: nam antequam Compositio inventa esset, Simplicia nullius fuisse Figuræ certum est; sed fortasse per relationem, ut vocant Dialectici, recte dicemus, quicquid non sit Compositæ Figuræ, Simplicis debere appellari. *Simplices voces*, inquit Fabius lib. 1. cap. 5. *prima positione, id est, natura sua, constant; compositæ Aut præpositionibus subjunguntur*, *ut* innocens, *interdum repugnantibus inter se duabus*, *quale est*, imperterritus: *alioqui possunt aliquando continuari duæ*, *ut* incompositus, reconditus, *& quo Cicero utitur*, subabsurdum: *Aut e duobus quasi corporibus coalescunt*, *ut* maleficus: *nam ex tribus nostræ utique linguæ non concesserim: quamvis* Capsis *Cicero dicat compositum esse ex* cape si vis; *& inveniantur qui* Lupercalia *æque tres partes orationis esse contendant*, *quasi* luere per caprum: *nam* solitauralia, *jam persuasum est*, *esse* ex sue, ove & tauro: *& sane ita se habet Sacrum: quale apud Homerum quoque est: Sed hæc non tam ex tribus, quam ex particulis trium coëunt. Cæterum etiam ex præpositione & duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius:* Nerei repandirostrum, incurvicervicum, pecus. *Junguntur autem ex duobus Latinis integris*, *ut* superfui, subterfugi: (*quanquam ex integris an composita sint quæritur*) *aut ex integro & corrupto*, *ut* malevolus: *aut ex corrupto, & integro*, *ut* noctivagus: *aut ex duobus corruptis*, *ut* pedisequus: *aut ex nostro & peregrino*, *ut* biclinium: *aut contra*, *ut* epitogium, *&* Anticato: *aut ex duobus peregrinis*, *ut* epirhedium. *Nam cum sit præpositio* ἐπὶ *Græca*, rheda *Gallicum*, *neque Græcus tamen neque Gallus utitur composito. Romani suum ex alieno utroque fecerunt. Frequenter autem præpositiones quoque copulatio ista corrumpit: Inde*, abstulit, aufugit, amisit: *cum*

genera, quæ nos Figuras appellamus, in quibus omnis oratio non vitiosa consumitur. Unam gravem, alteram mediocrem, tertiam extenuatam, vocamus.

cum præpositio sit ab sola; &, coit, *cum sit præpositio* con. *Sic*, ignavi & erecti. Hactenus Fabius. Illud addendum fuit, ubicunque rectus sit, flectetur; obliquus non flectetur, ut *omnipotens*. Neque excipies cum Prisciano hoc nomen *alteruter*; nam *alter* factum est ex *alterus*, & [3] *alterutrius* ex *alteri utrius*, more antiquo.

Species dicitur ab *specio* antiquo; dicitur & *forma*, atque etiam *figura*; unde hæc nomina confuse aliquando a Grammaticis sunt imposita. Sed dicamus *Speciem* more Logico dici; illi enim vocant *species* partes generi subjectas: sic in re literaria flexiones illæ, quæ ducuntur ab uno capite, dicentur *species*; ut a *lego*, *legens*, *lectio*, *lector*. Hanc flexionem seu derivationem Varro non uno in loco *Declinationem* vocat; sed latius extendit nomenclaturam, quam cæteri grammatici opinantur. Varronis verba sunt lib. 5. Linguæ Latinæ. *Declinantium genera sunt quatuor: unum nominandi, ut ab* equo equile: *alterum casuale, ut ab* equo equum: *tertium augendi, ut ab* albo albius: *quartum minuendi, ut a* cista cistula. Hæc ille. Possemus hic verborum Species numerare, ut *cursito*, *sorbillo*, *calesco*, sed quas ego ad Grammaticam nihil pertinere arbitror, cum illorum discrimen a sola significatione pendeat.

3. *Alterutrius.*] Dicitur tamen & *alterius utrius*, & sic porro. Festus in *Rapi solet: quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* Ubi male substitutum volunt in margine *alterutrius.* Nam & Cic. *Famil.* VI. 1. *Si mihi alterum utrum de exitu rerum promittendum esset.* Et Cœlius VIII. 8. *alteram utram ad conditionem descendere.* Unde Priscianus *Lib.* VI. *init.* utroque modo declinat *alteruter*, addens, *utramque declinationem in usu fuisse Veterum.* Neque opus fuit, ut *lib.* VIII. p. 831. quem locum respicit Sanctius, ad *Vetustissimos* relegaret hanc declinationem, quum, ut liquet, Ciceronis etiam tempore fuerit adhuc in usu. Et forte contractior illa ex hacce, ut videtur voluisse Sanctius, per elisionem est orta, ceteroqui recte *excepta* a Prisciano, quia servat τὸ *alter* sine flexione per omnes casus, & utrumque numerum.

CAP. IV.

De Numero. Dualis Numerus inutilis.

POSTQUAM ea, quæ dictioni accidunt, enumeravimus, quomodo ipsæ voces inter se dividantur, explicemus. Omnes fere grammatici hanc divisionem per Declinationes distinxere, ut partim dicerent *declinari*, partim non item. Sed *declinatio* posterius quid est, & ex Numero, Casu, Tempore, & Genere constat: nam de quolibet nomine prius rogamus Speciem, Figuram, Numerum, & Genus, quam Declinationem. Quid quod in rectis, si proprie loqui velis, nulla est Declinatio, sed in obliquis. Adde quod etiam adverbia flecti, seu declinari, possunt, teste Varrone, Ut *cras*, *crastinus*. Contra vero Numerus prior est omnibus iis; quia cæteras partes per numeros explicamus; ut prima persona, primus casus, prima declinatio, prima conjugatio, &c. Itaque Numerus accidit tribus partibus, nomini, verbo, & participio.

Numerus alius Singularis, alius Pluralis; neque plures numeri fuerunt necessarii: nihil enim tertium est inter unum & plura; quoniam unum & plura ex uno frequentato facta sunt. Neque rationi consonum est, aliquos Græcorum (ut Jones) recepisse Numerum Dualem, quem Æoles non receperunt, quos Latini in multis fuere imitati; & Latinos, qui contendebant esse numerum dualem, satis exagitat Quinctilianus lib. 1. cap. 5. [1] Non tamen ibo inficias, duo nomina esse apud

1. *Non tamen ibo inficias &c.*] Praeivit Sanctio Donatus in *Artis ed. Sec. Numeri sunt duo, singularis, ut hic sapiens, pluralis, ut sapientes. Est & dualis numerus, qui singulariter enunciari non potest, ut hi ambo, hi duo.* Verum quidem hoc, quod ad significationem, at minime quod ad rationem Grammaticam, de qua hic agitur, & ad quam, ut infra initio cap. 7. traditur, *significatio non pertinet.* Latini prorsus non agnoscunt in sua lingua Dua-

apud Latinos in duali numero *ambo*, & *duo*. Sed si Græcis hæc acceperunt, & tamen cum verbo plurali conjungunt, ut *ambo currunt*. Sed jam ad singulas vocis partes accedamus.

Dualem numerum, sicuti neque Æoles, a quibus potissimum suam illi acceperunt linguam, atque idcirco illa ipsa vocabula *ambo* & *duo* a Graecis quidem habent cum terminatione Dualis apud Eos Numeri, sed tamen declinant & flectunt in casus Pluralis apud se Formæ, & construunt cum plurali non suæ modo linguæ, sed & Græcæ, quæ Dualem ceteroquin habet. Manifestum id ex Gellio Noct. Att. I. 16. *sicuti una* χιλιάς, *&* *dua* χιλιάδες. Quod si *Duo* in arte Grammatica Latinorum Dualis haberetur numeri, debuisset utique necessario additum sibi habere etiam Dualem illius Græci vocabuli, qui est χιλιάδε, non autem Pluralem, seu *Plurativum*, ut ibidem Gellius, & alibi sæpius, hunc Numerum appellat. Non magis ergo propter *Duo* & *Ambo* peculiaris est & Novus in Grammatica L. Latinæ fingendus Numerus, quam propter *Tres*, *Quatuor*, &c.

CAP. V.

De Nomine. Est Vox Numeri Casualis cum Genere. Donatus male Nomen definit.

NOMEN dici a Græco ὄνομα omnes sentire videntur; mihi autem a *nosco novi*, *notum*, *novimen*, *nomen*: ut a *moveo*, *movi*, *motum*, *movimen*, *momen*. [1] Est enim imago quædam *Nomen*, qua quid noscitur. Hæc Sca-

1. *Est enim imago quædam &c.*] Immo est signum potius, quo lecto vel audito cognoscitur res illa, quæ eo designatur, & ab aliis ejusdem generis distinguitur. Vide Me in *Origg. Babylonicis* cap. XI. pag. 195. Origo vocis dubitatur utrum repetenda sit a Præsenti *Nosco*, an a supino *Notum*. Prius tuetur contra Becmannum Gronovius Pater *Observ.* IV. 22. Posterius contra hunc asserit G. Henr. Ursinus *Gramm. Instit.* in *Addendis* ad pag. 79. sed frivolis plane rationibus, quum nullum plane proferat manifestæ derivationis a Supinis exemplum. Nam *putamen*, *stamen*, *munimen*, quæ a Supinis derivanda affirmat, nullam utique Supini speciem magis praebent, quam Præsentis. Ab hoc autem multa ejus formæ origi-

Scaliger. Porro Nominis finitio est per Vocem Numeri casualis cum Genere, quæ definitio propria est & perfecta: *vox* enim, seu dictio, seu pars orationis, genus proximum est, & *casus* est specialis differentia.

Auctor ille περὶ ἑρμηνείας, qui circumfertur, indignus perfecto Aristotelis nomine, Nomen definit, *vocem significantem ad placitum sine tempore, cujus nulla pars significet separata.* An nomina significent natura, an fortuito, magna quæstio est, & tota physica, nihil ad grammaticos: aliqua tamen [2] attigimus *cap.* 1. Cæterum hæc pseudo-Aristotelea definitio, aut potius descriptio, etiam conjunctiones & adverbia comprehendit: ut mittam interim pessimam esse definitionem, ubi negatio reperitur. Neque necesse fuit addere, *sine tempore*, ut differat a participio. Participium enim omnino nomen est, sed habet præterea aliquid a Verbo, ut Rex Philippus (*scil. Hispaniæ*) est etiam Dux, & Comes. Sed hæc latius, quum de Participiis agemus. Alii dixerunt: *Nomen est, quod corpus aut rem proprie, communiterve, significat.* Quasi corpus non esset res; aut quasi hæc definitio ipsorum pronominibus non conveniret. Sed de iis nugis hactenus: nunquam enim finis esset, si singula vellemus persequi.

riginem trahere certum est; sic ab *Ago*, *agimen*, *agmen*, unde *examen*, *Tego tegimen*, *tegmen*, unde *subtemen*. Sic a *Fulcio fulcimen*, *fulcimentum*, *fulmentum*, *Farcio farcimen*, *sedeo sedimentum*, *Rego regimen*, &c. Non tamen *Nomen* deduxerim proxime a *Nosco*, quasi *noscimen*, quod Gronovius facit, sed ab antiquo, seu Græco, *Gnoo* vel *Noo*, unde *Novi*, & ipsum *Nosco*, sicuti a *Gnao Nascor*, *Natus*, &c.

2. *Attigimus cap.* 1.] Vide etiam, quæ notavimus infra lib. IV. ad initium Capitis 14.

CAP.

Cap. VI.

De Casibus. Rectus Casus. Casuum Nomina Antiquissima. Causa & Origo Sex Casuum. Ablativus *non recte dicitur. Graeci Sextô* (sed vide Notam Quartam) *non carent.*

Prima & specialis Nominis differentia, teste Scaligero, *Casus* est. De cujus natura, ordine, atque nomine deinceps est dicendum. Ac primum solet quaeri, cur Rectus dicatur *Casus*, si *Casus* dicuntur a cadendo, quia cadant a Recto; Hoc late disputat Scaliger, tandemque huc tendit, Obliquos dici *Casus*, quia cadant a recto; Rectum autem ipsum, voce largius communicata, *Casum* etiam appellari. Disputat insuper Scaliger, non recte casibus nomina indita ab officio, ut *Nominativus*, *Genitivus*, &c. Sed haec nomina probat, *Primus*, *Secundus*, *Tertius*, usque ad *Sextum*. Ego ut Scaligero non possum non assentiri, ita etiam antiquissimorum vocabula non audeo convellere. Video M. Varronem (qui ad Ciceronem scripsit) iis uti nominibus, quibus nunc utimur: ,, [similiterque Asconium in 3. ,, Verrin. *Nominativum casum*; & in 2. Verrin. [1] *Abla-* ,, *tivum* dicere:] quin etiam Varro lib. 1. de Analogia, rationem casuum iis verbis conatur ostendere: *Sunt declinati casus, ut is, qui de altero diceret, distinguere posset, quum vocaret, quum daret, quum accusaret. Sic alia quaedam discrimina, quae nos & Graecos ad declinandum duxerunt.* Idem Varro eodem lib. & secundo, *Vocativum non esse Rectum, quamvis Recto similis sit.* Donatus nominativum & vocativum *rectos* appellat, non recte. Pri-

1. *Ablativum dicere.*] Adde Sueton. *Aug. c.* 87. *Domos Genitivo casu singulari, pro domus*, Gell. IV. 16. ubi promiscue *Genitivum* & *Patrium casum*, *Dativum* & *Dandi Casum*, secundum & tertium vocitat. Quintil. I. 4. *cum dico*, Hasta percussi, *non utor Ablativi natura, nec si idem Graece dicam, Dativi.*

Priscianus late ordinem casuum ostendit, & singulorum reddit rationem, quare ita vocentur; simulque confutat lib. 5. extr. eos, [2] qui Septimum casum sunt commenti, in quibus est Quinctilianus lib. 1. c. 4. In omni porro nomine natura sex partes constituit. Primum ipsam nomenclaturam, cui merito datus est Rectus, qui vere Nomen est; reliqui enim, ut censet Aristoles, non sunt Nomina, sed Casus Nominis. Deinde quid generet, aut possideat. Tertio cui fini, vel operi destinetur. Quarto in quem finem tendat actio. Quinto vocandi officium. Postremo modum, in quo causas & instrumentum collocamus. Hic est Sextus casus, [3] qui pessime vocatur *Ablativus:* quum sit in illo comparatio; ut *doctior Cicerone:* & modus; ut *lento gradu:* & causa efficiens; ut *amore patris:* & materia; ut *lapide quadrato:* & instrumentum; ut *lapide ictus.* Et vero si Quinctili-

2. *Qui septimum casum.*] Sic appellabant Ablativum, quando ad instrumentum vel modum, quo res gesta, denotandum adhibebatur, nec ita manifeste regebatur a præpositione. Servius ad Virgil. Ecl. II. *Mollia luteola pingit vaccinia caltha: nisi luteola*, inquit, *Septimus sit casus, non stat versus.* Et ad Æn. I. ỷ. 79. *pulchra faciat te prole parentem: Quod nos per Genitivum singularem dicimus, antiqui per Septimum dicebant, ut hoc loco, parentem pulchra prole, id est, pulchræ prolis.* Neque hoc satis recte. Nam *pulchra prole* non refertur unice ad *parentem*, sed ad totam sententiam, *faciat te parentem.* At quomodo? Scilicet edendo pulchram prolem, vel pulchra prole edenda. Recte autem Priscianus *Septimum Casum* rejicit, quod & Vossius facit *de Anal.* I. 45.

3. *Qui pessime vocatur Ablativus.*] Nihilo pejus, quam alii casus receptis appellationibus sunt insigniti, quum & in illis varii usus possint notari, & sæpe contrarii istis appellationibus; Veluti in *Dativo*, & *Accusativo*; qui æque eripienti ac danti, æque defendenti atque accusanti junguntur. Denominationes hæ casuum factæ a potissimo Usu. Hic autem in *Ablativo* est, quod regitur a præpositionibus, quae, unde quid sumitur & proficiscitur, maximam partem significant. Priscianus *lib.* 5. p. 671. *Multas alias quoque & diversas unusquisque casus habet significationes, sed a notioribus & frequentioribus acceperunt nominationem.*

ctilianus adverteret, Sextum casum omnino a præpositione pendere (quod in constructione infra II, 8. ostendemus) & pro natura præpositionis significationem mutare, nunquam in dubium verteret, an Septimi casus vis apud Latinos reperiretur. 4 Sed quoniam hæc casuum partitio natu-

4. *Sed quoniam hæc casuum &c.*] Falsa & inanis est omnis hæc disputatio, quæ sequitur, de Sexto Græcorum casu. Nam primo, quæ de *partitione naturali casuum*, & *Sexti in omni idiomate necessitate*, traduntur, inepta adeo sunt, ut ipsa experientia refutentur. Neque Latini Sextum adhibuere ad *modum*, *instrumentum*, *causam*, *pretium*, *materiam*, *locum*, per se denotandum, sed in omni significatione Præpositionibus, quæ non requirunt Quartum, junxerunt, sive expressis sive intellectis. Græci vero Præpositionum & Sexti casus usum penes Latinos, divisum habent in Secundum & Tertium, aliquando & Quartum. Immo quoniam Sanctius heic Tertium Græcorum, præcipuum, vel potius solum, dispertiri vult in Latinorum duos, Tertium & inprimis Sextum, quasi cui ille ex Græcis casibus maxime respondeat, sicuti revera facit, affirmare tamen vix vereor, huic Sexto, si spectemus usum & Syntaxin, Genitivum seu Secundum Græcorum æque convenire, quippe qui longe pluribus apud istos nectitur Præpositionibus, quam Dativus, & maximam partem illis, unde formatæ sunt Latinæ, Ablativum requirentes. Nihil magis proprium Ablativo, quam Absoluti, ut dicitur, constructio. Eam vero ipsam etiam Genitivo dederunt Græci. Incassum porro quæritur, *si Græci Sextum non haberent*, *unde Latini eum formassent in Græcis vocabulis*, quum utique, si Græca hæc vocabula in suæ linguæ formam & constructionem transferebant, debuerint iis dare istos casus, qui in sua lingua erant usitati, & proinde etiam illum, qui in ea destinatus erat præpositionibus seu expressis, seu suppressis. Neque vero *ineptius cogitatu* est, *præpositiones* ἐν, σὺν &c. *in lingua Græca jungi*, non Ablativo, sed *Dativo*, quam alias jungi istic etiam Genitivo, neque generationem tamen, neque possessionem significantes, veluti ἀντὶ, διὰ, μετὰ, περὶ, πρὸ, &c. Sed maxime suam sententiam confirmari credit Sanctius eo, quod *Græcorum Tertius casus sæpenumero cum Latinorum Adjectivis in Sexto casu, vel eorum Præpositionibus Sextum requirentibus*, construitur, tanquam si istis proinde in locis sine controversia sit idem, qui Latinorum Sextus, seu revera jam sit Sextus Græcorum. Heic vero sciendum, Latinos ipsos Sextum postremo loco (unde Priscianus lib. V. p. 672. *Ablati-*

vus

naturalis est, in omni item idiomate tot casus reperiri, fue-

vus proprius est Romanorum, & dein, *quia Novus videtur a Latinis inventus*, *vetustati reliquorum casuum concessit.* h. e. etiam post Vocativum est rejectus.) formasse ex Tertio tum suo, tum Græcorum: & antiquissimis temporibus, quando propius multo accedebant ad linguam Græcorum, Sextum non habuisse, sed ad ejus usum adhibuisse, item ut Græcos, Tertium, qui proinde tunc apud Latinos æque, ac apud Græcos, a Præpotionibus quoque regebatur: postea vero tractu temporis, & consuetudine diversi usus, prout Tertius ille a præpositione regebatur, vel non regebatur, ex Uno casu factos Duos; itidem ut ex tertia Latinorum Litera C duæ similiter factæ sunt, C & G; & ut in his ipsis Casibus ex uno Sexto deinceps Veteres Grammatici duos fingere voluerunt, Sextum & Septimum, prout vel recipere præpositiones vel recusare ipsis videbatur. Atque hac de caussa etiam nunc in plurali numero omnium declinationum apud Latinos conveniunt plane Tertius & Sextus. Id quod etiam in singularibus quondam eodem se modo habuit. Nam in prima Declinatione dictum olim MENSAI: & hinc dein formatum in Dativo MENSÆ, in Ablativo MENSA, A longa, utpote orta ex diphthongo AI, cum ceteroquin in Nominibus terminalis A semper sit brevis. In secunda prorsus etiam nunc convenit uterque casus. In tertia quoque olim nulla fuit inter eos distinctio, licet terminatio esset incertior per promiscuum usum literarum E & I. Sic olim dictum *Sibei*, *sibe*, *sibi*, *Tibe*, *Tibi*, ut ex inscriptionibus inter eruditos constat. V. & Quinctil. I. 7. de *τῷ sibe.* Similiter Festus *Me pro mihi dixisse antiquos* refert, quamvis exempla, quæ affert, aliter exponi queant, frustra tuente ea Luca Fruterio *Verisim.* I. 16. Rectius probatur, quod voluit Festus, ex Plauto *Bacchid.* III. 6. 36. *& me ires consultum male*, manifeste pro *mihi.* Fuit ergo olim Dativi & Ablativi, ut unius ejusdemque Casus, una quoque eademque forma & pronunciatio etiam in Tertia Declinatione. Et proinde istic terminatio hodierni Ablativi manifeste etiam Dativo tribuitur in antiquissimo Plauti Epitaphio, quod est apud Gell. Noct. Att. I. 24. *Postquam est morte datus Plautus, comœdia luget. Morte* pro *morti.* Adde alia ex Vossio *de Analog.* II. 10. Contra Ablativis sæpe apud Plautum datur forma Dativi, *Pseud.* I. 2. 64. *Carnaria tria grandia tergoribus oneri*, *uberi* pro *onere. Men.* III. 2. 14. *Loquitur satur de me & de parti mea*, ubi vide Taubm. sed & denuo Vossium d. l. cap. 12. ac Sanctium nostrum II. 7. plura alia adferentes. Postea vero usu

fuerit necesse. Quare contra universum Grammaticorum usu distingui cœpit Una forma Tertii casus, in Duas, pristinam Tertii & novam Sexti, atque Illi tunc assignata est veluti propria, ut & erat antiquior Græcisque convenientior, terminatio I. Huic vero in nonnullis I. in aliis plerisque E. Jam vero in quartæ DeclinationisDativo non modo *fructui*, sed & *fructu* dixisse priscos multis exemplis probat Gellius IV. 16. Immo *C. Cæsarem in Analogicis libris omnia istiusmodi sine I. litera dicenda censuisse* tradit. Similiter in quinta olim promiscue modo *Diei* per diphthongum ex Græca forma, modo *Die* per E longum dixere. Plautus *Mercat.* I. 1. 4. *amatores, qui aut Nocti, aut Die, aut Soli aut Lunæ miserias narrant suas.* Ex his omnibus patet jam, ni fallor, manifeste, Sextum Latinorum fuisse primitus eundem Tertio, qui tunc, ut apud Græcos, Præpositiones quoque recepit. Postea vero hunc usum, seu hanc constructionem cum Præpositionibus, a reliquo istius casus usu distingui cœptum, & in quarundam Declinationum singulari numero paulatim etiam discretum terminatione, atque ita tandem duos videri Casus ex uno factos, seu novum & peculiarem casum ex Dativo ortum reliquis tandem additum: ut adeo nihil mirum sit, Latinos, si quando Græca vocabula suis tum Ablativis Adjectivorum, tum Præpositionibus Ablativum requirentibus, ungere debebant, ea posuisse in Dativo, ut ex quo ipsorum Ablativus originem suam revera ducebat, & cui apud Græcos, quin etiam olim apud se, usus Ablativi erat inclusus, & qui ideo recte conjungi poterat Latinorum non Tertio modo, sed & Sexto casui, quod ipsum exemplis a Sanctio allatis probatur, & probari solum debebat. Quæ hic notata & disputata vides contra Sextum Græcorum casum, typis in prima mea Sanctianæ Minervæ editione jam descirpta erant, cum inciderem demum in Gallicam illam *Novam Methodum Linguæ Græcæ*; in qua *lib.* VIII. c. 2. deprehendi magno conatu id agi, ut Sextus ille casus Græcis quoque adseratur, itidem ut Latinis. Rationes itaque ejus præcipuas, nostræ sententiæ adversas, paulo pressius & intentius examinabimus. Et primo, quod ait de admirabili consensu inter linguam Græcam & Latinam hac quoque in re futuro, si utrique sex casus tribuantur; fateor equidem, magnam & esse, & statui debere, inter illas linguas plerisque in rebus convenientiam, cum Latina vere ex Græca sit orta. Sed ista convenientia non est quærenda in istis Latinæ linguæ temporibus, quibus jam longius recessit a sua origine, verum in iis, quibus propius ad eam accessit. Non itaque ex hujus linguæ posteriore usu addendus est Græcæ Sextus

rum cœtum Græcos sexto casu non carere contendo.

Pri-

ſtus casus, non magis quam Septimus, quem tandem quoque Grammatici Latinorum sunt commenti: sed potius ostendendum, primis temporibus Latinam itidem ut Græcam, non habuisse nisi quinque casus, id quod, ni fallor, clarissime ostendi. Plane sicuti tertia litera Alphabeti apud Hebræos, Græcos, & Latinos olim revera eadem fuit; sed postea apud Latinos Una illa litera cœpit primum diversis pronunciari modis, dein vero etiam nota quadam in duplicem illam pronunciationem distingui, & sic tandem in duas diversas dividi literas Alphabeti Latini, tertiam & septimam, & ita quidem, ut recentior pronunciatio pristinum in Alphabeto locum & pristinam figuram C retineret, vetustior novum locum, & novam figuram G, acciperet. Heic ergo ut convenientia ostendatur inter utramque linguam, recurrendum est ad illa tempora, quibus nondum in usu fuit litera septima, seu quibus litera tertia septimæ vim & sonum adhuc habuit, sicuti patet ex Inscr. Duiliana, ubi *Macistratos*, *Exfociont*, *Pucnando*, *Cartacinienses &c.* occurrunt. Similiter itaque quod ad Casus, lingua Latina tunc maxime convenit cum Græca, quando Sextum casum nondum habuit, & quando uterque & Tertii & Sexti casus usus hæsit in uno Tertio, itidem ut apud Græcos. Sed sicuti recessit in tertia litera a Græcis, formando ex una illa duas, sic item in Tertio casu, eum distinguendo tandem, pro duplici ejus apud Græcos & primitus etiam apud se usu, in duos diversos casus, peculiari Terminatione, sed exiguæ differentiæ, in quorundam tantummodo Singularibus, discretos. Absque eo enim si esset, seu nisi evenisset qualiscunque differentia Terminationis pro diverso Tertii casus usu, mansisset in utroque illo usu apud Latinos æque ac Græcos unus idemque casus: sicuti forte etiam nunc mansisse censendus est, dicendumque tantummodo, unum illum casum pro duplici suo usu, quem utrumque primitus habuit, levi tantum discrepantia fuisse, non semper, nec plerumque, sed aliquando, distinctum. De quo utcunque sit, hoc certum, ex levi illa Terminationis differentia, quæ in quibusdam vocabulis invaluit, factum esse, ut apud Latinos pro diversis habeatur casibus, qui olim unus idemque fuerat, sicuti est, semperque fuit, apud Græcos. Sed dicit Auctor *Methodi*, diversitatem Terminationum non facere differentiam Casuum, quia sic Neutra non haberent nisi tres casus in Singulari & Plurali, & Græcorum Dualis tantum duos. Verum eadem ratione negaverit Generis Grammatici numerum

esse

Primo enim in omni idiomate dativus acquisitioni tantum

esse constitutum ex triplici Terminatione Adjectivorum, quia illa triplex Terminatio rarissime occurrit, nec nisi in Nominativis & Accusativis quorundam Adjectivorum, & longe sæpius duplex tantummodo, immo & unica Terminatio. Aliter & rectius ea certe de re sentiunt omnes Grammatici, quin & ipse Sanctius, quem in his ille sequitur, *Cap. seq. Si non essent*, inquit, *nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum, neque si nomina Adjectiva unam tantum haberent Terminationem.* Sicuti ergo in confesso est, ex triplici Terminatione, quæ reperitur in quibusdam casibus nominum Adjectivorum, quæque singulæ peculiarem usum habent, & peculiari tantum Generi Substantivorum jungi possunt, ortum esse triplex Genus in arte Grammatica: & sicuti sufficit reperiri in quibusdam tantum casibus illam triplicem terminationem, ad constituendum illud triplex Genus: & sicuti denique non recte inferretur, quia Genitivus & *Doctus, Docta, Doctum* habet tantummodo duplicem terminationem, *Docti* & *Doctæ*, eum proinde non habere triplex Genus, seu usum & constructionem triplicis Generis; cum potius inde colligendum esset, Masculinum & Neutrum in eo casu convenire in unam Terminationem: Sic prorsus ex eo, quod reperitur Nomen apud Græcos flexum in quinque summum diversas Terminationes, quæ singulæ peculiarem etiam usum & constructionem habent, recte statuitur & affirmatur numerus Casuum totidem, quot reperiuntur istiusmodi Terminationes: & sufficit in quibusdam eas reperiri. Neque ex eo, quod non reperiuntur in omni Nomine, aut in omni Nominis Genere vel Numero, inferendum, vel non habere illa Nomina tot Casus, vel Casuum doctrinam & numerum non esse constituendum ex numero diversarum Terminationum, in quas Nomen plerumque flectitur, quod male censet Auctor *Methodi*, ut ita probet, plures etiam dari Casus, quam reperiantur in ullo Nomine Terminationes, seu unam eandemque Dativi terminationem duas tamen apud eosdem constituere casus. Certe apud Græcos quinque tantum reperiuntur Terminationes diversæ, quæ singulæ peculiarem habent usum, & proinde, nostra quidem sententia, etiam quinque tantum sunt Casus; quorum Primus quasi ducit orationem, & præmittitur Verbo. Secundus pendet ab altero Nomine Substantivo. Tertius accedit omni Orationi & constructioni. Quartus regitur a verbo Activo. Quintus adhibetur ad vocandum. Præpositionibus Græci nullum peculiarem tribuerunt Casum, qui

tum deservit: per illum igitur, pretium, materiam, lo-

qui inde *Præpositionis Casus* appellandus esset, ut rectius appellatum iri Latinorum Ablativum censent Sanctius & Auctor *Methodi*: Sed Præpositiones distribuerunt potius in tres præcipuos obliquos casus, Genitivum, Dativum, Accusativum. Jam vero, quæ quæso est tandem illa rei *natura*, quæ me subigat, necessario, ut volunt, in omni lingua *sex Casus* statuere, vel potius Dativum adimere Præpositionibus, & eandem Terminationem Dativi, prout adjungitur vel aliis Orationis partibus, vel solis Præpositionibus, pro diversis habere Casibus, magis quam illas Accusativi vel Genitivi? Atqui *Dativi unicus usus est*, inquiunt, *ut notetur, cui fini & operi quid destinetur*. Ego vero similiter Accusativum assevero proprie notare id, in quod tendit actio. Et tamen recipit ille omnium consensu Præpositiones, quidni ergo & Dativus? Nulla itaque ratione justa moti sunt viri Dictissimi, cum tanto studio Græcis asserere voluerunt Ablativum, sed solo præjudicio ex Lingua Latina petito. Ea vero est quidem, ut dixi, ex Græca orta, nonnulla tamen etiam immutavit, vel ex suo addidit: & proinde etiamsi Latini tandem formaverint casum Sextum, quem a Græcis non acceperant, non tamen idcirco addendus is est Græcorum quoque Nominibus, non magis, quam septima Latinorum litera, quem itidem Græci non habent, Græcorum Alphabeto. Sed & Latini Genitivis non præmittunt Præpositiones: An ergo & iis Græcorum Genitivos spoliabimus? Immo vero ipse Sanctius e contrario, licet perperam, etiam antiquis Latinorum Genitivis eas ideo tribuit. Vide infra II. 3. Quid ergo causæ ipsi, quare non & Dativis ex ejus sententia præmitti queant Præpositiones, tum a Græcis, tum olim etiam a Latinis, quando nondum fuit ex uno eo casu duplex factus, seu nondum uni Dativo pro diverso ejus usu duplex terminatio data? Certe olim fuisse Hunc etiam Latinis Unum Casum unius Terminationis, licet duplicis usus, æque ac Accusativum, & apud Græcos etiam Genitivum, abunde jam paulo ante probavimus, quibus adde, quæ ipse Sanctius infra *lib.* II. c. 7. de promiscua Ablativi tertiæ declinationis Terminatione in E & I. disputat. Inde enim patebit, etiam Ablativum terminationem habuisse olim in I. æque ac Dativum Latinorum & Græcorum. Sed & Ea Terminatio etiam deinceps quasi propria mansit quibusdam locutionibus Nominum Propriorum, *sum Carthagini* &c. & similiter *sum ruri*; quarum tamen nulla alia est constructio, quam Elliptica præpositionis cum Ablativo, pro, *Sum in Carthagini*, *sum*

locum, & multa alia, non significabimus. Deinde si Græ-

sum in ruri. De Dativo & Ablativo quartæ & quintæ Declinationis, quæ notavi, iis addi velim, vel animadverti potius; licet prisci etiam in Dativo dixerint *Fructu*, *Die*, tamen antiquiorem & origini Græcæ propiorem esse formam *fructui*, *diei*, ut quæ ex Græcorum jota adscripto vel subscripto orta, plane ut *mensai* in prima declinatione olim fuit in usu: sed sicuti in Ablativis Latini deinceps omiserunt I, sic & prisci aliquando fecerunt etiam in Dativo, qui & ipsi vicissim Ablativum quoque ista Dativi forma aliquando enunciarunt. Varro lib. I. de re rust. *A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt.* Vide Nonium *cap.* IX. n. 20. ubi hic locus, & alius ex Sisenna, adfertur. Atque adeo inter Dativum & Ablativum in hac quoque parte nullam fuisse olim discrepantiam, diversamque dein unius Dativi pronunciationem, dum modo apponebatur I. modo demebatur, in diversum tandem casum apud Latinos abiisse, ex his quoque liquet. Adeo vero hæc manifesta & clara arbitror, ut auctoritatibus veterum Grammaticorum nec adstrui desiderent, nec refutari queant. Possemus ceteroquin illis Grammaticis, quos ex H. Stephani, & P. Rami, vel potius Prisciani, auctoritate memorat Auctor *Methodi*, alios opponere, quos laudatos videsis apud Vossium de *Analog.* I. 45. nostræ sententiæ faventem. Sed & neutiquam nobis adversatur Priscianus, neque id dicit, quod voluit vir Doctissimus, sed plane contrarium. Nempe *Ablativum esse Romanorum proprium, novum, & a Latinis inventum.* Addit tantum, *Latinos videri eum a vetustissimis Græcorum Grammaticis accepisse, qui Sextum Casum* (non *Ablativum*, ut perperam ait *Auct. Meth.* conficiens ex eo, *Græcis ergo Grammaticis etiam Nomen* Ablativi *fuisse usitatum*) *dixerint* οὐρανόθεν, & similia, *quæ Ablativi vim possideant, quia etiam Præpositionem assumant, ut* ἐξ οὐρανόθεν. Sed eadem est ineptia horum Grammaticorum, fingentium inter Græcos Sexti casus vim quandam, quæ aliorum in Latio nobis obtrudentium Septimum & Octavum. Illa οὐρανόθεν &c. sunt Adverbia locum, unde quid venit aut proficiscitur, denotantia, quibus aliquando per pleonasmum Præpositio ἐξ, quæ idem ferme notat, a Poëtis præmittitur. Quinctiliani quoque auctoritas non magis potest valere pro Sanctio & Auctore *Methodi* ad dandum Græcis Sextum casum, quam contra eos ad Septimum Latinis addendum, quem ipsi tamen rejiciunt contra illius auctoritatem; & summo quidem jure, sed non majore, quam quo nos explodimus Sextum Græcorum. Nam cer-

Græcis non esset Sextus casus, unde Latini, *Penelope*, *Parasceve*, *Grammatice*, in sexto casu dicerent, ut Juvenalis, *Penelope melius*, *melius torquetis Arachne*. An quicquam ineptius excogitatum fuit, quam præpositiones Græcas invenire, quæ Dativo jungerentur? Sed quod maxime fidem potest facere, Ciceronis multa sunt, in quibus, Græcis nominibus adjectiva Latina in sexto casu, vel etiam Latinæ præpositiones, quæ sextum casum regant, junctæ reperiuntur. Ad Atticum: lib. 2. Epist. 13. *qua τοποθεσίᾳ*, *quasve historias de Ἀμαλθείᾳ ha-*

ta vobis futura. Etenim quam plurimis sane modis Dativus adjungitur Verbis & Nominibus, inprimis apud Græcos. Sed si maxime eadem esset in illo loco Dativi constructio & sensus, qui est Ablativi absoluti apud Latinos, quid tum? An idcirco ex illo rariore Dativi in hunc modum usu, conficiemus statim, etiam Græcis esse verum quendam Ablativum, quum utique ceteroquin apud Eos Ablativis absolutis Latinorum perpetuo respondeat Genitivus, quem nemo tamen propterea pro Ablativo habet? immo an non potius ex his omnibus colligemus, Ablativi casum Romanis esse proprium, Græcis ignotum, sed vim & constructionem ejus reperiri tamen apud Græcos, partim in eorum Genitivo, partim in Dativo. Sed satis de hisce non ita magni momenti rebus, excutiendis tamen hic, & explicandis paulo uberius, quoniam tanto studio in contrarium nituntur hodie plerique Grammaticorum.

certe neutiquam magis ei credendum in alienæ linguæ rationibus, quam in suæ. Sed neque ille tamen quidquam decernit: jubet tantum, *quærere* Grammaticum, *sitne apud Græcos*, non, Sextus casus, sed, *Vis quædam Sexti casus.* Exempla, quæ Auctor *Methodi* ex Græcis adfert, aliter construi & exponi possunt ac debent. Posterius ex Thucydide IV. 93. τῷ δὲ Ἱπποκράτει ὄντι περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη, manifeste Pleonasmum præfert Græcis frequentem, non Ablativum Asolutum. Sic Actor. III. 17. ἐφ' οὓς ἐπικέκληταί τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς. & XXIII. 27. τ ἄνδρα τοῦτον &c. ἐξελόμην αὐτὸν. Ælianus *Var. Hist.* IV. 7. de impiis, etiamsi jam sepulti sint, eos tamen ἐκ τῆς τελευταίας τιμῆς καὶ ἐκεῖθεν ἐκπίπτειν ait. In priore itidem ex Thucyd. I. 73. τὰ, Ἀεὶ προβαλλομένοις jungi cum τῷ, Ἀνάγκη, & construi possunt, ἀνάγκη ἡμῖν ἀεὶ προβαλλομένοις λέγειν. h. e. *necesse est*, *nos*, *qui semper ea proferimus*, *apud Vos quoque illa dicere*, *licet minus gra-*

habes. Ibidem lib. 4. *In* πολιτείᾳ. lib. 10. epist. 8. ζηλοτυπίᾳ *mea.* lib. 16. epist. 8. *Nunquam in majore* ἀπορίᾳ *fui.* Ibidem, *prudentia cum* εὐμενείᾳ. Ibidem epist. 14. ἐν πολιτικῷ *genere.* lib. 3. ad Q. Fratrem epist. 1. ἀποδυτηρίῳ *nihil alsius.* lib. 16. Famil. *Non enim sejunctus est a philologia, & quotidiana* συζητήσει. Itaque ἐν χερσίν, *in manibus:* σὺν θεῷ, *cum Deo,* [5] cave credas esse septimum casum.

5. *Cave credas esse septimum casum*] Voluit haud dubie Auctor, certe debuit ex sua sententia, *Tertium* dixisse. Exhibet tamen illud etiam Salmanticensis editio, ab ipso Auctore profecta, ut & Patavina.

CAP. VII.

De Genere Nominum: Generis apud Græcos magna incertitudo: Arborum nomina Masculina: Neutrum non est Genus: Commune Genus nullum est: Epicœnum Genus. Adjectiva nomina non habent Genus. Propria Genus non habent. Adjectiva non conjunguntur cum Nominibus Propriis.

NIHIL esse in re Grammatica incertius *Genere*, recte asseruit Vergara in sua Græca Grammatica; unde non est mirandum, si *Genus Masculinum* esse diximus, *cujus nota est hic; Fœmininum, hæc; Neutrum, hoc:* in quo M. Varronem sumus sequuti; qui secundo de Analogia sic ait: *Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virum significant, sed quibus præponimus, hic & hi: & sic muliebria, in quibus dicere possumus, hæc & hæ.* Eadem est etiam Diomedis doctrina. Et vero ex sententia Varronis qui dicunt nomina virorum esse masculina, ad significationem confugiunt: sed significatio ex illius sententia non pertinet ad Grammaticam; *quoniam,* inquit, *Grammaticæ propositum non est singularum vocum significationes explicare, sed usum.* Alii dicunt *Masculinum nomen esse, cui addi potest adjectivum masculinum.* Re-

Recte quidem: sed ego quæro, quæ sint hæc nomina; nam prius me cogis scrutari omnia nomina, eorumque significationes, quam quæ sint nomina masculina, quæ fœminina, perdiscere. Deinde circa Græca nomina in *ος*, quibus passim utuntur Latini, tanta est apud Græcos confusio, ut nescias masculina, an fœminina, an potius ambigua omnia sint dicenda. Sed quis Græcos ad normam rediget, cum Aristoteles dicat [1] de *leæna*, ὁ λέων, &, οἱ ὄρνιθες τίκτουσι, id est, *hi aves pariunt?* quod aptius verteretur Hispane, *los leones paren.* Homerus dixit τὸν αἶγα, id est, *hunc capram*, τοὺς οἶας, id est, *hos oves.* Jam Ὄνος *asinus*, ἄρκτος *ursus*, ἔλαφος *cervus*, tum masculina, tum fœminina reperiuntur. Apud Græcos multa etiam nomina arborum [vide infra in Ellipsi V. *Arbor*, & Voss. de Anal. I. 13.] reperies masculina; quos imitatus Ennius dixit, *Rectosque cupressos.* Et Martialis, *Palladius lotus.* Plin. l. 16. *Arbores, quos Tubulos vocant.* Idem lib. 24. c. 8. cum de Platanis loquitur; *folia eorum tenerrima.* „ [Vitru- „vius lib. 2. cap. 9. *Larix non est notus nisi his, qui sunt „circa ripam Padi.*] Hinc in sacris Bibliis legimus; *Præpara tibi buxos multos.* Item: *Quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam.* Itaque Pinaster, Oleaster, Pyraster, masculina sunt juxta terminationem. „[Lucret. 6. *Oleaster nectare tinctus.*] Sed si dicas, *magna Oleaster*, deest *arbor*, ut in Ellipsi dicetur. Ut tandem aliquid certum de Genere statuamus, [2] Genera duo esse

1. *De leæna*, ὁ λέων.] Et de *mula*, ὁ θῆλυς ὀρεὺς *Lib.* VI. *Hist. Anim. Cap.* 24. *init.* Sic Ælianus *Hist. Anim.* I. 2. de pisce Femina, ὁ ἰχθὺς, & bis ὁ θῆλυς. Similiter τὸν ἔλαφον dicit *Var. Hist.* XIII. 35. intelligens *Cervam*: ubi Me vide & Kuhnium; Sed & promiscue *Equas* τοὺς & τὰς ἵππους non Ælianus modo IX. 32. verum etiam Herodotus, VI. 103. Et Latini olim, æque varii & incerti in Genere Vocabulis assignando, ut docet nos Festus in v. *Masculino*, *Hic* & *Hæc Lupus* dixerunt. Sed hæc ad Epicœna pertinent, de quibus mox Noster, & Vossius de Analogia I. 16.

2. *Genera duo esse dicimus*] Genus in arte Grammatica, usu certe, significat non tam sexum, quem duplicem modo natura no-

esse dicimus, quæ sola novit ratio naturæ; nam quia per

novit, quam diversas variarum terminationum classes, quarum earundem quæque vocabula in convenientia Adjectivi & Substantivi, non item diversarum classium, jungi inter se queant. Quæ classes proinde in diversis linguis diversæ numero & sunt, & esse possunt. Nullum tamen dubium, quin hæc Generis Grammatici, istarumve classium differentiæ, doctrina originem primam duxerit ab illis vocabulis, quibus animantia significantur. Hæc enim quia in duplicem naturam ac sexum discreta sunt omnia, idcirco etiam illa vocabula, vel certe nonnulla eorum, prout modo ad masculos, modo ad feminas istorum maxime animantium, quæ vulgo erant nota, designandos adhibebantur, duplicem accepere terminationem, ut diceretur *Iisch Vir*; *Iischa Vira*, unde *Virago*; *Melech*, *Rex*, *βασιλεὺς*; *Malcha*, *Regina*, *βασίλισσα*. Porro jam, quia Adjectiva omnibus omnino Substantivis etiam utriusque sexus, jungi possunt, & junguntur, ut esset convenientia quædam terminationum inter ea, quæ sic jungerentur, visum fuit, etiam illam terminationum varietatem Adjectivis dare, ut diceretur *Thob*, *Thoba*, *Bonus*, *Bona*, & proinde *Iischa Thoba*, *femina bona*. Ea vero varietas cum jam data esset, quia Adjectiva junguntur non modo vocabulis, quibus animantia notantur, sed & aliis quibuscunque, visum deinceps fuit pene necessario, omnia Substantiva cujuscunque significationis dividere in duas quasi classes, in quot Natura dispertita est genus Animantium, easque denominationibus a sexu petitis, *Masculina* scil. & *Feminina*, insignire, remque ita ordinare, ut earum prior reciperet tantum Adjectiva prioris quoque terminationis seu Masculinæ, altera posterioris & Femininæ. Hanc arbitror fuisse rationem & originem Generis Grammatici in linguis primis seu Orientalibus, quæ duo tantum *Genera*, certe *Neutrum* nullum, agnoscunt. Græci postea auxerunt hunc numerum istarum classium, qui in prioribus linguis respondebat numero sexuum: ita tamen, ut simul significarent per appellationes istarum classium, olim in sua quoque lingua, vel certe in iis, unde sua est derivata, fuisse duas tantum, easque diversitatem sexuum præcipue respexisse, vel originem suam ei debere; dum nempe & ipsi istas classes appellarunt Γένη, *Genera*, earumque duas priores a sexuum discrimine γένος ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν, *masculinum & femininum*, tertiam vero οὐδέτερον, *neutrum*: ipsa illa appellatione quodammodo declarantes, hanc serius accessisse illis prioribus, primitus solis existentibus, & sic usum suæ linguæ in eo recessisse a prima rei origine. Græcos imi-

per mares & fœminas propagarentur genera, *genus* dictum fuit: & lingua Chaldæa, Hebræa, Syra, Punica, Hiſpana, Gallica, Italica & aliæ plures, duo tantum agnoſcunt genera. *Neutrum* vero *genus*, genus vere non eſt, ſed per utriuſque negationem, ut Græci expreſſius declarant, οὐδέτερον: nec enim ex duobus compoſitum eſt, ut dicebant imperiti, ſed utrumque excludit: Hoc Genus Græci acceperunt, unde Latini ſunt mutuati.

Commune genus vocabant grammatici, quod ita ex æquo conveniret mari & fœminæ, ut ſi ſolum poneretur, de utro fiat ſermo, non poſſis diſtinguere; qualia ſunt, *homo*, *ſacerdos*, *agricola*, *vates*, *ſus*, *bos*. Quæ ratio futilis eſt & manca; ſic enim neceſſe ſemper foret, ut adjectiva illis nominibus copularentur, ut diſtinctio fieret. Deinde etiam contra Philoſophicam rationem aliqua nomina ex æquo duo vel plura ſignificarent, quod eſt contra Platonem in *Cratylo*, & contra Ariſtotelem, qui *Homonyma*, quæ imperiti vocant *æquivoca*, duo quidem ſignificare contendit, ſed unum proprie, cætera per ſimilitudinem quandam: quam male autem hoc intellexerint, qui ſe Ariſtoteleos profitentur, [3] alibi docuimus. Aſſerimus igitur nulla eſſe nomi-

mitati ſunt per omnia Latini. Germanorum quoque lingua triplex genus recipere videtur. Dicunt enim, der man/ die fraw/ das kind / & ſic in Adjectivis, ein reich man/ eine reiche fraw/ ein reiches kind. Belgica dialectus, properata loquendi ratione, recidit terminationes adjectivorum, quia duriuſculæ ſunt, utpote in conſonantem exeuntes. Superſunt tamen etiamdum in Pronominibus, ſeu Articulis, Hy/ Sy/ Het/ ut apud Germanos Er/ Sie/ Es.

3. *Alibi docuimus*] Vide infra *lib.* IV. *cap.* 14. *init.* Ceterum hæc diſputatio non valde appoſita videtur huic loco, ſiquidem nihil impedit, quominus unum vocabulum, ex. gr. *Homo*, ſignificet ex æquo utrumque, marem & feminam, non quidem una in locutione, ſed in diverſis, atque adeo modo marem, modo feminam. Atque hinc revera, *ſi ſolum ponitur* tale vocabulum, ſciri nequit, *de maſculo an de femina fiat ſermo*. Nec tamen ideo Sanctius illud tanquam fu-

mina Communia duobus, nullaque esse ambigua ex his, quibus aliqua animalia significamus: error enim fuit Grammaticorum inter ambigua genera, *Talpa*, *dama*, *panthera*, *bubo*, inserere. Fatemur quidem multa esse nomina *Epicœna*, quæ mares & fœminas significent, sed non ex æquo: nam *homo*, *latro*, *miles*, *comes*, *sacerdos*, *vates*, *milvus*, *corvus*, *elephantus*, mascula prius intelligimus, „ 4 [quasi adjectum esset nomen Mas: „ ut Plautus Pœn. *Tunc contrectare audes, quod mares* „ *homines amant?*] Deinde si de fœminis velis facere sermonem, *sacerdotem fœminam*, vel *elephantem fœminam*, dices. Rursus, *Balana*, *Dama*, *Aquila*, fœminino genere intelliguntur; significabis tamen mares, *si Aquilam marem*, vel *Balænam marem*, dices, ut in Ellipsi latius in *Fœmina*. Mitto hic ridiculos illos, qui Epicœna ad aves tantum & quadrupedes retulere; satis enim constat illos non intellexisse, quid vox *Epicœnum* apud Græcos significaret; unde pessime *promiscuum* Latine verterunt. Verbum hoc Græcum unico Latino verti non potest, significat enim sexum communem, in quo alterum excellat, quasi dicas, *Supercommune*. Hoc Cæs. Scaliger de

futile prorsus rejicere debuerat. Etenim invenitur ex. gr. in tenebris Homo infans, idque alteri significatur. Hic vero id unum audiens, distinguere nequit, utrum puer, an puella sit inventa. Scit tamen inventum Infantem, non aliud quid. Quapropter significat hoc certe vocabulum, *Homo*, Genus Logicum, cujus species sunt *Mas* & *Femina*, quæ proinde ex æquo significari possunt ea voce, sicuti Genus ex æquo complectitur suas species. In ratione tamen Grammatica Masculini est Generis *Homo*.

4. *Quasi adjectum esset Mas.*] Non id voluit Sanctius, nec velle debuit. Sed istæc vocabula vere esse masculina per se, seu per causam suæ terminationis; si vero adhibeantur in genere feminino, tunc per Ellipsin intelligendum esse, quasi iis appositum foret nomen *Femina*. Sicuti *Aquila* &c. e contrario sine ulla Ellipsi sit femininum, sed si de Mare adhibeas, tunc etiam intelligi per Ellipsin τὸ *Mas*, cui respondeat terminatio Masculina Adjectivi.

de caussis ling. Latin. cap. 79. minime intellexit; unde ut Græcos sugillet, melius Latinos dixisse de hac re contendit. Sed ejus verba subscribam; ut totum negotium melius intelligatur: *At illud*, inquit, *ferendum non fuit; quum animalia quædam suis generibus non notarent. Hanc negligentiam Græci vocarunt Genus ἐπίκοινον pessime: nam κοινὸν id, quod duo comprehenderet genera, nominabant: hoc autem alterutrum tantum quum recipiat, non potuit habere præpositionem ἐπὶ: addit enim quantitatem Mathematicis, ut ἐπίτριτον, Nostri melius, Promiscuum.* Hæc ille. [5] Rectius aliquanto Quinctilianus,

5. *Rectius aliquanto Quinctilianus* &c.] Hic tamen isto loco etiam *Promiscua* Latine appellat τὰ Ἐπίκοινα, dum ait, *Nec statim diligentem putabo, qui Promiscua, quæ & Epicœna dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet. Epicœna* autem dicta, quoniam utrumque sexum una non modo terminatione, sed & uno genere Grammatico, exprimere valent, ut dicatur *hic passer* etiam de femina, *hæc aquila* etiam de masculo. V. Voss. de *Anal.* I. 16. in *Addendis*. Naturam Epicœnorum non perspexit Sanctius noster, dum distinguere non valuit inter aliarum rerum *Communia*, vel *Dubia*, & Animantium *Epicœna*, Hæc enim caussa, quod *ridiculos* pronunciet (Vide & infra *lib.* IV. in *Ellipsi*, voce *Femina*) temere nimis *illos, qui Epicœna ad aves tantum & quadrupedes*, haud dubie etiam pisces, & insecta, *retulerint*, & quod ipse perperam iis quoque attribuat (ut facit etiam Ursinus Grammatic. Institut. Sect. III. cap.22.) humanæ actionis & officii nomina, quæ revera *Communia* sunt pleraque, & in utroque Genere ad utrumque separatim sexum declarandum usurpantur. Nec enim dicitur solo masculino etiam de femina, *hic sacerdos*, ut *hic passer*. Vossius tamen etiam *Mancipium*, *scortum*, & Græcum τέκνον, Epicœnis adscribit, quia eodem Genere de utroque dicantur sexu. Sed in quo Me certe neutiquam sibi habet assentientem. Non enim proprie hæc notant ipsos homines diversi sexus, sed quandam eorum qualitatem, quæ in utrumque sexum potest cadere. Ut multa verba & facta utrique sexui possunt esse communia, ita quidni etiam vocabula, factum aliquod, fortunam, aut qualemcunque descriptionem, declarantia, utrumque sexum uno Genere designent? In servitutem incidisse potest & Vir & Femina, uterque ergo & est tunc, & dici potest, *mancipium*. Huc

nus, lib. 1. cap. 4. *Epicœna*, inquit, *esse*, *in quibus sexus uterque per alterum apparet.* Advertendum tamen, *genus Epicœnum* ad grammaticum nihil spectare, sed ad Rhe-

Huc refero etiam Pluralia Masculini Generis, sub quibus etiam Feminæ comprehenduntur, Veluti *Liberi.* Immo sic etiam *Filios* & *Fratres* dixisse Veteres ostendi infra *lib.* IV. *cap.* 10. de *Syllepsi Generis*, licet intelligerent Filium & Filiam, Fratrem & Sororem. Sed in his pluralibus uterque Sexus communiter designatur potiori Genere, ut sæpe fit etiam in Adjectivis. Vide ipsum Sanctium infra d. l. Vera autem *Epicœna* illorum maxime fuerunt Animalium, quorum sexus discretio vulgo non erat nota. Idcirco enim illa Animalia utriusque sexus promiscue, dum ignorabatur, cujus sexus essent singula, uno Grammatico Genere apud Græcos & Latinos designabantur: Reliquorum vero Animantium vocabula sunt *Communia* utriusque Generis Grammatici sub una terminatione, Veluti, *hic Bos* & *hæc Bos*, *hic Canis* & *hæc Canis.* Atque ita etiam olim dixerunt *hic Puer* & *hæc Puer*, à Græco ὁ καὶ ἡ παῖς, unde Aeoles formarunt πόϊρ, & Latini suum *Puer.* Utrorumque discrimen manifestum habemus apud Aristotelem *Hist. Animal.* VI. 24. ubi in una *Sectione* 352. dicit ἵππον θήλειαν, & ὁ θῆλυς ὀρεὺς: ex quo patet, Vocem ἵππος esse nomen Commune utriusque Generis, at ὁ Ὀρεὺς, *Mulus*, esse Epicœnum, uno quippe Masculino Genere etiam Feminam notans. Sic Ael. *Hist. Anim.* I. 2. de pisce Scaro femina, non modo ait τὸν ἰχθὺν ζῶντα, τὸν ἑαλωκότα σκάρον, sed & bis τὸν θῆλυν, manifesto indicio, Nomen illud piscis, quod est ὁ σκάρος, esse vere Epicœnum, seu Unius Grammatici Generis, non Commune duorum Generum. Veteres tamen etiam Communia utriusque Generis Nomina Animantium *Epicœna* aliquando dixerunt, ut ostendam paulo post. Recte autem illud forsan Sanctius, quod *Genus Epicœnum* ex Grammatica exturbat. *Nomina* sunt *Epicœna* h. e. unico suo Genere utrique Sexui Κοινὰ, atque ita Ἐπίκοινα h. e. *magis communia* præ aliis *Communibus*, quæ suum, quod ex terminatione habere debent, & maxime habent, Genus non communicant cum utroque sexu, ut *Epicœna*, sed diversum seu duplex Genus ab utroque illo sexu accipiunt. *Aquila* ergo, si quis roget, non dici potest, nisi καταχρηστικῶς, esse *Generis Epicœni*, sed, esse *Nomen Epicœnum*, *Generis* autem *Feminini*, quod tamen tribuatur promiscue utrique Aquilarum Sexui. *Epicœnorum* exempla Vide supra ad init. Capitis.

Rhetorem, sive linguæ peritum; nam rogatus puer, cujus generis sit *Aquila*, si dicat esse *Epicœnum*, nihil certi attulit, nisi dicat esse *Epicœnum fœmininum*.

6 Communia igitur nomina, quæ intelliguntur à gram-

6. *Communia igitur nomina &c. nulla sunt*] Immo sunt, & ad eundem lapidem impingit Sanctius, dum non distinguit inter *Nomen Commune*, seu *Duplicis Generis*, & *Genus Commune*, quod dici utcunque posset de Epicœnis, ut in quibus unum Genus Grammaticum utrique Sexui est Commune; non item de his, quæ duplici in Genere promiscue adhibentur. Ceterum sicuti Lingua Latina recepit Epicœna hæc vocabula, quæ uno Genere, & una constructione, utrumque sexum declarare queunt, quidni similiter ejusmodi habeat vocabula, quæ in constructione utrique Generi se accommodent, prout vel ad masculum, vel ad feminam significandam adhibentur, ut dicatur, *Hic sacerdos*, *hæc sacerdos*, *hic Dux*, *hæc Dux*. Veluti Florus IV. 11. *Prima Dux fugæ Regina.* Ubi τὸ *Prima* sine ἐλλείψει ulla referri ad τὸ *Dux*, certum esse nobis potest ex his Ciceronis locis: *de Senect.* c. 2. *Quod naturam optimam ducem sequimur.* & de Amic. c. 5. *Qui assequuntur naturam, optimam recte vivendi ducem.* In quibus manifesta est, ac proximæ & directæ constructionis, convenientia illa Adjectivi & Substantivi, per quam solam utique Generis doctrina cognoscitur, & propter quam solam in arte Grammatica illud requiritur. V. & infra p. 54. Nulla ergo causa, quamobrem refugiamus, & hoc Nomen *Dux*, & alia nonnulla, dicere, non quidem cum Grammaticis, *Communis* esse *generis*, sed potius, *Duplicis*, vel esse *Communia Utriusque*, *masculini & feminini*, *Generis*, ut quæ construuntur per se & directe, modo tanquam masculina, modo tanquam feminina. At in eo, quod hic malui Nomina, non tam *Communis*, quam *Duplicis esse Generis*, vel ipsa potius *Communia Utriusque Generis*, *dicere*, *plane nodum in scirpo me quærere*, pronunciat Vir Clariss. G. H. Ursinus *Instit. Gramm.* Sect. III. cap. 21. p. 226. Fateor id me mirari, quum res sit manifestissima, si spectemus, quid proprie & vere *Commune* sit. Nihil enim aliud hoc est, quam res simplex, cujus plures participant, aut cujus jus, usus, sensus &c. ad plures pervenit. Quando Cicero *Famil.* II. 10. *Amanum montem sibi cum Bibulo esse communem* ait, nihil aliud significat, quam sibi & Bibulo jus esse agendi in uno illo monte. Mons ergo ipse *Communis* erat *utriusque Proconsulis*, at neutiquam dici potest, Montem eum fuisse *Communis Proconsulis*, quod nullum habet

grammaticis, nulla sunt: nam, ut diximus, ineptus esset sermo, *vidi vatem*, *vidi sacerdotem*, sine adjectivis, si nomina ex æquo significarent utrumque sexum. Si igitur animal nullum est in rerum natura, quod sexus ambos æque potentes habeat, frustra erit nomen, quod nominet rem, quæ non sit. Nec mihi quisquam objiciat Hermaphroditos, seu Androgynos: nam in iis Hermaphroditis alter semper sexus excellit. Imò ratio est à me,

bet sensum. Sic ergo & Nomina, quæ in Utroque Genere, Masculino & Feminino, adhibentur, rectius utique dicuntur *Communia Utriusque Generis*, vel esse *Duplicis Generis*, at minus recte, esse *Communis Generis*, quum utrumque Genus singulatim & pariter in isthæc Nomina, tanquam *Communia* sibi, conveniat. Neque tamen id a me hic agebatur, ut recepta appellatio prorsus jam rejiceretur, sed ut ostenderem, Nomina quidem ipsa *Communia*, quæ Sanctius *nulla esse* dicebat, longe rectius vocari, quam *Generis Communis* dici, quod vulgo faciunt Grammatici, quorum errores passim Vossius (Vide Eum omnino de Anal. I. 15.) & ipse Ursinus exagitant. Ceterum, ut ad Sanctium revertamur, Nomina illa Communia non tamen *utrumque sexum ex æquo* simul singulis locis *significant*, sed modo hunc, modo illum, prout diversimode construuntur, & potiorem, h. e. Masculinum, si simpliciter dicatur ex. gr. *Vidi Sacerdotem*, *Habeo Ducem*. Neque video, quid discriminis sit in re ipsa, sive directe *Hic dux*, *Hæc dux*, sive per Ellipsin perpetuam *Hic masculus dux*, *Hæc femina dux*, dictum olim tradas, nisi quod hoc operosius ac difficilius, magisque idoneum sit turbandis mentibus discentium, illud clarius & expeditius. Usu certe res ipsa eodem recidit, & per istam Ellipsin, quæ tamen hic minime est necessaria, Substantiva æque cum Adjectivis alterius Generis construi utique ex Auctoris nostri sententiâ queunt, ac si essent & ipsa ejus plane Generis. Denique nulla prorsus causa est, quare Substantiva sub una terminatione recipere non queant duplex Genus, æque ac in Adjectivis una item terminatio omni Generi accommodatur. Communibus autem adscribunt nonnulli Vocem *Juvenis*. Negant id Vossius *de Anal.* I. 15. & Auctor *Methodi L. L. sect.* 1. *cap.* 1. *Notarum*, & Ursinus *Sect.* III. cap. 22. p. 244. affirmantes *semper id esse Masculinum*, ac negantes licitum dicere de Femina, *Egregia juvenis*. Sed tamen errasse eos liquet ex Munkeri Notis ad Hyginum *Fab.* 182. Suetonius etiam in *Augusto cap.* 31. *juvenes utriusque Sexus* dixit.

me, qui Epicœna Nomina constituo, *in quibus*, ut dixit rectè Quinctilianus, *sexus uterque per alterum apparet*. Sed in Epicœnis distinguendis antiqui solebant addere, pro rei natura, *mas*, aut *fœmina*; ut *Aquilæ mares*, *piscis fœmina*. Aliquando tamen hoc signo supersedebant, ita ut nomen masculinum viderentur efferre fœminine, aut contra: ut si dicas, *vidi murem fœtam*, cum *mus* perspicuè sit masculinum. Quod ut facilius & explicatius probemus, Quinctilianum ipsum audiamus Lib. 9. cap. 3. *Fiunt*, inquit, *& circa Genus figuræ in nominibus; nam &* oculis capti Talpæ, *&* timidi Damæ *dicuntur à Virgilio: sed subest ratio, quia sexus uterque altero significatur; tam enim mares esse Talpas Damasque, quam fœminas certum est*. Hæc Fabius. Virgilius in illo loco figura Ellipsi usus est, quum dixit Eclog. 8. *Cum canibus timidi venient ad pocula Damæ*: & Georg. 1. *Atque oculis capti fodere cubilia talpæ*; 7 respexit enim non ad vocem, sed ad significationem maris; quia Talpa,

7. *Respexit enim non ad Vocem &c.*] Aliter Ego censeam. Nam, quicquid tandem obstrepant Sanctius, Vossius, immo ipse Quintilianus, Virgilius has voces Animalium, *Damæ* & *Talpæ*, consideravit, ut *Communes* utriusque Generis, atque ideo, ex sententia Servii, probante Vossio, tantum ad vitandum ὁμοιοτέλευτον dixit potius *timidi*, quam *timidæ Damæ*: quod & fecit Georg. III. 538. in medio versu conjungens *timidi Damæ*, quia hoc longe concinnius etiam istic sonat, quam *timidæ Damæ*. Neutiquam tamen id fecisset, ut opinor, utique tam levi de causa, nisi putasset Utroque Genere recte eas voces adhiberi. Sanctius tradit intelligi *Mares*, quod hic alienissimum. Nam ita sequeretur ex sententia Virgilii, tantum *Mares Damas* venturos ad pocula cum Canibus, non item Feminas, & tantum *mares Talpas* esse oculis captos, quum manifestum sit loqui Virgilium de toto Genere istorum animantium sine discrimine sexus. At Plinius *Vespertilionis* vocem, quæ Masculina ceteroquin est & Epicœna, Feminino genere usurpavit Nat. Hist. x. 61. *Eadem sola volucrum lacte nutrit, ubera admovens, & geminos volitat amplexa infantes.* Nempe sumpsit hoc sibi, quia nimis manifeste de actionibus tantum Feminæ loquebatur. Quintilianus pro Epicœnis hæc Communia quoque habuit: Sed ille omnia Animantium vocabula, quibus uterque sexus sub una tantum Termi-

pa, & Dama Epicœna ſunt: & quoties à terminationis genere deflectimus, figura eſt, vel Syllepſis, ſi aliud concipimus, quam proferimus, vel Ellipſis, ſi deeſt aliquod nomen generale, cum quo adjectivum debeat concordare. Syllepſios exempla aliqua ſubjiciam, reliqua require in *Syllepſi*. Terentius: *Mea Glycerium, quid agis?* Glycerium juxta terminationem neutrum eſt, ut ſunt omnia nomina diminuta in *On* apud Græcos; ut τὸ

minatione deſignatur, *Epicœna* putat, ſive uno Genere nobis occurrant apud Scriptores, ut *hic Paſſer*, ſive Utroque, ut *hic & hæc Bos*: prævalere autem id Genus, quod præfert aut indicat Terminatio. Atque ita intelligendum, quod ait *Epicœna* eſſe, *in quibus ſexus uterque per alterum apparet*, vel *ſignificatur*. Nempe *Talpa* ſub una illa terminatione, quæ Genus Femininum, atque adeo & Sexum hunc, proprie & primum præfert, utrumque tamen Sexum ſignificat, ſive ſemper dicatur *hæc Talpa*, ſive modo *hic Talpa*, modo *hæc Talpa*. Quia vero uſitatius dicitur *hæc Talpa*, idque poſtulare videtur terminatio, *ideo per figuram* dictum ait à Virgilio *oculis capti Talpæ*. *Figura* enim ipſi nihil aliud eſt, quam *novata quædam forma dicendi*, & à conſuetudine vulgata deflectens. Vide *lib.* IX. *cap.* 1. & 3. Sed hanc figuram loquendi præter & contra receptam conſuetudinem, *ratione* defendi poſſe addit, quia *Talpa* &c. ſit vocabulum *Epicœnum*, quæ vocabula ſub una terminatione alterutrius Generis vel Sexus, utrumque tamen Sexum ſignificent, & ideo etiam utroque Sexuum Genere adhibita occurrant. Videntur autem Plures olim in hac fuiſſe ſententia, atque ideo Epicœna etiam appellaſſe *Promiſcua*, non per modum *Verſionis*, ut Sanctius loquitur, ſed reſpicientes uſum vocabulorum, quæ ſub una terminatione, ſæpe etiam uno Genere, utrumvis ſexum *promiſcue* deſignant. Ea tamen ipſa diſtinguebant, ut facit diſerte & Quintil. I. 4. à *Communibus* proprie dictis, quæ non Animantium erant, ſed aliarum rerum vocabula. Rectius tamen Alii *Epicœna* ita a *Communibus* diſtinguunt, *ut vel Maſculina ſint, vel Feminina tantum, quæ Una voce & Uno Articulo Utriuſque Naturæ Animalia ſoleant ſignificare.* Verba hæc ſunt Priſciani *lib.* V. *init.* Similiter Diomedes lib. I. de Epicœno, *quod aut ſpecie Maſculini generis declinatur, & ſimul ſignificat etiam Femininum Genus, ut Hic Paſſer; aut declinatur ſpecie Feminini generis, ac etiam Maſculinum Genus ſignificat, & ſic ſub uno Genere utrumque intelligitur, ut Hæc Aquila.*

τὸ γλυκέριον, *suavium*; τὸ ἀνθρώπιον, *homunculus*; τὸ ἀνθρωπάριον, *homuncio*, τὸ γραΐδιον, *vetula*. Id quod etiam Quinctilianus significavit, quum inquit lib 1. cap. 4, *Aut quæ fœminina positione mares; aut neutrali, fœminas significant, qualia sunt Muræna, & Glycerium.* Idem paulo post, quasi se exponens, inquit; *In eadem specie sunt nomina fœminina, quibus mares utuntur; & neutralia, quibus fœminæ.* Sed hoc antea Varro docuerat lib. 2. Analog. *Ut calcei*, inquit, *muliebres sint, an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ, quum tamen sciamus, nonnunquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebres: sic dici virum Perpennam, & Marcum Leccam, muliebri formâ.* Quasi dicat: Perpenna, Lecca, Antonius Musa, & Joannes Maria, cognomina sunt fœminina; tamen ideo habentur masculina, quia maribus adhærent, & de maribus dicuntur. Prisciani etiam hæc sunt verba Lib. 5. de genere. *In E quoque productum inveniuntur fœminina, sed Græca duntaxat, ut Taygete, Euterpe; & in* um *figurate, ut Glycerium mea, Dorcion, & Philotium.* Figuratè, inquit Priscianus, quod & sentit Linacer. Itaque Latine dicitur: *Hæc mulier est novus miles, bonus comes, ignavus agricola:* ut dicimus; *hic homo est fera bellua, & taurus, maxima victima; & aurum est dux bonus; & vinum optimus index; & hoc animal est testis bonus.* [8] Sed quum dixit Cicero, *naturam bonam du-*

8. *Sed quum dixit Cicero*] At Vide quæ disputavi paulo ante de Communibus pag. 50. Eo enim referenda hæc sunt, *Dux*, *Index*, *Custos*, neutiquam ad Syllepsin, aut Ellipsin. Syllepsis quidem per Ellipsin foret expedienda. At quæ hic Ellipsis? quid intelligitur? quando ex. gr. *simplicitas* illa dicitur *certissima index continentiæ:* quid immo intelligi potest, quod separet τὸ *certissima* a Voce *Index*? Quid multa? Sicuti Genus Substantivi ex Adjectivis ei junctis cognoscitur potissimum, ut mox pag. 56. ipse docet Sanctius, sic Adjectivum *Certissima*, quod hic ad nihil aliud referri potest, declarat liquido Vocem *Index* hic poni in Genere Feminino, atque adeo esse eam vere Nomen Commune. Ursinum valde miror, qui pag. 245. τὸ *Index* in Epicœna confert. Si ita, tum ve-

ducem; & Valer. Maximus Lib. 2. cap. 5. & 6. *Antiquorum simplicitas certissima index*: Et de Massilia loquens, *Severitatis custos acerrima*, figura est Syllepsis: quemadmodum & in illo Plauti, quum de fœmina dicitur; *Qui hic commercaris cives homines liberos*: & Terentius de Ancilla; *Quum ejus tam negliguntur internuntii.* [At Vide ad pag. 49.] Et in sacris, in historia Abrahæ sæpe iteratur, *Mortuum meum*, quum de Sara fiat sermo. De Ellipsi quære exempla in voce *Fœmina*, *Fabula*, *Urbs*, *Navis*, *Herba*. Desinant igitur jam obstrepere Grammatistæ cum nomine *Homo* (quos vel Calepinus inscitiæ arguit) ex illo Ciceronis; *Quoniam homo nata erat*: nam *homo* ibi nullum habet adjectivum; ut *tua filia nata erat homo*, sic potuisset dicere, *nata erat animal*; ut Terentius in Phormione dixit, *Virum me natam vellem.* „ [Livius lib. „ 28. [9] *Porcus natus erat fœmina.* Et Ovid. 2. Amor. „ 5. *O mihi perpetuum nata puella malum.* qui etiam de „ Cæneo loquens: *Fœmina natus erat.* An ergo stolidum „ Grammaticorum pecus contendet, *Fœminam* esse ma„ sculini generis? quod similiter de *muliere* facere eos „ oportet; cum Plautus dicat, *Amphitruo factus est mu„ lier.* Pari modo *Puer* erit eis fœmina, cum sit apud „ Justinum lib. 1. *Semiramis puer credita est.*]

Adjectiva nomina non habent Genus, sed terminationes, & (ut Grammatice dicam) personas ad Genus; ita ut

vero Valerius dicere debuisset, prout Epicœna ejusdem semper sunt Generis, nec illud mutant, Simplicitatem illam fuisse *indicem certissimum*, non *certissimam*. Plane ut ipse Ursinus neutiquam vult dici *bonam Principem*, *Hominem miseram*, *Furem magnam*, quia *Princeps*, *Homo*, *Fur*, licet de Feminis quoque dicantur, tamen sint tantum Masculini generis, itidem ut *Index* ex ejus sententia esse debet. Neutiquam tamen affirmaverim Ego, Plautum, quando de Feminis dixit, *Fures estis ambæ*, si Epitheton voluisset addere, dicturum potius *Magni fures estis ambæ*, quam *Magnæ*.

9. *Porcus natus erat femina*] Verba Livii aliter se habent *Porcus biceps*, & *agnus mas*, *idemque femina*, *natus erat*, lib. XXVIII. c. 11.

ut terminatio in *us* adaptetur masculinis; in *a*, fœmininis; in *um*, neutris. Itaque Genus est in Substantivis tantum, & invento Genere, quærimus terminationem in Adjectivis: & ita, si non essent nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum; neque si nomina adjectiva unam tantum haberent Terminationem. Ut *parens*, *conjux*, *infans*, *adolescens*, *juvenis*, *senex*, *pauper*, *dives*, & hujusmodi alia. Sed mirandum non est, Adjectiva nomina in singulari, aut plurali, propter rariorem usum aliqua terminatione deficere, præcipue neutrali; ut in nomine *Alma*, quod quum sit adjectivum, tamen raro in masculino, nunquam in neutro reperitur. Sic *nova nupta*, quum *nuptus* sit participium. Unde Plautus Casina; *Novum nuptum cum novo marito*: sic apud Græcos πότνια, id est, *veneranda*. Sic *victrix*, & *ultrix*; quæ merito vocantur ab Scaligero adjectiva, etiam in singulari: nam in plurali dubium non est; ut *arma victricia*; *ultricia tela*. Et apud Lucanum; *victrici dextra*. Priscianus ideo dixit, *hæc nomina facere ablativum in* e, *vel* i, *quia sint Adjectiva*. Denique nominum vis & natura est intuenda, etiam si usus non totam nominis naturam assumat; nec enim, quia sola fœmina possit esse prægnans, dicendum est cum imperitis, prægnans esse generis fœminini tantum: nam *prægnans Jovis cerebrum* legimus; & *fœtum ejusdem femur* dicimus; Et, *scandit fatalis machina muros*, *fœta armis*; & *gravidum equum Trojanum*.

Sed jam, ut sentio, exspectas à me, ut hæc nomina, quæ exempli causa adduxi, probem esse Adjectiva. Primum omnium, Adjectivum necesse est sit omne nomen, unde duci potest comparatio; ut *senior*, *junior*, *adolescentior*; quia qualitas nominibus significatur adjectivis, non substantivis. *Parens à pario* fit, inquit Festus, *& verum participium* est; nam *parere* apud antiquos de homine etiam dicebatur; sicut τίκτω apud Græcos. Homerus, ὅν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς, id est; *quem immortalis peperit Jupiter*. ,, [Cicero 2. Tusc. Deianiram ait

,, *Oenei*

,, *Oenei partu editam*, quod pater Oeneus eam pepere-
;, rit, id est, genuerit.] In Pandectis *parere* de hominibus etiam dicitur; quomodo Nonius Marcellus [10] citat Cæcilium poëtam. *Conjux* est, quicquid est sub eodem jugo: reliqua ad hunc locum pete ab Ellipsi, in voce *Vir*, vel *Fœmina*, & *Puer*, & *Homo*. Restat illud, quod à nemine animadversum esse video, [11] Nomina propria hominum, urbium, fluviorum, montium, cæ-

10. *Citat Cæcilium Poetam*] Vide Nonium cap. VI. n. 94. ubi ait, *Parere etiam Viros dici posse Cæcilius auctor est*, ac profert dein ipsa Cæcilii verba.

11. *Nomina propria &c.*] Non absurde quidem disputantur sequentia, sed tamen exemplis demonstrari potest contrarium, scil. etiam Nomina Propria Adjectivis directe & per se sine ἐλλείψεως ulla jungi, & proinde Genus Grammaticum revera habere, quod utrumque negat Sanctius. Ne longe abeamus, nec repetamus exempla Arborum, in initio hujus Capitis ab ipso Sanctio allata: nomina propria Urbium, quæ masculino in genere ponuntur & construuntur, nullam utique patiuntur ἔλλειψιν, veluti quum dicitur *Narbo Marcius*, *Sulmo aquosus*: Livius XXIV. 2. *Ut receptus Croto Brutiorum esset.* Hæc enim ut Adjectiva & Substantiva directe conjungi, manifestius adhuc ex eo est, quod nulla prorsus nomina urbium masculino genere constructa occurrant, nisi quorum terminatio est masculina. Ex quo proinde apparet, ista etiam Nomina recipere Genus suæ Terminationi conveniens, & in constructione eorum cum Adjectivis haberi rationem non alicujus ἐλλείψεως, sed Terminationis, & quod ex ea oritur, Generis. Nam si Ellipsis quædam statui posset in illis masculinæ termininationis & constructionis urbibus, occurreret eadem illa aliquando etiam in femininæ vel neutrius terminationis urbibus, & dici posset per eandem Ellipsin æque, *Roma vel Brundisium receptus*, ac *Croto*, quod nusquam tamen fit, & alienum foret ab omni ratione Grammatica. Sed &, quidni propria Nomina reciperent Adjectivum descriptionis, immo & distinctionis? Nam non omnia Adjectiva præferunt distinctionem. Quum dicitur *Narbo Marcius*, non significatur eo, esse & aliam istius nominis urbem, à qua isthoc Epitheto hæc distinguatur: sed simplici descriptione, eam, cum potuisset ab alio, fuisse à Marcio conditam. Sed tamen & Distinctionis Epitheta quidni conveniant nominibus Propriis, quando plures sunt, quibus unum illud nomen Proprium convenit? Sic utique *Alba Longa* Ascanii fuit dicta, non respectu omnium aliarum urbium, sed tantum aliarum

cætera hujusmodi, Genus Grammaticum habere non posse; nam ut sæpe monuimus, si non essent Adjectiva nomina, Genus apud Grammaticos locum non haberet: si enim

Albarum, seu aliarum urbium, quæ item appellabantur *Alba*. Immo & in Propriis nominibus civium Romanorum Prænomen & nomen Gentilicium sunt vere Substantiva & Adjectiva. Veluti: *M. Tullius* significat illum *Marcum*, qui est ex gente *Tullia*, cum plures essent alii Marci in aliis gentibus. Est autem *Tullius* vere Adjectivum, & proinde dicitur *Tullius*, *Tullia*, *Tullium*. Verissima hæc sunt, & tamen Cl. Ursinus *Grammat. Instit. Sect.* VIII. seu To. II. p. 16. superiora quidem, quæ de Nominibus Propriis hic disputavi, probat, at postrema, quod nollem, rejicit. Fatetur ipse Nomina Gentilicia, *Tullius*, *Julius*, &c. esse Adjectiva, sed tamen cum Prænominibus juncta putat pro Substantivis accipienda, & per Appositionem explicanda, una hac ratione, quod *finis Prænominum sit distinguere homines ejusdem Gentis*; atque adeo *Gentilicium sit natura prius*, *cui postea Prænomen per modum Appositionis adjiciatur*. At ratio hæc & falsa est, & nulla. Falsa, quia Prænomina sunt vere antiquiora Nominibus Gentiliciis, quæ inventa demum sunt, quando jam in Latio complures exoriebantur ejusdem Nominis Homines, quod antea unum modo erat singulis, ut apud Græcos, tum Hebræos, aliosque Populos, etiam Nostros Majores, sed quod Nomen tunc demum *Prænomen* cœpit dici, quum illud alterum addi jam cœpisset, quo ergo antiquius longe & *natura prius* fuit. Nulla porro est, quia, licet homo, qui nascitur in Gente Tullia, *Tullius* statim fit, & antequam *Marci* prænomen habeat, non inde tamen sequitur, vocem *Tullius* mutare suam naturam, quando dicitur *Marcus Tullius*, aut aliud quidpiam hæc significare, quam *Marcus ille*, *qui est Gentis Tulliæ*. Plane sicuti quando plures sunt ejusdem Nominis, ac Ego distinctionis gratia dico, *Zeno Eleates*, *Zeno Cittieus*, *Dio Syracusanus*, *Dio Prusæus* &c. certum est hæc ab Urbium Nominibus derivata vocabula esse plane Adjectiva, quæ ad Nomina illa Hominum tanquam ad sua Substantiva directe referantur. Et tamen illi Homines prius fuerunt *Eleatæ*, *Syracusani* &c. quam *Zenonis* aut *Dionis* nomine præditi. Immo si Pindarum dicam *Poetam Thebanum*, certum est, prius fuisse Thebanum, quam Poetam, & tamen concordia est illa Adjectivi & Substantivi. Multa sunt similia. Quocirca quum plures Romæ essent *Marci*, ut apud Plautum in Trin. plures *Lesbonici* in una platea debebant describi, ut is, qui quærebatur, ostendi posset, ita & ex *Marcis* illis, ut cognoscerentur singuli, unus fuit *Tullius*, alter *Julius*, &c.

enim dicas; *Revereor patrem*: *Ne lædas hominem*: *Exclude canem;* non refert, cujus generis ſit, interrogare, niſi addendum ſit adjectivum. Hinc jam patebit, Genus in illis nominibus non eſſe quærendum, quæ Adjectivis conjungi non poſſunt: qualia ſunt, *Ego*, *Tu*, *Sui*: & hominum, & Deorum nomina propria: ut *Ego ſum Hiſpanus*, ſcilicet, *homo*: vide in Ellipſi *Homo*. *Magna Tarentum*, ſcilicet, *urbs*: vide Ellipſin, *Urbs*, *Arbor*, *Fluvius*, *Menſis*, &c.

Cauſa nunc eſt aperienda, quare nomina Propria nolint Adjectivis conjungi. Quod proprium & ſingulare eſt, ſic à rebus cæteris ſeparatur, ut nulli alii videatur poſſe conferri & comparari. Porro ſi comparari non poteſt, non admittit qualitatem aut quantitatem: non enim dicitur, *urbs parva*, niſi comparatione alius urbis. Si igitur velis conjungere cum Roma hoc nomen *Magna*, ſignificas eſſe aliam Romam parvam, quod intelligi non poteſt. Dices igitur, *Roma eſt magna*, ſubaudi, *urbs*. Sic *Petrus eſt albus*, ſubaudi, *homo*, nam albus eſt, non quatenus Petrus, ſed quatenus homo eſt. Scio Pſeudoſophiſtas noſtri temporis aliter hæc diſputare: ſed ex ipſo Ariſtotele diſcant ſe delirare, nos recte ſentire: nam in prima Philoſophia lib. 5. cap. 9. *Singularia*, inquit, *non ſuſcipiunt determinationem*, *quia de pluribus non affirmantur*: & lib. 7. cap. 4. & ibidem cap. 15. ſic ait: *Singularium non eſt demonſtratio*, *neque definitio*, *ac proinde neque ſcientia*. ἀεὶ γάρ ἐστι πᾶς ὅρος καθόλου, id eſt, *ſemper enim eſt omnis definitio univerſalis*. Hebræi præterea notant, nomina Propria ideo non recipere articulos, quia ſatis per ſe nota ſunt. Nec te moveat, quod *Athenas doctas* dicimus; *veſtros Metellos; noſtros Cicerones;* nam nulla pluralia verè dici poſſunt Propria: [12] nam Athenæ olim fuere multæ athenaides, hoc eſt,

12. *Nam Athenæ &c.*] Nihili hæc ſunt, licet temere ſatis ea admittat Urſinus *Sect.* III. *cap.* 10. p. 96. probans ceteroqui cap. 22. p. 229. & maxime *Sect.* VIII. *pag.* 15. & 16. quæ contra Sanctium

est, olivæ, vel oliveta, quæ postea in unam urbem coa-

ctium paulo ante disputavi de Genere Nominum Propriorum, & Adjectivo illis absque Ellipsi addito. *Athenæ* autem dictæ olim haud dubie ab Ἀκτὴ, *littus*, unde terra Ἀκτικὴ, sed dein faciliore pronunciatione Ἀττικὴ. Prius illud & antiquius occurrit in antiquissima inscriptione Arundeliani marmoris, ubi dicitur Regio a Cecrope appellata Cecropia, τὸ πρότερον καλουμένη Ἀκτικὴ ἀπὸ Ἀκταίου τοῦ Αὐτόχθονος, *prius appellata Actica ab Actæo Indigena*. Liquet hinc antiqua regionis appellatio, licet falsa detur ratio, quum Ἀκτικὴ illa olim etiam Ἀκτὴ fuerit dicta, quod ex Syncello, qui sua ex antiquioribus haurire solet Scriptoribus, discimus. Is ergo pag. 48. Ogygium Diluvium ait accidisse ἐν Ἀκτῇ, τῇ νῦν Ἀττικῇ. Et pag. 50. Cecropem regnavisse τῆς τότε μὲν Ἀκτῆς, νῦν δὲ Ἀττικῆς, h. e. in regione, *quæ tunc quidem Acte* dicebatur, *nunc vero Attica* dicitur. Hinc ergo ipsa Urbs tandem, quum plures ejus terræ pagi aut oppidula in unam coaluissent πόλιν, *civitatem*, vocata est Ἀθῆναι pro Ἀκτῆναι. Vide etiam, quæ notavi ad Aeliani Var. Hist. VI. 1. 14. Sed quæcunque fuerit ipsius Nominis origo, est utique proprium Urbis & Civitatis Nomen, cujus Grammaticum Genus ex Adjectivis cognoscimus clarissime, quippe quæ suam terminationem æque illi accommodant, ac Nominibus Appellativis. Propria autem quidni etiam pluralia esse possint? cum non tantum Singuli homines proprium habeant nomen, sed & plures simul unius Familiæ nomen, ut *Metelli*, immo totius Civitatis, ut *Athenarum*, unde *Athenienses*, *Thebarum*, unde *Thebani*, *Vejorum*, unde *Vejentes*, quæ sunt utique Propria Civium cujusque Urbis Nomina. Sed & Propria ipsarum Urbium & Hominum quoque singulorum Nomina non desinunt esse Propria, licet exsistant tandem plures, qui pariter illud Nomen habeant. Quando autem plures exsistunt ejusdem Nominis, tum recte illud in Plurali adhibetur, ut apud Plautum in Trinummo IV. 2. 74. *At enim multi Lesbonici sunt hic, nisi nomen Patris dices, non monstrare possum.* Nullum aliud erat illi, qui quærebatur, Proprium Nomen, quam *Lesbonicus*, & tamen plures erant ejusdem Nominis, atque ideo recte in Plurali *multi* dicuntur esse *Lesbonici*. Quin & sæpe Proprium Nomen non in Singulari modo, sed & in Plurali, additum sibi habet Adjectivum distinctionis gratia. Sic *Locri*, Urbes in Græcia & Italia sic dictæ in Plurali & Masculino, Epithetis eodem Genere & Numero additis, ab se invicem distinguuntur, æque ac in Singulari *Hippo Regius*, & *Hippo Diarrhytus*, in Africa, & passim *Syrtis Major* & *Minor*, ac in plurali *Syrtes*. Certe Græci & Latini olim a Nomine vere

coaluerunt. Sic *Parisii*, multi paesi. Sic *Burgi*, multi Pyrgi, id est, turres. Sic patria meæ *Broca*, quo nomine antiquitus dicebantur mapalia. Nec nomina Deorum propria dici debent, quum pro re, cui præsunt, inveniuntur: ut *dubio Marte: dura Tellus; ardens Vesta.*

vere Proprio Pluralem Numerum adeo non abhorrere censuerunt, ut multis Urbibus dederint Proprium vere nomen, sed Numeri tantum Pluralis, quod etiam construunt ideo cum Adjectivis & Verbis pluralibus, in sensu, non illo, quem forte in origine sua habuit id Nomen, sed quo Unam & Certam Urbem proprie designavit.

CAP. VIII.

De Declinatione.

Quid sit Declinatio apud Grammaticos, melius jam usu intelligitur, quam definitione explicatur. *Declinatio*, inquiunt, *est casuum variatio.* Nos nullam posuimus definitionem, contenti dixisse, ex differentiis nominis oriri declinationem. Varro I. de Analogia innumeras formas [1] *declinandi* proponit; ut a Terentio, Terentione omnium Generum, quæ modo memoravi, profert. Similiter III. 12. de voce *Bibosus* agens, nullum aliud esse ait, *quod simili inclinatu dicatur; non enim simile esse Vinosus* &c. *quoniam a Vocabulis*, (h. e. Nominibus) *non a Verbis, inclinata sint.* Sed & IV, 9. Nigidii Figuli verba exhibet, in quibus *inclinamentum* reperimus, certam Nominis Adjectivi formam significans. Festus quoque, *Osi sunt ab Odio declinasse Antiquos*, ait: Diomedes lib. I. *Partes Orationis* dicit esse *Octo*, quarum

1. *Declinandi*] Antiquissimi Scriptores *Declinandi* & *Inclinandi* verba in sensu cujuscunque derivationis adhibuerunt, non tantum, quando Casus Obliqui nominum a Recto, sed & quando personæ & tempora in Verbis ab ipso Themate deducuntur: immo &, quando Nomina a verbis, Adverbia a Nominibus formantur. Gellius Noct. Att. II. 25. *Analogiam* dicit esse *similium similem Declinationem*, *Anomaliam* vero *inæqualitatem declinationum*, & exempla dein ex Var-

rentii: ab equo, equito: ab homine, homunculus: à capite, capitulum: ab homine, homines: à prudentia, prudens: ab ingenio, ingeniosus: à pugnando & currendo, pugiles & cursores. Hæc carptim ex Varrone: sed rursus Varro: *Vocabulorum*, inquit, *ut Homo, & Equus, Declinationum genera sunt quatuor: unum nominandi, ut ab* equo, equile: *alterum casuale, ut ab* equo, equum: *tertium augendi, ut ab* albo, albius; *quartum minuendi, ut à* cista, cistula. Et declinationum ordinem alium ponit Varro, alium alii; & fortasse commodiorem, quam quo utimur. Sed in re levi noluimus esse morosi; Prisciani rationem omnes fere sequimur, qui à vocali genitivi ordinem declinationum exequitur. Pronominum verò declinationes constituere ineptum Grammaticorum est commentum: [Vide supra c. 2.] Sunt enim irregularia, quæ isti vocant Pronomina; neque ad declinationum regulas fuerunt revocanda; neque quicquam ad analogiam faciunt, quemadmodum reliqua paradigmata.

rum *Quatuor*, in quibus est *Verbum*, *sint Declinabiles*. Sed tamen jam illius & Charisii ac Prisciani tempore *Declinatio* κατ' ἐξοχὴν notabat flexionem Nominis in suos Casus, ut nunc plerumque accipitur.

CAP. IX.

Nulla esse nomina Heteroclita, aut Heterogenea. Nomina, quæ promiscue in US & UM desinunt.

IN anomalis reliquis ridiculi sunt Grammatici, qui Centauros & Hermaphroditos effingunt; nullum enim nomen est, quod in plurali degeneret à singulari, aut in genere, aut in declinatione. *Cœlum* plurali caret apud Latine loquentes, qui unicum cœlum statuebant. Planetarum circulos aut orbes vocat Cicero: sed si necesse sit *cœlos* in plurali dicere, non propterea genus mutatur, quia *hic cœlus* dicebant antiqui. *Cœlum hoc*, inquit Cha-

Charisius, *quum sit neutrum, etiam masculine Veteres dixerunt: ut Ennius; Quem Cœlus genuit.* Idem quoque *cœlos profundos.* Cicero lib. 9. Familiar. *quæsiturum putabat, an esset unum cælum, an innumerabilia.* Idem sentiendum de *locus* & *jocus:* nam quo alio argumento credam aliquando fuisse in *um*, nisi quod in plurali etiam desinant in *a*? Jam quis est tam hebes, qui non intelligat aliud esse *epulum* in singulari, aliud *epulæ* in plurali? Nos non diffitemur esse nomina, quæ altero numero, aut certis casibus careant; sed permistionem aut generum, aut numerorum, non concedimus. Præclare mihi videtur sentire Joannes Pastrana, quum præcipit, omnia nomina in *us*, non significantia vere marem aut fœminam, posse etiam terminari in *um*; ut *baculus, baculum; puteus, puteum.* Ego animi gratia aliqua collegi ex Varrone, Charisio, Festo, Nonio, quæ in utraque terminatione inveniantur; tu si erit otium, alia diligentius exquires. Absinthius, acinus, angiportus, anfractus, Avernus, baculus, bacillus, baltheus, buxus, callus, calcaneus, candelabrus, capillus, carbasus, carrus, caseus, cibus, clivus, cœlus, collus, corius, clypeus, crocus, crystallus, cubitus, culeus, dorsus, eventus, us. fascinus, fenus, fimus, forus, fretus, gelus. vel gelu, genus, vel genu, intubus, jocus, locus, lectus, lucrus, lupinus, lutus, medimnus, modius, nasus, palatus, us, &, i, patibulus, hoc pelagus, peccatus, us, [1] peditus, pileus, pileolus, porrus, punctus, puteus, prætextus, us. rastrus, reticulus, rictus, us. sagus, sensus, us. sexus, us. scutus, sibilus, sparus, stylus, stimulus, supparus, Tartarus, tergus, tignus, vallus, vultus, uterus, hoc vulgus: & plurima Græca, quæ

1. *Peditus*] Vitiosum hoc opinor. Nam quid est *Peditus* aut *Peditum?* Nusquam id occurrere putem. Credo voluisse Sanctium *Pedatus.* Nam *Pedatu* reperimus apud Plautum in *Cistel.* at *Pedato* ex Catonis *Origg.* apud Nonium *Cap.* 1. §. 325. Alia & longe plura hujus varietatis exempla habet Vossius de Anal. II. 20. & Ursinus *To.* I. *Sect.* III. c. 20. sed maxime *Cap.* 24. *pag.* 212. &c.

quæ in *Os* simul & *On* desinunt, ut Crystallos, Gargaros, Dyndimos, Tympanos, Barbitos, Tartaros, Pergamos „ [2 Ita cingulus Ciceroni, cingulum Virgilio „ placuit.]

3 Sunt & aliter redundantia, ut hic, vel hæc *penus*, i, & *penus*, us, hoc *penum*, i, *penus*, *oris*, *penu*, u. *Jugerum jugeri*; *juger*, is. *Plebs*, is, *plebes*, ei, *adipes*, *adeps*, *sepes*, *seps*, *trabes*, *trabs*. *Delicium*, ii, *delicia*, æ. *Margaritum*, *hæc margarita*. *Cavillum*, *hæc cavilla*. *Mendum*, *hæc menda*. *Balneum*, *balineum*, *hæc balnea*. *Cingulum*, *hæc cingula*. *Labruscum*, *hæc labrusca*. *Tapetum*, *tapes*, *etis*: *tapete*, *etis*. *Gausapum*, *hoc gausape* indecl. *Prænestis*, *hoc Præneste* indecl. *Soractes*, *hoc Soracte* indecl. *Tonitrus*, *tonitrum*, *hoc tonitru*. *Gelus*, *hoc gelu*. *Genus*, *hoc genu*. *hoc rete*, *hic retis*. 4 *Emblema*, *emblematum*. Sic

2. *Ita Cingulus &c.*] Multa alia à Vossio collecta Vide in *Lib. de Analogia*, I. 36. sed & sequentium Variationum plura exempla, *cap.* 35. & *lib.* II. *cap.* 20. & Ursinum To. I. Sect. III. cap. 23. pag. 283.

3. *Sunt & aliter &c.*] Huc forsan pertinet etiam illud Terentii *Adelph.* V. 3. 55. *Cum primo lucu ibo hinc.* Ubi Donatus: *Veteres dicebant Lucum pro Luce, pro Sole ponentes.* Et dein, *Veteres Masculino Genere dicebant Lucem.* Posterius hoc ex Veteribus probat Georg. Fabricius ad h. l. in quo ipso ex Veteri MSto profert *cum primo luci*, quod & Bembus probat ac præfert. Sed & Plautus *Aulul.* IV. 10, 18. *Luce claro*, & Cistell. II, 1. 49. *Cum primo luci cras nisi ambo occidero.* Ceterum eadem declinatione, qua *Lucu*, licet diverso Genere, dixerunt Veteres quoque *Noctu multa*, *Noctu concubia.* Vide Macrobium *Saturn.* I. 4. Sed & sine dubio eadem est ratio τ͂ *Diu*, & *Interdiu.*

4. *Emblema, emblematum*] Illud Græcæ, hoc Latinæ est formæ, cujus casus plurales frequentiori in usu fuere apud antiquissimos, ut dicerent etiam *emblematorum*, *emblematis*. Nonius Marc. peculiare caput scripsit *de mutata declinatione*, (debuisset potius appellasse *de varia declinatione*) in quo reperias *Poëmatorum non bonorum* ex Afranio, & *Neque scriptum in Poëmatis* ex Plauto. Disertius & uberius hanc formam asseruit Charisius *lib.* I. cujus verba tum Manutius ad Cicer. *Famil.* XVI. 21. ubi & is eodem modo ait, *in exscribendis hypomnematis*: tum Vossius *de Anal.* II. 14. retulere; idcirco hic ea repetere nihil attinet. Heic vero addendum, illam Grææ linguæ formam à Latinis non

mo-

Sic *toreuma* & similia. *Quies*, *etis*, *quies*, *ei*, sic *requies*. Alia sub uno fine, secundæ vel quartæ: *Acus*, *Arcus*, *Cornus*, *Laurus*, *Pinus*, *Specus*, *Quercus*, *Ficus*, *Lacus*, *Colus*, *Domus*, *Fastus*, *Jussus*, *Prætextus*, *Eventus*. Alia sunt primæ vel quintæ; ut *Avaritia*, *Avarities*: sic *barbaries*, *blandities*, *durities*, *materies*, *maceries*, *malities*, *mundities*, *nigrities*, *notities*, *nequities*, *pigrities*, *segnities*, *scabrities*, *spurcities*. Sunt & adjectiva redundantia; ut *Inermis*, *inermus*: sic *enervus*, *hilarus*, *imbecillus*, *effrenis*, *exanimis*, *acclivis*, *insomnis*, *gracilus*, *bijugus*, *quadrijugus*: *violens*, *violentus*: *opulens*, *opulentus*: & multa in *er*, ut *hic October*, *hic* & *hæc*

modo in istam Secundæ, ut dicitur, Declinationis terminationem aliquando translatam, sed & in aliam Primæ. Sic enim à τὸ σχῆμα dixerunt etiam *schema*, *mæ*. Sueton. *Tiber*. c. 43. *Ne cui in opera edenda exemplar imperatæ schemæ deesset*. Ubi Vide Torrent. qui plura adfert ejus generis. Præterea frequens hoc fuit Latinis, ut in vocabulis ex Græca lingua sumptis formam seu declinationem inprimis variarent. Sic promiscue *hebdomas*, & *hebdomada* passim, sic *Croton*, & *Crotona* Frontin. III. 6. 4. *Salamis*, & *Salamina* Justin. II. 7. *Ptolemais*, & *Ptolemaida* Sulpic. Sev. lib. II. aliaque innumera usurpaverunt veteres. V. Th. Munkerum in *Dissert*. Hygino præmissa, alia & quam plurima exempla adferentem. Immo vero mutaverunt aliquando simul declinationem, numerum, & genus. Veluti urbs Lydiæ τὰ Θυάτειρα Græcis, unde Apocal. c. I. ἄγγελος τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας. At apud Liv. XXXVII. 44. *Legati ab Thyatyra venerunt*. Sic & Τιγρανόκερτα πόλις Αρμενίας, οὐδετέρως, ait Stephanus, h. e. *Tigranocerta urbs Armeniæ*, *neutro* genere, plurali scilicet. At Frontin. II. I. 14. & II. 2. 4. *in Armenia majore apud Tigranocertam*. Sed & ipsi Græci hoc modo in suis nominibus variasse reperiuntur. Ita enim in sacra quoque Scriptura iisdem in locis simul ἡ Λύστρα & τὰ Λύστρα occurrunt. Actor. XIV. 6. κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, Mox v. 8. καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις. Sic XVI. v. I. κατήντησε εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, at v. 2. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις. Nihil ergo mirum, si in eorum vocabulis similia sibi permiserunt Latini, qui tamen etiam in suis eadem sunt ausi. Etenim oppidum illud, quod portus vicem Romanis præbuit, dictum fuit *Ostia*, *æ*, & *Ostia*, *orum*, de quo vide Gronovium Patrem ad Livium, IX. 19.

hæc Octobris, & *hoc Octobre*. Sic *acer*, *alacer*, *celer*, *celeber*, *campester*, *equester*, *pedester*, *paluster*, *saluber*, *silvester*, *volucer*, *September*, &c.

CAP. X.

De nominibus Diminutis.

OMNIA nominis accidentia erant jam explicata, nisi alia *Declinationum* genera restarent, quæ alio nomine *derivata* vocantur, quarum plura sunt genera: Sed nos ea tantum persequimur, quæ à grammaticis ignorantur; ea sunt *Diminuta*, *Possessiva*, *Comparata*, *Superlata*. Nunc de *Diminutis*, & *Comparatorum* derivatione; reliqua in constructione prosequemur. *Diminutio*, inquit Fabius lib. 1. cap. 6. *Genus tantum detegit*: quasi dicat; quoties dubitaveris de Genere, (nam Declinationem non ostendunt diminuta) recurras licet ad Diminuta: nam *funis* masculinum esse, *funiculus* ostendit. Cum hæc regula verissima sit, nugis tamen armatus Laurentius Valla, illam evertere lib. 1. cap. 5. conatur: adducit enim multa Diminuta, quæ ab origine videantur in genere discordare. Illum ego suis exemplis jugulabo, & omnia insuper Diminuta sui primigenii significationem conservare ostendam. *Pes*, *dis*, pro vestigio, & pro capitis vermiculo capitur; ab utroque significatu fit *pediculus*; nam *pedunculus*, & *pediolus* barbara sunt. *Pedis* in recto declinat Nonius. A *Cuccus* fit *cucculus*, à *Cicera*, *cicercula*, non à *Cicer*, ut ille somniat. Ab *auris*, pro ipsa cartilagine, teste Cicerone & Cæsare, *auricula*. [1] *Acicula* in usu non est, quam ille ab

1. *Acicula in usu &c.*] Memorat tamen illud, tanquam si in usu esset, Priscianus. Et sane ἀναλόγως deducitur ab *acu*, non repugnante nec forma, nec genere, nec significatione. At de *Aculeo* quid dicemus? quod æque Grammaticorum Veterum, Prisciani & Probi, auctoritas derivari jubet per diminutionem ab *Acus*. Colligendum ergo hinc, etiam τὸ *acus* inter exempla variatæ

ab *acu* deducit. A *terebro*, *terebellum*; ut à *terebra*, *terebella*. Sæpe tamen auctores formare solent diminuta per quandam similitudinem, ut *avunculus*, quasi parvus avus, auctore Festo, & Paulo Jurisconsulto; ita *murenula* pro monili picturato, & *musculus* pro parte corporis, quæ etiam *piscis* dicitur. Hispane *Murezillo*, quasi parvus mus; inde *Morcillo*. *Geniculum* pro nodo in herbis. *Jugulum* pro osse in pectore in modum *jugi*. *Cuniculus* quasi parvus *cuneus*, quia terram perforat. [2] *Ranunculus* non est parva *rana*, sed quod Hispane dicimus *ra-*

riatæ declinationis, de quibus *sup. cap*, referendum, & dixisse veteres *hic acus*, *i*, & *hæc acus*, *us*. At Vossius *de Analogia* II. 29. aliter hunc nodum secat, non solvit; nam rationem nullam addit, dum simpliciter *Aculeus* ait *Denominativum est*, *non Diminutivum*. Neque tamen *seq. cap.* inter *Denominativa* hanc formam, sed illo ipso in Capite inter *Diminutorum* terminationes, memorat. An voluit *Aculeum* esse aliquid Acui simile? Sed revera est Diminutivum. Nam ita & *Equuleus* ptoprie parvus est equus, seu pullus Equi. Obsequens *cap.* 83. *Equuleus cum quinque pedibus natus.* Et Cicero sæpius. Sic *Hinnuleus*, Cervi, Horat. Od. I. 23. & Scrib. Largus Comp. 13. Sic ergo & *Aculeus* parva est acus, quam apes & similia habent insecta.

2. *Ranunculus non est parva rana*] Immo vero est. Cic. *Famil.* VII. 18. *Ulubris honoris mei caussa vim maximam ranunculorum se commosse constabat.* Festus in *Cyprio*: *Paludem demonstrat*, *in qua nascuntur pisces*, *similes ranunculis.* Confitendum itaque forsan cum Vossio de Analog. II. 29. recedere & hoc & pauca alia Diminutiva à genere sui primitivi. Sicuti etiam facere videtur *tabernaculum*, si à *taberna* descendit, & parvam tabernam, ut erant castrenses respectu urbanarum, significat. Sic *conventiculum* à conventu, *senaculum* à senatu quasi *senaticulum*. Sed tamen quia hujus formæ vocabula pleraque omnia a Verbis, non à Nominibus, formantur, Veluti, *piaculum*, *gubernaculum*, *spectaculum*, *curriculum*, *vehiculum*, *jaculum*, *speculum*, *ferculum* &c. nihil argumenti ex iis contra generalem hanc regulam Diminutivorum ab aliis Nominibus descendentium elici potest. Propter quam regulam, & quia in *ranunculus* repugnat huic diminutioni ab *rana* etiam forma, dicendum forsan, ranas appellatas à veteribus etiam *ranones*: eam certe formam primitivi requirere videtur *ranunculus*. At τὸ *anguilla*, quo minus ab *anguis* primitus deducatur, nihil obstat: Nec significatio, non magis, quam in *Catulus*, quod ab

 uno

ranaquajo; nam à rana, ranula fit: neque *anguilla*, ab anguis, ſed *anguiculus*. Nec etiam accedo Soſipatro Chariſio, [3] qui à glande deducit *glandulam*; & à pane *paſtil-*

uno animali per diminutionem formatum, pluribus tamen tribuitur: Nec Genus, ſiquidem etiam feminine uſurpatur *Anguis*: Nec ἀναλογία formationis, nam ut *lapillus* à lapis, ſic *anguilla* ab anguis. Sed Priſcianus *lib.* 3. *extr.* Denominativis illud, non Diminutivis adſcripſit; quod & Varro feciſſe videtur, dum appellatam tradit, *quod angui ſimilis ſit.* Caninius à Græco ἔγχελυς deducit, referente, ſed nihil affirmante, Voſſio. Ego vero nullus dubito, τὸ *anguilla* eſſe originis Latinæ ab *anguis*, ut modo oſtendi. Sed &, ut ab *ovibus* & *ſuibus* dicitur *ovilla* & *ſuilla* per diminutionem pro *ovina* & *ſuina* caro: ſic ab *anguis* eſt *anguineus*, & *anguinus*, *a*, *um*, & hinc jam eadem ratione eſſe utique poteſt *anguilla* in genere feminino, ſcil. beſtiola. Plane ſicuti ſtatim *piſtrilla* recte deducitur à *piſtrina*. Hoc enim prorſus voluit Sanctius, non ut *piſtrina fieret à piſtrilla*, quemadmodum perperam editur. Eſt autem & hoc Adjectivæ naturæ, & intelligitur *taberna*, ut ex Donati verbis patet.

3. *Qui a Glande &c.*] Voluit Sanctius *a Glandio.* Nam tum demum diſcrepantis Generis in Diminutione hoc erit exemplum. Sed & diſerte ita Soſipater Chariſius, ex quo exempla hæc profert, ut ea refutet. Vide Edit. Putſchii *pag.* 24. Denique quare à *glande* formari nollet *glandulam*, nulla profecto dari poſſet cauſa, niſi forte, quod receſſerit aliquantum à *glandis* prima ſignificatione. Atqui & *glandem* recepiſſe illam *glandula*, non modo ex diminuto hoc patet, ſed & ex denominativo *glandium.* Et quidni olim ſignificaverit etiam res in carne ſuilla ſimiles aliqua ex parte glandibus, cum & in re militari globulos iiſdem ſimiles denotet. Sall. Jug. 57. *Pars eminus glande aut lapidibus pugnare.* Liv. XXXVIII. 29. *ne flexa habena volutetur in jactu glans.* Paulo ante hanc glandem vocaverat *ſaxa globoſa. Paſtillus* vero etiam Feſtus, ut *diminutivum*, *à pane* deducit, & interpretatur eſſe *formam panis parvi.* Et aſſentiri videtur Voſſius. Sed profecto & hoc eſt adjectivi generis, formatum à *paſtinus*, h. e. paſcendo aptus, unde dicitur & *paſtillus* & *paſtillum.* In priore intelligitur panis vel globus, in poſteriore libum. De piſtrilla jam egimus in ſuperiori animadverſione. *Scutella* autem, non derivatur à *ſcutum*, ut vult Donatus & Alii, ſed vel à *ſcuta*, quod Veteres etiam dixiſſe ex Lucilio probat Priſcianus, *lib.* 3. *extr.* vel potius propter quantitatem primæ ſyllabæ, quæ brevis eſt, à *ſcutra*, quod notat diſcum,

ſtillum, & piſtrillam à *piſtrino*; nam *piſtrina* fit a piſtrilla. „ [Terent. Adel. A. 4. Scen. 2. *Apud ipſum lacum* „ *eſt piſtrilla*. Ubi Donat. *Veteres abſolute dicebant* Pi- „ ſtrinam, *ut* Sutrinam, Medicinam, *ad* Tabernam „ *referentes*; *nam* Piſtrino Piſtrilla *non convenit. Et ſi-* „ *mulata diminutiva diverſa ſunt à genere nominum primæ* „ *poſitionis*, ut Rana ranunculus, Scutum ſcutella, Ca- „ nis canicula. Hæc Donatus; qui *ſimulata*, non vera „ *Diminutiva* vocat, quæ à primitivorum genere dif- „ ferunt.] Vulgo habentur diminuta *paxillus*, *taxillus*, *axilla*; ſed magno cum errore, teſte Cicerone de Perfect. orat. nam *paxillus* integrum eſt, *palus* conſciſſum. 4 Sic *talus* à taxillo, & *ala* ab axilla, *velum* à vexillo. No-

ſcum, lancem, ex Græco χύτρα. Vide omnino Salmaſium ad Vopiſcum *Carino cap.* 20. Hinc *ſcutella*, ut *mitella* à mitra, *capella* à capra &c. Porro *Canis* utriuſque fuit Generis, atque ideo recte inde, & ſalva Diminutorum regula, deducitur Femininum *Canicula*. Vide Voſſium Analog. II. 29. pag. 382, 383.

4. *Sic talus à taxillo*] Sicuti *palus* contracte dicitur pro *paxillus*, & hoc eſt à *pago*, ut dicebant antiquiſſimi pro *pango*, non à Græco πάσσαλος, ut vult Voſſius in *Mala*: ſic *talus* ex *taxillus* contractum eſt, & hoc à *tago*, pro quo poſteriores *tango* dixerunt. Similiter *ala* ab *axilla*, hoc autem ab *ago*, unde *axit*, quod *pro egerit antiquos dixiſſe* tradit Feſtus in *Axitioſi*. Ex quo patet etiam *axillæ* vocabulum perperam à Voſſio deduci, vel ex Græco, vel ex Hebræo ſermone. Nam alis *agunt*, h. e. movent, propellunt, corpus ſuum volucres. Eadem porro analogia habemus à *veho* *vexi*, *vexillum*, & denique *velum*, immo &, ut ego quidem arbitror, à *figo*, *fixi*, *fixillum*, contracte *filum*, quippe quo conſeritur & configitur veſtimentum: unde *exfilatum* Feſto eſt idem quod *exſertum*. Immo à *figo*, *fixi*, habemus etiam *fibula* & *fixula*, quod poſterius olim pro *fibula* fuit uſurpatum teſte Feſto. Quidni ergo & *fixulum*, unde proxime *fixillum*, & ita dein *filum*? Indubiam hanc puto *fili* originem, ſed quam non animadverterunt Veteres Recentioreſque, quorum illi ab *hilum* vel *pilus*, hi à Gr. πιλόω h. e. *denſo*, derivarunt. Et ſimiliter erraverunt iidem, mea quidem ſententia, dum *Paulus* vel à παῦρον, vel a φαῦλον, vel à *parum*, vel à *parvus* deduxerunt, & inde porro *pauxillus*: cum hoc fuerit antiquius, & proinde Plauto frequentatum, originemque dederit τῷ *Paulus*, eadem ſuperioribus ra-

Nomina quæ à verbis ducuntur, diminuta dici non debent, ut *spectaculum*, *umbraculum*. Sic *novacula*, à novando: [5] *macula* à maculando: [6] *baculus* & *baculum* à

ratione, ſicuti eam acceperat a *paucus*. Denique eodem modo putem etiam prænomen *Aulus* dictum brevius pro *Auxillus*, bene ominata ſignificatione ab *augeo*, *auxi*; certe *aula*, pro quo poſteriores maluere *olla*, venit ab *auxilla*. Hoc enim antiquis in uſu fuiſſe ex Feſto & Gloſſis Pythoei patet, ſed male tanquam diminutum τοῦ *olla* explicatur, quum haud dubie ſit ab *augendo*, quod cibo, & ita ſatietate, augeat homines. Adde his omnibus tandem *mala*, quod ex *maxilla*, & hoc a *Mando* recte formavit Jul. C. Scaliger, & *tela*, quod pro *texilla*, ut hoc à *texo*, dictum, nullus dubitem. Imo & à *quaſillus*, *quaſillum*, *qualus*, *qualum*, & ita pene cenſeam etiam a *puſillus* deſcendere *pullus*, vel, ut olim, quando formata ſunt vocabula, & quando non geminarunt literas, dixere, *pulus*, quod præcipue uſurpatur de puſillis equuleis, aviculis, & ſtolonibus arborum. Nolim tamen prorſus repugnare ei, qui τὸ *pullus* derivare malit à Græco, πῶλος. Sunt &, qui à *puellus* deducunt, ſcil. eadem contractione, qua etiam pro *pueri* reperiuntur Veteres aliquando dixiſſe *puri*. Neque ſane abſurde & illud. Ut adeo incertus hæream de hujus quidem vocabuli vera origine, quæ varia eſſe poteſt. Ceterum ea ratione, qua *qualus* à *quaſillus* deducebam, *pilum* quoque & *pila* à *piſillum* & *piſilla* formata ſunt, & hæc ab antiquo *Piſere*, pro quo poſtea dixerunt *Pinſere*. Nam *Pila* erat proprie Vas, in quo pinſebatur & tundebatur frumentum, *Pilum* vero ipſum inſtrumentum erat, quo tundebatur. Plinius *Nat. Hiſt.* XVIII. 10. *Etruriam* ait *piſere ſpicam farris toſti pilo præferrato.* Et ibidem, *Triticum ſole ſiccatum pilo repetere.* Feſtus in v. *Muries*, *Sal in pila tunſum.* Plinius XIX, 8. *Semine paululum in pila pulſato.* Ubi Vide Harduinum, & adde Voſſiii Etymologicum. Hæc porro omnia Diminutorum habent formam, ſed quæ vel à Verbis ſunt formata, vel à primitivis nominibus, quæ dudum interierunt.

5. *Macula a maculando*] Immo vero *maculare* dictum à *macula*, quod videri poſſit Hebraicæ originis. Nam ea in lingua מעל ſignificat *peccavit*. Solet autem ע in C tranſire: ſic à ערב *Corvus*, à עור *Corium*. Eſt autem *macula* labes & vitium quacunque in re, etiam in animo. Hinc Terent. *Adelph.* avaritiam primo *vitium* commune ſenum, dein *maculam* vocat. Id autem malim, quam cum Voſſio de *Analogia* II. 29. derivare *maculam* à מהל, quod ait eſſe *maculavit*, ſed quod potius eſt *miſcuit*, præterquam quod

à batuendo, à quibus *bacillus*, & *bacillum*. Sic *curriculum*, *amiculum*, *conventiculum*, *vehiculum*, *ridiculus*.

Cha-

quod litera ה in C mutari non soleat. Sed tamen, ut dicam, quod sentio, putem descendere hanc vocem potius à Gr. μιαίνω, pro quo vetustissimi dixere μιάω, sicuti βάω pro βαίνω, φάω pro φαίνω, χάω pro χαίνω &c. Significat autem illud *maculo*, idque omni modo, veluti quando quid colore inficitur, sordibus conspurcatur, vitiis & flagitiis contaminatur. Inde vero, elisa litera I, habemus *macula*, eadem prorsus ratione, qua mox à βαίνω seu βάω *baculus* tandem, à φαίνω seu φάω *facula*, deducemus.

6. *Baculus & baculum a batuendo*] Si illa esset hujus vocabuli origo, ejus, credo equidem, major fuisset habita ratio in prosodia, & proinde primam haberet productam. Quapropter quum secus se res habeat, putem potius peregrinæ esse originis, derivandumque à βάω, *gradior*, *incedo*, unde & βάκτρον, quod *scipionem* significat, quo in incedendo utimur & adjuvamur, h. e. *baculum*; quæ vox proinde ejusdem videtur esse originis. Quid vero? si eadem ratione hinc porro deducamus *vacillo*, quasi ita dictum, ut notet incedere cum baculo, baculo uti, niti, & juvari, ut solent, qui per se minus firmo gressu incedunt. Sed tamen malim Ego τὸ *Vacillo* derivare a *Vaco*, quia minus stabile est, & ideo vacillat, quod pondere justo vacat, veluti Naves Vacuæ. Certe posterius hoc prætulerim, licet prius illud auctoritate Nonii *Cap*. I. §. 48. nitatur: Vide & Vossii Etymol. Ceterum Analogia *Baculi* sic derivati ex similibus manifesta. Sic enim & à φάω *Facula*, non quidem proximam, sed tamen primam, originem ducit. *Poculum* ab antiquo πόω *bibo*: *Diluculum* a *diluo*. Nam simplex *luo* certam originem dat, ut *lumini*, sic & *luci*, unde deinceps *luculentus* oritur. Immo vero hinc jam patet quoque vera etymologia vocis *Suculæ*, pro stellis hyadibus, quæ adeo quæsita, & adeo non reperta est à priscis & recentioribus. Neque enim, ut erravere ipsi, tum Cicero lib. 2. *de Nat. D.* tum ejus libertus Tiro Tullius apud Gell XIII. 9. imperitiæ arguentes in eo Latinos suos, à *suibus*, neque etiam ab *hyadibus* primo quasi *syades*, & dein *suculæ*, ut Gellius, nec denique à *succo*, ut Servius & alii, (V. Martin. in *Hyades*) formatum est olim hocce vocabulum, sed ab illo ipso ὕω, quod est *pluo*, unde & ὑάδες Græcis, quia pluviam portendebant, aspiratione Verbi, quod sæpissime fit, (Vide Gell. d. l.) mutata in S. Ita ergo ab ὕω *Suculæ*, quasi *suiculæ*, analogice formatur, ut *Curriculum* a *Curro*, *Vehiculum* a *Veho*.

Charisius [7] *curriculus* à parvo curru deducit, *curriculum* autem à verbo pro spatio ad currendum, aut ipso currendi officio. Nomina in *aster* male vocat Valla diminuta per quandam similitudinem; mihi significant [8] incrementum cum quadam irrisione; nam quod Hispani dicimus, Sordazo, Truhanazo, Pinazo, Calvazo, Latinè dicitur, *Surdaster*, *parasitaster*, *pinaster*, *recalvaster*. Neque obstat, quod Terentius dixit; *Parasitaster parvulus:* nam alterum ætatis est, alterum officii. Fallitur item Valla, cum credit diminutis non posse addi diminutionem; Cicero enim Præf. Paradox. dixit, *minutis interrogatiunculis*. Terent. Andr. 2. 2. 32. [9] *pisciculos minutos*. Plinius, *ossicula parva*. Cæs. *naviculam parvam*. Valer. Max. 8, 8. ext. 1. *Cum parvulis filiolis ludens*. Cicero de Natura Deorum: *Itaque cum pisciculi parvi in concham innataverint*. Martial. *Nec munuscula parva, nec minora*.

7. *Curriculus a parvo curru*] Sic & Festus, qui ait *Curriculus deminutiuum est à curru*. Hinc *curriculo bijugi* apud Suetonium in *Calig.* 19.

8. *Incrementum cum quadam irrisione*] Immo potius *imitamentum cum irrisione aut diminutione quadam*, *vel etiam sine iis*. Nam quem *parasitastrum* dicis, eum significas imitari quidem velle parasitos, sed tamen artis parasiticæ numeros non absolvere, nec haberi posse pro perfecto parasito. Sic *surdaster* significat hominem non prorsus aut cum incremento surdum, sed surdo quasi affinem & proximum. Accedit quod hæc forma ejusdem videtur indolis, originis, & significationis, cujus Græca sunt verba, Λεσβιάζειν, & similia, quæ certe imitationem potissimum notant. Atque ita quo sensu Græci dixerunt Λεσβιάζειν, Latini dicerent *Lesbiaster*. Vide & Vossium de *Anal.* II. 29. & Cæs. Scaligerum de *Causis* L. L. *cap.* 95.

9. *Pisciculos minutos*] Adde Plaut. Capt. V. 3. *Quadrimulum parvulum*. Curcul. IV. 2. *Puella parvola*. Pseud. II. 4. *libellus pauxillulus*. Ter. Eun. I. 2. 28. *parvulam puellam*.

Cap. XI.

De formatione Comparativorum & Superlativorum. Nomina substantiva non habent gradus comparationis. Verba itidem non comparantur, ut neque Particulæ.

Substantia, inquit Aristoteles, *non recipit magis & minus.* Idem agens de Qualitate, *Suscipiunt* (inquit) *Qualia magis & minus.* Ex his verbis colligimus, Comparativa non posse trahi à nominibus Substantivis: unde falluntur, qui hæc nomina, *senex*, *juvenis*, *adolescens*, *infans*, Substantiva credunt, cum sint omnino Adjectiva. Nec obstat, quod Plautus à *Pœnus* fecit *Pœnior*: [1] non enim ibi substantiam, sed calliditatem voluit significare; quasi dicat, *callidior*: Pœni enim habiti sunt callidissimi. Sic qui dixit *Neronior* à *Nerone*, crudelitatem significavit. Nec à verbis possunt creari Comparativa; quia verbum est veluti forma orationis, nec recipit

1. *Non enim ibi substantiam &c.*] Verum quidem, habitos Pœnos pro callidissimis & fallacibus, unde *Punica fides* proverbio notata: sed tamen *Pœnior* apud Plaut. *Poen.* V. 2. 31. proxime & directe substantiam Pœni, vel qualitatem veram Pœni, calliditatem vero non, nisi tacite & per ambages forsan, significat, siquidem rogatus simpliciter, an sciret Punice, respondet, *nullus me est hodie Pœnus Pœnior*, h. e. qui magis habeat omnia requisita ad constituendum Pœnum, qui rectius appellari possit Pœnus, non tam propter calliditatem ingenii, quam peritiam linguæ. Præterea ex aliis etiam substantivis, aut substantive sumptis, formati aliquando, sed plerumque per jocum, & mutata aliquantulum, vel flexa in Comparationem, significatione, Comparativi & Superlativi. Vide exempla apud Vechnerum *Hellenolex.* I. 5. & Vossium *de Anal.* II. 22. Immo etiam ex ipsis Superlativis, veluti *proximior*, *postremissimus.* Vide Voss. *ibid. cap.* 26. Quidni ergo & a *Pœnus*, Punicum hominem denotante, inprimis quum *Pœnus* & *Pœnior* revera sint Adjectiva, sub quibus intelligitur Homo, æque ac sub *Græcus* & *Latinus*?

cipit comparationem, nisi addito adverbio: ut, *currit*, *magis currit*. Nescio igitur, quid moverit aliquos, ut à *potior*, & *detero*, Verbis, formaverint *potior*, *potissimus*, & *deterior*, *deterrimus*, cum ad manum essent *potis* & *deter*, Nomina. Nec à particulis possunt creari; ut ab *extra*, *exterior*; [2] ab *ultra*, *ulterior*. An obscura sunt no-

2. *Ab ultra ulterior*] Observanda sunt etiam Superlativa horum vocabulorum seu Nominum, quorum nonnulla duplicem habent terminationem, REMUS & UMUS, seu, ut postea dixere, IMUS, omnia vero habent hanc postremam. Nam ab *exterus*, *exterior*, est *extremus* & *extimus*. Festus. *Extimum extremum significat, ita ut intimo sit contrarium.* Plautus *Trucul.* in fragmentis, *Extimus sum factus à vobis.* Gell. III. 10. *Poli axem extimum tangunt.* Cic. *Somn. Scip.* c. 4. *Extimus circulus.* Sic porro dicitur *intimus*, *ultimus*, *citimus*, *infimus*, *supremus* & *summus* contracte pro *supumus*. Sic denique *postremus* & *postumus*. Ultimum hocce non intellexere multi tum veterum, tum recentiorum. Scilicet imponebatur hoc nomen sæpe infantibus, ut Proprium; hi autem dicebantur *Primi*, *Quincti*, *Sexti*, *Decimi*, *Postumi*, respectu non matrum, sed patrum, à quibus isto ordine erant geniti. Jam vero, Quia vix quisquam vivus, & vitam longius producere sperans, filium recens natum appellare certa ratione poterat *Postumum*, h. e. postremum, quum sicuti hoc anno istum, ita sequenti alium posset suscipere; atque adeo Quia illud nomen ista de causa vix unquam ulli imponebatur, & vix imponi poterat, nisi ei, qui post mortem patris sui editus esset, quippe jam Postremus sine controversia istius hominis filius; Hinc ortum, ut Grammatici, etiam Veteres, putarint, hoc vocabulum proprie significare eum, qui post mortem patris, seu *post humatum* patrem, esset natus: quin immo ex his vocabulis illud compositum tradiderint, & ita tandem etiam cum aspiratione scripserint. At vero refelluntur hi, quod ad orthographiam, uno jam consensu omnium eruditorum, tum scriptura antiquissimorum codicum, sed maxime marmorum & nummorum, in quibus omnibus sine H scribitur, non hæc tantum Vox, sed & Gentis *Postumiæ* Nomen inde formatum. Quod vero ad etymon & significationem, refutantur ipsa forma, quæ manifesto est Superlativi, ut ex aliis omnibus modo memoratis patet. Nam profecto quum hujus generis vocabula omnia habeant eam Superlativi formam, & ceteroqui solum *posterus*, si *postumus* non sit ejus Superlativum, eam non haberet, quid caussæ, quare hanc, illis plane convenientem, illis tamen accensere nolis;

nomina, unde hæc melius formentur? An obscura sunt

su-

lis; inprimis, quum & apud Tertullianum, Sidonium, aliosque, *postumus* pro ultimo clarissime ponatur, & in Glossis Isidori sic exponatur. Nec morari quem debet, quod hoc vocabulum maxime per V scribitur *Postumus*, cum reliqua ejus formæ tandem I receperint. Nam, ut taceam, etiam reliquorum nonnulla in vetustissimis codd. per V scripta occurrere, ut *Citumus*, &c. nec nisi sero, seu tempore demum Imperatorum, cœptum dici & scribi *Citimus*, *intimus*; sciendum est, hoc vocabulum, quia ex promiscuo in Proprii Nominis usum pene prorsus fuit translatum, tanto magis, quod promiscuo usui aliud ejusdem significationis & gradus, scil. *Postremus*, relinqueretur: & porro, quia Propria Nomina non tam facile subeunt illas pronunciandi & scribendi mutationes, quibus obnoxia sunt Appellativa; illud ergo vocabulum idcirco constantius retinuisse antiquam scripturam, quam reliqua ejusdem formæ, quæ in promiscuo Appellativorum manebant usu. Ne temere hoc affirmare videar, cogitari velim, similiter plane se rem habere in voce *Quintus*, quæ in Appellativo usu sine C litera scribitur, at cum Proprium est Nomen, cum ea, cum qua & antiquitus scripta fuit, utpote derivata à *quinque*, posteriore Q mutata in C. In Proprii vero Nominis usu vere retentam esse hanc literam, scriptumque *Quinctus*, probant gentium *Quinctiæ* & *Quinctiliæ* nomina, quæ in antiquissimis lapidibus & nummis sic scripta semper occurrunt, tum etiam nomen proprium mensis *Quinctilis*. Ergo sicuti hæc vox, quando Proprii nominis usum obtinet, diutius & rectius servavit tum ipsa, tum quæ ab ea descendunt, priscam scripturam, eademque, cum appellativa est, eam mutavit; sic profecto nihil mirandum est, τὸ *Postumus* quoque eam præferre integram, adulteratis licet aliquantum appellativis, quæ ejusdem formæ sunt. Ad eandem hanc formam pertinent etiam *dextimus* & *sinistimus*, quomodo *antiquos dixisse* testatur Festus. Vossius *de Anal.* II. 25. contra sententiam Prisciani Positivis hæc adscribi *omnino* vult; sed nulla profecto ratione, præsertim quum nulli alii in usu sint Superlativi a *Dexter* & *Sinister*. Licet negari nequeat esse etiam ejus fere formæ positivos, ut, *Legitimus*, *Finitimus* &c. Sed hæc tamen diversæ revera sunt formæ, & desinunt in *Timus*, quum illa desinant in *Imus*, & T habeant ab suo primitivo vel positivo. Si quis dicat, quod ait Cl. Ursinus To. 1. p. 344. formam quidem esse Superlativi, sed usum ad positivi significationem illa traduxisse, minime refragabor, præsertim quum etiam *Dexterior* & *Sinisterior* manifeste, certe æque ac illa *Dextimus* & *Sinistimus*, in Positivi signi-

superus & *inferus*; ut *mare superum*, *mare inferum*? *Citer ager* dixit Cato; *exter honos* Statius; *extera regna* Virgilius; *exteras nationes* passim legas; *super inferque vicinus* Cato. [3] *Sæpus* aliquando fuit in usu; unde Cato dixit, teste Prisciano, *sæpissimam discordiam*. ,, [Itaque ,, *Sæpius* non est Adverbium à *Sæpe*, sed Nomen neu- ,, trum, & Græco more dicitur per Ellipsin præposi- ,, tionis κατ, sicut cetera, quæ vulgo Adverbia compa- ,, rativa dicuntur, *Melius*, *Pejus*, *Deterius*, *Citius*, ,, *Celerius*, &c. quorum usus est Positivorum similis; ,, *Dulce ridet*, *Turbidum lætatur*, *Insanum irascitur.*] *Propus* antiquum fuit, unde *propior*. Varro 7. de lingua Lat. sic ait [pag. 99. sed ita, ut verba hæc uncis inclusa inde absint.] *alias ut duo prima absint; ut*, [*optum*, *optius*] *optimum: alias ut primum*, *& tertium; ut*, [*melum*] *melius*, [*melissimum*] Nec verum est, quod ajunt, non posse duci Comparativa à nominibus habentibus vocalem ante *is*, vel *us*; nam à *tenuis*, *tenuior*, *& tenuissimus* trita sunt. Cicero in Bruto; *Assiduissime autem mecum fuit Dionysius*. Suetonius in Galba; *assiduissimi usus*. Varro 2. Rustic. *Ita sunt assiduiores*. Et paulo post;

gnificationem usu traducta videantur. Sic apud Sueton. Tiber. 6. *Sinisteriore funali equo*, & *dexteriore vehi*; Claud. 7. *dexteriore humero*, Domit. 17. *Sinisteriore brachio*, nihil aliud notant, quam simpliciter dextro & sinistro. Nemo tamen propterea Positivis ea adscribet, aut negabit, Grammatice esse Comparativa. Rectius ibidem de voce *postumus* disputat Vossius, quod & facit Maximus Ictorum, Jac. Cujacius, non aliena hæc existimans, quæ in *Observ.* suis, III. 4. doceret juris civilis studiosos.

3. *Sæpus aliquando fuit*] Quidni potius *Sæpis*, unde Neutra *Sæpe* & *sæpius*? Certe Ego ita malim; Et sic forsan *Propis*, unde *Prope*, & *Propter* pro *Propiter*, sicut *Fortiter* & similia. Hoc tamen posterius non ita constanter affirmaverim, quia *Propinquus* & *Longinquus* eodem modo videntur formata a *Propum* & *Longum*. Nisi quis censeat, N interpositum in his esse, ut ferme solet, atque adeo dictum primitus a *Prope* & *Longe*, *Propiquus* & *Longiquus*. Ad quod exemplum certe ab *Ante* ortum est *Antiquus*, a *Post Posticus*, plane ut à Verbis, ab *Amo Amicus*, a *Pudeo Pudicus*.

post; *eosque assiduiores faciant.* Plin. lib. 18. *Milites strenuissimi ex agricolis gignuntur.* Tacitus lib. 20. *Bellum strenuissimi cujusque periculo geri.* Plin. lib. 7. Epist. *Exiguissima legata.* ,, [Ovid. epist. Hyperm. *De fratrum po-* ,, *pulo pars exiguissima restat.*] Lucretius lib. 4. *Nam nihil egregius, quam res est cernere apertas. Piissimus* reprehendit Cicero Philip. 3. Sed satis est Antonium eo fuisse usum. Utitur & hoc nomine Curtius lib. 9. ,, [*No-* ,, *xiissimum animal* dicit Seneca de Clement. lib. 1. in ,, fine.] Citat præterea Priscianus ex Catone *arduius iter*, & *arduissimo aditu*: ex Pacuvio, *egregiissima forma*: ex Juvenali Satyr. 4. *egregius cœnat*: ex Catone, [4] *industriorem exercitum*; ex eodem Catone, *vitam noxiorem*, & *perpetuius*, & *perpetuissimo curriculo*: ex Lucilio, *villicus paulo strenuior.* ,, [Plaut. Epid. *Si deterior* ,, *strenuiori suas pugnas prædicat.*] Notanda etiam sunt, [5] *Maturrimus* apud Tacitum, & *maturissimus* apud Ciceronem & Columellam: *ipsissimus*, & *oculissimus*, & *patruissimus* apud Plautum. Superlativa in *limus* plura ponunt alii; ego [6] tria tantum reperio, *simillimus*, *facillimus*, *humillimus*: Seneca utitur, *imbecillimus*, & [7] *imbecillissimus*, epist. 86. Neutrum probo.

4. *Industriorem exercitum*] Sic Plaut. Mostell. I. 2. 71. *Quo neque industrior de juventute erat.* Sed plura hujus generis vide apud Voss. *de Anal.* II. 27.

5. *Maturrimus*] Sic a *creber* non modo *creberrimus*, sed & *crebrissimus.* Gell. II. 30. *Fluctus, qui flante Aquilone maximi & crebrissimi excitantur*: a *celer* tum *celerrimus*, tum etiam *celerissimus.* Ennius in Ann. *Celerissimus rumor.*

6. *Tria tantum*] Alii vere plura. Vide Clariss. Ursinum *To.* I. *Sect.* III. *pag.* 342.

7. *Imbecillissimus*] Sic *amabilissimus* Cic. *de Amic.* cap. 14.

CAP.

CAP. XII.

Verbi definitio. Accidentia: Quid sit Persona in verbis: Agentes aut Patientes Personæ nullæ sunt: Exploduntur Impersonalia Grammaticorum. Infiniti natura ostenditur.

1 *Verbum est vox particeps numeri personalis cum tempore.* Hæc definitio vera est & perfecta, reliquæ omnes Grammaticorum ineptæ. Neque etiam Aristoteles, seu quisquis ille fuit, qui περὶ ἑρμηνείας scripsit, aptè distinxit, quid esset Verbum, quum ait; *Verbum est vox significativa ad placitum*, &c. Neque enim hæc descriptio attingit causas, sed effecta, & adjuncta; atque adeo inserit negationem, quod in definitione ferri non potest. Sed his omissis, de iis, quæ Accidunt verbo, disputemus: ea verò sunt, *Accentus*, *figura*, *species*, *numerus*, *persona*, *tempus*, *conjugatio*. At de quatuor primis jam dictum est, de reliquis nunc erit dicendum. *Personam* vocarunt Grammatici, quod Græcis est πρό-

1. *Verbum est vox*] Mallem, *Verbum est vox, significans actionem, vel passionem, vel existentiam, varia per uumeros, personas, & tempora, terminatione.* Ceterum de definitionibus hujusmodi subtiliter disputant, non Sanctius modo, sed & alii Grammatici, & ita, ut nunquam de iis in concordiam coeant. Anxia mihi hæc videtur & obscura diligentia, certe nullius fere usus, quum de re ipsa satis constet. Vide Vossium de *Anal.* I. cap. 2. & 3. ac Ursinum *Sect.* V. *cap.* 1. *pag.* 400. &c. Neque video quicquam discriminis, sive Verba *Actionem* vel *Passionem*, sive *Agere* vel *Pati*, dicantur significare, quod illi tamen statuunt. A Nominibus, quæ itidem Actionem vel Passionem notent, ut hæc ipsa Vocabula *Actio* & *Passio*, satis distinguuntur Verba, aliis differentiis in definitione expressis, quæ in Nomina non conveniunt. Et tamen hæc ipsa Nomina, quæ, & quia, Actionem &c. notant, Verbalia potissimum vulgo dicuntur, ut adeo ad definitionem verborum, *Actionis* vel *Passionis* significatio vel maxime pertinere videatur.

προσωπον: [2] aptius verterent *Faciem*, aut *Vultum*: nam pro-

2. *Aptius verterent faciem*] Nullus tamen dubitem, quin eodem sensu & significatu Grammatici Græci πρόσωπον dixerint, quo Latini *personam*, quum etiam in vulgari usu utraque vox ejusdem sit significationis, h. e. significet primitus larvam, quæ histrionum ori & vultui applicabatur, eumque referebat hominem, cujus illi personam sustinerent suis in fabulis. Verum quidem, quod terminationum verbalium differentiæ recte possint *facies*, seu *species*, seu *figuræ*, seu etiam *genera*, appellari, sed non modo hæ, quæ constant diversitate *Personarum*, sed & illæ, quæ *Temporum* ac *Modorum*, immo & in Nominibus, quæ *Generum* & *Casuum*. Verum sicuti Veteres in Nominibus varias terminationum differentias, prout variis ex caussis oriebantur, appellarunt *Genera*, vel *Casus*, sic in Verbis similes eodem jure vocarunt *Personas*, vel *Tempora*, vel *Modos*. *Personæ* autem respondent quodammodo *Generibus*, at *Tempora*, & *Modi* maxime, *Casibus*. Nam quemadmodum in *Generibus* duo sunt præcipua *masculinum* & *femininum*, pro diversitate sexuum duplici, unde *Generis* doctrina originem traxit: sic in *Personis* duæ item sunt præcipuæ, pro natura sermonis, qui ab uno proficiscitur, & dirigitur ad alterum; Ejus nempe, qui loquitur, & Ejus, ad quem oratio tendit. Accedit *Generibus* tertium, quia quam plurima sunt vocabula, quæ nihil ad sexum animantium pertinent: similiter & duabus *Personis* tertia est addita, quoniam in fabulis seu colloquiis sermo plerumque fit etiam de aliis, quam inter quos instituitur. Immo sicuti tertium *Genus* a Grammaticis appellatur *Neutrum*, sic & tertiæ *personæ* verba dicta etiam sunt *Nullius* (Vide Voss. *de Anal.* I. 4.) quia *intellectus Nominativi istic est infinitus*, ut ait Priscianus, sed & sæpe indefinitus. Porro *Genera* in Nominibus requirunt convenientiam Substantivi & Adjectivi, quæ declaratur per *Hic*, *Hæc*, *Hoc*, sic *Personæ* convenientiam Verborum & Nominum, quæ declaratur per *Ego*, *Tu*, *Ille*. Nam uti nequis dicere *Vir docta*, sic neque *Ego amas*. Denique diversa Nominum *Genera* recipiunt diversas ab se invicem terminationes per *Casus* in Singulari & Plurali: similiter diversæ Verborum *Personæ* eandem terminationum diversitatem recipiunt per *Tempora* & *Modos* in utroque item Numero. Quapropter sicuti tres terminationum differentiæ in Nominibus, maxime Adjectivis, conspicuæ, *Genera* appellantur, non vulgari illa significatione, ut diversæ terminationum species, sed peculiari a sexuum discrimine olim petita, sic eodem jure & ratione tres illæ in Verbis differentiæ terminationum appellatæ sunt πρόσωπα & *Personæ*, a duabus col-

proprie terminationes illæ verbales dicuntur *Facies*: ³ Nomina enim personam non habent, sed sunt alicujus per-

colloquentium personis, quarum altera est loquens, altera audiens & sermonem accipiens. Hinc etiam *ex persona* sua vel alterius loqui dicitur Scriptor, prout suo nomine, vel alterius, quid tradit. Sic Suetonius in *Cæsare cap.* 55. quum Oratio Cæsaris in diversis exemplaribus diversum haberet Titulum, *Pro Metello*, &, *Quam scripsit Metello*, posteriorem refutat hoc argumento, quod in ea Oratione *ex persona Cæsaris sermo sit, Metellum seque adversus communium obtrectatorum criminationes purgantis.* Itaque *Ego* in illa Oratione est *Persona Cæsaris*, *Nos* est *Persona Cæsaris & Metelli.* Quapropter sicuti *Generum* differentia revera inest in Substantivis, sed maxime conspicitur per varietatem terminationum in Adjectivis, sic & *Personarum* differentia revera esse videtur potius penes Nomina & Pronomina, licet terminationes earum ratione discrepantes appareant maxime in Verbis.

3. *Nomina enim personam &c.*] Sic loqui debet Auctor, quia *Personarum* appellationem in re Grammatica non aliter accipit, quam variam Terminationum verbalium Speciem seu Faciem. At vero si rem recte consideres, ipsis Nominibus & Pronominibus vel maxime, immo unice, inest ipsa *Persona*, & verba se habent in *Personarum* ratione ad Nomina plane, sicuti Adjectiva in ratione *Generum* ad Substantiva, quibus solis Auctor *cap.* 7. & recte, *Genus* adscribit, exclusis Adjectivis. Et proinde, quum dicimus, *Petrus videt parietem*, mea quidem sententia, *Petrus* est *Persona tertia*, seu designat personam ejus, qui argumentum est sermonis, atque adeo Tertius inter Loquentem & Audientem. *Videt* vero proprie non est *Persona*, sed terminatio verbalis ad *Personam tertiam* accommodata, sicuti *Forte* est terminatio Adjectivi ad *Genus Neutrum* seu *Tertium* conformata. Hinc jam *impersonalia* dicebantur ab ipsis Veteribus, quæ formam quidem tertiæ in Verbis personæ habent, sed nullam ante se Personam Nominis expressam. Ceterum sicuti *Generis* mentio & differentia in arte Grammatica propter terminationum in Adjectivis diversitatem jam est necessaria, & absque ea esset, non requireretur; & porro sicut illæ Adjectivorum terminationes recte dicuntur istius *Generis*, cujus formam præ se ferunt, & cui jungi queunt; sic plane *Personarum* discriminis ratio & appellatio in eadem arte propter solam terminationum in Verbis diversitatem requiritur, sed & illæ ipsæ Verbales Terminationes recte illius *Personæ*, cui conveniunt, dicuntur.

personæ verbalis. Et vero recte enuntiant Grammatici: *Omnis nominativus est tertiæ personæ, præterquam* ego, *quod est primæ: &* tu, *quod est secundæ.* Sed longè falluntur in eo, quod credunt, Petrum, Joannem, esse *personas;* & quod pejus est, vocant *agentes* & *patientes personas*, suppositum & appositum personæ verbalis; 4 quasi Latine diceretur, *hic sunt quatuor personæ*, ubi sunt quatuor homines. Quum enim dicimus, *Petrus videt parietem*, Petrus aut paries non sunt *personæ*, sed *videt* est persona, id est, *facies*, cujus suppositum est *Petrus*, appositum *paries.* Et cur voces *agentem personam*, quæ sæpè in recto patiatur etiam in activa voce, ut *Petrus accipit plagas*, *dolet*, *patitur vulnera.* Quid? quod verba ab hac Facie, seu Persona, dicuntur *Personalia* aut *Impersonalia*? hæc enim Facies solis verbis convenit. Qua in re supine falluntur Grammatici, qui quum verba *Personalia* esse dicant, quæ *personas*, *tempora*, *& numeros habeant; Impersonale* nescierunt definire, quum illud omnino deberet esse, *quod numeris*, *personis*, *& temporibus* ca-

4. *Quasi Latine diceretur &c.*] Sic tamen Suet. *Ner.* 1. *Modo continuantes unumquodque prænomen per ternas personas*, *modo alternantes per singulas.* Ubi manifestissime *ternæ* & *singulæ personæ* pro tot hominibus gentis Domitiæ ponuntur. Sic forte & Cic. *Famil.* V. 12. *si uno in argumento*, *unaque in persona*, *mens tua tota versabitur.* Scioppius de *Stylo Histor. pag.* 119. posterioris tantum ævi scriptoribus hanc *Personæ* significatinem tribuit, probatque ex his Senecæ verbis in *Apoculoc. In personam*, *non in rem dicere.* Sed profecto, si heic simpliciter *hominem* significat, ut vult, significat etiam in Cicer. *Famil.* VI. 6. *Nunquam nisi honorificentissime Pompeium appellat* Cæsar; *at in ejus personam multa fecit asperius*, h. e. in ipsum hominem, quum viveret. Sic XII. 16. *Turpitudo personæ ejus*, *in quem liberius invehimur*, *nos vindicabit.* Nolim tamen ita absolute & directe pro ipso Homine separatim, seu absque ulla relatione ad personam, quam in Rep. aut Communi vita is sustinet, Vocabulum hoc adhibere ex usu vernaculi sermonis, in quo revera longe alius est ejus usus, quam in Latino, ut notarunt non Scioppius tantum, sed & Julius Scaliger de *Causis* L. L. *cap.* 73. tum Nizolius, Rob. Stephanus, Vossius, Borrichius, Cellarius, Val. Accinctus.

careret: quale eſt, *amare*, & *amari;* quod propterea verè dicitur *Infinitum*, quod neque numeros, neque perſonas, [5] neque tempora finiat, nec determinet; quæ omnia in verbis finitis, ut *amabo*, *docebis*, præſcripta inveniuntur. Nam quæ inſania exagitat Grammaticos, quum dicunt, *Imperſonalia eſſe, quæ haberent tantum tertias perſonas; ut accidit, curritur?* Sed hoc multis modis falſum eſt; *nam ſi in tertiis perſonis*, inquit Cæſar Scaliger lib. 5. cap. 100. *verbum tantum inveniatur, id ſatis eſt ad verborum naturam conſtituendam: neque enim deeſt hoc verbis iis, ſed res, quæ ipſis ſunt applicandæ. Fac terram de ſe loqui, invenies illico primam paſſivi perſonam*, aror ab ingratis. *Sic nihil impedimento eſt, quominus verbum* Pluit, *primam perſonam habere dicamus, ſi modo loquatur Deus.* Hæc ille. Sic *decet* aut *decent* ſemper in tertiis perſonis inveniuntur; quia res, quæ decet & ornat aliam, in tertiam verbi perſonam fertur: neque enim ego poſſum decere alium, ſed coma vel veſtis decet illum: quod Hiſpani dicimus, *Eſta le bien.* Si tamen ego aliquo modo orno regem, & condecoro, cur non dicam, *ego regem deceo?* quemadmodum de Sacerdote quodam Apollinis appoſitiſſimè dixit Statius 10. Thebaid. *Si non dedecui tua juſſa, tulique prementem.* Plato in Dialogo *de Ente* aperte docet, *ſine nomine & verbo nullam conſtare orationem.* Si igitur ex nomine & verbo debet conſtare oratio, ut poſtea docebimus, perperam docent Grammatici, verba imperſonalia ſine ſuppoſito inveniri, ut *miſeret*, *licet*, *curritur*, *egetur.* Sed longe falluntur, qui ſuppoſitum, aut in verbo latere, aut ibidem in oratione eſſe, non viderunt. Nos *Imperſonalia* non rejicimus, ſed ea eſſe, quæ vulgus Grammaticorum obtrudit, pernegamus. Nam ſi Perſonale verbum eſt, quod perſonas, & numeros, ac tempora finit & determinat, ut *amabam*, *legiſſem;* Imperſonale erit, quod omnibus iis

5. *Neque Tempora &c.*] At Vide, quæ diſputamus infra ad *Caput.* XIV.

iis caret, ut *amare*, *legisse*: juxta illud Aristotelis, *Contrariorum eadem est disciplina*: in iis enim neque personas, nec numeros, neque tempora poteris assignare. At objicit Grammaticus, in *convenit*, *licet*, *curritur*, non esse tertias personas, sed aliquid simile tertiis personis. Sed quid mirum, si Grammaticus cæcutit, quum Quinctilianum habeat ignorantiæ suæ auctorem: inquit enim lib. 1. cap. 4. *Jam*, *Itur in antiquam silvam*, *nonne propria cujusdam rationis est*? *Nam quod initium ejus invenias?* [6] *cui simile*, Fletur, *accipimus: aliter; ut* Panditur interea domus omnipotentis Olympi: *aliter; ut* Totis usque adeo turbatur agris. Hæc ille, qui, si legisset Aristotelem & Platonem, sæpe testantes, sine nomine & verbo non posse constare affirmationem vel negationem, in hac salebra non hæsisset: nam *itur iter*; & *fletur fletus*; & *turbatur turbatio*; id est fit turba, quid differunt a *panditur domus*? Sed de hoc latius in principio *Ellipseos*, & lib. 3. cap. 1. Sed rursus insurgunt Grammatici, asserentes, *decet*, *convenit*, & similia, dici posse Infinita; quia nec numeros, nec tempora, finiant & terminent: nam absolute dicitur, *Decet nos*, *decet te*, *me*, *illos*. Imperite sane illi, qui ex accusativo transitionis judicent verbi naturam, quasi non eadem sit ratio in omnibus verbis; ut, *somnus capit me*, *te*, *illos*, *Virtus oblectat vos*, *me*, *te*, *illos*. Sic, *cantare decet nos*, *me*, *te*, *illos*, id est, cantus. At quid dicent de temporibus? ne-

6. *Cui simile &c.*] Verba hæc Quinctiliani, ut recte intelligi queant, putem aliter distinguenda, quam fit & hic, & in ejus edd. Nempe, *cui simile*, Fletur. *Accipimus aliter*, *ut*, Panditur &c. Voluit Auctor, oppositis inter se Personali locutione & Impersonali, clarius probare & comfirmare, quod modo dixerat, esse hanc *propria cujusdam rationis*; & Impersonalem non habere *initium*, h. e. non habere Vel Primam Verbi personam, *Eor*, *Fleor*: Vel Nominativum, unde naturaliter *initium* ducitur omnis locutionis. Veluti, *Itur*, *Fletur*, *Usque adeo turbatur totis agris*: at Personalem habere, Veluti, *Panditur domus*, quod multum differt ab illis *Itur*, *Fletur* &c. quæ per se sola sensum idoneum efficiunt, ut mox ostendemus.

negabuntne, *decet*, *decebat*, *decebit*; *curritur*, *currebatur*, *curretur*; esse diversa tempora? Illos igitur omittamus, & vera Impersonalia, cum Consentio Romano, credamus esse, *amare*, *amavisse*, *amari*: nam quemadmodum, *amo*, *amavi*, certæ personæ, numeri, & temporis esse cernuntur, unde vere vocantur *Personalia* & *Finita*; sic in *amari* & *amare*, neque personas, neque numeros, nec tempora possis definire; unde merito *impersonalia* & *infinita* nuncupantur. Postremo illa differre dicuntur, quæ natura differunt: sed *amat*, *decet*, *amatur*, *curritur*, natura non differunt; quia personas, tempora ac numeros, & nominativum pro supposito habent: sunt igitur *Personalia*. *Amare* verô, & *amari*, & *amavisse*, neque personas, neque tempora, neque numeros invenias; & accusativum pro supposito habent, qui casus nominrtivo maxime adversatur. Hæc igitur procul dubio 7 mera dici debent *Impersonalia*.

CAP.

7. *Mera dici debent Impersonalia*] Putem ego rectius dici *Infinita*, quam *Impersonalia*, quia ipsorum persona, ut dicitur, & numerus nulla quidem terminationum differentia definitur, ipsa vero personæ non sunt plane nullius, sed revera omnis sub una illa terminatione. Nam dicimus, *scio me*, *te*, *illum amare* in omnibus personis. Accusativus enim ante Infinita præbet per omnia vicem Nominativi & Personæ ante Finita: atque adeo sicuti Adjectiva quædam dicuntur Omnis Generis, sic omnis Personæ sunt Infinita. Certe argumentum, quo utitur Sanctius in id, ut *Impersonalium* appellationem neget illis Constructionibus, quibus eam tribuerunt Veteres Grammatici, & transferat ad sua infinita, illud vero æque validum est contra hæc Infinita, quæ utique Tempora habent, Veluti, *Amare*, *Amavisse*, *Amassere* vel *Amaturum esse*, ut ostendimus contra Sanctium clarissime ad Caput 14. Si ergo *Personalia* sunt, quæ *Personas*, *tempora*, & *numeros* habent, & ideo *Impersonalia iis omnibus carere debent*, ut ait identidem, tum certe Infinita non sunt *Impersonalia*, quia non carent *Temporibus*. Fateor etiam Grammaticorum *Impersonalia* non carere *temporibus*; Dicitur enim constructione Impersonali, *Fletur*, *Flebatur*, *Flebitur* &c. Quid ergo? Vitiosa est illa *Personalium* & *Impersonalium* definitio, à qua *Temporum* mentio abesse debebat, quippe quo respectu nulla est differentia inter

Per-

Personalia, *Impersonalia*, & *Infinita*. Omne discrimen inter *Personalia* & *Impersonalia* collocandum erat in *Persona* seu supposito, & *Numero*, quo utroque Infinita non magis carent, quam Finita Personalia, quum, sicuti hæc Nominativum, ita illa Accusativum pro Supposito suo habeant vel requirant, idque per omnes Personas & Numeros Suppositi. At vero illa Grammaticorum *Impersonalia*, *Itur*, *Curritur*, *Fletur* &c. quæ nullum omnino habere certum Suppositum seu Personam, & directe atque unice ipsam Verbi actionem notare videntur, ut nullam ergo recipiunt varietatem terminationis Personalis, sic neque Numeralis. Nec enim dicitur constructione Impersonali, *Euntur*, *Curruntur*, *Flentur*. Vide omnino, quæ notavi infra III. 1.4. & 8.2. Quapropter *Impersonalium* appellationem reliquerim ego sane plerisque Verbis, vel potius certis eorum Constructionibus, quas ipsi Veteres ita appellaverunt, (vide Voss. *de Anal.* III. 1.) quoniam Usus distinxit quodammodo à ceteris Verbis illas eorum Verborum constructiones, quasi *propriæ cujusdam rationis*, ut ait Quinctilianus I, 4. & absque *Initio*, h. e. vel prima Persona verbali, vel Nominativo. Vide super. Notam. Tantum monerem tirones, *impersonalia* dici, non quod nullius sint personæ Verbalis, sed quod videantur sine Supposito seu Nominativo, in quo ipsa inest persona, consistere; tum quod in multis duas priores personas, seu personales terminationes, vix recipiat usus, quia vix admittit significatio; denique non omnia esse vere Impersonalia, quæ vulgo feruntur, veluti *Decet*, *Libet*, *Licet*, &c. quippe quæ Nominativum habent sæpe expressum, sæpe in infinito latentem. Vide me infra ad *Lib.* III. *Cap.* 2. nota 1. ubi agimus de Neutris, & *cap.* 3. ad *Ambulare viam*, & *cap.* 8. n. 2. Inde enim patebit clarius, recte appellata à Grammaticis *Impersonalia*, h. e. impersonalis constructionis, verba, siquidem usus vulgi, penes quem est arbitrium & norma loquendi, & qui non sequitur in his Platonem aut Aristotelem, ita hæc sæpe adhibuit, eaque in constructione, ut vix ullus Nominativus possit intelligi, & proinde sine ulla relatione ad aliquam Nominis personam dicantur, illa præsertim, quæ a Neutris orta passivam habent formam; sed simpliciter actionem, quæ fit, significent. Vide ad lib. III. cap. 8. Ceterum Ursinus Sect. V. capite 17. p. 806. *optat*, *ut acrius aliquanto mentis aciem intendissem huic Controversiæ*, *nec ita perfunctorie in ea essem versatus*. Scilicet non satisfecerunt Viro Doctissimo, nec Veteres, nec Recentiores, & ideo ipse expediendæ tandem rei viam tentat, sed re vera multis & miris se implicat difficultatibus. Etenim *Impersonalia* censet *non inde dici*, *quia illis certæ personæ Nominativus præponi non possit aut debeat*, *sed quia duabus primis & primariis personis* usi-

ufitate deftituantur. At vero posteriore hac ratione, non *Imperſonalia*, ſed *Defectiva*, ut cenſuit jam Friſchlinus, male hic à Voſſio rejectus, dici deberent, ut dici ſolent Verba, quæ non habent omnes Modos, Tempora, Numeros, & Perſonas: quin ipſe Urſ. Cap. 16. ad eam claſſem refert idcirco etiam hæc *Imperſonalia.* Ea vero ſi inde ita recte dicerentur, debuiſſent etiam illa Verba, quæ plerisque deſtituuntur Temporibus, *Intemporalia* dici, quod tamen neutiquam fuit factum. Sed neque Nomina, cum Subſtantiva, tum Adjectiva, quæ variis deſtituuntur Caſibus aut Comparationis Gradibus, idcirco appellantur unquam vocabulo, quod *Caſus* illis, aut *Comparationis Gradus* neget, quæ tamen natura eſt vocabuli *Imperſonalium.* Prior autem ratio, quam rejicit, ſi non unice, certe potiſſimum, vera eſt, immo veriſſima. Ipſi Veteres ſimpliciter *perſona deſtitui* ajunt Imperſonalia, tali autem perſona, quæ *addi* poſſit aut debeat aliunde, h.e. ipſo Suppoſito actionis. Certe Priſcianus lib. VIII. p. 812. *Imperſonale actum quidem perfectum ſignificat per omnes modos, perſona vero ſola deficit, quæ ſi ADDATUR, perfecti vice verbi fungitur.* Manifeſtum *perſonam*, a qua *Imperſonalia* dicuntur, eſſe, ex illius ſententia, non in ipſis Verbis, ſed aliunde *addi* poſſe, qua *addita* perfecti Verbi vim illa ſuſtineant. Diomedes quoque pag. 328. *Imperſonalem verborum ſignificationem ita dictam* ait, *quod ſine perſona pronominis intelligi non poſſit.* Male quidem ille ita ſentit, & exponit hæc per pronomen, *Me*, *Te*, *Illum*; ſed tamen etiam inde liquet, verbis non ineſſe *perſonam*, a qua nomen acceperunt *Imperſonalia.* Miror vero Urſinum, qui Perſonas proprie non ineſſe Verbis, ſed ipſis Nominibus vel Pronominibus, Verba autem habere tantum terminationes diverſas ad diverſam perſonam Nominum accommodatas, ſicuti oſtendi ad ſup. Caput, Nota 2. qui inquam illud admittit, eoque nomine me laudat, (Vide To. 1. p. 36. extr. & p. 532. init.) non perſpicere tamen, quod inde ſequitur clariſſime, Imperſonalia ergo eſſe proprie illa Verba, quæ conſtruuntur vel adhibentur ita, ut videantur nullam reſpicere perſonam, ſeu a nullo pendere ſuppoſito perſonæ: ut ſunt Paſſiva Neutrorum certe, *Statur*, *Curritur*, &c. de quibus adeo hoc verum eſt, ut ipſe Urſinus pag. 829. de iis ſcribat, *ſi vel cogitatione modo Nominativum iis aliquem addideris, continuo ex Imperſonalibus Perſonalia feceris Paſſiva.* At de Activis, fateor, res eſt valde incerta, quia pleraque etiam Nominativum ante ſe admittunt, & omnia fere reguntur a Nominativo Elliptico, vel ab locutione Infinita, vel ab integra oratione, quæ Nominativi vicem, & perſonam rei ſuſtinent. Vide Sanctium III. 1. Nam quod Viri Doctiſſimi, ipſe Voſſius d.l. & Urſinus p. 808. in

in his locutionibus, *pœnitet me facti*, *pudet me Fratris*, &c. nescio quam hypallagen fingunt, seu Accusativum istic *præstare munia* Nominativi tradunt, ineptissimum est, quum phrasis hæc regatur a suppresso Nominativo, *Negotium*, *Respectus*, aut simili, ut probavimus liquido ad II. 3. Ast in Passivis aliter se res habet. Difficulter enim ibi invenias Nominativum, qui commode satis intelligi possit, aut personam, ad quam illa locutio referatur, & ideo eâ *simpliciter* & absolute *actionem* Verbi ipsam, *quæ fit*, *significari* dixi hic & infra III, 1, 4. Hoc vero indecorum in modum captat Ursinus pag. 827. jubetque dici *passionem*; quasi voluerim Ego, Impersonalibus Passivis inesse significationem Activam, quod nunquam cogitavi; quum id voluerim tantum, designari hac Impersonali locutione simpliciter rem ipsam actionis, aut, si malis, significationis, Verbi, non tam Activi, quam totius, sine relatione ulla ad aliquam personam: veluti, quum dico *Curritur*, idem hoc esse, ac si dicerem *Fit Cursus*, vel *τὸ Currere*; *Caletur*, ac si dicerem *Est calor*, seu *τὸ Calere nunc invaluit*, vel, ut malit Ursinus, *Sentitur calor.* Rejecit illud quidem & Vossius, sed male, at præiverunt nobis, Charisius p. 224. ac Diomedes p. 393. Grammatici veteres, qui ea forma *non demonstrari*, *qui faciat* aliquid, *sed*, *quid fiat*, tradunt. Verum ut hæc absolvamus, dicendum quod res est, & ex quo non observato omnis hallucinatio oritur; Non tam ipsa Verba esse *Impersonalia*, sed eorum constructionem sic proprie appellandam. Etenim, *Stare*, *Currere*, *Vivere*, &c. neutiquam sunt verba *Impersonalia*, sed *Statur*, *Curritur*, *Vivitur*, &c. construuntur *Impersonaliter.* Hinc Gellius Noct. Att. XV. 13. *Veritum*, *sicut Puditum & Pigitum*, *non Personaliter dictum* ait. Sic Varro lib. IX. de L. L. p. 132. *Declinatus* Verborum, h. e. Formationes & Constructiones, memorat, *qui tempora habeant sine personis.* Nec aliter Diomedes lib. I. p. 391. *Impersonalis Verborum Declinatio Personæ Tertiæ formam habet.* Videmus hinc, illos, qui accuratius locuti sunt, non Verbis ipsis, sed eorum Declinationibus & Constructionibus, istam *Impersonalium* appellationem tribuere. Et sic sublata erit omnis hæsitatio, in qua implicitus hæret Ursinus, qui p. 807. *conveniens* negat, *unum idemque Verbum in eadem significatione modo Personale statui*, *quum nominativum expresse sibi præpositum habet*, *modo Impersonale*, *cum suppressus is est.* Et p. 814. *non videre* se ait, *quî verbum*, *Liquere*, *cum una sit ejus notio*, *modo Personale haberi debeat*, *modo Impersonale.* Et tamen in Passivis non modo idem Verbum, sed & eandem Verbi personam, veluti *Amatur*, modo pro Personali, modo pro Impersonali habet, Vide pag. 820. & 829. Unde tan-

CAP. XIII.

Modus excluditur à Verbis: enumerantur verbi Finiti Tempora. Imperandi tempus semper est Futurum.

Modus in verbis, quæ *Species* vocatur à Varrone; 1 non attingit verbi naturam; ideo verborum attrica habent usum. Indicio sint vel hi ipsi *Modi*, quos *non attingere verbi naturam*, nec *verborum esse attributum*, ait, & proinde *à Verbis excludit.* Atqui eodem plane modo se habent *Modi* in Verbis, quo *Casus* in Nominibus. Utrique consistunt in diversis terminationibus pro diversitate constructionis. Utrique ab illa Terminationum diversa forma nomen suum accepere, ut illi dicantur Terminationum varii *Casus*, hi *Modi.* Denique utrorumque terminationes singulares appellantur a potissimo earum usu, non unico, veluti *Nominativus*, *Genitivus*, &c. tum *Indicativus* &c. Neque vero *Modorum* in Verbis appellatio ad significationem refertur, ut per quos significetur, quo modo quidque, quod singulis verbis denotatur, factum sit, quod sane, ut vult & incassum monet Sanctius, per adverbia, vel etiam per sextum casum Nominum, explicari debet; Sed ad rationem variarum terminationum diverso modo diversis elocutionibus & constructionibus aptandarum refertur. Ceterum excessere sane & Grammatici priores modum, dum immodice, certe ultra

dem eo delabitur, ut pag. 821. *Activa hoc solo nomine censeat esse Impersonalia, quia primis duabus personis careant, Passiva autem strictius sibi hoc nomen vendicare.* Rectius longe dixisset, nulla Verba esse Impersonalia; sed tantum quasdam eorum Constructiones, maxime Passivas; Activas autem minus proprie ita dici, nisi forte excipienda sint Verba *Pluit*, *Ningit*, & similia, quum reliqua sint revera Personalia, ita ut pro supposito habeant Infinitam, aut aliam integram Orationem, vel Nominativum per Ellipsin suppressum; sed relinquere nos hanc Appellationem quibusdam Verbis, Tironum, & facilioris distinctionis gratia, & propter alias rationes paulo ante expositas.

1. *Non attingit verbi naturam*] Multa sane præclara docuit, & primus observavit Sanctius in hacce *Minerva*, in primis in Constructionis ratione. Sed tamen in ipso artis Systemate, dum nimio novandi & mutandi omnia studio fuit ductus, modum aliquando excessit, abjiciendo temere, quæ dudum jam fuere recepta, & suum in arte Gramma-

tributum non est; sed explicatur frequentius per casum sex-

tra quam debebat, h. e. ultra terminationum diversitatem, auxere *Modorum* numerum. Recte tamen constituti sunt hi tres in verbis Finitis, *Indicativus*, *Imperativus*, & *Subjunctivus*, terminationibus quippe variis distincti. *Imperativum*, per se patet, ita dictum, quia potissimum quidem imperantis orationi convenit. Usurpatur tamen & in rogando & flagitando. *Indicativus* adhibetur ad indicandam simpliciter rem ipsam; & proinde in absoluta oratione, seu in commate cujusque periodi priore, secundum naturalem constructionis ordinem, vel etiam in simplici unius commatis periodo, itidem ut Imperativus, reperitur passim adhibitus. At *Subjunctivus* ita dictus est, quia ejus terminationes solum in commate, quod priori in construendo subjungitur, locum habent. Nam quod Priscianus *lib.* XVIII. *pag.* 1141. ait, *Subjunctivum* dici, *vel quod subjungitur Conjunctioni*, *vel quod alteri verbo omnimodo subjungitur*, *vel quod subjungit sibi alterum verbum*, in iis sola secunda ratio est vera. Nam ceteroquin etiam Indicativus Conjunctiones, *dum*, *quum*, *quando*, *quanquam*, *si* &c. sibi præmissas habet, & vel maxime sibi subjungit alterum verbum. At Subjunctivi proprium est, *omni modo* & semper *subjungi Verbo* alterius commatis, etiam Participio, licet prius illud verbum sæpe absit, per Ellipsin suppressum, sicuti abest in illis exemplis, quae Auctor mox adfert, & quæ *cujus Modi sint*, rogat. Nam in Livii verbis, *Tum vero ego nequicquam Capitolium servaverim*, non est absoluta oratio, sed Subjunctiva, & Elliptica, hoc modo explenda: *Tum vero res ita erit*, *ut ego neq. Cap. serv.* Sic supple Virgiliana: *Nec res ita est*, *ut vos arguerim Teucri.* Et *Res ita erat*, vel *licebat*, *ut tu dictis maneres*, vel potius, *fuit*, *quod maneres dictis*, plane ut Liv. I. 28. *Si unquam antea fuit*, *quod diis gratias ageretis*, *hesternum id fuit prælium.* Similiter *fuerat*, *quod me vocasses*, vel etiam, *est ita*, *ut velim*, *ut me vocasses*, ut sit Optativæ locutionis. Eam vero hoc modo expleri posse patet vel ex uno Terentii loco, *Adelph.* IV. 1. 2. *Utinam quidem ita se defatigarit*, *velim*, h. e. *est*, *quod velim*, *utinam* (seu *uti*) *ita se defatigarit.* Ex his vero liquet ad Optativas etiam locutiones adhiberi Terminationes illius Modi, qui a præcipuo ejus Usu *Subjunctivus* dicitur: atque adeo, quum istae Locutiones nullam apud Latinos habeant, ut habent apud Græcos, propriam sibi Terminationem, sed semper adhibeant per ambages quasdam circumlocutionis, sed Ellipticæ, Subjunctivi Terminationem, recte ergo ex Latinæ Linguæ Grammatica eji-

sextum, ut *mea sponte*, *tuo jussu feci*: non raro per adversa ejicitur *Optativus Modus*, quippe cui nullus est istic proprius Terminationum modus, cujusque omnis usus adscribitur Subjunctivo; plane ut Græcis negatur Ablativus Casus, apud Latinos demum exortus, quia propriam apud illos nullam is habet terminationem, ejusque usus reperitur istic divisus in Genitivum & Dativum, ab alio tamen & praecipuo sibi usu, æque ac Accusativus, ita nominatos. Ceterum contra ea, quæ de Natura & Usu *Subjunctivi* Modi dixi; & maxime contra Elliptica ejus Supplementa, quæ Scioppius & Ego fecimus, multis per decem integras fere paginas disputat Ursinus *Sect.* V. p. 563. &c. Quid faciam? si pari verborum copia respondere vellem, plures etiam paginæ mihi forent explendæ. Et tamen pleraque nullius sunt momenti, utilitatis, immo controversiæ. Nec enim id agitur a nobis, ut sola nostra Supplementa admittantur, quasi aliis verbis suppleri non debeant Ellipticæ Subjunctivi Modi locutiones. Certe Ego id volui tantum ostendere, talibus verbis posse eas suppleri, ac sensum earum declarari. Perinde mihi est, sive ad eas supplendas adhibeat quis, *Res ita est*, sive *Opto*, *Oportet*, *Licet* &c. modo de sensu locutionis & ratione constructionis nobis constet. Unum vere inter nos controversum puto, & alicujus simul in constituenda re Grammatica atque hujus Modi natura momenti, utrum Subjunctivi Modi verba, tanquam absolutæ constructionis, & absque Ellipsi, possint aliquando ac debeant accipi, æque ac Indicativi verba. Ex gr. ut *Hoc Ithacus velit*, æque absolute & absque Ellipsi sit dictum & a nobis accipiendum, ac illud, *Hoc Ithacus vult*. Affirmat id Ursinus, ast Ego negaverim, qui omnium Artium principia quam simplicissima simul & quam expeditissima statui debere censeo. Jam vero certum puto, Modos, Indicativum & Subjunctivum, non fuisse a Latinis plane confusos, nec debere a nobis confundi, in eundem Usum; sed fuisse in diversum plerumque, quasi ex natura sua, distinctos; seu Indicativum adhibitum ad directas & absolutas locutiones, Subjunctivum vero ad connexas prioribus, &, ut ita dicam, subjunctas. Hæc nisi vera sint, & linguæ ipsius congruant Naturæ, tum vero recte Auctor Methodi & maxime Scioppius, *Veteres Verbis Indicativi & Subjunctivi Modi sine discrimine usos* tradiderunt: sed quo *nihil stultius ab Scioppio scriptum* judicat Boeclerus in *Chrestom. Terent.* & ex eo repetit ipse Ursinus *pag.* 543. Sed res manifesta in contrarium, ex distincto Modorum Usu in plenioribus Periodis. Dein ex eo, quod etiam in Subjunctivo vel Præsens vel Imperfectum ponitur plerumque, prout vel Præsens vel Præ-

verbia; ut, *male currit*, *bene loquitur*. Et cum Aristoteles

Præteritum Indicativi potissimum præcessit: inde enim annon liquet, aliunde pendere Subjunctivi usum? Valde autem miror, hoc non agnosci liquido ab illis, qui ipsius Indicativi Imperfectum tempus, quod vere absolutum est, pro non absoluto habent, seu *semper aliud verbum post vel ante se requirere, quo sensus absolvatur*, censent. Vide Ursinum *pag.* 536. & mox Sanctium. At vero falsissimum est illud, vel certe nihil hoc pertinet ad rationem aut constructionem Grammaticam. Eâ enim æque absolute dicitur *Legebam heri*, ac *lego nunc*. Nempe Tempus Præsens declaratur absolute per *Lego*, Jam plane Præteritum per *Legi*, Futurum per *Legam*, at Tempus certi & præteriti facti, quo durante aliud quid accidit, per *Legebam*, Tempus vero facti iam plane, sed paulo ante præteriti, quam aliud quid accideret, per *Legeram*. Ut adeo tria priora Tempora sint latius sumpta & minus definita, at duo posteriora ad certum temporis præteriti momentum referantur. Quando ergo dicitur, *Legebam Epistolam*, *quum tu advenires*, posterius hoc comma non refertur ad *Legebam*, sed ad *Tunc*, quod intelligitur; atque adeo æque illud est absoluti sensus, ac in Futuro, *Legam*, *quum jusseris*. Quum ergo imperfectum Indicativi, in quo vere absolutus inest sensus, aliud tamen verbum semper requirere perperam censeat Ursinus, mirum est, illum in Subjunctivo id non videre & agnoscere, quum Subjunctivus nulla alia re differat ab Indicativo, quam quod ex natura sua absolutis hujus aut alterius Modi locutionibus, sed non semper expressis, per particulas quasdam itidem non semper expressas, addatur vel subjungatur. Sed abhorret Vir Doctus a frequenti adeo Ellipsi, & maxime ab longis ejus supplementis. Ego vero id valde miror in Grammatico, quum tota fere lingua Latina sit Elliptica, h. e. vix ulla proferatur major sententia absque aliqua Ellipsi, & passim occurrant, quæ longis valde supplementis explicari debeant, si a vera & certa vocabulorum significatione sensum totius locutionis repetere velimus. Quando Terentius in *Phorm.* ait, *parvi retulit non suscepisse*, non possumus rectius & brevius id explere, quam hoc modo, *Eum non suscepisse olim filiam*, *retulit se ad illius negotia parvi momenti*. Omnia hæc nihil aliud significant, quam *parum profuit*. Si quis nunc rogitet, quis ita loquitur, fatebor lubens, neminem ita nunc reperiri locutum. Et tamen ipse Ursinus *Sect.* VIII. pag. 194. & p. 200. supplementum hoc Ellipticæ istius phraseos probare debuit. Similiter quando apud Terent. Andr. II. 6. Simoni roganti, *Quid Davus narrat?* respondet Da-

teles de Modis, seu Modalibus, disputat, *Contingenter, ne-*

Davus, *æque quidquam nunc quidem*, eo ipso nihil aliud aut plus dicit, quam *Nihil*, ut liquet ex responso Simonis, *Nihilne? hem*, & ipsius Davi, *Nihil prorsus*. Unde vero extorquebimus jam τὸ *Nihil* in verbis Davi primis, in quibus nulla negationis species vel minima inest? Nempe ipsa vis responsi non ex illis verbis, sed ex longa Ellipsi est petenda, quasi dictum esset a Davo, *Nunc quidem æque quicquam narro, ac narro tunc, quando nihil narro*. Prætereo alia innumera similium Ellipseon exempla. Quidni ergo & in Subjunctivis admittimus Ellipsin, licet longe peti & illa sæpe debeat. Quin ipse Ursinus *pag.* 569, 570, 571. in plerisque Subjunctivi locutionibus eam ultro agnoscit, quidni ergo & in paucis reliquis, ut eadem Modi istius natura & ratio ubique servetur. Quod ait Vir Doctus *pag.* 568, *in multis Ellipsin, quæ forte primitus fuit, melior cultus usus que posterior quodammodo abolevit*, id vero est indecorum in modum confundere Naturam & Usum locutionum. Natura earum, de qua potissimum hic agitur, cognosci debet & indagari ex eo maxime, quod *primitus fuit*. Usus *posterior* per Ellipsin plerumque omisit, quod ex reliquis intelligi satis poterat, atque adeo *abolevit*, & elegantiori brevitate limavit longas illas locutiones. At de eo nulla est controversia, & largiar insuper lubens, si hoc quoque postulet, multos Veterum adhibuisse Ellipticas locutiones, *parvi retulit*, *amatum iri*, & similes, magis ex usu, quam cum scientia aut intellectu ipsius Ellipseos, quæve ejus supplendæ sit ratio. Vide me ipsum infra ad *Lib.* III. *cap.* 3. ad Voces *Æstuo* & *Ambulare Viam*, & passim alibi. Excipit *pag.* 563. inprimis locum Horatii, *Epist.* II. 1. *Quum tot sustineas & tanta negotia solus &c. in publica commoda peccem, Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.* Hunc ille nullo modo suppleri posse aut debere putat, sed mirifica prorsus ratione, scilicet quia subjungitur in eo hic Modus conjunctioni *Quum*. Atqui semper subjungitur aliis modis fere per Conjunctiones, unde & nonnulli, sed male, dictum tradiderunt *Subjunctivum*, quod *Conjunctionibus subjungatur*. Sed rogat dein, *an quæ vulgo priora habentur commata, velim natura esse posteriora*. Nescio quæ vulgo haberi priora putet, hoc scio, sæpe præmitti, quae naturâ sunt vere posteriora, & ita factum in isto Horatii loco, cujus hic est ordo constructionis, *peccem in publica commoda, si morer longo* &c. ejus autem rei hæc est ratio jam præmissa, licet natura sua in Constructionis ordine postponi debeat, *quum tot sustineas &c.* Sic si dicam, *quum id feceris, non mirandum esse*

necessario, per accidens currit, sæpe dicit. Viderat hoc Cæ-

est, *Te eum offendisse*, naturalis utique totius sententiæ ordo erit, *non mirandum est, Te eum offendisse, quum id feceris.* Ellipsis itaque in Horatiano loco statuenda ante *Peccem*, eaque explenda hoc modo vel sensu, *Res ita est*, vel *res ita se habet, ut peccem*, vel denique, si quis ab illo supplemento adeo abhorreat, *Necesse est, ut peccem.* Quid vero in his durius est, quam in aliis ipsius Ursini, quum in illo Virgilii, *at Tu dictis, Albane, maneres*, intelligi jubet, *oportebat, fas erat, ut*, &c. in hocce, *O quam te memorem virgo*, supplet *conuenit, ut.* Sic ergo & in illis quae *pag.* 571. nobis opponit, *Hoc Ithacus velit*, vel, quod passim dicitur, *Velim*, Ellipsin statuo, *Res ita est, ut velim*, vel *Est, cur Ithacus hoc velit.* Quando ait Terentius, *Si attigisses, ferres infortunium*, sensus est, *res ita se tibi habuit, ut ferres infort. si attig.* Quum Cicero, *plura scripsissem, nisi Tui festinarent*, suppleo, *Erat cur plura scr. Sic τὸ non negaverim* suppleri potest per *Res ita est*, vel *esse potest, ut non negaverim: Omnium doctissimus, quos ego viderim*, per, *quos, ita factum est, ut ego viderim*, plane ut ipse Ursinus, *fac, faxo*, &c. ante Subjunctivos sæpe, & recte, intelligi fatetur p. 564. Ex his jam facile perspicitur, quo modo aut sensu suppleri quoque possint, quæ *pag.* 566. memorat. *Ferreus essem, nisi te amarem*, h. e. *res ita se jamdudum habuit, ut ferr. essem.* Eodem modo interpretor, *plura scriberem, nisi* &c. h. e. *erat, cur plura scriberem.* At hæc, *si paululum cessassem, domi non offendissem; ita jam ornarat fugam*: possent ita connecti, *ornarat jam fugam ita, ut domi non offendissem, si* &c. vel, si separanda omnino sunt, tum sensus erit, *res ita erat, ut domi* &c. atque ita prius illud comma per Ellipsin omissum explicatur per sequentia, *ita jam ornarat fugam*, quæ clarissime videntur probare supplementi illius veritatem. Quando Cicero ait, *Tu quid faceres tali in re*, manifestum est intelligi, *Dic mihi, cedo.* Quando Plinius, *nec facile dixerim*, explendum id puto, *nec res ita est, ut fac. dix.* Inprimis vero rejicit Vir Doctus *pag.* 567. quæ Ego in locis ab Sanctio allatis supplementa supra adhibui, nec ferre ulla ratione potest illud, *res ita est, ut velim, ut me vocasses*, locumque Terentii, ex quo phrasin hanc probatam volui, aliter ex Donato distinguit. Ego vero istic Faerni distinctionem sequor potius quam Donati, quæ mihi prorsus frigere videtur. Nec ignotum est, ab Donati sententia secedere in alia omnia sæpissime Doctissimos interpretes, quod & nobis licere puto. Quin ipse Ursinus agnoscit *pag.* 568. & in extremo *pag.* 569. ante *utinam* recte intelligi, atque adeo præmitti quoque, *τὸ Velim*,

Cæsar Scaliger lib. 5. cap. 121. quum dixit; *Modus in verbis non fuit necessarius.* Sed quod bene sensit, male tenuit, secutus Grammaticorum turbam, qui adeo varii sunt in iis modis constituendis, ut nihil prorsus certi nobis constituerint. Alii vocant *modos*, alii *divisiones*, alii *qualitates*, alii *status*. Deinde alii sex modos, alii octo, alii quinque; quidam etiam quatuor tantum, infinitivo rejecto, tenuerunt. Sunt, qui addant *deprecativum*; ut *Musa mihi causas memora.* Sunt, qui potenten-

lim, quia *Utinam* ex UT sit factum, addita scilicet particula *nam*, quæ & aliis voculis addi solet, ut ostendimus infra ad *Lib.* III. *cap.* 13. Hæc si vera sunt, ut sunt, nulla tunc est hæsitatio, quare non recte secundum naturam linguæ ita distinguatur Terentii locus, ut a me factum, & similiter suppleatur illud Virgilii, *Est cur velim, ut me vocasses.* Sed de ipsis Supplementis nolim cum quoquam litigare, quum varia possint dari, & alterum altero melius. Quando dicitur *Ego illud non facerem, ille hoc faceret*, diversa in diversis locis ex sensu adferri possunt ad supplendam Ellipsin: Eam vero inesse omnino istis locutionibus, satis liquet ex Terentii *Andr.* III. 3. 46. *Num censes, faceret, nisi sciret* &c. Hinc sæpe, etiam nullo commate præcedente, præmittitur Subjunctivis Vocula VT. Terent. *Andr.* III. 5. 12. *Tibi ego ut credam?* Phorm. II. 1. 74. *Egon' illam cum illo ut patiar nuptam?* Manifestum desiderari in his aliquod comma, unde pendeat, *ut credam*, *ut patiar.* At eadem res foret, si maxime abesset τὸ VT. Veluti ibidem v. 30. *Egon' illi non succenseam?* h. e. an res ita est, ut Ego illi non succenseam? Nam sæpe etiam illud *Est* præmittitur in his ante VT. *Adelph.* III. 5. 4. *Si est, facturus ut sit officium suum.* Hec. III. 5. 51. *Si est, reducere ut velit uxorem.* Et IV. 1. 43. *Roga &c. Si est, ut dicat velle, Redde: Sin est autem, ut nolit, recte Ego consului mea.* Sæpe etiam præmittitur *Fac.* Adelph. III. 5. 1. *Bono animo, fac, sis, Sostrata, & istam, Fac, consolere.* Liquet hinc ratio supplendi Ellipses, & sic in reliquis se res habet. Supplementa ipsa incerta sunt, & varia esse possunt, at certum haberi debet, naturam Subjunctivi eam esse, ut subjungatur per suas particulas conjunctionum aliis Modis, etiam Participiis, utque ii, si non fuerint expressi, per Ellipsin intelligi, & ad eam explendam revocari in ratione Constructionis indaganda debeant, quod unum fuisse controversum, & jam satis a me probatum puto.

tentialem; ut, *non eam*? Alii *permissivum*; ut *profundat*, *pereat*, *perdat*. Alii *promissivum*; ut *dabo*, *faciam*. Varronis verba sunt ex lib. 9. pag. 132. *Tertia* (species declinationis in verbis) *rogandi*; *ut* scribone? legone? scribisne? legisne? *Quarta respondendi*; *ut* fingo, pingo, fingis, pingis. *Quinta optandi*; *ut*, dicerem, facerem. Vides confusionem Grammaticorum, qui in *Modis* explicandis nullum modum tenuerunt. Ego certe si Modos statuissem, quædam tempora aliter ordinassem. Nam *amabam*, & *amaveram*, quis non videt ita imperfecta esse tempora, [2] ut Subjunctivi voces esse omnino fateare? Nam si dicas; *Cicero scribebat carmina*; & *Cicero scripserat*; suspensum habes auditoris animum, donec verbum aliud adjungas, quo sensus absolvatur. Has igitur tenebras abjiciamus, quæ tenera puerorum ingenia mire offuscant: & ut pauca pro exemplo adducam: cujus Modi erit Livii lib. 6. c. 14. *Tunc vero ego nequicquam Capitolium arcemque servaverim, si civem in servitutem duci videam.* Virgil. *Nec vos arguerim Teucri.* Terent. *Denique hercle aufugerim potius, quam.* Virgil. *At tu dictis, Albane, maneres.* Idem, *Eadem me ad fata*

2. *Ut Subjunctivi voces &c.*] Ineptum sane hoc est. Nam Subjunctivi esse nequit, quod in Constructione nihil ante se agnoscit, unde pendeat; sed primitivi revera illud est Ordinis seu Modi, licet aliquid desideret amplius ad absolvendum sensum, quod plerumque est tantum designatio temporis. Quod vero ita adjungitur, id demum foret, & est sæpe, Subjunctivi. Veluti, *Cicero scribebat epistolam*, *quum ille interveniret.* Sed de his Temporibus, Imperfecto & Plusquam perfecto Indicativi in superiore Nota pag. 91. jam egi. Mallem vero dixisset Sanctius, Futurum Indicativi secundæ personæ habere aliquando usum & vim Optativi, aut Imperativi. Cic. *Famil.* VII. 20. *Sed valebis, meaque negotia videbis, meque exspectabis.* IX. 22. *Tu me diliges & valebis.* Terent. *Heaut.* III. 1. 54. *Sic me Dii amabunt, ut tuarum miseritum est fortunarum.* Et IV. 5. 1. *Ita me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem miseret me.* Sed in his intelligitur, *Sicut spero, & opto.* At Sensus est plane idem, ac si diceretur, *Ita me Dii ament.*

fata vocasses. Et si ego admonerem aliquem, dicens, *cave cadas*, & responderet ille, [3] *cadam*, cujusmodi diceres esse tempus illud?

Tempora finiti verbi natura tria sunt; sed differentias undecim facimus: duas præsentis; ut *amo*, *amem*: duas infecti; ut *amabam*, *amarem*: duas perfecti; ut *amavi*, *amaverim*: duas plusquam perfecti; ut *amaveram*, *amavissem*: tres futuri; ut *amabo*, *amavero*, *Ama* vel *amato*. Illud tamen acriter advertendum, [4] omnia tempora secunda pro futuro posse poni: quod sigillatim

3. *Cadam, cujusmodi &c.*] Dicerem esse vel Futurum Modi Absoluti seu Indicativi; vel Præsens Subjunctivi, quod quidem supplementum hocce requirat, *Esto ita, ut cadam*, vel *Res ita erit, ut cadam.* De cujusmodi supplementorum Ellipsi vide Mariangelum in *Auctario Epist.* 5.

4. *Omnia tempora secunda.*] Intelligit tempora Subjunctivi Modi, quorum usus, quia est Subjunctivus priori commati, & quia optando, tum finem ac conditionem exponendo, maxime inservit, ad rem quidem Futuram, cujus rei pleræque sunt illius Modi locutiones, aliquando adhibetur, sed tamen etiam in illa re futura Præsentis & Præteriti temporis distinctionem servat, ut patet ex eo, quod Subjunctiva sola per se Futurum tempus nunquam denotant. Nec enim pro, *Ego donabo tibi hunc librum*, simpliciter poteris dicere, *Ego donem &c.* Quapropter etiamsi sæpe inserviant enunciandæ rei futuræ, non tamen propterea magis ipsa Futuri sunt Temporis in ratione Grammatica, quam τὸ *Sum* in *sum facturus*: Ubi futurum rei latet in τοῦ *facturus*, non in τοῦ *sum*, quod etiam in illa locutione manet Præsentis Temporis, æque ac *Dicitur* in his Planci apud Cic. *Famil.* X. 23. *Et adhuc vivit, & dicitur victurus.* Ergo in his Virgilii, *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito*, si modo τὸ *faciam* revera est Subjunctivum, & non potius Futurum indicativi, quod putem: sed tamen, si maxime ita sit, futurum rei non latet in τοῦ *faciam*, sed in verbo *erit*, per Ellipsin supresso, quasi dictum esset, *Quum erit, ut faciam*: vel etiam simpliciter in τοῦ *Quum*. Nam hoc ipsum æque in Indicativo, & quidem Præsenti Grammaticis tempore, possis efferre, *Quum facio vitula pro frugibus, ipse venito.* Atque ita *facio* non tamen esset Futuri temporis, sed tempus, quo præsens jam erit illud *facere*, designaretur tantum per particulam *Quum*. Quid? quod per Præsens

tim conabor oſtendere. *Amem*, *doceam*, & ſimilia, jun-

ſens Abſoluti ſeu Indicativi Modi ſimpliciter aliquando deſignatur Futurum? Plaut. *Caſin.* II. 6. 53. *Compreſſan' palma, an porrecta ferio?* reſpondente altero, *age, ut vis.* Sic. II. 8. 69. *jamne abeo?* reſp. *volo.* Bacchid. IV. 6. 6. *Quam mox navigo Epheſum?* Ciſtell. II. 3. 86. *Ibo domum, atque ad parentes ſuos reduco Silenium.* Ratio autem harum locutionum eſt, quod Præſentis temporis momentum habetur pro extremo Præteriti, & primo initio Futuri, ut adeo tempus, quo actioni futuræ jam quaſi præparamur, etiam ipſi futuræ actioni adſcribatur. Veluti quum ait Obſequens *cap.* 76. *Proficiſcens, quum immolaret*, h.e. profecturus, & jam profectioni ſe accingens. Et Johannes *Euang.* XIII. 11. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτὸν, h. e. *qui proditurus erat ipſum*, jamque id agebat, ut eum proderet, & dederet inimicis. Certe in Futuro deinde effertur v. 21. εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Sic ibid. v. 27. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον, *quod facis, fac cito*, h. e. quod facturus es, vel potius, quod jam incipis facere, & cujus faciendi conſilium jam cepiſti. Et ſic in Præterito etiam tempore ſe res habet, quod, & cujus perſeveratio, aliquando etiam Præſenti Grammaticorum denotari videtur. Plaut. *Sticho* IV. 1. 23. *Quam dudum in portum venis? Caſ.* II. 3. 9. *poſtquam amo Caſinam.* *Epid.* III. 4. 61. *plus jam ſum libera quinquennium.* *Men.* V. 9. 76. *Hunc cenſebat te eſſe, quum vocat te ad prandium.* Cic. *Famil.* IV. 13. *Quærenti mihi jamdiu, quid ad te ſcriberem.* Simile eſt, quod Auctor *cap. ſeq.* ex Cicerone ad Atticum adfert, *Cupio, & jampridem cupio, Ægyptum viſere.* Sic & quum Terent. in *Adel.* III. 3. 26. ait, *Et clamo ſæpe*, Præſens illud *clamo* refertur ad diverſos Præteriti temporis actus. Vide & infra *cap.* XV. Nihil itaque mirum, ſi Præſens Tempus etiam in Subjunctivo ad Futurum, ſed & in Infinito ad Futurum & Præteritum denotandum videatur adhiberi. De Infinito agemus *cap. ſeq.* De Subjunctivo clariſſima ſunt exempla hæc: Liv. XLV. 24. *Vos judicate, ſit Rhodus in terris, an funditus deleatur*, h. e. utrum velitis, ut ſit, &c. Sall. Catil. cap. 52. *Ubi ſocordiæ te tradideris, nequicquam Deos implores*, idem eſt, ac ſi dixiſſet, implorabis, vel nequicquam erit, ſi tunc implores. Sic cap. 58. *Quem neque gloria, neque pericula excitant, nequicquam hortere.* Nep. Eum. cap. 8. *Quod ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat, neque rem ullam niſi tempus intereſſe judicet.* Liv. Præfat. *Si in tantâ Scriptorum turba meum nomen in obſcuro ſit, nobilitate eorum, qui nomini meo officient, me conſoler.* Plaut. *Bacchid.* IV. 1. 4. *percunctarier, utrum aurum reddat, anne eat ſecum ſimul.* Cic. *Famil.* XVI. 5. *Nunc quidem non dubito, quin*

 te

juncta particula *quum*, præsentis habent significationem. Horat. *Quum tot sustineas, & tanta negotia solus*: In reliquis fere semper futuri. Terent. *Purgem me? laterem lavem.*

te neque navigationi, neque viæ committas. Intelligi tamen in his plerisque potest, ut & in allatis a Sanctio, *res ita est*, vel *erit*, *ut*, atque adeo ipsum Futurum ita non inesse proprie Subjunctivo, sed in Ellipsi latere suppressum videtur. Fateor tamen in quibusdam locutionibus Subjunctivum magis propendere in Futuri temporis significationem, quam in iisdem Indicativum. Aliud enim est, *Credet: siquidem tu illud dicis*, aliud, *siquidem tu illud dicas.* Ista enim locutione conditio & ratio rei jam præteritæ, seu quæ hoc ipso momento fit, & fieri perseverat, Hac rei adhuc futuræ vel adhuc faciendæ, significatur. Sed tamen & illud accidit forsan, non per naturam Subjunctivi, sed per caussam Ellipseos, quæ in Indicativo nulla, in Subjunctivo solennis & ordinaria, atque adeo hic quoque statui potest, quasi scriptum sit, *siquidem erit*, *ut tu id dicas.* At miratur Ursinus *pag.* 581. Me Præsens Subjunctivum spoliare Futuri significatione, quam tamen concesserim Præsenti Indicativo. Ego vero huic non aliter concessi illam Futuri significationem, quam ut a Præsenti tempore eam deducerem. Neque Subjunctivum ea plane spolio, immo simile Indicativo in hac temporis significandi parte, judico. Verum ad vitandam confusionem, ostendo, etiam in Subjunctivo distinguenda Tempora, quod ratio Grammatica postulat, idque fieri per Ellipsin Subjunctivis frequentissimam commode satis posse. Nihil tamen repugno, si quis in locis Ciceronis, Plauti, & similibus, *percontarier utrum reddat*, *non dubito*, *quin te non committas*, Præsens illud, ut in Indicativo, absque Ellipsi pro Futuro, *redditurus sit*, *commissurus sis*, positum accipiat. Porro Ursinus ista, *judicate, utrum Rhodus sit*, *percontarier utrum reddat*, commodius censet ita capienda & explananda, *utrum Rhodus esse debeat*, *utrum reddere velit.* At vero πρῶτον ψεῦδος est Viri Optimi, quod non distinguit Sensum, qui sæpe ex ipsa oritur Ellipsi, & Rationem Grammaticam locutionum, quam unam hic quærimus. Quin ipse mox pag. 582. tradit, *quamvis Præsens Subjunctivi ex usu in Futurum aliquando extrahatur*, *in ratione tamen Grammatica Præsens non esse idcirco desinit.* Si verum hoc est, ut est, tum vero non video, quare superiora mihi opponat, qui nihil aliud utique volo. Nam quin Tempus hoc in allatis a me locis in Futurum quoque sit extrahendum, nullum est dubium; id tantum quæritur, quæ ejus expositionis ratio sit Grammatica in Temporis Præsentis Verbo.

lavem. Atque adeo cum particula, *quum*, aliquando futurum est. Virgil. *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.* Optando duplex futurum significatur: propinquius; ut Martial. *Tabescas utinam Sabelle belle.* Idem, *Pereat, qui crastina curat:* remotius; ut Cicero, *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu parturit.* Idem Attico, *De qua utinam aliquando tecum loquar.* Particula, *si*, futurum denotat. Terent. *Si sumas in illis exercendis, plus agas.* Idem; *Quod si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant.*

Amarem, docerem, [5] passim in futuro reperiuntur: quare uno Terentii loco contentus ero, quod multorum vicem supplet, in Adelph. *Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus: tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis? sublimem medium arriperem, & capite primum in terram statuerem, ut cerebro dispergat viam; adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem: cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem,* & *prosternerem.* Si denique optamus, semper futurum innuimus; ut, *Utinam hoc contingeret.*

[6] *Amaverim, docuerim,* sæpe in futuro leges. Terent.

5. *Passim in futuro:*] Sed tamen & in Præterito. Sueton. *Tib.* 62. *Scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos.* Sall. *Jug.* 59. *Neque diutius Numidæ resistere quivissent, ni pedites magnam cladem in congressu facerent.* Plaut. *Rud.* II. 7. 32. *Si invitare nos paulisper pergeret, ibidem obdormissemus.* Cic. *Famil.* VI. 10. *Antea misissem literas, si genus scribendi invenirem.* Intellige, *si res ita fuisset, ut invenirem.* In significatione Futuri clarior multo est locus Ciceronis *Famil.* XV. 4. *Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet.* Sed expone, *quum res ita esset, ut certo concitaretur.* Notat hoc Tempus etiam officium, seu id quod fieri deberet. Cicero *Famil.* II. 16. *Quid enim fuit in istis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis solicitum haberent, quam tuum,* h. e. habere deberent.

6. *Amaverim, docuerim, sæpe in Futuro &c.*] Convenit sane ea forma

rent. And. *ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego*

ma in omnibus præter Primam Singularem Personis cum illa *Futuri exacti*, quomodo appellantur exeuntia in RO, ut *amavero*, *docuero*, diversa ab Indicativi Futuris, quæ rem simpliciter futuram notant, quum ista rem factam in futuro signent, & ideo a Forma Præt. Perfecti deriventur. Aliud enim est, *quum cœnabo*, aliud, *quum cœnavero*. Vide Vossium *de Anal.* III. 15. Atque illa de caussa sæpissime confunduntur hæc cum præteritis Perfectis Subjunctivi, ut quæ & ipsa simul ad rem futuram pro usu Subjunctivæ constructionis adhibentur, & rem factam, utpote Præterita, significent; plane ut Priscianus lib. 8. de Græcorum Præt. Perfecto Imperativi observat, simul præteritum & Futurum notare. *Apud Græcos*, inquit, *etiam præteriti temporis sunt Imperativa, quamvis ipsa quoque ad Futuri temporis sensum pertineant, ut, ἀνεῳχθήτω πύλη, aperta sit porta. Videtur enim imperare, ut in Futuro tempore sit Præteritum.* Similiter se res habet in hisce locutionibus, *si te inde exemerim* &c. quod idem est, ac si dixisset, *si per me inde eris exemptus.* In qua certe locutione utrumque tempus ostendi, tam Præteritum, quam Futurum, censuere Icti Doctissimi, Q. Scævola, Brutus, & Manilius, ad verba legis Atiniæ, *quod subreptum erit, ejus rei æterna auctoritas esto.* Vide Gellium XVII. 7. Cl. Ursinus *pag.* 587. malit *Usum* hunc *Subjunctivæ constructionis*, qui ad *rem futuram adhibetur, ex se & suapte vi, ut cæteris temporibus, sic Præteritis perfectis convenire*; immo *hoc Tempus absolute positum aliquando mutata quasi colonia plane ad Indicativum transisse videri* censet, ut in eo, *pace tua dixerim*, quod interpretatur, *volo dixisse.* Id vero quid est, nisi miris modis confundere omnia, & spectare tantum Sensum locutionum ex illo usu, at ejus Rationem non indagare nec intelligere? Etenim Subjunctivum tradit ipse in eo potissimum *differre ab Indicativo*, quod *de rebus incertis* maxime adhibeatur. Ad hæc incerta refert quoque *Futura*, quæ hic *ex se & suapte vi* notari eo putat. At vero in futuris rebus requiruntur tamen sæpe Verba, quæ notent facta tunc jam præterita. Ex. gr. *Ego cras, postquam prandium sumpseris, veniam.* In his tota res, quæ dicitur, est quidem futura etiamdum, at Verbum nullum est futuri temporis, nisi *Veniam.* Nam *sumpseris* nihil notat per se, nisi tunc jam præteritum, nihil ergo Futuri, quod tantum inest in re ipsa. Atque adeo ejusdem in re Grammatica temporis & significationis est, cujus *Sumpsisti*, quod utique dicere eodem sensu potuissem, & quod tamen nemo *ex se & suapte vi* Futurum notare autumabit, licet de re futura ad-

ego pro te molam. Idem Adelph. *Ne mora sit, si innuerim,*

adhibeatur. Aliud enim est adhiberi de & in re futura, aliud per se notare futurum tempus. Æque putidum est, quod hoc Tempus *plane ad Indicativum transire* aliquando ait. Sed oriuntur hæc & similia ex eo, quod nescio quo præjudicio agitatur Vir Doctissimus contra Ellipses, quas tamen vel sic agnoscere debet. Etenim, *quod pace tua dixerim*, vere est & plane Subjunctivi Modi, sed Elliptice, pro, *quod rogo*, vel *volo*, *ut pace tua dixerim*. Sic passim pro, *quid faciam?* occurrit plenius paulo, *quid, vis, faciam?* Ter. *Eun.* 5. 8. 23. & *Heaut.* 4. 8. 5. *quid igitur vis, tibi dicam? Heaut.* 4. 6. 14. *quid, vis, dicam? Hec.* 3. 4. 22. At quum dicitur, *Non speraverim, non negaverim illud*, intellige, *non est negotium, propter quod sper.* vel *negaverim illud.* Sic pro eo, quod passim breviter dicitur, *dic, quid me velis*, plenius ait Ter. *Andr.* 1. 1. 18. *dic, quid est, quod me velis. Heaut.* 4. 2. 5. *Nihil est, quod de argento sperem.* Sed quid dicam de Futuro Exacto, *amavero*, quod Vir Doctissimus omni conatu & studio penitus ferme excludit Subjunctivo, & ad Indicativum refert *pag.* 546. & seqq. atque in eo præter suum morem secedit prorsus ab recepta & vulgari sententia. Et tamen rectum videtur ac naturæ Verbi conveniens, ut sicuti Indicativus, sic & Subjunctivus, suum Præsens, Præteritum, & Futurum habeat, quum cetera omnia eadem Tempora pariter hi Modi habeant. Accedit quod manifeste Futurum illud controversum a Præterito Perfecto Subjunctivi derivetur, & ita ut in omnibus reliquis Personis, præter Primam singularem, eandem prorsus habeat formam, sed & ipsa verba eadem, quæ illud Perfectum. At vero neutiquam probabile est, Indicativi Modi & Usus Tempus formatum fuisse a Subjunctivo. Sed utitur Vir Doctiss. auctoritate Varronis, qui *lib.* 8. *de L. Lat.* Tempora dividens in *Infecta* & *Perfecta*, eorum exempla sumit omnia, præter hoc Unum, ex Indicativo; Nempe Infecta sunt, *Discebam, disco, discam*, Perfecta, *didiceram, didici, didicero.* Videtur ergo ex sententia Ursini illud *didicero* ejusdem esse Modi, cujus reliqua omnia. At voluit Varro tantum de Temporibus agere, & ostendere tria esse in Infecto, & tria in Perfecto. Sumsit autem exempla ex Primo potissimum Modo, verum quum ille non haberet, nisi quinque Tempora, seu non haberet Futurum Perfecti, arripuit illud ex Secundo seu Subjunctivo Modo. Nec tamen inde sequitur, esse ergo illud Indicativi quoque Modi, quum de Modis non agat Varro, & illud Tempus communiter ab aliis ad Subjunctivum referatur. Certe Veteres quique Grammatici, Charisius, Diomedes, Priscianus

rim, quin pugnus continuo in mala hæreat. Idem, *Ubi, si quid*

nus &c. diserte illud Subjunctivo tribuunt. Probare porro studet Ursinus suam sententiam ex eo, quod *desideretur exemplum hujus Temporis in prima Persona cum UT vel expresso vel intellecto constructi.* Nam in reliquis Personis res est incerta, quum eædem sint etiam Præteriti perfecti; omnia autem Subjunctiva tempora, non quidem Futurum per se notent, sed tamen ad rem futuram sæpissime adhibeantur, ut adeo ex sensu parum distingui queat inter Præsens, Perfectum, & Futurum subjunctivi, atque ideo, ubi talis Constructio occurrit cum reliquis hujus Futuri personis, tuto eam ad Præt. Perfectum semper rejiciat Ursinus. At vero iniquum est, totum tempus loco seu Modo suo movere, quia in promptu non sint loca, in quibus occurrat constructio illa cum unica illius Temporis persona. Difficile immo foret, talia quoque ostendere exempla in variis seu pluribus Personis Plusquam perfecti, & tamen neque ipse illud Subjunctivo propterea excludet. Accedit quod frequentissima sit Ellipsis illius voculæ ante Tempora reliqua, atque adeo etiam ante hoc Futurum, Subjunctivi. Certe quando Cicero ait, *Age restitero Peripateticis, qui &c. Sustinuero Epicureos, Diodoro quid faciam Stoico?* non possunt hæc aliter accipi, quam ut per Ellipsin dicta, & cum incerto eventu: quod Subjunctivis ipse Ursinus *pag.* 576. 577. proprium adeo esse contendit, ut *incertis de rebus cum sermo est, vix locum esse nisi Subjunctivo posse* censeat cum Corrado. Sensus autem est Verborum Ciceronis, *age, esto ut restitero* &c. Et ita passim, *videro*, *dixero*, & similia, immo in reliquis etiam Personis, *Videris, Viderit, Viderint,* haud dubie sunt explicanda, quando absolute posita occurrunt. Denique pro Indicativo Ursinus haberi illud postulat etiam ideo, quia cum Futuro Indic. per simplicem copulam aliquando conjungitur. At nullam esse hanc rationem vel ex iis liquet, quæ ipse *pag.* 578. ex Auctore Methodi adfert, & in quibus itidem per copulam Verba Indicativi & Subjunctivi Modi junguntur, Veluti *Eloquere, quid Tibi Est, & quid meam Velis operam: Quia Tibi aurum reddidi, & quia Te non defraudaverim.* Si manent hæc tamen Subjunctiva, etiamsi cum Indicativo per copulam conjungantur, quidni & Futurum exactum per eandem rationem manebit Subjunctivum? Modestius egit Vossius *de Anal.* III. 13. qui ad utrumque Modum referri vult hoc Futurum. Sed neque id approbaverim, quum sic latissima Confusioni in indaganda Linguæ natura & Grammatica ratione aperiatur fenestra. Quando reperitur ita positum, ut sensu possit absoluto & directo exponi, id vero per usitatissimam Ellipsin,

æque

quid paululum te fugerit, ego perierim. Livius lib. 7.; *Jussu tuo imperator extra ordinem nunquam pugnaverim, non si certam victoriam videam.* Tacitus in Agricola; *Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse.* Columella; *Non affirmaverim.* Sallust. *De iis haud facile compertum narraverim.* Apud poëtas sæpius: Virgil. lib. 3. *Nec vos arguerim Teucri.* Tibull. lib. 3. *Nec tibi crediderim votis contraria vota.* Propert. lib. 3. *Sic ego non ullos jam norim in amore tumultus, Nec veniat sine te nox vigilanda mihi.* Cicero Phil. 2. *Citius dixerim jactasse se aliquos.* Idem lib. 9. epist. *Videor sperare debere, si te viderim.* Idem in Lucullo, *Illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveatur.* Terent. Hecyra; *Denique Hercule aufugerim potius, quam redeam.* Gellius lib. 18. cap. 2. *Postrema*, inquit, *quæstionum omnium hæc fuit*, Scripserim, venerim, legerim, *cujus temporis verba sint, præteriti, futuri, an utriusque.*

7 *Amavissem, docuissem*, etiam ipsa in Futuro usurpan-

æque ac in Præt. Perfecto, abunde expediri potest. Sæpissime autem occurrunt Subjunctiva per hanc Ellipsin juvanda, quæ videntur ceteroqui, quod ad sensum, absolute, seu prorsus eodem sensu, quo Indicativa, fuisse posita, sed quæ ideo per se non habent Indicativi vim & constructionem: non magis, quam Secunda Persona Futuri Indicativi, & Præsentis Subjunctivi, quia in *imperandi* usu & sensu sæpe reperitur adhibita, idcirco *Imperativi* esse modi a quoquam statuitur.

7. *Amavissem &c.*] Hæc forma etiam in istis Sanctii exemplis longe præcipuam Præteriti vim & significationem habet præ Futuro, & indicat aliquid fore, sed non nisi postquam præterierit jam tempus factæ ejus rei, quæ verbis ipsis notatur: atque adeo res futura, quæ aliis verbis inest & significatur, in eadem periodo retro respicit ad significationem Præteriti Perfecti, quæ huic formæ inest. Sic ergo, *si se Consulem fecissent*, idem est, ac si diceretur, postquam se Consulem fecissent, tum demum illud fore. *Si* enim hic idem pene notat, quod *postquam*, nisi quod insuper designet incertam adhuc rei, quam factam volumus, conditionem, ut adeo, quicquid futuri in tota hac inest locutione, oriatur ex vocula *si*, & ex altero commate, quod aperte rem futuram promittit, modo alia res prius sit facta.

pantur. Cæſar 1. Gallico: *Nonnulli etiam Cæſari nuntiabant, quum caſtra moveri, aut ſigna ferri juſſiſſet, non fore dicto audientes milites.* Cicero 2. Offic. de Mario: *Si ſe conſulem feciſſent, brevi tempore aut vivum aut mortuum Jugurtham ſe in poteſtatem populi R. redacturum:* & ſub finem lib. *At ille ubi ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit, juravit ſe illum ſtatim interfecturum, niſi jusjurandum ſibi dediſſet, ſe patrem miſſum eſſe facturum.* Horat. *Diſpeream, ni ſubmoſſes omnes.* Cicero ad Trebatium: *Reſcripſi quam gratum mihi eſſet futurum, ſi quam plurimum in te ſtudii, officii, liberalitatis contuliſſet.* Virgil. *Verum anceps fuerat belli fortuna, fuiſſet.*

In futuro tertio, *Imperativum* vocant, [8] hæ voces, *ama*, & *amato*, non differunt: nam vulgo putant, *ama*, præſentis eſſe, & *amato*, futuri remotiſſimi; quaſi vero poſſimus, niſi de futuro, imperare. Lucanus de longiſſi-

8. *Hæ voces &c.*] Plures ſunt Imperativi voces, per duas perſonas, Secundam & Tertiam, Utriuſque Numeri, de quibus, ut & His ipſis, Vide Voſſium *de Anal.* III. 14. & Urſinum *Sect.* V. *cap.* 7. pag. 556. &c. qui & ipſi rejiciunt diſtinctionem Præſentis & Futuri in Imperativo, ſuamque ſententiam ex variis Auctorum locis ſatis ſuperque probaſſe ſibi videntur. Sed tamen quum duplex illa terminatio Secundæ perſonæ conſtanter in Singulari pariter & Plurali, in Activo itidem & Paſſivo, reperiatur, acceſſerim fere Mario Corrado, de Ling. Lat. lib. 7. p. 244. & aliis, qui priorem formam, *Ama*, ad præſens futurum ſeu ſtatim faciendum, poſteriorem *Amato* ad remotius & poſtea futurum referunt, ſed ita, ut hæc diſtinctio agnoſcatur tantum, ſi cauſam duplicis iſtius terminationis quærimus, at non, ſi uſum ſpectamus, qui poſtea eas etiam promiſcue prorſus adhibuit. Virgilius tamen in Eclogis revera videtur diſtinxiſſe, quum ait, *Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Jola: Quum faciam vitulâ pro frugibus, ipſe venito.* Ubi certe *Eſt* Indicativi Præſens cum *Mitte*, at Futurum Ind. *Faciam* cum *Venito*, jungitur. Non alienior ergo eſt hæc diſtinctio ab hiſce Imperativi formis, ac illa, quam ipſe Urſinus pag. 560. tradit, poſteriori ſcil. forma exprimi potiſſimum permiſſionem, quod utique eſt non modo remotius aliquid, ſed & incertum Futurum, ut *ſi voles, lavato: ſi placuerit, facitote: Phormionem, qui volet, laceſſito.*

gissimo tempore dixit; *Totum sub Latias leges cum miseris orbem, In te verte manus:* & Propertius utramque vocem in eodem sensu conjunxit; *Aut si es dura, nega; sin es non dura, venito.* Virgil. *Et potum pastas age, Tityre, & inter agendum Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.* Idem Georg. *Nudus ara, sere nudus:* & subdit; *Primus humum fodito. Laudato ingentia rura, exiguum colito.* Ridiculum igitur fuerit dicere, Ama, *ama tu luego:* Amato, *ama tu despues.*

Cap. XIV.

Infinitum verum impersonale. Modus *Infinitivus nullus est. Tempora personalia explicantur.* Esse, & Fore *omnium temporum, ut* Amare, & Amavisse : venturum fore.

Infinitum verbum est, [1] quod personas, modos, & tempora non finit, „ (sive quod personis, numeris, &

1. *Quod personas, modos & tempora non finit*] Gravissima occurrunt passim in hoc opere Errata, seu μνημονικὰ ipsius Auctoris, seu typographica. Certe & hoc loco nullus dubitem, licet omnia eadem præferant Salmanticensis & Patavina editio, voluisse tamen Sanctium, *personas, Numeros, & tempora*, sicuti supra *cap.* 12. de Infinito locutus est. Accedit, quod mox *de personis & Numeris jam dixisse se* dicat, & tantum superesse *quæstionem de temporibus*, nulla *Modorum*, qui & alieni ab hoc loco, facta mentione. Sed & Scioppius hæc breviter exponens recte non *Modos*, sed *Numeros* nominat, quasi & Auctor ita scripsisset. Ceterum ego Infinita *Omnis Personæ & Numeri* dicenda potius putem, quam *Nullius*, quia cum omnis personæ & numeri nominibus construuntur, nullamque Terminationum istis de causis habent differentiam: æque ac Adjectiva quædam, veluti *Felix*, &c. quæ nullam itidem habent respectu Generum, nec tamen idcirco Genera illis magis negantur, quam aliis. *Nullius* autem Personæ aut Generis Vocabula sunt, quæ nihil ejus rei habent, neque in terminatione sua, neque in Usu aut Constructione Grammatica. Id tamen verum: dicta hæc ideo *Infinita*, & *Indefinita*, & *Perpetua*, quia nulla Terminationum diversitate definiun-

„ & temporibus non definitur; aut quod certam & „ de-

niuntur in unum Certum Numerum aut Personam, sed sub una ac perpetua Terminatione Variis seu Omnibus Nominum ac Pronominum Personis & Numeris junguntur. At vero cum *Temporum* respectu in varias discreta sint terminationes, nulla est satis justa causa, Infinitis negandi *Temporum* discrimen. Confunduntur aliquando? At idem accidere etiam Subjunctivis & Indicativis *sup. cap.* ostendimus, rationemque dedimus ejus rei, maxime de Præsenti Indicativi, quod inprimis, & æque ac Infinitum Præsens, in usum præteritæ vel futuræ rei sæpe confertur, nec tamen propterea Nullius est Certi *Temporis* in ratione Grammatica. Fateor equidem, aliquanto magis promiscuum videri & confusum apud Auctores in Infinito earum terminationum, quibus *Tempora* distingui solent, usum. Sed ratio est, quia sæpe Infinitum, non tanquam Verbum, sed tanquam Nomen verbale (Vide infra III. 6.) usurpatur a Scriptoribus sine ullo respectu temporis cujuscunque, maxime in locutionibus, ubi nulla potest esse ambiguitas, nec ulla temporis ratio habetur aut requiritur. Quod eodem modo se habet in Participiis, quibus tamen omnes fere tribuunt Temporis quoque adsignificationem, sive distinctionem in varia Tempora. At vero ubi jam diversa Tempora per Infinitum in una periodo exprimi necesse est, illa quoque per varias Infiniti terminationes, æque ac Finiti, diligenter distinxere veteres, sicuti hoc ipso capite ipse Sanctius agnoscere cogitur. Præterea nihil foret mirum, si quæ Auctorum loca in his quoque parum Grammatica proferri queant, quum sæpe Usus recesserit ab Analogia, ut supra ad *cap.* 1. pag. 7. ostendimus, & vel maxime ex Infiniti Futuri (*Amaturum esse* &c.) circumlocutionibus patet. Has enim omni Generi & Numero in Nominibus applicuisse aliquando Usus ille deprehenditur, tanquam æque invariabiles & indeclinabiles, ac *amare* & *amavisse*. Veluti, *Credo inimicos meos hoc dicturum.* Et, *Non putant hoc eam facturum.* Vide omnino Gell. I. 7. Vossium de Anal. III. 16. & infra Nostrum, ac Me, III. 11. Gellius quidem hasce locutiones solœcismi excusare tentat auctoritate plurimorum exemplorum; at Scioppius infra d. l. figurata interpretatione, tanquam si diceretur, *Credo inimicos meos esse negotium hoc dicturum.* Sed sine dubio origo quidem locutionis hinc repetenda, at usus dein hanc formam & phrasin adhibuit etiam ita, ut satis appareat, non attendisse semper Scriptores ad hanc ejus originem & analogiam. Veluti apud Gellium d. l. *Hostium copias ibi occupatas futurum.* Manifestum enim ex eo, *futurum*

„definitam personam, certum numerum, & certum „tem-

rum seu *futurum esse* poni hic absolute & simpliciter pro *fore:* manifestum etiam, illud Scioppianum supplementum plane hinc esse alienum. Nam secundum id dicendum fuisset *occupatum futurum*, non *occupatas*, quod nullo modo ad illam accommodari constructionem potest. Quapropter videntur sane prisci illi repertas hasce locutiones in paradigmate sibi in pueritia proposito simpliciter habuisse pro Futuro Infiniti, & proinde sicut Præsens & Perfectum Infiniti omni constructioni convenit, similiter & eas sine ulla variatione diversæ constructioni applicuisse. Unde ille Gellii amicus, qui locutionem hanc tuetur, & Solœcismi purgat, apud Gellium d. l. *Verba indefinita* hæc vocat, *neque Numeris, neque Generibus præservientia, sed libera undique & impromiscua, & ab omni Generum necessitate absoluta*, Et quæ *omnia isthæc* (Numeros & Genera) *una eâdemque terminatione complectantur.* Ex quibus patet, solo eum usu probare hanc locutionem, quasi ex paradigmate receptam, & æque ac reliqua Infinita, nulli variationi respectu *Generis* aut *Numeri* obnoxiam, atque adeo nihil participii retinentem. Nullam ergo neque ille, *multa* licet *lectione exercitus, cui pleraque omnia veterum literarum quæsita meditataque erant*, analogiæ in ea tuenda rationem indagavit, aut habuit, sed simpliciter, æque ac Scriptores nonnulli, formulæ huic, in paradigmate expressæ, indeclinabilis & invariabilis infiniti naturam tribuit. Secuti autem sunt illos Veteres aliquando etiam posteriores, atque ipse Cicero, ut ex Gellio liquet. Sed tamen secus faciendum Hi facile dein animadverterunt, atque etiam fecerunt, quum jam ars Grammatica, & Syntaxeos ratio, magis esset illustrata. Habuit autem Infinitum olim tres proprias, sed inter se diversas terminationes pro ratione Temporis triplicis, Præsentis, Præteriti, & Futuri, *amare*, *amavisse*, & *amassere.* Postremam hanc in usu fuisse Veteribus satis probavit Vossius *Analog.* III. 17. Ei vero deinceps suffecta circumlocutio, & ipsa quidem primo per Ellipsin, dein tanquam nulli prorsus variationi obnoxia, ut diximus, postea tamen rectius ei accommodata, quam Genus & Numerus requirebat. Diversæ illæ triplicis Temporis terminationes formatæ sunt omnes a Subjunctivi diversis temporibus, *amare* ab *amarem*, *amavisse* ab *amavissem*, *amassere* antiquum ab *amasso* item antiquo. Rem ita se habere manifestum est ex eo, quod eadem prorsus est formatio secundi Subjunctivi, & primi illius Infiniti, etiam quum ab analogia recedunt, veluti a *Volo*, *Vellem*, *velle*, a *Fero*, *Ferrem*, *ferre*, a *Fuo*, *forem*, *fore*, a *Sum*, *essem*, *esse*, a *Nosco*, *noscerem*, *noscere*, & *nossem*, *nosse*.

„tempus non habet; ut *amare*, *amari*, *amavisse*. Ac de

se. Patet hinc duplex error Vossii, prior, quod *Anal.* III. 16. *Fore proprie Præsentis, non Futuri esse temporis*, Augustino Saturnio, alia tamen, & inepta satis, ratione id suspicanti, negat, cum eodem utique modo formetur ac reliqua ab Imperfecto Subjunctivi, ablato tantum M: ac proinde in ratione Grammatica, quum ejusdem sit originis & formationis, eandem, quam reliqua infinita, habere naturam & tempus debeat. Quod autem maxime ad futuram rem significandam vulgo adhibetur, illud non ex Grammatico hujus vocis Tempore, sed ex ipsius Verbi significatione, quæ est, *nasci*, *fieri*, oritur. Quæ & in illo *Forem* apparet plerumque, licet hoc ipsum in Præsentis ac Præteriti Temporis sensu revera & diserte satis aliquando adhibeatur. Veluti Phædrus *præfat. Libri* III. *ut dixit Sinon*, *Ad Regem quum Dardaniæ perductus foret*. Et fab. 49. *Qui quum de puero multa mentitus foret*, *Adjecit &c.* ubi manifeste pro *esset*, vel *fuisset*, ponitur. Alter error est, quod ibidem asserit, Primam Infiniti formam neutiquam continere significationem præteriti Imperfecti, sed id facere Secundam modo, quum tamen Prima, ut ostendimus, sit orta ab ipso Imperfecto verbi Finiti, sed Subjunctivi, & præterea plerumque, certe in omnibus pene exemplis a Sanctio hic allatis de Prima illa in significatione Præteriti, si traducatur in locutionem Finitam, per Imperfectum efferri possit & debeat. Veluti, *de cælo tactas memini prædicere quercus*, h. e. memini, quum id prædicerent, vel, ejus temporis, quo id prædicebant. Et sic in ceteris, ubi aliquid Præteriti hæc forma Infinita videtur significare. Isthoc autem pacto evaditur etiam illud, quod ex hoc usu Primæ formæ in sensu Præteriti concludi ad rejiciendam in ea plane omnem significationem & distinctionem Temporum voluit Sanctius. Quæ sententia tanto magis est rejicula, quod hæc Infiniti forma per se, & sola, vix unquam ad Præteritum Perfectum denotandum adhibetur: Nec enim ex. gr. *Scio te illud habere*, & similia, temere occurrent simpliciter in significatione præteriti Perf. usurpata, quam præfert hæc locutio, *Scio te illud habuisse*. Accedit vel maxime, quod & hæc & reliquæ Infiniti formæ deriventur proxime ab iisdem Finiti Verbi Temporibus, quorum istæ quoque esse vulgo creduntur, & quorum usui ideo potissimum inserviunt. Æque ac in lingua Græca, ubi eadem sunt Tempora, eædemque characteristicæ singulorum Temporum, in Infinito, quæ in Finito. Veluti liquet ex Indicativi omnium Temporum tertia Persona, a qua, Infinita istic pleraque videntur formata,

Præ-

de Personis & Numeris jam diximus: de Temporibus major est quæstio; de quibus antequam disputem, apponam Consentii Romani præclara verba, cui hanc pulchram doctrinam de veris Impersonalibus me fateor debere. *Qualitas*, inquit, *verborum, aut finita est, aut infinita: finita est, quæ notat certam personam, certum numerum, certum tempus;* ut, lego, scribo. *Infinita est, in qua hæc universa confusa;* ut, legere: *legere enim & ego, & tu, & ille potest; item legere & unus, & plures dicuntur; item legere etiam possum hodie, & heri potui, & cras potero. Quoniam ergo hæc neque personam, neque numerum, neque certum tempus definiunt, & ubique natura simplici eodem modo respondent, infinita dicuntur.* Hæc ille; qui, præterquam quod egregie naturam infiniti seu impersonalis verbi demonstrat, refellit eorum errorem, [2] qui *Modum infinitivum* vocarunt, quum sit merum verbum. Eadem fere Aulus Gellius libro primo, cap. 7. *Qui modus dicendi*, inquit, *neque in modos, neque in personas, neque in genera, neque in tempora di-*

Præsentis τύπτει, τύπτειν, Perfecti, τέτυφε, τετυφέναι, Futuri, τύψει, τύψειν. &c.

2. *Qui Modum Infinitivum vocarunt*] Sic tamen & ipse Gellius in seqq. verbis, sed quæ plane aliter se habent, quam heic citantur. Nempe, illa, *occisurum, facturum esse, indefinito Modo dixerunt, qui Modus neque in Numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur.* Vides hic *Modum* appellari diserte, & in citando Gellio eundem hic errorem commissum, qui supra, *Modos* pro *Numeros* exhibendo. Tum scito, Phil. Rubenium in *Electis*, II. 17. delere hæc verba, *neque in tempora*, in quibus solis consistit, quod ex Gellio probatum volebat Sanctius, de non statuenda Infiniti in Tempora distinctione. *Modum* tamen neque Ego tribuerim Infinito, quippe quod in nullas utique terminationum differentias per causam Modorum distrahitur, at a Finiti Modis quibuscunque seu Verbis distinguitur, non eo, quod alterius sit Modi, sed hoc ipso, quod sit Verbum Infinitum. *Modi* proprii sunt illis Verbis, quæ eorum nomine & causa varias suscipiunt terminationes, h. e. Verbis Finitis: Infinita e contrario nullam habent Modorum varietatem, atque adeo nulla sunt Verba Infiniti Modi, sed simpliciter & directe Verba Infinita.

distrahitur, *sed omnia isthæc una eademque declinatione complectitur.* Vidit etiam hæc Accursius in l. 5. *Stipulationum.* §. *stipulatio*, verbo, *daturum.* D. de *verbor. oblig.* *Quia verba*, inquit, *infiniti modi etiam ad futurum respiciunt*, *& ideo dicuntur infinita*, *quia omne tempus respiciunt: recte enim dicitur*, *volui legere*, *volo legere*, *volam legere.* Hæc ille recte, nisi *modum* vocasset *infinitum.* [3] Nunc accipe testimonia de præterito in tuo illi Præsenti infinitivi: Cicero; *Eo die nos quoque multa verba fecimus*, *maximeque visi sumus senatum commovere.* Catull. ad Manlium; *Quale ferunt Graji*, *Peneum propter amœnum Siccari emulsa pingue palude solum.* Mart. lib. 6. *Lusus erat sacræ connubia fallere tædæ; Lusus & immeritos exsecuisse mares.* Ibidem; *Vix tangente vagos ferro resecare capillos Doctus*, *& hirsutas excoluisse genas.* Ovid. Her. Epist. 2. *Sæpe fui mendax pro te mihi*, *sæpe putavi Alba procellosos vela referre notos.* Cicero lib. 4. epist. *Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam*, *magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus*, *adversam quoque te æque ferre posse.* Exemplum hoc de præterito est, & futuro. Virgil. *De*

3. *Nunc accipe &c.*] In compluribus sequentium exemplorum, ipso Infinito nihil Præteriti, certe non Perfecti, significatur. *Visi sumus Senatum commovere*; hic illud *commovere* præsentem rem significat, sed quæ præsens fuit tempore præterito, quod exprimitur non τῷ *commovere*, sed τῷ *visi sumus.* Sic *vidimus aliquoties te pulcherrime ferre fortunam*: *vidimus* denotat præteritum, *ferre* præsens. Et sic alia nonnulla, in quibus proinde non unum tempus. sed duplex, præsens & præteritum, conjunctim significatur, sicuti in illis, *subreptum erit*, *subrepturus fuit*, præteritum & futurum: Vide notata ad caput superius. In reliquis vero Sanctii exemplis Infinitum potest optime transferri in Imperfectum Finiti: sicuti ostendimus paulo ante in *memini prædicere.* At in verbis Horatii *Fertur Prometheus addere.* &c. videretur sane Præsens *addere* directe positum pro *addidisse.* Sed Sanctius negligenter prorsus istic omisit verbum, *Coactus*, in quo tota vis Præteriti Perfecti hæret: Vide locum, qui est in *Oda* XVI. *Libri Primi.*

De cœlo tactas memini prædicere quercus. Horat. *Memini quæ plagosum mihi parvo Orbilium dictare.* Plaut. Epidico; *Non meministi me inaurem ad te adferre natali die?* Terent. *Forma bona memini me videre.* At dicent aliqui, verbum *memini* non posse jungi præterito: sed non sunt audiendi; quos satis arguit Persius, dum ait; *Nec in bicipite somniasse Parnasso memini:* „[& Cicero; „*Meministi me ita distribuisse causam; ego memini summos in civitate nostra fuisse viros:*] Sed ad institutum. Horat. *Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis, Saxa movere sono testudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Idem; *Ploravere suis non respondere favorem Speratum meritis.* Cæsar; *Cognita Cæsar causa, reperit a Suevis auxilia missa esse.* Cicero pro Archia; *Ex hoc esse hunc numero, quem Patres nostri viderunt divinum hominem Africanum.* Horat. *Fertur Prometheus addere principi limo particulam, & insani leonis vim stomacho apposuisse nostro.* Idem 3. Carm. *Arbiter pugnæ posuisse nudo sub pede palmam Fertur, & leni recreare vento sparsum odoratis humerum capillis.* L. unica. D. si tabul. test. nullæ extab. *Licet*, inquit, *postea interierint, competet bonorum possessio; quia verum fuit tabulas extare*, pro extitisse.

4 Exempla de futuro. Cicero Attic. Lib. 1. *Cætera spero*

4. *Exempla de futuro.*] Adde his: Plaut. *Asin.* II. 4. 36. *Ajebat reddere, quam extemplo sibi redditum esset.* Aulul. I. 2. 30. *Nam nostræ qui est magister curiæ, Dividere argenti dixit nummos in viros.* Curcul. I. 3. 25. *Tu Veneri pervigilare te vovisti*; V. 1. 7. *Nego me dicere.* Cistell. II. 3. 41. *Instare usque adeo, donec se adjurat anus jam mihi monstrare, sed se ajebat quandam mulierem suam benevolentem convenire etiam prius.* Mostell. V. 2. 11. TR. *promitte, ego Ibo pro te, si tibi non libet.* TH. *Verbero, etiam irrides?* TR. *quian' me pro te Ire ad cœnam autumo?* TH. *Non enim Ibis.* Terent. And. II. 3. 5, *Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.* II. 4. 8. *si dices ducere.* Eun. III. 3. 14. *Credo ei placere hoc: sperat se a me avellere*, scil. hoc prædium. Ovid. *Metam.* XIV. 250. *Ire negabamus, vel tecta ignota subire.* VII. 740. *Dum census dare me promitto.* Cic. *Famil.* III. 6. *Qui brevi*

ſpero prolixa eſſe. Ibidem lib. 7. *Spero etiam in præſentia, pacem nos habere.* Idem Fam. lib. 10. ep. 24. *Nec ille intermiſit affirmare, ſine mora venire.* Idem; *Mihi ſcito in dies majori curæ eſſe dignitatem tuam.* Idem; *Hi quum ſe a tanto ſqualore unius morte liberari intelligerent; omnia ei peragere promiſerunt.* Idem 1. Tuſcul. *Magna me,* inquit Socrates, *ſpes tenet, Judices, bene mihi evenire, quod mittar ad mortem.* Virgil. Æneid. lib. 6. *Neque credere quivi, Hunc tantum tibi me diſceſſu ferre dolorem.* Livius; *Sciantque, & ita poſteris tradant, nullas opes humanas armis Romanis reſiſtere poſſe.* Plin. *Adjicit miracula, quæ indicaſſe conveniat.* Cæſar; 6. Gal. *Si amplius obſidium velit, dare pollicentur.* Valer. Maximus lib.

brevi tempore ſibi ſuccedi putarent. X. 24. *Ex quo tempore ipſe mihi profeſſus eſt, ſe venire.* Liv. II. 9. *Niſi, quanta vi civitates libertatem expetant, tanta regna Reges defendant, æquari ſumma infimis.* Sic enim ibi diſtinguendum. XLIV. 27. *Nunciaret quinque millium opera tantum uti Regem.* Florus IV. 2. *Niſi dictis ſtaretur, non ſe remittere exercitum.* Locutionum autem harum, ſeu Præſentis in ſignificatione Futuri, uſum etiam in verbis Finitis eſſe frequentem, & nihil præjudicare Grammaticæ Temporum diſtinctioni, ſuperiori capite, reddita ratione, oſtendimus. Quod vero Noſter mox Perfecti Temporis formas etiam pro Futuro accipit, id alieniſſimum eſt. Nam primo, multo minus Futuræ eſt ſignificationis, *ne quis hoc feciſſe velit*, quam, *ne quis hoc facere velit.* Infinitivus autem junctus verbo *Volo* notat ſimpliciter ipſam cujuscunque rei actionem, quæ Futuri Temporis forma non exprimitur. Nam quis unquam dixit aut ſcripſit, *Volo hoc facturum eſſe*, ſive *me*, ſive *te*, ſive *illum?* Si quid futuri in hac ineſt locutione, id hæret in ipſo Verbo *Volo*, quod ſuam certæ actionis voluntatem extendit a præſenti Temporis momento uſque in illud, quo ea actio tandem fit, aut deſiderata res ſibi obvenit: atque adeo Infiniti in his eadem ratio eſt, ac Nominis ſubſtantivi in hac locutione, qua Tibi roganti, *quid vis?* reſpondeo, *Volo tuam amicitiam.* Deinde ſola hac Perfecti Temporis forma videtur aliqua certe Temporis diſtinctio plerumque notari. Nam *Volo te emiſſe* notat, non, Volo te velle & incipere emptionem, aut eam facere jam re ipſa, ſed, te eam mihi factam & abſolutam præſtare. Ceteroqui, ſi promiſcue pro Præſenti ponitur, tunc notat ipſam rem, ſeu ipſum illud *emere* ſine ulla relatione ad certum tempus.

lib. 6. cap. 5. *Juraverunt in squalore se esse, quoad Imperator ipsorum reus esset futurus.* Cato de re rust. cap. 5. *Ne quid emisse velit insciente domino, neu quid dominum celavisse velit.* Et infra; *Chaldaeorum ne quem consuluisse velit.* Horat. 2. Serm. *Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?* Persius; *Verum, nec nocte paratum Plorabit, qui me volet incurvasse querela.* Cicero pro Muræn. *Omnes verebamur nimis iracundam futuram fuisse victoriam.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Sed abunde erit ex iis duo exempla retulisse.* Lucan. lib. 2. *Liceat scripsisse, Catonis Marcia.* Virgil. 6. Æn. *Magno si pectore posset Excussisse Deum.* Mart. lib. 1. epigr. 108. *Condere victuras tentem per sæcula chartas, Et nomen flammis eripuisse meum.* Terent. Adelph. Act. 3. sc. 2. *Ante ædeis non fecisse, erit melius, hic convicium:* id est, præstabit, non facere ante ædes turbam, aut vociferationem. Idem Phorm. *Cras mane argentum mihi miles se dare dixit.* „ [Et Hecyr. „ *Interdico, ne extulisse extra ædes puerum velis.* Propert. „ *Tu minitare oculos subjecta exurere flamma.*]

Non leviter advertendum præcipiunt Grammatici, 5 nullum verbum in infinitivo habere proprium futurum, nam *lecturum esse*, vel *fuisse*, non proprium futurum dicunt, sed per circumloquutionem: solum enim di-

5. *Nullum verbum in Infinitivo &c.*] Habuere olim in SSERE exeuntia Futura, ut *amassere*. Sed & postea τὰ *amaturum esse* &c. licet per circumlocutionem dicta, tamen etiam ut propria Infiniti futura sunt usurpata, ut patet ex eo, quod olim contra Analogiam constructionis, Accsativis etiam pluralis Numeri, uti & feminini Generis, fuere juncta, uti supra ostendimus, sine ulla variatione, tanquam vere indeclinabilia, more veris Infinitis proprio. *Fore* autem rectissime observat Sanctius non esse a *sum* sed a *fuo*. Est autem Præsentis temporis in ratione Grammatica, ut item jam probavimus contra Vossium, licet ejus significatio, quæ nihil ad Grammaticam, per se inclinet in Futurum. Est enim idem quod *fieri*; quia vero, quod jam fit, id brevi post, ut speratur, erit factum, & exsistet, ideo, quod *fore* dicimus, id significamus brevi post in rerum natura exstiturum & futurum.

dicunt Verbum Substantivum habere futurum, *fore*. Sed hoc falsum est. Primum enim, *fore* non est à *sum*, sed a *fuo:* deinde *fore* significat omnia tempora; ut, *amare*, *esse*, *legere*. Ac de verbo *esse* jam aliqua de præterito & futuro retulimus exempla; restat, ut de *fore* in Præterito & Præsenti proferamus, quoniam de Futuro lis non est. Cæsar 1. Gal. *Commissum cum equitatu prælium fore videbat.* Cicero 1. de Invent. *Ex qua conficitur, ut certas animo res teneat auditor, quibus dictis peroratum fore intelligat.* Cicero, ut citatur, in Valerium; *Marius quum a Senatu ex urbe repulsus esset, ea, quæ in eum falso conflata fuerant, diluere voluit. Quid ita? quia se sine scelere fore intelligebat.* Et rursus; *Quanto robore animi is semper extiterit, qui vitam sibi integram fore intelligit, difficile dictu est.* Laurentius Valla contendit duo Futura jungi non posse; ut si dicas, *Fore venturum*, & *faciendum fore.* In quo dupliciter fallitur; nam neque *fore*, futurum est; nec *venturum*, aut *faciendum*, certum aliquod tempus præfiniunt, ut mox dicetur [6] *capite proximo;* imo vero duo Futura multo melius cohærebunt, quam futurum cum præterito, aut præsenti: quinimo, [7] si *amaturus* esset veri futuri, nunquam dicere possemus, *Amaturus fui;* sed semper, *amaturus ero;* pessimeque locutus esset Cicero: *Non dubito, quin te legente has literas, confecta jam res futura sit.* Sed agamus testimoniis contra Laurentium: [vide & Alexandrum ab Alex. 1. 8.] Plautus Casina: *Lepide dissimulant fore hoc futurum.* Cicero Attico; *Deinde addis, si quid secus,*

6. *Capite proximo.*] Ubi tamen & Notas nostras velim videas.

7. *Si amaturus esset veri &c.*] Et est veri Futuri, & recte dicitur *amaturus fui, eram.* Cic. *famil.* V. 10. *Supplicium, quo usurus eram in eum, tibi remitto.* Quin aliud utique est, *amaturus fui, amaturus sum*, aut *ero*, aliud *amans fui*, *amans sum*, aut *ero.* Sed & supra ostendimus, sæpe in una locutione duplex exprimi tempus, quod & fit in *amaturus fui.* Vide & ad *Caput sequens*, ubi hanc ipsam locutionem, *Dicturus fui*, expositam dedi.

cus, te ad me fore venturum. Idem pro Milone; *Nihil horum vos visuros fore.* Liv. lib. 47. *Aut sub pellibus habendos milites fore.* Idem lib. 6. *Eo quoque mittendos fore legatos.* Idem lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Romanæ fore erubescendum.* Sed ut ad rem; non negaverim de Infiniti temporibus, cogi nos aliquando propter inopiam temporum, & distinctionis causa, sic distinguere tempora, ut *Amare*, *esse*, *legere*, sint omnino præsentis; & *Amavisse*, *fuisse*, *legisse*, præteriti; & *fore* futuri. Id contingit fere in verbis famæ, aut linguæ: ut, *ajunt*, *ferunt*, *fertur*, *dicunt*, *dicitur*, *affirmo*, *scribo*, & similia: ut, *affirmat non solum venire regem, sed venisse jam: dico esse periculum, atque etiam fore: dixit se dedisse pecunias, & dare, & daturum.* Cicero lib. 7. epistolarum; *Scripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore.* Idem lib. 3. *Sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnæ curæ fore, atque esse jam,* &c. Idem libro 3. de Oratore, in ultima pagina; *Quem quidem ego confido omnibus istis laudibus excellentem fore:* & Crassus; *Fore dicis? Esse jam dico, & tunc judicavi,* &c. Idem libro 13. epistolarum. *Sperare tamen videor, Cæsari collegæ nostro fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam Rempub.* Ibidem ep. 28. *Tua sponte amicum Lacedæmoniis, & esse, & fore.* Idem pro Balbo in calce; *Tum etiam illud cogitatote, sic vivere, ac vixisse Cornelium, ut* &c. Idem lib. 10. Epistol. *Quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo.* Cæsar 3. Civil. *Pompeji summam esse, ac fuisse semper voluntatem, ut componerentur.* Catull. *Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima*, scilicet, *ait.* [8] In iis omnibus mihi videntur distincta esse verba: ut si di-

8. *In iis omnibus mihi videntur &c.*] Non tamen sunt distincta & diversa verba, sed unius verbi distincta & diversa tempora; hæc, *venire* & *venisse*; *dedisse*, *dare*, & *daturum esse*; *vivere* & *vixisse*; quæ etiam in memoratis exemplis apparent. Neque ergo unius Infiniti diversæ terminationes idem notant ratione Temporum in arte Grammatica, licet aliquando, ubi nul-

dicas; *laudare*, *&* *extollere*; *currere*, *&* *ridere*; sic *esse*, *&* *fore*: nam *fore* non est a *sum*; nec *fuisse*; sed a verbo *fuo*, quod semper magis inclinat ad futurum tempus sua natura: & hoc magis meam opinionem confirmat, tempora infinita indiscreta esse, nisi aliquid accedat, quo discernantur; nam *Me amare*, intelligis esse singularem; *Nos amare*, pluralem. Sic Cicero ad Atticum distinxit duo præsentia personalia; quasi unum esset præteritum, alterum præsens, dum inquit; *Cupio*, *&* *jam pridem cupio*, *Alexandriam reliquamque Ægyptum visere*. Sed quid si respondeam, esse aliquas orationes, quæ quum eisdem verbis enuntientur, sensu tamen distinguantur? Ut si dicas: *Vir bonus nulla lacessitus injuria ab amicitia recedit*. *Vir malus nulla lacessitus injuria ab amicitia recedit*. Hic significat *discedere*, illic *non discedere*. Sic in exemplis citatis [9] sunt aliqua, quæ distinguant ea

nullum est ambiguitatis & obscuritatis periculum, promiscue usurpari videantur, plane sicuti mox in allatis ex Cicerone verbis ipsum Finitum *Cupio* promiscue de præsenti, & præterito seu cœpto jamdudum, tempore usurpatur. Quapropter quum tamen id ipsum in ratione Grammatica perseveret esse & haberi Præsentis proprie Temporis, nulla etiam causa est, quin idem statuatur de ejus infinito *Cupere*, licet & hoc aliquando promiscue adhibeatur.

9. *Sunt aliqua*, *quæ distinguant &c.*] At cum liquida temporum distinctione opus est, & cum Scriptores etiam revera distincta ea voluerunt, quæ causa, cur in ea distinctione, Præsentis, tum præteriti Perfecti, ac Futuri, magis propria sit terminatio una quam altera, eâque in distinctionis necessitate nunquam illæ occurrant confusæ? quæ causa inquam, nisi quod in arte Grammatica ipsæ per se & in se habeant distinctionem temporum, cui semper attendant scriptores, quum opus est tempora distingui. Ut taceam nisi Infinitum etiam haberet sua tempora, non tam constantem fore in omnibus verbis triplicem ejus formam, cujus nulla potest esse ratio & usus, quam necessitas triplicis temporis, Præsentis, Præteriti, & Futuri, per eas denotandi. Adde quod clarissima utique est temporum distinctio in Infinitis in Græca lingua, cui Latina suam originem debet: ut & quod Latini in maxime emphatica temporis designatione, eodem modo utantur In-

ea duo tempora, quæ abſque illis promiſcue poterant apponi: ut illud; *Magnæ curæ fore, atque eſſe jam.* In reliquum infiniti verbi tempora confuſa ſunt, & a verbo perſonali temporis ſignificationem mutuantur; ut, *cupio legere*, ſeu *legiſſe*, præſentis eſt; *cupivi legere*, ſeu *legiſſe*, præteriti; *cupiam legere*, ſeu *legiſſe*, futuri. In Paſſiva vero, *Amari*, *legi*, *audiri*, ſine diſcrimine omnibus deſerviunt; ut, *voluit diligi; vult diligi; cupiet diligi.* De *Amatum iri*, vel *ire*, poſtea lib. 3. cap. 11. dicemus.

Infinito ac Finito: veluti, quum dicebant *vixit*, *fuit*, pro mortuus eſt. Unde Plaut. *Bacchid.* I. 2. 43. *Vixiſſe nimio ſatius eſt jam, quam vivere.*

Cap. XV.

Singula participia omnia tempora adſignificare.

1 Participia non dicuntur, quod partem capiant a verbo, partem a nomine; ſed quod a verbo partem ca-

1. *Participia non dicuntur, quod &c.*] *Participium* dicitur a *Particeps*, ut *Principium* a *Princeps*: Eſſe autem videtur Nomen Adjectivum, quippe quum Genera, Caſus, & Gradus, ſeu omnia, quæ Nominibus Adjectivis accidunt, habeat; Verbo autem eſt particeps alicujus rei, ſeu partem quandam capit a Verbo. At quam partem? Nullam profecto aliam, quam adſignificationem Temporis: quam male, ut ſeqq. notis docebimus, illi videtur negare Sanctius. Miratur autem in Me Urſinus *Sect.* VI. *init.* quod *tam ſtrenue hoc ſuum Accidens Participiis contra Sanctium aſſeruerim*, & tamen *incaute prorſus ſequar illum in eo, quod Participia ſint Nomina Adjectiva.* Ipſe vero, *ſi Nominæ ſine Tempore, Participia cum Tempore ſignificant, diverſæ ea ſint naturæ, neceſſe*, putat. At idem hoc eſt, ac ſi quis contenderet, Subſtantiva tantum eſſe *Nomina*, ut ſunt prima & præcipua; & diceret, *Nomina* non comparantur, *Adjectiva* comparantur, Ergo Adj. non ſunt *Nomina.* Si tamen vel ſic Duplicis Claſſis dantur Nomina, quidni & Triplicis eſſe poſſint? Scilicet illa, quæ non comparantur, nec Tempus adſignificant; tum quæ comparantur quidem, ſed Tempus non adſignificant; denique quæ utrum-

capiant, quum ſint omnino adjectiva nomina, & verbalia.

Amans

trumque faciunt. Certe omnia, quæ de Nomine Adjectivo affirmantur, habet Participium. Ipſe Urſinus *Sect.* VI. *cap.* 3. quinque *Accidentia* ab Nominibus ſumpta, *Caſus*, *Declinationem*, *Genus*, *Motionem*, *&* *Comparationem*, Participio tribuit, at ab Verbo ſolum *Tempus*. Quid inde ſequitur, niſi eſſe Nomen, quod præter *Caſus*, *Declinationem*, & *Genus*, habet etiam *Motionem & Comparationem*, ut habet Nomen Adjectivum; ſed quod inſuper unius rei eſt particeps Verbo. Hæc ipſa autem res, h. e. adſignificatio Temporis, ne quis præcipuam putet, ſæpiſſime reperitur neglecta, immo plane exſtincta, adeo ut ipſe Urſinus tradat, *p.* 850. quædam *primitus fuiſſe Participia*, *poſterius ordine ſuo plane deſerto omnino ad Nomina tranſiiſſe.* Talia ſunt, *Sapiens*, *Diligens*, *Potens*, *Adoleſcens*, *Doctus*, *Cautus*, *Aptus*, *Rectus*, *Promptus* &c. Unde & Grammatici ea vocarunt Nomina *Verbalia.* Quo pertinet locus Quintiliani I. 4. *Nam & quædam Participia an Verbi appellationes ſint*, *dubitari poteſt*, *quia aliud alio loco valent*, *ut Lectus & Sapiens.* Summus Criticus, Adr. Turnebus non videtur hunc locum ſatis intellexiſſe. Nam legi vult, *an verba ſint*, *dub. poteſt.* Deceptum putem verbo *dubitari*, quod accepit in ſenſum negantem, quum Veteres ſequente *An* adhibuerint illud ſenſu affirmante, æque ac *Haud ſcio an*, *Neſcio an.* Sic Corn. Nepos Thraſyb. cap. 1. *dubito*, *an hunc primum omnium ponam*, eo ſenſu, quo dicitur vulgo, dubito annon debeam hunc ponere primum; Sic alibi, & hic apud Quinctilianum, qui talia, ut *Lectus* & *Sapiens*, cenſet videri aliquando potius eſſe *Appellationes Verbi*, h. e. Nomina Verbalia, quam vera Participia, quæ ille, ut plerique Grammatici, a Nominibus diſtinguit. Accedit aliud argumentum pro noſtra ſententia, quod Participia ſæpe componantur ſola, & ſecus, quam ipſa Verba, & tanquam nihil amplius pertinentia ad illa Verba, unde oriuntur. Veluti *Inſperans*, *Inſciens*, *Imprudens*, *Ineptus*, *Indoctus*, *Impotens*, *Illæſus*, *Impunitus*, *Intolerandus:* immo aliquando bis componantur, ut *Imperterritus*, *Incompoſitus*, *Inconditus:* denique ſi maxime Verba eodem modo ſint compoſita, reperias tamen ſignificationem utrorumque compoſitorum plane diverſam, immo contrariam. *Indictum* eſt idem, quod non dictum, *Me Indicente hæc non fiunt*, h. e. non dicente, at *Indicere* eſt denunciare, imperare. Sic *infectum* pro non factum, quum *Inficere* longe aliud quid notet. *Illæſus* pro non læſo, at *Illidere*, compoſitum ex *lædere*, alterius eſt ſignificationis,

quam

quam *Illæsus*. Quin ab his ipsis Verbis alia item Participia ipsorum significationi consona formantur, veluti *indictum bellum*, *Infecta lana*, *Illisus scopulo*. Quid porro opus statuere in iisdem plane vocabulis tantam Naturæ diversitatem, ut eadem, quum Tempus adsignificant, non sint Nomina, at sint, quum id non adsignificant? Quanto rectius traditur, esse Nomina, sed quæ etiam Tempus sæpe, non tamen semper, adsignificant, ut Adjectiva sunt Nomina, sed quæ etiam comparantur? Certe Latini pro Nominibus illa videntur habuisse; De Græcis aliquantulum dubitem, quia istic magis inhærent suo Verbo, & in omnia Activa, Passiva, & Media Tempora, analogica ex ipso Verbo & ejus Temporibus derivatione, formantur, adeo ut etiam Augmentum Præteriti retineant, & Characteristicas omnium Temporum Verbi Finiti literas. Sed vel sic Stoici ea *Verbalia*, seu *Verborum Nomina*, nec male, dixerunt. Male autem facit Sanctius etiam mea sententia, quod Participiis plane adimit omnem Temporum distinctionem, dum ea Temporum *omnium esse* ait, h. e. proprie Nullius Certi. Ipse, quia *partem a verbo capere* dicit, & pro ratione addit, quod *sint omnino Adjectiva Nomina & Verbalia*, videtur velle, partem istam consistere unice in Significatione actionis passionisve, & secundum hanc Constructione. At vero utrumque æquali modo etiam aliis accidit, immo omnibus pene Nominibus Verbalibus, Substantivis & Adjectivis. Etenim *vitabundus* & similia actionem significare videntur, & construuntur plane, ut Activa Verba; *Amabilis* &c. passionem maxime notant. Sic in Substantivis *Lector*, & *Lectio*, activa sunt, & reperiuntur, posterior certe forma, etiam cum Accusativis juncta. Ergo & hæc omnia, partem istam a Verbo itidem capientia, deberent quoque esse *Participia*, quod utique non sunt. Ceterum, ut dicam, quod sentio, omnes hi Accusativi, qui utique a Nominibus regi nequeunt, ut recte in plerisque observavit Sanctius & Scioppius, idcirco neque ab hisce veris Nominibus, sive Participiis, seu Verbalibus aliis, regi queunt, sed videntur potius regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, eâque, quæ Græcis in hoc sensu, & in hac constructione, est frequentissima, & olim etiam, certe tunc magis, quam deinceps, fuit Latinis: ut patet ex innumeris locutionibus olim frequentatis, (Vide infra lib. III. cap. 3. & cap. 8. ut & lib. IV. de *Hellenismo*, & *Ellipsi Præp. κατὰ*.) ex quibus residuas habemus, tum eam, quæ duos Accusativos jungit uni Verbo, quorum alter hoc modo omnino est interpretandus, ut docuit ipse Sanctius II. 6. tum eam, quæ Accusativum addit Passivis, immo etiam illis Verbis, quæ *Deponentia* appellantur, & quæ ve-

re Passiva olim fuerunt, licet nobis nunc propria eorum & passiva significatio non ita plane semper perspiciatur; denique & eam, quæ Accusativos junxit variis Nominibus, veluti, *Gnarus hanc rem*, *cetera indoctus* &c. Sed frequentissimam & pene solennem fuisse olim etiam Latinis hanc constructionem, patere vel maxime arbitror ex eo, quod de hisce tum Participiis, tum omnibus Verbalibus Nominibus, monui, non alia ratione istis quoque jungi Accusativum. Hoc, utpote paradoxum, tanto accuratius erit nobis probandum. Et primum quidem memoria repetendum, Accusativum non* regi proxime a Nominibus: tum ista omnia, quæ *Participia* dicuntur, vera esse Nomina, ut quæ omnia Nominibus Accidentia habent, nihil vero a Verbis, nisi unum id, quod Sanctius iis in hoc capite negat, h. e. adsignificarionem Temporis, sibi assumunt. Debuerunt ergo etiam ut Nomina construi, & revera ita construuntur. Nam dicis æque, *Amans uxoris*, & *Amans uxorem*, & utriusque locutionis eadem videtur esse Grammatica ratio, quæ est in *Gnarus hujus rei*, & *Gnarus hanc rem*. Nam *Amans uxoris*, *gnarus rei*, *studiosus patriæ*, &c. quum dicis, in omnibus hisce intelligendum est *in negotio*, *in causa uxoris* &c. aut simile quid. Jam quæ hujus locutionis est ratio, eadem est & alterius, *amans uxorem*, *gnarus hanc rem*, *alias res impense improbus*: hæc enim requirunt supplementum *quod ad*, κατὰ, vel plenius, *in caussa*, *in negotio*, *quod ad uxorem*, *hanc rem*, *alias res*, *attinet*. Sed dices, longe tamen frequentius hisce Participiis, ut & Gerundiis, ac Supinis, jungi Accusativum, quam aliis Nominibus, ut adeo Verbalis esse & directa videatur in Participiis constructio. At ego facile crediderim, Veteres ipsos non attendisse plerosque ad hujus Constructionis rationem, utpote Grammatica arte sero constituta: & proinde, quia antiquissimis temporibus, quando lingua Latina propius accessit ad Græcam, frequentissimus fuit ejus Constructionis usus, eam in hisce Participiis præcipue, & longe magis quam in aliis Nominibus, esse retentam a posterioribus, quia revera tunc existimaverint forsan saltem nonnulli, regi hunc Accusativum proxime ab ipsis Participiis, utpote actionem significantibus, non vero a præpositione suppressa: unde & factum, ut apud illos occurrant nobis aliquando locutiones, quæ ex vera origine aut ratione Grammatica talium Constructionum minus commode expleri ac explicari queant. Id quod de illis non est magnopere mirandum, quum & nos in vernaculis linguis hodie magis earum usum, quam rationem, cognoscamus & sequamur: & Veteres illi, immo ipse Cicero, a Scioppio & aliis sæpe ac merito

rationis Grammaticæ ignari arguantur. Atque hinc etiam est, quod usus vulgaris quodammodo distinxit Participii Præsentis significationem ratione Constructionis, seu, prout vel Genitivo vel Accusativo jungitur. Nam *patiens inediæ* quum dicunt Veteres, videntur significare eum, qui æquo animo sæpius patitur, vel facile potest pati: at *patiens inediam*, qui uno actu aut tempore volens nolens patitur. Vide & infra III. 10. 2. Quin reperiuntur aliquando Participia, itidem ut alia Adjectiva, prorsus constructa tanquam Substantiva. Nam sicuti dicitur *Amicus meus*, & *Amicus illius*, ita ut intelligatur conjunctim *Homo Amicus*, tanquam unum Substantivum, quod alios recipere possit Adjectivos, aut Genitivos regere; (Vide Mariangelum *Auctar. Ep.* III. p. m. 16.) sic apud Plaut. *Cistell.* II. 3. 43. *Sed illæc se quandam ajebat mulierem suam benevolentem convenire prius*, ubi *suam* manifeste refertur non tam ad *mulierem*, quam ad *benevolentem*, tanquam Substantivum, quod cum Voce *mulierem*, forte repetenda denuo per Ellipsin, coaluit. *Trin.* V. 2. 23. *Megaronides hoc communis meus & tuus benevolens commentus est.* *Captiv.* V. 1. 15. *Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres.* Vide & infra ad II. 13. Nota 13. Præterea dominatur in his etiam Casus, qui facere potuit, ut in Participiis magis retentus sit ille cum Ellipsi Accusativus, quam in aliis Nomibus; certe fecit, ut & iste Accusativus, qui a Grammaticis perperam peculiari vocabulo appellatur *Supinum*, retinuerit constantissime illam Accusativi alterius constructionem, de qua hic agimus, & quam reliqui Casus ejusdem Nominis, etiam alterum Supinum in V. desinens, quorum tamen per se eadem est natura, non retinuerunt. Similiter in Gerundiis solum illud in DI exiens construitur cum aliis Genitivis, at reliqua minime, cujus rei certa ratio reddi nulla potest. Vide me ad III. 8. 2. Quin ipsa Participia in NS exeuntia Genitivum & Accusativum promiscue ferme sibi adsciscunt, at in Comparativo & Superlativo nunquam Accusativum, sed solum Genitivum, quod itidem ex usu, per casum quendam magis, quam per certam rationem, invalescente videtur ortum. Dices denuo, Actionem tamen æque significari Participiis ac ipsis Verbis, & proinde respectu significationis τὸ *Amans*, æque ac *Amo*, requirere Accusativum, in quo significatio actionis terminetur. Sed sic etiam Nomina Substantiva a verbis descendentia, quæ pleraque Actionem æque notant, requirerent eundem semper Accusativum, veluti *Lectio*, *Lector*, *Obsidium*, &c. At vero in quibus horum prisca illa locutio aliquando reperitur adhibita, in iis tamen in desuetudinem dein abiit, atque ita posteriores, dum pro Accu-

ſativo maluerunt Genitivum uſurpare, indicaſſe videntur, neglectum iſtum caſum non fuiſſe Nominum inter ſe conſtructioni proprium, ne tum quidem, ſi maxime eorum Prius, quod eſt Nomen Verbale, & quod alterum regere videbatur, Actionem ſignificaret. Æqualis enim eſt ſignificatio actionis in *Lectio*, *Lector*, & *Legens*. Et tamen ſicuti priora non requirunt Accuſativum, nec amplius recipiunt, ſic & poſterius eo carere ſane poteſt, & revera ſæpe etiam caret: licet in omnibus æque tamen intelligatur per ſe id ipſum, in quo terminatur actio, h. e. id quod legirur: & aliquando etiam exprimatur, ſed modo in Genitivo, modo per Ellipſin longioris circumlocutionis in Accuſativo. Verum tamen exiſtimant Viri Docti, Sanctius, Scioppius, Voſſius, Urſinus, aliique, non modo Participia, ſed etiam ipſa Verbalia nomina recipere & regere per ſe & proxime caſum ſui verbi, ſeu Accuſativum, (nam de Dativo non opus, ut dicamus, quum ille æque Nominibus quibuſcunque, ac Verbis, jungi queat) veluti quum dicitur *vitabundus caſtra*; *quid tibi hanc rem curatio eſt*; *eo ſpectatum ludos*; &c. Ego vero, in his quæ ſit Conſtructionis ratio, putem clariſſime patere ex iis, quæ dicuntur *Gerundia*, ſed quæ revera ſunt Participia Paſſiva, diverſorum Caſuum, neutrius Generis. Ea enim per omnes caſus æque eandem Accuſativi recipere conſtructionem, docent ſingulatim quam plurimis exemplis Sanctius infra III. 8. & Voſſ. *Anal.* III. 10. atque adeo non eſſe peculiaria vocabula, ſive *Gerunda*, ſive *Gerundia*, ſed veros caſus Participii paſſivi cum Accuſativo conſtructi, recte cenſuit Scioppius *Parad. Liter. Ep.* 2. Et idem ſenſiſſe, neque ex ſola diverſitate conſtructionis eoſdem eorundem Vocabulorum caſus pro diverſis habuiſſe vocabulis debuiſſent tum Sanctius d. l. tum Voſſius de Anal. III. 9. & Urſinus Sect. V. cap. 8. licet ex antiquitate ſibi illam magìs peculiarem, ſed olim frequentiorem & communem cum aliis, conſtructionem retiuuerint, & quaſi uſuceperint. At vero ſi ita ſe res habet, tum utique nihil prorſus Actionis ſignificare poſſunt iſti caſus, quum revera ſint paſſivæ formæ, & ſignificationem paſſivam habeant; & proinde neutiquam porro regere per ſe poſſunt accuſativum, qui tamen illis æque jungitur ac omnibus Participiis & Verbalibus Nominibus, quæ Actionem denotant: probabili ſane indicio, eum ergo Accuſativum non pendere a ſignificatione, quæ in utriſque illis, Participiis ſcil. Activis, & Gerundis, plane contraria eſt, ſed ab Ellipſi, quæ ſimilis utrobique eſſe poteſt, & eſt. Sanctius infra d. l. exiſtimat, tantum eſſe Gerundia in *Di* & *Do* exeuntia, ſi expreſſum habeant accuſativum, ceteroquin & hæc & omnes

omnes voces in *Dus*, *di*, *do*, *dum* exeuntes, passionem significare asseverat. Inepte prorsus, nulla quippe diversitatis illius ratione. Longius tamen excedit Vossius Anal. III. 9. qui Gerunda, nomina esse Verbalia statuit, descendentia proxime ab ipso verbo, æque ac Participia; neutiquam vero esse Participia, neque a Participio activo vel passivo formata; idque tribus firmat maxime argumentis, sed quæ mihi parum valida videntur. Primum est, quod Græci dicunt, non Participio, sed peculiari vocabulo, λεκτέον; *cui respondeat Latinorum gerundium*, *Dicendum*. At vero aliter apud Græcos, aliter apud Latinos se res habere potest; Habent Græci quam plurimas Temporis Aoristi, & Futuri, formas, Latinis ignotas: habent multa alia, quæ Latini non receperunt. Ceterum apud hos aliter res concipi nequit, quam ut τὸ *Dicendum* sit Neutrum τοῦ *dicendus*, quomodocunque illud a Græcis enuncietur. Secundum, *quod Participia in ablativo producantur*, *Gerundia* vero in O terminata eam *literam habeant communem æque ac Verba*. At vero eadem ratione probet, quædam Adverbia in O exeuntia, quorum reliqua omnia, quia sunt revera Ablativi casus Nominum, ultimam habent productam, non esse ejusdem naturæ & originis, cujus cetera, quia ultimam habent item communem, vel etiam correptam, veluti *sero*, *postremo*, *profecto*, *cito* & ipsum *quomodo*; quod utique est manifestæ convenientiæ Adjectivi & Substantivi In ablativo. Vide & infra de hisce *lib.* IV. *cap.* 4. de *Ellipsi* ad Vocem *Judicio*, sicuti de quantitate metrica Gerundii in DO Priscianum *lib.* VIII. pag. 823. Præterea Gerundia in *do* non tam a Virgilio, aut optimis Poëtis, corripiuntur, quam ab aliis, quum jam *Gerundiorum* appellatio in Grammaticam esset inducta, eaque peculiaria haberentur Vocabula, vel etiam *Modi* verborum, qua ratione paulatim in metro aliquid esse mutatum, nihil est mirum. Tertium est, & quidem *validum sane*, ut arbitratur, quod *Participia sint unius significationis*, *vel activæ*, *vel passivæ*, *Gerundia vero utramque gerant*. Ego vero, ut taceam, etiam participia præsentis activi, & præteriti passivi, habere aliquando significationem utramque, Vide Diomedem *lib.* I. de Participio, & Me infra in hoc Capite de Præterito Passivo ad *Amatus*; sed & ipsum Vossium *Anal.* IV. 10. cujus Præsentibus Activis addas licet *Gignentia* pro iis, quæ gignuntur & nascuntur e terra. Sall. *Jug.* 79. *per loca æqualia & nuda gignentium.* & cap. 93. *ilex aucta in altitudinem*, *quo cuncta gignentium natura fert*. Certe ita hæc exponunt Turnebus *Adversar.* III. 15. & Schottus *Observ.* III. 40. Nisi tamen quis malit, *Gignentia* dici herbas & arbores, quia ab natura sua semper gignunt

gnunt aliquid, veluti fructus, vel saltem semina, unde alia iterum nascuntur. Verum hæc ut taceam, nego & pernego, Gerundia ista aliam habere significationem quam passivam, quamque habent eorum masculina & feminina, unde illa descendere postulat ipsa ratio. Nam unde ceteroquin esse possent hæc Neutrius Generis vocabula, per omnes casus declinata? At his opponit se vehementer Ursinus *Sect.* V. *pag.* 619. 620. hoc uno argumento, quod multa sint Gerundia Verborum Neutrorum, quæ Verba, ut non habent Passivam formam, sic neque Participium habeant Passivum in *Dus*: At hoc tamen multa habent, Vide ipsum *Sect.* VI. cap. 5. *pag.* 896. Ergo, pergit, talia per naturam suam non posse a Masculinis & Femininis istius Participii esse formata. Veluti *standum est*, *standi*, &c. quia non dicatur *Standus*, *standa*, neutiquam ergo inde derivari. Quapropter eo delabitur tandem, ut tradat, Gerundia si sint ab Activis verbis descendentia, derivari proxime a Particip. in *Dus*, at si ab Neutris descendant, aliunde derivari, ab *ipso* scil. *Verbo*, vel, ut in Addendis ait, a *Participio Activo Præsenti*, veluti *Stans*. Quidquamne absurdius dici potest, quam ut Vocabula ejusdem formæ Grammaticæ, naturæ, usus, constructionis, diversæ credantur formationis seu derivationis Grammaticæ. Eat ergo Vir Doctus, & tradat pariter, Impersonalia *Amatur*, & *Statur*, non esse ejusdem formationis Grammaticæ, quia sicuti dicitur *Amor*, *Amaris*, sic non dicitur itidem, *Stor*, *Staris*. Nemo tamen ipsi credet, opinor, diversæ idcirco illa, *Statur* & *Amatur*, rationis esse ac originis Grammaticæ, plane ut hoc respectu nihil diversi est inter impersonalia *Amandum est* & *Standum est*, ac *Amandi* & *Standi*. Quin immo futile adeo est hoc Viri argumentum, ut ipse id in casu prorsus simili alibi rejiciat. Etenim Sect. V. cap. 9. p. 657. docet, *cœnatus*, *pransus*, *potus*, esse Participia Passiva, addens, *neque officit*, *quod*, *cœnor*, *prandeor*, *pôtor*, *nusquam reperiantur: idem quippe fatum & alia Participia sunt experta. Et sufficit ita dici posse.* Sed & quando agit *Sect.* VI. *cap.* 4. p. 863. 864. 865. de Participio Præt. Passivo & Futuro Activo, formata ea censet a Supinis in U, quod tamen falsissimum arbitror. At quando Vossius de *Anal.* IV. 10. id rejicit, *hac una*, ut ille ait, *motus ratione*, *quia Deponentia careant posteriori Supino*, *eo quod illud habeat significationem passivam*: nec tamen careant istis participiis, *active significantibus*, quid respondet? Nempe *derivata non semper naturam sui primigenii servare*, atque adeo isthæc participia *analogice secundum suam conjugationem formari*, veluti ab *largior*, licet *largitu* non reperiatur, dici tamen *largitus* & *largiturus*, æque ac ab *auditu*,

auditus & *auditurus*: immo complura esse ab Neutris Verbis talia Participia, nulla licet eorum quoque Supina in U exstent, ut a *placeo*, *placitus* & *placiturus*, quum *placitu* nusquam reperiatur. Addit tandem, sibi itaque *tutam viam non videri deserendam*, *ut isthæc scil. proxime sint a Supinis in U.* Quare ergo Gerundia *Standum Standi* &c. non æque censet analogice formari a suo Masculino, licet illud in Verbis Neutris non reperiatur, quum ultro largiatur Gerundia Activorum inde formari, & utrorumque idem plane sit usus, eademque constructio, quando absolute adhibentur. Sed tota Viri doctrina de Gerundiis mera est & absona rerum Grammaticarum confusio, ex hoc solo orta, quod longiora Ellipseos supplementa fastidiose nimis rejicit, ut ostendemus infra ab *Libri* III. *Caput*. 8. Jam vero si Gerundia vere sunt Casus Participii Passivi, tum necessario eandem, quam illud, h. e. Passivam, vel saltem Neutralem, habere significationem debent. Neque vero credendum est, mutari naturam vocabuli, etsi addatur ei accusativus, ut qui etiam aliis passivis jungitur sæpissime. Quapropter idem est natura sua vocabulum, sive dicam, tempus est *legendi*, sive *legendi libri*, sive *legendi librorum*, sive *legendi librum*. Et miror, Vossium ita d. l. (de Anal. III. 9.) disputasse, quum in *lib. de Constructione cap.* 53. Gerundia fateatur esse nomina Adjectiva, in quibus Substantivum aliquod necessario intelligatur, &c. quod ad rationem constructionis, accedat Scioppio, qui *Parad. Ep.* 2. censet semper intelligi in iis ipsum Infinitum Verbi, atque adeo Accusativum non regi a Gerundiis, ut dicuntur, sed ab illo Infinito, quod Substantivi vicem expleat. Veluti, quum dicitur, *ardet desiderio discendi literas*, *τὸ literas* regitur, ex ejus & Scioppii sententia, ab intellecto infinito *discere*, quod simul exhibet vicem Substantivi respectu *τ͂ Discendi*. Ego vero putem, in his intelligi potius idem Substantivum, quod in aliis Adjectivis neutrius Generis, h. e. *negotium*, (Vide infra ad III. 8. Nota. 1.) & Accusativum regi hic eodem modo, quo regitur, quando aliis passivis reperitur adjunctus, h. e. per præpositionem suppressam, *κατὰ*, *secundum*, *quod ad*. Ita Sall. Hist. III. *Inulti terga cædebantur*. Plaut. *Trin.* II. 4. 26. *Quas sponsiones pronuper tu exactus es*. In his enim & similibus, qualia multa collegit ipse Vossius de *Construct. cap.* 41. Accusativos neutiquam regi a verbo, sed a suppressa præpositione, quæ Græcæ *κατὰ* respondeat, agnoscit. Similiter ergo se res habet in Gerundiis. Sed alia adhuc afferam, quæ item huc referenda videntur. Plaut. in *prol. Amphitr. versu* 33. *Justam rem & facilem esse oratum a vobis volo*. Et Pompejus apud Cicer. *ad. Attic.* VIII. 18. *Cohortes ad me missum facias*. Ubi *oratum*, & *missum*, non sunt *omnis Ge-*

neris, nec mutanda in femininum, ut quidem in Plauto prius illud volunt Interpretes, & Vossius *Anal.* III. 16. posterius nonnulli Editores ac librarii. Sequitur tamen illos Ursinus, & censet pag. 599. To. 1. poni isthæc Neutra Participii Passivi per omne Genus, & cum omni Genere construi, æque ac *Amaturum esse* &c. Futuri Infiniti. Sed quam dabunt illi rationem, quare ad hujusmodi locutiones Neutra sola Participiorum reperiantur adhibita, nulla Masculina aut Feminina, nisi quia Neutra Elliptice potissimum ponuntur, & intelligatur tunc sub iis plerumque *Negotium*, ut adeo ab illa Ellipsi origo istarum constructionum omnino sit repetenda. Accedit, quod & Neutra Participiorum Passivorum sola prorsus, & tantum in Singulari Numero, ad Gerundiorum adhibeantur Constructiones; eæ autem ortæ sint ab Activorum Passivis, sub quibus itidem intelligebatur *Negotium*, licet deinde usu ipso paulatim etiam ad Neutrorum Passiva fuerint translatæ, sub quibus tamen *Negotium* vix poterat intelligi. Si quis ergo jam cum Vossio, Ursino, &c. malit hæc personaliter construere & directe, *volo justam rem & facilem esse oratum a vobis*, facile id patior, modo ex natura & origine hujus constructionis agnoscatur intelligi *negotium*, ut plenum sit *esse negotium oratum a vobis.* Malui autem Ego, sed ut contendere de ea re cum quoquam nolim, hæc accipere, ut solent accipi Participia Passiva Neutra & Gerundia, ut sensus sit *volo oratum esse a vobis negotium, quod ad justam rem & facilem attinet*, h. e. negotium justæ & facilis rei. Similiter *missum facias cohortes ad me*, pro *missum esse ad me negotium, quod ad cohortes*, h. e. negotium cohortium. Frequentissimam autem esse hanc, licet longiorem, Ellipsin, *Negotium quod ad*, patet ex frequenti usu vocularum *quod ad*, quarum non alia esse potest ratio in constructione. Considera sis Plaut. Aulul. IV. 10. 40. *Ego te de alia re rescivisse censui, quod ad me attinet.* Illud *quod* quo referri potest, nisi ad suppressum *negotii?* Sic pene Cicer. Famil. XVI. 4. *Sumtu ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem tuam opus sit.* Possent illi simpliciter etiam dixisse, *quod ad me, quod ad valetudinem tuam.* Terentius *Phorm.* III. 1. 17. *De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet:* scil. *omnia istius negotii, quod* &c. Immo vero, ubicunque τὸ *Quod* initium est orationis, semper intelligitur, *in*, vel *de negotio illo, secundum quod negotium* &c. Cicero *Famil.* VI. 18. *De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo, non desinam cum Balbo communicare.* Terent. Heaut. III. 1. 86. *Quod sensisti illos me incipere fallere, id ut maturent facere*, h. e. de negotio, vel id negotium, secundum quod sensisti illos &c. Hecyr. III. 4. 23. *Quod constitui me hodie conventurum eum, dic*

me

me non posse, scil. convenire eum secundum id negotium, secundum quod constitui &c. Phædr. Fab. 35. *Quod vides fodere terram aprum, quercum vult evertere.* Plaut. Capt. III. 4. 54. *Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.* Sic Epidico I. 2. 28. *Empta est ancilla, quod tute ad me literas missiculabas*, h. e. negotium, propter quod negotium tute &c. III. 4. 20. *Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intelligas.* Sic quando *quod* rationem rei significat, seu pro *quia* ponitur, intelligendum est semper *propter negotium*, *secundum quod.* Phædr. Fab. 49. *Ut adjuvaret jurisjurandi fidem, Quod ipsos error implicuisset criminis.* Et præmisso *propterea* Terent. Andr. I. 1. 11. *feci &c. propterea quod serviebas liberaliter.* Quasi dictum esset, propter ea negotia negotii istius, secundum quod serv. &c. Sic Liv, I. 32. *Quod Latini adversus pop. R. fecerunt, deliquerunt, quod populus R. bellum jussit esse, senatusque consensit, ob eam rem bellum indico.* Longioris etiam est circuitionis, quando *quod* in initio periodi vel in transitu faciendo ponitur ante *si*, ut passim fit, sed & ante *Nisi*, *Etsi*, *Ubi*, *Utinam*, *Quum.* Quibus in locis plerumque superioris periodi sententia, quasi per Appositionem Ellipticam vocis *Negotium*, *secundum quod*, repetitur & sequentibus nectitur. Sæpe tamen etiam ex usu vel abusu potius & neglectu rei Grammaticæ, τὸ *Quod* ita ponitur, ut nihil habere videatur, quo respiciat, atque adeo abundet prorsus. Exempla locutionum ejusmodi plura vide apud Grosippum, seu Mariangelum Auctario Ep. VI. p. m. 53. 54. 60. 61. Gronovium Patrem ad Livium XXVII. 7. denique & me infra IV. 5. ad Verb. *Respondeo.* Jam vero *negotium ad me*, vel *ad illam rem*, pro *meum*, vel *illius rei*, merus est Græcismus. Passim istic τὸ κατ' ἐμὲ scil. πρᾶγμα, h. e. *quod ad me*, *in negotio*, *quod ad me attinet.* Sic Theoph. Instit. de *Divisione rerum*, & alibi, *res singulorum* vocat τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα. Ael. *Var. Hist.* II. 42. ἡ κατὰ Πλάτωνα ἀρετὴ, *Virtus Platonis*, III. 36. ὁ κατ' Ἀριστοτέλη κίνδυνος, *periculum Aristotelis*, I. 34. τοῖς λοιποῖς τοῖς κατὰ γένος, *reliquis gentilibus.* Rejicit hanc supplendi rationem, & phrasin *negotium rei*, aut *negotium quod ad hanc rem*, Ursinus To. 1. p. 599. & 600. ac To. 2. p. 386. & 394. nihil fere refellens, sed clamitans tantum, an *Negotium Prætorum* est idem quod *Prætores*, an *Negotium quod ad Legatos attinet*, est idem, quod *Legati?* At vero, si nondum satis id hic probavi, videas tum velim, quæ & infra IV. 4. in Ellipsi ad vocem *Negotium* annotavimus. Sed & quid discriminis est inter *Negotium Prætorum*, & *Quid hominis Tu es*, *Quid mulieris uxorem habes?* in quibus *Negotium* certissime intelligitur. Quid? quomodo explebit quis aliter, quam bis per *Negotium negotii*, isthæc Plauti, *Quid hujus veri sit*, h. e. quid ne-

negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. At quam absona, clamabunt, hæc est repetitio *negotii*, quis unquam ita locutus? Nemo, dixerim; nam Latini jam ab initio cum omni Lingua etiam Ellipses a Græcis acceperunt, qui suum χρῆμα vel πρᾶγμα sub Adjectivis Neutris semper fere per Ellipsin omiserunt. Notum est illud Homeri, Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Dein respondeo ex ipso Vossio de Constr. 53. qui objicienti, *at non ita loquimur*, reponit, *Quid tum? Non de sermonis consuetudine agimus, sed de causa sermonis*, h. e. ratione & origine. Sed tamen quia illud *Negotium* multum negotii nobis in Gerundiis Verborum Neutralium facessit, ostendimus infra ad III. 8. Nota 2. in fine, posse nos in iis, at non in Activorum Gerundiis, abstinere illo *Negotii* aut alterius Substantivi supplemento, æque ac Nominativo in Impersonalibus, quum hæ locutiones Gerundiorum sint plane Impersonales, seu ab Impersonali Verborum constructione ortæ. Ceterum ex superioribus intelligi jam sic satis potest, quæ sit in hisce passivis, quando Accusativos sibi habent junctos, ratio constructionis, quæ eadem esse debet in Gerundiis, ut quæ item passiva sunt; veluti in hoc Virgiliano, *pacem Trojano ab Rege petendum*, quod Sanctius III. 8. male mutat in *petendam*, eodem modo, quo apud Plautum nonnulli *oratum* in *oratam* deformaverant. Explicandum potius erat, ut illud Lucretii: *Multa novis rebus præsertim quum sit agendum*; in quo ille ipse *optime deesse posse* censet κατὰ, quod proinde & in illo Virgilii, & in omnibus talibus Gerundiis, deest. Vide plura ejus locutionis exempla in Gifanii Lucretiano Indice in Voce *Gerundiis*. Gerundia autem quæ dicuntur, etiam si Accusativum penes se habeant, vera esse passiva, ut sæpe dixi, patet etiam ex eo, quod casum agentis habent eundem, quem cetera Passiva, h. e. Dativum vel Ablativum. Cic *de Senect.* c. 2. *Tanquam viam longam confeceris, quam nobis quoque ingrediendum sit.* Plaut. *Trin.* IV. 2. 27. *Opinor, advenienti mihi hac noctu agitandum est vigilias.* In his *Mihi & Nobis* indicio sunt, æque has esse passivas locutiones, ac verbo finito si dicerem, *mihi agitantur vigiliæ.* Sic & Lucretius IV. 778. *Multaque in his rebus quæruntur, multaque Nobis Clarandum est, plane si res exponere avemus.* Et V. 45. *At nisi purgatum est pectus, quæ prælia Nobis Atque pericula tunc ingratis insinuandum!* h. e. in quæ prælia & pericula Nos debemus tunc nos immittere! Utroque enim in loco manifeste per τὸ *Nobis* designatur Agens. Sed Ursinus To. 2. p. 387. Ablativum cum A vel Ab requirit, & Dativum eludit, quia mea ipsius sententia Dativus omni orationi possit jungi. At hoc postremum nihil pertinet ad hanc quæstionem,

quæ

quæ in eo verſatur, an Latini in Verbis Paſſivis Agentem expreſſerint Dativo vel Ablativo, & an in his quoque Gerundiorum exemplis Agens Dativo ſignificetur. Poſterius eſt manifeſtum: Prius vero adeo certum, ut ipſe Urſinus p. 327. Doctiſſ. Cellarium reprehendat, qui hæc *rariſſima nec facile imitanda* in proſa, dixerit, ſubjiciatque dein hæc Verba, *illud ſaltem, rem Agentem in talibus, ubi Dativus, pro Ablativo cum A, Verbo Paſſivo jungitur, denotari, indubium eſt.* Quocirca quum hic quoque Agens manifeſte exprimatur Dativo, recta inde ratione colligitur, Gerundia igitur eſſe in arte Grammatica naturæ & conſtructionis Paſſivæ potius, quam Activæ. De Ablativo miror eum deſiderare probationem, quum ipſe pag. ſeq. & To. 1. pag. 623. id ex Cicerone probet: ſed & To. 2. pag. 417. Participia in DUS, non modo Ablativum cum A vel AB, ſed & Dativum, ac *ſæpius* quidem, habere ſibi junctum, more Paſſivorum, doceat. Quum ergo Dativus eodem modo & ſenſu, Agentem notans, jungatur Participiis Paſſivis in DUS & DUM, ac Gerundiis in DUM, viderit Vir Doctus, qua ſpecie aut fide eludere voluerit meum hoc maſeſtum adeo argumentum. Jam vero quum hiſce pro natura & origine ſua Paſſionem vere ſignificantibus vocabulis adeo tamen frequenter additus ſit Accuſativus, ut putarint plerique omnes, Actionem aliquam iis ſignificari; & ex Activorum Verborum conſtructione Accuſativum iſtum proxime ab iis regi, qui tamen regitur uſitatiſſima Ellipſi a ſuppreſſa præpoſitione; non abſurdum igitur eſt habendum, licet forte paradoxum, quod cenſui, eodem modo ſe rem habere in Nominibus Verbalibus, etiam in ipſis Participiis, ut quæ item Accuſativum per ſe & proxime regere nequeant, quia vera ſunt Nomina, nec naturam Nominum exuere queunt in Conſtructione, ſicuti exuerent, ſi per ſe regerent Accuſativum. Præterea patet inde, in iſtiuſmodi Conſtructionis ratione indaganda non eſſe habendam rationem ſignificationis Activæ, quæ ſit in iſtis Nominibus, quum æque illa Conſtructio reperiatur in Paſſivæ ſignificationis vocabulis: immo vero, quod omnino hic obſervandum, Conſtructio non pendeat a ſignificatione vocabulorum, ſed a natura eorum Grammatica, ad quam ſignificatio nihil pertinet; licet ipſi Scriptores, quum jam maximam partem in deſuetudinem abiiſſet Elliptica illa Conſtructio Accuſativi cum Nominibus, eam retinuerint tunc tamen potiſſimum, quando inerat Nominibus ſignificatio quædam Actionis, quod forte naturam ejus Conſtructionis ignorantes ipſi exiſtimarint, quidam certe, ſignificationis iſtic rationem eſſe habitam & habendam. Plane ſicuti, ut ex *ſeq. cap.* patet, nonnulla Adverbia,

quæ significatione conveniebant cum quibusdam præpositionibus, ita frequenter Accusativo, tanquam si essent & ipsa veræ Præpositiones, & eum casum regerent, juncta reperiuntur, ut pene putem ipsorum Veterum nonnullos intercedentem Ellipsin non perspexisse. Nos vero hic quærimus, non quid existimatum aut factum sit a quibusdam, sed quid existimari aut fieri debuerit pro natura artis Grammaticæ. Verum tamen omnia hæc de Participiis, utrum per se, æque ac ipsa Verba, regant Accusativum, nec ne, ita disputavi, ut nolim cum quoquam ea de re contendere, inprimis, quum non multum intersit, quomodocunque hæc accipiantur, si usus sit certus & constans, ut est, & quum in aliis Linguis, etiam Græca, & nostris vernaculis, Participia fere Verborum suorum constructionem sequantur, ut jam in Præfatione nuperrimæ editionis palam monui. Sed tamen aliam esse in his Linguæ Latinæ Analogiam puto, cujus, in indaganda constructionis vi & natura, præcipua est habenda ratio, & ad quam usus, nisi in abusum degeneraverit, revocari debet. Ejus autem certas esse Leges oportet, quas inter vel præcipuam esse reor, quæ rectionem casuum constituit. Non putem igitur Analogiæ istius legibus convenire, ut Accusativus, æque ac Genitivus, ab Nomine regatur. Accedit, quod frequentissimus, & antiquissimis maxime temporibus, fuerit Accusativi per Ellipsin Nominibus, cum Substantivis tum Adjectivis, & Verbis, etiam Neutris ac Passivis, juncti usus. Si quis tamen usum posterioris temporis tantum spectet, & ideo Ellipsin inde excludere, ac Participia Activa ab istis legibus excipere, vel omnia Participia pro mixto quodam ac medio inter Verbum & Nomen vocabulorum genere habere, malit, facile patiar. At Gerundia, quæ ita dicuntur, quin æque ac omnia Passiva, Accusativum sibi per Ellipsin adsciscant, nullus dubito.

2. *Amans omnium Temporum &c.*] At revera Participia apud Latinos, æque ac apud Græcos, singula proprium habere Tempus, quod adsignificent, ubi temporis distinctio requiritur, docet clarissime Vossius in *Addendis* ad *Anal.* IV. 10. Accedit & Varro, qui *lib.* IX. de L. L. quatuor constituit genera vocabulorum, inque iis *tertium genus*, *quod Casus & Tempora habet*, *ut docens*, *faciens*; inque eo suffragantes sibi habet omnes veteres Grammaticos. Vide Priscian. *lib.* XI. p. 911. 912. Sed & liquet illud ex appellatione *Participiorum*, quæ ita dicta, quod Nomina sint, sed Verbi quasi partem aliquam capiant, quæ non alia esse potest, quam adsignificatio Temporis. Adde, quæ *sup. capite*, Verbis Infini-

no Martyre in Admonitione ad Gentes. *Quandoquidem*, inquit, *hæc syllaba ὢν*, id est, *ens*, vel *existens*, *non unum duntaxat*, *sed tria innuit tempora*, *præteritum*, *præsens*, *atque futurum: sic enim Plato ὢν*, *ad futurum retulit tempus*, &c. Cicero, 10. epist. *Et absui proficiscens in Græciam*. Cæsar. 1. Civil. *Quos ab urbe discedens Pompejus erat adhortatus*, id est, quum discederet. Terent. *Sed postquam amans accessit*, *pretium pollicens*, id est,

finitis quoque Temporum distinctionem asserens contra Sanctium, monui. Horum autem Participiorum magis promiscuus aliquando est usus, tum quia Nomina sunt, & sæpe adhibentur sine ullo temporis respectu aut designatione, quando scil. ejus distinctio nulla requiritur: tum etiam, quia non ita manserunt in usu propria singulorum Temporum Participia in utraque activa & passiva declinatione, & proinde quæ manserunt, aliquando alterius, quod deficere cœperat, vicem explere debuerunt. Nam trium Temporum Participia, olim certe, in activa Forma vere fuisse putem, *Amans*, *Amatus*, *Amaturus*. Verum, quum hæc forma, *Amatus*, licet olim æque Activa, ac Passiva, tamen paulatim in Verbis plane Activis ad Passivam significationem ferme in perpetuum & unice fuisset translata, tunc Præsens illud *Amans* cœpit etiam adhiberi aliquando in usu & sensu Præteriti, qualis est sensus in Aoristis Græcis. Tale illud Plinii, VIII. 52. *Apri inter se dimicant*, *indurantes attritu arborum costas*, h. e. ut recte explicat Sanctius, postquam induravere. Vide omnino Vossium *Anal.* IV. 14. Sed & animadvertendum est, uno in commate sæpe diversa notari tempora, atque adeo Præsens vere Participium posse accedere omnibus omnino Periodis, in quibus etiam de præterita & futura re agitur, quia in præterita illa re, quum gesta est, præsens fuit, & in futura item præsens erit, id, quod Participio enunciatur, ita ut plerumque etiam per Præsens vel Imperfectum Indicativi aut Subjunctivi possit efferri. Recurrendum denique ad illud etiam, quod jam supra dixi, Præsens haberi pro extremo Præteriti Temporis puncto, & primo Futuri: Veluti apud Livium XXIV. 36. *Ea pugna deficientes a Romanis cohibuit Siculos*, h. e. qui jam incipiebant deficere, & in eo jam erant, ut re ipsa deficerent. Contra *Advenientes* dicuntur non illi tantum, qui in itinere sunt, sed & qui jam pervenerunt in locum, ad quem tendebant, & speciem *advenientis* adhuc retinent. Eo usque enim se extendit *adveniendi* significatio. Vide loca paulo post a Sanctio allata.

eſt, acceſſit & pollicitus fuit. Idem; *Ultro ad eam venies, indicans te amare*, id eſt, venies & indicabis. Cicero Cœlio; *De provincia decedens quæſtorem Cælium præpoſui provinciæ*, id eſt, quum decedere vellem. Plautus; *Amphitruo cum uxore modo ex hoſtibus Adveniens voluptatem capit*, id eſt, poſtquam advenit: nam in itinere voluptatem cum uxore non capiebat. „[Idem Pœn. „*Patruo advenienti cœna curetur volo*, id eſt, ei qui jam „advenit.] Terent. *Offendi adveniens, qui cum volebam, collocatam filiam*, id eſt, poſtquam adveni, non in itinere. Plaut. Moſt. *Pater hic me offendet miſerum adveniens ebrium*, id eſt, quum advenerit: Ibidem; *Satin' habes, ſi advenientem patrem faciam tuum, non modo ne introeat, verum ut fugiat.* „[Et Men. A. 2. Sce. 3. „*Herus emit me dicto audientem, non imperantem ſibi*, id „eſt, qui futurus eſſet dicto audiens.] Horat. *Veniens in ævum*, id eſt, in futurum. Plin. *Inde eductum è cuſtodia bibere juſſit, illico ſpirantem*, id eſt, qui ſtatim ſpiravit. Idem; *Tum apri inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas*, id eſt, poſtquam induravere: nam dimicantes non indurant. Plaut. Bacchid. *Credo hercle adveniens nomen commutabit mihi*, id eſt, quum advenerit. Cicero Balbo; *Non dubito quin te legente has literas confecta jam res futura ſit.* Virgil. *Turnum fugientem hæc terra videbit?* „[id eſt, cum fugiat. Livius; *Annibal* „*exercitum in tectis Capuæ habuit adverſus omnia humana* „*mala ſæpe ac diu durantem, bonis inexpertum, atque in*„*ſuetum*, id eſt, durare ſolitum. Idem; *Ea res defi*„*cientes a Romanis cohibuit Siculos*, id eſt, qui defecturi „erant. Virgil. *Romanos, volventibus annis, Hinc fore* „*ductores pollicitus*, pro, annis venturis.]

Eſt, ubi hoc participium conatum quendam ſignificat: Æneid. 6. *Agnovit pavitantem, & dira tegentem ſupplicia:* id eſt, qui conabatur tegere, nec tegere poterat truncis manibus. Idem 9. *Nec nos via fallet euntes*, id eſt, ſi ire conemur, aut quum ibimus. Æneid. 2. *Et terruit Auſter euntes*, id eſt, ire conantes. „[Cicero; *Nec*

„*hoc*

„*hoc scribunt vituperantes, sed potius ad laudem*, id est, „animo, consilio, aut conatu vituperandi non scribunt, „sed potius laudandi. Idem 3. de Finib. *Quod si fa-* „*cerem te erudiens, jure reprehenderer*, id est, erudire „volens.]

³ *Amaturus*, si omnia tempora non adsignificaret, omnibus temporibus non adjungeretur: quare a verbo personali omnia participia deducunt suam significationem; ut, *profecturo tibi dedi litteras, profecturo tibi dabo litteras.* Item; *venturo Cæsare Roma trepidat; venturo Cæsare trepidavit; Venturo Cæsare trepidabit.* Et sic per omnia tempora. Itaque hoc participium junctum præsenti, aut futuro, fere servat futuri significationem; ut, *facturus sum, facturus ero:* cum aliis temporibus variat. Curtius lib. 4. cap. 9. *Mazeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompositos in ripa.* Cicero pro Milon. *Vos visuros fuisse.* Idem 4. epi-

3. *Amaturus si omnia &c.*] Ineptissima hæc est ratio. Nam & sic adhibere queam triplici modo verba etiam personalia, ut *Laudavit proficiscentem filium*, & *profectum jam filium*, & *profecturum filium.* Et *Trepidavit Roma venturo Cæsare, veniente Cæsare, & quum jam venisset Cæsar.* Manifesta utique in his diversitas quædam temporis, neque illa inest in unico Verbo personali, sed in variis Participiis. An ergo recte concludam, unum illud personale verbum, non unum proprie Tempus, sed omnia adsignificare, quia omnibus Temporibus Participio declaratis adjungitur? Scilicet, ut jam sæpe dixi, eodem commate sæpe duplex tempus significatur, alterum verbo finito, alterum infinito, vel participio. Immo vero aliquando etiam triplex, veluti, *se dicturum fuisse ait.* Aliud etiam est, *Sum dicturus*, aliud, *Fui dicturus*: in qua locutione utrâque Futurum denotatur unice Participio: at priore locutione dicitur consilium illud faciendæ Futuræ rei in me esse præsens; posteriore, illud jam præteriisse, atque adeo rem ipsam nunc non amplius esse Futuram, sed fuisse antea, nisi impedimentum aliquod obvenisset. Consilium ergo meum est Præsens vel Præteritum, at Res facienda consideratur, ut vere, vel in hoc Præsenti, vel in Præterito jam tempore, Futura, Vide & Voss. in *Add. Anal.* IV. 10.

epistol. *Eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset.* Idem 1. de divin. *An tu censes ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet.* Idem in Anton. *aliam sententiam se dicturum fuisse.* Seneca epistol. 19. *Ingeniosus ille vir fuit, magnum eloquentiæ Romanæ daturus exemplum, nisi enervasset felicitas*, id est, qui dedisset. Plinius lib. 3. epist. *Librum, quo nuper optimo Principi gratias egi, misi exigenti tibi, missurus etiam si non exegisses*, id est, quem misissem. Cicero, 4. Philip. *Non sine exitio nostro futurum Antonii reditum fuisse.* Idem 5. de Finibus; *Ne manum quidem versuras fuisse.* Nugatur igitur Valla, quum dicit lib. 1. cap. 26. duo futura jungi non posse. Martial. *Mergite me fluctus, quum rediturus ero.* Cicer. in Rhetor. *Demonstraturi erimus.* 1 de Oratore; *Erit acturus.* Ovid. *Tu procul absenti cura futurus eris.* Idem Metam. *Si quis forte Deum doliturus eris.* Prop. *Et si quid doliturus eris sine testibus illis.*

4 *Amatus* non solius præteriti est, sed omnium: at vero

4. *Amatus non solius præteriti &c.*] Immo vero, quando tempus aliquod adsignificat, est Præteriti, & manet, etiamsi jungatur τῷ *sum*, vel *eram*, vel *fui*, vel *ero:* cui postremo recte & proprio sensu jungi potest. Etenim si mandanti, quod Priscianum adtulisse diximus *supra cap.* 13. ἀνεωχθήτω ἡ πύλη, respondeat quis, *aperta erit porta*, *quum redieris*, non significat is, fore, ut aperiatur porta eo ipso demum tempore, quo redierit, sed in & ante id tempus fore jam apertam. Vide & infra III. 10. 2. Aliquando tamen futurum quid intelligitur hac Participii Forma, licet ipsa tamen significet non nisi Præteritum in illo Futuro, ut apud Livium V. 36. *ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptæ*, h. e. si forte clades in Gallico bello, quod imminebat, sit accepta. Designatur enim conditio rei futuræ, sed adhuc incertæ, & quæ tamen facta jam esse debeat, antequam culpa ejus & caussa investigetur vel accusetur. Ceterum Forma hæc æque fuit olim Verbi Activi ac Passivi, licet in singulis verbis jam non sit utroque in usu. In quibusdam nunc est solum Activæ seu Neutrius significationis, in quibusdam Utriusque. Certe in *Deponentibus*, quæ dicuntur, hanc formam esse significationis Activæ, nemo ignorat, sed & in plerisque esse etiam Passivæ singillatim ostendit Vossius Anal. IV.

vero quia omnia verba in *or* carent præteritis, Grammatici

IV. 11. At Ursinus *Sect.* VI. p. 881. hæc a Communibus Verbis arcessenda ait, seu a Verbis, quæ sub terminatione Passiva utramque habuisse significationem reperiantur. Agnosco equidem lubens talia dari Verba: sed tamen non debebat Ursinus hoc argumento magnopere uti, quum ipse *Sect.* V. *pag.* 436. ubi de hisce Verbis egit, agnoscere ultro debuerit, *Participia Præteriti temporis, & Tempora, quæ inde nascuntur, esse usitatiora* duplicem in sensum, quam sint ipsa Verba, ut adeo multa in hanc classem relata sint Verba, quæ non ipsa, sed quorum Participia sola, utramque habent significationem. Porro pleraque Neutra hanc formam recipiunt, & quidem ejusdem significationis, cujus ipsa sunt Verba. Plaut. Pseud. prol. *Malos fugitastis, Quirites, successis Bonis*, h. e. non, ut vult Taubmannus, per bona, quæ bene successerint Quiritibus, sed Bonos, ait tantum, successisse Malis hominibus, qui fugati erant. Sic *juratus*, *rebellatus*, &c. cujusmodi quamplurima collegit pro solita sibi industria Vossius Anal. IV. 13. Cavillatur heic Ursinus, quando ait, me debuisse non *pleraque*, sed *multa*, dixisse: quum utique hæc duo ejusdem sint significationis, ut vel ex unius Suetonii quamplurimis locis constat. Et sufficit argumento meo, *Multa* talium Participiorum ab Neutris reperiri, quod manifesto est indicio, illa ergo habere eandem significationem, quæ ipsa Verba in O exeuntia, licet omnium Partic. ea significatio in Auctoribus, qui supersunt, nobis nunc non occurrat. Adde his etiam illa, quæ Grammatici dicunt ex Participiis in Nominum naturam transiisse, veluti, *Cautus*, qui sibi cavere solet, *Circumspectus*, *Desperatus*, *Conspirati*, *Effusus*, *Profusus*, *Tacitus*, *Consideratus*, *Consultus*, *Promptus* &c. Omnia hæc habent Activam significationem, quasi essent ab verbis in O formata. Sed minus bona fide agit Ursinus, quando ex Participiis a Vossio allatis excipit *non pauca*, ut ait, *quæ non neutram, sed passivam notionem sustineant*: excipit autem duodecim, & inter illa refert *Juratus*, quod ipse dein p. 892. exponit, *qui juravit*, & inter Participia *neutralis significationis* numerat. Tum *Potus*, quod Vossius docuerat, etiam ex Compositis, & Activum & Passivum esse, & cujus Activam seu Neutralem significationem, quæ una hic quæritur, satis probat Terent. *Hec.* I. 2. 63. *Cum Virgine Adolescens cubuerit plus potus*, Sed & τὸ *Obitus* pro eo positum, qui obiit, Vossius non ex Appulejo tantum, sed & ex Lævio, antiquissimo Poëta, eruit. Non debuisset ergo hæc Ursinus inter excipienda mihi objicere, sed ex iis potius probabilitatem meæ agnoscere sententiæ, tanto magis, quoniam ipse dein pag. 891. &c. plura quam Vossius, &

matici inculcarunt pueris hoc participium pro præterito per- & quidem XXX. numero, Participia Neutralium illo sensu profert. Denique *Rebellatus* hic a me *productum* ait p. 893. *Sed sine auctore*, verum quem ipse in Addendis agnovit dein esse Valer. Max. IX. 10. 1. prout editus est & emendatus a Vorstio, quem istic videas velim. Porro autem quædam Neutrorum sunt, quæ aliam Præteriti, etiam Finiti & Activi, formam nullam habent, ut *audeo*, *gaudeo*, *mœreo* &c. ut adeo Participium hoc cum Verbo Substantivo illius vicem in Sensu Activo vel Neutro suppleat. Denique ipsa illa extra controversiam Activa verba hanc formam Participii in eadem significatione itidem admiserunt. Veluti *punitus*, apud Cicer. de Inv. II. 27. *Communicatus* Liv. IV. 24. *Mulctatus* Suet. Aug. 21. *Dissimulata Deam*, Ovid. Fast. VI. 507. *Concepta alvus*, Festum in V. *Egeria*. *Deploratus* Sall. *Jug.* 104. ubi vide Rivium. Sed & hæc rejicit Ursinus, & in loco Sallustii legi jubet *Deprecatus*, quod & nonnulli ediderunt. At in Festo ex mera conjectura cum Cl. Dacerio vulgatam exturbat lectionem, legitque *conceptum alvo egerere*, pro *conceptam alvum eg.* In Livio quoque contra omnes Codd. pro *Communicati non sint*, admittit conjecturam, *communicari non sirint*, quam ipse sensus & ratio plane respuit. Nec enim istic dicitur, quid illi non fiverint ab aliis fieri, sed quid ipsi non fecerint. Ergo ista quidem rejiciendi violentia nimium declarat Ursini studium abeundi in contrarium. Tu vero adde illis, quæ attuli, exempla ab Lipsio ad Tacit. Ann. I. 5. & a Salmasio ad Solinum pag. 53. b. prolata. Quid vero de loco Ovidii Metam. IX. 299. dicemus? *subsedit in illa Ante fores ara*, *dextroque est poplite lævum Pressa genu.* Certe Victor Giselinus exp. *Pressa est*, *Synecdochice pro Pressit.* Sed & si aliter exponas, multis erit utendum ambagibus: nempe, illa est pressa suo ipsius poplite, & quidem κατὰ lævum genu. Similiter huc possis referre illud Terentii Hec. V. 1. 11. *Nam jam ea ætate sum*, *ut non sit peccato mihi ignosci æquum*, h. e. mihi, si peccavi. Ubi vide Notas Gujeti. Alibi, fateor, non legitur eo sensu *peccatus*, sed neque *mulctatus*, & reliqua, quæ ex antiquitate obsoleta remanserunt, pleraque tantum ἅπαξ λεγόμενα. Porro sunt & alia unius formæ vocabula, duplicem tamen, tum Activam, tum Passivam, habentia significationem, veluti Adjectiva in BILIS exeuntia. De quorum passiva significatione nullum est dubium. De activa hæc exempli loco habe. *Immemorabilis*, quæ nihil memorat, Plaut. Cist. II. 2. 2. *Orator impetrabilis.* V. 2. 40. *Vincibilis causa.* Ter. Phorm. I. 4. 49. *Placabilius est*, *nosmet id indi-*

perfecto; unde creditum est esse præteritum passivum: sed

dicare. Ibid. V. 7. 68. *Venerabilis in Deos*, Valer. Max. I. 1. 15. *Penetrabile telum*, & similia, passim apud Poëtas. Iniquum foret postulare, ut de omnibus hoc ostendatur. Nec enim omnis omnium Vocabulorum usus in reliquiis Vetustæ Antiquitatis nobis occurrit. Satis est, ostendisse illam formam utraque significatione sæpe præditam. Eodem ergo modo & in hac Participii forma se rem habere putem, atque adeo eam, quia verum est Nomen, promiscue usurpasse Veteres, modo in actione, modo in passione notanda. Quin immo existimem pene, fuisse eam primitus vel maxime Activam, tum quia descendere videtur a præterito activo, veluti *amatus* ab *amavi*, quasi *amavitus*, & sic in ceteris; tum quia & ipsa manifestam dat originem, nulli passivo, sed activo vere Participio, *amaturus*, ut & Verbalibus Nominibus, tum rei, tum personæ, actionem tantummodo significantibus, ut *Lectio*, *Lector*. Conjunxi hæc duo quasi in unum argumentum, quia prius illud per se solum non magni est ponderis, at tanto validius putem posterius. Sed Ursinus omnia hæc rejicit æqualiter, & hoc posterius *nihilo validius* priore pronunciat. Verum nihil ille in contrarium profert, præter inania verba. Debuisset exemplum produxisse ullum Activi

a Passivo derivati, quod est contra Naturam Latinæ Grammaticæ. Neque vero a Supinis Participia, sed ab His Supina sunt deducenda, quippe quæ sunt Casus Nominum a Participiis ortorum. De Nominibus Verbalibus satis quoque speciosa est mea ratio. De his tamen unum, quod ille non animadvertit, mihi, ut verum fatear, dubitationem quandam parit. Scilicet quod in Lingua Græca omnia ejusmodi Verbalia a Præterito Passivo indicativi manifeste formentur. Quod si ita se habet, nihil tum causæ superesse videtur, quo minus a Passivis quoque in Latina Lingua derivari queant hæc Nomina. At longe alia ratio est Participii Activi, quod suam formam & significationem a Passivo ut accipiat, ab omni abhorret verisimilitudine. Denique conveniens videtur, ut, sicut in verbo Infinito forma Activa habuit tria olim Tempora suis terminationibus distincta, *amare*, *amavisse*, *amassere*, sic & in Participiis itidem tria habeat, *amans*, *amatus*, *amaturus*. Postremo multa etiam sunt hujus generis Participia, quorum verba Passiva nulla sunt, nec dari possunt. Unde Vossius *Anal.* IV. 13. ea ab Impersonalibus passivis Præsentis Temporis deducere conatus est; licet ipse fateri cogatur, etiam horum nonnulla prorsus nullo esse in usu. Talia sunt *occasus*, *obsoletus*,

sed revera, *sum amatus*, praesentis est; *eram amatus*, imperfecti; *fui amatus*, praeteriti; *ero amatus*, futuri: nam si semper praeteriti esset, Latine non diceretur, *amatus ero.* At Cicero dixit lib. 11. Fam. *Ego si cum Antonio loquutus fuero.* Idem lib. 13. *quos spero brevi tempore societate victoriae tecum copulatos fore.* Idem lib 2. *quibus officiis Atticum adstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore.* Livius, *Paratos fore.* Curtius lib. 4. *Hoc quoque acceptum*

tus, *redundatus*, *gavisus* &c. quorum nulla Passiva, nec Personalia nec Impersonalia, invenias, quum Verborum ipsa Significatio respuat passivam formam. Quae ratio ergo ab Impersonalibus, cum quibus insuper, utpote Praesentibus, nihil commune est Participiis Praeteritis & Personalibus, deducendi ea, & non potius ab activis Praeteritis? Multis haec quoque verbis exagitat Ursinus, & tamen nihil dicit. Incusat me, quod hic dicam, quorundam hujus generis Participiorum *Passiva nulla esse, nec dari posse*, & eorum *ipsam significationem respuere Passivam formam.* Nonne ergo verum hoc est? An dici potest, *Ego gaudeor*, *Tu gauderis*, *Ille gaudetur?* An ipsa Significatio Verbi has locutiones non respuit? Sed ipse alibi ad *Lib.* III. *cap.* 2. dixi, *ab omnibus verbis*, *quae Neutra dicuntur*, *formari posse Tertiam Personam Passivae formae.* Quidni? quum haec locutio Impersonalis dicatur, & ipsam actionem simpliciter notet. Et tamen ea ipsa impersonalia in illis, quae memoravi, *Occasus* &c. verum est utique, quod non facile inveniantur. Ipse autem mavult in his decurrere ad quandam ἀνωμαλίαν, vel credere isthaec Participia esse olim a Verbis Deponentibus, quae exoleverint postea, formata. Quod quid est aliud, quam dicere potius & fingere quidlibet, quam alterius in sententiam concedere, velle. Neque vero opus, ut novam Participiorum istorum appellationem comminiscamur, sicuti fecit Idem Ursinus in *Observ. Philol. cap.* 12. *diligenter observandum* censens, *inobservatum adhuc ipsi Vossio*, *haec participia vero nomine dici debere Deponentia*, *ut quae vere passivam significationem deposuerint.* Nam quid opus est fingere depositam ab iis Passivam significationem, quam nunquam habuerunt, aut habuisse probantur. Agitur enim de Participiis, *Occasus* &c. quorum Verba formae passivae nullo sunt in usu, sive Activo sive Passivo sensu. At mihi sufficit, quod manifeste adeo multa horum participiorum Activae tantum sint significationis, ut ipse Ursinus Passivam ea penitus Deposuisse suspicetur.

ptum fore Jovi vates respondit. Virg. Æneid. 3. *Desertas quærere terras Auguriis agimur divum*, id est, deserendas. Idem Æneid. 1. de Cycnis; *Aut capere aut captas jam despectare videntur*, id est, capiendas. Ibidem; [5] *Submersasque obrue puppes*, id est, submergendas. [„&

5. *Submersasque obrue &c.*] Proxime superiora, *desertas* & *captas*, proprie, & ut vere Præterita, esse explicanda, ex inspectis locis abunde patebit. Idem certum est de hoc ipso, licet peculiaris sit locutionis. Nam *Submersas obrue puppes*, idem est, ac si diceretur, perfice cæptam jam submersionem, & porro obrue prorsus puppes jam cœptas subsidere & submergi, ne denuo emergant. Sic Cic. *Famil.* XIV. 1. *Ne puerum perditum perdamus*, h. e. ne ulterius perdamus eum, qui jam sic satis nostra calamitate periit. Male Schottus in *Nodis Cicer.* III. 1. hunc locum tanquam male habitum emendare nititur. Sic *pro Cluent.* c. 26. *Præcipitantem igitur impellamus, & perditum prosternamus.* ad Heren. IV. 51. *Noli extinguere extinctos.* Petron. *Genua perseverantis amplector, ne morientes vellet occidere, & merito, inquam, excandesceres, si posses proditum ostendere*, h. e. si, postquam eum prodidisti, & quærentibus indicavisti eum hic esse, posses etiam ostendere, ubi jam esset, quoniam, qui hic modo erat, inter turbam aufugit. Plaut. *Capt.* II. 3. 51. *atque hunc inventum inveni*, h, e. ejus filium, quem jam scimus scientiâ latius sumpta, ubi locorum sit, atque adeo, qui ex parte jam est inventus, porro operam da, ut coram invenias, & inde patri suo reducas. Nulla itaque in istis locutionibus significatio est Futuri; sed quam, saltem aliqua ex parte, forsan reperires in his, in quibus eo ipso, quod dicitur aliquid nunquam vel non temere factum, significatur simul non solere, vel non debere fieri. Veluti quum Gell. II. 6. *Illaudatus* exponit *esse quasi illaudabilis, qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est.* Atque ita Sall. *orat.* 1. ad Cæsarem, *sacro & inspoliato fano.* Et in *Jug.* cap. 2. ubi corporis & animi bona opponit, illa ait *omnia orta occidere, & aucta senescere; animum Incorruptum, æternum, agere atque habere cuncta, neque ipsum haberi.* Et maxime cap. 91. *Genus hominum mobile, infidum, neque beneficio, neque metu coercitum*, q. d. *haud temere unquam coercitum*, & proinde neque facile deinceps coercendum. Non intellexere hoc Librarii & Editores nonnulli, qui idcirco de suo addiderunt *ante*, sed quam vocem abesse deprehendi ipse a duobus MStis, altero Daventriensi, quem Pater meus quondam

„[& Georg. 1. *Quam quibus in patriam ventosa per æ-* „*quora vectis Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.* „Ubi Servius: *Vectis, his qui vehuntur, quia Latina* „*locutio non habet præsens participium passivæ significatio-* „*nis.* Prop. *Quandocunque igitur nostros mors claudet* „*ocellos, Accipe quæ serves funeris acta mei*, pro agenda.] Lucanus lib. 1. *Cæsosque duces, & funera Regum*, id est, cædendos. Terent. Andria; *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit*, id est, fiat. „[Idem; *Cave* „*quicquam admiratus sis, qua causa id fiat*, pro, admi- „reris.] Lucanus 2. *Victis bona spes partibus esto;* id est, vincendis. „[Catull. *Brixia Veronæ mater amata* „*meæ;* id est, quæ amaris a Verona.] Causam vero quare hoc participium magis videatur perfecti, & præteriti esse temporis, videtur assignare Priscianus, inquiens lib. 8. *Itaque præteriti quoque perfecti vim habet verbum*, Est, *quod ostenditur, quando participiis præteriti junctum officio fungitur præteriti perfecti, per passivorum declinationem, vel similium passivis.* Hæc ille. Mihi tamen alia videtur potior ratio; solet enim contingere sæpissi-

dam istius urbis Bibliothecæ comparavit, altero Viri Amplissimi, & vere Optimi, quum viveret, Theoph. Hogersii. Idem de præcipuis suis testatur Gruterus, sed qui male item reponi voluit *coercendum*. Retinenda lectio præstantissimorum codicum, & exponenda, sicut a me factum. Nam & Græcis eadem locutio eodem sensu est usitatissima. Ael. *Var. Hist.* XIII. 2. ἔτισεν οὖν ὁ Μακαρεὺς οὐ μεμπτὴν τὴν δίκην, h. e. *nunquam a quoquam* deinceps *reprehensam.* Ant. Liber. *fab.* 30. ἄφατος ἔρως, *nunquam dictus* vel auditus, & idcirco *infandus amor.* Epict. *Enchir.* cap. 2. τὰ μὲν ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραποδίστα, τὰ δ᾽ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά. Ἀκώλυτα & κωλυτὰ sunt vel *nunquam*, vel *sæpe* ab aliis *inhibita*, atque adeo quæ vel *non facile*, vel etiam *facile, inhiberi queant.* Innuunt hæc aliquo modo futurum, sed tamen proprie & primitus præteritum notant, seu eo, quod vel factum sæpius, vel nunquam factum, tacite quasi significant, etiam deinceps vel faciendum vel non faciendum. Sed quia hæc consequentia aliquanto validior est in negativis, idcirco & in iis longe frequentior est hæc locutio.

pissime, ut narrando præsentibus utamur pro præterito. Terent. Andria; *ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum, circumspicio, nusquam.* Ibidem; *Funus interim procedit, sequimur, ad sepulchrum venimus, in ignem posita est, fletur.* Idem Phormio; *Persuasit homini, factum est, ventum est, vincimur.* Idem; *Ignotum est, tacitum est, creditum est.* [6] Hæc omnia præsentis temporis esse ostendunt alia præsentia. Sic illud Valerii Max. *Postquam in patriam revertitur.* Cicero ad Lucejum; *Qui tunc denique sibi avelli spiculum jubet, posteaquam illi percunctanti dictum est, clypeum esse salvum;* & illud tritum, *Hic situs est Phaëton.* Sed jam omnes abutuntur hoc participio de præterito cum verbo *Est:* sed cum aliis verbis [7] nullius esse temporis ostenditur; ut, *jussus feci, jussus facio, jussus non faciam.* Cicero ad Treb. *Quum ille tardior tibi erit visus, perferto.* Ibidem; *Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro venies, eique pollicitus fueris.* Juvenal. *Converso pollice quemlibet occidunt*, id est, quum convertunt. Cæsar 1. Gall. *Nam etsi sine ullo periculo legionis delectæ commissum cum equitatu prælium fore videbat*, id est, committendum, vel quod possit committi. Plinius lib. 2. *Lacus ad margines*

6. *Hæc omnia præsentis temporis esse &c.*] Præsentis est solum *Est*, at Præteriti, *Factum*, *Ventum.* At quare in superioribus non item dicitur, *Fletum est*, *Victi sumus &c.?* Nempe in narranda re præterita diversis hisce locutionibus, Præsens adhiberi videtur a Terentio in re longioris moræ, at Præteritum in re, quæ uno actu perpetrata, seu breviter confecta est. Veluti, *in ignem posita est*, *Ventum est.* At *Fletur*, *Vincimur* scil. causam utrimque dicendo, longioris erant moræ. Præterea Præsens Tempus, ut revera exsistit, ita & adhibetur sæpissime, tum in re jam Præterita, tum in Futura. Ipsum autem utrobique manet Præsentis significationis, ut jam sæpe diximus.

7. *Nullius esse temporis &c.*] At vero annon diversi est sensus, *obsecutus tibi venio*, & *obsecuturus tibi venio?* In quo autem diversitas illa est sita, nisi in solo Tempore adsignificando? Certum itaque, *jussus* in omnibus istis locutionibus Præteriti esse temporis, sicuti & præteritum notat. Sed & sic reliqua hic allata.

gines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, nec infusis augetur. Idem; *Anisum strangulationes vulvæ, si manducetur, sedat:* Et mox; *Portulaca alias manducata refrigerat intestina,* potuisset in utraque parte uti participio, vel verbo.

[8] *Amandus* non semper esse futuri subindicat Valla: *Ne-*

8. *Amandus non semper esse futuri*] Magna est de hac forma, & esse potest, controversia. Aug. Saturnius & Em. Alvarus negant esse Participium, hoc est, negant adsignificare ullum Tempus. Reliqui affirmant Futuri esse Temporis, nisi quod Sanctius more suo nullius certi Temporis, sed omnium, esse tradat. Ego vero nullus dubito, utcunque id jam paradoxum forsan alicui videbitur, proprie & primitus fuisse Præsentis Temporis. Ut ita statuam, facit primo Analogia derivationis. Manifeste enim deducitur a Particip. activo Præsenti, *amandus* ab *amans.* Si hæsitas, considera sis participia in IENS exeuntia, veluti *capiens*, *audiens.* Habes hinc eodem plane modo *capiendus*, *audiendus.* Immo ab ipso *Iens*, sicuti in obliquis casibus est *Euntis* &c. sic & *Eundus.* Admittit hanc derivationem Ursinus, qui in *Gramm. Instit. Sect.* VI. p. 873. meæ sententiæ acriter ceteroqui se opponit, & ideo hoc quoque argumentum rejicit, quia & alia dentur tempora a diversis plane temporibus formata, ut *Amavi* ab *Amas*, *Amaturus* vel a Supino *Amatu*, vel a Præterito *Amatus.* Prius plane est frivolum. Nec enim *Amavi* a secunda Persona Præsentis proprie derivatur, sed ab ipso Themate, terminatione O mutata in AVI. At Posterius habet hoc commune cum aliis Futuris, quæ apud Latinos a Præteritis fere derivantur. Certe ita *Amavero* ab *Amaverim*, *Amasso* antiquum & obsoletum ab *Amassim.* Sic ergo & *Amaturus* ab *Amatus* recte formes. Imperativa, quæ itidem Futura censet, & tamen a Præsenti Indicativi formata, Præsentis potissimum sunt Temporis, licet res, quæ imperatur in Præsenti, sit etiamdum futura. Distinguendum enim omnino inter Rem futuram, quæ nihil ad Grammaticam pertinet, & Tempus verbi Grammaticum. Recte ergo & illa a Præsenti Indicativi derivantur; neque vero Exempla isthæc idoneam nobis rationem præbent, quo minus *Amandus* Passivum probabiliter saltem statuatur ejusdem fuisse Temporis, cujus est *Amans* Activum, a quo manifeste derivatur. Porro plerumque Participium hoc adsignificat simpliciter Præsens Tempus, at rarissime ita simpliciter Futurum, sed sæpius id, quod fieri debet. Prætermittam nunc *Oriundus* h. e. originem habens ex certa Urbe; *jusjurandum* h. e. jus, quod juratur,

Nescio, inquit, *an dicendum sit Gerundium esse participium prae-*

tur, vel jurando sancitur: *Actio repetundarum* scil. pecuniarum, h. e. quae repetuntur. Manifeste haec tamen notant Praesens tempus. Neque aliter illa, quae sequuntur, Plaut. Epid. III. 3. 32. *Pugnis memorandis meis eradicabam aures hominum*, h. e. dum memorabam. *Persa* I. 1. *Ita fui miser, quaerendo argento mutuo.* Cic. *Famil.* II. 10. *Non eram minor ex contemnenda provincia, quum ex conservata.* XIII. 10. *Videor mihi in ipsa causa exponenda satis de probitate ejus dixisse.* *Offic.* III. 5. *Si nihil existimat contra naturam fieri hominibus violandis.* Nep. *Pelop.* c. 4. *Haec liberandarum Thebarum laus propria est Pelopidae.* Liv. I. 18. *Sicuti Romulus augurato Urbe condenda regnum adeptus est*, quod per imperfectum exponi debet. Nam sicuti Praesens Infiniti etiam imperfectum includit, ut jam supra probavimus, sic idem facit Participii Praesens, quod & ab Imperfecto Indicativi est formatum, ab *Amabam Amans*, *Faciebam*, *Faciens*, *Audiebam*, *Audiens.* Hinc jam *Amandus*, *Faciendus*, *Audiendus.* Sic porro Idem Livius I. 44. *Locus, quem in condendis Urbibus quondam Etrusci consecrabant.* c. 55. *Inter initia condendi hujus operis movisse numen traditur Deos.* Ex his etiam patet sensus verborum Livii in praefat. *Quae ante conditam condendamve urbem traduntur*, &c. Manifesta hic est distinctio Temporum, & quidem Praeteriti, ac Praesentis, ut recte exposuit Nannius *Miscell.* V. 2. & Sanctius in extr. hujus capitis. Nihil proinde opus emendatione, quam idem Sanctius tamen tentat, nec causae quicquam, ut contra Nannium assentiamur Ursino, qui *Observ. Philol. cap.* 12. tradit, *melius ex propria & communi illa Participiorum in DUS significatione exponi*, Ante condendam urbem *antequam condi deberet*, *ut adeo remotius tempus significet*, *quam alterum illud*, Ante conditam urbem. At vero propriam & vulgarem maxime horum Participiorum significationem esse Praesentis Temporis, ex allatis jam locis & innumeris aliis, (Vide hic Sanctium, & Voss. *Anal.* IV. 14. & Th. Linac. de *Emendat. struct. Latin. Serm.* lib. 1.) tum ex omni Gerundiorum, quae semper praesens Tempus notant, usu, satis superque constare nobis debet. Futurum vero, ut dixi, rarissime hac forma simpliciter significatur. Quae Vossius *Anal.* IV 11. duo sola loca, & ex Gellio quidem, adfert, non satis clare id probant. Certe non prius. Nam quod ait Gell. III. 10. *ad homines nascendos vim numeri septenarii pertinere*, pene idem est, ac si diceretur, ad homines in nascendi negotio consideratos, seu in nascendo, per omne illud hominis in utero formandi tempus,

præsentis temporis, *more Græcorum.* Et infra; *Unde in-dica-*

pus, constitutos. *Non capere se id* ait Ursinus. Sed hoc ex eo haud dubie oritur, quod non videt Verbum *Nasci*, quod origine sua est Passivum, ut ostendi infra ad III. 2. nota 2. extr. a me hic sumi, non de partu proprie, quo fetus editur in lucem, ut plerumque sumitur, sed de tota ejus formatione in utero, & gestatione usque ad partum. Quod illud ita hic in Gellio sit accipiendum, liquet utique clarissimum in modum ex ratione, quam addit, & quam non extendit ultra *septem* hebdomadas a conceptione, intra quas *totus homo in utero absolvatur.* Et ita fere apud Festum de fructibus, qui proferri incipiunt, *Nauscit*, *cum fabæ granum se Nascendi gratia aperit.* Ponitur immo hoc Verbum etiam pro Crescere de jam natis, ut apud Petronium *cap.* 4. *Eloquentiam induunt pueris adhuc nascentibus.* Quanto magis ergo de fetu in utero adhuc formando & crescente exponi hic poterit, si de pueris in virilem ætatem adolescentibus adhibetur hoc verbum? Neque aliter Horat. lib. II. *Sat.* 4. *Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ*, h. e. crescentes, quæ proinde tam diu *nasci* dicuntur, quamdiu nondum plenæ evaserunt. Præsentis ergo temporis sensu *nascendos homines* dixit Gellius, & sic eodem plane modo III. 10. *adolescendi corporis humani summum modum septem pedes esse* ait, h. e corpus hum. adolescere in tot summum pedes. Plane ut Varro de L. L. *lib.* 5. *Seculum longissimum spatium senescendorum hominum* dicit. Neque alter a Vossio prolatus Gellii locus XVIII. 6. *Matronam dictam esse a Matris nomine*, *non adepto jam*, *sed cum spe & omine mox Apiscendi*; liquido satis probat Futuri significationem. Nam ibi τὸ *Apiscendi* notat simpliciter actionem, quæ sperabatur, atque adeo erat Futura quidem forsan re ipsa, at Præsens in Spe, quæ plerumque respicit quidem futurum, sed cogitatione sua & desiderio rem habet præsentem: & ita hujus sive Participii sive Gerundii eadem est ratio respectu Temporis, quæ est Infiniti præsentis, quande jungitur Verbis *Volo*, *Promitto*, *Nego* &c. Vide *caput superius*: Vel, quæ est Nominum Verbalium. Certe quod ad significationem etiam Temporis, nullum est discrimen inter *spem adipiscendi*, & *spem adeptionis.* Sed tamen, si quis in hisce Futuri Temporis adsignificationem omnino agnoscat, non valde ei refragabor, præsertim quum eo sensu sæpius tandem posteriores hanc formam adhibuerint. Sulpic. Sev. *Cum polliceretur*, *nec hydriam farre*, *nec vas oleo esse minuendum*, h. e. minutum iri. Et, *si id fecissent*, *Dei præsidio tuendos.* Adde Priscianum *lib.* XI. qui *amandus* vertit ὁ φιλη-θη-

dicatur Gerundium eſſe participium præſentis. Idem ſentit Tho-

θησόμενος, *docendus*, ὁ διδαχθησόμενος &c. Sed nos uſum inveſtigamus temporis, quo Latinitas conſtituta eſt, & dein floruit: quo ipſo tamen non negaverim aliquot loca occurrere cum manifeſta Futuri ſignificatione in hac forma, ſed pauca. Sic enim Cæſar B. Civ. I. 72. *Movebatur etiam miſericordia civium, quos interficiendos videbat*, h. e. interfectum iri, interficiendos fore, vel debere neceſſario interfici, ſi ſcil. id fieret, quod flagitabant milites. Potuiſſet etiam dixiſſe, *quos interfici videbat*, pro, interfectum iri. Certe quando hæc Participia etiam Futuri in ſignificatione reperiuntur olim poſita, quum tamen raro id fiat, credi poſſit, non alia id fieri ratione, quam qua Præſens in Verbo tum Finito, tum Infinito, ſæpius, ut probavimus ſupra *cap.* 13. & 14. ad Futurum itidem denotandum adhibetur. Quapropter, utut hæc forma utrumque, & Præſens, quod certe frequentiſſime facit, & Futurum aliquando etiam ſignificet, tamen quia, quod vel inprimis hic obſervandum arbitror, etiam in ipſo verbo Finito & Infinito, quod proprie eſt Præſens, Tempus aliquando notat futurum, Futurum vero nunquam notat præſens, nullum idcirco nobis debet eſſe dubium, quin & hæc forma revera ſit ex duobus controverſis Temporibus vel maxime & proprie Præſentis Temporis, æque ac *amo*, *amare*, & *amari*, quæ item aliquando futurum notant. Adde quod ſicut in Activo tres ſunt formæ Infiniti, & totidem Participii, ut oſtendimus ſupra, ſic & hac ratione in Paſſivo erit conveniens, ut, quia ſolum eſt Præſens Infiniti proprium, *amari*, Participium quoque habeat ſaltem ſuum proprium & verum Præſens, *Amandus.* Nihil fere habet Urſinus, quo ſuam tueatur ſententiam, licet longum texat de his ſermonem, niſi id unum, quod raro hæc Forma reperiatur in Nominativo, quin officium vel neceſſitatem notet. In illo autem *caſu*, *tanquam themate ipſo*, *propriam vim vocum declinabilium quærendam eſſe:* atque adeo *primam & propriam horum Participiorum ſignificationem* cenſet *eſſe eam*, *quæ in hoc caſu FERE ſola reperitur.* Si *Fere ſola*, ergo Non Sola. Et ſane paſſim *oriundus & jusjurandum* occurrunt, quæ Præſentis aut imperfecti Temporis habent adſignificationem, certe Futuri nihil adſignificant. Sic *Volvendus*, ex Ennio apud Varronem L. L. *lib.* 6. *Clamos ad cœlum volvendu' per æthera vagit.* Et in Femin. apud Virgilium & Lucretium *Volvenda Dies*, *Glans* h. e. quæ volvitur. Deinde complura utique ſunt nomina in obliquis caſibus ſatis uſitata, at nominativum habentia nullum. Quod ſi ita ſe habet, tum vero

 nihil

Thomas Linacer. Clarius Donatus in illud Terentii; *Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono: mirando*, inquit, *id est, quum miror; & est participium.* Ego autem assero omnium temporum esse posse; ut, *legendis car-*

nihil argumenti est in eo, quod certa quædam significatio in Nominativo forsan minus frequenter reperiatur, ad eam prorsus etiam reliquis Casibus negandam. In quibus adeo certe frequens est illa Præsentis Temporis adsignificatio, ut Ursinus, quum nihil ferme Futuri in iis inveniret, maluerit omnia permiscere, & eandem Formam modo pro Participiis, modo pro meris Nominibus accipere, prout Tempus Futurum adsignificent, vel non adsignificent; aut Temporis ab aliis demum Verbis, quæ adduntur, adsignificationem repetere, quod plane putidum est, & sæpius a me jam refutatum. Quando Virgilius ait *Aen.* IX. 6. *Turne, quod optanti Divûm promittere nemo Auderet, volvenda dies, en, attulit ultro*, in his non *accipit* τὸ *Volvenda suum Tempus* a Præterito *Attulit*, sed manet Præsentis Temporis, sive *Attulit*, sive *Adferet*, sibi adjunctum habeat. Vide de aliis Participiis supra. Ceterum quemadmodum in superiori Nota 5. *pag.* 139. 140. docui, per præteritum ipsum, seu per id, quod jam factum est, aliquando designari, quid deinceps fieri debeat, vel futurum sit; sic & per hoc ipsum Præsens, quia quod revera jam fit, creditur etiam debere fieri, seu quia, quod debet omnino fieri, pene pro eo, quasi jam fiat, & cœptum sit, habetur, quodque cœpit fieri, etiam porro futurum creditur, hinc per illud ipsum, inquam, Præsens sæpe designatur officium & necessitas rei faciendæ, adeo ut nonnulli non esse Participium, sed Nomen tantummodo, officium & necessitatem designans, statuerint. Sic Cic. Famil. VII. 3. *Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in insidias incidendum, aut in victoris manus deveniendum, aut ad Jubam confugiendum.* Offic. I. 21. *Iis, qui habent a natura adjumenta rerum gerendarum, adipiscendi sunt Magistratus, & gerenda resp.* Vide & Voss. *Anal.* IV. 11. Sed & in eundem sensum Nomina quoque Verbalia aliquando adhibentur: ut apud Terentium *Andr.* II. 3. 26. *Puerum ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est.* Adelph. III. 3. 67. *Hi* (pisces) *mihi ne corrumpantur, cautio est.* Hec. IV. 4. 28. *Nulla tibi hic consultatio est:* h. e. cavendum mihi; non deliberandum tibi, quin statim arripias, quod offertur.

carminibus fuit poëta, legendis carminibus erit poëta. Virgil. *Volvenda dies en attulit ultro*, id est, quæ volvitur. Lucret. *Plumbea vero glans etiam longo cursu volvenda liquescit.* Terent. *Quod in opere faciendo operæ consumis tuæ.* Cicero de Senectute; *His enim ipsis legendis in memoriam redeo mortuorum.* Idem 2. de Divinatione; *Neque vero superstitione tollenda religio tollitur.* Idem 4. Epistolarum; *Gratiam nos quoque inire ab eo defendenda pace arbitrabamur.* Juvenal. *Provida Pompejo dederat Campania febres optandas*, id est, quas optare debuerat. ,, [Lucillius; *Lippus edenda acri assidue ceparius' cepa;*] ubi, *edenda* significat [9] præteritum; ceparius est lippus, comesa assidue acri cepa: quam ipsam sententiam sic Nævius extulit; *Cui cepe edendo oculus alter profluit.* Cic. *Sed res multis querelis de Repub. interponendis transacta est.* Plin. in Epist. *Abstinui a causis agendis.* Livius in prologo obscure dixit; *Ante conditam, condendamve urbem.* Quidam explicant; *ante condendam*, id est, paulo antequam conderetur. Mihi videtur, in ipsa ædificatione: aut fortasse legendum; *Ante conditam, condendove urbem.* Quæ vero hic solent addere grammatici de Gerundio adjectivo, & de Gerundivis, mera deliramenta sunt. Vide reliqua lib. 3. cap. 8.

9. *Præteritum*] Immo Præsens: *Edenda* enim *cepa* notat, dum edit assidue cepam.

Cap. XVI.

De natura & numero Præpositionum. Prope *Adverbium est, non Præpositio.* Propius *Nomen est, non Præpositio.* Proxime *Adverbium.* Pridie, Postridie, Procul, Usque, Versus, *non sunt Præpositiones.* [*Ut nec* Propter, Juxta, Secundum, Adversus, Secus, *in Notis.*]

Præpositio, etiam si postponatur, non desinit vocari *Præpositio*; ut Cæsar Scaliger videtur innuere: Nam

si grammaticum ordinem spectes, semper præponi debet; ut *transtra per*, expone *per transtra:* etiam in illis, *mecum*, *tecum*, *secum*.

Porro ex receptis a grammaticis præpositionibus rejeci: *Circiter*, *prope*, *propius*, *proxime*, *pridie*, *postridie*, *procul*, *secus*, *usque*, [1] *versus*, *versum*. Circiter Kalendas,

1. *Versus*, *Versum*] Addi his forsan & aliæ possent, certe deberent *propter*, *juxta*, *secundum*, *adversus*. Etenim *Propter* habet ipsam adverbii formam, & dicitur contracte pro *propiter*, a *propus* vel *propis*, unde & *prope*. Sic a *firmus*, *firme* & *firmiter*, a *durus*, *dure* & *duriter*, a *fortis*, *forte* & *fortiter*, a *suavis*, *suave* & *suaviter*, a *Circa*, *Circiter* &c. Construitur quidem plerumque, tanquam si esset Præpositio, sed id fit per Ellipsin veræ præpositionis *ad*, vel *ob*. Sallust. *Catil.* 59. *Ipse propter Aquilam adsistit*, h. e. propter ad Aquilam. Et sic plane pleraque, quæ hoc capite memorantur, explenda. Quando Plautus in Rud. prologo v. 34, ait, *ibi habitat Dæmones in agro atque villa proxima propter mare*, pleonasmus est per αὔξησιν quandam, qua non tantum dicitur habitare propter ad mare, sed etiam in villa proxima ad mare. Neque aliter τὸ *Prope*, unde illud *Propter* descendit, & quod item, ut Præpositionem, sæpe Accusativo junxerunt Veteres, explicatur. Sed manifeste Adverbium est τὸ *Propter* apud Terent. in Adelph. IV. 2. 37. *Ibi angiportum propter est*, h. e. ibi in propinquo est angip. Sic Tacitus *Anal.* IV. 54. *Cum propter discumberet. Et* Phædrus *fab.* 37. *propter volans.* Similiter *Iuxta*, & *Iuxtim*, non Præpositiones sunt, sed Adverbia, derivata a *jugo*, *juxi*, pro quo posteriores *jungo*, *junxi*, dixerunt; quæ proinde significant *prope*, tum *post*, & *æquali modo*, Mela I. 19. *Æstus hiememque juxta ferens.* Sall. *Jug.* 85. *Me vosque in omnibus juxta geram.* Cap. 95. *Literis Græcis & Latinis juxta eruditus.* Tac. *An.* I. 6. *Juxta periculosum, ficta seu vera promeret.* Hinc sæpe etiam sequitur *ac*, vel *atque*. Liv. I. 54. *Absentium bona juxta atque damnatorum divisa sunt.* Sall. *Jug.* 45. *juxta ac si hostes adessent, vallo fossaque munire castra.* Immo & præpositio *cum*. Plaut. *Pseud.* IV. 7. 62. *juxta cum ignarissimis scio.* Persa. V. 3. 75. *juxta tecum æque scio.* Sall. *Catil.* 58. *juxta mecum omnes intelligitis.* *Secundum* ejusdem est generis & naturæ, cujus *primum*, *multum*, *plurimum*, &c. h. e. non modo non est Præpositio, sed neque Adverbium. Quid ergo? Est Nomen adjectivum, neutrius Generis, cujusmodi quamplurima usurpantur ἐλλειπτικῶς, ut si

das, circiter meridiem, octavam circiter horam, non pro-

ſi eſſent Adverbia: hoc vero etiam duplici plerumque Ellipſi, ut ſi eſſet etiam Præpoſitio. *Plerumque* dico, quia occurrit etiam ut Adverbium, cum ſignificatione *ſequendi*, unde ortum eſt. Plaut. Amphit. II. 1. 1. Am. *Age, i tu ſecundum.* SO. *Sequor, ſubſequor te.* Mil. Glor. IV. 8 39. *Nos ſecundum ferre per urbem hæc omnia*: h. e. ut patiamur illos præcedere, & ſic nos ſubſequamur. Denique *Adverſus*, *Adverſum*, & *Exadverſus* revera ſunt Adverbia, cum præpoſitionibus compoſita, ſi ſimplex *Verſus* vere eſt, ut eſt, adverbium: quod & ſunt illa, quæ cum aliis Præpoſitionibus & τῷ *Verſus* occurrunt compoſita, ut, *Prorſus* & *Prorſum*, *Rurſus* & *Rurſum*, denique & *Surſum*. Si vero accuſandi caſum illa penes ſe habent, eo ſignificatur, iſtic, æque ac in Simplice *Verſus*, eſſe Ellipſin, & quidem repetendæ præpoſitionis *ad*, quæ in compoſitione apparet; plane ſicuti Præpoſitio, quæ in Verbis comparet, cum ſequitur illius Caſus, ſolet vel repeti, vel per Ellipſin ſupprimi. Miror certe Urſinum, qui Verba etiam Neutra regere Accuſativum cenſet, vi Præpoſitionis cum illis compoſitæ, ſine ulla Ellipſi, quod ergo non tradat & hic, τὸ *Adverſus* æque eſſe Adverbium ac *Verſus*, at quando additum ſibi habeat Accuſativum, regere Eum, non ſua Adverbii, ſed Præpoſitionis ſecum compoſitæ, vi: idque potius, quam ut *Verſus* dicat eſſe Adverbium, *Adverſus* vero Præpoſitionem, tantum propter Accuſativum, qui ſæpe etiam τῷ *Verſus* adjungitur. Hæc autem vocula *Adverſus* reperitur non modo cum Accuſativo, ſed & cum Dativo, conjuncta; certo pene indicio, neutrum horum caſuum proxime ab ea regi. Nam ſicuti Nep. Hann. c. 4. *Scipio apud Trebiam adverſus eum venit*: ſic. Plaut. *Caſin.* II. 8. 29. *Cum ei adverſum veneram*, & *Trin.* III. 2. 98. *Qui ei adverſus venerit.* Sed & ſine caſu ullo. Salluſt. *orat.* 1. ad Cæſ. *Quoniam neque adverſus, neque a tergo, aut lateribus tuta ſis.* Ceterum his quoque ſe opponit acriter Urſinus *Sect.* VII. pag. 1047.-1048.. ſed talibus rationibus, ut ex ſe ipſo aliis in locis, refutari abunde queat, & res recidat tandem in unam de nomine controverſiam, utrum illæ *Præpoſitiones dici meruerint uſu*: utque adeo harum me diſputationum plane tandem tædeat, tanquam prorſus inutilium. Dicit *ſibi Ellipſes, quæ præter neceſſitatem ſtatuuntur, neque unquam ſupplentur, eſſe ſuſpectas.* Neſcio quid *neceſſitatem* vocet. Oſtendi quatuor illa, *Propter*, *Juxta*, *Secundum*, & *Adverſus*, origine ſua & natura eſſe potius Adverbia, & conſtrui etiam, ut adverbia; Agnoſcit utrumque Urſinus, ſed *induiſſe* ait *Præpoſitionis*

nis naturam: scilicet quia etiam quasi Præpositiones proxime cum Accusativo junguntur. At quæ est Necessitas, idcirco eas voculas habere etiam, & potissimum, pro Præpositionibus, quum tam frequens in Lingua Latina sit Ellipseos usus? Sumamus duo hæc, *Propter*, & *Adversus*: Quum passim non Adverbia tantum, *Prope*, *Proxime*, sed & Adjectiva *Propior*, *Proximus*, cum Accusativo construantur, & necessario per Ellipsin explicentur, quæ ratio est, quare non & vocabulum *Propter* inde derivatum, quod formam & speciem omnem habet Adverbii, eodem modo constructum, eodem etiam modo explicetur? Immo quæ ratio est, quare *Propter* a *Prope* Adverbio derivatum, minus haberi debeat pro Adverbio, quam *Circiter* habetur, quod tamen eodem modo, sed a *Circa*, quæ Præpositio esse creditur, derivatum est, & fere ubique, æque ac *Propter*, cum Accusativo construitur? Similiter si *Versus* est & manet Adverbium, licet sæpissime Accusativo præmittatur tanquam Præpositio, quidni & inde Compositum *Adversus?* Verum, ait, in hisce *Propter* & *Adversus* nusquam occurrit nobis suppleta Ellipsis Præpositionis *Ad*, quæ aliquando reperitur suppleta in *Versus*, *Prope*, *Proxime*, *Circiter*, &c. Sed quid? si respondeam ipsius Verbis ex *Observ. Philol.* cap XII. p. 231. *Non si nostris temporibus verba* (supplementa) *hæc non exstent, necessario hinc consequi, nec apud Vetustiores illos, quorum paucissima ad nos pervenere, ea exstitisse.* Deinde vero innumeræ prorsus reperiuntur utique & admittuntur ab omnibus Ellipses, quarum tamen supplementa nusquam invenies. Censet ipse, ubi de Adverbiis agit, *falso omnino Adverbiis accenseri*, *Mane*, *Pessum*, *Rite*, *Admodum*, *Nequaquam*, *Obiter*, &c. quia Nomina certorum Casuum illa sint: sed &, *tolerabilius* quidem *haberi pro Adverbiis*, *Actutum*, *Parum*, *Sæpe*, *Nimirum*, *Nequiquam*, *Cur*, *Quin*, &c. ea tamen *non magis vera esse Adverbia*, quam *Facile*, *Nimium*, &c. immo addit, *nec diversam literaturam*, seu obsoletam declinationem, *nec Syncopen vel Apocopen* in quibusdam eorum, *naturam vocum immutare proprie posse*, quo minus maneant, quod naturâ sint, Nomina. Sed tamen non possunt illa ut Nomina explicari, nisi insolita seu paradoxa pene statuatur Ellipsis, cujus certe supplementum nusquam reperiatur. Nam ubi occurrit *Mane tempus*, *ne quaquam ratione*, *Actutum negotium*, *Ne quiquam* vel *quoquam modo?* Quanto hisce jam lenius & probabilius est, *Propter Aquilam* accipere positum eadem Ellipsi, qua dicitur *Prope Aquilam*, *Proxime Aquilam*, unde τὸ *Propter*, & quidem solita Adverbiis forma, derivatur: *Adversus Urbem*, eadem Ellipsi, qua *Versus Urbem?* Accedit quod illa, quæ Adverbiorum

rum ordine Ursinus movit, inque Nominum classem retulit, vix alio in Casu aut Constructione usquam occurrant, ut adeo, eandem semper formam retinentia, *Adverbiorum naturam* quoque videantur induisse, magis certe, quam *Propter* &c Præpositionum. Quod si nunc morosior quispiam Ursinus Ursino ingereret, Nomina isthæc sine ulla majore Necessitate per varias Ellipses explenti, *sibi Ellipses, quæ præter Necessitatem statuuntur, nec unquam supplentur, esse suspectas*, qua, quæso, ratione tueretur suam de illis Adverbiis sententiam, ut non simul meam de his Præpositionibus firmet contra eandem objectionem? Deinde ait, *non ex prima facie aut origine de vocum genuina sede temere judicandum.* At qua aliâ ratione tot ille voces Adverbiorum classe excludit? Hoccine ergo uti argumento illi licet, aliis non licet? An non miraris, Lector, tam contrariam agendi rationem in simili plane casu? Ego vero vix dubito, haud aliam esse ejus causam, quam quod Vir Doctus quatuor illas voculas suos inter Auditores semper pro Præpositionibus habuerit, idque nunc demum mutare, indecorum sibi duxerit. Quod ad me, facile patior, illas *dici* quoque *Præpositiones*, mallem tamen dici, eas construi usu ipso proxime cum Accusativo, tanquam Præpositiones. Neque enim ex usu & constructione solâ vocum, judicandum de earum natura, sed vel maxime ex Analogia derivationum. Ipse in Adverbiis non vult naturam vocum mutari ex usu, neque ex Syncope usu confirmata: & in *Observ. Philol. cap.* XI. recte autumat, *distinguendum diligenter inter significationem, & significandi modum*, h. e. rationem. Hæc ex Analogia, illa ex Usu cognoscitur. Ceterum *Propter* quando causam (Vide mox Nota 4.) notat, veluti *Feci hoc propter Te*, expleverim illud propter ob Te, vel quod ad Te, h. e. maxime, proxime tua causa. *Secundum Deum* notat ad secundum locum post Deum. Durior etiam, fateor, in aliis constructionibus hujus voculæ est Ellipsis, quia duplex statui debet, & quia usu ipso paulatim longius a prima origine & analogia abiit vocis significatio, ideoque nulla expletæ istius Ellipseos exempla occurrunt. Sed hoc non mutat naturam vocabulorum. Quando dicitur *Plus millies id audivi*, certissimum est, expleri id debere hoc aut simili modo, *audivi, id usque ad negotium plus, quam est millies audire.* At ubi hoc ita expressum reperitur? Et tamen vel sic τὸ *Plus* est & manet Adjectivum. Si quis tamen τὸ *Secundum* malit ita accipere, ut exuerit paulatim usu ipso Adjectivi naturam, & induerit illam Præpositionis, per me id licet. In reliquis, *Iuxta* & *Adversus*, nulla objicitur nobis hæsitatio, quæ aliquam habeat speciem. Adde his *Clam*, & *Clanculum*, quæ miror etiam pro Præpositionibus ha-

probant *circiter* esse [2] præpositionem; nam deest, *ad*, vel *in*. Cicero Attico lib. 10. *Verum hæc in Arpinati ad sextum circiter Idus Majas non desleamus.* *Prope*, adver-

bium

haberi. Diserte tamen Ursinus To. 1. p. 1071. contra Priscianum contendit esse Præpositiones, & To. 2. p. 434. *Clanculum plane Præpositionem* esse affirmat. Rationem si quæras, unica hæc est, quia apud Terentium in Adelph. I. 1. cum Accusativo reperitur constructum, *clanculum Patres*, licet plus centies alibi, ut adverbium, absolute positum occurrat, & licet sicut *commodum*, *commodo*, *postmodum*, *postmodo*, sic & *clanculum*, *clanculo* dicatur ipso teste To. 1. p. 993. At eadem ratione etiam *Intus*, *Cominus* &c. deberent esse Præpositiones, quia Plautus dicit *intus domum*, Propertius, *agrestes cominus ire sues.* Et tamen non sunt, neque ex ipsius sententia To. 1. pag. 988. Quæ vero istius discriminis causa? Nulla, nisi arbitrium merum. Dicet forsan, nusquam nunc reperiri præpositionem aliam, qua suppleri possit Ellipsis, inter *clam* vel *clanculum*, & Casus, qui regi ab his creduntur, interjectam. At ubi hoc monstrabit factum in τοῖς *intus*, *cominus*, *pridie*, *postridie*? Et tamen hæc posteriora, licet cum Accusativis, *Nonas*, *Idus* &c. construantur passim, absque *Ante* vel *Post*, quibus suppleri illa constructio debeat, *Præpositionibus sine dubio neutiquam accensenda* tradit To. 1. p. 1062. Priscianus vero *lib.* XIV. multa etiam alia ex Præpositionum in Adverbiorum ordinem refert. Veluti *extra*, *infra*, *contra*, *citra*, *supra*, & hæc quidem non male forsan. Naturam autem utrorumque hanc esse ait apud Græcos, quod *Adverbia quidem derivativa possint esse*, at *Præpositiones positivæ*, *id est*, *primitivæ*, *sint omnes*. Deinde quod Adverbia sint, quæ *certam aliquam habent significationem etiam per se posita*, *quod Præpositiones habere nolint per se prolatæ*; ut &, quæ *componi non possunt*, *cum omnes Præpositiones apud Græcos & componi & apponi soleant*. Similia vero Adverbia Græci habent, vel potius Nomina, quæ casibus certis præmissa, videntur construi tanquam Præpositiones, licet id minime sint. Sic εὐθὺ τοῦ ἅδου. Ael. *Var. Hist.* IX. 18. *rectâ ad inferos.* Et ἀπεκρίνατο πάντων ἐναντίον, *coram omnibus*, Isæus orat. 1. ubi pessime vertitur.

2. *Præpositionem*] Construitur etiam cum ablativo. Sulpicius ad Cicer. *Famil.* IV. 15. *Circiter hora decima noctis.* Inepte autem Vossius *Anal.* IV. 22. *circiter* dictum putat, quasi *circa*, vel *circum iter*, quum usitatissima hæc sit forma & terminatio Adverbiorum aliunde derivatorum, sicuti modo ostendimus in *propter*.

bium est, quasi *pro pedibus:* accipitur pro *fere*, aut *proxime;* & fuit aliquando nomen *Propus*, *a*, *um*. At dices, sæpe legimus; *Prope montes consistere; Prope ripam Anienis;* &, *Prope metum res fuerat; Prope seditionem ventum est.* Sed in his omnibus [3] deest *ad*, ut jam dicemus. Quid? quod jungitur [4] ablativis cum *Ab;* ut Cicero; *Prope a Sicilia.* Plin. *tam prope a muris habemus hostem.* Idem: *Prope ab origine.* Cicero; *Prope ab domo detineri. Propius*, non solum non est Præpositio, sed nec Adverbium quidem, nam *Melius*, *Pejus*, *Propius*, Nomina sunt adjectiva, ut diximus, cum de accusativo egimus, & in Κατά. Quare quum legis; *propius urbem; propius mortem abest;* deest, *ad*. Cicero Finib. *Sed ut ad ea propius, Cato, accedam.* Idem 1. Natur. deorum; *Ad similitudinem enim Deo propius accedebat humana virtus.* Idem in Partitionibus; *Accedere propius ad sensum alicujus.* Dicimus etiam; *propius ab aliquo loco stare. Stellæ aliæ propius a terris, aliæ remotius ab eisdem principiis.* Hæc Cicero de Natur. deorum; ubi nescio, cur Grammatici non annumerent præpositionibus illud *remotius*, ut *propius;* quum nulla discriminis ratio inter hæc duo inveniri queat. Cur non etiam dicas, *propius* esse præpositionem dativi: ut in illo Virgilii; *propiusque periclo it metus.* Et 2. Georg. *Propius stabulis.* Et 3. Georg. *Et faciem tauro propior.* „[Et Livii lib. 4. „*Hoc propius vero est.*] *Proxime*, adverbium semper est: neque obstat illud Cicer. *Habere exercitum quam proxime hostem;* nec Varronis, *Proxime januam;* nec Livii, *Proxime morem:* nam idem Cicero dixit; *Proxime accedere ad verum.* Et idem cum ab-

3. *Deest ad.*] Nep. *Phoc.* c. 2. *Cum prope ad annum octogesimum secunda pervenisset fortuna.*

4.] *Ablativis cum Ab.*] Et cum *In*. Liv. I. 14. *In ipsis prope portis bellum ortum*, h. e. ferme. Quo ipso sensu etiam Liv. III. 2. *Legati prope violati sunt.* Et I, 23. *Civili simillimum bello, prope inter parentes natosque.* Quum ita in hac voce augeatur significatio, nihil mirum, etiam in *Propter* causam ad finalem notandam id factum, salva tamen utriusque natura.

ablativo, *Proxime a Lacyde solo retenta est.* Livius lib. 1. *Is ducit exercitum quam proxime ad hostem potest.* Ubi legitur in Sallustio, *Proxime Carthaginem Numidia appellatur*, Fronto legit, *Proxima Carthagini Numidia:* Et infra, *Proxime Hispaniam*, Fronto legit, *Proximi Hispaniæ.* Cicero pro Milone; *Proxime ad deos accessit Clodius:* Lambinus legit; *proxime deos.* Vide in Thesauro *Quam proxime*, & *Prope ab.* Sed quid in his moramur, si [5] nomen ipsum *Proximus* invenitur cum accusativo? An dices esse præpositionem, *Proximus, a, um?* Plaut. Pœn. *Proximus te sum.* Cicero Attic. lib. 1. *Proximus Pompejum sedebam.* Alii legunt; *Proximus Pompejo:* sed illa lectio verior. Itaque dicimus Latine; *Proximus Pompejo, Pompejum, ad Pompejum, a Pompejo, post Pompejum.* Ovid. *Proximus ad dominam, nullo prohibente, sedeto.* ,, [Potest etiam in *Proximus*, subaudiri *Secundum*, ,, *Propter.* Plautus Rud. prolog. *In agro atque villa pro-* ,, *xima propter mare.* Idem Capt. act. 2. sc. 1. *Secundum* ,, *patrem tu es pater proximus.*] *Pridie Nonas, Pridie Kalendas*, non indicant, *Pridie* esse accusativi præpositionem, quum legamus apud Ciceronem; *usque ad Pridie Kalendas;* & apud Plin. *ad pridie Idus Septembres.* Sed in Kalendas, & Idus, & Nonas, deest *ante.* ut sit; *pridie ante Nonas:* ubi [6] pridie ablativus est a die; quasi dicas,

5. *Nomen ipsum proximus &c.*] Sic Sall. *Jug.* 49. *Dextro latere, quod proximum hostes erat.* Gell. III. 2. *Dies qui proximus eam noctem illucescit.* Pl. Poen. V. 3. 1. *qui te proximus est.* Livius VIII. 32. *qui proximi forte tribunal steterant.* Ubi vide Gronovium Patrem. Sed & ita *Propior.* Sall. eod. cap. *propior montem.*

6. *Pridie ablativus est &c.*] Immo *pridie* & *postridie* dicuntur conjunctim, eadem utrumque ratione, qua *die crastini, die perendini, die septimi* Pl. Persa II. 3. 8. Neque aliter se res habet in *Quotidie.* Non ergo illud *pridie* ex duobus constat Nominibus ablativi Casus, quorum alterum sit *pri* h. e. primo, a *pris*, alterum *die*, ut etiam sentit Georg. H. Ursinus *Observ.* cap. 8. Sed ex Genitivo *Pris*, elisa litera S, & Ablativo. At Vir Doctus in *Instit. Gramm. Sect.* VII. p. 921. mavult confugere ad metaplasmum declinationis, ut scilicet *posteri, quoti*, &c. fuerint itidem Ab-

cas, *primo die*, vel *priori die ante Nonas*. „[Justinus „lib. 2. *Pridie constitutam diem*; ubi palam est subaudi-„ri *Ante*.] *Postridie ludos Apollinares*, dixit Cicero. Et Sueton. *Postridie nundinas*, deest, *post*. Cicero Terentiæ: *Quid causæ autem fuerit postridie intellexi, quam a vobis discessi*; id est, postquam, posteaquam. 7 *Procul urbem*, dixit Curtius. & Livius *Locus procul muros*

Ablativi, quasi a *posteris*, *quotis*, pro *posterus*, *quotus*. *Supplementum* autem Sanctii, quod est *Solis*, *si non respuant*, *certe non admittunt*, ait, phrases *pridie* & *postridie ludorum*. Ego vero sic eas suppleo, *Die pris Solis ante tempus*, vel *diem*, *ludorum*, *Die posteri Solis post diem ludorum*. Durius adhuc est, *Postridie ejus diei* apud Cæsarem B. Gall. I. 23. h. e. die posteri Solis post tempus ejus diei: nisi malimus hoc abusui adscribere orto ex similium cum Genitivo constructionum usu. Solent autem in hisce τὰ *Ante* & *Post* ita omitti per Ellipsin, ut liquet ex die designando per Kalendas, Nonas, & Idus. Illud vero de Metaplasmo nullam meretur responsionem. Ceterum *Pris* antiquum est, unde *prior*, *primus*, & *pristinus*, quod notat idem quod *prior*. Cæs. B. Gall. IV. 14. *Milites nostri pristini diei perfidia incitati*. Ubi Vide Notas. Derivatur autem *Pris* a Gr. πρὶ seu πρὶν.

7. *Procul urbem*] *Procul* manifeste est Adverbium, & dicitur, ut *simul* a *similis*, *facul* a *facilis*, sic illud a *procilis*, quod a *procello*, h. e. porro moveo, pello, derivat Vossius in *Etymol*. Ego vero derivem illud potius ab antiquo *Procio*, h. e. promoveo, provoco. Unde *Procitum* in Supino, & *Procitare*, apud Festum: immo & *Procus*, & *Procax*, h. e. qui petit & elicit quid ab alio. Certe Analogia Derivationis id postulat. Nam ita a *facio Facilis*, a *doceo Docilis*, ab *ago Agilis*, &c. Ceterum hisce derivationibus adversari videtur, qnod Viri Docti, etiam in Lexicis, *procul* tradunt poni quoque pro *prope*, secuti in eo Servium, qui ad Virg. *Eclog*. VI. 16. *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant*, notat, *Procul*, *modo Prope*, *i. e. juxta*. *Nam ideo intulit*, *Tantum capiti delapsa*, *ut ostenderet non longius provolutam coronam*. Et sic Idem Virg. Aen. VI. 10. *At pius Aeneas arces*, *quibus altus Apollo Præsidet*, *horrendæque procul secreta Sibyllæ*, *Antrum immane*, *petit*. Nec enim longe, sed prope aberat hoc antrum a Templo Apollinis. Sic qui tam prope abest, ut alterius sermonem privatum cum alio habitum audire possit, dicitur tamen *procul* esse. Ter. Hec. IV. 3. 1. *Quem cum istoc sermonem habueris*, *procul hinc stans accepi*. Simi-

ros satis æquus agendis vineis fuit. Nescio an alibi reperiatur *procul*, cum accusativo, sæpissime cum ablativo; ut, *procul mari Oceano*, *procul dubio*. „[apud Lucret.] *procul ambitione*, *procul discordibus armis.*] Exempla non adscribam cum præpositione, quia sunt innumera, & cuilibet in promptu; „[8] [ut verisimile sit „Curtium scripsisse, *Procul urbe*; Livium, *Procul nu-* „*mero.*] *Secus decursus aquarum*, Latinis inauditum est: [9] semper autem adverbium esse censeo: ut, *Recte*, *an se-*

militer in Eun. III. 4. 10. At verum est quidem, *Procul* dici etiam de spatio non ita longo; sed tamen semper notat separationem ac remotionem ex suo loco in alium, quæ separatio seu propulsio, sive in breve spatium, sive in longum, semper fit procul; immo ipsa illa brevitas spatii, pro rei, de qua agitur, natura, considerari & dici potest longa. Sic quando Terentius *Eun.* II. 3. 43. ait; *continuo accurrit ad me, quam longe quidem.* Et III. 5. 61. *ubi paratum est convivium? Apud libertum Discum. Perlonge est:* utrobique breve intelligitur spatium, sed quod istis in rebus erat, aut videbatur, satis longum.

8. *Ut verisimile sit.*] Hæc videntur a Scioppio, licet ita quoque edant Patavini, statim subjecta superioribus exemplis de Ablativo, cujusmodi plura refert Rivius ad Sallust. *Jug.* cap. 89. In eadem porro sententia de hisce locis Curtii & Livii, usuque vocis *procul*, est Vossius *Anal.* IV. 22. Mox in hisce Scioppianis repone *muro* pro *numero*, quod tamen Ed. Patavina quoque exhibet.

9. *Semper autem adverb. &c.*] Recte, sicut & alia ejusdem terminationis, veluti, *Intus*, *Subtus*, *Versus*, *Rursus*. Adhibetur tamen aliquando, ut præpositio, constructum cum Accusativo, ut ostendit Vossius *Anal.* IV. 22. Nec tamen ideo, ut Idem sentit, est vera Præpositio, quum diserte Charisius *Adverbium esse* affirmet, & constructionem illam *fatuam ac sordidam* pronunciet, atque ipse Vossius *rectius ea abstineri* censeat, *utcunque semel atque iterum EXCIDERIT Bonis Scriptoribus*: e contrario plus millies etiam apud optimos Scriptores occurrat ut Adverbium, modo absolute positum, modo ad sequens *Ac*, *Atque*, aut similes particulas, relatum: sed & hinc Composita *Extrinsecus* &c. manifesta sint Adverbia. Adde, quod etiam comparetur, ut alia quædam Adverbia; nam a *secus* habemus *Secius*, ut a *diu*, *Diutius*, *penitus Penitius*, *prope Propius* &c. Quando ergo constructum fuit cum Accusativo, factum id per Ellipsin veræ præpositionis *ad*, plane ut *Iuxta* & *Secundum*. Ergo *secus viam*

ſecus facias, *nihil ad nos.* Plaut. *Quid diximus tibi ſecus*, *quam velles?* Citat Eraſmus ex Plinio; *ſecus fluvios*, lib. 24. Sed in correctis legitur, *ſecundum fluvios.*
„ [Chariſius lib. 1. *Secus adverbium ſignificat Aliter:*
„ *unde naſcitur Secius*, ἀλλοιοτέρως. *Cæterum id quod vul-*
„ *gus uſurpat*, *Secus illum ſedi*, *hoc eſt*, *ſecundum illum;*
„ *& fatuum*, *& ſordidum eſt.* Plebem quidem Roma-
„ nam ſic loqui ſolitam, ex illo apparet, quod affert
„ *Quinctilianus*; *Cæcus conductus eſt ſecus viam ſtare.*]
Uſque nihil aliud ſignificat, quam continue, aut perſeveranter; Terent. *Andr.* 2. 1. 3. *Animus uſque antehac attentus*; qua in parte Donatus valde laborat, & nihil explicat. Quum legis; *uſque Romam*; & *uſque Roma*, deeſt ſemper præpoſitio. Catull. *hunc ad uſque locum*: quod ita frequens eſt, ut probatione non indigeat. *Romam verſus*, & ſimilia, præpoſitiones non ſunt; neque *verſum*; [10] quod probant *adverſus*, & *adverſum*. Cicer. lib. 4. epiſt. 12. *In Italiam verſus navigaturus erat.*
„ [Plaut. Epid. *Cœpi verſum ad illas accedere.* Livius
„ lib.

viam eſt conciſe dictum, pro, *ſecus ad viam.* Similiter *ſecus decurſus aquarum*, quod eſt ex Pſalmo. 1. Vulgatæ Verſionis. Urſinum, qui *Sect.* VII. p. 1049. neque hoc admittit, & ſatis inepte requirit locum, ubi *Secus ad* reperiatur conjunctum, quum ipſa illa conſtructio τοῦ *Secus* cum Accuſativo vix bis vel ter in univerſum in locis integris & indubiis occurrat, ſuis præjudiciis relinquo: maxime quum & ipſe alibi (pag. 347.) Adverbium eſſe pronunciet. Derivatur autem τὸ *ſecus* vulgo a Gr. ἑκὰς, *procul*, idque auctoritate quorundam Veterum, & Caſauboni ad Sueton. *Tib.* 2. Sed refutat id Feſtus, & ſine dubio verius deducitur a Verbo *Sequor*, unde & *Secundus*, h. e. Proximus, & dein, Alius a Primo. *Uſque*, quod ſequitur, formatum eſt a Græco ὥσκε, vel ἕωσκε, *uſquedum*, *donec.* Atque adeo neque illud Præpoſitionibus accenſeri poteſt. Plaut. Pœn. III 1. 31. *ubi bibas*, *edas de alieno*, *quantum velis uſque affatim*, h. e. uſque ad tantum, quantum velis.

10. *Quod probant adverſus &c.*] Sentio & ipſe *verſus* & *verſum*, non eſſe præpoſitiones, ſed tamen non probari illud ex compoſitione voculæ *adverſus.* Nam & præpoſitiones cum præpoſitionibus poſſunt eſſe compoſitæ. Veluti *Inante*, & alia. Vide Voſſium *de Anal.* IV. 23.

„lib. 7. *Romano corvus in galea consedit in hostem ver-*
„*sus.*]

CAP. XVII.

De Adverbiorum natura, & differentia. Præcipue Verbis junguntur. Adverbiorum divisio per terminationes & significationes. Interjectiones.

Adverbium est dictum, quasi *ad verbum*, quod sit quasi verborum adjectivum, & modus; ut, *bene currit.* Adjungitur tamen & aliis partibus; ut, *bene doctus*, *valde mane*, *semper Deus*, *semper lenitas.* Formas ejus adnumerare ad Grammaticum non pertinet: pertineret tamen, si fines adverbiorum recenserentur; ut quum alia finiuntur in IM, ut *punctim*, *cæsim*, *membratim*; alia in US, *subtus*, *intus*; alia in O, *cito*, *profecto*; in AS, ut *alias*, *cras*; *in* I, *ubi*, *ibi*: in E, *bene*, *pulchre*, *sane*; in ER, *duriter*, *fortiter*; & sic deinceps. Significationes vero adverbiorum enumerare [1] magis Philosophi est, quam Grammatici; quia Grammatici munus non est, teste Varrone, vocum significationes indagare, sed earum usum. Propterea nos in Arte hæc prætermisimus: sed ne hic aliquis forte ea desideret, utcumque dicentur.

Affirmandi sunt, *Certe*, *næ*, *quidni*, *quidem.*

Negandi, seu prohibendi, *Non*, [*Ne*,] *haud*, *minime*, *nequaquam*, [*neutiquam.*]

Loci, *Hic*, *intus*, *foris*, de quibus copiose in Arte.

Temporis, *Diu*, *cras*, *nuper*, *dudum.*

Quantitatis, *Valde*, *nimis*, *satis*, *perquam*, *impense.*

Qualitatis, *Bene*, *pulchre*, *eleganter*, *nimis.*

Comparandi, *Magis*; nam cætera, ut *melius*, *doctius*,

1. *Magis Philosophi*] Immo *Philologi*, Sed sic haud dubie voluit Sanctius, quamvis & in Salmanticensi ac Patavina Edd. legatur *philosophi.*

ctius, Accusativi sunt, in quibus deest τὸ, ut sæpe monuimus, & in Ellipsi late.

Congregandi, *Una*, *pariter*, *simul*, *conjunctim.*

Demonstrandi, *En*, *ecce*, quamvis hæc potius sint soni inarticulati.

Vocandi, *O*, *Heus:* sed soni potius, quam partes orationis.

Dubitandi, seu Eventus, *forte*, *fortasse*, *forsitan*; quamvis hic sint tres dictiones, *Fors sit an.*

Remittendi, *Vix*, *sensim:* Hortandi, *Eia*, *age*, *agite*, *agedum*, [*quin.*]

Interrogandi, *Cur*, *quare*, etsi hoc sit *Qua de re*, „[*Ubi*, *unde*, *qua*, *quorsum*, *quo*, *quando*, *quoties.*]

Jurantis, *Hercle*, *Medius fidius*, *Ædepol*, *Æcastor*; nisi malis nomina appellare.

Ordinis, *Deinde*, *deinceps.* At vero *Primum*, *primo*, *Secundum*, *secundo*, [2] nomina sunt ubique.

Numerandi, *Semel*, *bis*, *deinde*, *deinceps*, *centies*, &c.

Græci, quas nos vocamus Interjectiones, inter Adver-

2. *Nomina sunt ubique.*] Hujus generis etiam alia sunt hic notata. Veluti *Alias*, de quo Grosip. *Parad. Ep.* I. qui tamen male facit in *Iud. de stilo Hist.* quod tam acerbe invehitur in Viros Doctos, qui *alias* pro *alioquin* usurpaverint, ut, quod eo sensu vix de plebe literatoribus sit dignum, & tantummodo significet, vel alio tempore, vel alio loco. Fateor equidem, potissimum de tempore usurpari voculam, & tunc intelligi *horas*. Sed & intelligi simpliciter *res* quascunque, patet ex Plauti *Epid.* IV. 1. 39. *Ille eam rem sobrie accuravit, ut alias res est impense improbus:* potuisset simpliciter *alias* vel *alioqui* dixisse. Atque adeo patet inde, duo hæc etiam promiscue usurpari posse, idque pluribus exemplis probatum vide apud Virum longe Eruditissimum, Joh. G. Grævium ad Sueton. *Tib.* c. 71. & Ursinum To. 1. p. 978. Similiter Nominibus accensenda sunt, *Una*, quod est Ablativi casus, generis feminini, tum *forte*, *quare*, *qua*, *quo*: Etiam Verbis, *age*, *agite*, *agedum*, & mox ex Interjectionibus, seu, ut Sanctius ait, Sonis inarticulatis, *Apage*, quod est imperativæ formæ ab Ἀπάγω. Adde his, quæ Cl. Ursinus disputat *Sect.* VII. *cap.* 1.

verbia connumerant. Mihi sunt Soni Inarticulati & Naturales; ideo inter partes orationis non adnumeravi. Hæc sunt hujusmodi, *Apage! phy! væ! papæ! vah! o! oh! ei, hei. en, heu. At at, au, st, pro, proh, hahahe, euge.* Adverbiis etiam adnumerantur illa, quæ modo expunxi ex Præpositionum numero juxta Grammaticorum enumerationem.

CAP. XVIII.

De Conjunctione. Etiam Disjunctiva conjungit. Verum, Quare, Quapropter, Quod, *non sunt Conjunctiones.*

Conjunctio non jungit similes casus, ut inepte traditur, [1] sed tantum jungit sententias: nam quum di-

1. *Sed tantum jungit sententias*] Res manifesta ex multis Auctorum locis, in quibus diversi plane casus per conjunctionem connectuntur. Sallustius *Jug.* 7. *Ubi videt neque per vim, neque insidiis, opprimi posse hominem.* cap 23. *aut per vim, aut dolis.* lib. I. *Histor.* in Orat. Philippi, *quos per fidem aut perjurio violasti*, ut recte ex MStis restituit Ciacconius. Tacitus *Histor.* I. 55. *Non tamen quisquam in modum concionis, aut suggestu, locutus.* Florus III. 23. *sed quantum, lateque,* (pro, & quam late) *fax illius motus exarsit?* Sallust. *Jug.* 5. *cujus in Africa magnum, atque late imperium valuit.* Sic integræ sententiæ diversarum constructionum, Livius I. 46. *Criminandi Servii occasionem sibi datam ratus est, & ipse juvenis ardentis animi, & domi uxore Tullia inquietum animum stimulante.* Sall. *Jug.* 25. *Hi quod in invidia res erat, simul & a Numidis obsecrati, triduo navim ascendere.* Actor. Apost. XXII. 17. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι, καὶ προσευχομένου μου, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, *accidit mihi, ut essem in ecstasi, quum reversus essem, & quum precarer Deum.* Et diversi plane Nominativi, etiam per Ellipsin omissi, Livius XLV. 20. *Omnibus honoribus & præsens est cultus, & proficiscentem prosecuti sunt*, scil. Romani. cap. 28. *Ubi & alia quidem spectanda visa*, scil. sunt ab Aem. Paulo, *& Jovem veluti præsentem intuens, motus animo est* scil. Paulus ipse. Sallust. *Jug.* 101. *Cum peditibus, quos Volux adduxerat, neque in priore pugna adfuerant,* pro-

dicis; *Emi equum centum aureis*, *& pluris*; syntaxis est, ego emi equum centum aureis, & ego emi equum pretio pluris æris. *Petrus*, *& Paulus disputant*, id est, Petrus disputat, & Paulus disputat. Conjunctionum officia distinguere, veluti diximus de Adverbio, Grammatici munus non est: nam si ad Grammaticam spectes, omnes sunt Conjunctiones, etiam si videantur disjungere; nam quî minus conjungit, *dormit*, *aut vigilat*, quam *dormit*, *& vigilat*? In sensu multum differt, in grammatica nihil. Eas tamen explicationis majoris causa in classes distribuamus.

Co-

pro *& qui non &c.* cap. 79. *Carthaginienses eo in loco Philænis Fratribus aras consecravere, aliique illis domi honores instituti.* quod male mutavit Popma. Alia vide in Notis meis ad Aeliani *Var. Hist.* XIII. 40. & infra III. 14. 1. Non tamen adeo *inepte tradi*, dixerim cum Sanctio, Vossio, &c. *Conjunctionem jungere* etiam *similes Casus*, aut Voces singulas. Quando duo Nomina referuntur ad Unum Verbum, aut ab uno pariter pendent, quid opus est, ea distrahere in duas sententias & constructiones, ut duplex videatur actio, quæ simplex & una est? Certe enim duplex videretur emptio diversorum equorum, si diceres, *Emi equum centum aureis*, *& emi equum pretio pluris æris*, ut exponit Sanctius verba unius emptionis, *emi equum centum aureis & pluris* scil. auri pretio. Sic si dicas, *Emi librum X. drachmis & IV. obolis*; in eo non duplex est sententia, sed unica, & copula nihil jungit, nisi similes casus & voces, quæ pariter unum conficiunt pretium, quo liber unus est emptus. Sic recte dixeris, *Saulus & Paulus sunt iidem*, at si hæc distrahas; *Saulus est idem*, *& Paulus est idem*, prius membrum nullum habebit sensum, quia nihil eo continetur, & præcessit nihil, quo referatur *τὸ Idem*, quod utique relationem quandam comparationis ad rem aliam & specie tantum diversam requirit. Ursinus To. 1. p. 1010. *parum recte vulgo dicere* ait, *Conjunctione vocabula quoque singula conjungi.* at To. 2. p. 453. 454. disputat contra Sanctium, affirmantem non *casus similes*, *sed orationes conjunctionibus conjungi.* Quæ non video, quî prioribus congruant. Pergit dein contra Vossium, Scioppium, & Me, notare *Similitudinem conjunctorum non ita stricte capiendam*, *quasi in omnibus voces consentire debeant*, *Sufficere aliqua in parte inter se similes esse.* Ea vero quid sibi velint nescio, quum certe Ego id (*debere*) nusquam monuerim, nec unquam voluerim.

L

Copulantes absolute, *Et*, *que*, *nec*, *neque*, *ac*, *atque*, *quoque*, *etiam*, *item*, *itemque*.

Copulantes ex conditione, *Quum*, *tum*, *si*, *sin*, *nisi*.

Disjungentes, *Aut*, *vel*, *ve*, *sive*, *seu*, *an*, *nec ne*, *utrum:* sed hoc Nomen est.

Adversantes, *At*, *sed*, *porro*, *tamen*, *tametsi*, *etsi*, *licet*, *quanquam*, *quamvis*, *autem*.

Rationes illativæ, sive colligentes, quas ratio præcedit, *Ergo*, *igitur*, *ideo*, *itaque*, *quocirca*, *proinde*, *quare*, *quapropter*, sed [2] hæc duo Nomina potius, *Qua de re*, *Propter qua*.

Causales, quando causa sequitur, *Nam*, *namque*, *enim*, *enimvero*, *etenim*, *quia*, *quoniam*, *siquidem*, *quippe*, *utpote*, *propterea quod*. *Quod*, non, ut putant grammatici, Conjunctio est, sed semper est Nomen relativum, ubi intelligitur præpositio.

Declarantes, *ut*, *uti*, *velut*, *veluti*, *sicut*, *sicuti*, *ceu*, *tanquam*.

Sed Grammatico satis est, ut dixi, si tres has Partes posteriores vocet Particulas indeclinabiles, & functus erit officio perfecti Grammatici. Atque hæc de natura sex Partium orationis, nunc ad illarum Constructiones accedamus.

2. *Hæc duo Nomina potius &c.*] Nomina etiam sunt *Ergo*, quod est Græcum ἔργῳ, sicuti alibi Sanctius & Scioppius ostenderunt, & Nos pluribus. Vide infra III. 14. & maxime IV. 14. *Ideo*, quod constat duobus Nominibus, (Vide Me infra ad III. 14.) sicuti *Quocirca* Nomine & Adverbio, *Quamvis* Nomine, & Verbo, *Quanquam* geminato Nomine, seu Pronomine. Sed & *Licet* inter Adversantes collocatum, liquido est Verbum.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De constructione Nominum. Constructio est Duplex. Concordia Triplex.

ONSTRUCTIONEM diximus dividi in Concordiam, & Rectionem: item, Concordiam triplicem esse, Adjectivi & Substantivi; Nominis & Verbi; Relativi & Antecedentis. Substantivum & Adjectivum numero & casu tantum consentiunt, non genere; nam Adjectiva Genus non habent, [vide lib. 1. c. 7. p. 55, 56.] sed certas terminationes ad Genera, propter quas Substantivorum Genus indagamus. Itaque postquam scieris, cujus generis sit *paries*, tunc necessario dices, *paries albus*; quia *albus* est terminatio ad genera masculina: restat deinde ut accedat concordia numeri, & casus. Quod si objicias: *Paries alba* in numero & casu concordant, nec tamen est perfecta Concordia. Respondeo: Concordiam perfectam esse, sed a te peccatum esse in regula, quæ ante Concordiam est, quæ jubet, terminationem in *us* deberi necessario masculinis. Eadem ratio est in Concordia Nominis, & Verbi; diximus enim hanc Concordiam ex solo Numero constare. Tu objicis; *ego docet*, est numeri Concordia; non tamen congruit omnino oratio. Peccatum item a te est in regula, quæ docet, omnem nominativum esse tertiæ personæ, præter, *ego*, & *tu*, &c. Quia igitur ignorasti, *ego*, esse primæ personæ verbalis, non adaptasti concordiam, quæ post regulam sequebatur.

CAP. II.

Concordia Nominis & Verbi. Nominativus a nulla parte regitur. Duo Nominativi simul in eadem oratione.

Ex Nomine & Verbo, tanquam ex materia & forma, quæ brevissima sit, constituitur oratio: id docet Plato in *Sophista*, & Aristoteles lib. 2. περὶ ἑρμηνείας. Porro Nomen cum Verbo in solo Numero convenit, ut diximus, non in Persona, ut docent Grammatici: nam ea, quæ conveniunt, debent in aliquo tertio, quod sit ambobus commune, convenire: [1] Sed nomina non habent Personas, id est facies illas, quas sola Verba retinent. Non ergo in persona, casu, genere, Nomina cum Verbis conveniunt; sed quum sint omnia, exceptis duobus, tertiæ personæ verbalis, semper in illam tertiam personam ferentur: opus tamen est Concordia, quia duplex illa persona est, singularis, & pluralis: itaque qui dixit; *ego disputat*, erravit in Regula: qui dixit; *ego disputamus*, erravit in Concordia; illud enim necessitatis fuit, hoc concordiæ. Rectus præterea nunquam regitur: nam in hac oratione, *Cato scribit*, *Cato* non regitur a verbo; [2] *nec scribit* a *Cato:* sed Con-

1. *Sed nomina non habent personas.*] At vide, quæ contra hanc sententiam notavi Supra ad Lib. 1. cap. 12. Nota 2. &. 3.

2. *Nec scribit a Cato*] Quum dico, *Cato scribit*, est hæc quidem Concordia Nominis & Verbi, & ea quidem tum in Numero, tum in Persona, ac personali terminatione, uti patet ex iis quæ docui *supra d. l.* Sed & *Rectio* recte possit appellari. Nam illud in constructione *regere* videtur, quod in naturali vocabulorum ordine præcedit, & flagitat sibi jungi aliud vocabulum certa terminatione. Quum ergo dico, *Cato scribit librum*, sicuti τὸ *scribit*, quia flagitat ex omnibus terminationibus vocabuli *liber* proprie illam, quæ est *librum*, eam idcirco *regere* dicitur, sic & *Cato* flagitat, & proinde *regit* revera, ex omnibus sex terminationibus vocabuli *scribo* eam, quæ est tertiæ personæ singularis Numeri. Sed tamen quia Grammatici, solent hæc

Concordia est Nominis & Verbi, & *Cato* suppositum est, non persona agens aut patiens, ut somniant Grammatici. Nec ullo alio modo reperitur Nominativus in Latino sermone: nam in illis; *O vir fortis, atque amicus; En primus; ecce homo*, vel *ecce hominem*, quærendum Verbum est, ut docemus in *Ellipsi Verborum*. Duplex Nominativus non uno modo videtur reperiri in eadem oratione; ut *Ego Annibal peto pacem*: sed deest, *Ens*, vel *qui sum Annibal*, Vide *Ens*, in *Ellipsi*. Omne præterea Verbum utrinque Nominativum videtur habere; ut *legis invitus, doceo libens;* sed hic quoque deest *Ens*. In Verbis quibusdam passivis fit reciprocatio; ut *vocor Sanctius; Diceris poëta*. Sed hoc est ab activo, *Dicunt te poëtam*.

hæc distinguere, sequamur sane eos potius, quam ut de appellatione sola litigemus.

CAP. III.

Genitivus significat possessorem: neque Græce, nec Latine a Verbo regi potest. Græcæ Constructiones Genitivorum. In præsentiarum *qua ratione dicatur. Urbs Toleti Latine dicitur. Duo genitivi ab uno eodemque nomine reguntur.*

Genitivus perpetuo significat possessorem, sive active, sive passive capiatur; ut *amor patriæ*, [1] *vulnus Achillis;* unde fit, ut a verbo regi non possit; nam possessor,

1. *Vulnus Achillis*] h. e. ab Achille profectum. Est enim exemplum hoc Genitivi Active sumpti, sicuti prius est Passive sumpti. Sic Cicero active, *Famil.* V. 8. *Quædam pestes hominum, aliena laude dolentium*. VIII. 8. *Illa Cn. Pompeji sunt animadversa*. Lucianus de *Morte Peregr.* ταῦτα μὲν ῥᾴδια, καὶ παντὸς ἂν εἴη, h. e. *hæc quidem facilia sunt, & ab omni homine fieri possint*. Sed prorsus simile huic nostro est illud Virgilii, *& Vulnere tardus Ulyxi*, de quo vide Gellium IX. 12. ubi etiam de Genitivo Passive sumpto agitur. Cujus generis quoque sunt illa Taciti *An.* XI. 8. *Defectores*

sessor & res possessa nomina *relata* sunt, ut vocant Dialectici, quum alterum sine altero nequeat intelligi; *possidere* verba significabunt, at *possessionem* nunquam. Hæc quum ignorarent Grammatici, varias species statuerunt Verborum, quæ Genitivum regerent: quæ peccata sigillatim discutienda sunt.

In verbis pretii & æstimationis, si sit genitivus, a nomine, non a verbo regitur; ut *magni emi*, deest *pretio*: integrum enim erat, *emi hoc magni æris pretio*. Et quum dico, *Nihili*, vel *Pluris te facio*, [2] deest *æstimationis*, vel *pretii*. Vide *Pretium* in Ellipsi, & *Aeris*. „[*Magni fit a multis*, subaud. *Homo*: Id est, fit homo „magni pretii, faciunt eum hominem magni pretii.]

In verbis accusandi, & absolvendi manifeste patet ge-

ctores patris sui, pro, à patre suo. Sueton. *Claud.* 29. *In concubitu dilecti adolescentuli confossus.* Aelian. Var. Hist. V. 21. ὑπὲρ τοῦ τολμήματος τῶν παίδων, *propter facinus in pueros*. Vide & Me in Add. ad Ael. II, 25. 5. & hic in extr. hujus Capitis pag. 177.

2. *Deest æstimationis*] Immo vero deest, *rem æstimationis*, vel *pretii*, vel etiam *momenti*, *Pluris*. Nep. *Alcib.* 8. *Videt se nullius momenti futurum.* Plaut. Cap. III. 1. 17. *Neque ridiculos jam terruncii faciunt*, intellige *rem*: quod rectius hic intelligi puto, quam, quod cum Scioppio præfert Ursinus To. 2. p. 205. *Hominem.* Nam certe usitatius erit & concinnius quod ad sensum, si phrasin, *Ego te non facio flocci*, suppleveris, *Ego te non facio rem flocci*, potius quam *Hominem flocci.* Immo non aliter expleri aut explicari potest, quod Plautus ait in Rud. Prol. v. 47. *Is Leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem*, h. e. fidem non fecit rem flocci. Et Pers. II, 2. 42. *Nihili facio scire*, h. e. scire illud est apud me res nihili, seu facio illud rem nihili. Cicero Famil. III. 10. *Quod si tanti facies, quanti Ego faciendum esse judicavi*, pro, quod si facies rem tanti pretii, &c. Atque ita passim. Sed non est tanti hæc res, ut in controversiam abeat. Porro Plautus *Pseud.* III. 2. 20. *Me nemo potest minoris nummo, ut surgam, subigere*, h. e. pecunia, vel re, pretii minoris nummo. Terent. Heautont. IV. 5. 40. *equidem istuc æqui bonique facio*, h. e. facio illud rem æqui & boni negotii. Adelph. II. 1. 9. *Tu quod te posterius purges, &c. hujus non faciam*, h. e. non faciam illud rem hujus negotii aut pretii. Sic passim *Flocci pendere*, *Magni refert*, &c.

genitivi natura; nam deest Ablativus *Crimine*; & ut [3] Barbare dicitur, *Accuso te criminis*, ita Latine dicitur, *Accuso te furti.* Vide *Crimen* in Ellipsi.

Miseret, *Misereor*, *tædet*, *pertædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*, genitivum regere videntur; sed non ita est. Audiamus Priscianum: *Hoc*, inquit, *sciendum*, *Impersonalia*, *quæ accusativo simul casui & genitivo copulantur*, ut, Pudet me tui, *similiter* Pœnitet, Tædet, Miseret, *Accusativo quidem significant personam*, *in qua fit passio; Genitivo vero illam*, *ex qua fit actus. Neque est mira hujuscemodi ordinatio*, *quum in eosdem casus resolvitur: est enim* Pudet me tui, *Pudor habet me tui:* Tædet me tui, *Tædium habet me tui:* Pœnitet me tui, *Pœnitentia habet me tui.* Hæc Priscianus præclare, ni vocasset hæc verba *Impersonalia*, quæ vere activa sunt, & genitivum *Agentis*, qui regitur a nomine, quod in verbis latet; ut, *pudor peccati pudet me*; & [4] *miseratio pauperis miseret me*, id

3. *Barbare dicitur &c.* Non ita barbare. Sic enim Tac. *Ann.* VI. 29. *quia male administratæ provinciæ*, *aliorumque criminum*, *urgebatur*, h. e. accusabatur. Adde Ursinum *Instit. Sect.* VIII. *Cap.* 9. p. 210, 211. Sed & sicuti *accusare* & *arguere facinoris* recte dicimus, sic quidni & *criminis?* Nam licet Sanctius infra IV. 4. in v. *Crimine*, distinguat inter *Crimen* & *Scelus*, & hoc *generale nomen* non esse contendat, ut est *Criminis* vox, & licet Ursinus d. l. hoc arripiat, quasi recte factum; certum est tamen Vocabula *Facinoris* & *Sceleris* æque esse Generalia, & æque de quibusvis majoribus Criminibus singularibus adhiberi, ac ipsam *Criminis* Vocem. Certe ita Plaut. *Pseud.* II. 4. 56. *Malorum facinorum sæpissime*, scil. *argutus est.* Cic. *Fam.* VI. 6. *Nefariorum scelerum condemnati.* XIV. 14. *Piso sceleris condemnat generum suum.* Potest autem in his omnibus intelligi *causa* vel *nomine*, ut *Damnatus nomine conjurationis* apud Ciceronem, vel *judicio*, ut *judicio capitis arcessere aliquem* Cic. de Offic. II, 14. Vide & infra in Ellipsi dicto loco, ad Vocem *Crimine*, & ad Vocem *Causa.*

4. *Miseratio pauperis miseret me*] Regi hic Genitivus videtur aliquando a vocabulo *vicem.* Terentius Heaut. IV. 5. 1. *Menedemi vicem miseret me*, *tantum devenisse ad eum mali:* Ubi posterius comma habendum pro Nominativo. Vide & infra ad III. 3. & IV. 3. init. *Vicem* autem ponitur pro *propter* vi-

id est, me tenet. Vide in Ellipsi, *Nominativus cognatus*: & lib. 3. cap. 1. „[Lucretius tamen Nominativum „alienum verbo, *Miseret*, supponit lib. 3. [5] *Ipse sui* „*miseret*, pro Miseretur, quod est, miser fit ex animo, „seu cruciatur miseria sui.]

Ubi

vicem; Sic Plautus *Epid.* IV. 1. 1. *si quid est homini miseriarum, quod miserescat miser ex animo, id ego experior.* Cicero *de Invent.* II. 13. *Utrum id facinus sit, quod pœnitere fuerit necesse*, in quibus *quod* ponitur pro *propter quod.* Vide & Vossium de Construct. cap. 13. extr. At ubi absolute sine addita ulla Nominativi specie occurrit, ut *Miseret me tui*, *Pudet me Filii*, tum vero intelligi videtur *negotium*, *factum*, *status*, *fortuna*, *respectus.* Atque ita tunc Genitivo significatur, ut ait Priscianus, *persona*, *ex qua fit actus*, sed ita, ut alius subintelligatur Nominativus, quam quem ille vult intelligi. Sic ergo Ter. *Phorm.* I. 3. 20. *Nostri nosmet pœnitet*, h. e. fortuna, vel negotium nostri status, vel mali, vel absolute *Nostri*, ut, *Mei*, *Tui* &c. Sic *Miseret me tui*, possis explere, negotium tui mali miseret me, vel respectus tui miseret me. Certe *respectus* vel *cogitatio* aut simile quid deesse videtur in locutionibus personæ, etiam in diverso paululum sensu. Sic Terent. *Adel.* III. 4. 27. *Fratris me quidem pudet pigetque*, h. e. respectus Fratris male rem gerentis. At quando Filius ad Patrem dicit *ibid.* IV. 5. 49. *Et me tui pudet*, sensus est, respectus tui tam boni Patris. Belgice hæc distinguimus, **ik schaeme my Over u / en / Voor u.** At quando in Genitivo non persona, sed res exprimitur, tum manifeste intelligitur *negotium*, vel etiam, si quis malit, *respectus*, *cogitatio.* Certe nihil discriminis est, quod ad sensum, & constructionem Ellipsi manifesta adjutam, inter illa, *Non te hæc pudent?* Ter. Ad. IV. 7. 36. Et, *Non te horum pudet*, scil. negotium vel cogitatio? Phorm. II. 3. 45. Ut & inter, *quem neque pudet quidquam*, scil. factum, *Adel.* I. 2. 4. Et, *apud alium ipsius facti pudet* scil. negotium, Heaut. III. 3. 35. Et ita jam Livius II. 5. *Miserebat homines non pœnæ magis, quam sceleris* scil. negotium vel respectus. At apud Terent. Phorm. V. 7. 78. *neque hujus sis veritus feminæ primariæ*, supple vel *causa*, ἕνεκα, vel *respectu*, aut *respectum.* Vide & Vossium de Construct. cap. 27.

5. *Ipse sui miseret*] Male hoc accepisse videtur Scioppius, licet sensum satis bene expresserit. Etenim ratio Grammatica locutionis hæc est, *Ipse miseret se ob factum vel fortunam sui.* Idem vero est *Miserere se* & *Misereri.* Hinc Plautus Captiv. III. 5. 107. *Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem.* h. e. certum

Ubi partitio significatur, Genitivus ab alio nomine subintellecto pendet; ut, *Quis vestrum? Omnium primus, Romanorum fortior, Græcorum doctissimus.* Vide Ellipsin *Ex numero* lib. 4. cap. 3. ut & lib. 2. cap. 10. 11.

Desine querelarum, Abstine irarum, Integer vitæ, Lassus viarum; [6] Græca sunt, in quibus deest præpositio ἐκ, quæ genitivum apud illos regit. Et quum dicis, *impleo granarium frumenti*, si Latine loqueris, significas te implere granarium, quod sit frumento dicatum; ut si dicas, *impleo pateram Regis.* „[Ita Plaut. Stich. act. 3. sc. 1. „*Cadum vini veteris tibi propino.* Et Truc. act. 5. sc. 1. „*Utrem ut habeat veteris vini*, pro cadum, vel utrem „[7] vino destinatum.] Sed poëtæ aliquando Græcos imi-

tum est propter neminis negotium miserere me ipsum, quia mei negotium miseret neminem. Ceterum ut Personaliter hic construitur *Miseret*, sic & reliqua passim reperiuntur constructa. Nam sic, *Ita nunc pudeo*, Plautus Casin. V. 2. 3. *Nullus est, qui peccavit, quin pudeat*, Aulul. IV. 10. 6. *Piget me parum pudere te*, Trinum. III. 2. 35. *Perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & pœniteat*, Gellius V, 1. Sed vide & ipsum Sanctium infra *lib.* III. *cap.* 1. & *cap.* 3. ad V. *Pudet*, & *Pœnitet.*

6. *Græca sunt, in quibus &c.*] Græcissant sane, sed non ita, ut Genitivus Græco more a præpositione suppressa regatur, sed potius, per aliam & Latinis usitatam Ellipsin, ab alio casu. Ergo *desine querelarum*, intellige *negotium*, vel *in negotio. Lassus viarum*, supple *de causa.* Vide omnino Vossium de Construction. cap. 30. 33. Sed & ita passim Veteres. *Pecuniæ liberales erant* Sall. Catil. 7. *Pecuniæ suæ parcus, publicæ avarus* Tac. Hist. I. 49. *Severitatis & munificentiæ summus* Ann. I, 46. *Modicus voluptatum* II, 73. *Expertus industriæ* Sueton. Vesp. 4. Et cum Substantivis, vel absolute. Cicero de *Senect. cap.* 2. *Ipse mirari soleo cum ceterarum rerum tuam excellentem sapientiam, tum* &c. Adde quæ notavi infra *Hoc Cap.* ad *pag.* 175.

7. *Vino destinatum.*] Immo, & *Vino plenum.* Sic Sueton. Ner. 47. *Pyxis veneni.* Cic. Parad. III. 1. *Auri navim evertat, an paleæ, nihil interest*, h. e. onustam auro, vel palea. Matth. XXVI. 7. ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου, *vas unguenti pretiosi.* Et Lucian. dial. Meretr. p 751. ἀλάβαστρον μύρου ἐκ Φοινίκης. Simile his ferme est illud Terentii Heaut. IV, 7. 10. *Hæc talenta dotis apposcunt duo.* h. e. duo talenta, quibus constet dos. Qui locus potius, quam ille Appuleji, con-

imitantur: unde Virg. *Implentur veteris Bacchi;* Græci dicunt, πληρῶ τὸ ἄγγος οἴνου, id est, *impleo pateram de vino;* vel, si verbum verbo reddas, *de vini.* Nec tibi mira videatur hujusmodi constructio; nam antiqui Latini, verbum ex verbo reddentes, [8] Genitivo addebant præ-

conferendus erat a Vossio *de Construct. cap,* 7. cum Plauto *Persa* III. 2. 66. *Dabuntur dotis tibi sexcenti logi.* Sed & Alii sic quoque loquuntur, veluti Corn. Nepos in *Alcib. cap.* 9. *Ex quo quinquaginta talenta vectigalis accipiebat.* in *Timoth. cap.* I. *Mille & Ducenta talenta prædæ in publicum detulit.* In hisce non ponitur *regens Substantivum in Casu recti*, h. e. in Genitivo, *nec rectum in casu regentis*, seu, non ponitur *dotis sexcenti logi*, pro *dos sexcentorum logorum*, ut volunt Vossius & Ursinus, sed summæ hæ referuntur ad dotem, vectigal, prædam, tanquam quibus continentur, & quasi possidentur, quibus tribuuntur, & sese vel rationem suam ac originem debent. Sic plane Cic. *Famil.* V. 20. *Non est id rationum*, h. e. non pertinet hoc ad rationes, non referendum hoc in rationes.

8. *Genitivo addebant præpositionem*] Indignum profecto Sanctio, qui adeo probe perspexit indolem linguæ, & frequentissimum in ea Ellipseos usum, existimasse hosce Genitivos regi proxime a præpositionibus sine intercedente Ellipsi alterius casus. Nec longe tamen abscedit Ursinus *To.* 2. *pag.* 55. ubi *Latinos hoc genus structuræ simpliciter in Linguam suam transtulisse* censet, quum *multa Latini Græcis debeant, & magna sit utriusque linguæ etiam hic convenientia.* Et *pag.* 234. Constructionem Verborum cum Genitivis *simpliciter ex Græco sermone traductum ab Auctoribus Latinis, suæ nempe Græcæque linguæ causarum ignaris æque atque incuriosis, quæ sententia non tam improbabilis est, quam videtur Perizonio.* Utrobique tamen addit, *AUT, si Latina Latine supplendi ratio magis arridet*, intelligendum tunc *in negotio* vel simile quid, quæ mea erat sententia, & quæ sine dubio naturæ rei est convenientior, quum indaganda sit Linguæ Analogia ex ejusdem potissimum Linguæ rationibus: Neque vero adeo ignari aut incuriosi suæ Linguæ fuerunt præcipui optimæ ætatis Auctores Latini, apud quos sæpius talia reperiuntur, ut simpliciter Græcas constructiones, Latinis prorsus inusitatas, Latinis tamen verbis expressissent. Conveniat hoc in Hyginum, in antiquum Irenæi Interpretem, & similes: neutiquam convenit in classicos Auctores. Certe in his Præpositionibus Genitivo junctis, non simpliciter Græcam constructionis formam, verbum ex verbo reddentes,

præpositionem. Vitruv. lib. 1. c. 2. *Quantitas autem est*

tes, tenuisse Latinos, patet utique manifeste ex eo, quod & præpositio IN cum Genitivo in his Vitruvii exemplis occurrit. Atqui neque apud Græcos Ἐν Genitivum admittit, sed solum Dativum; & proinde, si quando Genitivum penes se habet, sine ulla hæsitatione etiam apud illos per Ellipsin explicari debet. Veluti apud Ael. Var. Hist. III. 45. Philippo dicitur oraculum datum ἐν Βοιωτοῖς ἐν Τροφωνίου, h. e. *in Bœotia in Throphonii* æde. Et IV. 15, de Alcibiade, ἐν Φαρναβάζου γενόμενος, h. e. apud Pharnabazum, seu proprie, *in Pharnabazi* aula, agens. Similiter ergo apud Latinos se res habet. Neque solum hujusmodi Ellipsis occurrit apud Vitruvium, licet is præcipue, ut sæpe alii Auctores alias phrases præ ceteris frequentant, ea videatur delectatus, (si modo loca hæc ita, ut a Sanctio hic exhibentur, legenda sint: nam in nostris & ultimis edd. pleraque aliter eduntur) sed & apud Alios, ut videre est in Vossio de Construct. cap. 7. extr. Adde illis Gellium I. 25. *Induciis in mensium aliquot factis* scil. spatium, vel tempus, nisi tamen & istic delenda sit vocula *in*, quod pene putem. Sed tamen eandem Ellipsin deprehendes in Græca Inscriptione apud Jac. Sponium Itiner. To. 2. p. 233. Ed. Amstel. γενήθην. εἰς. ὀλίγων. ἐτέων. ἐναλλάγμιος. scil. χρόνον. Hinc porro etiam petenda ratio locutionis illius antiquæ, *In præsentiarum*, non tanquam si Genitivus regeretur ab IN, ut perperam vult Sanctius, sed a suppresso *tempore*, usitata in similibus Ellipsi. Quod cum ita sit, non debuisset Scioppius in *Jud. de Stylo Hist.* p. 59. tanta confidentia illam locutionem tanquam prorsus lutulentam rejicere, & Viris Doctis hujus seculi vitio vertere, Catoni, Fannio, Nepoti, Tacito, Apulejo, Minucio, & aliis olim usurpatam. Neque satis etiam causæ, quare Vir Doctissimus, & mihi, quum viveret Amicissimus, Christoph. Cellarius, in *proleg. ad Curas poster. de Barbar.* ei *analogiam reclamare* tradat, ac propterea *de bonitate ejus dubitet.* Nec tamen Ego illam in optima Linguæ Lat. ætate frequentatam, atque adeo nobis sine hæsitatione imitandam, aut crebro adhibendam putem, sed tantum, Latinitatis finibus ejiciendam penitus, atque usu ipso & analogiæ rationibus plane Destitutam, & eo usque de *bonitate* ejus dubitandum, non arbitrer. Non possum enim mihi persuadere, in tot Auctorum loca simul phrasin hanc culpa librariorum irrepsisse. Quocirca quum videam jam ab antiquissimis Auctoribus, Catone & Fannio, adhibitam, ac dein, sæculo certe Cæsarum secundo, & deinceps, a Tacito, Appulejo. Ulpiano, Minucio Felice, Cypriano &c.

sæ-

est modulorum ex ipsius operis sumptio: ibid. cap. 4. *Aquatiles*

sæpius usitatam, haud censeam ergo MStis codicibus Cornelii Nepotis, ex præjudicio in eam phrasin concepto, fidem temere abrogandam, aut ipsam ex Nepote excludendam, quod neque Cellarius facit. At si illa hunc quoque vindicare sibi potest, magnum sane habet Auctorem, Virum quippe Tullianæ ætatis, & sermonis elegantissimi. Sed desiderat Clariss. Cellarius probari sibi *tempus præsentiæ* aut *præsentiarum*, Latinis unquam dictum. Vidi etiam nuper Dissertationem sive Godefr. Hechtii, sive Joh. Georg. Schulzii, de hac ipsa phrasi in Academia Wittenbergensi publice an. 1609. propositam, cujus Auctor etiam ipsam vocem *præsentiarum* in plurali commonstrari sibi postulat. Posterius hoc amolitur pro me Cl. Ursinus *Institut. To.* 1. p. 923. & *præsentias* exponit præsentes res, sicuti Cicero dixerit *fortitudines* pro fortibus factis. Esse itaque *in præsentiarum* idem quod *in Præsentium rerum tempore.* Et sane complura sunt Nomina rarius & vix usitata in plurali, quorum tamen exemplum unum aut alterum etiam ex Optimis Auctoribus proferri potest. Sic *Avaritiæ*, *Culpæ*, *Gloriæ*, *Quietes*, *Soboles*, apud ipsum reperiuntur Ciceronem. Vide alia complura apud Ursinum To. 1. p. 106. Sed & occurrit passim *in præsentia:* at qua præsentia? Potest enim intelligi *Hominis*, vel *Rei*; sed ex sensu manifestum est intelligi *Temporis.* Terent. Heaut. V. 2. 9. *Suavia in præsentia quæ essent habere prima, neque consulere in longitudinem.* Adel. II. 2. 14. *Nunquam adeo astutus fui, Quin quicquid possem, mallem auferre potius in præsentia.* Tac. Agric. 39. *Optimum in præsentia statuit seponere odium.* Idem sæpissime *Præsentia* in plurali pro statu rerum præsentis temporis, vel præsentibus negotiis istius temporis, posuit, & futuris vel veteribus opposuit. Quidni ergo analogice quoque dicatur *præsentiæ* vel *præsentiarum tempus?* Sed tamen de supplemento Ellipseos cum nemine contenderim. Modo locutio ipsa habeatur Elliptica, per me licet, ut alia & commodior ejus explendæ via tentetur. At *nihil huic simile*, ajunt, *in tota invenitur lingua.* Sit ita: Nihil tamen hoc impedit, quo minus usu fuerit recepta in Latinum sermonem, maxime quum Analogice per Ellipsin expediri queat. Plurima enim sunt, quorum simile nihil usquam reperimus, & quorum Analogia est insuper nulla, vel certe impeditissima. *Macte* omnem habet speciem Vocativi, & tamen eadem formâ ad aliorum quoque casuum Constructionem adhiberi illud, certum est. Quid huic habemus simile, aut quod aliud ejus formæ vocabulum hoc modo adhibitum tota in Lingua? Sic *Mane*, & multa similia, quo-

tiles autem piscium naturæ, quod temperatæ sunt a calido, plurimumque ex aëris & terreni sunt compositæ: ibidem cap.

quorum ratio significationis, & Syntaxeos, atque explendæ Ellipseos, ex ipsis Veteribus demonstrari nequit, notissimi tamen sunt usus. Ast hujus ipsius prorsus simile habemus apud Petronium, qui bis *cap.* 58. & 74. dixit *de præsentiarum*, eodem sensu, forma, & Ellipsi, qua *in præsentiarum.* Sed neutrum imitabuntur facile, nisi qui rarioribus inepte delectantur. Porro similia istis Genitivi cum Præpositione Constructionibus Ellipticis sunt etiam illa, quæ Genitivum item jungunt variis præpositionibus, intellecta voce, *ade*, vel *adibus*, ut dicatur, *ad Opis*, *ad Castoris*, εἰς ᾅδου, εἰς πανδοκέως, *in Veneris*, *a Vestæ*, quæ passim apud Græcos & Latinos eadem Ellipsi occurrunt. Quapropter statuenda semper Ellipsis alterius Nominis Substantivi, quoties Genitivus jungitur vel Verbis, vel Nominibus Adjectivis, vel etiam particulis quibuscunque. Veluti Adverbiis, Plaut. Rud. IV. 4. 144. *Credo ego illic inesse auri & argenti largiter*, intellige *negotium.* Neque aliter Græci. Vide me ad Aelianum X. 18. 5. in Addendis. Existimat tamen Ursinus To. 2. p. 437. ex Græcismo explicandam harum locutionum constructionem, atque adeo in isto Plauti loco Genitivos *argenti & auri* regi proxime a Τῷ *largiter*, quia & Græci dicant, ἅλις γάλης. At quid opus, ad insolita, & analogicis Linguæ legibus prorsus adversa decurrere, quando usitatissima Ellipsi & commodissima locutione rem expedire satis superque possumus. Latine prorsus & commode satis dicemus, *credo ego negotium auri & argenti illic inesse largiter*, æque ac, *aurum & argentum illic inesse largiter* Quin ipse Ursinus pag. proxima superiore loca adfert ex Terentio, Cicerone, Sallustio, quibus Accusativus & Adverbium copiæ vel inopiæ simul Verbis junguntur, veluti *Parentes*, h. e. subjectos, *abunde habemus*, pro quo usitatius, sed eodem sensu, dicitur, *Parentium abunde habemus*, h. e. negotium parentium. Quidni eodem igitur modo dixerit Plautus *habere negotium auri & argenti largiter?* Sæpe autem Genitivum expressum regi a suppressa voce *Negotium*, adeo usitatum est, ut ipse Ursinus id pag. 436. agnoscat. Sed & sic in exclamatione, Plaut *Mostell.* III. 3. 9. *Dii Immortales, mercimonii lepidi!* scil. *est res.* Catull. *car.* 9. *O mihi nuncii beati!* h. e. res hæc est mihi res beati nuncii. Quibus conveniunt plane locutiones usitatissimæ, quas Auctor ipse in *verbis memoriæ* mox profert, *Venit in mentem illius diei*, *cum in animo haberem navigandi.*

cap. 5. *Quum ergo iis rationibus erit salubritatis in mœnium collocandorum explicatio:* & lib. 3. cap. 2. *Præterea si ex imbrium aquæ vis occupaverit:* & lib. 9. cap. ult. *Descriptioque ex duodecim cœlestium signorum sit figurata.* Hæc testimonia Vitruvii aliqui conati sunt emendare, nescientes ad Græcam formam esse dicta; sed in antiquis manuscriptis ita, ut citavi, leguntur: hinc illud antiquum, *in præsentiarum.* Nec hæc, ut imitere, afferuntur, sed ut intelligas, quoties genitivus videtur adhærere verbis, vel etiam adjectivis nominibus, esse Græcam phrasim, eamque figuratam. Hinc illud Horatii; *Desine mollium tandem querelarum:* Idem, *Abstineto*, dixit, *irarum*, *calidæque rixæ:* quod Homericum est; Ἀλλ' ἄγε λῆγε ἔριδος; id est, *desine contentionis.* Virg. *Nec veterum memini*, *lætorve malorum:* idem; *Justitiæne prius mirer*, *belline laborum?* Plautus Rudent. *Ut me jam omnium laborum levas:* idem Sticho; *Hæ res vitæ meæ*, *soror*, *saturant:* idem Cistellaria; *Paternum servum sui participat consilii.* Ovid. *Successorumque Minervæ indoluit.* Horat. *Et morbi miror purgatum te illius.* Tacit. *Veteres oratores* 9 *Grammaticæ*, *Musicæ*, *&* *Geometriæ imbuebantur.* Vide Ἐκ in Hellenismo, & in Ellipsi *Causa.*

Deest etiam in genitivis Græcorum sæpissime adverbium ἕνεκα, id est, causa, vel gratia. Vide *Causa* in Ellipsi.

In verbis memoriæ, si genitivis utimur, aut est eadem phrasis Græca, aut nomen verbi supplendum est; ut *memini tuorum consiliorum*, supple, *mentionem; venit in mentem illius diei*, sup. *mentio* vel *recordatio.* Ubi errant, qui dicunt esse antiptosin, ut *illius diei* dicant esse, pro, *ille dies:* quos merito ridet Valla lib. 1. cap. 5.

9. *Grammaticæ*, *Musicæ*, *&* *Geometriæ*] At Omnes, quos vidi, vidi autem præcipuos, Lipsius, Pichena, Freinshemius, J. F. Gronovius, Ryckius, ediderunt *Grammatica*, *Musica*, & *Geometria.*

5. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, supple, propositum, teste eodem Valla; & Linacro lib. 6. Vide in Ellipsi, *Mentio*.

Potiri rerum. Vide in Ellipsi *Imperium:* contra Valla lib. 3. cap. 34.

10 *Natus Romæ*, *Ægypti educatus*, & similia, deest *Urbs*, vel *locus*, vel *provincia*. Vide *Urbs*.

11 *Non est tui muneris; non est moris; Regis est gubernare*. Vide *Officium*, vel *Negotium*.

12 *Satagit rerum suarum*, dixit Terent. Heaut. unde Grammatici putant *satago* regere genitivum, quum sit age-

10. *Natus Romæ*] Sic & in Appellativis. Plaut. Bacchid. II. 2. 27. *Proximæ viciniæ habitat*. Mil. Glor. II. 3. 2. *Me vidisse hic proximæ viciniæ*, scil. in loco.

11. *Non est tui muneris*] Cic. Famil. V. 20. *Non est id rationum*, h. e. non est negotium, quod in rationes inferri debeat. Sic ibid. *Reliquum est de HS. centum millibus, non mei errati, sed tui*. Plautus Merc. IV. 5. 12. *Pol haud censebam istarum esse operarum Patrem*, h. e. istis operis esse deditum, vel occupatum.

12. *Satagit rerum suarum*] Genitivus hic regitur, nec a verbo *Satagit*, nec a vocula *Sat*, ut velle videtur Sanctius, sed ab Ellipsi *in negotio* vel *nomine*. Nam *Satagere* per se & simpliciter significat affligi, laborare. Plaut. Merc. II. 1. 4. *Ego hac nocte in somnis egi satis, & fui homo exercitus*. Gell. III. 8. *Cum Pyrrhus unam atque alteram pugnam prospere pugnasset, satisque agerent Romani*. Additur & præpositio DE. Gell. IX. 11. *Consulibus de vi ac multitudine hostium satis agentibus*. Plerumque tamen Genitivus. Gell. I. 17. de Socrate, *Irarum & molestiarum muliebrium per diem perque noctem satagebat*. Intellige vel *de causa*, vel *in negotio*. Ita vero cum aliis etiam Verbis ac Nominibus jungitur eodem fere sensu Genitivus. Plaut. Asin. II. 4. 53. *Cui omnium rerum ipsus semper credit*. V. 2. 5. *Si me mendacem hujus rei inveneris*. Terent. Adelph. IV, 5, 61. *Nolim te ceterarum rerum socordem eodem modo*. Gell. VI. 15. *qua est omnium rerum verecunda mediocritate*, h. e. in negotio omnium rerum. Cœl. Famil. VIII. 14. *Neque mearum, quid consilii capiam, reperio*. Cic. de Off. I. 8. *Nulla sancta societas nec fides regni est*. Tac. Ann. VI. 4. *Præcipuus olim circumveniendi Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus*. Cujus generis sunt, frequentia illi, *Vetus militiæ*, *Modicus voluptatum*, *severitatis & munificentiæ summus*, &c. Vide & alia supra nota 6.

agere ſatis rerum ſuarum. Plaut. Bacch. IV. 3. *Nunc agitas tute ſat tuarum rerum.*

Pendeo animi; Diſcrucior animi; Deſipio mentis; Felix animi; Impotens lætitiæ; Integer vitæ; Sceleris purus; Laſſus maris, & viarum, militiæque, [13] Græca omnino ſunt, & figurata. Vide *Mens* in Ellipſi, & Helleniſmum.

Eo ad Minervæ, ſubaudi *Ædem*; *Tullius Ciceronis*, ſupple filius; *Catonis Marcia*, ſubaudi uxor; *Caſtra aberant bidui*, ſubaudi, itinere vel via; *Hujus vidi Byrrhiam*, ſubaudi ſervum; *Secundarum, tertiarumque Pamphilus*, ſupple, actor. Vide Ellipſin.

Sunt qui dicant, non poſſe dici, *Urbs Toleti*, *Arbor mori*, *Flumen Tagi*; quia nomen generale cum ſpeciali in eodem caſu debeat collocari; ut *Urbem Romam*, *Flumen Tagus*, *Arbor Morus*: quod ut non negaverim, ita & illud affirmandum eſt. Nam ſi dicimus, *Urbs Spartana*, inquit Scaliger, cur non dicimus, *urbs Spartæ*? Sed quod attinet ad Nomina Urbium, vide *Urbs* in Ellipſi. De cæteris [14] accipe teſtimonia: Virgil. *De-*

13. *Græca omnino ſunt &c.*] Latina tamen ellipſis, & ſimilis ei, quæ modo explicita, & cui fere ſimilis eſt & illa, quæ in Accuſativo Adjectivis & Paſſivis juncto reperitur. Vide & ſupra notam 7.

14. *Accipe teſtimonia*] Adde his Sall. Jug. 92. *Flumen Mulucha.* cap. 90. *Oppidum Laris.* Sulp. Sev. *Opp. Sareptæ.* Idem. *ſeptuaginta arboribus palmarum repertis.* Sueton. Aug. 94. *Arborem palmæ repertam.* Sic *malum ſervitutis* apud Sulpic. Sev. *Mala diſcordiæ, & bona concordiæ.* Sall. or. 1. ad Cæſ. Quamobrem quum in Senecæ Herc. Oet. v. 447. omnes codd. habeant, ut teſtatur Doctiſſ. ejus Interpres *Obſerv.* I. 6. *Leve eſſe credis pellicis nuptæ malum?* nulla ſatis juſta fuit cauſa, cur contra eos reponeret *pellicem.* Senſus eſt, an credis nuptæ leve eſſe malum, malum pellicis? plane ut, quod ex Horatio attulit Sanctius, *vitium iræ*, & ex Cicerone, *vitium arrogantiæ.* Neque obſtat, quod conjunguntur *pellicis nuptæ*, quæ tamen diverſæ prorſus ſunt conſtructionis. Nam talia ſæpe ita jungi, multis docuit idem *Obſerv.* IV. 9. ad illud Ciceronis: *Bonis ſemiſſibus magna eſt copia.*

Demessum florem violæ, & hyacinthi, dixit. Horat. in Epodo; *Aut herba lapathi prata amantis*. Plin. *Herba pulegii*. Cicero pro Flacco; *Qui arborem fici nunquam vidisset*. Virgil. *Flumen Hymelæ*. Sueton. Caligula: *Sed quum ad visendum nemus, flumenque Clitumni, Mevaniam processisset*. Horat. *Denique quatenus exscindi vitium iræ, cætera item nequeunt*. Plin. *Arbor palmæ*: idem, *Arbor mori*. Columella lib. 6. *In scrobem fici arbusculum deponito*: ibidem, *Tunc arborem fici detrunca*. Cicero 5. epist. *Ne vitium arrogantiæ subsequatur*: idem pro Murena; *Aliis ego te virtutibus, continentiæ, gravitatis, justitiæ, fidei, cæteris omnibus, consulatu & omni honore semper dignissimum judicavi*. Quem locum, hujus regulæ ignoratione, conatur emendare Lambinus. Falso item citatur a Grammaticis; *In mensem Januarii*: Hoc enim Latine non dicitur, cum *Januarius* adjectivum sit. Vide *Mensis* in Ellipsi.

Duos genitivos ab uno eodemque nomine pendere
15 aliquando animadverti. Cicero in Pisonem; *Jamne sentis*

15. *Aliquando animadverti*.] Sic passim apud optimos Auctores Duo Genitivi. Cæsar B. Gall. II. 17. *Eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta*. Et III. 8. *Hujus Civitatis est longe amplissima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum*. Ubi tres jam Genitivi, sed quorum tertius a Secundo regitur. Ceterum Duorum alter plerumque est quasi Activus, alter Passivus. Cic. Famil. II. 13. *Illius* (Appii) *administratio provinciæ*. IX. 8. *Superiorum temporum fortuna Reip*. de Offic. I. 14. *Cæsaris translatio pecuniarum*. Cap. 16. *Quæ naturæ sint principia communitatis*. Nep. Epam. 5. *Quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus*. Pelop. 2. *Quorum imperii majestas*. Plaut. Pseud. I. 1. 3. *Duorum ego labori hominum parsissem lubens, Mei, te rogandi, Tui, respondendi mihi*. Florus III. 5. 6. *inexplebilis honorum Marii fames*. Liv. XXXIV. 26. *Omnium Principum Græciæ eadem sententia erat inde potissimum ordiendi belli*. Ubi vide Virum summum, Gronovium Patrem, similia adferentem. Vide & supra me ad initium hujus Capitis. Sæpe etiam plures Genitivi concurrunt, sed alter ex altero pendentes. Liv. præf. *Meipsum consuluisse memoriæ rerum gestarum principis terrarum populi*. I. 38. *Fratris hic filius erat Regis*. Sall. Jug. 30. *Odio potentiæ nobilitatis*. Cic. Famil. VI.

ſentis, bellua, quæ ſit hominum querela frontis tuæ? Idem ad Plancum; *Conſul es deſignatus maxima orbitate Reip. virorum talium.* Idem pro Cornelio Balbo; *Habetis ſummorum hominum interpretationem juris ac fœderum.* Cæſar. 1. Civili; *Omnium temporum injurias inimicorum in ſe commemorat*, ibid. *cujus rei magnam partem laudis ac æſtimationis ad Libonem perventuram.* Valer. Max. de Cyro; *Cujus ortus ad imperium totius Aſiæ ſpectantis, maternus avus Aſtyages duos prænuntios ſomni fruſtra diſcutere tentavit.* Cicer. 1. Catil. *Exhaurietur ex urbe tuorum comitum magna & pernicioſa ſentina Reip.* Auctor ad Herennium: *Memoria eſt firma animi, rerum & verborum diſpoſitionis perceptio.* Sed frequentius alter genitivorum [16] in poſſeſſivum convertitur; ut, *Mea doctrina præceptoris;* &, *Fructibus Siculis Agrippæ.*

20. *De curatione munerum regionum cum Oppio ſum locutus.* Juſtinus. V. 9. *Milites in auxilium Patriæ communis Eloquentiæ miſit.* Cap. 10. *Mittunt legatos, qui portionem prædæ communis belli periculique peterent* Et IX. 2. *Impenſæ obſidionis portionem petens.*

16. *In poſſeſſivum.*] Sic Cato apud Gellium VII. 3. *Ne in ſervitute noſtra eſſent.* Vide infra ad Cap. XIII. nota 7.

CAP. IV.

Dativus nunquam regitur, nec ab activo, nec a paſſivo; & ubique adquiſitionem ſignificat. Nunquam eſt rei agentis. [Sed vide infra ad lib. III. cap. 4. Nota 1.] *Verba* Decet, Celo, Oportet, Lateo, Præſtolor, Maneo, Deficio, Adjuvo, Refert, Intereſt, Præſtat, Precor, Miſereor, Aufero, Eripio, Jubeo, *cum Dativo conſtructa. Duo Dativi in una periodo.*

D*ormio tibi; Tibi ſervio; do tibi pecunias; tibi emitur liber;* nihil differunt, ſi dativi naturam ſpectes: ubique enim ſignificatur acquiſitio; ut, *ſurripuit mihi nummos; & lac ſubducitur agnis:* nam dativus ultimum finem ſignificat; quare jam compoſitæ & structæ orationi

tioni potest accedere. Domus constat ex materia, ut lapidibus & lignis, producitur ab artifice, quæ causa efficiens est, habet formam, qua distinguitur a rebus aliis: quum igitur constructa, & perfecta est, tunc quærimus, cui negotio vel domino sit accommodanda: sic Dativus constructæ atque perfectæ orationi per modum acquisitionis supervenit. Nulla igitur erit oratio, cui per modum acquisitionis Dativus adjungi non possit: ut, [1] *tibi doceo; tibi soli amas;* ,, [*tibi deserit* ,, *Hesperus Oetam; Omnis jam pueris pater*, & *matercula,* ,, *pallent; Sed ne forte tuo careat mihi funus amore.*] Cur enim in his orationibus; *Filius mihi peccat, non omnibus dormio;* fateris esse acquisitionem: & in illis; *Do tibi pecunias, non fratri*, a verbo dicis regi dativum? Intelligendum igitur, nullam esse orationem, aut verbum ullum, cui dativus non possit accommodari; dum tamen hoc intelligatur, aliud esse, *Amo me;* aliud, *Amo mihi:* aliud, *doceo vos*, aliud, *doceo vobis.* Unde jam mirari desinamus hujusmodi phrases cum dativo. Terent. Adelph. *Ut vobis decet.* Cornelius Fronto de exemplis eloquutionum, citat Sallustium in 1. histor. *Locum editiorem, quam victoribus decebat, capit.* Plaut. Amphitryon. *Nostro generi non decet.* (Hispane, *Para quiem nosotros somos.*) ,, [Ibidem; *Capiam ornatum, qui* ,, *potis decet*, id est, capiam coronam, tamquam homo ,, potus, sive ebrius.] Idem Asinaria; *Ut me, teque maxime, atque ingenio nostro decuit*, vides hic dativum, & accusativum, [2] sed diversa significatione. Cic. de Ora-

1. *Tibi doceo*] Non tamen feret, non Usus tantum, sed neque Analogia istam locutionem, pro *Te doceo:* sicut neque recte dixeris isto sensu, *Ego cædo*, vel *verbero, tibi, Ego video tibi*, & similia. At alio sensu recte ita loquaris: Veluti, *Ego doceo vobis istos pueros, Ego verbero hunc hominem tibi*, h. e. tuum in usum, aut commodum, aut tuam ad voluntatem. Et ita mox Auctor aliud esse fatetur, *Doceo vos*, &, *Doceo vobis.*

2. *Sed diversa significatione*] Eadem est significatio sive hoc Verbum cum Dativo, sive cum Accusativo construas. Nam si dicas

Oratore; *Quandoquidem id deceat prudentiæ tuæ.* Terent. Adelph. *Imo Hercle ita nobis decet;* ibid. *Ut vobis decet*, Græce, ὑμῖν πρέπει. Gellius lib. 8. *Adolescens præfatur elatius, quam ætati ejus decebat:* idem lib. 7. *Fœminis solis vestem longe lateque diffusam indecere existimaverunt.* Tacit. *decere nobis terram.* Terent. [3] *Si hoc fratri celetur.* Plaut. Amphitryon. *Homini servo suos domitos habere oportet oculos & manus.* „ [Cicero post reditum; „ *Ubi nobis hæc auctoritas tanta tamdiu latuit?* Varro 8. „ de ling. Lat. *Similia non solum a facie dici, sed etiam* „ *ab aliqua conjuncta vi, quæ & oculis, & auribus, la-* „ *tere soleat.* Plaut. Trin. *Quid ille mihi latitabat.*] Cicero 1. Catilinar. *Nihil agis, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore.* Quod non intelligens Lambinus conatur emendare. Lucanus lib. 1. *Tu mihi causa lates.* Cicero 1. Catilinar. *Ut tibi ad forum Aurelium præstolarentur armati.* Virgilius; *Hæc eadem matrique tuæ generique manebunt;* idem; *& tibi pœna manet.* Cicero 11. Philipp. *Cujus quidem tibi fatum, sicut Cajo Curioni, manet.* „ [Ita est in veteribus libris. Virgil. *O mihi* „ *tam longæ maneat pars ultima vitæ.*] Catullus; *Scelesta tene, quæ tibi manet vita?* Cæsar 2. Gall. *Quum tela nostris deficerent.* Gellius lib. 11. cap. 29. *Ut messem hanc nobis adjuvent.* Plaut. Truc. Act. 2. Sc. 4. *Cui rei, te assimulare, retulit.* Plautus Bacchid. *Quum nihilo pluris ea res referat sibi.* Idem Pseudolo: *Nam quanti refert,*

4 *ei*

dicas *decet tibi*, h. e. est tibi ornamento & decori, at *decet te*, idem est, quod, ornat & decorat te, quæ utique eodem recidunt. At mox hac pag. ex Gellio adfertur locus, ubi Accusativus & Dativus diversa significatione uni verbo reperitur junctus, scil. *Ut messem hanc nobis adjuvent.*

3. *Si hoc fratri celetur*] Apud Terentium in hoc loco, qui est in *Phorm.* V, 4, 6. τὸ *Fratri* nec legitur, nec intelligitur. Verba sunt, *Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis, Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro siem.* Locus ergo hic afferri non debuerat, id quod jam monuit Ursinus *Gramm. Inst. To.* 2. p. 246. qui & alium rectius profert ex Alvaro, nempe Corn. Nepotis in *Alcib. cap.* 5. *Id Alcibiadi diutius celari non potuit.*

4 *ei nec recte dicere, qui nihil recte facit.* Horatius lib. I.

4. *Ei nec recte dicere &c.*] Exemplum hoc est alienum ab hoc loco. Nam primum in optimis edd. legitur, *te nec recte dicere.* Dein si maxime *ei* legendum foret, nihil id pertineret ad *refert*, sed construendum foret, *dicere ei, qui* &c. Nam de lenone sermo est. Locus est in Pseud. IV, 6, 23. Sed & locus ille ex *Bacchid.* qui est III, 4, 20. aliter legitur in ultimis edd. etiam Douzæ, Taubmanni, & Gronovii, nempe, *Tum quum mea illud nihilo pluris referet.* At MSti habent tantum, *Tum cum mihi nihilo pl. referet*, quæ verba non explent carminis metrum, atque ideo, ut corruptelæ manifesta, variis subinde modis tentata sunt ab Editoribus. Angelius Florentiæ an. 1522. edidit, quod secutus est Sanctius, *Tum quom nihilo pluris ea res referet sibi.* Eadem ita exhibuit dein Cælius Sec. Curio Basileæ, nisi quod ultimum illud *Sibi* neglexit & rejecit. Alii dein, omisso etiam *ea res*, mutarunt insuper τὸ *mihi* in *mea illud.* Mihi videtur sensus verborum primum indagandus, & dein lectio constituenda. Agitur ergo hic de utilitate Bacchidis, seu fructu, quem illa percipiet ex suo facto apud Mnesilochum, Amatorem suum, qui hæc loquitur. Verba sunt ex MSS. *Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur Tum quum mihi nihilo pluris referet, Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.* Sensus est apertus: Tum igitur Bacchis mihi inani atque inopi blanditias dicet, quando nihilo plus illis juvabitur, quam si dicat jocum mortuo. Manifestum inde, nihil hic dici ejus, quod juvet Mnesilochum, atque adeo phrasin hanc, *mihi referet*, si notet aliquid Mnesilocho utile, esse ab hoc loco alienam, id quod satis perspexerunt, qui expungentes *mihi* addiderunt *Sibi.* Sed neque constructionem hanc eo sensu patitur Genitivus *pluris.* Nam dicitur quidem *refert id mihi aliquid*, pro prodest id mihi: quod occurrit apud Horatium in loco, qui sequitur. Et ita cum Dativo rei apud Plaut. *Trucul.* II. 4. 40. *Quoi rei, id te assimulare, retulit?* h. e. *quam ad rem* illud *retulit*, aut profuit, ut loquitur in *Epidico* II. 2. 91. & alibi. Sed tamen in hac Constructione nullum locum habet Genitivus ille. Dicendum enim foret, *quum nihilo plus ea res referet mihi*, vel *sibi*, non *pluris.* Quid ergo? si τὸ *ea res* ex MSS. hauserunt priscæ Edd. crederem illud *mihi* ex duabus prioribus syllabis (*nihi*) sequentis vocabuli esse ortum, ac legerem, *Tum quum nihilo pluris ea res sua referet.* Ceteroqui proximum videtur, ut legamus, *Tum quum mihi nihilo pluris sua referet*, h. e. quum mihi illud, quod faciet Bacchis, non referet se ad sua (Bacchidis) negotia, eaque momenti nihilo pluris, quam si dicat &c. Vi-

I. satyra 1. *vel dic, quid referat intra Naturæ fineis viventi jugera centum An mille aret.* Plinius lib. 18. *Acino plurimum refert, si contingat crescente luna vindemiare.* Tertull. *interest homini, Deo cedere.* Sed mihi videtur hic deesse literula, & legendum, *hominis:* ut in illo Plinii cap. 1. *nec interest hominis.* Terent. Eunucho; *Homini homo quid præstat!* Plaut. Asinaria. *Pergin precari pessimo?* Seneca de vita beata; *Huic succurro, huic misereor:* idem Controvers. *Misereri debent omnes mei:* &, *ego misereor tibi, puella.* Unde in sacris; *Miserere mihi Domine;* &, *miserere nobis.* Plautus Aulular. *Nihil equidem tibi abstuli:* resp. *At quod tibi abstuleras, cedo.* Ambiguitas est in dativo; nam primo loco, *tibi*, id est, *a te;* in secundo [5] manifesta est acquisitio. Catul. *Eri-*

de usum ꝧ *Mihi*, sive emphaticum, sive abundantem, in seq. Nota, & considera inprimis illa, *Mihi quidem illam laudas? Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper. Annon tibi hoc maximum est? An ille mihi liber, cui mulier imperat?* ubi *Mihi* nihil aliud notat, quam *apud me.* Locus Plinii, qui est lib. XVIII. cap. 31. aliter itidem editur ab Harduino. Nempe *Acinos plurimos fert, si contingat* &c. Sed quid *vindemia* facere potest ad multitudinem acinorum subito augendam! Legendum forsan *Annos.* Verum quum priores edd. Sanctii lectionem ostentent, eaque commodum satis sensum recipiat, eam retinuerim, vel ex vet. cod. Pintiani legerim *Acinos plures refert*, scil. in annum sequentem.

5. *Manifesta est acquisitio.*] Hinc sæpe Emphasis magna in illo Dativo. Plaut. Cap. IV. 2. 86. *Esurire mihi videre.* resp. *Mihi quidem esurio, non tibi.* Aulul. III. 2. 19. *Utinam mea mihi modo auferam.* IV. 2. 16. *Verum ego mihi bibam.* IV. 10. 38. *Tametsi fur mihi es.* Bacchid. I. 1. 31. *Mihi cesso, cum sto.* Terent. Heaut. III. 1. 10. *Hic mihi quanto nunc plus sapit, quam egomet mihi?* IV. 6. 16. *Scin' ubi nunc sit tibi tua Bacchis?* & IV. 7. 1. *Ubi Clitipho nunc est? Eccum hic Tibi.* Eun. V. 8. 23. *Mihi illam laudas?* h. e. apud me. Cic. Famil. VI. 15. *Tibi gratulor, mihi gaudeo.* II. 11. *Quicquid erit, tibi erit.* ep. 18. *si quid offendet, sibi totum, nihil tibi offenderit.* de Amic. cap. 3. *Factus est iterum Consul, sibi suo tempore, Reip. pene sero.* cap. 27. *Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper.* Suet. Tib. 1. *Agrum accepit clientibus, locum ad sepulturam Sibi, a populo.* Obseq. cap. 104. *Matri Ideæ se præcidit.* Tac. Histor.

Eripite hanc pestem, perniciemque mihi. Doctiores quidam negant posse dici, *jubeo tibi;* qui si hæc intelligerent, Cornelio Tacito assentirentur, [6] quum dixit lib.

stor. II. 26. *tanquam Fratri apud Othonem militanti proditionem ageret.* Plin. Paneg. *Nemo jam parens filio, nisi fragilitatis humanæ vices, horret.* Vide & ad Ælian. V. H. II. 20. 5. Sed & sæpe eleganter prorsus abundat. Plaut. Aul. III. 3. 22. *Quæ mihi potest interbibere fontem Corinthiensem.* Terent. Eun. V. 4. 37. *qua audacia tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. annon tibi hoc maximum est?* Cic. Fam. VII. 1. *Tu mihi istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta.* Parad. III. 2. *An ille mihi liber, cui mulier imperat?* Catil. II. 2. *Tongillum mihi eduxit.* Sall. Catil. 52. *Hic mihi quisquam misericordiam nominat?* Liv. præfat. *Ad illa mihi quisque acriter intendat animum.* Sic Græci. Ælian. V. H. IX. 4. μηδεὶς ἡμῖν διαβαλλέτω τὸν ποιητήν. Vide & Notas meas ad Eundem XII. 25.

6. *Quum dixit &c.*] Sic & IV. 72. *Tributum eis Drusus jusserat modicum.* & XIII. 40. *Quibus* (Equitibus) *jusserat, ut instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur.* Sall. Jug. 48. *Postquam ei provinciam Numidiam populus jussit.* Cæs. B. Civ. III. 98. *militibusque suis jussit, ne qui eorum violarentur.* Liv. XLII. 43. *queis Legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt.* Corrigit quidem, & hunc locum, quamvis in eo Dativus utique referri etiam possit ad τὸ *dato*, & alterum disertiorem Capitis 28. a Scioppio hic allatum, Gronovius Pater, tanquam si solœca sit ea locutio. Sed tamen quum tot exemplis a Sanctio, Scioppio, me denique, allatis probata jam sit, immo & ab illo ipso ad Liv. XXVII. 24. non putem eam temere proscribendam, omniaque istæc loca conjecturis sollicitanda. Sic neque in Silio Ital. XII. 600. *Cælicolis raptim excitis defendere tecta Dardana, & in septem discurrere jusserat arces*, legendum cum Eodem *Observ.* I. 17. censeam, *Cælicolas excitos*; quum, si maxime solœca esset locutio, *jubeo tibi hoc facere*, vel sic tamen nulla eum locum foret mutandi causa, quippe quum *Cœlicolis excitis*, possint esse Ablativi. Construitur hoc Verbum etiam cum Accusativo. Plaut. Sticho II. 3. 71. *Jube famulos, rem divinam mihi apparent.* Suet. Vesp. 23. *Nunciantes legatos, decretam sibi statuam, jussit, continuo ponerent.* Festus: *Admissivæ aves, quæ consulentem juberent*, ubi sine causa malunt nonnulli *juvarent.* Ita enim etiam apud Livium I. 12. Romulus ad Jovem, *jussus tuis avibus, prima fundamenta jeci.* Liquet vero ex his, male ergo etiam Vossium *de Construct.* cap. 36. posteriorem hanc phrasin, ut

lib. 13. cap. 15. *Uni Britannico jussit, exurgeret.* „[Livius lib. 42. cap. 28. *Cui primo tempore magistratus creare jussum erat.* Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 13. *Hæ literæ Dolabellæ mihi jubent ad pristinas cogitationes reverti.* Ascon. in 3. Verr. *Defensionem de Sylla exclusit, ne liceret illi dicere, Sylla mihi jussit.* Curtius lib. „7. 1. *Armigero lanceam ei dare jussit.*]

Væ victis, *Hei mihi*, etiam sunt dativi acquisitionis, & particula *væ* est suppositum verbi subintellecti: Syntaxis est, *Væ victis est*, *Hei mihi erit.* Vide Ellipsin verborum.

Sum ruri, *Natus Carthagini*, dativos esse somniant grammatici, quum sint sexti casus, ut dicimus in Cap. 7. de sexto casu.

Vehementer errant grammatici, quum dativum in passiva voce esse rei agentis inculcant: ut, *Deus amatur mihi*, id est, a me. quem errorem suo loco, quum de passivis agemus, 7 exagitabimus lib. 3. cap. 4.

Duo Dativi sæpe simul reperiuntur; sed neuter a verbo regitur, imo uterque suo modo significat acquisitionem; ut, *Hoc erit tibi curæ; Datur tibi hoc vitio.* Plaut. *Nucleum amisi, reliquit mihi pignori putamina.* „[Lucret. 6. *multa volant quæ sint vitalia nobis, Et contra* „*quæ sint morbo, mortique.*]

ut minime Latinam, rejicere. Nisi tamen in his exemplis, in Festo quidem malimus intelligere Infinitum, scil. *facere id, de quo consulebat:* Plane uti expediendum censeo locum Ciceronis Famil. XIII. 26. *Literas ad Te a M. Lepido Consule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodammodo quasi commendatitias, sumpsimus.* Nam istic omnino videtur intelligendum *facere*, ut plenum sit, *quæ te aliquid facere juberent.* In Prioribus vero Accusativum malimus exponere, ut in illo Plauti, *Velim illum corvum, ut ad me veniat*, de quo infra ad cap. seq. circa finem.

7. *Exagitabimus lib.* 3. *cap.* 4.] Sed Vide, quæ nos istic ad initium Capitis notavimus.

CAP.

CAP. V.

Accusativus multis modis a præpositione pendet: Eo in Romam, in rus. *Exclamatio postulat verbum. Exploditur grammaticorum Synecdoche. Duo accusativi ab eodem verbo non reguntur.*

Accusativus (nisi sit Infiniti verbi suppositum; ut, *me amari:* aut Activorum appositum; ut, *amo literas*) semper a præpositione pendet: ut, *vixit annos centum; latus pedes viginti; eo Romam; niger oculos.*

Tempus continuum & mensuram præcipiunt debere collocari in accusativo sine præpositione: ut, *studui decem annos; pendet libras triginta.* Hoc falsum est; virtute enim præpositionis subintellectæ ponitur ille accusativus, & non ex vi temporis: dicimus enim, *commoda mihi librum in decem menses*, aut *intra quinque dies.* Dicimus item, *Vixit annos centum*, & *per annos centum;* &, *ante annos centum*, & *centum annis.* Denique ratione præpositionis subintellectæ aut appositæ, uteris accusativo vel ablativo. Cicero sæpissime dicit; *aliquot per annos; per eos dies; per decem menses.* Liv. *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis.* Horat. *Quod & in hunc annum vivat, & plures.* Plinius lib. 15. *Atqui tertium ante diem scitote decerptum Carthagine.* Sueton. *Sed in reliquum anni tempus curia abstinuit.* In illis, *pridie Compitalia, pridie ludos*, Erasmus & alii docti fatentur deesse præpositionem *Ante.*

Quinctilianus lib. 1. cap. 5. solœcismum [1] putat esse, si quis dicat; *Venio de Susis in Alexandriam:* sed decipitur, decepitque gregem Grammaticorum. Nam ausim san-

1. *Putat esse.*] Immo vero, quosdam ait, qui plurimos statuant solœcismos, hanc quoque locutionem eo referre, at alios eam a solœcismo separare, & *pleonasmum* vocare: ipse rem quasi in medio relinquit.

sancte dejerare, nescire me, plurane testimonia invenerim cum præpositione, an secus: inclinat tamen animus, ut plura cum præpositione legerim; e quibus aliqua proponam, nam omnia esset infinitum. Ac primo hanc meam opinionem satis confirmant Græci oratores, qui fere semper nominibus locorum addunt præpositiones: Poëtæ vero suo jure utuntur, qui nunc apponunt, nunc detrahunt. Augustus Cæsar, teste Suetonio cap. 86. semper dictionibus præpositiones addebat; quia genus dicendi apertum amabat, & ambiguitatem fugiebat. Sed nostri Grammatici adverbialiter dici putarunt, *eo Romam*, *venio Roma*. O crassam ignorantiam! Anne quum Græci dicunt, γλαῦκας ἐις Αθῆνας; Latini, *Noctuas Athenas*; Græcis accusativus erit, Latinis Adverbium? Similiter [2] πλέυσειν ἐις Α'ντικύρας, id est, *naviget Anticyras*: & sexcenta hujusmodi. Sed si essent adverbia, quomodo acciperent „[cum præpositiones, tum] adjectiva fœminina? Ovid. *Atque aliquis doctas jam nunc eat*, *inquit*, *Athenas*. „[Propert. „*Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.*] Sed quia isti rationibus parvam habent fidem, testimoniis agamus. „[Plaut. Most. *Ego ire in Piræeum volo.*] Cicero Attico libro sexto; *In Pyræa cum venissem*; idem libro septimo: *E navi egressum in Pyræum*: idem ibidem multa disputat de *Pyræo* & præpositione *In*, quæ ipse non observat, ut idem satis indicat ad Atticum libro tertio; *Quod a Vibone subito discessimus*: idem; *nisi eum ab Epheso ante aliquando profectum*: idem; *Nec me in Arpinum hoc tempore abdam*: idem; *Is ad Messanam venturum esse dicebatur*: idem; *de illius ab Alexandria discessu*; & lib. 8. *a Brundusio absum propius*; ibid. *ne citius ad Brundusium*, *quam opus sit*, *accesserit*: ibid. *Dum certum nobis ab Essernia de eo quod audieram referretur*: idem Familiar. *Tertio die abs te ad Ariciam accesseramus*: ibid. *ab Epidauro navi advectus*; *&* *ab Athenis proficisci*: ibid. *ipse iter*

2. Πλεύσειν] Videtur voluisse, ut respondeant Latinis Græca, πλεύσεις.

iter ad Mutinam dirigerem: ibid. *Fugisse a Mutina videretur:* ibid. *exclusis enim ab Antiochia:* ibid. *Nunciatum esse quatridui iter a Laodicea absfuisse:* idem; *Antonii reditus a Brundusio:* „[Idem 13. Attic. *Epistolas missas a Co-„rintho:* & 15. Attic. 23. *Venisse eum ad Bajas audiebam:*] Idem 3. Verrina; *Hoc illi navigio ad omnes populi Romani hostes usque ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopem, quæ in Ponto est, navigaverunt:* Idem de Senectute; *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum Quæstor.* Ubi notat Erasmus, propriis nominibus additam præpositionem. Sed notant grammatistæ contra nostram hanc doctrinam, aliud esse *eo Romam*, aliud, *eo ad Romam:* nam *eo Romam*, significari ajunt ipsam urbem; *eo ad Romam*, [3] loca propinqua Romæ. Delirat igitur Livius, qui lib. 5. sæpe dicit, *Vejos*, & *ad Vejos* eodem sensu: & in hoc loco de Senectute, *profectus sum ad Tarentum quæstor*, non designat loca circa Tarentum. Cæsar 3. Civili; *Prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de adventu ejus cognosceret:* „[Ibid. *Cum classe ad Brundusium venit:* & 1. Gall. „*Cæsar in Galliam contendit, & ad Genuam pervenit.*] Si ex Tito Livio testimonia vellem congerere, nunquam finis esset. Curtius lib. 4. *Jam pervenerat ad Arbelam, vicum nobilem sua clade facturus.* „[Plaut. Pœn. *Is ex „Anactorio huc commigravit in Calydonem:*] idem Epidico; *quando hinc iturus est ipse in Seleuciam:* idem Menæchmis; *Geminus, qui Syracusis habet, hodie in Epidamnum migravit:* idem Bacch. *Nam ut in Ephesum hinc abii, ex Epheso huc ad sodalem litteras misi:* ibid. *Ibo in Piræum, visam ecquæ advenerit in portum ex Epheso navis:* Idem Pseudolo; *Illam in Sicyonem ex urbe abduxit modo:* Ibid.

3. *Loca propinqua Romæ*] Non quæritur, quid præpositio significet, sed an jungi queat nominibus propriis Urbium. Id quod satis superque ex his exemplis patet, & longe pluribus demonstrari posset, si esset opus: ut &, a Nominibus Regionum abesse aliquando Præpositiones. Vide, quæ notavimus infra ad Lib. IV. cap. 6. Notâ 1. 2. & 3.

Ibid. *ex Sicyone huc pervenisti:* ,,[Idem Trinum. *A pa-* ,,*tre ex Seleucia venit. Ubi ipse erat? In Seleucia.*] Terent. Eunuch. *Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piræum.* Propertius lib. 3. *magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Martial. *Tybur in Herculeum migravit nigra Lycoris.* His adde multa proverbia; ut, *Naviges in Massiliam;* & *e Massilia venisti.*

Addunt ineptiæ suæ, nomina provinciarum non posse poni sine præpositione: Poëticum enim esse, *Italiam veni.* Hæc refelluntur in *Ellipsi Præpositionum.* *Rus*, & *domus*, admittunt præpositionem in utroque numero. Vide *Ellipsin Præpositionum.* ,,[Servius in illud Vir- ,,gilii, *Italiam, Lavinaque venit Litora, Ars quidem*, in- ,,quit, *hoc exigit, ut Provinciarum nominibus Præpositio-* ,,*nem addamus, Civitatum nunquam; hoc tamen plerumque* ,,*perverso ordine legitur: sciendum enim usurpatum ab au-* ,,*ctoribus, ut vel addant, vel detrahant præpositionem.* Hæc ,,ille; quibus aperte fert, inertem istam Grammatico- ,,rum artem ab usu bonorum auctorum diffidere.]

O curas hominum! En quatuor aras; Ecce hominem; deest Verbum aliquod. Vide *Ellipsin Verborum* in *Audio*, vel *Narro*, vel *Aspicio.* ,,[Catull. epigr. 9. *O mi-* ,,*hi nuncii beati*; Græcorum imitatione, quasi dicam, [4] O quam beati nuncii rem mihi narras?]

[5] *Fractus membra; cætera Grajus; albus dentes*, ad ineptissi-

4. O *quam beati nuncii.*] Vel potius, ô, beati nuncii mihi res hæc est. Vide supra ad cap. 3. Notâ 8. in extr.

5. *Fractus membra*] Huc refer etiam istas locutiones, quæ Accusativum verbis habent junctum, sed pro quo usitatius in sequenti commate Nominativus ejusdem vocabuli exprimitur. Cæsar B. Gall. I. 39. *Rem frumentariam, ut satis commode supportari posset, timebant.* Terent. Eun. I. 2. 86. *Istam nunc times, Ne illum talem præripiat tibi*, pro, nunc times, ne ista illum &c. Cicero Famil. IV. 1. *rem vides, quomodo se habeat.* Quod minus recte, ut puto, mutatur a Viris Eruditissimis. VIII. 10. *Nosti Marcellum, quam tardus sit.* Plane, ut Lucas Actis Apost. XVI, 3. ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. Ælianus Varia Hist. VIII. 13. Λέγουσιν Ἡράκλειτον, ὅτι πάντα ἔκλαεν. Hyginus fab.

eptissimam quandam Synecdochen referunt Grammatici, quum Græca sint, & ad Ellipsin referantur: deest enim Κατὰ, ut in *Ellipsi præpositionum.*

Duos accusativos diversæ rei verbum regere non potest; quia efficiens unum duas simul res efficere æque non potest: nec enim dices, *Amo patrem litteras*, sed *amo patrem* & *amo litteras*: neque Philosophi concedent, duo prædicata de uno subjecto dici. At rancidi Grammatici dicunt, hanc esse constructionem vehementissimam: habent enim illi tres constructiones, *vehementes*, *vehementiores*, & *vehementissimas*. Sed eos vehementissime insanire dicamus, & nostrum propositum urgeamus. Illi [6] pauca verba consti-

fab. 34. *Ille moriens quum sciret sagittas hydræ Lernææ felle tinctas, quantam vim haberent veneni.* Iterum Terent. Eun. V. 8. 5. *scin' me, in quibus sim gaudiis.* Adelph. V. 4. 20. *Illum, ut vivat, optant.* Hec. prol. 2. v. 4. *Novas qui exactas feci, ut inveterascerent.* Et frequentissimè Plautus. Amph. *Nescio me, qui sim.* Bacch. *Rejcisces illum, quanto in periculo sit.* Asin. *Faciam te, ut scias.* Aulul. *Velim illum corvum, ut ad me veniat.* &c. Supple in his omnibus, *quod ad*, vel plenius, *in negotio, quod ad rem frumentariam attinet*, &c. Similia Vide infra ad Cap. 9. Nota 1. & apud ipsum Sanctium IV. 12. Sed vel maxime confirmatur hæc Ellipsis ex accusativo Absoluto in initio Periodi, cujus non alia est ratio. Cicero Famil. I, 8. *Cetera, quæ ad Te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus.* h. e. quod ad cetera, quæ &c. in iis, quum &c.

Florus III, 21, extr. *Nam Sulmonem vetus oppidum atque amicum, &c. ut obsides jure belli &c. duci jubentur, sic damnatam civitatem jussit Sylla deleri.* Quæ male tentat Salmasius, & urunt ac secant Alii, quum etiam absque hac Constructione exponi per Appositionem possit Vulgata istic lectio. Hinc explicandus est etiam Lucas Euang. 21, 6. ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ. h. e. *quod ad illa, quæ videtis, venient dies &c.* Confer Aelianum Var. Histor. III. 5. & XII. 39. atque adde, quæ notavi infra ad *Minervam* hanc IV, 11. extr.

6. *Pauca verba*] Sæpe duo Accusativi, alter personæ, alter rei, reperiuntur uni verbo juncti. Terent. Phorm. V, 7. 21. *ferme eadem omnia, Quæ tute dudum coram me incusaveras.* Plaut. Men. IV. 3. *Consulam hanc rem amicos.* Trin. I. 2. *Si id me non accusas.* Asin. II. 2. *Argentum in-*

ſtituerunt, quæ duos accuſativos regerent; ut, *doceo*, *moneo*, *poſco*: ſed inter hæc aliqua, quæ nunquam duos accuſativos agnoverunt; qualia ſunt, 7 *Dedoceo*, *Poſtulo*, *Peto*, *Induo*, *Exuo*, *Cingo*, *Calceo*, *Excalceo*. At, inquiunt, ſatis eſt, ſi hæc verba in paſſiva cum accuſativo reperiantur; ut, *Accingitur enſem; Induitur loricam; Poſtulatur pecunias*: O debilem rationem! Cur igitur iſto pacto non addis tuæ quartæ ſpeciei innumera alia verba, quæ hos accuſativos accipere in paſſiva poſſunt? ut, *Dido vultum ſermone movetur*: &, *Dido expleri mentem nequit*: &, *Carpitur attonitos ſenſus*. Sed hæc latius in *Ellipſi præpoſitionum* Græcarum diſputabuntur.

intervortam & adventorem & Sauream. Curcul. V. 2. *quem* (annulum) *paraſitus te eluſit*. Varro apud Nonium, *æs defraudaſſe coponem*. Adde Sanctium infra IV. 13. Immo & Tertius, tempus notans, duobus additus reperitur. Plaut. Merc. I. 1. 46. *Objurgare pater hæc me noctes & dies*. Ex his tamen unus tantum regitur a Verbo, ceteri per Ellipſin, quaſi dictum eſſet, pater objurgavit me propter hæc per noctes & dies; Vel, objurgans me, hæc dixit & ingeſſit mihi. Vide de poſteriore hac ratione infra III, 3, ad vocem *Aeſtuo*.

7. *Dedoceo*] Atqui primum hoc Verbum *agnoſcit* revera *Duos* aliquando *Accuſativos*. Cic. *de Fin*. I. 6. *ſi a Polyæno, familiari ſuo, Geometriam diſcere maluiſſet, quam illam etiam ipſum dedocere*. Statius *Theb*. II. 409, *moneo, regnorum gaudia temet Dedoceas*. Quæ loca Urſinus To. 2. p. 277. jam attulit. Sed & quod ſequitur, *Poſtulo*, etiam cum Accuſativo Perſonæ, præter Acc. Rei, qui uſitatiſſimus eſt, reperitur constructus. Certe Suetonius Calig. 18. *Commiſit & ſubitos* (Circenſes ludos) *quum e Gelotiana apparatum Circi proſpicientem pauci ex proximis mœnianis poſtulaſſent*, quid quæſo, niſi ludos illos, quos ſubitos commiſit. Quod vero Idem Urſinus *pag*. 281. Sanctium noſtrum putat contraria ſibi invicem dicere, dum hic inter pauca Verba a Grammaticis memorata, eſſe *aliqua* tradit, *quæ nunquam duos accuſativos agnoverunt*, at infra IV. 13. *nullum omnino* ait *eſſe Verbum, quod hujuſmodi Accuſativum cum κατὰ non poſſit habere, atque adeo poſſe omnia activa duos accuſativos habere, at paſſiva & neutra unum*, in eo errat ipſe, ſiquidem Sanctius poſteriore loco dicit, Verba talia admittere & habere POSSE duos Accuſativos, at priore agit de iis, quæ facto ipſo conſtructa reperiuntur cum duobus Accuſativis.

CAP.

Cap. VI.

Vocativus nunquam regitur. Duo Vocativi. Vocativus cum Nominativo conjunctus. Defenditur Plinius a calumnia Laurentii.

Vocativus [1] non est secundæ personæ, ut ajunt Grammatici, sed res aliqua, cum qua sermonem communicamus: nam ut artifex, perfecto opere, vocat homines spectatum; sic qui composuit orationem, auditorem vocat auditum: unde non potest hic casus regi, quia tota composita oratio ad Vocativum dirigitur. Si dicas, regi ab abverbio *ô*, quia hæc particula sæpe conjungitur vocativo; concedam sæpe conjungi, at non semper: imo vero alicubi nec apponitur, nec apponi potest; ut in Hispanico idiomate aperte ostenditur: nam quum quis servos suos inclamat: *mocos*, *pajes*, *criados*, illi respondent *Senor*; ibi non potest suppleri *ô*. Quid quod sæpe invenias *ô* sine vocativo? Virgil. *O ubi campi*, *Sperchiusque? O qui me gelidis in montibus Aemi Sistat.* Sed particula *ô*, nihil aliud est, quam signum lætitiæ, vel doloris, vel exclamationis. Et vero vocativum a verbo non regi aperte indicat Vox Passiva, quum hujusmodi orationem vertis; *Petre doce illum; ille*, *Petre*, *doceatur a te.* Indicat quoque Nomen Adjectivum, quum post verbum imperandi additur; ut, *discipule esto bonus.* Mart. *Esto Nævole solicitus:* Idem apertius; *Esto tu Cæsar amicus.* Ovid. 1. Tristium; *Vade sed incultus.* Denique Adverbia, nisi pro nomine sumantur, casum regere non possunt, ut do-

1. *Non est Secundæ personæ*] Immo vero est. Hoc enim Secundæ in arte grammatica dici debet, quod designat eum, cum quo Loquens sermonem communicat, seu quem alloquitur. Vide quæ disputavi I. 12. 2. pag. 80. Vocativus autem semper dirigitur ad eum, quem alloquimur. Est itaque vocabulum secundæ personæ, seu secundam personam notans.

docet lib. 9. de cauſ. ling. Lat. Cæſar Scaliger.

Nunc exoritur quæſtio, ſitne dicendum, *veni puer dicende doctus*, an, *dicende docte*. Utriuſque loquutionis accipe teſtimonia. Per vocativum loquutus eſt Horatius; *Age dic latinum Barbite carmen, Lesbio primum modulate civi:* Idem; *Invicte mortalis, Dea nate puer Thetide.* Ovid. 2. Triſt. *O princeps parce viribus uſe tuis.* Propert. *Lectule deliciis facte beate meis.* Martial. lib. 4. *Libelle inverſa pueris arande charta.* Ovid. 3. Amorum; *Amnis arundinibus limoſas obſite ripas, Siſte parumper aquas.* Tibullus lib. 4. *Iam nimium Meſſala mei ſtudioſe quieſcas, Non tempeſtivæ ſæpe propinque viæ.* Virgil. Æneid. 10. *O dolor atque decus magnum rediture parenti.* Perſius; *Stemmate quod Tuſco ramum mileſime ducis, Cenſoremque tuum vel quod trabeate ſalutas.* Quo in loco nugantur interpretes cum ſua Antiptoſi: Idem, *Audaci quicumque afflate Cratino.* Tibullus ad Bacchum; *Huc venias hodierne, tibi dum thuris honorem.* Albinovanus in Mæcenatis obitum; *Impiger Alcide multo defuncte labore, Te memorant curas ſic poſuiſſe tuas.* Auſonius: *Diſtentas interne vias mirere domorum.* Exempla de Vocativo & Recto; Statius 7. Theb. *Haud vetito nudus jaciture ſepulcro.* Propertius lib. 2. *Tu criminis autor, Nutritus duro Romule lacte lupæ*: idem lib. 3. el. 3. *Nudus ab inferna ſtulte vehere rate.* Ovid. Epiſt. *Surge age Belide de tot modo fratribus unus.* Virgil. *Nate, meæ vires, mea magna potentia ſolus.* Martial. lib. 6. *Nile juſſus cedere Brumæ Mitte tuas meſſes.* Idem lib. 7. *Secretuſque tua mule lavaris aqua.* Virgil. 10. Æneid. *Dardania ſtratus dextra miſerande jaceres.* Plinius autem lib. 7. c. 30. ſalutans Ciceronem, utrumque caſum miſcuit, his verbis: *Salve primus omnium parens patriæ appellate; Primus in toga triumphum linguæque lauream merite.* Quod imperitiſſime carpit Laurentius Valla lib. 3. cap. 22. nam etſi 2 contra leges Grammaticorum videtur dictum, Græce ta-

2. *Contra Leges Grammatico-*|*rum*] Immo vel maxime ſecundum

tamen defendi poterat. Sic enim illi loquuntur, teste Budæo in commentariis: Synesius ad Aurelianum, ὦ μεγαλοπρεπέστατε, μόνος, ἢ μετ᾽ ὀλίγων σὺ μόνος, δίκαιος καλούμενε, id est, *O eximie, solus, vel inter paucos tu solus, justus vocande.* Sed Valla in illo loco non putat Latine dici, *Tace tu imperitus homo*, sed *imperite*, quod non dixisset, si in hæc, quæ retulimus, testimonia incidisset. Dicimus itaque recte; *Defende me amice mi;* & *defende me amicus meus;* sed diverso sensu, & Syntaxi: nam in hoc posteriore sunt veluti duæ Orationes, & deest *ens*, vel *qui es.* Vide *Ens* in Ellipsi. Unde falluntur, qui in sacris litteris putant nomen *Deus* facere vocativum *Deus*, quum legunt, *Deus*, *Deus meus respice in me;* quum rectus sit, & legamus apud Prudentium *Dee* in vocativo.

dum Leges Grammaticorum, secundum quas in Nominativo poni debebat illud Adjectivum, quod non est proximum Epitheton Substantivi, sed quod in constructione jungitur Verbo vel Participio, tantum ad denotandum aliquem rei modum. Malim dicere in prosa, *Lectule deliciis meis facte beatus*, quam uti Propertius, *facte beate.* Contra malim etiam dicere, *Romule nutrite lacte lupæ*, quam ut Idem, *nutritus.* Sic a Plinio recte dictum, *Salve Cicero appellate*; quia hoc dependet proxime a Substantivo. At quod deinde in naturali constructionis ordine sequitur, id, quia accedit ad modum significandum, quo *appellatus est primus Parens Patriæ*, rectius in hujusmodi directa oratione ponitur in Nominativo. Sed & alii Casus post Verbum Substantivum sæpe iidem sunt illis, qui præcesserunt, sæpe diversi, maxime apud Græcos. Ael. Var. Hist. IX. 9. ἔμελεν αὐτῷ εἶναι καλῷ. Cap. 10. νοστεροῦ χωρίου λεγομένου εἶναι τῆς Ἀκαδημίας. Ibid. ὑπὲρ τοῦ μακροβιώτατος γενέσθαι. Florus III. 12. 6. *Ac nescio an satius fuerit Populo Romano, Sicilia & Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis carere dominanti in Italia sua.* Nihil itaque mirum, idem in Vocativo accidere post Verbum vel Participium, ut modo repetatur, modo in alium mutetur casum.

CAP. VII.

Sextus casus male dicitur Ablativus: *rectius vocatur* Casus Præpositionis: *nam in universum a præpositione pendet. Ablativus absolutus rejicitur.* Se Consule orabat Cicero, *Latinum. Sextus casus tertiæ in* e, *vel* i.

SExtus casus [1] proprium nomen non habet; neque enim semper significat *ablationem*, ut inde *ablativus* dicatur. Priscianus *comparativum* casum nominat; quia in sola comparatione, ut ipse putat, a præpositione non regitur, sed ex comparativi natura. Nos *sextum casum* appellemus, aut *casum præpositionis;* quia semper a præpositione regitur; ut sigillatim exponemus.

In comparatione, ut *doctior omnibus*, deest *Præ*, vide Ellipsin.

In illis formis: *Ditior opinione; Calceus major pede:* [2] potius videtur deesse *Pro*, quam *Præ;* nam solet addi sæpe

1. *Proprium nomen non habet*] At vide, quæ notavi ad *Lib.* I. *cap.* 6. *pag.* 34.

2. *Potius videtur deesse Pro, quam Præ*] Ego vero putem rectius intelligi in his quoque locutionibus *præ*. Nam *ditior præ opinione hominum* significat supra opinionem, æque, ac si dicerem, *ditior est Mævius præ Sempronio.* Vide & infra ad IV. 7. At si dicas, *ditior pro opinione hominum*, longe aliud dixeris, scilicet, eum, de quo loqueris, ditiorem esse aliis quibusdam, prout fert opinio hominum. Confirmatur hoc, aliquo modo, ex Suet. Oth. cap. 7. *Nec quicquam prius pro potestate subscripsit.* Ubi *pro*, licet proxime sequatur comparativum, neutiquam tamen est præpositio comparationis, sed aliud quid notat. Immo vero, si etiam τὸ *quam* addatur, tamen vel sic quoque in comparatione *præ* intelligi putem, vel ex eo, quod Vetustissimi dixere frequenter conjunctim *præquam*, ut videre est apud Plautum Mostel. V. 2. 25. *Minoris omnia facio, præquam quibus modis me ludificatus est*, q. d. integre, *facio omnia rem minoris momenti, præ ea re, juxta quam rem sunt modi, quibus* &c. Ita hæc explicanda & supplenda colligo ex alio loco, ubi occurrit *præquod.* Sticho II. 3. 38. *Omnes res relictas habeo, præquod tu velis*, pro, *præ eo quod* &c. Vide & infra III. 14. 7. Aliud est *præ*

ſæpe *Pro*, aut, *Quam pro*; ut ſit Syntaxis, *Major eſt calceus pro pede*, vel *quam pro pede*. Liv. lib. 25. *Major quam pro numero hominum editur pugna*. Vide Ellipſin præpoſition.

De inſtrumenti, pretii, modi, & verborum copiæ & inopiæ, præpoſitionibus, vide Ellipſim.

In ablativo, quem falſo *abſolutum* vocant, valde ſunt allucinati Grammatici: ſed illis danda venia eſt; hoc enim altioris eſt conſiderationis, quam quo poſſit ingenium Grammaticorum aſcendere. Vide Ellipſin Præpoſitionum.

Præcipiunt grammatici in hoc ablativo, quem vocant *abſolutum*, cavendum eſſe, ne duæ illæ orationes ſint ejuſdem ſuppoſiti: negant enim dici Latine, *Se Conſule orabat Cicero*. Sed ratio ſtat contra: nam ſi ſubintelligitur ſemper præpoſitio, cur non dicam, *ſub me præceptore diſcam*, ut dicitur; *Paulo præceptore diſcam*? Ovidius de Narciſſo; [3] *Lacrymas quoque ſæpe notavi, me lacry-*

pro quam, quod reperias apud Lucretium II. 1136. *Nec ſatis eſt, pro quam largos exæſtuat æſtus, Unde queat tantum ſuboriri ac ſuppeditare, Quantum opus eſt*, h. e. nec ſatis eſt materiæ, unde queat tantum ſuboriri, quantum opus eſt, pro ea ratione aut menſura, ad quam exæſtuat largos æſtus. At vero *Calceus major eſt pro pede*, vix ullum recipit commodum ſatis ſenſum. Aſt, *major quam pro pede* recte dixeris hoc ſenſu, major eſt præ ea ratione, ad quam eſſe debebat pro magnitudine pedis, h. e. prout magnitudo pedis poſtulat.

3. *Lacrymas quoque ſæpe &c.*] Locus hic Ovidii *Metam.* III. 459. non probat, ad quod probandum adfertur. Idem enim eſt, ac ſi diceretur, *vidi, Te quoque lacrymari, Me lacrymante*, ubi utique duæ orationes ſibi invicem proximæ, diverſi ſunt ſuppoſiti, altera Narciſſi ipſius, altera ejus Imaginis. Ejus generis ſunt nonnulla etiam in ſeqq. Veluti illud Lucani ex lib. 6. tum Plauti ex *Bacchid.* atque ex *Aulul.* &c. in quibus ſuppoſitum alterum & diverſum ineſt in Accuſativo, qui infinito verbo præmittitur, ut liquet ex eo, ſi locutionem infinitam redigamus in Finitam, veluti, *Magnus non vicit, Me adhuc arma tenente*: in quo videmus diverſa plane Suppoſita; contra quam Sanctius cenſet, qui male in iis locis conjungit, quæ non ſunt conjun-

crymante, *tuas*; & lib. 2. Amorum; *Me duce ad hunc voti finem, me milite, veni:* idem 2. Fastor. *Hic castas duce se jubet esse maritas.* Lucan. lib. 5. *Et lætos fecit se Consule fastos:* idem lib. 6. *Seque arma tenente, ac nondum strato, Magnum vicisse, negavit.* Claudianus; *Illicitas Consul pœnas se Consule solvet.* Plaut. Bacchidib. *Nec equidem illam me vivo corrumpi sinam:* [idem Truc. *Ostendit se mihi infidelem nunquam, se viva, fore:*] idem Aularia: *In meis ædibus me absente neminem volo intromitti:* idem Milite; *Si ego me sciente paterer vicino meo eam fieri injuriam:* ibidem; *Te vidente vides:* idem Mostell. *Priusquam te me vivo unquam sinam aut egere aut mendicare.* Terent. Heaut. *Qui se vidente amicam patiatur suam.* Sedigitus in Censura comicorum; *Eum me judice errorem dissolvam tibi.* Quinctil. lib. 8. *Hibericas herbas se solo nequidquam intelligente dicebat:* idem declamatione 4. *Te volente misisti.* Curtius lib. 4. *Quibus occultatis, Sidona devecti sunt.* Suetonius Tiberio 31. *Iterum censente, ut Trebianis legatam pecuniam transferre concederetur, obtinere non potuit.* Plinius lib. 10. cap. 9. *Absumique etiam se inspectante patitur:* idem lib. 8. *Prodente se auctor est M. Varro:* idem lib. 7. cap. 2. *Horum supra centum viginti millia fuisse se prodente Ctesias scribit.* Cicero in Bruto; *Se audiente locuples auctor scribit Thucydides.* Idem 3. Philipp. *Nobis vigilantibus, & multum in posterum providentibus, populo Rom. consentiente, erimus profecto liberi brevi tempore:* idem lib. 15. Famil. *Non potes effugere hujus culpæ pœnam, te Patrono:* ibidem lib. 1. *Tenebam memoria nobis consulibus*, &c. Ibidem; *Denique memineram nobis privatis*, &c. Ibidem in Pisonem; *quæ ornamenta etiam in sexto Clodio te Consule esse vo-*

genda. Sic in illo Plinii VII. 2. connectenda sunt, non, *Ctesias scribit se prodente*, quod ineptissimum foret, sed, *fuisse eorum supra 120. millia, se prodente*, h. e. tum, quum ipse hæc memoriæ proderet. Rectius ergo distinguenda sunt talia, & ita, ut ipse fecit p. seq. in illo Horatii, *Laudator temporis &c.* At cetera pleraque satis sunt apposita, veluti quæ hic proxime sequuntur, ut adeo revera tamen probatum satis sit a Sanctio, quod probatum volebat.

voluisti. Seneca de vita beata; *Populo spectante fieri credam, quidquid me conscio faciam:* Idem 3. epistolarum; *Acerbum uri, quanto acerbius, si id te faciente patiaris.* Laurentius Valla lib. 3. cap. 64. illud Horatii in Arte tanquam nove dictum admiratur; *Laudator temporis acti se puero.* Tu sic dispunge, & separa; *Acti se puero*, non *laudator se puero.*

Ablativus tertiæ declinationis in E, vel in I, [4] antiquitus desinebat, de quo sic Consentius Romanus; *Sed consuetudo & authoritas variat, & intra hoc pugnat, ut plerique in hac parte dubium dixerint ablativum.* Hæc ille. Nos id probemus primum exemplis substantivorum adductis, deinde adjectivorum. Varro lib. 1. cap. 3. Rustic. *Fenestras habere oportet ex ea parti, unde commodissime perflari possit:* & lib. 3. cap. 3. *In secunda parti:* & infra; *in tertia parti,* Plaut. Menæch. *Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.* Lucret. lib. 6. *Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro:* & lib. 4. *Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum.* Cato cap. 37. *Ex segeti vellito ebulum.* „[Catull. *Suscitat a cano vulturium* „*capiti.*] Persius; *Nonne pudet capiti non posse pericula cano Pellere:* idem; *Vos, ô patricius sanguis, quos vivere fas est Occipiti cæco:* idem Satyr. 2. *& acri bile tumet.* Virgilius in Sileno; *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant:* idem 9. Æneid. *Discussæque jubæ capiti:* & lib. 7. *Cum dentibus albis Indutus capiti:* idem Eclog. 1. *& ingratæ premeretur caseus, urbi non unquam* &c. [5] sic enim dispungendus locus. Cic. 4. de Rep. citante Nonio: *Or-*

4. *Antiquitus desinebat*] Immo antiquitus erat idem cum Dativo. Vide quæ disputavi ea de re supra I. 6. 4. pag. 36. & 40. De utraque vero terminatione Ablativi in Adjectivis & Substantivis vide & Voss. Anal. lib. II. cap. 11. & 12.

4. *Sic enim dispungendus locus*] Nihil hic videbam, nec intelligebam, quid sibi vellet Sanctius ista *dispungendi* admonitione, aut toto hoc loco. Sed ex Salmanticensi editione didici, distinxisse eum ante *Urbi*, posito istic commate, quod editiones, Patavina & Batavica, omiserant, licet ex eo unice penderet intelligen-

Orbi terrarum comprehensos. Varro; *Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.* Elegans jocus est Plauti in Milite, IV. 7. de *mare* & *amare: Nam si abstinuissem a mare, tanquam hoc uterer.* Ausonius de Occasione; *Heus tu occipiti calvo es.* Et lib. ff. 28. l. ult. de hæred. instituendis; *licet modus institutioni contineretur;* & in l. si. ff. de hæred. inst. *Contenta esse doti:* & l. 1. §. prævaricatorem ff. ad Turpil. *Muneri defungi.* Sæpe in Digestis legimus hos ablativos, *petitioni*, *ferruminationi*, *affinitati*, *promissioni*, *conditioni:* & l. 27. D. de Eviction. *Noxale*, pro *noxali.* „[Plaut. Asin. *Tanquam si* „*claudus sim, cum fusti est ambulandum.*] Tacit. *Fusti caput ejus afflixit.* Apulej. lib. 4. *Paratus non fusti tantum, sed machæra percussus occumbere.* Lucret. lib. 2. *Nam sæpe in colli tondentes pabula læta:* idem lib. 5. *Terrarum qui in orbi*, &c. Gell. lib. 1. c. 3. *Hac fini ames:* ibid. *qua fini:* & lib. 7. cap. 3. *ea fini.* Cato cap. 113. *ansarum infirmarum fini.* Jam de nominibus neutris, in E, AL, AR, hæc sunt Prisciani verba: *Vetustissimi solebant hujuscemodi nominum ablativum etiam in E proferre.* Hæc ille, & citat antiquos. Ego addo Ovid. in Ibin; *Et summum Lybico de mare carpat aquam:* & 5. Trist. eleg. 2. *Exiguum pleno de mare demat aquæ.* Lucret. lib. 1. *E mare primum homines.* Catull. *Cum veniret a mare novissimo.* Quid dicam de nominibus adjectivis? Ovid. in epist. *Hument incultæ fonte perenne genæ:* & Fastor. 3. *Amne perenne latens Anna perenna vocor;* & 6. Fast. *Extaque de porca cruda bimestre tenet:* idem in epist. Paridis; *Fore ut a cæleste sagitta figar:* idem 15. Metam. *Specie cœleste resumpta:* „[Idem 4. Trist. *Esse Chimæram, A* „*truce quæ flammis separat angue leam.* Catull. *Sed Troja* „*ab-*

„ligentia Sanctianæ Criseos, & allegati loci ratio. Nam in vulgata distinctione post *Urbi*, vox ea certissime est casus Dativi, at in hac Sanctiana erit Ablativi. Verba enim sunt, *Urbi Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.* Reposui itaque comma, ubi oportebat ex mente Sanctii. Sed tamen vulgatam distinctionem longe præfero.

„*absente, Troja infelice sepultum.*] Lucanus lib. 7. *Erepto natale feret.* Horatius; *Carite cera digni:* idem 1. Carm. *Cum Tyburte via.* Varro 2. Rust. cap. 3. *Collo breve, gurgulione longiore.* Suet. Vesp. *Convivabat assidue, ac sæpius recta, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Præterea *vigil* & *pugil*, confessione omnium, faciunt in E, vel I. at sunt adjectiva. Et si *imber* facit E, vel I, [6] cur composita non facient similiter, quæ omnia sunt adjectiva; ut *September*, *October*, &c. Nomina quoque in *as* gentilia olim (teste Charisio, & Prisciano) erant in *atis*, & *ate*; ut *Arpinatis*, & *Arpinate:* sed in E, & I, mittunt ablativum; quamvis sint, qui negent per E. quos refellit Cicero pro Cluent. *Fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate:* idem 5. Tuscul. *Nisi ab homine Arpinate didicisset.* Livius lib. 5. *In Capenate agro:* idem lib. 10. *Ex agro Sentinate.* Valer. Maxim. lib. 6. *Ex illo Mario tam humili Arpinate*, Mart. *Metamque lactis Sarsinate de silva.* Sunt & alia apud Plinium, & cæteros. Sosipater Charisius ex Cæsare, Plinio, & Varrone: *Si de persona loquamur, in E. fiet ablativus: si vero de re alia, in I: ut*, ab homine breve, & ab itinere brevi: *quare* ab ædile *semper dicendum, quia semper de homine dicitur.* Hæc ille. Priscianus etiam ex eodem Charisio asserit; *Si nomen sit proprium ex adjectivo, nunquam per I efferri; ut*, a Juvenale, a Martiale, a Prudente, a Clemente: *si de negotio loquaris*, *per*

6. *Cur Composita &c.*] Neutiquam Composita sunt *September*, *October* &c. multo minus formata ab *Imber*, sed derivata a *Septem*, *Octo*, &c. addita tantum syllaba *Ber.* Sic a *Colo* habemus *Celeber*, a *Salus*, *Saluber.* Sed & res manifesta ex eo, quod quia dicitur *Octo*, ideo etiam *October*, non *Octember* dicitur, at *September*, *November*, *December*, quia formata sunt a *Septem*, *Novem*, *Decem.* Vide & Vossium Anal. II. 11. Similiter paulo ante in loco Suetonii Vesp. 19. *dapsile* putat Sanctius, sed itidem minus recte, esse Ablativum, quum sit Adverbium, ut *Facile.* Certe Pomponius apud Nonium conjunxit *dapsile ac dilucide*, atque ideo Hic etiam inter Adverbia diserte retulit τὸ *Dapsile.*

per I tantum; *ut*, in re clementi. Ego vera illos præcepisse puto, sed melius est, ut jam dicamus usu esse factum, ut promiscue adjectiva omnia mittant in E, vel I, ablativum. Ex tam multis colligitur errasse Grammaticos, dum præcipiunt, nomina oppidorum, ubi aliquid fit, si sint tertiæ declinationis, poni in dativo; ut, *natus Carthagini*, *Sicyoni habitat*, & *ruri vitam agit*. Ego assero, melius dici, *rure vivit*, *Carthagine natus*; sed si illa reperiantur, dativos non esse, sed ablativos. „[Horat. *Quinque dies tibi pollicitus me rure fu-* „*turum*. Plaut. Casin. *Uxorem ubi rus abduxero*, *rure* „*incubabo usque in præfectura mea*: idem; *Ego ajo hoc* „*fieri in Græcia*, & *Carthagini*:] Idem Mostell. *Veniunt ruri rustici*. Terent. Phor. *Opus ruri faciundum*. Justinus lib. 1. *Ruri iter ingressus*: *A pluri* nunc dicimus, Charisius magis probat *a plure*, his verbis; *Ab hoc vetere*, *majore*, *plure*, *non*, *veteri*, *majori*, *pluri*. Quid? quod ipse Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 10. *Reperiuntur*, inquit, *luci pro luce*, & *vesperi pro vespere*, & *ruri pro rure*. Hæc ille. Plaut. Cistell. *Postea autem cum primo luci*. Sic dicimus, *tempori venito*; & Cato dixit, *Satisne tempori opera sient confecta*; &, *si tempori facias*. Charisius *a rure* vel *ruri* probat. „[*Car-* „*thagini* porro esse *Carthagine*, patet ex hoc Virgilii; „*Tyria Carthagine qui nunc expectat*. Et Corn. Nepos; „*Ut Romæ Consules*, *sic Carthagine quotannis bini reges* „*creabantur*. Cic. 16. Attic. epist. 4. *Sextum fuisse Car-* „*thagine*: & 8. Attic. 4. [7] *Sulmone C. Atticum aperuisse* „*Antonio portas*.]

7. *Sulmone*] Sic & Plautus Cistell. I. 2. *Pater ei vivit Sicyone*.

CAP. VIII.

Plura adjectiva uni substantivo eleganter jungi.

Dicimus, inquit Valla, *Hic robustus messor, ista robusta mulier: neque dicimus, antiquus robustus messor, antiqua robusta mulier.* Hæc ille. At vero ratio ipsa præscribit, uni substantiæ simul multa cohærere posse accidentia: nam ut libenter fateor, Catonem non posse simul esse frigidum & calidum, ita libenter concedam, simul frigidum, crassum, ac album esse. Cicero pro lege Manilia; *Mithridates magnis adventitiis multarum nationum copiis adjuvabatur*: ibidem; *Quum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam, neque publicam gerere jam possemus*: idem 2. de Oratore; *Hæc perpetua contra Scævolam Curiana defensio tota redundabit hilaritate*: idem 5. paradoxo; *Quem nutum locupletis orbi senis non observat?* Idem 2. Tuscul. *Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamque umbratilem & delicatam quum accesserunt etiam Poëtæ*, &c. idem 1. Philip. *Non igitur provocatio ista lege datur, sed duæ maxime salutares leges quæstionesque tolluntur*: ibid. *Carissimus tuus parvus filius in Capitolium a te missus pacis obses fuit*: ibid. *Ut omittam res avi tui prosperas, acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinnæ dominationem.* Idem Phil. 5. *Periculosissimum civile bellum*: ibid. *bellum acerbissimum civile sit restitutum*: idem 8. epistol. [1] *Etiam ex-*

1. *Etiam externos multos &c.*] Occurrunt hæc verba lib. VI. ep. 6. Similia porro sunt, III. 4. *Mea omnia summa in te officia.* VII. 23. *Priusquam tuas legi has proximas literas.* De Amic. cap. 7. *Agrigentinum doctum quendam virum.* Ter. Heaut. II. 3. 48. *Nulla mala re expolitam muliebri.* Livius I. 14. *Denso obsito virgulto*, Cap. 54. *Invisam superbiam regiam*, Cap. 55. *Quadringenta ea sola talenta fuisse.* Et sic passim. Sed & exemplorum abunde, tum hic, tum in proximo superiore & inferiore Capite collegit ipse Auctor ad res suas probandas.

externos multos claros viros nominarem: ibid. *Quasi devincti magnis meis veteribus officiis*: Idem de Oratore; *Assidua diligens scriptura*: Idem Verrina 2. *Creperejus ex acerrima illa equestri familia & disciplina*: idem 2. de divin. *Unde superstitiosa primum evasit vox fera*: idem Attic. lib. 7. *Belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster mitis*: idem 7. Famil. *Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam.* Terent. *Tum ut malevoli veteris poëtæ maledictis respondeat.* Lucan. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno.* Martial. lib. 12. *Ne mendica ferat barbati prandia nudi Pera rogat.* Suet. Neron. *In vetere gentili stemmate.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. *Puerum infantem semestrem*: idem lib. 4. *Aurea Delphica mensa*: idem lib. 9. cap. 3. *Nonne multo alieno sanguine profuso, ad ultimum & suum erogavit.* Sueton. Cæsare; *In summo publico luctu.* Curtius lib. 3. *Quum captivis mulieribus nobilibus*: ibid. *Captiva nobilis mulier.* Cæsar. 1. Gall. *quem locum duplici altissimo muro munierant.* Livius lib. 1. *Insignique eum veste, & Curuli regia sella adornavit*: idem lib. 38. *Hic speciosus ultimus dies Scipioni illuxit.* Terentius Phorm. *Introiit ater alienus canis*: Idem Eunucho; *Labore alieno magno partam gloriam sæpe in se transmovet.* Sic enim legendus est locus, non *magnam*: idem Adelph. *Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium sequutus sum.* Varro lib. de re rust. *Quid rationes dominicas pecuarias conferre nequicquam recte potest*: idem lib. 3. *Quam severi boni viri laudabant.* Plin lib. 1. cap. 2. *est lamina cerea tenui aurata.* Seneca in Medea; *Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi.* Sed poëtarum longum esset persequi testimonia. Passim etiam occurrit, ubi suppresso substantivo, plura leguntur adjectiva: ut, *inclyti Romani*, supple, *homines*: *integrum Aprilem te expectavi*, sub. *mensem*: *Superos omnes & inferos testatur*, sub. *Deos*; *Miseri mortales*, sub. *homines*; *splendidus Oriens*, subaudi *Sol*: *immensi molares*, subaudi, *Lapides.* Virgil. *Centum lanigeras mactabat rite bidentes*, supple, *oves.* Tibull. lib. 2. Eleg. 2. *Fictilia*

lia antiquus primum sibi fecit agrestis, [2] supple, *vasa*.

2. *Supple vasa*] Hæc duo verba, a Patavinis primum addita, absunt a Salmanticensi editione. Et recte. Aliena enim sunt a mente Sanctii, qui locum hunc adtulit, ut ostenderet, sæpe plura exprimi adjectiva, suppresso substantivo. Ergo addi potius debuerat, *Supple homo*. quod refertur ad *antiquus agrestis*.

Cap. IX.

De Relativorum Constructione & Ellipsi, ut & de relatione, quam habent inter se Hic, Ille.

Rogabit aliquis, cur in arte Grammatica non proposuerimus pueris aliud esse Relativum substantiæ, aliud accidentis; rogabo ego illos, cur velint artes confundere, & facere ut ne intelligendo nihil intelligant. Hæc & alia multa sustuli, quæ ad Grammaticum, etiam perfectissimum, nihil attinent: satis est enim grammatico scire, *Tantus*, *quantus*, *Talis*, *qualis*, *Tot*, *quot*, esse nomina adjectiva, nullamque habere relationem, nisi dialecticam; ut *pater*, *filius*, *discipulus*, *magister*. Diximus itaque, Relativum collocari inter duos casus nominis unius; ut *vidi hominem, qui homo disputat*. Hunc loquendi modum taxat D. Hieronymus in Ruffinum: sed multa sunt testimonia, quæ nostram regulam confirment. Cicero Verr. 3. *Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi simul accusati*: ibid. *Ex ea die, ad hanc diem quæ fecisti, in judicium voco*; ibid. *Favonius qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur*; & 4. Verr. *Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia judicia redegerit in suam potestatem*: ibid. *Cephalidi mensis est certus: quo mense sacerdotem maximum creari oporteat*: idem pro Milone; *Ante fundum Clodii, quo in fundo*: idem pro Roscio Amer. *Qui de ea re posset dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio*: idem 1. Verrina; *Emptum est ex S. C. frumentum a Siculis, Prætore Verre, pro quo frumento pecu-*

pecunia omnis soluta non est: ibidem; *Quum illius diei mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit.* Nunc legitur, *illius temporis;* sed Pædianus, *illius diei* agnoscit. Idem 2. Agraria; *sequitur enim caput, quo capite non permittit:* idem ad Attic. lib. 3. *Is causam habet, quam causam ad te defert:* ibidem lib. 8. *Litteras abs te M. Calenus ad me attulit, in quibus litteris scribis:* idem ad Volumnium: *Eutrapelia litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse, quibus in litteris* &c. Ad Herenn. lib. 1. *Oratoris officium est, de iis rebus posse dicere, quæ res ad usum civilem* &c. ibidem; *firma similitudine ejus rei, qua de re agitur: ad eam rem, qua de re judicatum est:* ibid. *Expositio est, quum res, quibus de rebus dicturi sumus, exponimus breviter:* ibidem libro 2. *Deinde ea res similis sit rei ei, de qua re agitur, aut dissimilis:* ibid. *Oporteatne de ea re judicium fieri, quæ res in judicio non venit:* ibidem lib. 3. *Et quæ similes sententias habebunt, quibus sententiis,* ibid. *Imagines igitur nos in eo genere constituere oportebit, quod genus in memoria manere diutissime potest.* Cæsar 1. Gall. *Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire possent:* ibid. *Omnibus rebus ad profectionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripas Rhodani omnes conveniant; is dies erat ad 5. Kalend. Aprilis:* idem; *Ultra eum locum, quo in loco Germani consederant:* idem 6. Gallic. *Post diem septimum sese reversurum confirmat, quem ad diem ei legioni* &c. Et paulo post; *Diesque appetebat septimus, quem ad diem exirent* &c. Suetonius Julio; *Desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ, quem rumorem auxit:* idem Augusto; *Dubium eventu meliore, an voluntate, quam voluntatem quum identidem præ se ferret.* Terent. prol. Hecyr. *Eodem ut jure uti senem liceat, quo jure sum usus adolescentior:* ibid. *Ita eam oppressit calamitas; eam calamitatem vestra intelligentia sedabit.* Plaut. Sticho; *Est causa, qua causa mecum ire veritus est:* idem Aulul. *Id quod in rem tuam optumum esse arbitror, te id admonitum advento.* Plin. *Mareotim lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur.* Autor de viris illustribus;

Ubi

Ubi post multos annos arcula cum libris a Terentio quodam exarata, qui libri, quia leves quasdam sacrorum causas continebant. Livius lib. 39. *Neque harum rerum ullam rem in se, aut alios admiserant.* Sallust. Catil. *Tunc lex Porcia aliæque leges paratæ sunt, quibus legibus exilium damnatis permissum est.* „[Vitruvius lib. 8. cap. 3. *In Thessalia* „*fons est profluens, ex quo fonte pecus nullum gustat, ad quem* „*fontem proxime est arbor florens purpureo colore.*]

Solet in relativo deesse primus casus, aliquando secundus, nonnunquam ambo simul. Exempla primi modi: Terent. Hecyra; *Quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt:* idem Heaut. *Unde habes?* resp. *quam Bacchis secum adduxit adolescentulam:* id est, ab ea adolescentula, quam adolescentulam. [1] Plautus Aulul.

1. *Plautus Aulul.*] Expressiora sunt Amph. IV. 1. 1. *Naucratem quem convenire volui, in navi non erat.* Aulul. IV. 4. 28. *Quis illic est, qui Alter hic intus tecum erat.* Curcul. III. 49. *Sed istum quem quæris, ego sum.* Mostell. V. 1. 5. *Ostium quod in angiportu est horti, patefeci fores.* h. e. *pat. fores ostii, quod ostium* &c. Pseud. I. 4. 11. *Viginti minæ quæ nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.* Ter. Eun. III. 3. 18. *Nisi si illa forte, quæ olim periit parvula soror, hanc se intendit esse.* IV. 3. 11. *Eunuchum quem dedisti nobis, quantas dedit turbas.* Ovid. Metam. XIV. v. 350. *Cecidere manu, quas legerat herbas.* Cic. de Offic. III. 13. *Hæc est illa, quæ videtur utilium fieri cum honesto sæpe dissensio.* Petron. cap. 134. *Hunc adolescentem quem vides, malo astro natus est.* Seneca Hercule Oet. v. 410. *Hunc quem per urbes ire præclarum vides, Qui regna &c. Levis est.* Gell. V. 14. *Nam quas venabatur feras, membra opimiora mihi suggerebat.* In his nonnulla, quæ Accusativum habent præmissum, inprimis cum pronomine *Istum*, *Hunc*, possint etiam explicari, sicuti illæ locutiones, de quibus egimus Cap. 5. pag. 204. & infra IV. 11. extr. Atque ita in illo Plauti ex Curcul. sensus foret; *quod ad istum, quem quæris, ego is sum.* Et in Petronio, *quod ad hunc Adol. &c.* Similiter in Seneca. Durum enim est & insolitum dictu, si repetatur Pronomen, *Ego sum iste, quem Istum quæris. Malo astro natus est hic Adolescens, quem Hunc Adol. vides. Levis est Hic præclarus, quem Hunc præcl.* Et sic in Terentio, quam durum est, quod sentit & explet Sanctius, *quas has nuptias credis esse veras.* Ego ma-

Iul. *Nemini credo, qui dives large blandus est pauperi*; id est, nemini diviti credo, qui dives. Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, Seu fors objecerit, illa Contentus vivat?* Ordo est, ut nemo contentus vivat illa sorte, quam sortem. Cicer. *Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.* Quinctil. *Vereor, ne quos porrexerim cibos, venena fiant.* Terent. Andria; *Populo ut placerent, quas fecisset fabulas*; ibid. *Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.* In quibus locis meras nugas & antiptoses machinantur isti, quum dicendum sit, Hæ nuptiæ non sunt veræ, quas has nuptias credis esse veras. Virgil. 2. Æneid. *Quod te per Superos, & conscia numina veri, per, si qua est intemerata fides, oro*; id est, per fidem, si qua est: idem 6. Æneid. *Per sidera juro, Per superos, & si qua fides tellure sub ima est*: idem Æneid. 12. *Turne, per has ego te lacrymas, per, si quis Amatæ tangit honos*: & 10. Æneid. *Unum hoc per (si qua est victis venia hostibus) oro* Hinc intelliges, falli illos, qui præcipiunt, si relativum præcedat, trahere ad se antecedens: quasi relativum possit præcedere, non apposito, ad quod referendum est.

Exempla secundi modi passim sunt obvia: ut, *vidi hominem qui dormiebat.*

Uterque casus sic desideratur: Terentius Adelph. *Minime miror, qui insanire incipiunt ex injuria*: id est, minime miror [2] eos homines, qui homines. Horat. *Sunt*

malim in hoc quidem loco *Quas* interpretari *quales*, ut sensus sit, *quas* seu *quales credis esse has nuptias.* Fateor tamen illa duritie exponendam fere & supplendam hanc Ellipsin, quando post Relativum *qui* vel *quæ* sequitur Verbum primæ vel secundæ personæ, ut in illo Ovidii, quod mox adfert Sanctius, *Nec de plebe Deo, sed qui cœlestia magna Sceptra Manu teneo*, h. e. me Deo, qui ego Deus teneo. Nam id quidem durum itidem est, sed tamen suppleri aliter nequit. Sæpe etiam integra Constructio omittitur istius primi casus, ad quem refertur hoc pronomen. Vide in proximis Notis, & pag. 210.

2. *Eos homines, qui homines.*] Sall. Jug. 4. *Atque ego credo fore, qui*

Sunt quos curriculo pulverem Olympicum Collegisse juvat, id est, sunt aliqui homines, quos homines juvat, &c. Obscurius hæc Livius lib. 34. *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus signati argenti & æris, domi haberemus;* id est, Cautum erat de modo, vel numero, quo numero ne plus auri haberemus: [aut „ *Quo*, „ sicut *Qui*, pro *Quomodo* positum est, vel *Ut;* [3] Cau- „ tum est, ut ne plus auri haberemus.] Cicero Mario „ lib. 7. *Sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem.* Hæc Tranquillus planius protulit in Julio; *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret:* Ibid. *Ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum;* id est, [4] Gallias elegit, provinciam, cujus provinciæ. Ovid. 2. Metamorph.

qui tam utili labori meo nomen inertiæ imponant, certe, quibus maxima industria videtur, salutare plebem, h. e. fore homines, qui homines &c. imponant, certe eos fore illos homines, quibus hominibus videtur &c. cap. 108. *Magis Punica fide, quam ob quæ prædicabat*, h. e. ob ea negotia, quæ præd. Ubi vide Rivium. Florus III. 10. *Et quamvis toto orbe divisa, tamen, qui vinceret, habuit Britannia.* h. e. habuit Hominem, qui Homo se vinceret. Gell. Noct. V. 13. *Unusquisque commentus paratusque ibat, quod quæreret*, h. e. paratus ad id, quod quær. Sic & Ælianus Var. Hist. IX. 4. μετήγαγε δὲ τὸ ἔγκλημα ἐπὶ τὸ μειράκιον, ἐν οἷς ἐνεκάλει τόλμαν αὐτῷ καὶ ἀμαθίαν. Ubi, quum Doctissimi interpretes adhæsissent, plura ejus generis notavi. Omissum autem istic est per Ellipsin, ἐν τούτοις ἔπεσι, vel λόγοις.

3. *Cautum est, ut ne plus &c.*] Is quidem est sensus, qui tandem exoritur, sed hic indagamus rationem constructionis. Ea vero hæc est manifeste, *cautum est de modo, quo modo ne plus &c.*

4. *Gallias elegit provinciam, cujus provinciæ.*] Hoc modo pleraque etiam sequentis paragraphi pag. 209, 210. exponenda. Veluti: ter alia *prodigia etiam imbrem pluit carne, quem imbrem &c.* Sic *Philenorum aræ, locus, quem locum &c. Remigravit Romam die, quem diem &c.* Idem certe Nomen, quod in posterioribus exprimitur, in prioribus omissum esse, patet ex Livio I. 1. *Et in quem primum egressi sunt locum, Troja vocatur.* Ubi manifestum deesse *locus.* Porro istis similia sunt illa Plauti Epid. I. 1. 80. *Neque, ego nunc quomodo me expe-*

morph. *Præside tuta Deo, nemorum ſecreta ſubibis, Nec de plebe*

peditum ex impedito faciam, Conſilium placet. Ubi vide Gronov. & ad Liv. II. 20. Sall. Jug. cap. 16. *Decretum ſit, uti decem Legati dividerent regnum, cujus legationis princeps fuit L. Opimius,* cap. 17. *Africa habet ab ortu ſolis declivem latitudinem, quem locum Catabathmon incolæ appellant.* cap. 36. *Ante comitia, quod tempus haud longe aberat.* cap. 75. *Ex flumine, quam proximam eſſe aquam oppido diximus.* Nepos Datam cap. 4. *Aſpis Cataoniam tenebat, quæ gens jacet ſupra Ciliciam.* Cim. c. 3. *Teſtarum ſuffragiis, quod illi* ὀστρακισμὸν *vocant, ejectus eſt.* Hygin. fab. 275. *Thebas heptapylas, quæ ſeptem portas habuiſſe dicitur.* Ubi ſine juſta ratione Munkerus voluit *dicuntur.* Lucas Act. Apoſt. XV. 17. πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου. Et XXVI. 17. ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω. Duriora etiam his ſunt ſequentia, in quibus palam itidem mutatur Genus & Numerus. Cic. Famil. XVI. 27. *Incredibile eſt, quæ ego illos ſcio feciſſe.* de Senect. cap. 3. *Sæpe interfui querelis meorum æqualium, quæ C. Salinator, quæ Sp. Albinus, deplorare ſolebant.* Sall. Jug. 13. *Ut ex maxima invidia in gratiam & favorem nobilitatis Jugurtha veniret, quorum pars ſpe, alii præmio inducti.* cap. 41. *Otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt.* cap. 100. *Vigilias ipſe circumire, non tam diffidentia futuri, quæ imperaviſſet.* Qui locus perperam tribus diverſis doctiſſimorum hominum notis & conjecturis ſollicitatur. Ellipſeos ratio eadem eſt, quæ in illis locutionibus, *tempus eſt legendi librorum.* Supple ergo, *futuri negotii eorum, quæ imperaviſſet.* Vide infra III. 8. 2. extr. Et ſimilis pene Ellipſis in illo Plauti, quod ipſe Gronovius Obſerv. III. 2. attulit & recte explicuit, ac defendit contra Salmaſium, Bacchid. IV. 1. *Quæ imperaviſti, imperatum bene bonis, factum illico eſt*, h. e. negotium omnium iſtorum, quæ imperaviſti, imperatum eſt bene bonis, & factum illico, q. d. dictum factum, ſicuti imperatum, ſic & factum. Similia quædam ſuperioribus a me allatis iſtic congeſſiſſe deprehendo Virum Doctiſſimum. Salluſtiano ſimillimum etiam eſt, quod occurrit in Inſcr. apud Sponium Itiner. To. I. p. 417. *Benefici. ergo. quæ. ſibi. benigne. fecit.* h. e. beneficii iſtorum negotiorum, quæ &c. Adde his tandem Gellium Noct. III. 7. ubi quaſi digito demonſtrat memoratam a me Elipſin: *Mittit aduerſum illos peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit ſtrenuiſſimos* Pone abeſſe *viros*, ſicuti abeſſe poterat, & cognoſce nunc ex eo, quod adeſt, etiamſi abeſſet, in priori commate intelligendum fuiſſe *virorum.*

plebe Deo, sed qui cælestia magna Sceptra manu teneo, i. me Deo, qui Deus ego teneo. Sallust. Catil. *Sed antea item conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua, quam verissime potero, dicam*; id est conjuravere conjurationem, de qua conjuratione dicam. Cicero 1. Philip. *Ut natum te esse cives tui gaudeant, sine quo nec beatus nec clarus esse quisquam potest*; id est, gaudeant gaudium, sine quo gaudio.

Aliquando tota oratio præcedens per aliud nomen explicatur, & est Syllepsis, quia concipimus totam orationem esse pro priore casu, aut deesse potius casum priorem: Livius l. 3. *Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem ingens numerus avium intervolitando rapuisse fertur.* Sallust. Jugurth. *Deinde Philænorum aræ, quem locum Ægyptum versus finem Imperii habuerunt Carthaginenses.* „[Corn. Nepos in vita Attic. *Tranquillatis re-* „*bus Romanis remigravit Romam L. Cotta, & L. Torquato* „*consulibus, quem diem sic universa civitas Atheniensium* „*prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret.* „Quem locum frustra viri docti mutare conantur.] Similiter enim locutus est Cicero: *Plancus me retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat; quem ego diem si videro*, &c. Idem Attico; *Quin etiam feci, (quod profecto ante me nemo) ut ipse per litteras me consolarer; quem librum ad te mittam.* Virgil. *Arcumque manu celeresque sagittas corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates:* Idem; *Interea socios inhumataque corpora terræ Mandemus, qui solus honos Acheronte sub imo est.* Hujus generis sunt Parentheses illæ (5 *quæ tua est pietas*) (*quæ vestra libido est*) Quin-

5. *Quæ tua est pietas.*] Frequentissima est hæc locutio Ciceroni & aliis, hoc modo expedienda. Nempe, quum dicit Cicero ad Marium VII. 2. *Si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus*, idem est, ac si dixisset, confecissem pro eo amore, qui (h.e. qualis, vel quantus) amor est meus in te amor. Vide istic, ut & ad IV. 5. Manutium. Tacitus Hist. II. 37. *Neque Paulinum, qua prudentia fuit, sperasse.* Simile est, quod apud Sallust. legimus, & turbavit Gruterum ac Ciacconium, Jug. cap. 31.

Quinctil. *Pædagogi aut sint eruditi plane*, (*quam primam esse*

31. *Nam illis, quantum importunitatis habent, parum est, impune male fecisse*, h. e. parum illis est pro tanto importunitatis negotio, quantum &c. Sed sæpe etiam aliis in locutionibus omittitur omne illud, ad quod relativum referri debet. Augustus apud Sueton. Claud. 4. *In præsentia quibus de rebus me consulis, curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum, non displicet nobis*, h. e. secundum id, quod attinet ad eas res, de quibus in præsentia me &c. Apud Liv. I. 32. in illa formula consulendi Senatus de bello, *Quarum rerum condixit pater patratus populi Romani patri patrato Latinorum, &c. dic, quid censes?* Intellige, de iis rebus, quarum rerum nomine condixit &c. Tacit. Hist. I. 14. *Ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat*, intellige, eo magis placebat. Sed nonnulla potius paulo intricatiora hic expediamus. Tac. An. II. 52. *Legionem, & quod sub signis sociorum, in unum conductos, ad hostem duxit.* Integrum foret, *legienem, & id negotium sociorum, quod neg. soc. sub signis erat, eos omnes homines* (per appositionem) *conductos*, &c. Livius III. 14. *Juniores, id maxime, quod Cæsonis sodalium fuerat, auxere iras in plebem.* Ubi abesse poterat τὸ *Id*, sed quia adest, ex eo discimus intelligi *negotium*, & constructionem esse, *juniores, idque maxime negotium juniorum, quod negotium juniorum erat negotium sodalium Cæsonis, hi omnes auxere.* Plaut. Curcul. II. 3. 48. *Sed quo te misi, nihilo sum certior*, h. e. nihilo sum certior in eo negotio, quod curari a te volebam in eo loco, quo loco te misi, vel si malis brevius, in eo negotio, de quo negotio te misi. Prius tamen supplementum confirmari videtur ex Sallust. Jug. 104. *Marius postquam infecto negotio, quo intenderat, Cirtham redit*, h. e. inf. neg. eo loci, quo &c. Quin immo illud ipsum *postquam* hoc modo expediendum, ut suppleas, *post* istam temporis horam, ad *quam* Marius rediit. Vera me dicere, patebit ex duobus Cornelii Nep. locis inter se collatis. Arist. III. 3. ait, *decessit fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus*, h. e. *post annum quartum* ejus horæ, vel ab ea hora, ad (κατὰ) *quam* Themistocles &c. Vel etiam, ad annum quartum post eam horam, ad quam Them. Nam ita locutus videtur Cic. de Seneƈt. cap. 14. *Qui sex annos ante quam ego natus sum, fabulam docuit*, h. e. ad sex annos ante eam horam, ad quam ego &c. At priore modo Suet. Tiber. 60. *in paucis diebus, quam Capreas attigit*, scil. illius horæ, vel, ab illa hora ad quam attigit. Alter Nepotis locus est in Cim. cap. 3. *Post annum quintum, quo expulsus erat*, h. e. post an. qu. ab illo tempore,

esse curam velim) aut se non esse eruditos sciant. Hinc nomen *negotium* subintellectum in relativo neutrali explicat etiam præcedentem orationem. Terent. Eun. *Qui habet salem, quod in te est;* id est, quod negotium. Cicer. *Perdifficilis Brute quæstio est (quod tu minime ignoras) de Natura Deorum.* Plautus Aulul. *De alia re te rescivisse arbitrabar, quod ad me attinet.* Terent. Adelph. *Et quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui.* Sallust. Catil. *Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiæ concurrebant:* id est, cujus negotii. Et in plurali; Cicero 2. epist. *Cum Pompejo complures dies, nullis aliis nisi de Rep. sermonibus, versatus sum; quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt:* idem; *Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognoscet.* Et in sacris; *Lunam, & stellas, quæ tu fundasti.* Quo etiam in genere falluntur, qui pueris inculcant, genus neutrum [6] concipere fœmininum; ut, *triste lupus stabulis:* nam deest πρᾶγμα, id est, *negotium.* Atque hæc juxta Latinorum veram præ-

re, quo &c. Vel post annum quintum illius temporis, quo &c. Nam ita Sueton. Galba 17. *intra sextum adoptionis diem.* Ubi pro tempore adoptionis habetur omne illud tempus, quod ab adoptione cœpit. Aliud vero est, licet eodem recidat, quando ait Terent. I. 1. 77. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt, Chrysis moritur.* Cicero Famil. V. 20. *triginta diebus, quibus rationes retulissem, deferri beneficia necesse est.* Cæsar B. G. III. 23. *oppidum paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum,* & B. Civ. II. 6. *diebus XL. quibus venit in conspectum.* Suet. Cæs. 35. *Pharnacem intra quintum, quam adsueterat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie.* Adde, quæ infra ad IV. 6. in Ellipsi Præpos. *In,* notavimus. Sensus autem est idem, qui in superioribus: scil. intra tot dies & horas ab illo tempore, quo primum venit in consp. sed diversa est constructionis ratio: Nempe, in tot diebus, in quibus ipsis diebus &c. h.e. in quarum dierum initio &c. ita ut ille dies, qua res gesta, prima sit istarum dierum.

6. *Concipere fœmininum.*] Videtur voluisse, *concipere etiam masculinum aut fœmininum.* Nam *masculinum* etiam sub neutro intelligi secundum illos, liquet ex sequenti exemplo, *Triste lupus.* Sed & res satis est nota.

præceptionem sunt disputata. Græci vero circa hæc licentius evagantur, qui postquam unum casum regunt, alium huic sine rectione annectunt, dummodo aliquid cum illo habeat societatis: ut, *utor libris, quibus habeo.* Vide *Hellenismum.*

Hic & *Ille* sic differunt, ut ait Laurentius, *duobus positis*, Hic, *refert propinquius*, Ille *remotius*; ut, Corydon & Thyrsis ducebant greges, hic oves, ille capellas. Sed (quod ignoravit Valla) regula hæc non est latinitatis, sed ad vitandam ambiguitatem; quum vero nulla potest contingere ambiguitas, parum refert, utro modo loquaris: ut, *Vidi Hectorem* & *Achillem*, *hunc Trojanum, illum Græcum.* 7 Cicero pro Rosc. *Quid est*,

7. *Cicero pro Rosc.*] Sic Idem Famil. VII. 2. *Postremo oderam multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium. Illum enim* (Clodium) *oppugnaram*, *hunc* (Bursam) *defenderam. Et ille* (Clodius) *quum omnis Resp. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectavit*, *hic* (Bursa) *Simiolus animi causa me delegerat &c.* Tacitus Hist. II. 77. *Acriore disciplina victi, quam victores agunt. Hos* (victos) *ira & ultionis cupiditas accendit*, *illi* (victores) *per fastidium hebescunt.* Plura vide apud Gronovium Patrem, Observ. III. 16. Notabilis etiam, & inprimis, est locus Sallust. Jug. 18. *Medi autem & Armenii accessere Libyas. Nam hi propius mare Africum agitabant: Gætuli sub sole magis haud procul ab ardoribus; hique mature oppida habuere.* Loco inspecto & paulo altius repetito patebit, quod recte jam monuit istic Glareanus, prius *hi* referendum ad *Libyas*; posterius non ad proximos *Gætulos*, nec ad *Libyas*, sed ad *Medos & Armenios*, de quibus etiam præcipue hoc loco agitur, sicuti paulo ante de *Persis* actum erat, ut qui una cum istis in Africam venerint, sed qui juxta Gætulos habitarint & more Nomadum in tuguriis, quum Medi & Armenii apud Libyas habitarent. Sed & sic Cæsar B. Gall. I. 1. quum divisisset Galliam in Belgas, Aquitanos, & Celtas seu Gallos, subjicit continuo, *Hi omnes lingua &c. differunt: Gallos ab Aquitanis Garumna fl. a Belgis Matrona & Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ*: cujus rei rationem satis longam dein memorat, & per eam causam transit ad Helvetios, qui itidem *reliquos Gallos virtute præcedant, quod fere quotidianis præliis cum Germanis contendant, quum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gal-*

est, quod negligenter scribamus adversaria? quid est, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de causa? quia hæc sunt menstrua, illæ sunt æternæ: Idem; 4. de Finib. in princip. *Quum duæ sint artes, quibus perfecta ratio & oratio compleatur, una inveniendi, altera disserendi; hanc posteriorem & Stoici, & Peripatetici, priorem illi egregie tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem.* Virgil. *Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus Pastores ovium teneros depellere fœtus. Verum hæc,* &c. Valerius Maxim. libro 2. cap. 7. *Scipio Africanus gravius in Romanos, quam Latinos transfugas animadvertit; hos enim tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit, illos tanquam perfidos socios securi percussit:* Ibidem; *Quorum nescio utrum majus dedecus fuerit, quod patria spei, an quod hostis metus nihil in iis reposuerit: hæc pro se, ille ne adversus se dimicarent, parvi pendendo:* Idem lib. 5. cap. 4. de Scipione & Coriolano: *Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia.* Atque ita sæpe apud Valer. Maxim.

Gallos obtinere dictum est, initium capit a fl. Rhodano, &c. Quæritur, quo ultimum hoc *Eorum* sit referendum, aut quid sub eo intelligatur. Davisius refert ad *fines*, & miratur, hoc ab Interpretibus non fuisse animadversum. At *fines*, qui proximo loco memorantur, sunt Germanici, non Gallici. Et ideo alii Interpretes, *redire* Cæsarem ajunt *eo*, *unde digressus erat*; non ergo quærunt illi in proximis id, ad quod referatur hoc Pronomen, sed diserte censent dici hic *Eorum una pars*, ut supra, *Horum omnium fortissimi sunt Belgæ.* Vide Rhellicanum & Ciacconium. Hos autem Ego quidem longe prætulerim Davisio, satis proclivi ad miranda aliena in sequiorem partem. Nam revera per τὸ *Eorum* reditur & respicitur ad id, quod ante dictum erat, *Hi omnes*, *Horum omnium.* Pronomina autem referri aliquando ad satis remota nomina, ex allato Sallustii loco manifestum est, qui idcirco cum hocce Cæsaris conferri debet.

CAP. X.

De Comparativorum constructione. Comparatum Nomen quid sit. Nullum regit casum. In Comparativorum Ablativis deest Præ. Prior *de pluribus etiam dicitur. Comparativus non regit genitivum: nunquam pro Positivo ponitur.* Quam *non postulat semper casum similem præcedenti.*

Circa Comparativorum constructionem, nugis armati pugnant Grammatici. Multa confinxit Priscianus, Scaliger multa frustra philosophatur; egregie tamen ineptus est Valla, cujus studium fuit Latinam linguam compedibus constringere. Hic reliquos Grammaticorum dedit præcipites: ex Prisciani tamen lib. 3. in princ. sic de Comparativis præcipimus.

[1] Comparatum nomen est, quod unum, vel plura, sui,

1. *Comparatum nomen est &c.*] Vossius de Anal. I. 23. explodit hanc definitionem, & aliam cum J.C. Scaligero hoc modo formare malit: *Comparativus est species dictionis excessum significans, ad alterum relatum.* Vix video, quid intersit, aut præstet. Nam quod ait, *Titius est nemine popularium inhumanior*, per *magis* non posse exponi, falsum est. Decepit haud dubie Virum, quod non animadvertit, in illa expositione negationem, quæ latet in τῷ *Nemine*, esse seorsim accipiendam, hoc modo: *Titius non est magis inhumanus homine ullo popularium.* Sic Auctor ad Herenn. IV. 10. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere.* Ubi in posterioribus repetenda ex τῷ *Negat* vis verbi *dicit*, quasi scriptum esset, Dicit se accedere non posse, & dicit se etiam nunc non audere ædificare. Vide & infra ad III. 7. extr. & IV. 7. Porro quæ de vocula *magis* disputat, tanquam si & illa ipsa sit Comparativa, & proinde debeat & ipsa significare iterum *magis* supra suum Positivum, quo nihil insulsius dici aut cogitari queat, ea vero ego insulsa & falsa quam maxime arbitror. Nam Grammatici non volunt in expositione Comparativi adhibendam semper & necessario illam proprie voculam *magis*, sed quamcunque, ejus quæ sit significationis. Sed &, quod *non negaturos* ait Grammaticos, id vero ego pernego, τὸ *Magis* esse comparativi gradus in arte Grammatica, quum sit vel Adverbium comparativæ solum significationis, cujus sunt & Præpo-

ſui, vel alieni generis ſuperans, diſſolvitur in poſitivum & adverbium *magis;* ut, *Cicero fuit eloquentior fratre; uberior Demoſthene; Romanis facundior, cæteris oratoribus prudentior; Græcis, & Romanis, omnibus ſuavior; quo nemo vel Græcorum, vel Latinorum doctior.* Duo tamen hic ſunt conſideranda; quæ non ſolum Grammaticos, ſed peritos etiam latuerunt. Primum eſt; Comparativa nullum caſum regere; unde ſunt illa, quæ Grammaticos conturbant: *Similior ſum patri, quam matri: Litteris, quam moribus inſtructior: nulli omnium claritate inferior: Major quam pro numero ſonus: celerius opinione hominum.* Curt. lib. 5. *majorem quam pro flatu ſonum edebat.* Alterum eſt; In comparativorum ablativis deeſſe *Præ.* vide *Ellipſim.* Nunc vero contra Vallam & eum ſequutos, comparativa inter plura ſui generis habere locum luce clarius oſtendam: Plinius de tribus Pyramidibus, *Tertia,* inquit, *major prædictis, ſed multo ſpectatior.* Salluſt. de tribus filiis; *Te Jugurtha, qui ætate, & ſapientia prior es.* Val. Max. de tribus Tyrannis; *Tertium te importuniorem ſuperioribus habere cœpimus.* Appul. l. 9. *E tribus junior.* Apud Horat. ſe comparat Hy-

poſitiones, *præ, ante,* & *ſupra,* vel potius origine ſua Adjectivum poſitivi gradus. Dicitur enim *magis* & *mage,* plane ut *potis* & *pote,* unde Comp. *major* & Superl. *maximus,* per contractionem pro *magior* & *magiſſimus.* Nec obſtat valde huic origini vel naturæ, quod uſus has voculas adhibuerit tandem plane tanquam Adverbia extra rationem Generis & Numeri, quum idem acciderit τοῖς *potis* & *pote.* Plautus Amph. II. 2. 61. *Qui iſtuc potis eſt fieri.* Et in plurali, Pœn. I. 2. 17. *Duæ potis ſunt plus ſatis negotii dare.* Terent. Adel. IV. 1. 5. *Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius.* Vide & Sanctium infra IV. 17. & Me iſtic, ſed & Voſſium de Anal. II. 21. Quapropter quum dicunt Grammatici, Comparativum *diſſolvi in poſitivum & magis,* idem eſt, ac ſi dixiſſent, explicari per magis, ſeu ejus ſignificationem, poſitivo ſuo additam, & hoc utique eſt, *ſignificare exceſſum* ſui poſitivi, quod mavult Voſſius. Ceterum τὸ *plura,* quod in Sanctiana occurrit definitione, pro *uno* tamen in explicanda comparatione eſt accipiendum, ſicuti mox oſtendemus.

Hypermnestra reliquis sororibus l. 3. Oda 11. *Ego*, inquit, *mollior illis*. Plinius l. 36. c. 7. de generibus marmorum; *Viride cunctis hilarius:* idem l. 36. c. 9. de quadam navi; *omnibus, quæ unquam in mari visæ sunt, mirabiliorem.* „[Varro 2. rei rust. c. 5. *Boves Epirotici non solum meliores* [2] *totius Græciæ, sed etiam Italiæ.* pro quo „alii

2. *Totius Græciæ.*] Neutiquam tamen hic est casus, in quem proxime tendit Comparatio, ut nec casus Partitionis, sed casus, qui pendet seu regitur ab Ablativo, una cum præpositione comparationis, omisso per Ellipsin. Et proinde si dicas, Boves Epirotici sunt meliores totius Græciæ, est quidem, quod ad sensum, idem, ac si diceres, *optimi totius Græciæ*, non item quod ad rationem Grammaticam, secundum quam exponendum est, *meliores præ aliis bubus totius Græciæ.* Atque ita & Sanctius ipsum hunc locum interpretatur infra IV. 3. Similiter se res habet in iis Lentuli verbis ex Cicer. Ep. Famil. XII. 15. quæ mox Auctor adfert: *quarum* (navium) *minor nulla erat duum millium amphorarum.* Intellige, *navibus* tot *amphorarum.* Plane ut & in Plin. VII. 30. *Omnium triumphorum lauream adepte majorem*, ubi omissum *laureis.* Aliter vero accipienda verba Curtii IX. 4. *In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Heic enim, si modo locus est integer, genitivus occurrit partitionis, sed qui non pendet proxime a τῷ *majora*, sed a τοῖς *duo navigia*, quasi dictum sit, *duo navigia omnium* navigiorum, quæ duo erant generis majoris, prout classis illa habuit majoris & minoris generis navigia. Quam *interpretationem* quare *satis contortam* dicat Ursinus Instit. Gramm. To. 2. p. 64. causæ satis non video, maxime, quum ipse eam post longas ambages tandem sequatur prorsus, *supplendo & exponendo, duo navigia ex numero navigiorum omnium reliquis majora.* Nam quid hæc differunt a meis? Certe sub *majora* me quoque intelligere *ceteris* vel *reliquis*, satis liquet ex iis, quæ in seqq. adtuli, & quod abesse per rationem Grammaticam locutionis istius potuisse censui vocem *majora*, ut quæ non pertineat ad Genitivum *omnium*, sed per se cum subintellecto suo Comparationis casu consistat. Aliquid tamen in eo Curtii loco hæret ambiguitatis, quæ quia alienior est ab ejus stylo, ego sane accederem Freinshemio, & aliis, qui censent errore librariorum factam transpositionem vocis] *omnium*, eamque adjungendam τῷ *oculis*, quando sensus & constructio ipsa est expeditissima. Verba a Salmasio ad Solinum pag. 991. allata, non designatis tamen locis, ex Tertulliano, Apu-

„alii dicerent, Optimi totius Græciæ.] Valer. Max. I. 4.

pulejo, Spartiano, ex quibus *rem certam esse*, Genitivum cum Comparativis construi etiam pro Ablativo, censet Ursinus, illa vero incertæ sunt probationis, & sequiorum insuper Auctorum. Ab istis enim non petitur ratio Linguæ, præsertim quando antiquorum & meliorum consuetudini reperiuntur contrarii. Sed & in Spartiano (locus est in Caracalla cap. 2.) editur, *Patre superbior fuit.* Notat quidem Salmasius istic, Codicem suum habere *Patris*, sed quod corruptum videtur per causam primæ literæ sequentis vocabuli huic quoque perperam additæ. Locum Tertulliani, qui est in Apolog. cap. 40. minus recte accepit Vir Eximius, & dein ex memoria vel adversariis exhibuit, prout ipse eum explicuerat. Nec enim occurrit in eo *partem orbis*, sed verba sunt, *Memorat & Plato majorem Asiæ & Africæ terram Atlantico mari ereptam:* eodem fere sensu, quo mox subjicit, *vis undarum Lucaniam Italiæ abscissam in Siciliæ nomen relegavit.* Manifestum arbitror, *Asiæ & Africæ* vel esse Dativos, vel, si Genitivi sint, regi a voce *terram*, ut adeo neutiquam ille locus probet, ad quod probandum adhibetur, & inde liqueat, quam male faciant, qui sola auctorum verba citant, ut inspici & examinari nequeant. Appuleji verba ex Metamorph. IX. p. 168. *nec tamen sui molliorem provocaverat*, corrupta sunt haud dubie, partim quia oportuno destituuntur sensu, quum ille, ad quem hæc referri debent, alterum certe non *provocaverit*, partim quia a MSto Colvii prorsus absunt. Ceterum ut ad Genitivum illum partitionis redeamus, recte is etiam Comparativis additur, sed & Positivis, æque ac Superlativis, neutiquam vero ab iis regitur. Manifestum id utique ex illis locis, in quibus præter Genitivum etiam usitatus comparationis casus occurrit. Veluti in istis Melæ, quæ Auctor protulit; *Eorum, qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor.* Et, *Sylvarum Hercynia, ut major aliis, ita & notior.* Potuisset sane in posteriori etiam omitti τὸ *aliis.* Id vero si factum fuisset, per Ellipsin tunc tamen fuisse intelligendum tale quid, ex eo, quod adest nunc, videmus. Et sic abest ille casus in Cic. de Offic. II. 9. *Harum duarum justitia plus pollet*, scil. *alterâ.* Sic illud Plauti in Capt. *Regum Rex regalior* h. e. vel, *Rex Regum* (ut *Urbs Urbium*) *regalior* Ceteris, vel, in numero *Regum*, *regalior* ceteris *Rex.* In quo Genitivi non alia est ratio, quam in illo Suetonii Claud. cap. 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden*, h. e. ex libertis. Vide & cap. seq. num. 2. & Sanctium nostrum infra IV. 3. ad Ellipsin *Ex numero*, ut & Voss. de Construct. cap. 10. &

l. 4. c. 3. *Fabricius Luscinus honoribus & auctoritate, omni civi temporibus suis major, censu par unicuique pauperrimo:* Idem lib. 5. cap. 3. *Neminem Lycurgo aut majorem aut utiliorem Lacedæmon genuit.* Columella lib. 6. *Nonnunquam etiam in olea unus ramus cæteris aliquanto lætior est.* Plinius Junior, *Dies alibi, hic nox nigrior, & densior omnibus noctibus.* Curtius lib. 6. *Mare Caspium dulcius cæteris.* Apulejus lib. 2. Floridorum, *Fuit Hippias e numero Sophistarum, prior omnibus.* Lactant. *Omnes Sibyllæ unum Deum prædicant, maxime tamen Erythræa, quæ celebrior inter cæteras habetur.* Quem locum imprudentissime damnat Valla l. 13. quum ipse, qui alios audacter carpit, audeat dicere cap. 8. de reciprocatione; *Posterior, quæ & quarta est causa.* Sed ego te, licet immerentem, defendam Valla. Cic. 1. de Natura Deorum; *Mundum rotundum esse velint, quod ea forma ullam neget esse pulchriorem Plato*: ibid. *Elephanto belluarum nulla prudentior*: ibid. *Quæ figura, quæ species humana potest esse pulchrior?* & paulo post; *Forma quoque esse pulcherrima debeat, nec esse humana ullam pulchriorem*: & infra, *Num etiam est una omni-*

15. Porro autem habet comparativus revera quidem locum inter plura sui generis, sed tamen comparatio ipsa inter duo tantum instituitur, h. e. si quando quid comparatur *pluribus*, vel *omnibus aliis*, tunc hæc simul juncta pro *uno* sunt accipienda. Itaque quum ait Ovidius, *Tanto formosis formosior omnibus illa est*, comparatio instituitur inter duas quasi partes omnium, quantum est, formosarum, quæ sunt, una illa, & post eam reliquæ omnes simul sumptæ. Ut adeo minime *ridicula*, ut ait Sanctius mox pag. 220. 221. sit illa sive defensio Vallæ, sive expositio locutionis, quando ajunt Despauterius & Ascensius, in eo, *Cicero est doctior Italis*, deesse, *reliquis* vel *ceteris*, vel *omnibus*. Etenim ita diserte utique Curtius, *Mare Caspium dulcius cæteris.* Ac Gellius, *Qui eorum prior aliis esset.* Sed & multa hic memorantur exempla locutionum, quæ extra controversiam hanc sunt; veluti, *Neminem Lycurgo majorem genuit Lacedæmon. Quæ species humanâ potest esse pulchrior. Quo ego me majorem non vidisse censeo.* Et similia multa, quæ nemo in dubium potuit vocare.

omnium facies? nam si plures, aliam esse alia pulchriorem necesse est: ibid. *Itaque in illis selectis, brevibusque sententiis hæc prior sententia est:* idem de Oratore, *Cumque illo nemo nec integrior esset in civitate, neque sanctior:* idem Officiorum 1. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior, quam,* &c. Idem lib. 1. de Natura Deorum; *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis, vel judicandis acrior Aristotele?* Idem 2. officior. *Rerum autem omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligi.* Idem, citante Nonio; *Omnium autem rerum ex quibus aliquid adquiritur.* Idem epist. 5. libro 9. *Nemo est illorum omnium mihi te jucundior.* Lentul. in epistolis Ciceronis; *Idcirco naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum.* Curt. lib. 9. *In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Sed hæc duo testimonia reprehendunt imperiti. Plin. *Animalium fortiora, quibus sanguis crassior.* Curtius libro 6. *Cleander priores eorum intromitti jubet.* Gell. lib. 14. cap. 7. *Qui eorum prior aliis esset.* Pompon. Mela de Danubio; *Eorum qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor:* idem lib. 3. cap. 3. *Sylvarum Hercinia ut major aliis, ita & notior.* Cornel. Nepos in Thrasybulo; *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit.* Sed quando semel cœpimus, addamus & poëtarum testimonia. Hom. Iliad. 3. Ζεῦ Πάτερ, οὔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος, id est, *Jupiter pater, non (est) Deorum aliquis te perniciosior*, Virg. 8. Æneid. *Sed cunctis altior ibat Anchises.* Ovid. 3. Metam. *Nam doctior illis Ismenis Crocale:* idem 13. *Omnibus inferior, quas sustinet arduus Æther:* idem in Leandro; *Tanto formosis formosior omnibus illa est:* idem 1. Metamorph. *Sanctius his animal, mentisque capacius altæ:* ibidem de Zonis; *Quinta est ardentior illis:* ibid. *Non illo melior quisquam, vel amantior æqui, Vir fuit, aut illâ reverentior ulla Dearum:* idem 2. Metamorph. *Quanto splendidior quam cætera sidera fulget Lucifer, Et quanto quam lucifer aurea Phœbe: Tanto virginibus præstantior omnibus*

mnibus Herse. Horatius 4. Carm. *Cæteris major, tibi miles impar.* Plaut. Captivis; *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior:* idem Sticho; *Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est:* ibid. *Conspicatus sum interim cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo:* Idem Casina; *Te sene omnium senum neminem esse ignaviorem.* Papin. Statius libro 3. Theb. *Cunctisque prior Cadmeïus Heros;* idem lib. 6. *Prior omnibus Idas prosilit.* Martial. lib. 11. *Hic totus volo rideat libellus, & sit nequior omnibus libellis.* Ex his tam multis hæc velim colligas; Primum Comparativum inter plura sui generis habere locum, atque adeo cum genitivo plurali inter plura sui vel alieni generis; deinde errasse Priscianum, Diomedem, Donatum, Servium, & Laurentium, qui comparativum, *Prior*, de duobus dici tantum præceperunt: errasse etiam Laurentium, & eum sequutos, quum inculcant, [3] comparativum inter duo tantum regere genitivum pluralem: nam hoc monstri simile est, si dicas genitivum illum, qui sit partitionis, regi a comparativo: quum enim dicis; *Oculorum dexter est acutior*, deest, *sinistro*, vel, *quam sinister.* Itaque comparatio non fertur in genitivum; imo vero deest, *ex numero:* ut in Ellipsi. Istorum error convincitur, quum inter duo comparativum habet præpositionem *De*, vel *Ex.* Cæsar 1. Civil. *Sed ex propositis consiliis duobus, explicitius videbatur ad Ilerdam reverti.* Postremo ridiculam esse defensionem Despauterii & Ascen-

3. *Comparativum inter duo tantum regere Genitivum*] h.e. posse tantum adhiberi Comparativum cum Genitivo partitionis, si eo Genitivo duæ tantum res notentur, non vero, si plures. Et proinde recte dici, *formosior virginum illarum hæc est*, de duabus, non vero de tribus, pluribusve. Et sane frequentioris est illud usus, sed tamen nec alterius deesse exempla, tum rationem Grammaticam utriusque esse eamdem, ex modo a me, ut & a Sanctio & Vossio, disputatis constare potest. Nolim tamen temere ita loqui, prout nonnulla mox Sanctius ex Vulgata versione Scripturæ S. adfert.

Ascensii, quum defendunt Vallam, dicentes, in hujusmodi sermone, *Cicero est doctior Italis*, deesse, *reliquis*, vel *cæteris*. At Valla non diceret, *medius digitus est cæteris major*; nam reprehendit Lactantium de Sibyllis dicentem; *Quæ celebrior, & nobilior inter cæteras habetur*: Nec diceret Valla ad illud Ovidii, *Quinta est ardentior illis*, deesse, *cæteris*. [At Vide Vallam I. 13. ubi ait, *Malim dicere per Comparativum, sed in Ablativo*, Majus ceteris.]

Ex his igitur liquido constat non esse reprehendendas phrases illas in sacris litteris; *Major discipulorum*, *minor fratrum*: & illud Pauli ad Corinth. 1. cap. 3. *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum est Charitas.* Hic ego non video, præcipue si Græca consulas, quomodo melius hoc potuerit enuntiari; nam Græci non fere aliter loquuntur: Matthæi cap. 13. de grano sinapis, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί: id est, *Quod minus est omnibus seminibus, quando autem excreverit, majus est omnibus oleribus.* Eadem verba repetuntur Marci cap. 4. Sapient. 7. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia:* Item Sapient. cap. 10. *ut scirent omnium potentiorem esse sapientiam.* Daniel cap. 9. *Quod esset honorabilior hominum.* Anacreon χαλεπώτερον δὲ πάντων, id est, *quod omnium difficilius:* & vulgatum illud, quod adducit Suidas; πάντων δὲ ἀνθρώπων σοφώτερος Σωκράτης, id est, *omnium hominum sapientior Socrates.* Celebris ad nostram doctrinam locus est apud Hor. l. 3. Oda 6. *Ætas parentum pejor avis tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitiosiorem.* Vides 4 tria ex ordine comparativa, non, ut Grammatici docent, post comparativum addendum superlativum. Martialis item lib. 5. Epig. 2. *Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen, Nobilius Germania.*

4. *Tria ex ordine comparativa*] Sed in omnibus comparatio vera est inter duas partes, veluti, parentes pejores fuerunt avis: nos sumus nequiores Parentibus: progenies nostra erit vitiosior nobis.

nia. Cicero 6. Paradox. *Filiam quis habet? pecunia opus est, duas? majore; plures? majore etiam.*

Illud insuper non fuit omittendum, quod Scaliger & alii docti contra Quinctilianum viderunt, [5] comparativum nunquam sumi pro positivo, sed debere intelligi

5. *Comparativum nunquam sumi pro positivo*] Quinctiliani verba sunt IX. 3. *Utimur vulgo & Comparativis pro Absolutis, ut quum se quis infirmiorem esse dixerit.* Quibus deceptus fuit Valla, ut affirmaverit Eleg. I. 12. contra Priscianum, Comparativo nunquam imminui significationem Positivi. Vossius quoque Anal. II. 23. *ocius, complures*, aliaque nonnulla simpliciter pro Positivis accipi posse asserit. Sed recte tamen in lib. de Construct. cap. 16. *ocius* exponit per Ellipsin *& dicto.* *Complures* vero eodem modo sumitur, quemadmodum *majores* in familiis, *seniores*, *juniores* in Civitatibus, vel collegiis, *majora* navigia in classe. Eadem enim horum omnium ratio, ut intelligatur, *in numero*, vel *præ aliis, ejusdem generis.* Posses etiam in τῷ *Complures* intelligere *præter consuetudinem.* Nepos Hannib. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere.* Terent. Phorm. IV. 3. 6. in eodem commate jungit *multa compluria: Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria*, scil. narrata sunt. Ubi manifeste posterius auget quasi corrigendo id, quod prius erat dictum. Male ergo etiam Sinnius Capito apud Gellium V. 21. *Pluria sive Plura absolutum esse sive Simplex*, (h. e. positivum) *non Comparativum*, tradidit. Et debile prorsus istius sententiæ *adjumentum* est, *quod compluries quum dicimus, non comparative dicamus: ab eo autem, quod est Compluria, adverbium sit factum Compluries.* Etenim *Compluries* idem notat, quod *sæpius*, *sæpiuscule*, quorum significatio nihil impedit, quo minus alterum sit vere Comparativum, alterum Comparativæ originis. Magis autem illos, qui Comparativos etiam pro positivis poni ajunt, juvaret forte, quod occurrit aliquando *Magis* cum illis Comparativis, quæ proinde tunc nihil amplius significare possunt, quam Positiva. Nam quid est *magis locupletior* aliud, quam *magis locuples?* Sed hoc eodem modo accipiendum, quo omnia, quæ habent Pleonasmum significationis, ut *rursus reverti*, *rursus denuo*, *præmittere prius*, *prædicere prius*, *subrufus aliquantum*, *nimis demiror*, *Insanum valde deamat*, *propere ocius*, *itera mihi iterum.* In his, quæ Plautina sunt omnia, non mutatur significatio vocabulorum, sed augetur insuper. Et sic se res habet etiam in Comparativis incremento quodam auctis; veluti quum ait idem Plautus: *Nullæ res magis plus negotii habent,*

ligi casum comparationis: ut, *sum paulo infirmior*, supple, *solito*, vel *quam antea: Ocyus huc venite omnes:* supple, *dicto;* ut; *& dicto citius tumida æquora placat.* Neque vero assentior Varroni (si modo Varronis sunt, quæ citant Servius, & Laurentius lib. 1. cap. 12.) *Juvenior*, inquit, & *senior comparativi sunt* [6] *per diminutionem; Senior, non satis senex; Junior, non satis juvenis, vel intra juvenem; sicut Pauperior, intra pauperem.* Simile quiddam ex Varrone citat Censorinus de die natali cap. 14. *Usque ad sexagesimum annum Seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat; inde usque ad finem vitæ unius cujusque quintum gradum factum, in quo qui esset, Senex appellaretur, quod ea ætate] corpus senio laboret.* Gellius lib. 10. cap. 38. eadem fere videtur sentire, quibus oppono Quinctil. lib. 3. cap. 1. de Isocrate

bent, Magis modum in majorem, Amplius plus, Magis majores nugas egerit. Vide omnino infra IV. 9.

6. *Per diminutionem*] Intelligendum hoc de effectu significationis, quo adeo verum id est, ut etiam a Comparativis deducantur deminutiva, veluti *duriusculus, longiusculus, putidiusculus.* Atque ita, si dicam ex. gr. *Tristior erat*, minus revera significo, quam si dixissem absolute, *Tristis erat.* Ratio est in promptu, quoniam hæc locutio plena est, & simpliciter affirmat tristitiam hominis, illa vero Ellipsin habet relativam ad aliud, quæ Ellipsis, non vero Comparativa vocabuli forma, minuit significationem. Nam cum isto modo loquor, idem est, ac si dicerem integre, *paulo tristior est, quam solebat esse*, vel, *quam antea fuit*, Gell. IV. 1. *quispiam Grammaticæ rei doctior* h. e. non ita prorsus & absolute doctus, sed tamen aliquantum doctior vulgo. Diserte Terentius addidit *paulo.* Heaut. II. 1. 8. *Ubi adbibit plus paulo.* & Eunucho II. 3. 23. *Si qua est habitior paulo.* At Plautus absolute, Epidico I. 1. 7. *Videre corpulentior atque habitior*, h. e. paulo habitior, quam ante fuisti. Sic Plancus apud Cic. Famil. X. 8. *Si cui forte videor diutius tenuisse suspensam spem reip.* h. e. paulo diutius, quam exspectabatur. Sic ergo & *Seniores*, apud Censorinum & Gellium, dicuntur per Ellipticam relationem ad reliquos Civitatis Romanæ Viros, qui *Juniores* illis erant. Plane ut apud Livium III. 14. *Seniores & Juniores Patrum.* Vide & Voss. de Construct. cap. 19. Nihil tamen hæc obstant, quo minus *Senior* notet etiam Seniorem Sene, quod frustra a Sanctio his opponitur.

crate ſcribentem, *Eo jam ſeniore (octavum enim & octogeſimum implevit annum)* Ovid. 2. Triſt. *Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes, & olim Imperium regat hic cum ſeniore ſenex*, id eſt filius ſenex, cum patre ſeniore. Mart. lib. 6. in principio; *Cui pater æternas poſt ſæcula tradat habenas, Quique regat orbem cum ſeniore ſenex*. Virgil. lib. 5. *Aſſueti ſylvis comites ſenioris Aceſtæ:* idem, *Ævi maturus Aceſtes:* & 2. Æneid. de Priamo; *Senior:* idem de Charonte lib. 6. *Jam ſenior, ſed cruda Deo viridiſque ſenectus*, id eſt, magis quam ſenex, hoc eſt, aliquantum ſene ſenior. Plinius de apibus lib. 11. cap. 10. *Seniores intus operantur.* Cicero de Senectute; *Tum etiam Cato loquutus, quo erat nemo fere ſenior temporibus illis, nemo prudentior. Facio te certiorem*, non eſt facio te certum, ſed Romanæ urbanitatis cauſa, ne viderentur docere alios, dicebant, *Faciam te certiorem*, ſcilicet, quam tu es: Sic *majores noſtri;* ſic *plures horas*, ſcilicet, quam unam. *Plus eo*, dixit Terentius.

Particula *Quam* non ſemper petit ſimilem caſum præcedenti, ut imperiti docent: nec enim dices; *Utor Cicerone doctiore quam Salluſtio, habeo veſtem Titii melioris quam Sempronii:* ſed [7] addes aliud verbum; ut; *dedi pecunias Titio fideliori, quam Sempronius eſt.* Cicero ad Quint. *Dixitque aperte ſe munitiorem ad cuſtodiendam vitam ſuam fore, quam Africanus fuiſſet.* „[Terent. Adelph. act. 4. ſc. 5. *Quo vir multo melior es, quam ego ſum*] Liv. lib. 26. *Ut gloriari poſſis, multo fortiorem, quam*

7. *Addes aliud verbum*] Quod, ſi quando omittitur, intelligendum. Neque vero unum modo verbum, ſed ſæpe integrum comma. Tac. An. III. 54, *Corruptus animus haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quam libidinibus ardeſcit.* Supple, quam ſunt iſtæ libidines, quibus libidinibus ardeſcit, vel adhuc plenius, levioribus remediis præ ea re, ad quam ſunt iſtæ libidines, quibus libid. &c. Sic Sall. Jug. 63. *In poteſtatibus eo modo agitabat, ut ampliore, quam gerebat, dignus haberetur.* h. e. ampliore, quam erat poteſtas ea, quam ger. cap. 86. *Aliquanto majore numero, quam decretum erat, in Africam profectus* h. e. quam erat is numerus, quo numero eum proficiſci decretum erat.

quam ipse es, virum abs te occisum, Valer. Max. lib. 3. cap. 2. *Ut gloriari possis, fortiorem aliquanto virum, quam ipse es, tuo jussu esse interemptum.* Cicero lib. 1. de Invent. *Si vicinus tuus meliorem equum habet, quam tuus est:* idem ad Pompejum; *Ubi tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam* [8] *Lælius, facile & in Rep. & in amicitia adjunctum esse patiare.* Plaut. Curc. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi:* „ [idem „ Casin. *Lepidiorem uxorem nemo, quam ego habeo hanc, „ habet.*] Cicer. *Nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum.* Itaque Rectus Rectum petit, cum *quam*, expresso vel subintellecto Verbo; ut, *Cicero doctior est, quam Sallustius.* Aliquando particula *quam*, præcedente Accusativo petit Accusativum. Terent. *Ego callidiorem hominem, quam Parmenonem, vidi neminem;* ubi aliud verbum, *vidi*, supplendum est: non enim ex vi & natura particulæ *quam*, accipimus similem casum præcedenti, si verbum subintellectum illum non regat. „[Si„ milis ratio est particulæ *atque* post comparativum; ut „ ex hoc Plauti loco discimus Cas. act. 5. sc. 1. *nec fal„ laciam astutiorem ullus fecit poëta, atque ut hæc est fabrefacta a nobis.*]

8. *Lælius*] Scil. *fuit*, quod ex superioribus potest repeti. Sed omnes Codd. habent *Lælium*, testibus Gebhardo & Grævio, quod ideo præferendum, sed longiore expediendum Ellipsi, quasi dictum esset, *quam Lælium fuisse scimus.* Simile est illud Suetonii Tib. 34. *dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere, quæ totum.* h. e. quæ totum habere constet.

CAP. XI.

Superlata neque casum regunt, neque magis comparant, quam Positiva. Positiva etiam junguntur Genitivo Plurali.

PErversa Grammaticorum opinio ita late pervagata est, ut jam fere nullis machinis labefactari queat:

jam enim persuasum est omnibus [1] tres esse gradus in com-

1. *Tres esse gradus &c.*] Cum de usu rerum constat, inane est, receptis dudum appellationibus litem movere, quæ in Systemate linguarum, quarum norma & usus loquendi est in potestate inconstantissimi vulgi, & proinde sæpenumero varius & incertus, non solent, nec possunt semper, ita accurate & per omnia rebus ipsis respondere. At hæ *Graduum* appellationes a Grammaticis sunt profectæ, æque ac aliarum rerum, scil. *Casuum*, *Generum* &c. Difficile autem fuit & illis, Vocabula invenire, quæ omnem earum rerum naturam complecterentur & declararent. Ut alibi, ita & in hisce accidere debuit, a potissima parte ut fierent denominationes. Appellaverunt ergo Grammatici *Gradus Comparationis*, quoniam illi inter se comparati, vel juxta se positi, alius alium exsuperat, ut si dicam, *Titius est doctus*, *Mævius doctior*, scil. Titio, at *Sempronius doctissimus* scil. eorum, quos modo nominavi, quibus proinde ille est doctior, & cum quibus eum sic quasi comparo. Proprie autem primus, si per se solus consideretur, nec reliquos Gradus admittat, non est *Gradus*, nedum *Comparationis*, quia tantum *Ponit* & affirmat rei descriptionem, sine ullo istius descriptionis Gradu aut Comparatione. Quæ & causa est, quare *Positivus* satis recte dicatur, vel etiam *Absolutus* & *Simplex*, ut fit apud Gellium Noct. Att. V. 21. Quod autem talia sint Adjectiva, quorum Gradus præter Positivum nulli sint, aut possint per causam suæ significationis esse, in usu, liquido ostendit Doctiss. Ursinus Instit. Sect. III. c. 28. *Comparatio* itaque aut *Gradus* tunc nullus statui potest, sed potest, si plures in eodem Adjectivo reperiantur significationis aut descriptionis Gradus, qui si cum Positivis conjungantur, tribuunt etiam illi speciem quandam Gradus, & Comparationis vim. Nam, ut cœpi probare, quum dico simpliciter, *Titius est doctus*, nullum dico Gradum aut comparationem, at si dico, *Titius est doctus*, *sed Mævius est doctior*, tum vero significo Titium esse minus doctum, quam Mævius est. Tertius vero, quia supra alios, sive plures sive omnes, excessum quendam notat, notat simul comparationem quoque aliquam, quæ in illo supra alios excessu inest. Hinc ergo, quod adfert Auctor, *Gratissimæ mihi fuerunt literæ tuæ*, intelligendum in eo, inter & ante omnes alias res, vel literas. Quocirca revera etiam *Comparationem fieri* tertio gradu censet Vossius Anal. II. 23. Et sane si, ut ipse Sanctius fatetur num. III. per Superlativum fit comparatio tunc, quando accedunt præpositiones non modo *Ante*, & *Præter*, sed & *Inter*, quæ ratio est, quare non item fiat comparatio accedente Genitivo partitionis? in

comparatione, *Doctus*, *doctior*, *Doctissimus*; quod in prae-

in quo, ut ipse passim inculcat, intelligitur *Ex numero*, cujus utique eadem est vis, quae est τῷ *Inter*. Sed inferent, hunc graduum ordinem, seu tertii gradus significationem aliquam Comparationis supra omnes, destrui eo, quod interdum secundus plus significet ipso tertio. Vide infra num. XI. & Voss.^a d. I. Ego vero vix putem, Comparativum unquam per se plus significare Superlativo. Nam in hujusmodi locutionibus, in quibus id videtur, saepe est aliquid, quod accedit ad ὀξύμωρον, quo contraria duo simul praeter exspectationem affirmantur, sicuti in illo Coelii Ep. I. *Ea palam secreto narrantur inter paucos*. Cui simile fere est, quando quem dico *doctiorem*, *quam qui sit doctissimus*. Sed forsan dicendum potius, inesse in eo & in reliquis pene omnibus negationem ejus, quod modo dictum fuerat. Etenim si tu Titium *doctissimum* vocites, ego vero Maevium *doctiorem* esse reponam, eo neutiquam significo, *doctior* esse amplius quid, quam *doctissimus*, sed nego, Titium esse omnium *doctissimum*. Quocirca quum dicit Cicero, *Ego miserior sum*, *quam tu*, *quae es miserrima*, in eo inesse videtur negatio ejus, quod de Terentia affirmarat, vel immodica quaedam locutionis ὑπερβολή, sicuti innumerae sunt tales in Oratoribus & Poëtis, vel denique *miserrima* notat istic simpliciter valde miseram.

Nam certe neutiquam negaverim, Superlativum saepe etiam absolute sine ulla prorsus Comparatione illo sensu poni, siquidem id usu affatim obtinuit, & maxime in encomiorum epithetis; verba autem usu valent. Quin immo, ut vere loquar, Superlativum proprie non significat (Vide & infra ad num. IX.) disertam comparationem unius cum altero, seu unius exsuperantis in eo genere, de quo agitur, alterum, quippe quae fit inter duo tantum, seu inter *par* aliquod, unde etiam *comparare* deducitur; sed notat excellentiam plerumque & excessum, ut modo dixi, super omnia alia, (Vide & infra num. XII.) & aliquando simpliciter aliquam modo exaggerationem positivae significationis. Ut quum ait Nepos Ages. 8. *Ut eorum ornatus non modo in his Regem neminem significaret*, *sed hominis non beatissimi suspicionem praeberet*. Manifeste hic per *beatissimum* non significatur excessus beatitatis ultimus, qualis creditur esse in Regibus, sed modicus plane, & aliquantulum vulgarem hominum fortunam excedens: atque adeo eodem prorsus modo sumitur, quo in negationibus dici solet *non valde beatus*, cui locutioni proinde accurate aliquando respondere Superlativum hinc patet. Porro etiam haec causa est, quare tertius gradus vocetur *Superlativus*, h. e. qui intensionem primi gradus significationi *superinfert*, modo

do

præsentia, si attentis animis excipiamus, facili negocio dissolvemus. Sola nomina comparativa comparant: nam in illis, *Gratæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, & *Gratissimæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, nulla est comparatio, sed quædam amplificatio qualitatis in *superlativo*, ut vocant; nam hoc nullum aliud pejus nomen potuit inveniri. Sed nos hoc nomine utemur, ut tantum intelligamur, siquidem ita fert Barbarorum usus. Hispane dicimus, non per comparationem, sed per incrementum, *Es hombre doctissimo; es muy hermoso; es hermosissima.* Nullam igitur in his nominibus esse comparationem, argumentis convincam necessariis.

I. Grammatici ipsi fatentur, Superlativum idem significare, quod positivum cum adverbio *valde*; ego dicerem, cum adverbio *maxime*; ut *doctissimus*, id est *valde doctus*, seu *maxime doctus*: ubi ego nullam comparationem video. At dices, in Superlato absolute posito hoc facile potest concedi; dubium est, si genitivus pluralis accedat: tunc enim non videtur ullo modo excludi posse comparatio.

II. Ac-

do ita, ut supperaddat, quantum potest, h. e. summum supra alios in ea significatione excessum, modo ut eam modice, sed tamen valide etiam, intendat, ut fit in absoluto Superlativi usu. Plane uti *superlatio Veritatis* Ciceroni & Auctori ad Herenn. notat orationem, quæ veritatem aliquantum auget vel minuit, h. e. veritatem seu affirmativam, seu negativam, supra ipsius veri modum intendit. Liquet ex his, non adeo alienum aut absonum esse hoc *Superlativi* nomen, ut *nullum aliud pejus inveniri potuerit*, quod ait hic loci Sanctius. Secundus vero Gradus καθ' ἐξοχὴν dicitur *Comparativus*, quoniam propria illi est proprie dicta comparatio, qua semper comparatur quid cum uno alio, seu, si quidem cum pluribus, cum iis tamen tunc simul junctis, & pro uno habitis; & idcirco ei præter Genitivum partitionis adjungitur etiam casus vel expressus vel intellectus, qui a præpositione regitur, & in quem fertur directe ipsa Comparatio. Atque ita diverso respectu possunt aliquo modo tres illi gradus appellari *comparationis*, sed tamen secundus maxime, immo proprie, est *Comparativus*.

II. Accedat igitur secunda ratio. Hæc comparatio, quam tu existimas, [2] fit etiam apte per positiva, etiam cum genitivo plurali; Ut *sancte deorum; Sanctissime deorum.* Plinius lib. 13. *Inter omnes potentissimus odor.* quo sensu dixit Livius lib. 36. *Inter cæteras pugna fuit insignis*, Virgil. 4. Æneid. *Sequimur te sancte deorum, quisquis es.* Et sæpe apud Homer. Δῖα θεάων, id est, *diva dearum.* Unde Ennius; *Dia diarum:* idem; *Respondet Juno Saturnia sancta dearum.* Sic dicimus; *Una sororum, Unus Gallorum*, vel *ex Gallis: Primus sapientum; Medius digitorum. Octavus sapientum* dixit Horatius. Ovidius Metamorph. *Mite Deum numen Bacchus.* Liv. *Macedonum fere omnibus, & quibusdam Hadrianorum, ut manerent, permisit.* Plin. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.* In omnibus iis deest, *ex numero*, ut in ipsis Superlativis. Vide *Ellipsim.* Græci sæpissime utuntur genitivo plurali cum positivis, in quibus credo deesse περὶ. Apollonius lib. primo Argonaut. περὶ γὰρ βαθυλήιος ἄλλων Νήσων: id est, *præ aliis fertilis insulis.* Hesiodus in Ergis; Ιαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς, id est, *Japetide ex omnibus consilia sciens.* Aratus de Ariete; περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστι; id est, *præ multis enim fulgidus est.* Apollonius rursus superlativo jungit περὶ, l. 2. de Phineo; ὃς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματα ἀνέτλη; id est, *qui præ omnibus miseriam passus gravissimam.* Frequentius addunt Græci ἐκ; Aristoph. Equitib. φίλτατε ἐκ τῶν ἄλλων

2. *Hic etiam apte &c.* Nullum est hocce argumentum, ad probandum, nullam esse in Constructione Superlativi cum Genitivo comparationem, quia eodem modo etiam Positiva construantur. Nam eadem Positiva construuntur etiam ut Comparativa cum Præpos. *Præ*, ut apud Cicer. *Tu beatus præ nobis.* Vide infra IV. 6. Nec tamen inde conficiet, ut opinor, Sanctius, nullam ergo fieri ista Comparativi gradus constructione Comparationem, quod hic illo argumento affirmat de Superlativis. Adde, quod neque Positiva sint prorsus aliena ab aliqua Comparatione facienda, ut paulo ante ostendimus, & vel ex his ipsis Constructionibus cum Genitivo Plurali, & cum Præp. *Præ*, liquet.

λων θεῶν: id est, *Amice ex omnibus diis*. Lucianus de Sectis; ἀρίϛȣς ἐξ ἁπάντων πρȣειπὼν, id est, *Optimos omnium significans*.

III. Non possum tibi negare, per superlativum fieri comparationem, si accedant præpositiones, [3] *Ante*, *Propter*, vel *Inter*; ut in illo Virgil. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus*. „[Nepos in vita Attici; *Ei* „*unus ante alios fuit carissimus*] Sueton. Vitell. *Famosissima super cæteras cœna fuit ei data*. Sed [4] vis comparationis non est in Nomine, sed in Præpositione. Vide plura in *Ellipsi*.

IV. Deinde si Superlativum compararet, necessario haberet casum comparationis, ad quem fieret comparatio: [5] sed hoc non fit; nam genitivus ille partitionis est, non comparationis; & ita absolute ponuntur semper superlativa; siquidem nullus casus adjunctus ad eorum naturam spectat. Vide Ellipsin *Ex numero*.

V. Quid quod eadem hæc vis partitionis fit per comparativa, & alia nomina. Superlata igitur, sicut & alia, ponuntur semper absolute. [6] Cicer. *Nemo est illorum omnium*

3. *Ante*, *Propter*] Sic quidem & in editt. Patavina & Salmanticensi. Sed tamen haud dubie voluit Sanctius *Præter*, quod significat etiam *præ* vel *supra*, unde & comparationibus adhibetur. Sueton Galb. cap. 9. *Crucem multo præter ceteras altiorem*. Nepos Hann. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere*.

4. *Vis Comparationis &c.*] At Vide, quæ diximus infra ad IV. 6.

5. *Sed hoc non fit*] Immo fit. Nam Genitivus iste non tantum est partitionis, sed & Superlationis, in qua consistit omnis Grammatica unius cum uno vel pluribus aliis Comparatio; certe non minus spectat ad Superlativi, quam Ablativus ad Comparativi naturam, qui cum eo nectitur per Ellipsin præpos. *Præ*, sicuti Genitivus iste cum Superlativo, per Ellipsin ꝑ *Ex numero*, vel potius *In numero*: Cæsar B. Gall. V. 3. *Hæc Civitas longe plurimum totius Galliæ peditatu valet*, supple, *plurimum in* vel *ex numero Civitatum tot. Galliæ*. Hanc vero Ellipsin si quis dicat cum aliis etiam gradibus reperiri, sciat etiam illam proprie dictis Comparativis usitatam itidem cum aliis reperiri.

6. *Cicer. Nemo &c.*] In his certe vis illa partitionis non fit per

omnium mihi te jucundior. Plin. *Belluarum Elephanto nulla prudentior :* & cætera, quæ diximus in *Comparativis.*

VI. Si superlativa compararent, id etiam negando facerent, aut interrogando; sed id non fit: non enim dices; *Romanorum nemo Cicerone*, vel *quam Cicero fuit doctissimus*, sed *doctior.* Cicero pro Ligario; *Nulla de virtutibus tuis plurimis, neque gratior, nec admirabilior misericordia est.* Idem contingit interrogando; ut, [7] *Quis Romanorum fuit Cicerone uberior, vel elegantior?*

VII. Jam *fortissimus Græcorum; Fortissimus ex Græcis, Fortissimus ex numero Græcorum; Fortissimus inter Græcos*, idem significare fatentur omnes. Cur igitur tibi concedam, in primo esse comparationem, [8] in cæteris partitionem?

VIII. Si in superlatis esset comparatio, vitiose & ambigue scripsisset Cicero ad Trebat. *Sic habeto, non tibi majori curæ esse, ut iste tuus discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi:* non enim scire possemus, quo referri deberet particula, *Quam*, ad *fructuosissimus* ne, an ad *majori.* At vero hic una est comparatio, non duæ, & ordo est; *sic habeto, non tibi majori esse curæ, quam mihi, ut iste tuus discessus sit tibi fructuosissimus;* id est, maxime

per Comparativa, sed per voces *Nemo*, & *Nulla*, cum quibus Genitivus ille jungitur. Comparatio autem fit inter unumquemque omnium Hominum & illum, ad quem scribit Cicero, ut & inter unamquamque belluarum & Elephantum.

7. *Quis Romanorum &c.*] Recte tamen dicitur, *Quis Romanorum fuit doctissimus?* h. e. quis inter & supra omnes Romanos fuit maxime doctus. Sed & in negando quidni recte dicerem? *Plures fuerunt Græcorum fortissimi, at Troianorum præter Hectorem nemo alius fuit fortissimus*, h. e. qui supra alios fortes Trojanos fortitudinis gloria emineret.

8. *In cæteris partitionem*] Immo omnibus hisce notatur superlatio quædam, in qua, ut dixi, etiam vis quædam Comparationis latet: vel potius, in quâ tota ratio Grammaticæ Comparationis hæret. Unde ipse Sanctius Num. XI. fatetur, *in Comparativis* quoque *excessum* esse, h. e. iis notari aliquem excessum supra alium, seu superlationem quandam.

xime fructuosus, [9] ut superlatum semper absolutum maneat.

IX. Si superlatum significaret [10] ultimum excessum, quod

9. *Ut superlatum &c.*] In ea locutione & multis aliis fit sane absolutum, sed non in omnibus, nec proinde *Semper*, id est. Et tamen etiam in illa & similibus Superlatio quædam inest, cum relatione Elliptica *istius discessus* ad alios discessus.

10. *Ultimum excessum*] Facile concesserim Sanctio, Superlativo proprie non significari *Comparationem* simplicem & vulgarem, licet Comparatio Grammatica, quæ unice consistit in excessu unius supra alios, eo vel maxime notetur, magis certe quam Positivo, qui non adeo per se, quam per additos alios Gradus, aut per Constructionem cum præpos. *Præ*, ad Comparationem ejus generis faciendam quoque adhibetur. Sed quod Sanctius vult, Superlativo neque *ultimum* unquam notari *excessum*, id vero neutiquam agnosco. Quando ipse *Doctissimus* mavult exponere per *maxime Doctus*, quam cum Grammaticis per *valde Doctus*, nullam video discrepantiam, nisi quod hoc modo non tam aperte vis illa *ultimi excessus* exprimi videatur, quam isto. Cum Cicero ait Famil XIII. 3. *Tam gratum id mihi erit, quam quod gratissimum*, nonne eo significatur infinitus, seu quantus esse potest, excessus supra Positivum? Non semper tamen *ultimum* plane excessum notat, ne populariter quidem, nedum Mathematice. Ostendimus enim jam supra, *non beatissimum* poni ita pro *non valde beato*, in cujusmodi locutionibus Superlativus iste modice tantum intendit Positivi significationem, sed in quendam tamen rei excessum, quo ille Homo superet multos alios. Similiter se res habet, quando dicitur quis *doctior, quam, qui est doctissimus, miserior, quam illa, quæ est miserrima.* Nam in his quoque superlativi tantum *valde doctum, valde miseram*, notare videntur. Neque vero excessum quum notat ultimum, eum statim aut unice notat, quem res capere queat, sed eum, qui est ultimus respectu aliorum Hominum aut rerum, cum quibus comparatio fit. Ratio autem, quam in contrarium hoc numero allegat Sanctius, est ineptissima, quum sæpe plures pariter sint & esse queant in eodem extremo rei gradu, vel si maxime non sint revera, aliis tamen videantur esse; homines vero loquantur, & usus linguæ formarit phrases, secundum hominum opinionem veritati accuratæ sæpe contrariam. Debet autem distingui accurata rerum veritas, & verborum de rebus usus, qui quoniam est penes vulgum, & homines affectibus, unde oriuntur immodicæ exaggerationes, obnoxios, sæpe veritati parum respon-

quod Grammatici asserunt, non haberet numerum pluralem, quia vnus semper in eodem genere tantum deberet excellere: sed Cicero dixit; *Duos Scipiones fortissimos & optimos viros;* & *duas opulentissimas urbes, Carthanem* & *Numantiam.* Carthago igitur est opulentior Numantia, & Numantia est opulentior Carthagine, quod ridiculum est. At si dicas, hæc eadem ratio erit in Comparatis nominibus, nihil ages; omnes enim mecum concedunt, in comparativis excessum esse, sed non ultimum excessum, quod de Superlativis Grammatici asseruerunt. Eadem ratione Superlata non possent jungi nominibus distributivis; ut, *Doctissimus quisque, omnes doctissimi;* quod & Valla negavit, dicens, nomen, *omnis*, non posse jungi superlativis. At Cicero dixit; *Observor a familiarissimis Cæsaris omnibus;* idem; *non omnia minutissima consectabitur.*

X. [11] Si superlativa significarent ultimum excessum, in-

spondet. Quæ de Carthagine & Numantia scribit, non sunt exponenda, ut ille vult, sed ita, ut Carthago simul & Numantia dicantur opulentiores aliis Urbibus.

11. *Si superlativa &c.*] Speciosior hæc ratio, sed tamen habemus & hic, quod respondeamus. Nec enim sequitur: Superlatum habet etiam inter duo locum, ergo non significat etiam ultimum excessum supra plures alios. Nam in lingua certe vernacula adeo ultimum excessum notat, ut non possit usurpari nisi cum articulo demonstrativo, quasi unum aliquem in ultimo excessus gradu reliquos omnes superantem designante: & tamen etiam in ea de duobus usurpatur, sicuti & in Græca fit lingua, quemadmodum ostendi publice in Dissertatione de Augustea Descriptione apud Lucam memorata. Nihil ergo obstat, quo minus & in Latina lingua, licet aliquando adhibeatur ad notandum excessum manifestum unius supra unum alterum, tamen aliquando etiam ultimum excessum unius supra reliquos omnes notet. Dico *aliquando*, quia mea certe sententia, non semper ultimi quasi puncti excessum significat, sicuti accipere hæc verba videtur Sanctius, sed aliquando etiam modicum, id quod declaravi abunde paulo ante & ad initium hujus capitis. Confirmatur vero id etiam ex eo, qnod a Superlativis hisce alii etiam gradus porro formentur, veluti *proximior*, *postremissimus*, ἐσχα-

inter duo locum non haberent: sed locum inter duo habere contra Grammaticorum turbam ostendamus. Terent. Adelph. de duobus fratribus, inquit Demea; *Id mea minime refert, qui sum natu maximus.* Pomponius Mela de duobus Euxini angulis, lib. 1. cap. 21. *Angustissimum Ponti facit angulum.* Cicero 2. de Invent. *Quanquam præstat honestas incolumitati, tamen utri potissimum consulendum sit, deliberetur:* idem ad Marium; *Quum dubitaret in Italia ne maneret, an ad bellum tenderet,* sic intulit, *quo tempore vidisti me profecto ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu:* idem lib. 11. epist. 10. *Sed neque Cæsari imperari potest, neque Cæsar suo exercitui, quod utrumque pessimum est.* Livius lib. 1. *Numitori, qui erat stirpis maximus, regnum legat.*

XI. Præcipiunt Grammatici comparativum, si præcedat superlatum, plus significare; ut *Cato doctissimus est, sed Cicero doctior.* Ego assero in universum, comparatum semper comparare, Superlatum minime, quocunque loco ponatur; ut, *doctior est Cato, quam qui doctissimus.* Plautus Trinummo; *Verum meliora sunt, quam quæ deterrima.* Cicero ad Terentiam; *Ego sum miserior, quam tu, quæ es miserrima.* Denique ubicunque sit comparatum, majorem vim habet, quam superlatum; imo omnis comparatio semper fit in comparativo, aut per illas, quas diximus, præpositiones. ,, [Itaque cum a *pris* obsoleto formentur *Prior* & *Primus*; apud Ciceronem tamen *Prior* plus est quam *Primus;* sic enim loquitur; *Etsi utrique primas, priores tamen deferunt Lælio.* Apud Livium quoque *Pejus* plus significat *pessimo*, lib. 3. *Orare, ne pessimum facinus pejore exemplo admitterent.*

XII. Non tamen dissimulabo, esse aliquas phrases apud Latinos, quæ videantur agere partes Grammatico-

ἐσχατώτατ☉ &c. Id quod certo indicio est, non semper ultimum prorsus excessum, cui nihil superaddi possit, eis notari. De sequentis Numeri observatione egimus ad initium capitis.

eorum, qui præcipiunt, tres esse gradus; ut, *Doctus*, *Doctior*, *Doctissimus*. quod ego semper negavi: nam si superlativum ponatur in tertio gradu, [12] non propterea (ut dixi) significat comparationem, sed idem significabit, ac si solum poneretur, „[aut si comparandi parti- „cula *Præ* esset expressa.] Quod arciter est advertendum, ne parum perspicaces Grammatici iis testimoniis ad suam comprobandam inscitiam abutantur; quod planum fiet, si in quatuor, vel quinque, fiat comparatio: nam in septem Nili ostiis, si dicas, *primum magnum est*, *secundum majus*, *tertium maximum*, quonam, rogo, pacto reliqua numerabis? nisi dixeris; *Primum magnum est*, *secundum majus*, *tertium majus*, *quartum majus*, *quintum adhuc majus*, &c. Potuisses primo loco dicere; *Primum maximum est*. Sic igitur intelligendus est Cicero pro Ligario; *Alii errorem appellant*, *alii timorem*; *qui durius*, *spem*, *cupiditatem*, *odium*, *pertinaciam*; *qui gravissime*, *temeritatem*: idem lib. 4. epist 13. *Sed tu hoc melius*, *vel optime omnium*: idem lib. 11. epist. 1. *Si melior casus fuerit*, *revertemur Romam*; *si mediocris*, *in exilio vivemus*: *si pessimus*, *ad novissima auxilia descendemus*. Hic incepit a comparativo, [13] ascendens ad positivum, & su-

12. *Non propterea significat comparationem*] Sane significat excessum aliquem supra alios, atque ita etiam aliquam comparationem talis excessus inter alios, si de aliis alii adhibeantur gradus. Quin in seqq. utique exemplis Superlativus ultimo semper loco occurrit: Quorsum illud? nisi quia in plerisque ultimum excessum notat, ultra significationem non modo Positivi, sed & Comparativi. Quando Cicero ait, *sed hoc Tu melius*, *vel optime omnium*, quid aliud istic notatur Comparativo, quam Comparationem illius cum solo Cicerone, vel excessum ea in re supra unum Ciceronem; Superlativo autem eandem plane vel comparationem vel Excessum, sed supra alios *omnes*? Significat ergo Superlativus istic talem prorsus Comparationem, qualem Comparativus, nisi quod illa sit ultimi excessus supra Omnes, hæc excessus simplicis supra unum. Et sic in reliquis hujus numeri exemplis se res habet.

13. *Ascendens ad Positivum &c.*] Immo descendens ad deteriora per Positivum & Superlativum

superlativum. Plautus Captivis act. 3. *Miser homo est, qui ipse sibi, quod edat, quærit, & id ægre invenit; sed ille est miserior, qui & ægre quærit, & nihil invenit; ille miserrimus est, qui quum esse cupit, quod edat, non habet. Miserrimus;* id est, omnino miser, vel maxime miser, „ [vel *præ omnibus miser.*] Ita & Plin. l. 18. c. 6. *Malum patremfamilias, quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi in tempestate cœli; pejorem, qui profestis diebus ageret, quod feriatis deberet; pessimum, qui sereno die sub tecto potius operetur, quam in agro.* Corn. Celsus lib. 2. cap. 18. *Gravior his ex lacu aqua; gravissima ex palude.* Sed si locum integrum legas, videbis alium superlativum, ante comparativum. Terent. act. 5. sc. 8. Adelph. *Quid si majus aliquid te oret?* Mic. *Quasi hoc non sit maximum.* Helena Paridi apud Ovidium; *Lude, sed occulte, major, non maxima, nobis est data libertas, quod Menelaus abest:* id est, non est nobis maxima libertas, sed major, quam antea. In omnibus his potuisses incipere a superlativo.

XIII. Nomen *Proximus* superlatum esse nemo, ut opinor, negabit; at Cicero & alii, quum aliquid enumerant, [14] in secundis locis ponunt, non in tertiis, aut quartis; unde tota tua doctrina de superlatis, atque adeo nomen ipsum *Superlativorum* evanescit & prosternitur. Cicero 1. Offic. *Prima societas in conjugio est, proxima in liberis; deinde una domus,* &c. ibid. *Sed si contentio quædam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officii, principes sint patria & parentes, proximi liberi, totaque domus:* idem 2. Invent. *Summa necessi-*

vum, sed aliorum nominum, quæ deterius quid bono vel *meliore casu* notant.

14. *In secundis ponunt*] Hoc vero est adsurdissimum, & tamen Sanctius pæana hic canit, quasi triumphata Grammaticorum doctrina de Superlatis. Quæso quo alio ordine poneretur *proximus?* An tertius vel quartus est propior, aut magis proximus primo, quam secundus est? Refutare hæc qui pluribus velit, nihilo magis agat, quam si lucernam Soli accendat.

cessitudo honestatis, huic proxima incolumitatis, tertia & levissima commoditatis: idem 1. Offic. *Maximam vim natura habet, fortuna proximam.* Plin. l. 12. c. 13. *Asarum optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico.*

XIV. Elegantissimus est locus Pomponii Melæ lib. 1. cap. 8. *Fons media nocte fervet, mox & paulatim tepescens, fit luce frigidus; tum ut sol surgit, ita frigidior, subinde per meridiem maxime riget: sumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus; atque ut illa procedit, ita calidior, rursusque, quum est media, perfervet.* Vides in tertio loco verbum positum pro comparativo, ubi Grammatici superlativum collocandum putant; quod & ego quoque sic collocarem, [15] sed sine comparatione ulla, & absolute. Ut de eodem fonte Plinius libro 2. cap. 103. *circa meridiem maxime frigidus, mox paulatim tepescens, ad noctis media fervore & amaritudine infestatur.*

Nunc aliquas Vallæ rationes convellamus; nam omnes persequi esset importunum. Non putat ille locum esse superlativo, ubi sit diversum genus; ut, *Cicero fuit Græcorum & Latinorum disertissimus.* [16] Sed longe

15. *Sed sine comparatione ulla*] At quando dicitur, *maxime riget*, annon est Comparatio Superlationis, super reliqua diei & noctis momenta, quibus minus riget?

16. *Sed longe fallitur*] Si tamen naturam spectemus Comparativi & Superlativi, ex usu Linguæ cognitam, manifestum erit, non adeo in hisce lapsum esse Vallam. Etenim Comparativi Comparatio seu exsuperatio potissimum respicit eum vel etiam eos, qui extra ipsum sunt, & a quibus quasi oppositis sibi ipse distinguitur, seu Comparativum ex analogia & Linguæ usu refertur ad unum aliquod sibi oppositum, quod tamen ex pluribus simul sumptis sæpe est conflatum. Superlativum vero ad plura sui generis singula. Hinc, ut recte Valla monet, *Utrum*, quod de Duobus dici solet, Comparativo tribuitur, *Quid*, quod de Pluribus, Superlativo, Veluti apud Ciceronem, *Quærere, Utrum potius, aut, Quid potissimum dicamus:* apud Quinctilianum, *Ex duobus Uter dignior, ex Pluribus Quis dignissimus.* Requirit autem in Superlatione *suum Genus*, non *diversum*, aut *alienum*, non tantum

ge fallitur, nec in hac parte quid ſit genus intelligit, quum tum Valla, ſed & Priſcianus lib. III. ex quo ille hoc repetiit. Et recte requiritur id, modo recte intelligatur. Volunt enim Grammatici recte dici ex. gr. *Homo eſt animalium prudentiſſimus*, at minus recte, *Homo eſt Simiorum prudentiſſimus*, ſed recte denuo, *eſt Simiis prudentior.* Hinc jam quando dicitur quis *omnibus Gallis Doctior*, videtur potiſſimum tunc deſignari homo non Gallus. Quod ſi & ipſe Gallus ſit, dicendum tunc potius *Reliquis*, quam *Omnibus.* Si tamen Hoc vel Huic Simile quid alicubi occurrat, ut fit, ſed apud Poëtas potiſſimum, intelligi tunc videtur illud ipſum *reliquis* vel *aliis.* Nam quin recte dicatur de Gallo, *ille eſt reliquis omnibus Gallis doctior*, nullum eſt dubium. Quando Valerius Max. IV. 2. 6. dicit Fabricium *omni cive* fuiſſe *majorem*, huc non pertinet. Nam comparatio ibi fit inter Fabricium & unumquemque alium Civem ſingulatim. Superlativi autem ſuperlatio quum reſpiciat ferme alios ejuſdem claſſis, ordinis, generis, homines aut res, non ergo ita fallitur Valla, quando cenſuit minus recte dici, *Cicero fuit Græcorum doctiſſimus*, quum Cicero utique non fuerit homo Græcus. Nec juvant quidquam, quæ contra illum hic afferuntur a Sanctio, Auctorum loca, quæ vel prorſus aliena ſunt, vel per Ellipſin certiſſimam explicanda. Aliena ſunt, veluti *Optimus malorum* & ſimilia. Nam non excluditur ille *Optimus* ex genere *malorum*, ſed vel maxime includitur in illud genus, dum dicitur, *non eſt Bonus*, ſed, quia inter Malos quoque datur magis & minus, ideo ille, qui erat paulo minus Malus quam reliqui, dicitur recte Homo *Optimus malorum* Hominum. At per Ellipſin explicari debent illa, quæ majorem paulo habent Speciem, & ideo a Saturnio, Voſſio, Urſino quoque urgentur contra Vallam: qui & revera errat, quando Auctorum loca reprehendit identidem, quaſi minus Linguæ Latinæ eſſent conſentanea, quum explicare ea deberet, atque ita in ſuam retrahere ſententiam, quod facile potuiſſet. Sed non attendit ſatis ad latitudinem *Sui Generis*, atque ita in *alienum* ſeu *diverſum genus* male ſeparavit, quæ *unius* latioris erant *generis.* Hinc ergo eſt, quod illud in Macrobio reprehendat, ubi *Servius* dicitur, *non ſolum Adoleſcentum, qui ipſi ſunt æquævi, ſed Senum quoque omnium doctiſſimus*, Nec enim vidit debere hic addi tantum illud, quod per manifeſtam Ellipſin eſt ſuppreſſum, & ſupprimi ſolet, quodque ſub Adjectivis *Adoleſcentum* & *Senum* intelligitur, h. e. addi *Hominum*, & ſic omnia fore plana. Nam ſic dicetur, *Doctiſſimus omnium Hominum*, ſive illi Adoleſcentes ſint, ſive Senes. Sic apud Ciceronem, *Miniſtro omnium, non bipedum ſolum, ſed etiam*

quum reprehendat illud Macrobii; *Age Servi, non solum etiam quadrupedum impurissimo*, adde *Animantium*, quod manifeste intelligitur, ut liquet ex illa distinctione *bipedum* & *quadrupedum*, in quam separantur omnia ferme animantia, sub quibus etiam Homines continentur. Confer locum Plinii, *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus.* Potuisset dixisse, ut Cicero, *non marinorum solum, sed etiam terrestrium*, in quibus intelligendum tunc fore *animalium*, ex verbis Plinii, ut nunc se habent, manifestum, quod proinde itidem in Ciceronis verbis est intelligendum. Porro Phalereus laudatur, ut *eruditissimus horum omnium*, quos scilicet memoravit antea Cicero, & inter quos refert hunc ipsum quoque Phalereum. Segulius dicitur *Homo nequissimus omnium, qui sunt, qui fuerunt*, &c. At vero intelligi hic *Hominum*, & nihil duri aut insoliti superesse, tam manifestum est, ut verbis non sit opus. Vis ergo Superlativi tendit unice in Substantivum nomen sui generis, cujus constructionis natura non mutatur, etiamsi illud Substantivum porro dividatur in varias sui generis species. Atque ideo, qui neutiquam dicerem, *Cicero est Græcorum doctissimus*, sine hæsitatione tamen dixerim, *Cicero fuit omnium Oratorum, tam Græcorum, quam Romanorum, disertissimus*, quum & ipse Cicero fuerit Orator, & constructio absolvatur hisce, *disertissimus omnium Oratorum*, qui varii esse potuerunt. Locum Plinii XXXIII. 1. ubi Legati Romanorum ad exteras Gentes, dicuntur *Exterorum honoratissimi*, recte jam exposuit Vossius de Construct. cap. 7. Adhæserunt ad has locutiones etiam Tan. Faber, & Schefferus ad Ælian. V. H. VII. 14. ubi de Epaminonda dicitur, καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων πρῶτος ἐγένετο. Nam volunt, quia Epaminondas minime fuit Romanus, sed Thebanus, legi ergo Θηβαίων, contra omnium Codd. fidem pro Ῥωμαίων, quod *ridiculum & non ferendum* pronunciat Faber, sed male, ut ex dictis jam liquet. Proximi præcepti ab Valla profecti, & a Sanctio hic refutati, eadem fere est ratio. Certe dixerim lubentius, *Hæc est pulcherrima illarum sororum*, quam *suarum*, quia *sorores suæ* in hac locutione quasi distinctæ ab ea considerantur, quum in priore ipsa quoque in numerum omnium sororum includatur. Inanissima sunt, quæ Sanctius heic Vallæ opponit, *Medius horum digitorum longissimus, Zeno istorum acutissimus, Demetrius horum ipsorum politissimus*, quum medius digitus sit utique unus horum digitorum, Zeno fuerit istorum Epicureorum acutissimus, inter quos & ipse erat, Demetrius fuerit horum a Cicerone memoratorum una cum ipso, politissimus.

Sed

lum adolescentum, qui tibi æquævi sunt, sed senum quoque omnium doctissime; quasi vox, *doctissime*, non sit genus juvenum, & senum. Sed quid attinet genus inculcare, quum hic sit partitio, ut sæpe diximus? Cur igitur eadem opera non reprehendis Ciceronem pro domo sua, dum inquit; *Hoc ministro omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo, Remp. perdidisti:* & in Bruto; *Phalereus successit iis senibus adolescens, eruditissimus ille quidem horum omnium:* idem; *Dii isti Sigulio male faciant homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt.* Plinius in epistola; *Regulus omnium bipedum nequissimus.* Plinius lib. 9. *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus:* id est, maxime velox. Cicero 1. de Oratore. *Juris peritorum eloquentissimus, & eloquentium juris peritissimus.* Catull. *Phaselus navium celerrimus:* idem; *Disertissime Romuli nepotum, quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli, quotque post aliis erunt in annis.* Martialis lib. 12. *Non est, crede mihi, bonus, quid ergo? Ut verum loquar, Optimus malorum:* ibidem; *ultimus bonorum.* Idem Valla præcipit, ne dicamus; *hæc est pulcherrima suarum sororum,* sed

Sed tamen occurrunt etiam apud Auctores, quæ nos sententiæ dubios reddere queant. Nam plane ita, ut vult Sanctius, construuntur Superlativi etiam cum Genitivis *ceterorum*, *aliorum*, &c. quæ tamen illam distinctionem & exclusionem quandam manifeste videntur significare. Sic Tacitus Agric. 34. superstites Britannos vocat *Ceterorum Britannorum fugacissimos.* Et Macrobius Saturn. VII. 8. *Ægyptum regionum aliarum calidissimam.* Hæc & similia loca si reprehendisset Valla, minus mirarer, quum revera aliquid in iis improprii & insoliti hæreat, quod in genuinam significationem ac receptum usum Superlativi incurrit. Ferri tamen nunc debent istæ locutiones talium exemplorum auctoritate, licet haud dubie ab incuria ipsorum Auctorum sint profectæ, non satis animadvertentium, quid discriminis sit inter *Ceterorum Britannorum*, & *Omnium Brit. fugacissimi.* Certe imitari illas nolim, nec imitandas putem. In tertio, quod in Valla notat Sanctius, hæret verus error Vallæ, recte hic a Nostro refutatus.

ſed *pulcherrima ſororum;* quia ſororum ipſa una eſt, ſuarum ſororum non eſt: egregia vero ratio, & tali viro digna: eodem ergo argumento dicere non poſſemus; *horum digitorum*, aut *omnium digitorum medius eſt longiſſimus.* Erravit igitur Cicero 3. Tuſcul. cap. 17. *Zeno iſtorum acutiſſimus:* idem de Orat. 2. 23. *Demetrius horum ipſorum politiſſimus*, & multa quæ ſupra citavimus. Illud multo putidius; non poteſt (inquit) locus eſſe ſuperlativo citra tertium gradum: nam ſi inter plura vaſcula æqualia unum ſit magis capax, non recte dicas; *hoc eſt omnium maximum.* Quaſi Latine non optime dicatur: *Peſſime tecum actum eſt; mecum vero male; durius cum ſociis noſtris:* vel ſic; *Salus homini pretioſiſſima eſt, vita dulcior, pecunia optabilis.* Si intelligeret Laurentius, nullam hic eſſe comparationem, quum dicimus, *omnium maximum*, ſed partitionem, has argutias mitteret. Attende contra Vallam Livii verba libro 7. *Inde Barbari diſſipati vertunt impetus in ſuos, fuſique per campos (quod editiſſimum inter æquales tumulos occurrebat oculis) arcem Albanam petunt.* Non attenderat item Valla, quod ſuperius adduximus, ſuperlata inter duas res habere locum. Acutius diſputabat amicus quondam meus, ex loco Ciceronis ſic colligens, hoc nomen *ſummus* ſuperlatum eſt, ſed *ſummum* vocat Cicero, *quo nihil ſit ſuperius:* ſignificat igitur ultimum exceſſum, ſimulque comparationem. Locus autem ſic ſe habet in ſecunda Tuſculana; *Summum dico, quo nihil eſt ſuperius; breve, quo nihil eſt brevius:* & infra; *Summum autem dico, etiam ſi decem atomis eſt major alius.* Hæc Cicero. Sed hic locus nil oberit noſtræ doctrinæ; nam [17] ſi velim negare, *Summum* eſſe ſuperlatum, commode id facere poſſem,

17. *Si velim negare, ſummum eſſe ſuperlatum* &c.] Non id video: nam revera eſt Superlatum, æque ac *citimus*, *ultimus*, *infimus*, *poſtumus*, &c. Dicitur autem *Summus* contracte pro *ſupimus*; P, quia ſequitur M, mutatâ in eandem literam, ut & fit, quando *Sub* cum Verbis ab ea litera M incipientibus componitur.

ſem: ſed ſit ſane ſuperlatum, nonne ſequitur ſtatim, *breve voco, quo nihil eſt brevius*? Potuiſſet etiam dicere, *Magnum voco, quo nihil eſt majus, & nigrum, quo nihil eſt nigrius*. Sed illo in loco ridet Cicero Epicurum, de *ſummo* & *brevi* diſputantem. Summa ſit noſtræ diſputationis, comparata & ſuperlata nullum penitus caſum regere: nam ſi fuerit ablativus, ut, *Doctior Catone; Celerius opinione*, deeſt *Præ*. Si fuerit Genitivus, ut *Pedum dexter eſt velocior, Omnium horum major eſt charitas; ſororum formoſior*: vel *ſororum formoſiſſima*, deeſt, *Ex numero*, ut ſæpe jam oſtendimus; partitio enim eſt, non comparatio.

CAP. XII.

De Uſu reciprocorum, contra Vallam, Budæum, & Quinctilianum, qui perperam reprehendit Ciceronem. Obſcuritas, vel Ambiguitas, in ſermone ſignum eſt ſtultitiæ. Regula de Uſu Reciprocorum.

In labyrintho reciprocationis diligentiorem Theſeum optarem, qui filum duceret, quam fuit Valla, qui magno conatu magnas, ut ſolet, nugas dicit, non parcens interim graviſſimis Scriptoribus. Quid hic ſit tenendum, aut fugiendum, accipe; Stultum eſt ea ſcribere aliquem, aut loqui, quæ ne peritiſſimi quidem intelligant: quare Amphibolia maxime vitanda eſt; in Reciprocis vero continget vel maxima, niſi regulis adhæreas, quibus poteris ſuperſedere, dum ambiguitas non poteſt contingere, aut ſenſus eſt apertus. Quare ubi eſt prima vel ſecunda perſona, regula nulla erit; ut, *cepi columbam in nido ſuo*, vel *ejus*, vel *ipſius: ille tibi iraſcitur, quia ſibi nocuiſti*, vel *ei nocuiſti*. Hoc Valla neſcivit, quia damnat illud Ovidii; *Reſpice Laërten, ut jam ſua lumina condas*: & corrigit illud in Salluſtium; *Nolite hunc judicare ex operibus ſuis*. Budæus etiam hoc non animadvertit, quum multa contra Vallam congerit

rit in commentariis. Cicero 2. Verr. *Intelligit, me ita paratum in judicium venire, ut non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium sua furta atque flagitia defixurus sim:* & 3. Verr. *Suis eum certis propriisque criminibus accusabo:* idem 4. Attic. *Debemus patr.m familias domi suæ occidere nolle.* Ovidius; *Ecce rogant teneræ, sibi dem præcepta, puellæ.* Plautus Milit. III. 2. 45. *Excruciabit me herus, domum si venerit, quum hæc scibit, quia sibi non dixerim.* Sen. ad Albinam matrem; *Puer ad tuum formetur arbitrium;* [1] *multum sibi dabis, etiam si nil dederis præter exem-*

1. *Multum sibi dabis*] Duriusculum quidem hoc, sed tamen sic fere & Plautus Pœn. V. 2. 123. *Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.* Trin. I. 2. 119. *Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.* Cic. Fam. IX. 15. *Gratias mihi agunt, quod se mea sententia Reges appellaverim.* De Invent. I. 23. *Hoc igitur vitandum, ne, cujus genus posueris, ejus secum aliquam, sicut diversam, partem ponas in eadem partitione.* Ovid. Fast. III. 200. *Consus tibi cetera dicet Illo facta die, quum sua sacra canes.* Ubi nullam esse necessitatem emendandi *canet*, ex aliis & similibus utique locis patet. Sed & in tertia persona non minus dura occurrunt; Plaut. Mil. II. 2. 31. *Ut vincat eum, qui vidit se, ne viderit.* Nepos Lysandro cap. 3. *Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerunt.* Attico 10. *Ut non solum ei, sed & omnibus suis* (h. e. ejus) *amicis esset inimicus.* Florus II. 6. 26. *Adversus hostem tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat.* Frequentiora sunt & minus dura, aut ambigua, si quando in eodem commate, vel nominatim, vel demonstrativo pronomine, designatur is, ad quem reciprocum referri debet. Plaut. Amph. I. 1. 39. *Stabilivit regnum suum regi Creonti.* Verba antiquæ rogationis, qua arrogatio fieri solebat, apud Gell. V. 19. *Velitis jubeatis Quirites, uti L. Valerius L. Titio tam jure legeque filius sibi siet.* Ovid. Pont. I. 4. 2. *Qui miser est, ulli si suus esse potest.* Cic. de Inv. I. 14. *Si dicat Orestes ejusmodi animum matris suæ fuisse, ut ab ea potissimum liberi sui pœnas petere debuerint.* Liv. III. 18. *De captivis, ut quisque liber aut servus esset, suæ fortunæ a quoque sumptum supplicium*, h. e. conveniens singulorum fortunæ. XXV. 38. *Ne tamen subita res & nocturnus terror, & jam non suæ fortunæ consilium perturbaret*, scil. milites. XXII. 39. *Ne suam occasionem hosti des.* Emenda ex his Liv. XXII. 12. *Increpans quidem victos tan-*

emplum. Plin. *Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito.*

tandem Martios animos Romanorum. Optimi codd. *tandem quos Martios animos Romanis.* Valla sustulit τὸ *quos.* Gronovius conjectat, *tandem quoque Martios animis Romanos.* Propius vero & priscæ scripturæ est, si unica mutata litera simpliciter legas, *victos tandem suos Martios animos Romanis.* Similiter XLII. 50. *Sicubi Populus Romanus sua fortuna labet.* Gronov. *Sicubi Populi R. Fortuna labet*, deleto *sua.* At lege omnino, *Sicubi Populo R. sua fortuna labet.* Sic & in Curt. III. 2. 17. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumperet.* Scabri aliquid inesse huic loco declarant variæ eruditorum conjecturæ, & quod a multis MSS. abest vox *suam*, teste Freinshemio. Sunt tamen, qui exponant *suam naturam*, *cui adjuncta est*, *quamque possedit in homine felici fortuna*, at alibi, *fortunam* accipiunt pro *fortunatis*, *quia homines rebus secundis utentes*, *per fortunam mutant plerumque naturam suam in pejus.* Alii per *Suam naturam* intelligunt *fortunæ obnoxiam*, *quæ totam sese illi permisit.* Omnia sunt satis dura, & longe petita. Quapropter vix dubitem scripsisse Curtium, *nisi sua naturam plerumque fortuna corr.* Sensu oportunissimo, qui est, nisi Hominis cujusque naturam, etiam per se bonam, corrumperet plerumque sua istius naturæ & hominis fortuna. Recte enim *sua fortuna* ad *naturam* refertur. Sic in Sanctianis exemplis. *Quum Eum cives Sui accusarent. Desinant insidiari domi suæ Consuli.* h. e. in ædibus Consulis. *Sepulcrum imponit suaque arma viro.* His adde illa, *Trahit sua quemque voluptas. Stabilivit regnum suum Creonti. Ulciscentur illum mores sui. Sua riserunt sæcula Mœoniden. Suus Rex Reginæ placet. Mater quod suasit sua, adolescens mulier fecit.* Plane hæc similia sunt nostræ emendationis locutioni, *naturam* hominis *plerumque corrumpit sua fortuna*, quæ liquidissimi est sensus, quum duri sit & perplexi, *naturam suam plerumque corrumpit fortuna.* Sæpe etiam in proxime præcedenti commate designatur is, ad quem reciprocum sequenti commate referendum. Gell. I. 8. *Ad Laidem Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit.* *Sui* refertur ad illam, quæ designatur Nominativo ʒ *faceret*, *Sibi* ad illum, qui designatur Nominativo ʒ *petit* in præcedenti commate. Et sic curari Florus debet manifesta emendatione I, 12. 5. *Falisci quum obsiderentur, mira visa est fides Imperatoris, quod ludimagistrum urbis proditorem, cum iis, quos adduxerat, pueris, vinctum sibi ultro remisisset.* Hæsitant in his, & varie ea tentant eruditi interpretes. Putem sine hæsitatione legendum *Faliscis*, quo facto omnia erunt expedita. Sed hoc jam præ-

to. Nec vero solum in primis & secundis personis sic loquuntur gravissimi viri, sed etiam in tertiis, quoties contigerit, ut dubius sermo esse non possit. Virgil. Æneid. 4. *Tunc breviter Barcen nutricem affata Sichæi: Namque suam patria antiqua cinis ater habebat.* Hoc Valla quibusdam argutiis emendare conatur, dicitque emendaturum Virgilium, si vixisset. Cur non etiam carpit illud Æneid. 6. *At pius Æneas ingenti mole sepulchrum Constituit, suaque arma viro, remumque, tubamque?* Cur etiam solœcismi non damnat Valerium Max. lib. 2. cap. 7. de Metello? *neque singulas partes apprehendit, sed totam continuo in statum suum redegit.* Ubi *suum*, non ad Metellum, sed ad disciplinam militarem retulit: idem 3. cap. 7. *Ad speculanda acta sua venisset:* & lib. 4. cap. 1. de Africano; *Eodem robore mentis causam Annibalis in senatu protexit, quum eum cives sui missis legatis accusarent:* & lib. 4. cap. 3. *Alexander Diogenem gradu suo divitiis*

præcepisse Freinshemium in ultima sua Flori editione, postea deprehendi, qui antea prioribus ejus edd. fueram usus. Sic in tota fere oratione obliqua reciprocum refertur ad eum, cui hæc oratio tribuitur. Vide Cæsarem B. Gall. I. 20. *Quibus opibus non solum ad minuendam gratiam, sed & ad perniciem, suam* (Divitiaci verba facientis) *uteretur* Dumnorix. Sæpe etiam in uno orationis contextu reciprocum ad diversos refertur. Liv. XLV. 13. in oratione Masgabæ, qui Masinissæ filius, ad Senatum Romanum nomine patris; *Sumere itaque eosdem*, (Romanos) *non se rogare, æquum esse, neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniunt.* Posterius *se* refertur manifeste ad Romanos, quos non oporteat emere aliquid ex rebus, quas ipsi dederint; prius ad Masinissam, cujus nomine instituitur oratio. Quo pene modo etiam apud Sallust. Jug. 20. reciprocum respicit simul eum, ad quem instituitur oratio, & qui loquitur. *Monere* Bomilcar Nabdalsam, *ne præmia Metelli in pestem suam converteret; Jugurthæ exitium adesse, ceterum suane, an Metelli virtute periret, id modo agitari.* Per *Suane* intellige vel solum Nabdalsam, vel potius utrumque simul, Nabd. & Bomilcarem. Sic & Ariovistus apud Cæsarem B. G. I. 36. *Neminem secum sine sua pernicie contendisse.* Ubi *secum* respicit ipsum Ariovistum, *Sua* vero *Neminem*.

vitiis pellere tentat. *Suo*, id est, Diogenis. Quintus Curtius lib. 3. *Alexander*, inquit, *urbem destitutam a suis intrat.* Cæsar. 1. Gallico. *Biduo post Ariovistus legatos ad Cæsarem mittit, velle se agere cum eo, aut si id minus vellet, e suis legatis aliquem ad se mitteret:* idem 1. Civili; *Pompejus enim rescripserat, sese rem in summum periculum deducturum non esse, neque suo consilio aut voluntate Domitium se in oppidum Corfinium contulisse:* ibidem; *Cæsar interpellat, se non maleficii causa ex provincia egressum; sed uti se a contumeliis inimicorum defenderet, ut tribunos plebis ea re e civitate expulsos ad suam dignitatem restitueret, ut se & populum Romanum in libertatem vindicaret:* sequitur statim; *Lentulus, ut in oppidum reverti liceat, petit, quod de sua salute impetraverit, fore etiam reliquis ad suam spem solatio.* Cicero libro 11. Attico; *Quumque ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus, multa a se dicta contra ejus amentiam.* Hic scribit Cicero Attico, Terentium scripsisse de amentia Q. Ciceronis. Voces *sibi*, referunt Terentium, voces *Se*, prima referunt Quintum, secunda Terentium. Cæcina ad Ciceronem lib. 6. *Hoc si Cæsar non cogitat, omnibus rebus felix est; si scit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, quum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra ejus salutem.* [2] *Suam*, subaudi scribentis, *ejus*, sub. Cæsaris. Cicero 3. de Natura Deorum; *Minerva dicitur patrem interemisse, virginitatem suam violare conantem:* idem pro Milone; *Vos ex M. Favonio audistis, Clodium sibi dixisse, & audistis vivo Clodio, periturum Milonem triduo:* idem in Catil. *Desinant insidiari domi suæ Consuli.* Sallust. Catil. *Cornelius & Varguntejus constituerant Ciceronem domi suæ imparatum confodere.* „[Plaut. Mil. *Si quid faciendum* „*est*

2. *Suam Subaudi Scribentis*] Immo vero & hic subaudi *Cæsaris*, æque ac in *Ejus*. Sed & ita demum huc pertinet hic locus.

„ *eſt mulieri malitioſe, ea ſibi immortalis memoria eſt me-* „ *miniſſe;* pro, ad ea recordanda immortalis illi eſt me- „ moria.] Plinius libro 2. de Luna; *Defectus autem ſuos & Solis, eorum magnitudinum umbræque indices exiſte-re:* idem libro 27. cap. 8. de quadam herba; *Curatum ea ſcio, omnibus fere oſſibus confractis, putatorem, circum-data univerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus.* Lucanus libro 5. circa finem; *Fida comes Magni vadit duce ſola relicto, Pompejumque fugit: quæ nox ſibi proxima venit, Inſomnis.* Senſus eſt; Nox proxima fuit ſibi, id eſt Corneliæ, ſine ſomno. quem locum male penſitavit Budæus [*at vide Budæum* p. m. 28.] in commentariis, ſicut & alios multos contra Vallam ibidem ſcribens. Neque Quinctilianus recte contendit, Ciceronem incidiſſe in amphiboliam; Fabii verba ſunt libro 7. cap. 9. *In quod genus incidit Cicero, loquens de C. Fannii Soceri inſtituto, quem quia cooptatus in augurum collegium non erat, non admodum diligebat; præſertim quum ille Q. Scævolam ſibi minorem natu generum prætuliſſet: nam id* (ſibi) *& ad Socerum referri, & ad Fannium poteſt.* Hæc Fabius oſcitanter nimis: nam qui recte totum Ciceronis locum excutiat, videbit aperte ſermonem fieri præcipue de Fannio, & Fannius eſt prius & præcipuum ſuppoſitum. Locus integer ſic habet in Bruto; *Alter autem Q. Fannius Marci F. Caji Lælii gener, & moribus & ipſo genere dicendi durior. Is Soceri inſtituto, quem quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præſertim quum ille Q. Scævolam ſibi minorem natu Generum prætuliſſet; cui tamen Lælius ſe excuſans, non Genero minori dixit ſe illud, ſed majori Filiæ detuliſſe: hic tamen inſtituto Lælii Panætium audiverat.* Hæc diſputavi verboſius, ut intelligas, magnos interdum viros in rebus parvis cæcutire. Regula igitur ſit, quam ſequi omnino debemus; [3] quoties ambiguus poterit eſſe ſermo,

3. *Quoties ambiguus &c.*] Si ergo nihil ambigui ſit in ſenſu, ſæpe pro Reciproco adhibetur aliud Pronomen. Cæſar B. G. II.

mo, reciprocum ad primum & præcipuum suppositum recurrat; ut si dicas; *Dios se aparta de los hombres por sus peccados; Los hombres se apartan de Dios por sus peccados; Deus discedit ab hominibus propter eorum peccata; Homines discedunt a Deo propter peccata sua.* Unde rursus non probo illud Quinctiliani cap. citato; *Pluribus*, inquit, *verbis emendandum, ubi est id, quod, quo referatur, dubium est, & ipsum est ambiguum; Hæres meus dare illi damnas esto omnia sua.* Hæc ille. Sed satis emendabitur ambiguitas, si supradicta regula observetur. „[Vellejus l. 1. *Alexander a Lysippo impetravit, ut eo„rum equitum, qui apud Granicum ceciderunt, faceret sta„tuas, & ipsius quoque iis interponeret.* Ubi dixit *ipsius*, „non *suam*, vitandæ causa ambiguitatis, si enim di„xisset *suam*, futurum erat ambiguum, de Alexandri, „an de Lysippi, statua loqueretur.

II. 3. *Rhemi Legatos miserunt, qui dicerent* &c. . . . *tantumque esse eorum omnium furorem, ut ne Suessiones quidem, Fratres Consanguineosque Suos, qui eodem jure, iisdem legibus, utantur, unum imperium, unumque magistratum cum Ipsis habeant, deterrere potuerint, quin cum his consentirent.* Pro *cum ipsis* dicendum erat *Secum*: nam referendum hoc ad eos, qui verba faciunt, itidem ut paulo ante *Suos*. Sed tamen quia de nullis aliis potest intelligi, & ideo nihil in eo est ambigui, licet mox sequatur *His* de aliis dictum, Reciproco hic abstinuit Cæsar. Sic III. 1. *Galba, secundis aliquot præliis factis, missis ad Eum undique legatis, & pace facta, constituit &c.* pro, *ad se.* Vide & Ursinum To. 2. pag. 141.

CAP. XIII.

De Possessivis contra omnes fere. Possessiva nomina idem significant, quod Genitivus. Genitivi significatio. De genitivis Mei, Tui, Sui.

Longa est apud Grammaticos de Possessivis nominibus controversia; nemo tamen hactenus quid rectum in illis sit demonstravit. Nos igitur contra Laurentium, qui in principio secundi libri longam de iis texit disputationem, disseramus.

Pos-

Possessivum idem significat, quod genitivus, unde creatur; ut, *Paterna domus*, & *paternæ possessiones*, id est, *patris*. Hujus regulæ nullam exceptionem esse patiar; nihil enim frigidius, quam illud, quod hic Laurentius adfert, *meus*, *tuus*, *suus*, non deduci a *mei*, *tui*, *sui*, primitivis, sed ab antiquis genitivis *mis*, *tis*, *sis*, quod figmentum fictis valde Grammaticis placuit. Ego non negaverim, apud Ennium & Antiquos reperiri *mis*, *tis*, *sis*, sed in ablativo, pro *meis*, *tuis*, *suis*: ut *sos* pro suos, *sas* pro suas, *sum* pro suum: ut, *postquam lumina sis oculis bonus Ancu' reliquit*. Vide Festum in voce *Sos*. „[Ennius 2. Annal. *Cura ingens mis cum con-* „*cordibus æquiparare*. Ubi *mis* perperam [1] Priscianus „pro genitivo accipit. Plaut. Mil. act. 4. sc. 2. *Ait* „*illam cruciari miseram*, *quia tis egeat*, *quia te careat*. ubi „*tis* valet *tuis*, subaudi, forma & factis; sicut ibi- „dem; *Ego hic adstabo cum hac forma & factis sic frustra:* „& act. 1. sc. 7. *Virtute*, *& forma*, *& factis invictissi-* „*mis*.] Res igitur sic se habet; [2] Omnis genitivus significat active, aut passive; idem significabit semper possessivum; ut, *vulnus Achillis*, vel *Achilleum*, active

1. *Priscianus pro Genitivo*] Vide Eum Lib. XIII. cap. 2. Si tamen hi quoque sint Genitivi, ut esse revera videntur, (Vide Vossium de Anal. IV. 4.) crediderim contractos ex obsoletis Genitivis, *meis*, *tuis*, *suis*, sicut a Fructus olim fuit *Fructuis*, & contracte dein *Fructus*. Ratio, quam Priscianus attulit, inepta est. Dixisse enim Græcos ait non tantum ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, sed & Dorice ἐμοῦς, ζοῦς, οὗς. Ex ους autem Græco Latinos formare *is*, ut ex Δημοσθένους, *Demosthenis*. Etenim magna est discrepantia inter simplicem, & sine accentu, terminationem ους, & inter eam, quæ est circumflexa, Veluti Ἠχοῦς, Λητοῦς, Ἰοῦς, quæ a Latinis neutiquam in *is* convertuntur, sicut illa in Simplex ους exeuntia solent.

2. *Omnis genitivus significat active aut passive*] Exemplis id declaravimus supra ad pag. 177. in quibus uterque active & passive significans Genitivus conjungebatur. Vide & Gell. IX. 12. ubi docet *metum hostium recte dici*, *& quum timent hostes*, *& quum timentur*. *Injuriam itidem dici*, *tam illorum*, *qui patiuntur*, *quam qui faciunt*. &c.

ve & passive accipi potest. Eodem etiam pacto *mei*, *tui*, *sui*; & *meus*, *tuus*, *suus*, active & passive significabunt, ut mox apparebit: prius enim aperiam caussam, quare aliquando non sit nobis concessum primitivorum genitivis uti. Regula est; *mei*, *tui*, *sui*, primitiva, substantivorum genitivis, etiam subintellectis, non junguntur. Latine dices; *Hic liber est mei praeceptoris*; sed illud *mei*, adjectivum est: item *Praeceptori meo conducit castigare*, *tui autem est docere*; illud *tui*, non potest esse a *tu*; nam hæc primitiva fugimus in omni possessione, ne cum adjectivis subsit ambiguitas, quam Latine aures vehementer reformidant. Latine itaque dicitur; *Mei praeceptoris interest docere*; sed ita tamen, ut illud *mei* omnino sit a *meus*. Ridiculum autem est, quod ajunt isti, propterea non dici, *Mei est legere*, quia *mei*, *tui*, *sui*, solum passive significent: [3] id falsum esse subjecta exempla demonstrabunt. Cicero ad Curionem;

3. *Id falsum esse subjecta exempla demonstrabunt.*] Immo vero pleraque omnia, quæ sequuntur, exempla probant contrarium, h. e. passive solum, non active, significant, vel ipsam notant possessionem. Posterius certe significat apud Cic. Fam. VI. 12. *tui charitate*, h. e. charitate, qua Tu aliis charus es, & quæ in Te est, nam Sanctius male hoc exponit, *quia me amas*. Sed neque recte Ursinus, qui in eundem fere lapidem impingens, miratur To. 2. p. 161. quare hanc phrasin, *ab aliis affectum significantibus divulsam*, *ad possessionis significationem retulerim*. At mihi hæc ratio fuit, quod *carus* & *caritas* magis notet gratiam, qua quis alteri est in pretio, quam activum quendam amoris affectum. Unde passim Homines dicuntur *aliis cari*; Immo illud *cari esse* cum Passivis Verbis ideo conjungitur, tanquam plane itidem passivum. Cicero de Offic. II. 8. *In has clades incidimus, dum metui, quam cari esse & diligi, maluimus.* Accedit quod in priore Ciceronis loco, ut diversa conjunguntur *Caritas* & *Amor*. Verba enim sunt, *Vincebatur fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ, tui Caritate, & meo perpetuo erga te Amore:* In quibus mera & insulsa inesset tautologia, nisi *caritas* aliud quid notaret, quam activum Amoris affectum. Notat ergo gratiam & existimationem in qua quis est apud alios. Sic Idem Famil. X. 6. *Me autem impulit tui caritas, ut vellem* &c. XI. 8. *Admirabilis est quædam tui ne-*

nem; *Eam autem tui unius studio me assequi posse confido:* idem

nominis caritas & XII. 16. *Cui nos & caritate* (h. e. pretio, in quo apud nos est) *& Amore*, *tuum officium præstabimus.* Quum ergo passivum quid significet, & ab *Amore* distinguatur, hæc vox, recte eam, ni valde fallor, ad possessionis quandam speciem retuli, æque ac *Pretium sui.* Sic porro possessionem notant, *Pro sui dignitate*, *Nulla pars manet Nostri. Et pressa est gravitate sui.* &c. Hæc nempe omnia aliquo modo sunt possessionis. At passive significant manifesto *genitorem sui*, *accusatorem mei*, *vindictam sui*, *conspectum tui*, *æstimatione sui &c.* Seneca Herc. Oet. 557. *perbibat flammas mei.* Sueton. Vesp. 22. *quasi amore sui deperiret* scil. mulier quædam, h. e. amore Vespasiani, ubi utique amabatur Vespasianus. Et sic, ut ut neget id Sanctius, maxime tamen ille genitivus in passiva significatione usurpatur; sed tamen cum & possessorem significet, nulla causa est, quominus & actorem, qui est actionis suæ quasi possessor, designare queat. Tale est illud Ciceronis Fam. II. 6. *Eam tui unius studio me assequi posse confido*, & Plaut. in Pseud. I. 1. *Duorum hominum labori parsissem lubens, mei & Tui.* Sed hæc loca Vir Magnus ad Plautum, licet hujus quidem locum tueatur Gellius XX. 6. suspecta habet, haud scio, utrum propter significationem activam, an vero simpliciter, quod ex ejus sententia dici nequeat *Labor mei*, pro *meus*, *labor nostri utriusque*, pro quo malit *noster*; *Studium tui unius*, pro quo reponit *tuum*, *majores vestrum*, pro *vestri.* Sed tamen sic passim quoque loquuntur Veteres, ut videre est apud Vossium de Construct. Cap. 57. Cicero sæpe etiam adhibet hunc Genitivum in Plurali, in quo eadem est constructionis ratio. *Voluntati vestrum omnium parui*, *communis patria omnium nostrum*, *in me omnium vestrum ora & oculos conjectos*, immo *contentio vestrum*, plane utique ut *labor mei.* Sallustianum illud in Catil. *majores vestrum*, genuinum esse, nec hodiernorum codicum scripturæ debuisse concedere, firmissimum & indubium Gellii dicto jam loco testimonium probat. & proinde nos in Animadversionibus historicis cap. X. Sallustio asseruimus & restituimus. Sed & ne de ipsa phrasi dubites, en similem plane apud Plautum Menæch. V. 9. 97. *Vestrum patri filii quot eratis.* Sueton. Cæs. 30. *neque populi expectationem, quam de adventu sui fecerat, privatis opibus explere posset.* Sed & congruenter Ciceronianis illis *Unius tui studio*, idem Cic. in Vatin. c. 3. *Civitatis salutem cum unius mei salute esse conjunctam.* Et pro Marcel. cap. 7. *Ex unius tui vita pendere omnium.* Sed quæ, sic citata a Sanctio vel Budæo, in nostris edd. ita leguntur, ut exhibeant *mea*, *tua*, pro *mei*, *tui*, dubitem an recte.

idem libro sexto ad Ampium; *Vincebantur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ, tui charitate, & meo perpetuo erga te amore;* id est, quia me amas, & te amo. Hoc testimonium quum Valla non intellexisset, fœdissime deturpat. Cicero pro Marcello; *Quis non intelligat, tua salute contineri suam, & ex unius tui vita pendere omnium:* idem Attico lib. 9. *Nihil malo, quam me mei similem esse, & illos sui:* idem Catilina; *Uterque pro sui dignitate, & pro rerum magnitudine;* idem libro 2. Finib. *Ut & sui & Metrodori memoria colatur:* idem in Universitate; *Ita se ipse consumptione & senio alebat sui:* ibid. *Imitantes effectorem & genitorem sui.* „ [Plaut. Cist. „ *Suarum opum nos volunt esse indigentes.* [4] *Suique omnium* „ *rerum nos indigere*, pro omnium rerum suarum. Va- „ lerius Max. lib. 1. *Lento enim gradu ad vindictam sui Divina procedit ira:* idem lib. 1. cap. 6. *Priusquam exoptatum civium oculis conspectum tui offerres:* idem lib. 3. cap. 7. *Quid aliud est, quam sævientem fortunam in adjutorium sui convertere:* & paulo post; *Fiducia est, quæ æstimatione sui certo pondere examinat.* Plin. lib. 22. in procemio: *Complesse poterant miraculum sui, natura atque tellus.* Seneca in Troade, act. 2. *Nullaque pars manet nostri:* idem Hercule Oetæo act. 3. *Et partem mei ferat omne saxum.* Cicero Attic. lib. 11. epist. 8. *Quintus misit filium, non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei.* Ovid. 1. Metam. *Et pressa est gravitate sui:* ibid. lib. ultimo; *Parte tamen meliore mei:* & in carmine obscœno: *Quod partem madidam mei videtis.* Terentius Adelph. *Tetigine tui quidquam:* [5] ibid. *Qui se in sui gremio*

4. *Suique omnium rerum nos indigere*] Male hic locus explicatur, & incassum huc adfertur, a Scioppio. Sensus est volunt indigere nos sui, in omnibus rebus. *Omnium rerum* per Ellipsin dicitur pro *in negotio omnium rerum.* Cui similia loca, eorumque explicitam rationem, vide in iis, quæ notavi supra ad pag. 175.

5. *Ibid. Qui se &c.*] Locus hic est alienus plane. Nam apud Terent. Adel. III. 2. 35. additur *patris.* Nempe *Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris.*

mio positurum puerum dicebat: idem Heauton. *Tot mea unius soliciti sunt causa.* Ubi Muretus ex antiquis exemplaribus restituit, *Mei unius.* Varro 3. Rust. cap. de villa; *Et quum hæc sit communis universi populi, illa solius tui.* Budæus in commentariis citat Ciceronem in Vatinium sic; *Quid ergo præstantius mihi potuit accidere, quam omnes hos cives meos judicare, civitatis salutem cum unius mei salute esse conjunctam;* Sic citat Budæus; nunc legitur, *cum mea unius salute.* Plautus Aulular. *Neque tui me quidquam invenisti penes:* idem Pseudolo.

Si ex te tacente fieri possem certior Here,
Quæ miseriæ te tam misere macerent,
Duorum labori ego hominum parsissem libens,
Mei, te rogandi, & tui, respondendi mihi.

Hæc Plauti verba expendit Gellius lib. 20. cap. 6. & insuper ait; *Itaque si dicere velis,* Patrem mei, *pro Patrem meum, quo Græci modo* τ̀ πατέρα μȣ̃ *dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaque ratione dices, qua Plautus dixit,* labori mei, *pro labori meo.* Hæc ille; qui tamen si legeret illud Ciceronis, *Genitorem sui,* & *Effectorem sui,* & illud Maronis; *Et nunc magna mei sub terras ibit imago:* & illud Macrobii lib. 2. cap. 1. in somnio; *Deinde tonus per naturam sui in duo dividi sibi æqua non poterit,* [6] fortasse non diceret inusitate dici, *patrem*

tris. Observavit hoc Ursinus quoque To. 2. p. 159. & addidit illud Terentii, *Tetigine tui quidquam?* & Plauti, *Neque tui me quidquam invenisti penes,* quæ loca itidem plane sunt aliena, quum in iis *Tui* sit non Pronomen, sed Adjectivum, ab Neutro *Tuum.*

6. *Fortasse non diceret* &c.] Immo vero vel sic diceret. Nam ubi ita absolute positum occurrit *Pater mei?* Aliud est, *recte posse* dici, aliud, *usitate* dici. Facilius etiam reperies hunc Genitivum cum Nomine Actionem notante, ut *Genitor,* quam cum alio. Lubentius quoque dixerim eum Plauto per quandam appositionem & divisionem, *parsissem labori duorum Hominum, Mei* in Te rogando, & *Tui* in respondendo, quam absolute, *labore tui* (pro tuo) *magnam peperisti gloriam.* At in sensu mere passivo, veluti *studium Tui, desiderium Tui,* &c. recte simul & usitate hic Genitivus adhibetur. Rarior est, maxime in prosa, in

trem mei. In iis omnibus, quæ citavi, testimoniis, si aliqua tibi videantur significare passionem, non valde repugnabo; dum illud teneam, loco illorum poni posse possessiva; ut, *Effectorem sui*, *Effectorem suum*.

Rursus nunc contendam, *meus*, *tuus*, *suus*, posse accipi passive, & loco illorum posse succedere, *mei*, *tui*, *sui*. Cicero lib. 5. epist. *Ego quæ tua causa feci*; potuisset dicere, *tui*, „[exemplo Plauti Mostel. *Urbem* „*exsul linquat hinc actus causa tui*:] idem Cic. Philippica 10. *An vero hoc pro nihilo putas, in quo quidem pro amicitia tua jure dolere soleo*, &c. 7 *Pro amicitia tua*, inquit Budæus in commentar. *pro eo dixit, quod est*, pro amore quo te prosequor, hoc est, *quo tu a me diligeris*? „[quomodo Horat. *Cæsar qui cogere posset, si peteret per* „*amicitiam patris, atque suam, non proficeret quicquam*:] idem 2. Catil. *Invidiæ meæ levandæ causa*; id est, quam alii de me habent: idem. 1. Catil. *Patria te nihil judicat*,

in sensu plane Possessivo, vel Activo, *imago mei*, *adventus sui*; &c. nisi accedat *unius*, aut simile quid.

7. *Pro amicitia tua*] Sic quidem & Sallust. Jug. 14. *Qui omnes familiæ nostræ ob vestram amicitiam infesti sunt.* Et Cic. Famil. III. 10. *Ut tuis inimicitiis suscipiendis oblivisceretur patroni.* Dubitem tamen, an hæc prorsus passive sint interpretanda. Certe *Amicitia mea*, *vestra*, &c. notat amicitiam, quæ tibi mecum, aut mihi vobiscum mutua est, quæ inter nos utrimque est constituta, qua Tu mihi, Ego tibi sum amicus. Parum etiam recte Sanctius illud Terentii *Nunquam odio tuo me vinces*, passive exponit. Namque istic *odium tuum*, significat molestiam tuam, quæ a Te proficiscitur, & qua alterum obtundis. Rectius passive accepit, quod itidem ex Terentio protulit. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo.* Sed & expressiora ac certiora sunt reliqua, quæ Auctor heic attulit, quibus adde illud Catonis apud Gellium VII. 3. *Ne in servitute nostra essent.* Sall. Jug. 4. *Quæ sane fuerint nostræ injuriæ* h. e. nobis factæ. Cic. Famil. X. 24. *Omnes gratas amicitias tua observantia, indulgentia, assiduitate, vincam*, quo in loco male *tui* edi jubet, idque postulare Latini sermonis consuetudinem affirmat, Stephanus in suo Pseudocic. p. 207. Cœl. VIII. 1. *Tuæ memoriæ dare operam.* Nep. Lys. 4. *Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.*

cat, nisi de patricidio suo, cogitare. Terent. Eunuch. *In ea utilitatem ego faciam ut cognoscas meam.* Hic passive. Rursus Cic. ad Tironem; [8] *Utilitatibus tuis possum carere*, active, vide Muret. 2. Catil. Terent. Phorm. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo.* Laurentius dixisset *tui:* idem Heaut. *Et lachrymis opplet os totum sibi, ut facile scires desiderio id fieri tuo:* idem Phorm. *Nunquam odio tuo me vinces.* Itaque *nostra querela est*, & quam habemus, & quæ de nobis habetur. Martial. lib. 5. *Jam precor oblitus nostræ Vulcane querelæ parce.* Valerius Maxim. lib. 9. cap. 2. *Nam quum animadverteret*, [9] *quantum suo odio patria teneretur, timori remedium scelere petivit:* idem 6. cap. 2. *Vidi eodem habitu, & quiritatu tuo;* id est, in querela tui. „[Livius lib. 3. „*Multi exsulum cæde sua fœdavere templum.*] Sed hujusmodi plura quilibet passim leget. Causa igitur qua vetamur dicere, *Hic liber est mei, & mei interest legere*, non passio est, sed ut vitemus ambiguitatem, quam facile vitamus, si genitivis primitivorum alios genitivos substantivorum non addiderimus: neque enim eodem sensu dicam, *Miserere mei;* & *Miserere mei præceptoris*, nam illud *mei* est primitivi, hoc vero derivativi. Si vero ambiguitas in causa est, quominus hos genitivos non recipiamus, ubi ea non possit contingere, recte eis utemur. Quare quum illis addideris [10] genitivos adjectivorum, non errabis; ut, *liber est mei solius.* *Tui*

8. *Utilitatibus tuis*] Dicitur hoc eodem modo & sensu, quo superius, in quo & ipso *utilitatem meam* potius active, vel possessive, accipiam, h. e. utilitatem, quæ a me proficiscitur, vel in me Tibi sita est.

9. *Quantum suo odio &c.*] Editur nunc apud Val. Max. *quantum sui odio*, & in seq. exemplo abest a nostris Edd. illud *tuo*, & recte. Certe inepta est illa interpretatio *in querela tui*, quam Sanctius adfert.

10. *Genitivos adjectivorum*] Et maxime participiorum passivorum. Cic. Fam. III. 6. *Non dubiam spem mei conveniendi mihi afferebas.* Epist. 10. *Purgandi mei necessarium videtur esse tempus.* V. 21. *Te summa cupiditate affectum videndi mei.* &c. Vide & supra I. 2. p. 19. & infra III. 8. circa finem.

Tui unius; vel, *Tua unius interest legere.* Cicero Lentulo; *Quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit.* Terent. Heaut. *Atque inopis nunc te miserescat mei.* Cic. *Tui unius studio*: idem; *Ex tui unius vita*, & quæ citavimus ex Varrone; *Hæc sit communis universi populi, illa solius tui.* „[Aberit etiam ambiguitas, si additus substantivi genitivus, alium porro genitivum regat; ut, „*Miserere mei, patris tot liberorum*: id est, miserere mei, „qui tot liberorum pater sum.] Sed ut dixi, *Mei*, *Tui*, *Sui*, *Nostri*, *Vestri*, primitiva fugiuntur merito propter solam ambiguitatem, non propter passionem. At dices; ostende nobis hanc amphiboliam, præcipue in *nostri*, & *vestri*. Ostendam paucis his orationibus; *Meus populus legibus gubernatur, solius tui semper fuit sine lege vivere; Noster præceptor est doctus; vestri autem semper fuit male docere.* Imo etiam si istis primitivis addas [11] substantiva, quæ genitivis non apte jungantur, ambo recte ponentur in genitivo; ut si dicas, *Miserere mei peccatoris*: nam hic non contingit amphibolia, quæ contingit in hac forma; *Miserere mei patris*: hic enim nescias, an *mei* sit a *meus*, an ab *ego*. Quare tutius consilium fuerit, [12] iis genitivis primitivorum abstinere, quod si feceris, latine recte dicis: *Mei præceptoris*, vel *mei regis*, vel *vestri magistri interest imperare*; quia illud *mei* & *vestri* semper est ab adjectivo *meus*, & *vester*. Et certe nulla alia de causa dicimus, *Cujus*, vel *Cuja interest*; *Cujus*, vel *Cujum est pecus*, nisi quia non contingit amphibologia.

Re-

11. *Substantiva quæ genitivis &c.*] Vel etiam quæ feminini sunt generis. Veluti Ennius apud Nonium in *Miserete*: *Miserete mei anuis.*

12. *Iis Genitivis Primitivorum abstinere*] Scilicet in tali ambiguitatis periculo. Ceteroquin enim Veteres iis usi satis crebro, etiam τοῖς *Nostri* & *Vestri*. Sic Adherbal de suæ familiæ hominibus apud Sallust. Jug. 14. *An quisquam nostri misereri potest, qui aliquando vobis hostis fuit?* Et lib. I. Hist. in Orat. Philippi de Lepido, *Proditor nostri, istis infidus. Nostri*, h. e. Senatorum. Vide & Gellium Noct. Att. XX. 6. & superiora hujus Capitis.

Restat modo evertenda Vallæ opinio circa hanc eandem doctrinam; Verba illius sunt lib. 2. cap. 1. *Videmus licere dicere*, Meam unius operam, Tuum solius studium; *non tamen dicemus*; Meum Laurentii studium; tuum Prisciani prædium, sed *Meum studium, qui sum Laurentius; Prædium tuum, qui es Priscianus*. Hæc ille. Ego, si quid addendum esset in his formis, libentius dicerem; *Non mea Pompeji, sed tua Cæsaris interest*, quam, *mea, qui sum Pompejus*; & *tua, qui Cæsar es*: nostra enim regula est; [13] Si possessivis addatur aliud nomen etiam

13. *Si possessivis addatur*] Pleraque, quæ sequuntur, longe alienissima sunt ad evertendam Vallæ sententiam, veluti *Literis tuis primorum mensium* &c. Non enim quæritur, an talia dici queant, sed an, *Tuis Trebatii literis*. Similiter, *Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ*, si huc pertineret, debuisset dici, *Quantum meum Ciceronis studium*. Et sic, ut dixi, pleraque sunt satis aliena. Quod quum verum sit, (nec enim dixi *omnia* esse ejus generis) miror, Ursinum To. 2. p. 148. tradere, me hic Censorem agere *justo severiorem*. Patebit res ex hac nota, ✠ quam præmisi singulis exemplis, quæ aliena duxi. At manifeste contra Vallam est, præter nonnulla Sanctii, quod ait Plautus Menæch. V. 2. 8. *Tuum Apollinis imperium demutat*. Intelligitur autem in eo, non tam genitivus *tui*, quasi diceretur *tuum imperium tui, Apollinis*: ut voluere Scaliger ad Catullum, & Vossius de Construct. cap. 57. sed potius, ut Gronovius Pater ad Plautum Pseud. I. 1. 3. *Tuum imperium, quod est Apollinis*. Hoc quoque rejicit Ursinus pag. 150. 151. atque id ait esse *interpretari* illa, *non integrare*. Ipse autem vult *tuum* poni pro *tui*, atque hoc *tui* recipi ex sensu, quasi dictum esset plene, *tui, Apollinis, imperium*. Quod an sit *integrare*, seu supplere, & rationem locutionis Grammaticam atque Ellipticam dare, Lectori judicandum relinquo. Ego certe vel Gronovio accesserim, ut dixi, sed ita, ut per Appositionem quandam ista explicem; quo certe modo expediendum est illud Ciceronis pro Sextio, *quod meam legem contemnat hominis inimici*, h. e. meam legem, legem hominis inimici: vel Genitivum regi censeam simul a Substantivo & Adjectivo conjunctis, uti sæpe fit. Sic Terent. Phorm. I. 1. 5. *Herilem Filium ejus* (servi) *duxisse audio uxorem*. Ubi Genitivus neutiquam regitur a solo *Filium*, sed ab utroque *Her. Fil.* Et ita cum Adjectivo, in Eun. V. 5. 40. *Edico vobis, nostrum esse illum Herilem*

etiam proprium, illud in genitivo poteſt poni; ut, ✠ *Opes Siculas Verris;* ✠ *Villa Tuſculana Ciceronis;* ✠ *in paterna domo Neronis.* ✠ Cicero ad Trebatium libro 7. *Litteris tuis primorum menſium vehementer commovebar.* At dices, in cæteris poſſeſſivis verum hoc eſſe, ſed *meus*,

rilem Filium. Sic porro, *veri ſimile factum*, *Amicus homo Petri* &c. Sed & Genitivorum cum Participiis, ut *Amans* &c. conſtructorum eadem eſt ratio. Vide ſupra ad I. 15. Eſt ergo *tuum Apollinis imperium*, vel per Appoſitionem & repetitionem vocis *imperium* explicandum, quaſi dictum eſſet, *tuum imperium*, *imperium Apollinis*; vel, quia *Meus, Tuus*, *Suus*, *Noſter*, *Veſter*, plerumque notant emphatice idem, quod, Proprius Mei, Tui, &c. idcirco eadem debet haberi ratio conſtructionis illorum cum Genitivo, quæ eſt τοῦ *Proprius* & *Communis* in ſimili Conſtructione. Nempe Hæ voces & Illæ conſtruuntur æque vel cum Genitivo vel cum Dativo. De hoc nullum eſt dubium in voce *Proprius*, ſed & ſic *Meus* &c. Plaut. Truc. V. 2. 30. *Mea mihi pecunia male accipiar.* Bacchid. IV. 9. 71. *Tuus tibi ſervus tuo arbitratu ſerviat.* Aſin. I. 1. 57. *Suum ſibi emere aliquem beneficiis.* Prol. Capt. 5. *Suo ſibi Patri.* Jam vero *Proprius* & *Communis* cum Genitivo conſtruunt Terent. Hec. I. 2. 42. *Et hæc, communia omnium quæ ſunt Patrum, dicere*, Corn. Nepos Lyſand. 1. *qui ſe illius fore proprium, fide confirmaret.* Cicero Famil. VII. 30. *Cujus cum proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem uſu & fructu, contentus eo ſum. Id enim cujuſque proprium eſt, quo utitur & fruitur:* de Offic. I. 1. *Quod eſt Oratoris proprium.* Sic paſſim alibi. Genitivus autem ille regitur ex analogia Grammatica a Subſtantivo, ſed cum quo coaleſcit Adjectivum *Proprius*, ſuamque ſignificationis vim, unde nexus ſignificationis Genitivi pendet, communicat. Veluti *Proprium negotium cujusque*, *Proprius Homo Lyſandri*, pro quo poſſet etiam dici *Suus Lyſandri Homo*, eadem Conſtructionis ratione. Aliquando tamen Genitivus quoque regitur unice a Subſtantivo, cui tunc jungitur Adjectivum *Proprius*, vel *Meus*, *Tuus* &c. Sic *Officium Oratoris Proprium*, *Oſſa defunctæ mea*, *Factum Conſulis meum. Salus periclitantis mea.* Certe qua ratione dicitur *Proprium cujusque* & *Propr. cuique*, eadem dicitur *Suum cujusque* & *Suum cuique*; qua *Proprium factum Thraſybuli*, *Propria libertas Romanorum*, eadem dici poteſt *Meum Thraſybuli factum*, *Noſtra libertas*, vel *Sua Lib. Romanorum.* Hinc conjungitur a Cic. Famil. V. 14. *Conſuetudinem tuam ſolius ac propriam.* Ea ergo ratione recte quoque poteſt dici *Tuum imperium Apollinis.*

meus, *tuus*, *suus*, aliter se habere: imo vero ego in universum de omnibus possessivis idem præcipio. ✠ Cicero 1. Tuscul. *Theodori quidem nihil interest, humine, an sublime putrescam.* [14] Deest, *mea*, propter *putrescam*; ut sit, *Mea Theodori.* Quod si non credis, audi Valerium Maxim. libro 6. cap. 2. de eodem Theodoro; *Mea quidem nihil interest, humine, an sublime putrescam.* Cicero 2. Philip. *Ille nunquam concionatus est nudus, tuum hominis simplicis pectus vidimus.* Valla diceret; *Tuum pectus, qui es homo simplex.* Cicero 5. Verr. *Ne tua quidem recentia proximi Prætoris vestigia persequi poterat*, idem pro Sextio; *Quem non tam admiror, quod meam legem contemnat hominis inimici:* ✠ idem ad Crassum; *Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ:* ✠ idem ad Lentulum; *Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ.* Livius; *Quod meum factum dictumve Consulis gravius, quam Tribuni, audistis:* idem libro 7. de Valerio Corvino; *Quum desiluisset ex equo; Nostrum*, inquit, *peditum illud, milites, est opus;* id est, nostrum opus, qui sumus pedites: idem libro 8. *Ut nostro duorum jam hinc eventu cernatur.* Cato ad Ciceron. *Tuam virtutem domi togati, armati foris.* Cic. L. Paulo Cons. *me consulem tuum studium adolescentis perspexisse.* Plin. lib. 8. epistol. *Post judicium tuum viri eruditissimi, gravissimi, ac super ista verissimi.* Seneca in Hippolyto; *Quis meas miseræ Deus, aut quis juvare Dædalus flammas queat.* Et illud Boëtii, quod reprehendit Valla; *Solantur mœsti nunc mea fata senis.* Cæcilianus apud Marcellum; *Mea hominis quid referat.* ✠ Virgil. in Ciri. [15] *Perque tuum me-*

14. *Deest Mea propter Putrescam*] Atqui in omnibus optimis edd. legitur *putrescat.* Ut adeo hic locus, ex quo probari vult istius generis locutiones, *Mea Theodori nihil interest*, alienus sit, nec quidquam ejus probet. Vide & Ursinum To. 2. pag. 195.

15. *Perque tuum memoris &c.*] Versus est in Ciri 274. atque editur, *Perque tuum memori haustum mihi pectus alumnæ*, elisione neglecta propter sequentem aspirationem. Ita vero constructio erit, per tuum pectus haustum mihi, memori alumnæ, in Dati-

memoris haustum mihi pectus alumnæ: ✠ idem 6. Æneid. *Et Pater ipse suo Superum jam signat honore;* id est, suo Deorum honore, ✠ & Æneid. 12. *Postquam arma Dei ad Vulcania ventum est.* Apul. lib. 8. *Quæ res circumstantium ab emptione mea, utpote ferocissimi, deterruit animos.* Ovid. 1. Amorum; *Ut mea defunctæ molliter esse cubent.* ✠ Terentius Hecyra; *Ut ne cui mea longinquitas ætatis obstet:* idem; *Nam herilem filium ejus duxisse audio uxorem:* ✠ idem; *Paternum amicum me assimulabo virginis.* Et in sacris 3. Reg. 3. *Tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis:* & illud quod damnat Valla ad Corinth. *Salutatio mea manu Pauli.* ✠ Qua etiam forma dixit Ausonius ad Theonem epist. 4. *Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen:* id est, tuum acumen Lucumonis, [16] ut recte annotat Josephus Scalig. l. 2. c. 12. in Auson. ubi hanc phrasin a Grammaticorum tenebris in lucem vindicat. Idem in Catullum 46. 18. *ita autem construendum, quasi dixisset; tuum pectus monstri;* tum citat quædam ex superioribus, deinde addit; *Quæ omnia dicta sunt per Ellipsin Tui. In Græcis minus laboraremus* τ̃ σπȣδὴν σȣ μειρακίȣ; *ita hic* pectus monstri; *id est, pectus tuum, qui monstrum es.* Sed vide locum Scaligeri. Ex aliis possessivis junctis cum genitivo nominis proprii & appellativi possem innumera exempla colligere; ut, ✠ *Imperatorius vultus Marii;* ✠ *Catuli Cumana villa;* ✠ *Calvi Licinii hipponacteum præconium;* ✠ *Fraternum nomen populi Romani;* ✠ *in æde Jovis Mariana;* ✠ *Fructibus Agrippæ Siculis;* ✠ *Litora fraterna Erycis;* ✠ *Nocturna Orgia Bacchi;* ✠ *Augusti*

vo. Sequentem quoque versum Virgilii vix putem huc pertinere, & explicem, *Ipse pater superum*, h. e. Jupiter, *jam signat suo honore.* Certe, ut huc pertineret, dicendum fuisset *Suo Patris*, vel *Matris*, *honore.*

16. *Ut recte annotat &c.*] At rectius Douza noster Plautin. quæst. II. 22. tum Gronovius Pater ad Plautum Pseudolo I. 1. 4. & Ursinus To. 2. p. 147. legunt, *Anticipesque tuô Samii Lucumonis acumen.* Sic nihil & iste locus huc pertinet.

gusti paternus animus, & alia hujusmodi innumera. Elegantius itaque credo dici; *Meum præceptoris officium*, quam, Meum officium, qui sum præceptor: non tamen dissimulabo dixisse Terent. *Mea, qui sum natu maximus*, & Ciceronem pro Sylla; *Vestra, qui dixistis, hoc maxime interest*. Sed Cicero hæc aliter dixisse non potuit, non enim hic participio erat locus.

LIBER TERTIUS.

Cap. I.

De Constructione Verborum, cujus species, Concordia & Rectio. Exploduntur Impersonalia Grammaticorum. Priscianus defenditur contra Saturnium.

N Verborum constructione duo consideranda sunt, Concordia, & Rectio. *Concordia* est mutua complexio nominis & verbi, quando nomen in debitam verbi personam seu domicilium recipitur, quæ conjunctio ostendit verbum esse Personale. *Rectio* est, quum verbum ostendit vires & effectum in rem aliquam, unde verbum ostenditur Activum, vel Passivum. Dicamus igitur de Personalium Concordia primum, deinde de activorum, & passivorum Rectione.

Veteres (inquit Fabius lib. 1. cap. de Gramm.) *verba modo, & nomina, & conjunctiones tradiderunt; videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam; quia alterum est, quod loquimur, alterum, de quo loquimur; in conjunctionibus autem complexum eorum esse judicaverunt.* Hæc Fabius. Si igitur oratio, quemadmodum cæteræ res natura constantes, forma & materia constat, sine nomine & verbo nullus unquam sermo efformabitur; quod elegantissime ostendit Plato in dialogo de Ente (p. m. 261. extr.) in hæc verba; *Hosp. Duo sunt genera declarationum earum, quæ in voce fiunt, ad rerum naturam significandam. Th. Quo pacto? Hosp. unum quidem* Ὀνόματα, *id est*, Nomina; *alterum* Ῥήματα, *id est*, Verba, *vocatur. Th. dic Utrumque. Hosp. Declarationem, qua actiones significantur*, Verbum *dicimus. Th. sic est. Hosp. signum autem vocis Agentibus ipsis impositum*, Nomen. *Th. Prorsus. Hosp. Ex solis Nominibus continue prolatis oratio nunquam efficitur, neque rursus ex Verbis absque Nomi-*

minibus pronuntiatis. Th. quomodo? Hos. Ut, ambulat, currit, dormit, *& alia Verba, quæcumque Actiones significant, quamvis omnia ea ordine verba continenter quis protulerit, nunquam efficiet orationem. Th. quomodo vero? Hosp. Rursusque, quum dicitur*, leo, cervus, equus; *cæteraque Nomina, quæ ipsos Agentes significant, efferuntur, nondum hac continuatione efficitur oratio; nullum enim in hoc vel illo modo negotium aut otium, neque naturam vere vel ficte significant prolata*, [verte potius: *actionem aut quietem, neque essentiam entis vel non entis significant* &c.] *priusquam ipsis Nominibus Verba misceantur: quando autem adaptantur, statim fit sermo, & prima horum complexio, licet brevissima, est Oratio. Th. Quomodo vero ista dicis? Hosp. Quum aliquis dicit*, Homo discit, *nonne hanc orationem & primam & prorsus exiguam esse ais? Th. Recte.* Hæc, & alia latius Plato. Idem affirmat Aristoteles in principio secundi περὶ ἑρμηνείας. Ex his elicimus, etiam Verbum per se sumptum nihil aliud esse, quam vocem quandam nihil prorsus significantem, nisi suppositum accedat; eaque causa movit Platonem & Aristotelem, ut quum de Verbo agerent, in tertiis personis tantum exempla proponerent; Ut, *sanatur*, *ægrotat*, *currit*, *dormit*. Si enim *ægroto*, & *curro* dixissent, orationis, non verbi, exemplum adduxissent. Ubicunque igitur fuerit in oratione verbum aliquod, nisi suppositum intelligas, aut aliunde quæras, sensus nullus apparebit; [1] unde ridicula sunt Grammaticorum *Impersonalia*, quæ totum Platonis & Aristotelis dogma evertunt. Evertamus & nos sigillatim eorum Impersonalia exemplis adducendis.

Accidit, *contingit*, *evenit*, *liquet*, „[*licet*,] & cæt. cur dicantur Impersonalia non video; quandoquidem nunquam supposito carebunt. An obscurum est, [2] Infini-

1. *Unde ridicula sunt &c.*] At vide, quæ disputavimus jam supra ad Lib. 1.. cap. 12. extr.

2. *Infinitum vel totam orationem*] Corn. Nepos Pausan. cap. 5. *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse.* Gell. Noct. II. 4. *Videtur eum significare velle.* IV.

finitum, vel totam orationem, sumi pro supposito? „[*Res* quoque, *Casus*, vel *Eventus* plerumque subau- „diri posse?] Sed accipe clara supposita. Ovid. 1. Metam. *Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis contigit:* idem 2. Metam. *Nec contigit ullum Vox mea mortalem.* Ut igitur dicimus, *Accidit ægritudo, calamitas, morbus,* ita dicimus, *accidit ut ille veniret.* Cic. pro Milone; *Qui dies quam crebro accidat, experti debemus scire.* Tacit. *En accido ad tua genua.* *Contingo*, idem fere est, quod *Tango.* Horat. *Nam neque divitibus contingunt gaudia solis.* Ovid. *Contigerat nostras infamia temporis aures.* *Evenire*, idem quod *Venire*, „[adeoque in *Evenit* ³ sub- „auditur *Eventus.* Plaut. Rud. act. 2. sc. 1. *Cibum ca-* „*ptamus e mari; sin eventus non venit, neque quicquam ca-* „*ptum est piscium, dormimus incœnati.*] Sed hæc probationis non egent.

„[*Licet* semper vel nominativum, vel verbum infi- „nitum, vel totam orationem, habet pro supposito. „Cic. *Peccare nemini licet; Civi Romano licet esse Gadita-* „*num; Non mihi idem licet, quod iis, qui nobili genere* „*nati sunt; Hic pugnes licet, non repugnabo.* Terent. „*Licet vivere*, pro quo recte quoque dicitur, *Licet ut* „*vivas, Licet te vivere, Licet tibi vivere*, id est, vive- „re te, est licitum, & tibi est licitum: *id enim licere* „*dicimus, quod cuique conceditur*, ait Cicero.]

In verbis, quæ falso dicuntur naturæ, ut, *pluit, fulminat, lucescit*, placet Linacro & doctis, intelligi suppositum cognatæ significationis; quæ causa est, ut fere nunquam nisi in tertiis personis reperiantur: sed nihil erit impedimento, quominus verbum, *pluit*, primam per-

IV. 11. *Videtur causam erroris fuisse.* Pomp. de Or. jur. §. 2. *Ipsum Romulum traditur populum R. divisisse in xxx. curias.* Vide & Nostrum infra III. 7.

3. *Subauditur Eventus*] Quare magis, quam in *Accidit*, *Contigit?* Nam recte dicitur quoque *Contigit*, *Accidit*, *hisce consiliis talis eventus.* Nec tamen propterea in his subauditur *Eventus*, sed pro Nominativo est Infinitum, vel tota Oratio. Sic vero & in verbo *Evenit* se res habet.

personam habere dicatur, si modo loquatur Deus. Integra ergo est oratio, *pluit pluvia*, *fulget fulgur*, *lucescit lux*. Licebit tamen pro proprio recto suppresso 4 aliud exprimere; Ut, *Deus pluit*, & *pluunt lapides*. Plaut. Mostell. *Malum quum impluit cæteris, non impluat mihi*. Martial. lib. 4. *Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis*. Tibull. lib. 2. *Multus ut in terras deplueritque lapis*. Statius; *Saxa pluunt*. Plinius lib. 2. cap. 56. *Effigies, quæ plue-*

4. *Aliud exprimere*] Scil. Nomen, seu Suppositum. Sed & licebit addere Accusativum. Sic Plautus Mostel. I. 3. 8. *Quam tempestatem mihi in pectus perpluit Amor*. Verum hæc & similia in tali Constructione non sunt Impersonalia, ut neque, si dicam ex. gr. *Licetne hic ambulare?* Etenim personalis est hæc locutio, dum tertiæ personæ vicem explet infinitivus, ut sæpe facit, atque idem est sensus, & ratio constructionis, ac si dixissem, *an permittitur mihi ambulatio in hoc loco?* Sed sciendum, quod jam declaravimus supra ad I. 12. extr. non tam Verba debere dici *Impersonalia*, quam quasdam Verborum Terminationes aut Constructiones. Etenim Verba vix ulla sunt, quæ non admittant aliquando Nominativum, h. e. non sint aliquando Personalia: at quædam sunt locutiones certis Terminationibus, quibus simpliciter & unice generalis rei actio denotatur, sine ulla cogitatione Suppositi aut Personæ, seu, ut ait Priscianus lib. XVIII. p. m. 1133. *quæ ad ipsas res verborum unice referuntur*. Veluti, *Pluit*, cujus tamen Nominativus, *Cœlum*, vel *Deus*, per Ellipsin videtur suppressus, sed maxime Passiva, *Curritur*, *Statur*, &c. Horum enim significatio non finitur in ullam Personam, aut Suppositum, sed tantum Rem ipsam verbi simpliciter notat, id quod huic Tertiæ, & tantum Singulari, Terminationi est proprium. Nam ne in Plurali quidem Tertiâ talis significationis locutionem habet Lingua Latina, ut recte monuit Diomedes lib. I. de Orat. pag. 391. & 393. Alia enim videtur Constructionis forma, si dicam, *Pluunt lapides*, Alia, *Pluit Lapidibus*, apud Livium I. 31. vel, *Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat*, apud Plautum Prol. Men. v. 63. De Passivis vero, quæ prorsus impersonaliter construuntur, vide me jam Supra d. l. & infra ad Caput sequens, & ad III. 8. In vernaculis quoque Linguis talis actio propriis denotatur locutionibus, Veluti het regent/ het waeijt/ men loopt/ & reciproca locutione, quæ usum habet Passivæ, het loopt sich hier wel/ &c.

pluerat, *spongiarum fere similis fuit*. Virgil. [Georg. IV. 81.] *non densior aëre grando*, *Nec de concussa tantum pluit ilice glandis*: idem; *Magnus dum Cæsar ad altum Fulminat Euphratem*: idem; *Porta tonat Cœli*. Plinius in procœmio; *Quanto tu patris ore laudes tonas*. Cicero; *Jove tonante*, *&* *fulgurante*. Terentius; *Lucescit hoc jam*: sic enim dispungendus locus; Nam *Hoc* antiqui cœlum appellabant. Plautus Amphit. *Eamus*, *Amphitruo*, *lucescit hoc jam*; idem Curcul. *Nam hoc quidem haud multo post luce lucebit*. „[Nepos in Pelop. *Vesperascente cœlo Thebas possunt pervenire*. Plaut. Amph. *Nunc te*, *Nox*, *mitto*, *ut cedas diei*, *ut mortalibus illucescat luce clara*, *&* „*candida*; [5] Subaudi *Cœlum*: Idem Capt. *Atra pix te* „*agitet*, *tuoque capiti illuceat*.] Cicero pro Milone; *Ei elucescet aliquando ille dies*.

Miseret, *tædet*, *piget*, *pudet*, *pœnitet*, nominativum habent cognatum, ut lib. 2. cap. 8. in Genitivi constructione diximus; sed hunc non exprimunt, utpote certissimum, alios tamen admittunt. „[Plaut. Stich. „actu 1. sc. 1. *Me quidem hæc conditio nunc non pœnitet*. „Justin. XI. 3. *Athenienses sicut primi defecerant*, *ita pri-* „*mi* [6] *pœnitere cœperunt*; subaudi *se*, quasi esset, pœna „affecerunt.] Terent. Adelph. *Quem neque pudet quidquam*, *neque metuit quemquam*. Ovid. ad Pisonem; *Nec pudeat Phœbea Chelys*, *si creditur illis Pulsari manibus*, *quibus &* *contenditur arcus*: „[& 3. Artis v. 770. *Præcipue* „*nostrum est*, *quod pudet*, *inquit*, *opus*; id est, quod pu- „dore afficit.] Martialis; *Nulli*, *Thai*, *negas*, *sed si te non pudet istud*, *Hoc saltem pudeat*, *Thai*, *negare nihil*. Plaut.

5. *Subaudi Cœlum*] Immo vero *Dies*, de quo agitur istic loci. Et sic mox in Verbis Ciceronis.

6. *Pœnitere*] Cic. de Invent. II. 13. *Utrum id facinus sit*, *quod pœnitere fuerit necesse*. Sueton. Claud. 43. *Signa quædam pœnitentis de matrimonio Agrippinæ dedit*. Vitell. 15. *Nec multo post pœnitens facti*, h. e. pœnitens se ob negotium illius facti. Sall. Histor. I. *pœnitens consilii*. Idem in fragm. *Non pœniturus*. Vide & supra ad II. 3. p. 168. & 169. & infra ad Cap. 3. in Verbo *Pœnitet*, & *Pudet*.

Plaut. Pseud. *Quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod piget:* idem Mercat. *Nihil Charine te quidquam pudet.* Lucanus; *Semper metuit, quem sæva pudebunt supplicia.* Terent. Phor. *Quad te obsecro, ne plus minusve faxit, quod nos postea pigeat:* idem Adelph. *Non te hæc pudent?* Seneca lib. 1. de Ira: *Ira ea tædet, quæ invasit*, id est, detestatur & odio habet. Gell. lib. 1. *Verbis ejus defatigati pertæduissent.* Cic. *Plura me ad te scribere pudet;* ubi infinitum pro supposito est „ [quasi dixisset, scriptio plurium pudet „ me.] Plaut. Sticho; *Idne pudet te?* idem Casina: *Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo:* Valer. Flacc. lib. 2. de Vulcano; *Adclinem scopulo inveniunt, miserentque, foventque.* „ [Lucr. l. 3. *Vivus enim sibi cum proponit quisque „ futurum, Corpus uti volucres lacerent in morte, feræque, „ Ipse sui miseret;* ubi subaudimus *Se*, ut sensus sit, ipse „ se miserum facit miseria sui. (At vide Notas supra „ p. 168.) Cicero, *Tædet id ipsum, vehementerque pœni- „ tet;* id est, tædio est, tædio me afficit.]

Delectat, Juvat, Decet, Oportet, Libet, Personalia, & vere Activa sunt, sive in tertiis, sive in aliis personis. An quum dicis, *multos castra juvant*, & *hostem ferire juvat*, illic *juvant* est personale, hic impersonale? Ridiculum. Cicero pro Balbo; *Est enim aliquid, quod non oporteat, etiamsi liceat; quidquid vero non licet, certe non oportet.* Terent. *Adhuc, Archillis, quæ adsolent, quæque oportent, signa ad salutem esse, omnia huic esse video:* idem; *Hæc facta ab illo oportebant, Syre.* Lucanus lib. 3. *Non robore picto Ornatas decuit fulgens tutela carinas.* Cic. 1. Officior. *Nec velle experiri, quam se aliena deceant; id enim maxime quemque decet, quod est cujusque maxime suum.* Plaut. Sticho; *Secundas fortunas decent superbiæ:* idem Pseud. *Ubi lepos, jocus, risus, vinum, ebrietas decent.* Martialis in Spectaculis, de leone occiso; *Herculeas potuit qui decuisse manus.* Finge leonem loqui, apte diceret; *Ego deceo manus Herculeas.* Statius lib. 10. Thebaid. elegantissime usus est prima persona, quum sacerdos quidem sic Apollinem alloquitur; *Si non dedecui tua jussa,*

juſſa, tulique prementem. Columella lib. 5. cap. 12. *Mulieres quidem ſi lactis copia premuntur, cytiſum aridum in aqua macerari oportet.* Plaut. Moſtell. *Nam quod tibi lubet, idem mihi libet.*

Curritur, Statur, Ambulatur, vere perſonalia ſunt, & vere paſſiva; ut, *Trepidabatur a Cæſare*, deeſt *trepidatio:* nam ſine nomine & verbo non fit oratio. *Nomen* voco rectum ipſum cum Ariſtotele. Vidit hoc Priſcianus lib. 18. pag. 1133. ſic diſputans; *Sed ſi quis & hæc omnia imperſonalia velit inſpicere penitus, ad ipſas res verborum referuntur, & ſunt tertiæ perſonæ, etiamſi primæ & ſecundæ deficiant; unde Participia inveniuntur*, curritur, curſus, *&* decurſo ſpatio. Idem paulo poſt pag. 1134. *Teſte ſapientiſſimo domino Apollonio, & Doctore meo Theoctiſto, quod in inſtitutione artis grammaticæ docet, poſſunt habere intellectum nominativum ipſius rei, quæ in verbo intelligitur: Nam quum dico* curritur, curſus *intelligitur; &* ſedetur, ſeſſio: *Et* ambulatur, ambulatio; evenit, eventus. *Sic & ſimilia. Quæ res in omnibus verbis etiam abſolutis neceſſe eſt ut intelligatur, Ut,* Vivo vitam; *&* Ambulo ambulationem; *&* ſedeo ſeſſionem; *&* Curro curſum. Hæc aurea Priſciani verba ſi Grammatici intellexiſſent, non tot tenebris hactenus eſſent offuſcati. Apollonii verba, ſi quis requirat, hæc ſunt ex 3. lib. de Syntaxi. μέλει Σωκράτει, ὅπερ ἐπινοῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νοουμένην εὐθεῖαν, τὴν κατὰ τοῦ παρυφισταμένου πράγματος ἐν τῷ Μέλει.

Contra Priſcianum ſtulte admodum & proterve debacchatur Auguſtinus Saturnius lib. 3. cap. 11. in ſuo ſophiſtico *Mercurio*, quem noſtra *Minerva* ſupplantabit. Illius verba ſunt; *Nec ſatis habes, Priſciane, quod ipſe te levitatis infamas, niſi etiam Apollonium, & Theoctiſtum præceptorum tuum, una tecum traducas? Dii te eradicent Priſciane, cum tua iſta doctrina; ſic enim primum tollis omnia imperſonalia paſſivæ terminationis; nam quibus verbis nominativus ejuſmodi intelligitur, ea manifeſte ſunt perſonalia: deinde ſic omnibus paſſivam tribuis ſignificationem. Verum enim vero ratio tamen iſthæc tua, ſi vera, ea per to-*

tam

tam verbi naturam ac declinationem ſubintelligatur oportet; neque enim major ratio Præſentis, quam ceterorum Temporum. Itaque qui nominativus verbo præſentis temporis per te intelligitur, idem vel per totam reliquam ejuſdem verbi naturam ac declinationem ſubintelligatur neceſſe eſt. Quare quum Tacitus ait, procurſum ab hoſte; *Et Cicero;* non eſt ab iſto perſeveratum; *& Plinius Cæcilius;* a quibuſdam reclamatum eſt; *Et Livius*, migrandum eſt a parentibus, *hic ego te, hic te apello, Priſciane, dic obſecro, tuus iſte nominativus an hujuſmodi verbis præteriti perfecti temporis recte intelligi poteſt? nullum enim excipis, nec tempus, nec imperſonale. Age, periculum faciamus.* Procurſum eſt procurſus; *Divi boni, quid hoc portenti eſt?* Perſeveratum eſt perſeveratio; proclamatum eſt proclamatio; migratum eſt migratio; ſeſſum eſt ſeſſio; ambulatum eſt ambulatio; peroratum eſt peroratio. *O mentis inops, qui intellectus iſte tuus, quæ dicendi ratio, vel potius quæ inſania?* Hæc ille futilis *Mercurius;* nunc *Minervam* audiamus.

Dii te eradicent Auguſtine, cum tuis iſtis cavillis. Sic enim tollit Priſcianus omnia imperſonalia paſſivæ terminationis. Fateor libentiſſime; quis enim ſanus non tolleret? nam quibus verbis nominativus ejuſmodi intelligitur, ea manifeſte ſunt perſonalia, ut tu veriſſime aſſeris. Deinde ſic omnibus paſſivam tribuit ſignificationem. Fateor id quoque; nam quæ dementia eſt dicere; *Curritur, todos corren,* „[*tutti corrono;*] *Pugnatur,* „*todos pelean;* „[*tutti combattono;*] *Vivitur, todos viven,* „[*tutti vivono?*] quum potius dicendum ſit, *correſe, peleaſe, viveſe,* „(*ſi corre, ſi combatte, ſi vive;* Germanice, Man lauft/ man ſtreitet/ man lebet;] ut, *Hac melius itur in agrum, Por aqui ſe va mejor al campo,* „[*per di* „*qua meglio ſi va al compo.*] Præterea qui magis tibi venit in mentem, hæc verba ſignificare actionem, quam cætera paſſiva; ut, *amatur, legitur:* Nam ſi, *curritur ab omnibus*, ſignificat *omnes currunt:* tum *veritas amatur ab omnibus*, ſignificat, *Omnes amant veritatem;* & *cædimur*

mur ab hostibus, *hostes cædunt nos*. Decepit te Grammaticorum turba, quæ plane sensu communi caret. Tertium, quod Prisciano objicis, hoc est; si in *curritur* & *ambulatur* intelligitur *cursus* & *ambulatio*, in *cursum est* & *ambulatum est* intelligeretur *cursus* & *ambulatio*. O mentis inops, quæ te vexat dementia? Hic tecum fustibus agendum erat, non ratione. An nescis omnia verba in *or* carere præteritis? Quæ te impulit dementia, ut *procursum est*, *perseveratum est*, esse præteritum Verbi diceres? Participia sunt, Augustine, & quum participium dico, [7] nomen adjectivum dico: dicimus enim, *decursus est campus*, *decursa est ætas*, *decursum est spatium*. Tum deinde, quotiescunque participium, seu adjectivum, sine substantivo ponitur in neutrali terminatione, pro substantivo desiderat vel totam orationem; ut, *Nuntiatum est regem venire*; vel infinitum sui verbi; ut, *pugnatum est*, subintellige *pugnare*; vel denique deest *negotium*; ut, *lectum est*, subaudi *negotium*. Et quum dicimus in activa *vivo*, *curro*, *dormio*, melius intelligitur infinitum, quod vere nomen verbale est, ut Priscianus docet, quam aliud nomen, propiusque adhæret verbo suum infinitum, quam nomen ipsum verbale; ut, *vivo vivere*, quam *vivo vitam*; & *curro currere*, quam *curro cursum*; atque ita in passiva; *Curritur currere*, & *cursum est currere*. Et hæc Prisciani fuit doctrina, quam tu nullo modo es assequutus. A Prisciano stat Linacer lib. 6. quum agit de Ellipsi. *Appellativum*, inquit, *aliquod ejusdem significationis, cum absolutorum cæterorumque neutrorum passivis iis, quæ nos genus vocamus tertium passivorum, subaudiri, Apollonio, ac Prisciano placere video; ut quum sedetur*, sessio; *quum curritur*, cursus. *Quod si quem tantorum virorum auctoritas movet, non video, cur is verba hujusmodi impersonalia statuat, potius*.

7. *Nomen Adjectivum dico*] Sed quod tamen tempus adsignificat. Et proinde *procursum est* revera significat præteritum verbi *procurrere* in passivo. Vide quæ disputavi supra ad Lib. I. cap. 15. in init.

tius quam personalia per defectum nominativi, qui videlicet certus est, & propterea non apponitur: nam qui ab hoc ejusdem significationis nominativo diversus est, is, utpote incertus plane, proferendus est. Ovidius; *Jam tertia vivitur ætas.* Martial. *Tota mihi dormitur hyems.* Horat. *Magna, minorve, foro si res certabitur unquam.* Hactenus ille: nunc ad Activorum disputationem transeamus.

Cap. II.

Omnia verba ,, [*non substantiam, sed accidens significantia*] *esse Activa, aut Passiva. Rejiciuntur Neutra, & Communia, & commentitiæ Grammaticorum species.*

Grammatici nescio quo errore inducti, verba omnia in quinque genera diviserunt, Activum, Passivum, Neutrum, Commune, Deponens. *Nobis autem*, inquit Cæsar Scaliger, *satis sit, universum verborum ambitum in duo dividere, quæ actionem & passionem significent; quemadmodum horum utrumque ad unum, quippe ad ipsum* EST, *quod est utriusque radix & fundamentum.* Hanc Scaligeri rationem sic confirmare possumus; Philosophia, id est, recta & incorrupta judicandi ratio, nullum concedit medium inter Agere & Pati: omnis namque motus aut actio est, aut passio; imo, si rem penitus inspicias, actio & passio nihil differunt, nisi ratione quadam, [*annon*, relatione quadam?] sicut *Acclive*, & *declive.* Id quod docet Aristotel. 3. Physic. cap. 3. [1] Quare quod in rerum natura non est, ne nomen

1. *Quare quod in rerum Natura non &c.*] Vult dari in rerum natura nihil medium inter Actionem & Passionem, quum omnis motus sit aut Actio aut Passio: atque ideo Verba Neutra, quæ nec Actionem nec Passionem notent, non existere, quum Res talis non existat. Nolo equidem de his Philosophorum scitis eorumque vero sensu nunc disputare, ostendam mox discrimen satis magnum esse inter Actiones, alteram transeuntem ad & in Patientem, alteram non transeuntem, sed permanentem in

men quidem habebit. *Nil enim agens*, inquit Cicero 2. Acad. *ne cogitari quidem potest quale sit:* idem secundo De natura Deor. *Mihi*, inquit, *qui nihil agit*, *esse omnino non videtur*. [2] Quid igitur agent verba *Neutra*, si nec acti-

in Agente. Actio autem transiens dedit appellationem verbo plane Activo apud Grammaticos, quod idcirco habet etiam semper passivum sibi respondens. At neque *Activa* tali modo, neque *Passiva*, sunt, quæ Actionem in se permanentem notant, nec passivam formam Verbi Personalis in Usu Linguæ habent, & ideo *Neutra* a Grammaticis dicuntur. Qualia sunt *currere*, *ire*, *cadere*, &c. sed maxime ea, quæ nullo in motu consistunt nec animi nec corporis, verum in quiete; Atque ideo ipsum illud *Quiescere*, tum *sedere*, *jacere*, *valere*, & similia verba, medium quid revera notant inter veram Actionem & Passionem, sed & propriam idcirco, non Activam, ipso Usu Linguæ habent constructionem. Sed tamen quia duplex est tantum terminatio Verborum in O & OR, idcirco Grammatici omnia in O exeuntia, sive sint Transeuntis, sive Permanentis, Actionis, appellarunt quoque *Activa*, & ita accipienda sunt Prisciani Verba, quæ Sanctius mox adfert, in quibus ille etiam *Neutra* seu *Absoluta* comprehendit. Sed de his uberius agimus in proximis seqq. Ceterum quod Auctor nihil dari significationis Neutræ, h. e. nec Activæ in Passivum transeuntis, nec Passivæ ab Activo profectæ, probare nititur ex locis Ciceronis, id vero alienissimum est & ineptissimum. Prior locus occurrit Academ. IV. 12. Ubi Cicero distinguit inter animal & inanimum: *Inter Inanimum & Animal hoc maxime interest*, *quod Inanimum nihil agit*, *Animal agit aliquid: nihil enim agens ne cogitari quidem potest.* Quibus in verbis nemo non videt, posteriora referri non ad naturam Actionis, sed ad *Animal*, quod esse nequit, quin aliquid agat. Alter reperitur de Nat. Deor. II. 16. ubi verba illa de *Deo* unice dicuntur ad probandam ejus providentiam ex eo, quod exsistit, quia si nihil agat, neque esse aut exsistere videatur. Ea vero nihil pertinent ad Grammaticam hanc controversiam. In Superioribus locus ille Scaligeri exhibetur mutilus: nam in medio omissum est integrum comma, unde repetendum erat verbum, quod requiritur ad supplendum sequentium sensum. Nempe, *significent : atque eo cetera omnia*, *tanquam ad signa*, *recipere*, *quemadmodum horum utrumque ad unum*, &c. intellige ex proximo commate *recipere*, h. e. referre.

2. *Quid igitur agent verba Neutra &c.*] Idem saltem, quod No-

activa, nec passiva sunt? nam si agit, aliquid agit; si vi-

Nomina Neutra, quæ utique nec Masculini, nec Feminini, sunt Generis, quum tamen item in rerum natura aliud Genus non sit. Distinctionis causa inventæ sunt hæ verborum appellationes in arte Grammatica, quia quoddam discrimen occurrebat in natura significationis eorum, & ita proprie & κατ' ἐξοχὴν verba *Activa* sunt dicta, quibus significatur actio unius transiens in aliud, & quæ idcirco Accusativum requirunt, quo, ut ait ipse Vossius, qui ceteroqui Sanctium in hisce sequitur, de Construct. cap. 21. *actionis objectum vel effectus notatur. Neutra* ergo sunt ex sententia Grammaticorum, quibus nec Actio unius transiens in alterum, nec Passio unius profecta ab alio designatur, & quæ usu vulgari accusativum sibi additum non habent, quia eorum actio proxime accedit ad habitum animi vel corporis, certe per se ipsa sine ullo extra se objecto aut effecto absolvitur: unde & *Absoluta* vocantur. Et ego sane, ut vere dicam, minime ineptam arbitror, in indaganda significatione & natura verborum, distinctionem illam *actionis permanentis & transeuntis*, quam hoc capite ita prorsus rejicit Auctor. Etenim aliud longe est *sedere*, *jacere*, *dormire*, *calere*, *&c.* aliud *verberare*, *amare*, *docere*, *legere* &c. Illorum enim actio, quia non exseritur in aliud, nihil ideo extra se producit, sed ab & in uno eodemque homine fit & absolvitur; nullum ergo requirit patientem, & proinde *permanens* in agente concipi debet, & recte etiam ita dici potest: cum e contrario istorum actio semper tendat in objectum suum vel effectum, quæ sunt extra ipsum agentem, præterquam in reciprocis actionibus, atque idcirco *transiens* non incommode appelletur. Ut adeo alia sit illorum actionis vel significationis natura, alia horum: & illorum quidem Vel non appellanda sit Actio, si actio concipi non debet, nisi quæ transeat ab se in aliud, aut aliquid passionis sive in ipso agente, sive extra eum, producat: Vel in arte saltem Grammatica statui debeat Actio sine relato effectæ Passionis, quicquid ex philosophia in contrarium disputat Sanctius. Certe ipse etiam Usus in Lingua Latina apertissime istiusmodi diversas actiones, verbis hanc in rem de industria formatis, distinxit. Nam exhibet ea nobis diversa ejusdem plane originis & significationis Verba, nisi quod altera sint prorsus Activa, altera effectum istius actionis, quietem, & rem in se permanentem, notent, atque adeo vere sint Neutra. Et ideo utraque diversis conjugationibus quoque distinguuntur, Veluti *Sedare*, *Placare*, *Rigare*, *Fugare*, *Cavare*, *Clarare*, *Albare*, *Pendere*, *Jacere*, a *Pendo*, *Jacio*,

vivit, aliquid vivit: cur enim concedas rem agentem in

quæ Activa sunt, at eorum effectum notantia, & Neutra, sunt, *Sedere*, *Placere*, *Rigere*, *Fugere*, *Cavere*, *Clarere*, *Albere*, *Pendere* a *Pendeo*, *Jacere* a *Jaceo*. Sed & postquam eadem Lingua habuit jam verba Neutra *calendi*, *stupendi*, *patendi* &c. formavit tamen etiam inde plane Activa, *calefacere*, *stupefacere*, *patefacere*, &c. Quorsum? nisi ut ab actione illorum, quæ est in se permanens, alia & diversa actio, quæ est transiens ab se in aliud, vel rediens ad se ipsum, distingueretur his verbis proprie eam in rem formatis. Et hæc causa, quare idem Usus linguarum quibusdam verbis semper fere addat Accusativum ab iis rectum, vel quod Accusativi vicem obtinet, aliis nunquam: seu, ut Sanctius diceret, quibusdam adjungat Accusativum alienum & varium, quo patiens designatur, in aliis intelligi velit cognatum, qui nihil significat. Ceterum quod aliquando reperitur Cognatus ille Accusativus verbis additus, id vero per se nihil me movet ad naturam talium Verborum habendam pro vere Activa, quæ proinde semper requirat Accusativum, ut vult Sanctius. Nam iste quidem casus non magis directe & proxime regitur semper a Verbo, quam cognatus Ablativus; seu Ille æque, ac Hic, sæpissime pendet a præpositione, & significat aliquando simpliciter Modum rei, aliquando Emphaticam intensionem. Modum significari patet ex eo, quod plerumque reperitur cum Epitheto, quo manifeste modus rei designatur: is vero ut designari queat, requiritur utique cognatum verbi Nomen Substantivum, cui addi possit illud Modum significans Epitheton. Quum sine Epitheto occurrit, plerumque majorem tantummodo Emphasin declarat, æque ac in Lingua Orientali, מות תמות *moriendo morieris*: in lingua Græca, *νίκη νικῶν*, Æl. Var. Hist. VIII. 15. *ἰδὼν εἶδον*, Actor. VIII. 34. In Latina, *parce parcus* apud Plaut. Aulul. quod male mutat Meursius in Mantissa cap. 4. Similiter Aulul. II. 8. 23. *nisi ego intro huc propere propero currere.* pro quo Idem dixit II. 2. 4. *Nunc domum properare propero.* Et sic *memoriâ meminisse*, *vitâ vivere*, *mori morte*. Sed eodem plane sensu & modo dicitur etiam *mori mortem*, ut scilicet Accusativus regatur a suppressa sua præpositione, quæ est *κατὰ*, æque ac Ablativus a sua. Vide & Cap. seq. ad Verbum *Æstuo*, & lib. IV. cap. 3. & 4. ubi *mortem*, & *morte occumbere*, promiscue dictum fuisse probatur. Quapropter sine ulla ferme hæsitatione admitterem ego in Linguam Latinam Verba *Neutra* seu *Absoluta*, nullum Acccusativum vel expressum vel intellectum desiderantia, siquidem Natura & usus plerarumque saltem lingua-

in verbis, quæ *neutra* vocas, si tollis quid agant? An nescis

guarum distinxisse videtur significationes Verborum in significationes actionis, vel *transeuntis* in objectum, vel *permanentis* in se ipsa: cujus posterioris significationis verba ideo etiam in Lingua Latina sine Accusativis enunciantur, & semper enunciari possunt, quippe quum Accusativus ille Cognatus si maxime addatur, nihil faciat ad variandam significationem rei, propter quam tamen inventa sunt singula vocabula, & ipsæ Linguæ. Speciem tamen quandam habet, quod adfert Sanctius cap. seq. init. contra hanc sententiam: reperiri scilicet Neutrorum quoque Passiva, maxime Impersonalia; quæ ut ipsa non videntur ei construi posse sine Ellipsi Nominativi, sic ergo & istam Accusativi, licet non necessarii, confirmare videntur Ellipsin in Activa forma. Sed neque in eo magnam inesse argumenti vim, vel hinc liquet, quod & a *Sum*, quod utique verbum est Substantivum, & proinde vere *Neutrum* ac *Absolutum*, formari potest *Estur*, sicuti patet ex composito *Potestur*, *poteratur*, quorum exempla vide apud Vossium de Anal. III. 36. Sed & ipsa vox, *Estur*, sed pro editur, occurrit apud Plautum loco mox proferendo. Jam sicuti hoc non evincit, τὸ *Sum* esse verbum Activum, sic nec *caletur*, *statur* &c. evincunt *Caleo*, *Sto*, &c. vere esse Activa, quæ Accusativum requirant, quum Veteres videantur sæpe illa impersonalia passiva formavisse, ut non ita attenderint constructioni seu rationi Grammaticæ, quæ Nominativum ante Verba Finita requirit, quam significationi ipsius Actionis. Atque idcirco, inprimis si responderent ad interrogationem factam per Verbum passivum, concinnius sibi visi sunt ejusdem formæ verbum adhibere, etiamsi illud ceteroqui, nec ejus significatio, haberet aut admitteret Passivum. Ut adeo Terentius in Eun. II. 3. ad *Quid agitur?* maluerit eodem modo respondere, *Statur*, pro, *ego sto*, seu *agitur statio.* Plautus Persa. I. 1. 17. ad eandem interrogationem respondet, *Vivitur*, pro *ego vivo*, pro quo etiam dixisse potuisset *Estur*, pro *Ego sum.* Et sic porro alii, pro, homines calent, dixerunt *caletur*, licet ceteroquin horum & similium passiva non magis sint in usu, nec concipi queant, quam & *Sum*. Sed de his accuratius & uberius egi Cap. seq. ad Verbum *Ambulare viam*, & ad *cap.* 8. Sed & quod Cap. sup. de Impersonalibus Locutionibus diximus, iis simpliciter & unice actionem denotari, quæ inest in significatione verbi, sine ulla cogitatione Personæ, aut Nominativi, id vel maxime locum habet in hisce Passivis Neutrorum, *Statur*, *Caletur*, &c. Ea vero Impersonalis locutionis verba ut integrum habent sen-

nescis omnem causam efficientem debere necessario effe-
ctum

sensum absque Nominativo, atque ideo neque requirunt eum, neque expressum habent, sic eorum Activa, quia actionem in se permanentem notant, & sensum per se absolvunt ac perficiunt, eadem ergo ratione neque desiderant Accusativum sibi addi, neque requirunt non additum. Dicam amplius: Etiam ipsa illa vere Activa, quæ actionem in aliud transeuntem notant, non semper habere additum sibi Accusativum, nec requirere eum, ad sensum locutionis absolvendum, nisi quod intelligi tamen possit τὸ *aliquid*, sed quo res seu objectum actionis relinquitur in incerto, seu quo nullum declaratur objectum certum, & quod ideo fere semper omittitur. Nam sicuti & illorum Activorum Impersonales locutiones Passivæ simpliciter & absolute notant actionem rei, quæ Verbo notatur, nec finiuntur in ullam certam personam aut suppositum, in quod illa actio rei proprie se exserat: Veluti apud Plautum Pœnulo IV. 2. 13. *Bibitur*, *estur*, *quasi in popina:* Sensus enim in his est integer & absolutus, licet nullus addatur nec intelligatur Nominativus, quia Auctor tantum significare voluit, ipsam rem, quæ illis notatur verbis, fieri, non vero, quid ejus rei fiat, h. e. quid bibatur aut edatur. Sic ergo & Activa simpliciter aliquando ipsam notant actionem rei, nec quidquam amplius, atque ita, ut non dirigatur ista locutio in certum actionis objectum. Veluti quum roganti *quid agis?* respondeo, *Edo:* nihil aliud tunc significo, quam me facere actionem edendi. Verum quidem est, non me posse *Edere*, nisi *aliquid* sit, quod edam: at nos hic non enarramus naturam rerum, sed indagamus Grammatice sensum, vim, & rationem loquendi, ex usu Linguæ, prout eum reperimus. Sic Terent. Adelph. I. 2. 38. *Amat? dabitur a me argentum.* & Andr. I. 2. *Meum gnatum rumor est amare*, h. e. habere amicam. Quibus verbis utroque in loco nihil aliud Poeta vult dicere, quam illum, de quo agit, amori esse implicitum, atque adeo actionem designat simplicem sine objecto, quo illa tendat. Sed & ita jubemus aliquem *Tacere*, h. e. generaliter seu simpliciter silentium præstare nobis sine ullo certæ rei respectu, quæ taceri debeat. Ea vero ubi respicitur, addi debet in Accusativo, & ita Verbum, quod modo notabat simplicem, & ferme dixerim quoque in se permanentem actionem, tunc notabit vere transeuntem in objectum certum. Quin adeo hæc vera sunt, ut multa Verba primitus notantia actionem transeuntem, quia tamen accepisse videntur paularim usu vulgi significationem quoque actionis permanentis, acceperint ergo etiam constru-

ctum producere? Deinde etiam effectum non posse consistestructionem neutralem. Sic enim *invideo tibi bona* active dicitur, at *invideo bonis tuis* neutraliter, q. d. præsto bonis tuis actionem invidendi ea. Vide me infra ad Verbum *Invideo*. Sed & ita *Bene alicui Velle*, & similia plura. Vide & Priscianum lib. 18. p. 1160. 1162. Neque vero negare ea, quæ hic affirmamus, poterit Sanctius, si attenderit ad illa, quæ ipse in simili plane negotio statuit. Etenim infra cap. 4. de Passivis hanc dedit Regulam: *Passivum Verbum nihil præter suppositum desiderat*, & porro rejicit omnes locutiones, quibus creditur vulgo res Agens in Passiva forma designari. At vero annon eadem est ratio relationis mutuæ in Patiente, quæ in Agente? Quod si ergo Passio Grammatice potest concipi absque Agente, h. e. ut Agens in passiva locutione neque exprimatur diserte, neque intelligatur necessario, quæ tum causa est, quare & Actio, etiam illa, quæ natura sua transit semper in aliud, Grammatice tamen concipi nequeat, quin quæratur semper, quasi necessario addendus aut intelligendus, Patiens, ad sensum locutionis absolvendum? Sed & eadem ratio, si quid valeret, postularet quoque Nominibus Verbalibus, & actionem significantibus, ut *Lectio*, *Visus*, *Auditus* &c. addi semper Genitivum, quo Passivum Actionis objectum significetur; quod nemo, opinor, dixerit. Vide etiam quæ notavi ad cap. 4. init. Relinquamus ergo Verbis actionem in se permanentem vere notantibus, & sensum sine Accusativo absolventibus, suam constructionem, nec oneremus ea Casu, quem non requirunt. Ceterum si maxime omnia in O. exeuntia requirerent plane Accusativum, non tamen vel sic semper in iis, quæ videntur Neutra, intelligerem Cognatum, quem tantopere Sanctius noster urget, sed sæpissime Reciprocum, cujus Ellipsis in lingua Latina frequentissima est, etiam in Verbis, quæ natura & usu suo actionem transeuntem constanter notant, sed quæ etiam neutraliter sæpe per istam Ellipsin videntur poni. Tale est vulgatum illud, *quod bene vertat*. Sic Sueton. Calig. 50. *Amatorio medicamento, sed quod in furorem verterit*. Aug. cap. 98. *Exercentes Ephebi*. Sall. 1. Histor. in oratione Philippi, *Ignoscendo Populi R. magnitudinem auxisse*, h. e. crevisse. Ita *tondere*, *lavare*, & quamplurima similia, in constructione neutrali, sed ut intelligatur reciprocum *se*, passim occurrunt. Vide Rivium, & Manut. ad Sall. Catil. 6. Putschium ad Jug. 104. & maxime Vossium Anal. III. 3. & me infra ad Vocem *Adversari* in Cap. 3, & ad Lib. IV. cap. 3. circa finem. Quid ergo? Prorsus censeo posse ac debere reti-

ſiſtere ſine cauſa? Quanto rectius Ariſtoteles, qui libro primo de generatione & interitu aſſerit, *in omni actione alterum eſſe quod agat, alterum quod patiatur.* A Philoſophis, inquis, iſta ſumis; metuebam ne a lenonibus diceres; quaſi ulla ſit ars, quæ poſſit eſſe a ratione aliena. Itaque verba Neutra neque ulla ſunt, neque natura eſſe poſſunt, quoniam illorum nulla poteſt demonſtrari definitio. Sed ſi Philoſophos ſpernis, audi etiam Grammaticos antiquos. Priſcianus Lib. 8. cap. de Verbo. *Verbum eſt pars orationis cum temporibus, ſine caſu, agendi vel patiendi ſignificativum. Hac,* inquit, *definitione, omnia tam Finita, quam Infinita verba comprehenduntur;* & *Neutra etiam, quæ dicuntur* abſoluta; *&* *Deponentia omnino naturaliter* vel *in actu ſunt*, vel *in paſſione.* Eadem fere Anton. Nebriſſ. lib. 3. *Verbum*, inquit, *eſt pars orationis declinabilis, cum modis & temporibus, agendi vel patiendi ſignificativa.* Apertius Cæſar Scaliger; *Quibus*, inquit, *manifeſtum eſt, verba neutra non eſſe ab activis ſejuncta.* Fatentur itaque omnes, quum rationem admittunt ducem, verba tantum in Activa & Paſſiva poſſe dividi. Sed ſtatim revertuntur ad ineptias grammaticas, multa genera verborum comminiſcentes, & quod pejus eſt, per terminationes in *o*, & *or*, dividentes; [3] quaſi verborum natura per terminationes & ac-

retineri in arte Grammatica appellationem *Neutrorum*, vel certe *Abſolutorum*, ut, quoniam uſu conſtructionis, & natura ſignificationis, diſtincta ſunt ab aliis, quæ actionem tranſeuntem notant, & quorum ſignificatio requirere ideo videtur Accuſativum, in quem tendat actio, ſecus quam ſe res habet in hiſce, ut, inquam, proinde etiam appellatione aliqua diſtinguantur ab illis *Activis*, quaſi κατ' ἐξοχὴν ita dictis. Plura in hanc rem vide ad Caput Sequens.

3. *Quaſi verborum natura per terminationes* &c.] Quidni, ſi duplex eſt natura verborum, Activa & Paſſiva, Linguæ eam ſuis etiam terminationibus diſtinxerint, & cuique propriam dederint? Certe quum in Lingua Latina duplex modo ſit terminatio verborum, O & OR, prout etiam duplex modo eſt natura Rerum, quæ Verbis ſignificantur, & quum altera ſit propria Verbis Actionem quamcunque,

accidentia, non per essentiam, esset indicanda. An aliud

que, sive transeuntem, sive permanentem, significantibus, altera vero isti, ut passio actioni, respondeat, & revera, si primitivam Verborum significationem spectes, passionem quoque notet, nulla est causa, quare per terminationes illas Genera seu Naturam verborum dividere refugiamus. Nollem hæc captari ab Ursino, qui pag. 426. excipit & opponit hisce *Neutra, quæ neque Actionem neque Passionem notent.* Nam adnumerantur hæc *Activis* laxius sumptis, quippe actionem quoque, sed in se permanentem, significantibus. Nempe *Activa* modo laxiore sensu dicuntur, ut comprehendant etiam Neutra, unde ipsi Veteres iis omnibus tribuerunt unam eandemque terminationem in O exeuntem, modo considerantur, ut proprie dicta *Activa*, & actionem in aliquod objectum tendentem notantia, quando opponuntur *Neutris*, inde dictis, quod Actionem & Passionem proprie dictam non notent, non vero quod nihil notent Actionis qualiscunque; sed quæ Neutra vitandæ istius ambiguitatis causa paulo rectius forsan vocantur etiam *Absoluta*. Ceterum nihil in eo Novi, quod una Appellatio modo laxius modo strictius sumatur. Nam ut *Activa* hic, sic in jure Civili *Adoptio* modo utramque sui speciem complectitur, modo alteram speciem tantum notat, & opponitur *Arrogationi*. Æque porro absonum est, quod ait, quædam etiam Verba in O exeuntia Passionem notare, veluti *Vapulo*, *Pereo*, *Veneo*, *Cado*, *Caleo*, *Ardeo*, *Calesco* &c. At vero quærenda in his erat primitiva eorum significatio, quæ a vera & proprie dicta passione deprehendetur semper aliena, adeo certe, ut eo nomine nulla hic deberet fieri objectio. De *Vapulo* agemus postea. *Pereo* qaid aliud proprie notat, quam Eo & pergo usque ad Finem viæ meæ ita, ut non amplius exstem? Quid *Veneo* aliud, quam Venum eo? Si ergo *Eo*, & reliqua ejus Composita, non sunt Passivis adnumeranda, quare magis *Pereo*, *Intereo*, *Veneo?* Sed & *Cado* quare magis Passivæ est significationis, quam *Labor?* quod ipse Ursinus pag. 439. dicit non Passivam, sed *Neutram habere significationem, licet non sit tamen Neutrum, sed Deponens.* Quapropter & hæc verba, si maxime Significationis Passivæ quid haberent, vel sic tamen in ratione Grammatica Passivis non forent adscribenda, aut ab reliquis in O exeuntibus segreganda, quasi diversæ ab iis essent naturæ. Neque enim quando de natura Verborum Grammatica agitur, spectanda adeo Vulgaris eorum, & posterioris quidem temporis, significatio, quam Prima origo. Ipse Ursinus pag. 421. probe hæc distinguit, quando Verbum *Exsistere* docet *Verbis* Sub-

liud est, *Afficio te injuria*, aliud, *prosequor te injuria?* & *osci-*

Substantivis adjici quidem posse, *si usum vulgarem spectes*, *non item*, *si originem*, *primamque & propriam ejus notionem*, *respicias*. Eodem ergo modo rem se habere in reliquis, quæ Passionem quandam notare illi videntur, agnoscere debuisset. Sed ait jam Sanctius, & cum eo fere Ursinus, multa in OR exeuntia, quæ *Deponentia* appellantur, Activa omnino sunt. At ego vix dubitem, hæc quoque verba primitivo usu & significatione, sed quæ nunc nobis maximam partem lateat, fuisse vere passiva. Quin ipsa id declarat appellatio *Deponentium*. Nam quid deposuisse dicuntur? nisi significationem Passivam, quam ergo antea habuerunt. Sed & duæ hæ terminationes in O & OR videntur omnino duplici verborum naturæ ex primo instituto constanter & proprie respondisse. Quod autem posteriorum temporum usus immane quantum in nonnullis a primitiva eorum significatione & constructione recessit, id vero accidit etiam quamplurimis in aliis, adeo ut propria & prima vocum significatio sæpe prorsus sit per recentiorem obliterata, & constructioni etiam propriæ successerit dein plane figurata, perpetuo sui usu speciem propriæ & nativæ præferens. Immo vero dum posteriores sæpe tantum attenderunt usui vocabulorum, qui suo tempore obtinebat, neque perspexerunt aut indagaverunt semper nativam eorum significationem; sæpe illi, prout phrases parum Grammatice interpretabantur, etiam longius errando processerunt, & eam verbis dedere constructionem, quæ neutiquam cum primitiva conveniret, & eorum significationem etiam aliquantulum inverteret. Quum dicitur *adire Regem*, certum est mihi, dictum id primitus, ut ostendemus infra contra Ursinum, per Ellipsin pro *adire ad Regem*, atque adeo Accusativum non regi proxime a Verbo. Sed tamen ipsi Veteres plerique aliter eum accepere, ut patet ex eo, quod in passivis locutionibus eum converterunt in Nominativum, ut dixerint, *Rex aditur*, & similia innumera. Vide cap. seq. in voce *Adeo*, & maxime Notas ad vocem *Ambulo*. Hoc vero, si rem recta ratione æstimes, primitus revera ortum ex errore Grammatico, sed tamen deinceps usu continuo, penes quem est jus & norma loquendi, abunde est comprobatum. Similiter mutata paulatim etiam Verbis Activis sua aliquando Significatio, dum unius verbi occurrunt sæpe diversissimæ significationes, ab eadem tamen origine descendentes per varios ductus. *Luere* Latinis significat proprie lavare, & sic purgare, ut patet ex compositis. At vero ea significatio in desuetudinem abiit, & usu inva-

valuit, ut hoc verbum quasi proprie designaret purgationem seu expiationem criminis, quæ fit sacrificio piaculari, redemptione pecuniaria, aut qualicunque pœna. Hinc *luere culpam spiritu* Phædr. fab. 68. *Ut cædes aliquo piaculo lueretur*, Liv. I. 26. Sic ergo recte & convenienter adhuc primitivæ significationi dicitur *luere peccatum*, apud Virgil. Æn. X. 32. ubi vide Servium: prorsus ut *lavare peccatum* apud Terentium Phorm. V. 7. 80. *Venias nunc precibus lautum peccatum tuum.* At vero non ita recte porro, sed καταχρηστικῶς plane, *luere pœnam* dixerunt dein multi, h. e. præstare & solvere pœnam, atque ea ratione expiare culpam. Et hoc tamen adeo invaluit, ut *luere* idcirco simpliciter in significatu solvendæ pecuniæ aut æris alieni frequenter dein fuerit positum. Adde his, quæ tradimus de Verbo *Pascere* Cap. seq. ad Vocem *Adversor*, & de Verbo *Desiderare* ad vocem *Ambulare.* Sed & sic proprie dicitur apud Terentium Adelph. V. 2. 7. *An tibi jam mavis cerebrum dispergi hic?* At improprie, imo ex abusu, III. 2. 19. *capite eum in terram statuerem, ut cerebro dispergat viam.* Jam vero sic quoque Deponentia, licet primitus haud dubie fuerint passiva, pleraque nunc præferunt significationem activam, propter frequentem olim usum figuratæ locutionis, quæ Accusativum addit passivis, sed quam ut propriam, & tanquam a Verbo vere activæ significationis rectam acceperunt tandem nonnulli, & ita deinceps adhibuerunt eam posteriores tam frequenter, ut in plerisque locis non amplius possit nunc figurate exponi. Immo formarunt hinc tandem etiam Verbalia Nomina Activo sensu, ut *Admirator*, *Adulator*, *Consolatio*, *Interpretatio*, *&c.* Sed & ita factum, ut paulatim per istas locutiones Verba ipsa continuo usu multum desciviſſe videantur a pristina sua significatione. Sic putem *Vereor* proprie nihil fuisse aliud, quam pudore & metu afficior, in metu & verecundia sum; atque adeo esse Passivum vere, sive dicam *Vereor te*, h. e. propter te, sive *Vereor abs Te*, h. e. in metu sum mali abs Te, sive *Vereor Tibi.* Cæs. B. Gall. V. 9. *Eo minus veritus navibus, quod in littore molli deligatas ad anchoram relinquebat*, h. e. in metu agens, ne quid mali eveniret navibus: Nam quod apud Gellium XV. 13. alio sensu & magis passivo phrasis hæc ex Novio citatur, vitio vel imprudentiæ Scriptoris id tribuo, æque ac reliqua istius Capitis passiva Verborum *Utor*, *Hortor*, *Consolor.* Cujusmodi vitiorum non immunes fuere ipsi Veteres, ut vel ex Cicerone liquet, modo hæsitante ipso, modo aliis talia exprobrante. Porro *Sequor aliquem* a *Secus*, idem esse arbitrer, quod jungor alicui pone tergum. Ex Activis quoque formata similiter sunt Passiva seu Deponentia, significatione quidem adeo mutata, ut prorsus

videatur ab illâ Activorum esse diversa. Etenim quid *aperire* & *operire ostium, domum, caput, rem,* significet, est notissimum. Hinc jam *operiri* dicitur Homo proprie & primitus, qui tegitur, veluti stragulis in lecto apud Plaut. Pseudolo II. 2. 71. *Jube sis te operiri, beatus eris, si consudaveris.* Deinde vero etiam is, cui clauduntur fores, cui occluditur prospectus vel introitus, & qui ideo exspectare debet, dum rursus aperiatur, quod opertum erat. Hinc jam absolute pro consistere alicubi & morari ponitur apud Sallust. Jug. 91. *Ante lucis adventum pervenit in locum tumulosum, ibique cum omnibus copiis operitur. Sed ubi dies cœpit &c.* Et cap. 101. *Consul adversum omnia paratus ibidem operitur.* Denique simpliciter pro exspectare, morari, Plaut Mostell. III. 2. 100. *Quid istic, obsecro, tam diu Restitisti?* resp. *Seni otium non erat; id sum Operitus*, h. e. propter id tam diu istic restiti, exspectavi. Et passim cum Accusativo, *Operiri aliquem.* Sueton. Claud. 34. *accitum ab Urbe carnificem vesperam usque operiri perseveravit.* Videmus hinc, qua via & ratione Verbum natura sua passivum acceperit paulatim speciem & constructionem Deponentis, & longe etiam recesserit ab Activi sui significatione. Sic & *Morari* proprie videtur notare, in mora esse, moram agere, quo sensu passivum est ab obsoleto *Moro*, quod ex Nævio nobis servavit Diomedes pag. 395. ut adeo *Moror* pro *Moro Me*, reciproco sensu, videantur adhibuisse Veteres. Hinc jam, non modo absolute dicitur *morari*, sed & cum Accusativo, ut & cum Infinito apud Plautum, *Non moror te mihi precatorem, Non moror aliena opera mihi plures fieri liberos, Complexum hujus nihil moror*, h. e. non curo, non desidero, vel proprie, moram non ago propter illam rem. At longius dein recedit illud Terentii, *Egomet convivas moror*, Et Livii, *Nihil se morari Magistrum Equitum*, h. e. se eum missum facere. *Nemo sit moratus, quin, ubi velint, abeant.* In his *Morari* notat in mora esse alteri, quod ad alterum, per quam moram alter facere non possit, quod velit. Hinc cum duplici Accusativo apud Plautum Pœn. IV. 2. 89. *Num quid aliud me morare?* h. e. num propter quid aliud in mora mihi es, quo minus abeam? Multa vero verba etiam sunt, quæ rei mutuæ habent significationem, & ideo in Passivo potissimum adhibentur, sed figurate cum Accusativo. Talia sunt *amplecti, complecti, osculari, suaviari, pacisci,* &c. quæ vere item, non Deponentia, sed Passiva sunt, &, quia rem mutuæ actionis notant, magis adhibita reperiuntur, quam eorum Activa. Sed & quamplurima sunt Passiva, quæ dicuntur *Deponentia*, quæ Activam nunc videntur habere significationem per causam moræ, qua detinent se, vel versantur, homines in ea actione. Huc refero *Augurari*,

au-

auſpicari, *aucupari*, *aſſentiri*, *aſſentari*, *comitari*, *contemplari*, *lachrymari*, *medicari*, *meditari*, *venerari*, h. e. in augurando, auſpicando, &c. occupari, & verſari. Quæ forſan origo etiam fuit vel ratio verborum plerorumque, quæ in utraque terminatione O & OR idem videntur notare, id quod clarius haud dubie probari poſſet, ſi omnium originem ac primitivam ſignificationem haberemus exploratam. Denique confirmatur id, quod dixi, vel maxime ex quibuſdam, quæ inter Deponentia numerantur, & tamen maxime cum Ablativo, qui creditur ſignificare ipſum Actionis objectum, conſtruuntur, veluti *Potior*, *fruor*, *utor*, *fungor*, *veſcor*. Hæc enim, & ſimilia, vere eſſe paſſiva per τὰ *Potior*, de quo Cap. ſeq. ago, & *Veſcor*, demonſtrari abunde poteſt. Explicatur Hoc quidem, tanquam ſi proprie ſignificet Edere aliquid, & idcirco etiam cum Accuſativo junctum reperiatur. Vide cap. ſeq. in v. *Veſcor*. Sed tamen vel ſic vere eſt paſſivum, & paſſivam habet natura ſua ſignificationem, quæ eſt, hac vel illa eſca aut cibo ali, & ſuſtentari in vita. Sic Gell. IX. 4. *eos veſci avium & ferarum venatibus.* Et ibid. *nullo cibatu veſcentem, ſed ſpiritu florum victitantem.* Cic. de Nat. D. II. 64. *Sus quid habet præter eſcam.* Et mox, *quod erat ad veſcendum hominibus apta*, h. e. ut ex ea eſca viverent. Et cap. 23. de Diis, *nec eſcis*, *nec potionibus veſcuntur*, h. e. aluntur. Hinc *argentum factum ad veſcendum*, de patinis & vaſis, unde homines cibum ſumunt, apud Liv. XXII. 52. Clariſſime Ulpianus l. 33. Dig. de rebus auct. jud. poſſ. *Si bona pupilli creditores poſſidere cœperint, deminutio ex his fieri debet, veſcendi pupilli cauſa. Veſcendi*, h. e. ut alatur & ſuſtentetur. Similiter apud Lucretium I. 191. *mortalia ſæcla* (h. e. omnia animantia) dicuntur *veſci e terra*, h. e. ali & ſuſtentari in vita. Eodemque modo videtur accipiendum, quod legimus V. 73. *Quove modo genus Humanum, variante loquela, Cœperit inter ſe veſci per nomina rerum*, h. e. quomodo Homines, quum varietas eſſet loquelæ ſuæ, cœperint nomina certa rerum omnium invenire, & ita mutuo inter ſe ſubſidio ſuſtentari in vita. Manifeſte ex his videmus ſignificationem Verbi genuinam & paſſivam, quæ etiam ratio, quare maxime cum ablativo reperiatur junctum. Et proinde Accuſativus quando occurrit, explicandus is figurate, ut cum aliis paſſivis. Is ipſe tamen ſi magis in hoc verbo fuiſſet frequentatus, mutaſſet tandem prorſus in opinione hominum veram ejus ſignificationem & conſtructionis rationem, ſicuti revera jam cœpit, dum verbum illud haberi jam cœptum pro Deponenti, h. e. activæ ſignificationis & conſtructionis. Quapropter miror valde, Urſinum p. 429. Verba *Utor* & *Fru-*

Fruor pro *vere Deponentibus* haberi velle, *quæ passiva significatione deposita in activam transierint*: idque eo argumento, quod etiam passive reperiantur posita, pro, adhibeor ad usum & voluptatem. Inde enim confici vult, fuisse ergo verba Communia, quæ utramque sub una terminatione admiserint significationem, sed tamen Passivam dein deposuerint, retenta sola activa Adhibendi quid suum in usum. At vero rarissima est illa Passiva nimis significatio, & sine dubio ex errore Scriptorum orta, quum vulgaris horum Verborum significatio etiam ipsa sit Passiva, sed lenius, & notet juvari atque affici utilitate vel voluptate ex aliqua re, atque ideo frequentissime illa cum Ablativo construantur. Sed & absolute *Frui* simpliciter pro lætari ponitur apud Tacitum Hist. III. 83. ubi cum *exsultabant* conjungitur. Vide Gronovium Patrem Observ. II. 4. extr. & Plinium Paneg. cap. 34. Sed & sic fere Terent. Adelph. V. 8. 27. *Agellum huic demus, qui fruatur*, h. e. Unde, vel, Ut lætius agat, vivatque. Sic *Uti quacunque re* notat proprie juvari ea suam ad utilitatem, Livius XLIV. 26. *Quinque millia Equitum sat esse, quibus uti ad bellum possent, & quorum multitudinem ipsi non timeant.* Quid hoc est aliud quam *juvari*? quum minore numero juvari non possent, a majore autem malum sibi metuerent. Florus II. 6. *Victoria quum posset uti, frui maluit*, h. e. quum posset illa victoria juvari ad bellum conficiendum, maluit ea lætari, & se oblectare. Sic Sall. Jug. 38. *Nox & præda castrorum hostes, quo minus victoria uterentur, remorata sunt.* Sed & sic passim ponitur pro juvari in vita sustentanda, Vide Gronov. Patr. de Pec. Vet. II. 7. ubi exponit hæc Ciceronis verba, *Ceteræ res, quæ expetuntur, oportunæ sunt singulæ rebus fere singulis; divitiæ, ut utare; opes, ut colare; honores ut laudere.* Ubi omnia sunt passiva, & notant commodum aliquod, quod ex diversis rebus diversum percipias. Habet dein & alias significationes, ac tales, quæ non ita directe respondeant τῷ *juvari*, sed neque τῷ *adhibere suum in usum*, ut solent vocabula paulatim longius recedere a propria & primitiva significatione. Talia sunt apud Corn. Nepotem, *Duro admodum initio adolescentiæ est usus: quum intima Ciceronis familiaritate uteretur. Sosilo usus est Doctore: Patre usus est diligente.* h. e. habuit tale Initium, Doctorem, Patrem, &c. Et sic passim *adversa uti Fortuna, adversa usi sumus tempestate* in mari, *valetudine uti minus commoda, Supplicio uti in aliquem.* Verum ita paulatim ad alieniora progressam sæpe verborum significationem, declaratum jam est supra Verbo *Luere.* Quin liquet id etiam ex Verbo *Censere*, quod ab æstimatione bonorum, ad sententiam in Senatu quacunque de re dicendam, ac denique ad vulgarem

rem *putandi* & *arbitrandi* significationem transiit. Sed nos de Passivo nunc agemus, quo dicimur *Censeri aliqua re*, Liv. I. 43. *Hæc classis censebatur undecim millibus*. Scilicet ipsi quidem cives bona sua in censum deferebant; sed a Magistratibus etiam *censebantur*, illi, si forte parum justo pretio ipsi ea detulissent: sed & si quid omitterent, cogi poterant a Censoribus, ut id quoque deferrent; & sic tunc ipsi Cives, & patrimonium ipsorum, *Eo* quoque *censeri* dicebantur. Hinc jam ortum, ut homines etiam extra hunc proprie dictæ censionis casum dicerentur *censeri ea re*, cujus in ipsorum æstimatione habetur ratio. Sed usus obtinuit, ut pro Ablativo in istis locutionibus tum propriis, tum translatis, etiam Accusativus & crebro quidem adhiberetur, eodem tamen sensu, eademque constructionis ratione, ellipsi scilicet præpositionis. Quam tamen quia non observarunt Viri quidam Doctissimi, verbum hoc passivum pro activo, & accusativum, tanquam si proxime ab eo regeretur, acceperunt, interpretando *Censeri*, per *in Censum profiteri*, vel etiam per ipsum activum *Censere*. Sic certe Lipsius ad Tacitum exposuit illud Ovidii, *Hanc probat, & primis dilectam semper ab annis, Est inter comites Marcia censa suas*. Ait enim, *Est censa, pro Censuit. Satis nove, immo antique, ut Affectatus est regnum, pro affectavit, &c.* At vero sensus est, Marcia adeo hanc dilexit, ut semper eam inter comites suas habuerit, & ita, quando fuit censa comitum suarum nomine, hujus quoque nomine inter illas fuerit censa, seu, hujus quoque ratio fuerit habita in censu comitum Marciæ. Vide etiam Gronovium Patrem Observ. IV. 3. extr. & ibi Addenda. Dicitur autem *censeri hanc rem*, eadem ratione. qua *expleri mentem*, *moveri vultum*, *purgari bilem*, *indui aures aselli* &c. quæ Auctor infra adfert in Ellipsi præpos. κατὰ. Hæc vero documento sint, etiam Viros Doctissimos verba vere Passiva accepisse pro Deponentibus per caussam figuratæ locutionis, quam non perspiciebant, & ita nativam quoque significationem iis mutasse. Quod si id accidit hodie Viris sedulo indagantibus linguæ Latinæ vim & naturam, multo facilius id evenisse necesse est plerisque Veterum, qui nondum constituta Grammatica, eam ejusque rationem in constructionibus ignorantes, nec investigantes, simpliciter ex usu vulgi loquebantur. Unde haud dubie factum, ut hodie multa istorum, quæ dicuntur *Deponentia*, prorsus etiam videantur passivam significationem revera deposuisse, seu nihil amplius passivi tum in vulgari significatione, tum in constructione, præ se ferre. Id quod tanto factum proclivius, quod, licet propria ipsorum verborum significatio mutata videatur ex passiva in activam, eadem ta-

tamen maneat sæpe quod ad sensum. Nam eodem recidit, sive *vescor cibum* exponas per, Alor & sustentor cibo, sive per, Edo cibum. Sic *gravari matrem*, *prætoria*, idem est, sive interpreteris, Molestia affici & onerari ad conspectum matris vel prætoriorum, sive simpliciter, Fastidire matrem vel prætoria. Sed tamen ista ratione etiam Verba prorsus Passiva, & quorum Activa frequentissimo sunt in usu, *Deponentia* per Constructionem suam & significationem haberi & dici eodem jure possent. Quando Horatius ait Epist. II. 2. *ut qui Nunc Satyrum*, *nunc agrestem Cyclopa movetur*, quid hoc aliud est, quam quod alibi idem dicit *Cyclopa saltare*, quæ phrasis Activa habetur? Quare ergo *Moveri Satyrum*, non itidem activæ habebitur significationis, & ipsum illud *Moveri* Deponens? tanto magis, quia, si Passive id interpretemur, durissima statuenda est Ellipsis, *moveri* κατὰ, *secundum*, *Satyrum* vel *Cyclopa*, h. e. moveri ita, ut videaris esse Satyrus vel Cyclops, moveri motu solito Satyri vel Cyclopis. Quin hæc ipsa durities supplendi simul & interpretandi fecit, ut *Saltare Cyclopa*, Activa quoque, sed perperam, a plerisque habeatur locutio, non Neutra. Et tamen, quin *Moveri* sit etiam in hac phrasi mere Passivum, nemo, opinor, dubitabit. At si paulatim in desuetudinem abiisset Activum *Moveo*, æque ac tot alia Activa, & si phrasis hæc magis fuisset frequentata, nullum est dubium, quin & *Moveor* Deponentibus jamdudum fuisset adscriptum: æque ac multa etiam alia Verba in OR exeuntia, quorum Activa plane interciderunt, & quæ ideo non tam Passivam, quam Neutralem, videntur nunc habere significationem & Constructionem, licet Passiva tamen vere sint: veluti *Gnascor*, quod passivum est ab antiquo *Genare*, quod est a Gr. γεννάω, ut ipse id Ursinus ostendit Observ. cap. XII. p. 223. 224. Hinc Plautus Pœn. V. 4. 13. *Eo sumus gnata genere.* Et sine G, Tacitus Hist. I. 16. *Generari & nasci A Principibus*, *fortuitum*, ubi manifeste τὸ *Nasci* passivo sensu adhibetur. Vulgo tamen etiam inter Deponentia refertur, non quidem Activæ, sed Neutrius significationis. Adde his omnino, quæ Cap. seq. ad Verbum *Adversor* disputamus. Neque tamen existimo, omnia omnino Deponentia habuisse olim sua Activa in O exeuntia, & fuisse primitus Passivæ prorsus significationis. Nec enim dubito, quin multa ejus generis serius sint formata ad exemplum & instar aliorum, Deponentium speciem & usum jam habentium, atque ideo statim tunc acceperint constructionem & significationem, qualem illa priora jam habebant, vel habere credebantur. Talia putem fuisse multa ex iis maxime, quæ ab Nominibus sunt formata, & neutrali adhibentur significatione. Veluti, *Admini-*

niculor, *Argumentor*, *Calumnior*, *Hariolor*, *Morigeror*, &c. Refragatur superioribus, vel potius cavillatur ea, quæ hic disputavimus, Ursinus pag. 427. Nam quid est, nisi cavillari? quando ibi rejicit, quod dixi, *Vix dubitare me*, *Deponentia quoque*, *primitivo usu & significatione*, *sed quæ nunc nobis maximam partem lateat*, *fuisse vere passiva*, quum ipse in ead. pag. dixerit paulo ante, *Hoc affirmare licet*, *omnia in OR primitus fuisse passiva.* Quid enim aliud ego dico aut volo? qui illud semper non ex posteriore illorum verborum usu, sed ex eorum origine & *primitiva* significatione probare annitor, & probandum contendo. At ille nunc excipit, quæ *a Neutris* in O exeuntibus *sunt orta*, *quæ non possint dici absolute primitus fuisse passiva.* Quis non miretur, ab eodem Viro in eadem pagina tam contraria affirmari? Talia autem esse ait, *altercor*, *auspicor*, *cunctor*. At vellem singulorum indagasset aut exposuisset originem ac rationem. Ego in superioribus jam rationem dedi τ *Auspicari*, ut notet scilicet in auspicando occupari & versari longiore mora, quam ego originem credo multorum Deponentium ab Neutris maxime, sed & ab Activis quibusdam proprie dictis, ortorum, qualia esse videntur *Metior*, *Populor*, *Largior*, *Cavillor*, *Blandior*, *Dominor*, aliaque supra jam dicta. *Altercor* autem refero ad Mutuæ actionis Verba, de quibus itidem jam egi, At *Cunctor* ad utrumque referri potest, ut notet vel Mutuam actionem conjungendi se invicem, vel potius Hærere & morari in *cunctando*, h. e. contrahendo cunctos socios vel commilitones. Nam quin a *Cunctus*, quod pro *cojunctus* dicitur, descendat, nullum mihi est dubium. Hinc *Cunctari in bello* dicuntur, qui quasi aliquid subsidii adhuc exspectent, pugnare nondum volunt. At neque Deponentium, *quæ ab Activis transitivis fiunt*, *obscuratam seu obliteratam significationem passivam*, statui vult mecum Vir Doctiss. sed potius *immutatam & conversam in Activam.* At valde vellem scire, qui conceperit factam illam immutationem: an subito impetu & arbitratu, censet, uno temporis momento, Passiva isthæc transiisse ad Activam significationem? At quam inepta hæc foret & inconsulta affirmatio? Etenim si habuerunt primitus significationem passivam, eamque immutarunt in Activam, necessario id utique paulatim factum fuisse debuit quacunque ratione vel causa, ut ita obliterata sensim fuerit prior significatio & constructio, & tandem invaluerit nova seu activa. At qua ratione & qua tandem causa acceperint activam significationem & constructionem, id vero in singulis & omnibus commonstrare, difficile est factu, nec fieri possit, nisi explorata prius foret omnium primitiva significatio. In multis, credo, casu, vel ex abusu & errore vulgi aut ipso-

osculor te, & *basio te*? 4 Activa hæc sunt omnia natura, quocunque fine terminentur: nam quæ vocantur *Deponentia*

ipsorum Scriptorum, cujus ratio nulla nunc certe dari queat, factam esse illam immutationem. Quam enim exputabimus rationem, quare aut unde *Exsecrari* eandem acceperit significationem & constructionem, quam *Exsecrare* habuisse debuit? aut quare multa in OR exeuntia reperiantur æque & passivam olim, & activam, habuisse significationem, veluti *Comperior*, *Interpretor*, &c. Complurium, & variam, in superioribus jam dedi rationem, sed omnium investigare aut promittere neutiquam velim, ut sæpe jam dixi. Ipse Ursinus *casu abolita* Deponentium activa censet p. 426. At quo casu, incertum relinquit. Quod vero etiam a Neutrorum Impersonalibus Passivis Deponentia multa ait formata, id vero satis est ineptum. Nam pone, quia etiam *Altercare* dixerunt Veteres, hinc porro *Altercatur* dictum fuisse, pro, fit altercatio: Quis jam nexus, quæ verisimilitudo, ut inde postea, dixerint *Altercor* eodem sensu, quo antea dixerant *Alterco*, h. e. facio altercationem? Longe rectius quorundam Deponentium, & maxime verborum in OR desinentium, quæ utramque reperiuntur habuisse significationem, originem repeteremus a Græcis, quorum Verba, quæ dicuntur *Media*, ad passivam propius accedunt formam, & tamen vel utramque, vel activam potissimum, habent significationem. Sed tamen nulla in re magis, quam in Verborum conjugationibus, recesserunt a Græcis Latini: ut adeo neque inde multum elici queat.

4. *Activa hæc sunt &c.*] Quæ Auctor hic disputat, aliena prorsus sunt. Nec enim ex significatione, eaque non propria, sed per circuitum longiorem ducta & translata, constitui debet ratio Grammatica Verborum. Nec magis ex eâ in verbis in OR exeuntibus admittere debuisset Deponentia Active prorsus construenda, quam in Verbis in O desinentibus agnoscere vult Neutra, quæ non sint Activæ constructionis. Sed & supra in Adverbiis & Conjunctionibus I. 17. & 18. diserte a Grammatici cura removet Significationem vocularum. Quando autem dicimus, *Prosequor te injuria*, possunt ea quidem etiam Passive accipi & exponi, sed per circuitum quendam. Sensus enim est, Ego jungor tibi & vestigiis tuis, facienda tibi injuria. *Deponentia* vero a Grammaticis, ad translatam significationem & constructionem tantum attendentibus, dicta sunt, quia cum olim habuissent Passivam vere significationem, & ejus speciem ac terminationem retinerent, usu tamen ipso ejus significationem videbantur tandem deposuisse.

ponentia, activa omnino sunt; neque enim ideo ita dicuntur, quia sint aliud genus ab activis; sed [quia] fuerunt aliquando *Communia*, quæ simul actionem, & passionem significarent, sed quia deposuerunt passivam significationem, dicta sunt *Doponentia*, quasi dicas, *Activa deponentia.* Quum igitur in usu fuerunt verba *Communia*, nulla erant *Deponentia*, nunc quia sunt *Deponentia*, [5] nulla erunt *Communia:* quis enim nunc latine dicat; *Tu amplecteris a me*, & *tu oscularis a me;* &, *liber interpretatur a præceptore.* Quod si dicas, reperiri aliqua Participia in utraque significatione, dicam, id totum esse a me, qui assero [6] aliquando fuisse verba *Communia*, quorum vestigia remanent in aliquibus participiis. Quid, quod ex tuis Deponentibus adducam Participia passionem significantia? Ante Ciceronem multa verba fuerunt Communia; unde ipse in Officiis citat ex veteri poeta; *O domus antiqua, quam dispari domino dominaris?* Inserit & Sallustius in Jugurtha orationem C. Memmii, in qua legitur; *quidquid sine sanguine civium ulcisci nequit.* Cicero in Oratore perfecto cap. 56. dixit; *Pes enim, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria. Partitur* ibi passivum esse a *Partio*, dicendum est, non commune; quanquam mihi locus suspectus est, & fortasse legendum, *Nu-*

5. *Nulla erunt communia*] At Vide Voss. Anal. III. 5. & 6. ubi & videbis exempla & *amplecti* & *interpretari* in sensu passivo. Et adde Gellium XV. 13. Sed tamen vel sic suspecta mihi pleraque, ut ex imperitia vel negligentia Scriptorum orta, quum insuper hæc significatio Deponentium plane passiva, sit rarissima, & vix, extra Participia, apud unum alterumve Scriptorem reperiatur. Sed excusabunt hæc forsan Grammatici exemplo Mediorum apud Græcos. Nonnulla etiam explicatione commoda juvari poterunt. Vide me ad Caput sequens, & Verbum *Potior.*

6. *Aliquando fuisse Verba Communia*] Non hæc est ratio participiorum, quæ in utraque, activa & passiva, significatione reperiuntur, sed quod ipsa illa Participia Præterita, Veluti *Amatus* &c. quæ Auctor hic intelligit, olim utriusque revera fuerint, & potissimum Activæ, significationis. Vide me supra ad I. 15. pag. 134. &c.

Numeros partitur, id eſt, dividit. Itaque jam conſtat, omnia verba aut eſſe Activa, aut Paſſiva, ut ex Ariſtotele comprobavimus. Unde falſum eſt & illud, quod ex Categoriis Dialectici diſputant, *inter agere & pati medium eſſe jacere*, *ſtare*, *& ſitum eſſe*; nam ſi jacet, aut ſedet, aut ſitus eſt, aliquid agit: ſedet enim ſeſſionem, & ſtat ſtationem. [At Vide Notas in ſuperioribus.] Ego enim illas Categorias, ſive Prædicamenta, Ariſtotelis non eſſe, multis argumentis poſſum comprobare. Multo minus illa ferenda ſunt apud Philoſophos & Theologos tritiſſima, *de actionibus permanentibus*, *& tranſeuntibus*; nam ſi actio eſt, aliquid agit.

Turpiter lapſi multis modis Grammatici, qui verba, ſeu activa, ſeu neutra, ſive deponentia, in Species partiti ſunt. Primo quia *Species* in grammatica non id, quod tu fingis, ſignificant, ſed id quod lib. 1. cap. 3. ſignificavimus. Deinde nemo eſt, qui non videat, verba primæ *Speciei*, ſive *ordinem* vocare malis, eſſe etiam vel ſextæ vel quartæ, & aliarum etiam eſſe poſſe; nam *amo te*, dicimus; & *inſania eſt amare tanti*; & *id amo te*; & *ecquid nos amas de fidicina iſtac*; *& ubi ſunt qui amant a Lenone*, apud Plautum. Itaque ſi omnia verba ſunt diverſarum Specierum, quid opus eſt his Speciebus, id eſt tricis, & fallaciis? Dicam clarius, ſi omnia verba ſunt omnium ordinum, aut ſi nullum verbum in his ordinibus habet propriam ſedem, ita ut in aliam tranſire non poſſit, manifeſta inſania eſt iis Speciebus puerorum ingenia diſtorquere. Poſtremo in hoc maxime peccatur, quod etiamſi verum ſit, verba primæ claſſis regere accuſativum, quiſnam ſit ille accuſativus, ignoratur: quid enim eſt apud Latinos; *Fœmina reponit genus*, aut *mas reponit genus*, nullo monſtrante? Aut quis unquam dixit, *ego amo Deum*, & *Deus amatur a me?* [7] num etiam dices, *facio orationem*; & *do tibi damnum*,

7. *Num etiam dices*] Nullam mihi conſtare cauſam, quare non recte dici queat, *ego amo Deum*, ſupra ad pag. 9. & 10. ſum teſtatus,

mnum, & multa hujusmodi. Ex optimis scriptoribus hæc discenda sunt, non ex arte grammatica: nec grammatica docet latine loqui, sed Latinum sermonem ad Artem refert, ut tu postea ex latina imitatione latine loqui discas. Quum igitur, secluso verbo Substantivo, omnia verba sint aut Activa aut Passiva, intelligendum est, Activa omnia vel in varios transire accusativos; ut, *facere verba*, *fidem*, *finem:* vel in unicum tantum, id est, in suum; ut, *vivere vitam; mori mortem; egere egestatem; furere furorem.* De quibus Ruffianus Rhetor. lib. 2. pag. 35. sic ait; *Figura per pleonasmum; ut*, Mortem occumbere, *&* obire diem; *&* vivere vitam, *&* pugnare pugnam; *&* ire iter. In quibus sive addas, sive tollas accusativum, idem manet sensus, & totidem virtute vocabula enarrantur. Idem enim est, *Vivo* & *Vivo vitam:* idem, *Careo pecuniarum*, & *Careo caritatem pecuniarum:* idem est, *Egeo medici*, & *Egeo egestatem medici.* Unde enim esset in passiva, *Egetur*, *Sedetur*, *Statur*, nisi active diceretur, *egeo egestatem*, *sedeo sessionem*, *sto statum*, sive *stationem?* Sed jam nobis objicies, cur hos accusativos non invenimus? [8] quia vitium esset apponere,

tus. Quin diserte ita Plautus Pœnulo I. 2. 70. *Deos quoque edepol & AMO & Metuo.* & Seneca Epist. 47. *Id Dominis parum esse, quod Deo satis est, qui colitur & Amatur.* Similiter *facio orationem*, sensu *componendi*, quidni ferri æque possit? ac dicitur *facio apologum*, h. e. comminiscor, apud Plaut. Sticho IV. 1. 64. Et sic apud Cic. de Sen. cap. 7. *Sophocles ad summam senectutem tragœdias fecit.* Petron. *Poëma*, Et, *mortuo Epigramma facere.* Porro phrasin *damni dandi* confirmat utique celebris illa locutio in Lege Aquilia, *Damni injuria dati.* Sed & sic Terent. Andr. I. 1. 116. *Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum.*

8. *Quia Vitium esset apponere*] An ergo Vitium ex natura artis proficiscitur? aut an ars postulat sibi apponi, quod Vitium est? denique an ars linguæ & ratio ac vis loquendi flagitat adhiberi & apponi, quod adeo nihil addit ad sensum, ut Vitium quoque sit illud apponi? Ratio autem istorum Impersonalium Passivorum *Egetur* &c. nequaquam supponit Accusativum Activis addendum, sed

re, vel saltem archaismus: nam olim frequens erat, *nocere noxam; servire servitutem;* nunc nisi addendum sit adjectivum, pleonasmus erit: ut enim supervacuum est dicere, *Gaudemus gaudium*, ita necessario dicemus; *Tuum* vel *alienum gaudium gaudebimus; hunc furere furorem; consimilem ludere ludum.* Et Græcis quidem, ut inquit Budæus in Commentariis, familiare est, omnibus verbis seu transitivis, seu absolutis, seu passivis, seu deponentibus, nomina substantiva ab eisdem deducta in accusativo casu subjicere.

Illud porro non est leviter advertendum, verba, quæ uni tantum accusativo deserviunt, ut, *Vivo*, *Dormio*, posse multos alios recipere, dummodo per translationem idem significent, quod proprius accusativus: Recte enim dicas de aliquo avaro; [9] *Vivit Pecunias*, id est, tota illius vita nihil aliud est, quam meræ pecuniæ. Virg. *Corydon* [10] *ardebat Alexin*, id est, ardor, quem ardebat

sed e contrario formantur illa ab Activis Absolutis sine Accusativo; atque adeo vel nullum plane habent Suppositum, veluti illa, quæ a Neutris, *Egeo*, *Sedeo*, *Sto* &c. formantur, vel in medio & incerto relinquunt, ut faciunt, quæ a Veris Activis oriuntur. Nam ut dicitur absolute, *Qui amant a Lenone*, Et, *Omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt*, sine Accusativo vel Objecto certo amandi, sic in Passivo æque absolute dicitur, *Amatur*, sine ullo itidem Objecto vel Nominativo. Sed satis isthæc omnia refutavimus in principio hujus Capitis, vide pag. 275. &c.

9. *Vivit pecunias*] Haud putem, quenquam ita locutum. Certe quod ex Cic. Fam. XIII. adfert mox Noster, alienissimum est, ut patebit ex loco tantum inspecto, qui ita se habet. *Est enim in eo cum virtus, tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus.* Manifestum est, τὸ *vivimus* non referri ad *studia*, sed ad *quibus.*

10. *Ardebat Alexin*] Sic Gell. VII. 8. *Delphini pueros forma liberali miris & humanis modis arserunt.* Ceterum hic Accusativus per Ellipsin præpos. κατὰ omnino explicandus. Vide ipsum Sanctium cap. seq. in Voce *Doleo*, & *Pereo*. Et simile prorsus est, quod apud Comicos passim occurrit *deperire aliquem.* Plaut. Amph. I. 3. 19. *Te efflictim deperit.* Terent. Heaut. III. 2. 15. *Minime miror, Clinia hanc si deperit*, h. e. si propter hanc, & ad

debat Corydon, erat Alexis, „[erat Ignis, quo con„flagrabat Corydon.] In ſacris aptiſſime dictum eſt; *Terra germinet Salvatorem.* Sic dicimus; *Somniat theſaurum.* Cic. lib. 13. epiſt. 28. *Tum ſtudia illa, quibus ante delectabamur, nunc etiam vivimus.* Adrianus Turnebus lib. 10. cap. 1. Adverſariorum, ſuper illud Perſii; *Iratum Eupolidem prægrandi cum ſene palles. Audacter*, inquit, *dictum eſt*, Pallere Eupolidem; *ut ſi diceret*, pallere pallorem, *quod eſt, qui palles, quod tam impenſe illis poëtis operam impenderes, ut decolorem contraxeris inſano labore vultum.* Hæc ille. Similia ſunt; *Alios ſuſpirat amores;* 11 *Crepat ſulcos, & vineta.* de quibus ſuis locis. Advertendum inſuper, accuſativum cognatum, qui eſt in verbis ſimplicibus, poſſe etiam in compoſitis ſubintelligi; ut, *obiit*, *interiit*, *periit*, ſcilicet, *viam*, vel *iter.*

ad hujus deſiderium, prorſus perit amore. Ita enim Suetonius Veſp. 22. *quaſi amore ſui deperiret.* Similiter expono *Pallere Eupoliden* h. e. pallere propter & ad lectionem Eupolidis, vel forſan, ſedulam declarare lectionem Eupolidis pallendo, ſeu pallore ex ea contracto, ut nonnulla mox explicabimus.

11. *Crepat ſulcos & vineta*] Heic eſt Ellipſis, non tam in conſtructione, quam in ſenſu. Nam revera Accuſativi hi proxime reguntur a Verbo, ſed quod interpretandum cum Ellipſi *τοῦ dicere, memorare:* Atque adeo *crepare ſulcos* eſt, cum crepitu memorare & jactare. Sic Plaut. Mil. III. 1. 57. *Neque publicas res clamo, neque leges crepo.* Salluſt. Or. I. ad Cæſarem, *quæ in Sullam increpabantur.* Terent. Eun. V. 1. 14. *Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?* Liv. I. 17. *Fremere plebs multiplicatam ſervitutem.* Sall. Jug. 104. *Poſtquam erraſſe Regem, & Jugurthæ ſcelere lapſum, deprecati ſunt.* Sic *excuſare morbum* &c. h. e. in excuſando allegare. Ita vero Tacit. An. V. 2. *Magnitudinem negotiorum excuſavit.* Et hinc Plaut. Aſin. III. 1. 31. *Excuſatio inopiæ.* Sic ferme & Græci. Ælianus Var. Hiſt. X. 1. ἐδικαιολογήσατο, πατέρα μὲν Ὀλυμπιονίκην ἔχειν, &c. *in defendendo dixit, patrem ſe habere* &c. Vide plura ad Cap. ſeq. & Verbum *Æſtuo.*

CAP. III.

Enumerantur ordine Activa multa, quæ hactenus credita sunt Neutra, Impersonalia, vel Deponentia.

QUoniam ex Aristotele citavimus, omnem motum aut actionem aut passionem esse, nihilque medium, quod Neutrum possit vere appellari, consentaneum erit, verba *Neutra* rejicere, quibus videlicet, id, quod non est in rerum natura, velint Grammatici nuncupari. Ratio illorum, si ratio ea dicenda est, sic habet; Videmus verbum *Amo* significare actionem, & verbum *Amor* passionem: Sed verbum *Sedeo* in medio amborum est; quia nec actionem, nec passionem, significat. Sed falluntur, qui hæc comminiscuntur; nam si verum scrutari velint, invenient profecto activa omnia in duplici constituta differentia: quædam enim uni tantum accusativo junguntur: ut, *vivo*, *sedeo*, *dormio*: quædam variis accusativis; ut, *amo*, *amplector*, *judico*. In illis [1] non apponitur accusativus, quia certissimus; in his apponitur, quia incertus. Unde illa, quæ tu vocas *Absoluta*, vera & prima sunt activa, & in primo loco activorum collocanda. Itaque *sedeo*, [2] magis activum est, quam *amo*, aut *percutio*: Aristoteles enim, & Cicero

1. *Non apponitur Acc.*] Nec apponi opus, quia nihil significabit, etiamsi apponatur. Ceterum de his, quæ Auctor denuo hic affirmat, vide quæ ad superius caput jam notavimus, & ad hoc ipsum mox notabimus.

2. *Magis activum est*] Immo revera longe minus, quia non habet patientem, in quem exserat actionem suam; quum tamen secundum Aristotelem & ipsum Sanctium in omni actione vera & justa esse debeat, quum illud, quod agit, tum, quod patitur. *Activa* tamen etiam dicuntur, & dici possunt, Neutra Verba, quia speciem quandam Actionis in se absolutæ notant. At reliqua, quæ Sanctius dicit *imperfectum sensum relinquere*, vere sunt Activa, & ideo requirunt Accusativum patientem, in quem vera illa Actio se exserat, nisi Objectum relinquant in incerto. Vide supra ad pag. 273. &c. & p. 276.

cero in Topicis hanc regulam nobis tradunt; *Quæ se ipsis contenta sunt, meliora sunt, quam quæ egent aliis.* Et vero, quum dicis, *Petrus sedet, dormit, jocatur*, in quolibet horum sensum absolvisti, ita ut nihil desiderari videatur; at quum dicis, *Petrus fregit, percussit, vidit*, imperfectum sensum reliquisti; propterea quod manca illa verba sunt sine accusativi appositione.

Nunc ad verba enumeranda me converto, quæ Falso Neutra putantur; in quibus illud velim mihi concedi, quod superius (Cap. 2) probatum est, satis mihi esse ad probandum, verbum aliquod esse activum, si in passiva [At Vide supra ad Cap. 2. & mox ad verbum *Ambulare.*] testimonia citentur, etiam illorum, quæ dicuntur ab istis Impersonalia; ut, *caletur, egetur, curritur, peccatur:* nam si, ut jam diximus, impersonalia illa ficta in passiva nulla sunt, hæ voces, *egetur, caletur*, activum verbum satis superque demonstrabunt; ut, *egetur*, subaudi *egestas; egeo egestatem.* Ubicunque item participium in *Dus, da, dum*, reperitur, sive solum in *Dum*, sive cum substantivo, semper denotat verbum activum; ut, [3] *serviendum est*, subaudi *servire; micandum est*, sub. *micare*; *bibendum est*, subaudi *bibere.*

Abeo, vide *Eo.*

„[[4] *Abhorreo.* Cicero; *Omnes illum abhorrent, & a-* „*spernantur.* Dictys lib. 2. *Exemplum ejuscemodi abhor-* „*rentes;* & lib. 4. *Parum abhorrens famam.*]

Ab-

3. *Serviendum est*] Nomina hæc sunt Adjectiva, quæ nihil ex Verbo habent, nisi adsignificationem aliquam Temporis, unde *Participia* dicuntur. Et proinde nihil hinc colligi potest de natura verborum, & Ellipsi in iis usitata, cum in hisce nominibus plerumque intelligatur *Negotium*, vel Impersonalis sint constructionis. Vide infra ad cap. 8.

4. *Abhorreo*] Hoc Verbum non magis regit vi sua Accusativum, quam *Aversor, Abominor*, aut ipsum *Horreo, Trepido, Stupeo* &c. Quibus appositus Accusativus explicandus est per Ellipsin Præpositionis. Eadem est ratio Constructionis in Verbis compluribus, quæ sequuntur apud Sanctium. Vide quæ notavi ad *Ambulare viam*, in extremo.

Abnuo, Salust. Jugurth. *Hic milites fessos itineris magnitudine, & jam abnuentes omnia.* „[Sicut Catull. *O-* „*mnia omnibus annuit.*] [Intelligitur ante hosce Accusativos Præpositio.]

Abstineo, Nebrissensis esse activum fatetur; sed quum Horatius dixit, *Abstineto irarum, calidæque rixæ*, neutrum esse arbitratur, sed male. vide lib. IV. cap. 12. de *Hellenismo*. *Abstine maledictis*, vel *a maledictis*, neutrum multi arbitrantur: sed deest accusativus *Se*, „[vel „*Manum*, vel quid aliud.] Brutus ad Atticum; *ut se maledictis non abstineat.* „[Liv. 8. *Alexandrum Romano* „*bello fortuna abstinuit.* Plaut. Persa. *Quasi lippo oculo,* „*me herus manum abstinere haut quit, quin mihi imperet, quin me suis negotiis præfulciat.*]

Abutor, Philip. Beroaldus ad Sueton. *Dicimus*, inquit, *abutor hanc rem, & hac re.* Terent. *Nam in prologis scribundis operam abutitur.* Cato rustic. *Donec omnem caseum cum melle abusus fuerit.* Plaut. Bacch. *Nos aurum abusos:* idem; *Nam hoc argentum alibi abutar:* idem Trinummo, *Qui abusus sum tantam rem patriam.* Vide *Utor.* Quum dicimus *abutor hac re*, [5] deest τὸ *abuti*, vel *usum.*

„[*Accedo*, Subaudi, *accedere*, sive *accessum*. Cicero „2. Tusc. cap. 16. *Saucii opplent porticus liberorum Æ-* „*sculapii, non potest accedi.*] [At vide Me infra ad Verba, „*Adeo, Cedo.*]

Accidit, *Accido* fere idem est quod *cado*, & sicut in *Cado* intelligitur τὸ *cadere*, sic in *accido*, Tac. *Accidit ad genua illius*, subaudi *se*, vel *casum*. [At vide me infra ad Verbum *Cado.*]

Adeo

5. *Deest τὸ abuti*] Immo vero ejusmodi nihil deest, cum talia sint vere passiva, neque requirant Accusativum, sicuti supra ostendi ad pag. 283. & 284. agens de Deponentibus. Quando autem apponitur Accusativus, explicandus is est per Ellipsin Præpositionis, eodem modo, quo explicatur junctus hisce Verbis Ablativus. Vide mox ad V. *Adversari* in extr.

Adeo domum, vel *ad domum*, neutrum putant, [6] tu semper activum putato: nam dicimus, *adeo urbem*, & *urbs*

6. *Tu semper Activum putato*] Nihil falsius. Si alterutrum dicendum, Neutrum potius semper, quam Activum, putaverim. Neque obstant exempla a Sanctio allata, in quibus quasi ab Activo accusativum regente formata occurrunt Passiva cum suo supposito, quasi Accusativus in Nominativum esset mutatus. Nam talia reperiuntur multa, ab aliis etiam Neutris in Passivam formam translata. Sic Cæsar B. Gall. V. 18. *quod flumen uno omnino loco pedibus transiri potest.* At *transire flumen* dicitur pro, *transire trans flumen.* Vide & mox plura ad verbum *Æstuare* & *Ambulare.* Illud vero ex hisce Passivis discimus, Veteres Scriptores non semper attendisse ad originem & veram phrasium naturam, sed arripuisse usum non satis semper intellectum, & ex eo alias porro formasse constructiones, a Verbi natura prorsus alienas. Scilicet, quum sæpe reperissent ab aliis ante se dictum, *adire aliquem*, &c. fecerunt inde *aditur aliquis*, licet ipsum Verbum *Adeo* naturâ suâ sit Neutrum, nec dictum fuerit primitus *adire aliquem*, nisi per Ellipsin pro *adire ad aliquem.* Id vero negat Ursinus Tom. 2. pag. 274. censens Accusativum hunc regi a Præpositione ipsa, quæ est cum Verbo composita, & quæ in ea compositione retineat suam vim. At inane hoc esse, liquet manifeste prorsus ex eo, quod idem casus jungitur etiam Verbis cum tali compositis Præpositione, quæ non Accusativum, sed Ablativum regit, veluti *Abnuere*, *Abolere*, *Convenire*, *Consulere*, *Excedere*, *Evadere*, *Prævenire*, *Præire*, *Prædicere*, *Proferre*, *Producere*, *Promovere.* Hæc omnia, & complura alia, Accusativum admittunt, quædam semper, quædam sæpissime, loco istius Casus, quem Præpositio, cum Verbis composita, ceteroqui regit. Deinde vero perpetuum hoc est ipsius Ursini, ut exemplis plenioris locutionis prolatis probet Ellipsin & ejus supplendæ rationem, ac rejiciat, si, quod statuitur ejus supplementum, nullo reperiatur loco expressum. At hic frequentissimum est apud Auctores illud *Adire aliquem* supplementum. Non modo enim Terentius minimum quater dicit, *Adeo ad eum*, *adibo ad precatorem* &c. Sed & Plautus Aulul. IV. 10. 16. & Livius I. 4. *Nec adiri usquam ad justi cursum amnis poterat.* Corn. Nepos in Themist. cap. 7. *ad magistratus adire noluit*; ubi vide Gebhardum, plura ex Nepote proferentem. Cicero Famil. III. 7. *Cum esset ad me aditum ab iis.* XI. 16. *Qui intempestive ad nos adeunt.* VI. 13. *Aditus ad eum difficiliores fuerunt.* Sed putidum foret, exempla locutionis tam frequentis plura velle adferre. Denique eadem

urbs aditur, & *adeo ad urbem*, ſubaudi *viam*, vel *iter*: Tacit. *Oceanus navibus aditur.* Livius; *Libri per Duumviros ſacrorum aditi.* Ovid. 6. Faſtorum; *Sacra vir intrabo non adeunda viro.* Cic. *Illa pericula adeuntur in præliis.* Columella, *Sed granaria ſcalis adeantur.*

Adolere Verbenas, nemo activum eſſe negabit; at vero pro *creſcere* contendunt eſſe neutrum: ſed dicimus, *adolevit ætatem*, & *ad ætatem* ſubaudi *ſe*: hinc ſæpe *adulta ætas*, *adultus autumnus*, *adulta vitia.* vide Nonium, & noſtra Paradoxa in *Euphemiſmo.* *Adoleſcit*, inquit Feſtus Pompejus, *ab Oleſco, id eſt, creſco, venit:* ſic enim legi debet; *unde fiunt Adultus, Adoleſcens, Altare, quod in illo ignis excreſcat.* *Adoleſcit puer*, ſubaudi *ſe*, vel τὸ *adolere.* [Vide Me infra IV. 14.]

„[*Adſcendere navem.* Dictys lib. 2. *Adſcenſis navi-*
„*bus, ventos nacti ex ſententia, paucis diebus ad Trojam per-*
„*venere:* & lib. 3. *Adſcenſis curribus bellum ineunt.*]

Adulor tibi, & *adulor te*, dicimus; [7] ſed in illis ſuppri-

dem eſt ratio Verborum cum Præpos. A, Ab, & E, Ex, compoſitorum, & Ablativum modo cum repetita Præpoſitione, modo ſine ea ſibi adſciſcentium. Terent. Eun. IV. 7. 21. *Nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.* Et ſic alibi paſſim, immo vix aliter. Si quando tamen aliter occurrit, quis dubitet intelligi præpoſitionem. Eun. IV. 3. 19. *aliquid domo abeuntem abſtuliſſe.* Sic *Abire Magiſtratu*, *Româ* &c. Sed & ſimiliter, *Nihil glorioſum ex ore ejus exiit* apud Nepotem in Timol. cap. 1. & ſic alibi, & apud alios: at Ellipſin habemus in notiſſimo illo Lucani, *exeat aula, qui volet eſſe pius.* Satis, niſi fallor, patet ex his inconſulta Cl. Urſini affirmatio, qua non tantum negat Ellipſin in hac Phraſi, ſed etiam hoc Verbum, & ſimilia per naturam ſuam Neutra, *vi præpoſitionis facta* tradit *vere Activa*, qua de re agemus etiam in ſequentibus.

7. *Sed in illis ſupprimitur &c.*] Cum incertiſſima ſit hujus verbi origo, & proinde etiam primitiva ejus ſignificatio, nihil certi poſſumus ſtatuere de nativa ejus conſtructione. Crediderim tamen, Verba *Adulo* & *Adulor* fuiſſe prorſus Neutralia, & notaſſe primitus, vel ad *aulam* agere & hærere propter aliquem, cui blandiaris: vel ad *ollam* hærere, & expetere cibum; quamvis neque rejiculam putem Turnebi ſententiam, a Græco ὐρὰ, ſau-

primitur cognatus accusativus; ut apud Græcos δουλεύειν δουλείαν; „[quomodo Catullus *Basiare basia*. Plaut. *Vovere votum*, *Vomere vomitum*, *Turbare turbas*, *Ludere ludum*, *Jurare jurandum*.] Tacitus lib. 16. *Ne codicillis quidem Neronem, aut Tigellinum, aut quem aliorum præpotentium adulatus est*: idem lib. 16. *At nunc colimus externos, & adulamur*. Columella lib. 7. cap. 12. *Furem adulantur*. Cicero *Adulari fortunam alterius* dixit 2. Divin. *Adulo* etiam dixerunt veteres. Cicero 2. Tuscul. ex poëta veteri, *Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem*. Valerius Max. *Si Dionysium non adulares, ista non esses*. Lucret. *Gannitu vocis adulant*. Hinc videtur Cicero traxisse passivum, Officior. 1. *Cavendum*, inquit, *est ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos sinamus*. Valer. Maxim. *Tribunus militum adulandus erat*: idem lib. & cap. 3. *Cujus clementiam non adulatus Mucius*: idem lib. 4. *Ephæstionem more Persarum adulata*.

Adversor, id est, Versor ad, vel verto me tibi. Et ut *Verto* sæpe reticet accusativum *Se*, ut, *In glaciem vertere lacunæ*: sic *adversor* [s] reticet etiam accusativum; ut, ad-

cauda, ea derivantis, quum R & L permutari inter se soleant, & *adulationem* canibus maxime propriam dicat Nonius. Verba autem Ciceronis, in quibus prorsus passive τὸ *Adulari* creditur adhibitum, aliter exposuerim & construxerim. Nempe, *ne Assentatoribus patefaciamus aures, nec* Eos (assentatores) *adulari nos sinamus*. Frequens enim est illa Accusativi ante Infinitum Ellipsis. Cæsar B. Gall. II. 15. *nullum aditum esse ad eos mercatoribus*: *nihil pati* scil. Eos *vini inferri*. Sed & in Valerio Max. IV. 3. 4. ext. legitur, *Si Dionysium adulare velles*. Ceterum cognatus ille Accusativus, de quo jam egimus ad Caput Superius init. & mox iterum aliquid dicemus ad vocem *Æstuo*, neutiquam requiritur, nedum in verbis in OR exeuntibus.

8. *Reticet etiam Accusativum*] Minime gentium. *Adversari* revera est passivum, æque ac *Versari*, quod significat aliquo in loco se movere, & vertere prorsum rursum. Sic ergo & *adversari alicui* est Sese advertere adversus aliquem: qua ratione æque dici posset *adversari aliquem*. Certe eo modo se res habet in ipso Activo. veluti, quum legimus apud Ter. Eun. II. 3. 51. *Illa sese interea adverterat in hanc nostram plateam*. Quin vulgo dicimus

adversari animo, libidini, sententiæ. Tacitus lib. 1. expressit

cimus *animum advertere*, & contracte *animadvertere, aliquid;* Sensus enim est, animum advertere ad aliquid, vel forsan aliquid advertere ad animum. Cæsar B. Gall. I. 24. *Postquam id animum advertit.* Terent. prol. Andr. *Nunc quam rem vitio dent, animum advertite.* Sed tamen in sequentibus Taciti locis plerique eruditorum interpretum partim jam ediderunt, partim edendum censuerunt etiam ex MStis, *aversari*, cujus eadem est constructionis ratio. Nam *Deos facinora sua aversari*, sicuti editur, est idem, quod, Deos se avertere, seu averti, ad conspectum suorum facinorum. Atque hæc haud dubie præcipua est origo verborum, quæ *Deponentia* appellantur, quæque olim vera fuerunt Passiva. Nam quoniam illa Passiva idem prorsus significabant, quod Activa tunc, quum ea reciprocum pronomen quidem requirunt, sed perpetua pene Ellipsi omittunt, & ideo Neutrorum speciem præferunt, hinc casu (nam casus in formandis locutionibus vel maxime valet) sæpe factum, ut illa Activa in desuetudinem abierint, & sola eorum Passiva in usu manserint, atque ita tandem pro Deponentibus passivam significationem jam habeantur. Patet id inprimis ex verbo *Vertere*, & derivatis inde. Frequens illius Simplicis & Activi usus est in sensu Neutrali, qui idem cum Passivo; id quod fit per Ellipsin Accusativi reciproci. Nam vulgatum illud, *quod bene vertat*, scil *se*, idem revera est, quod ad sensum, ac si diceres, *vertatur.* Formatur inde *versari*, quod sensum eundem exhibet, quem *versare se*, ut adeo, qui *versatur* aliquo in loco, is ex verbi vera & primitiva significatione, sese versare, seu ipse a se istic versari ultro citroque, dicatur. Clarius hoc etiam liquet ex Compositis *Revertere* & *Reverti.* Nam utrumque in usu est, licet alterum altero frequentius; & idem prorsus significat, sed tamen alterum revera est Activum, & intelligitur in eo sæpius memoratum Pronomen, alterum vere Passivum. Eadem est ratio τῶν *Misereo* & *Misereor*, (Vide ad II. 3. N. 5. p. 168.) *Regredio* & *Regredior*, (Vide infra hoc Capite ad Verbum *Regredior*) *Læto*, *Lætor*, *Delecto*, (Vide Plautum Merc. III. 2. 5.) *Delector*, *Pasco*, *Pascor*, quod postremum eodem modo ac sensu dicitur, quo *Vescor*, de quo ad superius Caput egi. Tum τῶν *Proficisco*, h. e. porro me facio, seu facesso, & *proficiscor*: *Potio*, & *potior*, de quibus vide infra ad Verbum *Potior*: *Reminisco*, h. e. in memoriam mihi redigo, & *Reminiscor*, multorumque haud dubie aliorum, (Vide omnino Priscianum lib. 8. p. 797. & 799.) sed in quibus omnibus id tamen hodie non ita facile demonstrari potest, quoniam primitiva eorum significatio usu est ob-

pressit accusativum; *Sua facinora adversari deos lamentatur:* obliterata, & proinde nobis jam latet. Eadem ratione e contrario sæpe sola etiam Activa, in solo pene Neutrali, seu Passivo isto sensu, per Ellipsin reciproci pronominis, manserunt in usu, atque ita simul Passivorum usui prorsus abolendo causam dederunt. Talia sunt *Deficio*, *Proficio*, *Sufficio*, *Emergo*, *Degenero*, *Nubo*, *Excello*, *Surgo*, *Facesso*, *Propinquo*, *Vergo*, *Migro*, *Penetro*, *Subsisto*, *Trajicio*, &c. quæ minime sunt Neutra, sed plane Activa, quorum accusativus est Pronominis Reciproci. Vide & supra ad Cap. 2. & infra ad Lib. IV. cap. 3. circa finem. Interim neutiquam diffiteor, huic analogicæ observationi de verbis Deponentibus sæpe quam maxime contrarium deprehendi usum Linguæ; etiam in illis ipsis Verbis modo a me memoratis, in quibus ceteroqui nullus videtur esse hæsitationi locus. Cum dicimus, *Equus pascitur* sive *herbis* sive *herbas*, requirit omnino Analogia, ut id exponatur hoc modo, *equus pascit se herbis* seu *κατὰ herbas*, vel etiam *pascitur a Domino herbis* &c. Nam Domini proprie dicuntur *pascere* armenta. Unde Cato rogatus, *quid maxime expediret in re familiari*, *respondit*, *Bene pascere*, apud Cicer. de off. II. 25. Nempe *pascere* proprie notat alere, a Gr. *πάω*. Hinc Virgil. Georg. II. 189. de campo, *qui silicem curvis invisam pascit aratris*. Sed & *pascere* quasi neutraliter cum intellectu reciproci pronominis esse adhibitum olim, patet ex Sueton. Tib. 2. *Non pascentibus pullis*, h. e. cum non pascerent se, seu non pascerentur pulli. Constat autem ex his, *τὸ pasci* vere & natura sua significationis esse Passivæ. Ejus tamen compositum, *Depasci*, videri potest ab ipsis Veteribus ita usurpatum, ac si vere esset Activum, a quo proxime regatur Accusativus, in quem actio exseritur. Ut, quum Virgilius ait de Serpente filiolos Laocoontis devorante, *miseros morsu depascitur artus*, quis dubitet, quin vere activa significatio a Virgilio data sit huic verbo, scil. mandendo & vorando consumendi artus. Similiter in Georgicis, *atque artus depascitur arida febris*. Sed Catachresis hæc est, quæ sæpe vocabula usurpat alio in sensu & constructione, quam postulabat analogia & origo, seu primitiva eorum significatio. Nec mirum, quum Scriptores debeant obtemperare usui, si pervulgatus est, usus autem sit penes vulgus. Quia vero imperitum, & harum rerum negligens est vulgus, sæpe ille usus, a vulgo ortus, est potius *abusus*, h. e. *κατάχρησις*. Quin immo similis abusus significationis etiam in Activo hujus verbi reperitur apud Virgil. Georg. I. 112. *Luxuriem segetum tenera depascit in herba*. At vero recte loquendo animalia pascunt se cibo

tur: & lib. 17. *Sed ambitionem ſcriptoris facile adverſeris:* ibidem; *Vidiſtis deos infauſtam adoptionem adverſantes.*

Æſtuo. Statius, *Piſæumque domus non* [9] *æſtuat annum.*

An-

bo ſuo, non vero paſcunt, & proinde nec depaſcunt, cibum. Sed tamen quia in paſcendo, herbas morſu demetunt, hinc *depaſcere* pro demetere, vel paſcendo ſe, ſegetes abſumere, abuſu quodam ſignificationis poſuit non modo Virgilius, ſed & Cicero aliique. Ex his vero manifeſtum, ex erroribus vulgi, & abuſu linguæ, ſignificationes ſæpe mutatas, & ita tandem factum, ut data videatur formæ paſſivæ ſignificatio Activa, licet, ſi ad primum phraſeos & conſtructionis uſum recurras, paſſiva haud dubie fuerit. Nam ipſum illud, *miſeros depaſcitur artus*, & *artus depaſcitur febris*, ſecundum naturam Grammatices, & ſignificationis primitivæ analogiam, ita exponi poteſt ac debet, paſcitur artubus illis, uſque dum nihil amplius ex iis ſuperſit. Plane ut Simplex *Paſci* apud Virgilium Georg. III. 314. de Capris, *Paſcuntur vero ſylvas & ſumma Lycei, Horrenteſque rubos, & amantes ardua dumos.* Sic porro *Abuti aliquam rem* idem fere eſt multis in locis, quod abſumere eam. Sed ſicuti *abſumere* proprie notat aliquid ſumere, uſque dum nihil ejus ſuperſit, ſic *abuti aliquam rem* eſt uti & juvari eâ, uſque dum res plane ſit conſumpta vel in nihilum redacta. Plaut. Pœn. V. 4. 29. *jam diu edepol ſapientiam tuam abuſa eſt hæc quidem: nunc hinc ſapit*, h. e. ſapientiam, quam abs te habuit, conſumpſit jamdiu, nunc ſapientiam, quam habet, habet a me. Vide & ſupra ad Cap. 2. pag. 284. & paulo ante ad Verbum *Abutor.*

9. *Æſtuat annum*] Interpretare, *æſtuando exhibet annum Piſæum.* Sic enim ſæpe loquebantur Veteres, ut in Accuſativo verbis addito efferrent id, quod Actione iſtius Verbi quaſi exhibetur, ſeu effectum præſtatur. Qua ratione factum, ut verba vere Neutra acceperint aliquando conſtructionem & ſignificationem ferme Activam. In hunc cenſum referenda, quæ ſequuntur. Propert. lib. 2. el. ult. *Lynceus ipſe meus ſeros inſanit amores*, h. e. exhibet inſaniendo ſeros amores, atque ita inſaniæ ejus materia & effectum ſunt ſeri illi amores. Perſius I. 25. *Quum ſapimus patruos*, h. e. quum ſapientia noſtra exprimimus ſapientiam illam & ſeveritatem, qua patrui utuntur adverſus fratrum filios. Juven. *Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt*, h. e. vita ſua exhibent ſpeciem Bacchanalium. Sic Ovidius, *Carmina ſaltantur*; Horat. *Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa, rogabat.* Plane uti Sueton. Ner. 54. *Saltare Virgilii Turnum.* Quid aliud enim hæc ſignificare queunt, quam ſaltando exhibere

&

Annotat Turneb. lib. 5. cap. 3. & lib. 21. cap. 8. *Papinius*, & agere personam Turni, Cyclopis, &c? Sed tamen origo harum locutionum fuit Elliptica. Nam *saltare Cyclopa* dicitur utique eadem prorsus ratione & sensu, qua *moveri Cyclopa*, de qua Phrasi superiori in capite jam egimus pag. 286. Jam vero sicuti Hæc certissime est Elliptica, & necessario per ellipsin explicanda, sic & Illa eodem prorsus modo formata fuit primitus, & accipienda etiamnum foret, ut Neutralis, nisi Usu ipso ad naturam seu originem locutionum non satis attendente, deflexa fuisset in speciem Activæ, quæ species probatur potissimum ex Passiva Ovidii locutione, *Carmina Saltantur.* Similiter vero exponere possumus, *Olet unguentum*, *spirat Deam*, *anhelat ex imo pectore crudelitatem*, *sonat vitium percussa maligne fidelia*, h. e. odore suo odorem unguentorum, spiritu suo spiritum Deæ & ipsam Deam repræsentat: anhelitu suo efflat & declarat animi crudelitatem: fidelia sonitu suo declarat & exhibet nobis vitii speciem. Immo vero similes sunt omnes fere locutiones, quæ Accusativum verbis, natura & usu suo ceteroqui Neutralibus, additum habent, quo materia vel effectum actionis exprimitur. Tales sunt ab Auctore nostro allatæ in verbis *Clamare*, *Crepare*, *Delirare*, *Eructare*, *Ludere*, *Manare*, *Micare*, *Peccare*, *Stillare*, *Sudare*, *Tonare*, *Ululare*, aliisque. Quibus adde inprimis notabile illud Flori I. 13. 17. *Cum ad iniqua pondera addito gladio, superbe, VÆ victis, increparent*, h. e. increpando dicerent, *Væ Victis.* Et Pomponii Melæ III. 8. de Euphrate, qui primum *late diffusus in stagna, diuque sedentibus aquis, & sine alveo patulis, piger, post, ubi marginem rupit, vere Fluvius est*, h. e. ubi rumpendo terram, effecit sibi marginem & ripas. Vide etiam, quæ notavi ad Caput superius plane in extremo. Jam vero, prorsus censeo eandem quoque rationem esse Accusativi Cognati, Neutralibus juncti, maxime ejus, qui penes se habet Epitheton, vel Genitivum. Nam sicuti dico *Saltare Cyclopa*, *Ludere Trojam*, *Æstuare annum Pisæum*, *Manare picem*, *Ululare tristia*, eadem ratione dicam, *Saltare saltationem Cyclopis*, *Ludere ludum Trojæ*, vel *consimilem ludum*, ut ait Terentius, *Ululare tristem ululatum* &c. Ita ergo, quum idem Terent. dicit *Hunc scio solide mea gavisurum gaudia*, exponi illud potest, scio hunc suis gaudiis integre exhibiturum in hoc negotio eadem & paria meis; quamvis & aliter exponi queat, per Ellipsin scil. Præpositionis *ob* vel *propter*; ut apud Ciceronem in Ep. Famil. *Furit Homines tam gavisos suum dolorem.* Similiter quum Cicero ait, *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum*, sensus est, Vel, jurans expressi &

pinius, inquit, *nove dixit*. æstuat annum, *ut si* æstuat æstum

exhibui tale jusjurandum, sicuti Idem scribit ad Atticum, *juravit morbum*, h. e. jurans dixit morbo se teneri: Et Cæsar B. Civ. III. 12. *idem omnis exercitus jurat*, h. e. omnis exercitus jurans promittit idem: Vel, juravi tali jurejurando, seu *secundum* & *in* aut *per* tale *jusjurandum*. Sic enim accipi potest etiam illud Cæsaris, quasi diceretur, *in idem jurat omnis exercitus*. Huc refer quoque, quod Ovidius ait Metam. II. 101. *Stygias juravimus undas*, h. e. per Styg. undas. Quum vero nullum additur Epitheton, vel quod Epitheti aut Descriptionis alicujus vicem sustineat, Pleonasmus est significationis & constructionis, usitatus etiam in aliis linguis, qui tamen eadem illa ratione est expediendus. Proinde quum Gellius & Alii (Vide infra in *Servio*) dicunt simpliciter *Servivit servitutem*, si nolis in eo statuere Ellipsin Præpositionis, tum vero expone id, serviendo exhibuit Plenam & Veram servitutem. Emphasis enim quædam inest in illo Pleonasmo. Vide Super. Cap. p. 274. Eam autem visus mihi sum rectius exprimere non posse, quam tali expositione, qua declaravi, hanc phrasin meâ sententia paulo amplius quid denotare, quam faciat simplex verbum *Servire*. Hoc si animadvertisset Ursinus, non ita temere, opinor, abjecisset eam *tricarum* nomine, sicuti facit To. I. p. 419. ad simplicem Pleonasmum istam phrasin rejiciens. Ex eo vero, quod ita Verbis Neutralibus reperiuntur nonnunquam additi Accusativi, neutiquam colligendum, ut sæpe jam diximus, nulla esse Neutra, &, si quæ eam speciem præferant, illa requirere supplementum Accusativi Cognati, qui non modo non necessarius, sed & extra istam, quam dixi, rationem ineptus prorsus est. Verum id potius colligendum, verba, quæ natura suæ significationis, & potissimo usu, vere Neutra sunt, posse etiam per istam explicationem, quam modo dedi, & quandam quasi Ellipsin significationis, usurpari Activo sensu. *Miratur* Ursinus, quod hanc mutationem fieri dicam per *Ellipsin quandam significationis*, in qua ipse *potius agnoscat Pleonasmum quendam significationis*. At vero Ellipsis utique est, quando plus intelligi debet, quam exprimitur. Ea vero est plane Grammatica, quando omittitur, quod ex legibus Grammaticæ addi debuisset. Quando itaque dicitur ex. gr. *percutere fœdus*, pro percutere porcum ad sanciendum fœdus, ut exponit Ursinus ipse, seu pro sancire fœdus percutiendo victimam, nulla in ea phrasi est ellipsis Grammatica, siquidem nihil deest, quod ad constructionem explendam addi debeat, at in ejus significatione constituenda deest tota *victimæ* mentio, quæ ad illam explendam

ſtum *quis diceret.* „[Lucretius 2. *Hos igitur tellus omnes* „*ex-*

dam requiritur in interpretando. Eo itaque nomine, in talibus Neutris, quæ ſine Ellipſi Grammatica junctum ſibi habent Accuſativum, immo & in Activis, quæ ita longe petitum proxime tamen regunt Accuſativum, ineſſe dixi *quandam Quaſi Ellipſin Significationis.* Porro multa etiam reperiuntur Verba, quæ Simplicia, ſunt vere Neutra; eadem Compoſita cum quibuſdam Præpoſitionibus, uſu ſaltem facta videntur vere Activa. Talia ſunt *Concrepare æra*, *Decurrere*, *Debellare*, *Deflere*, *Edormire*, *Ebullire*, *Ejurare*, *Abjurare*, *Præſtare*, &c. Crediderim tamen, hæc quoque primitus fuiſſe vere Neutra, & per Ellipſin Præpoſitionis, licet longioris aliquando ſupplementi, ita conſtructa, at vero eam Ellipſin paulatim adeo uſu ipſo invaluiſſe, ut quædam Verba nullam retinuerint Neutralis & Ellipticæ locutionis ſpeciem, ſed omnem Activæ acceperint, ideoque etiam in Paſſivam Activæ reſpondentem tranſierint. Vide & infra Me ad Verbum *Currere.* Non tamen ita ſemper ſe res habuit, nec in omnibus Compoſitis, quæ Auctor adfert, cum Accuſativo junctis. Nam is ſæpe regitur etiam a Præpoſitione, quæ in Verbo ineſt, quæque per Ellipſin repetenda. Veluti in *Allatrare*, *Accedere*, *Adire*, *Arridere*, *Aſſentari*, *Aſſentire*, *Excedere*, *Illucere*, *Illudere*, *Impendere*, *Incumbere*, *Inflare*, *Inire*, *Inſultare*, *Inſiſtere*, *Invadere*, *Obire*, *Præſidere*, *Prævehi* (intelligitur in his *præter*) *Subire*, *Trajicere*, *Tranſmittere*, &c. At valde in hiſce adverſantem mihi habeo Urſinum, qui contendit, Accuſativum, his & ſimilibus Verbis junctum, ſine ulla Ellipſi regi vi præpoſitionis, quæ cum Verbo eſt compoſita, & quæ idcirco non repetenda ſit ad ſupplendam Ellipſin, quam nullam ille hic agnoſcit. Vide Eum. To. 1. p. 462. 463. & To. 2. p. 274. 275. Res profecto mira, quum paſſim occurrat Supplementum illud Ellipſeos, ſeu illa præpoſitionis Repetitio, nolle hic tamen agnoſcere Ellipſin, quam agnoſcas in Verbis, quæ cum aliis Præpoſitionibus ſunt compoſita, Accuſativum non regentibus. Certe enim frequenter prorſus repetita reperitur illa Præpoſitio. Vide me ſupra ad Verbum *Adeo*, & ipſum Urſinum To. 2. p. 275. ubi multa iſtius generis collegit. Sed & promiſcue Veteres adhibuerunt hæc Verba, modo cum repetita præpoſitione, modo ſine ea. Sumamus Verbum *tranſducere* & ſimilia apud Cæſarem, qui B. Gall. I. 35. ait, *ne quam multitudinem hominum amplius trans Rhenum in Galliam transduceret.* At alibi omittit Præpoſitionem *trans*, & ſic duos Accuſativos huic uni verbo jungit, Veluti I. 12. *Helvetios tres jam copiarum partes id flumen traduxiſſe.* II. 5. *Flumen Axonam*

„ *exæstuat æstus.* Juvenal. *si dixeris, æstuo, sudat*, subaudi *æstum.*]

Al-

exercitum transducere maturavit. II. 10. *omnem equitatum sagittariosque pontem transducit.* IV. 16. *exercitum modo Rhenum transportaret.* Quid nunc malis, Lector, utrum statuere in his Ellipsin Præpositionis, quæ sæpe aliis in locis repetita occurrit, an Accusativos hosce vi Præpositionis a Verbis quoque regi, licet ea alios etiam Accusativos unice & diserte ab se rectos habeant sibi additos? Quid dices, si insuper Hi Accusativi reperiantur cum Passivis constructi? Sic B. Gall. I. 31. *ne major multitudo Germanorum Rhenum transducatur.* & II. 4. *Belgas esse ortos a Germanis, Rhenumque antiquitus transductos.* Manifestum putem, Accusativum hic explicandum per Ellipsin Præpositionis. At nihil hæc movent Ursinum, qui ipse To. 2. pag. 270. & 272. similia adfert, quum Passiva tali Accusativo juncta, tum Activa duplicem habentia: Et tamen talia Verba To. I. p. 462. censet *vi compositionis cum præpositione fieri Activa*, veluti *Antevenire*, *Adire*, *Accedere*, *Allatrare* &c. Quid ergo? An etiam Passiva *fient Activa* per eam constructionem, quippe cujus eadem plane est ratio, sive Accusativus ille cum Passivis, sive cum Activis, construatur? Quid multa? Absurdius nihil dici potest, aut statui. Sed & quid absurdius excogitari potest eo, quod pag. 456. *Abnuere aliquid* Neutrum dicit, & ejus Accusativum regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, at *Annuere aliquid* esse Activum, & regere Accusativum vi præpositionis, cum qua compositum est Verbum. Quin si Præpositio, cum Verbis composita, ita communicat cum iis suam vim, ut jam absque Ellipsi Accusativum regant, quem ceteroqui nec Ipsa, nec Simplicia eorum, regunt, quare non etiam cum Adverbiis hanc suam vim communicant? Quare ipse Ursinus statuit *Versus* esse Adverbium, at *Adversus* Præpositionem, quia plerumque additum sibi habet Accusativum? qui tamen secundum hanc rationem regi posset vi præpositionis compositæ, ut adeo opus non esset mutare idcirco naturam totius vocabuli. Sed quæ falsa sunt, solent sibi parum constare. Adde jam his omnibus, quod eadem Constructio Accusativi reperitur passim etiam cum Verbis, quæ composita sunt cum Præpositionibus Accusativum neutiquam regentibus. Vide me supra ad Verbum *Adeo.* In his vel præcipua sunt Verba cum *E* vel *Ex*, & *Præ* composita, quibus si jungitur Accusativus, intelliguntur per Ellipsin prorsus necessariam Præpositiones, *Extra* & *Præter.* Verum hoc quoque negat Ursinus, sed sibi minus constans. Nam To. 2. p. 274. *ambigit* quidem, at

Allatrare ejus magnitudinem solitus erat. Livius 38. Pli-

at To. I. pag. 455. & 463. admittit prorsus, quod de τῷ *Extra* dixeram. Vide Me infra ad Verbum *Egredior*. Si ergo *Exire muros*, *Egredi urbem*, &c. elliptice dicuntur pro *exire extra muros*, *egredi extra Urbem*, quare quæso non itidem Ellipticum habebitur *Allatrare aliquem* pro *ad aliquem*, *Annuere aliquid* pro *ad aliquid?* Hæsitat tamen potissimum in *Præ* & *Præter*. Nam ait p. 456. *ad* Præsidere provinciam, exercitum, *non satis quadrare hanc Ellipsin*. Et, *Nec in* Præjacere castra, Præminere cæteros, *dixeris intelligendum* Præter *pro* Ante. At vero nihil est frequentius apud Auctores, quam illud *præter cæteros* pro *ante*, *supra*. Hinc apud Plautum Asin. V. 2. 6. & 8. promiscue hæc ponuntur ita, ut qui credebatur esse *præter alios siccus & frugi*, reperiri dicatur *ante omnes minimi esse pretii*. Nempe sicuti *Præ*, sic & *Præter*, inde derivatum, notasse itidem debuit olim *ante* & *supra*, etiam ita, ut implicite quoque significationem quietis in loco, non semper motus per locum, habeat. Sic apud Plautum *Mustela mihi abstulit murem præter pedes*, h. e. ante. Terent. *Erat forma præter ceteras honesta & liberali*. Sed tamen non ita constanti mansit in usu, ut dicatur *sedere præter provinciam*, *jacere præter castra*, &c. pro Ante. Ast in phrasium natura & Ellipseon origine indaganda vel maxime attendere debemus ad primitivam vocabulorum significationem. Utcunque sit, ipse Ursinus quoque in his tamen Ellipsin statuit, & mavult intelligi *ad*, sive *quod ad*, quod mihi in hac controversia sufficit. Ellipsis hæc porro probatur etiam eo, quod in aliis quoque Verbis Præpositiones ad eam explendam adhibentur aliæ, quam quibuscum Verbum est compositum. Sic Cæsar B. G. III. 26. *omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis*. Sall. Catil. 40. *Adducti in spem maximam.* Liv. I. 34. *Notitiam eam in amicitiæ familiaris jura adduxerat* &c. Liquet ex his, Accusativum non regi a Verbo Composito, sed a Præpositionibus variis, vel intellectis, vel expressis. Quando autem Præpositio eadem repetitur, negari nequit Pleonasmum in his aliquem inesse. Verum is statuendus est, non in expressa ante Accusativum Præpositione, sed in ea, quæ cum Verbo est composita, ut recte censet Vossius de Construct. cap. 66. Perinde enim est, sive dicam *Adire ad aliquem*, sive *Ire ad aliquem*, nisi quod Pleonasmo illo major quædam Emphasis notetur. Quod vero Ellipticus iste Accusativus Verbis compositis additus, convertitur sæpe in Nominativum Passivi, non habet id magni argumenti vim, quum ex abusu oriatur, ut Nota seq. probabimus, & agnoscit ipse Ursinus To. I.

Plinius lib. 2. de Oceano; *Interna maria allatrat.* Columella in præfatione; *locupletissimum quemque allatrandi.* Vide *Latro*, & *Adeo*.

10 *Ambulare viam* solœcismum putat esse Quinctilianus,

pag. 413. exemplis a me allatis usus.

10. *Ambulare viam*] Dicitur haud dubie per Ellipsin præpositionis, & proinde nec Solœcismus in hac est locutione, nec Accusativus Cognatus deest in *Ambulare per viam.* Probatur id, ni fallor, manifeste ex Cicer. Famil. XI. 13. *Itinera multo majora fugiens, quam ego sequens.* Ubi itidem Accusativus legitur junctus verbis *fugere* & *sequi*, sed certa cum Ellipsi præpositionis. Similiter Virgil. Æn. XII. 753. *Mille fugit refugitque vias*, Cervus scil. cui instant Canes. Obstare quidem nostræ videtur sententiæ, quod dicitur etiam *Ambulatur via*, ut & *Navigatur mare.* Sed quo magis rem perpendo, eo minus tribuo huic argumento, quod petitur a locutionibus passivis ad rejicienda verba Neutra, cum locutiones istæ sint maximam partem prorsus catachresticæ, & ex manifesto sæpe errore ortæ, sicuti jam ostendi ad Cap. 2. pag. 275. & p. 280. & hic certius etiam declarabo. Etenim si dicam *Dormio totam noctem*, *vixit centum annos*, nemo utique eruditorum, qui modo animum attendet, aliter accipiet hosce Accusativos, quam qui regantur, non proxime a Verbo, sed a Præpositione, ad Temporis durationem exprimendam adhiberi solita. Vide ipsum Sanctium infra IV. 13. init. Nihilominus ita accepti aliquando ab ipsis Veteribus reperiuntur, tanquam si penderent proxime & proprie a Verbo, si modo quid tribuendum locutionibus Passivis in hoc negotio. Nam sicuti τῷ, *Ego amo te*, respondet, *Tu amaris a me*, sic etiam ex illis Verborum Neutrorum locutionibus formaverunt nonnulli similiter plane iis respondentes Passivas, Accusativo in Nominativum converso. Sic enim Martialis, *Tota mihi dormitur hiems.* Ovid. *Jam tertia vivitur ætas*; *Noctes vigilantur amaræ.* Vide & Me infra ad Verbum *Dubito.* Eadem porro ratio est & horum seqq. *Quaque ibis, manibus circumplaudêre tuorum: Finitimis quamvis circumsoner armis: Urbs aditur. Si arrideantur. Obstrepi bellicæ laudes videntur.* Neutiquam enim inde conficitur, in hisce locutionibus *vigilare noctem*, *circumsonare aliquem*, *Obstrepere aliquem* &c. Accusativum regi vi ipsorum Verborum, ut regi deberet, si recte converteretur in Nominativum Passivi. Nam *sonare aliquem* significat, non, sonitum ciere adversus vel apud aliquem, sed, sonitu suo aliquem ex-

nus, rectius dixisset *pleonasmum:* nam ut, *ambulare viam*, exprimere, vel exhibere, ut, *Vox hominem sonat: Fidelia sonat vitium.* Quid ergo? Accusativi illi manifeste reguntur a præpositione per Ellipsin repetenda, & tamen, quo jure, qua injuria, in Nominativos sunt conversi. Sic igitur neque ex eo, quod occurrunt aliquando, *Ambulatur via*, *Navigatur mare*, *Res illa certatur*, *Hic status una omnium voce gemitur*, *Bellum hoc tibi militabitur*, *Ne victoria quidem plauditur*, *Triumphantur Medi*, non ex eo, inquam, concludes recte, verba illa in Activa forma varios recipere Accusativos, eosque regere vi sua, licet, tanquam si ita res se haberet, formatæ sint inde Passivæ illæ locutiones abusu quodam. Revera enim Neutra sunt primitiva significatione & usu. Nam quid ex. gr. *Triumphare* aliud notat, quam triumphum agere, quæ est utique Actio in se subsistens & permanens. Quando ergo illi jungitur Accusativus alienus, is per Ellipsin præpositionis est interpretandus. Eodem enim sensu dicitur *triumphare Medos*, & *de Medis.* Si contendas ex passivo, priorem illam locutionem esse vere Activam, maneret tamen vel sic posterior Neutralis, atque ita prior si active sumenda, foret id ex abusu ortum, quum verbum absolute alioqui construatur, & absolutam natura sua designet actionem. Neque verear tale quid affirmare, etiamsi in quibusdam abusus ille constanti dein usu demonstrari posset confirmatus & comprobatus. Nam hoc sæpe etiam accidisse, sed ita, ut tunc simul mutata quoque fuerit primitiva verbi significatio, verissimum est, ut supra jam pag. 281. ostendi. Exemplo sit ex quamplurimis etiam verbum *desiderare*, quod primitus Neutrum fuit, Actionem in suo subjecto absolvens. Significavit enim, si originem vocabuli spectes, unde natura ejus & primitiva significatio eruenda, sidera constanter intueri, ut ex iis divines de rebus futuris, quas expetis & cupis. Quando ergo dicebatur, *desiderare aliquid*, dicebatur id eodem modo, quo *consulere aliquid amicos*, quo *pallere*, *stupere*, *dolere aliquid* &c. Immo etiam, quo *Gestire aliquid:* cujus sensus est, gestus edere præ lætitia aut præ desiderio alicujus rei. Plautus Mil. Glor. IV. 5. 15. PA. *Reddam impetratum.* PY. *At gestio.* PA. *at modice decet; moderare animo, ne sis cupidus.* Hic vides *Gestio* ab ipso Auctore exponi per *Sum cupidus.* Hinc jam passim illud cum Infinito construitur loco Accusativi. Terent. Phorm. II. 1. 30. *Ipsum gestio dari mihi in conspectum*, h. e. valde cupio. Suetonius Calig. 6. *Gestientes vota reddere.* Cicero Famil. VI. 20. *Nihil est cur adventibus te offerre gestias.* Similiter ergo *desiderare aliquid* proprie notat, sidera spectare pro-

pter

am, vel *iter*, est ἀρχαϊσμὸς, & πλεονασμὸς, ita *longum vel*

pter aliquid, seu per sidera explorare, utrum, quod cupis, tibi sit eventurum, nec ne. Jam vero quia Accusativus, ista licet constructionis ratione, plerumque huic verbo fuit additus, & quia eo exprimebatur res, quæ in votis erat, & propter quam fiebat illa exploratio; hinc factum tandem, simul ut ille Accusativus haberetur tanquam proxime dependens a verbo, simul ut mutaretur prorsus significatio verbi ex Neutrali seu Absoluta, sidera intuendi propter aliquid, in Activam, expetendi illud ipsum, propter quod sidera spectabas. Adde his *Petere aliquid*, simili modo & dictum & exponendum, ut ostendimus infra IV. 4. ad vocem *iter*. Similiter *Præstare alteri* est revera Neutrum & notat proprie, Stare præ altero, h. e. potiorem esse altero. At usu ipso Verbum hoc factum videtur Activum quoque, quum invaluisset illa phrasis *Præstare aliquid alteri*, pro, effectum dare, exhibere. Et hinc *Præstare se Virum* scil. sibi vel alteri. Sed tamen etiam in omnibus hisce, & similibus, Accusativus videtur a Præpositione primum rectus, & per Ellipsin positus, quasi diceretur, Præstare alteri in aliquo negotio, seu, quod ad aliquod negotium. Nam qui aliquem juvat aliqua re, is in ea est altero potior, seu præstat alteri. Verum ita mutatam esse paulatim ipso illo usu Primitivam Verbi significationem, negari nequit. Abusus hi revera primum fuerunt, sed qui postea adeo recepti sunt usu perpetuo, ut secundum activam illorum verborum significationem formata sint non modo Passiva, sed & Derivata quamplurima, nihil prorsus primitivæ significationis retinentia. Ad talem abusum refero etiam locutiones Passivas Impersonalium simpliciter ex Activo retentas. Nam sicuti dicimus activa forma, *Quem nihil pudet*, sic & Passiva dicitur, *Quem nihil puditum est*. Sic Corn. Nep. Attico 15. *Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est.* Immo ad hoc exemplum etiam Cicero dixit, *Quos non est Veritum, in Voluptate summum bonum ponere*; licet *Id veret me*, aut *id Veretur me*, ut *id pudet me*, non sit ullo in usu. Vide Gellium XV. 13. Non possum hæc aliter concipere, quam impersonaliter primitus dicta, *puditum est*, *pertæsum est*, *veritum est*, atque aliam fuisse constructionis rationem Accusativi *Quem* in eo, *Quem nihil pudet*, aliam & ellipticam in eo, *Quem nihil puditum est*, sed dein, perspecta neutiquam nec considerata Constructionis analogia, simpliciter unum ad exemplum alterius ex abusu a plerisque adhibitum, & sicut eodem modo construitur *licuit & licitum est*, sic per incuriam aut abusum eodem modo constructa etiam *Puduit & puditum est*, immo hanc ipsam formam

vel difficile iter ambulare, necessario & eleganter dicetur; quum mam habitam paulatim pro præterito Activi, *pudet.* Patet ex his, quomodo vere mutata sæpe fuerit per abusum, & quendam vulgi errorem, verborum natura & significatio. Sed tamen neutiquam semper abusus ille usu confirmatus fuit, & proinde minime ex rarioribus quibusdam passivæ formæ locutionibus pronunciari recte semper potest de natura constructionis & significationis Verborum in O exeuntium, ita ut ex Neutris fiant Activa. Neque ipsi Sanctius, Scioppius, Vossius, Ursinus &c. semper recipient illam vicissitudinem, ut ex passivis locutionibus, apud Poëtas maxime occurrentibus, constituatur Natura Activorum. Sic enim Ovid. *Largaque provenit cessatis messis in arvis*, h. e. in quibus cessatum est. Idem, *cessataque tempora cursu Corrigit. Immensum est erratas dicere terras. Certatam lite Deorum Ambraciam.* Alii *regnata rura*, *sudata vestis*, *placenda dos est*, *pereunda est puppis.* Immo vulgatum est, & usu receptum, *Conclamata res.* Neque enim hæc verba referent Viri docti in numerum eorum Activorum, quæ varium recipiant Accusativum, sicuti referre deberent, si illis Poëticis locutionibus esset quippiam tribuendum ad constituendam analogiam & naturam Verborum. Nam sic recte diceretur, *Ego regno urbem*, *cesso arva*, *sudo vestem*, *Placeo dotem*, *pereo puppim*, quæ certus sum a viris Doctis improbatum iri. Vide & infra ad V. *Assurgo*, ubi videbis Ciceronem ipsum conjunxisse in eandem Constructionem, *salutari*, *appeti*, *decedi*, *assurgi*, *deduci*: quæ tamen diversæ prorsus naturæ sunt & constructionis in Activo. Nec enim dicitur, *decedere*, aut *assurgere aliquem*, ut *salutare*, *appetere*, *deducere aliquem*, quod tamen ex Passivis hisce sequi deberet, si inde colligi quid posset ad naturam Activorum constituendam. Quemadmodum ergo hæc licentia quadam & abusu formata sunt, tanquam si eorum quoque activa varios reciperent Accusativos, quod tamen non faciunt, sic eadem licentia & abusu ex reliquis vere Neutris simpliciter formata sunt primum haud dubie a Poëtis, dein ab aliis recepta, Passiva, etiam illa, quæ *Impersonalia* dicuntur, quum tamen, quæ vere Neutra sunt, sicuti non recipiunt Accusativum patientem, in quem transeat sua actio, sic eadem ratione non recipiant formam passivam, cui præmitti debeat Nominativus ejusdem significationis, cujus est ille patiens Accusativus. Quin immo, sicuti, licet a *Fio* & *Sum* formaverint veteres *Fitur* & *Estur*, unde *Potestur*, Sanctius tamen aliique ea verba habent pro maxime Neutris, h. e. nec Activis ullo modo, nec vere Passivis: sic nulla proinde ratio est, etiamsi

quum vero dicitur, *ambulare per viam*, deest accusativus

si occurrant *Valetur*, *Caletur*, *Dormitur*, *Statur*, *Venitur*, &c. *Ambulatur via*, *Aditur Urbs*, *Metuuntur mala* &c. quominus etiam ista & similia verba vere tamen sint Neutra. Sed & in Verbis, quæ cum duobus Accusativis construi solent, alter utique per Ellipsin necessario est interpretandus ex ipsius Sanctii sententia, quippe qui diserte supra II. 5. in extr. *Duos Accusativos diversæ rei Verbum regere non potest.* Immo id *Falsissimum* pronunciat IV. 13. init. Et tamen uterque ille Accusativus in Passivis locutionibus in Nominativum convertitur aliquando, licet nunquam simul. Præcipuum horum Verborum est *Doceo*, unde dicimus *Doceo te artem* in Activo: sed & in Passivo utrumque, licet separatim, *Tu doceris a me*; Cicero de Offic. III. 3. *Itaque quum sunt docti a Peritis, facile desistunt a sententia.* Et, *Ars* vel *Res quæpiam docetur a me*; Cic. Famil. XII. 15. *Quæ vere erant facta, & a nobis docebantur.* Ita vides, Lector, paulatim me, explosa penitus illa objectione, quæ a Passivis petebatur, devenisse certius in hanc sententiam, ut cum Grammaticis prioribus admittam in arte nostra distinctionem verborum in *Activa*, *Passiva*, & *Neutra.* Neque vero obstat nobis, quod sæpe eadem verba reperiantur promiscue, modo in Constructione Neutrali, modo in specie Activæ. Exempla vide in verbis, *Careo*, *Caveo*, *Consuesco*, *Decet*, *Egeo*, *Flo*, *Festino*, *Mansuesco*, *Laboro*, *Luceo*, *Nato*, *Noceo*, *Propero*, *Quiesco*, *Servio*. Nam eadem licentia dixerunt promiscue, modo Neutraliter ex. gr. *Quiesco*, modo Active *Quiesco te*, mutata insuper significatione; qua licentia unum idemque Verbum & Nomen sæpe diversis declinaverunt Modis: & qua licentia, ut modo ostendimus, per abusum, qui aliquando usu receptus, vel etiam alia ratione, ex Neutris sæpe fecerunt paulatim Activa: & qua denique multis etiam aliis verbis diversam pro lubitu dederunt significationem & constructionem, ut dixerint promiscue *litare Deos*, & *litare sacra Diis*; *Ego doleo*, & *Hoc dolet mihi*; *Luere cædem piaculo*, *& luere pœnam cœdis*, aliaque similiter. Interim non diffiteor, nonnulla habere speciem Neutrorum, seu construi constanter tanquam Neutra, h. e. sine Accusativo, quæ tamen revera & natura sua sunt Activa, & Accusativum, quoniam ille semper est idem, per Ellipsin omittunt. Talia sunt, tum quæ vim actionis suæ in Accusativum reciprocum, sed per Ellipsin suppressum, exserunt, veluti *Deficere*, *Nubere*, *Revertere* &c. de quibus supra ad vocem *Adversari*; Tum etiam, quæ quidem alienum requirunt Accusativum, sed itidem omissum, quoniam & ille unus ferme & idem, ac perpetuus est in illo verborum

vus cognatus; nam &, *ambulatur via*, apte dicitur. Cicero 2. Finium dixit de Xerxe; *Ambulare maria, & terram navigare.* Plinius lib. 23. cap. 1. *Si ambulantur stadia bina.* Vide *Sedeo.*

11 *Anhelare scelus*, dixit Cicero 2. Catil. Auctor ad He-

borum usu. Veluti *Imponere alicui*, scilicet fallaciam vel sarcinam. *Merere* scil. stipendium. Sic *Ignoscere*, *Obtrectare*, *Officere*, *Parcere*, *Pergere*, *Plaudere*, *Providere*, *Prospicere alicui*, &c. Ceterum sicuti hæc falso accenserentur Neutris, sic nequaquam pleraque hujus Capitis, quæ inter *falso Neutra* memorat Auctor. Nec eum quicquam juvat, quod Accusativus iis additus aliquando reperitur. Id enim factum, siquidem Accusativus ille vere regitur a Verbo, vel quod nonnulla verba Veteres promiscue construxerunt, modo ut Neutra, modo ut Activa: vel quod nonnulla ex Neutris primitus facta sunt tandem Activa per Abusum, tum etiam per peculiarem illam rationem, de qua in superioris Notæ initio egi. Quod si nihil horum est, Accusativus ille non a Verbo, sed a Præpositione per Ellipsin suppressa regitur, non modo in Verbis, quæ Composita cum Præpositione Accusativum postulante, ut jam monuimus, sed & in aliis, ubi desideratur præpos. κατά. Vide talia, quæ Auctor Noster perperam in Activas vere locutiones retulit, in *Abnuere*, *Annuere*, *Cedere*, *Concedere*, *Consulere*, *Dolere*, *Dubitare*, *Conqueri*, *Erubescere*, *Errare*, *Gaudere*, *Gemere*, *Horrere*, *Latrare*, *Manere*, *Militare*, *Morari*, *Occumbere*, *Pallere*, *Pavere*, *Pasci*, *Placere*, *Pertæsus*, *Sibilare*, *Sitire*, *Studere*, *Stupere*, *Succensere*, *Suspirare*, *Tremere.* Tam frequens autem est hæc Ellipsis in Lingua Latina æque ac Græca, ut quamplurima etiam, quæ videntur vere Activa, per eam tamen potius sint explicanda. Talia sunt, *Consulere aliquem*, *Metuere*, *Timere aliquem*, vel *aliquid*, *Exspectare aliquem*, *Fastidire aliquem*, & multa forsan ex iis, quæ modo concessimus etiam Active construi, Veluti *Careo*, *Caveo*, *Egeo*, *Decet*, &c. Hæc paulo fusius & conjunctim pertractare, atque ita absolvere malui, quam ad singula verba per partes spargere.

11. *Anhelare scelus*] Simplex *Halare*, & Comp. *Anhelare*, ejus videntur esse significationis & constructionis Verba, ut modo pro Neutris, modo pro Activis, haberi debeant. Exempla utriusque usus passim obvia. *Anhelare ex intimo pectore crudelitatem* est idem ac si diceretur, anhelare spiritum, qui declaret animum crudelissimum, & consilia crudelitatis. Sic plane *Eructare ca-dem.*

Herennium lib. 4. *Anhelans ex infimo pectore crudelitatem*, Cicero 2. naturæ Deor. *Tunc gelido validum de pectore frigus anhelans.* Perſ. Satyr. 1. *Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.* Idem Cicero 3. Orat. *Verba inflata, & anhelata.*

Annuit omnia omnibus; Catul. in epithalam.

Appellere ad littus, deeſt *navim*, vel *ſe*, vel accuſativus cognatus. Valer. Maxim. libro 1. cap. 7. *Quum ad littus navim appuliſſet.* Terentius; *animum ad ſcribendum appulit:* „[idem; *Haud auſpicato me huc appuli*] Vide in Ellipſi *Navim.*

„[[12] *Appetit meridies*, Plaut. *Tempus appetit*, Livius; „Subaudi, *viam*, vel *iter:* nam & ſic *Petere* uſurpatur. „Virgil. *Sic Turno quacumque viam virtute petivit.* Ci„cero; *ille incertus ubi eſſem, alium curſum petivit.* Vi„de in Ellipſi, *Iter.*]

„[*Arare*, ſubaudi *terram.* Varro 1. ruſt. 2. *Cum ho„mines paſtoritiam vitam viverent, neque ſcirent etiam a„rare terram.*]

Ardeo te videre; Ardet in illa; Ardebat amore; Ardet in arma, ſubaudi, *ardorem*, vel τὸ *ardere:* & ut dicendum erat, *ardeo ardorem;* ſic dicimus, *ardet pecunias*, *ardet virginem*, *Corydon ardebat Alexim:* „[quia Cory„donis ignis & ardor erat Alexis.] [13] Vide *Palleo*, & *Doleo.*

Arrideo. Cicero de optimo genere; *Quum aut non adhibeantur ad cauſas, aut abhibiti derideantur: nam ſi arrideantur, eſſet id ipſum Atticorum.* Agellius; *Gn. Flavius* [14] *id arriſit.*

Aſpi-

dem. Vide Me infra ad hoc Verbum.

12. *Appetit meridies*] Vide quæ de Verbo *Petere* & Compoſitis diſputavimus infra IV. 4. Mea certe ſententia *Appetit tempus* notat, *accedit*, *appropinquat.* Sicuti *petere* & *appetere aliquid* idem fuit primitus, quod, Ruere ad aliquid.

13. *Vide Palleo*] Immo potius Notas ſupra ad Cap. 2. circa finem, & ipſum Sanctium infra in v. *Doleo* & *Pereo*, aliter & paulo rectius ibi ſentientem.

14. *Id arriſit*] Pro *ad id arriſit.*

Aspirare. Virgil. *Ventosque aspirat eunti*. Quinctil. in præfatione; *Tantum ingenii aspiret*. Columella lib. 1. cap. 6. *Et modicis fenestellis Aquilonibus inspirentur*.

Assentabor, quidquid dicet mulier, Plaut. Sed hic melius desideratur præpositio. [Etiam in eo, quod sequitur] Ter. Eun. *Postremo imperavi egomet mihi omnia assentari*. quanquam Lambinus legit, *assentiri*.

Assentior, & *assentio*. Plaut. Amph. *Mihi quoque adsunt testes, qui illud, quod ego dicam, assentiant*. Cic. 4. Academ. *Vitiosum est assentiri quidquam falsum*: idem; *cætera assentior Crasso*: idem *nam neque ego assentior illud Theophrasto*. [Accusativi hi reguntur a repetenda Præpos. *Ad*.]

„[*Assuesco*. Liv. *Caritas ipsius soli, cui longo tempore* „*assuescitur*. Horat. *Qui pluribus assuevit mentem cor*„*pusque superbum*. Vide *Insuesco*.]

Assurgo. [15] Cicero in Officiis; *Hæc enim ipsa sunt honora-*

sit. Nam *Ridere*, *Arridere* &c. certissime sunt Neutra. Accusativus per Ellipsin Præpositionis illis additur. Nec obstat, quod etiam in Passivi Nominativum reperiatur conversus. Vide ad Verba *Ambulare*, *Obstrepere*, *Dubitare*, & alia.

15. *Cicero in Officiis*] Immo in lib. de Senect. cap. 18. Notabilis autem est conjunctio verborum diversissimæ constructionis: *Salutari*, *appeti*, *decedi*, *assurgi*, *deduci*, *reduci*, *consuli*. Longe enim aliter dicitur *Salutari, deduci*, &c. quam *decedi*, *assurgi*. In illis enim intelligitur solennis Infinitorum Accusativus *Te*, quem certe hæc respuunt. Atque adeo hinc confirmatur clarissime, quod supra Cap. 2. pag. 275. & ad vocem *Ambulare* disputavi, sæpe euphoniæ & concinnitatis gratia eodem modo, quo præcedentia, construi nonnulla & formari, quæ ceteroquin eam formam & constructionem respuerent. Sic Sallust. Catil. 2. *Quæ homines arant, navigant, ædificant, virtuti omnia parent*: ubi τὸ *navigant* æque Activum videtur, ac τὸ *arant*, licet sit revera Neutrum. Neque tamen nescio, etiam alibi cum Accusativo reperiri constructum, sed non alia ratione, quam qua dicitur *ambulare viam*, &c. Similiter Terent. Eun. I. 2. 113. *Dies noctesque me ames, me desideres, Me somnies, me exspectes, de me cogites, Me speres, me te oblectes*. In quibus alia certe ratione dicitur, *Me ames*, alia *Me somnies*, pro quo usitatius diceretur, *de me somnies*, æque ac dixit, *de me cogites*. Ceterum *Assurgere alicui* vere est Activum, sed Ellipticum. Nam dicitur pro *Assurgere se alicui*.

norabilia, *quæ videntur levia atque communia*, *salutari*, *appeti*, *decedi*, *assurgi*. Idem 1. Inventione; *Ut majoribus natu assurgatur*. Sueton. Augusto; *Assurrectum ab universis in theatro*. Sed dices, hæc esse impersonalia: at ego Platoni & Aristoteli accedo, qui verbum sine supposito negant esse posse. Vide *Surgo*.

„[*Attendere*, subaudi *Animum*. Lucill. 23. *Rem cognoscat simul*, *&* *dictis animum attendat*, *postulo*.]

Attinet, *attineo*, idem fere quod, *teneo*, seu *tango*: quare si hæc activa, & illud quoque. Plaut. Bacch. *Ita me vadatum amore*, *vinctumque*, *attines*: idem Captiveis; *Nunc jam cultros attinet*. Tacitus lib. 1. *Ni proximi prehensam dextram vi attinuissent*: ibid. *Post discordiis attinemur*: idem lib. 13. *Cujus cura attinebatur damnata veneficii nomine Locusta*. Ibid. *Velut vinculo servitutis attineri*: ibid. *Si ultra unam alteramque noctem attineretur*: ibid. *Sed imperium ejus attinuerunt Senatores*: ibid. *Ne tamen segnem militem attinerent*: idem lib. 3. *Attineri publica custodia*. Apulejus de mundo; *Quinque conjuges copulæ his ordinatæ vicibus attinentur*. Quum dicimus, *Hoc attinet ad me*, [16] deest *se*, vel accusativus cognatus.

„[*Audeo dicere*, est audeo dictum; hinc *dimicare au-* „*detur*; Nepos in Miltiade: *Hostes fore tardiores*, *si animadverterent*, *auderi adversus se tam exiguis copiis dimi-* „*care*, pro, dimicationem auderi. Dictys lib. 2. *Eos* „*facinus ausum expletumque docent*. Livius lib. 25. *Ele-* „*ctis ad rem tantam agendam audendamque idoneis*: & 26. „*Numidam promtum ad omnia audenda*.]

Bellare, [17] supple *bellum*. Homerus, ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζομεν, id est, *infectum bellum bellamus*. Vide *Pugno*.

Ca-

16. *Deest se*, *vel Accusativus Cognatus*] Immo *Se*, non Accusativus Cognatus, qui hic statui non potest. Et sic plerumque se res habet, quando Sanctius inter hæc dubius hæret. Plaut. Pœn. V. 4. 8. *Certo quidem*, *quod ad nos duas attinuit*, *præpotentes fuimus*, scil. *Se*.

17. *Supple bellum*] Immo nihil. Nam *Bellare* est plane Neutrum.

Cadendum est in unius potestatem. Cicero Attico libro 8. ep. 3. [18] *Cado* igitur activum est: nam hoc participium nisi a verbis passivis non descendit; ut, *Scelus in illum non cadit*, subaudi, *casum*, vel *se.*

Caleo, subaudi *Calere*, id est habeo calorem; unde metaphorice, *calere virginem*, vel *virgine;* & fuisse aliquando transitivum indicat Plaut. Capt. *Quasi, quum caletur, cochleæ in occulto latent:* idem Turculento; *Quum caletur maxime*, id est, quum calor est, vel fit calor. [19] Vide *Æstuo.*

Careo pecuniarum, id est, habeo caritatem pecuniarum, ,, [sive, ut vulgo dicunt, carentiam.] *Careo pecuniis*, id est, caritatem a, vel de, pecuniis. Esse activum [20] indicat illud Terentii Eunucho; *Præterquam tui ca-*

18. *Cado igitur Activum est*] Nullum esse hoc argumentum abunde probavi supra ad Vocem *Ambulare.* Neque vero dubito, quin *Cado*, cum Compositis, sit Neutrum. Colvius tamen ad Apulejum Metam. III. p. 42. *recidere*, *decidere*, pro *rejicere*, *demittere*, apud Plautum & Apulejum posita putat, sed corruptis deceptus exemplaribus. Nam in hodiernis & emendatioribus aliter legitur. *Intercidit* autem, quod ibidem adfert ex Apulejo in his Verbis, *nec acerbæ mortis meæ casus fœdus caritatis intercidit*, non est a *Cadere*, sed a *Cædere. Cadere* autem derivandum puto, non a *κάτω*, ut vult Vossius, nec a *χάζω*, *recedo*, aut *capio*, *hisco*, sed a *γᾶια terra*, quia quidquid *cadit*, fertur deorsus in solum *terræ.* Sic a Gr. *Κάιω*, *uro*, est *Candeo* Latinis, & obsoletum *Cando*, unde *Accendo*, *Incendo*, litera N. primum, & dein D interposita, ut solet. Vide Vossium de Permutatione literarum. Porro *Cadendum est* dicitur sensu Impersonali, de quo Vide me ad Caput I. hujus Libri pag. 265. & infra ad Cap. 8.

19. *Vide Æstuo*] Sed maxime, quæ notavi ad Caput 2. de Neutris, & hoc Capite ad V. *Ambulare.*

20. *Indicat illud &c.*] Nequaquam hoc indicat illa Terentii locutio, ut ostendimus jam p. 308. &c. Ipsum Verbum apud optimæ ætatis Auctores Neutrum est, at apud Priscos etiam Activum, nisi potius illas locutiones cum Accusativo per Ellipsin tunc usitatissimam Prisci formarint, quod magis putem. Quin crediderim fere, *Careo*, *Carere*, esse, ut solent hujus formæ vocabula, vere Neutrum, at *Caro*, *Carere*, quod in lana purganda propriam paulatim fixit sedem, esse Activum; utrumque autem ejusdem esse

carendum quod erat. „[Ovid. epist. Penel. *Virque mihi* „*demto fine carendus abest.*] & olim frequenter habuit expressum accusativum. Nonius; *Carere rem bonam, dici potest.* Turpil. *Meos parentes careo.* Plautus; *Collum collaria caret:* idem, Curculione; *quia id, quod amo, careo.* *Careo pecuniam* citat ex Catone Cæsar Scaliger. Nebrissensis quoque; *Accusativo*, inquit, *jungebantur; ut, Meos careo.*

[21] *Caveo te*, activum est Nebrissensi; at vero *cave tibi*, neutrum. Non ita est. Sed *caveo tibi*, subaudi damnum, vel malum. Vide *Metuo.* Plaut. Mostell. *Jubet cavere malam rem prius.* Satis tritum est, *Cave tibi malum;* qua figura dixit Cato cap. 5. Rustic. *Scabiem pecori vel jumentis caveto.* Cicero initio Topicor. *Quum mihi, meisque multa sæpe cavisses:* & 1. Officior. *Et huic simile vitium in gestu motuque cavetur.* *Frigora & jurgia cavere*, dixit Ovidius. Sallust. Jugurth. *Ita nec caveri anceps malum.* Suet. in Galba; *Cavere periculum.* Et Cicero; *Cavere insidias, & intemperantiam:* idem 1. Orator. *quam sit bellum cavere malum:* idem; *In cavendo bello, & prædicendo:* idem Attic. *Cætera, quæ quidem pro-*

esse originis, repetendæ forsan primitus a Verbo Κείρω, *tondeo*, *scindo*, *dissipo*, cujus in derivatis I plerumque abjicitur, & E mutatur sæpe in A. Sic itaque *Careo* dictum primitus fuerit de Eo, qui orbatus est rebus quibusdam, at *Caro* de eo, qui separat aliquid, & separando etiam purgat. Vide etiam, quæ mox ad V. *Caveo*, & dein ad V. *Jaceo*, notabimus.

21. *Caveo te, activum &c.*] Si originem spectes, videtur fuisse Neutrum. Proprie enim significasse videtur, in *cavo* vel *caverna* ago, ubi tutus sim ab omni aëris, pluviæ, frigoris injuria. Hinc *cavere sibi*, & *cavere aliquid*, h. e. in caverna agere, ut sibi consulat, & propter aliquid in cavernam se recipere, ac ita prospicere sibi ad aliquid mali effugiendum. Sicuti autem a *Cavo* est *Cavea*, sic & Verbum *Caveo*, ut recte censuit Varro lib. IV de L. L. Sed vel maxime originem & naturam verbi declarat, quod huic Neutro respondet Activum *Cavare*, ut τοῖς *Sedere*, *Sedare*; *Placere*, *Placare*; *Fugere*, *Fugare*; &c. Vide ad Cap. 2. p. 273. 274.

provideri poterunt, cavebuntur: idem; *O hominem cavendum mihi:* idem; *Fidem vobis habendam non esse, me vero cavendum.* „Plautus, Terentius, alii, *cave malo* di„cunt, subaudito, *te*, estque hypallage, pro, cave ti„bi malum. Ecclef. 9. *secundum virtutem tuam cave te* „*a proximo tuo*, & Ecclef. 21. *Omnis qui audiet cavebit se ab eo.*]

22 *Cede majori; Concedo praceptori; Decedam furori Tribunitio, decedere somno*, subaudi, *locum.* Vide *Locum* in Ellipsi. Plaut. in argumento Asinariæ; *Cedit noctem filius.* Valerius Maxim. lib. 1. cap. 5. *Ego vero*, inquit, *libenter tibi meam sedem cedo:* ita enim lego ex antiquis manusc. Ulpianus; *Cedere actori supplicationes*, dixit. Virgil. *Cedamus proprium regi.* Valerius Maxim. lib. 4. *Ille cessit eam Bianti:* ibidem; *Eam provinciam collegæ cessit:* idem lib. 5. cap. 7. *Carissimam conjugem filio suo cedere non dubitavit.* *Concedi, Decedi,* & *Succedi*, passim sunt apud Ciceronem.

Certare cum aliquo, subaudi *certamen*, μάχην μάχεσθαι ut in sacris; *Bonum certamen certavi.* Sedigitus poëta de Comicis; *Multos incertos certare hanc rem videmus.* Horat. *Magna, minorve, foro si Res certabitur unquam.* Ovid.

22. *Cede majori &c.*] Verbum hoc proprie & primitus significat Movere Se, & Ire ex aliquo loco, vel ad aliquem locum, ut liquet ex omnibus Compositis, quæ ferme unice id notant, Veluti *Abscedere, Accedere, Decedere, Discedere, Excedere, Incedere, Præcedere, Procedere, Recedere, Secedere, Succedere.* Sequitur hinc, in illa potissimum significatione quærendam ergo esse verbi hujus originem & naturam, quæ prorsus est Generis Neutrius. Originem autem ejus derivem Ego ex Græco Κείω, pro quo & Κίω dixerunt, h. e. *eo, vado.* Homerus Odyss. Ξ. percussit eum σχίζῃ δρυὸς, ἣν λίπε κείων, *Stipite quercus, quem reliquit abiens*, vel *proficiscens* domo Ulysses. In derivationibus autem D solet inter vocales interponi; Sic ab ὕω *sudo*, ab ἕω, ἕδω, *sedeo*, ab ὄω *odor.* Quando ergo dicitur *Cedere aliquid alteri*, idem est proprie, ac si diceretur, *quod ad aliquid abscedere ab eo in alterius gratiam.* Hæc refer etiam ad ea, quæ mox de Verbo *Concedere* scripta a Scioppio leges.

Ovid. 13. Metam. [23] *Certatam lite deorum Ambraciam*, ubi Regius satis insulse ait, Participium contra Grammatices rationem formatum. Plaut. Casin. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur*, seu certatur.

Cesso. Virgil. *Cessas in vota precesque*, subaudi, *cessationem.* Terent. *Cessatum usque adhuc est.* Virgil. *Quidquid apud duræ cessatum est mœnia Trojæ.* Ovid. 4. Fast. *Largaque provenit cessatis messis in arvis.* „[& 10. Meta„morph. *Illa moram celeri, cessataque tempora, cursu cor„rigit.*] Hæc participia passivi verbi sunt, & passivum sine activo nusquam erit. [At Vide p. 308. &c.]

[24] „[*Clamo.* Plaut. Amph. *Voce clara exclamat uxo„rem tuam:* Cistel. *Noli acriter eum inclamare.* Trucul. „*Jam pol ille me inclamabit, ac adspexerit.* Propert. *Nec* „*tibi clamatæ somnus acerbus erit.* Lucil. *E somno pueros cum mane, expergite, clamo.*]

[„*Cla-*

23. *Certatam lite &c.*] Vide supra ad Verbum *Ambulare*, ubi de hac locutione, & illa, *Cessatis arvis*, &c. egi copiose.

24. *Clamo &c.*] Verbum hoc cum Compositis natura sua est Neutrum. Sæpe tamen additum sibi habet Accusativum, quo tunc declaratur ipsum clamoris istius argumentum, & exprimitur res ipsa, quæ clamando dicitur: aliquando etiam denotantur eo, sed per Ellipsin, homines, qui cum clamore vocantur, ut certe fit in locis Plauti & Lucilii. At priore sensu habes passim. Plautus Aulul. II. 4. 20. *Clamat continuo, Deum atque Hominum fidem.* Cicero Famil. XVI. 12. *Me clamante, nihil esse bello civili miserius.* de Invent. II. 4. *Caupo non multo post conclamavit, Hominem esse occisum.* Tacit. Ann. III. 74. *Gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur Imperatores.* Sueton. Aug. 37. *Nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis majestatem ejus imminui.* Vide supra de hoc genere locutionum pag. 302. &c. At *Inclamare aliquem* dicitur per Ellipsin Præpositionis. Unde apud Gellium V. 9. *repente in eum, sese videre quid faceret, magnum* (h. e. vehementer & magna voce) *inclamavit.* Nihilominus etiam Passive reperitur hoc Verbum apud Plautum Epid. V. 2. 46. *Inclamitor, quasi servus*, h. e. objurgor. Sed abunde ostendimus jam supra, nullum inde idoneum satis argumentum elici posse ad primam Verborum naturam & significationem convellendam.

,,[*Clareo.* Lucret. *Ex primo carmine claret;* [25] sub-
,,audi *clarorem;* sicut Plaut. Mostel. *Ædes speculo cla-*
,, *ras, clarorem merum.*]

Coëo. Virgil. *Coëant in fœdera Reges;* [26] subaudi, *coitionem*, vel potius, *societatem:* nam *coire societatem*, & *coita societas*, adeo crebra sunt apud Ciceronem, ut supervacaneum sit hæc repetere. Vide *Societas* in Ellipsi.

[27] *Cœno.* ,,[Plaut. Rud. *Scelestiorem cœnam cœnavi tu-*
,,*am:* & Pseud. *Eum odorem cœnat Jupiter quotidie.* A-
,,pul. lib. 4. *Saliares se cœnasse cœnas crederet:* idem 9.
,,*Sacrificales epulas cœnitabat.*]

Collacrymo. Cic. pro Sextio; *Histrio casum meum toties collacrymavit.* [28] Sed hic potest deesse præpositio, & cognatus casus *Lacrymas.* *Com-*

25. *Subaudi Clarorem*] Immo nihil. Nam revera est Neutrum, cui respondet Activum *Clarare.* Vide me ad pag. 273. 274. & alibi.

26. *Subaudi coitionem &c.*] Immo iterum nihil. Est enim & hoc absolute Neutrum. At *Coire societatem* per Ellipsin dicitur, *Coita societas* per Abusum, nisi quis malit hoc exponere, *Societas, quæ coiit.* Sed tamen & *Coitur societas* dixit Cicero per abusum loquendi, hoc sensu, societas fit coeundo inter se. Vide & infra IV. 4. in voce *Societas.*

27. *Cœno*] Derivatur hoc manifeste a *cœna*; atque adeo notat *cœna uti.* Est itaque ejus Generis Verborum, quæ ex natura sua non admittunt Varios Accusativos, sed quorum actio est in se permanens. De phrasi autem *Cœnare Cœnam*, seu de Accusativo Cognato Vide supra ad Cap. 2. p. 274. & hoc Capite pag. 303. 304. Ceterum in optimis edd. apud Plautum in Pseud. III. 2. 53. legitur, *Eum in odorem cœnat* &c. quod tamen propter metrum istic rejecerim, & malim cum Sanctio omittere *in*, licet fere intelligi putem. Possis tamen hæc etiam ita exponere, ut Accusativo denotetur materia cœnæ. Sic in Asinar. V. 2. 86. *Cœnabis hodie, ut te dignum est, magnum malum*, h e. in mag. malum, vel, ut pro cœna habeas magnum malum. Horat. Sat. II. 8. *Nos cœnamus aves*, & Epist. II. 2. *Emptum cœnat olus*, h. e. in cœna edimus, &c. Vide *Æstuo.*

28. *Sed hic potest deesse &c.*] Si hic potest Accusativus iste regi a Præpositione per Ellipsin omissa, quidni & in plerisque aliis, Veluti *Caveo, Cedo*, &c. At de *Cognato casu* quod hic additur, alienum est. Nam Verbum *Collacrymavit* vel Neutrum hic est, vel directe regit additum sibi Accusativum, sed verius est, Neutrum esse.

Commiseror, *Commiseratur interitum ejus*; Gellius lib. 7. cap 5.

Comperendinare. Asconius in passiva; *Ne rursum comperendinato judicio.*

„ [*Concedere*, subaudi *aliquid*, *hoc*, *multum*, *aliquantum*. Terent. *Faciam ut tibi concedam*, *neque adversabor tuæ libidini: Rus abii concedens vobis. De jure suo concedere paululum. Concedam hinc intro*, *atque expectabo.* „ Plaut. *Num te fugi*, *num oculis concessi tuis.* Cic. *Ab alicujus oculis aliquo concedere.*] [Vide *Cedere.*]

Conclamare. Ovid. 13. Metam. *Conclamat socios* Cæsar, *Conclamare victoriam:* Idem, *Conclamatur ad arma.* Lucan. *quum corpora nondum conclamata jacent.* [Vide quæ notavimus ad Verbum *Clamo*, & ad *Ambulo* pag. 308. & 311. *Conclamata Corpora* per Abusum dicuntur illa, apud quæ conclamatio est facta.]

Concrepo. vide *Crepo*.

Concurro. Cicero: *Concurritur undique ad commune incendium restinguendum.* Horat. *Concurritur horæ momento*, subaudi, *concursus*, ut *curro cursum*, & *cursus curritur*. Vide *Curro*.

Confligo. *Confligitur magna ira*, Claudianus; [29] subaudi, *conflictus*. Cicero, *Confligendum puto:* idem, *Caute confligendum est.*

Compluitur. vide *Pluo*.

Conjurare. Sallust. *Sed antea conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit*, *de qua*, *quam verissime potero*, di-

29. *Subaudi Conflictus*] Non puto. Nam impersonaliter id dicitur, & ita, ut tantum actio ipsa significetur. Veluti quum dicitur simpliciter *Amatur*. Vide Me Supra ad I. 12. extr. & III. 1. Nota 4. Ceterum *Confligere* etiam mihi Activum est, æque ac *Affligere*, *Infligere*, *Profligare*, & intelligi *Se* censeo, quod & Ursinus To. 1. p. 444. jam monuit. Possunt etiam intelligi *Arma* vel *Manus*. Nam & *confligi* dicuntur res, quæ altera alteri in occursum mittuntur, vel inter se colliduntur. Sic Lucretius IV. 1210. *Semina quam Veneris stimulis excita per artus Obvia conflixit conspirans mutuus ardor.* Hinc & *Corpora conflicta* dicuntur *resultare* apud Eundem II. 97.

dicam; id est, conjuravere conjurationem, [30] de qua conjuratione, & cæt. *Agmina conjurata*, *Fratres conjuratos*, passim legimus.

Conqueri fortunam adversam, *non lamentari decet*; Cic. *Pauperiem meam conqueror.* Plaut. *Conqueri libidines*, *vim*, *contumeliam*, Ciceroniana sunt. Vide *Queror*. [Et *Doleo*, *Gemo* &c. Nam eadem est omnium ratio.]

Consuesco. Lucret. lib. 6. *At tunc brachia consuescunt*, *firmantque lacertos*, „[id est, consuefaciunt, ad jaculandum exercent.] Columell. lib. 6. *Nam ubi plaustro*, *aut aratro juvencum consuescimus.* Sallust. Jugurth. in oratione Marii; *Ita ad hoc ætatis a pueritia fui*, *ut omnes labores*, *pericula consueta habeam.* Hoc verbum, & similia, sæpius habent [31] pro accusativo orationem; ut, *consuevisti carmina scribere.* Vide *Insuesco*.

Consulo tibi, putant esse neutrum, sed deest *utile*, vel *commodum*; ut, *prospicio tibi*: unde in passiva; *Bene tibi consulitur.* Cicero 7. epist. *Ego tibi ab illo consuli mallem.* [32] Vide *Utile* in Ellipsi, & infra *Prospicio*.

Contendere cursum dixit Virgilius: „[sicut Cicero; *contendere iter.*] Plaut. Cist. II. 1. 58. *Quis est*, *qui recta platea cursum huc contendit suum? Contendere poplitem*, *tormenta*, *vincula*, passim leges. [Vide infra *Tendere.*]

[33] *Con-*

30. *De qua conjuratione* &c.] Immo vero relativum illud *qua* refertur ad sensum, quod sæpissime fit. Notum est illud Terentii in Andria, *Ubi illic est scelus*, *qui me perdidit.* Sed & insuper longe rectius foret explere illa Sallustii verba per Ablativum *conjuravere conjuratione*, *de qua* &c. quam per Accusativum. *Conjurati* vero notat eos, qui conjuraverunt, sic *Jurati*, *Conspirati*, &c.

31. *Pro accusativo orationem*] Malim, ut heic Oratio seu Infinitum pro Dativo adhibita censeantur, sicuti illa possunt omnium Casuum vicem sustinere; & certe Verbum *Consuesco*, æque ac *Suesco*, *Assuesco* &c. longe frequentius cum Dativo construitur. Sed tamen si quis heic Sanctio accedere potius malit, non multum repugnabo.

32. *Vide utile in Ellipsi*] At vide istic Notas, & videbis Verbum *Consulere* esse vere Neutrum, quod notat, consilium quærere, deliberare.

„ [*Contendere se.* Licinius Macer *Repente celeri gradu* „*se per forum in Capitolium contendit.* In *contendere cum* „ *aliquo verbis, armis, acie,* subauditur, *causam.* Lucret. „ 4. *Hunc igitur contra mittam* 33 *contendere causam;* id „ est, contra hunc disputare nolo.]

34 *Contingit.* Apulejus Asino; *Sed ut primum occursoriam potionem, & inchoatum gustum, extremis labiis contingebat adolescens.* Ovid. 1. Metamorph. *Contigerat nostras infamia temporis aures:* idem 2. *Contigit ora sui.* Lactant. lib. 2. *Sed tamen Cicero materiam tam copiosam, & uberem strictim contigit.*

Contremisco. Vide *Metuo.*

Cor-

33. *Contendere causam*] Vide Gronovium Patrem Observ. III. 19. Sed & passim cum Infinitivo ponitur pro affirmare, asseverare, Phædr. fab. 17. *Quem commodasse panem se contenderet.* Et fab. 77. *Quicquid putabit esse dignum memoria, Æsopi dicet; si quid minus adriserit, A me contendet fictum quovis pignore.* Ubi *Dicet*, & *Contendet*, in eadem prorsus constructione adhibentur. Nihil etiam frequentius apud Ciceronem, Cæsarem, Nepotem &c.

34. *Contingit*] Nullum est dubium, quin Activum hoc sit. Sed quando absolute vel etiam cum Dativo ponitur, dubitari possit, quia ignoratur ejus locutionis, si Elliptica est, (ut esse debet, si Verbum hoc etiam in ea sit Activum) supplementum. Sic Phædrus fab. 80. *Quid horum simile contingit tibi?* Et sic passim. Sed apud Plautum Amphitr. II. 2. 203. *Ut mihi extra unum te mortalis nemo corpus corpore contigit*, videmus simul Dativum & Accusativum huic verbo jungi. Nusquam tamen reperimus idoneum Accusativi supplementum, quo istas locutiones Absolutas explere possimus. Certe, quod Ursinus To. 1. pag. 444. voluit, ut ex Germanismo subaudiatur *SE*, quia Germani dicant, es trägt sich zu/ alienissimum est. Malim Ego intelligere *Vitam*, *Ætatem*, *Actionem*, vel *Rem*, de qua agitur. Quando autem Pronomen in Accusativo additur, tunc omittitur in Dativo. Ut apud Ovid. Metam. IX. 483. *Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido contigit? ut jacui totis resoluta medullis!* Istic ita eodemque sensu *Contigit me*, ut dici solet *Contigit mihi*, positum est, ut adeo dubitari possit, utrum *Me* pro obsoleto Dativo, h. e. pro *mihi*, (Vide supra I. 6. 4. pag. 36.) etiam hic sit accipiendum, quod tamen non putem. Ceterum qua ratione *Contingit*, eadem & *Obtingit mihi* hoc vel illud, dicitur.

Corruo. Vide *Ruo.* Plaut. *Ibi me corruere ajebas divitias.* Propert. lib. 3. *Voverat, & spolium corruit ille Jovis.*

35 *Corusco.* Virgil. 10. Æneid. *Strictumque coruscat Mucronem :* & lib. 8. *Duo quisque alpina coruscant Gesa manu.*

Crepo. [Vide Me ad Finem Capitis 2.] Horat. *Sulcos & vineta crepat mera:* idem; *Si quid Stertinius veri crepat:* idem; *Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepet.* idem 2. Carmin. *Quum populus frequens lætum theatris ter crepuit sonum.* Propert. lib. 3. *Et manibus faustos ter crepuere sonos.* Martial. *Et Tartesiaca concrepat æra manu.* Petron. Arbiter; *& concrepans æra omnes excitavit:* idem; *Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit.*

„[*Crescere*, putant esse Neutrum : sed 36 Activum „esse arguit Passivum participium *Cretus*, quod est natus, factus; sicut ab *Hio*, formatum fuit *Hiasco*, & „*Hisco;* & a *Labo*, *Labasco;* ab *Amo amasco;* a *Caleo* „*ca-*

35. *Corusco*] Putem esse Neutrum, ut certe passim occurrit absolute positum. Jungitur tamen ei aliquando Accusativus, sed & Ablativus. Ovid. Metam. IV. 493. *Sibila dant, saniemque vomunt, linguisque coruscant.* Sed Heinsius etiam ibi legit *linguasque* ex quibusdam MStis. Vide ejus Notas. Disertior ergo est Valerii Flacci locus Argon. I. 703. *fremit obice, Ponti Clausa cohors, telisque salum facibusque coruscat.* Liquet inde, posse & illos Accusativos Elliptice exponi. Vide & infra ad Verbum *Micare.* Sed tamen si pro vero Activo in istis cum Accusativo locutionibus haberi hoc Verbum debeat, tum vero notabit, movere aliquid tam celeri motu, quam fulmen moveri solet.

36. *Activum esse arguit*] Ursinus pag. 491. sequitur Scioppium in origine hujus Verbi *Cresco* constituenda. Sed secedit pag. 499. ab illo, quum negat esse Activum, & subintelligendum SE; quoniam licet ejus formæ verba plerumque retineant significationem Primitivi, non tamen semper retineant, veluti *Augesco*, *Integrasco.* Sed tamen, quum pleraque retineant, crediderim sane in paucis illis, quæ videntur a reliquis discrepare hac in parte, & ab Activo in Neutrum Genus transisse, statuendam potius Ellipsin Reciproci Pronominis.

„*calesco*; a *Consueo consuesco*: sic a *Creo creasco*, & *cre-*„*sco*, in quo subauditur, *me*. Primum ergo *Creascere* „*se*, vel *Crescere*, fuit nasci, exsistere, quod postea, „per Metonymiam antecedentis pro consequenti, signi-„ficavit *Augeri*: sicut vicissim per metonymiam conse-„quentis pro antecedente, *Augere* usurpatur pro *Crea-*„*re*; & hinc *Auctor* dicitur pro *Creator*. Lucret. 5. „*Nam quodcumque alias ex se res auget, alitque*, id est, „procreat; velut ipse ibidem interpretatur his verbis: „*quod procreat ex se omnia*. Indocte proinde scribunt, „*Autor*, vel *Author*. Liv. Andron. Erotopæg. *Nocte*, „*dieque decretum*, & *auctum*; id est, quod decrevit, „& auxit se.]

„[*Cupere aliquem*, tritum est; legimus tamen *Cupere* „*alicujus*, pro, cupidum esse. Plaut. Trin. *Quanquam* „*domi cupio*, *operiar tamen*. Symmachus; *Vestri cupiunt* „*Puteoli*, 37 ubi subaudis, *cupiditatem*, sicut Poëta Ve-„tus apud Cic. *Qui nec te amet*, *nec studeat tui*; subau-„di, studium, id est, qui minime sit tui studiosus.]

38 *Curro*. Vide *Concurro*, *Decurro*. Virgil. 5. Æneid. *Currit iter tutum non segnius æquore classis*. „[Prop. *Ut* „*sciat indociles currere lympha vias*. Vide Priscian. in *Cursus curritur*. Cicero 3. Offic. *qui stadium currit*. Juven. *Curritur ad vocem jucundam*. Terent. *Si qua est la-*

37. *Ubi subaudis cupiditatem*] Immo vero *copiam*, *præsentiam*. Ita mox *studeat tui* scil. *rationibus*, *fortunis*. Est autem *Cupere* plane Activum. At quando dicitur *Cupio tibi* pro faveo, videtur certe Neutraliter construi, æque ac *Bene* aut *Male alicui Volo*. Possis tamen supplere, *Cupio tibi omnia bona*.

38. *Curro*] Verbum hoc actionem in se permanentem notat, atque adeo est vere Neutrum, plane ut *Ambulare*, de quo vide me supra. Accusativi ergo, qui huic Verbo leguntur additi, per Ellipsin Præpositionis sunt explicandi. Res etiam manifesta ex compositis, quæ omnia constructionem & significationem habent Neutram, præter unum *Decurrere*, quod ipsum Neutraliter quoque possit exponi, ut *Decurrere campum*, *vitam* &c. idem sit, quod, *Currere usque ad finem*, *quod ad campum*, *vitam* &c.

laboriosa, *ad me curritur*. Cic. 7. Verr. *Curritur ad prætorium*. Virgil. *Nec si cuncta velim*, *breviter decurrere possim*. *Vitam decurrere*, *decursa vita*, *decurso spatio*. *Decurritur*, *decurrebatur*, passim obvia. „[In *Currere via*, „subaudi, *cursum*. Propert. *Hac eadem rursus Lygdame* „*curre via*.] Vide *Sedeo*.

Decedo. Vide *Cedo*, & *Assurgo*.

Decet, *Dedecet*. Ovid. 1. Metam. *Ista decent humeros gestamina nostros*. Statius; *Si non dedecui tua jussa*. Ovid. *Nec dominam motæ dedecuere comæ*: idem; *Lacrymæ decuere pudicam*. Sallust. Jugurthino; *Quæ ab Imperatore decuerint*, *omnia suis provisa*.

„[*Decidere*, pro transigere, pacisci, subaudi, *rem*, „Dictys lib. 5. *Multo sermone invicem habito*, *ad extre*-„*mum binis millibus talentûm rem decidunt*. Cicero; *Ma*-„*gno cum aliquo decidere*. Sen. 2. Controversiar. 5. *Pro* „*incolumitate mariti vicaria morte decidit*, pro, ita rem „pacta est, ut mariti sui vice moreretur.]

Declino. Plautus Aulul. *Declinavi paululum me extra viam*. Ovid. 2. Metam. *Neu te dexterior tortum declinet* „*ad anguem*. Dicimus *declinare cursum*, [39] *urbem*, *mala*, & *mala declinantur*, &, *a malis declinare*.

Decurro. Vide *Curro*.

Deficio. Horat. *Animus si te non deficit æquus*. Ovid. *Deficior prudens artis ab arte mea*. „[Plaut. Asin. *Si in*-„*telligam te deficere vita*, pro, deficere defectum e vita. „Propert. *Nec me deficiet nautas rogitare citatos*; id est, „non desinam interrogare nautas.] Quinctil. *Aqua ciboque*

39. *Urbem*, *Mala*] At hi duo Accusativi per Ellipsin Præpositionis primitus huic Verbo, quod tamen vere Activum puto, fuerunt additi. Rectius suum Accusativum Verbo, ut Activo, addidit Pomp. Mela III. 5. *Araxes ex præcipiti in subjecta casurus non declinat statim undam*. Et Livius I. 28. *Si quo Ego* (Tullus Hostilius) *inde agmen declinare voluissem*. Confer & Verbum *Inclinare* infra. At alia est ratio Constructionis, quando dicitur *declinare Urbem*. Non enim Urbs declinatur aut deflectitur, sed Homo *se declinat* ab Urbe, seu *quod ad illam Urbem attinet*.

boque defecti. Varro lib. 3. Rustic. cap. 16. *Ne deficiant animum.* Dicimus [40] *deficiunt me pecuniæ*, & *mihi pecuniæ.* Cæsar; *Quum tela militibus deficerent*, subaudi *se*, vel *Defectum.*

Degenerare a parentibus, subaudi *se*, [41] vel *genus.* Columel. lib. 7. cap. 12. *Venus canibus carpit vires, animosque degenerat.*

Dego. Cicero pro Sylla; *Ut cum Lentulo, & Catilina, & Cethego fœdissimam vitam & miserrimam degeret:* idem pro Roscio; *Vitam in egestate degere.* Catull. ad Manlium; *Otia pacato degeret in thalamo.* Lucret. lib. 2. *Quantisque periclis degitur hoc ævi, quodcunque est.* „[Plaut. „Most. *A mane usque ad noctem in foro dego diem*] Vide *Vivo*, [vel potius confer *Ago*, cujus compositum est.]

Delinquo. Vide *Pecco.*

Deliro. Lactant. de Opificio Dei cap. 6. *Illius enim sunt omnia*, [42] *quæ delirat Lucretius.*

[43] *Desino artem.* Cicero, & Sueton. Tiberio; *Artem desituros promittentibus veniam dedit.*

De-

40. *Deficiunt me pecuniæ.*] Sic Cæsar B. Gall. II. 10. *Res frumentaria eos deficere cœpit.* Phædrus fab. 86. *Paulo ante vacua turbam deficiunt loca*, scil. in theatro. Rationem autem loquendi hanc olim fuisse puto, *Pecuniæ deficiunt se apud me, Pecuniæ deficiunt se mihi, loca deficiunt se, quod ad turbam tantam.* Sed non adtenderunt ad eam constructionis rationem, qui dixerunt, *Deficior ab arte mea, defectus pilis*, ut Phædrus loquitur fab. 87. Vide & me infra ad Verbum *Penetrare.*

41. *Vel genus*] Malim, vel *animum, indolem.*

42. *Quæ delirat*] At vide supra ad Cap. II. Nota ultimâ, & hoc Cap. ad Verbum *Æstuo*, & facile perspicies hujus locutionis rationem.

43. *Desino artem*] Etiam *Sinere* est Activum. Plautus Men. II. 3. 1. *Sine fores sic, abi, volo operiri* scil. eas fores. Et Mostell. I. 1. 68. *Dum interea sic sit, istud Actutum sine*, h. e. dum interea mihi sic sit, ut nunc est; contemno & nihili facio illud *Actutum*, quod mihi minaris. Sed plerumque pro Accusativo habent hæc Verba sibi additum Infinitivum aut integram Orationem. Reperimus eorum etiam Passiva Participia. Gellius II. 12. *Non ad augendam, sed desinendam seditionem*, Cicero Famil. IX. 21. *Qui primus Papisius est vocari desitus.*

Despero. Martial. *Desperabantur promissi prælia Martis*. Cic. *Sive restituimur, sive desperamur*: idem Attico; *Pacem enim desperavi*.

Detraho tibi, subaudi, *laudem*, vel simile aliud. Horat. *Nec ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam*.

„[*Differt hoc ab illo*, subaudi *se*, nam *Differre* est „aliud alio ferre, dissipare, ut stent locis diversis, sive „distent.]

Discumbo. Virg. *Stratoque super discumbitur ostro*. Aulus Gellius; *discubitum est*. Cicero, *Mature veniunt, discumbitur*, 44 „[subaudi, *cubitus*.]

Disputo. *Disputare rationem*, non semel dixit Cicero. Plaut. Aulul. *Ubi disputata est ratio cum argentariis*. idem Menæch. *Ut hanc rem vobis ad amussim disputem*.

Doleo. Ovidius; *Tu vero tua damna doles*: „[idem; „*quæ venit indigne pœna, dolenda venit*. Propert. *Fri-* „*gidaque Eoo me dolet aura gelu*. Justin. lib. 12. *Ut ta-* „*ctum hominum, velut vulnera, indolesceret*.] Statius; *Bellorum extrema dolemus*. Cicero; *Meum casum doluerunt*: idem 4. Tuscul. *Dum modo doleat aliquid, doleat, quod lubet*. Sueton. *Se quoque respondit vicem eorum dolere*. 45 Hic, & in aliis multis verbis, potius videtur deesse

situs. Quando autem dicitur *Desinere* absolute, intelligo vel infinitum, rei, de qua agitur, proprium, ut apud Melam. II. 1. *Alio, quam desinit, nomine exoritur*, scil. fluere: vel Pronomen *se*, ut in illo Horatii *Desinat in piscem*.

44. *Subaudi Cubitus*] Immo vero nihil. Nam exempla hæc sunt locutionis Impersonalis, qua simplex actio denotatur sine ullo Supposito. Sed & Verbum hoc, ut & reliqua ejus compositionis, sunt Neutra.

45. *Hic & in aliis multis* &c.] Apage *Accusativum Cognatum*, qui alienus est ab hoc Verbo. Nam quî intelligemus eum in his locutionibus, *Hoc dolet mihi?* quidve significabit, *Hoc dolet dolorem mihi?* Neque vero sufficit ad probandam verbi naturam, unius generis locutiones tantum adferre, non item alias considerare. Quid ergo? Crediderim hoc Verbum fuisse natura sua Neutrum, & significare dolorem sentire vel percipere ex aliqua re, quæ ubi exprimitur, Accu-

deesse accusativus cognatus, & praepositio κτ, ut, *doleo dolorem circa casum tuum.* Huc refer illud, *Corydon ardebat Alexin*, id est, Ardebat ardorem de Alexi, vel circa Alexin.

Dormio, Edormio: Adag. *Endymionis somnum dormis.* Martial. *Tota mihi dormitur hyems.* Cicero; *Edormi crapulam, & exhala.* Plaut. Amph. *Mane, dum edormiscam unum somnum.* In sacris: *dormierunt somnum suum viri divitiarum.* Terent. *Atque edormiscam hoc villi.* Plaut. O-

cusativo tunc per Ellipsin exprimitur. Plaut. Pseud. V. 2. 21. *Ni doleres tu, ego dolerem.* Hinc jam *Doleo tuum casum, Doleo pedes.* At quando dicitur, ut apud Terent. Eun. I. 2. 13. *Ut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet*, quod frequens est Priscis & Optimis Auctoribus, possit id videri primitus dictum per duplicem, sed facilem & usitatam Ellipsin, pro *doleret tibi animus propter hoc.* Confirmari id videtur ex Terentio Phorm. V. 8. 64. *Vin' primum hodie facere, quod Ego gaudeam, Et quod Tuo Viro oculi doleant.* Ubi manifeste *quod* in illa phrasi ponitur pro *propter quod.* Pro eo etiam *De quo* in eadem phrasi dicitur apud Plaut. Trucul. II. 8. 2. *Nam mihi de vento misera condoluit caput.* Et in Mercat. II. 3. 54. *Ut in portum sum advectus, nescio qui* (h. e. de qua causa) *ANIMUS mihi dolet.* Sed tamen quum Phrasis illa, ut diximus, saepissime adhiberetur, videntur multi Veterum τὸ *Hoc*, & similia, accepisse pro Nominativo, & Verbum *dolere* pro dolorem facere alicui; atque ideo per Abusum, vel mutationem quandam significationis, (de qua vide me supra p. 280. 301. & 309. 310.) fuerunt eo sensu & constructione diserte prorsus locuti. Sic Phaedrus fab. 48. *Adjecit id, quod sentiebat maxime doliturum amanti.* Istic enim τὸ *Quod* est quidem Accusativus, sed Verbi Infiniti, qui plane respondet Nominativo Finiti: atque adeo idem est, ac si diceretur, *Ea res dolet Amanti.* Atque ita Alii. Plautus disertissime in Trucul. II. 8. 3. *Quid mihi futurum est, cui duae Ancillae dolent*, h. e. dolorem faciunt, quia eas tibi donando perdidi. Ceterum in hac quoque locutione *Doleo* manet Neutrum, nec admittit varios Accusativos, notatque simplicem actionem, & in se permanentem, & ideo construitur cum Dativo. Sed in eo, quod Sanctius profert ex Propertio I. 16. 24. *Me mediae noctes, me sidera prona jacentem, Frigidaque Eoo me dolet aura gelu;* τὸ *dolet me* ponitur pro *dolet meam vicem.* Vide locum & Interpretes. De Verbo *Ardebat* Vide me supra in Nota penult. ad Cap. 2.

Omnemque edormivi crapulam. „[Catull. *Nobis nox est*
„*perpetuo una* 46 *dormienda.*]

„[*Dubito.* Ascon. in 2. Verr. *Pedestre iter propter Ver-*
„*ris insidias dubitat.* Cicero; *Turpe est dubitare Philoso-*
„*phos, quæ ne rustici quidem dubitant: Nihil affirmans, o-*
„*mnia dubitans, restat ut hoc dubitemus, uter Roscium oc-*
„*ciderit.* Livius 21. *Vobis necesse est aut vivere, aut si*
„*fortuna dubitabit, in prælio potius, quam in fuga mortem*
„*oppetere.* 47 Ubi subaudi, *dubitationem*, id est, si du-
„bia erit fortuna.]

„[*E-*

46. *Dormienda.*] Vide supra ad Verbum *Ambulare.*

47. *Ubi subaudi dubitationem*] Apage & hoc supplementum, quod plane absonum est. Verbum ipsum est Neutrum, & notat deliberare de re aliqua, & ita consilii etiamdum esse incertum. Deliberationem meram notat, & suspicionem etiam ad credendum pronam, apud Cicer. pro Sulla cap. 24. *De quo* (Sulla) *etiamsi quis dubitasset antea, num id quod Tu arguis, cogitasset, sustulisti hanc suspicionem, quum dixisti &c.* Sic Nepos in Thrasyb. cap. 1. *Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito, an hunc primum omnium ponam.* Sueton. Claud. 35. *Quum eum Camillus minaci epistola cedere imperio juberet, dubitavit, adhibitis principibus Viris, an obtemperaret.* Tacitus Ann. IV. 57. *Dubitaverat Augustus Germanicum rei Romanæ imponere.* Omnibus his in locis, sed & aliis compluribus, Verbum *dubitandi* notat consultationem affirmationi propiorem, quam negationi, quæ ceteroqui maxime ejus significationi inest. Quando autem ei jungitur vel Accusativus, vel Infinita locutio, per Ellipsin id fit Neutris verbis solitam. Sic Ovid. Metam. VI. 194. *Hoc quoque quis dubitet?* Nepos in Hannib. cap. I. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut Populus R. omnes gentes virtute superarit.* Auctor B. Alex. cap. 52. *L. Laterensis qvum id non dubitaret.* Neque vero obstat, quo minus hæc, tanquam Verbi Neutrius, per Ellipsin explicentur, quod etiam plane Passiva ejus occurrant, ut occurrunt apud Poëtas. Ovid. Metam. II. 20. *& intravit dubitati tecta parentis*, h. e. Solis, quem dubitarant nonnulli esse Patrem Phaetontis. Et VI. 208. *En ego vestra parens &c. An Dea sim, dubitor.* Sed & apud Tacitum An. XIV. 7. *Evasisse* matrem Neronis, *hactenus adito discrimine, ne auctor dubitaretur*, h. e. evasisse illam, & adiisse discrimen, nullo alio cum effectu, quam ut ne dubitaret quisquam de Auctore illius discriminis, qui erat Nero. Sed jam satis superque

„[*Ebullio.* Cic. *Virtutes ebullire, & sapientias: Dixerit Epicurus, semper beatum esse sapientem, quod quidem solet ebullire nonnunquam.* Cato; *Ubi ebullit vinum, ignem subducito*, subaudi *se.* Seneca in Apocol. *Claudius animam ebullit, & eo desiit vivere videri.*]

Efflo. Cic. de Senect. *Odorum, qui efflarentur ex floribus.* Ovid. 7. Metam. *Vulcanum naribus efflant æripedes tauri.* Virgil. Æn. 1. *Lætos oculis afflarat honores, Cæsariem, & lumen purpureum.* Plin. lib. 36. *Flaturque follibus, donec rufescat.* Ovid. 4. Fast. *Exultant comites, furiosaque tibia flatur.* Lucret. lib. 5. *Flaret e corpore flammam.*

Egeo pecuniis, est egeo egestatem a pecuniis, „[sive a „parte pecuniarum.] Deesse autem *egestatem*; vel τὸ *egere*, satis indicat illud Plauti Pseud. *Quid agitur Calidore? Amatur, atque egetur acriter*, id est, amatur amatio, egetur egestas: sæpe enim deest Nomen, unde genitivus regitur; ut, *tædet me ciborum*; subaudi, *tædium.* Sic Livius dixit lib. 26. *Quoad vel capitis, vel pecuniæ judicasset*; subaudi *judicium.* Cato apud Agellium; *Vitio vertunt, quia multa egeo.* Varro lib. 4. ling. Latin. *Dives a Divo, qui, ut Deus, nihil indiget.* „[Sal„lust. Jug. *Collis magna parte editus, & præceps* [48] *pauca „munimenta egebat.*] Nonius Marcellus quum disputat, genitivum poni pro accusativo, utitur his exemplis; *Fastidit mei*, & *Argenti indiges.* Tu meo periculo dices elegantissime; *Turpem egere egestatem.* Vide *Indigeo.*

„[*Egredior.* Sallust. *Raro egressus fines suos.* Servius „in Æneid. 2. notat, utrumque dici, [49] *Egredior ur„bem.*

que ostendimus ad verbum *Ambulare*, etiam a Verbis vere Neutris formata & adhibita, sed per Abusum, Passiva, quod & contra ea, quæ Auctor mox tradit de Verbo *Egeo*, observandum. Vide & infra ad Verba *Obstrepere*, *Regnare*, *Supersedere* &c.

48. *Pauca munimenta egebat*] Incertissima est hujus loci Lectio, etiam in MStis. Vide Sall. Jug. cap. 98. vel, ut Wassius distinxit, cap. 103. & ibi Notas.

49. *Egredior urbem*] Ellipsis in eo est præpositionis *extra*, tanquam si diceretur *egredior extra urbem.*

„*bem*, & *urbe*. Sed in hoc posteriore subauditur *gres-*
„*sum*, vel *viam*.]

Emergo. Cicero Arusp. respon. *Tum se emergit, & fertur illuc:* idem 2. Naturæ Deorum; *Ut sese emergens ostendat Scorpius alter:* „[& 2. Divin. *Tibi de me cogi-*
„*tanti subito sum visus emersus ex flumine.*] Cornel. Nepos in Attici vita; *Quibus ex malis ut se emerserat.* Terent. Adelph. *Unde emergi non potest.* Cornel. Fronto in voce, *Emergit se*, citat Sallustium in 4. Histor. *Ubi se laniata navigia fundo emergunt.* Vide *me, te, se*, in Ellipsi.

Emigro. vide *Migro*.

Emineo. Curtius lib. 4. *Jamque paulum moles aquam eminebat.* [intellige *extra.*]

Eo. Virgil. 6. Æneid. *Itque, reditque viam toties.* Horat. 1. epist. *Ire viam, quam monstrat eques.* Virgil. 4. *Longam incomitata videtur ire viam:* & 4. Georg. Plaut. Rudent. *Tu abi tacitus tuam viam.* Cicero pro Mur. *Redite viam: eodem duce redibant:* ibid. *Istam viam dico, inite viam. Præsto aderat sapiens ille qui inire viam doceret.* Sueton. *inito honore.* Quare quum Maro dixit; *Te consule inibit*, 50 deest *viam*. „[Cum legimus, *Ire*
„*via*, subaudimus *itum*, id est, itionem. Lucret. *Nec*
„*sentimus itum cujusviscumque animantis.* Cicero; *Quis*
„*noster itus, reditus, vultus.*]

Equi-

urbem. Sic mox *Eminebat aquam*, pro *em. extra aquam.* Res manifesta ex verbo *Erumpere*, quod Activum esse, & requirere Accusativum *Se*, si per Ellipsin est omissus, recte probavit Sanctius. Quando ergo alius illi jungitur Accusativus, ut apud Virgil. Æn. I. v. 580. *jamdudum erumpere nubem Ardebant*, necessario per hanc Ellipsin Præpositionis ille est explicandus, ut sensus sit, *erumpere se extra nubem.* Vide & mox ad Verbum *Evado* similia. Ellipsin autem hanc supplevit Terent. Hec. IV. 1. 48. *Ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.* Sic porro *prævehi littus* dicitur pro *prævehi præter littus.* Vide me supra ad Verba *Adeo* & *Æstuo*.

50. *Deest Viam*] At de hoc verbo *Eo*, vide quæ notavimus ad Verba *Adeo* & *Ambulo*.

Equitare: Plinius lib. 8. de Camelis; *Atque etiam* [51] *equitantur præliis.* „[Hor. *equitare in arundine longa,* „subaudi, *equitationem.*

„[*Erro.* Cicero; *Si erratur in nomine*, subaudi *error.* „Ovidius; *Immensum est erratas dicere terras.* [Vide su„pra p. 311.] Virgilius; *Relegens errata retrorsum Lit„tora.* Plaut. *Scio quid erret.* Terent. *Teneo quid er„ret.*]

„*Erumpo.* Virgil. *Erumpunt portis*, subaudi *se.* idem Georg. *Diversi erumpunt sese radii.* Cæsar 2. Civili; *Portis se foras erumpunt.* Virgilius 4. Georg. *Et caput unde altus primum se erumpit Enipeus.* Tibull. 4. *Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.* [52] Vide *Erumpo.*

„[*Erubesco.* Cic. *Affines te erubescunt; Epicurus volu„ptates non erubescit.* Hor. [53] *Non erubescendis adurit* „*ignibus.* Virgil. *Nostra nec erubuit silvas habitare Thalia*, „pro, habitationem silvarum.]

Eructo. Cic. Catil. 2. [54] *Eructant cædem bonorum*, & in Sacris; *Eructavit cor meum verbum bonum: Labia mea eructabant hymnum.*

[55] *Evado.* Sueton. Tiber. *Carmillus me evasit.* Virgil. *Gra-*

51. *Equitantur*] Sic Florus III. 4. 5. *Dum perfidum glacie flumen equitatur*, ubi vide Grævii Notas. Verbum autem est Neutrum, licet Passivum illud aliquando reperiatur. Vide ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo*, &c.

52. *Vide Erumpo*] Haud dubie reponi debet *Emergo.* Sed & abest a Salmant. ed. hoc ipsum *Vide Erumpo.* Addidit Editio Patavina, sed per errorem manifestum.

53. *Non erubescendis*] Sic Vellejus II. 130. *Dolenda adhuc retulimus, veniendum ad erubescenda est.* Sed tamen vel sic Neutrum hoc est verbum.

54. *Eructant cædem*] Locus est Catil. II. 5. de sociis Catilinæ, *qui accubantes in conviviis eructant sermonibus suis cædem bonorum atque urbis incendia*, h. e. inter ructandum proferunt, minantur. De qua ratione loquendi egimus jam supra ad Cap. 2. Nota ultima, & ad verbum *Æstuo* in hoc Cap. & maxime ad v. *Anhelo.*

55. *Evado*] Neutrum hoc est, ut *Vado*, & *Invado*, & *Pervado*. Ceterum diversa in Accusativis huic verbo additis est Ellipsis, diversis itaque præpositionibus ex-

Gradus evaserat altos: ,, [idem; *Jamque propinquabam por-*
,, *tis*, *omnemque videbar Evasisse viam*. Dictys lib. 2.
,, *Qui primi fuga Græcos evaserant*. Livius 28. *In loca*
,, *tuta evasit*, subaudi, *Viam*. sicut Virgil. *Nec spatium*
,, *evasit totum*, *nec pertulit ictum*; id est, non ivit per to-
,, tum spatium. Lucil. de equo; *Qui colles camposque*
,, *gradu perlabitur uno*, *Omne iter evadit*.] Liv. *Exercitum*
cæsum, *evasumque se esse*.

Evenit. Vide *Sedeo*, & supra lib. 3. cap. 1.

,, [*Excedo*. Cicero 1. Catil. *Quot ego petitiones tuas*
,, *parva quadam declinatione*, *&*, *ut ajunt*, *corpore*, *ex-*
,, *cessi*; pro vitavi. Sic legit ibi Servius. Livius 24.
,, *In agro Tarentino nihil violatum*, *neque usquam via ex-*
,, *cessum est*.] [Vide ad Verba *Cedo* & *Egredior*.]

,, [*Excello*. Festus; *Recellere*, *reclinare*, *&* *Excellere*,
,, *in altum extollere*: idem; *Lingua*, *promontorii genus non*
,, *excellentis*, *sed molliter in planum devexi*. Cato apud
,, Agell. 13. cap. 23. *Plerisque solet animus in rebus secun-*
,, *dis excellere*, subaudi *se*, pro excelli, extolli, efferri.
,, Apulejus 10. de Asino; *Nates recellere*, pro reducere,
,, retrahere.]

Exeo. Vide *Eo*.

Exhalo. Cicero; *Convivii crapulam exhalassent*: idem
Philip. *Edormi crapulam*, *&* *exhala*. Virgil. *Sævumque*
exhalat opaca Mephitin: idem 2. Georg. *Quæ tenuem ex-*
halat

explenda. Nam *Evasit me*, *malum*, *necem*, &c. dicitur ut *Effugit me* &c. & intelligitur *quod ad me*, *κατὰ*. At *Gradus evaserat altos*, expone *Ev. per gradus altos in rogum*. Porro *Evasisse viam omnem* notat *Ev. per* vel *extra omnem viam*. Neutiquam ergo hic Accusativus *Viam* ita accipiendus, ut qui proxime a Verbo regatur, quod vult Scioppius. Certe non magis *subaudiendus* ille est in absolutis hujus Verbi locutionibus, quam *Gradus*, aut Alia. Sic enim & Æn. VI. 425. *Evaditque celer ripam irremeabilis undæ*, h. e. evadit extra & ultra ripam, eam post se relinquens. Et Tacitus Ann. I. 51. *Primi agminis copiæ evaserunt silvas*, h. e. extra silvas. Ann. XII. 35. *amnem haud difficulter evadit*, h. e. extra amnem in ulteriorem ripam.

halat nebulam. Lucretius 5. *Pulveris exhalat nebulam, nubesque volantes.*

Exsulo. vide *Veneo*, & *Vapulo*. *Exsulo*, id est, extra solum eo. Deest accusativus cognatus. Euripid. Andro. ἃς ἐγὼ φεύγω φυγὰς, id est, quale exsilum exsulo? [56] „[Hygin. Fab. 26. *Medea iterum exsulatur.* Dictys „lib. 5. *Decernitur, Antimachum ex omni Phrygia exsu-„landum.*]

„[*Facessere*, pro *abire*, *recedere*, subaudi, *se*. Plaut. „Men. *Dictum facessas doctum.* Afran. Incis. *Multa ac „molesta, potin', ut dicta facessas?* Titin. Gemin. *Ut „res suas procul ex ædibus facessat.* Cic. *Periculum inno-„centi facessere: ut paulisper facessant rogamus.*]

Fastidio. Virgil. *Invenies alium si te hic fastidit Alexis.* Liv. *Dum nullum fastiditur genus:* idem; *pars fastidita.* Horat. *Fastidire lacus, & rivos ausus apertos*, „[Plaut. „*Fastidit mei*, [57] subaudi, *fastidium.*]

Faveo. Favetur, apud Ciceronem sæpe positum, [58] satis ostendit, *Faveo* activum esse; „[*Ætati illi non modo „non invidetur, verum etiam favetur.* Charisius quidem „lib. 5. in Idiomatis linguæ Latinæ ponit; *Faveo tibi*, „& *Faveo te.*] Vide *Invideo.*

Festino. Ovid. 2. Metamorph. *Tum quas induat illa*, [59] *fe-*

56. *Hyginus*] Ex his Scriptoribus, utpote ætatis serioris, & styli fere barbari, neutiquam petenda, quæ ad naturam linguæ, & veram verborum significationem, indagandam pertinere volumus. *Exsulare* haud dubie est prorsus neutrum.

58. *Subaudi fastidium*] Immo potius *Negotium*. *Fastidire* cum Accusativo significat proprie fastidium ostendere, ad conspectum & usum alicujus rei. Atque adeo Accusativus ille non pendet a Verbo, licet ex Passivo pateat, ita tamen eum accepisse aliquando etiam ipsos Veteres.

58. *Satis ostendit*] Nihil minus. Satis superque jam probavimus, Formæ Passivæ ne veram quidem Constructionem id ostendere, veluti *tota mihi dormitur hiems*, nedum Impersonalem, quæ prorsus respondet Verbis Neutris. Nam sicuti Hæc non habent Accusativum, in quem transeat sua Actio, sic Impersonalia, quæ dicuntur, non habent certum Nominativum, qui suscipiat vel patiatur illam actionem transeuntem.

[59] *festinat vestes.* Tacitus de moribus German. *Nec virgines festinantur.* Virgil. 6. *Tunc jussa Sibyllæ, haud mora, festinant jussi* Apulejus lib. 3. *Sed primo diluculo remedium festinabitur tibi.* „[Dictys. lib. 3. *Græci cuncta,* „*quæ militia poscebat, summis studiis festinabant.*]

Fio inter neutro-passiva refertur a Grammaticis, id est, inter monstra. Mihi verbum est Substantivum: nam factum est a φύω Græco; unde *fuo* latinum, & postea *fio*. Scaliger lib. 5. de causis cap. 3. A φύω, inquit, *Fuo nostrum, & ipsum Fio; Sum autem, ab* εἰμὶ; *Est, ab* ἐστὶ. Habuit aliquando passivum, Prisciano teste lib. 8. *Postquam diutius fitur:* &, *Græco ritu fiebantur Saturnalia.* Certe infinitum *fieri* mere passivum videtur: sed,

59. *Festinat vestes*] Passim quidem ita Auctores, etiam Optimi. Sall. Jug. 77. *Ni id festinaret, in summo periculo salutem suam fore.* cap. 81. *Callidus id modo festinabat, Bocchi pacem imminuere.* Tacitus Ann. IV. 28. *Mortem in se festinavit.* Sic *festinata missio,* Ann. I. 52. *Festinatis honoribus,* Plinius Paneg. cap. 69. *Animo cupienti nihil satis festinatur*, Sall. Jug. 64. Liquet hinc sic satis, etiam Active tandem construi solitum hoc Verbum, licet origine sua & præcipuo itidem usu fuerit Neutrum. Apud Gellium XVI. 14. Verrius Flaccus *a Fando dici* id tradit, quod merito rejicit Gellius; sed nec ipse multo melius a *Fessus* derivat. Rectius omnino censet Vossius, *Festinare* & *Confestim* ejusdem esse originis, & Hoc quidem primitus idem fuisse, quod *confertim*, sed usu dein distinctum in diversam Orthographiam & significationem, ut unum ad Tempus proximum & continuum, alterum ad Res conjunctas & spissas referatur. Hinc jam *festinare,* h. e. confestim & crebro motu aliquid agere. Cato apud Gell. d. l. & Festum in *Properare*, ait, *Aliud est Properare, aliud Festinare. Qui unum quid mature transigit, is Properat, qui MULTA simul incipit, neque perficit, is Festinat.* Relinquo differentiam hanc significationis in medio, at hoc accipio, quod *Festinare* non tantum notet proprie confestim & continuo se movere, sed & confertim, seu multis actionibus, immo multo motu, multa simul velle agere, ut solent festinantes. Hinc Sallust. Catil. 27. *dies noctesque festinare, vigilare,* cap. 31. *festinare, trepidare.* Plaut. Casin. II. 7. 9. *Ut trepidabat, ut festinabat miser.* & III. 2. 28. *Miseri ut festinant senes*, h. e. satagunt, in continuo sunt motu, varia agitant. Nec enim de una re vel actione hæc dicuntur.

sed, ut dixi, [60] mihi Substantivum est, *fio senex*, id est, *sum senex*.

[61] „[*Flagro*. Hygin. Fab. 129. *Jupiter cum fulmine*, &

60. *Mihi Substantivum est*] Immo vero est vere Neutrum, ut apud Græcos φύω, unde est formatum, & unde habemus adhuc *Fui*, *Futurus*. Sed & olim a Latinis dictum est quoque *Fuo*. Hinc Plautus Milite, II. 3. 28. *quid me fuat*, *nescio*, pro *fiat*, vel *futurum sit*. & II. 6. 12. *Metuo*, *ne isthæc res mihi magno malo fuat*. Ceterum *Fieri* non tantum distinguitur significatione ab *Esse*, sed & diserte ei opponitur aliquando. Plinius Paneg. cap. 20. *Ut Pater patriæ Esses ante*, *quam Fieres*. Cic. Famil. II. 17. *Qui tali animo Sunt*, *deteriores Fiunt rogati*. Hinc jam, quando Plautus ait Asin. II. I. 24. *Polenta Fit in pistrino*, notat id non, Est, sed, Paratur. Sed & construitur, quasi haberetur pro Passivo τȣ̃ *Facio*: sic Sallust. Catil. 51. *Quid in illos jure Fieri posset*, *quærebant*. Cap. 55. *Ipse Lentulum in carcerem deducit: idem Fit ceteris per Prætores*. Cicero Famil. III. 9. *Fiebam crebro a meis per literas certior*. Quin adeo convenit τὸ *Fio* significatione sua cum Verbo *Facior*, non cum *Sum*, ut ideo ipsum illud *Facior*, quod in Compositis cum Præpositione, veluti *Afficior*, *Conficior*, *Efficior* &c. frequens satis est, ex usu communi prorsus tandem excluserit, & ita quidem, ut hoc *Fio* etiam in compositis cum aliis Verbis respondeat Activo *Facio*, quasi vere ejus esset Passivum. Veluti *Calefacio*, *Calefio*, *Tepefacio*, *Tepefio*, &c. Verum quia τὸ φύειν apud Græcos etiam Active sumitur pro generare, hinc & apud Latinos etiam *Fio* olim activam quoque significationem habuisse videtur. Unde *Fieri* passive passim pro generari, nasci. Plautus Cistell. actu 5. *Non moror*, *aliena operâ mihi Fieri plures liberos*. Trin. IV. 2. 90. *Ubi absinthium Fit*, h.e. nascitur. Mercat. V. 2. 102. *Zacyntho ficos Fieri non malas*. Hinc jam *Fitur*, *Fiebantur*, ex Catone Censorio apud Priscianum, & Composita apud Plautum *Defieri*, *Confieri*, *Effieri*, *Interfieri*. Sed & hinc *Fetus*, *Fecundus*, *Femina*, &c.

61. *Flagro*] Mihi etiam Hoc est vere Neutrum, idque probat ipsa Constructio & Usus fere perpetuus. Nam quæ Scioppius hic, & Ursinus To. 1. pag. 458. ex Propertio I. 13. extr. *Nec sic cœlestem flagrans amor Herculis Heben*, adferunt, idonea nequaquam sunt ad Activam Verbi naturam constituendam contra innumera fere exempla Neutralis Constructionis. Verbum autem hoc derivem a Nomine *Flagrum*, non contra, ut vult Vossius. Litera enim R in ista Nominum terminatione vix unquam est ex primitivo orta, sed semper est insiticia.

„ *& tonitribus venit, & Semelem conflagravit.* Auctor.
„ ad Heren. *Quomodo urbs acerbissimo concidit incendio*
„ *conflagrata?*]

Fleo. Flere funera. Ovid. Terent. Andr. *In ignem posita est, Fletur.* Silius 5. *Longo ævo flebitur.* Ovid. *Fortuna flenda.*

Flo. Vide *Efflo.*

Fluo. Græce ῥέω. Homer. Odyss. 9. accusativo junxit; ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ κρήνη ὑπὸ σπείυς, id est, *fluit limpidam aquam fons sub specu.*

„ [*Fluctuat.* Lucret. *Fluctuat incertis erroribus ardor a-*
„ *mantum*, subaudi *se.* Seneca de vita beat. *Deprehensi*
„ *in mari Syrtico, modo in sicco relinquuntur, modo torrente*
„ *unda fluctuantur.* Sic in Medea; *Ut dubium pelagus fer-*
„ *vet, haud aliter meum cor fluctuatur.*

62 *Fruor.* Cato Rust. *Pabulum frui occipito.* Cicero pro Milone; *Nobis hæc fruenda relinqueret.* Apulejus lib.

siticia. Sic *scalprum* a scalpo, *sepulcrum* a sepelio, *Fulcrum* a fulcio, *Claustrum* a claudo &c. Ipsum itaque *Flagrum* a Gr. φλέγω, *uro*, *incendo*, deduxerim; at inde Verbum *Flagro*, quod proprie & primitus videtur notasse, ita cædor flagris, ut ardeam. Hinc passim construitur cum Ablativo etiam in metaphoricis locutionibus *flagrare inopia*, *infamia*, *libidine*, &c. Mox *Fleo* ex illis est Verbis, quæ natura sua vere sunt Neutra, sed frequenti usu Ellipticæ locutionis acceperunt tandem quandam etiam Activi Verbi speciem. At *Fluo* plane & unice est Neutrum; ut &, quod dein sequitur, *Fugio*, eo ipso, quod vere Neutrum est, discrepans a vere Activo *Fugo*, *fugare*, sicuti differunt *Placere* & *Placare*, *Sedere* & *Sedare*, *Rigere* & *Rigare*, *Clarere*, unde *Clarescere*, *Inclarescere*, & *Clarare*, unde *Declarare*.

62. *Fruor &c.*] De hoc Verbo, & mox sequenti *Fungor*, Vide quæ notavimus supra p. 283. 284. In loco Plauti ex Mostell. I. 1. 45. quem Sanctius in posteriore Verbo adfert, deleverim cum Gronovio *Me*, vel saltem distinxerim post *me*, quasi diceretur, veluti per Appositionem, sine me vivere, ut vivo, sine fortunas meas fungi alliato. Sed forsan omnium erit expeditissimum, si legamus, *Sine me alliato fungi, & fortunas meas.* Certe nihil tunc superesrit hæsitationis. Sensus enim est, sine Me, & fortunas meas, fungi alliato, seu defungi eo ad explendam famem.

lib. 9. *Beatam illam, quæ tam constantis sodalis libertatem fruitur.*

Fugio. Lucanus 1. *In bellum fugitur.*

Fungor libertate: subaudi, *functionem*, vel τὸ *fungi.* Terent. *Ita attente tute illorum officia fungere.* Tacitus lib. 3. *Suprema erga memoriam filii sui munera fungerentur.* idem lib. 4. *Et hominum officia fungi.* Varro; *Municipes, qui una munus fungi debent, dicti.* Terent. *Hominis frugi & temperantis functus officium:* idem; *Major filius tuus Æschinus, nec boni, neque liberalis, functus officium viri.* Plaut. Mostell. *Tu tibi istos habeas turtures, aves, pisces, sine me alliato fungi fortunas meas:* idem Amph. *Hic munus fungatur tuum:* idem Trinummo; *Cui nihil est, qui munus fungatur suum:* ibid. *Sequere hac, mea gnata, ut munus fungaris tuum.* Cic. 3. Tuscul. *Quemadmodum oculus conturbatus non est probe affectus ad suum munus fungendum.* Sueton. August. *Minore molestia, Senatoria munera fungerentur*, quo in loco Beroaldus; *Accusativo*, inquit, *casu extulit, quod nos ablativo dicimus. Vetus autem est, & elegans loquutio; sicut Potior illam rem, pro, illa re, Veteres dixerunt: Ita Fungor munus, pro, munere.* Plaut. Menæch. *Parasitus octo hominum munus facile fungitur.* Vide *Utor.*

Furere. Virgil. Æneid. 12. *Hunc sine me furere ante furorem.* Liv. *Et nunc id furere, idem ægre pati.* Sed hic melius deerit ℞. Vide *Insanio.*

Garrire. Horat. lib. 1. Satyr. 10. *Comis garrire libellos:* idem; *Dum quidlibet ille garriret.* Martial. lib. 1. *Garris & illud, teste quod licet turba. Garrire libellos* dixit (inquit Turneb.) [63] quasi *garrire garritum.*

Gaudeo. Terentius Andria; *Hunc scio solide solum mea gavisurum gaudia.* Cælius ad Cic. 8. Famil. *Puto ut suum gau-*

63. *Quasi garrire garritum*] Immo vero, quasi garriendo effundere libellos, vel comœdias, quæ colloquiis plebejis constant, facere. Sic *Vivere Bacchanalia*, *Crepare Leges.* Vide supra Not. ult. ad Cap. 2. & hoc Cap. pag. 302. 303.

gaudium gauderemus: ibid. *furit tam gavisos homines suum dolorem.* Catull. *Gaudia, quæ gaudeas.* Gellius lib. 9. cap. 9. *Latona gaudium gaudet genuinum & intimum.* Statius lib. 9. *Tu dulces lituos, ululataque prælia gaudes.* Cic. *Nihil est neque quod metuamus, neque quod gaudeamus.* Et in Sacris; [64] *gaudeat se tellus tantis illustrata fulgoribus.*

Gemo. Cic. Attic. lib. 2. *Atque hic status, qui una voce omnium gemitur:* idem; *occulte suum malum gemit.* Virgil. *Nunc Amyci casum gemit.* Cicero pro Sextio; *Accepisset respublica plagam, quam acceptam gemere possit.* Virgil. *Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones Interitum.* Prudentius Psych. *Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem.* Ovid. *Fortuna gemenda:* idem 13. Metamorph. *Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est:* ibid. *Teque gemunt, virgo.*

Germino. Plinius lib. 16. c. 25. *Quibusdam germinatur germinatio.* Et in Sacris; *terra germinet Salvatorem.*

Glaciare. Horat. lib. 3. Od. 10. *Positas ut glaciet nives puro numine Jupiter.*

„ [*Gratificare*, subaudi, *gratiam.* Sall. *Non assentando,* „ *neque concupita præbendo,* [65] *perversam gratiam gratificans.*]

[66] *Hiemare:* Plinius lib. 19. cap. 4. *Decoquunt alii aquas,*

64. *Gaudeat se*] Phrasin hanc inscitam puto & barbaram. At Verbum ipsum est Neutrum, æque ac *Doleo*, *Furo*, quod præcedit, & *Gemo*, ac *Horreo*, quæ mox sequuntur. Vide & pag. 303.

65. *Perversam gratiam gratif.*] Verba sunt Sallustii ex orat. I. ad Cæsarem. Sic Jug. 3. *Potentiæ paucorum decus atque libertatem suam gratificari.* Cic. Fam. I. 10. *Cur enim hoc tibi non gratificer?* Vel sic tamen putem Verbum hoc proprie Neutralis vel Passivæ fuisse significationis, ut notaverit gratum fieri, gratiam ineundo; atque adeo Accusativos ejus, per Ellipsin Præpositionis, primum adhibitos. Sed *gratificare*, h. e. gratum se facere aliis, fuisse olim Activum, sub quo intellectum fuerit *SE*, existimem. Solent enim ejus formæ Verba esse Activa. Sic Uxores dicuntur *Magnificare* suos Viros apud Plautum in Sticho I. 2. 44. Carcer & exilium *Horrificasse dignitatem* Marii apud Florum III. 21. Et passim *sacrificare victimam.*

66. *Hiemare Plinius*] Plinii hæc vere sunt Activa. Sed ceteroqui Verbum hoc notat frequen-

quas, mox & illas hiemant: idem libro 9. *Hiemato lacu.*

Hiulco. Catull. ad Manlium; *Quum gravis exustos æstus hiulcat agros.*

Horreo, horresco. Cic. *Et si omnium conspectum horreo:* idem; *Horreo crimen ingrati animi:* idem; *Deorum tamen numina horrent.* idem; *Ut ipsam victoriam horrerent.* Lucan. lib. 1. *Horruit Alcides, viso jam Dite, Megæram.* Apul. lib. 6. *Cujus totæ provinciæ nomen horrescunt.* Cic. *Imbecillius horrere dolorem, & reformidare. Perhorresco* semper habet accusativum.

Jaceo. Virg. *Jacet extra sidera tellus*, subaudi; *se*, vel *jacere*; ut, *jacent sub arbore poma*, [67] quia nihil est quod non agat, & si agit, aliquid agit. Vide *Sedeo*, & *Sto.*

„ [*Frequentissime*, *Hiemem esse*, seu *Hibernam tempestatem*, vel etiam *in hibernis agere*, quo utroque sensu vere est Neutrum: ut adeo hinc liqueat esse Verba, quæ & Activam & Neutram vere habeant, vel acceperint, usu ipso constructionem & significationem. Sic *Horrere* est trepidare ad alicujus rei conspectum, sed sæpe *Horrens* occurrit pro Horrorem aliis incutiens. Tacit Hist. II. 88. *Milites tergis ferarum, & ingentibus telis horrentes, sævum erant* Urbi R. *spectaculum.* Plinius Panegyr. cap. 81. *lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium juga, & horrentibus scopulis gradum inferre.* Ovid. Metam. IV. 778. *perque abdita longe, Deviaque & silvis horrentia saxa fragosis.* Et sic passim Virgilius (Vide Aen. I. 165. & 311. & III. 230.) silvis tribuit *Horrentem umbram*, h. e. non religiosam, aut venerandam, ut vult Servius, sed horridam, & horrorem animis ingredientium incutientem. Possis tamen etiam hæc omnia Neutraliter interpretari, ut notetur hirsuta asperitas, quæ horrida est. Sic inculti capilli dicuntur *Horrere* apud Tibullum II. 3. & *Horridus* ac *Squalidus* Homo conjunguntur, & opponuntur *Scito*, apud Plautum Trucul. V. 41. & 42.

67. *Quia nihil est &c.*] Satis hæc refutata dedimus Cap. 2. atque adeo *jacere*, *sedere*, *stare*, & similia, prorsus sunt Neutra. Sed & inepta penitus, quæ hisce subaudiri volunt Sanctius & Scioppius. De τοῦ *Jaceo* res quoque patet ex eo, quod aliud est ejusdem originis & significationis, sed jam Activæ, Verbum, conjugatione diversa ab hocce distinctum, nempe *Jacio*, cujus effectum & consequens hoc Verbo, *Jaceo*, denotatur, plane uti a *Pendo* activo est *Pendeo* neutrum, a *Sedo*, *Placo*, *Fugo* &c. Activis, Neutra *Sedeo*, *Placeo*, *Fugio*, &c.

„ [*Jejunare*, subaudi, *jejunium*. Zachar. 7. *Numquid* „ *jejunium jejunastis mihi?*]

Ignosco tibi, subaudi, *peccatum*; ut, *Indulgeo*. Cic. *Hanc culpam ei facile ignoscamus*. Plautus Amphit. *Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum*. Propert. 1, *Jupiter ignosco cætera furta tua*. Virgil. 4. Georg. *Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes*: idem Culice; *Parvum si Tartara nossent peccatum ignovisse*. Quinctil. in declam. *Ignoscite malorum periculorum motus; ignoscite humana discrimina*. Ovid. lib. 1. Artis; *vitioque ignoscitur omni*.

[68] *Illuceo*. Plaut. Bacch. *Vulcanus, Sol, Dies, Luna, Dii quatuor, scelestiorem nullum illuxere alterum*. Vide *Luceo*.

Illudo. Virgil. 10. *I nunc, & verbis virtutem illude superbis*. Terent. *Satis superbe illuditis me*: idem And. *Pene illusi vitam filiæ*.

Impendeo. *Impendet tibi calamitas*, subaudi, *se*; ut, *Nox præcipitat*, & *ver appetit*. Dicimus etiam; *Impendet homines mors*. Terent. Phormio; *Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala*. [At vide *Jaceo & Illuceo*.]

Imponere, pro *fallere*, dicunt esse neutrum, melius qui concinnavit promptuarium linguæ Latinæ; ait enim deesse, *impositionem*. Mihi videtur [69] deesse *Clitellam*. vide Ellips. *Clitella*.

[70] „ [*Incipere*, subaudi, *principium*. Terent. Heaut. „ *Ne-*

68. *Illuceo*] Accusativus hic non regitur a Verbo, sed ab repetenda & intellecta Præpositione *In*. Et eodem modo se res habet in Verbis sequentibus, *Illudo*, *Impendeo*, *Incubo*, *Incumbo*. Certe Simplicia eorum omnium sunt vere Neutra. Neque enim dicitur Latine, *Lucere aliquem*, sed *Lucere* & *Prælucere alicui facem* (vide infra Verbum *Luceo*) quod est, Lucere alicui, vel lucem præbere, per facem.

69. *Deesse Clitellam*] Vel *Sarcinam*. Sic certe Plautus Mostell. II. 2. 83. *Ludos ego hodie vivo præsenti hic seni faciam &c. hinc speculabor procul, unde advenienti sarcinam imponam seni.*

70. *Incipere*] Verbum hoc & se-

„ *Neque quod principium incipiam ad placandum scio.* Plaut.
„ Stich. *Principium quo pacto occipiam, id ratiocinor.*
„ Virgil. *Vix prima inceperat æstas.*]

„ [*Inclinare.* Livius lib. 5. *Cum omnem culpam Sergius*
„ *in collegam inclinaret:* ibid. *Neutro inclinata spe. Ple-*
„ *be ad id consilium inclinata.*] [Vide ad *Declinare.*]

Incubare, quum de avibus dicitur, deest *ova;* unde, *ova incubantur.* Plin. lib. 2. *Quod si una natura omnes incubaret.*

Incumbo. Sallust. 3. Hist. citante Frontone; *ut sustinere corpora plerique nequeuntes, arma sua quisquis instans incumberet:* idem; *verbo incumbit illam rem.*

71 *Indigeo.* Vide *Egeo.* Varro lib. 1. cap. 31. *A quo, quod indigent potum, poma dicta esse possunt. Potum* habet antiquus codex, ut ait Turneb. „ [Si quis tamen
„ malit *Potui*, sicut alii libri habent, ut sit priscus abla-
„ tivus, pro *Potu*, oratio per infinita cognata sic supple-
„ bitur; *indigent indigere potu*, sive *a potu*, hoc est, in-
„ digentiam. Vide supra *Egeo.*]

Indulgeo tibi, 72 subaudi, *indulgentiam*, vel *peccatum.* Mar-

sequens *Inclinare* vere sunt Activa. Sub utroque, si ut Neutra videntur construi, intelligitur SE. Quod sub hocce *Principium* subaudit Scioppius, ineptum est. Neque ita, ut ille tradit, editur apud Terent. Heaut. V. 4. 21. sed, *neque quod principium capiam ad placandum, scio.* Sunt tamen, qui istic legant *incipiam*, sed &, qui *inveniam.* At apud Plautum Sticho I. 2. 17. reperio, quod edidit Scioppius. Nec tamen inde sequitur, hoc ergo alibi subaudiendum.

71. *Indigeo*] *Indigeo* & *Egeo* pariter sunt Neutra. Absurdum porro his verbis pro Accusativo addere Infinitum Modum, qui æque, ac alii Modi, requireret Accusativum. Nam æque activum est *amare*, ac *amo.* Ita vero sæpius repetendus foret Infinitus, *indigeo indigere indigere* &c. sed inepta hæc sunt. Notandum autem construi hoc Verbum etiam cum Infinito, qui tum ponitur loco Genitivi. Gellius IV. 1. *Sed hoc plane indigeo addiscere*, h. e. hujus addiscendi indigeo & cupidus ideo sum.

72. *Subaudi indulgentiam*] Malim *Me*, seu Pronomen reciprocum. Sic plane Juvenalis Sat. II. 165. *Et tamen unus Armenius Zalates cunctis narratur Ephebis Mollior, ardenti sese indulsisse Tribuno.* Ursinus To. I. p. 458. putat

Martial. *Indulgent patientiam flagello.* Tacitus lib. I. *Cunctaque, quæ Germanicus indulserat.* Juven. *Sese indulsisse Tribuno.* Lucill. citante Nonio: *Tu qui iram indulges nimis.* Afranius citante eodem; *Male merentur de nobis heri, qui nos tantopere indulgent in pueritia.* Sueton. Domitian. *Exilium indulsit:* ibid: *Ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis:* idem Claudio; *Quum essedario indulsisset rudem.* quæ verba non intelligens Erasmus in annotatiunculis ad Suetonium, inquit; *indulsisset, pro, amisisset:* Nisi velis typographi esse lapsum, & emendandum, *manumisisset.* Apulejus lib. 5. Asino; *Indulge fructum, & tibi devotæ animam recrea.* Petron. Arbit. *Nec diu tamen lacrymas indulsit.* Macrob. lib. I. Satur. *Feriæ, quas indulget magna pars mensis Jano dicati.* Terent. Eunuch. *Nimis me indulgeo.* Ubi Donatus, *Mi;* sic *veteres, quod nos* mihi *dicimus:* Alibi, *Te indulgebant, tibi dabant.* Vide *Ludo*, & *Ignosco.*

Inire viam. Vide *Eo.*

Inflare sonum, inflare tibias, vela, calamos, & similia trita sunt: &, *Calami inflantur.*

Ingemo. Vide *Gemo.*

In-

tat Verbum hoc vi præpositionis adsciscere Accusativum. At plerique Accusativi hic a Sanctio memorati pendent a significatione ipsius Verbi, non a Præpositione. Possit tamen id ferri, quando Accusativus Personæ huic Verbo jungitur, veluti apud Terentium, *Te indulgebant, Nimis me indulgeo:* nisi tamen in his intelligendus sit potius Dativus *libidini*, vel *ingenio tuo.* Nam *indulgeo* videtur significasse olim fere idem, quod *Concedo Permitto.* Certe hæc significatio in omnes Verbi phrases sic satis convenit. At si originem Verbi quæramus, deduxerim id, non ab *algeo*, nec ab *urgeo*, sed a *Dulcis*, literis C & G inter se permutatis, ut solet frequentissime. Ita vero significabit proprie, Dulcis esse alicui, & erit Neutrum, cui additi Accusativi, saltem plerique, per Ellipsin Præpositionis sint explicandi. Activum ejus videtur serius formatum, & ideo retinuit C. Hinc *Indulcare*, a Simplice *Dulcare*, unde & *Edulcare*, de quibus vide Vossii Etymol. in v. *Dulcis.* Sed paulatim etiam illud *Indulgere* usu ipso accepisse videtur significationem activam *permittendi Se*, vel *Aliquid, alicui.*

Ingredior. Ingredi Junonium, Adag. [73] „[deest *gra-* „*dum, ingressum.*]

Insanio, „[subaudi, *insaniam*, vel *stultitiam*] Horat. 2. Serm. *Huic ego vulgum errori similem cunctum insanire docebo.* Propert. 2. [74] *Lynceus ipse meus seros insanit amores.* „[Sen. de vita beat. *Hilarem insaniam insanire, &* „*per risum furere.*] Horat. *Quam me stultitiam insanire putas.* Sic enim legit Lamb. Vide *Furere.*

Inservire alicui, [75] subaudi *servitutem.* Sed & alios accusativos explicat Plaut. Mostell. *Si illum inservibis solum:* ibid. *Non est meretricum, unum inservire amantem.* Cic. *Nihil est a me inservitum temporis causa.* Plaut. *Matronæ est, unum inservire amantem.* Vide *Servio.*

Insisto. Virgil. 6. *Nulli fas casto sceleratum insistere limen.* Ubi Servius; *Insisto illam rem dicimus*, [76] *non, illi rei*,

73. *Deest gradum*] Sed & præpositio *Ad*, & sæpe IN, quæ passim apud Ciceronem additur. Eadem intelligitur quoque in phrasi *Inservire aliquem.* At *ingredi Junonium* notat ad modum Junonis ingredi.

74. *Lynceus ipse*] Vide de hoc loco supra ad Verb. *Æstuo* pag. 302. Verbum autem hoc est Neutrum, sed in locis a Sanctio allatis Accusativo exprimitur materia vel effectum insaniendi.

75. *Subaudi servitutem*] Immo nihil. Est enim plane Neutrum: sed & quando adduntur alii Accusativi, oriuntur illi a Præpositione per Ellipsin omissa, & ex Verbo repetenda.

76. *Non illi rei*] Falsissimum illud; nam passim etiam hoc modo locuti sunt Optimi Auctores. Livius XXXVII. 60. *Cui rei potissimum insisteret.* Cicero Acad. IV. 29. *Illustribus rebus insistis.* Tacitus Hist. II. 70. *Insistere Bebriacensibus campis concupivit.* Ovidius Metam. VIII. 52. *Gnossiaci possem castris insistere Regis.* Ratio autem loquendi hæc est, ut Accusativus regatur non a Verbo, sed a Præpositione intellecta: verbum tamen Activum sit, & sub eo intelligatur *SE*, ut sub Simplici *Sisto.* Cæsar B. Gall. VI. 5. *Totus & mente & animo in bellum Treverorum & Ambiorigis insistebat.* Et similiter cum Ablativo, Idem IV. 33. *In jugo insistere.* Cicero Somn. Scip. cap. 6. *In quo qui insistunt, adversa vobis urgent vestigia.* Similis Præpositionis Ellipsis statuenda est in seq. Verbis *Insto*, & *Insulto*, sed quæ vere Neutra sunt. At *Insuesco* est ex illis, quæ modo sunt Activa, modo Neutra.

rei, quod qui dicunt, decipiuntur, propter Insto illi rei, Cicero 3. Orat. *Quonam igitur modo tantum munus insistemus.* Plaut. Milit. *Insiste hoc negotium sapienter:* idem Capt. *Proinde omnes itinera Insistant sua:* idem Milit. *Quam jam insistas viam.* Terent. Eunuch. *Quem percontter? quam insistam viam?* Stat. Theb. 5. *Summisque insistitur astris.*

Insto huic rei, subaudi, *operam*, vel *instare*. Virgil. 8. Æneid. *Parte alia Marti currumque, rotasque volucres* [77] *Instabant.*

Insuesco. Horat. 1. Serm. *Insuevit pater optimus hoc me, ut fugerem.* quem locum contra fidem omnium librorum pervertit Lambinus; ego Turnebo assentior lib. 30. cap. 19. Columella lib. 6. *Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquæ immisceas, & ea pecus insuescas:* idem 1. *Atque ubi ceperunt aliquod incrementum habere, sic insuesci debent: ut in id*, cæt. Vide *Consuesco*, & *Assuesco*.

Insulto. Tacit 4. *Qui nunc patientiam senis, & segnitiem juvenis, juxta insultet.* Sallust. *Multos a pueritia bonos insultaverat.* Sic citat Servius 9. Æneid. Terent. Eunuch. *Næ tu istas faxo calcibus insultabis frustra.* [Intellige IN.]

Intendo proprie de arcu dicitur; transfertur ad alia. Supplebis igitur, vel *arcum*, vel *animum*, vel *mentem*. Horatius, *Si non intendis animum studiis & rebus honestis.* Sallust. *Ubi intenderis ingenium, valet.* Hinc in sacris: *Deus in adjutorium meum intende*, subaudi *arcum*, vel *mentem*.

Interdico tibi ludum, [78] nemo negabit esse activum. Sue-

77. *Instabant*] Sic Plautus Pœn. IV. 2. 96. *Tantum eum instat exitii*, h. e. instat in eum, vel ad eum. Plane ut *impendet*, quod vide paulo ante. Cum Dativo Pl. Persa IV. 3. 22. *Tibi multa bona instant a me.*

78. *Nemo negabit esse Activum*] Est sane Activum, ut Simplex *Dico*, & reliqua ejus Composita, atque adeo regitur ab hoc Verbo Accusativus, quando dicitur *Interdico tibi Urbem.* Sic Sueton. Aug. 27. illum *interdicta Urbe* di-

Sueton. Domitian. *Interdixit histrionibus scenam.* Livius lib.

dimissum. & Claud. 23. *Ut hi, quibus a Magistratibus provinciæ interdicerentur, Urbe quoque & Italia submoverentur.* Minus autem recte dicitur *Interdicere aliquem.* Nam etiamsi cum Ablativo rei construatur, vel sic Casus personæ additus Verbo, est Dativus, non Accusativus. Et tamen Nepos in Hamil. cap. 3. *moribus eorum non poterat interdici Socero Gener.* Sed eo denotatur usus & convictus Generi. At quæ dabitur ratio constructionis cum Ablativo? Sueton. Aug. 66. *alteri ob ingratum animum domo & provinciis suis interdixit.* Et sic sæpe. Nempe *interdicere* proprie notat interloqui, interferere. Sic A. ad Herenn. II. 11. *In præsentiarum hoc interdicere non alienum fuit, ut hujus infantiæ garrulam disciplinam contemneremus*, h. e. interponere. Sed ab hac laxa & lata significatione devenit ad magis peculiarem & usitatam, sed remotiorem, *vetandi*; ortam, ut videtur, ex eo, quod in media actione, si quid diceret vel faceret quis, quod Prætori displicebat, Hic interdicebat, seu edicebat, ne illud diceret vel faceret. Etenim τὸ *Inter* in Compositis sæpe habet significationem impediendi quid & prohibendi ac penitus tollendi. Sic *intercedere*, præter laxiorem significationem, proprie quoque notat in mediam actionem se ingerere ad eam impediendam. Unde Tribunis proprium hoc fuit verbum, qui potestate impediendi omnia erant instructi. Neque etiam quando dicitur *Intercedere pro aliquo*, directe id designat deprecationem aut animum deprecandi, sed animum impediendi aliorum consilium, sive hoc precibus & bonis verbis fiat, sive vi & jure potestatis. Sic apud Sueton. Cæs. 30. *Si quid de Tribunis pl. intercedentibus pro se gravius a Senatu constitutum esset.* Auson. Edyll. 16. in extr. *Ipsæ intercedunt Heroides*, h. e. vel verbis vel facto impediunt ulteriorem pœnam. Similiter *intercipere* notat aliquid in medio capere, & sic impedire, ne perveniat ad destinatum sibi locum. Terent. Eun. I. 1. ult. *Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.* Et sic Sus apud Ovid. Metam. XV. 113. rostro eruens semina agri, dicitur *spem anni intercipere*, h. e. spem, quæ jam erat, extinguere: Et Jupiter apud Florum II. 4. *intercepisse votum* Marti nuncupatum. Denique passim ita *intercipere literas.* Ad eundem ergo modum *Interdicere* implicitam habet significationem impediendi aliquid Verbis, seu prohibendi, ne quid fiat. Hinc construitur cum seq. *ne.* Plaut. Persa IV, 4. 69. *Servitus mea mihi interdixit, ne quid mirer meum malum.* Terent Hecyr. IV. 1, 48. *Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.* Phædr. fab. 68. *Interdicit, ne cum malefico Usum bonus con-*

lib. 34. *Fœminis duntaxat usum purpuræ interdicemus?*
Quum

consociet ullius rei. Sed locutionis cum Ablativo nullum reperio aut comminisci queo idoneum supplementum, nisi forte *vitam*, vel cum Sanctio *interdictum*, ut plenior locutio sic se habeat, *interdico tibi vitam tuam ab aqua & igni, a domo mea, ab urbe, a bonis.* Certe τὸ *Inter* in Compositis solet ita cum Ablativo construi. Sic enim dicimus, *Intercludere alicui viam*, & *aliquem viâ.* Etiam cum Præpos. Livius I. 27. *Ne intercluderentur ab oppido.* Cic. Famil. VIII. 1. *Interclusus ab reliquo exercitu.* Sic plane *interesse quid* dicitur *ab aliquo.* Vide infra ad III. 5. n. 4. Similiter ergo *Interdicere alicui aqua*, pro ab aqua. Sed tamen duri aliquid habere videtur Elliptica hæc locutio, *Interdicere alicui aqua*, scil. *vitam* vel *Interdictum*, at cogitandum nobis, illam ex primis & antiquissimis temporibus, quando formatæ sunt phrases, quarum Ellipses in usu dein manserunt, forsitan esse repetendam, quibus id quod postea durius visum, non fuit durum. Sed & accessisse potuit Abusus, magis ad significationem & constructionem prohibendi, quam ad hujus ipsius Verbi propriam, attendens. Certe quanto magis aciem mentis hanc in rem intendo, tanto certius mihi videtur, multas phrases a Veteribus ex abusu, & analogiæ neglectu aut inscitia, temere formatas, dum attendebant non tam ad originem & primitivam constructionem verborum, sed unice ad significationem paulatim usu receptam, a qua dein novis constructionibus formatis etiam longius processerunt. Sic omnibus Verbis, quibus implicitam dederunt Veteres significationem quandam *accusandi*, *damnandi*, *absolvendi*, dederunt quoque eorum constructionem cum Genitivo. Veluti *increpare aliquem sævitiæ*, *avaritiæ*, *Captare & capere impudicitiæ*, *Urgere criminum*, *Adstringere & Alligare se furti*, *Convenire furti*, *Teneri furti*, *Liberare ejus culpæ Regem*, *Purgare civitatem omnis facti hostilis*, *Interrogare alicujus facti*, *Postulare injuriarum*, *Prehendere mendacii*, *Infamare temeritatis*, *Citare Capitis*, *Perdere capitis.* Vide Ursinum To. 2. p. 208. & 209. Similiter Verba quædam & Nomina retinent constructionem sui Primitivi, ab sua natura ceteroquin alienam. Plautus Cistell. I. 3. 17. *Paternum servum sui participat consilii*, quum ceteroquin hoc Verbum construatur cum Accusativo & Dativo, vel Ablativo cum Præpositione, at hic cum Genitivo, quia *Particeps* & *Expers* cum Genit. construi solent. Sic *Potiri rerum*, quia sic quoque *Potis*, *Potens*, *Compos*, *Impos*, construuntur. Similiter ex Veteri Poëta apud Ciceronem, *Qui te nec amet, nec studeat tui*, quia *Studium* quoque
&

Quum vero dicitur, vel absolute, *prætor interdixit*, vel *interdixit illi aqua & igni*, deest *Interdictum*, ut sit, Prætor interdixit illi interdictum ab aqua & igni; vel de aqua & igni. Plin. lib. 39. cap. 1. *Interdixi tibi de medicis.* Cicero pro Cecinna; *Prætor interdixit de vi hominibus armatis.* Dicitur etiam, *interdixit illi aquam, & ignem.* Cicero pro domo sua; *Velitis, jubeatis, ut M. Tullio aqua, & ignis interdicatur.* [79] Deesse *interdictum*, vel *interdicere*, indicat illud Ciceronis de Senectute; *Ut quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus, bonis interdici solet.* Plinius Epist. 76. *Carent enim togæ jure, quibus aqua & igni interdictum est.* Cicero 1. de Fineb. *Sed id neque feci adhuc, nec mihi tamen, ne faciam, interdictum puto. Voluptatem interdicere.* Horat. 1.

& *Studiosus* Genitivum sibi vel maxime adsciscunt. Sed & hinc factum, ut Nomina Verbalia retineant aliquando Constructionem seu Casum Verborum, a quibus derivantur, veluti, *quid tibi hanc rem curatio est*; *quid tibi huc reditio est*; *multos ejus honori video esse fautores. Servitus opulento homini, dura est*; *insidiæ Consuli, non procedebant*, *Justitia est obtemperatio scriptis legibus.* Denique naturalis Linguæ Latinæ constructio aliquando etiam obliteratur per Græcismum. Sic *regnavit populorum agrestium* apud Horat. Od. III. 30. quia Græci *βασιλεύειν* cum Genitivo construunt. Vide & similia supra in *Cupio.* Refer huc etiam Pronomen relativum, quando in eodem casu ponitur, qui jam præcessit, licet Verbum, cui jungitur, alium requirat. Vide Me infra ad IV. 12. 2. Sic ergo & *Interdicere*, cum accepisset jam significationem *Prohibendi*, quia hoc Verbum usitatissime cum Ablativo construitur, videtur & illud paulatim eandem denique accepisse constructionem, Accusativo per Ellipsin omisso. Vide & infra ad Cap. 5. Nota. 4.

79. *Deesse interdictum*] Male sine dubio hæc prioribus jungebantur sine ulla fere distinctione; quod præter mentem fuit Sanctii ipsius factum, qui duo diversa in hisce probare nititur: Prius, dici etiam, *Interdixit illi aquam*, quod probat ex his apud Ciceronem verbis, *ut M. Tullio aqua & ignis interdicatur*, licet in Nostris Edd. legatur istic *Igni.* Vide Cap. 18. pro Domo. Alterum, Deesse *interdictum*, quando Verbum hoc cum Ablativo construitur, quod ex Cicerone de Senect. &c. probare contendit. Distinguendum hic ergo ante *Deesse*, maxima distinctione.

1. epist. *Cui sic per vim est interdicta voluptas.* Ovid. 10. Metamorph. *spes interdictæ.* „[Nepos Hamilc. *Socero* „*gener interdici non poterat.*]

Interest. Vide lib. 3. cap. 5.

„[*Invadere*, [80] subaudi *invasionem.* Plautus Asin. „act. 5. sc. 2. *In oculos invadi optimum est.* Potest etiam „subaudiri *viam*; ut, Virgil. *Tuque invade viam, vagi-* „*naque eripe ferrum.*

Invideo tibi vestem; &, *Cœli te regia nobis invidet*, trita sunt. Cicero; *Invidetur enim commodis hominum ipsorum*: idem; *quia non modo non invidetur illi ætati, sed etiam favetur.* Ovid. epist. *Troadas invideo.* Cui consonat Horatianum illud in arte Poët. *Ego cur acquirere pauca, Si possum, invideor.* Cicero 3. Tuscul. citat Accium in Menalip. *Florem quisnam liberûm invidit meûm?* deinde addit; *male latine videtur, sed præclare Accius; ut enim* videre, *sic* invidere florem *rectius*, *quam* flori *dicitur. Nos consuetudine prohibemur, poëta jus suum tenuit, & dixit audacius.* Hæc Cicero, aliquanto fortasse superstitiosius, [81] „[putans, *Invidere aliquem* non aliud

80. *Subaudi invasionem*] Immo potius IN, ut liquet ex Plauti loco. Sic & Sallust. Jug. 32. *Tanta vis avaritiæ in animos eorum invaserat.* Gell. V. 19. *Liberti in jura ingenuorum per adoptionem invadunt.* Plautus Epid. V. 2. 5. *Flemina invadunt mihi in genua.*

81. *Putans invidere &c.*] Revera nihil aliud est primitiva significatione τὸ *Invidere aliquem*, quam Intueri aliquem. Sed sicuti sæpe fit, ut generalis vocabuli significatio quasi propria evadat peculiari usui, sic & huic verbo, quod primitus generale fuit, propria sedes data est in peculiari illo intuitu, qui fit cum livore & fascinatione: atque adeo *Invideo te* notat maligno oculo & animo te intueor continuo, *Invideo tibi bona* idem fere notat, nisi quod Dativus declarat eum, ad cujus rationes pertinet & malum hæc mea Invidia: at *Invideo dignitati tuæ*, est simpliciter idem, quod ipsam actionem invidendi exerceo erga dignitatem tuam, atque adeo neutralem tunc & constructionem & sensum habet, qui in prioribus est Activus. Sallust. Catil. 58. *Si virtuti vestræ Fortuna inviderit.* Tacit. Ann. I. 22. *Ne hostes quidem sepulturæ invident.*

„ aliud esse quam Intueri, seu videre in aliquem, cum „ sit, obliquo & maligno oculorum intuitu fascinare a- „ liquem; velut ex Catullo discimus, cui *Invidere & „ Fascinare* idem sunt, epig. 5. & 7. Versus proinde Ac- „ ciani sententia est, quis florem liberorum meorum „ fascinavit? Sicut Virgil. *Nescio quis teneros oculus mihi „ fascinat agnos;* utque Horatius ait de Invido; *Quis „ obliquo oculo mea commoda limat?*] Differunt autem *Invideo tibi*, & *Invideo te:* in illo enim aliquid semper desideratur; ut, *Invideo tibi*, subaudi, *rem aliquam*, *bona*, vel *fortunam*, aut integram orationem; ut, *Invideo tibi, quod bene cantes:* in hoc vero nihil potest suppleri.

Irruo. Vide *Ruo.*

Jurare alicui, vel *jurare per Deos*, [82] subaudi *jusjurandum.* Cicero 5. Fam. *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum.* Cæsar 3. Civil. *Hoc idem jurant reliqui legati:* & statim; *Atque idem omnis exercitus jurat.* Cicero Attic. *Qui denegat, & juravit morbum.* Ovid. 2. Metamorph. *Stygias juravimus undas.* Petron. Arbiter; *In verba Eumolpi sacramentum juravimus.* Et in sacris; *Jusjurandum, quod juravit*, cæt. ex Græco ad verbum: ὅρκον, ὃν ὤμοσε.

Ju-

dent: Ubi vide Pichenam & Gronovium, qui etiam in his locutionibus intelligit Accusativum, ut per Ellipsin omissum, sed incertum & duriusculum. Ceterum sæpius hoc fit, ut Activa, meram tantum actionem significantia, neutrali constructione adhibeantur. Vide supra Cap. 2. pag. 276. 277. Sed & sic *Supplicare alicui* proprie per Ellipsin dicitur pro Supplicare genua sub aliquo, at usu loquendi dein positum est directe pro, supplicem esse, & precari pro salute sua, immo & pro, sacra diis facere. Unde passim, *Supplicare thure & mero.* Vide Plautum prol. Aulul. ℣. 24. & Sueton. Aug. 35.

82. *Subaudi jusjurandum*] At vide supra ad Verbum *Æstuo* pag. 304. Cum duplici Accusativo & diversæ Præpositionis Ellipsi ponitur hoc Verbum apud Virgil. Æn. XII. 197. *Hæc eadem, Ænea, terram, mare, sidera, juro. Latonæque genus duplex, Janumque bifrontem*, h. e. in hæc eadem, in quæ tu jurasti, juro & Ego per terram &c.

Juvat. Vide ſupra cap. 1. lib. 3.

Laboro. Cicero Attic. [83] *Ad quid laboramus res Romanas?* „[*Quid ego laboravi aut quid egi? Quod ſit humanis* „*manibus laboratum.*] Euripides Androm. τί μόχθον μοχθεῖς, id eſt, *quid laborem laboras?* Cicero Lentulo; *Laboratur vehementer*. „[Virgil. *Arte laboratæ veſtes*. Horat. *Unguentum, quod meæ laborarunt manus*.]

„[*Latendum eſt domi*, ſubaudi *Latere*, ſeu *latibulum*.] [Immo & hoc Verbum eſt plane Neutrum.]

Latro. Lucan. 1. [84] *Flebile ſævi latravere canes*. Horat. 1. epiſt. *cervinam pellem latravit in aula:* idem Epod. 5. *Senem adulterum latrent Suburanæ canes*. „[Lucret. „*Nil aliud ſibi naturam latrare*. C. Oppius in vita Afri„cani; *Quod canes neque latrarent eum, neque incurre*„*rent*.]

Libet. Vide *Pœnitet*.

[85] *Luceo*. Plaut. Caſ. *Lucebis novæ nuptæ facem:* idem Curc.

83. *Ad quid laboramus &c.*] Aliter hic locus, qui eſt ad Attic. IV. 16. legitur in optimis edd. nempe, *quid? celabo te res Romanas?* Ceterum Verbum hoc eſt vere Neutrum, quod tamen aliquando etiam Active ſumitur. Sic Tacitus Germ. 45. *Frumentum ceteroſque fructus patientius, quam pro ſolita Germanorum inertia, laborant*. Cicero Famil. III. 13. *quam illa ipſa, propter quæ Hæc laborantur*.

84. *Flebile ſævi &c.*] h. e. vel Flebiliter latravere, vel latrando Flebilem dedere ſonum. At *cervinam pellem latravit*, *Senem latrent*, dicitur pro ad conſpectum cervinæ pellis, ad conſp. Senis, vel propter cerv. pellem, propter ſenem.

85. *Luceo*] Verbum eſt plane Neutrum, ſed quod apud Plautum & ſimiles recepit quoque Accuſativum per uſitatiſſimam illis temporibus Ellipſin. Res vel homo *lucet* abſolute, ut Ignis, & Sol, vel *lucet alteri*, h. e. lucem emittit & præbet alteri, at qua re? ſcil. per *facem*, per *funalia*, &c. At vere Activum hujus ſignificationis eſt *Lucare*, ſed quod obſolevit, aſt in Compoſitis *Collucare*, *Sublucare*, *Interlucare*, remanſit. Derivantur hæc non a *Luco*, ſed a *Luce*, unde & *Lucere*. Nam ſignificationem habent Lucis ſacris contrariam, quippe quos cædi nefas erat. Illa autem Verba notant cædendo & aperiendo facere lucem. Feſtus, *Conlucare dicebant, quum profanæ ſylvæ rami deciderentur, officientes lumini*. Idem, *Sublucare arbores*, eſt

Curc. *Tute tibi puer es lautus: luces cereum.* Sic dicimus *prælucere alicui facem, cereum, funalem.* „[Plaut. Perf. „act. 5. sc. 3. *Tibi fortuna lucrificam faculam allucere volt.*] Vide *Illuceo.*

Ludo. Terent. Eunuch. *Et quia consimilem jam olim luserat ille ludum.* Horat. 3. Car. *ludum insolentem ludere pertinax.* Sueton. *Trojam lusit turma duplex:* Idem, *ludit assidue aleam.* Martial. *Insidiosorum si ludis bella latronum.* Juvenal. *Posita sed luditur arca.* Vide *Illudo.* [Sed potius Notas ad verbum *Æstuo.*]

„[*Madeo*, subaudi *madere*, vel *madorem*; sicut in „*Clareo*, *clarorem.* Vide *Clareo.*] [At utrumque est vere Neutrum.]

[86] *Maneo.* Plautus *Mane me.* Pomponius Mela libro 1. *Postquam in eo, quod convenerat, non manebatur.* Tritum est, *quæ te manent infortunia.* „[Lucret. *Temporis* „*æterni, in quo sit mortalibus omnis Ætas, post mortem* „*restat quæcunque, manenda.*] *Ma-*

est, ramos earum supputare, & veluti subtus lucem mittere; Conlucare autem, succisis arboribus locum implere luce. Videmus hinc etiam ipsas arbores per solitum abusum dici, *sublucari*, quomodo Paulus Sent. Rec. v. 6. 13. diserte loquitur, quum proprie locus, ut *conlucari*, sic *sublucari*, debeat dici.

86. *Maneo*] Etiam hoc Neutrum est. At ea cum Accusativo constructione notat, exspectare, seu manere in eodem statu, usque dum aliquid fiat. Gellius VII. 3. *non ire obviam cogitatis sceleribus, sed Manere, operirique, ut, quum admissa perpetrataque fuerint, tum denique pœniantur.* Plautus Sticho I. 2. 1. *Qui manet, ut moneatur semper officium suum.* Hinc eleganter ibid. v. 37. *Mane pulvinum*, h. e. mane in eodem statu, antequam consìdas, usque dum pulvinum adtulerim, in quo sedeas. Et in Amphitr. I. 3. 48. ubi Jupiter alloquitur Noctem, *Nunc te, Nox, quæ me mansisti, mitto*, h. e. propter me mansisti in eodem loco, ne progredereris. Activum huic Neutro respondens videtur esse sequens *Manare*, quod continuum significat motum, sed lentum, & qui in eodem fere fit vel manet loco. Intelligi autem sub eo putem, Pronomen reciprocum *Se.* Nam alii Accusativi, qui adduntur aliquando huic Verbo, notant materiam vel effectum istius motus. Neque obstat diversitas quantitatis, quippe quæ etiam reperitur in *Placere & Placare*, *Sedere* & *Sedare* ac *Sidere.*

Mano. Horatius; *Fidis enim manare poëtica mella Te solum.* Plinius cap. 13. *in attritu sudorem purpureum emanat:* idem; *manat picem.* [Vide ad Verba *Maneo* & *Æstuo.*]

Mansuesco. Varro lib. 2. cap. 1. *Sic ex animalibus, quum propter eandem utilitatem, quæ possent, sylvestria deprehenderent, ac concluderent, & mansuescerent.* Vide *Insuesco.*

Medeor. Terent. Phorm. *Quas, quum res adversæ sient, paulo mederi possis.* Cic. 12. epist. 15. *Hæc mederi voluerunt.*

Medicor, vel *Medeor.* Plaut. Mostel. *Ego istum lepide medicabor metum.* Virgil. 7. Æneid. *Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Evaluit.* Ubi Servius; [87] *Medicor illam rem, & rei.* Active dixit Ovidius *Capillos medicare:* & Virgilius 1. Georg. *Semina vidi equidem multos medicare serentes.*

Memini, Recordor, Reminiscor hujus rei, subaudi, *memoriam*, vel *recordationem.* Cicero pro Archia; *Et pueritiæ memoriam recordari ultimam.* Vide *Mentio* in Ellipsi. [Sed & istic meas Notas.]

Mereo, pro *milito*, putant esse neutrum; sed deest *stipendium*, vel potius *Æra;* ut sit, *Meruit æra sub Cæsare.* Vide *Stipendium* in Ellipsi.

Metuo tibi, dicunt esse neutrum, nec advertunt [88] deesse *malum*, vel *incommodum*, vel accusativum cognatum,

87. *Medicor illam rem*] Ego hanc phrasin sic exposuerim: occupor & versor in medicando propter illam rem, vel per caussam istius rei. Vide supra ad Cap. II. p. 282. 283. Certe *Medicare* Active, & *Medicari* passive, non uno in loco adhibuit Ovidius, sed & Alii. Horatius Od. III. 5. *neque amissos colores Lana refert medicata fuco.* Martialis XIV. 207. *Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston.* Hinc ergo, qui in medicando multum ac diu est & occupatur, dicitur *medicari*; h. e. medicantem agere huic aut illi malo, vel propter hoc aut illud malum. Eadem haud dubie est Constructionis ratio in Verbo *Mederi*, quod plerumque Dativum sibi adsciscit.

88. *Deesse malum, vel &c.*] Ego vero omnia Verba *Metuendi* Neutra esse puto, æque ac *Tremo*,

tum, juxta Græcum & Latinum proverbium, ἀδεὲς δέδιας

mo, *Tremisco*, *Contremisco*, hic itidem allata, & cum Accusativis quoque constructa. Nempe *Metuo malum*, *Metuo Ut* vel *Ne* &c. notant proprie, in solicitudine sum propter malum, in solicitudine sum ea gratia, Ut, vel Ne, hoc fiat. Vide infra ad IV. 15. Res est manifesta ex illis *Ut*, & *Ne*, quæ non denotant ipsum malum, quod regatur & dependeat proxime ab illo Verbo, tanquam Activo, sed rem desideratam, cujus desiderio sum in metu. Sed & patet res ex loco Virgilii non satis intellecto, Ecl. III. 110. *quisquis amores Aut metuet dulces, aut experietur amaros.* Recte Servius sensum exposuit, *timebat pro dulcibus, ne eos amitteret.* Sed propius est, ut hæc interpretemur, quisquis erit in sollicitudine propter dulces amores, ne mutentur aut amittantur. Liquidum ergo, Accusativum illum non notare istic malum, quod horrebat aut exspectabat, sed bonum, quod retinere cupiebat, & propter quod ideo in metu erat; nam *res est solliciti plena timoris* etiam *amor.* Usu tamen rarius id evasit, ut *bonum* dicatur quis *metuere*, & ideo ambiguitatis vitandæ causa distinxerunt tandem Veteres constructionem hujus Verbi ita, ut malum ponerent in Accusativo per Ellipsin exponendo, at rem desideratam & amatam, propter quam sumus in metu, & cui nolumus mali quidquam evenire, in Dativo. Utrumque habemus in uno versu apud Terent. Andr. I. 3. 5. *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo, sin opitulor, hujus minas*, h. e. in timore sum de ejus vita, quam servari cupio, & propter hujus minas, a quibus mali quid exspecto. & II. 5. 8. *Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat*, h. e. exspecto cum sollicitudine quadam pro nostra parte, tanquam malum aliquod, quid hic resp. Et Ovidius Metam. VII. 68. *Aut si quid metuam, metuam de conjuge solo*, h. e. si propter quid in metu sim, in metu ero propter solum conjugem, ut rem bonam & amatam. Sic promiscue ait Terent. Andr. I. 2. 5. *Verebar quorsum evaderet*, & Hec. I. 2. 118. *Curæ est, quorsum eventurum hoc siet.* Unde liquet *Verebar* notare istic in cura & sollicita exspectatione eram, quorsum evaderet. Sic Andr. I. 5. 29. *timeo, incertum hoc quorsum accidat.* Phor. IV. 3. 3. *Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem.* Eun. IV. 3. 3. *Hoc quid sit, vereor.* Plautus Trucul. IV. 3. 35. *Metuo, Patres quot fuerint* istius pueri. Et v. 46. *Timeo, quam mox nominer*, h. e. cum solicitudine exspecto. Sallust. Hist. I. in Orat. Lepidi, *neque jam quid existimetis de illo, sed quantum audeatis, vereor, ne ante capiamini, quam &c.* Omnia hæc eo tendunt, ut liqueat, Verba hæc *Metuendi* esse Neutra, & neutralem proprie significationem ha-

διας δέος, id est, *metum inanem metuisti.* Cic. 3. Verr. *Nullam majorem pupillo metuo calamitatem:* idem, *Sed quum eadem metuam ab hac parte:* idem, *A me insidias metuunt.* Seneca epistola 66. *Non contremiscamus injurias, non vulnera, non egestatem.* Plaut. *Metuo meo amori moram;* idem Mostell. *Servi, qui quum culpa careant, tamen malum metuunt,* cæt. Virgil. 3. Æneid. *Sonitumque pedum vocemque tremisco:* idem Ceiri; *Nunc tremere instantis belli certamina dicit.* Idem 4. Georg. *Utraque vis apibus pariter metuenda:* ibid. *Sin duram metues hyemem,* subaudi *apibus.* Plinius lib. 18. *Tria namque tempora fructibus metuebant.* In sacris epist. 1. Petri 3. cap. τ̀ δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, id est, *timorem autem ipsorum ne timueritis;* vel, *Terrorem ipsorum ne terreamini,* vel *metuatis.* Eadem ratio est de verbo *Timeo.* Plinius libro 17. cap. 16. *Dant agris, quibus vini noxam timent.* Livius 4. *Famem cultoribus agrorum timentes.* Virgilius 2. Æneid. *Et quæ sibi quisque timebat.* Errat igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Mico. Virgil. Culice; *Sanguineumque micant ardorem luminis orbes.* Varro; *Micandum erit cum Græco,* [89] [subaudi *micare digitis.*]

[*Mi-*

habere Sollicitudinis propter aliquam rem, utque aliquid fiat, vel non fiat, aut Sollicitæ Exspectationis, quid fiat vel futurum sit, vel quorsum aliquid evadat. Sed & idcirco, ut a reliquis Neutris, (Vide supra ad Caput II. p. 274.) sic & a *Timeo* dicebatur *Timefacio* Lucretius II. 43. *His tibi tum rebus timefactæ religiones Effugiunt animo pavidæ.* Et a *Paveo*, *Pavefacio*, Gellius II. 29. *itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant.* Ceterum hæc animadverti velim, ut primitiva Verborum significatio & Constructionis Analogia cognoscatur. Nullus tamen dubito, quin plerique veterum paulatim his Verbis accusativum addiderint tanquam Activis, quum & crebro ea in Passivo adhibuerint, Accusativo in Nominativum converso. Sed quod, ut sæpe jam dixi, non subvertit veram ac primitivam significationis & constructionis rationem.

89. *Subaudi micare*] Immo vero Neutrum est & hoc Verbum. Ipse Virgil. Georg. III. 84. de Equo, *si qua sonum procul arma dedere, stare loco nescit, micat au-*

[*Migrare in agrum*, subaudi *se*, vel *migrare*, vel *migrationem*. „[Hyg. fab. 259. *Ut in se gloriam tantam* „*migraret*. [Vide ibi Munkerum] Turpil. Hetæra; „*Rhodiensis se istuc commigravit jamdiu*. Liv. 10. *Ingressi* „*urbem desertam milites*, *paucos ætate graves inveniunt*, „*relictaque*, *quæ migratu difficilia*, *ea diripiunt*; id est, „quæ difficulter asportari poterant.] Gell. lib. 2. cap. 19. *Atque ita Cassita nidum migravit*. Livius, & *Romam inde frequenter migratum est*. Martial. *Migrandum est mihi*, *vel illi*. Titinnius apud Nonium, in voce Senium; *Quot pestes*, *jurgia*, *senia*, *sesemet hisce emigrarunt ædibus*?

Militare, subaudi *militiam*. Lactant. lib. 7. cap. ultimo; *Infatigabilem militiam Deo militemus*. Horatius; *Libenter hoc*, & *omne* [90] *militabitur bellum in tuæ spem gratiæ*.

Miseret. Vide *Pœnitet*.

Mœreo. Cicero I. Tusc. *Quum graviter filii mortem mœreret*: idem ad Terentiam; *Sed mœreo casum ejusmodi*. Tacitus 16. *Ut non aliquam mortem mœreat*. [91] Vide *Mereo*.

Mo-

auribus, & *tremit artus*. Immo cum duplici Ablativo, ibid. v. 439. de Angue, & *linguis micat ore trisulcis*. Sed & absolute dicuntur *Micare digiti semianimes* præcisæ jam & jacentis manus, Æn. X. 396. h. e. se subinde leviter movere. Quando ergo Idem dixit in Culice *micant ardorem oculi*, accipiendum id ita, ut significetur, micando & se movendo declarant ardorem, plane ut ipse *ardor ex oculis acribus* dicitur *micare* a Lucret. III. 290. Sic autem *anhelare crudelitatem*, *spirare Deam*, *sonare vitium* &c. Vide supra ad Cap. 2. not. ult. & hoc Cap. p. 303. &c.

90. *Militabitur bellum*] Vel sic verbum hoc est Neutrum, & actionem in se permanentem significat. Quando dictum est *Militare hoc bellum*, per Ellipsin primitus fuit dictum, quæ tamen postea neglecta vel non animadversa est, ut liquet ex eo, quod in Passivum quoque est versa isthæc locutio. Sic & *Bellare*, *Triumphare*, *Navigare*, &c.

91. *Vide Mereo*] Voluisse crediderim *Pereo*, quod significatione neutrali & usu convenit, seu simile est τῷ *Mœreo*, licet & Salmantic. ac Patavina edd. præferant

Morari, 92 subauditur *se*, vel *moram*. „[Plautus „Merc. *Ego me moror*: pro quo in Pseud. *It dies*, *ego* „*mihi cesso*.]

Morior. Hebræi dicunt *Morieris mori*. ut Genes. cap. 1. ubi nos habemus; *morte morieris*. Illud *morte* infinitivus est Hebræis: sic Hispani, *Male muerte mueras*. Cic. *Moriendum est*, subaudi *mori*, ut sæpe diximus.

„[*Nare*, subaudi *natatum*. Virgil. Cul. *Elysiam tra*„*nandus agor delatus ad undam*: pro tranaturus me.]

Nato, subaudi *aquas*, vel *in aquis natationem*. Martial. lib. 1. *Sacris piscibus hæ natantur undæ*: idem 14. *Ipsa suas melius charta natabit aquas*: idem 6. *Canaque sulphureis nympha natatur aquis*. „[Ovid. de Arte; *Novit*, *quæ mul*„*to pisce natantur aquæ*. Hygin. fab. 257. *Flumen ita* „*increvit*, *ut transnatari non posset*.]

Navigo. Virgil. 1. *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor*. Cicero 2. de Finibus; *Maria ambulavisset*, *terram navigasset*. [Plinius lib. 2. *Totus hodie navigatur occidens*. „[Horat. *Unda omnibus enaviganda*.]

Ningitur. Vide *Pluo*.

Nitor. Virgil. 12. Æneid. *Alternas longa nitentem cuspide gressus*.

Noceo tibi, subaudi *noxam*. In pandectis tit. de Noxalibus act. *Qui noxam nocuerit*. Livius lib. 9. *Atque ob eam rem noxam nocuerunt*. Apulejus lib. 1. Metam. *Quæ fœmina cum perinde*, *ac multi*, *noceretur*, *publicitus indignatio percrebuit*. „[Vitruv. lib. 2. cap. 7. *Petræ spissis* „*compactionibus solidatæ*, *nec a tempestatibus*, *nec ab ignis* „*vehementia nocentur*: & cap. 9. *Larix a tinea non noce*„*tur*.] Vitruvius lib. 2. *Larici a carie vel a tinea non nocetur*. Seneca; *Sapienti non nocetur*, *non a paupertate*, *non*

ferant hoc *Mereo*. Utrumque autem & *Mœreo* & *Pereo* Neutrum est, ac per Ellipsin jungit sibi Accusativum.

92. *Subauditur se*] At Vide me supra ad Cap. 2. p. 282. Reliqua, quæ sequuntur, *Morior*, *Nare*, *Nato*, *Navigo*, *Nitor*, vel Passiva sunt, vel vere Neutra. Vide me supra ad *Ambulare*.

non a dolore: idem epist. 103. *Non ne te noceant, sed ne fallant:* idem libro 5. Controvers. *Dum filium vindico, ubi me gravissime nocere possit, ostendi.* Plaut. Mil. *Jura te nociturum esse hominem de hac re neminem:* ibid. *Juro per Venerem & Martem, me nociturum neminem.* Sic enim legunt emendatiores. Livius 3. *Qui Deorum quenquam nocuerit.* Et in Sacris; *Judica Domine nocentes me.* Et Eccles. 27. *Relinque proximo tuo nocenti te.* Βλάπτω σὲ, dicunt Græci, id est, *noceo te.*

„[*Nubilare.* Varro 1. Rust. 3. *Si nubilari cœperit,* „subaudi *cœlum;* id est, *nubibus obduci.* Cato rei rust. „88. *Ubi nubilabitur, sub tecto ponito, cum Sol erit, in* „*sole ponito.*]

Nubo. Varro de lingua latina; *Neptunus dicitur, quod mare & terras obnubat, ut nubes cœlum, a nuptu, id est, opertione, (ut antiqui,) a quo nuptiæ, & nuptus dictus.* Hæc ille. Caper de Orthographia; *Mulier nubit, quia pallio obnubit caput suum genasque.* Tertull. de velandis virgin. *Etiam velatæ ad virum adducuntur.* Servius Æneid. 11. *Nuptiæ dictæ, quod nubentium capita velentur.* Arnob. lib. 4. contra gentes; *quod aqua nubat terram, appellatus est cognominatusque Neptunus.* Donatus in Hecyram *Actu* IV. *sc.* 4. v. 34. *Nuptam mecum, quasi tectam & opertam uno cubiculo mecum: nubere enim est operiri, tegique, unde & nubes, quod tegere solent cœlum, dicuntur.* Virgil. *Arsurasque comas obnubit amictu.* Illa prima verba Donati, ejus esse genuina non credo: nec enim mulier nupta dicitur, quod operiatur in cubiculo cum viro, sed quod faciem & oculos cooperiret, propter pudorem, quum viro traderetur. quem morem indicat Claudianus, *Flammea solicitum prævelatura pudorem.* Lucan. 2.

Non timidum nuptæ leviter tactura pudorem,
Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Tunc præterea *Nubere* non est passivum, neque significat *operiri,* & *tegi,* sed *operire,* & *tegere;* & quum dicis,

cis, *illa nupsit regi*, deest *se*, vel *vultum*, vel *oculos*. Columel. in horto;

Alma sinum tellus jam pandet, adultaque poscens
Semina, depositis cupiens se nubere plantis.

Hinc *Obnubo*, quod nemo activum esse negaverit. Plaut. Pers. *Hic cum mala fama facile nubitur.* γάμους γαμεῖν dicunt Græci, id est, *nuptias nubere*.

Obdormio. Vide *Dormio.*

[93] *Obedio.* Apulejus lib. 10. *Hæc omnia perfacile obediebam.* Livius lib. 4. *Utrinque obeditum Dictatori est.*

Obire *munera*, & similia, trita sunt; sed quum absolute dicimus, *obiit ille*, deest *mortem*, aut *diem*; vel potius *viam*, vel *ire*. Nam omnia Composita Simplicis accusativum recte admittunt. Vide *Eo*. Terent. *Ea obiit mortem.* Vide ibi Donatum. Virgil. *Morte obita.* Cicero pro Milone; *Teterrimam mortem obiret.* „ [Sic, „ [94] *Exire limen.* Terent. Hecyr. *Mater consequitur, jam* „ *ut limen exirem, ad genua accidit misera.*]

Ob-

93. *Obedio*] Verbum hoc, quando attendimus ad Simplicis naturam, quam sequuntur plerumque Composita, ut recte ait Sanctius in verbo *Obire*, Activum esse debet, sed construitur semper ut Neutrum, eodem prorsus modo, quo Simplicis Participium adhibetur, *Esse Duci, Magistratui, dicto Audientem.* Hinc Gellius II. 29. *ut ad laborem capessendum nihil contentur, & statim dicto obediant.* Ut adeo, si quædam usu facta recte dicuntur Activa, hoc quoque usu ipso factum dici possit Neutrum, ea ratione, qua Activa aliquando absolute ponuntur, ut in nullum certum tendant objectum. Vide & supra in *Invideo.*

94. *Exire limen.*] Integrum est, *exire extra limen.* Nam *Ex* præpositio composita cum Verbis Neutris sequente Accusativo, declarat Ellipsin statuendam *&* *Extra*, ut jam sæpe diximus. Ceterum *Obire* ejusdem est naturæ, cujus Simplex *Ire*, & Composita ejus *Exire*, *Abire*, *Adire* &c. atque adeo *Obire diem, mortem, munus*, dicitur pro obire ad & ob diem, ob mortem, ob munus. Sic Accius apud Festum in *Mœnia: Signa extemplo canere, ac tela ob mœnia efferre imperat.* *Ob* enim olim sæpissime pro *ad* fuit positum. Vide omnino Festum in *Mortem obiisse*, & in *Ob.* Ita tamen hoc accipiendum, ut simul implicitam habeat significa-

 tionem

Obsequor tibi, subaudi *obsequium*. Terent. Adelph. *obsequor omnia*. Gellius lib. 2. *Quædam esse parendum, quædam non obsequendum*. Forte in iis melius intelliges præpositionem κτ. [Recte & vere.]

„ [*Obsonare obsonium*. Plaut. Sticho, *Ibo, atque obso-*
„ *nabo obsonium*.]

Obsto. Cicero 3. Philip. *Nec si non obstatur, propterea etiam permittitur*.

Obstrepo. Cicero pro Marcello; [95] *Obstrepi clamore militum videntur bellicæ Imperatorum laudes*. Livius, *Decemviro obstrepebatur*. Virg. Cul. *Hinc illi geminas avium vox obstrepit aures*.

„ [*Obtrectare*, [96] subaudi *laudem*, vel *obtrectationem*. Oc-

tionem τῶν *Circum*, *Juxta*, *Propter*, *Contra*, immo & alicujus moræ, quæ vel ex officio, vel ex impedimento, oritur. Officium declaratur verbis *obediendi*, *obsequendi*: hinc *Obstetrix*, quæ adstat parturienti officii & adjumenti causa. Impedimentum verbis *obstrependi*, *obstandi* &c. Utrumque verbis *occurrendi*, *offerendi*, *observandi* &c.

95. *Obstrepi clamore &c.*] Vel maximo hæc indicio sunt, sæpe usu vel abusu adulteratam vocabulorum naturam, neque eam in Verbis semper ex Passivis locutionibus constituendam. Certum enim, *Strepere*, & *Obstrepere alicui*, *Adstrepere*, *Perstrepere* &c. esse Neutra, atque adeo Accusativos illis, sed rarius, per Ellipsin fuisse additos. Et tamen hic prorsus Passive dicuntur *laudes imperatorum obstrepi clamore militum*, manifesto abusu. Sed Vide supra in *Ambulare*, *Dubitare*, *Laborare* &c. Æque neutra sunt *Obstare* & *Occumbere*, quæ itidem pro Activis habet Sanctius.

96. *Subaudi laudem, vel obtrectationem.*] Ferri prius potest, non item posterius. Sed varia possunt subaudiri, maxime, *famam*, *fortunas*, *vitam*. Verbum enim hoc natura sua Activum est. Phædrus præfat. lib. 5. *Hunc* (librum) *obtrectare si volet malignitas, imitari dum non possit, obtrectet licet*. Tacit. Ann. I. 17. *Non obtrectari a se* (militibus legionariis) *Urbanas* (prætorianorum) *excubias*. At sæpe etiam tanquam Neutrum construi videtur. Suetonius Calig. 35. *Nullus denique tam abjectæ sortis fuit, cujus non commodis obtrectaret*. Neron. 18. *ne obtrectare parentis gloriae videretur*. Sed forsan intelligendum *aliquid*. Sic fere Gellius IV. 15. *multi conati sunt* (in Sallustio) *reprehendere pleraque & obtrectare*.

Occubuit pro patria, ſubaudi *necem*, vel *mortem*. Sueton. *Voluntariam occubuiſſet necem*. Cicero 1. Tuſcul. *Mortem pro patria non dubitavit occumbere*. Livius, *Qui pugnantes mortem occubuiſſent*: idem lib. 3. *Honeſtam mortem occubuiſſe*. Itaque *occumbere ferro*, *occumbere morti*, ſubaudi *ſe*; vel intelligitur accuſativus cognatus. [immo nihil, nam vere neutrum eſt.] Vide *Mortem* in Ellipſi.

Officio tibi, deeſt accuſativus cognatus, qui quum in uſu non eſt, 97 ad infinitum recurremus, quod eſt proprie

97. *Ad Infinitum recurremus &c.*] Suſtinet Infinitum aliquo modo vicem Nominis, dum loco ſententiæ, quæ conſtructionem aliquam abſolvit, adhibetur, & ita uſum exhibet omnium pene Caſuum. Sed tamen manet Verbum, & rectionem Verbi retinet. Quapropter ſi Verba vere ſunt Activa, eorum Infinita æque regunt ſuum Accuſativum, ac Finita. Et Analogia vult, ut, ſicuti in *Lego* ſtatuitur Ellipſis Nominativi *Ego*, & Accuſativi, quo notetur res, quæ legitur, ſic in *Legere* ſimiliter plane agnoſcatur Ellipſis tum Accuſativi, qui plerumque Infinitum, ut Nominativus Finitum, præcedit, tum alterius Accuſativi, qui regitur ab Infinito non minus, quam a Finito. Atque idcirco illa Ellipſis Infiniti loco Accuſativi, cum ſuo Verbo, foret vere infinita, & proinde inepta. Nam quicquid ex. gr. poſt *Officio* & *Pergo* intelligimus, idem intelligendum poſt *Officere* & *Pergere*: & proinde, ſi Infiniti eſſet Ellipſis in *Pergo*, eadem foret in *Pergere*, & ſic vere infinita deberet eſſe vocabuli ejus iteratio in integra locutione, *Pergo pergere pergere* &c. Scio quidem, a Plauto dici *Pergo pergere*, ſed per Pleonaſmum, (Vide infra lib. IV. cap. 3. & ibi Notas) non vero, ut inde pateat, τὸ *Pergo* deſiderare poſt ſe Infinitum ſuum loco Accuſativi, quod ſemel quidem eum in uſum recipere poſſet, non in infinitum: quum ſit ex iis Verbis, quæ alium ac varium requirunt Accuſativum, æque ac *Peragere*, unde, niſi ſi potius ex *Perrigere* obſoleto ſit, quod Ego malim, contractum putat Scioppius. Vide infra. *Officio* autem vere etiam eſt Activum, & requirit Accuſativum, vel reciprocum, vel incerti negotii, qui eſt *aliquid*. Ceterum tempore Lucretii videntur dixiſſe etiam *Officere aliquem*, quod eſt, *Officere ſe*, vel *aliquid*, *ob & adverſus aliquem*. Ille vero hanc locutionem ita accepit, tanquam ſi iſte accuſativus regeretur a Verbo in ſignificatu impediendi, ut patet ex Paſſivis, quæ

prie nomen verbi; ut, *occumbit occumbere*, *Officio officere*, *Pergo pergere*. Cicero 1. Orator. *Quod cuicunque particulæ cæli officeretur*. Lucret. lib. 2. *Officiuntur*, *uti cogantur tardius ire*.

Oleo. Cicero, *Ceram*, *ac crocum olere*. Horat. *Pastillos Rufillus olet*, *Gorgonius hircum*. Martial. *Quod olent tua basia myrrham*. Cicero; *Olent illa supercilia malitiam*. Terent. *Olet unguenta*. Martial. libro 14. *Delicias Nini vos redolete nurus*. Plaut. *Non omnes possumus olere unguenta exotica*. Quinctil. lib. 7. *Verba omnia & vox hujus alumnum urbis oleant*. [Vide supra ad *Æstuo* p. 303.

Oportet. Vide supra lib. 3. cap. 1.

„[*Oppetere*, subaudi *mortem*, quod sæpe Cicero ex-„primit. Virgil. *Queis ante ora patrum Trojæ sub mœni-„bus altis Contigit oppetere*.] [Vide infra IV. 4. de *Ellipsi* ad vocem *Iter*.]

PALLEO. Propertius lib. 1. *Quis te cogebat multos pallere colores?* Persius; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles*. Quem locum citans Turnebus, [98] ut supra diximus; *sic*, inquit, *dixit; ut pallere pallorem*. Horatius lib. 3. *Et scatentem belluis pontum*, *mediasque fraudes palluit audax:* idem, *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*. Vide *Æstuo*, *Metuo*, & *Pavesco*. Pers. Satyr. 5. *Recutitaque Sabbata palles*.

Palpo. Juvenalis; *Quem munere palpat Carus*. Ovid. *Pectora præbet palpanda manu*.

Parco tibi, [99] deest accusativus cognatus, qualiscunque

quæ inde formavit, qua de re supra ad Verbum *Ambulare*, *Dubitare*, *Metuere*, & modo ad *Obstrepere*.

98. *Ut supra diximus*] Vide cap. 2. extr. quæque nos ibi notavimus, ubi hanc locutionem explicuimus. In reliquis hujus Verbi exemplis sine haesitatione intellige praepos. κατὰ, nisi quod illud Propertii, *multos pallere colores*, ut & illud Juvenalis, *recutitaque sabbata palles*, eodem modo videantur exponenda, quo ista, de quibus egimus ad Verbum *Aestuo*.

99. *Deest Accusativus cognat.*] Immo reciprocus, vel varius. Sall. Jug.

que sit: nam *parcere alicui rei*, est esse parcum in illa re. Virgil. 10. *Argenti atque auri memoras quæ multa talenta, Natis parce tuis.* idque indicat passivum. Cicero 2. Attic. *Nec parcitur labori.* Livius; *Precantes ut a cædibus, & ab incendiis parceretur.* Plinius lib. 16. *nec corpori ipsi parcitum:* & lib. 17. *Parcitur vestigiis.* Admittit & alios accusativos, ut *peccatum*, *errorem*, *culpam*. Gell. lib. 16. cap. 19. *Vitam modo sibi ut parcerent.* Terent. *Nihil parcunt seni:* idem; *Hanc ego vitam parsi perdere?* ubi *perdere* est accusativus. *Parcere a sanguine & cædibus*, subaudi *manum*, [vel *Se*] nam *parcere* est abstinere; ut; *Parcere pecuniis*, [*Parce metu.*]

Pareo. Statius, *Non adeo parebimus omnia matri.* Gellius lib. 1. *Quædam non esse parendum.* Si velis in iis deesse præpositionem, non repugnabo, [100] dum accusativum cognatum intelligas; juxta illud Livii lib. 9. *Dicto paretur.* Cicero; *Cui paretur.*

Parturio. Horat. 1. Carm. *Nec parturit imbres perpetuos.*

Pascitur herbas, & *herbis*, dicimus. Virgil. 4. Georg. *Pascuntur & arbuta passim:* & 3. *Pascuntur vero sylvas, & summa Lycæi.* [Vide ad Verbum *Adversor* p. 301.]

Paveo, subaudi *pavorem.* Tacitus; *Plures bellum pavescere.* Lucanus lib. 7. *Pavere pugnam.* Silius, *Pavescere prodigia.* Tacitus lib. 1. *Nec imperitum adolescentulum, nec seditiosum exercitum pavescerent.* Vide *Pallere*, & *Æstuo*, & *Metuo*, [sed & Me istic in Notis.]

Peccare peccatum. Græcis est tritum, ἁμαρτεῖν ἁμαρτίαν. Hinc eleganter legimus in Threnis; *Peccatum peccavit Hierusalem.* Cicero 1. Naturæ Deorum; *Empedocles autem* [101] *multa alia peccans, in Deorum opinione turpissi-*

Jug. 107. *Quanto sibi in praelio minus pepercissent, tanto tutiores fore.* Intellige *pugnam*, vel *vitam.*

100. *Dum Accusativum cognat.*] Deest vere praepositio, nec quidquam amplius.

101. *Multa alia peccans*] In his vel deest Praepositio, vel, si malis nullam hic esse Ellipsin, tum vero denotatur Accusativo id, quod peccando fit, qualia habuimus plura ad finem cap. 2. & in hoc

pissime labitur: ibidem, *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem fere peccat:* idem 1. Officior. *Quo in genere in Rep. multa peccantur:* idem Paradox. *Multa peccant.* Terent. Adelph. *Te plura in hac re peccare ostendam.* Sallust. Jugurth. *Quæ deliquisset, inulta fore sperabat.*

Penetrare in ædes, [102] subaudi *penetrationem*, vel *se*, vel *pedem*. Gellius lib. 5. *Speluncam nactus, in eam me penetro, & recondo.* Plaut. Trinum. *Quin prius me ad plures penetravi:* ibidem; *Ne penetrarem me usquam:* idem Am-

hoc cap. ad v. *Æstuo*. Sed prius verius puto. Cicero Famil. IV. 13. *Ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare mihi videar.* Tacit. Ann. XI. 36. *Sponte an coactus tam magna peccavisset, nihil referre.*

102. *Subaudi penetrationem*] Ineptissimum hoc est. Rectius intelliges *Se*, quod passim occurrit, vel etiam *pedem*, ut apud Plaut. Men. II. 3. 49. *neque huc unquam in portam penetravi pedem.* Prius tamen est longe usitatius, & ideo, sicuti idem est *revertere se* & *reverti*, sic *penetrare se* & *penetrari*. Unde Lucretius IV. 1240. *Aut penetrare locos æque nequit, aut penetratum Ægre admiscetur muliebri semine Semen*, ubi *penetratum Semen* dicitur, quod se penetravit in locos muliebres. At *penetrare locos* alia insuper, atque adeo duplici, dicitur Ellipsi pro *penetrare se in locos*. Præpositio hæc *In*, immo & *Ad*, sæpissime exprimitur. *Penetrare in palæstram, in portam, ad plures*, Plauti sunt. Sic *in Dardaniam*, Liv. XL. 58. *in hæc ipsa templa*, Cic Somn. Scip. cap. 7, *ad Urbem Hospitis* Ovid. Metam. XV. 8. Sed sæpe etiam omittitur. Tac. Ann. I. 69. *Id Tiberii animum altius penetravit.* Virgil. Georg. II. 504. *Penetrant aulas & limina Regum.* Florus III. 4. *Piso Rhodopen Caucasumque penetravit.* Sulp. Sev. lib. I. *Quod victor Ægyptum atque Æthiopiam penetraverit.* In omnibus hisce intelligi præpositionem *In*, vel *Ad*, vel *Per*, nullum potest esse dubium. Et tamen multi Auctores hoc non satis animadvertentes, vel negligentes, converterunt has locutiones quoque in formam passivam. Lucret. II. 539. *Ut penitus nequeat penetrari* sc. India. Tac. Ann. II. 68. *Nec vado penetrari poterat amnis.* Florus III. 10. 15. *Nec semel Rhenus, sed iterum quoque, & quidem ponte facto, penetratus est.* Liquet ergo etiam hinc, quam parum tribuendum sit Passivis illis locutionibus ad constituendam naturam & constructionem Activorum, quod sæpe jam ostendimus. Vide Me ad Verb. *Deficio, Obstrepo*, &c.

Amphitruo, *in fugam se penetrare:* idem Menaech. *Nec hunc intra portam penetravi pedem.* Tacitus lib. 5. *Nihil tamen Tiberium magis penetravit.* „[Lucretius 4. *Quæ* „*penetrata queunt sensum progignere acerbum.*] Stat. 4. Sil. *Limina penetrata mortis.* Apulejus lib. 8. Metam. *Improvisi conferto gradu se penetrant.*

„[*Perennare*, 103 subaudi *se*, id est, per annos se „conservare. Ovid. *Defuit ars vobis, arte perennat amor.* „Colum. *Ut diutius perennent boves, non confecti vexa-* „*tione simul operum, & verberum.*]

104 *Pereo.* compositum ab *eo;* & ut *eo viam* dicimus, sic *Pereo viam*, id est, *perficio viam;* „[& *Pereo iter*, est „eo per iter. Catul. *Qui nunc it per iter tenebricosum*, mor- „tis, puta. Prop. *Per te immaturum mortis adimus iter.*] unde pro *Mori* accipitur; & qua forma dixit Virgilius, *Corydon ardebat Alexim*, [vide ad Cap. 2. extr.] sic dixit Plautus in Trucul. *Tres unam pereunt adolescentes mulierem*, „[sicut Catullus, *Illum deperit impotente amore.*] Plaut. Epid. *Haccine ubi scibit senex, puppis pereunda est probe.* Homer. 3. Iliad. Σὺ δέ κεν κακὸν οἶτον ὄλῃαι: id est, *Tu autem malam mortem peribis.* Vide *Obire*, [sed maxime, quæ notavimus ad Verba *Adeo* & *Ambulo.*]

Pergo in urbem, subaudi *iter*, vel *Pergere:* [At vide me supra ad Verbum *Officio*] nam apud Plautum tritum est, *Pergo pergere:* ut in Pseud. *Pergitis pergere?* „[Terent. „Phorm. *Domum ire pergam.* Ubi Donatus; *Hoc nos el-* „*lipticῶs dicimus, Domum pergam.*] Cic. in Acad. *Itaque confestim ad eum ire perreximus:* „[idem, *Quæ cum* „*ita*

103. *Subaudi Se*] At quæ hujus Ellipseos ratio? Mihi hoc Verbum est plane Neutrum, itidem ut sequens *Pereo.*

104. *Pereo*] *Perire* est plane Neutrum, ut ostendi supra ad Verbum *Adeo.* Notat autem ire ad finem usque, sic *Perdere*, *Perimere*, *Perrogare sententias* &c. In loco Plauti in Epid. qui est I. 1. 70. *Puppis pereunda est probe*, Salmasius non absurde legit *Perdunda est.* Nisi malimus credere olim hujus Formæ Participia etiam Neutris adtributa, ut *Pereundus* sit, qui perire debet, sicuti *Placenda dos*, quæ placere debet, apud Eundem Plautum.

„*ita sint, Catilina, perge, quo cœpisti*, supple; *iter:* sicut „Ter. Hec. act. 1. sc. 2. *Pergam, quo cœpi, hoc iter.*] Liv. *Triginta navium classe ire obviam hosti pergit.* Sallust. Jugurtha, *Igitur Carthagine duo fratres missi maturavere iter pergere.* Cicero in Arato; *Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit:* idem Attic. *Pergo præterita.* Livius lib. 22. *Pergit deinde ire sequentibus paucis.* Virgil. 6. Æneid.

Observans, quæ signa ferant, quo tendere pergant. Cicero 1. de divinat. *Si ire perrexisset.* Valerius Flacc. lib. 4. Argon.

Contra omnes validis tenui discrimine remis

Pergere iter. Græc. βῆ δ' ἰέναι, id est, *pergit ire.* „[Est autem *Pergere*, [105] factum ex *peragere*, sive perfi„cere, agere usque ad finem. Horatius; *Ambo proposi„tum peragunt iter.* Ovid. *Et brevius, quam nos, ille per„egit iter.* unde Tacitus, *Pergere aliquid* pro conari „dixit. Annal. 1. *Prospere cessura, quæ pergerent.* Vide „infra sub initium libri quarti.]

Pertædet. Vide *Pœnitet.*

„[*Pertinet*, subaudi *se;* sicut, *Quo tendunt ista ver„ba?* vel *quo pertinent?* Vide *Tendere.*]

Piget.

105. *Factum ex peragere*] Convenit quidem significatio utriusque Verbi. Sed tamen ratio Grammatica, & Præteriti ac Supini Formatio, suadent potius, ut ex *Perrigere* obsoleto contractum censeamus; plane ut ab *Rego* est *Porrigo* & *Surrigo*, unde contracta *Porgo* & *Surgo.* Construitur autem illud *Pergo* sæpe cum Infinito ita, ut fere nihil, nisi perseverare, vel aggredi aliquam rem, significet. Sic accipiendum est illud Taciti An. I. 28. *Prospere cessura, quæ pergerent*, scil. facere, h. e. quæ facerent, vel facere cœpissent. Hist. I. 40. *Milites Rom. quasi Vologesen solio depulsuri, ac non Imperatorem suum trucidare pergerent*, h. e. aggrederentur, vel se moverent ad eum trucidandum. Virgil. Æn. I. 372. *O Dea, si prima repetens ab origine pergam*, scil. narrare, *Et vacet annales nostrorum audire laborum.* Et passim ita Lucretius II. 347. *Horum unum quodvis generatim sumere perge.* Et v. 945. *animantem grandior ictus . . . repente adfligit, & omnes Corporis atque animi pergit confundere sensus.*

Piget. Vide *Pœnitet.*

Placeo. Plaut. Trinum. *Si illa tibi placebit, placenda dos quoque est, quam dat tibi:* idem: *Forma placita est.* „ [Cicero; *Dolabellæ valde desideranti volo placere, nec vi-* „ *deo quid.* Recte ergo dixeris; [106] *Placebo tibi hanc* „ *rem.* Terent. And. *Postquam me amare dixi, compla-* „ *cita est tibi.* Et Hecyr. prol. *Hæ ubi sunt cognitæ, pla-* „ *citæ sunt.*] Ovid. 2. Fast. *Est virtus, placitis abstinuisse bonis.* Horat. 4. Carm. *Quod spiro, & placeo, si placeo, tuum est.*

Plango. Ovid. 13. Metamorph. [107] *Consuetaque pectora plangit:* idem; *Plangitur, & trepidans adstringit vincula motu.*

Plaudo, [108] pro accusativo cognato alios etiam recipit. Virgil. 6. Æneid. *Pars*

106. *Placebo tibi hanc rem.*] Si verbum hoc esset vere Activum, foret forsan potius ex illis, quæ Accusativum sibi reciprocum postulant, licet per Ellipsin plerumque omissum. Sed liquido est Neutrum, cui respondet Activum *Placo, Placare.* De qualibus Verbis diversæ Conjugationis in Activam & Neutralem significationem distinctis, egimus supra ad Cap. II. pag. 273. & hoc Capite ad Verba *Caveo, Jaceo,* &c. Ex loco Ciceronis nihil quoque elici potest in sensum Activum, quum *quid* istic ponatur pro *in quo*, vel *κατά τι*, ut passim fit. *Placitus* porro est, qui placet, prout hæc Participia etiam Activam, tanto magis vero Neutram, habent significationem. Vide supra ad I. 15. 4. pag. 134. &c. Quod vero Plautus Trin. V. 2. 35. *Si illa tibi placet, placenda dos quoque est*, dixit, extraordinarium est & inusitatum, & una hac forsan ratione expediendum, quam attuli ad Verbum *Pereo.*

107. *Consuetaque pectora plangit*] Sine Ellipsi hoc dicitur. Et sic Petronius in carm. de Trojæ Halosi, *Jacet Sacerdos inter aras victima, Terramque plangit.* Et Lucretius VI. 114. *Aut ubi suspensam vestem, chartasque volantes, Verberibus venti versant, planguntque per auras.* Et Ovidius Metam. VIII. 528. *Plangere ora sua in luctu.* Immo & *Plangitur,* pro plangit se, apud Eund. Metam. XI. 76. de Avi laqueis implicita, & expedire se annitente, atque ideo concutiente alas. At quando jam dicitur *Plangere mortuos*, ut fit apud Pomp. Melam I. 9. id vero per Ellipsin est explicandum, quasi diceretur plangere se, vel pectus propter mortuos.

108. *Pro Accusativo Cognato*] Ac-

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt. Statius I. Sylvar. *Aquas plaudere natatu:* idem 5. *Nec fratrem cestu virides plausere Theramnæ.* „[Ovid. *Quaque* „*ibis, manibus circumplaudere tuorum.*] Cicero Attic. *Propter vicinum malum* [109] *nec victoria quidem plauditur.* Quidam emendarunt, *victoriæ;* sed utroque modo passivum est. Cicero de Oratore; *Nemo pedem supplosit in illo judicio.* Martial. 12. *Pulvereumque fugax hippodromon ungula plausit.*

Pluere. Cæsar Scalig. cap. 9. *Ineptiunt autem, qui* Pluit, & *hujusmodi, putabant autodetera, quum tamen sit activum verissimum.* Pluit sanguinem, & lapides, *dicimus in historiis;* & terra compluta est. Hæc ille. Apulejus

Accusativus, qui in absoluta locutione intelligitur, est *Manus.* Sic plane volucres dicuntur *plaudere alas*, h. e. concutere & allidere ad corpus. Ovid. Metam. XIV. 507. *& remos plausis circumvolat alis.* Et v. 577. *Subvolat, & cineres plausis everberat alis.* At Virgil. Æn. V. 516. *Lætam & plaudentem alis columbam* dixit, scil. *Se. Plaudi* etiam dicitur, quod leviter & blande percutitur. Sic de Equo Virgil. Georg. III. 186. *Blandis gaudere Magistri Laudibus, & plausæ sonitum cervicis amare.* Et. Æn. XII. 86. *Circumstant properi aurigæ, manibusque lacessunt Pectora plausa cavis.* At *pedibus plaudere choreas* est idem, ac si diceretur, pedibus plaudendo terram choreas facere, vel agitare.

109. *Nec victoria quidem plauditur.*] Edidit Victorius & alii, *victoriæ.* Vide locum ad Attic. XIII, 44. Sed utrumque ferri forsan queat. Et eadem ratione ac jure Cicero potuisset istic dicere, *Victoria plauditur*, quo alibi, *Obstrepi laudes videntur*, & Ovidius, *tu circumplaudêre*, & Florus III. 4. *Glacie flumen equitatur.* Scilicet ostendimus supra ad Verba *Ambulare*, & *Obstrepere*, ex abusu has locutiones ortas, qui fecit, ut Accusativus figurate & elliptice exponendus, acciperetur pro eo, qui proxime a Verbo regatur, atque ita in Nominativum Passivi converteretur. Hinc etiam factum, ut veris quoque Activis alieni addantur Accusativi, iique dein in Nominativum Passivi quoque convertantur. Vide Me supra ad Verbum *Penetrare.* Sed & ita dicitur ex. gr. *Plui* & *Rorari terra*, quæ pluviâ irrigatur, & ipsa *aqua*, quæ cœlo demittitur: *Sudari mel*, & *Vestis*, & similiter multa alia. Sed tamen, quum, si legatur hic ex MStis *victoriæ*, sensus sit expeditissimus, accesserim & Ego lubens Victorio.

lejus lib. 1. Florid. *Totum istud spatium, qua pluitur, & ningitur.* Adag. *Asinus compluitur:* itemque; *nec compluitur, neque sole aduritur.* Plaut. *Quam mihi amor, & cupido in pectus perpluit meum.* Huc refer omnia verba quæ dicuntur naturæ. Propert. lib. 2. ad Cynth. *Sollicito lacrymas depluit a Sipylo.* [Vide & supra ad Cap. I. p. 265.]

Pœnitet me peccati [110] nihil aliud est, quam, pœna tenet me peccati. Plaut. Sticho, scena 1. *Et me quidem hæc conditio nunc pœnitet.* Accius apud Agell. lib. 13. cap. 2. *Neque id sane me pœnitet.* Igitur illa quinque verba, *Miseret, Tædet, Pudet, Piget, Pœnitet*, proprie activa sunt; ut *piget me hujus rei*, id est, pigritia hujus rei piget me, vel tenet; & in passiva legimus, *error pudendus; Magister non pœnitendus;* & *verba pigenda* dixit Ovid. „[cujus etiam est in epist. Didon. *Causas habet* „ *error honestas. Adde fidem, nulla parte pigendus erit.*] Terentius Adelph. *Facite, quod vobis lubet:* idem Phorm. *Quare obsecro ne plus minusve faxit, quod nos postea pigeat.* Plaut. Casina; *Ita nunc pudeo:* idem Menech. *Adolescens quæso loquere tuum mihi nomen, nisi piges.* Vide supra caput 1. de personalibus libro 3. Livius lib. 1. *Sub haud pœnitendo magistro.* Seneca lib. 1. de ira: *ira tædet, quæ invasit.* Suetonius Augusto; *Pertæsus ignaviam suam:* idem; *pertæsus morum perversitatem.* Terentius; *Non te hæc pudent?*

[111] *Potior.* Plautus Asin. *Fortior malum qui patitur,* idem

110. *Nihil aliud est, quam &c.*] Immo vero Elliptica hæc locutio supplenda est hoc modo: *negotium peccati me pœnitet.* Sicuti pro eo, quod Plautus dixit, *Hæc conditio me non pœnitet*, potuisset utique dixisse, *hujus conditionis*, sed non aliter, quam ut intelligatur *res* vel *negotium*. *Magister non pœnitendus, error pigendus* &c. ex abusu sunt. At *pertæsus ignaviam* manifeste dictum in significatione passiva per Ellipsin præpos. *κατὰ.* Nam sicuti Active diceretur, *Tædet me ignavia*, vel *ignaviæ*, scil. negotium, sic Passive item *pertæsus sum* ob *ignaviam.* Vide & supra Cap. 1. Not. 6. & maxime *Lib.* II. cap. 3.

111. *Potior.*] Nullus dubito verbum hoc natura sua, & vera signi-

idem post potitur bonum. Terentius; *Hic potitur gaudia:* idem; *sine labore patria potitur commoda.* Lucretius lib. 5. *Quorum unus Homerus Sceptra potitus,* cæt. Ovid. 9. Metamorph. *Nec tamen est potienda tibi.* Cicero 1. Tuscul. *Sic ad decem millia annorum gentem aliquam urbem nostram potituram putent.* Pacuvius, citante Nonio; *Regnum potior, conjugem macto inferis.* Sisenna lib. 4. Historiar. *Omnia quæ diximus loca statim potitus:* idem; *hostes loca superiora potiti.*

Præsideo. Tacit. lib. 3. *Quæ ubi cognita P. Vellejo, is pro-*

significatione, esse passivum. Scilicet *potire* significavit olim se vel alium compotem reddere alicujus rei, sive malæ, sive bonæ, unde *Compos culpæ* est Reus apud Plaut. Trucul. IV. 3. 16. Ita vero *Potiri* idem est, quod compotem fieri, nec recipere potest Accusativum aliter, quam per figuram Ellipseos, si recte res perpendatur. Certe Activum fuisse significationis illius, & olim in usu, patet ex Plauti Amphitr. I. 1. 22. *Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater servitutis,* h. e. fecit ut habeam servitutem, seu ut sim in servitute. Respondet ei Passivum *Potitus servitutis* apud Festum. Et similiter Pl. Epid. IV. 1. 5. *Gnata mea hostium est potita,* h. e. redacta est eo, ut sit penes hostes, seu in hostium potestate. Eodem modo se res habet in *Compotire, ri.* Pl. Rud. IV. 2. 6. *quæ piscatu me uberi compotivit,* h. e. compotem fecit. Ibid. 1. 3. 2. *Ita hic solis locis compotita sum,* h. e. compos eorum facta, ut in iis sim. Atque ita, si vera omnium significatio posset indagari, pleraque, quæ creduntur Deponentia, possent forte etiamnum redigi in ordinem Passivorum. Certe sic mox *Proficiscor* vere est passivum & *Proficisco,* quod olim adhibitum fuit, æque ut illud, unde proxime deducitur, *Proficio,* & similia *Deficio, Facesso,* &c. subintellecto pronomine reciproco. Ut adeo *proficiscor* passive idem significet, quod Active *proficisco me:* plane ut *Revertor* passivum respondet activo *Reverto me,* & ut paulo ante habuimus *Plangitur* pro *Plangit se.* Sed sicuti sæpius dicebatur olim simpliciter *Reverto,* quam *Reverto me,* & *Facesso,* quam *Facesso me,* sic eodem pronomine per Ellipsin omisso occurrit apud Veteres magis *proficisco,* quam cum pronomine. Pl. Mil. Glor. IV. 8. 19. *Obsecro licet complecti, priusquam proficisco.* Vide & supra ad Cap. 2. & ad Vocem *Adversor* in hoc Cap. De Origine autem hujus Verbi *Proficiscor,* & natura significationis, vide etiam Georg. Henr. Ursinum cap. 9. Observ. Philol.

proximum exercitum præsidebat, Alarios equites, ac leves cohortium mittit in eos: idem l. 4. *Et haud spernenda illic civium sociorumque manus littora Oceani præsidebat.* [At Vide me ad Verbum *Egredior*, sed maxime ad V. *Æstuo* in fine.]

„[*Prandeo*, subaudi *prandium*, vel *cibos*. Horatius; „*Si pranderet olus patienter:* idem; *Luscinias soliti impenso* „*prandere coëmtas.* Sic *cœnare cœnam.* Vide *Cœna.* [At vide Me ad Verb. *Cœno*, quod ejusdem est naturæ, cujus hoc *Prandeo.* Utrumque enim est plane Neutrum.]

Procedo in urbem, subaudi *iter*, vel *viam*, Cæsar. 1. Gall. *Jam processerant viam tridui.* [Vide Me ad V. *Ambulo* & *Cedo.*]

Proficiscor, subaudi *viam*, vel *iter.* [At vide Me paulo ante ad *Potior.*] Propert. lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Fest. Pomp. *Profecturi viam, Herculi, aut Sanco sacrificabant.* [Videtur excidisse *Propter.* Vide Festum.]

Propero. Virgil. 4. Æneid. *Anna vides toto properari littore circum:* ibid. *Hæc pater Æoliis properat dum Lemnius oris.* Horat. *Hoc opus, hoc studium parvi properemus, & ampli.* forte κζ. „[Propert. *Quod si forte tibi* „*properarint fata quietem.* Dictys lib. 1.] Plaut. Aul. *Nunc domum properare propero. Mortem per vulnera properare*, Virg. 9. Æneid. *Hinc delubra occulta celeritate properantur.* Tacit. lib. 1. *Inoffensum iter properaverat.* Juven. Satyr. 3. *Hæc inter pueros varie properantur.* Virgil. [112] *Properate jussa.*

„[*Prorumpo.* Virgil· *atram prorumpit ad æthera nubem.*]

Proruo. Vide *Ruo.*

Pro-

112. *Properare jussa*] Vide & supra ad V. *Festino*, licet hoc *Propero* Activorum ordine movere prorsus nolim. Nam nimis frequenter non modo Activum occurrit, ut apud Sall. Jug. 37. *alia, quæ incepto usui forent, properare.* Ubi vide Rivium. Sed & Passivum. Idem Jug. 105. *Itineris properandi causa.* Tac. An. II. 6. *Mille naves sufficere visæ properatæque.* Plinius Paneg. 51. *hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur.*

Prospicio tibi, *Provideo tibi*, subaudi *utile*, vel *commodum*. Livius; *Qui sedem senectuti vestræ prospiciunt*. Vide supra *Consulo*, & *Utile* in Ellipsi.

Provideo. Vide *Prospicio*. „[Cæsar. 6. Gall. *Rem fru-* „*mentariam providet*, *castris idoneum locum deligit.*] Terent. Adelph. *Quæ si non astu providentur*, *me aut herum pessum dabunt*.

Pudet. Vide *Pœnitet*. Martial. *Sed si te non pudet istud*, *Hoc saltem pudeat*, *Galla*, *negare nihil*. Apul. lib. 7. *Quanquam nec istud puduit*, *me cum meo famulo factum conservum*. Plaut. Casina, *Ita nunc pudeo*, *atque ita nunc paveo*. Terent. *Hæc non te pudent?* Lucanus; *Semper metuit*, *quem sæva pudebunt supplicia*. Terent. *Quem nec pudet quicquam*. „[Ovid. 4. Fast. *Nec gener est nobis ille pudendus*, *ait.*]

Pugno, [113] subaudi *pugnam*; Græce μάχην μάχεσθαι. Plaut. Pseud. *Priusquam istam pugnabo pugnam*. „[Ne- „pos Hannib. *Hac pugna pugnata Romam profectus est.*] Cicero pro Muræna, *Ex omnibus pugnis*, *vel acerrima mihi videtur illa*, *quæ cum rege commissa est*, & *summa contentione pugnata*. Catull. *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata*. Hor. 3. Car. *Et pugnata sacro bella sub Ilio*. Plaut. Men. *Nec sero veniam depugnato prælio*: idem Amph. *Hæc illic est pugnata pugna*. Vide Lamb. lib. 2. Oda 6. Lucilius citante Donato in Adelph. *Vicimus*, *ô socii*, & *magnam pugnavimus pugnam*. Cicero pro Roscio; *Quod a vobis hoc pugnari video*. Horatius 4. Carminum; *Prælia pugnare*: idem; *Si quis bella tibi terra pugnata*, *marique*. Sallust. *Quæ negotia multo magis*, *quam prælium male pugnatum a suis*, *regem terrebant*.

QUADRARE. Horat. *Et quæ pars* [114] *quadret acervum*. *Que-*

113. *Subaudi pugnam*] Mihi Verbum est Neutrum, sed quod sæpe junctum sibi habet Accusativum, quo denotatur materia vel effectus pugnæ. Vide de hoc Accusativo Cognato, quæ diximus ad Verbum *Æstuo*, & ad Cap. 2. p. 274.

114. *Quadret acervum*] h. e. quartam ejus partem constituat, seu faciat, ut quatuor partibus constet. Locus occurrit Epist. I.

[115] *Queror*. Cæs. 3. Civil. *Calamitatem, aut propriam suam, aut temporum queri*. Plaut. Aulul. *Pauperiem meam conqueror*. Vide *Conqueror*.

Quiesco. Apul. lib. 9. Metam. *Post multum equidem temporis, somnum humanum quievi*. Et esse activum *Quiesco*, [116] satis indicat passivum illud Terent. act. 4. sc. 2.

I. 6. 35. Sic *Quadrans* dicitur pondus vel nummus, qui assem quadrat, h. e. in quatuor partes dividit. Quia vero quadrata figura censetur optima, & facile congruit ac conjungi potest aliis figuris, hinc *Quadrare* vel neutraliter, vel potius cum Ellipsi Pronominis reciproci, ponitur pro congruere, accommodatum esse & aptum alicui rei. Sulpic. Sev. lib. II. Hist. Sacræ: *quam prætereundam non putavi, siquidem & Chronicis consentiret, & ita illius nobis ratio quadraret, ut per ordinem Regum usque in primum Cyri annum LXX. annos impleret*.

115. *Queror*] Qui adduntur Accusativi, revera a Præpos. per Ellipsin omissa reguntur. Vide quæ notavimus ad Verbum *Doleo*. At quando Ovidius Metam. IX. 303. ait, *moturaque duros Verba queror silices*, sensus est, in querendo profero talia verba. Vide supra ad Cap. 2. in extr. & hoc Cap. ad V. *Æstuo*.

116. *Satis indicat Passivum*] Neutiquam id indicat, non magis, quam *Stari*, *Sederi* &c. indicant, verba *Stare*, *Sedere* &c. esse Activa. Nam Impersonaliter illa dicuntur, ut hic *Quiesci*. Ceterum in loco Terentii dubium est, quo referatur τὸ *Quibus*, unde tamen pendet sensus & constructionis ratio. Nempe præcessit: *Siccine Me atque Illam nunc miseros sollicitarier? Nam idcirco arcessor, Nuptias quod mihi apparari sensit*. Dacieria vertit ita quasi Charinus ad hæc responderet Pamphilo illa verba *Quibus* &c. & τὸ *Quibus* intellexisset de Pamphilo & Glycerio, *En quel repos n'auriez-vous pas esté, si ce coquin s'y fust tenu?* At Ego referendum τὸ *Quibus* prorsus censeo ad *Nuptias*, ut sensus sit, a quibus nuptiis, quæ nunc nos omnes perturbant adeo & sollicitant, quam facile potuerat esse quies, si modo hic Davus quievisset. Sic *Quiescerent pugnæ* apud Gellium IX. 13. h. e. abstinerent. Et *Requiescens a Reip. pulcherrimis muneribus, otium sibi sumebat aliquando*, apud Cic. de Offic. III. 1. Sic cum Infito, non modo apud Plautum Mostell. V. 2. 51. sed & apud Gell. II. 28. *Sed Dei nomen, cui servari ferias oporteret, edicere quiescebant*, h. e. abstinebant eo. Ceterum *Quiescere* & *Requiescere* vere sunt Neutra; Hinc conjunguntur apud Sueton. Claud. 30. *Stanti, Sedenti, & Quiescenti*. Sed tamen occurrunt etiam Active constructa. Vide infra in *Requiesco*: sed

2. Andr. *Quibus quidem quam facile potuerat quiescі, si hic quiesset.* „[Plaut. Most. *Tu quiesce rem hanc petere*, „quasi dicat, quiesce petitionem hujus rei: idem Mil. „*Potin'? ut hominem mihi des? quiescas cætera.*] Vide *Dormio*, & *Requiesco*.

RECORDOR. Vide *Memini*.

Redire. Vide *Ire*, & *Obire*.

Redoleo. Vide *Oleo*.

117 *Redundo*. Ovid. 3. Trist. *Sive redundatas flumine cogit aquas:* Et 6. Fast. *Amne redundatis fossa madebit aquis.*

Refert, idem est, quod *refero*. Vide librum 3. cap. 1.

118 *Regno*, subaudi *regnum*; Græce βασιλεύειν βασιλείαν. Horatius; *Et regnata petam rura Phalanto:* idem 3. Carm. *Et regnata Cyro Bactra parent.* Virgil. *Acri quondam regnata Lycurgo.*

Regredior, subaudi *gressum*. Ennius, citante Nonio; *Qui nunc incerta re atque inorata* 119 *gradum regredere conare?*

Re-

sed & Me supra ad Verba *Ambulo* pag. 312. *Careo*, & *Consuesco*.

117. *Redundo*] Non magis est Activum, quam *Undo*, & omnia ejus Composita, *Abundo*, *Exundo* &c. *Inundare* cum Accusativo jungitur, sed per Ellipsin repetendæ Præpositionis. *Redundatæ aquæ* non magis faciunt *Redundare* Activum, quam *Cessare*, *Regnare*, *Certare*, faciunt similia Participia. Vide me ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo*.

118. *Regno*, *Subaudi regnum*] Miror Ursinum To. 1. p. 460. ubi, quia Tacitus An. XIII. *in quantum Germani regnantur* dixit, *non adeo fastiditurum se* ait, *Regnare urbem active*, *quantopere mihi* hæc phrasis *sordeat.* *Certe rationem Grammaticam non obstare*, *licet auctoritas forte deficiat.* Respicit ea, quæ notaveram ad Verb. *Ambulo* pag. 311. quæ videas velim. Certe liquebit sic satis, si recte, *nec obstante*, ut ait Ursinus, ulla *ratione Grammatica*, dixeris active *Regnare Urbem*, eodem jure etiam *Dormire totam hiemem*, *Vigilare amaras noctes*, *Cessare arva*, *Errare terram*, &c. Active & sine Ellipsi posse dici.

119. *Gradum regredere*] Manifestum hinc, dixisse Vetustissimos etiam *Regredere* scil. *Gradum*, vel *Se*. Inde vero sequitur τὸ *Regredi* esse Passivum, & ejusdem indolis & significationis, cujus est *Reverti*. Sic ergo &

Ag-

Reminiscor. Vide *Memini.*

Requiesco. Virgil. *Et mutata suos requierunt flumina cursus:* idem in Ceiri; *Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus.* „[Calvus in Io: *Sol quoque perpetuos meminit re-* „*quiescere cursus.* Sallust. *Paulum requietis militibus.*] Propertius libro 2. Eleg. ultima, ex Scaligeri correctione; *Quamvis ille suam lassus requiescat avenam:* ibidem, antepenult. *Jupiter Alcmenam geminas requieverat Arctos.* Vide *Quiesco*, [& quæ istic notavi.]

Resideo, 120 *Residere pœnitentiam*, dixit Plinius pro, *se-*

Aggredi aliquem ponitur pro *aggredi ad aliquem*, seu *aggredere se ad aliquem.* Repugnare quidem videtur, quod Priscianus lib. 8. p. 792. ex Ciceronis quadam ad Nepotem epistola, sed deperdita, adfert, *Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer dolis.* Nam ibi *aggredi* passive ponitur, & ita ut Passiva locutio *Ego aggrederer a Te*, respondeat Activæ directæ & sine Ellipsi, *Tu aggrederes Me.* Sed prætterquam quod talia fragmenta dubiæ aliquantulum sint fidei, nihil adeo certi ex Passivis locutionibus ad constituendam Verborum in O naturam, vel negandam, si aliunde ea probetur, elici potest. Vide quæ paulo ante ad Verbum *Regno*, & dein ad *Supersedeo*, atque alibi jam notavimus. Sed & ostendimus jam sæpe, mutari ea aliquando per abusum constructionis, ut Verbis etiam vere Activis addatur Ellipticus plane Accusativus, qui & ipse per Passivas locutiones convertatur tamen in Nominativum. Vide, quæ notavimus, ad Verba *Obstrepere*, *Plangere*, *Plaudere* Nota 108, *Rorare*, &c.

120. *Residere pœnitentiam.*] Ridiculus ille est error Torrentii ad Suetonium in Cæs. cap. 4. & qui eum sequuntur, Sanctii atque Aug. Buchneri, in explicandis & construendis verbis Plinii, dum putant Accusativum *pœnitentiam* regi a participio *residentis*; quod potius una cum suo Substantivo *Athamantis* ab illo Nomine regitur, cujus Accusativus pendet a verbo *exprimere.* Sensus enim est, voluisse artificem *exprimere*, tum *furorem* Athamantis, quando præcipitabat filium, tum ejusdem *pœnitentiam*, quum jam residebat, postquam præcipitarat filium. Furor est in præcipitante, *pœnitentia* in *residente.* Neutraliter ergo hic ponitur *residere*, at vero *residere ferias* active forsan dicitur, sed ea ratione, qua *æstuare annum*, *vivere Bacchanalia.* Vide supra ad vocem *Æstuo.* In Ciceronis loco, ut sensus sit verbis congruens, legerim cum Salmasio ad Plaut. Epid. III. 4. *quia re-*

sedendo agere, lib. 34. cap. 14. *Aristonidas artifex quum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis, & præcipitato illo residentis pœnitentiam.* Sic emendat ex antiquis Levinus Torrentius. Plaut. Capt. act. 3. *Venter gutturque resident esuriales ferias*, pro, sedendo agunt. Cicero de leg. 2. *Denicales* ferias appellat, *quibus residentur mortui*, quod scilicet sedendo mortuis feriarentnr.

„ [*Resisto*. Dictys lib. 2. *Neque amplius resisti adversum* „ *eos poterat.*]

Resurgo. Vide in *Surgo*.

„ [*Revertere*, subaudi *se*. Cicero; *Legati re inorata* „ *reverterunt*. Lucretius de Injuria; *Atque unde exorta* „ *est, ad eum plerumque revertit.*]

„ [*Rideo*, subaudi *risum*. Cicero 7. Fam. epist. 25. „ *Ne rideamus* γέλωτα σαρδόνιον, id est, *risum Sardonium.*] [Immo est Neutrum, ut *Gaudeo*, *Doleo*, &c.]

Roro. Plinius lib. 17. cap. 10. [121] *Si roraverit quantulum-*

residentur mortuis, scil. feriæ. Sed & habent vulgatæ edd. *quia*. Nam integer est locus *Denicales*, *quæ a Nece appellatæ sunt*, *quia residentur mortui*. Manutius edidit, *quia residunt mortui*. At antiquissima Mediolanensis anni 1499. exhibet longe aliter, & forsan rectissime. *Nec vero tam Necia*, *quæ a nece appellata sunt*, *qua resident mortui*. *Necia* videtur ex Græco Νέκυα ortum: certe Νέκυες notat defunctos, Νεκύα & Νεκυία actionem, quæ ad mortuos pertinet, seu librum, in quo de mortuis agitur.

121. *Si roraverit &c.*] Diversi generis forent hi Accusativi *Rorare imbrem* vel *pruinam*, Et *Rorare rosas* vel *oculos*. Priores exposuerim, ut *Crepo sulcos &c.* Vide Notam ult. ad cap. 2. & hoc Cap. ad Verb. *Æstuo*. Posteriores, licet Passivis locutionibus, quarum magnam rationem non esse habendam sæpe jam diximus, (Vide ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Regno*, *Supersedeo*, & *Obstrepo*) firmentur, tamen per Ellipsin a Præpos. *In* regi putem. Sic Lucret. III. 470. *Circumstant lacrymis rorantes ora genasque*. Si quis tamen Active hæc malit accipere, non valde refragabor, rem in medio facile relicturus. Sed tamen neutraliter ceteroqui potissimum construitur hoc Verbum. Idem Lucret. II. 976. *Et lacrymis spargunt rorantibus ora genasque*. Virgil. Cul. 75. *Rorantes lacte capellæ*. Sueton. Aug. 92. *Si ingrediente*

lumcunque imbrem. Ovid. *Scribimus, & lacrymis oculi rorantur obortis:* idem 3. Fastor. *Mollis erat tellus rorata mane pruina:* idem 2. de Ponto; *Roratas rosas.* Et in Sacris; *Rorate cœli desuper, & nubes pluant justum.* Vide *Pluere.*

Ruo, subaudi *ruinam.* Terentius; *Quid si nunc cœlum ruat?* Ubi Donatus supplet, *se*, qui accusativus exprimitur in Compositis. Horat. 4. Carmin. *Multa proruet integrum cum laude victorem.* Terentius Adelph. *Vide, ne ille huc intro se irruat:* idem Eunuch. *Illico omnes proruunt se foras.* Catull. ad Manlium, *Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam Scitis, & in quo me corruerit genere.* Virgil. 12. *Ruet omnia late:* & 2. Georg. *Et ruit atram Ad cœlum picea crassus caligine nubem.* Horat. lib. 2. Satyr. 5. *Unde Divitias, ærisque ruam, dic, Augur, acervos?* Terent. Adelph. *Ceteros ruerem, agerem, tunderem, & prosternerem.* Plaut. Rudente, *Corruere divitias*, id est, congregare. Lucr. 5. *Quum mare permotum ventis ruit intus arenam.* Virgil. 1. Georg. *Cumulosque ruit male pinguis arenæ*, subaudi *agricola.* Livius 8. *Ut ferme fugiendo in media fata ruitur.* Apul. 1. Florid. *Et quærit, quorsum potissimum in prædam superne sese ruat fulminis vice.* M. Varro; *Spicæ corruuntur in corbem.*

Rutilo. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Capillos cinere rutilarunt*, Plin. lib. 28. *Gallorum hoc inventum rutilandis capillis.* Liv. lib. 37. *Comæ promissæ, & rutilatæ.* Tacitus lib. 20. *Crinis propexus, & rutilatus.*

Salto. [Vide Me supra ad Verb. *Æstuo* in init.] Ovid. 5. Trist. *Carmina saltantur theatro:* idem 2. Trist. *Et mea sunt populo saltata poëmata sæpe.* Horatius 1. Serm. *Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.* Juvenal. *Chironomon Lædam molli saltante Bathyllo.* Eurip. Androm. πήδη-

diente se iter forte rorasset. Cicero de Senect. c. 14. *Pocula in symposio minuta & rorantia.* Festus in V. Rorarii. *Ante imbrem fere rorare solet.* Confer infra Verbum *Sudo.*

κήδημα κηδήσας, id est, *Saltationem saltans.* „[Quo-„modo Scipio Æmilianus apud Macrobium 2. Sat. 10. „dixit; *Quam saltationem impudicus servulus saltare non „posset.*]

„*Sapio.* Plaut. *Ego meam rem sapio.* Perf. *Quum sapimus patruos:* idem; *neque demorsos sapit ungues.* Ennius apud Ciceronem; *Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.* [Vide itidem ad V. *Æstuo* in init.]

Satisfacio, est, facio satis, ut, satis accipio; ubi *Satis*, pro accusativo est. Nihilominus tamen Cato Rustic. cap. 149. dixit; [122] *Donicum pecuniam satisfecerit.*

Satago. Vide lib. 2. cap. 3. in Rectione Genitivi.

Servio servitutem, tritum fuit, a Græcis sumptum, *δουλεύειν δουλείαν.* Cicero in Topicis; *Quorum nemo servitutem servivit:* idem pro Mur. *Si servitutem servient.* Quinctil. *Servus est, ut antiqui dixere, qui servitutem servit.* Plaut. Aulul. *Nam qui amanti hero servitutem servit.* idem Trinum. *Tuis servivi servitutem imperiis:* ibid. *Tibi servitutem servire:* idem Milit. *Nam ego jamdiu apud hunc servitutem servio.* Liv. lib. 40. *Qui servitutem servissent.* „[Turpil. *Quæ mulier volet sibi suum amicum „esse diutinum, modice & parce ejus serviat cupidines.*] Cic. 1. Offic. *Ut communi utilitati serviatur.* Martial. lib. 2. *Non bene, crede mihi, servo servitur amico.* Sen. de Tranquill. *Assuescamus cœnare posse sine populo, & paucioribus servis serviri.* Ex his exemplis bene intellectis, [123] extirpantur verba, quæ isti fingunt Impersonalia passi-

122. *Donicum pecuniam satisfecerit*] Duo hic sunt Accusativi, quorum alter est *Satis*, alter manifeste additur per Ellipsin præpos. *κατὰ*, *quod ad*, quam priscis illis scriptoribus frequentissimam fuisse, sæpius diximus.

123. *Extirpantur verba*] Immo vero ex his exemplis probatur, Veteres, sicuti multa alia promiscue usurparunt, sic etiam Verba nonnulla tum in Elliptico, qui Activi speciem præfert, tum in Neutrali sensu & constructione adhibuisse. Vide quæ disputavi ad vocem *Ambulare*, maxime pag. 309. Quod hic reperis *servire alicui cupidines*, eodem est modo accipiendum, quo paulo ante *satisfacere pecuniam* alicui & Ser-

passivæ vocis, & simul verba Neutra. Vide *Inservio*.

124 *Sedeo*. Priscian. verba sunt hæc ex lib. 18. de Imperson. construct. pag. 1134. *Nam quum dico* curritur, *cursus intelligitur*; & sedetur, *sessio*, & ambulatur, am-

Serviri a paucis eodem, quo supra *Obstrepuntur laudes*; Vide ad Verba *Plangere*, *Regnare*, *Supersedere*.

124. *Sedeo*] Verbum hoc est vel maxime Neutrum. Neque ullis hic argumentis ad id probandum opus. Tantum dicam, liquere rem etiam ex eo, quod alia sint ejusdem originis, sed diversæ conjugationis, Verba vere Activa, huic Neutro quasi opposita, nempe *Sedare*, h. e. facere, ut animus, ægritudo, ira, tumultus, turba, &c. consideat, Plaut Pœn. V. 4. 93. *Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.* Ut & *Sidere*, quod proprie notat demittere se ad sedendum vel quiescendum, atque adeo reciprocum pronomen ad sensum absolvendum requirit. Quando autem res dicuntur *Sidere*, tum vero illæ quoque accipi ita debent, ut quæ se demittant ad inferiora, ubi quiescant. Sed apud Plautum Trin. II. 2. 19. compositum *Consido* alium sibi Accusativum, activo maxime sensu junctum, habere creditur. Verba sunt Patris ad Filium, *Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident*, h. e. considere facient, ut volunt Interpretes. At Ellipsis Pronominis Reciproci usitatissima istic quoque statuenda est solito sensu. Sic, in Mundi origine *sidebant campi* apud Lucret. V. 493. Tacit. An. I. 70. *Ut levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco sideret.* Hinc jam diversa notant *Desideo* & *Desido*. Phædr. fab. 55. *Ruinam metuens Aquila desedit ramis.* Plaut. Bacchid. II. 3. 4. *Filium meum tamdiu ibi desidere.* Suet. Cæs. 2. *desedit apud Nicomedem*, & cap. 4. *ne desidere in discrimine sociorum videretur*, h. e. qniescere & manere otiosus eodem in loco. At *Mores desidentes* scil. *se*, sunt pessum euntes, apud Livium in Præfat. *Terra septem jugerum spatio in cavernam desedit* sc. *se*, apud Obseq. cap, 96. Ceterum *Obsideo Urbem*, *Circumsido Urbem*, per Ellipsin dicuntur, pro *Sedeo ob*, vel *ad Urbem*, *sido me* cum exercitu, h. e. castra pono, *circum Urbem*. Hinc explicandum illud Lucretii IV. 352. *Aër crassior caliginis, qui cuncta foramina complet, obsiditque vias oculorum*, h. e. demittit se ob & in vias oculorum. Et Virgil. VII. 334. *ne Æneadæ possint Italos obsidere fines* h. e. demittere se ob, vel undique in, Italos fines, ad considendum & habitandum in iis. Sallustii Catil. 45. *Occulte pontem obsidunt*, ut habent MSti, h. e. occulte in insidias se demittunt & subsidunt ob vel juxta pontem.

ambulatio, & evenit, *eventus*, & *similia: quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est ut intelligatur; ut* vivo vitam, ambulo ambulationem, sedeo sessionem, curro cursum. Vide *Curro*.

„ [*Sibilo*, [125] subaudi *sibilum*, vel alium accusativum. „ Horat. *Populus me sibilat, ac mihi plaudo ipse domi.*]

Sitio. Ovid. 1. Fast. *Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.* Et, ut *Sitis sitim*, vel *sitire*, dicendum erat, sic per translationem dixit Cicero lib. 3. ad Q. Frat. *Neque sitio honores, neque desidero gloriam:* & 5. Phil. *Sanguinem nostrum sitiebat.*

Somnio. Plaut. Rud. *Mirum, atque inscitum somniavi somnium.* Sueton. Galba, *Somniavit speciem Fortunæ*, cæt.

„ [*Solvere*, pro, solvere navem. Vide Ellipsim, „ *Navem.*]

So-

125. *Subaudi sibilum*] Immo nihil. Nam Neutrum est. Accusativus, qui additur, per Ellipsin est interpetandus, licet in Composito *Exsibilare* etiam in Passivi Nominativum convertatur. Sic, quod sequitur, *Sitio*, & passim *Rideo*, cum Accusativis junguntur eadem ratione. Si quis tamen hisce Accusativis objectum actionis directe significari malit, atque adeo active eos regi, non valde repugnabo; neque in hoc Verbo, neque in seqq. *Sitio*, *Somnio*, *Sono*. Sed vel sic verum manet, esse ea etiam Neutra, & fuisse primitus vel maxime. Nec enim sequitur ex eo, quod Verbum aliquando active reperitur constructum, semper ergo esse Activum, & minime Neutrum, quod est πρῶτον ψεῦδος Sanctii & Scioppii. Consideranda in his origo & prima Verborum significatio, quæ si simplicem, absolutam, & in se permanentem actionem primitus notant, sunt Neutra: ista autem actio videtur aliquando transire in objectum aliquod, non proprie patiens, sed propter quod illa actio fit. Objectum illud si Accusativo solo exprimitur, Ellipsis ea est Præpositionis *Ob* vel *Propter*. Ellipsis vero illa si valde frequentatur, tunc Verbum illud paulalatim usu ipso accipit speciem Activi veri. Sic *Ridere*, & *Sibilare*, sunt primitus Verba actionis per se absolutæ, sed præmissa Accusativis videntur transire in objectum aliquod, quod tamen proprie non patitur illam actionem, sed ejus causa est finalis.

Sono. Virgil. *Nec vox hominem sonat:* idem Culice; *Sonat liquorem:* „[& 7. Æneid. *Verberaque insonuit.* Ubi „Servius, *pro, verberibus insonuit, aut, per verbera.*] Persius; *Sonat vitium percussa maligne fidelia.* „[Ovidius 4. „Trist. 10. *Hic ego finitimis quamvis circumsoner armis.* „Pedo ad Liviam; *Tales halcyonum ventosa per æquora* „*questus Ad surdas tenui voce sonantur aquas.*] [Vide Notam ult. ad Cap. 2. & hoc Cap. ad Verb. *Æstuo.* pag. 303.]

Spiro, vel *exspiro.* Arnob. lib. 1. *Nunquid suas animas exspiraverunt venti?* Apulejus de mundo; *Quum movetur, spirat illos spiritus.* Ovid. 3. Metamorph. *Deam spirat mulier.* Virgil. *Comæ divinum vertice odorem spiravere.* Horatius 3. Carm. *Quod spiro, & placeo, tuum est.* „[Propert. *qui nunc magnum spiramus amantes.*]

„[*Stillabit amicis ex oculis rorem*, Horatius in Arte: „Sicut idem, *Manare poëtica mella.*] [Vide de Utroque Verbo supra pag. 303.]

Stipulari stipulationem. l. 3. §. 1. D. jud. sol. l. 42. §. ult. D. solut. matri.

Sto. Plin. in epist. *Standum est epistolis Domitiani.* Vox in *dus, a, um*, non potest esse, nisi a verbis regentibus accusativum; ut, *vivendum est*, subaudi, vivere Plaut. Pseud. 7. *Quid agitur? P. Statur hic ad hunc modum*, id est, *statur stare*, vel *statio.* [At Vide ad Cap. 2. init. & ad V. *Ambulo* hoc Capite.]

Studeo. Horatius; *Hoc studet unum.* Cicero de reditu suo; *Quum vero literas studere cœpit.* Plaut. Mil. *Magis metuant, minus has res studeant.* Cicero Philip. 6. *Unum sentitis omnes, unum studetis;* idem de Finib. *Illud quod studet, facere possit ornatius:* idem Tuscul. *Hæc quum disputant, hæc student.* Ter. *Quin tu hoc potius stude.* „[Cum ergo legis; *Studere alicujus*, vel *alicui*, pro „studiosum esse, [126] subaudi *studium.* Poëta vetus a„pud

126. *Subaudi studium*] Nihil minus. Nam tantum abest, ut in his locutionibus vere Neutralibus intelligendus sit Accusativus, ut

„pud Ciceron. 3. de natura Deorum; *Qui te nec amet;*
„*nec studeat tui.*]

Stupeo. Virgil. *Pars stupet innuptæ donum exitiale Minervæ.* Petron. Arbit. *Ceterum dum ego omnia stupeo.* [Vide supra ad *Doleo* & *Gaudeo.*]

[127] *Subire onus*, *molestiam*, *manus*, trita sunt. Pomp. Mela de quodam Specu; *& quo magis subitur*, *obscurior.* Vide *Eo.*

„[*Subsistere* Livius 9. *Præpotentem armis Romanum acies subsistere nulla*, *nec castra*, *nec urbes poterant.*]

Succedo. Fronto in verbo, *Succedo illam rem*, citat Sallustium in 3. hist. *Muros successerant.* Vide *Cedo*, [& quæ istic notavimus, ut & quæ modo diximus ad V. *Subeo.*]

Succenseo. Gellius lib. 16. cap. 11. *Psillos re aquariâ defectos*, [128] *eam injuriam graviter Austro succensuisse.* Aristoph. in Pluto. μέμφιν δικαίαν μέμφομαι ταύτην, quæ sonant, *Hanc accusationem accuso*, vel *succenseo*, vel *expostulo.*

Sudo. Virgil. *Et duræ quercus sudabunt roscida mella:* idem;

ut etiam in prioribus per Ellipsin videatur interpretandus, tanquam qui a Præpositione regatur. De Genitivo per Ellipsin Nominibus Adjectivis aut Verbis juncto vide supra II. 3. & ibi Notas 6. & 12. ut & hoc Capite ad Verbum *Interdico.*

127. *Subire onus &c.*] Sic mox *Succedere muros.* Intellige autem in his *Sub* vel *subter*, ut in verbis cum *præ* compositis, & accusativum habentibus, *præter*, cum *ex* compositis, *extra.* Vide etiam quæ notavi ad Verbum *Adeo.* Sæpe tamen alia quoque hisce Compositis additur Præpositio. Liv. I. 26. *Sensim ad montes succedunt.* Lucret. V. 1369. *Inque diem magis in montem succedere sylvas Cogebant*, *infraque locum concedere cultis.* Sed & cum Dativo Verba hæc construuntur sæpissime. Cæs. B. G. II. 6. *Succedere portis.*

128. *Eam injuriam graviter succensuisse*] h. e. propter eam injuriam. Sic passim Terentius, Andr. II. 3. 2. *Si id succenseat nunc.* & II. 6. 17. *Sed est, quod succenset tibi.* Verbum ipsum est plane Neutrum, & notat proprie, censionem Censoris ægre ferre, & ideo mussare; aliter post illum censendo.

idem, *Pinguia corticibus sudent electra myricæ.* Statius 5. Theb. *Gelidove labor sudatus in Æmo.* Quinctil. *Et vigilandæ noctes, & in sudata veste durandum.* [Confer Verba *Plango*, *Regno*, *Roro*, & quæ istic notavi, sed & quæ ad V. *Ambulo* pag. 308. & 311.]

„ [*Sufficere*, pro satis esse; sicut in contrario ejus, „ *Deficere*, subaudiri potest *se*. Ut enim Cæsar dixit; „ *Tela militibus deficiunt*, similiter dici potest, *Sufficiunt*, „ quod est, quasi præbent se in aliorum deficientium „ locum; nam & Virgil. dixit; *satis humorem tellus suf-* „ *ficit*: &, *pecori frondem*, *Pastoribus umbram sufficere*; „ pro, præbere.]

[129] *Supersedere.* Agell. lib. 2. cap. 29. *Operam superse-*

129. *Supersedere*] Neutrum est, æque ac Simplex *Sedeo*. Casus, qui additur, a Præpositione pendet subintellecta & repetenda, *super*, atque ideo construi hoc Verbum potest cum utroque Casu, qui ab illa Præpos. regitur, Accusativo & Ablativo, sed cum hoc construitur maxime. Nam de Accusativo res incerta est. Certe locus Gellii ab Sanctio allatus aliter se habet. Verba sunt, *Cognati operam quam dare rogati sunt, supersederunt*: Intellige *dare*, prout passim hoc Verbum cum Infinitivo construitur. Valer. Max. II. 6. 6. *Supersedeo te habere civem*, h. e. non curo. Et II. 8. 6. *rogari, ut venire supersedeant.* Sueton. Aug. 93. *Deflectere paulum ad visendum Apin supersedit.* Et passim Livius. De Ablativo, cujus, vel Dativi, (nam & cum Hoc construitur τὸ *Supersedeo*) vicem sustinet Infinitivus in istis locutionibus, res est notissima. Nihil ergo adhuc Activi certi habemus. Quod si significationem indagemus, reperiemus propriam apud Sueton. Neron. II. *Eques R. elephanto supersedens.* At metaphorice notat sedere & quiescere super aliqua re, ut adeo eam non cures, vel ea absistas, aut non utaris. Plaut. Pœn. I. 3. 5. *Supersede istis verbis*, h. e. omitte ea, abstine iis. Omni ergo ex parte si consideremus Verbum hoc, est illud plane Neutrum. Sed in passivo tamen occurrit, & disertioribus longe locis, quam est ille Livii, a Sanctio allatus. Cicero vel Cœlius Famil. VIII. ep. 8. *Si mihi non dedisset eas, potuit supersederi*, scil. edendis ludis, vel petendis abs te pantheris. Auctor ad Herenn. II. 17. *Hæc Causa, Judicialis fieri non potest, sed quod potest vel ad Senatum, vel ad Consilium, venire, non visa est supersedenda.* Verum & hoc ipsum est indicio, ex locutionibus Passivis, ut sæpe jam diximus & probavimus, non de-

sedemus. Livius 6. *Rebus divinis supersederi jussum.*

„ [*Suppeditare* sumitur pro abundare, aut non deesse; „est tamen Activum. Cicero in Catil. *Omnibus rebus* „*omissis*, 130 *quibus nos suppeditamur*, *eget ille Senatu*, „*Equitibus*, *urbe*, *ærario.* Livius; *Manubiæ vix in fun-* „*damenta fani suppeditavere*, id est, suffecere, satis fue- „re. Cic. *Cui si vita suppeditavisset*, *consul factus esset*, „subaudi *se.*]

Sup-

debere constitui primam Verbi in O naturam, utrum Activum id, an Neutrum sit, immo neque ipsam Constructionis naturam. Nam sunt etiam Activa, quæ præter Accusativum suum, quem vere regunt, etiam alium habent sæpe, sed per Ellipsin certissimam sibi additum. Et tamen hic ipse sæpe etiam in Nominativum Passivi invenitur conversus. Vide ad Verba, *Penetrare*, *Plangere*, *Trajicere.* Sequeretur inde, regi ergo etiam istum Accusativum proxime a Verbo Activo, quod tamen falsissimum est.

130. *Quibus nos suppeditamur*] Legitur in Cicerone *suppeditamus*, hoc, ut videtur, sensu: quibus rebus, seu quarum ope, nos facile subministramus necessaria huic bello: plane ut Terent. Eun. V. 8. 46. *Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo.* Et Heaut. V. 1. 45. *Si illi pergo suppeditare sumptibus.* Plaut. Asin. II. 3. 17. *Itaque hercle jam clamore ac stomacho non queo labori suppeditare.* Videtur autem verbum hoc revera esse Activum, & notare primitus, *aliquid subjicere alicujus pedibus*, dein vero laxiore sensu, præbere alteri & subministrare aliquid commodi. At quando absolute sine Accusativo reperitur positum, intelligitur SE, vel ALIQVID, atque adeo, sive de Hominibus, sive de Rebus adhibeatur, notat præbere se, vel aliquid subsidii, alteris, quod idem est ac *suppetere*, *adesse*, *sufficere*, *succurrere.* Sic illud Livii l. 50. *Manubiæ vix in fundamenta fani suppeditavere*, h. e. præbuere se, suffecere. Plaut. Trin. V. 1. *Ita gaudium gaudiis suppeditat*, h. e. præbet se, adest, suppetit. Tac. An. IV. 4. *Voluntarium militem deesse*, *ac si suppeditaret*, *non eadem virtute agitare.* Liv. XXX. 25. *defendebatur egregie*, *quoad tela suppeditarunt.* Cic. de Offic. I. 4. *parare ea*, *quæ suppeditent & ad cultum & ad victum*, h. e. præbeant se, idonea sint. Lucret. I. 548. *Materies ut suppeditet rebus reparandis.* Et III. 738. *At neque cur faciant ipsæ*, *quareve laborent*, *Dicere suppeditat*, h. e. præbet se nobis, in promptu est, illud *dicere.* In Catilinaria Ciceronis pro *suppeditamus* malem *superamus.* Nam neque *suppeditare* notat *abundare*, ut exponit Scioppius, & mea interpretatio, quam modo dedi, Ellipseos esse paulo longioris ac durioris forsan videbitur.

Suppeto. Salluſt. de Rep. *Alibi quidem quæ mens ſuppe-*
,, *tit, eloqui non dubitabo.* ,, [Curt. lib. 7. *Alimentis con-*
,, *geſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent,*
,, [131] ſubaudi *ſe.*]

Supplico. Plinius lib. 13. *Iliacis temporibus non ſupplicabatur thure.* Cicero 2. Agra. *Voluerit populo ſupplicari.* [Vide Me ſupra ad Verbum *Invideo.*]

Supplodo. Vide *Plaudo.*

Surgo, ,, [ſubaudi *me*, vel *corpus*, [132] vel *ſurgere*, aut
,, *ſurrectionem.*] Valer. Flacc. 5. *Surgitur in ſomnos.* Juvenal. Satyr. 4. *Surgitur, & miſſo proceres exire jubentur Conſilio.* ,, [Plaut. prologo Pſeud. *Exporgi melius eſt*
,, *lumbos, atque exſurgier:* idem extrema Epidico; *Lum-*
,, *bos ſurgite, atque extollite.* Livius 7. *Mucrone ſurrecto,*
,, pro,

131. *Subaudi Se*] Non putem. Nec enim unquam Active conſtruitur hoc Verbum, neque id Analogia derivationis & ſignificationis permittit. Locus ille Salluſtii ex Orat. 2. ad Cæſarem, aliter eſt explicandus, quam facit Sanctius. Verba ſunt, *Mihi quidem quæ mens ſuppetit, eloqui non dubitabo*, h. e. quæ mens & animi ſententia mihi ſit. Sic Gell. III. 3. *Cujus nunc mihi nomen non ſuppetit*, h. e. non adeſt, non ſuccurrit. Plaut. Rud. II. 4. 36. *Fugiam hinc, res ita ſuppetit ſubito mihi*, h. e. evenit, accidit, ſe præbet. Pſeud. I. 3. 100. *Ut ad litationem hodie ſuppetat ſatias Jovi.* Lucret. I. 149. *Et tamen ut plagæ quoque poſſint ſuppetere ipſæ, Infinita opus eſt vis undique materiai*, h. e. fieri, obvenire, ſe præbere. Liv. II. 56. *Rudis in militari Homine lingua non ſuppetebat libertati animoque*, h. e. non ſuccurrebat, ſubveniebat. Proprie enim hoc Verbum idem notat, quod *Succurrere*, & *Subvenire*, eademque ſignificationis analogiâ. Hinc *Suppetiæ.* Vide Me infra IV. 4. ad Vocem *Iter.*

132. *Vel ſurgere aut ſurrectionem*] Vellem hæc abeſſent, quæ nihili ſunt. Recte ceteroqui ſe reliqua habent, quæ hic traduntur. Nam *Surgere* revera eſt Activum, & contracte dicitur pro *Surrigere.* Tantum illud hic iterum obſervari velim, quomodo Uſus Unum idemque Verbum in Duo diverſæ ſcriptionis & conſtructionis diſtinxerit. Nam idem eſt *ſurgere* & *ſurrigere.* Aſt illud fere ſemper Neutrali ponitur ſpecie, h. e. cum Ellipſi Pronominis Reciproci. At hoc paſſim Active cum variis Accuſativis. Sueton. Vitell. 17. *Mentum mucrone gladii ſubrectum.* Statius Theb. II. 27. *atque omnes capitum ſubrexit hiatus.*

„ pro, sublato, sursum erecto: nam *surgere* factum est „ ex *surrigere*; sicut apud Horatium *surpuerat*, pro, „ surripuerat.]

Suspiro. Tibull. lib. 4. *Quod si forte alios jam nunc suspirat amores*. Horat. lib. 3. Od. 2. [133] *Illum adulta virgo suspiret &c.*

TACEO. Pers. *Dicenda tacendaque calles*. Plaut. Mil. *Taceo te*. Terent. Eunuch. *Nec hoc quidem tacebit Parmeno*: ibidem, *potest taceri hoc*. Ovid. 2. Amor. *Amor tacetur in medio mari*. Terent. Adelph. *Ignotum est, tacitum est, creditum est*. Mart. in princip. *Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis*. Cicero, *Multa tacui*.

Tædet. Vide *Pœnitet*.

Tendere in urbem, subaudi *cursum*, vel *iter*, vel *se*. Virgil. *tendere iter velis; iter ad naves tendebat Achates*: idem, *Et gressum ad mœnia tendit*. Plaut. Pseud. *Tenes, quorsum hæc se tendant, quæ loquor*. „ [Et Cist. *Qui est*, „ *qui recta platea cursum huc tendit suum*? Sen. *sidera con*- „ *trarium mundo intendunt iter*. Hirt. de bello Afric. „ *Faustus Afraniusque iter in Hispaniam intendebant*.] Virgil. Ceiri, *Nam se ad patrium tendebat semita limen*. Vide *Eo*, [sed potius *Contendo*.]

Timeo. Vide *Metuo*.

Titillo. Horat. *Ne vos titillet gloria*. Cic. Fin. *Si ea voluptas esset, quæ quasi titillaret sensus*: idem Offic. *Hominum multitudinis levitatem & voluptatem quasi titillantium*.

Tono. Virgil. *Tercentum tonat ore Deos*. Plin. præf. *Quanto tu ore patris laudes tonas*. [Sic *Crepare*, *Increpare*: Vide supra Not. ult. ad Cap. 2. & ad V. *Æstuo*. Cap. 3.]

„ [*Trajicio*. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1. *Naves ut pro*-

133. *Illum adulta virgo suspiret*] Hic accusativus certissime per Ellipsin Præpositionis huic Verbo jungitur, plane ut *deperire aliquem*, *ardere Alexin*, & multa similia. Dicitur etiam *suspirare in aliqua*. Ovid. Fast. I. 417. *Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa*.

„*prospicerentur*, *quibus se tuto in Africam trajiceret.* Cic. „*Marius parva navicula in Africam trajectus est.* Brutus „ad Cic. *Alpes se trajicere.* Plancus ad eundem, *Exer-* „*citum Rhodanum trajicere.*]

„[*Transmitto.* Cicero, *Grues maria transmittunt*, sub- „audi *se*: idem, *Cæsar* in *Africam transmisit*: & *Trans-* „*mitti mari supero.*] [Vide Me supra ad V. *Æstuo* in extr.]

Triumpho. Gellius lib. 2. cap. 11. *Triumphavit triumphos novem.* Cicero 2. Offic. *Et ex ea urbe triumphari.* Horat. 3. Carm. *Medis triumphatis.* [Vide ad V. *Ambulo*, p. 309.]

Tremo, *Tremisco.* „[Propert. *Et domus intactæ te tre-* „*mit Arabiæ.* Horat. *Unde periculum, fulgens contremuit* „*domus Saturni veteris.* Propert. *Nec tremis Ausonias*, „*Phœbe fugate, dapes.*] Vide *Metuo*, *Horreo*, *Abhorreo* &c.

„[*Turbo.* Plaut. Bacch. *Nunc adest exitium Ilio, tur-* „*bat equus lepide ligneus*, [134] subaudi *turbas*: sicut ibid. „*quas meus filius turbas turbet.*]

Vaco. Val. Max. lib. 4. cap. 3. *Deinceps & iis vacemus, quorum animus aliquo in momento ponendi pecuniam nunquam vacavit.* Locus est obscurus etiam doctis; [135] sed deest *Vacationem*, ut si dicas; *Nunquam vacas studendi*, subaudi *vacationem*, ut Cicero loquitur.

Va-

134. *Subaudi turbas*] Potius *Res*, aut simile quid. *Turbare turbas* notat proprie turbando omnia ciere turbas, ut *Crepare sulcos.* V. Not. ult. ad Cap. 2.

135. *Sed deest vacationem*] At *vacatio alicujus rei* vel *muneris* significat immunitatem & concessum otium ab aliquo negotio, sicuti id ex innumeris exemplis constat. Atque ita, qui *vacasse nunquam vacationem ponendi pecuniam in aliquo momento* dicuntur, forent homines avari, qui nunquam cessaverint, aut immunes fuerint ab illo pecuniæ æstimandæ studio: contra quam sensit Valerius Max. qui abstinentes, seu pecuniam contemnentes, commemorare istic vult & incipit. Si ergo locus Valerii est integer, intelligendus potius erit Dativus *Negotio*, quod certe vocabulum sæpissime per Ellipsin omissum est ante Genitivos. Vide supra II. 3. & quæ istic notata. Sen-

 sus

Valeo, subaudi *valetudinem*, quæ si nobis non esset, valere non possemus, ut nec vivere sine vita. Plaut. Persa, *Quid agitur Sagaristio? ut valetur?*

Vaporo. Virgil. 11. *Et templum thure vaporant:* & alibi *vaporatas aras*. Horat. in Epist. *Lævam discedens curru fugiente vaporet.*

Vapulo. Verbum hoc non solum Grammaticos omnes, sed etiam Quinctilianum conturbavit, qui lib. 9. cap. 3. *Neutropassivum*, ut ipsi loquuntur, esse putavit. Omnes mihi videntur hujus verbi etymon, significationem, & constructionem, ignorasse. *Vapulo* ductum est a Græco ἀπολλύω, *pereo*, vel ab ἀπολοῦμαι, *peribo*. *Peri*, vel *Vapula* sæpe reperias apud Comicos in futuro imperandi, atque etiam *plora*. Vide in Antiphrasi *Viola*. 136 Significat igitur *Vapulo*, male ploro, vel doleo. Est etiam

sus autem tunc erit, nunquam vacavit, seu nunquam se dedit, illi cogitationi, quæ ponit pecuniam in aliquo momento. *Vacare* porro est prorsus Neutrum, itidem ut *Valere*, quod sequitur. At activum est *Vacuare*. Quando autem dicitur, *si vacat tibi*, intellige *animus* vel *tempus*.

136. *Significat igitur Vapulo &c.*] Immo vero, quum derivetur a Græco ἀπολλύω, ac ejus Præterito Medio, ut recte sentit Sanctius, & ulterius confirmavit G. H. Ursinus Observ. Philol. cap. 9. extr. significat potius *pereo*, *male mulcor*. Quapropter Varro recte *Vapula pro peri* positum censuit. Atque ita apud Ter. Eun. IV. 6. 4. *Si ad rem conferet, vapulabit*, significat, non, *contemnetur* &c. ut mox Scioppius, sed, male mulcabitur, malum habebit. Et hinc Idem in Adelph. II. 2. 5. *verberare* & *vapulare* opponit, tanquam relatæ aliquo modo ad se invicem significationis. Sic & Lucretius IV. 937. ubi quum dixisset Corpus ab aëre extrinsecus crebro ictu *pulsari*, sed & intus *verberari* etiam ab aëre, qui ducitur atque reflatur, subjicit, *Quare utrimquesecus quum corpus vapulet*. Sed & ipsum illud *vapulare* quando *Fieri* alicui dicitur, notat utique passionem verberandi. Ita vero non modo Terent. Phorm. V. 6. 11. verbis paulo post ab Auctore allatis, sed & Plaut. Asin. II. 4. 72. *Vapula. Id quidem tibi hercle fiet, ut vapules.* Diserte etiam Plaut. Pœn. IV. 2. 33. *Ut, ubi vapulandum est, tu corium sufferas*, h. e. manifeste, non, plorandum est, sed, ubi Ego verberandus ero, tu præbeas tuum corium, quod verbera mihi destinata excipiat. Quin

etiam Fustuarium accipere. Græco proverbio dicebatur, *cæpas ede*, vel *plora*, quum significabant, se aliorum minas non curare. Vide Petr. Victor. lib. 13. Var. cap. 12. & Adag. *cæpas edere*. Id latine dicitur *Vapula*. Sæpe apud Plaut. & Terentium servi, vocati ab heris suis, respondent, *Vapula*, quum non existiment se id heris dicere. ,,[Plaut. Persa II. 3. 17. *quid herus faciet* ,,*mihi? Verberibus cædi jusserit, compedes imponi? Vapu-* ,,*let, ne sibi me credat supplicem fore. Væ illi. Mihi jam* ,,*nihil offerri potest, quin sim peritus.* Terent. Eunuch. ,,*Usque eo illius ego magnifica verba ferre possum, verba* ,,*dum sint; verum si ad rem etiam conferet, vapulabit.* id ,,est, contemnetur, pili non fiet, in malam rem abire ,,jubebitur.] Et idem esse *Vapulare*, quod *dolere*, aut *plorare*, declarat eleganter proverbium, *Vapula Papyria.* quod proverbium ex Festo integrum adducam, quoniam Erasmus, quia corruptum & decurtatum legerat, minus explicavit; *Vapula Papyria*, inquit, *in proverbio antiquis fuit, de quo Sinius Capito sic refert, tum dici solitum esse, quum vellent minantibus significare, se eos negligere, & non curare, fretos jure libertatis.* Plaut. in Fœnerat, *Heus tu, in Barbaria quod dixisse dicitur liberta suæ patronæ, ideo* [lege, *id ego*] *dico*, Libertas salve, Vapula Papyria. *In Barbaria, est in Italia. Ælius hoc loco* Vapula *positum esse ait pro* Dole; *Varro, pro* Peri, *teste Terentio in Phorm. Non tu manes? S. Vapula. P. id tibi quidem jam fiet.* & Plaut. Curcul. *Reddin', an non, mulierem, priusquam te huic meæ machæræ objicio mastigia? S. Vapulare ego te vehementer jubeo: ne me territes.* Hactenus Festus. ,,[Vere autem Varronem *Vapula*, per ,,*Peri*, interpretari, ex hoc altero Plauti loco apparet, ,,Curcul. sc. ult. *Ego te vehementer perire cupio, ne me* ,,*nescias.*] 137 Nec dicitur latine, *Pueri vapulant a præce-*

Quin inde omnis etiam Res, quæ mali quid patitur, aut interit, *Vapulare* dicitur. Sic *vapulat peculium* apud Plaut. Stich. V. 5. 12. quum magnam accipit cladem.

137. *Nec dicitur Latine*] At vide quæ hic Scioppius & nos su-

ceptore, quod passim inculcant Grammatici, uno tantum Quinctiliani testimonio freti, qui libro 9. cap. 2. *Sic*, inquit, *ut testis in reum rogatus, an ab reo fustibus vapulasset, & innocens, inquit.* Sed hoc dictum aut Quinctilianus non intellexit, aut locus depravatus est; nam Tullius Ruffianus antiquus Rhetor in figura Apophasi, sic citat: *Et testis interrogatus ab reo num fustibus vapulasset, innocens, inquit.* Hæc vera lectio, & interpretatio est, non quæ ex Quinctiliano citatur. „[Seneca tamen extrema Apocolocynthosi sic loquitur, „*Producit testes, qui illum viderant ab illo flagris, ferulis, colaphis, vapulantem.* Et quidni dicatur *Vapulare ab aliquo*, sicut *Perire ab aliquo*? Propert. lib. 2. Eleg. 27. *Solus amans novit, quando periturus, & a qua Morte.* Ovid. „*Discipulo perii solus ab ipse meo.* Plin. *Periit ab Annibale.*]

Veneo. In hoc verbo negotium nobis facessit idem Quinctilianus, cujus testimonio Grammatici freti audent dicere, *Servi veneunt a Mangone*, [138] quod ineptissime latine dicetur. Verba Quinctiliani sunt lib. 12. cap. 1. *Certe Fabricius Cornelium Ruffinum, alioqui & malum civem, & sibi inimicum, tamen, quia utilem sciebat Ducem, imminenti bello, palam Consulem suffragio suo fecit,*

supra, I. 2. 1. pag. 9. disputavimus. Adde etiam, quæ Doctiss. Ursinus To. 2. p. 318. tradit. Verba antiqui Rhetoris, quem Sanctius mox *Tullium Ruffianum*, sed rectius alii *Julium Rufinianum* appellant, potius ex Quintiliano explicanda, quam contra: Nam *Testis in Reum*, non *ab Reo*, fuit *rogatus*, ast *ab Reo vapulavit.* Sed & utriusque verba convenient optime, si in Rhetore distinguatur post *interrogatus*.

138. *Quod ineptissime Latine dicitur.*] Immo vero satis recte, & duplici quidem ratione. Nam *Servi à Mangone*, sunt servi in ditione ac dominio Mangonis: Et sic utique eodem prorsus modo dicitur, *amare mulierem a lenone.* Plautus Mil. Gl. II. 2. 5. *Quemque a milite hoc hominem videritis in nostris tegulis.* Ter. And. III. 1. 3. *Ab Andria est ancilla hæc.* Sed & *veneunt a Mangone* recte dicitur, & significat, opera Mangonis veneunt, seu Mango vendit eos. Plane sicut cap. seq. leges, *Madescit ab Austro, dolet a sole caput, A vento unda tumet.* Et similiter Gell. V. 14. *A vitio studioque ostentationis fit loquacior.*

çit, *atque id mirantibus quibusdam respondit, a cive se spoliari malle, quam ab hoste venire.* Hæc ille. cui accedere non possum in hac phrasi, *ab hoste venire.* Dictum Fabricii sic effertur, *Malo compilari, quam venire; & ita* citatur a Cicerone 2. de Oratore. *Veneo* itaque fit ex *venum*, adverbio, & *eo, is;* ut *Ire pessum, ire venum, mittere pessum, mittere venum.* Si tamen contendas posse dici, *Servi veneunt a Cicerone*, non significabis, Ciceronem vendere, sed alium, volente aut jubente Cicerone, id est, a parte Ciceronis. Sic Plautus dixit; *Ubi sunt, qui amant a lenone.* Denique ridiculi sunt, qui verba *Neutro passiva* excogitarunt. „[*Venum* tamen videtur esse accusativus „nominis *Venum*, cum [139] Tacitus dicat, *Veno exercere.* „Itaque in *Venum ire, venum dare, Venum asportare, Venum ducere*, subauditur *ad*, quasi ad mercatum. Apulejus lib. 9. *Præconis voce venui me subjiciunt.*]

140. *Ventilo.* Juvenal. *Ventilat æstivum digitis sudantibus au-*

139. *Tacitus dicat*] An. XIII. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi in iis, quæ veno exercerent.* Et sic XIV. 15. *exstructæ cauponæ, & posita veno irritamenta luxus.* Sic ergo legendum etiam An. IV. 1. ex unico istius partis MSto: *non sine rumore, Apicio diviti & prodigo stuprum veno dedisse.* Hinc jam in Accusativo *Venum ire* & inde *Venire.* Gell. II. 18. *Ex libertate in servitutem venum ierat.* Cicero Famil. XIV. 6. *Ex literis tuis cognovi prædium nullum venire potuisse*, h. e. vendi.

140. *Ventilo*] Videtur hoc quoque Verbum esse & Neutrum & Activum. Prioris est naturæ apud Sueton. Aug. 82. *æstate apertis cubiculi foribus, & sæpe in peristylio saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo, cubabat.* At *ventilare frumentum* active videtur dici pro mittere & excutere in ventum, Columella I. 6. *si exesæ fruges in horreo ventilentur, & quasi refrigerentur.* Hinc jam explicandum est illud Juvenalis Sat. I. 28. *Ventilare æstivum aurum*, h. e. in aërem mittere, ut frigusculum inde vel ventulum contrahat vel percipiat. Et Martial. V. 32. de puero in Tauro, *vagus ille per armos currit, & in toto ventilat arma bove*, h. e. jactat & movet in aërem. Huc refero etiam illud XII. 18. *Dum per limina te potentiorum Sudatrix toga ventilat*, h. e. movet continuo. Sed *flabello Ventilare æstuanti* apud Martialem III. 82. notat flabello & ventilando frigus excitare & facere æstuanti, plane ut Juvenalis Sat. III. 253. *& cursu*

aurum. Martial. lib. 3. *Et æstuanti tenue ventilat frigus concubina*.

Venio ab urbe, subaudi *viam*, vel *iter*, ,, [vel accusa- ,, tivum cognatum, *adventum*, seu *venire*, Hebræorum ,, more; ut Habac. 2. *Venire veniet*, *& non tardabit*. Pro ,, quo vetus interpres, *Veniens veniet*.] Ovid. 1. Fast. *Seu quod ad usque decem numero crescente venitur*. Horat. *Ventum erat ad Vestæ*. Apul. lib. 9. *Quam veneramus, viam capessit*. [At vide *Ambulo*, *Curro*, *Eo*.]

141 ,, [*Vereor*, subaudi *vereri*. Plaut. Bacchid. *Hic* ,, *vereri perdidit*, id est, verecundiam. Cicero; *Quos* ,, *non est veritum in voluptate summum bonum ponere*. Hinc ,, discimus, priscis in usu fuisse, *Veretur me*, pro, ve- ,, recundia seu pudor me afficit, sicut *Pudet me*: & sic- ,, ut *Vereor* postea dici cœpit, similiter veteres *Pudeo* di- ,, cebant.]

Vescor. [Vide pag. 283. ad cap. 2.] Tacit. in vita Agricolæ; *Eo ad extremum inopiæ venere, ut infirmissimos suorum mox, sorte ductos, vescerentur*. Plinius lib. 8. cap. 10. *Ideo si caprinum jecur vescantur*: idem 10. *Aves nonnullæ vescuntur ea, quæ rapuere pedibus*. Et lib. 11. *Qui Absinthium vescuntur*. Tibull. l. 2. *Sic usque sacras innoxia laurus vescar*. Vide *Utor*.

142 *Vigilo*. Vide *Dormio*, & *Sudo*. ,, [Liv. 10. *Tota* ,, *nocte vigilatum esse*.] Ovid. *Noctes vigilantur amaræ*: idem 1. Trist. *Aspicies illic positos ex ordine fratres, Quos stu-*

cursu ventilat ignem, h. e. currendo excitat, & movet in aëre. Confer ea, quæ ad Verbum *Æstuo* notavimus.

141. *Vereor*, *subaudi Vereri*] At vide me Supra ad Verbum *Metuo*. De loco Ciceronis, & phrasi *Veritum est me*, vide, quæ notavimus ad Cap. 2. p. 281. & maxime ad hoc Caput pag. 310.

142. *Vigilo*] Est verbum sine dubio Neutrum. De locutionibus ejus Passivis egimus jam supra ad Verb. *Ambulo* pag. 308. At *Evigilare* construitur, ut *Elaborare*, *Exsibilare*, & similia, quæ speciem Activi usu ipso acceperunt; sed quæ a prima origine Neutra tamen fuisse credo, atque ideo Versum Ovidii hanc in sententiam exponi posse putem, *idem studium vigilavit ad finem usque*, *quod ad hos libros*, h. e. usque dum perfecti essent hi Libri.

ſtudium cunctos evigilavit idem. Propert. 3. Eleg. 13. *Nox vigilanda mihi.*

Vivo. Terent. *Nam ego vitam duram, quam vixi uſque adhuc.* Plaut. Epid. *Vitam ut vixiſſent olim in adoleſcentia:* idem Amph. *ut profecto* [143] *vivas ætatem miſer:* in Pœnul. *Per quem vivimus vitale ævum:* Merc. *Qua cauſa vitam cupio vivere:* „[Et Perſa, *Faciam ut mei memi-* „*neris, dum vitam vivas.*] Cic. de Senect. *Tertiam enim ætatem vixerat.* Ovid. *jam tertia vivitur ætas.* Quinctil. *Qui vitam beatam vivere volet, philoſophetur oportet:* idem lib. 3. *Accuſatoriam vitam vivere.* Ovid. *Vivitur exiguo melius.* Cicero lib. 13. epiſt. 28. *Tum ſtudia illa noſtra, quibus ante delectabamur, nunc etiam vivimus.* [At Vide Cap. 2. extr. ad pag. 292.] „[Juvenal. *Qui Cu-* „*rios ſimulant, & Bacchanalia vivunt,* [vide Notas ſu- „pra ad v. *Æſtuo.*] pro, vitam per bacchanaliorum „tempus vivi ſolitam.] vide *Dego.*

Ululo. Lucan. 1. *Ulularunt triſtia Galli.* &, *Centum ululata per urbes.* [Vide ad *Æſtuo* pag. 303.]

„*Vomo.* Plaut. Rud. act. 2. ſc. 6. *Pulmoneum nimis* „*velim vomitum vomas.*]

Utor. Terent. *Mea bona utantur:* idem Adel. *Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine.* Plaut. Aſin. *Cætera, quæ volumus uti, græca mercamur fide.* Cato Ruſt. de villico. cap. 142. *Quomodo villicam uti oportet:* idem, *vicinas, aliaſque mulieres quam minimum utantur.* Chariſ. lib. 5. *Utor hac re, nos dicimus, apud veteres autem &, Utor hanc rem, dictum.* Nonius Marcell. citat Turpilium in

143. *Vivas ætatem miſer*] *Vivere vitam* qua ratione dicatur, expoſuimus jam ſupra ad Cap. 2. pag. 274. & ad Verb. *Æſtuo* p. 303. Eadem ratione recte quoque dici poteſt *vivere ætatem*, ut liquet ex ſeqq. apud Sanctium. At hic in Plauto Amph. IV. 2. 3. *Ut vivas ætatem miſer*, alia certe eſt conſtructionis ratio, & ponitur *ætatem* abſolute, pro, per omnem ætatem, per longam ætatem. Sic Aſin. I. 1. 6. *Ut tibi ſuperſtes uxor ætatem ſiet.* Et Men. V. 1. 20. *Nam me ætatem viduam eſſe mavelim.* Terent. Heaut. IV. 3. 38. *Cenſes me ætatem velle id aſſimularier.*

in Peleo, *Nuptias abjeci, amicos utor primores viros.* Lucil. Satyr. *Quem metuas sæpe, interdum quem utare libenter.* Vide *Abutor*, [& me supra ad Cap. 2. p. 284.]

CAP. IV.

De Verbis passivis, contra omnium Grammaticorum opinionem. Dativus a nullo Verbo regitur. PER significat causam administram seu instrumentalem. A & AB non significant causam efficientem principalem. (sed Vide Notas) *Ab illo, pro a parte illius, A te, id est, tuo jussu.*

SÆPE quidem Grammatici, nunquam tamen ita egregie delirarunt, quam in verborum passivorum deliramentis tradendis: ajunt enim, [1] rem, quam vocant

1. *Rem quam vocant Agentem &c.*] Non adeo iterum delirant in ea quidem sententia Grammatici priores, qui censuerunt, quando rem Agentem in passiva locutione exprimi necesse erat, tunc istis modis eam exprimi debere, seu solere. Et vellem ostendisset Sanctius, quo alio modo aut ratione efferendam existimaret, nisi forte existimaverit, quod videtur, rem Agentem plane nullum in passiva locutione habere locum, dum mox hanc artis suæ regulam memorat: *Passivum verbum nihil præter Suppositum desiderat.* Id quod ego sane miror in Sanctio, cum cap. 2. hujus libri ipse dixerit ex Aristotele, *in omni actione esse alterum quod agat, alterum quod patiatur*: & certe Passio multo minus concipi queat sine ejus Auctore, h. e. sine Agente, quam Actio cujuscunque significationis sine Patiente, cum multorum verborum Actio non transeat in ullum patientem, Passio vero vix ulla sit, nisi quæ profecta ab Agente. Verum quidem, quod passivum verbum nihil necessario desideret in Constructione Grammatica præter Suppositum, & proinde res Agens, quando relinquitur in incerto, non semper exprimatur. Sed eodem modo se res habet in verbis vere Activis, quæ item, ut passiva, nihil aliud desiderant, siquidem accusativus Patientis eadem ratione, qua Agens in passione, potest omitti, nec ad perficiendam orationem requiritur. Patet id ex Livio I. 56. *Hoc exterritus visu, statuit mittere Delphos, nec responsa sortium alii committere ausus, filios per ignota maria in Græ-*

cant Agentem, in passiva, in casu sexto cum *a*, vel *ab*, vel

Græciam misit. Vides primum hic poni τὸ *mittere* sine Accusativo, qui etiam non requiritur ad explendam orationem seu sententiam, quandoquidem *mittendi* simpliciter decretum prius à Rege factum, quam decrevisset, quem mitteret. Similiter cum ait Terent. Andr. I. 2. 14. *Meum gnatum rumor est amare*, scimus utique necessario fuisse istius actionis aliquod objectum, sed quoniam id vel ignorabatur, vel tanti non erat, ut exprimeretur, ideo accusativus istius objecti non modo recte omittitur, sed & nullus certus, licet in verbo vere Activo, quasi per Ellipsin omissus, desideratur. Vide &, quæ disputavi supra ad Cap. 2. init. pag. 276. 277. & infra ad Cap. 8. Sic vero etiam, quando dico, *Tu amaris in hac Urbe*, non necesse, ut exprimam omnino, à quibus ameris, licet tamen esse debeant illic, qui te ament. Vide & mox Nota 4. At vero si jam exprimere illos velim, non video, qua alia ratione id rectius faciam in lingua Latina, quam qua voluerunt Grammatici Veteres. Nec evertit hanc sententiam, quod tum Dativus ille, tum præpositio A vel Ab, sæpe etiam cum passivis alio in sensu & usu jungantur. Frequentissime enim id accidit aliis etiam, tum Casibus, tum Vocabulis, ut varium habeant usum, sensumque varium recipiant. Certum utique est Genitivo enunciari modo ipsum possessorem, modo rem possessam: immo memoravimus supra ad pag. 177. 178. & 249. occurrere aliquando duos Genitivos uno in commate, quorum alter sit quasi Activus, alter quasi Passivus. Similiter quidni & Dativus modo Agentem, modo Patientem aliquo modo, exprimat, ita ut tamen simul semper notet etiam aliquam acquisitionem, quæ æque sit Agenti ac Patienti. Quid multa? Manifeste utique Agens exprimitur in Dativo apud Liv. I. 31. *Romanis ab eodem prodigio novendiale quoque sacrum susceptum est*, h. e. Romani susceperunt per caussam ejusdem prodigii &c. Sic & Sallust. Jug. 107. *sæpe ante paucis strenuis adversus multitudinem bene pugnatum.* Atejus Capito apud Gell. IV. 6. *Tib. Coruncanio Pontifici Max. Feriæ Præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt.* Cæsar B. Gall. IV. 22. *Neque has tantularum rerum occupationes sibi Britanniæ anteponendas judicabat*, ubi duplex est Dativus, quorum alter utique Agentem Cæsarem, qui *anteponeret*, alter quodam modo rem patientem, *cui* Cæsar alia nolebat *anteponere*, notat. Suetonius Cæsare 19. *Eandem ob caussam opera Optimatibus data est, ut provinciæ futuris Coss. minimi negotii decernerentur.* Tacit. de German. 3. *Ara Ulyssi consecrata.* In quibus omnibus, *pauci strenui* utique sunt, qui pugnarunt, *Pontifex Max.* qui ferias inauguravit,

Cæ-

vel in dativo debere collocari. Nec desunt hebetiores, qui addant, etiam in casu quarto cum *per*; ut, *Res agitur per eosdem creditores*. Totum falsum est.

Ac de Dativo quidem facile dejicientur: nam uno aut altero male intellecto testimonio nituntur. Cicero dixit, *Neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur*. Sed deberent illi advertere, sæpe apud Ciceronem, & alios, reperiri in activa eundem Dativum. Cicero pro Balbo; *Non ut vobis rem tam perspicuam dicendo probaremus*. Itaque *hoc non probatur mihi*, est, *tu hoc mihi non probas*. Cicero Attic. lib. 4. *Quos libros, ut spero, tibi valde probabo*. Addunt ex Virgil. *Nec cernitur ulli*, id est, ab ullo. Nec Servium consulunt, qui id Græce dictum ostendit. Mihi tamen hic & ubique dativus acquisitionem significat: & quemadmodum Dativus a nullo verbo regitur, ita cuivis orationi aptissime jungetur: (vide supra lib. 2. cap. 4.) nec enim aliter significat, quum dico, *Da pecunias mihi*, quam quum dico, *Filius mihi peccat*, aut, *Non omnibus dormio*. Itaque *Non cernitur ulli*, id est, nulli ostendebatur, nulli erat conspicuus. Unde aptissime Apulejus de Deo Socratis, Homeri versiculum vertit,

Soli

Cæsar, qui non anteposuit, *Optimates*, qui operam dederunt, *Ulysses*, qui aram consecravit. Vide & Ursinum To. 2. p. 327. 328. Sic & A vel AB significet sane *à parte*, ut vult Sanctius; nihil tamen id obstat, quo minus simul adhibeatur ad exprimendum Agentem, à cujus utique Parte proficiscitur Passio. Certe longe aliter ponitur, apud Terentium Hec. Prol. II. v. 10. *Ut ab eodem* (Poëta) *alias discerem novas* Comœdias. Sallust. I. Histor. *Omnis Gallia, nisi qua à paludibus invia, fuit perdomita*. Liv. I. 3. *A domo Numitoris, alia comparata manu, adjuvat Remus*. XLII. 60. *Cecidere ab Romanis ducenti Equites*. Cæsar B. Gall. II. 7. *Qui nuncii ab Iccio venerant*. Aliter apud Ovidium *Infesto ne vir ab hoste cadat*. Pompon. de Or. juris, *Omnia manu à Regibus gubernabantur*. Cicer. *Ut scias eum a me non diligi solum, verum etiam amari*. His exprimitur Agens, a quo quid agitur: illis, unde & a qua parte quid acciderit. Vide & Ursinum To. 2. pag. 320. & seqq.

Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Addunt etiam ex Martiale lib. 2. *Si cui forte legêris:* & *si totus tibi triduo legatur.* Sed hi videntur ignorare Romanorum morem, [2] qui legentes anagnostas audiebant. *Habebant* (inquit Vives lib. 1. de corrup.) *proceres Romani in illis imperii occupationibus lectores, quos Græca voce ἀναγνώστας nominabant, qui epulantibus, qui dormitantibus, lavantibus, deambulantibus, iter facientibus, legerent.* Imo & ab ipso Martiale disce, dativum in passiva esse acquisitionis, lib. 10. *At non & stamina differt Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.* Plaut. *Mihi istic nec seritur, nec metitur:* „[Idem Trin. act. 3. sc. 4. *Dicat lite-* „*ras apud portitorem resignatas sibi.* Ubi manifeste Dati- „vus acquisitionis est, non actionis: non enim ipse li- „teras resignavit, sed alii. Propert. lib. 3. eleg. 4. *Nec* „*mihi mille jugis Campania pinguis aratur.* Ubi similiter „non actionis, sed acquisitionis, Dativus est.] At, inquiunt, in passivis participiis patet dativus rei agentis: ut, *Dicte mihi, dicende nobis.* Respondeo, Dativos illos, non propter participia, sed propter verbum substantivum esse positos; ut, *Sunt mihi amici:* ubi etiam acquisitio significatur, non actio, vel passio; ut, *Causa docenda mihi est*, id est, mihi, non aliis, expedit caussam docere.

Qui asserunt rem agentem in accusativo collocari cum *per*, magis falluntur: nam quum Cicero dixit: *Res agitur per eosdem creditores*, non significavit, creditores agere rem, sed Regis amicos agere rem per creditores. Istorum error satis refellitur ex innumeris testimoniis, ubi in voce activa *per* adhibetur. Q. Curtius

2. *Qui legentes anagnostas &c.*] Verum id quidem, sed qui tam lubenter etiam, dum alia agerent necessaria, ex aliorum hominum lectione proficere studebant, ipsi quoque per se legerunt vel maxime. Quare ineptum est prorsus, illa Martialis verba, & similia, ad solam lectionem per anagnostas referre. Deterioris etiam est notæ illa expositio τ͂ *Dicte mihi, dicende nobis, causa docenda mihi est.* Vide & infra Not. 11

tius libro 9. *Invitatumque ad epulas per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit.* Cæsar 3. Civil. *Pompejus frumentum omne per equites comportaverat.* Cicero, *Mirifice mihi & per se, & per Pompejum blanditur Appius:* idem, *Nihil interest, utrum per procuratorem agas, an per te ipsum.*

[3] Si præpositio *per* non significat rem agentem, ut facile demonstrari potest, nec *a*, vel *ab* significabit: nam Cicero interrogatus per *per*, respondit per *a*. Locus est in prima & secunda epistola lib. 5. ad Famil. ubi Metellus inquit, *Non putaram Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis* PER TE *oppugnatum iri*, cui respondet Cicero, *Quod scribis non oportuisse Metellum fratrem tum ob dictum a me oppugnari:* ibidem ad Lucejum, *Quum hoc demonstret me a te potissimum ornari celebrarique velle:* subdit paulo post, *Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim*, &c. Vide infra.

Si per *a*, vel *ab*, res Agens significaretur, semper apponeretur, vel saltem suppleretur ablativus cum præpositione: sed in multis [4] suppleri non potest; non est igi-

3. *Si Præpositio Per &c.*] Res profecto mira, ita argumentari Sanctium, quum plane contrarium ex iis, quæ sequuntur, Ciceronis locis colligere debuisset. Nempe sicuti A & AB cum passivis designant plerumque rem Agentem, sic & *PER* eandem designare aliquando, quum istic promiscue & eodem plane sensu pro A vel AB ponatur, licet ceteroqui causam, ut dicunt, instrumentalem plerumque notet. Nam quis est ille Agens, qui oppugnavit Metellum, nisi *Cicero*, *Per quem* & *A quo* dicitur istic oppugnatus? Vide & Ursinum To. 2. p. 326.

4. *Suppleri non potest*] Neque necesse, ut semper suppleatur, vel addatur Passivæ locutioni Agens, sicuti neque in Activa semper requiritur Patiens: neque semper inveniri aut dari commode potest, certe non in Verbis Neutralibus, quæ noster etiam pro vere Activis habet. Sed & minus vere dicitur, in plerisque sequentium *suppleri* aut dari *non posse* Ablativum Agentis. Supple enim, *in quo agitur Populi Rom. gloria*, scil. a nobis. *Æschines in Demosthenem invehitur*, scil. ab impetu iræ. Sic *Linquor animo* dicitur pro

igitur res Agens ablativus. Cicero pro lege Manil. *In quo agitur populi Rom. gloria, agitur salus sociorum, aguntur certissima populi Rom. vectigalia:* idem, *Æschines in Demosthenem invehitur.* Virgilius, *Tum vero in curas animus diducitur omnes.* Huc adde illa, *Linquor animo; consternor mentem: videris esse doctus; afficior pudore*, & innumera ejusmodi. Regula igitur Artis nostræ Grammaticæ vera est; *Passivum verbum nihil præter suppositum desiderat.*

A, vel *ab*, ut in universum dicam, sive in activa, sive in passiva, significat *a parte*, „[tamquam si quærenti *Unde?* respondeatur, *Hinc*, *Illinc:* ut si quærat quis; *unde petetur viaticum?* eique ego respondeam, „*a me petatur*, stolidus esset, qui mea verba sic acciperet, quasi ego viaticum petere debeam. Ita dicimus;] *Ventus flat ab Oriente.* Et cum Cornelius Tacitus dixit; *Trepidatur a Cæsare*, non significat, Cæsarem trepidare, sed a parte Cæsaris, hoc est, Cæsarianos. Et Cic. 2. Offic. de Alexandri Pheræi morte, quum inquit, *Ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus*, 5 non significat, ipsam Theben manu sua interfecisse re-

pro *ab animo: Consternor mentem*, & *Afficior pudore*, scil. ab ea re: *Videris esse doctus*, scil. mihi, vel a me: *Animus diducitur*, scil. ab se ipso; plane sicuti, si Active dicerem, *Animus vertit tunc in omnes curas*, Sanctius utique, & recte, intelligeret *se*. Eadem prorsus in his omnibus Passivi est & Activi ratio Grammatica. Ut Passivum nihil præter suppositum desiderat, sic & Activum. Æque enim integra est oratio apud Terentium Andr. I. 2. *Omnes qui AMANT, graviter sibi dari uxorem ferunt:* Et Adelph. I. 2. 3. *Obsonat, Potat, Amat? dabitur a me argentum;* ac illa *Glycerium Amatur.* At, si jam Activo addere volumus rem Patientem, facimus id Accusativo. Si Passivo Agentem, ope Præpositionum utimur. Ita ergo *Pamphilus amat*, quam? *Glycerium. Glycerium amatur*, a quo? *a Pamphilo.* Vide & paulo ante Nota 1. Nihili ergo sunt, quæ toto hoc Capite contra hanc sententiam traduntur, licet ea adoptet etiam Gallicus N. Methodi Auctor.

5. *Non significat, ipsam Theben &c.*] At quorsum hæc? quum eodem iterum modo se

regem, quem Thesiphonus, Pitholaus, & Lycophron ipsius Thebes fratres trucidarunt. Sic Plutarchus in Pelopida, & Diodorus Siculus lib. 16. Ann. 4. Olymp. 105. Pomponius Mela lib. I. cap. 21. *urbem Dioscuriada a Castore & Polluce conditam* dicit, quam re vera Amphitus & Telchius, aurigæ Castoris & Pollucis, condiderunt. Vide Solinum. Terent. Phorm. *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.* Hanc phrasin sic retulit Cæsar 1. Civil. *Pauca apud eos locutus, quod sibi a parte eorum gratia relata non sit pro suis maximis beneficiis, dimittit omnes incolumes.* Hic

res habeat in Activis locutionibus, seu innumeri occurrant Nominativi Agentium, eodem plane modo explicandi. Sic apud Ciceronem de Invent. II. 50. *Lex* dicitur *supplicio afficere.* Augustus apud Sueton. cap. 65. *Nepotem in insulam transportasse*, cap. 79. *modo tondere, modo radere barbam.* Multitudo plebis, apud Aelianum Var. Hist. XIV. 8. ποιῆσαι τὴν γραφήν. *fecisse picturam*, quam ad ejus arbitrium & sententiam mutaverat identidem pictor. Neutiquam enim ipsi suis manibus fecerunt, qui in his fecisse quid dicuntur. Et tamen in Grammatica ratione Nominativi illi declarant utique personas Agentes, sive per se id egerint, sive per alios, quod discrimen ad Grammaticam rationem nihil facit. Disertissimus est locus, Quum l. 1. §. 12. D. de Vi, *Dejecisse etiam is videtur, qui mandavit vel jussit, ut is dejiceretur: parvi enim referre visum est, suis manibus quis dejiciat, an vero per alium. Quare &, si familia mea ex voluntate mea dejecerit, ego videor dejecisse.* Tum 2. Sam. XII. 9. ubi, quum David curasset Uriam occidi, dum mandaverat Joabo, ut eum periculis objiceret in pugna contra Ammonitas, quorum gladio etiam periit, Deus ergo per Nathanem Prophetam ingerit illi, *Tu Uriam percussisti gladio, ut uxorem ejus tibi caperes in matrimonium, Occidisti eum gladio Ammonitarum.* Sic ergo & Thebe ipsa interfecit maritum suum, at non per se, sed per fratres suos: atque adeo ut a Davide Urias, sic & *Alexander Pheræus a Thebe*, ac tot alii Illustres Viri a Tyrannis, Tiberio, Caligula, Nerone &c. recte dicuntur *Interfecti.* Vide etiam Rupertum ad Pomponium JCtum de Orig. juris §. 30. Georg. H. Ursinum in Observ. Philol. cap. XI. pag. 217. &c. denique Me ad Aelian. XIV. 49. ubi & videbis, eosdem Magistratus dici in Activo, modo *jussisse virgis cædi*, modo simpliciter *virgis cecidisse*, quod contra seq. §. Auctoris nostri velim observes.

Hic me locus admonuit, ut varia subjungam testimonia, in quibus eadem res nunc per *a* vel *ab*, nunc aliter enuntietur. Liv. lib. 26. Dec. 3. cap. 15. de Jubelio; *Me quoque jube occidi, ut gloriari possis, multo fortiorem, quam ipse es, virum abs te occisum esse.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 2. de eodem Jubelio; *Quid cessas in me cruentam securim distringere, ut gloriari possis aliquando, virum fortiorem, quam ipse es, tuo jussu interemtum:* Idem Valer. Maxim. lib. 5. cap. 3. de Carbone; *Sed nobis tamen tacentibus, Gn. Carbonis jussu tuo interemti mors animis hominum obversabitur:* Idem rursus de eodem, lib. 6. cap. 2. *Vidi Gn. Carbonem, cum in summo esset imperio, a te equite Rom. trucidatum.* Huc adde illa paulo ante relata de Metello & Lucejo.

Sed jam ad asylum sacrarum litterarum confugiam, 6 ut pervicaces Grammaticos convincam. D. Paulus 6. ad

6. *Ut pervicaces Grammaticos convincam*] Etiam hæc inania sunt, quum A vel Ab varios & diversos habeant usus ac significationes, quarum una non excludit alteram. Vide quæ notavi ad initium hujus Capitis. Frustra ergo Auctor mox etiam operam dabit accumulandis tot locis, in quibus illæ Præpositiones aliud quid, quam Agentem, notent. Possent enim longe plura proferri, in quibus manifeste designant eum, unde Passio directe oritur, & exhibetur alteri. Pro eo, quod tradit Auctor Valerium dixisse, *Atellani ab Oscis acciti sunt*, h. e. *Romani acciverunt illos ab Oscis:* annon æque recte & usitate dixisset, *Atellani acciti sunt a Romanis ex Oscorum civitate?* Et annon in His longe aliud quid notaret *a Romanis*, quam in Illis *ab Oscis?* seu annon notaret eos, qui suam in urbem acciverint Atellanos? Sed neque quæritur, quid A vel Ab proprie notet etiam in passivis locutionibus, verum id in quæstione est, an, si in illis Agens debeat exprimi, id per eas præpositiones cum suis Ablativis præcipue & potissimum fieri soleat, nec ne. Sed & in Græcis D. Pauli verbis dicitur ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, non ὑπὸ, quæ proprie est Præpositio cum Passivis construi solita, quum ἀπὸ in alium plerumque, & sententiæ loci Paulini convenientem, usum adhiberi soleat. Latini utriusque vim una Præpositione A vel AB exprimunt, veluti, Israëlitæ liberati sunt *a Deo*, h. e. ὑπὸ, & a servitute *Ægyptiaca*, h. e. ἀπὸ.

ad Rom. §. 7. ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, id est, *Qui enim mortuus est*, [scil. *peccato*, in Dativo. Confer ejusdem capitis §. 2.] *justificatus est a peccato.* Verte in activam more Grammatico, & in hæresin incurres, sic; *Peccatum justificavit illum, qui mortuus est.* Quid absurdius? *A peccato justificatus est ille*, hoc est, *a parte peccati*, quia non pertinet ad eum peccatum. Ita dixit Pilatus, *Innocens ego sum a sanguine justi hujus.* „[Sicut Virgil. *Siccæ sanguine fauces*, pro, a sanguine, „id est, non humentes a sanguine.] Obscurius illud Matt. cap. 11. & Luc. 7. *Justificata est sapientia a filiis suis*, id est, [7] doctrina non pertinet ad hanc generationem. Et Hieron. 10. *Stultus factus est omnis homo a scientia.*

A, vel *ab*, idem esse, quod *a parte*, multis possem testimoniis ostendere. sed accipe pauca; ac primum in verbo Substantivo. Plautus Curc. *Tam a me pudica est, quasi soror mea sit.* Terent. Hecyr. *Narrat, ut virgo a se integra etiam tum siet:* idem, *Ab Andria est ancilla hæc:* idem Heaut. *Tantumne est ab re tua otii tibi?* Valer. Maxim. lib. 2. cap. 4. *Atellani autem ab Oscis acciti sunt*, id est, Romani acciverunt illos ab Oscis. [Vide Notam. 6.] Cicero pro Muræn. *Nostri, inquam, illi a Platone & Aristotele, moderati homines*, id est, Platonici, & Aristotelei: idem 3. Orat. *A cæteris silentium fuit:* idem pro Mil. *Beatos esse, quibus ea res honori fuerit a civibus suis:* idem pro Rabir. *Quorum impunitas fuit, non modo a judicio, sed etiam a sermone:* idem 1. Orat. *Vide ne hoc totum, Scævola, sit a me.* Ciceroniana sunt, *Locus a frumento copiosus; a magistratibus nuda respublica; ab amicis inops; a propinquis nudus; a suis munitus; orba ab optimatibus concio.* „[Dictys lib. 6. *Ubi multa indi*-„*gna expertus, ad postremum a Polyphemo plurimos socio*-„*rum*

7. *Doctrina non pertinet* &c.] Immo vero, doctrina laudatur ab iis, qui eam receperunt & cognoverunt. Confer Lucæ VII. §. 29. & 35.

,,*rum amiserit.*] Cicero 3. Orat. *Nihil isti adolescenti, neque a natura, neque a doctrina, deesse sentio.* Terent. Heaut. *Sed hic actor tantum poterit a facundia, quantum,* &c. Cicero; *a voluntate scriptoris stare;* aut, *a se potius, quam ab adversariis stare; a senatu stare.* Ter. Andr. *Concrepuit a Glycerio ostium:* idem; *Sed quid ab illo crepuerunt fores?* Ovid. ,,[epist. Dejan. *Infesto ne vir ab hoste ca-* ,,*dat:*] & 5. Metam. *Magna feres tacitus solatia mortis ad umbras, A tanto cecidisse viro:* idem 13. Metam. *Occidit a magno, sic DI voluistis, Achille.* ,,[Alio sensu ,,dixit Liv. lib. 25. *Plures ab Romanis equites ceciderunt.* ,,significat enim, plures Romanos interfectos.] Prop. *Solus amans novit, quando periturus, & a quo.* Lucan. *Quis nolit ab isto ense mori.* Ovid. 3. de Ponto; *Discipulo perii solus ab ipse meo.* Cic. 2. Offic. *Phalaris non a paucis interiit, ut hic noster?* idem, *a valentiore interire.* Plin. lib. 11. *Quum periit ab Annibale.* Liv. lib. 1. *Utrinque pugnam ciebant, ab Sabinis Metius Curtius, ab Romanis Hostius Hostilius.* Cic. *Tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus.* Plaut. Most. *Qui a patre ejus conciliarem pacem.* Terent. Eunuch. *Ne quis forte internuncius clam a milite ad eam cursitet.* Cic. Attic. *Mare nunc, quia a sole collucet, albescit.* Horatius, *Multaque merces defluat tibi æquo ab Jove.* Virg. *Qui nunc Misenus ab illo dicitur,* id est, propter Misenum; sic, *Dux dicitur a ductu,* & *rex a regendo.* Plin. *ab amicitia ejus Gracchanus appellatus.* Plaut. Cistel. *Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.* Plin. l. 24. c. 8. *Si caput a Sole dolet.* Cic. *Et a me insidias metuunt.* Ovid. *Nubibus assiduis pluvioque madescit ab Austro.* Cic. 1. Acad. *Nunciatum est nobis a M. Varrone, venisse eum ab Roma.* Val. Max. lib. 4. cap. 3. *Interim velim, ne mihi a Sole obstes.* Cic. 2. Nat. *Et si est calor a Sole, sese opponant.* Ovid. 1. Metam. *Postquam vetus humor ab igne percaluit Solis.* Lucret. lib. 6. *& in lucem tremulo rarescit ab æstu.* Cic. Attic. *Quum Romæ a judicibus forum refrixerit.* Cic. *Salvebis a meo Cicerone.* Quinctil. lib. 3.

An timendum a rege bellum? Ovid. 2. Fastor. *Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet.* Cæsar. lib. 3. civil. *Hæc a custodibus classium loca maxime vacabant.* Plaut. Epid. *A morbo valui, ab animo æger fui.* ,, [Cic. *Mars commu-* ,, *nis sæpe spoliantem jam & exsultantem evertit & perculit ab* ,, *abjecto.* Itaque si dixisset; Spolians percussus est ab ,, abjecto, non aliud intelligendum esset, quam per- ,, cussum fuisse ex parte abjecti, velut instrumentum, ,, per quod Mars eum perculit.]

Sed quid in his moramur, si sola hac ratione hoc evincere possemus? Si præpositio *a*, vel *ab*, cum eodem verbo, & eodem sensu, in activa & passiva reperitur, insipientis præceptoris erit, utrobique rem agentem explicare. Verbi gratia, *Dabuntur a me pecuniæ*, [8] non est, *Ego dabo pecunias*, *sed dabo a me pecunias*, quod Hispane dicitur; *De mi parte, ô a mi cuenta.* Adferamus igitur exempla, ubi *a* vel *ab* eodem sensu in activa & passiva, in uno eodemque verbo, reperitur.

Abalieno. Cicero; *Neque vero M. Tullius animum a vestra abalienavit potestate.* Plaut. Mil. *Istuc crucior a viro me tali abalienarier.*

Abducere animum a solicitudine, & puerum a Grammaticis; & abducere a nido, trita sunt, Cic. *Nave a prædonibus abducta*; *A marito ad divortium uxor abducitur*,

8. *Non est, Ego dabo pecunias*] Immo vero potest utrumque notare, & frequentius notat directe hoc ipsum. In altero sensu recte potest dici, *Dabuntur tibi pecuniæ ab Avo*, ita ut hoc *ab Avo* non referatur tunc proxime ad ipsam *dationem*, sed ad *pecunias*, quæ, cujuscunque manibus datæ, veniunt ex arca Avi. Similia vide mox ad Vocem *Amo*, & adde omnino Ursinum To. 2. pag. 323. 324. In sequentibus confundit semper Sanctius significationes diversas τȣ̃ A vel Ab, quæ respondent Græcis ὑπὸ & ἀπὸ. Vide supra Not. 6. Certe longe alius est sensus in illis, *Navis a prædonibus abducitur*, alius in his, *Uxor a marito abducitur.* Istic Prædones sunt, qui navem abducunt, hic Maritus, a quo Alius abducit uxorem. Sed & in multis τὸ A non Verbis proxime, sed Nominibus, in construendo jungendum est. Vide Notam seq.

tur, teste Donato. ,,[Plaut. Pœn. *Filius abductus a pa-*
,,*tre puer septuennis surripitur.*]

,,[Accipere ab aliquo, & accipi. Livius 10. *Similius*
,,*vero est, a Gallo hoste, quam Umbro, eam cladem acce-*
,,*ptam.* Ita, *Ab illo acceptæ*, vel *allatæ, literæ*, non si-
,,gnificat illum accepisse, vel attulisse, sed literas illius
,,esse acceptas, aut allatas.]

Accipio. Terent. Adelph. *Abs quivis homine, quum est opus, beneficium accipere gaudeas.* Cicero Acad. *Quæ a quovis accipi oporteret, & quæ repudiari.*

Adfero. Cicero Senect. *Eique dona a sociis attulisset:* idem 3. leg. *Cui ne reditus quidem ad bonos, salutem a bonis potuit afferre:* idem Attic. *Et plus a vobis præsidii, quam a cæteris opis ad salutem potest afferri:* idem, *Nuncii a Parthis adferuntur.*

Aufero. Cicero pro domo sua, *Clodius pecunias consulares abstulit a senatu:* idem Attic. *Totam Academiam a nominibus nobilissimis abstuli.* Plaut Pseud. *Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?*

Amo. Plaut. Pseud. *Ubi sunt isti, qui* [9] *amant a lenone:* idem Pænulo, *Amant a lenone hic.* Cicero, *ut scires, eum non a me diligi solum, verum etiam amari.*

Audio. Cicero de Senect. *Sæpe a majoribus natu audivi:* idem 3. Finib. *Esseque hominis ingenui, velle bene audire a parentibus: nostros senes commemorare audivi ab aliis seni-*

9. *Amant a lenone.*] Hæc non pendent proxime a Verbo, sed ab intellecto Nomine *mulieres.* Et similia occurrunt etiam in *Adfero, Do, Habeo, Lego,* & *Reddo.* Nam in hisce, *Literas a te mihi stator tuus reddidit,* τὰ *a te*, refero non, ad *reddidit*, sed, ad *literas.* Atque ita Cic. Famil. IX. ep. 16. *Levior est plaga ab amico, quam a debitore.* ep. 21. *Nihil tibi opus est illud a Trabea.* Sic *Hospes a Zacyntho, ostium a Glycerio, nuncius ab illo, pecunia ab argentario*, & quamplurima similia. Vide supra ad Caput 3. & Vocem *Veneo.* At alio sensu dicitur *eum a me diligi, Præsidii plus a vobis potest adferri. Navis a prædonibus abducta; dabitur a me argentum. Musculus defenditur a nostris ex turri*, quod, ut & reliqua, Sanctius male pro sua attulit sententia. Sic *Haberi a me tibi hunc honorem, Haberi ludibrio a suo viro*. &c.

senibus auditum. Claud. de raptu libro 1. *Iam magnus ab imis Auditur fremitus terris.*

Avello. *Sperat se a me avellere; Non ab ea rep. avellar.* Sic divello, & revello.

Avertit oculos ab illo; *A judicibus oratio avertitur.*

Do. Cicero Attic. libro 14. *A me hoc illi dabis:* idem pro Flac. *Ab Attilio Servilio dicit se dedisse, & a suis fratribus:* idem Attic. *Se a me quodammodo dare.* Plaut. Capt. *Viaticum ut dem ab trapezita tibi:* idem Menæch. *Da sodes a te, post reddidero tibi.* Terent. Adelph. *Dabitur a me argentum.* Cicero 1. Verr. *Tempus, quod mihi ab amicorum negotiis datur:* idem Attic. *Datur mihi epistola a sororis tuæ filio:* idem 1. Leg. *Nullam tibi a causis vacationem video dari:* idem lib. 7. epist. *Ad Cæsarem litteræ mihi dantur a te.*

Defendo. Virgil. *Dum teneras defendo a frigore myrtos.* Plinius, *Vestes a tineis defendit hæc herba.* Cæsar 2. Civil. cap. 11. *Musculus defenditur a nostris.* Cicero 2. Agrar. *Ab hostibus defendi paludibus.* Vide *Munio*, & *Prohibeo.*

Dejicere oculos a Rep. *Dejectus ex aliquo*, & *ab aliquo loco.*

Desidero abs te aliquid; *Desideratur a magno philosopho gravitas.*

„[Desperare ab aliquo. Cicero in Pison. *Te spem habere a Tribuno plebis, si tua consilia cum illo conjunxisses; a Senatu quidem desperasse*, id est, te nihil tibi de Senatu polliceri posse.]

Emo & Redimo. Plaut. Rudent. *Qui prædam ab eo emerat.* Val. Max. l. 4. c. 2. *A piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus quidam jactum emerat.* Cicero Offic. *Aut captos a prædonibus redimunt:* Cicero 1. Verr. *Emtum est ex senatusconsulto frumentum ab Siculis, prætore Verre:* idem pro Sextio; *Ex his princeps emitur ab inimicis meis.* Plaut. Epid. *A lenone quædam ut fidicina, quam amabat, emeretur sibi.* Sueton. August. *Cajum & Lucium adoptavit domi per assem, & libram, emtos a patre Agrip-*

grippa. Livius Dec. 4. lib. 4. *Ut captivi ab Annibale redimantur.* Juven. Satyr. 4. *Monstrum nulla virtute redemtum a vitiis.* Ovid. in epist. *Si tibi ab Atrida precio redimenda fuissem.* Vide *Peto* & *Postulo.*

Eripere a periculo; [10] *Vereor ne eripiatur a nobis regia causa.*

Excludo. Cicero pro Cluent. *Excludere ab hæreditate:* idem Verrin. 5. *Excludere aliquem a negotio.* Terentius Andr. *Ut ab illa excludar.* Cicero 1. Orat. *Repelli & excludi a gubernaculis civitatum.*

Exigere aliquid ab aliquo. Quinctil. lib. 1. *A Grammaticis exigitur poëtarum enarratio.* Cæsar 1. Civil. *Pecuniæ a municipiis exiguntur.*

„[Exspectare ab aliquo. Cicero; *Omnia volo a me po-* „*stules, & exspectes:* idem; *Diligentiam a me exspectari* „*puto.*]

Extorquere aliquid ab aliquo, tritum est. Cic. *Pecunia omnis ab eo extorta, atque erepta est.*

Facio. Cic. de univers. *Mundus per se, & a se, & patitur & facit omnia:* idem 1. Invent. *Commune est, quod nihilo magis ab adversariis, quam a nobis facit:* idem de Orat. *A se aliquid facere.* Tritum est, *hoc factum a vobis.*

„[Ferre ab aliquo. Vide supra *Aufero.* Plaut. Rud. „*Nisi multis blanditiis a me gutta ferri non potest*, id est, „tu a me non feres guttam aquæ.]

„[Furari ab aliquo. Cic. *Si ego tuum ante legissem, fu-* „*ratum me abs te esse diceres.*]

Flagito. Cic. ad Appium, *Flagitare promissum ab aliquo per litteras.* Cic. pro Sext. *Flagitabatur ab his quotidie cum querelis bonorum omnium, tum etiam precibus senatus, ut meam causam susciperent.* Vide *Postulo.*

Habeo. Terent. Phorm. *Otium a senibus ad potandum ut habeam.* Cicero Bruto; *Nullas adhuc a te litteras habebamus:*

10. *Vereor ne eripiatur a nobis*] Locus est ex Cicerone Famil. I. 5. ubi olim quidem ita vulgo lectum est, at nunc in optimis & ad MStos emendatis edd. legas *eripiatur nobis* sine A.

bamus: idem pro Sext. *Habere beneficium ab aliquo:* idem 1. Offic. *Scenicorum quidem mos tantam habet a vetere disciplina verecundiam*, &c. idem 12. Famil. *Habeas eos a me commendatos:* idem, *habere præsidium*, vel *spem*, *ab aliquo:* idem in Vatin. *Quare ne tibi hunc honorem a me haberi forte mirere:* idem pro Cœlio, *Eam dignitatem in M. Cælio habitam esse summam, hodieque haberi ab omnibus.* Egregius locus est in Plauti Menæch. act. 5. *Ludibrio pater habeor.* SE. *unde?* MUL. *Ab illo meo viro.*

Impetro. *Civitatem ab aliquo impetrare*, tritum est. Cic. Amicit. *Quid postules ab amico, & quid patiare a te impetrari.* Plaut. Mostel. *Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam:* „[Et Rud. *Decet id abs te impetrari.*] Val. Max. lib. 4. cap. 3. *A servis vix impetrari potest, ne eam suppellectilem fastidiant, qua uti Consul non erubuit.* Cæsar 1. Civil. *Ægre ab iis impetratum est, ut in senatu recitarentur.*

Lego, as. Cic. pro Cluent. *Itaque ei testamento legat pecuniam grandem a filio:* idem in Topic. *Uxori ancillarum usum fructum legavit a filio.* In passiva tritum est apud Jurisperitos, *Domus legata est a Titio.* Vide Brissonium, & Hotom. in A vel AB, & pensita phrasin.

Lego, is. Cic. Attic. 16. *A Bruto legi Antonii edictum:* sic dicimus, *Legi a te litteras.* Ovid. 3. Pont. *A posteritate legi.* Cic. *Liber tuus legitur a me diligenter*, id est, per meos; ut, *Trepidabatur a Cæsare.* Et captus oculis etiam diceret, [11] *Terentius legitur a me diligenter.*

Libero. Cic. *Liberavi hunc a Cæsare*, tritum est: idem, *liberare se ab aliquo:* idem, *A scelere certe liberati sumus:* idem, *Te a quartana liberatum gaudeo.* Vide Separo.

Mit-

11. *Terentius legitur a me &c.*] Recte; scil. per anagnosten, ita, ut ipse omnia Terentii audiat & percipiat. Sed eadem ratione diceret quoque Cœcus, *Legi Terentium diligenter.* In qua activa locutione sicuti Agens concipitur & habetur ille Cœcus, sic & in Passiva. Disertissimum etiam est illud Ovidii, *a posteritate legi.* Sed talia reperies plura in seqq. Vide & supra Nota 2.

Mitto. Cic. 13. Attic. *Ab illo mihi mittas:* idem, *& a me missi sunt.*

Movebo hunc a sacra linea: remove te ab illo: removentur a vitiis.

Munio. Tacitus lib. 10. *Sævus ille vultus, & rubor, a quo se contra pallorem muniebat.* Colum. *Quantumque res patietur, a frigore & tempestate muniemus:* idem, *Hortum ab incursu hominum pecudumque munire.* Horatius; *Inclusam Danaën munierant satis nocturnis ab adulteris.* Lucret. lib. 3. *Quod lethalibus ab rebus munita tenetur.* Cæsar. 2. Civ. *Tecta atque munita ab omni ictu telorum.* Tacitus, *munitus ab insidiis.* ut Horat. *Tutus ab infestis latronibus.* & Ovid. *Tutus ab insidiis.* Vide *Defendo.*

,, [Mutari ab aliquo, id est, ex eo, sive pro eo, sive ,, qui fuerat. Virg. *Heu mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore?* Ubi ridiculus sit, qui *Ab* rem A- ,, gentem significare putet.]

Numero. Cicero pro Flac. *Si prætori dedit, a quæstore numeravit;* idem 2. Phil. *a se numerare.* Mart. *Omnis ab infuso numeretur amica Falerno.* Vide *Solvo.*

Pello. Liv. lib. 2. *Tarquiniensis ab sua parte Romanum pepulit.* Terent. *Quisnam a me pepulit tam graviter fores:* idem, *Et istum æmulum ab ea pellito.* Cæsar. 1. Gall. *Quum hostium acies a sinistro cornu pulsa.* Liv. *Cætera a fronte pulsa.*

,, [Perire ab aliquo. Plaut. Pœn. act. 4. sc. 4. [12] *Metuo ne a te perdam*, pro, peream. Ovid. *Discipulo perii* ,, *solus ab ipse meo.* Plin. *Qui periit ab Annibale.*]

Peto a te, tritum est. Cicero 6. epist. *Nec tamen ipse, a quo salus petitur, habet explicatam rationem salutis suæ:* idem 1. Divinit. *Ut ab ejus solo, in quo est humatus, oracula peterentur.* Mart. *A caupone tibi fex Lætana petatur.*

12. *Metuo, ne a te perdam*] Locus est in Pœn. IV. 2. 62. *Metuo, dum hero insidias parem, ne a te perdeam*, pro *peream:* litera D, ut videtur, interposita, quod fieri creditur etiam in *ardeo* ab *areo*, *gaudeo* a *gaveo*, unde *gavisus*. Gronovius Pater legit *pendeam*, h. e. tua opera pendeam in cruce.

tur. „ [Livius 6. *Ab Latinis Hernicisque res repetitæ.* pro, „ Romani a Latinis repetierunt.] Vide *Emo*, & *Reposco*.

Postulare ab aliquo, tritum est. Cicero 1. Leg. *Veritas a te postulatur:* idem 2. Tuscul. *Quod ergo & postulatur a fortibus*, & *laudatur*, *quum sit*, &c. idem lib. 1. *Postulatur a te jamdiu*, *vel flagitatur potius historia.* Cicero Philip. *Sed quoniam ab hoc ordine non fortitudo solum*, *sed etiam sapientia*, *postulatur*, &c. Vide *Emo*.

Prohibeo vim ab amico, & amicum a vi, dicimus Cic. 3. Offic. *Nam & a rep. forensibusque negotiis*, *armis impiis vique prohibiti.*

Projicere, & Rejicere a se mala, tritum est. Cic. *A liberis suis abstrahi*, *& a conjuge abripi*, *& ab aris focisque innocentem projici.* Nota hæc Infinita verba.

Promo. Cic. 2. Orat. *Ne ipse aliquid a me promsisse videar.* idem, *Juris utilitas vel a peritis*, *vel de libris depromi potest.* 1. Orat.

Reddo. Cic. *Litteras a te mihi Stator tuus reddidit:* idem, *Litteræ mihi redditæ sunt a te:* idem, *Litteræ mihi redditæ sunt in senatu ab Lentulo.*

Rapere ab aliquo, tritum. Horat. 3. Carm. *aut aquosa raptus ab Ida.*

„ [Recuperare ab aliquo. Hygin. Fab. 69. *Ut ex-* „ *ercitum sibi commodaret ad regnum a fratre recuperandum:* „ & Fab. 85. *Pelops a Lajo filium bello recuperavit.*]

Repellere servitutem a civibus, dixit Cicero ad Brutum. Cic. 1. Orat. *Repelli & excludi a gubernaculis civitatum.*

Reposco. Cic. 1. Verr. *Nihil est quod minus ferendum sit*, *quam rationem ab altero vitæ reposcere eum*, *qui non possit suæ reddere.* Valer. Maxim. lib. 3. cap 6. *Quum a Scipione ratio in curia posceretur*, id est, quum Tribuni ab eo peterent rationem. Vide *Peto* & *Postulo*.

Separo. Cic. Lucejo; *Qui omnes a perpetuis suis historiis ea*, *quæ dixi*, *bella separaverunt:* idem 4. Acad. *Quoniam vera a falsis nullo discrimine separantur.* Ovid. 1. Amor, *A domina separari.* Vide *Libero*.

Solvo. Cic. 5. Attic. *Sed etiam hoc dicit*, *se a me solvere:*

vere: ibid. lib. 7. *Ab Egnatio ſolvat, quod tibi debet:* idem pro Planc. *ab aliquo perſolvere :* idem: *Id a vobis perſolvere me ſinite.* Plaut. *Res ſolvetur ab trapezita meo.* Cicero, *Solutus a cupiditatibus.* Ovidius, *Ab amplexu alicujus ſolvi.* Vide *Numero.*

Sumo. Terent. Adelph. *Poſtremo a me argentum, quantum eſt, ſumito.* Cicero pro lege Man. *Ab eodem Pompejo omnium rerum egregiarum exempla ſumantur.* Ovid. 2. Amor. *Faſtus ſumuntur ab imagine ſpeculi.*

Tego. Cæſar 3. Civil. *Qui portus ab Africo tegebatur, ab Auſtro non erat tutus.*

Verbum igitur paſſivum ſolo ſuppoſito contentum eſt Cicero lib. 15. epiſt. citat verſiculum Nævii, *Lætus ſum laudari me abs te, pater, laudato viro.* Sed attende, quomodo diſtinguat idem Cicero lib. 5. ad Lucejum; *Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, a laudato viro:* item pro Milone; *Factum ne ſit? at conſtat, a quo? at patet.* [13] Vides particulas, *a quo*, ſeparari a verbo paſſivo. Vide *Habeo* ſupra. Denique eodem prorſus manente ſenſu, activa oratio [14] in paſſivam verti non poteſt. Unde falluntur Alciatus lib. 2. Parerg. cap. 28. & Rævard. lib. 2. cap. 5. Variar. qui putant, valere ſtipulationem etiam in paſſiva voce, ut, *dabis? dabitur.* Id oſtendunt ex loco Plauti in Pſeud. act. 4. 6. 15. ubi Simo dicit; *Vi-*

13. *Vides particulas &c.*] Recte; ſed ſic etiam ſeparari queat Accuſativus a Verbo ſuo. *Amat, at quam? Glycerium.* Sic plane Plautus in Pœnulo IV. 2. 37. *Dii omnes Deæque ament. MI. Quemnam hominem? SY. Nec te, nec me, Milphio, neque Herum meum adeo. MI. Quem ament igitur? SY. Alium quemlibet.* Vide me & ſupra Nota 1. pag. 397. & Nota 4. ad pag. 401.

14. *In Paſſivam verti non poteſt*] Immo vero poteſt. Nam quid diſcriminis, quo minus idem plane ſit ſenſus, reperitur in hiſce, *Milo occidit Clodium*, &, *Clodius occiditur a Milone.* Si quis dicat, *a Milone* hic notare etiam operâ vel juſſu Milonis, idem notat etiam Activa locutio, ut ex qua neutiquam ſequeretur, Milonem ſua manu, & per ſe, occidiſſe Clodium, de qua re Vide me ſupra Nota 5.

Viginti minas dabin'? Respondet Ballio, *Dabuntur.* Sed in sequenti scena sic se excusat Ballio v. 126. *Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?* Quasi dicat, ego nec vere promisi, nec vere, aut ex formula, fui stipulatus, sed jocose, & quasi coactus: [15] cui Simo respondet, *De improbis viris auferri præmium & prædam decet.*

15. *Cui. Simo respondet &c.*] Nihil hæc ad rem, nec ad eludendam Stipulationis vim passiva forma in respondendo conceptæ. Quin immo ex isto Plauti loco, si quid Plauto in his tribuendum, vel maxime manifestum est, valere eam, seu valuisse saltem istis temporibus. Nam non tantum Simo non aspernatur eam responsionem, ut minus legitimam, sed & Ballio, qui reus erat promittendi, neutiquam opponit dein exceptionem, tanquam non rite, *nec vere, aut ex formula.* ut ait Sanctius, respondisset, dum ad *Viginti minis Dabin?* responderat, *Dabuntur*; sed tanquam si *per jocum* omnia egisset, stipulationem XX. minarum ultro Simoni deferendo, & sic stipulanti se obligando: neutiquam vero *coactus*, quod male item Auctor noster ponit. Eam vero *joci* exceptionem quum non accipi a Simone videret, ne tum quidem ad alteram illam confugit, sed plane agnoscit obligationem ita promittendo factam, & proinde rogat, ut ergo vicissim Simo *saltem Pseudolum*, auctorem omnis mali, & qui *se* quidem, ut ipse ait, *perdiderat*, *sibi dedat*, scil. noxæ. Vide Plaut. IV. 6. 16. & 7. 128. Sed & Scena seq. 8. ait Simo, *Bene ego illum tetigi*, nempe Ballionem. at qua re? non alia, nisi stipulatione ista, cui Ballio se obligaverat, respondendo simpliciter, *Dabuntur.* Sic videmus plane aliud ex hoc Plauti loco patere, quam quod persuasum nobis vellet Sanctius. Sed & si maxime talis responsio in formula stipulationum olim fuisset rejicula & invalida, ejus rei non illa foret causa, quod veteres Romani censuissent, activam orationem, *Ego Dabo*, non posse eodem sensu verti in passivam, seu passiva hac exprimi, *Dabitur a me*; Sed quod, quando simpliciter dicebatur, *dabitur*, vel *Dabuntur*, in ea responsione inesset ambiguitas, quæ omnino abesse debet a formulis Legum & Juris, quia in ea non exprimitur, nec etiam necessaria ratione Grammatices intelligitur, sicuti intelligitur in *Dabo*, certa persona, quæ ista stipulatione obligetur. Ea vero si exprimatur, addito *a me*, sicuti nulla amplius superest ambiguitas, sic nulla prorsus in illa stipulationis formula superesse poterat difficultas, cum ex sententia Ulpiani etiam respondens *Quidni?* interroganti *Dabis?* obligetur, ut patet ex L. 1. §. 2. Dig. de Verb. Oblig.

cet. Quæ dixi de verbis passivis Latinis, eadem de Græcis dicta esse velim: in omni enim idiomate passivum solo supposito contentum est. Et quamvis vernaculæ linguæ careant omnino passiva voce, dicimus tamen; *corre se, anda se, acabò se la guerra, mejor se vive en el campo, que en la ciudad.* „[Si corre, si va, si fini la guer„ra, meglio si vive nella campagna, que nella Citta.] ubi solo supposito etiam subintellecto perficitur oratio.

Cap. V.

De Verbo Substantivo, Sum, Fuo, Fio, *& de his formis,* Mea interest, tua refert.

Fundamentum sive radix omnium verborum est verbum Substantivum, quod Græce φύω, latine *Fuo*, vel *Fio* dicitur. Et φύω quidem a φύσις, id est, *natura*, dici certum est, [1] nisi mavis a φύω φύσις; Et verbum Ἐστὶ, Latinis *Est*, & Εἰμὶ *Sum*, apte & vere verbum est Substantivum, repugnante etiam Cæsare Scaligero cap. 112. qui contendit, per verbum hoc etiam accidens significari; ut, *Cæsar est albus:* in quo quantum fallatur ostendimus alibi, quum disputavimus contra Dialecticos, Accidens non prædicari de substantia: nam in voce, *Albus*, deest *homo:* alioqui sonaret, *Cæsar est albus Cæsar.* Vide Ellipsin IV. 3. in principio.

Tua interest, nostra non refert, dixi esse accusativos plurales. Hoc præclarum inventum debemus Cælio Calcagnino in epistolis, deinde Julio Cæsari Scaligero. At isti, quia meum inventum esse credunt, sibi ducunt palmarium, quum me impugnant; ego tamen, ut meum, defendam.

Præ-

1. *Nisi mavis &c.*] Sane malim. Quin pervulgata nimis est hæc derivationis analogia, quam ut in dubium vocari debeat. Sic enim φύσις deducitur a φύω, ut ἕλκυσις ab ἑλκύω, μύσις a μύω, γνῶσις a γνόω. Ceterum de *Fuo* & *Fio* vide jam supra III. 3. 6. ad verbum *Fio*.

Præpositio ante verbum,[2] nunc compositum verbum efficit, nunc fertur in casum ulteriorem; ut, *argutos interstrepere anser olores.* de quo late Lambinus lib. 2. Od. 7. Ad hunc modum se habet *Interest*: dicimus enim, *Murus interest inter me, & te:* Et, *mea interest hoc facere*, id est, Est inter mea negotia. Horatius: *Nil intra est oleam, nihil intus in nuce duri*, id est, nihil est intra oleam duri: idem, *Villa, quæ super est Claudi cauponas*, id est, quæ est super cauponas. Hic valde miror acumen Grammaticorum,[3] qui comminisci potuerunt *mea*, *tua*,

2. *Nunc compositum verbum efficit &c.*] Plerumque componitur cum Verbo, & quando ferri etiam videtur in casum ulteriorem, tunc intelligenda iterum per Ellipsin eadem præpositio, vel etiam alia ejusdem originis & significationis. Ut quum dicitur, *Egredior urbe*, & *Urbem*, in illo repetenda præpositio E vel *Ex*, in altero, *Extra*. Hinc passim Verbis Compositis junguntur Casus, quos non natura Verbi, sed Præpositionis, requirit. Tacitus Ann. I. 13. *Ambulantis genua advolvebatur.* Similiter VI. 49. Corn. Nepos Timoth. 2. *Gentes, quæ mare illud adjacent.* Lucilius, *Ut quæ res me impendet, agatur.* apud Festum in v. *Me*, sed qui male eam pro *mihi* positam putat. Nam ita quoque Terentius Phorm. I. 4. 2. *tanta te impendent mala.* Ælianus Var. Hist. XIV. 6. μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν. Ubi idem Verbum cum diversis Præpositionibus compositum diversos etiam recipit casus, prout eos illæ requirebant. Sæpe tamen etiam præpositio ante Verbum, sed & alibi, poni sola sine casu & compositione videtur, vel tanquam adverbium aliquod, vel ita, ut casus, qui requiritur, per Ellipsin sit omissus. Cic. pro Sulla cap. 8. *Me meum genus suo ante non ponere gaudeat.* Sall. Catil. 3. *Quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra, veluti ficta pro falsis accipit*, h. e. quæ supra se & suas vires putat. Cap. 23. *Ubi periculum advenit, superbia atque invidia post fuere.* Et alibi passim. Quin & Gell. I. 22. τὸ *Superesse*, quando significet reliquum esse, restare, monet *divise pronunciandum, ut non una pars orationis esse videatur, sed duæ.* Vide supra cap. 3. ad Verba *Adeo*, *Æstuo* in fine, *Egredior*, &c.

3. *Qui comminisci potuerunt &c.*] Hanc tamen sententiam etiam post & contra Sanctium ac Scaligerum tuetur Vossins de Construct. cap. 29. munitus auctoritate Prisciani, qui lib. XVII. *mea, tua*, &c. additum verbis *interest* &

tua, *sua*, esse ablativos singulares. Pudet recensere ratio-

& *refert*, exponit *in re mea*, *tua*, &c. Sequitur Vossium per omnia, & Sanctium, quem ceteroqui fideliter sequi solet, diserte jam relinquit Auctor Gallicus Novæ Methodi L. L. pag. 379. tum Bangius de Syntaxi Verborum pag. 1101. Utuntur autem duplici pariter argumento. Prius est ex ratione metri apud Terent. Phorm. V. 7. 47. *Etiam dotatis soleo.* CH. *Quid id nostra?* Ph. *Nihil?* Ubi posterior syllaba vocabuli *Nostra* necessario videtur producenda, & ideo statuendum, esse illam Ablativi casus. Sed profecto tanta invaluit licentia in metro Comico, ut vix inde quid certa ratione probare vel refutare queas. Deinde vero putem pene legendum scandendumque hoc modo: *Etiam-do-ta-tis sole-o qu id-* (per diæresin) *id no-stra Nil.* Nisi malimus statuere, excidisse voculam *an* ante *nihil:* quo pacto etiam plana omnia forent, & sana. Certe ex uno hoc & dubio prorsus loco non debuisset illud affirmari, quum plura alia apud Terentium occurrant, in quibus manifeste controversa hæc syllaba vel litera A corripitur. Sic in Eun. II. 3. 28. *Fac tradas, mea nil refert, dum potiar modo.* Ut & in Heautont. IV. 5. 45. *Eô nunc confugies, quid mea? num mihi datum est?* Et Phorm. IV. 5. 11. *Datum esse dotis.* DE. *quid tua, malum, id refert?* CH. *magni, Demipho.* Alterum petit Vossius & Auctor ille Methodi ex ratione Ellipseos, cujus supplementum se deprehendisse putant apud Plautum in Persa, *Mea istuc nihil refert, tua refert gratia.* Censent itaque, quoties dicitur *Refert*, *interest*, *mea*, *tua*, *Ciceronis*, semper intelligendum *de gratia.* Sed vel hoc indicio sit, quam non semper habenda sit fides etiam fide ceteroqui dignissimorum hominum citationibus, & quam male faciant, qui cum Auctoribus loca ipsa, ubi verba laudata occurrant, non designant. Verba illa Plauti invenies in Persa IV. 3. 68. sed plane aliter se habentia in omnibus, quas vidi, edd. etiam illis Angelii, & Cœl. S. Curionis: nempe, *Mea quidem istuc nihil refert, tua ego refero gratia.* Vides, Lector, neutiquam τὸ *gratia* referri ad phrasim *Mea refert*, *tua refert*; & proinde collabi plane sententiam Vossii, quæ unico hoc loco nititur. Sed & repugnat prorsus ei Analogia significationis & constructionis. Nec enim Latine dicitur ulla ratione, *Hoc interest*, *Hoc refert*, *mea gratia*: ut neque alterum, quod ex Prisciano arripiunt, *Hoc interest*, *Hoc refert*, *in re mea.* Nolim equidem negare prorsus, quod facit Sanctius, Latine dici *Hoc est in re mea.* Sed nihil ex eo elicies ad probandam illorum constructionem & usum. Deinde locus Plauti, incertum ubi, (nam nec Actum aut Scenam, nec Comœdiam nomi-

 nant

tiones, quibus id probent, aliquas tamen, honos sit au-

nant) *Utrumne veniat, nec ne, nihil in re est mea*, quo refutari ajunt Sanctium, ille vero valde mihi est suspectus, ut quem æque ac superiorem male exhibuerit Vossius. Videtur enim scripsisse Plautus, *nihil interest mea.* Utcunque sit, absonum certe & durum plane est dictu, *Hoc refert*, vel *Hoc refert se, in re mea.* At latinissime & quam planissime dicitur, *Hoc interest inter mea*, aut *illius*, *negotia*, & hinc contractius, usitata & in superioribus a me & Sanctio declarata Ellipsi, *Hoc interest mea*, aut *illius.* Cic. Famil. II. 19. extr. *Quod ego & mea, & Reip., & maxime tua, interesse arbitror.* Similiter *refert mea* concisius dicitur etiam ex Donati sententia ad Terent. Phorm. IV. 5. 11. quem Prisciano opponimus, pro *refert se ad mea negotia.* Cujus locutionis ratio, quoniam adhuc obscurior est, & parum intellecta, liquidius hic nobis erit ostendenda. *Referre omnia ad suam utilitatem*, ait Cic. de Sen. 13. & Famil. III. 10. *ad dignitatem.* XII. 22. h. e. in omnibus rebus spectare utilitatem suam, seu ita gerere omnia, ut pertineant ad utilitatem suam, ut congruant utilitati suæ, ut utilitatem suam cum iis conjungat. Sic de Offic. I. 30. *Victus cultusque corporis ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem*, h. e. valetudini inserviant &c. Hinc jam passim apud Plautum, *Quam ad rem istuc refert?* pro *refert se*, h. e. cui rei id inservit, quam ad rem istuc attinet. Omittitur hic jam Accusativus reciprocus, sed retinetur adhuc præpositio *Ad:* pro quo tamen etiam dixit, *Cui rei retulit, te id assimulare?* Truc. II. 4. 40. Sed & in plurali invenias hanc phrasin. Plautus Persa IV. 4. 44. *percontari volo, quæ ad rem referunt*, scil. se, h. e. pertinent. Ceterum quia frequentissimi tandem usus fuit hæc locutio, omitti denique cœpit non modo Accusativus ille reciprocus, sed & τὸ *ad negotia*, maxime si exprimeretur is ipse, ad quem se referret res, quæ memoratur. Veluti, *id Mea minime refert*, h. e. minime se refert ad negotia mea, minime ergo ad Me attinet. Et cum Genitivo Nominis Substantivi, quem male Verbo *Refert* negant Bangius de Synt. Verbor. p. 1096. & Vossius in Gramm. Minore, Sallust. Jug. 111. *Faciendum aliquid* Boccho, *quod Romanorum magis, quam Sua, retulisse videretur*, h. e. quod videretur magis attinuisse ad rem Romanorum, magis conjunctum fuisse cum negotiis Romanorum, quam cum Suis. Plin. Paneg. cap. 40. *Nihil iniquitatis referre existimans, exigas, an constituas*, h. e. prorsus non referre se, non attinere, ad negotia iniquitatis, utrum &c. Quinctil. IX. 4. ab ipso Vossio laudatus, *Plurimum refert compositionis, quæ quibus antepo-*

auribus, proferam. *Ablativus Re*, inquiunt, *poscit Mea, Tua, Sua: nam Interest mea, idem est, quod, est in re mea.* Sed falluntur cum suo Calepino: neque enim dicitur latine, *Hoc est in re mea*, sed *e re mea*, aut, *in rem meam.* Addunt præterea, *quia Re est fœmininus ablativus, ideo additur mea.* Næ isti Lynceos habent oculos, qui ablativum, *Re*, tam clare prospexerint. Jam deinde miseret me Laurentii, qui dicat, sonantius dici, *Interest mea*, quam, *interest meo*, quia *mea* collocatur

reponas, h. e. plurimum refert se, seu pertinet, ad compositionem recte faciendam. Immo cœpit tandem etiam simpliciter dici *Refert*, pro, opus est, expedit, interest. Cic. Fam. VIII. 10. *Te aliquid, quod referret scire, reticuisse*, h. e. quod scire, referret se ad ejus negotia, expediret ejus rationibus. Plaut. Epid. II. 1. *Quos pudet, cum nihil refert*, h. e. quos pudet in eo negotio, ad quod Pudere nihil se refert, nihil attinet, vel, quos pudet tum, quum Pudere nihil refert se, nihil facit, ad rem. Vatinius ad Cicer. *Sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidat.* h. e. ad quanti momenti negotium refert id se, vel ad quanti momenti mea negotia refert id se, quantum id juvat, & ad rem attinet. Vide seq. Notam de hac Genitivi, *Quanti, Magni, Pluris*, &c. constructione. Tac. An. VI. 2. *Bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur, tanquam referret*, h. e. tanquam ea translatio ab ærario in fiscum, referret se, seu attineret, ad rem præsentem, tanquam in eo quid situm esset discriminis. Suet. Oth. 4. *Nihil referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet*, h. e. nihil attinere ad rem istud discrimen, nihil interesse. Sic, ni fallor, in clariorem lucem dedimus hanc locutionem, ad quam adhæserunt Viri Eruditissimi, neque Recentiores modo, sed & ipsi Veteres. Unde Verrius Flaccus apud Festum, *Refert* opinatur per errorem dici, quum rectum sit *rei fert*: quo nihil ineptius puto, quodque ideo miror probatum etiam a Vossio. Et tamen hæc opinio forte in causa fuit, quare *Refert* primam habeat productam, nisi si distinguendæ significationis causa id ita evenerit potius. Sed & ipse Sanctius errat haud dubie, quando mox cum Scaligero *refert id mea*, exponit directe & active, *id repræsentat mea negotia*, & Donatum putat non attigisse scopum, quem ille attigit verissime, quum in isthac phrasi, *quid id tua refert*, deesse per Ellipsin censet *ad*, ut sit *ad tua*, scil. negotia. Ursinus vero, quæquæ hic disputavimus, omni ex parte recepit & approbavit. Vide eum To. 2. pag. 194. & 200.

catur in medio, & est vox suavior. Contra hos advoco Aristotelem, ex cujus doctrina scimus, voces compositas nullam habere rationem partium singularium, imo nec partes ipsas aliquid significare: nam in hoc nomine *Omnipotens*, *Omni* nihil significat, quatenus est pars dictionis, sicut nec *potens*. Cur igitur dices, *Re* in compositione esse aliquid, cui addas, *mea*, *tua*, *sua*, nam in voce *Agricola*, non poteris addere ad τὸ *agri*, *felicis*, vel *fertilis*.

Sed quid in Grammaticorum tenebris refutandis operam perdimus, ac non potius in his verbis Suppositum clarissime ostendimus? Cicero Attic. lib. 3. epist. 19. *In Epirum me statui conferre, non quo mea interesset loci natura:* idem 4. Finib. *Mihi non satis videmini considerare, quid intersit naturæ quæque progressio.* Terent. Adelph. I. 1. 51. 4 *Hoc pater, ac dominus interest.* Plaut. Mostell. 2.

4. *Hoc Pater ac Dominus interest*] Aliena ab hac constructione, & simul durior paulo, est hæc Terentii locutio, cujus idoneam rationem aut Ellipsin vix invenias. Credo tamen dici pro *ad hoc discrimen*, seu *ad hunc modum, interest inter se Pater ac Dominus*, h. e. discrepat. Nempe Verbum hoc sæpe etiam discrepantiam notat, & hinc ejus quoque significationis constructionem sibi vindicavit. Gellius V. 18. simpliciter & analogice loquitur, *quid ipse inter Res Gestas & Annales esse dixerit.* At Cicero Academ. Quæst. IV. 9. *Negant illa quidquam a falsis interesse*, h. e. discrepare; Et cap. 26. *nullum esse visum verum a sensu profectum, cui non appositum sit visum aliud, quod ab eo nihil intersit, quodque percipi non possit.* Et ad Attic. V. 19. *quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν.* Hic jam omittitur ipsa etiam Præpositio. Terent. Eun. II. 2. 1. *Stulto intelligens quid interest!* ubi pessime a quibusdam distinguitur. Gellius III. 14. *quid Dimidium Dimidiato intersit.* Manifeste in his omnibus τὸ *Interest* non tantum ponitur pro *discrepat*, *differt*, sed & horum Verborum constructionem adsumit sibi. Atque ideo Cicero de Finibus III. 7. in eundem sensum & constructionem conjungit illa, *Nihil esse, quod Intersit aut Differat aliud ab alio.* Sed & hinc petenda est ratio locutionis, qua Seneca utitur Nat. Quæst. I. præfat. *Quid illis & nobis interest, nisi exigui mensura corpusculi?* De assumpta Verborum ejusdem Significationis Constructione Vide Me supra cap. 3. ad Verbum *Interdico*.

2. 1. 60. *Pluma haud interest, patronus an cliens fuat.* Terent. Adelph. *Quid ista, Æschine, nostra?* subaudi *intersunt*, vel *referunt*. Syntaxis est, *Æschine, quid ista sunt inter nostra negotia?* Donatus ad illud Terentii in Phorm. *Quid tua, malum, id refert?* subdit, *Et quære, quomodo dicatur, quid mea, quid tua? an deest* AD, *ut sit, ad mea, ad tua?* Hæc Donatus, qui etiamsi omnino scopum non attigit, tamen contra Grammaticos, accusativos, non ablativos esse indicavit. De verbo REFERT, aut potius REFERO, minus est dubitandum; semper enim activum est, etiam in, *Mea refert, tua non refert*, ut, *hic puer patrem refert*, id est, repræsentat: *hoc rem tuam minime refert.* Sed accipe verum suppositum. Cicero Attic. *Quid refert una sententia omnium?* „[pro quo vulgo dicunt, *Quid importat*, id est, af-„fert; ut Lucret. 3. *Aut aliam quamvis cladem importare* „*pericli.* Et Cicero, *Detrimenta rebus publicis per homi-*„*nes eloquentes importata.*] Varro lib. 1. *Hæc varietas maxime refert.* Plinius lib. 7. cap. 6. *Incessus in gravida refert:* & lib. 11. cap. 51. *Multum tamen in his refert & locorum natura:* & lib. 16. cap. 33. *Neque terræ tantum natura circa has refert:* & cap. 39. *Infinitum refert lunaris ratio:* & lib. 17. cap. 24. *Refert & tempus anni:* & lib. 18. cap. 21. *Plurimum enim refert soli cujusque ratio:* & capit. 31. *Longitudo in his refert, non crassitudo.* Lucretius lib. 4. *Usque adeo magni refert studium, atque voluntas.* [5] „[Ubi subaudi *Quid*, vel *Aliquid*, sicut „idem

5. *Ubi subaudi, Quid*] Immo aliquid amplius. Nempe *refert se ad magni momenti negotium.* Sic apud Terentium Phorm. IV. 5. 11. *Quid tua, malum, id refert?* CH. *Magni, Demipho.* h. e. propter quid refert se id ad tua negotia? respondente altero, refert se id ad mea magni momenti negotia. Sic *magni interesse*, Cicero Famil. II. 19. *Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere*, h. e. esse inter nostra magni momenti negotia. Videntur hæc quidem sic satis expedita. Possis tamen Genitivis hisce etiam peculiarem in hac locutione dare Constructionem & El-

„ idem lib. 1. *Propterea magni quid refert semina quæque* „ *cum quibus, & quali positura contineantur.* Plaut. Pers. „ act. 4. sc. 4. *Quid id ad me, aut ad rem meam refert,* „ *Persæ quid rerum gerant?* Et mox; *Nunc ad illud ve-* „ *nies, quod refert tua.* Et sc. 5. *Prius percunctari volo,* „ *quæ ad rem referunt:* idem Mil. act. 2. sc. 1. *Quid me-* „ *minisse id refert ad hanc rem tamen?* Et Trucul. act. 2. „ sc. 4. *Cui rei retulit te assimulare?* Ex quo loco appa- „ ret, nugari Verrium, cum *Refert* explicat *Rei fert,* „ quasi *Re* sit Dativus, non Ablativus.] Præterea au- tem hinc intelliges apertissime, errare Grammaticos, quum dicunt *mea, tua, sua,* esse ablativos fœmininos, 6 quia ex illorum regula in oratione infiniti verbi dicen-

Ellipsin, ferme, uti fit, quando junguntur Verbis *æstimandi.* Nam sicuti, quum dico, *Ego id parvi facio*, aut *puto*, sensus est, *Ego id negotium facio*, aut *puto*, *negotium parvi momenti.* Florus IV. 12. *Utinam vincere Germaniam tanti non putasset*, h. e. non putasset negotium tanti momenti. Sic quando dicitur, *illud nostra refert magni*, id ita supplere queas; *Illud, quod ad, κατὰ, seu tanquam existens, aliquod magni momenti negotium, refert se ad nostra negotia.* Alterutro certe modo, sed mea sententia, priore potius, supplenda hæc & accipienda videntur. Et sic Plautus Bacchid. III. 4. 20. *Mea illud nihilo pluris referet.* Et Rudente IV. 3. 27. *Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.* Locum Lucretii, quo uno heic nititur Scioppius, iterum deprehendo, parum integra fide ita citari, quum versus isti occurrant lib. 2. v. 759. & ita legantur, *Propterea magni quod refert, semina*, &c. Neutiquam ergo istic apparet *magni quid*, sed absolute ponitur *magni refert.* Et ita iisdem fere verbis lib. I. ℣. 817. & 907. *Atque eadem, magni refert, Primordia sæpe Cum quibus & quali positura contineatur. Jamne vides igitur, paulo quod diximus ante, Permagni referre, eadem primordia sæpe Cum q.* &c.

6. *Quia ex illorum regula &c.*] Nullam omnino vim, nullam rationem in hoc argumento perspicere possum. Nam si *Mea, Tua, Sua*, essent Ablativi, quod tamen non sunt, manerent utique etiam in Infinitis locutionibus, nec ulla ratio foret aut causa mutandi istic casum. Perinde enim est, sive dicas, *Tua refert, ut hoc cognoscas*, sive *Scio, tua referre, ut hoc cognoscas.* Recte autem Plinius utroque in loco. Nam *diximus & terram referre plurimum*, pro, diximus & terram prodesse plurimum, seu, per-

cendum esset; *Dico*, vel *arbitror*, *meam referre*; *ajunt meam interesse*, non *mea*. Sed contra Plinius lib. 14. *Manifestum est, patriam solumque referre, non uvam*; & lib. 21. *Diximus & terram referre plurimum.* Dicimus itaque Latine, *Mea interest*, *nostra refert*, *regis interest*; *cujus*, vel *cuja interest*, vel *refert*, subaudi, *officia*, *opera*, *munera*, vel *negotia*. & *Interest* ab *Inter*, non, a *Re*, componi, diserte indicant illi Horatiani versiculi Satyr. 2. lib. 1.

Rem patris oblimare malum est ubicunque; quid inter
Est in matrona, ancilla peccesve togata.

Tum præterea, si verum esset, ablativum *Re*, in *interest*, & *refert*, (ego in *Interest*, *re*, non invenio) movere has tragœdias, illud *Re*, deberet produci. Sed Horatius dixit in arte:

Intererit multum Davusne loquatur, an herus.

Non igitur illic, *Re*, est, sed *Inter*. At dices, *Refert* impersonale, *Re*, producit, quia significat, *res fert*. quam hoc falsum sit, disputavimus in Arte, quum de *Re* egimus in quantitate. „[Juvenalis quidem [7] perspi-„cue corripit; *Sportula quid referat, quantum rationibus* „*addat.* Vulgo Itali dicunt, *Quanto importa la parte*, „id est, quantum refert, affert, apportat. Terent. „*Nescit hoc lucri quantum ei damni apportet.* Ubi & *Im-*„*portat* dici potuisse, jam modo ex Lucretio, & Tul-„lio apparuit.]

pertinere & referre se ad istius rei rationes. In Finito diceretur *Terra quoque refert plurimum*, vel, ut dixit, *Plurimum refert soli cujusque ratio.* Vide ipsum Sanctium pag. sup.

7. *Perspicue corripit*] Haud ita perspicuè. Nam *referat* habet hic vulgatam significationem referendi aliquid in suas rationes. Vide locum, qui est in Satyra prima. Accedit, quod alibi passim producatur impersonale hoc *refert.* Certe aliis locis probari debuisset contrarium.

CAP. VI.

De Verbo Infinito, seu impersonali. Infinitum est Nomen Verbi, non determinatur a Verbis: pro omni casu potest poni. Tempus est abire *Latine dicitur & usitate.*

ANXIE torquentur Grammatici, dum, quæ verba infinitivum determinent, expiscantur; sed frustra sudant, & nihil explicant. Quanto rectius Priscianus, qui ex antiquis sic disputat: *Vim Nominis rei ipsius habet verbum Infinitum; unde quidam Nomen verbi hoc esse dicebant: dico enim*, bonum est legere, *ut si dicam*, bona est lectio. *Hæc ille.* Minervæ placet, Infinitum semper esse verbum, sed ejus totum sensum & orationem sumi pro aliquo casuum. Aliquando vero Nomen verum est; ut, *Scire tuum; Nostrum vivere.* „[Sic *Fieri* & „*Facere*, nomina sunt, & *Factum* significant, [1] *Quoad* „*ejus fieri potest*, id est, possibile est; *quoad ejus facere* „*po-*

1. *Quoad ejus fieri potest*] Perperam has locutiones accepit Scioppius. Neutiquam enim Genitivus iste regitur a *fieri* vel *facere*, tanquam veris Nominibus, quod neque sensus locutionis patitur, (nam quid tandem foret, *Quoad ejus factum potero?*) sed a suppresso provocabulo *Aliquid*. Idem enim est, ac si diceretur, *Quoad aliquid ejus facere potero.* Gronovius pater in hisce locutionibus maluit legi *Quod* pro *quoad.* Vide Eum ad Liv. XXVI. 32. *Se mandaturos Consuli, quod sine jactura reip. fieri posset, fortunis ejus civitatis consuleret.* ubi ex MStis restituit τὸ *quod*, cum vulgo ederetur *quoad.* Similiter XXXIX. 45. *Id eos ut prohiberet, quod ejus sine bello posset, prætori mandatum est.* Ubi itidem sic primus edidit ex scriptis codicibus. Et notandum, hic jam omitti τὸ *facere* vel *fieri*, & manifeste in ista lectione τὸ *ejus* regi a *quod*, sicuti sæpissime regitur talis Genitivus a Pronominibus, Terent. Eun. I. 2. 122. *Quicquid hujus feci, causa virginis feci.* & V. 6. 10. *Quicquid hujus factum est, culpa non factum est meâ.* Heaut. III. 3. 10. *At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum.* Plautus Casin. III. 2. 26. *Si quid ejus esset.* Cæsar B. Gall. III. 4. *quarum rerum a nostris fieri nihil poterat.* Certum porro est, τὸ *Quod* sæpe isto sensu poni pro *Quantum*, Sueton.

„*potero*, pro, ejus rei factum.] Sed jam exemplis per omnes casus ductis rem explicemus.

In Recto dixit Horat. *Virtus est vitium fugere*, Ubi τὸ *Fugere* suppositum verbi est, ut sit, *Fugere vitium*, id est, *Fuga vitiorum*, *est virtus*: sic alibi, *Dulce est desipere in loco*, id est, desipere in loco est negotium dulce. I nunc, & dic, Verbum, *Est*, determinare infinitum. Attende diligenter verba Ciceronis 3. Officior. *Non enim falsum jurare pejerare est*, *sed quod ex animi tui sententia juraveris*, *sicut verbis concipitur more nostro*, *id non facere*, *perjurium est*. Vides hic, *Pejerare* & *perjurium* idem omnino esse: idem 3. Tuscul. *Si autem caderet in sapientem ægritudo*, *caderet etiam iracundia*: subdit deinde, *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset*, *posset etiam in misericordiam*, *posset in invidentiam*: & paulo inferius sic colligit; *Cadit igitur in eundem & misereri*, *& invidere*. Hinc tu quoque collige, *Invidentiam* & *Invidere*, *Misericordiam* & *Misereri*, non differre. Ovid. 2. Metamorph. [2] *Posse loqui eripitur*, id est, potestas loquendi.

Pro

ton. Nerone 31. *Quod ubique esset custodiæ*, h. e. quantum captivorum. Cæsar B. Gall. III. 16. *Tum*, *navium quod ubique fuerat*, *unum in locum collegerat*. Sic *Quod in te uno fuit*, Plautus Capt. III. 4. 2. & alibi. *Quod in te est*, Terent. Heaut IV. 8. 4. & Adelph. IV. 5. 58. *Quod poteris*, Eun. II. 1. 8. & Heaut. III. 1. 7. Sed tamen alterum quoque satis probum est & frequens. Certe in optimis reperias Edd. *Quoad ejus facere poteris* apud Cicer. Famil. III. 2. *Quoad ejus fieri possit* V. 8. & de Invent. II. 6. & ad Heren. I. 2. Intellige in omnibus his locis *aliquid*: sic nihil supererit hæsitationis. Sed & sæpe, uti hic, integris locutionibus præmittitur hæc vocula *quoad*. Sic Cicero Famil. X. 24. *quod ipse*, *quoad ego nosse potui*, *humanissimi fuit sensus*. Pro Archia cap. 1. *Quoad longissime mens mea potest respicere spatium præteriti temporis*. Pomp. Mela, I. 8. *Nam gregibus*, *quoad potest*, *parcitur*. Plautus Asinar. II. 2. 30. *Voce summa*, *quoad vires valent*.

2. *Posse loqui &c.*] Adde Cicer. Famil. VI. 11. *Nec enim acciderat mihi opus esse*, de Offic. III. 29. *Si nihil malum esset*, *nisi dolere*. Lucretius IV. 769. *Præterea Meminisse jacet languetque sopore*. Plaut. Persa III. 48. *Lubere per me tibi licere intelligo*, *Verum*

Pro Genitivo. Cicero, *In spem venio tuum adventum appropinquare.* Plaut. Mostell. *Nolo facere mentionem te has emisse.* Terent. Phorm. *Summa eludendi occasio est mihi nunc senes, & Phædriæ curam adimere argentariam.* Virgil. *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros:* idem 3. Æneid. *Certa mori:* ut ante dixerat, *Æneas certus eundi.* Catul. *Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas.* Horat. *Indocilis pauperiem pati.* Pomp. Mela lib. 2. cap. 1. *Famam habent, solere pro victimis advenas cædere.* Ovid. *Signa dedi venisse Deum.* Plinius lib. 7. cap. 55. *Puerilium ista deliramentorum, avidæque nunquam desinere mortalitatis, commenta sunt.* Cicero, [3] *Haberemque in animo navem conscendere.* Sic dicimus, *Tempus est venire, hora est abire,* pro *veniendi,* & *abeundi;* quod quia Græcorum more dici, & poëtis tantum concedi credit Valla lib. 1. cap. 25. Oratorum etiam exemplis confirmabo. Cicero Attico lib. 10. *Quamquam tempus est, nos de illa perpetua jam, non de hac exigua, vita cogitare:* idem 1. Tuscul. *Tempus est jam hinc abire me:* idem 3. Naturæ Deorum, *Magnam molestiam suscepit Chrysippus reddere rationem vocabulorum:* idem Verrin. 4. *Potestas erat sese gravissima levare infamia:* ibid. *Capit consilium de amicorum & propinquorum sententia, non adesse ad judicium:* „[& 14. ad Attic. 13. *Cum consilium cepi legari a Cæsare:*] idem pro Quintio, *Te consilium cepisse hominis propinqui fortunas funditus evertere:* idem pro Cæcinna, *Nullam esse rationem amittere hujusmodi occasionem:* idem in Topicis, *Sed jam tempus ad id, quod instituimus, accedere:* ad

rum Lubere haud lubeat, si liceat, mihi. Alia & longe majore numero per omnes casus exempla Vide apud plerosque Grammaticos, Vossium, Bangium, Ursinum &c.

3. *Haberemque in animo &c.*] Locus hic non exhibet nobis exemplum Infinitivi pro Genitivo positi, nisi intelligi necessario quis putet *consilium*, quod neutiquam est opus. Sed & alienum est, quod seq. pag. ex Cæsare lib. 5. de B. Gall. adfert Sanctius; nam constructio hic & illic est Accusativi. *respondit enim, accipere conditionem non esse consuetudinem populi Rom.*

ad Heren. 3. *Tempus est ad cæteras partes rhetoricæ orationis proficisci.* Sallust. *Non fuit mihi consilium, socordia atque desidia bonum otium conterere:* idem, *Quibus in otio vel magnifice, vel molliter, vivere copia erat.* Livius lib. 30. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum gnaviter geri:* idem lib. 44. *Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in urbem patefacere.* Cæsar lib. 5. Gallic. *Respondit, non esse consuetudinem populi Rom. ab hoste armato conditionem accipere:* idem, *Consilium capit, omnem a se equitatum noctu dimittere.* Curtius lib. 7. *Sed tempus, saluti suæ, tanta jam parta gloria, parcere:* idem lib. 4. *Cupido, haud injusta quidem, cæterum intempestiva, incesserat, non interiora modo Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere.* Sueton. Calig. *Ita bacchantem atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri.* Valer. Maxim. lib. 2. *Sed tempus est eorum quoque mentionem fieri.* Plinius lib. 13. in procemio, *Indocilisque nasci alibi.* Terentius Andr. *Post ubi jam tempus est promissa perfici.* Virgil. *Jam tempus agi res.*

4 Pro Dativo, seu Accusativo cum *Ad.* Horat. 1. Epist. *Fons etiam rivo dare nomen idoneus:* idem in Arte, *Tibia aspirare, & adesse choris, erat utilis.* Virgil. *Et cantare pares & respondere parati.* Pom. Mela lib. 2. de quodam fonte, *potarique pulcherrimus.* Ovid. 1. epist. *Nec mihi sunt vires inimicos pellere tecto:* idem 1. Metam. *Sedit extinguere:* ibid. *Fluctusque & flumina signo Jam revocare dato.* Sallust. Catil. *Et vos servire magis, quam imperare, parati estis.* „[pro, servituti magis, quam im„perio.]

Pro

4. *Pro Dativo seu Accusativo cum Ad.*] Adde his Ovid. Metam. III. 596. *quo non alius conscendere summas Ocyor antennas, prensoque rudente relabi*, Et V. 55. *Ille quidem jaculo quamvis distantia misso Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.* Et v. 146. *Æthionque sagax quondam ventura videre.* Et XV. 121. *animal natum tolerare labores.* Huc referri etiam illud Terentii possit, Eun. I. 1. 3. *An potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias* pro, ut non perpetiar.

Pro accusativo, ut illud Demosthenis, *Non tanti emo pœnitere.* Plaut. Pers. *Didici vera dicere.* Persius, *Nisi te scire hoc sciat alter.* Horatius, *Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum:* idem, *Da mihi fallere, da justum, sanctumque videri.* Terentius, *jussi ei dare bibere:* [5] idem, *Vultisne eamus visere?* Sic, *Cogis me flere, discedere, ridere:* item illa, *Pergis pergere? Tendit tendere, Abin abire?* pro accusativo cum præpositione. Terentius Heaut. *Desine Deos gratulando obtundere, tuam esse inventam*, id est, propter inventam gnatam. Plaut. Mostell. *Mæstus est, sese has ædeis vendidisse.* Lucanus, *O faciles dare summa Deos, eademque tueri Difficiles*, id est, ad dandum, & tuendum. Virgil. *Nam me discedere flevit*, id est, ob meum discessum: „[idem, *Armari edice*, id „est, jube armaturam ut armentur.]

Pro sexto casu. Cicero 1. Tuscul. *Hominum quanta sit mens*, [6] *difficile est existimare:* idem Oratore, *Esse igitur in*

5. *Idem &c.*] Disertiora sunt, in quibus Infinitum quasi accusativus regitur a Verbo, apud Sallust. Jug. 31. *Pars eorum occidisse Tribunos plebis, alii quæstiones injustas, plerique cædem in vos fecisse, pro munimento habent.* Plaut. Pœn. I. 2. 100. *Ego amo hanc. At Ego esse & bibere.* Nepos Milt. 4. *Si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare*, h. e. dimicationem, pugnam. Sic Virgil. Ecl. 2. 43. *Jamdudum a me illos abducere Thestylis orat*, h. e. eorum abductionem. Cic. Famil. VII. 14. *Si scribere oblitus es.* & XV. 15. *Ut ipsum vinci contemnerent.* Duriora sunt & Elliptica. Plaut. Aulul. II. 4. 29. *Aquam hercle plorat, quum lavat, profundere*, h. e. propterea quod profundat. Ovidius Metam. XIV. 466. *neve hæc commenta putetis, Perpetiar memorare tamen*, scil. me ipsum, h. e. obdurabo animum ad hoc, ut ego ipse id vobis memorem. At hæsito, quo referendum sit, aut cujus casus vicem sustineat infinitivus apud Terent. Andr. II. 2. 31. *Etiam puerum inde abiens conveni Chremis Olera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.* An *conveni* istic peculiarem habet significationem, talemque, quæ aliquid a Verbo *Invenire* traxerit, atque adeo notet, *conveniens comperi?*

6. *Difficile est existimare*] Illud vero, ut & quod sequitur, alienissimum est ab hoc loco. Nam infinitum hic ponitur pro Nominativo. Et ita mox in illo, *Indignor servire malis*, infinitum sustinet

in oratione numerum quendam, non est difficile existimare. Sic, *dignus amari*, *Contentus scripsisse*, *Indignor servire malis.* Ovid. *O puer dignissime credi, esse Deus.* Plaut. Epid. *Ego sum defessus reperire, vos defessi quærere.* Sallust. Jugurth. *Audito regem in Siciliam tendere*, id est, audito regis itinere.

Ex his jam liquet, Latine & usitate dici, *Tempus est abire*, quod multi putarunt, tum græcam esse phrasin, tum poëtis tantum concessam. Liquet item, Infinitum non sumi pro imperfecto; ut, *Dicere*, pro *dicebat:* nam intelligitur verbum aliquod. Vide *Cœpit* in Ellipsi Verborum. Verba Quinctiliani sunt lib. 9. cap. 3. *At, quæ per detractionem fiunt Figuræ, brevitatis novitatisque maxime gratia petuntur, quarum una est ea, quam libro proximo in figuras distuli, Synecdoche, quum subtractum verbum aliquod satis ex cæteris intelligitur; ut Cœlius in Antonium:* Stupere gaudio Græcus: *simul enim auditur*, cœpit. Hæc Fabius acute, nisi vocasset *Synecdochen*, quæ est Ellipsis. Melius Donatus in Hecyr. *Injurias viri omnes ferre. Figura*, inquit, *Ellipsis est.*

stinet vicem Accusativi. At certiora sunt, in quibus Infinitum cum Ablativo jungitur. Sic Livius XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio opprimi posse.* Tacitus An. IV. 36. *Comperto ficta in eum crimina.* Gellius VII. 3. *Cœpto jam fieri.*

Cap. VII.

Cupio esse divitem, *Latine dicitur;* cupio esse dives, *Græce.*

Valla libro 3. cap. 23. Spero tibi esse bonus amicus; Credo tibi fuisse fidelis, *proprie dicitur; Per accusativum vero non, nisi alterum accusativum addas, qui antecedat infinitum, hoc modo;* Spero me tibi esse bonum amicum; credo me tibi fuisse fidelem. *Hoc dictum*, inquit Budæus in comment. ling. Græcæ, *improbare videtur illud Ciceronis* pro Quinctil. *Ne, ut par quidem sit, po-*

postulat, inferiorem esse patitur: & ad Attic. lib. 10. *In Italia autem nos sedentes quid erimus: nam medios esse jam non licebit.* Cæsar, *Tenuem sectemini prædam, quibus licet esse fortunatissimos.* [1] Curtius, *Ad vestras manus confugio, invitis vobis salvum esse nolo. Hæc Budæus.* Sed quia ex his, quæ ille adducit, multa pervertunt, aut invertunt Grammatici, planius hæc disquiramus. Infinitum *Esse*, *Dici*, *Haberi*, *Fieri*, & similia, quocunque casu præcedente, postulant semper accusativum, si modo respiciat præcedentem; qui autem præcessit casus, accusativus erit expressus, vel subauditus; ut, *Cupio dici doctum*, *Præceptoris interest esse doctum; Licet vobis esse beatos; Utor amico cupienti fieri probum.* Barbare enim docet Ascensius in Vallam, *Miserere volentis tibi esse amici;* &, *Damnor a nolente esse bono.* Quum vero dicimus, *Dicor esse felix*, *cupio dici doctus*, *non vacat tibi esse quieto*, Græco more dicitur, atque ita, ut Latinis canonibus defendi non possit, ut in *Hellenismo* disputabitur. Nunc autem quia & Laurentius, & Recentiores, hanc loquendi formam, *Cupio esse doctum*, Latine dici non posse arbitrantur, ex antiquissimis auctoribus comprobemus; & præter illa, quæ Budæus vere & apte in medium produxit, hæc attentis auribus considerate. Plaut. Cistell. sc. 1. *Quia ego nolo meretricem dicier:* „[& Merc. act. 1. sc. 2. *Vin' tu te mihi esse obse-* „*quentem:*] [2] Cicero de opt. gener. orat. *Quare si quis, qui*

1. *Curtius, ad vestras &c.*] De hoc loco, qui occurrit VI. 9. 34. & in quo legitur nunc in optimis edd. *Salvus*, Vide omnino Ursinum To. 2. pag. 377. 378. Sed & apud Cæsarem B. Gall. VI. 36. reperio in ultimis edd. *fortunatissimis.*

2. *Cicero de Orat.*] Hic locus, & pleraque quæ sequuntur, nullam habent argumenti vim contra Vallam, quum tantum ostendant sæpe per Ellipsin omitti Accusativum Pronominis, quod Valla nunquam negaverit. Censuit enim ille, quum dicatur usitatissime *Cupio esse doctus*, non satis Latine ergo dici posse, *Cupio esse doctum.* Monuit hoc etiam Ursinus To. 2. p. 378. & quædam tantum probare id, quod probare contra Vallam debebant, ait. At inter hæc ipsa ab Ursino admissa reperiuntur etiam, quæ aliena sint ab

qui Thucydidio genere causas in forum dicturum esse profiteatur, is, cæt. Virgil. 8. Æneid. *Hoc signum cecinit missuram diva creatrix, Si bellum ingrueret, Vulcaniaque arma per auras Laturam auxilio.* Curt. 8. *Octoginta talenta constituit daturum Alexander.* Terent. Andr. *Dicam aliquid jam inventurum:* ibid. *Ut dicam*, [additur in Terentio *Me*, & ita nihil huc pertinet hic locus, qui est IV. 1. 37.] *esse ducturum, patri:* ibid. *Nam pollicitus sum suscepturum:* idem Eunuch. *Is hodie venturum ad me constituit domum.* Horat. lib. 1. epist. 7. *Vir bonus, & prudens dignis ait esse paratum:* ibid. epist. 16. *Pulchra Laverna da mihi fallere; Da justum, sanctumque videri:* idem 1. Serm. *An, ut ignotum, dare nobis verba putas:* idem, *Quo tibi, Tulle, sumere depositum clavum, fierique Tribunum?* Varro ling. latin. *Quum hic liber id, quod pollicitus est demonstraturum, absolverit, finem faciam.* Lucan. 2. *Concessa pudet ire via, civemque videri.* Martial. 1. *Erras meorum fur avare librorum, Fieri poëtam posse qui putas tanti, Scriptura quanti constet.* Ovid. epist. *Est mihi supplicii causa fuisse piam.* Metamorph. 9. *Et me dignus eras, verum nocet esse sororem.* Martial. *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse.* Quinctil. lib. 7. *An huic esse procuratorem liceat:* & 3. *Procuratorem tibi esse non licet.* „[Cicero, *Civi Romano licet esse Gaditanum.* 3 Plaut. „apud Festum, *Licet vos abire curriculo:* idem Casin. act. „3.

ab instituto contra Vallam argumento. Certe illud Lucani plane alienum est, *Concessa pudet ire via, civemque videri.* Nam quomodo tandem credimus Vallam, si aliter vellet, id elaturum fuisse. Nec enim voluisset dici, *Concessa pudet ire via, civisque videri*, sed retulisset sine dubio *pudet* inter Verba, quæ, ut ait, *Nominativum recusent.* Vide me not. seq. in fine. Deinde quid differt illud hanc in rem ab illo Martialis, *qui tanti putas fieri*, scil. te, *poëtam posse*; Hoc autem *prorsus alienum* ille censet. Ego vero non video, quare hoc magis, quam illud, ipsi ita videatur.

3. *Plautus apud Festum*] Quæ Scioppius heic, & in superioribus ex Plauti Mercat. annotat, aliena sunt a Sanctii instituto. Nec enim ille heic ponit exempla, in quibus Accusativus exprimitur ante Infinitum; sed in qui-

„3. sc. 5. *Redire me intro licet;* & act. 1. sc. 1. *Non* „*mihi licet meam rem solum loqui.* Livius 42. [4] *Nemi-* „*nem eorum per Italiam ire liciturum*, subaudi *esse*, id est, „fore ut neminem ire liceat. Terent. *Nam expedit, bonas esse, vobis.* Ovid. 13. Metamorph. *Non hac sententia tantum est fida, sed & felix, quum sit satis, esse fidelem:* idem in Nuce; *Nocet esse feracem;* ibid. *Nudam tamen expedit esse.*

Nec profuerit Grammaticis, ex dogmate repetere, si præcesserit dativus, dativum sequi, aut accusativum: longe enim falluntur; nam dativus ille non præcedit. In illo quippe, *Non licet tibi esse bono*, syntaxis est, *esse bono non licet tibi*, & est Græca loquutio, de qua in *Hellenismo.* Imo ergo sic statuo, ubi fuerint diversæ sententiæ orationes, nos non posse loqui sine accusativo; Ut, *præclarum est esse poëtam; beatissimum est felicem mori; Melius est mori pauperem, quam divitem.* Cujus generis sunt illa, quæ citavimus; *quantum est, esse Jovis fratrem*, &, *nocet esse sororem.* Cicero Marcello 4. epist. *Denique si fuit magni animi non esse supplicem victori.* Sed &

quibus supprimitur ante, exprimitur vero post Infinitum. Magis proinde appositum est huic Sanctii consilio, quod ait Terentius Phorm. V. 2. 1. *Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse*, h. e. ut expediat quibusdam, se esse malos. Sic Liv. 1. 37. *Nec gesturos melius sperare poterant.* I. 58. *Cum mortua jugulatum servum nudum positurum ait.* Gell. IV. 15. *Proposuit dicturum causas, quamobrem videatur esse arduum, res gestas scribere.* Intellige in his *se esse.* Sed & ipse Sanctius sæpe in his a Vallæ sententia refutanda longe recedit. Nunquam enim ille negasset, latine dici, *nocet esse sororem*, & multa his similia. Nam diserte eodem loco tradit: *quædam Verba, immo pleraque, cum Nominativo jungi recusant.*

4. *Neminem eorum &c.*] Verba hæc Livii XLII. 36. variis conjecturis fuerunt tentata, quia non animadversum, negationem compositam in construendo & explicando a nobis sæpe dividendam. Sensus enim eorum est, *non liciturum, quenquam eorum ire per Italiam*, ubi posterius comma accipiendum pro Accusativo, qui Infinitum, *liciturum esse*, præcedit. Vide & supra II. 10. 1.

& in hac parte Græcos jure suo non fraudaverim, & eorum phrasim imitantes. Lucanus; *Tutumque putavit, Jam bonus esse socer:* quod damnat Valla, sed fallitur, ut mox dicetur. „[Vellejus 2. *Parum habebat summa ac-„cepisse, & ex equestri ordine Consul creatus esse*, pro, se „consulem creatum esse. Propertius, *Jurabo bis sex „integer esse dies*, pro, me esse integrum: idem, *Visu-„ram & quamvis nunquam speraret Ulyssem*, pro, se visu-„ram. Agellius libro 4. cap. 11. *Is cibus tranquillitatem „mentis quærentibus constat esse contrarius.* Ubi Henr. Ste-„phanus, non animadverso Hellenismo, [5] imperite So-„lœcismum agitat.]

5. *Imperite solœcismum agitat.*] Hodie tamen etiam in accuratissimis edd. aliter plane is locus legitur. Nempe, *quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitatem mentis quærentibus contrariam.* In loco Propertii II. 7. 45. legitur *Visura*, & id voluit quoque Scioppius. In Patavina tamen hujus Minervæ Ed. reperias, etiam deterius, *Visurum.*

CAP. VIII.

Gerunda a Participio in Dus *& in* Tus. *Gerunda Prisca in* Dum. *Gerunda in* Di *&* Do *regunt Accusativum. Vox in* Dus *semper participium passivum est. Voces in* Di, *&* Do, *etiam Passivæ, nisi accusativum expressum habeant.* Tempus est legendi librorum *usitate dicitur.*

GERUNDA dicuntur a *gerendo*, vel *gerundo*, [1] quod a participio gerantur & gubernentur. Apud Livium sæpe

1. *Quod a Passivo Participio gerantur*] Ineptissima hæc est ratio. Longe rectius Cledonius, cujus verba hisce Sanctianis seq. pag. subjecit Scioppius, ideo sic dici ait, *quod nos aliquid gerere significent.* Revera enim ipsam Verbi actionem, ejusque actionis moram, seu tractum rei gerendæ, notant. Male etiam puto, *Gerunda* appellari hæc vocabula, licet a re gerunda vere dicantur, & licet Sanctium heic adeo sequatur Vossius Anal. III. 9. & Construct. cap.

ſæpe legimus, *Pro re bene gerunda.* & Servius in Virg. ſæpe dicit, *Gerundi modus;* quamvis aliquando per errorem ſcriptum ſit, *Gerundii modus.* „[Cledonius ait, „*Gerundii verbum ideo dici, quod nos aliquid gerere ſignificet; utpote, Legendi cauſa veni; Legendo mihi contigit* „*valetudo; Legendum mihi erit.*]

[2] Olim a Participio in *Dus* quatuor gerebantur voces,

cap. 53. ut non tantum rectius ita vocari, ſed & contra analogiam *Gerundia* vulgo appellari affirmet. Ego vero potuiſſe nos facile utraque iſta appellatione carere cenſeo, ſed ſiquidem adhibenda erit alterutra, illam ab analogia appellationum in arte Grammatica uſitatarum alieniſſimam, hanc iſti analogiæ convenientiſſimam, pronuncio. Etenim Veteres Grammatici, nonnulli hæc vocabula habuerunt pro peculiari Verborum modo, alii pro Nominibus Verbalibus a Participio diverſis. Utrumque, ut ego quidem arbitror, male, quum ſint varii & veri Caſus Participii in *Dus.* Sed tamen hæc recepta Grammaticis horum Vocabulorum a Participiis diſtinctio, propter uſitatam in iis Caſibus Ellipticam constructionem, fecit, ut peculiari quoque appellatione fuerint inſignita. Et ideo a prioribus Modus ille dictus eſt *Modus Gerundi*, vel *Gerundivus*, plane ut *Modus Indicandi*, vel *Indicativus*, *Optandi*, vel *Optativus* &c. a poſterioribus vero Nomina *Gerundia*, plane uti Nomen *Participium.* Sed & ejuſdem formæ ſunt, *Adverbium*, *Præverbium*, *Proverbium.* Nulli autem unquam dixerunt vel Modus *Indicandus*, *Optandus* &c. aut Verba *Indicanda*, *Optanda* &c. vel Nomen *Particeps.* Ita liquet ſic ſatis, ni fallor, rectius cum Priſciano & Aliis dici *Gerundia*, quam cum Sanctio, & Voſſio, & Urſino To. 1. p. 613. *Gerunda.*

2. *Olim a Participio in Dus*] De *Gerundiis*, ut appellantur, & eorum Conſtructionis ratione, abunde egimus ad lib. I. c. 15. pag. 122. &c. Quæ ſi reſpicias, Lector, & diligenter conſideres, facile te expedies, puto, ex iis difficultatibus, quibus impliciti ſunt Sanctius, & alii. Nam, quæſo Te, quæ ratio iſta eſt, ſtatuere, *a Participio in Dus*, quod utique Paſſivum eſt, & eſſe agnoſcitur a Sanctio, *geri vocabula, quæ Accuſativum regant:* eademque vocabula, *ſi expreſſum habeant illum Accuſativum, Gerunda* appellare, & iis Activi Verbi non modo conſtructionem, ſed & ſignificationem tribuere: ſi non habeant additum, tum vero pro Participiis paſſivis accipere. Si tantum diſcriminis in ipſam naturam & ſignificationem vocabulorum inducere valet Accuſativus, prout iis additur, vel non ad-

ces, quæ accuſativum regerent, & a participio in *Tus* una additur, quid cauſæ eſt, quare non omnia, quæ Paſſiva ceteroqui ſunt, pro vere Activis item habeamus, ſi iis Accuſativus, ut ſæpe fit, reperiatur adjunctus? Si ex. gr. *Exigendus*, *da*, *dum*, eſt Participium vere Paſſivum, ut eſt, & tamen Genitivus ejus vel Dativus erit Activus, ſi dicam, *Exigendi*, vel *Exigendo ſponſiones:* quidni, licet *Exigor*, & *Exactus*, ſint vere item Paſſiva, tamen hoc quidem Activum habeatur in his Plauti Trin. II. 4. *Quas ſponſiones tu pronuper exactus es.* Verum ſicuti hoc non admitteret Sanctius, ſic nec alterum illud debuerat ſtatuiſſe, ſed potius indagaſſe conſtructionis rationem, quæ revera eadem eſt in utroque quod ad Accuſativum attinet, quippe junctum utrique per Ellipſin præpoſitionis κατὰ. Urſinus tamen To. 2. p. 386. opponit nobis, *Paſſiva* quidem hanc conſtructionem Ellipticam *recipere haud invita*, immo *exigere*, at *Gerundia ei reluctari:* atque adeo *nihil duri*, *nihil*, *quod ab auribus & conſuetudine ſermonis Latini abhorreat*, *invenire* in eo ſe affirmat, quando *exactus es* ſuppletur per *ſecundum quas ſponſiones exactus es.* At quis etiam ita, ut ejus verbis utar, locutus eſt? Sumamus quæſo etiam illud Horatii, quod jam ante expoſuimus, *ut qui Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa movetur.* Certum eſt hoſce Accuſativos per Ellipſin expediendos. At quam abſonum eſt dictu, *movetur ſecundum, quod ad, Cyclopa?* Sed & ſenſus ad ſpeciem eſt Activus, æque ac Gerundiorum, ſcil. *movendo ſe exprimit* vel *agit Cyclopa.* Porro, quid tanti etiam diſcriminis, quod ad duritiem, eſt inter *Tu exactus es ſponſiones*, *Tu exigendus es ſponſiones*, *illud Oppidum exigendum eſt ſponſiones?* Ovidius Faſt. IV. 418. quum ait, *pauca docendus eris*, quid diſcriminis in ratione conſtructionis inter Illud, & Hoc, *prodeo ad docendum pauca?* Si *docendus* accuſativum non regit, ſed per Ellipſin ſibi adſciſcit, quæ ratio aliter ſentiendi de *Docendum?* Si meum ergo Ellipſeos ſupplementum admittitur in *Docendus*, quidni & in *Docendum?* Quod vero in Gerundiis quibuſdam *negotium* additur, non alia eſt cauſa, quam quia ſunt Participia Neutrius Generis, quæ requirunt Subſtantivum, cujus vicem, quando incertum illud eſt & non expreſſum, plerumque τὸ *negotium* ſupplet. Res manifeſta ex eo, quod mox adferemus, *debellato, quod ad Carthaginienſes attinet?* An durius eo erit, ſi dicam, *debellando, quod ad Carth. att.?* An non manifeſte in utroque intelligitur *Negotio?* Ita vero annon integrum habemus meum Gerundiorum ſupplementum, conſuetudini vel analogiæ ſermonis Latini ſatis congruens? Sed, ajunt, eodem modo, atque adeo conſtructione, dici *ſpecto ludos*, & *Veni ad ſpectandum ludos*, & *Eo ſpectatum ludos.* At vero factum eſt idem

una tantum ; ut, *lectum libros.* Vox in *Dum*, sive in recto, idem, seu species illa juncti proxime Accusativi, verum ratio & constructio est diversissima. Ceteroqui possem itidem tradere, eodem modo dici, *Doceo pauca*, & *Tu docendus es pauca. Exigo sponsionem*, & *Tu exactus es sponsionem:* quod tamen falsissimum esse, ipsi ultro agnoscunt. Longe speciosius foret, si dixissent Gerundia & Supina, prout formata sunt a Verbis, quæ vel Accusativum requirunt vel Dativum, ita sibi eosdem casus eodem plane modo adsciscere. Nempe dicimus, ut notum est, *Juvare aliquem*, *Servire alicui.* Hinc ergo Gerundia & Supina eodem construuntur modo: *Paratus sum ad juvandum Te*, *Patriam*, &c. Et *ad serviendum Tibi.* Unde Virgil. Æn. II. *Grajis servitum matribus ibo.* Neutiquam vero dicitur, *Ibo servitum matres*, pro, quod ad matres. Sed ratio diversitatis est, quod Hæc Dativum solum requirentia sunt Verba Neutra, sub quibus non ita commode intelligi potest *Negotium*, at Priora sunt Activa, quæ τὸ *Negotium* requirunt, quod tunc porro per Ellipsin Præpositionis in Objectum Accusativo exprimendum plerumque definitur. Accedit, quod Dativus per Grammaticam omnibus vocabulis potest jungi, modo patiatur id sensus. Is autem idem est plane, sive dicas *servire alicui*, sive *ire ad serviendum*, vel *servitum*, *alicui.* Denique, ut sæpe diximus, Veteres multi non satis perspexerunt semper aut indagarunt rationes locutionum Grammaticas, & ideo ex locutionibus rectis sæpe perversas formarunt. Res manifestissima ex iis, quæ seq. Cap. disputamus, ubi, quia in Activo recte dicitur, *Eunt damnatum reum*, *Eunt factum mihi contumeliam*, ostendimus præter omnem analogiam dixisse quosdam in Passivo, *Reus itur damnatum*, *Contumelia mihi factum itur.* Videntur sane illi minime intellexisse istius locutionis rationem, & tantum quia solet Accusativus Activis Verbis additus mutari in Nominativum Passivis præmittendum, convertisse ergo etiam istic Accusativum Activæ locutionis (licet neutiquam ille regeretur ab *Ire*, sed per Ellipsin esset adjunctus Supino) in Nominativum Passivæ locutionis, præmissum verbo *Itur*, cujus tamen Suppositum esse nequit. Simili abusu, vel errore, quia recte, sed per Ellipsin certissimam, dicitur *dormire totam noctem*, mox hunc Accusativum, quasi directe & proxime regeretur a Verbo *Dormire*, converterunt nonnulli in Nominativum, veluti *Tota mihi dormitur hiems.* Vide complura prorsus similia in iis, quæ supra ad Caput Tertium passim notavimus. Sic ergo & in hisce Gerundiis & Supinis quidam retinuerunt forsan simpliciter Constructionem Accusativi in Activo usitatam, non multum attendentes ad

recto, sive in accusativo; ut, *legendum est libros*, vel *le-*

ad Analogiam eorum, quæ Accusativum non admittit, nisi per Ellipsin. Liquet illud ex quibusdam locutionibus certissimæ Ellipseos, per quam Accusativus jungitur Verbis Neutris, vel certe Verbis, quæ non illum Accusativum, sed alium regunt, & tamen jungitur etiam Gerundiis & Supinis. Tale illud, *quam viam nobis quoque ingrediendum sit*, quum *Ingredi viam* passim quidem, sed pro *ingredi in viam*, dicatur. Sic illud a Vossio allatum, *Accesserat potatum totam noctem*, ubi Accusativus iste additur Supino, quia & Verbo addi solet, sed per eandem utrobique Ellipsin. Ita ergo nihil mirum est, Auctores plerumque Gerundiis & Supinis dedisse eosdem Casus, quos Verbis addi solitos sciebant, ut proinde, quum dicerent, *studium juvandi vos* specie constructionis in ipso Verbo usitatæ, non ergo dicere vellent, *juvandi vobis*, sicut *serviendi vobis*. Aliter vero Gerundia hæc expedire conatus est Scioppius Parad. Lit. Ep. 2. ubi recte ea ex arte Grammatica explodenda, & pro veris Participiis habenda censuit. Sed quam reddidit constructionis rationem, durior vere est & alienior. Vult enim, cum dicitur, *Ardet desiderio discendi literas*, vel *literarum*, id accipi, quasi diceretur plenius, *discendi discere literas*, vel *discendi discere literarum*, ut tum Accusativus ille, tum Genitivus, proxime regatur a suppresso *discere*, quod ita Naturam modo Verbi retineat, modo Nominis induat. At vero durum est & absonum, nulliusque sensus, *legendum est legere*, *desiderium discendi discere*. Vel, si quis in his inest sensus, is erit, vocabulum *Legere* est legendum, desiderium discendi, quid sit *Discere*, aut quo modo *τὸ discere* fieri debeat vel possit. Præterea vix putem in lingua Latina ferendam locutionem, *discere literarum*, pro *discere literas*. Enimvero largior lubens, Infinitum subire sæpe vicem Nominis, & variorum Casuum, in Constructionibus, sed non aliter ac integra Oratio, quæ item, tanquam unum aliquod Nomen, per plerorumque casuum constructionem alteri orationi seu vocabulo sæpe jungitur. Quocirca etiamsi Infinitum Orationi aliquando ita se accommodet, ut speciem Nominis præ se ferat, retinet tamen naturalem sibi rectionem Accusativi. Et proinde, licet non negem posse aliquando jungi Genitivum Infinitis, sed Genitivum Agentis seu possidentis, ut dicatur, sicuti *Scire tuum*, sic *Scire Ciceronis*, pro scientia Ciceronis; tamen vel sic non putem Accusativum illum patientem, qui regitur a verbo, tum Finito, tum Infinito, mutari unquam a bonis Auctoribus in Genitivum, ut dicatur *Scire artis*, pro *Scire artem*, *discere literarum*, pro *discere literas*, & similia. Jam quan-

legendum esse libros, regebat accusativum. Varro 6. ling.

quanto his commodius & expeditius, quum Gerundia, quæ exeunt in *Dum*, *Di*, *Do*, sint vera Participia, Participia autem habeant naturam Nominum Adjectivorum, Adjectiva porro sine Substantivo vel expresso vel intellecto poni nequeant, & denique quum Adjectiva neutra, quando sine Substantivo occurrunt, & proinde ipsa speciem quodammodo Substantivorum præferunt, semper tamen subaudiri secum velint τὸ *Negotium*; ejusdem proinde vocabuli hic quoque statuere Ellipsin? Ut adeo, sicuti, quum occurrit *factum*, *facti*, intelligimus *Negotium*, sic idem intelligamus, si quando legimus *faciendum*, *faciendi*. Et ita optima ratione dicetur, *Legendum est mihi aliquid negotium ejus generis*, *quod legi potest*, *desiderium negotii literarum discendi*. Nihil etiam frequentius, quam τὸ *negotium* omitti ante Genitivum, qui ab eo regitur. Vide lib. II. cap. 3. & quæ istic notavi pag. 173. extremâ, sed & confer phrases, *Pudet me Fratris*, *Pœnitet me facti*, &c. in quibus Genitivos a vocabulo *Negotium* regi, nullum debet esse dubium. Superest tamen aliquid duri etiam hic in illis Gerundiis, quæ a Verbis Neutris descendunt, ut, *desiderium standi*, *eundi*, *convalescendi*, quippe in quibus vix videatur intelligi posse *negotium*; sed si ita, multo certe minus Infinitum horum verborum. Quid enim esset *desiderium standi stare*, *convalescendi convalescere*? Ceterum hic observandum diligenter, Participia Passiva horum verborum vix occurrere, nisi in genere Neutro, & id indicio esse, sumi hæc eodem modo, quo Impersonalia eorundem Passiva, & in eorum ordinem revera esse referenda. Jam vero superius pag. 275.276. ostendimus, illa etiam a verbis Neutris esse formata, ad exemplum aliorum, quæ ab Activis deducuntur, non habita justa ratione perpetuæ ceteroqui Verborum constructionis, quæ Nominativum ante Passiva, imo omnia Verba, exprimi vel intelligi postulat, quum tamen nec Nominativus istis præmitti, nec Passiva a Neutris formari satis recte queant, certe id vix ferat significatio verborum. Scilicet Impersonalibus (Vide supra ad Lib. I. cap. 12. extr. & hoc Libro ad cap. I. pag. 265.) significatur ipsa Verbi actio, non addito, quo tendat illa, & in quod objectum se exserat. Nam *Amatur*, *Legitur* &c. ita dicuntur, ut tantum designetur actio ipsa, non item certa res aliqua, quæ Nominativo exprimi debeat. Atque adeo ita etiam acceperunt hæc verba Veteres, tum Grammatici, tum Alii, tanquam si, cum nihil iis intendatur, nisi solius actionis significatio, nullus etiam Nominativus cum iis intelligatur. Possit tamen pro Nominativo haberi in Impersonali-

ling. Latinæ, *Quocirca radices ejus in Etruria, non in La-*

nalibus Verborum Activorum incertum illud, quod non exprimitur, atque ita, cum dico, *Amatur*, idem foret, ac si dicerem, *Amatur aliquid negotium*. Porro autem, quia sic usu ipso non designabatur illis nisi ipsa actio, hinc in eundem usum Veteres etiam a Neutris formaverunt & adhibuerunt talia passiva, quæ ceteroqui proprie & secundum naturalem verborum significationem & constructionem inde formari non poterant, nec debebant. Si quis ergo rogaret, *Quid agitur?* h. e. quid negotium agitur? respondebat alter, *Amatur*, *Statur*, *Vivitur*, h. e. amatur aliquid negotium, seu negotium, quod agitur, est amare, stare, vivere: Ut adeo si quid in his posterioribus, *Statur*, *Vivitur*, & similibus, intelligi possit, id foret quidem *negotium*. Sed adhibuisse ea videntur potius ex abusu quodam Veteres, ut ipsi nihil prorsus in iis intelligerent, vel certe ea adhibendo, non attenderent ad aliquid, quod intelligi debeat, & tantummodo actionem ipsam designarent, idque eodem modo & forma, qua interrogati erant, & qua in verbis Activis commode satis responderi poterat. Vide, quæ notavimus supra ad Cap. 2. pag. 275. 276. & ad Cap. 4. init. Verum in Participiis passivis, & item quodammobo Impersonalibus, si a Verbis vere Activis descendant, aliquanto commodius intelligitur *Negotium*, veluti quum dico, *Actum est.* Nam in eo revera *Negotium* intelligi, patet ex Terent. Phorm. V. 8. 20. *Hoc actum est*, h. e. hoc Chremetis negotium est actum plane & desperatum. Clarissimum enim ex τῷ *Hoc*, intelligi istic *Negotium*: Patet tamen illud etiam ex eo, quod pro *Actum est*, &c. dicitur etiam *Acta res est*, & proinde sensus illius est, Negotium, quod in manibus est, est negotium actum. Sic Terent. Heaut. III. 3. 3. *Acta hæc res est.* h. e. res hæc est res acta prorsus, ut nulla spes sit residua. In Neutris Verbis Ellipsis ista est durior & minus certa, veluti apud Liv. VII. 8. *Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem.* Sensus enim est, negotium non factæ diutino tempore perlitationis. Quid enim aliud dicemus ad phrasin hanc expediendam, nisi forsan & hoc Participium velimus esse Nomen Substantivum, ut Gerundia volunt esse? Sed inanissimum hoc foret, & revera sub tali Participio intelligi aliquod Substantivum, colligendum videtur ex tot similibus locutionibus, quibus factum solo Participio declaratum pro causa alterius rei adfertur, & quibus tunc additur Substantivum etiam Personæ. Florus II. 6. 2. *Urebat nobilem Populum ablatum mare, raptæque insulæ*, h. e. non ipsum mare aut insulæ urebant, sed negotium Ablati sibi maris, seu, quod Ablatum sibi esset mare. Tacitus Hist. I. 89. *Cæcinna jam Al-*

Latio, quærendum est: ibidem lib. 8. *Quum, inquiunt, utilitatis* *Alpes transgressus exstimulabat* Othonem, & II. 76. *An excidit tibi trucidatus Corbulo?* h. e. transgressio Cæcinnæ trans Alpes, & trucidatio Corbulonis. Ut ergo hisce Participiis additur suum Substantivum, sic & Adjectivorum Neutris, ubi ceteroquin usitatissima est Ellipsis. Hinc Idem Hist. II. 82. *Sufficere adversus Vitellium videbatur Vespasiani nomen, & nihil arduum Fatis*, h. e. & quod nullum negotium esset Fatis arduum, si perficere id velint. Vide & ad seq. Caput. Sed tota res expedienda videtur distinguendo iterum inter Participia Activorum & Neutrorum. In his nihil magnopere necesse est, ut quidquam intelligatur, quamvis & nihil absoni in eo sit, si dicatur *perlitatum negotium*, vel *sacrificium*, æque ac *perlitatæ res divinæ*. Sic enim Valer. Antias, *Si hæ res divinæ factæ, recteque perlitatæ essent*, ap. Gell. I. 7. Ad hæc autem Participia Neutrorum, & hunc eorum usum, refero loca Livii XXVIII. 12. *Post Asdrubalis exercitum deletum, cedendoque in angulum Brutium, cetera Italia concessum, cui non videatur mirabile?* Hic enim *Concessum* notat, postquam evenit ab Annibale negotium factæ concessionis cetera Italiâ. Et I. 53. *Ea* (bellandi) *arte æquasset superiores Reges, ni degeneratum in aliis huic quoque decori offecisset*, h. e. negotium, quod degeneravit in aliis rebus. Potest enim *degeneratus* accipi pro eo, qui degeneravit, ut *iratus*, *conspiratus*, &c. Et sic *negotium degeneratum* erit eodem modo explicandum. At in Activorum Participiis usitatissimum jam est, ut intelligatur *Negotium.* Hinc tot ejus generis sunt, quæ pro Substantivis vulgo habentur, *Dictum*, *Factum*, *Scriptum*, &c. sed in quibus *Negotium*, ut per Ellipsin omissum, intelligi tamen debet. Supplementum hoc habemus apud Sueton. Cæs. 80. *Quæ causa conjuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset.* Et notandum est omnino, talia ab Neutris Verbis vix reperiri usquam, quia hæc non habent Passiva Participia, nisi impersonaliter constructa, & quia sub iis vix potest intelligi *Negotium*, nisi quis velit in locutionibus modo allatis ex Livio admittere *perlitatum negotium* pro *negotium perlitationis*, &c. Sed & de Activis quod diximus, manifestum est etiam ex aliis constructionibus. Tacitus Germ. 31. *Aliis Germanorum populis usurpatum rara & privata cujusque audentia, apud Cattos in consensum vertit, submittere crinem &c.* Manifeste intelligitur *negotium*, quod erat submittere crinem. Vide & sequens caput. Sed disertissima sunt, quæ legimus apud Livium I. 41. *Tum demum palam facto*, absolute, ut intelligatur, *negotio mortui Tarquinii.* Et XXX. 25. *Veluti debellato, quod ad Syphacem Carthaginiensesque attinet.* Intelligi enim *negotio* patet vel ex τῷ *quod.* Jam

litatis causa introducta sit oratio, sequendum, non quæ habebit

Jam vero ficuti in hoc Participio Præterito, quod nonnulli perperam voluerunt referre ad Supinorum genus, (Vide infra ad cap. 9. ubi plura hujus locutionis dabuntur exempla) intelligitur id vocabulum, sic & in Partic. Futuro, eadem utriusque ratione, commode satis intelligi potest, & debet: veluti, *proficisci ad debellandum*, (scil. *negotium*) *quod ad Syphacem attinet*. Nam *debellare*, licet origine sua fuerit Neutrum, tamen usu ipso, etiam in hac locutione, consideratur, ut vere Activum. In participiis ergo Neutrorum, quia semper impersonaliter adhibentut, non opus est statuere Ellipsin, aut intelligere *Negotium*, ut quod satis commode sub iis intelligi nequit. Nam sicuti Analogice non dicitur *Ire* aut *Currere negotium*, sic neque *itum* aut *cursum*, neque *eundum* aut *currendum negotium*, dici potest aut dictum unquam fuit. Quando ergo dicitur *Conclamatum est*, *Perseveratum est*, *Procursum est*, *Eundum est*, impersonales eæ sunt ab Verbis Neutris locutiones, quibus tantum facta vel facienda Verbi actio declaratur. Hæc de Neutrorum Gerundiis. At in Activis nulla prorsus est difficultas statuendæ istiusmodi Ellipseos, maxime si eorum Gerundia vel sola occurrant, vel addatur Genitivus alterius numeri, aut generis. Sed & si maxime sequatur Accusativus, vel sic nihil item dubitandum, quin ille iis addatur per Ellipsin præpositionis κατὰ, usitatissimam etiam Latinis, immo pene perpetuam, quando Accusativus jungitur Nominibus, vel Verbis passivis. Ut adeo si dicam, *Ardet desiderio discendi literarum*, idem sit, ac *discendi negotii literarum: discendi literas*, idem, ac *discendi negotii, quod ad literas*, cujus Ellipseos rationem uberius supra exposui. Auctor Gallicus *Novæ Methodi*, in Notis Sect. 4. Cap. 1. §. 1. & 2. rejicit item sententiam Scioppii, quod ad Ellipsin Infiniti, quam ille cum Vossio statuit in hisce Gerundiis. Sed quia ipsi tamen nulla alia melior succurrebat, eo etiam prolabitur, quo Vossius primum prolapsus fuerat, sed qui dein in lib. de Construct. mutavit sententiam; scil. ut censeat Gerundia non esse Participia, sed potius Nomina Substantiva, quæ proinde recte regant alium Genitivum, neque hunc modo, sed & Accusativum, quia simul sint Verbalia Nomina, quæ rectionem Verbi sui retineant. Hic vero repetendum, quod sæpius dixi, Accusativum nunquam regi a Nomine, qualecunque illud tandem sit. Quin immo, quod ad Casus, ausim dicere, primitivas & naturales ipsis esse has eorum leges, ut Nominativus sit initium Orationis, nisi post Passiva vel Verbum Substantivum repetatur: Genitivi nullus sit usus, nisi si regatur ab alio Nomine Substantivo: Dativus addi

bit similitudinem, sed qua utilitatem: ibidem, *Sic enim omnes* queat omni Orationi & sententiæ, Verbis & Nominibus: Accusativus vero præmittatur quidem Orationi Infinitæ, ut Nominativus Finitæ, regatur autem tantummodo a Verbis Activis, & Præpositionibus: quod posterius etiam de Ablativo dicendum. Præterea habent utique hæc Gerundia ipsam plane Participiorum formam, habent etiam eandem prorsus significationem: id quod adeo certum est, ut ipse Ursinus To. 1. p. 616. & 617. non modo tradat ejusdem plane significationis esse, sed & affirmet, sicuti Participium notat officium & necessitatem cum Temporis Futuri consignificatione, sæpe tamen etiam amittit hæc omnia, sic plane & Gerundia in Nominativo potissimum illa itidem notare, at in obliquis Casibus isthæc quoque amittere, nec ferme amplius quid significare, quam ipsum Verbi Infinitum. Utrumque ergo usum, utramque significationem, pariter & Participia illa & Gerundia habent. An ergo utraque quum sint eadem & ejusdem significationis vocabula, erunt pro sola constructionis diversitate, modo verum Nomen Substantivum, modo Participium? An si quis eodem plane sensu dicat *legendi carminis*, seu *legendorum carminum*, participia hæc erunt, si vero *legendi carminum*, vel *legendi carmina*, vera Sudstantiva? Sed, ait Auctor Methodi, *si Legendum sit Nomen Adject. non differret a Legendus, da, dum, nec satis fuisset causa inveniendo novo huic vocabulorum generi.* At vero negamus in his esse *novum vocabulorum genus*, cum illa quidem sint omnibus literis ipsa & vera Participia passiva. Quæritur autem id ipsum, an recte ea Grammatici habuerint pro alio & *novo vocabulorum genere?* Ipse Vossius de Anal. III. 11. contra Saturnium disputans, qui ex Supinis quoque distinctam vocum classem faciebat, non esse frustra multiplicandas res vel classes seu partes orationis, tradit; in quo eum sequitur Ursinus quoque To. 1. p. 634. qui idcirco non deberent & ipsi ex Gerundiis itidem facere peculiaria vocabula formæ Participialis, *quæ Substantivi cujusdam naturam referant.* Ceterum, quo uno nituntur maxime, qui ex Gerundiis *novum vocabulorum Genus* nobis cudunt, scilicet, quod aliquando isthæc Gerundia differant, quod ad *Constructionem*, a reliquo istius Participii usu, in eo nulla inest argumenti vis, quum Constructiones in Linguis, quæ omnes suis temporibus fuerunt vernaculæ, pendeant ex vulgari usu loquendi, inque eo quam maxime dominetur Casus & Fortuna, quæ facit, ut una eademque constructio cum hoc verbo sæpissime occurrat, cum alio, licet gemino germano, prorsus nunquam? Quid? Nonne similiter ejus-

mnes repudiandum est artes. Lucr. lib. 1. *Multa novis ver-*

ejusdem Nominis Substantivi sæpe unus Casus est residuus, reliqui perierunt? Nonne ejusdem Verbi unum Tempus frequentissimo est in usu, aliud desuetudine plane obliteratum? Adeo ut hodie diversissimorum Verborum Tempora sæpe in unum conjungantur, ut *Fero*, *Tuli*, quod potius est a *Tollo*: *Sum*, *Fui*, quod est a *Fuo*, vel *Fio*. Sed & in Constructione Positivus Participii Præsentis sæpissime occurrit modo cum Genitivo, modo cum Accusativo, at Comparativus & Superlativus cum solo Genitivo, nunquam cum Accusativo, licet ejusdem sint naturæ, quo ille. Passim enim legas *Amans Patriæ*, & *Amans Patriam*, at vix usquam *Amantior*, aut *Amantissimus Patriam*, sed tantum *Patriæ*. Ne longe abeamus, & aliquid hic quoque de Supinis dicamus, ea certe, nullum esse debet dubium, quin sint Nomina Substantiva quartæ declinationis. Atqui plerorumque horum Nominum reliqui Casus prorsus nulli comparent, & quorum comparent etiam omnes, eorum nulli tamen ita construuntur, ut Supinum prius, seu ut solus Accusativus, qui peculiari usu frequentissime sibi additum habet alium Accusativum, adeo ut eum quoque regere videatur, certe regere vulgo credatur: cum tamen necessario alii Casus ejusdem sint & esse debeant Naturæ ac Potestatis, qua iste. Quod si etiamdum hæsitas, respice quæso ipsa hæc Gerundia in DUM, DI, DO terminata. Quæ qualiacunque tandem sint vocabula, sive Participia, sive Substantiva, sive quid peculiare, eandem certe debent habere vim & naturam. Et tamen cum crebro & passim occurrat Gerundium in DI, cum Genitivo alterius Generis vel Numeri constructum, nusquam reperies eandem conctructionem cum aliis Gerundiis vel aliis eorum Casibus, ut, sicuti dicitur *discendi litterarum*, *collocandi syderum*, *videndi Philumenæ*, itidem dicatur *discendo literarum*, &c. Ipse Ursinus To. 1. p. 617. de Gerundiis tradit, Temporis notationem *in Nominativo servatam*, at *in reliquis casibus eam fere obliteratam, ut non raro Vocabula nativam vim suam, cujus gratia inventa sunt, usu amittunt.* Quam quæso dabis tot diversitatum rationem, si non admittes hic Fortunam & Casum? Quod si facis, mecum, opinor, agnosces, nullam esse rationem, ut Participia illa Neutra habeantur vel peculiaria vocabula, vel certe non Participia, quia constructionem, olim magis vulgo frequentatam, sed quam in eorum masculinis & femininis nunc certe non amplius invenias, sibi præcipue retinuerint, & quasi vindicaverint, atque ita nunc a reliquo ejus Participii usu, quod ad illam constructionem tantum, discrepare videantur.

verbis præsertim quum sit agendum : Idem, *motu privandum* tur. Satis hæc evertere & confutare mihi videntur absurdam illorum sententiam, qui tradunt, Gerundia esse vera Nomina Substantiva Verbalia, quæ proinde Genitivum natura sua regant, & Accusativum. Multis tamen eam denuo adstruere & tueri conatus est Clar. Ursinus To. 1. p. 614. &c. & To. 2. pag. 384. &c. sed adeo sibi parum constans, ut sæpe vix sciam, quid sentiat. Agnoscit Gerundia esse formæ passivæ; sed negat inde inferendum, esse ergo & significationis passivæ. pag. 385. Quin adeo ille a Passiva significatione abhorrere videtur, ut etiam, quæ vulgo ab omnibus Passive exponuntur, ille *posse ea æque bene active exponi* censeat p. 384. Scilicet illud Quintiliani, *Memoria excolendo, ut alia omnia, augetur*, exponit, *in excolere ipsam*, Et Virgilii, *ante domandum Ingentes tollunt animos* Equi, exp. *ante domare ipsos*, Et sic reliqua. Vide & To. 1. p. 628. ubi *evicisse se* ait *nativam vim Gerundiorum æque Activam in iis* locutionibus *posse statui*, *ac Passivam*. Quibus quid velit, profecto non perspicio: nam Equi utique non domant alios, sed domantur, & Memoria, quæ excolendo augetur, non excolit rem aliam, sed excolitur. Sed &, si ita agatur, omnia Passiva hoc modo possint active exponi, etiam illud, *Glycerium amatur a Pamphilo*, h. e. Pamphilus amat Glycerium. Verum videtur contra me disputans id potissimum agere, ut hæc Gerundia ab omni Passivo quam longissime removeat. At Idem contra Bangium disputans, To. 1. p. 616. 617. contendit, Gerundia esse Participia Passiva, quæ & Tempus notent, & necessitatem ac officium rei faciendæ. Quin quum Bangius opposuisset, Gerundia contra communem Participiorum naturam in passiva forma active significare, ille in eo *nihil tale* reperit, *quod naturæ Participii* talis *officiat*. Et To. 2. p. 387. probat Gerundia, cum Passive significant, etiam *Passivorum more admittere Ablativum cum Præpositione A vel Ab*. At si ita, vera tunc utique erunt Participia Passiva. Sed distinguit To, 1. p. 617. ut nempe illa, *standum est*, *amandum est*, quæ ceteroquin etiam pro Gerundiis habet, sint Participia, æque ac Passivum Partic. in DVS, quia notant, quid fieri debeat, aut necesse sit: ast in reliquis Casibus, aut ubicunque istam significationem deposuerint, sint *Nomina Participialia*, seu, ut loquitur p. 619. *Substantivi naturam referant*, & *Accusativus eadem vi ab illis, activa notione præditis, regatur, qua ab ipso Verbo activo regitur*. Ar mihi res parum consentanea Analogiæ videtur, ut Substantiva regant vi sua Accusativum. Scio equidem, Ursinum & Alios tribuere Substantivis Verbalibus hanc vim, sed repugnat hoc naturæ

dum est corpora quæque. Varro Rustic. [I. 21. sed & adde

turæ Syntaxeos Latinæ, in qua, ut ipse Ursinus To. 2. p. 7, tradidit, *Accusativus non regitur nisi a Verbo activæ significationis, vel vi hujus a Gerundio, Supino, aut Participio, vel a Præpositione*, exclusis omnino *Substantivis.* Negari tamen nequit, reperiri apud Antiquissimos, atque adeo Plautum inprimis, Verbalia in IO, quæ additum sibi habent Accusativum. Sed quanto antiquioris est temporis, tanto propior Græcæ erat Latina Lingua, tantoque in ea frequentior tunc Græca illa Ellipsis Præpositionis κατὰ etiam in Substantivis. Posteriores eam, quia durior erat, omiserunt, ac tantum retinuisse videntur in Participiis, Gerundiis, & Supinis, quæ eam sibi longo & continuo usu quasi propriam vindicaverant. Certe quod vere per Ellipsin Accusativi aliquando jungantur istis Verbalibus Nominibus, liquet ex eo, quod etiam dixerint *Domum itio*, *Domum reditio.* Nam nemo, opinor, dicet, Accusativum *Domum* a Nominibus istis regi, sicuti neque a Verbis *Ire* & *Redire* regitur. Vide loca apud Vossium, & inde apud Ursin. To. 2. p. 87. Deinde vero valde absonum est, Vocabula, quæ ipsa sunt Participia, sine ulla vel unius literæ mutatione, affirmare, esse etiam Nomina Substantiva. Immo longe absurdius mihi videtur, statuere, vocabulum *Discendi* tanquam Nomen Substantivum per se regere Genitivum *literarum*, &c. quam quod Scioppius voluit regi hunc Genitivum ab Infinito *discere*, quum hæc Infinita etiam tanquam Nomina construi tamen soleant. At quanto his concinnius & mollius est, *Discendi negotii literarum?* Exagitat Ursinus p. 394. hanc explicationem, quia durius foret hoc supplementum in eo, *Stoici Epicureis irridendi sui facultatem dederunt.* Sed non animadvertit Vir Doctus, non esse hanc Gerundii, sed, quam vocant *Gerundivam*, seu Participialem, locutionem sine Ellipsi, in qua *Sui*, ut solent illa tria, *Ego*, *Tu*, *Sui*, Substantivi vicem sustinet. Vide me infra ad hoc Caput in extremo. Rogat etiam, quare minus *licuerit Priscis certo consilio donare Gerundia activâ vi, quam Verba* (intelligit Deponentia) *&* *Participia Præt. Passiva.* At vero etiam horum omnium Constructio cum Accusativis primitus fuit haud dubie Elliptica: quum utique ipse Vir Doctus To. 1. p. 427. affirmet, *Omnia in OR primitus fuisse passiva.* Si ita, tunc omnibus Verbis in OR, atque adeo etiam Deponentibus, eorumque Participiis, Accusativus primitus per Ellipsin, postea fere obliteratam, fuit additus. Sed tandem, ut rem absolvamus, & veram Gerundiorum ostendamus naturam, præmitto iterum, Ea esse varios Casus Singularis numeri ab Neutro Participii Passivi in DVS.

Et-

de Caput 20. ubi sæpius hæc locutio adhibetur.] *Canes pau-*

Etenim eadem plane sunt Vocabula, Gerundium *Amandi*, & Genitivus illius Participii. Et sic in ceteris casibus. Eadem porro utrorumqve est forma, eadem origo, eadem denique significatio. Ipse Ursinus To. 1, p. 624. Gerundia in *Dum* ait notare id, quod fieri debeat aut deceat, atque adeo esse Participia; sed tamen, quod mireris, diversa a Neutris Participii Passivi in DVS: at reliqua Gerundia in DI, & DO, esse Nomina Participialia; quia simpliciter notent ipsam rem Verbi, quæ Infinito, vel Nomine Verbali in IO, ceteroqui declaratur, obliteratam vero habeant significationem ejus, quod fieri debeat, aut deceat. Atqui in Participio illo utrumque itidem reperias. Notat enim, ut modo jam diximus p. 442. & illud quod fieri debet aut decet, sed maxime in Nominativo & Accusativo, at in reliquis Casibus plerumque notat simpliciter rem quæ fit. Sic apud Ciceronem Fabricius dicitur missus ad Pyrrhum *de permutandis captivis*, quod ferme nihil aliud notat, quam *de permutatione captivorum*. Sed & hinc docet Ursinus ipse, promiscue hæc a Veteribus adhiberi, immo elegantiorem & usitatiorem fuisse Passivi illius Participii constructionem in eodem illo sensu, quam Gerundii. Denique hinc ortum, ut Recentiores ideo illam Participii Pass. constructionem *Gerundivam* appellaverint, quia sensum eundem exhibet, quem ipsa Gerundia. Multum tamen discriminis reperitur inter Participii illius & Gerundii Constructionem: accedit, quod multa occurrant Verborum Neutrorum Gerundia, quorum Participia Passiva ordinariæ seu personalis constructionis nullo sunt, & vix ullo possunt esse, in usu. Quæ ergo illius discriminis ratio? Nulla alia, quam quod Gerundia sint Verborum Passivorum, quæ *Impersonalia* dicuntur, atque ab iis eandem acceperunt constructionem, in primis eam, unde Impersonalia suum nomen habent, quæ non requirit magnopere suppositum seu personam Verbi. Impersonalis ergo hæc constructio ipsam tantum Verbi rem seu actionem notat, nec definit aut dirigit eam in certum Suppositum vel Objectum. Cœpit autem a Verbis vere Activis seu Transitivis, in quibus per Ellipsin analogica constructio poterat facile constitui, ita tamen ut peculiare objectum actionis relinquatur in incerto. Nam quid est, quidve notat absolutum illud *Amatur*, aliud, quam *Amatur aliquod negotium, aliqua res?* Plane ut in Activo, quando quis absolute tantum dicitur *Amare*, non expresso ullo amoris objecto, intelligi potest & solet Accusativus *aliquid*. Sed utraque in locutione, quia relinquitur in medio & obscuro certum Actionis objectum, quod Passivi est Sup-

Suppositum, idcirco illa Ellipsis non animadvertitur, & tantum ipsa Verbi actio designari iis locutionibus creditur, absolute prorsus positis. De Activi absoluto usu Vide me supra ad Cap. 2. pag. 275. & ad Cap. 4. p. 396. 397. Ceterum quia Activum ita absolute positum, ut nullum ostendat objectum neque in proximis, in quod tendat sua actio, simile est Neutro, quod nullam actionem in objectum aliquod transeuntem notat; hinc ad exemplum Impersonalis locutionis Activorum in Passivo, quæ nihil nisi ipsam Verbi actionem significare videbatur, formarunt etiam ex Neutris similem plane locutionem in Passivo, quæ itidem nudam tantum Verbi actionem notaret, licet ceteroqui Neutrorum significatio & natura Passivam formam non reciperet, nec nisi per abusum quendam accepisse aliquando reperiatur. Ut ergo idem est, sive in Activo ad quæstionem *quid agis?* respondeam, *Amo*, *Cano*, sive *Curro*, *Pugno*, quum utraque meram verbi actionem sine ullo ejus objecto notent; sic & idem est, si in Passivo ad quæstionem *quid agitur?* respondeam, *Amatur*, *Canitur*, & *Curritur*, *Pugnatur*. Nam & hæc pariter & eodem modo designant tantum actionem ipsam, sine ullo actionis aut passionis objecto. Sensus enim omnium est, *Fit res* vel *actio amandi*, *canendi*, *currendi*, *pugnandi*. Eam ergo in significationem quum formatæ sint hæ Activorum in Passivo locutiones, adhibentur idcirco eæ sine Persona seu Supposito, quod in veris Passivis est subjectum passionis. Nihil itaque mirum etiam a Neutris formatas, quæ nullum plane objectum actionis, nedum passionis suppositum, admittunt vel desiderant. Adhibetur autem ad has locutiones tertia persona Passivi, & tantum in Singulari numero, quia earum locutionum origo prima ab Activis vere Verbis est repetenda, in quibus analogicæ & personales fuerunt, siquidem intelligebatur in iis *Aliquid*, seu *aliquid negotium*. Verum quia hæc Ellipsis erat usitatissima, & quia relinquebatur ita proprium actionis objectum in incerto & obscuro per generale illud *aliquid*, hinc perpetua fere tandem Ellipsi fuit prætermissum, & sic ista locutio accepit paulatim speciem & nomen *Impersonalis* constructionis. Quum vero hæc Ellipsis in illis Activorum Impersonalibus jam esset pene perpetua, tum vero etiam ex Neutris formatæ fuerunt locutiones similes, quæ nudam verbi actionem in se permanentem declararent, tanto magis, quoniam Neutra ab natura sua non recipiunt passionem, nedum ut certum aliquod passionis suppositum requirant. Differunt ergo Impersonalia Passiva Activorum & Neutrorum eo, quod illa admittant objectum vel suppositum, sed generale, ut & quod objectum verum in incerto ab iis relinquatur, atque ideo per Ellipsin fere sem-

per

per omittatur: Hæc vero nullum admittant. Non opus ergo, ut in hisce statuamus quoque Ellipsin ℣ *Aliquid Negotium*, ut absque quo integer plane est tum sensus in ejusmodi Impersonalibus Passivis Neutrorum, tum ipsa constructio, utpote in illis demum vere Impersonalis. Sed & hinc frequentiora tandem evaserunt Impersonalia Neutrorum, quam Activorum, quia hæc Elliptice feruntur tamen in aliquod objectum suæ actionis vel passionis, at Neutra minime, ut adeo per hæc commodius sola & nuda Verbi actio impersonaliter declaretur. Adhibetur autem Impersonalis ista Constructio per omnia Tempora Passiva Indicativi, Subjunctivi, Infinitivi & Participiorum, sed semper tantum in Singulari numero; eoque cum discrimine, ut in Activorum Impersonalibus possit & aliquando debeat intelligi *Negotium*, in Neutrorum id nunquam desideretur. Dicitur ergo *Amabatur*, *Amabitur*, *Ametur* &c. sed & *pugnabatur*, *pugnabitur*, *pugnetur*. Porro in Perfecto, *Amatum est*, *actum est*, *pugnatum est*, *perseveratum est*, *conclamatum est* &c. Omnia hæc Impersonalem habent constructionem & significationem eodem plane modo, nisi quod sub illis, quæ ab Activis oriuntur, intelligi possit *Negotium*, & aliquando debeat, ut modo dixi; sub reliquis nec commode possit nec debeat. Vide me paulo ante pag. 439. &c. Sed & hæc Participia, ab Activis formata, videntur eandem quoque constructionem Ellipticam cum Accusativo habere, quam Gerundia. Veluti in illo Plauti, *Justam rem & facilem esse oratum a vobis volo*, h. e. Volo a vobis esse oratum negotium ad justam & facilem rem pertinens, seu justæ & facilis rei. Verum de hac locutione egi jam supra pag. 125. Sed & huc retulerim Impersonalium Activorum Passiva, *Puditum est*, *pertæsum est*, immo & ad illorum exemplum *Veritum est*, cum Accusativo, de quibus itidem jam egimus supra pag. 310. Hinc jam descendimus ad Partic. Passivum in DVS, cujus Neutrum Genus per omnes Casus Impersonaliter quoque construitur, unde Grammatici hoc non animadvertentes finxerunt nobis *Gerundia*, ut peculiaria vocabula, ab ipso Participio diversa, quæ tamen ad quam Partem Orationis referre debeant, vix sciunt. At vero genuina sunt Participia, nec quidquam hic discriminis reperiemus, nisi quod in ceteris Participium illud personaliter construitur, in his Gerundiis impersonaliter; ut & quod a Verbis Neutralibus Passivum hoc Participium, personaliter constructum, vix sit aut esse possit in usu, licet ejus Impersonalis constructio in Neutro Genere & Singulari Numero frequentissimi sit usus, plane ut eorum Verborum tota Passiva conjugatio non datur, & tamen Impersonalis illa constructio in tertia Persona Singularis Nu-

Numeri per omnia fere Tempora & Modos Verbi Finiti æque ac Infiniti sic satis in Passivo frequentatur; at in Verbis Activis Participium illud, & ejus Personalis constructio longe sit frequentior, quam illa Impersonalis Gerundiorum. Quod vero Gerundia hæc revera sint habenda pro locutionibus Impersonalibus Verbi & Participii Passivi, liquet clarissimum in modum ex eo, quod æque ac reliqua Impersonalia adhibeantur tantum in Singulari numero & Tertia Persona. Nam quando dicitur *irridendi Mei*, *Tui* &c. personalis ea est constructio, æque ac *irridendi pueri*, *irridendæ puellæ* &c. Nominativus autem Gerundiorum manifesto Tertiæ est Personæ, *pugnandum est*, *perseverandum est*, æque ac in Præterito, *Pugnatum est*; *perseveratum est*. Jam vero quam dabunt tandem rationem Grammatici, quare in illo Numero & Persona tantum adhibita fuerint Gerundia; si nolint meam hanc ab natura Imperson. nalis locutionis petitam admittere? Hæc porro Imperson. constructio ut in Verbo Finito Neutralium nullum requirit suppositum, quod Nominativo exprimi debeat, sic neque in hoc eorundem Participio ullum requirit Substantivum, quod ejus Suppositum est, & ejusdem in eo naturæ, cujus Nominativus ille in Finito Verbo. At in Activorum Passivis utrumque Suppositum admitti potest, & primitus haud dubie expressum quoque fuit. Observare illud licet in Verbis, quæ vel minimam Activæ significationis speciem habent. Certe sic Corn. Nepos Attico cap. 15. *Idem in nitendo, quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem agere videretur.* Ubi manifestum ex sequenti *quod*, intelligi *negotio*, licet *niti negotium* directa constructione nunquam dicatur. Quæ & causa est, quare malint istic nonnulli *tuendo*, alii *tenendo*. Sed vulgatam lectionem tuentur MSti: & construitur passim *Niti* etiam cum Infinitivo, quod speciem quandam habet Accusativi, licet revera tunc Præpositio *Ad* per Ellipsin debeat omissa statui. In Verbis ergo vere Activis, res est certissima, sub hisce Partic. Passivis seu Gerundiis intelligi *negotium aliquod*; æque ac sub tertia persona Finiti Passivi, *Amatur*, *agitur*, &c. licet per Ellipsin plane perpetuam utrobique prætermittatur. Multo autem magis istius Ellipseos ratio haberi debet, quando ista Gerundii constructio in certum determinatur objectum, Genitivo vel Accusativo expressum. Certum utique est, idem prorsus significari, sive dicam *studium discendæ linguæ*, sive *discendi linguæ* vel *linguam*. Quæ ratio hujus diversitatis, nisi quod prius solitæ est constructionis ut a Verbo Personali, at posteriora Ellipticæ, vel certe ejus, quæ repeti debet ab Impersonali Passivo, *Discitur*, *Discendum est*. In his autem sicuti intelligitur *aliquod negotium*, tanquam eorum sup-

Suppositum, sed quod semper per Ellipsin omittitur; sic & in illis fit Casibus obliquis. Ast certo jam objecto actionis vel Supposito passionis, alio in Casu aut Genere, addito, non alia illud ratione cum isthoc Participio Neutro connecti potest, quam per Ellipsin usitatissimam, scil. *discendi Negotii lingua*, vel κατὰ, *quod ad linguam*. Haud facile quidquam in eo durius commonstrabitur, quam in illo Sallustiano (Vide supra p. 208.) similis ferme constructionis, *non diffidentia futuri, quæ imperavisset*; h. e. non fecit hoc *diffidentia futuri negotii eorum*, vel *quod ad ea, quæ imperavisset*. Nemo, opinor, aliter hæc explebit. Quod si ita: quid causæ est, quare eadem locutio Futuri Partic. Passivi, *studium audiendi, quæ ille dixisset*, non eodem modo debeat aut possit expleri, quo illud, *Futuri, quæ imperavisset?* Fateor posse dari locutiones, in quibus supplementum hoc videri queat absonum: veluti *studium audiendi aliquid*. Suppleri enim secundum hanc rationem debeat, *audiendi negotii quod ad aliquid negotium*. Ad quæ exclamaret, sat scio, Ursinus quispiam, & absurdi increparet *negotium quod ad negotium*. Sed cogitandum, Veteres plerosque ipsos non satis investigasse suæ linguæ & Ellipseon in ea rationes, ut hodie plerique suas vernaculas non satis intelligunt, sed secutos simpliciter usum loquendi, quem reperiebant, atque ita constituta jam & recepta semel phrasi quadam Elliptica, similes alias ad ejus exemplum ab iis formatas, & ita sæpe, ut neutiquam attenderent ad supplementi duriciem, quia nunquam supplementum illud exprimebatur. Certe hæc ratio in Gerundiis explicandis longe expeditior est, & Analogiæ Syntacticæ magis congruens, quam quod fingere sine ullo exemplo & maxima cum varietate debent alii; Nempe *Gerundia, quum Necessitatem vel officium notant, esse Participia, non minus, quam Participia in DUS*. Ceteroquin esse *Nomina Participialia*, immo *Substantiva* vera, quæ regant suo quasi jure Genitivum, & tanquam *Verbalia*, etiam Accusativum. Vide Ursinum To. 1. 616. 617. 618. Immo illa quoque in DUM eo differre ab Neutro Participii Veri in DUS, quod Substantive semper ponantur p. 620. Esse itaque simul Participia, quod contra Bangium ex professo asseritur p. 616. & Sustantiva: quæ plus satis sunt absurda. Dein *Gerundia in DUM* Nominativi maxime Casus, *qui ceterorum sit thema*, si sint *Verborum Activorum*, *esse* ipsa *Neutra a Masculino Participii in DUS deflexa*, at si a Verbis Neutris sint, tunc aliunde, quam ab illo Participio, derivari, nempe vel proxime *a Verbo ipso*, vel potius *a Participio in NS*. Et tamen illa quoque priora esse a Neutris veri Participii diversa. Vide Eum p. 619. & 620. Sed hæc Varietas & confusio maxima satis superque con-

paucos & acres habendum. Sed hæ phrases, [3] quas Cicero non agnoscit, quamvis ex ipso & Cæsare aliquæ nobis falso objiciantur, in desuetudinem abierunt. Ab eadem antiquitate est illud; *Venit ad recipiendum pecunias.* Varro ling. lat. 8. *Ad discernendum vocis verbi figuras.* Multi hodie sic loquuntur, & testimonio bonorum auctorum id se facere existimant, sed falso: nam, [4] quæ afferuntur ex Cicerone testimonia, aliter jam leguntur; ut, *Ad orandum Deos*, pro ad orandos Deos. Val. Max. lib. 5. c. 2. *Super hoc ædem & aram Fortunæ Muliebri, eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendum curavit.* Alii legunt *faciendam.* [Et ita in multis legitur MStis.] Sed ex antiquitate *faciendum* potest retineri: sic enim antiquissimi loquebantur. Livius lib. 7. cap. 5. *Ad conciliandum gratiam:* & lib. 26. *Ad urbem unam oppugnandum.* Sed utroque loco ex veteribus libris legit Carol. Sigonius, *conciliandam*, & *oppugnandam.* Neque obstat illud Ciceronis in Hercule Prodici, *Ad eligendum, quam quisque viam sit ingressurus:* [5] nam ibi tota oratio est pro substantivo: ut si dicas, *Creditum est,*

convellit & confutat totam illorum de Gerundiis sententiam. Quapropter operæ pretium fecisse me puto longa ceteroqui satis hac disputatione, quando Impersonalium rationem denique constitui, & simul ex iis repetendam probavi Gerundiorum naturam & constructionem, quod ab aliis jam factum haud scio, nec ipse antea satis perspexeram. Sequitur vero inde *Gerundiorum* nomine & doctrina potuisse in arte Grammatica abstineri, quum ad caput de Impersonali Verborum Passivorum constructione verius pertineant.

3. *Quas Cicero non agnoscit*] At vide supra ad lib. 1. cap 15. pag. 128. ex Cicerone & Plauto allata a me exempla. Adde etiam Marium Corradum de Lingua Lat. lib. 7. p. 279. Vechnerum Hellenolex. I. 33. & Gronovium Patrem Observ. I. 7. extr.

4. *Quæ afferuntur ex Cicerone &c.*] Sed tamen etiamdum in optimis & recentissimis editionibus legitur Famil. V. 17. *Monitus nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam.* Catil. III. 8. *Quæ ad placandum Deos pertineret.* At hic plerique MSti *placandos* habent.

5. *Nam ibi tota oratio &c.*] Id vero manifesto est falsum. Constru-

est, vel *credendum est*, *Romam esse caput mundi*. Recte itaque dicitur, *legendum est*, & *legendum esse*, sed non, *legendum est*, vel *esse*, *libros*; quia illic est participium in neutrali terminatione, cujus substantivum est, τὸ *legere*; hic vero est Archaismus, & inusitata loquutio. Illud vero Virgilianum lib. 11. *Pacem Trojano ab Rege petendum*, est in accusativo, & subauditur *esse*, ut liquet ex præcedentibus. Sed ibi contendo, [6] legendum esse, *petendam*, non *petendum*, ex codice antiquissimo manuscripto, qui asservatur Salmanticæ in collegio D. Bartholomei. Lucret. lib. 1. *Multa novis rebus præsertim quum sit agendum*. Sed sic optime deesse potest ἐστ.

Proprie itaque dicenda verba *Gerunda* contendimus in *Di* & *Do*, si tamen expressum habeant accusativum, ut, *legendi libros*, *legendo libros*: Aliter enim participia sunt in neutrali terminatione, quorum substantivum est, τὸ *legere*, ut, *tempus est legendi legere*. Hispanice, Tiempos es que se lea. Importune hic solent crocitare Grammatici, esse quædam gerundia in *di* & *do*, quæ significant passionem. Ego omnes has voces *dus*, *di*, *do*, *dum*, significare passive assevero, si accusativum non habent. Sed excutiamus, quæ ab illis solent afferri; non enim in illis explicandis inanis opera sumetur. Ovid. 5. Fast. de Arione; *Pretiumque vehendi cantat*, id est, vecturæ. Sueton. Claud. *Harpocratem*, *cui lectica per urbem vehendi jus tribuit*. In his [7] aut deest se,

structio est aperta & indubia, *ad eligendum viam vivendi*, *quam viam quisque sit ingressurus*. Verba sunt Ciceronis de Offic. I. 32. non *IN Hercule Prodici*, sed in loco, ubi mentio fit Herculis Prodicii.

6. *Legendum esse*, *petendam*] Facilius ego crediderim MStis, qui minus cognitam locutionem præferunt, quam qui usitatam & cuilibet notam. Certe *in* Virgilio Nicol. Heinsius, qui longe antiquiores vidit & adhibuit codices, *petendum* retinuit; unde nullus dubitem, quicquid in contrarium contendat Sanctius, sic legendum.

7. *Aut deest Se*] Vel potius *Sui*, ut passim loquuntur Auctores. Sic Cæsar, *recipiendi sui facultatem liberam dederunt Bellovacis*: *Neque sui colligendi hostibus facultatem relinquunt* &c. Vide ipsum

se, aut intelligitur Substantivum τὸ *vehere*, vel *vehi*, aut dicendum est, verbum *Veho*, peculiaris esse cujusdam significationis: nam *vector* est, qui vehit, & qui vehitur. Livius lib. 5. *Is, quum in pace instituisset pueros ante urbem lusus causa exercendique producere*, id est, exercitationis & lusus gratia, „[ut se exercerent, [vel, ut exercerentur.] „Cic. 1. act. in Verr. *Hæc totius Ita-* „*liæ frequentia, quæ convenit uno tempore undique, comi-* „*tiorum, judiciorum, censendique causa*, subaudi *censere*, [immo *Sui*] „id est, censuræ, ut censeatur.] Varro Rustic. lib. 2. cap. 7. de equo, *Si fastidium saliendi est*, subaudi *equas*, id est, salturæ vel coitus. Justinus lib. 17. cap. 3. de quodam regio puero, *Athenas quoque erudiendi causa missus*, id est, eruditionis, [8] ut sit *erudiendi erudire:* Hispanice, de la erudicion, o del ensenamiento. Idem posset dicere, si de aliquo Doctore loqueretur, *Athenas mittitur erudiendi gratia.* Ovid. de Nuce, *Sic ego sola petor, soli quia causa petendi est*, id est, petitionis, [9] vel τὸ peti. „[Tibull. 1. eleg. 10. „ *Nec tibi celandi fas sit*, id est, ne possis celare.]

In Dativo. Plin. lib. 15. cap. 18. *Nam Alexandrinæ vix sunt vescendo:* & lib. 21. cap. 16. *Radix ejus vescendo est*, id est, apta esui: & lib. 34. cap. 25. *Ferrum rubens*

ipsum mox Sanctium pag. 458. &c. Revera autem hæc passivo sensu sumuntur, ut vere sunt Participia Passiva.

8. *Ut sit erudiendi erudire*] Immo vero exple, & expone, *erudiendi sui*, sensu itidem plane passivo. At si de Doctore diceretur, tum vero itidem passive quidem accipiendum foret, sed vel ita, ut Generale Suppositum, *alicujus negotii*, intelligatur, ut in Impersonali *Amatur*, scil. *aliquid negotium*, quod tunc in incerto relinquitur, vel, si addito Genitivo aut Accusativo actio Verbi certum in Objectum determinetur, veluti *erudiendi puerorum* aut *pueros*, tum vero ita, ut intelligatur & sensus sit, *Negotii puerorum* aut *quod ad pueros.*

9. *Vel τὸ peti*] Immo potius, *mei petendi*, h. e. quare petar: ut supra ostendimus. Ita vero etiam Gellius III. 2. *Quod abesse a viro usurpandi causa deberet*, h. e. ut usurpetur, aut usurpata sit, ab alio ad usucapionem Viri in ea interrumpendam. Vide & Rupertum ad Sallust. Jug. 62.

bens non est habile tundendo, id est, tunsioni: & lib. 13. cap. 12. *Charta emporetica inutilis scribendo*, id est, scripturæ; idem lib. 31. cap. 6. *Utilis est bibendo*, *atque purgationibus.* Sic dicimus, *Maturuit nubendo puella*, id est, nuptui. Plaut. Epidic. *Epidicum quærendo operam dabo.* Sed hoc gerundum est, alia participia.

In Accusativo falso Grammatici citant ex Virgilio, *Inter agendum capras*, & *ante domandum boves.* [10] Ubi tantum legitur, *inter agendum*, & *ante domandum.* Cicero, *Hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus*, id est, ad actionem, & dictionem exercendam: idem primo Tuscul. *Tum multitudinem pecudum partim ad vescendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum*, id est, ad victum, cultus, & vecturam: „[idem, *Facilis ad credendum*, pro, cre„dibilis.] Vide passiva participia in neutrali terminatione, in quibus deest infinitum verbi. Sallust. Jugurth. *Quum Jugurtha Tisidium ad imperandum vocatur.* Qui locus gravissimos viros, non solum Grammaticos, semper torsit. Cicero lib. 9. epist. 25. *Quare ades ad imperandum*, *seu parendum potius; sic enim antiqui loquebantur*, quasi dicat, antiqui dicebant, *imperare alicui pecunias*, id est, jubere ut pecunias solvat; sic, *ades ad imperandum*, id est, „[ad accipiendum imperium.] ut tibi aliquid imperetur. Sic Jugurtha vocatur ad imperandum τὸ *imperari*, id est, ut imperata faceret. „[Var„ro 1. rustic. 20. *Diebus paucis boves erunt mansueti, ad* „*domandum proni*, id est, ut domentur. Vellejus 2. „*Cives Romanos ad censendum ex provinciis in Italiam re*„*vocarunt*, id est, [11] ut censerentur.] In

10. *Ubi tantum legitur* &c.] Verum hoc, sed intelligi tamen priore in loco, qui est in Ecl. IX. videtur τὸ *capellas*, vel plenius *negotium quod ad cap.* Nam verba sunt: *pasce capellas, Et potum pastas age, Tityre, & inter agendum Occursare capro . . . caveto.* Alter locus est Georg. III. 206. ubi manifeste jam sensu passivo id accipitur. Verba sunt, non tamen de Bubus, sed de Equis, *namque ante domandum Ingentes tollunt animos*, h. e. antequam sunt domiti.

11. *Ut censerentur*] Sic paulo ante pag. super. ex Cicerone in Verr.

In ablativo etiam asserunt significare passionem. Quinctil. *Memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur.* Virgil. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis:* idem, *Uritque videndo Fœmina:* ,, [idem, *Fando aliquid si forte* ,, *tuas pervenit ad aures.* Ubi Grammatici, *Fando*, id ,, est, *dum dicitur*, *passiva significatione*, *sicut alibi activa*, ,, *Quis talia fando Temperet a lacrymis?*] Sed ego, ut dixi, semper significare passionem assevero: quid enim est aliud, *defessus sum legendo*, quam *defessus sum legendis libris*, quum in illo desit τὸ *legere*? [At vide ad pag. seq.] Sic in *excolendo*, τό *excolere*; ,, [in *Fando*, τό *Fari* ,, seu *fato*, id est, dictu,] in *cantando* τὸ *cantare*, vel *carmine*: nam quæ inscitia est, *Cantando* exponere cum Servio, id est, dum cantatur anguis? An alibi, quum dixit Virg. *Cantando tu illum*, intelligemus, *dum cantatur*? Deesse autem τὸ *Carmine*, satis indicant præcedentia,

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam;
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis;
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Vides hic Polyptoton, *Carmina*, *carminibus*, *Cantando*, ,, [aut subaudi *Cantu*. Lucill. 16. *Jam disrumpetur me-* ,, *dius, ut Marsa colubras Disrumpit cantu.*] Sic in illo, *Uritque videndo Fœmina*, id est, Taurus uritur, dum videtur fœmina, *videndo*, id est, in τῷ *videri*, id est, visu ipsius fœminæ: nam τὸ *visu* potest hic passive accipi; ut in illo Virgilii a paucis intellecto, *Incipe parve puer risu cognoscere matrem*, id est, dum fit risus: risum autem matris intelligo. Posset etiam dicere; *Ridendo cognoscere matrem*; id est, dum illa ridet, ut dixit; *Urit*

Verr. *quæ* frequentia Italiæ *convenit undique censendi causa.* Suetonius Galba 8. *Ne ad gestandum quidem unquam iter ingressus*, h. e. ut gestaretur. Sall. Jug. 5. *quo ad cognoscendum omnia illustria magis, magisque in aperto sint.* Obsequens de Prodig. cap. 121. *Ad immolandum bos sacra injussa adnatavit per hostium classem, seque ad aras percutiendam obtulit*, h. e. ut cognoscantur, ut immolaretur.

rit videndo, id est, [12] dum videtur, hoc est, facto visu. Sic intellige illud Lucretii lib. 1. *Annulus in digito subter tenuatur habendo*, id est, dum habetur, ut exponit Lambinus. „[Cæterum nihil est, quod planius faciat, „*Cantando*, *Videndo*, *Ridendo*, esse Participia, quam quod „[13] Præpositionem in illis subaudiri constat. Plaut. „Merc.

12. *Dum videtur, hoc est, facto visu*] Ita vero Sanctius imprudens & ignarus in meam descendit sententiam. Etenim Impersonalis plane Constructionis est hæc interpretatio, siquidem *urit videndo* exponitur ab eo, non, dum videtur Femina, sed simpliciter, dum videtur, h. e. fit visus, a Tauro. Procedunt hæc in Neutrorum Gerundiis. Sic enim *anguis rumpitur cantando*, h. e. non, dum cantatur anguis, sed, dum cantatur, seu fit cantatio. Sic *fando*, *excolendo*, h. e. dum fit illud, quod verbis *fari* & *excoli* denotatur. Adde Nepotem in Dione cap. 4. *Filium ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus*, h. e. dum ei indulgebatur continuo. In hisce facile patior nihil intelligi, quod Suppositi vicem obtineat, æque ac in Impersonalibus illis *Statur*, *Sedetur*, *Cantatur* &c. At minus diserta in Gerundiis est Impersonalis constructio Activorum, quando explicari debet personaliter, veluti, *Annulus in digito subter tenuatur habendo*, h. e. dum habetur ille annulus in digito. Sic Virgil. Georg. II. 250. de terra pingui, *sed picis in morem ad digitos lentescit habendo*, h. e. dum habetur terra talis intra digitos. Hic vero intelligi necessario videtur *negotio* scil. illius *annuli*, illiusque *terræ*. Similiter in aliis quibusdam hujus formæ & Participii a Verbis vere activis orti locutionibus, ut apud Cicer. Famil. XII. 12. *De cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit*, scil. aliquo negotio. Sensus enim est, dum ab ipso auditur assidue aliquid negotium de ejus voluntate. Sic & illud Terentii, *in denegando modo queis est pudor*, possis explicare & supplere, in denegando aliquo negotio, vel etiam absolute cum respectu ad solam actionem, in facienda denegatione. Sic illa, *in exspectando*, *in arrogando*, &c. quæ mox a me adferentur, absolute exponi possunt. At *urit videndo Femina* exponerem Ego, *videndo negotio Sui*, h. e. dum videtur ipsa.

13. *Præpositionem in illis*] Sic Cœl. Famil. VIII. 6. *Quoniam de intercalando non obtinuerat*. Gell. III. 7. *In expectando esse*. V. 19. *Quod in arrogando juraretur*. Liv. VI. 14. *donec conferti abibant, peditum labor in persequendo fuit*. X. 13. *Ille quidem in recusando perstabat*. XXV. 14. *Ab revocando ad incitandos hortandosque versus milites*. XLII. 17. *Se daturum venenum, quod nec in dan-*

,, Merc. *Quid ego hic in lamentando pereo?* Ter. And.
,, *In denegando queis est pudor.* Vide infra de Ablativo
,, absoluto.]

Tempus est legendi librorum, usitate & eleganter dicitur; sed quæ sit causa hujus loquutionis multi adhuc, iidemque doctissimi, ignorant. Ego hanc esse causam aliquando arbitratus sum: Participia omnia & participialia verba, quum transeunt in nomina, amittunt verbi constructionem, & more nominum genitivum regunt; ut *Amans uxorem*, participium est, *amans uxoris*, nomen; sic *tempus legendi librorum*, id est, tempus est lectionis librorum. Postea vero mutavi sententiam, & regulam hanc generalem semper esse contendo; In adjectivo nomine, seu participio, semper deesse substantivum, *negotium*, aut infinitum verbi; ut, *legendum est*, subaudi *negotium*, vel *legere; Tempus est legendi*, subaudi *negotii*, vel *legere.* Hispani, Tiempo es qui se lea. Sic *tempus est legendi librorum*, ita ut *librorum*, regatur a *legere*, [vel potius a *negotii*] quasi dicas, tempus est lectionis librorum; sed si dicas, *Tempus est legendi libros*, 14 jam non participium est, sed verbum participiale. In cæteris vero omnibus, vox in *Dus*, semper significat passionem, & participium est adjectivum. Nunc autem, quia Grammaticis non ita frequens usus videtur esse hujus formæ, *legendi librorum*, varia testimonia proponam. Cic. 2. Invent. *Fuit exemplorum eligendi potestas:* & 5. Phil. *Antonio facultas detur agrorum suis latronibus condonandi.* Sic enim legit Budæus. Idem Cic. de Divin. *Dolebis tandem Stoicos nostros Epicureis irridendi sui facultatem dedisse:* & 5. Fin. *aut eorum, quæ secundum naturam sunt, adipiscendi:* idem de univers. *Reliquorum siderum quæ causa collocandi fuerit*, cæt. ,, [Lu-
,, cre-

dando, nec datum, ullo signo deprehendi posset. Terent. Eun. V. 2. 54. *In cognoscendo tute ipse aderis.*

14. *Jam non Participium est &c.*] Quasi constructio tali modo variata mutaret naturam vocabulorum eorundem; sed hæc multis refutavi jam supra p. 442. &c.

„cretius 5. *Timentes, ne quod ob admissum fœde, dictum-„ve superbe, Pœnarum grave sit solvendi tempus adactum,* „pro, ne tempus jam advenerit solvendi graves pœnas.] Sueton. Augusto, *Permissa jocandi licentia, diripiendique pomorum, & obsoniorum, & missilium.* Plaut. Cap. *Nominandi tibi istorum magis erit, quam edundi copia.* Cæsar 4. Gall. *Venerunt* [15] *purgandi sui causa:* ibid. *Sui liberandi facultas daretur:* libro 6. *Purgandi sui causa ad eos legatos mittunt:* ibid. *Ut mercatores recipiendi sui facultatem non haberent.* Livius libro 21. *Nec enim vereor, ne quis hoc me vestri adhortandi causa magnifice loqui, existimet.* Plinius in epist. *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem.* Terent. Heaut. *Date crescendi copiam, novarum qui spectandi faciunt copiam:* sic enim dispungendus est locus, qui hactenus torsit Grammaticos, & Budæum. Varro libro 2. cap. 1. Rust. *Aliquod fuit principium generandi animalium.* Gellius lib. 5. cap. 10. *Evathlus orandi causarum cupidus.* In hac loquendi phrasi dubitavi aliquando, an, quemadmodum dicimus, *veni causa videndi puellarum*, possimus etiam dicere, *Videndi puellæ:* nam grammaticorum regula est, Si Gerundum habet accusativum pluralem, ut, *legendi libros,* po-

15. *Purgandi sui causa*] Nihil huc pertinent hæc & similia, in quibus ipsum Participium adhibetur personaliter constructum cum Pronomine, quod vicem Substantivi prorsus obtinet. Dicitur ergo *Purgandi sui* eadem constructione, qua diceretur *purgandi Filii*, &c. Vide me Supra I. 2. pag. 19. & II. 13. N. 10. Vossius in his *τὸ Sui* accipit, ut plurale, quia de pluribus agitur, qui se *purgare, liberare, recipere*, voluerint, atque adeo easdem putat esse Constructiones, *purgandi sui*, & *purgandi civium*. Vide Eum de Construct. cap. 53. At mihi *τὸ Sui*, ut forma æque ac *Mei* & *Tui*, sic & in Constructione, est Singulare, licet referatur ipso sensu sæpe ad plures. Nec enim facile reperies, *Venerunt purgandi suorum causa*, ut sæpe *purgandi illorum*, aut *purgandorum sui*, sed semper fere *purgandi sui*, quasi singuli se singulatim voluerint purgare. Sed & *Mei* & *Tui* eodem construuntur modo, quæ utique Singularia sunt. Ast alia jam est constructio, & huc pertinens, illa, qua Terentius dixit *ejus* Philumenæ *videndi*, quod mox Sanctius adferet.

poterit habere & genitivum pluralem, ut, *legendi librorum.* At ego quærebam, cur non posset etiam habere genitivum singularem? Terentius tandem in Hecyra 3. 3. 12. me admonuit, [16] utroque modo posse dici. Verba sunt Pamphili de Philumena, *ego ejus videndi cupidus recta consequor*, id est, cupidus videndi videre eam, vel ejus Philumenæ. Et in Phorm. *Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia* [17] loquitur de amica: ,, [de qua tamen ibid. *Ni mihi esset spes ostensa hujus habendæ.*] Ovid. 2. Trist. *Et spem placandi dantque adimuntque tui:* Ibid. *Olim placandi spem mihi tolle tui*, de Fœmina. Plaut. Trucul. Scena; Num tibi jam; II. 4. 19. *Quoniam tui videndi est copia.* loquitur de meretrice. Itaque sive de muliere, sive de homine, dicas, *cupidus sum videndi tui*, vel *videndi:* Passivum enim est participium adjectivum, id est, *videndi videre*: Unde non possum improbare illam lectionem, quæ circumfertur in epistola Acontii apud Ovid. *Sit modo placandæ copia parva tui*, [18] quum legendum sit, *placandi.* Nam genitivi *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, non admittunt

16. *Utroque modo posse dici*] Disertissime ita in l. 22. Cod. de administr. Tutor. *Accedit, quod ipsius pecuniæ fenerandi usus vix diuturnus est.* Prioris vero generis locutionem etiam Dictys Cret. lib. IV. cap. 8. adhibet, *qui peterent eorum, qui in bello ceciderant, humandi veniam*, ubi Vide Mercerum.

17. *Loquitur de Amica*] Verum id quidem, sed intelligi istic potest, *ejus*, *quid* vel *quod velis*, quod præcessit. Verba sunt Phorm. I. 3. 22. *Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis, Retinere, amare, amittere: Ego in eum incidi infelix locum, ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi, copia.* Sequentia quoque ex Ovidii 2. Trist. non *de Femina* dicuntur, sed de Augusto & ad Augustum, ut recte monuit jam Ursinus Instit. Gramm. To. 2. pag. 393.

18. *Quum legendum sit Placandi*] Utrumque putem recte dici. Vide me supra ad I. 2. pag. 19. Certe si *placandæ tui* ferri nequeat, dicendum tunc foret, *Mei*, *Tui*, *Sui*, non esse Pronomina, sed Adjectiva, sub quibus intelligatur *Negotii.* Miror etiam, Sanctium hic dicere, *Genitivos Mei &c. non admittere adjectiva*, quum supra II. 13. p. 255. 256. recte illis jungi Genitivos Adjectivorum, ipse lectorem docuerit.

tunt adjectiva. Tum deinde passim dicitur *placatio tui*, *cura vestri*, *amor nostri*. De hoc gerundo, quum habet genitivum pluralem, meras nugas egit Laurent. lib. 1. cap. 27. *Quoties*, inquit, *oporteat loqui per relativum, necesse est loqui per hoc gerundium, ut hic dies attulit initium dicendi quæ vellem; non autem, dicendorum quæ vellem.* Sed contra sentit Cicero, ut supra citavi, *Aut eorum quæ supra naturam sunt adipiscendi.* Sueton. Aug. *Reparandarum classium causa, quas tempestatibus.* cæt. ibid. Tib. *Et repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini,* cæt. Val. Max. lib. 2. *Finem profecto fruendarum opum, quibus*, cæt. Livius lib. 32. *Rerum suarum, quas possent, referendarum secum dominis jus fiebat.*

CAP. IX.

Supinum in UM *admittitur, in* U *excluditur.*

EX numero Gerundorum est etiam Supinum: geritur enim a participio in *Tus*, ut cætera a participio

1. *Ex numero Gerundorum &c.*] *Gerundia* & *Supina* promiscue appellabant Grammatici Veteres & confundebant. Passim enim *Gerundiis* adscribunt etiam *Supina* in UM & U desinentia: sed & sæpe *Supinis* ea, quæ ceteroqui proprie dicuntur *Gerundia*. Ita Priscianus lib. 8. pag. 822. & 823. *Supina* exponit, sed Exempla omnia sunt Gerundiorum, quæ istic *Supina* semper vocat. At pag. 808. &c. de *Gerundiis* agit, & iis Supina quoque accenset. Proprie tamen & accurate quum loquerentur, distinguebant illa, & priora quidem *Gerundia*, at hæc in UM & U exeuntia, potissimum *Supina* dicebant, non quod, ut ait Sanctius, *supine aut negligenter agant, ac pene otiosæ ac supervacanea sint*, nec, ut Vossius de Anal. III. 11. quod sint a Præteritis formata rem jam gestam significantibus, *post quam rem gestam liceat nobis esse supinis atque otiosis*, sed quod, ut censet Priscianus pag. 811. *a Passivis Participiis, quæ quidam Supina nominaverunt, nascantur.* Vere enim omnia passiva videntur primum dicta *Supina*, quia hujus Vocabuli significatio convenit Patienti, & alium Agere sinenti. Sentit autem Sanctius, unum modo esse Supinum in UM desinens, quia regere videtur Accusativum. Alterum in U

cipio in *Dus*, & dicitur *Supinum*, quia supine, hoc est ne-

U exiens, quod item vulgo Supinum esse existimatur, demonstrat ille, esse potius certum Nominis Substantivi casum. At Scioppius Parad. Liter. Ep. 2. & Vossius Anal. III. 11. & Construct. 54. ut & Ursinus To. 1. p. 634. ostenderunt clarissime, utrumque æque esse Nomen Substantivum quartæ declinationis. Tanto magis miror Vossium, quod priore loco Supinis annumerat quoque Nominativos Participii Passivi, *Puditum est*, *ventum fuit*, &c. Et accessit illi in eo etiam Gallicus Novæ Methodi Auctor, adscribens ideo Supinis Nominativum, Dativum, Accusativum, & Ablativum, sed diversarum Declinationum, scilicet, quia *Amatum est*, & similia, in hunc censum referri volebat. At vero nihil prorsus commune habent ista cum iis, quæ proprie ut *Supina* memorantur a Grammaticis in Paradigmate Conjugationum. Hæc enim Substantiva sunt, illa Participia Passiva, eo usu adhibita, quo Impersonalia Passiva. Quapropter quo modo in Præsenti dicitur simpliciter *Amatur*, eodem modo dicitur in sensu Præterito *Amatum est*. Nec probari potest contrarium ex illis Livii, de quibus supra jam egimus pag. 439. &c. *Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem*. Nam in his vel Impersonalem inesse Constructionem, vel intelligi Substantivum aliquod, atque adeo construi hæc revera, non ut Substantiva, sed ut Adjectiva, patet ex aliis locis, in quibus etiam Participia alterius generis cum suis Substantivis tali modo occurrunt, aut ita, ut illis Participiis loco Substantivi addatur Infinitum, vel integra Oratio. Liv. XXVII. 45. *Auditum modo in acie alterum exercitum advenisse, haud dubiam victoriam facturum*. Substantivi vices manifeste heic sustinet infinitum *advenisse*, cui adjectum videmus, ut Adjectivum, τὸ *Auditum*. Similiter XXVIII. 12. *Haud procul aberant, cum ex obviis auditum, postero die omnem exercitum proficisci, metu omni liberavit eos*. Scilicet *auditum* illud *Proficisci liberavit eos*, eadem constructionis ratione, ac si dixisset, *auditus ille rumor*. Sic ergo & in eo, quod ait VII. 12. *tentatum per dictatorem, ut ambo patricii Consules crearentur, rem perduxit ad Interregnum*, pro Substantivo capienda est omnis illa sententia, quæ sequitur τὸ *ut*: quasi scriptum esset, *Negotium, ut ambo Patricii Consules crearentur, tentatum* &c. Porro autem, si τὸ *tentatum* hic esset Supinum, haberemus ejus etiam Ablativum, non quidem *tentatu*, sed *tentato*, & sic plures haberemus Supini terminationes, quam quas memorant, & duos quidem diversæ formæ Ablativos. Nam pro eo, quod dixit istic Livius, potuisset eodem plane sensu dixisse, *Tentato per dictatorem, ut ambo*

negligenter agat, & pene ociosum, ac supervacaneum sit: *ambo Patricii Consules crearentur, res ad interregnum perducta est.* Sic enim idem I. 41. *Tum demum palam facto, Servius &c. regnavit* h. e. palam facto negotio mortis Tarquinii, seu, mortuum esse Tarquinium: ubi videas velim Gronovium Patrem. XXXIV. 31. *Ibi permisso, seu dicere prius, seu audire mallet, ita cœpit Tyrannus.* Cicero Famil. III. 5. *Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam desperato, coram me Tecum agere posse.* Tac. Ann. IV. 36. *Absolvitur, comperto, ficta in eum crimina.* XI. 10. *In cujus transgressu multum certato, pervicit Bardanes.* cap. 26. *Nec ultra exspectato, quam dum Claudius proficisceretur, cuncta nuptiarum solennia celebrat.* Vides hosce Ablativos esse ejusdem plane naturæ & usus, cujus sunt Nominativi *Tentatum, perlitatum &c.* Et tamen nemo illos pro Supinis, aut Nominibus Substantivis Verbalibus unquam habuit, sed ut sunt, pro Ablativis Absolutis veri Participii. Unde consequitur, neque Nominativos in illum, sed in hunc censum, esse referendos. Quin immo eadem locutio usitata etiam est in veris Adjectivis: Liv. XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio, opprimi posse.* Vide & Gronovium Patrem Observ. I. 17. init. Sed & in Masculinis Participiorum & vulgarium Adjectivorum. Sueton. Calig. 8. *In castris natus, patriis nutritus in armis, Iam designati Principis omen erat:* ubi Constructio est, *Caligula ita natus, erat omen:* plane ut *Negotium diu non perlitatum tenuerat, & Tentatum negotium, ut ambo &c. perduxit rem.* Tacitus Hist. I. 89. *Cæcinna jam Alpes transgressus exstimulabat eum.* h. e. quod Cæcinna transgressus erat, id exstim. II. 82. *Sufficere adversus Vitellium videbatur Dux Mucianus, Vespasiani nomen, & nihil Arduum fatis.* Ubi plane Adjectivum *Arduum* ponitur, ut illa Participia, hoc sensu, negotium illud, quod nihil sit fatis arduum. Sic denique Ann. VI. 47. *Nullæ in eos Imperatoris literæ dabant suspicionem, fieri ea &c.* q. d. id ipsum negotium, quod nullæ literæ erant missæ, dabat &c. Verba autem Plauti, quæ itidem refert ille Methodi Auctor in hunc censum, *Justam rem & facilem a vobis oratum volo*, supra jam I. 15. pag. 125. 126. explicuimus, & ita, ut in iis τὸ *Oratum* nil aliud esse, quam Participium, demonstraverimus. Jam vero siquidem Participia sunt illi Nominativi, longe utique diversi sunt generis & naturæ ab istis, quæ in Paradigmate Conjugationum appellantur *Supina*, quippe quæ sunt vera nomina Substantiva, alterum Quarti Casus, alterum Sexti, sed ejusdem declinationis; & proinde a suis præpositionibus more nominum recta. Sanctius atque alii accipiunt illud in U etiam ita aliquando, tanquam

sit: nam orationes, quæ possunt fieri per hanc vocem, cre-quam sit Dativi casus: Veluti *Horrendum auditu* pro *auditui*. Sed hæc quoque revera Ablativi esse casus clarissime ostendit Vossius Construct. 54. extr. dum in eo casu addi Adjectivos hisce locutionibus probat. Nec enim dici *Horrendum ipsi auditu*, sed *ipso auditu*, intellecta præpositione IN. Sic mox ex Quinctiliano adfert ipse Sanctius, *Verba etiam ipso auditu acerba*, ex Plinio, *parvum dictu, sed immensum æstimatione*, ex Livio, *id dictu, quam re facilius*. Vide pag. 465. Accedit Priscianus, qui lib. 8. p. 811. diserte talia per Ablativum exponit, quum ait, *Quid enim est miserabile visu, nisi visione?* In priore, quod est Accusativi casus, subauditur præpositio *AD* vel *IN*. Plautus Trucul. IV. 2. 27. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas, Præterea unam in obsonatum*. Potuisset dixisse, *præterea unam argenti minam dedi obsonatum*, h. e. ut inde obsonet, sicuti pater dicitur, *collocare filiam nuptum*. Sic Lucretius I. 792. *Nam quodcunque suis mutatum finibus exit*, (h. e. ut mutetur seu mutet se) *continuo hoc* (exire mutatum) *mors est illius, quod fuit ante, Quapropter, quoniam, quæ paulo diximus ante, IN commutatum veniunt, constare necesse est Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam*, h. e. veniunt, ut se commutent, vel ut commutentur. Hinc jam liquet, Supina non tam, vel certe non tantum, ad *motum*, sicuti plerique tradunt, sed ad *finem* quoque significandum adhiberi. Nam *Eo spectatum* dicitur, pro, *eo ad spectatum*, h. e. ut spectem. Sic Plautus Aulul. III. 3. 9. *Coctum ego, non vapulatum, conductus fui*. Sallust. Histor. III. *Nec ego vos ultum injurias hortor*. Non est in his verbum, quod motum aliquem significet, sed quod actionem, quæ sibi certum quid habeat propositum, tanquam suum finem. Nam quod Sanctius mox ait, *etiam in illis esse motum, conduxi te cantatum*, &c. & quod Ursinus To. 1. p. 638. *in ipso fine inesse quandam motus significationem, qui nos moveat ad agendum*, immo To. 2. p. 407. *quum in his quæstio sit QUO, significationem motus ad aliquid, ceu locum, ab his non abesse*; illa vero videntur longe abesse a proprie loquendo, quod tamen in explicanda rerum & verborum natura facere debemus. Diversa plane res est motus ad locum, & finis actionis animo conceptus. Longe quoque petitum est, quod Vossius de Anal. III. 12. occulte motum significari etiam ad locum, in hisce, *dare nuptum*, & similibus, tradit, quia quæ nubit, *datur alteri, ut eam domum ducat*. Quanto naturalius est, statuere in hisce actionis finem, qui declaretur ipso Supino? Verum ista oriuntur apud Viros Doctissimos ex nimio recepta semel tuendi studio. Jungitur au-

crebrius ad alias transferuntur; ut, *discedo lecturus, discedo ad legendum, discedo ut legam, discedo lectum.* Tum præterea, quum raro inveniatur, rarius Accusativo junctum reperitur. Virgilius, *Suspensi, Euripylum scitatum oracula Phœbi Mittimus:* idem, *Venimus huc lassi quæsitum oracula rebus.* Terentius, *Cur te is perditum?* Semper jungitur verbis motum significantibus; & motus etiam est in illis; *Collocavit filiam nuptum; Conduxi te cantatum, Admitte me spectatum.*

Autem hisce Accusativis, *ultum, spectatum,* & similibus, plerumque alius Accusativus, qui creditur ab istis tanquam Nominibus Verbalibus, quæ Verbi sui rectionem retineant, proxime regi. Sed repetendum hic, quod sæpe jam monui, intercedere in his Ellipsin præpositionis *κατὰ*, & vocis *Negotii*, ut adeo si dicam, *Eo spectatum ludos*, idem sit, ac si dicerem, *Eo ad spectatum negotii, quod ad ludos attinet.* Rationem explicuimus abunde & sæpe jam in superioribus, ac contra Ursini, qui & hic sese nobis opponit, exceptiones vindicavimus. Quare autem hæc constructio ita frequentetur cum Accusativis *spectatum* &c. non item cum Ablativis *spectatu* &c. aut aliis casibus, ejus nulla potest certa dari ratio, nisi quæ ex Fortuna & Casu est petenda, sicuti aliquando faciendum, quum alibi jam sæpius, tum proximo superiore capite pag. 442. 443. probavimus, multis eam in rem allatis exemplis; & de hac ipsa constructione ultro affirmat etiam Ursinus To. 2. p. 85. meræ fortunæ eam adscribens. Inde ergo colligendum, non directam hanc, sed Ellipticam potius esse constructionem, quum in Ellipticis magis dominetur casus & fortuna, quam in directis. Sed & reperimus alia quædam Nomina alterius declinationis, ast pauca valde, eodem modo constructa, ut illa Supina in UM, quæ Accusativum tamen sibi non adsciscunt. Nam ut *cantatum conducere, cantatum ire*, dicimus, sic & *venum dare, venum ire, pessum dare, pessum ire*, in quibus æque ac in illis Supinis intelligitur præpositio AD, quum vera sint Nomina, sed secundæ Declinationis, certe *Venum.* Denique multi Ablativi istius formæ etiam in alia constructione, sed manifesta Nominum Substantivorum, reperiuntur, licet alii Casus istorum Nominum interierint, vel certe nobis vix usquam occurrant, Veluti *arcessitu, allegatu, natu, promptu, mandatu,* &c. quod cui rei adscribemus, nisi Fortunæ, aut Oportunitati constructionis?

Amatu, *lectu*, *auditu*, mire conturbant grammaticos; mihi partim sunt dativi quartæ inflexionis, partim ablativi, quibus modus significatur. [2] Dativi exempla sunt; *Mirabile visu*; *Horrendum auditu*, id est, oculis, & auribus; nam dativus quartæ antiquitus frequentior erat in U, ut Gell. testatur lib. 4. cap. 16. Virgil. 8. *Altissima visu*: idem, *Mirabile visu*, id est, oculis: nam ipse alibi dixit, *Oculis mirabile monstrum*. Valer. Maxim. lib. 5. *Ergo quod auditu novum est*. Plaut. Bacch. *Ista lepida sunt memoratu*: ubi aliqui legunt, *memoratui*. Sed altius hæc expendamus. Si terminatio in U supinum verbum esset, [3] aliquando haberet *a*, vel *ab*. Deinde

2. *Dativi exempla sunt*] At vide, quæ in proximis superioribus pag. 463. hac de re jam notavi, & pag. seq. ipse Sanctius habet. Speciem Dativi præfert quidem ille versus Lucretii II. 408. *Omnia postremo bona sensibus & mala tactu*. Neque tamen ulla nos necessitas cogit omnino, pro Dativo etiam illud accipere.

3. *Aliquando haberet A vel AB*] Vix perspicio satis rationem hujus argumenti. Nam primo non mutat naturam vocabulorum, sive præpositio illis præmittatur expressa, sive per Ellipsin, ob frequentissimum eorum in tali Constructione usum, pene perpetuam omittatur. Deinde occurrunt sane præpositiones etiam ante hæc vocabula in U exeuntia, ut ostenderunt Scioppius, & Vossius. Eo autem ipso evadunt vocabula ista minime verba Supina, sed vera Nomina Substantiva. An ergo voluit forsan Sanctius, si vocabula hæc essent Verba Supina, & passivæ quidem naturæ, tum construi etiam debere, ut Passiva solent, sequente A vel AB cum alio Nomine, quod nunquam tamen fiat. Certe ipse ea, non Verba, sed Nomina esse recte statuit. Et tamen ejusdem sunt naturæ hæc in U exeuntia, cujus illa in UM, licet Usus quodammodo ea distinxerit, dum his Accusativum sæpe addidit, quem illis non addidit. Ceterum multo minus perspicio, quid sibi velit Ursinus To. 1. p. 634. ubi Supina esse vera Nomina a Saturnio probatum, & inde ab Sanctio, Scioppio, & Vossio id haustum ac repetitum affirmat, additque, *ut nullum plane mihi dubium sit, quin, ubi lib. III. cap. 9. Minervæ Sanctii legimus hanc primam afferri rationem, cur nullum sit Verbum Supinum in V, quia aliquando haberet A vel AB, exciderit negativa, quod non advertit Cl. Perizonius*. Fateor id me non advertisse, atque etiam nunc non advertere. Certe nec dum perspicio, ubi negativa in hisce Sanctii verbis sit reponenda. Judicet Lector.

inde videmus, hanc vocem ſuſcipere adjectivum. Plautus Stich. *Tuo arceſſitu venio huc*. „[nec dubium eſt, quin „recte quoque dicatur, *crebris tuis arceſſitibus huc veni*, „ſicut narratibus; Ovidius 6. Metamorph. *Tempeſtiva* „*meis veniet narratibus hora.*] Quinctil. lib. 8. *Rebus atrocibus verba etiam ipſo auditu acerba magis conveniunt.* Plinius lib. 20. *Cepæ ſativæ olfactu ipſo caligini medentur.* Gellius lib. 12. *Eos verſus aſſiduo memoratu dignos puto.* Tacitus libro 20. *Copias recenti lectu auctas.* Livius 37. *Et eodem armatu Cares.* Stat. 9. Theb. *Longo defeſſa redibat Venatu.* Quod etiam teſtimonium indicat, hanc terminationem jungi verbis motum vel locum ſignificantibus, & ſic dici, *Venio venatu*, ut, *venio agro*, *venio de venatione.* Plaut. Menæch. *Obſonatu redeo.* Statius, *Quem tu venatu rediturum in limine primo Operiens.* Cato Ruſtic. *Primus cubitu ſurgat*, *poſtremus cubitum eat.* Præterea junctura ipſius orationis indicat eſſe nomen. Livius lib. 31. *Id dictu, quam re facilius.* Plinius lib. 7. cap. 1. *Parvum dictu*, *ſed immenſum æſtimatione.* Si *Dictu* ſupinum eſt, etiam *æſtimatione* ſupinum erit. Cic. in Piſon. *Quis enim te auditu*, *quis ullo honore*, *quis denique communi ſalute dignum putavit:* idem pro Cluent. *Quam levia genere ipſo*, *quam falſa re*, *quam brevia reſponſu.* Curtius lib. 4. *Id conſilium non ratione prudentius*, *quam eventu felicius fuit:* idem lib. 8. *Quis cætera auditu majora*, *quam vero*, *ſuſtinere poſſe credebat?* Val. Maxim. lib. 9. *Nec ipſa verba relatione familiaria*, *quam dictu faſtidienda ſunt.* Tacitus lib. 1. *Lucos viſu*, *ac memoria deformes.* Delirant igitur, qui dicunt, hoc ſupinum ſignificare paſſionem, niſi velis dicere, nomina etiam aliquando hanc paſſionem ſignificare: nam quum dicis, *Laude & amore dignum*, poteris exponere, ut ametur, & laudetur. Sed oſtende obſecro hanc tuam paſſionem in his & ſimilibus. Cic. *Perpeſſu aſpera.* Livius 10. *Migratu difficilia:* idem in procemio; *Unde fœdum inceptu*, *quod vites*, *fœdum exitu*, id eſt, ut exeat, vel fine ipſo: idem lib. 1. *Eo tempore in Regia prodigium*

viſu

visu eventuque mirabile fuit: idem vigesimo quinto, *Consilia audacia prima specie læta sunt, tractu dura, eventu tristia.* Sed opponit Laurentius, *si essent hæc nomina, haberent alios casus.* O plumbeum pugionem! quid illa? *In promptu, natu major, noctu, diu, sponte, astu, impete, vitatu, petitu, suppetias, infitias,* & mille hujusmodi? Sed quid mirum, si concedamus & alios casus? quum legamus semper, *Nuptui dare,* & [4] *veno exercere,* & *posita veno,* apud Tacitum lib. 16. *Prædæ, & divisui esse,* apud Livium lib. 3. Denique illud, quod Supinum ultimum vocabant, ablativus, vel dativus est, per quem modum explicamus; ut si quæras, quo pacto aliquid sit mirabile, respondebo, visu, auditu, dictu, memoratu, exitu: ,,[vel certe Præpositio, *ab,* subau-,,ditur, ut sensus sit, quod ad visum, auditum, di-,,ctum, memoratum, vel exitum pertinet.]

4. *Veno exercere &c.*] At hoc non est, quod *Supinum* Grammatici dicunt, sed manifeste Nomen Substantivum secundæ Declinationis, quum Supina omnia sint quartæ. Sed & *nuptui, divisui,* & similia nullam habent Supini speciem. In Ablativo autem Supinorum intellexerim præpositionem, non semper AB, ut mox vult Scioppius, sed sæpe IN. Sic illud Plinii, *parvum dictu, sed immensum æstimatione,* supplendum est utique omnino per Præpos. IN.

CAP. X.

Singula participia esse omnium temporum, & Tempus Verbi, cui junguntur, adsignificare. Participium Activum cum Verbo Substantivo. Fit Nomen. Legendum est *non est Gerundium, sed Participium: Ejus Usus per omnes Casus.*

ULtra ea quæ a me superius disputata sunt lib. I. cap. 15. animadvertendum est, Participium activum sæpe jungi [1] verbo substantivo. Cic. in Orat. *Est enim,*

1. *Verbo Substantivo*] Sic Sall. Jug. 31. *Si deditícius est, vestris jussis*

enim, ut ſcis, quaſi extrema pagina Phædri, his ipſis verbis loquens Socrates. Auctor in Salluſt. *Unus enim ſatis es materiæ habens.* Cic. de amicit. *Quid enim erat Africanus indigens mei:* idem 1. de divin. *Eſt apud Platonem Socrates dicens Critoni ſuo familiari:* idem lib. 6. epiſt. *Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperque magis adverſos rerum exitus metuens, quam ſperans ſecundos, is ego ſum.* Liv. lib. 20. *Illa longa oratio, nec ad vos pertinens ſit.* Terent. Eunuch. *Peregrinus eſt, minus potens quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus:* idem, *Primus eſſes proferens.* Gell. lib. 5. cap. 9. *Quum antea non loquens fuiſſet.* Jungitur ſæpius aliis verbis; ut, *Vidi legentem: Diſcedens legebam.* Fit nomen, 2 quoties caſum verbi non habet; ut *Virtutis amans*, unde formantur comparativa & ſuperlativa.

A-juſſis obediens erit. Gell. V. 10. *Eloquentiæ diſcendæ cupiens fuit.* Sed & cum aliis Verbis. Liv. I. 27. *Quid petentes venerint.* Sall. Jug. 22. *Legati in Africam maturantes veniunt.* Sueton. Galb. 4. *Somniavit Fortunam dicentem.*

2. *Quoties caſum Verbi*] Atqui ex ſententia utique ipſius Sanctii ſæpiſſime etiam Nomina, quæ dicuntur *Verbalia*, habent caſum Verbi ſui. Quapropter ſi quid diſcriminis inveniri queat inter uſum horum vocabulorum, ut poſſint dici modo vera Participia, modo vera Nomina, quærendum id foret potius in adſignificatione Temporis, cui Uſus diverſam conſtructionem, licet utramque etiam Nomini convenientem, videtur accommodaſſe. Nam *amans virtutem* adhibetur ad notandum non modo rem ipſam, ſed & præſens illud temporis momentum, quo quis virtutem amat; At *Amans virtutis* uſurpatur ad perpetuum virtutis amorem in homine aliquo ſignificandum. Vide ſupra ad I. 15. pag. 121. Quod autem Participia vere certum Tempus per ſe adſignificent, & proinde non ſint omnium Temporum, ſatis probavimus ſupra d. l. pag. 130. &c. Unum modo addemus ad defendendum Ciceronem, cujus auctoritas in his nullo ſuo merito ſic ſatis ab Auctore Novæ Methodi in Notis Sect. IV. cap. 3. hac occaſione labefactatur: id quod tanto ſuſcipiemus libentius, quoniam nobiſcum plane ſentit. Dicit enim pro Domo, *Non tulit, UT Interdicatur. Quid ergo? ut Interdictum Sit. O cœnum &c! Hanc tibi legem Clodius ſcripſit, ut Interdictum Sit, cui non Eſt interdictum.* Videmus diſtinguere Ciceronem tanquam diverſa, *interdicatur*, & *interdictum ſit*, quæ Au-

Amaturus jungitur omnibus verbis, & temporibus, etiam futuris. Vide supra libr. 1. cap. 15. pag. 133. &c.

Amatus jungitur omnibus verbis; ut, *amatus eras*; *comitatus est patrem*, vel *a patre*. Supra lib. 1. cap. 15. pag. 134. &c.

Amandus jungitur omnibus verbis, & temporibus, etiam futuris: ut *Lectio legenda erit*. Valla lib. 1. cap. 26. negat posse dici; *Timeo te verberandum fore*. Sed fallitur. Cicero ad App. lib. 3. *Quasi divinarem tali in*

Auctor iste ejusdem esse significationis, etiam quod ad Tempus, vult, licet forte alterum sit frequentioris usus. Certe neminem esse ait, qui non videat, *Velitis, ut interdictum sit*, eandem habere vim notandi Præsentis Temporis, quam illa Terentii, *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit*, in quibus τὸ *facta sit* ponatur pro *fiat*. At vero & Ego neminem esse putem, qui, si modo animum attendat, non perspiciat esse aliquod Temporis discrimen inter istas locutiones, quas Cicero ita diserte distinguit, ut & inter *facta sit* Terentii, & *fiat* ejus interpretis. Nec enim voluit Davus apud Comicum, uti tunc fierent demum surdi aut muti, nam nihil eum id juvaret, quippe quum jam dicta essent, quæ nolebat audita ab hero; sed uti, antequam ista dicerentur, esset jam factus vel herus surdus, vel mulier muta. Similiter non recte poterat proprie loquendo rogari populus, ut ei, cui nondum erat interdictum, hoc ipso momento temporis jam *Sit interdictum*: Sed recte quidem, ut ei *interdicatur*. Scilicet Præsentis quidem Temporis est *sit*, at *interdictum* Præteriti. Sæpissime autem Participium cum verbo alterius Temporis conjungi, servata tamen singulis sui Temporis significatione, abunde supra probavimus, & agnoscit ipse Auctor in hisce locutionibus, *dicturus fui* &c. Quidni ergo & in aliis, ac proinde etiam in *interdictum sit?* quod cum duo Tempora significet, differre utique debet ab *interdicatur*, quod unius est Temporis. Non diffitear tamen, potuisse ea dicentem, quæ Cicero arguit, defendi, sed non aliter, quam ut in ea locutione intelligatur τὸ *deinceps*, hoc sensu, ut ei jam statim ab hoc tempore sit deinceps interdictum. Cur ergo Cicero eum ita exagitat? Quia in legibus, quam maxime potest, proprie & sine ambiguitate ulla loqui earum Auctores debent. Manet illud certum, recte distinxisse Ciceronem inter istas locutiones.

in officio fore mihi expetendum aliquando studium tuum. Livius lib. 37. *Aut sub pellibus habendos milites fore:* & lib. 6. *Eo quoque enim mittendos fore legatos:* & lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Romæ, fore erubescendum.* Vide supra libro 1. cap. 14. pag. 115. & cap. 15. pag. 142. &c.

In Rectis plerumque jungitur verbo substantivo; ut, *legenda est lectio; legendæ sunt epistolæ:* sic etiam, *legendum est, tacendum est,* subaudi τὸ *legere,* τὸ *tacere,* ut jam diximus. Neque, *legendum est,* recte dicitur Gerundum nominativi, non magis, quam *lectum est;* in utroque enim deest τὸ *legere,* & utrumque participium est passivum in recto casu, & in accusativo erit, si dicas, *legendum esse, lectum esse.*

In Genitivis pendet a Nominibus genitivum regentibus; ut, *tempus est legendæ lectionis,* & *legendarum lectionum,* & *legendi* τοῦ *legere.*

In Dativis; ut, *Terentianæ comœdiæ conferunt expoliendæ linguæ, & scribendis fabulis.* Liv. *Si Resp. solvendo æri alieno non esset,* &, *tu solvendo non eras,* subaudi, *æri alieno aptus,* vel *idoneus.*

In Accusativis dicimus, *Censeo reddendam pecuniam,* vel *reddendas pecunias esse,* vel *fore;* &, *veni ad solvendam pecuniam,* vel *solvendas pecunias.* „[Cæsar 1. belli Ci„vil. *Misericordia civium, quos interficiendos videbat,* sub„audi *esse,* vel *fore,* id est, interfectum iri.] Inepte præcipit Valla lib. 1. cap. 72. esse quædam verba, quæ huic voci juncta præpositionem recusent; qualia, *loco, conduco, mando, curo,* cæt. ut, *curavi mittendas literas; locavi faciendam domum;* cum aliis verbis requiri præpositionem, ut, *Veni ad salutandam matrem,* vel *propter salutandam.* Ridiculum profecto est, quærere de nomine Adjectivo, quando cupiat aut respuat præpositionem: sequitur enim semper suum substantivum, ut, *vidi hominem doctum,* vel *ad hominem doctum accedo.* Itaque nullum erit verbum, cui ego hanc vocem in *Dum,* cum præpositione, aut sine illa, non adjungam;

ut,

ut, *veni ad salutandam matrem*; & *veni iterandam viam*; & *trado tibi puerum docendum*, vel *trado tibi pecunias ob docendum puerum*, *curavi mittendas pecunias*, vel *curavi rem ante mittendas pecunias*. Horat. *Hæc porcis comedenda relinques*. Itaque primus accusativus verbi non habebit præpositionem, secundo autem necessario est adhibenda.

In Ablativis semper a præpositione pendet, sed frequentius subintellecta; ut, *Sudas in componendo carmine*, vel *componendis carminibus*. Valla loco citato, *Cavendum*, inquit, *ne id verbum significet motum*, *quale esset*, *Revertor ab arando*. Fallitur longe. Cicero in Bruto, *Iidem traducti a disputando*, *ad dicendum inopes reperiuntur*: idem, *a dicendoque deterrent*: idem 2. Orat. *Ipse a dicendo refugisti*. Quæ exempla, sive sint, ut isti asserunt, Gerundi ablativi, sive sint hujus Participii, subintellecto substantivo, non liberant ab errore Vallam. Cicero in Verrem; *Non videor omnino a defendendis hominibus sublevandisque discedere*: idem 3. Orat. *a regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerant*.

CAP. XI.

De his formis, Amaturum esse, Amatum ire, Amatum iri, *&* Amaturum *absolute*.

SUSTULIMUS ex conjugationibus has voces, [1] *Amaturum esse*, vel *fuisse*, & *amandum esse*, vel *fuisse*, & *ama-*

1. *Amaturum esse*] Haud putem satis recte hoc quidem ex conjugationibus sustulisse Sanctium. Certe videntur ipsi Veteres id habuisse in paradigmate suo conjugationum. Unde factum, ut id, tanquam omni Generi ac Numero respondens, æque ac *Amare* & *Amavisse*, adhibuerint. Vide quæ disputavimus supra pag. 106. 107. & 113. Scioppius quidem in extremo hujus Capitis Ellipsin in ea locutione statuit, quasi intelligeretur *Negotium*. Et sine dubio fuit hæc locutionis istius origo. Sed ut usus sæpe alias per abusum ac errorem a vera origine & analogia deflexit, ita & huic Ellipsi ac supplemento repugnant verba Quadrigarii apud

amatum ire, vel *iri*, quia hoc Syntaxis est, non Analogiæ: ineptum enim & præposterum fuerat, in verbis conjugandis, de Syntaxi præcipere, & quemadmodum dicis, *homo doctus est*, *mulier pudica est*, sic dices, *homo est amaturus*, vel *amatus*, vel *amandus*, *mulier est amatura*, *amata*, *amanda*. Sic vero se res habet; Duo activa participia, adjuncta verbo substantivo, totam perficiunt cujuslibet verbi activam, & duo passiva totam passivam. Sic *Amans sum*, *Amans eram*, *amans fui*, &c. & in infinitivo, *Amantem*, vel *amantes esse*, *fore*, vel *fuisse*. Rursus, *Amaturus*, *amatura*, *amaturum*, *sum*, *eram*, *fui*, *ero*; *Amaturi*, *amaturæ*, *amatura*, *sumus*, *eramus*, *erimus*; & infinitivo, *Amaturum*, *amaturam*, *amaturum*, vel *amaturos*, *amaturas*, *amatura*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. In passiva, *Amatus*, *amata*, *amatum*, *sum*, *eram*, *fui*, *ero*; in infinito, *amatum*, *am*, *um*; *amatos*, *as*, *a*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. Sic, *amandus*, *a*, *um*, *sum ero*, *fui*; in infinito, *Amandum*, *am*, *um*, vel *amandos*, *as*, *a*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. Dicam adhuc planius, [2] *Amatus*, *a*, *um*, *sum*, vel *fui*, non est tempus præteritum in

pud Gellium I. 7. *Dum ii conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum.* Nec enim statui istic ulla ratione potest ea constructio; aut dici, hostium copias esse negotium futurum ibi occupatas. Quid ergo? Manifeste *futurum esse* ponitur hic eodem plane modo, & eadem constructione, qua *fore*. Cujus nulla potest reddi ratio, nisi quod forte in paradigmate conjugationum id habuerint, & acceperint tanquam indeclinabile infinitum, æque ut *amare*, & *amavisse*. Unde & Gellius ait, ista *Amaturum* &c. *indefinito modo dicta*, *qui neque in numeros*, *neque in personas*, *neque in genera distrahitur*, *sed omnia istæc una eademque declinatione complectitur*; & proinde illa istic *neque virilis esse generis*, *neque neutrius*, sed adhiberi tanquam *verba ab omni necessitate Generum absoluta*. Rectius tamen posteriores istam periphrasin, animadverso, Neutra exempli tantum loco in paradigmate posita, per sua Genera & Numeros variarunt.

2. *Amatus sum*] Hæc satis refutata sunt ad lib. I. cap. 15. pag. 134. Nam revera *Amatus* est Participium, & proinde adsignificat Tempus aliquod. Id vero est Præteritum. Nec tamen propterea sentimus, *Amatus sum*, esse unam vocem.

in passiva, non magis, quam *amandus*, *a*, *um*, *sum*, vel *fui:* Verba enim in *Or* nullum habent præteritum: Sed *amatus sum*, præsentis vicem supplet, *amatus fui*, præteriti, *amatus eram*, imperfecti, *amatus fueram*, plusquamperfecti, &c. Utimur tamen jam promiscue, *Amatus sum*, vel *fui*, pro præterito, quod magis ex natura verbi substantivi accidit, quam ex vero præterito. Itaque *Amatus sum*, duæ sunt voces, non una.

Idem fere dicendum de *Amatum ire*, & *Amatum iri*, de quibus nescio, quas tricas inculcat Laurentius lib. 1. cap. 28. Quid sit tenendum, paucis accipe. Hoc verbum *Eo*, ut notum est, motum significat, ut, *eo piscatum;* aliquando tamen ita supinis adjungitur, ut res una esse videatur, neque ulla motus vera significatio perspiciatur, ut, *Credo carmina lectum iri*, id est, legi; *cur te is perditum*, id est, perdis. [3] Denique *lectum ire*, aut

3. *Denique lectum ire*] Immo vero Grammatice omnes hæ locutiones sunt Præsentis Temporis, & præsentem motum notant, licet res ipsa, quæ in iis significatur illo vocabulo, quod Supinum dicitur, Futura sit. Etenim, *cur te is perditum*, denotat, cur id agis, cur ei rei operam das, ut te perdas? ubi ea res, *perditio* scil. *sui*, est quidem Futura, sed tamen illa operæ datio in eam rem est Præsens, & proinde verbo Præsentis Temporis, *Ire*, enunciatur. Sic *credidi vos læsum iri*, non est simpliciter Præteriti Temporis, ut ait Sanctius, sed potius tria istic tempora designantur, duo Grammatice, unum sensu & reipsa. *Credidi* notat Præteritum, *Iri* durationem Temporis ex Præterito usque in Præsens. vel potius Præsens Tempus in re temporis præteriti, seu præsentem motum & initium ad vos lædendos illo tempore, quo eum motum fieri credidi. *Iri læsum* conjunctim significat *Futuram parari læsionem*. Non ergo interpretanda erant illa verba simpliciter per *Credidi vos lædi*, sed potius, credidi, ab hominibus id tunc jam agi, ut vos lædant, iri ad læsum vos seu vestri, & sic rationem ac viam vestri læsus, h. e. futuræ vestræ læsionis, tunc iniri. Et ita se res habet in omnibus, quæ sequuntur. Miror vero Vossium, qui de Anal. III, 17. recte omnino interpretatur locutiones *ire cænatum*, *ire perditum*, & similes, easque variis exemplis ostendit notare semper Præsens tempus, at Passivas locutiones *iri perditum* &c.

aut *iri*, non ſunt tempora futuri, aut præſentis, ut pu-

&c. vult haberi pro Futuri temporis locutionibus. *Etſi autem*, inquit, *Ire amatum*, *ceteraque ejus generis*, *ſunt Præſentis temporis*, *non tamen exiſtimandum*, *Amatum Iri*, *Præſentis quoque eſſe*. *Nam ea Futuri eſſe* &c. Scilicet Vir Summus non diſtinguit inter Tempus Grammaticum, ſeu Analogiam locutionum, ac Tempus rei Futuræ, quod ex ſenſu & ſignificatione, non verbi ſolius, ſed totius locutionis pendet. Eadem enim eſt ratio Grammatica τῶν *Ire perditum*, & *Iri perditum*. Utraque phraſi denotatur conſilium & initium, quod Præſens eſt, Rei Futuræ, quæ res Futura eſt Finis actionis Præſentis. Sic in illo Livii, *In ſpem erecta civitas erat*, *in Africa eo anno debellatum iri*, res quidem futura erat *debellatio*, ſed tunc jam ſperabant, in eo ſtatu eſſe hoc bellum, ut *conſilium jam nunc recte ineatur*, & præparentur omnia ad debellandum. Explicita ſic hujus locutionis analogiâ, patet jam liquido, accuſativum ſequi in conſtructione ipſum Supinum, ſed per Ellipſin Præpoſitionis, unde proxime regitur ille Accuſativus. Ordo enim eſt, ex. gr. credidi, iri ab aliis ad læſum Vos, ſeu quod ad Vos. Et ſic reliqua. Verum heic difficultatem pariunt nonnulla Auctorum loca, quæ alium ordinem videntur ſuadere. Scilicet Catonis apud Gell. X. 14. *In illa contumelia*, *quæ mihi per hujuſce petulantiam factum itur*. Quinctil. IX. 2. *Reus paricidii damnatum iri videbatur*. Plaut. Rud. IV. 7. 16. *Mihi iſthæc videtur præda prædatum irier*. Scioppius Parad. Ep. 2. omnia hæc loca immutat, legendo *Quam*, *Reum*, *iſtac prædâ*, opponentibus ſe tamen Voſſio de Conſtruct. cap. 54. & Nova Methodo. Quin & ipſe Gellius ſuis in interpretando locutionibus ſatis ſuperque ſignificat, locum illum Catonis non eſſe corruptum. Voſſius autem non tam rationem ſeu originem harum locutionum, quam ſignificationem explicat, dum ait, *contumelia factum itur* idem eſſe, quod *contumelia fit*: nam *ire factum* poni aliquando ſimpliciter pro *facere*, & *iri factum* pro *fieri*, quia quod factum itur, plerumque etiam fiat. At Nova illa Methodus rationem quoque earum locutionum non eſſe difficilem redditu, ſecundum ipſa Grammatices principia, cenſet. Nempe *iri* hic eodem modo conſtrui & ſumi, quo ſumeretur *duci*. Eſſe enim *Eo* verbum Activum, & proinde habere etiam Paſſivum. Immo ex ſententia ipſius Scioppii poſſe etiam *Eor* recte dici. At vero ſi maxime Activum ſit *Eo*, non tamen vel ſic, neque ex Scioppii, neque ex aliorum ſententia, erit ejus Generis, ut varios recipiat Accuſativos, *Eo reum*, *Eo contumeliam* &c. ſed ut tantummodo Cognatum admittat, ſcil. *viam* vel *iter*. Et proinde in Paſſivo poſſet qui-

putant, ſed ponuntur aliquando pro præſenti, aliquando

quidem ex ſententia Scioppii dici *Eor*, ſed non aliter, quam ſi loqueretur ipſa *Via* vel *Iter*. Immo in hiſce locutionibus *Iri damnatum* &c. vult Scioppius ſemper intelligi *viam* ante τὸ *iri*. Rectius ſane, quam qui analogice & Grammatice cenſent dici poſſe, *Reus*, vel *contumelia*, *itur*, Quid ergo? Κατάχρησις ſeu Abuſus hic eſt, haud dubie primum ex incuria loquendi ortus, & eodem modo expediendus, quo pag. 308. & ſeq. immo per totum Caput tertium, Neutra in Paſſivum verſa explicuimus. Etenim quum ait Horatius, *Magna minorve foro ſi res certabitur unquam.* Ovid. *Certatam lite Deorum Ambraciam.* Cicero, *Næ victoria quidem plauditur*, Alii paſſim, *Triumphantur hoſtes*: ex abuſu dicta ſunt hæc omnia, dum, quia in Activo recte quidem, ſed figurate per Ellipſin, poterat dici *triumphare hoſtes victos*, *certare aliquam rem in foro*, *plaudere victoriam*, ea nonnulli, non animadverſa ratione harum locutionum, ſimpliciter tranſtulerunt in Paſſivam formam, mutando Accuſativo in Nominativum. Et proinde, ſicuti *Certare aliquid in foro*, *Triumphare Medos*, ſignificat certare propter aliquid, triumphare de Medis: ſic *Certatur illa res*, *triumphantur Medi*, denotabit re ipſa, certatur propter illam rem, triumphatur de Medis. Jam ſimili pene abuſu, & eodem plane ſenſu, dixerunt illi, *Reus iſte itur damnatum*, h. e. propter iſtum reum itur ad damnationem, *contumelia itur factum*, pro, contumelia eſt, ad quam faciendam itur, ſeu propter quam itur ad factum. Similis porro hiſce videtur etiam hæc, abuſiva item, licet frequentiſſima, locutio: *Petrus dicitur id feciſſe*, vel *eſſe doctus*, pro quo Analogia Linguæ Latinæ poſtularet, *dicitur*, *Petrum id feciſſe*, vel *Petrum eſſe doctum*. Sed & hic quum Activum eſſet, *Dicunt Petrum eſſe doctum*, in Paſſivo ſimpliciter, & ad exemplum etiam Græcorum, Accuſativos mutarunt in Nominativos: Ut adeo, *Petrus dicitur eſſe doctus*, idem ſit, quod, *De Petro dicitur, eum eſſe doctum.* Vide infra IV. 12. in Helleniſmo. Hujuſmodi exemplis & rationibus abuſus iſtarum locutionum & vera lectio in Catone & Quintiliano aſſeri debet. At Plautum nullus dubito, recte emendatum a Scioppio, niſi quis malit cum Salmaſio τὸ *Iri* iſtic accipere poſitum pro *Ire*, quod ego tamen faciendum non putem. Ceteroquin enim, ſicuti *Contumelia itur factum*, quod ad ſenſum, revera idem eſt, quod, *contumelia mihi fit*, vel potius *fiet*, *Reus itur damnatum*, idem, quod, *Reus damnabitur*, ſic ergo & *præda itur prædatum* deberet ſimiliter ſignificare, *præda prædabitur* paſſive, atque ita etiam a Voſſio exponitur. Sed tamen Plautus plane aliud voluit.

do pro præterito, sæpius pro futuro; *Credidi vos læsum iri*, id est, lædi, Præteriti est; *Spero carmina lectum iri*, id est, legi, Futurum est. Quæ diximus, testimoniis comprobemus. Terent. Andr. *Tu tibi in meam vitam laudem is quæsitum, scelus*, id est, quæris: ibid. *Cur te is perditum*, id est, perdis. Sallust. Catil. *Et dum paucis scelestis parcunt, bonos omnes perditum eant:* idem Jugurth. *Ne ignoscendo malis bonos perditum eatis:* idem de Rep. ord. *Dignitate alios, alios civitate, eversum irent.* Plaut. Aulul. *Ut me, meosque perditum ires liberos*, id est, perderes: idem Casin. *Argentum si quis dederit, ultro ibit nuptum*, id est, nubet: idem Cistell. *Eunt depressum, quia nos libertinæ sumus*, id est, deprimunt: Idem Bacchid. *Et me ires consultum male*, id est, male consuleres. Plinius in Paneg. *Ereptum alienas pecunias eunt.* Tacitus lib. 15. *Contumelias ultum ibat.* Exempla Infiniti; Quinctil. libro 12. cap. 1. *Ultum ire scelera*, id est, ulcisci. Plaut. Cistell. *Qui mihi magis potueritis ire honorem habitum, nescio:* idem Bacchid. *Desistas tantopere ire oppugnatum.* Idem Milite, *Mihi amanti ire opitulatum.* Sallustius Jugurth. *Quippe cui Romæ omnia venum ire in animo hæserat:* ibid. *Cum maxima cura ultum ire injurias festinat*, id est, ulcisci. Mart. lib. 3. *Gaudes ducentas nuptum ire post mortes*, id est, nubere. In Passiva; Cicero 1. de divin. *Remigem quendam vaticinatum, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine*, id est, madefieri. Ter. Hecyr. *Quum interea rumor venit, datum iri gladiatores.* Plaut. Rud. *Mihi isthæc videtur præ-*

luit. Nempe *præda hæc ibit ipsa prædatum*, seu *prædabitur*, activo sensu. Sequitur enim confestim, *ut cum majore dote abeat, quam advenerit.* Præda ergo futura erat prædatrix, scil. majoris istius dotis. Hæc autem sententia effertur verbis Plauti, sed ita demum, ut correcta sunt a Scioppio: Scilicet *videtur mihi irier prædatum isthac præda*, h. e. iri ab hac præda prædatum, ut præda sit, quæ eat prædatum; vel, iri ab aliis prædatum per hanc prædam, ut illa auctior abeat, quam advenerit.

præda prædatum iri. [4] Cic. 2. de invent. *Si illud concedatur, id non concessum iri oportet.* Plin. 2. epist. *Quæ absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum judicio tuo traditum iri.* Lactant. lib. 1. *Et Erythræam se nominatum iri prælocuta est.* Itaque in Activa, *Gaudes nuptum ire*, præsentis est; *gaudebis nuptum ire*, futuri; *gavisa fuit nuptum ire*, præteriti. In passiva, *Dictum iri oportuit*, præteriti temporis est; *Dictum iri oportet*, præsentis; *Dictum iri oportebit*, futuri. Ex his collige, hanc esse periphrasim, in qua verbum *Eo* non significat, ut dixi, proprie motum, sed velut coire cum supino: sic Græce διὰ φροντίδος ἔχει, pro φροντίζει, *honorat*; παίζεις ἔχων, pro παίζεις, *ludis*; εἰμὶ ὤν, pro *sum*, & multa hujusmodi. Sic Latine, *facere verba*, pro *loqui*; *fac nos missos*, pro *mitte*, & similia. Nunc expendamus locum Ciceronis in epistol. 1. lib. 5. Verba Metelli ad Ciceronem sunt, *Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri.* Cui respondet Cic. *Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te a me ludibrio læsum iri:* & inf. *Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari*, &c. Vides, *oppugnatum iri*, & *oppugnari*, [5] nihil omnino inter se differre, quandoquidem

4. *Cic. 2. de inv. &c.*] Hæc duo Ciceronis & Plinii loca aliter leguntur. In Cic. cap 9. *Quod si id concedatur, illud non concessum iri*, absque illo *oportet.* At apud Plinium Ep. II. 5. pro *traditum iri* in optimis jam edd. reperias *tradi.* Sed hæc monuit jam Vossius de Anal. III. 17. nescio tamen unde exhibens in utroque loco *ire* pro *iri*, & male ex eo a quibusdam colligi addens, hanc phrasin *Concessum iri* &c. esse etiam Futuri temporis. De proximo superiore Plauti loco ex Rudente egimus in Superioris Notæ extremo.

5. *Nihil omnino inter se &c.*] Immo differunt revera. In priore loco dicitur, *Existimaram neque me læsum iri, neque illum oppugnatum iri*, ubi *Existimaram* est temporis Præteriti, in quo Præsens fuit illud *iri*, ibatur autem ad *lædendum* & *oppugnandum*, quæ res tunc adhuc erat Futura, at

dem ad, *læsum iri*, & *oppugnatum iri*: respondet Cicero per *læsum iri*, & *oppugnari*.

Gellius lib. 1. c. 8. docet, apud antiquos in usu fuisse hanc vocem, *Amaturum* in infinito, sine numeris, generibus, aut personis, ita ut purum verbum, non participium, deberet appellari, ut Gracchus; *Credo ego inimicos meos hoc dicturum*. „[Varro 1. Rust. 68. *Pensilia, ut uvæ, mala, & sorba, si non demseris ad edendum, ad abjiciendum descensurum se minitantur*. Valerius Antias, *Si res divinæ factæ essent, omnia ex sententia processurum esse*. In talibus autem nisi sit Syllepsis „numeri, generis, aut utriusque, Ellipsin constituere „licet, [6] quasi subaudiatur, *Negotium*, id est, Res, „credo inimicos esse negotium talia dicturum; *Omnia* „*sunt hominum tenui pendentia filo*, subaudi, *negotia*, ut „Negotia hominum dicatur Homines; sicut Cicero „dixit *Callisthenis negotium*, pro Callisthene.]

at in posteriore loco, *non oportuit illum oppugnari*, Præteriti prorsus est temporis illud *oportuit*, at *oppugnari* Præsentis est, & simpliciter rem oppugnationis Passivæ denotat. Utroque autem in loco illa *oppugnatio* consideranda est, ut tunc jam præterita, quando ista scribebantur, licet adhuc futura esset, vel nondum facta esset, quando Metellus ita *existimaverat*.

6. *Quasi subaudiatur Negotium*] De istac infiniti Futuri periphrasi & ejus ratione ac usu egi jam supra ad I. 14. init, & hoc Capite, nota I.

CAP. XII.

De Præpositione.

PRÆPOSITIO est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, & in compositione reperitur. Proprium itaque est præpositionis, anteire casum nominis: nam si secus fiat, figura est anastrophe, neque propterea natura præpositionis mutatur. Contra sentit J. Scaliger de causis ling. Lat. adducitque illa trita, *Mecum*, *tecum*, *secum*, *transtra per*, &c. sed falso: Rectum enim

nim erat, *cum me*, *cum te*, &c. Præpositio inter particulas principatum obtinet, propterea quod casus regat, quum cæteræ omnes casum regere non possint, etiamsi aliter Grammaticis videatur. Putidum autem commentum est, Verbum regere casum aliquem media præpositione, ut si dicas, *Abstineo me a pecuniis*, quum omnis ablativus necessario a præpositione regatur, ut jam diximus. Et in hac oratione, *Omnes ibi erant præter Catonem*, nonne monstri simile est dicere, Catonem regi a Verbo *erant?*

Ex numero præpositionum, quas Grammatici pertinaciter asserunt, aliquas sustulimus, supra lib. 1. quum de earum natura egimus.

Quapropter, *quamobrem*, præpositionis est Anastrophe; Grammatici vocant conjunctiones: sed *quapropter*, id est, *propter qua*, vel *propter quæ;* ut, *si qua*, *ne qua*, sunt accusativi antiqui. *Quamobrem*, cur in singulari sit conjunctio, & in plurali non item, ut, *quas ob res*, non video; ,, [alioquin & *hanc ob rem*, conjunctio erit, ,, quo Lucretius utitur lib. 6. *Frigidus hanc ob rem fit* ,, *fons in luce diurna.*]

Quocirca, id est, *circa quod*, eodem modo per anastrophen dicitur, ubi *d* aufertur, euphoniæ gratia. [1] Sic Cæsar Scaliger: mihi tamen τὸ *Quo*, est accusativus pluralis, id est, *circa quæ*, ut mox dicetur in Conjunctionibus.

Am, regebat olim accusativum, ut, *Am terminum*, unde *ambire*, *ambarvalia sacra;* nunc tantum in compositione reperitur.

Præ-

1. *Sic Cæsar Scaliger &c.*] Non adeo male forsan: sed tamen possit *Quo* hic accipi etiam pro Dativo vel Ablativo, ut in *Quoad.* Nam *Quo*, *Eo* &c. pro *Qua*, *Ea*, dictum olim, tradit quidem Sanctius cap. 14. at Ego pluribus refutavi, & verisimiliorem vocularum originem protuli. Accedit tamen ad firmandam Scaligeri sententiam, quod eodem modo dicatur *idcirco*, nisi quod A sit in O mutatum, quod in particulis fieri solet. Nam sic *Citra Citro*, *Ultra Ultro*, *Intra Intro*, ergo & *Circa Circo.*

Præpositiones casu destitutæ mihi adverbia non sunt; sed confugiendum ad ellipsin: deest enim casus rectionis, ut in illo Virg. *Longo post tempore venit*, id est; in longo tempore post id tempus. Vide Ellipsin Præpositionum, [& supra ad II. 9. pag. 210. 211.]

CAP. XIII.

De Adverbio. Nullum casum regit, nisi pro nomine accipiatur.

ADVERBIUM videtur dici quasi *adverbum*, quia verbis, velut adjectivum, adhæret, ut, *bene dormit*, *graviter disputat*, *lente ambulat*; & est proprius Modus in verbis, non ut grammatici putabant, comminiscentes Imperativum, Subjunctivum, cæt. quos nos ex conjugationibus sustulimus supra lib. 1. cap. 13. [At vide istic Notas.] Junguntur & adverbia aliis partibus, ut, *bene doctus*, *bene mane*, *valde velociter*. Sed hic etiam modus, quo aliquid fit, aut est, significatur.

Adverbia, nisi pro Nomine accipiantur, nullum casum regunt; ut, *Crurum tenus*, *Tenus* non est præpositio, quum genitivum habet, ut, *satis vini*; „[subauditur enim, *fine*, ut integrum sit, *crurum fine tenus*. „Sallust. *Fine inguinum ingrediuntur mare*. ubi supplendum *tenus*. Vide Ellipsin, *Finis*.]

O, dicunt regere tres casus; ut, *O vir fortis, atque amicus*; *O curas hominum*; *O Cæsar invicte*. Sed quum dicunt, ait Cæsar Scaliger, O esse optandi, tantum abest, ut assentiar, ut etiam, [1] *utinam*, putem esse interjectio-

1. *Utinam putem esse interjectionem*] Immo vero est ejusdem naturæ, cujus *ut* & *uti*. Quibus τὸ *nam* additur, ut aliis etiam Particulis, veluti *quianam*, *undenam*, *numnam*, apud Ter. Ad. III. 5. 42. immo & Nominibus, Plaut. Aulul. III. 2. 13. *quid tibi meisnam in ædibus erat negotii?* Bacch. V. 1. 27. *Quid tibi ex filionam ægre est?* Etiam extra interrogationem, certe in deliberando & dubitando. Cic. in Bruto cap. 6. *Mihi crebro in mentem venit vereri, ecquodnam curriculum aliquando sit habitura tua*

jectionem. Neque enim modum ullum apponit verbo idem enim est, *Amarem*, & *utinam amarem*. Et, *O mihi præteritos referat si Jupiter annos*, idem est, heu, quare mihi non refert Jupiter? Neque omnino vocandi ullum adverbium sit; nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit a Nomine. *Hæc ille*. Vide quæ supra lib 1. cap. 17. dicta sunt.

Quo, & *Unde*, sunt qui dicant regere accusativum; quia dixit Horat. *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* & Cic. *Quo mihi Martis signum pacis amatori?* Horat. *Unde mihi lapidem, quorsum est opus? unde sagittas?* Juven. *Unde tibi frontem, libertatemque parentis?* [2] Sed in his deest verbum *Paro*, vide in Ellipsi.

En, & *Ecce* non regunt accusativum, vel nominativum. Vide Ellipsin verborum.

tua industria. Sic ergo & in Optando rem futuram, sed prorsus incertam, adhibetur. Porro ante τὸ *utinam* semper integra adhuc sententia intelligenda est, uti ostendimus I. 13. 1. pag. 89. 93. 94.

2. *Sed in his deest Verbum Paro*] Vel aliud quid, quod ex sensu cognosci potest. Vide Ursinum instit. Gram. To. 2. p. 438. & Me infra ad IV. 5.

CAP. XIV.

DE Conjunctione, contra omnium fere opinionem.

CONjunctio neque casus, neque alias partes orationis, ut imperiti docent, conjungit: ipsæ enim partes inter se conjunguntur, ut nomen nomini, nomen verbo, &c. Sed conjunctio orationes inter se conjungit; ut, *Cæsar pugnat, & Cicero scribit*. At vero quum dicis, *Cicero scribit, & vigilat*, duæ sunt orationes in Zeugmate figura: item; *Cicero, & filius valent*, figura syllepsis est; ut, *Valet Cicero, & valet filius*. Vide supra lib. 1. cap. 18. Sed Vide ibi etiam Notam. 1.

Neque huic assertioni obstat, quod Valla lib. 3. cap. 1. & omnes Grammatici mordicus tenent, Conjunctio-

nem semper jungere similes casus, exceptis paucis, ut *Emi drachma*, *& pluris*. Nec enim conjunctio inventa est, ut similes casus jungeret. Sed demus ita esse, nonne similia junguntur in illis, *emi drachma*, *& pluris*, quum desit *pretio*? Vide Ellipsim: Idem Valla lib. 3. cap. 17. *magna auctoritate es vir*, vel *magnæ auctoritatis*, & subdit, *Cæterum in eadem oratione non est utendum genitivo & ablativo*, *nisi velimus illud Plinianum sequi* lib. 7. Nat. H. cap. 2. Choromandarum gentem silvestrem, sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. *Hæc Valla*: qui etiam paulo inferius adducit contra se duo Ciceronis testimonia, quæ vel non intelligit, vel non admittit; ut, *Lentulum nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem*: & *Scipio Africanus id ætatis, atque his rebus gestis*. Hic sudat Valla, & nihil explicat. Idem alibi lib. 3. cap. 26. majores nugas nectit, dum Conjunctionis officium putat esse, similes casus conjungere; quum, ut dixi, [1] orationes tantum conjungat. Et hanc meam sententiam ipsa Vallæ

1. *Orationes tantum conjungat.*] Verum est, conjungere Orationes, etiam si diversissimæ sint constructionis. Diversos etiam Casus junxit per Conjunctionem Gellius III. 16. *Cum faceret eodem nomine & ejusdem argumenti Comœdiam.* Sall. Jug. c. 61. *Facile Numidæ persuadet, cum ingenio infido, tum metuenti &c.* Diversissimam in verbis & in integra oratione Constructionem per Conjunctiones conjunctam videre licet apud Liv. I. 1. *Satis constat &c. Casibus deinde variis Antenorem cum multitudine Henetûm venisse in intimum maris sinum, Euganeisque pulsis Henetos Trojanosque eas tenuisse terras, &, in quem primum egressi sunt locum, Troja vocatur.* Cap. 46. *Criminandi Servii apud Patres, crescendique in curia, sibi occasionem datam ratus est, & ipse juvenis ardentis animi, & domi Uxore Tullia inquietum animum stimulante.* Sic Florus III. 20. *Tandem etiam totis imperii viribus contra Mirmillonem consurgitur: pudoremque Romanum Licinius Crassus asseruit.* Sall. Jug. 79. *Græci optionem Carthaginiensium faciunt, uti vel illi, quos finis populo suo peterent, ibi vivi obruerentur; vel eadem conditione sese, quem in locum vellent, processuros.* Et cap. 101. *Bocchus cum peditibus, quos Volux, Filius ejus, adduxerat, neque in priore pugna, in itinere morati, adfuerant.* Val. Max. I. 1. 2. *Pont. Max. flaminem Martialem*

ur-

læ testimonia confirmant; quibus etiam adde Cicer. de Nat Deorum, *Itaque plectri similem linguam nostri solent dicere; chordarum, dentes; nares cornibus iis, qui ad nervos consonant in cantibus.* Vides vocem *Similem* nunc genitivo, nunc dativo conjungi. Horat. *Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat:* idem, *Hoc ego commodius, quam tu, præclare Senator, Millibus atque aliis.* Martial. lib. 12. *Si te rure coli, viridesque pigebit ad aras.* Ter. *Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem.* Cic. *Me, ut sibi essem legatus, non solum suasit, verum etiam rogavit.* Sallust. Catil. *Imitari bonos, quam invidere, malebant.* Cic. 4. epist. *Ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere.* ,,[Plaut. Pæn. prolog. *Si quid mandare vultis, aut* ,,*curarier:* idem Asin. *Ut meque, teque, atque ingenio no-* ,,*stro decuit.* Livius 28. *Una & trajecisse me audistis, &* ,,*molientem hinc Annibalem, & obsideri Carthaginem:* ubi, ,,*molientem*, non *moliri* dixit.] Cæsar 3. Civil. *Nulla fuit civitas, quæ non Cæsari pareret, atque imperata faceret.*

De Quamvis, Licet, Quanquam, Etsi.

LAURENTIUS VALLA anxie torquetur in explicanda differentia harum particularum, *Quamvis, Licet, Quanquam, Etsi.* cæt. & tandem nihil agit.

Quamvis factum est ex *Quantumvis*, & *Quantumvis* sunt duæ voces, ex *volo*, & accusativo *Quantum*. Hinc poteris expiscari, quo in loco, aut quam in partem scriptionis, sedem habeat: est enim veluti concedentis, ,,[ut desit, [2] *Fac ut, dato*, seu *posito quod, tantum, quan-* ,,*tum*

urbem egredi passus non est: religionique summum Imperium cessit. Vide &, quæ notavi ad I. 18.

2. *Fac ut &c.*] Vel potius *etiamsi*, aut *licet*. Veluti in illo Virgilii, *Quamvis multa &c.* pro quo plenius diceretur, etiamsi exiret victima tam multa, quam multa ut exeat, vis. Hinc conjunctim apud Cicer. ad Atticum XVI. 7. *etsi quamvis.* Ubi male in quibusdam edd. hæc commate separari puto. Nexus enim est, *mirabar te adeo mutasse sententiam, sed arbitrabar, non sine causa te id fecisse, nam certe approbator fuisti, etsi quamvis non fueris suasor meæ profectionis.* Et ita mox pag. 485. *licet quamvis.* Cum quo conferendum est omnino, quod legi-

„*tum vis;*] neque unquam reperietur vox *Quamvis*, ubi tu non possis substituere *Quantumvis*. Virgil. *Quamvis multa meis exiret victima septis*, id est, quantumvis. Horat. *Ille quantumvis rusticus*, *inquit*. Apud Horatium semper legitur in primo præsenti; ut, *quamvis conspicitur; quamvis est monitus; quamvis fingeris ad rectum; quamvis satis tibi consulis.* 3 Alii cum secundis temporibus jungunt: Cic. *Quamvis ille felix sit*, *sicut est*. Virgil. *Quamvis ille niger*, *quamvis tu candidus esses*. Itaque sicut utimur, *amasti*, pro *amavisti*, ita *quamvis*, pro *quantumvis*.

Licet, verbum purum putum; ut, *Per me licet*, quod Hispane melius explicatur, *Sea*, *presupongamos*. Est etiam concedentis, ut, quum quis dicit: *Veniam ad te?* 4 alius respondet, *licet*. Hinc *libri licent*, *servi licent*, id est, ven-

legimus apud Cicer. de Harusp. resp. cap. 9. *Quam volumus*, *licet amemus nos ipsi*, *tamen nec numero Hispanos*, *nec robore Gallos &c. superavimus*. h. e. licet nos tam amemus, quam volumus. Patet inde ratio & significatio propria τ' *quamvis* etiam cum τῷ *licet* conjuncti. Neutiquam vero *Quamvis* est factum ex *Quantumvis*. Vide, quæ mox dicam ad Vocem *Quanquam*.

3. *Alii cum secundis &c.*] Neque *semper* Horatius primis, h. e. Indicativis temporibus, neque Alii semper secundis, h. e. Subjunctivis jungunt. Etenim Horatius Od. IV. 6. *Filius quamvis Thetidos Marinæ Dardanas turreis quateret.* Et Serm. II. 4. *Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta*, *Non tamen &c.* Et sic alibi. Sæpius tamen ille primis jungit temporibus, sed & id faciunt quoque Alii, licet hi frequentius secundis; Ovid. III. Fast. *Mœnia conduntur*, *quæ*, *quamvis parva fuerunt*, *Non tamen expediit transiluisse Remo*. Vide & Vossium de Construct. cap. 67.

4. *Alius respondet*, *licet.*] Et hinc simpliciter etiam pro affirmatione & promissione in respondendo adhibetur. Plautus Amph. I. 3. 46. IUP. *Nunquid vis?* ALC. *Ut actutum advenias.* IUP. *Licet.* Capt. V. 1 29. *Sed quæso ut hominem jubeas arcessi.* HE. *Licet.* Et sic alibi sæpius. Sed inprimis Rud. IV. 6. ubi per totam Scenam respondetur hoc vocabulo, adeo ut Trachalio discedens dicat, *DI illum infelicent cum sua Licentia. Ita meas replevit aures*, *quicquid memorabam*, *Licet.* Est autem τὸ *Licet* seu *Liceo*, formatum Vel ex

venduntur. Hisp. *Andar en venta*, *Estar in almoneda*, ita ut cuilibet liceat emere, *Emas licebit.* Unde hæ duæ voces eleganter conjunguntur, *quamvis licet.* Cicero 3. legib. *At duo Gracchi fuerunt*, *præter eos*, [5] *quamvis enumeres multos licet*, cæt. Itaque in hoc sensu dices, *licet*, *licebit*, *liceat:* & quamvis sono conjunctionis efferatur, vera tamen verba sunt, in quibus deest, *ut:* nam *licet* *fa-*

ex Græco Δίκη, ut voluit Vossius, D in L mutato, quod sæpissime fit in derivationibus: atque adeo notat tunc *jus est*; quia, quidquid mihi licet, id quasi jure meo facio, etiamsi sit iniquissimum. Unde apud Florum III. 17. *Equites R. interceptis vectigalibus peculabantur suo jure rempublicam.* Vel, quia hæc origo minus convenit in significationem venditionis & emptionis, quam Usus tribuit Verbo *Licere* & *Liceri*, forsan ergo ab *Lacio* rectius illud derivaveris, A mutato in I. ut etiam fit in omnibus Hujus Verbi Compositis, veluti in *Allicio*, *Elicio* &c. ut adeo videantur veteres dixisse pariter *Lacere*, & *Licêre*, sicuti *Tergere* & *Tergêre*, *Fervere* & *Fervêre*, *Jacere* & *Jacêre*, *Stridere* & *Stridêre*, ac mutata, ut hic, primæ Syllabæ vocali, *Sidere* & *Sedêre.* Hinc ergo & in Compositis *&* *Lacio* modo ex Secunda, modo ex Tertia, Conjugatione formantur Præterita & Supina, veluti *Elicio*, *elicui*, *elicitum*, quasi ab *Eliceo*; at *Pellicio*, *pellexi*, *pellectum.* Atque ita res, quæ in auctionem mittitur, & oculis emptorum ingeritur, diceretur proprie *licere*, h. e. invitare & allicere emptorem, vel potius se præbere cuilibet empturo: *Liceri* autem ille, qui ita allicitur, jamque hamum vorat, & pretium promittit. Sed & ita, *Hoc licet mihi*, primitus notaret, Hoc mihi, quasi invitatione tacita, se præbet & permittit. Hinc jam *Licet* crebro ponitur pro *Possum.* Sallust. Jug. 14. *An quoquam adire mihi licet*, *ubi non majorum meorum hostilia monumenta sint?* Plautus Asin. II. 4. 13. *Cui*, *non licet*, (h. e. non possum) *ullam rem præcipere*, *quin eandem centies imperem.* Aulul. II. 8. 11. *Festo die si quid prodegeris*, *profesto egere liceat*, h. e. poteris, seu, res ita erit, ut hoc Egere tunc Te ad se quasi invitet, tibi se præbeat. Verum si quis tamen prius præferat etymon, nequaquam refragabor multum, quippe qui utrumque in medio relictum volo.

5. *Quamvis enumeres*] h. e. licet ut enumeres tam multos, quam vis. Vide paulo ante n. 2. Pro *licet* hoc in sensu usurpabant Poëtæ etiam *licebit.* Unde Ovid. Met II. 58 *Placeat sibi quisque licebit*, *Non tamen ignifero quisquam consistere in axe Me valet excepto.*

facias, est idem quod, *licet ut facias*; [6] unde non potest jungi Primis præsentibus: non enim dices; *Licet es doctus, hoc non intelliges*; sed, *licet sis doctus*. Horat. *Licebit ter injecto pulvere curras*.

[7] *Quamquam* fuit accusativus *quantum quantum*, ut *Tan-*

6. *Unde non potest jungi Primis præsentibus*] Aliter tamen locuti sunt sæpe ICti veteres. Vide exempla apud God. Stewech. de part. L. L. & Vossium de Construct. cap. 67. Sed quæ tamen probari nequeunt, cum analogia & ratio constructionis postulet, ut Secunda tempora seu Subjunctiva sequantur in hoc usu τὸ *Licet*.

7. *Quanquam fuit accusativus*] Accuratius hic agit Auctor Noster de particula *Quam*, ejusque origine ac usu, ideo & ego in hunc locum distuli meæ sententiæ explicationem. Censet ille *Quam* & *Tam* esse contracta ex *Quantum* & *Tantum*. Ego vero e contrario a *quam* & *tam* derivari puto *Quantus* & *Tantus*; plane sicuti ab iisdem *Quando* & *Tandem*. Quid ergo & unde illæ ipsæ particulæ? Nempe τὸ *Quam* est accusativus pronominis relativi, & adhibetur cum ellipsi præpositionis κατὰ, sed ita frequenter in hoc Elliptico usu, ut prorsus jam, æque ac *Quod*, speciem præferat peculiaris voculæ, unde idcirco aliæ dein derivantur. Nam primo quia habet quandam significationem intensionis relativæ, quæ aliquando cum interrogatione est conjuncta, format ex sese Adjectivum *Quantus*. Deinde quia adhibetur sæpissime etiam ad denotandum tempus, veluti fit in *postquam*, *antequam*, *intraquam* &c. (de cujus constructionis ratione vide me ad II. 9. pag. 210.) hinc ortum videtur τὸ *Quando*. Atque ita forte etiam ab Ablativo *Qua*, quia & is sæpissime ita absolute adhibetur ad notandam rei qualitatem, seu rationem & viam, qua quid fiat, deductum eodem plane modo τὸ *Qualis*. Nisi malis esse Hoc & *Talis* ab οἷος, τοῖος, vel ab ἡλίκος τηλίκος, pro quo Dores dixere ἁλίκος, ταλίκος; quod Ego tamen haud malim, quippe qui longe præfero priorem a *Quâ* derivationem. Obstare his videbitur forsan vocula *Tam*, ut quæ ad certum casum in Lingua Latina referri nequit. Ast vero est ea pura puta Græca, Accusativi Τὴν, pro quo Dores dixerunt τὰν, id quod Latina forma aliter pronunciari haud potuit, quam per illud *Tam*. Novimus autem ex Lingua Græca Latinam prorsus esse desumptam: & proinde sicuti in Græca sibi respondent in hac relatione, ἣν & τὴν, unde & ἡνίκα & τηνίκα, q. d. καθ᾽ ἣν ὥραν, κατὰ τὴν ὥραν, sic in Latina *quam* & *tam*. Et cum enclitica δὲ, ut ἥνδε τήνδε, sic *Quam-*

Tanquam, *tantum quantum*: ut Ovidii illud, *Tam felix eſſes*,

Quamde, quomodo antiquos dixiſſe pro *Quam* exemplis idoneis probat Feſtus etiam ex Lucretio, qui diſerte lib. I. v. 640. de Heraclito, *Clarus ob obſcuram linguam magis inter inanes, Quamde graves inter Grajos, qui vera requirunt.* Et hinc ortum denique crediderim *Quando*, quod Feſtus *in XII.* etiam *cum E litera ultima ſcribi*, ait. Huic vero reſpondiſſe videtur *Tandem*, pro quo item proinde olim putem dictum *Tamde.* Feſtus *Tame* pro *Tam* in carmine poſitum ait, & Lipſius Epiſt. Quæſt. III. 20. ibi legendum cenſet *Tamde.* Sed nihil videtur in Feſto mutandum. Nam ſicuti ille *Tame*, pro *Tam*, poſitum ait *in carmine*, haud dubie, Saliari, ſic Scaurus in lib. de Orthographia de Adverbio *Quum* agens, ait, *Antiqui pro hoc Adverbio* Cume *dicebant*, *ut Numa in Saliari carmine.* Voſſius in Etymol. Voce *Tamen*, putat *Tandem* dici per contractionem ex *Tamen demum.* Sed alienum hoc eſt & abſonum. Vocula *Dem*, ex enclitica δὲ formata, addi ſolet & aliis Pronominibus ſine ulla ſignificationis mutatione, niſi quod eam videatur aliquantulum intendere. Sic *Tantundem* eſt plane tantum, *Idem*, plane is ipſe, *Totidem*, plane tot. Literam autem M in his eſſe adſcitam & a poſterioribus demum additam, ex multorum vocabulorum extremo liquet. Nam ita ex ἑπτὰ fecerunt *Septem*, ex Δέκα *Decem*, ex ἔτι *item*, in quo ipſo hæc Litera iterum abjicitur, quando componitur cum hac vocula *Dem.* Nam *itidem* dicitur pro *itemdem.* Sed & patet illud, quod dixi, ex antiquiſſima inſcriptione L. Scipionis, ubi M in aliquot vocabulorum extremo omittitur, tanquam litera olim minus, at a poſterioribus magis frequentata, vel certe adſciticia, & ideo addi modo, modo omitti, ſolita. Denique colligitur id ex eo etiam, quod ſola hæc conſonans in metro, ſequente vocali, eliditur. Hæc vera eſt origo horum vocabulorum, de qua ut tanto minus dubites, ſciendum eſt primo, Græcos tres habuiſſe formas Vocum, in earum initio tantum diſcrepantes, & ſe invicem reſpicientes, quarum prima relationem potiſſimum, altera interrogationem, tertia reſponſionem vel affirmationem exprimat. Nempe οὗ, ποῦ, τοῦ: ᾗ, πῇ, τῇ: ὅτε, πότε, τότε: ὅσος, πόσος, τόσος: οἷος, ποῖος, τοῖος: ἡνίκα, πηνίκα, τηνίκα· ἡλίκος, πηλίκος, τηλίκος &c. Deinde Iones, aliquando & Dores, ſed hos rarius, pro Π in ſecunda forma adhibuiſſe K: Denique Latinos Veteres ex hiſce tribus formis recepiſſe tantum duas, nempe ſecundam & tertiam, ſed ita, ut illi ſecundæ tribuerint etiam uſum primæ, ſeu uſum quoque relationis, tanto magis, quoniam una tertia,

esses, quam formosissima vellem, id est, tantum esses felix, etiam apud Græcos, utrique pariter, h. e. relationi & interrogationi, congruere ac respondere debebat. Inde ergo sunt *Quam*, *Tam*: *Quum*, *Tum*: *Quot*, *Tot*: *Qualis*, *Talis*: *Quantus*, *Tantus*: Quorum priora habent simul vim Relationis & Interrogationis, posteriora modo congruunt Relationi, modo respondent Interrogationi. Porro sicut posteriora manifeste sunt Græca tertiæ illius formæ, *Tam* τὴν; *Tum*, τὸν, *Tot*, τόσοι: Sic priora sunt formæ apud Græcos secundæ, sed illius, quæ Ionica est potissimum, *Qua*, κῇ vel κᾷ: *Quam*, κὴν, vel κὰν: *Quum*, κὸν: *Quoti* & *Quot*, κόσοι. Quin ex hac ipsa observatione discere possumus veram distinctionem inter pronomina, Interrogativum, *Quis* Masc. *Quis* Femin. *Quid* Neutrum; & Relativum, *Qui*, *Quæ*, *Quod*. Etenim prius illud est ex Græco Τίς formatum, at posterius ex Κός pro Πός. Neque obstat nobis, quod illud Κός Ionicum, vel Commune Πός, non reperiatur amplius in Græca Lingua per omnes casus: Sufficit enim reperiri adhuc in quibusdam, licet sub specie Adverbiorum, veluti Πȣ̃, Πῇ, & Ionice Κȣ̃, Κῇ. Nam veri hi sunt casus Genitivi & Dativi istius Pronominis, unde patet satis, fuisse etiam illud olim in usu. Sed obliteratum est postea, quum ceteroquin in omnibus aliis Pronominibus, Adverbiis, &c. Secunda illa & Interrogandi forma fuerit servata. Cujus rei ratio est, quia hic Græci habebant aliud Pronomen, quod loco istius in interrogando adhibere poterant & solebant, nempe Τίς. Latini vero, qui ex tribus istis formis in unam Secundam contulerunt simul usum relativum & interrogativum, hic quoque eam receperunt, in Voce *Qui* ex Κός, obsoleto postea, formata, sed eam adhibuerunt itidem maxime in usum Relationis, quum ex Græco Τίς in usum Interrogationis admisissent *Quis*, Τ Græco, ut solet a Latinis, æque ac Π, in Q mutato, sicuti liquet ex Πέντε, unde Latini suum *QuinQue* derivarunt. Ceterum in obliquis Casibus, etiam ad interrogationem, adhibuernnt illa, quæ ab Relativo *Qui* descendunt. Nam in obliquis hic rursus in unam voculam confuderunt Latini simul relationis & interrogationis vim, & eas quidem voculas potissimum, quæ ex secunda illa apud Græcos forma manifeste sunt derivatæ, seu quæ sunt a Voce *Qui* declinatæ. Etenim a *Quis*, præter Genitivum & Dativum, *Cujus* & *Cui*, quos utrique, *Quis* & *Qui*, censeo communes, habemus tantum *Quem*, *Quid*, *Quî*, & *Quibus*, sed pro quibus a *Qui* formarunt olim *Quum*, quod residuum est sub specie Conjunctionis, tum *Quod*, etiam in usum interrogandi adhiberi solitum, ut apud Te-

lix, quantum es formosissima: ubi deest, κατὰ, id est, *circa*

Terentium, *Quodnam ob facinus?* denique *Quo* & *Queis*. Nam hoc postremum quoque esse a *Qui* formatum, ut *illeis* ab *illi*, docet nos Festus in V. *Ques*, quæ ipsa vox olim fuit Nominativus pluralis voculæ *Quis*, sed locum suum tandem cessit Pronomini Relativo, *Qui*, æque ac *Quis* Femininum singulare τοῦ *Quæ*. Ut adeo Relativum illud, ex secunda apud Græcos forma deductum, prævaluerit tandem prorsus etiam in interrogando supra τὸ *Quis*, in plerisque certe casibus. Omnia enim reliqua cujuscunque Generis & Casus, etiamsi sint Interrogativa, manifeste tamen declinantur abs τοῦ *Qui*, ut *Qui*, *Quæ*, *Qua*, *Quorum*, *Quarum*, *Quos*, *Quas*. Sed & ipsum *Qui* singulare olim etiam in interrogando fuit adhibitum. Plautus Curcul. I. 2. 51. *Qui me in terra æque fortunatus erit, si illa ad me bitet, Palinure?* Quin & in Dativo a *Qui* dixerunt olim *Quoi*, quod frequens apud Plautum & Lucretium, & sine I, *Quo*. Nam sine dubio Dativus est *Quo* in hisce, *Quo tendis? Quo cum pervenissent*, apud Livium I. 57. *Quo secures attulisti?* apud Petronium pag. 38. *Martis vero signum quo mihi pacis auctori?* Cicer. Famil. VII. 23. In prioribus intelligitur *Loco*, in posterioribus *Usui* vel *Negotio*, per cujus Ellipseos rationem refertur id ad omne Genus & Numerum. Sic Plautus *dignissimi*, *quo cruciatus confluant*; Cicero *Me ad eam Partem venturum, quo te maxime velle arbitrabor*. Vide plura apud Ursinum To. I. p. 394. qui tamen minus recte hinc se expedit. Eodem plane modo *Huc* Dativus quoque esse videtur, elisa itidem litera I, ex *Huic*, sicuti ejusdem fere est significationis, immo & usus, cujus *Eo*, *Quo*. Unde &, sicuti hæc in Adverbii speciem transeuntia componuntur cum *Ad*, ut dicatur *adeo*, *quoad*, sic & illud, quippe a quo ortum *adhuc*. Nam particulæ hæ *Eo*, *Quo*, *Huc*, *Illuc*, in Compositione considerantur, ut Adverbia, quæ origine quidem sua certi sunt Casus Pronominum, sed eorum naturam & constructionem usu ipso jam quasi abjecerunt. Plane ut similia habemus in *Præmodum*, quod apud Gellium VII. 7. & *Postmodo*, *Interdiu*, quæ passim occurrunt, & in quibus itidem voculæ cum Præpositionibus compositæ reperiuntur, sed alio, si originem earum spectes, Casu, quam quem Præposirio ceteroqui requirit. Neutiquam ergo opus est, fingere cum Vossio in Add. ad Anal. IV. 5. & Ursino To. I. p. 394. & 920. & To. II. p. 436. immo ipso Sanctio in fine hujus Capitis (ubi itidem me videas velim) sine ullo conjecturæ istius documento, *Adeo*, *Quoad* dici pro *Ad ea*, *Ad quæ*, vel *qua*, scil. *loca*, vel *tempora*, vel *negotia*, quum nullo prorsus probetur

circa quantum, vel *in quanto*: item illud, *Tam deest avaro* exemplo, τὸ A neutrum Plurale mutatum usquam in O. Nam *Ambo* & *Duo*, quæ Sanctius infra memorat, non habent Pluralem terminationem, sed Dualem Græcorum, quæ in O desinit. Vide & infra hoc Capite ad vocem *Adeo*, & V. 4. ad vocem *Factum*. Ceterum Latini plerumque abjecerunt Græcum illud I in Dativis & Ablativis, nec tantum in Declin. secunda, sed & in quarta ac quinta. Hæc omnia hic simul exponere volui ad constituendam non originem tantum, sed & analogicam earum vocularum & pronominum significationem. Repugnat tamen his Ursinus, haud dubie, quia nova hæc illi & inaudita accidebant, atque ipse aliter antea docuerat. Nam pro omni ratione & refutatione dicit tantum, To. I. p. 921. & 953. *Tam* & *Quam* esse ex *Tantum* & *Quantum* contracta, idque se meæ sententiæ præferre. Sed probare Vir Doctus debuisset, unde ergo *Tantus* & *Quantus* essent derivata, sed & ostendere, unde, si non ex Græcismo & Græcis voculis, sit ortum, quod in respondendo ad relationem ita adhibeatur litera T. veluti ad Quam, Quantus, Quando, Quot, Quoties, Quum, &c. *Tam*, *Tantus*, *Tandem*, *Tot*, *Toties*, *Tum*. Non sufficit dicere, quod facit de postrema hac Vocula To I. p. 939. *TUM esse ab articulo Græco* Τὸν, *Perizonio credat*, *qui volet. Mihi a Quum est*, *cui redditur*. Nam Ego quid tali argumento possum reponere aliud, quam, *qui nolet*, *ne credat*. Nec enim id agitur, ut huic aut illi credamus, sed ut verum indagemus & amplectamur. Jam quod ad Constructionem attinet, eadem fere est horum ratio, sive *quantum* occurrat, sive *quam*. Illud supplendum est, κατὰ *quantum negotium*, hoc, κατὰ *quam rem*. Eodem utriusque sensu. Sed tamen magis invaluit vocula *Quam*, quam *Quantum*, sicuti longe frequentior est usus Pronominis Relativi *Qui*, quam *Quantus*, ut adeo neutiquam omnibus iu locutionibus τὸ *Quantum* adhiberi soleat aut possit, in quibus adhibetur τὸ *Quam*. Sic recte dicis absolute non *Quantum Doctissimus*, sed *Quam doctissimus*, & significas hominem doctissimum, quousque, ad quam rem usque, quis esse potest. Sic quum dicis, *Doctior est*, *quam Cicero*, dicis doctiorem esse, præ ea re & ratione, ad quam rem & rationem doctus est Cicero. Sic *præquam* (de quo vide ad II. 7. 2. pag. 194. ut de *postquam* ad II. 9. 5. pag. 210.) & similiter *præterquam*. Nam quum Terentius ait, *verbum si mihi unum*, *præterquam*, *quod te rogo*, *faxis*. h. e. præter eam rem seu rationem, juxta quam est id negotium, quod te rogo. Ergo *Quanquam est doctus*, idem est, ac

ro quod habet , quam quod non habet , id eſt , tantum , quan-ac ſi dicerem , ad quemcunque ille modum eſt doctus. *Quanquam animus meminiſſe horret* , h. e. ut ut, quaqua, ſeu quacunque tandem ratione, animus id meminiſſe horret. Propertius I. 19. *Quamvis te longæ remorentur fata ſenectæ*, h. e. etſi ad eam, ad quam vis, rationem te remorentur, tamen &c. Vel breviter etiamſi te tam remorentur, quam vis. Patet hinc etiam vis τ͂ *Tanquam* , Plaut. Caſ. V. 2. *Tenebræ ibi erant, tanquam nox.* h. e. erant ibi tenebræ ad eam rationem, ad quam eſt nox. Et diviſim Terent. Adelph. V. 3. 63. *Tam excoctam reddam atque atram , quam carbo eſt*, h. e. atram ad eam rationem, ad quam eſt carbo , ſeu breviter, atram tanquam carbo. Sic & Plautus Pœn. II. 38. *Tam crebri ad terram accidebant*, *quam pira.* Potuiſſet & hic dixiſſe *Crebri ad t. acc. tanquam pira.* Terent. iterum Adel. IV. 1. 18. *Quum fervet maxime*, *tam placidum*, *quam ovem*, *reddo.* Idem foret ſenſus, ſi dixiſſet, *placidum reddo*, *tanquam ovem.* Quomodo loquitur Phorm. I. 2. 15. GE. *Noſtin' ejus natum Phædriam ?* DA. *Tanquam te.* h. e. tam novi eum, quam Te novi. Sed & frequentiſſime in his per Ellipſin etiam ſupprimitur verbum, *poteſt fieri.* Id quod fit pene, quotieſcunque cum particulis intenſionis conjungitur τὸ *quam*, ut *nimis*, *mire*, *ſane quam.* Plaut. Cap. I. 2. *quod ego nimis quam cupio*, h. e. quod ego tam, ſeu eam ad rationem, nimis cupio, ad quam cupere poſſum, aut illud Cupere fieri poteſt, Gell. V. 14. *Eſt in prædicandis doctrinis ſuis ſane quam venditator*, h. e. eſt ſane eam ad rationem venditator, ad quam poteſt eſſe. Et hinc etiam additur ſæpe τὸ *poteſt.* Plaut. Truc. IV. 2. 42. *Quam poteſt* , *uno verbo eloquar.* Men. prol. 6. *Conferam*, *quam potero*, *in verba pauciſſima*, h. e. ad quam rationem potero. Potuiſſet dixiſſe , *conferam in verba quam pauciſſima.* Sed plenius paulo maluit loqui, & ita docet nos, quid in illa conciſiore locutione intelligatur. Quod autem ita explicandæ ſint hæ locutiones in vocula *Quam* , liquet ex iiſdem plane locutionibus & conſtructionibus voculæ *Quantum*, a Sanctio hic allatis, & eodem prorſus modo ac ſupplemento expediendis. Sed & ne dubites τὸ *Quam* eſſe in his pronomen Accuſativi caſus, eandem tibi locutionem in alio genere ejuſdem pronominis & caſus oſtendam. Ter. Eun. II. 1. *Munus noſtrum ornato verbis*, *quod poteris* , *&* *iſtum æmulum* , *quod poteris* , *ab ea pellito.* Ubi *quod poteris* ſignificat, ad quod negotium; & proinde idem eſt τῷ *quam poteris*, Vide ſupra ad Cap. 6. n. 1. Quin immo τὸ *Quam* revera eſſe in iſtis locutionibus Accuſativum Pronominis , ut dixi, mani-

nifestum est etiam ex illo ipso *Quantum*, de quo modo egimus, quod diversi quidem Generis, sed ejusdem est constructionis, ac insuper palam est Accusativus, in Adverbii quandam speciem adhibitus, æque ac, *multum*, *plurimum*, *nimium*, *minimum*, & similia. Quid ergo rationis in eo, ut *Quantum* fateamur esse Accusativum, at *Quam* negemus, licet eodem modo construantur & in eundem sensum, & Hæc palam omnibus suis literis eadem sit vox, quæ est Accusativi Feminini a *Qui?* Denique patet res etiam clarissime ex compositis, *quamvis*, & *quamlibet*. Nam alteræ partes manifesta sunt Verba, nec componuntur vel conjunguntur nisi cum Pronominibus relativis, aut Adjectivis electionem notantibus, veluti *Uter*. Inde enim dicitur *Utervis* & *Uterlibet*, æque ac ab Relativis *Quivis*, *Quilibet*, *Quantusvis*, *Quantuslibet*, *Qualislibet*. Adde his Adverbium Relativum *Ubi*, unde *Ubivis*. Cum aliis voculis non ita componitur illud *Vis*. Magis autem frequentantur in his locutionibus illi casus, qui per Ellipsin tanquam Adverbia videntur adhibita, ut *Quamvis*, *quidvis*, *quavis*, *quovis*, *quantumvis*, *utrumvis*. Jam quæ dementia est, negare *Quam* in *Quamvis* esse Accusativum, cum *Quem* in *Quemvis*, *Quid* in *Quidvis*, *Quantum* in *quamtumvis*, esse fatearis, æque ac *cui* in *cuivis* & *cuilibet* esse Dativos. Accedit jam, quod eadem prorsus sit constructionis ratio. Nam sicuti apud Ciceronem Fam. II. 17. dicit Bibulus, *quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse*, &c. eoque significatur, se malle perpeti negotium, quid tandem, vis, ut perpetiatur: Et Verrina II. 54. *Quidvis facere ejusmodi in rebus quamvis callide, quamvis impudenter*, ubi sicut *quidvis facere* est facere negotium, quid tandem, vis, ut talis homo faciat; sic *quamvis callide* est, tam, seu ad eam rationem callide, ad quam rationem, callide ut id faciat, vis. Sic Terent. Heaut. I. 1. 84. *Malo me dignum quovis deputem, si id faciam*, h. e. quo ut me dignum deputem, vis. Et V, 1. 55. *abeat potius quovis gentium*, h. e. in locum gentium, quo vis ut abeat. Sic Hec. IV. 1. 25. *Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo*, h. e. suspicari aliam, quam tandem vis. Adelph. II. 4. 15. *Quamvis etiam maneo otiosus hic*, h. e. maneo etiamdum hic tam otiosus, quam otiosus ut maneam, vis, aut velle potes. Præcesserat ibi, Sannionem properare in Cyprum, respondente Eo, *ne tam quidem*, quod non aliter explicare & explere possumus, quam in hunc sensum, non ad Eam quidem rationem propero, ad quam rationem Tu me properare dicis vel putas. Ceterum voculæ *Vis* & *Libet* in hisce locutionibus considerantur & construuntur, ut vera Verba, quod & revera sunt. Liquet illud clarissime ex verbis Ciceronis supra p. 484. jam a me allatis, *Quam volumus licet amemus nos ipsi*. Ea-

Eadem enim istic est ratio τὸ *quam volumus*, quæ τὸ *quam vis* in singulari & secunda persona. Sed & hinc separantur aliquando hæc verba a suis Pronominibus. Veluti apud Plautum Sticho IV. 2. 47. *Quicumvis depugno multo facilius*, *quam cum fame*. Nempe quia Præpos. *Cum* Ablativis Pronominibus, *Me*, *Te*, *Se*, *Quo*, *Qui*, *Qua* postponi solet, ideo etiam hic, quasi vocula *Vis* ad Pronomen nihil pertineret, nisi per constructionem, non autem per compositionem quandam, dicitur pro *cum quivis*, separato Pronomine & Verbo, *quicum vis*. Sensus autem est, cum eo, quicum, vis, ut pugnem. Sic Sallust. Or. 2. ad Cæs. init. *Cujus rei lubet periculum facere*, pro cujuslibet rei, seu rei, cujus rei ut periculum faciam, tibi lubet. Simili sensu Plaut. Trin. IV. 2. 137. *Dum ille ne sis, quem Ego esse* (te) *nolo*, *sis mea causa*, *qui lubet* h. e. is, qui ut sis, tibi lubet. Cæsar B. Gall. IV. 28. *Quantasvis magnas copias Germanorum sustineri posse*, h. e. tam magnas, quantas vel cogitatione tua vis eas esse. Martialis Epigr. XIV. 1. *Quo vis cunque loco*, *potes hunc finire libellum*, h. e. loco, quocunque vis finire. Patet ex hisce, separata esse vocabula, quæ videntur plerisque in unum coaluisse: & construi ea tanquam Verbum & Pronomen relativum: atque adeo τὸ *Quam* in *Quamvis* esse Accusativum Femininum τοῦ *Qui*, æque ac *Quantas* Accusativus est in *Quantasvis*, *Qui* Ablativus in *Quivis* &c. Jam vero si *Quam* in relativis istis Constructionibus cum Verbo, Nom. Adjectivo, aut Adverbio, est verum Pronomen, tum utique eadem est ratio τοῦ *Tam*, quod illi respondet, & quod a Græco τὴν vel τὰν manifeste olim fuit formatum, quum vocula illa τὰν Latine non aliter potuerit scribi, quam *Tam*, M, solita Latinis Accusativi terminatione, in locum Græcorum N substituta. Quæ quum ita sint, non debebant hæc ita temere rejici ab iis, qui nihil utique speciosius habent, & tantum clamant, *Quam* & *Tam* esse contracta ex *Quantum* & *Tantum*, sine ulla rationis specie, nisi quod vulgo id ita hucusque traditum & creditum fuerit. Non negaverim tamen, ipsos Veteres, etiam Optimos Auctores, ut ferme fit longiore paulatim locutionum progressu, hisce voculis minus accurate aliquando usos, seu ita, ut difficulter constructionem & sensum analogicum invenias, & certe ut durissima evadat Ellipsis. Tale est, quando construitur *Quamvis* cum indicativo, ut apud Ovidium Ponto I. 2. *Felicem Niobem*, *quamvis tot funera vidit*. Sed sciendum, sicuti quando construitur τὸ *Quamvis* cum Subjunctivo, intelligitur τὸ *Licet*, sic cum Indicativo constructum desiderat *Etsi*. Vide supra Nota 2. & 3. Sensus ergo est, etsi Niobe vidit tot funera, ad eam rationem, ad quam vis illam vidisse. Eadem

est

quantum. Et esse has particulas conscissas, [8] indicat illud est ratio τȣ̃ *Quanquam*, pro *Quamquam*, in construendo. Nam si dictum fuisset, *quanquam vidit*, supplendum foret, etsi vidit tot funera, ad quam quam rationem potuit vidisse. Sed & voculæ *Quam*, in comparationibus maxime, reperias sæpe concisas valde locutiones, longisque ac longe petitis explendas supplementis. Horridiora ea sunt sæpe, fateor, sed & idcirco, seu elegantiæ majoris gratia, omissa sunt. Nam si uteremur integris semper & plenis locutionibus, quam maxime incomta & prorsus absona foret Latina oratio: Veluti apud Ovidium Metam. VI. 195. *Major sum, quam cui possit Fortuna nocere*, h. e. Major sum præ ea magnitudine, ad quam est ille magnus, cui possit &c. Si jam dicas, *quam ut possit Fortuna mihi nocere*, sensus erit, ad quam magnitudinem vel mensuram est illa magnitudo, ut possit &c. Durius etiam est, quod ex Cicer. Verrin. III. adfert Sanctius. *Quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant*, si supplere velis, hoc modo id facere debeas, *plus ea re & mensura, ad quam rem est tantum frumenti negotium, quantum frumenti negotium exararant.* Similiter Verrina V. *Sexies tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse*, h. e. *Sexies tantum negotium ejus rei vel mensuræ, ad quam rem est negotium tantum, quantum negotium satum sit.* Vides, quam aliena ab aurium voluptate & orationis concinnitate sint hæc supplementa, sed & idcirco etiam præcisa sunt, ut dixi, retenta tantum illa vocula, in qua vis transitionis in comparando consistit, sed quæ vis non nisi per illa supplementa explicari plane, & ut oportet, potest. Sed & id ipsum, quod ita concisæ sunt hæ locutiones, indicio est manifesto, minus concinnas & jucundas auribus accidere illas, quum integræ sunt. Quamobrem supplementa illa non debent a nobis rejici, tanquam minus vera, quia forte aures nostræ & elegantia sermonis ab iis abhorrent. Vide hac de re, seu de illa supplementorum necessitate, licet duriorum, agentem etiam Sanctium initio lib. IV. cap. 2. & quæ Nos ibi annotavimus.

8. *Indicat illud Livii*] Inane prorsus hoc est argumentum, ad probandum, *Tam* esse ex *Tantum* contractum, quia in isthoc Livii loco respondeat τȣ̃ *Quantum*. Nam sic & *Quasi* ex *Quantum* deberet esse ortum, quia respondet τȣ̃ *Tantidem* apud Plautum Mercat. II. 2. 44. *Decrepitus senex Tantidem est, Quasi sit signum pictum in pariete*, pro *quanti est*. Sed & sic sæpe sibi invicem respondent *Quo* & *Tanto*, *Quanto* & *Eo*. Terent. Phorm. II. 2. 14. *Quo magis novi, tanto sæpius*, scil. id feci. Adde quod in

illud Livii lib. 9. *Quantum Romæ terrorem fecerat, tam lætam famam in Samnium ad hostes tulerat.* Deinde, quemadmodum passim dicimus, *Quam familiaris, quam proxime, quam maximum, quam plurimum, quam potest:* ita dixit Plautus Amph. *Nescio quantum tu familiaris sis, nisi actutum hinc abis.* Liv. lib. 25. *Simul altitudinem muri, quantum proxime conjectura poterat, permensus.* Plinius in epistol. *Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, si potuisset.* Columell. 12. cap. 21. *Exploratum habeat, quantum plurimum salsæ aquæ vinum, quod fecerit, sine offensa gustus pati possit.* Terent. Eunuch. *Comprehendi jube, quantum potest:* idem Phorm. *Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est.* At dices, si vocula *Quam* significat *Quantum*, quid est illud, quum post eandem invenis iterum *Quantum?* Cic. 5. Verr. *Sexies tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse:* & 4. Verr. *Majorem pecuniam Prætori pollicetur; quam quantam tu dedisti:* idem 3. Orat. *Ut majus quiddam de Lucio Crasso, quam quantum a nobis exprimeretur, suspicetur.* Et 5. Verr. *pluris senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Plaut. Merc. III. 1. 15. *Oratio adepol pluris est hujus, quam quanti empta est.* Cicero 3. Verr. *Quum ex agris tres fratres consortes profugissent, quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant:* idem 2. Orator. *Si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. causa muneris, quam quantum præstare potuisses,* cæt. Et 3. Orator in princ. *Ac mihi quidam veteres illi majus quiddam animo complexi, plus multo etiam vidisse videntur, quam quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest.* Cato in rusticis, *Qui oleam emerit, am-*

in loco Livii proprie non *Quantum* & *Tam* ad se invicem referantur, sed *Quantum*, h. e. quam magnum & *Tam lætum.* Neque vero quidquam in eo situm est, quod *Quantum* eodem sensu & constructione occurrat aliquando, quo *Quam*, ad probandum magis, Hoc esse ex Illo contractum, quam, quæ nostra est sententia, Illud ab Hoc esse ortum.

amplius quam quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedet. Respondeo, in usu esse vocem *Quantusquantus.* Terent. Adelph. *Tu quantusquantus es, nihil nisi sapientia es.* Cicero Attic. lib. 12. *Sed quantiquanti, bene emitur, quod necesse est.* Addo insuper, in omni comparatione deesse particulam *Præ*, ut, *doctior Cicerone*, subaudi *præ*; & *Cicero limatior est, quam Sallustius*, vel *quantum Sallustius*, deest *præ*, ut sit, *præ quam*, vel *præ eo, quantum Sallustius.* Plaut. Amph. *Satin' parva res est voluptatum in vita, atque in ætate agunda, præ quam quod molestum est*, id est, [9] præ eo, quantum: idem Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumptus petunt*, id est, præ eo, quantum est, ubi sumptus petunt. Sic dicimus, *Præ ut.* Ter. Eunuch. *Præ ut hujus rabies quæ dabit.* Plaut. Aulul. *Parum etiam, præ ut futurum est, prædicas:* idem Mercator. prolog. *Præ quam res patitur, studuit elegantiæ.*

Etsi, coaluit ex duabus partibus, *etiam* & *si*; deinde vero assumit socias: nam dicimus conjuncte, *Tametsi*, & *tamen etsi*; ,, [quoniam [10] prisce *Tam* significabat *Ta-* ,, *men*,

9. *Præ eo quantum*] Immo supple, *præ ea re, ratione, mensura, juxta quam rem est id negotium in vita, quod molestum est.* Vide & supra II. 7. 2. Similiter illa Terentii, *præ ut hujus rabies quæ dabit*, accipienda sunt, ac si dictum esset plenius, *præ eo, ut sunt illa, quæ dabit hujus rabies.* Plautus Merc. II. 4. 2. *Nugas maximas fuisse credo, præut quo pacto Ego diversus distrahor*, h. e. nihili illud fuisse credo præ eo, ut est hoc, quo pacto Ego distrahor. Nihil autem hæc omnia juvant Sanctium, ad expediendas illas locutiones, in quibus *Quam* ponitur ante *Quantum*, *Quanti* &c. & tamen illud *Quam* accipi vult pro ipso *Quantum*, ut ex quo sit contractum. Sumamus verba Ciceronis, *Pluris Senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Nihil huc facit *Quantusquantus*, quod plane aliud notat, atque illud *Quam quanti*, vel *Quantumquanti.* Sed & quam absonum est supplementum Sanctii, *pluris, præ eo, quantum quanti esset?* Quanto rectius & facilius hoc meum, *pluris præ ea re, ad quam rem est pretium tantum, quanti pretii esset annona.* Vide Me paulo ante pag. 494.

10. *Prisce Tam significabat Tamen*] Haud dubie *Tamen* est ortum a *Tam*, & intendit tantummodo ejus significationem. Nam si

„ *men*, teste Festo, quod non semel apud Plautum le-„ gitur.] Terent. Andr. *Ibo, etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est*, id est, etiam si. Disjuncte etiam has voces legi aliquando necesse est. Cic. In partitionibus, *Et, si incidet imprudentiæ causa*, cæt. Terent. Phormio. *Et, si tibi res sit cum eo lenone, quo cum mihi est, tum sentias.* Ibidem hoc modo usus est dictione hac *Tamet si*, ubi aliqui legunt, *Tamen etsi. Metuit*, inquit, *hic nos, tamet si sedulo dissimulat:* idem Andr. *Obtundis, tamet si intelligo:* & multis aliis in locis. Aliquando huic voci respondet aliud *Tamen.* Cic. *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, præteribo.* Vide infra, *Etsi quamvis*, in extremo hujus Capitis. [Vide & supra Not. 2.]

Acutius, quam par est, distinguit Valla has particulas, *Etsi, quamvis, quamquom*, & alia; at Cicero hæc parum curat, apud quem *Etsi quamvis* conjuncte lego, ut paulo inferius dicetur.

De Quandoque.

Quandoque particula nunquam satis intellecta fuit a Grammaticis: nihil enim minus significat, quam quod illi somniant. Abscissa est ex *Quandocunque*, & ubi est vox *quandoque*, apte poteris substituere *Quandocumque.* Hor. in Arte, *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus*, id est, quandocumque dormitat. Idem Ode 1. & 2. l. 4. Carm. Colum. in fine operis, *Quandoque arabitur*, id est, quotiescunque. Pers. Satyr. 4. *Qui, quandoque jugum pertusa ad compita figet*, cæt. *Ingemit.* Cic. in Somnio apud Macrob. secundo Somnii cap. 11. *Ita quandoque ab eadem parte Sol, eodemque tempore iterum, defecerit, expletum annum habeto:* in vulgatis Ciceronis ope-

si recte illius usum consideres, nihil aliud notat, quam καὶ τὸ, vel *sic*, Veluti in illis Terentii, ubi mirifice Auctor, & nescio quo sensu, illud *Tametsi* separat, *Metuit hic nos, tametsi sedulo dissimulat:* Idem enim est, ac si diceretur *Metuit hic nos tamen; etsi &c.* & sensus est, etsi hic sedulo dissimulat, vel sic nos metuit. Sic *obtundis tametsi intelligo*, pro, *etsi intelligo, tamen obtundis*, h. e. vel sic obtundis; etsi intelligo.

operibus legitur, *quandocumque.* Quam lectionem Macrobii tuetur Aldus Manutius Pauli F. plures ex Pandectis locos adducens in confirmationem. Sueton. Julio, *Tabula ænea in monumento inventa est, conscripta literis, verbisque Græcis in hanc sententiam; quandoque ossa Capys detecta essent, fore, ut Julo prognatus manu consanguineorum necaretur.* Itaque *Quandoque* sæpius duas orationes separatas postulat, ut vox *Quandocumque;* sed aliquando utraque vox cum una oratione reperietur, dum tamen [11] futurum aliquod tempus, & veluti quandam conditionem, designet. Horat. *Garrulus hunc quando consumet cumque*, id est, quandocumque, Hisp. *algundia.* Juven. Satyr. 5. *Pulsandum vertice raso Præbebis quandoque caput, neque dura timebis Flagra pati.* Tacit. 1. Annal. *Serviendum esse fœminæ, duobusque insuper adolescentibus, qui Remp. interim premant, quandoque distrahant.* Hisp. *que al presente la opriman, y despues la dividan:* idem 6. Annal. *Postremo Græcis verbis in hanc sententiam alloquutus; Et tu Galba quandoque degustabis imperium*, id est, quandocumque, Hisp. *algundia*, aliquan-

11. *Futurum aliquod tempus*] Sic quidem & Plinius Paneg. 10. *Ut quandoque inter posteros quæreretur, an illud jam Deus fecisset.* & cap. 28. *Ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit.* Sueton. Aug. 94. *Fuerunt, qui interpretarentur, non aliud significare, quam ut is ordo, cujus insigne id esset, quandoque ei subjiceretur.* Sed & cum Præteriti Temporis verbo reperitur, & ita, ut Præteritum designet. Liv. IX. 10. *Quandoque heice homines injussu P. R. Quiritium fœdus ictum iri spoponderunt, atque ob eam rem noxam nocuerunt, ob eam rem hosce homines vobis dedo.* Ubi simpliciter ponitur pro *Quoniam*, *Quandoquidem*, quod antea istic edebatur, sed præter MStorum sententiam. Quin sæpe antiquissimos τὸ *que* addidisse pronomini relativo, & inde derivatis, atque huic ipsi *Quando*, ostendit Gronovius Pater allatis exemplis ad Liv. I. 24. ut adeo hæc vocula non ex *Quandocunque* sit abscissa, ut ait Sanctius, non magis quam *Quique* ex *Quicunque*, *Ubique* ex *Ubicunque*, sed simpliciter a *Quando* deducta; & poni possit, ubicunque hoc ipsum potest; maxime tamen adhibeatur de Futuro, sed aliquando etiam de Præterito, & Præsenti.

quando. Apud Ciceronem bis invenitur hæc vocula lib. 6. epist. 20. *Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat:* & 3. Tuscul. non longe a principio: *In eundem cadit ut serviat, ut victum se quandoque esse fateatur:* ubi Lambinus edidit, *aliquando esse se fateatur,* [12] ex fide manusc. Non raro hæc vox in duas partes dividitur, ut, *Quandoque,* pro, *&* *quando*, ut si dicas, *Quando ego te videbo, quandoque complectar.* Liv. lib. 1. *Inde ordine alii rogabantur, quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibat, bellum erat consensu fieri solitum,* cæt. Hor. Satyr. 6. lib. 2. *O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit Ducere?* Cic. 2. Div. *Vident ex constantissimo motu Lunæ, quando illa e regione Solis facta incurrat in umbram terræ, quandoque eadem Luna subjecta Soli,* cæt. Prædictarum autem trium acceptionum exempla quam plurima in Pandectis reperiuntur, in quibus observandis acri judicio est opus: nonnulla tamen ordine adscribam. Primæ autem hæc accipe, l. 2. D. solut. matr. *Dotis actio filiæ non erit ademta, quandoque sui juris filia fuerit facta.* l. si fundus, 13. D. de reb. cor. qui sub. tut. [13] *Quandoque domino, prædium cum fructibus vindicanti, doli non inutiliter opponitur exceptio.* l. quod pupillæ. D. quando dies leg. ced. *Quod pupillæ legatum est, quandoque nupserit.* cæt. l. & per jusjurandum 13. D. de acceptil. *Quandoque ei creditum fuerit, tenetur.* lib. 3. tit. 15. Inst. §. 1. *&* *quandoque nobis non eadem res, sed aliæ ejusdem naturæ & qualitatis, redduntur, inde etiam mutuum appellatum est:* alii legunt, *Quoniam.* Secundæ acceptionis hæc erunt, D. lib. 1. tit. 7. l. 22. de adoptionib. *Cæterum si fidei ejus committat, ut quandoque restituat, non oportet admitti fideicommissum.* l. si fundus 13. D. de rebus

12. *Ex fide Manusc.*] At Vide istic (occurrunt autem hæc verba Tuscul. quæst. III. 7.) Victorium, & Gebhardum, & reperies fide MStorum ferme omnium niti illud *Quandoque.*

13. *Quandoque domino,*] Locus hic ipse mox inter exempla secundæ acceptionis denuo ponitur, & sane in una istic oratione reperitur *Quandoque.*

bus eor. *Quandoque domino prædium cum fructibus vendicanti, doli non inutiliter opponitur exceptio.* l. continuus 127. §. item qui, D. de verb. *Liberatur, qui se daturum spopondit, si quandoque tradit.* [14] Tertiæ acceptionis, l. in substit. 31. D. de vulg. & pupil. *Quæritur quisquis hæres, quandoque fuerit, intelligatur.*

De Quod.

Quod particula, prima linguam Latinam post Ciceronis aureum sæculum ausa est deturpare. Hæc Aristotelis & Platonis Dialecticam, & utramque Philosophiam, pessime dilaceravit; hæc Juris utriusque disciplinam barbarorum traditionibus & commentariis excarnificavit; hæc etiam in Sacræ Theologiæ commentarios & Latinas versiones ita impetum fecit, ut peritissimos alioqui viros in summum barbariæ barathrum detruserit. Quo magis irascor Erasmo Roterodamo, qui, quum in Latinam linguam Novum Testamentum vertere tentaverit, hanc pestem, quæ linguam Latinam pessum dedit, nescierit aut non potuerit evitare. Sæpe enim repetit, *dico, quod;* aut, *Dixi vobis, quod ego sum.* At dices, fidi esse interpretis, verbum verbo, ut Horatius insinuat, reddere. Fateor libentissime id, & Horatium id sentire assevero; sed idiotismos, & quascumque peculiares cujusvis linguæ proprietates, nemo sanus

14. *Tertiæ acceptionis*] Nihil minus, ut jam monuit Doctiss. Dukerus de Latin. ICtorum p. 416. Etenim disertissime in istac lege aliter accipitur hæc vocula, quam vult Sanctius. Quum enim opponatur voculæ *Tum*, quæ certum temporis momentum designat, necessario ipsa ergo denotat incertum & laxius sumptum tempus, atque adeo positum est pro *aliquando*, seu *quandocunque.* Verba sunt, sed quæ minus recte distinguuntur, *In Substitutione Filio ita facta*, Quisquis mihi ex suprascriptis Heres erit, idem Filio Heres esto, *quæritur, quisquis heres quandoque fuerit, intelligatur : an quisquis Heres TUM erit, quum Filius moriatur.* Tollenda omnino major distinctio post *intelligatur.* Sensus enim est, quæritur, utrum iis verbis intelligatur, quisquis Heres aliquando ei fuerit quocunque tempore, an vero ille tantum, quisquis Heres TUM erit, QUUM &c.

ſanus in aliam linguam, verbum ex verbo reddens, recte transfundet. An ferenda ſunt illa, quæ ſummus Theologus paſſim in ſcholis inculcabat, *Hoc argumentum tangit de cuſpide in album*? &, *O valeat me Deus?* Quid ſi velis Hiſpane dicere, *Saltar fuera del coro*, ſicuti Latine dicitur, *extra chorum ſaltare?* ut loquacem ſatis concionatorem dicentem nuper audivi. Cur non vertimus Græcorum articulos, aut duas negationes, quæ apud illos magis negant? & [15] cur non dicimus, *utor libris, quibus habeo*, quod Græcis eſt frequentiſſimum? Cur genitivos temporis in ablativo convertimus, ut, *Imperante Cæſare?* Particula græca, ὅτι, invexit hæc tanta mala, quæ vertentibus Græca Latine, aut omnino eſſet omittenda, aut aliter, quam per *quod*, *quia*, *quoniam*, eſſet explicanda. Nonne vides, quam fœde Boetius tranſtulerit principium ſecundi Poſteriorum, dum inquit, *Quærimus autem quatuor, quia, propter quid, ſi eſt, & quid eſt.* nam prima quæſtio, quæ Græcis eſt ὅτι, ſignificat rem ita eſſe, ut, Solem deficere. Cicero multa tranſtulit e Græcis, ubi particula, ὅτι, paſſim occurrit, [16] nuſquam tamen apud Ciceronem apparet.

15. *Cur non dicimus*] Sic tamen aliquando etiam Latinos loqui docet ipſe infra, ubi agit de *Helleniſmo.*

16 *Nuſquam tamen apud Ciceronem &c.*] Exiſtimat ergo Sanctius barbare loqui, qui dicant, *Scio quod*, *Dico quod*, *Credo quod*, & ſimilia: ac proinde Auctorum loca, in quibus eæ locutiones occurrunt, vel conjecturis vel contortis explicationibus pervertit: nonnulla etiam ſuſpecta habet, tanquam adulterina: immo vero ipſos etiam Senecam, Plinium, & æquales, omni in his auctoritate exuit. Interim ipſe, quod jure mireris, qui eas locutiones, ut barbaras plane, tanto ſtudio hic damnat, cavere ſibi tamen ab illis in hac eadem diſſertatione non potuit, dum in ejus extremo ait, *Adde, quod multi illorum Græce ſcripſerunt.* Cujus utique eadem eſt ratio, ac ſi Lectorem ſuum moneret, *Dic inſuper, quod multi &c.* In contrariam itaque ſententiam abierunt Manutius ad Cicer. Famil. VII. 28. Henr. Stephanus de Latin. falſo ſuſp. Voſſius de Conſtruct. cap. 20. & 62. ſed maxime Scioppius, qui de his accuratiſſime egit in Auctario Marian-

ret. Quo solo argumento barbare loqui omnes assevero, riangeli Ep. 6. Quibus accedit Clariss. Auctor Novæ Methodi, ut & Vorstius, qui illas quoque phrases in Latinitatem *falso suspectam* retulit cap. 24. Ut adeo viderentur jam illuc, unde ejectæ pedem tulerant, quasi postliminio restitutæ. At vero Vir Summus, cujus ego auctoritati in hoc literarum genere quamplurimum sane tribuo, Joh. Fred. Gronovius eas prorsus iterum explosit, atque adeo, ut ad Plaut. Asin. I. 1. 37. *Nunquam magis se traduxisse* dicat *Scioppium*, *quam cum congestis aut male intellectis Auctorum locis vincere voluit*, Scio quod, *ut vulgus usurpat*, *Latine dici*, *moneatque tirones*, *ab hac Barbarie sibi caveant*. Similiter ad Phædr. fab. 83. in Notis Schefferi, *aut corrupta*, *aut aliter* pronunciat *accipienda*, *quæ in hanc rem congesserit Scioppius*. Quid faciam? Durum profecto contra tantam Viri auctoritatem & tam præcisam sententiam calcitrare. Et tamen, ut verum fatear, prorsus ego quidem cum Scioppio, &c. heic sentiam. Nam nimis certe multa & clara in hanc rem sunt Auctorum loca, quam ut ea omnia vel corrupta esse possint, vel eorum constructio non facile a quovis perspici potuerit. Præterea justa satis huic locutioni subest ratio, de qua deinceps videbimus. Nunc primum loca ipsa, & ea quidem, quæ apud alios non inveni, memorabimus. Cic. Amic. 2. *Quærunt quidem multi*, *sed ego id respondeo*, *quod animadverti*, *te dolorem*, *quem acceperis amicissimi viri morte*, *ferre moderate*. In his perinde utique est, sive *Respondeo quod animadverti*, sive *Dico quod animadverti*, scripsisset Cicero. Videtur autem certa ratione hic ita locutus, ne Infinitos cumulando & aggregando orationem minus redderet concinnam. Dicendum enim ceteroqui fuisset, *sed ego id respondeo*, *me animadvertisse*, *te dolorem moderate ferre* &c. Confer etiam locum ex Offic. I. 12. mox pag. 504. a me adferendum. Fateor tamen, Voculam *Id*, quæ adest, parere hic aliquid ambigui, quasi τὸ *Quod* habendum sit pro Accusativo, qui regatur proxime a Verbo *Animadverti*, & quasi reliqua tunc per expositionem ejus, quod animadversum ab illo sit, apponantur. Sed non opus est, propterea ad talem Appositionem confugere in loco tam plano, quum τὸ *Quod* etiam, quando speciem Conjunctionis præfert, revera tamen sit Pronomen Relativum, quod ante se requirit necessario nomen Substantivum & Pronomen δεικτικὸν, ut mox ostendemus. Disertior tamen est locus, qui sequitur Ibid. cap. 17. *Sæpe querebatur*, *quod homines omnibus in rebus diligentiores essent*, *ut capras & oves*, *quot quisque haberet*, *dicere posset*, *amicos quot haberet*, *non posset dicere*: *& in illis qui-*

ro, qui *Dico quod*, *Credo quod*, *sciendum est quod*, passim

quidem parandis adhibere curam, *in amicis eligendis negligentiores esse*. Hic locus valde est, ut dixi, disertus & notabilis, si quidem in eo a τῷ *Querebatur* simul dependet *Quod* cum Verbo Finito, *quod essent dilig.* & Infinitum dein cum suo Accusativo, *Homines adhibere curam* & *negligentiores esse*: Ut adeo hic utriusque eadem sit ratio, & τὸ *Quod* cum Finito manifeste ponatur eodem sensu, quo mox Infinitum. Petron. *Quod verberatus sum*, *nescio*. Phæd. fab. 83. *Scio*, *quod virtuti non sit credendum tuæ*. Ubi Gronovius ex conjectura malit *Quam*. fab. 63. *O si maneret condito sensus patri*, *Quam graviter ferret*, *quod voluntatem suam Interpretari non potuissent Attici*, pro, *Atticos non potuisse interpr.* Qui locus jam a nemine, quod sciam, tentatur. Liv. III. 52. *Scituros*, *quod sine restituta potestate redigi in concordiam res nequeant*. Ubi item legit *quam* Vir Summus, sed nulla alia ratione, quam suæ auctoritatis, & quia MSS. quidam habeant *que*. XLII. 33. *P. Licinius Cos. SCtum recitari jussit*, *primum*, *quod bellum Senatus Perseo jussisset: deinde*, *quod veteres Centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset: Nec ulli*, *qui non major annis quinquaginta esset*, *vacationem militiæ esse*. Ubi jam relinquuntur intacta. Manifeste tamen τὸ *Quod* bis poni pro Infinito patet ex eo, quod tertia pars hujus SCti per Infinitum exprimitur. Florus I. 23. *quando sensissent*, *quod irrigarentur ejus operâ*. Suetonius Cæs. 86. *Neque curasse eum*, *quod valetudine minus prospera uteretur*. Tito 8. *Recordatus*, *quod nihil cuiquam illo die præstitisset*. Augusto 43. *ut ostenderet*, *quod erat bipedali minor*. Ovid. Pont. I. 8. 26. *queror*, *ô jucunde sodalis*, *Accedant nostris sæva quod arma malis*. IV. 14. 3. *In quibus*, *excepto*, *quod adhuc utcunque valemus*, *Nil me præterea quod juvet*, *invenies*. Nam perinde est, sive dicam, *excipio*, *quod valeo*, sive *credo*, *quod valeo*. IV. 11. 21. *Adde*, *quod*, (*atque utinam verum tibi venerit omen*) *Conjugio felix jam potes esse novo*. IV. 14. 45. *Adde*, *quod*, *Illyrica si jam pice nigrior essem*, *Non mordenda mihi turba fidelis erat*. III. 1. 25. *Adde metus*, *&* *quod murus pulsatur ab hoste*, *Tinctaque mortifera tabe sagitta madet*. ubi τὸ *Quod*, specie Conjunctionis, cum sequentibus, ita subjicitur verbo Activo, ut subjicitur Accusativus *Metus*. Quocirca non video, quomodo hæc aliter explicari queant, ac illa, *Scio quod*, *Dico quod*. Et tamen in Ovidio metri certi ratio τὸ *Quod* mutari in *Quam* vel *Quum* non patitur. Similia vero his etiam illa Plauti Merc. III. 4. 10. *Id illi vitium maximum est*, *quod nimis tardus est*. IV. 2. *Parumne hoc est malæ rei*, *quod amat*. Ciceronis de Se-

sim blaterant. Lege libellum Ciceronis de Universitate, Senect. Cap. 18. *Multa in nostro collegio præclara, sed hoc in primis, quod, ut quisque ætate antecellit, ita sententiæ principatum tenet.* Flor. II. 6. 47. *Parva res dictu est, quod illis diebus ager invenit emptorem.* Gellii II. 18. *De Epicteto, quod is quoque servus fuit, recentior est memoria.* Denique & hoc Cælii Famil. VIII. 14. *Propositum hoc est, de quo sunt dimicaturi; quod Pompejus constituit non pati Cæsarem aliter Consulem fieri, nisi exercitum tradat.* Ubi plane τὸ *Quod* respondet Græcorum ὅτι in lemmatibus Capitum. Sed exemplorum satis: quibus tamen adde tot alia, quæ videri possunt apud modo laudatos Viros, aliosque, in primis illa Martialis, & Horatii apud Linacrum, de quibus infra, Catonis Prisci ex Plinio, Fusci Arellii ex Seneca Rhetore, & ipsius Ciceronis Offic. I. apud Mariangelum. Nunc porro rationem Constructionis indagemus. Censet Sanctius, *Vocem Quod, nisi Relativa sit, locum apud Latinos non habere.* Recipimus sane illud, quia & In illis locutionibus, quas explodit, Relativam esse contendimus. Immo vero etiam ipsum ὅτι, quod causam dedisse huic corruptelæ Linguæ Latinæ queritur Sanctius, nihil esse nisi Pronomen Relativum, etsi ab eo nunc scriptura distinguatur, ostendit accurate Doctiss. Auctor Novæ Methodi, quum de Lingua Græca agit, lib. VIII. c. 9. Et quis dubitet esse Relativum, quum sæpe pronomen, ad quod refertur, tum in Græca, tum in Latina exprimatur? veluti fit in primo illo Ciceronis loco, *Sed ego id respondeo, quod animadverti, te ferre* &c. h. e. respondeo id negotium, juxta quod negotium animadverti. Et de Offic. I. 12. *Equidem illud etiam animadverto, quod, qui proprio nomine perduellis esset, is Hostis vocaretur.* Ubi τὸ *Quod* ita refertur ad *Illud*, sicut *Qui* ad *Is*. Manifeste autem dicitur, *animadverti, quod vocaretur*, pro, *eum ita vocari.* Denique in diserto illo Martialis loco, de quo infra p. 511. 512. *Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi.* h. e. scio hoc negotium, secundum quod nulla &c. Hæc enim est constructionis & ellipseos in his ratio. Statuendum enim hic esse supplementum vocabuli, ad quod referatur pronomen relativum, patet ex eo, quod, ut dixi, sæpe præmittitur expressum pronomen, cui utique subintelligi debet Substantivum *negotium*. Jam in ipso ὅτι, seu *Quod*, subaudiendam esse præpositionem κατὰ vel διὰ, h. e. *ad, juxta*, manifestissimum ex eo, quod sæpe pro solo ὅτι, cum habet speciem Conjunctionis, legatur καθότι, διότι, id quod jam observarunt Lexicographi, & ex sacris quoque scriptoribus ostendit Novæ Meth. Auctor. Quando ergo dicitur, *id illi vitium maximum est, quod nimis*

tate, qui integer ex Platonis Timæo versus est, nusquam

mis tardus est, construe & supple, id vitium, juxta quod vitium (καϑότι pro καϑ' ὅ, τι) nimis tardus est, est illi maximum. *Parumne hoc est malæ rei, quod amat?* Supple, estne hoc negotium, juxta quod negotium ille amat, (h. e. quod negotium in illius amore consistit) negotium parum malæ rei? Sed &, quando Phædrus ait fab. I. *Calumniari, quod arbores loquantur.* Fab. 73. *Indignari cœperant, quod dignitatem feminæ æquassent suam.* Quando passim legitur, *Lætor, gaudeo, doleo, quod hoc factum sit.* Quando Livius dicit XXXIV. 57. *Mirari se, quod Romani æquum censeant, ei leges dicere.* XXXVIII. 10. *Eo tandem Legati, mirante Consule, quod morarentur, venerunt:* in his eadem utique ratio est & analogia Syntaxeos, quæ est in controversis locutionibus. Et ne dubites, loca illa Livii tentavit ideo quoque Vir Summus, maluitque, sed ex conjectura, utrobique *quid* pro *quod* legere: Verum ita tamen Livius etiam XXXVI. 41. *Magis mirari se, quod non jam in Asia essent Romani.* Quem locum quare idem ultro profiteatur se *ferre*, quum priores non ferat, fateor ejus differentiæ rationem me non percipere; quamvis neque recusem illud *Quid*, si habeant MSti, certe in loco XXXVIII. 10. Ita porro etiam Cicero ad Brutum ep. 17. vel potius Brutus in ea epistola, *Scribis, mirari Ciceronem, quod nihil significem unquam de suis actis.* Et Plautus Bacchid. IV. 9. 150. *Vos nunc ne miremini, quod non triumpho.* In his autem omnibus intelligitur, propter id negotium, juxta quod &c. Ad hunc vero modum etiam illud, *Scio jam, quod filius meus amet*, & reliqua, exponenda sunt ac supplenda. Nam, quod Sanctius diversas plane putat locutiones, & hasce rejicit, admittit vero illas, *Miror quod, Gaudeo & Gratulor quod*, &c. in eo nihil inest rationis. Eadem enim est analogia & constructio voculæ *Quod*, sive dicam *scio hoc negotium, quod filius meus amet illam*, sive *Miror*, vel *Gaudeo propter hoc negotium, quod filius* &c. Similiter vero *Scio quam*, quod præfert Gronovius Pater, & *scio quod*, eadem prorsus constructionis ratione dicuntur. Nam illud est, *scio rem, vel rationem, juxta quam amet filius:* hoc, *scio negotium, juxta quod amet* &c. Tantummodo usus vulgi fecit aliquod tandem discrimen in significatione, dum Illud *Quam* adhibuit maxime ad nexum, qui simul significet intensionem modi, Hoc ad eum, qui significet ipsum rei negotium, sæpe tamen etiam Modum, unde promiscue aliquando ponitur, *Quod* & *Ut*. Sic ergo satis jam probatas puto has locutiones Usu & Ratione. Sed tamen vel sic nemini auctor sum iis temere vel passim utendi. Nam elegantia

quam invenies *Quod*, quum tam sæpe ibi occurrat particula ὅτι. Quid igitur, dices, facit Cicero? Audi Æschili versionem a Cicerone tertio Tuscul.

Οὔκουν Προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Atqui Prometheu te hoc tenere existimo,
Mederi posse rationem iracundiæ.

Erasmus, aut Laur. Valla, dixissent, *Igitur o Prometheu hoc scias, quod iræ infirmitatis sunt medici rationes*, vel *sermones*. Possem innumera tibi recensere Ciceronis exempla, versa ex Platone, Demosthene, Aristotele, Xenophonte, & aliis tum philosophis, tum poëtis; sed tute ipse hoc melius expiscaberis, si puræ Latinitatis cura te tangit. Quo posito, fœdissimam calumniam Ciceroni objectam contundemus. Antonius Majoragius gloriose, ut sibi videtur, de Cicerone triumphat, dum in suis Antiparadoxis, quæ contra Ciceronis Paradoxa effutiit, ignarum philosophiæ, atque totius dialectices expertem, Ciceronem demonstrare conatur. At quibus argumentis? disputatio ab ipsis Paradoxorum titulis longe dissentit: nam in quarto Paradoxo, cujus Titulus sic habet, ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται, nullum argumentum adduci contendit, quod propositam quæstionem possit comprobare. Sed Majoragius non vidit, Lemmata illa ab imperitis Grammaticis esse præfixa. An Ci-

tia Linguæ Latinæ abhorrere tandem cœpit ab illa longiore circumlocutione, quum posset rem ipsam per infinitum breviter enunciare, cujus usus propterea longe longeque est frequentior. Sufficiat demonstrasse, posse tamen & illam adhiberi, ubi occasio non sit aliena, maxime uti vitetur concursus plurium Infinitorum. Si qui tamen vel sic hæc tam liquido probata repudient, malo suo Genio relinquendos censeo. Mihi sufficit cum alios Doctiores, tum nominatim Ursinum To. II. pag. 373. mihi assentiri, ubi diserte in his *cetera omnino standum meo judicio* putat, *nisi quod de loco Cicer. ex Amic. cap. 2. leviter dissentiat*, sed in quo uno loco nihil est ad totam rem vel accipiendam vel rejiciendam momenti.

Cicero tam putide reddidisset Latine? *Quod solus sapiens dives sit*; &, *Quod omnes stulti insaniant*. Insanior profecto, qui tales titulos præfixit. Quartum illud Paradoxon, si titulus esset præfigendus, hoc sonat; ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ πολῖται, ϗ πάντες οἱ μωροὶ φεύγοντες, id est, *omnes sapientes esse cives, & omnes stultos exules*. Sed, ut de hujusmodi titulis in universum dicamus, quamvis longiori aliquanto, quam solemus, sermone, sic habeto; omnes titulos ad Martialis epigrammata, ad Horatii odas, „[itemque in Valerio Max.] non solum esse alienos, sed sæpe ab auctoris sensu alienissimos. Plinio pessime sunt dispositi. Aldi Manutii, Pauli F. qui nuper in Officia & Paradoxa commentarios edidit, non possum in illis titulis non accusare oscitantiam, qui tales nugas adscribat Ciceroni. Vox igitur *Quod*, nisi relativa sit, ut aiunt Grammatici, locum apud Latinos non habet. Relatio est in illo Ciceronis, *Quod epistolam conscissam doles, noli laborare*: nam ordo & sensus est, *Noli laborare circa id*, *quod*, vel *ex eo*, *quod*, vel *propter id*, *quod*. Sic Martial. *Non miror*, *quod potat aquam tua filia*, *Basse*, id est, non miror de eo, quod, vel propter id, quod; deest Græce κατὰ, id est, ob id quod. „[nam in talibus, *Quod*, referri ad *Id*, vel „hic Plauti locus docet, Capt. act. 3. sc. 4. *Filium tuum* „*quod redimere se ait*, *id neutiquam mihi placet*.] Donat. in Hecyr. act. 1. sc. 3. *Quod me accusas*, *deest*, inquit, *In eo*, *ut sit*; *In eo quod me accusas*. *An quod*, *id est*, *propter quod?* Hæc Donatus. Denique Latine dicitur, *Miror quod*, barbare, *dico quod*, *credo quod*. Sed contra meum hoc præceptum, non solum æmuli, sed amicissimi, gravissimos auctores opponunt. Ter. Andr. act. 1. sc. 4. *Audivi*, *Archillis*, *quod jam dudum Lesbiam adduci jubes*. Respondeo, inique fecisse Ant. Goveanum, qui, dum nimis religiose versus Terentii ad normam reducere conatur, Latinitatem perderet. In omnibus antiquis sic legitur, *Audivi*, *Archillis*, *jam dudum Lesbiam adduci jubes*, & constat versus, si sic metiare, *Audi-vi Ar*-cæt. Muretus

retus in illo loco auctor est, a Goveano additum esse *Quod*. Ex epistola 17. ad Brutum citantur hæc: *Dolet mihi, quod tu non stomacharis;* sed nullo sensu. [17] Doctiores ita legunt, *Dolet mihi, tu non stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis:* quasi dicat, si mihi dolet, cur tu saltem non stomacharis? Est & alius locus Ciceronis circa finem lib. primi de Officiis, themate, *Sed ab his;* (cap. 43.) *Idque hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit ea vita sapienti,* cæt. [18] Sed tota periodus fœde dilacerata est, & sine sententia,

17. *Doctiores ita legunt &c.*] In optimis Edd. cum antiquissimis, tum recentissimis, ut & in MStis, teste Manutio, legitur, *quod tu nunc stomacharis*, sensu perspicuo, & quem Brutus (nam is hanc epistolam scripsit ad Atticum de Cicerone) hisce verbis exprimere voluit, vel debuit. Etenim incusaverat multis Ciceronem, idque apud Atticum, amantissimum ut omnium suorum, ita maxime Ciceronis. Ideo credit & dolet, Atticum nunc stomachari haud dubie, propter illas Ciceronis reprehensiones. Immo ideo quoque rogat Atticum, ut sibi persuadeat, nihil tamen neque de sua in Ciceronem voluntate propterea esse remissum, sed tantum aliquid, seu multum, de judicio. Ita vero patet, nihil in his mutandum. Certe frigeret plane illud *Dolet mihi*, si non sequeretur *Quod*, quo declaratur, quid doleat Bruto. Sed & miror, Sanctium hanc locutionem non ferre, qui pag. sup. diserte ait *Latine dici*, *Miror quod:* & in seqq. itidem *Latine dici*, *Quod verum dicis, irascor*: immo a Plinio, *eleganter dici*, *Gaudeo & gratulor, quod Filiam destinasti Fusco.* An ergo, si ista recte dicuntur, minus Latinum erit, *doleo, quod filiam destinasti Fusco?*

18. *Sed tota periodus fœde dilacerata est*] Vulgatam tamen tuentur postremæ Edd. id quod indicio est, hunc locum sic in MSS. reperiri, & proinde genuinum esse, ac recte adhiberi ad probandam phrasin, de qua agitur, si vere ad eam pertinet, ut ex Sanctii ipsius sententia facit. Sed & longe turbatior est sensus & nexus in Sanctii emendatione, quam in Vulgata, quæ hæc est, *Placet igitur aptiora naturæ esse ea officia, quæ ex Communitate, quam ea, quæ ex Cognitione ducuntur: idque hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit ea vita Sapienti, ut in omnium rerum affluentibus copiis, quamvis omnia, quæ cognitione digna sunt, summo otio secum ipse consideret & contempletur, tamen, si solitudo tanta sit, ut hominem videre non possit,*

tia, qnod miror aut Lambinum, aut Aldum, aut quemquam doctiorum, non animadvertisse. Totum autem locum sic lego, & restituo, *Id quod hoc argumento confirmari potest; si contigerit ea vita sapienti, ut omnium rerum affluentibus copiis ditetur, quamvis omnia, quæ cognitione digna sint, summo otio secum ipse consideret, & contempletur, tamen si solitudo tanta sit, ut hominem videre non possit, excedat e vita princeps omnium virtutum necesse est, illa sapientia, quam* Σοφίαν *Græci vocant*, &c. Ovid. lib. 5. de Tristibus eleg. 1.

Si quis delicias, lascivaque carmina, quærit,
Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.

19 Nihil hoc pentametro vidi putidius, magisque barbarum. Quis enim dicet *ista*, in hoc sensu? Quis, *præmoneo nunquam quod*? Ejusdem farinæ est cum illo apud Virgilium, *Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno.* Et vero multa barbara inserta fuisse Catullo, Tibullo, Propertio, & aliis, docet Josephus Scaliger, &

possit, excedat e vita. Princeps &c. nam hinc nova incipit Periodus. Nexus est, *confirmari id hoc argumento, quod Sapiens excedat.*

19. *Nihil hoc pentametro &c.*] Etiam Heinsius illud uncis includit, & proscribit, ut *non satis Latinum.* Sed tamen non tantum MSti id habent sine ulla extraordinaria varietate, sed & nexus requirit istius sententiæ carmen. Sequitur enim continuo, *Aptior huic* (qui scil. qnærit delicias &c.) *Gallus, blandique Propertius oris: aptior* scil. quam *ista scripta* mea. Quapropter Ego, fateor, accedere non possum illis, qui carmen hoc plane rejiciunt per unicam Latinitatis causam ex præjudicio ortam. Nam quæ etiam Sanctius reprehendit, inania sunt. Ut *ista* hic adhibetur pro *hæc*, sic mox ibid. v. 38. *Quod quærar, illa* (Fortuna) *mihi pleno de fonte ministrat, Nec mea sunt, Fati verba sed Ista mei*, h. e. Hæc meorum carminum verba. Solet autem vocula *Quod* etiam cum Subjunctivo post verba *dicendi, monendi*, &c. construi. Sic Cicero, *cum scripsisset, quod me cuperet ad Urbem venire.* Cato apud Plinium, *Dicam, quod bonum sit*, hoc, non illud, facere. Ennius, *utinam mortem oppetam, prius quam eveniat, quod in paupertate mea senex graviter gemam.* Vide Vorstium de Latin. falso susp. c. 24. p. 237. & Ursinum To. II. pag. 374. & Terentium in Adel. in Nota proxima seq.

& alii. Citatur ex Cornelio Gallo in quodam lyrico carmine, cujus initium est, *Lidia bella:*

Sæva non cernis, quod ego langueo?

Sed oden illam alicujus inepti esse censet Jul. Scaliger 6. lib. poëtices, quod mihi placet. Solus Plautus uno in loco me male habet; Nec Lambini in illo loco explicationem admitto, utpote durissimam: imo mihi placet, ut versiculus, una mutata literula, corrigatur. Locus est in 1. Scen. Asinariæ; *Equidem scio jam, filius quod amet meus istam meretricem e proximo, Philænium.* Ego lego, *Equidem scio jam, filius quom amet meus.* *Quom*, vel *qom*, pro *quum* sæpe utitur Plautus. Et Lambinus in 1. Amphit. scena, In illo, *Agite pugni, jamdiu est, quod ventri victum non datis: quum*, inquit, edendum curavi, [20] nam, *Quod*, ferri non potest. Alia multa mihi solent objici, sed ea vel male intellecta, vel ab auctoribus non valde Latinis deprompta. Primi generis sunt illa Horatii Satyr. 2. libro 2.

Ran-

20. *Nam, Quod, ferri non potest.*] Sic tamen optimæ habent Edd. etiam post Lambinum, & passim ita loquuntur Veteres. Sed & sicuti in superioribus intelligitur *Negotium*, sic in his *Tempus*, hoc sensu, jam diu est Tempus illud, ad quod tempus non datis, h. e. diutino jam tempore non datis. Sic autem loquutos Veteres patet ex Plauto Trin. II. 4. *Minus XV. dies sunt, quod pro hisce ædibus minas XL. accepisti.* Ter. Ad. III. 2. 1. *Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil adferant.* Cic. Famil. VI. 2. *Non est pro malis temporum, quod moleste id feras*, ubi jam intelligitur iterum *Negotium.* VII. 13. *Neque est, quod pertimescas.* Livius I. 28. *Si unquam ante alias ullo in bello fuit, quod Diis immortalibus gratias ageretis, hesternum id prælium fuit.* Et sic alibi passim. Immo & in his pro *Quod* ponitur aliquando Infinitum. Petronius, *Nunc erat à torva submittere cornua fronte.* Virg. *Si mihi susceptum fuerit decurrere munus.* Sed & in Asinaria Plauti nihil mutandum censeo. Debuerat sane præjudicium contra hanc phrasin (*scio qnod amet*) conceptum cedere MStorum consensui.

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed credo hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret.

Hic non dicit Horatius, *Credo quod*, sed *hac mente laudabant, quod:* nam verbum, *Credo*, parenthesi debet includi, quasi dicat, *ut credo*. Lambinus sic exponit, rancentem aprum antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, sed quod existimarent. cæt. Ex Virgilio Æneid. 11. citatur, *Dicite Æneæ, quod:* sed pessime intelligitur,

Vadite, & hæc memores Regi mandata referte;
Quod vitam moror invisam Pallante perempto,
Dextra causa tua est:

Dextra tua est in causa, quod non moriar. Thomas Linacer, alioqui doctissimus, supine confirmat, Latine dici, *Dico quod, assero quod*, lib. 5. circa finem & lib. 6. cap. de Conjunctionum ellipsi, pag. 427. *Adhibetur tamen sæpissime*, inquit, *eadem Conjunctio, Quod.* Martial. lib. 11. *Hoc scio, quod scribit nulla puella tibi.* Horat. 2. Epist. 2.

Si tibi nulla sitim leniret copia lymphæ,
Narrares medicis; quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis.

Senec. in natur. quæst. lib. 3. *Miramur, quod accessionem fluminum maria non sentiant; æque mirandum est, quod detrimentum exeuntium terra non sentit:* item lib. 2. *Nos putamus, quod quia nubes collisæ sunt, ideo fulmina emittunt.* Plinius ad Servianum, lib. 6. ep. 26. *Gaudeo, & gratulor, quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti.* Auct. in Sallust. *Credo, quod non omnes tui similes incolumes in urbem venissent.* Hactenus Linacer. Nunc sex adductis testimoniis ordine respondebo. Primum est Martial. lib. 11. Epigram. 65. sic

Nescio, tam multis quid scribas, Fauste, puellis,
Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi.

τὸ *quod* relativum eſt, quaſi dicat; Tu multa ſcrbis puellis, quum ſis pædico, ut videlicet te oſtendas puellarum amatorem, ſed [21] ego ſcio, quid ſit, propter quod nulla tibi reſcribit; quia pueros amas. Secundum eſt Horatii epiſt. 2. libro 2.

Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ.
Narrares medicis: quod, quanto plura paraſti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?

[22] Vides oſcitantiam Linacri, qui non intellecta Horatii ſententia, peſſime loquutum poëtam aſſerebat. Latinum non eſt, *Fateor, quod verum dicis.* at dicitur Latine, *Quod verum dicis, iraſcor:* nam hic relatio eſt, ibi nulla. Tertius locus Senecæ nihil contra noſtram doctrinam; nam τὸ *quod*, bis poſitum, nomen eſt, & deeſt præpoſitio κατὰ vel διὰ, ut ſit διὰ τί? Quartus etiam Senecæ [23] gloſſema puto: nam Senecæ de fulminibus

21. *Ego ſcio quid ſit*] Hunc ſenſum expreſſit forſan Martialis Verſu Hexametro per *quid.* At hic, ubi *quod* adhibet, aliud quid proinde notare voluit. Nempe ſimpliciter rem ipſam, *nullam puellam ei ſcribere*, quod abunde erat cauſæ, quare *neſcire* ſe diceret Martialis, *quid*, vel propter quid, *tam multis ergo puellis ſcribat* Fauſtus. Locus hic certiſſimum clariſſimumque exhibet exemplum iſtius locutionis, quam Sanctius, & tot Alii, negant ac rejiciunt.

22. *Vides oſcitantiam Linacri*] Nullam ego hic oſcitantiam Linacri deprehendere queo, ſed ſummam ſane Sanctii. Manifeſte utique Horatius utitur tali locutione: *Fateor, quod verum dicis*, ſeu *fateor, quod plura cupio.* Nam quæ alia eſſe poteſt Horatii ſententia aut conſtructio? Nuſquam certe in hocce loco τὸ *Iraſcor* occurrit. Reliqua loca Linacri aſſerere nihil attinet, quandoquidem Senecæ, Plinii &c. auctoritatem in his defugit Sanctius. Quam recte, viderit ipſe. Mihi enimvero in controverſia de phraſi & Syntaxi Latina certiſſimum videtur malæ cauſæ argumentum, ſi quis Scriptorum id ætatis auctoritatem plane repudiet, & ſimul complura auctorum ſuperioris ætatis loca conjectando, & ita corrigendo, (an vitiando?) ad ſuam hypotheſin conformet.

23. *Gloſſema puto*] Nulla ratione. Nam Seneca loquitur ibi non tam ex ſua, quam ex vulgari Romanorum ſententia, vulgari Etruſcorum oppoſita. Vide locum.

nibus alia ſententia eſt. Habes hunc locum lib. 2. cap. 32. Natur. Quæſt. Si tamen Senecæ verba eſſe contendas, contendam ego quoque, non fore difficile, comprobare, non pure loquutum ibi Senecam. Quintus locus Plinii [24] eleganter dicitur. Sextus locus Ciceronis barbarus omnino eſt, mirorque, non ſolum Linacrum, ſed & [25] Quinctilianum, & Vallam, & cæteros, qui has putidas & barbaras oratiunculas, (quæ nomine Saluſtii & Ciceronis circumferuntur) non viderint ab aliquo ſciolo & barbaro eſſe compoſitas. Hoc ſatis indicarunt Pet. Victorius (Var. Lect. XV. 3.) & Sebaſtian. Corradus in ſua Quæſtura, (p. 115. &c.) & Alii. Quo exemplo monemur, ut ad ſecundi generis teſtimonia tranſeamus. Si Senecæ contra nos adferantur teſtimonia in hujuſmodi negotio, quid negotii erit reſpondere, Senecæ Latinitatem multis partibus claudicare? Plinius epiſt. 11. lib. 2. dixit, *Adnotatum eſt experimentis, quod favor & miſericordia acres & vehementes primos impetus habent.* Sed pro me reſpondebit Politianus in 1. epiſt. *Optaret*, inquit, *alius, ut oratorem Plinium ſaperem, quod hujus & maturitas, & diſciplina, laudatur: Ego contra totum illud aſpernari me dicam Plinii ſeculum.* Audeamus igitur jam ridere Laurentii Vallæ præceptionem lib. 2. cap. 17. *Verbis*, inquit, *opinionis & ſcientiæ damus indicativum, cum quod*, Opinor, quod pater aut mortuus eſt, aut graviter ægrotat; Et eodem lib. cap. 20. *Volo quod ſcribas, non autem, quod ſcribis.* Egregium vides dicendi magiſtrum. Sed aliquid di-

24. *Eleganter dicatur*] Si eleganter dicitur, *Gaudeo, quod hoc feciſti, Iraſcor, quod verum dicis*, pro *Gaudeo te hoc feciſſe, Iraſcor te verum dicere*, tum æque Latina & elegantia ſunt, *Miror, quod mare non ſentit, dolet mihi, quod Tu ſtomacharis*, & ſimilia.

25. *Quinctilianum*] Sint ſane orationes illæ non ab Cicerone ac Salluſtio compoſitæ, quod lubens concefſerim; quia tamen citantur nominatim jam a Quinctiliano IV. 1. & IX. 7. tanquam illorum orationes, liquet inde clariſſimum in modum, eſſe ergo antiquas prorſus, & Quinctiliano ipſo aliquanto antiquiores, nec proinde adeo barbaras earum phraſes debere dici.

dicendum est de Latinitate Digestorum, quorum auctores omnium judicio Ciceroni æquiparantur. Lib. 1. tit. 6. l. 1. de His, qui sui vel alieni &c. *Alia divisio sequitur, quod quædam personæ sunt sui juris, quædam alieno juri subjectæ:* & eodem lib. tit. 21. l. 1. *Hujus rei fortissimum argumentum est, quod lege Julia de vi nominatim cavetur:* & lib. 15. l. 30. *Sciendum est generaliter, quod, si quis se scrtpserit fidejussisse, videri omnia solemniter acta.* Ad hæc & alia multa, quæ possunt objici ex Pandectis, respondeo primum, vocem illam, *Quod*, in Plantini Pandectis inter has [ ] virgulas signari; & Taurellum præfatione admonere, quidquid inter ea signa contineatur, neque in Pandectis Florentinis, neque in aliis, inveniri, sed a recentioribus additum. Deinde certius & melius respondebo, non tanti mihi esse istorum judicium, qui Jurisconsultorum dictionem cum Ciceroniana comparant. Ubi tu obsecro in Pandectis tot flosculos, tot figuras verborum, & sententiarum, tot tropos, periodos, cola, commata, & illustria lumina ostendes? Imo vero si jurisperiti his dicendi generibus uterentur, dicerem, illos nescisse leges conscribere. Adde, quod multi illorum Græce scripserunt: ac demum sæculum illud Justiniani Latinam linguam non poliebat. Multa in Pandectis invenio, quæ Latinis auribus non placerent; Sit exempli gratia titulus 11. lib. 1. ubi multa, quæ a genuina Latinitate abhorreant, inveniuntur. Satis superque Juris scriptoribus gloriæ tribuemus, si inter sui seculi homines eos dicamus præstantissimos.

De Quidem.

Quidem particula, male accepta est a Grammaticis, & aliis aliarum rerum Auctoribus. Qui se putant Latine loqui, sæpe librorum capita sic distinguunt; *Quod vera sit sententia Ciceronis*; *quod nulla sint verba Neutra:* sic etiam videas in principio librorum, *Libri de Dialectica longe quidem utilissimi.* Non video post antiquam illam venerandam vetustatem, qui apte & suo loco hac par-

particula, *Quidem*, utatur: [26] nam Latine non dices, *Præ-*

26. *Nam Latine non dices*] Haud scio, quid sibi velit omnis hæc disputatio contra usum particulæ *Quidem*, sine subsequente adversativa; cum loca quamplurima ex Cicerone & optimis auctoribus in promptu sint, in quibus absolute ponitur post omnis generis vocabula. Quidni ergo recte dicatur, *Præceptor quidem tuus est Doctissimus?* quum Cic. Famil. IV. 3, *Servius quidem tuus in ingenuis artibus ita versatur, ut excellat.* VI. 6. *quod me quotidie Cæsar magis amplectitur, familiares quidem ejus, sicut neminem*, ubi manifeste & simpliciter pro *certe* ponitur. Petron. *Eudoxus quidem in cacumine excelsissimi montis consenuit.* Idem, *Miserere, quemadmodum quidem soles.* Et, *Nam sine causa quidem spiritum impendere, ne vos quidem existimo velle.* Sic passim *Et quidem.* Terent. Andr. V. 6. 3. *Et quidem ego*, scil. scio, quid tibi obtigerit. Heaut. IV. 5. 27. *Et quidem jubebit posci.* Cicero Famil. X. 22. extr. *Literas tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto.* Valer. Max. IX. 6. ext. 1. *Et quidem cum illorum opprobrio.* Sueton. Cæs. 45. *Et quidem fluxiore cinctura.* Tacit. Germ. 44. *Clausa sub custode, & quidem servo.* Porro, quidni momentum aliquod addat affirmationi? quum id faciat in negatione, unde τῷ *Ne* sæpissime additum reperitur ad vehementius negandum. Sed tamen plerumque ab ea vocula separatur, interposita alia, in quam emphasis negationis recidit. Neque vero id perpetuum adeo, ut nonnulli volunt. Nam & apud Ciceronem, Aliosque, conjunctim reperitur *Ne quidem*, æque ac *Et quidem.* Vide Tursellinum de Particulis L. L. a Cl. Schwarzio nuper denuo editum c.122. Sed tamen rarius est illud, & magis emphaticum, si separetur. Quin & in affirmatione passim sine ulla adversativa occurrit τὸ *Quidem* cum particulis *si*, & *quando:* adeo ut propter frequentem hunc usum hodie quasi coaluisse cum iis credatur; sicuti revera coaluit cum *Ego* vel *Et* in *Equidem*, quod omnium consensu affirmationem aliquam significat. Unde autem hanc significationem habere potuit, nisi ex Simplice *Quidem?* Imo ne de hujus certo in affirmationibus usu atque Emphasi dubitemus, sæpissime occurrit junctum cum aliis affirmandi particulis, quæ ita per Pleonasmum secum invicem significationem suam communicant. Cic. Famil. I. 5. *Et Catoni quidem profecto resistimus.* Ep. 8. *sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate*, ubi vide Manutium. XVI. 22. *Spero ex tuis literis tibi melius esse, cupio quidem certe.* Gellius VII. 3. *Ut causa Rhodiensium aut æqua judicaretur, aut quidem certe ignoscenda.* Apud Terentium Andr. I. 2. 24. respondetur ad In-

Præceptor quidem tuus est doctissimus. At dices eleganter, *Præceptor quidem tuus est doctissimus, sed ignavus, at ignavus, tamen ignavus.* Elegantem hujus voculæ usum multis Ciceronianis exemplis explicabo; plura, qui volet, facile inveniet. Cic. 5. de Finib. *Tantam vim virtutis, tantamque auctoritatem honestatis, ut reliqua, non illa quidem nulla, sed ita parva sit, ut nulla esse videatur:* ibid. *Illa enim, quæ sunt a nobis bona corporis numerata, complent ea quidem beatissimam vitam, sed ita, ut sine illis possit beata vita existere:* ibid. *Quum autem progrediens confirmatur animus, cognoscit ille quidem naturæ vim, sed ita, ut progredi possit longius:* idem 1. Offic. *Altera est res, ut quum ita sis affectus animo, ut supra dixi, res geras, magnas illas quidem, & maxime utiles, sed ut vehementer arduas plenasque laborum:* De universitate, *Ita totum animal movebatur illud quidem, sed immoderate, & fortuito:* De amicitia, *Qui negligendi quidem non sunt, sed alio quodam modo colendi:* ibid. *Novitates autem si spem offerunt, non sunt illæ quidem repudiandæ; vetustas tamen suo loco conservanda est.* Quum hæc & alia hujusmodi discipulis indicarem, quædam mihi objecta sunt, quæ aliter se habere videntur: sed ea, ne alios fallant, huic discepta-

Interrogationem per *Sane quidem,* scil. volo te id facere. Plura vide ab ipso Sanctio allata paucis paginis post. Denique quidni sine adversativa poni queat, quum sæpe ipsa vim habeat adversandi, vel ex contrario aliquid affirmandi. Cic. pro Marc. 9. *Sed nisi hæc urbs stabilita tuis sit consiliis, vagabitur modo nomen tuum longe lateque, sedem quidem stabilem, domiciliumque certum non habebit.* ubi manifeste ponitur vel pro *Vero,* vel pro *At certe.* Sic Fam. I. 7. *Cui quidem literæ tuæ perjucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua admirabilis visa.* h. e. *mihi vero,* vel *certe.* De Offic. I. 12. quum enumerasset præcipuos Romanorum hostes, subjicit nonnullorum descriptionem, *Pœni fædifragi, crudelis Hannibal, Reliqui justiores; Pyrrhi quidem de captivis reddendis illa præclara.* h. e. Pyrrhi vero, vel Pyrrhi certe. Nep. Con. 2. *Hunc adversus Pharnabazus habitus Imperator, re quidem vera exercitui præfuit Conon,* h. e. re autem vera. Similiter Hann. cap. 2. Vide & Tursellinum. atque ejus locupletatores dicto Capite.

tationi inseram, & locos integros apponam, ut intelligas, a longe petendam adversantem particulam, quae voculae *Quidem* debeat respondere. Cicero 1. de Orat. *Si quis est, qui haec putet arte accipi posse, quod falsum est: praeclare enim se res habeat, si haec accendi ac commoveri arte possint; inseri quidem, & donari ab arte non possunt omnia: sunt enim illa dona naturae: quid de illis dicet, quae certe cum ipso homine nascuntur, linguae solutio, vocis sonus, litera, vires, conformatio quaedam, & figura totius oris & corporis? Neque hoc ita dico, ut ars aliquid limare non possit: neque enim ignoro, & quae bona sint, fieri meliora posse doctrina, & quae non optima, aliquo modo acui tamen, & corrigi posse*; quasi dicat, [27] inseri quidem haec arte non possunt: Idem lib. 7. epist. 24. *Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia: vel proxime de Tigellio: sensi enim ex literis tuis valde te laborasse. Amo igitur voluntatem, sed pauca de re:* quasi dicat, amor quidem tuus notus est, sed de re ipsa pauca dicam. idem lib. 2. epist. 3. *Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque, contra istam rationem, meam dicam; ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim, ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium coeperit, possis meum recordari: brevi tamen sic habeto.* Horatius lib. 2. epist. 1.

Multa quidem nobis facimus mala saepe poëtae,
Ut vineta egomet caedam mea, quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; quum laedimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprehendere versum;

Quum

27. *Inseri quidem haec arte non possunt*] Hisce non declarat Sanctius adversantem particulam longe esse petendam. ut respondeat voculae *quidem*, nisi addatur, *sed accendi & commoveri arte possunt.* quod videtur excidisse, certe desiderari, in Sanctiana illius exempli expositione. Eodem tamen modo Salmanticensis Editio & Patavina. Plenius & uberius exposuit locum Ciceronis mox pag. 520.

Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poëmata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut, simulatque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Æditúos habeat virtus.

Virgil. 4. Georg. de Eurydice,

Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba:
At Chorus æqualis Dryadum.

Sed objiciet aliquis illa Ciceronis, & aliorum. Cicero, *Et æthera quidem ipsum, sive cœlum appellare libet.* Virgilius, *Ac me tunc quidem.* & alia innumera, ubi particula respondens non invenitur. Respondeo, esse divisas per Tmesin duas voculas, ut, [28] *æthera quidem*, pro, *& quidem*, sive *equidem: nos quidem*, pro *equidem nos*, & sic in aliis multis. Adhuc video esse, qui objiciant, sine ulla responsione, aut compositione, inveniri particulam *Quidem:* nam Latine dicitur, *qui quidem, hanc quidem, illa quidem*, sine ullo addito. Respondeo, post *Quis*, *Quæ*, *Quod*, *Hic*, *Ille*, recte apponi *quidem*, sine adversante; ut, *quæ quidem*, *ille quidem.* Sed si contendas aliquid significare, dicam contra Grammaticos, neque hic, nec alibi, hanc particulam, *Quidem*, affirmationem significare, ut ipsi putant; [29] semper enim fere est,

28. *Æthera quidem*] Sic quidem & reliquæ edd. sed videtur voluisse Sanctius, *ut*, *& æthera quidem*, Et mox, *Et nos quidem.* Verum tamen nullam hic reperio Tmeseos constituendæ aut fingendæ causam. Quin si maxime composita hæc essent, & per Tmesin separata, vel sic pateret ex iis vis & usus quoque Simplicis absolutus.

29. *Semper enim fere est, quod saltem:*] Immo idem est, quod *certe*, si nulla sequatur adversans particula. Ita mox in illo Terentii, *illa quidem nostra erit*, h. e. sive mihi paratæ sint lites, seu minus, illa certe nostra erit, quod

est, quod *saltem*, Hispane, *Alomenos*; *Una por una*; *Alo que puedo juzgar.* Ut siquis roget ita, *Venitne huc Petrus?* responde, *Minime, quod quidem viderim.* Terentius Phorm. *mihi paratæ lites, quid mea? illa quidem nostra erit.* Ex Terentio & Cicerone aliqua mihi objiciuntur, sed [30] loci corrupti sunt. Terent. Adelph. *Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias student facere; in apparando totum consumunt diem.* Sed aliter legendum locum esse, jam multi viderunt: sic, *Occidunt me, qui, dum nimis sanctas nuptias student facere*, cæt. Cic. de Senectute, *Ille autem, Cæpione & Philippo iterum consulibus, mortuus est, quum ego quidem, quinque & sexaginta annos natus, legem Voconiam suasissem.* Dictio *Quidem*, inquit Lambinus, *abest ab omnibus veteribus libris.* Cicero lib. 1. de divinat. in calce: *Quumque animi hominum semper fuerint, futurique sint, cur ii quidem, quid ex quoque evenerit, perspicere non possint.* Lamb. legit, *Cur ii quid ex quoque*, cæt. Objicitur & illud, quod passim in epistolis Ciceronis legitur, *Si vales bene est, ego quidem valeo.* Sed error Grammaticorum est pudendus, qui has notas nescierunt interpretari. S. V. B. E. E. Q. V. id est. *Si vales bene est, ego quoque valeo.* Nec desunt qui sic interpretentur: nam lib. 10. epist. 34. & lib. 12. epist. 15. *Si valetis, liberique vestri valent, bene est; ego quoque valeo.* Cicero Paradox. 5. *Qui-*

quod unum nunc agimus & desideramus.

30. *Loci corrupti sunt*] Nulla est ratio corrigendi hæc loca, nisi dissentiant MSti, aut metrum. Adesse enim & abesse iis in locis potest τὸ *Quidem.* Apud Terentium nihil, nisi metri forsan ratio, exigere possit, ut removeatur. In Ciceronis loco de Senectute retinuere eam voculam ultimæ edd. Et quidni? cum ibidem paulo ante, cap. 4. bis legatur, *quum quidem ille admodum senex suasor legis Cinciæ fuit.* Et, *quum quidem, me audiente, Salinatori dixit.* In Libro de Divin. video abesse Voculam a plerisque edd. Si ita volunt MSti, bene est; ceteroqui nulla erat ratio expungendi eam, quum, fatente ipso Sanctio, post Pronomina frequentissime ponatur.

Qui legibus quidem non propter metum parent. Alii melius, *Qui ne legibus quidem propter*, cæt. Paradox. 6. *Hæc quidem utrum abundantis an egentis signa sint?* Lambin. & alii legunt, *Hæc utrum abundantis*, cæt. Aliquando tamen (ne quid dissimulem) nulla est particula, quæ adversans respondeat; sed si occulate perspicias, aliquo modo præcessit. Cicero lib. 15. epist. *Fateor ea me studiose sequutum, ex quibus mira gloria nasci possit: ipsam quidem gloriam per se nunquam putavi expetendam*; quasi dicat, gloriam quidem nunquam expetivi, sed ea, ex quibus gloria nascitur: idem lib. 12. epist. 19. *Sed hoc ex re & tempore constitues; mihi quidem usque curæ erit quid agas, dum, quid egeris, sciero.* Proprietas & elegantia Latini sermonis ignoratur, si particularum differentia & vis ignoretur. Sed Laurentius dum hæc scrutatur, miras tenebras offudit.

Si adverteret Laurentius, multas particulas, inter quas assignat differentias, conjuncte legi, desineret fortasse has tricas. Adverte igitur has particulas conjungi simul inter se: *Etsi quamvis: Quamvis licet: Ergo igitur: Posthoc dein: Deinde postea: Mox deinde: Tandem denique: Quia enim: Quidem certe: Extemplo simul: En ecce.* Item alia fortasse.

Etsi quamvis. Cicero Attic. 26. epist. 7. *Etsi quamvis non fueris suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti.* [Vide supra No. 2.]

Quamvis licet. Cic. lib. 3. leg. cap. 10. *At duo Gracchi fuerunt, & præter eos,* [31] *quamvis enumeres multos licet, quum*

31: *Quamvis enumeres multos licet &c.*] Vide hic omnino, quæ notavimus supra Nota 5. Ceterum Ciceronis hic locus vitii est suspectus. Legerim lubens, *At duo G. f. & præter eos, quamvis enumeres multos licet, quum deni crearentur, non Multos in omni memoria reperies Perniciosos Tribunos, Leves, etiam non Bonos, fortasse plures*, scil. reperies. Certe ea fuit mens & sententia Ciceronis, qui Tribunatum pl. istic excusat & defendit. Abest quidem ab antiquissimis edd. prius *non*, idque probat Manutius, qui postrema dein sic legi vult, *Leves etiam nunc, Bonos fortasse plures*, at

quum deni crearentur, nonnullos in omni memoria reperies perniciosos Tribunos. Laurentius Valla libro 2. cap. 21. *Quamvis licet reclament Grammatici, non dubitabo,* cæt.

Ergo igitur. Ridendi sunt Grammatici, qui inter *Ergo* & *Igitur* miras constituunt differentias. Ego dico, *Ergo* esse sextum casum ab Græco ἔργον, id est, *opus.*, vel *res*, quasi dicas, *Re vera.* Particula *Igitur*,
32 proprie significat *Deinde.* Hispane, *en consequentia, tras esto.* Plaut. Amphit. I. 1. 55. *Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere:* idem Epid. III. 3. 3. *Sed qui perspicere possent cor sapientiæ, igitur perspicere ut possint cordis copiam:* ibid. III. 4. 63. *Quid tibi negotii est meæ domi igitur?* Qua etiam forma dixit Terent. Adelph. *An non hæc tibi justa videntur postea?* Sed Apulejus, purissimus Latinæ linguæ Scriptor, has particulas solet sæpissime copulare. Lib. 2. Asini: *Ergo igitur Fotis erat adeunda:* ibid. *Ergo igitur senex ille:* idem lib. 3. *Ergo igitur jam & ipse possum:* & lib. 4. in princip. *Ergo igitur quum in isto cogitationis salo fluctuarem:* & lib. 5. *Ergo igitur si posthac pessimæ illæ lamiæ:* & lib. 7. *Ergo igi-*

at nullo profecto sensu: Certe longe meliorem præfert Vulgata Lectio. Sed neque video, quî Cicero dicere potuerit aut voluerit, *nullos* omnino repertos unquam *Perniciosos Tribunos.* Quid enim? an Appulejus Saturninus, an tot alii, qui cædes & tumultus violentos in foro excitarunt, an ipse P. Clodius non fuit ex Ciceronis sententia Perniciosus Tribunus? Deinde illud *Plures* videtur declarare, præcessisse *Multos.* Gebhardus sensum vulgatæ olim lectionis juvare vult addito signo interrogationis, sed quæ plane istic friget, & languet, nec refutatione est digna, quippe a proposito Ciceronis prorsus aliena, qui probare voluit, non, *repertos aliquos perniciosos*, sed, *repertos non multos*, at *leves & non bonos*, *plures fortasse repertos.*

32. *Proprie significat deinde*] Sed & respondet aliquando τῷ *Quum.* Pl. Cas. II. 2. 40. *Quum otium mihi erit, igitur tecum loquar*, h. e, *tum*, ut exponit id etiam Festus. Neque vero Apulejus modo, sed & Plautus, & maxime Poëtæ, sæpe dixerunt *Ergo igitur* conjunctim. Et sic *Itaque ergo*, Liv. I. 21. *Igitur deinde*, Pl. Sticho I. 2. 29. *Igitur tum*, Most. I. 2. 51. *Igitur tum demum*, Amph. I. 2. 11. *Igitur demum*, Most. II. 1. 33. & alibi.

igitur si perdideretis in asino virginem: ibidem paulo post legitur vox, *Ergo*, sola, *Fotis ergo prolatis erutisque rebus*: sed rursus paulo post, *Ergo igitur ancipiti malo laborabam*: & lib. 9. *Ergo igitur summo pavore perculsum Myrmecem*: ibid. *Ergo igitur Græce subjiciens miles*: & lib. 10. in calce, *Ergo igitur non de pudore jam, sed de salute ipsa sollicitus*: & lib. 11. *Ergo igitur imperiis istis meis*: ibid. *Ergo igitur me quoque oportere*: ibid. *Ergo igitur cunctis affatim præparatis.* Vide Festum, *Igitur*.

Post deinde. D. de orig. Juris l. 2. *Post hoc dein de Autorum successione dicemus*: ibid. *Post aliquot deinde annos*: ibid. *Post deinde.*

33 *Deinde postea*, Plaut. Menech. & Cic. pro Milon. *Deinde postea se gladio percussum esse ab uno de illis.*

Mox deinde. Tibul. lib. 1. eleg. *Et simulat transire domum, mox deinde recurrit.*

Post tum. „[Varro 5. de ling. Lat. *Censores inter se* „*sortiuntur*, *uter lustrum faciat*; *post tum conventionem* „*habet*, *qui lustrum conditurus est.* Ita legitur in veteri „codice.]

Tandem denique. Apul. lib. 3. asin. in fine, *Tandem denique reversus ad sensum præsentium, arrepta manu Fotidis*: idem lib. 10. *Tandem denique rupta verecundia, sic alter alterum compellat*: idem lib. 4. *Tandem itaque asinali verecundia ductus.*

Quoque etiam. „[Plaut. Pers. act. 4. sc. 9. *Ego fa*„*ciam te quoque etiam ipsum, ut lamenteris.*]

Quia enim. Terent. Phor. *Quia enim in illis fructus est*: idem Milite, *Quia enim loquitur laute*; idem Hecyr. *Quia enim qui eos gubernat animus.* Plaut. Epid. *Quia enim mulierem illam*: idem Amph. 34 *Quia enim sero advenimus.*

Qui-

33. *Deinde postea*] Sic & Livius XLI. 24. Val. Max. IX. 1. exter. 5. Gell. XV. 12. & XVII. ult. Similiter *inde deinceps* Liv. I. 44. *Tum deinde* II. 8. *Mox deinde* XXXIV. 9.

34. *Quia enim sero advenimus*] Et IV. 2. 24. *Quia enim te macto infortunio.* Sic Circul. III. 79. & Trucul. II. 2. 11. Sed & *certe enim*

Quidem certe. Terent. Andr. *Mea* [35] *quidem hercle certe in dubio est vita:* idem Phorm. *Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda.* Cic. Lentulo, *Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est:* & lib. 2. ad Q. Frat. *Agebatur quidem certe nihil:* idem pro Quint. *Qui ut summa haberem cætera, temporis quidem certe vix satis habui.*

Quippe quia. Terent. Heaut. *Quippe quia magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.*

Quia nam? Virgilius, *Cœlicolæ magni,* [36] *quia nam sententia vobis versa retro?* idem, *Heu, quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi?* Plaut. Trucul. *Quia nam arbitrare?*

Nam cur. Plaut. Curcul. *Nam cur me miseram verberas?* Sed hic potest esse anastrophe, ut in illo Virgilii Georg. 4. *Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras Jussit adire domos.*

Extemplo simul. Livius lib. 17. *Extemplo simul pares esse cæperint, superiores erunt.*

En

enim pro *ideo*, vel *profecto*, apud Plautum Amph. II. 2. 26. *Nempe enim hi sunt, qui* &c. apud Plinium Panegyr. cap. 62. *Namque enim*, apud Plautum Trin. I. 2. 23.

35. *Quidem hercle certe*] Sic Plautus Amph. I. 1. *ædepol profecto.* Aulul. II. 2. 38. *Certe ædepol equidem.* Cas. I. 55. *Quidem pol certe.* Curc. I. 3. 5. *verum hercle vero.* Most. III. 5. 58. *Hercle næ.* Similiter aliæ quoque particulæ, *sed vero*, *sed verum*, *sed autem*, *namque enim*, *quoque etiam*, *ubi quando* &c.

36. *Quia nam sententia &c.*] In τῷ *quianam* eandem habet vim & rationem τὸ *Nam*, qnam habet in *quisnam*, h. e. vim interrogandi. Jungitur autem ipsis potissimum interrogandi particulis, veluti *Quis*, *Cur*, *Unde.* Sæpe tamen iis etiam præmittitur. Ita passim *Nam quis*, *Nam quid. Nam quamobrem?* Plautus Amph. II. 1. 2. Et V. 33. *Nam cur istuc dicis.* Sic Asin. I. 1. 29. *Nam quousque?* Aulul. I. 1. 5. *Nam qua me nunc causa extrusisti ex ædibus?* Aliquando etiam in medio Interrogationis ponitur, aliisque jungitur vocabulis. Plautus Aulul. II. 1. 17. *Quis ea est nam optuma?* Vide & supra ad Cap. 13.

En ecce. Apul. lib. 1. Metam. *En ecce præfamur veniam:* & lib. 11. *En ecce pristinis ærumnis absolutus Lucius, de sua fortuna triumphat.*

Olim quondam. Terent. Eunuch. *Olim isti fuit generis quondam quæstus apud seculum prius.*

Ideo conjunctionem vocant; ego duo nomina voco, quorum cuilibet substantivum & præpositio deest. Cic. *Nec ideo est Gaditanorum causa deterior.* Syntaxis est, [37] nec ob id negotium in eo negotio est causa deterior.

Adeo duas partes facit Festus: ejus verba sunt; *Adeo duas habet significationes; nam quum prima acuta effertur, idem significat, quod* accedo; *ut quum dicimus*, Adeo prætorem; *quum autem secunda,* [38] *id est, quod* usque eo. *Non quidem secundum rationem: quia* Ad *præpositio accusativis accommodata est; sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Hæc Festus. His tu adde, *Quo, eo, illo*, cæt. ut,

37. *Nec ob id* &c.] Vix reperio quidquam, quo expediam rectius hoc *Ideo*, nisi si placeat id positum accipere pro *indeo*, elisa litera N. Illud autem ita contractum foret ex *in eo* vel *indu eo*, quum Veteres *indu* dixerint, ut notum, pro *In.* Porro N ita elidltur etiam in *Mostellum* ex *Monstrum*, in *Ignis*, quod creditur dictum quasi *Ingenis*, & forsan in *Ubi* & *Ibi*, quæ sane ejusdem videntur originis, cujus sunt *Unde* & *Inde.* Atque ita constructio certe foret optima, quasi diceretur, *Nec in eo*, scil. negotio, nomine, *causa Gaditanorum est deterior.* Possis etiam suspicari compositam hanc vocem ex *id* & *eo*, easque coaluisse in unam, propter continuum earum usum in interrogando & respondendo, dum rogabatur, *Fecistine id eo?* h. e. ea de causa, & resp. *id eo* scil. feci. Postea vero quum jam ita coaluissent continuo hoc usu, videtur paulatim *τὸ Id* amisisse suam significationem, & sic per Abusum, aut originis inscitiam cœptum tandem hoc *Ideo* adhiberi etiam, ubi *Id* locum habebat nullum. Plane uti supra ad I. 14. pag. 106. & 107. & ad III. 11. initio, ostendimus clarissime, Futurum Infiniti *Amaturum esse* simili abusu ex Paradigmate sumptum, & ad omnia Genera & Numeros adhibitum.

38. *Id est, quod &c.*] Scripsit Festus, *idem est, quod.*

ut, *Quo tendis? Eo tendit oratio.* Ter. *Quum illo advenio.* id est, ad quæ tendis? vel quæ ad? vel quæusque? quasi sit, ad quæ loca usque? [39] Nam mihi sunt accusativi

39. *Nam mihi sunt Accusativi Plurales*] Non mihi, qui prorsus putem, *Eo*, *Quo*, *Illo*, esse Dativos singulares, neglecta litera I. quæ a Græcis prioribus adscribebatur, posterioribus subscribebatur. Sic fere res se habet in *Huc*, quod quidem pro *Hoc* Neutro videri potest dictum, æque ac *Istuc*, *Illuc*, & in Interrogatione *Istuccine*, sed & pro *Huic*, sicuti *Hoc* pro *Hoic*, & *Honc* pro *Hunc* in antiquissima inscriptione L. Scipionis, & *Quoi* pro *Cui* passim apud Plautum & similes. Vide supra, quæ notavi ad vocem *Quanquam*, pag. 489. & infra IV. 4. 30. Similiter *Alio*, itidem in Dativo obsoleto, tanquam Adverbium, Liv. I. 56. *Alio ratus spectare Pythicam vocem.* Sallust. Jug. 19. *Alio properare tempus monet.* Hinc *Aliorsum* æque ac *Quorsum & Horsum.* Denique sic *Quocunque*, *Quovis*, & quæ controversiam hanc ferme decidunt, *Utro*, *Utroque*, quippe quæ ejusdem sunt constructionis, cujus *Eo*, *Quo*, &c. & de duobus singularibus dicuntur. Livius I. 11. *Utroque coloniæ missæ*, pro in utrumque locum, pagum Antemnatem & Crustuminum. Et cap. 24. *Tamen in re tam clara Nominum error manet, Utrius Populi Horatii, utrius Curiatii fuerint: utroque trahunt Auctores*, h. e. utrumque ad populum. Certe nullum in his locum invenit plurale *Utraque.* Neque obstat compositio τ̃ *Eo*, *Quo*, *Huc*, cum Præpos. *Ad.* Nam ex ipsius Festi verbis constat satis, in hac voce *Adeo*, illud *eo* neutiquam habitum a veteribus pro Accusativo, quum diserte dicat compositionem hanc non esse factam *secundum rationem*, scil. Grammaticam, secundum quam Præpositio *Ad* Accusativo jungatur, cui proinde heic non erat juncta. Deinde vero componuntur Præpositiones non tantum cum Verbis & Nominibus, sed & cum Adverbiis & ipsis Præpositionibus. Vide Vossium de Analog. IV. 23. Sic *Exadversum*, *Derepente*, *Præut*, *Desub ipsis Alpibus*, quod apud Florum occurrit. Componuntur etiam cum aliis Nominum Casibus, quam quos ceteroqui regunt. Neque cum Nominativo tantum, veluti *Proconsul*, *Cumalter*, de quo vide Festum; sed & cum Obliquis, sic *Præmodum* pro admodum, Vide Gellium VII. 7. *Postmodo*, *Adprime*, Denique etiam absolute & separatim ponuntur inter Dativum & Verbum, Cicero pro Sulla cap. 8. *Me meum genus suo ante non ponere gaudeat.* Vide supra ad cap. 5. not. 2. Ita vero nihil in eo hæsitationis esse debet, quod *ad* cum *eo*, *quo*, *huc*,

ſativi plurales; ut, *quouſque*, id eſt, ad quæ; ut ſit accuſativo, *quos*, *quas*, *quæ*, vel *quo*; *Eos*, *eas*, *ea*, vel *eo*, ut *duo*, & *ambo*. ſic *quocirca*, id eſt, circa quæ, „[*quoad* id eſt, ad quæ, ſupple, loca, tempora, vel „negotia.]

Deinceps non id ſignificat quod Grammatici aſſerunt, ſed quod Hiſpanis dicitur, *Arieo*, quaſi dicas ſeriatim, „[ſeu conſequenter, per ordinem:] nam proprie ad ſeriem ſpectat, Græce ἐφεξῆς. Cic. 3. de legibus in princ. *Deinde etiam deinceps poſteris prodebatur:* idem 2. divin. *Tum vero ea, quæ Acroſtichis dicitur, quum deinceps ex primis verſus literis aliquid connectitur, ut in quibuſdam Ennianis.* Livius lib. 1. *Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt.* Hiſp. *uno tras otro.* Cic. 2. Nat. D. *Poſſe ex iis* (literis) *in terram excuſſis annales Ennii, ut deinceps legi poſſint, effici.* Cæſar 1. Civil. *His perfectis collocatiſque, alias deinceps pari magnitudine rates jungebat.*

Protinus, ſeu *Protenus*, idem enim ſunt, id eſt, *porro tenus.* Hiſp. *Adelante, o continuadamente*, id eſt, quod non ſit diſcretum: differt enim a *Deinceps*, quia illud proprie in diſcretis cernitur, hoc in continuis. Quod apte ſignificavit Virgil. quum de Sicilia loqueretur, quæ olim Italiæ conjuncta fuerat; *Quum protinus*, inquit, *utra-*

huc, quæ pro Adverbiis ab ipſis Grammaticis jam olim fuerunt habita, longoque uſu eam ſpeciem & vim acceperunt, legatur compoſitum, dicaturque *adeo*, *quoad*, *adhuc*; nihilo certe magis quam in hiſce, *exinde*, *deinde*, *proinde*, *perinde*, *perquam*, *præterquam*, *præquam*, *Interibi* apud Plautum, *Inibi* opud Gellium III. 1. & ſimilibus. Sæpe autem dicitur *Uſque adeo:* ſic *Adeo uſque dum* apud Plautum Amph. I. 2, 10. & Aſin. II. 2, 62. Et *Uſque adeo, donec perpulit* apud Terent. And. IV. 1. 38. *Uſque adeo ego illius ferre poſſum ineptias & magnifica verba, Verba dum ſint*, Eun. IV. 6. 3. Similiter paſſim apud Plautum & Terentium occurrit *Uſque adhuc.* Verum hæc nihil mutant naturam τ͂ *Eo*, *Huc*, *Quo*, quum dicatur etiam frequentiſſime, *Eouſque*, *Quouſque*, *Hucuſque*, & τὸ *Uſque* paſſim etiam abſolute poſitum reperiatur.

utraque tellus una foret: idem, *Protenus aërii mellis cœlestia dona Exequar:* idem 1. *Eclog. En ipse capellas* 40 *Protenus æger ago.*

40. *Protenus æger ago.*] Sic Scipio apud Gell. IV. 8. *Eamus nunc protenus Jovi O. M. gratulatum.* Cic. Divin I. 24. *præcepisse ut pergeret protenus, quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret.* Fam. III. 6. *petiit a me, ut Laodiceam protenus irem.* Liv. XXIII. 18. *Quod non ex Cannensi acie ad urbem Romam ptotenus duxisset.*

LIBER

LIBER QUARTUS.

In Quartum Librum rejicimus illa, quæ ſubtilioris ſunt conſiderationis, & maxime cauſas Latini ſermonis aperiunt.

Cap. I.

De Figuris Conſtructionis, & Ellipſi.

FIGURÆ Conſtructionis ſunt Anomalia, ſive Inæqualitas partium, quæ fit per Defectum, per Exſuperationem, per Diſcordiam, per Inverſum Ordinem. In Endia ſeu Defectu, Ellipſis & Zeugma; in Exſuperantia, Pleonaſmos; in Enallage ſeu Diſcordia, Syllepſis; in Ordine perturbato Hyperbaton. Sunt igitur quatuor Figuræ: nam Antiptoſis, Prolepſis, Syntheſis, Appoſitio, Evocatio, Synecdoche, cæteræ, monſtroſi partus ſunt Grammaticorum.

ELLIPSIS eſt Defectus dictionis vel dictionum ad legitimam conſtructionem; ut, *Paucis te volo*; *Noctuas Athenas.* Terent. *Egone illam, quæ illum? quæ me? quæ non?* ubi Donatus, *Ellipſis eſt, & Apoſiopeſis.* quaſi dicat, ſi ad Grammaticam ſpectes, Ellipſis eſt vocum; ſi vero ad Rhetoricam, Apoſiopeſis, id eſt, retinentia & abruptio ſermonis.

Cap. II.

Doctrinam Supplendi eſſe valde neceſſariam.

SED antequam ad hoc præclarum munus accedo, illud videtur refutandum, quod ab iſtis Latini ſermonis

nis imperitis jactari consuevit, [1] nihil esse Supplendum: Nam

1. *Nihil esse supplendum*] Nihil imperitius aut insulsius dici potest, si spectetur Analogia L. Latinæ, aut ratio Grammatica quæratur Constructionum & Significationum. Quin & aliis utique omnibus in Linguis homines paulatim in loquendo omiserunt, quæ vel ex continuo phrasium usu, vel ex sensu ipso, facile intelligi poterant. Fecerunt hoc simul brevitatis & venustatis causa. Diserte Suetonius Aug. 86. de Præpositionibus & Conjunctionibus, *quæ detractæ adferunt aliquid obscuritatis, etsi GRATIAM augent.* Neque tamen semper *Obscuritatem* adferunt Ellipses, sed plerumque suppleri facile possunt, etiamsi sint aliquando longissimæ, ut liquet ex exemplis mox a Sanctio, & supra a Me ad III. 14. pag. 494. allatis. Patet etiam ex iis, quanto brevius & simul venustius ac concinnius loquamur per Ellipsin, quam si plenius omnia absque eâ efferre velimus. Sed haud facile quisquam amplius negabit, ut opinor, Ellipses, earumque in Lingua Lat. frequentem usum. Controversia tantum oritur nunc plerumque de singulis locutionibus & constructionibus, utrum eæ quoque Ellipticæ sint, nec ne. Etenim vidimus supra ad III. 3. quam multa sint Verba Accusativum sibi junctum habentia, quæ a Sanctio, Scioppio, &c. pro Activis accipiuntur, Accusativum proxime & absque Ellipsi regentibus, quæ tamen vere Neutra sunt, & Accusativum per variam Præpositionum Ellipsin sibi adsciscunt. Sed & sæpe mihi in superioribus disputandum fuit coutra Ursinum, qui meam phrasium expositionem Ellipticam subinde rejecerat, nec admittere volebat Ellipses, nisi quarum Supplementa apud ipsos Veteres alicubi reperirentur. Vide Me supra ad I. 13. pag. 101. & I. 15. p. 125. & I. 16. p. 149. 150. 151. Longe rectius mox Sanctius noster Ellipses statuit, quas in aliis locis *ipsa Antiquitas* aliquando *supplevit*, *aut sine quibus Grammaticæ Ratio constare non potest.* Innumeræ enim reperiuntur in Veteribus Ellipses, quarum Supplementa nusquam invenias. Multæ etiam durioribus & inconcinnis atque ab usu loquendi abhorrentibus, sed Grammaticæ tamen constructionis, locutionibus sunt explendæ: Declarat eas nobis ipse Verborum sensus, & analogica constructionum ratio. Quando Livius ait XXIV. 17. *Plus duo millia Hostium eo die cæsa traduntur, Romani minus quadringentis*: facile ostendetur aliunde supplementum voculæ *Quam* post *Plus*. At quum *Plus* & *Minus* sint Adjectiva certi Generis, Numeri, & Casus, manifestum est, ad veram & Grammaticam constructionem constituendam multa esse adhibenda, quorum integram locutionem haud ita facile quis ostendet. Est enim ea hujus fere sensus, *Mil-*

 lia

Nam si supplendum est, *Ego amo Dei*, & *ego amo Deus*, erunt

lia Hostium usque ad negotium *plus* præ ea mensurâ, ad quam sunt *duo millia*, *traduntur cæsa*, *Romani* ad negotium *minus* præ *quadringentis* traduntur cæsi. Nolim cum quoquam litigare de ipsis supplementi verbis, sed tamen simile quid necessario suppleri debet, ut *Plus*, *Minus*, *Quam*, suam reperiant ex analogia Grammatica constructionem. Sueton. Vitell. 13. *Nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis millibus nummorum constiterunt*, h. e. *nec c. s. a. constiterunt millibus nummorum* usque ad negotium *minus* præ *quadringenis* millibus. Ordo istius constructionis fere est servatus a Cæsare B. G. II. 7. *A millibus passuum*, *minus duobus*, *castra posuerunt*. Durior etiam est hæc constructio in Accusativo, ut apud Terentium Heaut III. I. 42. *ancillas secum adduxit plus decem*. Adelph. II. I. 46. *plus quingentos colaphos infregit mihi*, h. e. *infregit mihi colaphos* usque ad negotium *plus* præ ea mensura, ad quam est τὸ infringere *quingentos* colaphos. Nam ita aliquando Casus Nominum in altera parte Periodi ponuntur, ut necesse fit, ipsum quoque Verbum, ut hic *Infringere*, ad Ellipsin supplendam repeti. Sic apud Sueton. Tiber. 34. *Dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere*, *quæ totum*, pro, *quæ totum habere* illi affirment. Flor. II. 18. *Tanti esse exercitum*, *quanti Imperatorem*, *vere proditum est*; h. e. *quanti imperatorem esse* constat, deprehenditur, vel simile quid. Possis tamen illa Terentii etiam brevius exponere per Appositionem & Ellipsin copulæ, veluti, *infregit colaphos quingentos*, & negotium colaphorum *plus* eo. Sic enim passim, quasi per parenthesin, *non amplius*, *non minus*, positum reperitur: Virgil Eclog. 3. *Tres pateat cœli spatium, non amplius, ulnas*, h. e. pateat in tres ulnas, at non in amplius negotium. Livius I. 32. *Et non minus tribus puberibus præsentibus diceret* &c. Sallust. Jug. 105. *Cum mille*, *non amplius*, *Equitibus*. Florus in præfat. *A Cæsare Augusto in seculum nostrum*, *haud multo minus*, *anni ducenti*. Cicero Famil. XII. 1. *Adhuc ulta est injurias suas Resp. nihil amplius*. Et IX. 25. *Obtemperare cogito præceptis tuis*, *hoc amplius*, scil. cogito, *navicularum habere aliquid*. Et cum copula, Nepos Alcib. 11. *Nam ea*, *quæ diximus*, *de eo prædicarunt*, *atque hoc amplius*, *superasse* &c. Liquet itaque ex his, crebro talia occurrere, quæ expediri nequeunt ex analogia Syntaxeos Grammaticæ, nisi majorem in iis Ellipsin statuamus, cujus tamen nusquam apud Veteres integrum reperietur Supplementum. Quando Plautus ait Mercat II. 4. 13. EV. *Tute heri ipsus mihi narrasti*. CH. *Satin' ut oblitus fui*, *Me tibi narravisse?* EV. *Haud mirum factum est*; mira est Ellipsis in illo *Satin'*

tin'

erunt Latinæ phrases; quia illic deest, *præceptum*, hic
aua

tin' &c. quasi diceretur, *Satisne* (h. e. verene) *hoc ita est factum, ut Ego oblitus fui?* Suppleri hoc ita utcunque potest. At quod tandem dabitur supplementum phraseos, *Minime gentium*, quæ tamen Elliptica est certissime, & tantum per Usum vel Abusum orta ex aliis locutionibus, *Quovis gentium*, *Ubivis gentium*, *Nusquam gentium?* at hæ suppleri tamen possunt, licet earum supplementa nusquam itidem occurrant expressa. Sed & vulgaria sunt multa & usitatissima, quæ nusquam integre dicta invenientur. Nam ubi illud *Ens*, quod infinitis in locis intelligitur ab omnibus, exprimitur? Quin ipse Ursinus To. I. pag. 12. multa tradit Adjectiva *ita absolute poni, ut ne addi quidem Substantivum intelligendum communis usus ferat*, & *complura alia*, addit, *non temere, nisi Elliptice, Substantivo suo suppresso, dicta legas.* Temere ergo rejicit alibi Vir Doctus Ellipses, tantum quia earum supplementa nusquam reperiantur. Immo vero recesserunt aliquando Ellipticæ locutiones a primitiva constructione & significatione, *ut jam vix amplius*, fatente ipso Ursino To. II. p. 328. *causa ejus*, seu ratio, *agnoscatur*, Probat illud ipse ex phrasi *Videor mihi videre* &c. & addit, *quod in aliis, idem & hic usu venire, ut longius tandem a prima origine sua usus Verbi hujus deflexerit.* Sed & hinc factum sæpe, ut Nomina per Ellipsin adhibita, suppressis vocabulis, unde totus pendebat sensus, acceperint paulatim aliam & a prima valde remotam significationem, atque adeo pro Adverbiis jam a plerisque habeantur. Talia sunt *oppido*, *vero*, *numero*, *modo*, *admodum*, *propemodum*, &c. Etenim *oppido* fuit Dativus, & res *Oppido bona* dicebatur a Rusticis, quæ tam bona erat, ut vel ad dominum in oppido habitantem, vel simpliciter in Oppidum judicaretur deferenda ad opulentos istic emptores. Et solet ita Dativus per Ellipsin jungi aliis Nominibus. Sic enim dicitur quoque *Homo frugi*, & forsan *Res Mancipi*, &c. Vide Me infra cap. 4. ad Vocem *Bona*. Certe illud ita accipere malim, quam ut Festus ait, *ortum esse hoc verbum ex sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, sæpe respondebatur*, quantum vel oppido satis esset. *Hinc in consuetudinem venit, ut diceretur* oppido *pro valde multum. Itaque si qui in aliis rebus eo utuntur, ut puta, si qui dicant* Oppido didici, spectavi, ambulavi, *errant, quia nulli eorum subjici potest*, quod satis est. Atqui non tam hæc vocula adhibetur, ut significet *valde multum*, sed tantum, ut significet *valde*, *plane*, *penitus*. Plaut. Bacchid. IV. 8. 12. *oppido interii miser.* Et v. 28. *Jam illorum ego animam amborum exsor-*

autem, *quæ præcepit.* Quibus apte poterit responderi, illos *sorbebo oppido.* Mostell. III. 2. 118. *Qualibet perambula ædes oppido tanquam tuas.* Curcul. I. 2. 44. *oppido servata sum.* Cicero Famil. XIV. 4, *præterquam oppido pauci.* Livius XLII. 29. *Oppido adolescens sacerdos lectus.* XXXIX. 47. *Nec enim multa solum, sed etiam pleraque, oppido quam parva erant*, scil. quæ objiciebantur. In hisce neutiquam exponi potest hæc vocula per *valde multum*, nec potest hisce subjici, *quod satis est*, atque adeo temere, ut jam monuit Vossius in Etymologico, Festus eos, qui aliter, quam ipse censet, loquantur, *errare* affirmat. Manifestum ergo, notare hanc vocem *valde*, *plane.* Quod vero ex Charisii lib. 2. adferunt Vossius & alii, quasi etiam notaret *illico*, *statim*, id illi minus recte ita tradunt. Verba Charisii sunt: *Oppido pro Vero aut Statim. Plaut. Bacchid. Reddidi aurum omne oppido.* Posterior interpretatio Charisii, quam nunc arripiunt plerique, est falsa, at prior ferri utcumque potest, ut liquet ex inspecto Plauti loco, quem illi nescivisse videntur. Etenim Adolescens in Bacchid. III. 6. 1. ait, *Reddidi Patri omne aurum.* Hoc dein IV. 4. 30. narrat Servo, *Patri omne cum ramento reddidi.* tum Servus, *Reddidisti?* ille, *Reddidi.* Servus *Omnene?* ille *Oppido.* Hic *oppido* non significat *statim* aut *illico*, sed *prorsus*, *penitus*, *omne cum ramento*, ut paulo ante dixerat. Possis tamen etiam exponere per *Vero*, quod itidem in responsione affirmativa, ut mox videbimus, adhiberi solet. Sed & liquet ex his, quam longum ea vox paulatim a prima sua significatione & constructione recesserit, quum primo per Ellipsin significarit non, *tam Multum*, *quod vel oppido satis est*, sed, *tale, quod Oppido destinari debeat*, *Oppido sit idoneum.* At absolute dein adhibita ea vox Adverbii speciem, quod nihil *oppidi* significat, accepit. Similiter *Vero* & *Verum*, quæ modo pro Adverbiis, modo pro Conjunctionibus, habentur, origine sua nihil aliud fuerunt, nisi Adjectiva Ablativi & Accusativi casus, per Ellipsin ad quid affirmandum vel confirmandum adhibita, intellecto Substantivo *Negotio*, *Facto*, *Modo*, vel Simili. Hinc simpliciter respondendo inserviunt, si quid affirmandum sit. Terent. Eun. III. 1. 12. *Rex te ergo in oculis gestare? Vero.* Plautus Persa IV. 6. 10. *In collum impone. Vero fiat.* Idem Menæch. IV. 9. 37. & 49. *Ita vero* simpliciter pro affirmatione posuit. Sic *Verum*. Plaut. Men. V. 7. 35. *Liberem Ego Te? Verum.* Asin. IV. 1. 45. *Captiones metuis. Verum.* Et passim Terentius. Hinc ad asseverandum pro *certe*, *sane*, adhibetur τὸ *Vero*, Cicero de Offic. III. 23. *An alteri cedat alter.* resp. *cedat vero.* de Senect. cap. 2. *Gratissimum nobis feceris, si* &c. resp. *Faciam vero.* Sed & passim jungitur em-

illos communi ſenſu carere. Ego illa tantum ſupplenda

emphatice prorſus Pronominibus, *Ego vero*, *Ille vero* &c. tum particulis, *Immo*, *Hercle*, *Tum*, *Age*, aliiſque. At frequenti uſu obliterata tandem omni Nominis Adjectivi & Ellipſeos ſpecie, utrumque abſolute adhibitum ſignificationem Conjunctionis adverſativæ accepit. Non minus abſolute *Numero* apud antiquiſſimos occurrit pro *nimis cito*. Vide Feſtum, & ibi Scaligerum ac Dacerium. Atque ita Plautus Men. II. 2. 13. *Numero huc advenis ad prandium: Nunc* demum *obſonatu redeo*. Et Mil. Glor. V. 7. ubi quum Miles dixiſſet *perii*, reſp. *Haud etiam*: (h. e. nondum) *numero hoc dicis*. Significatio & Ellipſis eſt manifeſta: at quo Supplemento abſolutam & unicam hanc vocem ad iſtam redigemus ſignificationem? Crediderim Ego, dixiſſe primitus Veteres, *Numero citius*, vel *Numero juſto citius*. Divinent alii, quod melius ſit. Satis nunc habeo oſtendiſſe Ellipſes certiſſimas, quarum tamen Supplementa nuſquam reperimus. Sed omnium maxime turbat nos *Modo*, quod varia ſignificat, ſcil. *ſaltem*, *ſolum*, *paulo ante*, *nunc nunc*. Certa hæc ſunt, nec probatione indigent. At quum ſit origine ſua Ablativus Nominis *Modus*, quam excogitabimus rationem iſtarum ſignificationum, aut quæ Supplementa Ellipſeos, quam tamen ſtatuere neceſſe eſt? Putem ſæpe referri ad tempus, ſæpe etiam ad alias res. Quum dicitur *Modo venit*, expoſuerim id, *hoc temporis modo* ſeu momento, h. e. paulo ante. Quum, *modo ait*, *modo negat*, ſenſus eſt, *hoc modo temporis ait*, *altero negat*. Nam ſic plane Quinctil. II. 14. de vocabulo *Rhetorica*: *Namque uno modo fit Appoſitum*, *Ars Rhetorica*, *ut Navis Piratica*: *altero Nomen rei*, *qualis eſt Philoſophia*, *Amicitia*. Alii dixiſſent forſan, & eodem quidem ſenſu, *Modo fit Appoſitum*, *modo Nomen rei*. Quum porro dicitur, *Vide modo*, apud Cœlium Famil. Cic. VIII. 2. *Dic modo*, Plaut. Capt. III. 4. 38. *Mutito modo*, Amphit. I. 3. 22. h. e. *ullo modo*, *quovis modo*. Difficilius eſt commodi aliquid Supplementi invenire, quando pro *ſolum* ponitur, niſi forte etiam tum illud *modo* pro *quovis modo* per extenuationem dictum quis putet. Sed videtur ſimul intelligi *tantum*: nam ſi dicam, *non modo indoctus*, *ſed & arrogans eſt*, ſenſus eſt, *non tantum modo quovis*, vel *modo hoc*, *eſt indoctus*. Hinc ſæpe conjungitur *Tantummodo*. Utcunque hoc ſit, certum eſt, intelligi Ablativum Adjectivi, quo ſenſus perficiatur. Sic paſſim *ſine modo*, *impenſius modo*, ſcil. *juſto*, apud Salluſt. Jug. 47. & 75. Sed & ita *Propemodum* per ſe nihil notat, niſi quid addatur. Eo autem ſenſu, quo paſſim occurrit adhibitum, recte dixeris *prope juſtum modum*, *prope aliquem modum*, h. e. ferme. Denique, ut *Modo* varia ac diverſa

da præcipio, quæ veneranda illa supplevit antiquitas, aut prorsus notat per varias Ellipses, sic *Admodum* absolute & Elliptice positum notat non diversa modo, sed & contraria, ut modo intendat significationem, modo imminuat, h. e. modo idem quod *plane*, *omnino*, significet, modo quod *ferme*, *circiter*, *non omnino*, immo idem quod *propemodum*, modo etiam simpliciter affirmet & comprobet alterius dicta. Cicero Famil. V. 19. *Superiores literæ tuæ me admodum delectarunt.* de Offic. I. 42. *Nihil proficiunt, nisi admodum mentiantur*, h. e. usque *ad* plenum mentiendi *modum*. At Livius XL. 59. *Armorum magnam vim transtulit, nullam pecuniam admodum*, h. e. nullam fere, seu *nullam ad aliquem modum*. Sic XLIII. 11. *Exacto admodum mense Februario.* Mela II. 7. *Fluvius in media admodum natus insula.* Plaut. Mercat. II. 3. 65. *Horum illa nihil quidquam facere poterit admodum* h. e. *ad aliquem modum*, ut loquitur Pomponius de Orig. Juris initio, *Aucta ad aliquem modum civitate.* Jam in affirmando ponitur pro *ad hunc modum*, *quo dicis.* Terent. Hec. III. 5. 8. *Advenis modo?* resp. *admodum*, h. e. advenis hoc temporis modo vel momento? resp. ad hunc modum res est. Plautus Pseud. IV. 7. 54. *Herus tuus? Ita dico. Miles? Ita loquor. Macedonius? Admodum.* Et alibi sæpius. Ita vero habemus vocabula, quæ per se sola analogice nihil significant, sed quorum sensus ex iis, quæ subintelliguntur, constitui debet, at quid subintelligatur, ex recepta per Usum ellipticum significatione divinari debet, quum supplementa Ellipseos nulla alicunde possint erui. Nihil itaque mirum, reperiri certas plane Ellipses, quas tamen nunc ex analogia Grammatica expedire & supplere nescimus. Quando VEL ita emphatice adhibetur, ut apud Suetonium Cæs: 21. *cujus vel præcipua opera paulo ante Bibulum impugnaverat.* cap. 51. *Ne Provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc Disticho apparet.* Terent. Eun. III. 1. 5. *Vel Rex semper maximas mihi agebat gratias.* Heaut. III. 3. 7. *Vel heri in vino quam immodestus fuisti.* & alibi passim apud alios quoque Auctores: in illis certa est Ellipsis, (Vide Sanctium infra cap. 7. & Me istic Nota 15. ut & c. 15.) & præmitti aliquid, immo integrum comma, intellectu saltem debet, quo referatur τὸ *Vel*: sed quid aut quæ verba in singulis locutionibus explendis requirantur, divinatu foret difficillimum, quum sine dubio ipsi Auctores paulatim consideraverint non Analogiam voculæ Grammaticam aut Ellipsin, sed solam emphaseos vim, quæ usu ipso huic voculæ jam erat tributa, æque ac nos vulgo nunc facimus in loquendo, nescientes Ellipsin, & tantum Emphasin spectantes. Quod vero integra aliquando commata per

aut ea, ſine quibus Grammaticæ ratio conſtare non poteſt. Nulla linguarum eſt, quæ in loquendo non amet brevitatem: atque eo feſtivius quidque dicitur, quo plura relinquuntur intelligenda. *Aliud eſt*, inquit Fabius, *Latinè*, *aliud Grammaticè loqui*. Excutiamus unum aut alterum poëtarum verſiculum. Virgil. 4. Æneid. *Nec venit in mentem, quorum conſederis arvis?* Grammaticus diceret; Nec venit tibi, ô Dido, in mentem recordatio illorum hominum, in quorum hominum arvis tu conſederis? Terentius Heaut. *Vel me monere hoc, vel percontari, puta. Rectum eſt, ego ut faciam, non, ut deterream.* Grammaticè dicetur; O Menedeme, vel tu puta me monere tibi hoc negotium, vel tu puta me à te hoc negotium percontari: quia ſi hoc negotium, quod negotium ego abs te rogo, rectum negotium eſt, ideo te illud ego negotium rogo, ut ego idem negotium faciam; at vero ſi hoc negotium, quod negotium tu facis, rectum negotium non eſt, hac quoque de cauſa illud negotium ego à te rogo, ut ego te ab illo negotio deterream. Quid inſulſius & alſius? Horatius quaſi noſtras partes agens, & Ellipſin amplectens, dixit lib. 1. Satyr. 10. *Eſt brevitate opus, ut currat ſententia, neu ſe Impediat verbis laſſas onerantibus aures.* In comparativis ſæpè multa deſiderantur; ut, *Digitorum medius eſt longior.* Syntaxis eſt; Ex numero digitorum medius digitus eſt longior, [2] quam cæteri digiti ſint lon-

per Ellipſin fuerint ſuppreſſa, probatum vide infra cap. 5. ad *Hoc dico*, & ad *Facio*, & ſupra ad I. 13. p. 92. in illis Terentii, *Æque quidquam nunc quidem*, pro, Nihil. Similiter apud Terent. Hec. III. 3. 18. *Mater conſequitur; jam ut limen exirem, ad genua accidit:* Supple omnino, *quum in eo eſſem jam, ut limen exirem*, &c.

2. *Quam cæteri digiti* &c.] Immo adhuc amplius quid requiritur ſupplementi, ut plena ſit conſtructio. Nempe *præ ea re, vel menſura, ad quam rem cæteri &c.* niſi quis brevius malit, ſine τοῦ *Quam*, nempe, *eſt longior præ cæteris digitis*, ut illud, quod mox ex Curtio adfertur, *Mare Ponticum dulcius cæteris.*

longi. Horatius, *Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit.* Syntaxis; si dies reddit poëmata meliora, quam antea erant bona, ut dies reddit vina meliora, quam antea &c. Contra nostros Grammatistas sentit Quintilianus lib. 9. cap. 3. quum inquit, *Quæ per detractionem fiunt Figuræ, brevitatis novitatisque maximè gratia petuntur*, &c. Jam verò quid lepôris habebunt tot Proverbia, si integra referantur? *Lupus in fabula. Ad fractam canis. Ne sutor ultra crepidam. Posterioribus melioribus. Inter cæsa & porrecta. Manum de tabula*, & mille hujusmodi. Multa etiam Grammaticæ ratio nos cogit intelligere, quæ si apponerentur, latinitatis elegantiam disturbarent, aut sensum dubium facerent; hinc fit, ut præpositiones sæpè supprimantur, & sæpius participium ENS; ut, *Nate, meæ vires, mea magna potentia solus*, supple *ens;* [3] *Annibal peto pacem*, subaudi *ens:* quæ omnia imperiti ad appositionem, aut evocationem referunt. Alia rursus videmus desiderari, [4] quæ sine vitio suppleri nequeunt, & tamen Grammatica necessitas supplebit; qualia sunt, *tuas spes non curo, quibus me allicis: tua contemplor ora, quorum aspectu delector: vim mihi intulisti, cui resistere nequeo: tuam vicem doleo, quæ me excruciat; sustuli duos liberos, unum hic, alterum Salmanticæ.* Cic. *Præstantissimum jus est augurum, eorum, quæ sunt in rep.* Idem, *Unum cœlum esset, an innumerabilia.* Curtius, *Mare Ponticum dulcius cæteris.* Pleraque autem subaudiri, quæ apertè dicere non possimus, docet Servius 2. Georg. 98. in illo, *Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus:* adducitque ex Sallust. *Sertorio triplices insidiæ positæ erant, prima*, cæt. Vide eundem Servium in illo Virgilii Ecl. 3. *Bisque die numerant ambo pecus, alter & hœdos.* Liceat jam nobis per Grammaticos,

3. *Annibal peto*] Vide me supra ad l. 2. Nota 7. & infra cap. 4. N. 27.

4. *Quæ sine vitio* &c.] Scilicet Grammatico, ut liquet ex exemplis. Nam non sine vitio diceretur *spebus*, *orium*, *vi* in Dativo, *Vicis* in Nominativo: & sic in reliquis.

ticos, theſauros Ellipſeos aperire, ſine quibus injuriam facit Latino ſermoni, qui ſe Latinum audet nominare. „[Aſconius Pedianus, non Grammaticus ſolum inſi-„gnis, ſed etiam in primis locuples Latini ſermonis „Auctor, paſſim in Cicerone Ellipſes notat, quidque „ſubaudiendum ſit, admonet; veluti in Divin. *Quam* „*illa primarum*, ſubaudi *partium*. *Multum ſubmittere*, „ſubaudi *vocem*, vel *geſtum*. Sic in 2. Verrina, *Qui ſe* „*omnia mea cauſa debere arbitrabantur*: Locutio pro ple-„na habetur; ſed ſi quæras, quod integrum eſt, deeſt „*facere*, ut ſit, *Omnia facere debere*. *C. Verrem Romilia*. „Romilia eſt nomen tribus, ablativi caſus, ut ſit, *ex* „*Romilia*. Sic alibi ait, *L. Claudium Palatina*. Et 3. „Verrina, *Poſcunt majoribus poculis*, poſcunt à pincer-„na, id eſt, petunt, ut ſubaudiatur *bibere*. Ibidem, „*Sartis tectiſque dominata eſt*: addidit, *que*, ut eſſet ple-„num dictum: nam *Sarta tecta* dicuntur. Et 4. Verr. „*A quo mea longiſſime ratio*. A quo, à qua re, à quo ne-„gotio, accuſationis ſcilicet. Rurſum 3. Verr. *Obti-„git tibi conſularis*, ſubauditur *Provincia*. Et 4. Verr. „*Duci juſſit*, in vincula, vel in carcerem, intelligimus: „*qui cives Romani erant*, ſubauditur *dabantur*; *ſi Sicu-„li eſſent*, ſubauditur *rei*; *tum ſi eorum legibus dari opor-„teret*, ſubauditur *judicia*: *qui Siculi*, ſubauditur, erant „judices: *ſi cives Romani eſſent*, ſubauditur, rei. *Sic* „*Terentius*, *Hic in noxa eſt*: *hic ad defendendam cauſam* „*adeſt*: *cum ille eſt*, *hic præſto eſt*: *tradunt operas mu-„tuas*. Hæc Aſcon. qui in verbis illis Terentii, *cum il-„le eſt*, ſupplendum monet, *reus*. Etiam Donatus in „illud Hecyr. act. 2. ſc. 2. *Ego ſum animo leni natus*, „ſic annotat, *Hoc non eſt plenum*: *nam cum dicimus*, „ſum animo leni, *ellipticῶs profertur*. Et mox ſcena pro-„xima, *Quod me accuſat nunc vir*, *ſum extra noxiam*, „ibidem Donatus, *Deeſt*, In eo, *ut ſit*, in eo quod me „accuſat. Et Eunuch. act. 5. ſc. 2. *Deſinas*: Ibi Do-„natus: *Deeſt*, Fac, *ut ſit*, Fac deſinas: Et Adelph. „act. 3. ſc. 2. *Nunc illud eſt*, *quod ſi omnes omnia ſua*

„*consilia conferant*, *auxilii nihil afferant*: ibidem Donatus; „*significat*, nunc tale negotium est, nunc tale periculum est.]

CAP. III.

Regulæ generales. Ellipsis Cognati Nominativi, *Accusativi*, *& Infinitivi*, [sed de his Vide Notas] *tum Ejusdem Nominis.* Ex Numero. *Pronominum* Ego *&* Tu. *Pronominis reciprioci. Ejusdem Nominis diverso casu. Genitivi.*

PLATO in dialogo de Ente asserit, sine Nomine & Verbo nullam effici posse orationem: multa enim nomina, ut, *leo*, *canis*, *capra*, nihil indicant; quemadmodum nec multa verba, ut, *currit*, *ambulat*, *movetur*. Idem docet Arist. 2. Periher. [1] Quare Verbum sine supposito nihil significabit.

[2] *Curritur*, *sedetur*, *statur*, deest *cursus*, *sessio*, *statio*, vel potius, *currere*, *sedere*, *stare*. Sic in omnibus, quæ Grammatici pessimè vocarunt *Impersonalia passivæ vocis*. Vide supra cap. 1. lib. 3.

Idem intellige in verbis quæ dicuntur Naturæ; ut, *pluit*, *ningit*, *lucescit*, subaudi, pluvia, nix, lux. [3] Vide cap. 1. lib. 3.

Idem in illis quinque, *miseret*, *tædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*. Est enim, teste Prisciano, *miseret me tui*, [4] misericor-

1. *Quare Verbum &c.*] At vide Me supra ad III. 2. pag. 275. 276.

2. *Curritur*, *sedetur*, *statur &c.*] Vide quæ notavimus ad III. 1. pag. 265. & III. 2. 275. 276. denique III. 8. 2. Ubi ostendimus, hæc ex abusu quodam à Veteribus ita adhibita, tanquam non vere personalia, h. e. sine ullo respectu Nominativi, qui vel expressus, vel per Ellipsin suppressus, præcedere debeat, & proinde tanquam sola per se sensum aliquem perficientia.

3. *Vide Cap.* 1. *Lib.* 3.] Tu vide istic pag. 265. ubi aliter hæc reperies exposita.

4. *Misericordia tenet me tui*] Immo vero sensus est, miseria, vel malum tuum, miseret me, seu facit me miserum, tui in vicem.

ricordia tenet me tui : & *tædet me ciborum*, tædium ciborum tædet me. Verba igitur activa sunt, in quibus intelligitur misericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna. Vide cap. 3. lib. 2.

5 Jam igitur si in passiva intelligitur nominativus cognatus, illud etiam sequitur, & Priscianus ipse fatetur, ut accusativus cognatus intelligatur in verbis, quæ Grammatistæ vocant *absoluta*, quum mera sint activa; ut, *curro*, *ambulo*, *sedeo*, supple, *cursum*, *ambulationem*, *sessionem*, &c. Sed hic accusativus pleonasmi fugiendi causa non apponitur; sed cum adjectivo necessariò adhibetur : ut, *hilarem vitam vivis*; *bonum certamen certavi*. Itaque omnia verba sunt activa, aut passiva: nam teste Aristotele, omnis motus aut actio est, aut passio, nihil medium est. Vide supra cap. 1. lib. 3.

Porrò nomen verbi cognatum duplex est : nam *lectio*, & *legere*, verbalia sunt à Lego; sicut *amare*, & *ama-*

cem. Quomodo Terent. *Menedemi vicem miseret me*, scil. calamitas, seu miseria ejus. Vide me supra ad II. 3. Not. 4. Nam æque in his potest alienus Nominativus perpetuo intelligi, ac in quibusdam Verbis alienus Accusativus. Veluti quum *Merere* in militia simpliciter dicitur pro *merere stipendium*, & similia. Vide me pag. 313. At *Tædet me ciborum* explicandum per supplementum τȣ̃ *Negotium*, quasi dictum esset, *Negotium ciborum tædet me*, plane eâdem Ellipsi, qua dicitur, *Venit in mentem ejus rei*, &c. Vide ad II. 3. pag. 173. & III. 3. ad verbum *Pœnitet*, ut & cap. seq. ad voces *Mentio* & *Negotium*.

5. *Jam igitur si &c.*] Cum in passivis Impersonalibus non intelligatur Nominativus Cognatus, uti supra variis in locis Nota 2. designatis jam monuimus, nulla est consequentia, quæ hinc elicitur. Sed & illud ipsum, quod hinc elicitur, falsum esse demonstravimus pag. 274. & seqq. ut & p. 303. 304. ubi rationem Accusativi Cognati, quando occurrit, per Ellipsin plerumque explicandi, dedimus. Sed & agnoscenda esse in Grammatica arte Verba vere Neutra, ad cap. 2. & maxime 3. libri III. clarissime docuimus. Infiniti quoque Cognati Ellipsin, quam pene perpetuam in Neutris statuunt Sanctius & Scioppius, refutavimus ad idem Cap. 3. ad verba *Invideo*, & *Officio*.

amatio ab Amo. Itaque dicimus, *curro cursum*, vel *currere*, & *cursus curritur*, vel *currere curritur:* nam eodem Prisciano teste, Infinitum ipsum *Nomen verbi* ab antiquis dicebatur. Itaque *bonum est legere*, & *bona est lectio*, nihil omnino differunt. Idem docet Eustathius primo Iliad. pag. 654.

Quando igitur nomen tibi verbale defuerit, aptissime recurres ad infinitum ipsius verbi, ne cogaris rem agentem ostendere, quæ nihil agat, aut causam sine effectu; nam si Cato vivit, *vitam vivit*, vel *vivere:* & *placet placere:* & *vadit vadere: pergit pergere:* & *caret carere*, &c. [6] Hoc apud Hebræos non esset difficile probare, qui, *ambulat ambulare*, passim dicunt: & *morieris mori*. Habac. 2. *Venire veniet*, *&* *non tardabitur*. Et apud

6. *Hoc apud Hebræos &c.*] At in his tum apud Hebræos, tum apud Græcos & Latinos, Infinitum plerumque sustinet vicem non tam Accusativi, quam Ablativi. Cum Hæbræi dicunt מות תמות / exponendum id, non *morieris mortem*, ut מות seu *mori* sit Accusativi loco, in quem tendat proxime vis & significatio activi Verbi, sed *morieris moriendo*, h. e. omnino morieris; pro quo etiam dicitur *morieris morte*, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ut in Plurali Numero exposuerunt LXX Gen. II. & III. hanc phrasin. Sed tamen eadem ratione, per Ellipsin scilicet præpositionis, licet diversæ, dici potest etiam illud, *morieris mortem*, sicuti in superioribus pag. 274. jam ostendimus. Hæc vero ita se habere patet ex aliis locis, ubi necessario Infinitum Verbo suo additum sic exponi debet, & exponitur à Græcis Interpretibus. Exod. III. 7. ראה ראיתי *videre vidi afflictionem populi mei.* Heic τὸ *videre* neutiquam est Accusativus, qui regatur à Verbo, quum alius hic sit expressus, scil. *afflictionem*; sed manifeste ponitur in constructione Ablativi cum emphatica intensione significationis, ut idem sit, quod *videndo vidi*, h. e. omnino vidi. Unde & Græci verterunt non per ἰδεῖν εἶδον, ut tamen illi quidem potuissent, sed per ἰδὼν εἶδον, h. e. *videns vidi.* Similiter Esa. VI. 9. שמעו שמוע וראו ראו *audite audire*, *&* *videte videre*, recte exposuerunt ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ βλέποντες βλέψετε. Unde colligimus, quæ ipsorum fuisset sententia, quæque locutionis ejus ratio & significatio, si maxime dixissent, uti potuerant, ἀκούειν ἀκούσετε, καὶ βλέπειν βλέψετε. Porro apud Græcos,

apud Græcos non raro infinitum cognatum videas. Homerus sæpè dicit βῆδ' ἴεναι, & ἔφη φάναι. Homerica sunt, *abiit abire*, & *dixit dicere*: „ [quod Germanicus „idiotismus imitatur, **Wir wollen gehen gehen** / *ibimus* „*ire.*] Sed & Latini aliquando in hoc genere luserunt: Catullus, *negat negare.* Plaut. Pseud. *Pergitis pergere?* Cicero in Arato, *Post hunc ore fero Capricornus vadere per-*

cos sicuti ἐπιθυμεῖν ἐπεθύμησα τοῦτο est idem, quod ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, ut loquitur Lucas XXII. 15. seu κατ' ἐπιθυμίαν ἐπεθ. sicuti νικᾶν ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους idem est, quod νίκῃ ἐνίκησε, ut ait Ælianus Var. Hist. VIII. 15. sic ergo & apud Latinos similia eodem modo, quod ad constructionem & significationem, videntur accipienda. Duo autem inprimis hic observanda; tum, Utrosque, sed Græcos maxime, addere Accusativum Cognatum Verbis suis, potius quam Ablativum; tum, addere Illum tamen frequentissime Verbis potius Neutris, Hunc vero Activis. Ratio utriusque observationis certa est & mecum faciens. Prioris est, quod apud Græcos inprimis longe frequentissima est Ellipsis præpositionis κατὰ, quæ Accusativum requirit, unde & Latini ellipticam eam constructionem accepere, & adeo quoque frequentavere. Alterius, quod verbis Neutris nullus alius additur Accusativus, atque idcirco nullum in iis periculum confusionis aut ambiguitatis, quod quia erat in verborum Activorum constructione propter alium istis addi solitum Accusativum, maluerunt ideo istic dicere νίκῃ ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους, quam νίκην: quomodo in Neutris loquuntur, veluti γελᾶν γέλωτα, μανίαν μαίνεσθαι &c. Sed tamen ex illo Accusativi & Ablativi promiscuo in his usu, manente utriusque significatione eâdem, patet, quæ ergo sit ratio & constructio Accusativi in hisce locutionibus. Nempe eadem, quæ Ablativi, h. e. jungi eum Verbis per Ellipsin præpositionis. Denique quum per talem Ellipsin, Cognatorum Nominum tum Accusativus, tum Ablativus, Verbis æque adhæreant, facile apparet etiam illud, quæ ratio sit Infiniti suis item Verbis juncti: h. e. accedere Eum His itidem per Ellipsin præpositionis, neutiquam vero tanquam Accusativum proxime à verbo rectum: adjici autem ad intendendam emphatice Verbi ipsius significationem. Quod negari miror à Clerico in Arte Critica, To. I. P. 2. Sect. 1. cap. 4. §. 2. 3. quum utique nulla sit alia ratio istius repetitionis, & ipse dein cap. 12. §. 20. similem repetitionem rei affinis in Genitivo, veluti *Alites Avium*, *Caligo tenebrarum*, *Vanitas*

pergit: idem in Academ. *Itaque confestim ad eum ire perreximus.* Livius, *Classe ire obviam hosti pergit.* Plautus Aulul. *Nunc domum properare propero.* Terentius, *Domum ire pergam:* idem, *placidè ire perrexit?* Cic. 1. Divin. *si ire perrexisset.* Livius 2. Pun. *Pergit deinde ire sequentibus paucis.* Virg. *Observans, quo signa ferant, quo tendere pergant:* idem, *Ita farier infit.* Cic. 1. leg. *Sed jam ordire explicare de jure civili quid sentias.*

7 Hoc Infinitum cognatum intelligitur in participiis neutralibus: ut, *lectum est*, *legendum erit*, subaudi *legere*: *defessus sum legendo*, subaudi *legere*, id est, *legenda lectione*: *Legere* enim & *lectio*, ut dictum est, non differunt. Vide *Negotium* Cap. seq.

Idem Nomen, si post Verbum Substantivum sequatur Adjectivum aut Genitivus, necessario subauditur; ut, *hoc pecus est regium*, vel *regis*, valet, *hoc pecus est pecus regium*, vel *pecus regis.* Cic. pro Mil. *Cæsaris potentiam suam potentiam esse dicebat:* Idem pro Marcell. *Tua enim cautio nostra cautio* est: idem 2. Tuscul. *Non ego dolorem dolorem esse nego*: pro Marcel. *Quis est, qui non intelligat, tua salute contineri suam, & ex unius tui vita pendere omnium.* Terent. Hecyr. *Verum id vitium nunquam decrevi esse ado-*

nitas vanitatum, affirmet *intendere significationem.* Quare immo minor statuetur Emphasis in, *Moriendo morieris*, *Videndo vidi*, Νίκῃ ἐνίκησε, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, quam in πόλεις μεγέθει μεγίστας apud Aelianum, *Iratus iracundia* apud Plautum, *Lætissime gaudere* apud Gellium? Neque obstat huic phraseos istius naturæ, quod aliquando occurrit in locis, ubi nullam nos perspicimus emphasin, vel certe non magnam, quum id eveniat culpa partim quorundam Scriptorum, qui semper fere emphatice volunt loqui, etiam ubi non est magna emphaseos ratio, partim nostra, qui non semper intelligimus justam Scriptoris emphasin. Vide & supra ad III. 2. pag. 274. & III. 3. ad Verbum *Officio.*

7. *Hoc Infinitum Cognatum*] At vide supra ad III. 8. pag. 437. &c. ubi hanc Infiniti Cognati Ellipsin in Participiis Neutris & Gerundiis liquido refutavimus, & ostendimus intelligi potius in iis *Negotium*, vel Nihil, quum sit ea constructio plerumque Impersonalis.

adolescentiæ, supple *vitium*, ut ait ibi Donatus. Plaut. Cas. *Nunquam ædepol jejunium jejunium est.* Cic. 1. Nat. Deor. *Itaque in illis selectis brevibusque sententiis hæc prior sententia est.* Ovid. *Pendet & a vestra nostra salute salus.* Terent. Heaut. *Assimulabimus tuam amicam hujus esse amicam.* Et in sacris, *Domus mea, domus orationis est:* & iterum, *Domus mea domus orationis vocabitur.* Johan. 7. *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me, patris*: & Psalm. 137. *Laudate Dominum, quia bonus*, subaudi *Dominus.* Ita dicimus, *Hic non est honor, sed onus*, „ [id est, hic honor non est honos:] *Hoc non est munus, sed pœna*, id est, hoc munus non est munus. Lucan. *Neque enim ista vocari prælia justa decet.* Terent. [8] *Vis est hæc quidem.* Stulte igitur præcipiunt Grammatici, verbum *Est* regere genitivum, stultius etiam Dialectici, qui docent, *accidens prædicari posse de substantia*; ut, *Cicero est albus*: quod falsum est; nam *Cicero est albus*, & *Cicero est homo albus*, non differunt, nec plura verba hic, quàm illic, enumerantur, alioqui si nil intelligas, sonabit, *Cicero est albus Cicero.* Vide infra *Homo*: [sed & Me supra I, 7. II. hæc Sanctii refutantem.]

Ubi genitivus ab adjectivo videtur discrepare, præcipiunt isti, esse Græcismum, aut Antiptosim; ut, *multos militum amisit*, id est, multos milites. Horatius libro 2. Satyr. 2. *Corruptus vanis rerum*, id est, vanis rebus: idem 4. Carm. *Virginum primæ*: ibidem, *Nec tu pessima munerum ferres.* Vide Lamb. lib. 4. Oda 12. Lucanus libro 2. *Minimas rerum discordia turbat*, id est, minimas res. „ [Propert. *Omnia non pariter rerum sunt* „ *omnibus apta*, pro, omnes res, subaudiendo *negotia.* „ Ovid. *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*, id est, „ omnes homines. Vide infra *Negotium.*] Sed non ita est;

8. *Vis est hæc quidem.*] Hoc exemplum non est *Ejusdem Nominis*, quum aliud intelligatur. Sensus enim est, *Hæc quidem Res est Vis.* Res autem illa erat Pervicacia flagitandi, quod alter recusabat.

est; nunquam enim adjectivum sine substantivo erit; Supplendum igitur idem Nomen. Livius lib. 9. dec. 4. *Neque earum rerum ullam rem, in quas jurejurando obligati erant, in se aut in alios admiserant.* „ [Plaut. Men. „ act. 5. sc. 2. *Summum Jovem detestor. S. E. qua de re* „ *rerum omnium?*] Sed in hujusmodi genitivis præter Substantivum, quod intelligi dicimus, deest etiam *Ex numero*, ut jam docebimus.

In omni Partitione, quæ fit per verbum, aut per nomina positiva, comparativa, superlativa, aut numeralia, aut denique quoquo modo, si Genitivus sit, regitur ab his particulis, *Ex numero*; ut, [9] *Hispanorum alii vigilant, alii student, quidam boni, quidam mali, quidam fortiores, alii fortissimi: qui vestrum? alter horum*, subaudi *ex numero*. Plin. lib. 8. cap. 48. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.* Lucan. *minimas rerum discordia turbat*, id est, minimas res ex numero rerum. „ [Li- „ vius, *Macedonum omnibus, & quibusdam Andriano-* „ *rum, ut manerent, persuasit.* Plinius, *Piscium omnibus* „ *serrati dentes.* Dictys lib. 1. *Interim apud Trojam lega-* „ *torum Palamedes ad Priamum adiit:* & lib. 2. *Reliquis* „ *præsentibus, Græcorum Menelaus verba facit, solo omnium* „ *Deiphobo Hecubæ assenso.*] Cicero 2. Officior. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior*, &c. Sueton in Galba 10. *Alarum altera ægrè retenta in officio.* In omnibus his, & similibus, deest *ex numero*: Martial. lib.

9. *Hispanorum alii &c.*] Sueton. Claudio 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden.* Mela III. 6. *His oris multæ ignobiles insulæ adjacent, sed earum, quas prætereire non libeat, Gades fretum attingit.* Tacitus Histor. I. 31. *Tribunorum Subrium & Cerium milites adorti.* Et II. 15. *Quorum improvide secutos conversi circumvenere Equites.* Similiter Græci; Lucas Act. Ap. XXI. 16. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν σὺν ἡμῖν, scil. τινὲς. Sic Johannes Evang. XVI, 17. sed addita præpos. ἐκ. εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. Aelianus Hist. Anim. I, 3. ὁ ἰχθὺς ὁ Κέφαλος τῶν ἐν τοῖς ἕλεσι βιούντων ἐστι. Var. Hist. XIV, 49. πρὸς τοὺς τρυφῶντας αὐτῶν. Vide me ad Aelian. Var. Hist. I, 32, 6.

lib. 6. *Censor maxime, principumque princeps.* Unde licebit exsibilare Grammatistas, qui pueris inculcant, Superlativa regere genitivum, & Comparativa inter duo; quasi genitivus ille regatur à Superlativo, aut Comparativa solum inter duo cum genitivo reperiantur, quum sit frequens & usitatum, *major fratrum*, *belluarum prudentior*, *animalium fortiora*; sed ubique deest *ex numero*, ut exempla subjecta docebunt. Cæsar. 2. Gall. *Ex numero adversariorum circiter sexcentis interfectis:* ibid. *Ex eo numero navium nulla desiderata est:* idem 3. Civil. *Milites ex numero ægrotorum ignominiam non tulerunt.* Cic. 2. Agrar. *Quorum ex eo numero, qui per eos annos consules fuerunt, multi mortui sint*, id est, multi eorum: idem 2. Fin. *Quorum è numero primus est ausus Leontinus Gorgias*, &c. idem 1. Orat. *Homo ex numero disertorum postulabat:* idem in Oeconomico, citante Prisciano, *Nemo ex eo numero hominum, qui apud nos eo numero dignantur.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 4. *Quum unus è numero Persarum:* idem lib. 7. cap. 2. *hominibus, è quorum turba duos retulisse abunde erit.* Ovid. Metamorph. *Furit audacissimus omni de numero Lycabas:* idem in epist. *Quarum de populo nulla relicta tibi est;* idem 4. Metamorph. *Excipit unus Ex numero procerum, quærens, cur una sororum*, &c. Virgilius 8. Æneid. *Quorum de numero, qui sese in bella sequantur, Præstantes virtute legit:* idem 5. Æneid. *Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.* ,, [Proper-,, tius, *E quarum numero me contigit una Dearum.*] Juvenal. Satyr. 6. *Quædam de numero lamiarum.* Apulejus 2. Florid. *Hippias è numero sophistarum, artium multitudine prior omnibus.* Idem ostendit & præpositio; ut, *ex omnibus doctissimus.* Valer. Maxim. lib. 3. *Erat autem is ex triginta tyrannis crudelissimus.* Plinius lib. 21. cap. 9. *Tertium ex omnibus minutissimum.* Ridicula verò sunt, quæ inculcat Valla de *Unus & Solus*, lib. 3. cap. 67. esse scilicet nomina duo ex natura Superlativorum, regereque genitivum, ut, *Primus omnium:* quasi verò non etiam Horatius dixerit, *Sapientum octavus:* & Martial.

lib. 8. *Nona sororum*. Rectius Thom. Linacer lib. 6. *Nomen*, inquit, *cum præpositione deest*, *ut ante tales genitivos*, Animalium fortiora, quibus est sanguis crassior: *subauditur enim* de numero, *vel* ex numero. Hæc ille. Jam igitur contra Grammatistas colligamus, comparativorum & superlativorum genitivos, (nisi sunt [10] sui positivi, ut, *avidior pecuniarum*) ab illis nequaquam regi, imo nec ad illa quicquam attinere. An non risu res digna est, quum Valla & Grammatici docent, in his orationibus, *fortiores Trojanorum superavit*, & *fortissimos Trojanorum superavit*, in priore esse genitivum partitionis, in posteriore minime? Sed horum insaniam [11] alibi exagitavimus cap. 11. lib. II.

In primis, & secundis personis, quia rusticè, nisi discretionis, aut alia impellente causa, suppositum apponitur, elegantius subticetur. „[Quærenti, *Quid facis*? respondetur, *Lego*, nam Grammaticè quidem, „non æquè tamen [12] Latinè dicitur, *Quid tu facis? Ego Lego*.]

Quando suppositum agit in se, sæpissime & eleganter subticentur accusativi, *me*, *te*, *se*; ut [13] *Nox præcipitat*,

10. *Sui Positivi*] Non tamen Genitivus hic *Pecuniarum*, etiam Positivo additus, regitur proxime ab ipso Adjectivo *Avidus*, sed, ut reliqui Genitivi Adjectivis juncti, intercedente Ellipsi *in negotio*, aut simili. Vide supra lib. II. cap. 3. n. 6.

11. *Alibi exagitavimus*] Vide quæ notavi de Comparativis II, 10. pag. 217. & Sanctium de Positivis ac Superlativis II. 11. p. 229.

12. *Latine*] h. e. eleganter, & ex more eleganter loquentium.

13. *Nox præcipitat*] Ita Florus IV. 2. *Sic præcipitantibus fatis prælio sumpta est Thessalia.* Cic. Somn. Scip. cap. 5. *Ubi Nilus præcipitat ex montibus.* De Offic. l. 1. *Qui libri jam illis fere æquarunt*, scil. *se*. Nepos Thras. 2. *Tempore ad comparandum dato.* Sall. Catil. 6. *Imperium regium in superbiam vertit*: ubi vide Notas, ut & Rivium ad cap. 52. Tacit. Ann. XII. 29. *Diuturnitate in superbiam mutans*: cujus Verbi similia exempla vide apud Putschium ad Sall. Jug. 104. Gell. I. 17. *At si*, *Explicuit*, *diceret*, *imperfecto & debili numero verborum sonus clauderet*: de

cipitat, *hyems adventat*, *imber ingruit*, *nupsit regi*, *ille jam lavit*, *bene vortat*, *bene habet*. Æneid. 2. *per pectora cunctis insinuat pavor*: & mox, *Accingunt omnes operi*: & mox, *Et ruit Oceano nox*: idem, *Quis talia fando temperet à lacrymis?* Æneid. 10. *Tum Zephyri posuere*. Livius lib. 39. *Mores quidem populi Rom. quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit*. Sueton. Claud. 22. *Quoties terra in Urbe movisset*. „[Cicero 9. ad Atticum, „*Decimo quarto post die*, *quam ille Canusio moverat*. Jam „ista] *Bene vertat*, *bene res vertat*, *bene habet*, trita sunt. Terent. *Quid multis moror*, subaudi *me*: idem, *Facile ut pro Eunucho probes*, [14] subaudi *te*: idem Adelph. *Tot res repente circumvallant*, ubi Donatus docet deesse *se*. Nec verum est, quod docet Servius, & alii Grammatici, esse aliqua verba activa pro passivis posita; ut, *nox præcipitat*, pro, præcipitatur: & *volventibus annis*, pro, volutis, &c. Imo vero deest *se*, ut recte docet Linacer, & sæpe exprimitur. Livius libro 3. Decad. 3. cap. 19. *Nam & præcipitasse se quosdam*, *non tolerantes famem*, *constabat*. Plinius libro 8. cap. 36. *præcipitaturi se ex aliqua rupe*. Terent. Adelph. *Vide*, *ne ille huc prorsus se irruat*. „[Valerius Maxim. libro 9. cap. 8. num. 1. „*Quam temere se Africanus superior ex Hispania duabus* „*quinqueremibus trajecit ad Syphacem*.] Virgil. *Seque ex oculis avertit & aufert*: alibi suppressit, inquiens, *Dixit*, *& avertens rosea cervice refulsit*. Varro lib. 2. Rust. cap. 2. *Antequam calores aut frigora se fregerunt*. Cæsar 2. Civil. *Omnes se portis erumpunt*. Virg. 1. Georg. *Diversi erumpunt sese radii*: idem suppressit 4. Georg. *Erumpunt portis*: idem Ceiri, *Nam qua se ad patrium tendebat*

quo Verbo vide & Gronovium Patrem ad Liv. XXII. 39. Adde &, quæ notavimus de hisce supra ad III. 2. pag. 227. & III. 3. pag. 300, 301. Alienum autem est ab hac observatione, *Hiems adventat*, quod Auctor inter ejus exempla hic memoravit.

14. *Subaudi te*] Immo vero *Formam* & *Aetatem*. Nam ita Terentius Eun. II. 3. 83. *Praterea forma & atas ipsa est*, *facile ut pro Eunucho probes*, scil. eas.

debat semita limen. Persius Satyr. 4. *Vertentem sese frustra sectabere canthum.* Virgilius sæpe reticet accusativum, ut 3. Georg. *Et totæ solidam in glaciem vertere lacunæ*, subaudi *se:* idem, *Ingeminant Austri:* idem, *Inclinat fortuna ducum.* Celsus lib. 3. *Inclinat se febris.* Vide in Thesauro *Inclino:* idem Virgil. *Altæ neu crede paludi*, subaudi *te.* Hinc illa trita, *crede mihi*, subaudi *te; non credo tuæ fidei*, subaudi *me.* Cic. *Tum se emergit, & fertur illuc.* Suet. *Carmillus me evasit.* Huc illa pertinent, *pluit, ningit, serenat, tonat;* ut, *pluvia pluit se*, vel *pluvia pluit pluviam:* nam etiam in multis potest accusativus cognatus intelligi; ut in sacris, *Gaudeat se tellus tantis illustrata fulgoribus:* & frequenter legimus *Gaudere gaudium.* [At Vide Notas ad III. 3.]

Aliquando intelligitur Idem Nomen, sed aliter atque in superioribus. Plinius lib. 7. de Cicerone, [Vide de his supra ad II. 10. pag. 216.] *Omnium triumphorum lauream adepte majorem*, subaudi *laureâ*, in sexto casu. Varro lib. 2. Rust. de bubus, *Transmarini Epirotici non solum meliores totius Græciæ, sed etiam Italiæ*, subaudi *bubus.* Ibid. de canibus, *Cibatus canis propior hominis, quam ovis*, subaudi *cibatui.* Plin. *Lanarum nigræ*, &c. ut supra in Ellipsi *Ex numero.*

Sed non solum Nomen, unde sæpe genitivus pendet, subticetur, sed ipse etiam Genitivus, quod adnotatu dignum est. Qua de re est elegantissimus Ciceronis locus, qui nostram supplendi doctrinam maximè illustrat, in 2. lib. Natur. Deorum, *Sed id*, inquit, *præcise dicitur, ut si quis dicat*, Atheniensium rempublicam consilio regi, *desit illud* Areopagi: *sic quum dicimus*, providentia mundum administrari, *deesse arbitrator* Deorum: *Plenè autem & perfecte sic dici existimato*, Providentia Deorum mundum administrari. Hæc Cicero. Horat. *Millia frumenti tua triverit area centum*, subaudi *modiûm:* idem, *Callidus huic signo ponebam millia centum*, supple *sestertiûm:* idem, *millia tum pransi tria repsimus*, subaudi *passuum.* Pers. Satyr. 6. *Diis igitur, Genioque*

nioque Ducis, *centum paria ob res Egregie gestas induco*, subaudi *boum*.

Cap. IV.

Ellipsis Nominum, *&* *Participiorum*, *ordine Alphabetico.*

ADjectiva nomina nunquam fient Substantiva, ut male credidit Cæsar Scaliger; nam accidens non transit in substantiam. Vide *Ars*. Nomina tamen propria undelibet trahuntur: *Julius*, *Julianus*, *Julianius*, nomina sunt Imperatorum; &, *Cedo alteram*, nomen Centurionis. „[Recte proinde Charisius, *In adjectivis*, „inquit, *absolute positis subaudiendum*, *quod quisque vo-* „*luerit*; sed nempe ad exempla legendis auctoribus ob- „servata.] Itaque in omni Adjectivo scrutabimur Substantivum, hoc ordine.

Acinus vel acinum, vel grana. *Colligere vinacea*, vel *vinaceos*, tritum est apud autores rei rusticæ, subaudi *acinos*. Cic. Senect. *aut ex acino vinaceo.*

Accipiter. *Stellaris*, *Asterias*, *hierax*, *rubetarius*, *haliætus*, *fringillaris*, *tertiolus*, *triorches*, subauditur *accipiter*, vel *falco*.

Actor. Plin. lib. 7. *Spinther* [1] *secundarum*, *tertiarumque Pamphilus*, deest *actor*. Vide *Partes*.

Ædes, Ter. Adelph. *Ubi ad Dianæ veneris.* Horat. I. Serm. *Ventum erat ad Vestæ*, [2] subaudi *ædem*. A Græcis

1. *Secundarum tertiarumque*] De iisdem eodem modo Valer. Max. IX. 14. 4. *Alter ex quodam secundarum cognomen Spintheris traxit*, *alter*, *nisi Nepotis à moribus accepisset*, *Pamphili tertiarum habuisset.*

2. *Subaudi ædem*] Sic Liv. I. 33. *Quibus ad Murciæ datæ sedes.* cap. 41. *Habitabat Rex ad Jovis Statoris.* Cic. pro Mil. *Cum falcibus ad Castoris.* Famil. XIV. 2. *Quemadmodum à Vestæ ad tabulam Valeriam ducta esset.* Similiter Græci passim, εἰς παιδοτρίβου, ὁδὸς φέρουσα εἰς ᾅδου, ἐν Φαρναβάζου γενόμενος, scil. οἴκῳ. Vide me ad Aelian. V. H. I. 24.

cis hoc manavit, qui etiam dicunt, *Eo ad præceptoris*, ſubaudi *domum*, vel *ædes*. Plautus Bacch. *Quin ipſa in æde Dianæ conditum eſt*. Cic. 2. Philip. *Qui maximo te ære alieno ad ædem Opis liberaſti*.

Ædes. Cum perſuaſum haberem, genitivum ſemper à nomine regi, diu quæſivi, unde genitivus *Domi* regeretur: donec antiquos, *per ædes domi*, *in ædibus domi*, locutos fuiſſe animadverti. Id me apertè docuit 3 Plaut. in Caſina, dum inquit, *Inſectatur omneis domi per ædes*. Græci dicunt, μέλαθρα δόμων; Hiſpanè, *En las caſas de la morada*. „[Itaque ſicut Terent. dicit, „*Solus Sannio ſervat domi*: ſimiliter Plautus Moſtel. *Na-* „*tus nemo ſervat in ædibus*. Nempe, *Domus* totum eſt, „*Ædes* vero pars illa domi, in qua ſunt cubicula. Ser- „vius in Æneid. 2. *Omne ædificium Aedes dicuntur*, *ſed* „*Varro locum quatuor angulis concluſum docet Ædem vo-* „*cari debere*. Itaque *Domi* non aliter, quam *Humi*, u- „ſurpatur in genitivo, ſicut & in ablativo, *Venire do-* „*mo*, pro, ab domo: *Tollere humo*, pro, ab humo, „quod uſurpat Virgilius. Sed Propert. *Domo*, pro, „*In domo*, dixit; *Mox Amythaonia nupta futura domo*: „pro quo dicere poterat, *Amythaoniæ domi*.]

Æs alienum. Livius, *Quum populus ſolvendo non eſſet*, ſubaudi *æri alieno*: idem, *Quum & privati equum poſtularent*,

3. *Plautus in Caſina*] Locus eſt III. 5. 31. Sed & ſic fere *ædes aurium* dicit in Pſeudolo I. 5. 54. *Fac ſis vacivas ædes aurium*. Nempe *Ædis* proprie notat *locum quatuor* parietibus vel *angulis concluſum*. Sic enim Varro teſte Servio ad Virgil. Æneid. II. Similiter fere Feſtus, *Ædis*, *domicilium in edito poſitum*, *ſimplex*, *atque unius aditus*. Hinc Templa & Sacella, quæ erant olim plerumque *ſimplicia*, h. e. unius conclavis, dicebantur in ſingulari *Ædes ſacra*, ſeu abſolute *Aedes*. Talia vero fuiſſe credo etiam antiquiſſimorum hominum domicilia, ſed poſtea, auctis paulatim opibus, in uno domicilio plura exſtructa conclavia, ſeu plures ædes, & hinc factum, ut *Ædes* in plurali notet domum ipſam, quæ ex variis conſtabat ædibus. Apud Petronium p. 16. *in grandi armario* fuiſſe dicitur *ædicula*, in qua erant Lares argentei, atque alia repoſita.

larent, nec tamen solvendo æri alieno respublica esset. Vide *Aptus.* „[Vitruv. 10. cap. 6. *Pecuniam contrivit, ut ad* „*solvendum non esset.*]

ÆS. *Tanti emi, quanti præfinisti; magni doces; parvi æstimo;* subaudi *æris:* omnia enim pecuniâ æstimabantur. Colum. lib. 3. cap. 3. *Quem vulgus parvi æris posse comparari putat.* Huc refer illa, *de meo, de tuo, de suo,* subaudi *ære.* Plaut. Mostell. *Ratio accepti, & expensi constat.* „[Cicero 3. Verr. *Habeo & ipsius & patris ejus ac*„*cepti tabulas,* subaudi *æris.* Asconius interpretatur, *ac*„*ceptarum pecuniarum:* sic] *Quanti doces,* id est, quanti æris pretio doces. Hoc ignoravit Valla lib. 3. cap. 1. Vide *Assium,* & *Pretio.*

ÆTAS. *Pervenit ad decrepitam.* Plinius lib. 2. cap. ult. *senecta diem obiit,* sc. *ætate.* Plaut. Aulul. *Quem senecta ætate ludos facias.* Cic. 1. Tuscul. *Ex his igitur, quæ hora octava mortua est, provecta ætate mortua est; quæ vero occidente sole, decrepita.* Salust. *Senecta ætate. Senecta membra* dixit Auctor Ætnæ. Lucret. lib. 3. *membris senectis:* & lib. 5. *ætate senecta.* Salust. 4. Hist. *Omnes quibus senecto corpore animus militaris erat.* Serv. in Æn. 11. si dicamus, *Senecta,* aut addendum *Ætas,* aut intelligendum.

ÆTATE. Varro lib. 2. Rust. cap. 7. *Videndum ne sint minores trimæ,* [4] *majores decem annorum,* sc. *ætate:* idem cap.

4. *Majores decem annorum, sc. ætate*] Dubitem sane. Nam *minores trimæ* sine dubio dicitur per usitatissimam Ellipsin voculæ *Quam.* Vide omnino infra cap. 7. ubi hæc ipsa Varronis verba, atque alia certioris etiam argumenti, ab ipso Sanctio in exemplum istius Ellipseos afferuntur. Quando itaque dicitur eodem hoc loco, *majores decem annorum,* acceperim illud, quasi eadem constructione & ellipsi positum, pro *majores, quam equi,* vel *equæ, decem annorum.* Et ita mox, *agnum non minorem quinque mensium,* nisi malis hoc quidem interpretari quasi per Appositionem, itidem usitatam prorsus, dictum, *agnum quinque mensium, non minorem.* Prius tamen prætulerim. Ceterum Casus, à quo reguntur tales Genitivi, sæpe omittitur. Sic Nepos Cat. 1. *Primum stipendium fecit annorum decem septemque,*

cap. 2. *castrare oportet agnum non minorem quinque mensium.* Valla lib. 1. cap. 19. *Nam & hoc*, inquit, *licet dicere; Ego sum major viginti annorum*, *id est*, *ætate tali*, *Vel*, *Ego sum ætatis majoris ætate viginti annorum.*
„[In hoc, *Ubi agit nunc*, subauditur *ætatem*. Ter. *Fue-*
„*rit præstabilius ubivis gentium ætatem agere, quam huc redire.*]

Affectus. Cic. pro Cluent. *Cecidisse ex equo dicitur, & 5 homo infirma valetudine latus offendisse vehementer*, subaudi *affectus*: idem Tuscul. *Affectus optima valetudine*: idem Divinat. *Qui sunt morbo gravi, & mortifero affecti.* Terent. Phorm. *Tantane affectum hominem quenquam audacia?*

Ali-

temque, scil. *Juvenis*, vel *Ens*. Vide infra Vocem *Ens*.

5. *Homo infirma valetudine*] Dicitur hoc, ut passim *Homo magno natu.* Sic porro Sall. Jug. 63. *Novus nemo tam clarus, neque tam egregiis factis erat.* cap. 94. *Cupidus voluptatum, sed gloriæ cupidior, otio luxurioso esse.* Histor. I. in orat. Lepidi, *Homines maximi nominis, non minus optimis majorum exemplis.* Orat. 2. ad Cæsarem. *Urbs amplissimo nomine, & maximo imperio.* Cicero Catil. I. 2. *C. Gracchus clarissimo patre, avo, majoribus.* II. 2. *Quos viros, quanto alieno aere?* Cæsar B. Gall. IV. 1. *quæ res eos immani corporum magnitudine efficit*, scil. præditos: nisi forsan istic legendum sit potius *afficit.* Sueton. Galb. 4. *Quanquam ætate nondum constanti*, scil. exsistens, *veterem civitatis exoletumque morem obstinatissime retinuit.* Tacitus Hist. I. 8. *quædam etiam finibus ademptis*, h. e. in eo rerum statu exsistentes, ut fines sibi ademptos amiserint. Gellius III. 1. *Nunquam tam audaci argutia fuit noster Probus.* Idem Gellius eod. loco phrasin hanc plenius exhibet, *Eosdem esse cum corpore vegeto atque valenti.* Similiter Plautus Pœnulo V. 5. 24. *Sane genus hoc mulierosum est tunicis demissitiis*, h. e. genus hoc hominum, quod cum tunicis dem. existit, & incedit. Nam paulo ante v. 19. dixit, *Quis hic homo est cum tunicis longis.* Expleverim itaque hanc locutionem ita, *Homo existens cum infirma valetudine*, vel *in infirma valetudine.* ut Cicero de Senectute, *Ille vir haud magna in re, sed fidei plenus*, ubi Sanctius intelligit *Constitutus*, Vide infra eam Vocem, ut & *Ens*, ac *Præditus*. Sed & de hoc usu Ablativi Differt. meam de Dictye Cretensi ad III. 1.

„ [Alimenta. In *Diaria*, *Menstrua*, *Annua*, [6] subau-
„ ditur *alimenta*. Liv. 44. *Consul milite menstruum ferre*
„ *secum jusso*, supple *alimentum*.]

Aliquis. *Est qui dicat; sunt qui affirment*, subaudi *aliqui*. Horat. *Sunt*, *quos curriculo pulverem Olympicum Collegisse juvat*.

„ [Amnis, vel aqua. *Fluvius*, vel *Fluvia*, subaudi
„ *amnis*, vel *alveus*, vel *aqua*: nam ut à Pluo *pluvius*,
„ & *pluvia*, sic à Fluo *fluvius*, & *fluvia*. Sisen. lib. 4.
„ *Oppidum inter duas fluvias collocatum*, & *transgressus*
„ *fluviam*, *quæ ad mare pertinebat*, supple *amnem*; nam
„ utriusque generis *Amnem* fuisse, auctoribus citatis, do-
„ cet Nonius. Virgil. *Sulfurea Nar albus aqua*, subau-
„ di *amnis*: *Nar* enim neutrum est, quia indeclinabile.
„ Cic. *Lacus Velinus in Nar defluit.* Sic cum dicimus,
„ *Albula magnus*, *formosus Turia ripis*, *altus Sequana*, de-
„ est *amnis*. [At Vide Me ad I. 7. nota 11.] Virgil.
„ libro 11. *Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas.*
„ Livius lib. 1. *Tiberim fluvium*: & lib. 4. *Tiberi amne*
„ *septus*: idem, *ad Rhodanum fluvium*: idem, *ad Euro-*
„ *tam amnem.* Curtius lib. 3. *Pyramum amnem transire*:
„ ibid. *in ripa Pyrami amnis*.] An-

6. *Subauditur Alimenta*] Potest id quidem aliquando subaudiri: & probari videtur ex Livii loco. Diserte etiam Petronius cap. 136. *Anseres medio die solebant ab anu diaria exigere.* Verum plerisque in vocabulis hujus formæ, & sub voce *Annua*, crediderim subintelligi *Aera*, vel *Sestertia*. Sic *Honorarium*, *Salarium*, *Vasarium*, *Calcearium*, *Vestiarium*, notat pecuniam vel *Aes*, quod ad eas res comparandas datur. Sueton. Vesp. 8. *petentes constitui sibi aliquid* (pecuniæ) *calcearii nomine.* Ner. 10. *senatorum nobilissimo cuique*, *sed a re familiari distituto*, *annua salaria*, *& quibusdam quingena* sestertia, *constituit.* Cicero in Pison. cap. 35. *sestertium centies*, *quasi vasarii nomine*, *in venditione mei capitis adscripseras.* Sueton. Tib. 50. Juliam *peculio concesso a patre*, *præbitisque annuis fraudavit.* Vesp. 17. *Consulares inopes quingenis sestertiis annuis sustentavit.* Ill. Grammat. cap. 23. *quanquam ex schola quadragena annua caperet.* Supplevit Livius V. 4. *An si eum ad calculos Resp. vocet*, *non merito dicat*, *Annua æra habes*, *annuam operam ede.*

Anguis, vel bestia. *Serpens* adjectivum est, à *serpo*; ut *serpens vitis*; *sæcla serpentia*; *aqua serpens*. Sed cum legis, *cæruleus serpens*, vel *dira serpens*, [7] deest *anguis*, vel *bestia*. Ovid. 1. Metamorph. *Pythia, perdomitæ serpentis nomine dictos*: ibid. *Incognite serpens*. Nec audiendus est Valla, qui duo adjectiva uni tribui substantivo posse negat. Plaut. *Quasi proserpens bestia*: idem Asin. *Fac proserpentem bestiam*. *Serpentem rivum* dixit Lucanus lib. 9.

Animus, vel consilium. *Deus in adjutorium meum intende*, deest *animum*. Horat. *Si non intendis animum studiis, & rebus honestis*. Terent. *Repudio consilium*, [8] *quod prius intenderam*. Cic. 2. Agrar. *Sed attendite animos ad ea, quæ consequuntur*.

Annus.

7. *Deest anguis, vel bestia*] Vel etiam *Draco*. Sueton. Tib. 72. *Serpens Draco erat ei in oblectamento, eumque sua manu cibabat*.

8. *Quod prius intenderam*] Alienum hoc puto. Nec enim eadem dicitur ratione *intendere animum*, & *intendere consilium*. Prius est activæ & directæ constructionis, posterius Ellipticæ, cujus explendæ ut ratio ineatur, dicendum foret plenius, *intendere animum ad aliquod consilium*. Sic Sall. Jug. 20. *in Regnum Adherbalis animum intendit*. Et cap. 43. *ad bellum, quod gesturus erat, animum intendit*. Jam cum Ellipsi cap. 25. *neque, quod intenderat, efficere potest, uti Adherbalis potiretur*; pro, in quod intenderat animum. Pro eo passim etiam dicitur, *quo intenderat*, Jug. c. 64. 74. &c. Sed & hinc *intendere* cum Infinitivo construitur. Sall. Jug. 92. *Quem locum summa vi capere intendit*. or. 2. ad Cæs. *Neque ullam rem in principio agere intendit, nisi illi auctores fierent*. Livius XXXVI. 45. *Effuse fugere intendit*. XLI. 11. *vineis oppugnare* oppidum *intendit*. Tac Hist. II. 12. *Arcere Othonianos provinciæ finibus intendit*, h. e. intendit animum ad eas res, quæ Infinito declarantur. Neque tamen negaverim active quoque dici, *Consilium intendere in aliquid*, vel *aliquem*: ut apud Terent. Heaut. III. 2. 2. *intendenda in senem est fallacia*. Et Cicer. de Invent. II. 34. *Nunc in alteram Concessionis partem considerationem intendemus*. At in loco Terentii, qui est Andr. IV. 3. 18. *Consilium*, quod nunc *repudiat*, & antea *intenderat*, notat rationem rei gerendæ, in quam animum intenderat.

Annus. Virgil. *Adeo in teneris consuescere multum est*, subaudi *annis*.

Aptus, vel idoneus, vel accomodatus. Cic. 2. Philip. 9 *Nec tu solvendo eras*, saubaudi *aptus*, vel *idoneus*: integrum est, *Nec tu solvendo æri alieno sufficiens eras*. „ [Liv. 38. *Paucitas conjuratorum celandæ, quam agendæ* „ *rei aptior erat.*] Plinius, *Ferrum non est tundendo*: Idem, *Radix ejus vescendo non est*, id est, esui apta. Celsus lib. 1. cap. 28. *Quodlibet puri movendo accommodatum.* Vitruvius lib. 2. cap. 8. *Ea non potest in structura oneri ferendo esse firma.* Colum. lib. 1. cap. 9. *Dummodo perpetiendo labori sit idoneus.* Vide *Æs alienum.*

Aqua. *Frigidam subfundere*, Proverb. scil. *aquam*. Juvenal. Satyr. 5. *Quando vocatus adest caldæ gelidæque minister*: ibid. *petitur decocta.* Martial. *Jam defecisset portantes calda ministros*: Idem, *Caldam poscis aquam.* Cic. 1. Cat. *Si aquam gelidam biberint.* Apul. 2. Metamorph. *aqua calida injecta.* Columella lib. 6. cap. 16. *perfunduntur aqua frigida.*

„ [*Piscina* subauditur *aqua*: nam *Piscinus* est ad pisces „ pertinens. Hinc *Petimen piscinum* dixit Nævius apud „ Festum.] *Plu-*

9. *Nec tu solvendo eras*] Liv. II. 9. *Tributo plebe liberata, ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent.* Tac. An. XI. 3. *quæque alia conciliandæ misericordiæ videbantur.* Sall. Catil. 46. *Pœnam illorum sibi oneri, impunitatem perdundæ Reip. fore*, scil. *idoneam.* Vide etiam infra ad *Bonæ.* Sæpe tamen hi Dativi simpliciter in talibus locutionibus Finem notant. Tac. An. II. 37. *Nec ad invidiam ista, sed conciliandæ misericordiæ, refero*, ibid. cap. 4. *Tum Cæsar componendæ Armeniæ deligitur.* Cap. 21. *Subducit ex acie legionem faciendis castris.* Cap. 46. *Augendæ dominationi certatur.* Sic *Triumviri Reip. constituendæ, agro dividundo, Prætor juri dicundo.* Sallustius ita ferme Genitivos adhibet, Catil. 6. *Imperium Regium; quod initio conservandæ libertatis, atque augendæ Reip. fuerat.* Jug. 88. *Quæ postquam gloriosa modo, neque belli patrandi (esse) cognovit.* Ubi Vide Rivium. Histor. I. *Omnia retinendæ dominationis honesta existimat.* h. e. quæ pertinent ad domin. retinendam: nisi malis intelligi in his *causa*, *gratia*. Vide Sanctium infra ad vocem *causa*.

Pluvia ingruit, ſubaudi *aqua*: nam dicimus, *pluviis diebus*; & apud Juriſconſultos Titulus eſt, *de aqua pluvia arcenda.* Ovid. *pluvioque madeſcit ab Auſtro.* „[Lucr. „*Mittunt humorem pluvium; Humor quo pacto pluvius con-* „*creſcit in altis Nubibus.*] Cato R. Ruſt. *Quum tempeſtates pluviæ fuerint.* Æneid. 1. *Pluviaſque Hyadas.*

Aqua, ſ. fluvius, ſ. amnis. *Confluens*, *profluens*, *torrens*, Adjectiva ſunt, in quibus abſolute poſitis intelligitur *aqua*, *fluvius*, vel *amnis*. Cic. 2. Natur. *Nam ut profluens amnis, aut vix, aut nullo modo.* &c. Lucanus lib. 2. *Torrenti ſanguine.* Livius lib. 1. *Pueros in profluentem aquam mitti jubet.* Virgil. 2. Georg. *Nec non & torrentem undam levis innatat alnus:* idem lib. 10. *Torrentis aquæ more furens:* Idem, *Torrentia flumina.* „[Ulpia- „nus leg. 1. ff. de flum. *Fluminum quædam ſunt peren-* „*nia, quædam torrentia. Perenne eſt, quod ſemper fluit;* „*Torrens, quod tantum hyeme.* Ovid. 2. Pont. 3. *Quo* „*magis admiror, non, ut torrentibus undis, Communis vi-* „*tii te quoque labe trahi.* Curtius 8. *Urbs cingitur amne* „*torrenti.* Juſtin. lib. 4. *Nuſquam alias tam torrens fretum.* „Curtius lib. 9. *Torrentia præcipitia alveo incurrunt.* Lu- „cret. *In medioque ſitit torrenti flumine potans.*]

Aquæ. *Bajanæ*, *Albulæ*, *Calidæ*, *Frigidæ*, *Stativæ*, ſupple *aquæ.*

Arbor. *Delphica laurus*, *tarda morus*, *patula fagus*, ſubaudi *arbor*: nam nomen generale rectius ſubauditur, aliquando additur. Plinius libro 12. cap. 21. *Taxi arboris ſuccum.* Suetonius Veſp. *Arbor quoque cupreſſus in agro avito.* Gellius lib. 9. cap. 6. *Folia olearum arborum.* Unde propriè Ennius dixit, *Capitibus nutantes pinos, rectoſque cupreſſos:* de quo vide Gell. l. 13. c. 20. „[& Diomedem, qui teſtatur, *Pinus* in maſc. & „fœm. genere inveniri.] Hinc Catullus dixit, *ulmum maritum:* nam maritus adjectivum eſt. Vide Virg. „[In *Oliva* ſubauditur *arbor*, ſicut in *Olivum* involvi- „tur *unguen.*]

Colum. lib. 5. cap. 10. *Eodem tempore juglandem, & pi-*

pineam, & castaneam serere oportet, subaudi *arbores:* nam hæc nomina adjectiva sunt. Vide *Nux*.

Argumentum. *Antecedens*, *Consequens*, adjectiva sunt. sed in absolutis deest *argumentum*. Cic. in Topic. *Alia ex antecedentibus, alia ex consequentibus*.

Ars vel scientia. In illis, *Grammatica*, *Rhetorica*, *Dialectica*, deest, *ars*. Varro lib. 4. ling. *artificibus maxima causa ab arte: id est, ab arte medicina medicus ut sit; à sutrina sutor*. „[Vide infra *Taberna*. Julius Fir-„micus, *Minerva artis textrinæ magistra*. Plaut. Capt. „*Carnificinam facere*, subaudi *artem:* sicut Idem dicit, „*facere artem ludicram: Carnificinum* quoque *cribrum*, „dixit Mostel.] Ter. Hecyr. *ab arte musica:* ibid. *artem musicam*. Quinctil. lib. 2. [10]. *Namque uno modo fit appositum* ars Rhetorica, *ut* navis piratica, *altero nomen rei, qualis est*, philosophia, amicitia. Hæc ille; cui ut in priore parte faveo, sic in posteriore obsto: nunquam enim ex adjectivo nomine fiet substantivum, ut diximus. Gell. lib. 16. cap. 10. *Rei grammaticæ peritus*. Plin. *Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ*. „[Hy-„gin. fab. 274. *ne quis servus artem medicinam disceret*.]

Assium vel assibus. *Duodecim æris; octonis æris; decem millibus æris*, [11] subaudi *assibus*. A. Gell. lib. 20. cap. 1. *Si*

10. *Namque uno modo fit appositum*] Locus hic occurrit lib. II. cap. 14. ubi agitur de *Rhetorices* nomine & etymo, atque adeo traditur hisce verbis, eam vocem modo esse *Appositum* seu Adjectivum, veluti quum dicitur *ars Rhetorica*, modo esse *Nomen rei*, seu Substantivum, quale est *philosophia*, *amicitia*. At in hoc posteriore modo non fit verum Substantivum, sed Substantivi speciem accipit per Ellipsin; quod & Sanctius voluit in verbis, quæ sequuntur.

11. *Subaudi assibus*] Ego potius subaudirem *libris*, quod est vocabulum generalius, & proinde distinctionis gratia recte ac passim recipit *τὸ æris*. At vero *asses æris* vix putem antiquis temporibus dictum, quippe quum *asses* non fuerint nisi ærei, & nil aliud fuerint olim, quam libræ æris. Unde recte apud Gellium *viginti quinque æris*, scilicet libræ, exponuntur per XXV. *asses*. Vide Dissertationem nostram de *Aere Gravi*.

Si injuriam alteri facit, viginti quinque æris pœnæ sunto: quis enim erit tam inops, quem ab injuria facienda viginti quinque asses deterreant? Budæus, & Agricola.

„[Auctoramentum. Livius 44. *Vix gladiatorio acce-* „*pto, decem talentis, ab rege, rex in eam fortunam reci-* „*dit*, subaudi *auctoramento*, vel *præmio*, quod Gladia- „tor accipit, ut arenæ locet operam.]

Avis. Virg. 4. Æneid. *Solaque culminibus ferali carmine bubo Visa queri. Retulit*, inquit Servius, *ad avem, nam Bubo masculinum est: sæpè enim mutamus genus, referentes ad generalitatem; ut si dicamus*, bona turdus; *referendo ad avem: aut* prima est A, *referendo ad literam, cum A sit neutrius generis.* Hæc Servius; quæ verba si Grammatici adverterent, multa inepta vitarent. Ovidius, *Martia picus avis.* Martial. lib. 13. de Phasiano, *Argiva primum sum transportata carina.* Plinius de psittaco, *India hanc mittit:* idem de Apodibus lib. 10. cap. 39. *Hæ sunt, quæ toto mari cernuntur.* Lucret. lib. 4. de accipitribus, *Visæque volantes.* Hinc Virgilius, *Aëriæ grues*, & *Strymoniæ grues.* Vide *Arbor*, *Amnis*, *Herba*, *Urbs.*

In illis etiam adjectivis, *ales*, *præpes*, *volucris*, deest, *avis*. Cic. in Arato, *Inde est ales avis lato sub tegmine cœli:* idem, *Pulcherrima præpes læva volavit avis:* idem 1. Natur. *cum volucres angues ex vastitate Libyæ.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. *quorum majorem numerum præpetes diripuere aves.* Apul. de Deo Socrat. *igitur ales bestia prævenit:* & lib. 5. Asini: *Alitibusque bestiis.* „[In Per- „vigilio Veneris, *Pueri mater alitis*, pro alati Cupidi- „nis.]

Bestiæ, vel Pecudes. Ovidius. *Terra feras cepit*, subaudi *bestias*, Cicero, *Nam cum cæteras animantes abjecisset ad pastum.* Virgil. *Nulla neque amnem Libavit quadrupes, neque graminis attigit herbam.* Varro 2. Rust. *Et pertinent ad feras bestias ac sylvestres.* Cicero, *Quam varia genera bestiarum, vel cicurum, vel ferarum.* Livius lib. 34. *sicuti feræ bestiæ irritatæ.* Valer. Maxim. lib.

lib. 2. cap. 2. *feris bestiis objecit*. Curtius lib. 5. *Quasi feras bestias ipsos posse deprehendi* : idem lib. 6. *cum feris bestiis res est* : idem lib. 8. *Mittor ad feras bestias* : ibid. *vivendum esse in solitudine*, *veluti feræ bestiæ*. Potest & intelligi *pecudes* : nam *pecudes* omnia dicuntur animalia. „[Lucretius, *Inde feræ pecudes persultant pabula læta.*] Varro libro 2. Rustic. cap. 5. *Qui gregem armentorum emere vult*, *observare debet primum*, *ut sint hæ pecudes ætate potius*, &c. ibid. cap. 1. *Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum sunt aliquot*. Mart. *Affuit immistum pecudum genus omne ferarum*.

Bonæ. *Homo frugi*, *homines frugi*, [12] subaudi *bonæ* : *Frugi*

12. *Subaudi bonæ*] Non necesse arbitror subaudiri semper τὸ *Bonæ*, quum per se sententiam hac quidem parte absolvat ista phrasis, significetque hominem frugi natum, utilem sibi vel aliis. Plaut. Asin. I. 3. 23. *Lena*, *quæ frugi esse vult*, *non bene agit cum quîquam amante*, h. e. utilis sibi, & suam artem diligenter curans. Neque vero τὸ *Frugi*, etiam si addatur *Bonæ*, necessario Genitivum in his esse arbitror, sed posse etiam Dativum esse, & intelligi vel *idoneus*, vel *natus* : in qua sententia certe Priscianus fuit, Vide eum lib. VI. p. 682. & lib. XI. p. 924. Et ita solent aliis quoque jungi Verbis & Nominibus Dativi. Tacit. An. I. 51. *Incessit itineri & prælio*, scil. paratus, idoneus. Sall. Catil. 32. *Quod neque insidiæ Consuli procederent*, h. e. insidiæ Consuli structæ. Cic. Parad. V. 3. *Quæ est ista servitus tam claro homini*, *tamque nobili*. Sed & ita forsan *Res mancipi*, h. e. res, qualis, & quo jure, mancipi venditur a populo. Nam & hunc Dativum esse, tradit ibidem Priscianus. Vide & quæ notavimus IV. 2. 1. pag. 531. de Vocabulo *Oppido*. At Vossius Anal. I. 46. & Ursinus To. I. p. 131. Genitivum esse volunt. Et sane Plinius XXXIII. 3. *qua consuetudine in his emptionibus*, *quæ mancipii sunt*, *etiam nunc libra interponitur*. Ut adeo liquere ex eo loco videatur, rectius vocem *Mancipi* pro Genitivo haberi, ut contractam ex *Mancipii*, eo sensu quo dicitur passim *Mancipio* aliquid emi vel vendi. Denique ita Munerum nomina, veluti X*Viri stlitibus judicandis*, III*Viri Reip. constituendæ*, *agro dividundo*, &c. Vide supra ad Vocem *Aptus*. Certe illa detractio literæ S. in Genitivis non probatur exemplis *Achilli*, *Persi*, à Servio allatis. Sunt enim hi Genitivi, non ab *Achilles*, *Perses*, sed ab *Achilleus*, *Perseus*. Et enim tripli-

ci

Frugi enim genitivus est à *Frux*, extrito S. „[sicut „in *Mehercle* factum ait Cicero, pro *Mehercules.*] Antiqui dicebant *bonæ frugis*, postea *bonæ frugi*, deinde *frugi* tantum. „[Servius in illud Virg. *Immitis Achilli*; „*Propter homœoteleuton*, inquit, *detraxit S literam*, *non* „*solum necessitatis*, *sed & euphoniæ causa. Sallust.* A prin„cipio urbis ad bellum Persi Macedonicum. *Detrahi*„*tur autem S tertiæ declinationis genitivo.*] Cic. Attic. lib. 4. *Permodestus ac bonæ frugi homo.* Plaut. Capt. *Fui ego lepidus, neque bonus vir unquam, neque frugi bonæ*: idem Cas. *Bonæ frugi hominem jam pridem esse arbitror.* Ulpianus, *Sed si bonæ frugi servus intra annum*, &c. Budæus in pandect. *Frugi bonæ, & bonæ frugi, cum dicebant, probum officiosumque comsummate significabant: quanquam apud Gellium, frugis bonæ legitur.* Hæc ille. Plaut. Milit. *Fac sis frugi.*

Cacumen. „[*Cacumen* subauditur in isto Horat. *Ventum est ad summum.* Lucr. extremo lib. 5. *Namque* „*alia ex alio clarescere corde videbant, Artibus ad sum*„*mum donec venere cacumen.*]

Campus, vel Spatium. Horat. 3. Carm. *Catus idem per apertum cervos jaculari*, subaudi *campum*, ut notat Lambinus.

Canis.

ci modo enunciaverunt Veteres, Græci & Latini, hæc propria nomina, ut scil. dicerent *Persa, sæ: Perses, sis: Perseus, sei*, vel *si*. Exempla singulorum passim occurrunt. Et à Nominativis in *Eus* formatos esse hos Genitivos, multis, ut solet, ostendit exemplis Vossius Anal. II. 9. Adde, haud facile ideo repiriri tales Genitivos tertiæ declinationis in nominibus Appellativis, quale hoc *Frugi* est. Et si reperiuntur, eorum illa sunt nominum, quæ simul tertiam & quintam Declinationem admittunt, veluti *Plebs* & *Plebes*, unde *Tribunus plebis*, & *Tribunus plebei.* Adhibetur autem hoc *Frugi* sæpe ita absolute, quasi esset Adjectivum, unde crediderunt quidam esse Nomen indeclinabile. Plautus Asin. V. 2. 7. *Ego illum putavi Siccum, Frugi, Continentem*, cui respondetur, *At nunc scito illum Madidum, Nihili, Incontinentem.* Phædr. fab. 63. *at alteram lanificam*, & *Frugi rusticam.* Cicero Famil. XVI. 21. *cujus Frugi severaque est vita.*

Canis. *Molossus*, *Gallicus*, *Lacon*, *Canarius*, subaudi *canis*. Virgilius: *canibus succincta Molossis*. Horatius 2. Sermon. *simul domus alta Molossis Personuit canibus*. *Canis Gallicus*, Ovid. lib. 1. Metamorph.

[„ Canticum. In *Classicum*, *Bellicum*, subauditur „ *canticum*. Cic. *Bellicum me cecinisse dicant*. Livius, *Vo-* „ *catis classico ad concilium militibus*.]

Capilli, vel crines. Cic. *Non cani*, *non rugæ*, *repente autoritatem afferre possunt*, subaudi *capilli*. Ovid. 2. Metamorph. *Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos*. Lucanus 1. *Turrigero canos effundens vertice crines*.

Caro. *Utor bubula*, *suilla*, *ferina*, *ovilla*, *agnina*, *caprina*, subaudi *carne*. Sallust. *Gætulis cibus erat caro ferina*: Idem, *Numidæ plerumque lacte & ferina carne vescebantur*. Pomp. Mela. lib. 1. *cibus est caro*, *plurimum ferina*. Horat. Epist. 15. *vilis agninæ*. Vide Lambinum.

Castra. Curt. 3. *Stativa illic habuerat Cyrus*, [13] deest *castra*. Cic. *Omnes agros*, *stativa*, *portus*. Cæsar 3. Civil. *Eodemque die uterque eorum ex castris stativis exercitum educunt*: & paulò post, *Scipio in castris stativis biduo moratus*. Cic. 7. Ver. *castra stativa*: idem 12. Philip. *Hæc custodia*, *hoc præsidium stativum*. Sallust. Jugurtha, *plerumque milites in stativis castris habebat*.

Causa, vel gratia, vel ergo. Terent. Adelph. *Ne id assentandi magis*, *quam quod habeam gratum*, *facere existi-*

13. *Deest castra*] Idem vocabulum deest etiam, quando occurrit *Æstiva*, & *Hyberna*. Cic. Famil. II. 13. *Cum primum æstiva attigissem*. XVI. 27. *Incredibile est*, *quæ ego scio illos in æstivis fecisse*. Liv. XXXVII. 14. *Quieta æstiva acturos*. Suet. Tib. 11. *Ordo æstivorum tuorum*. Additur *Castra* ab eodem Suetonio in Claud. c. 1. *Obiit in æstivis castris*, *quæ ex eo Scelerata sunt appellata*. Tacit. An. I. 16. *Castris æstivis tres simul Legiones habebantur*. Sic *Prætorium* de Corpore Militum Prætorianorum absolute dicitur passim pro *Prætorium Castrum*, ut multis ex professo probavimus contra Ulr. Huberum in *Disquisitione* nostra *de Prætorio*.

istimes, deest ἕνεκα, vel χάριν, id est, *causa*, vel *gratia*, vel etiam *ergo*. Virgil. *illius ergo Venimus*: Idem, *Justitiæne prius mirer, belline laborum?* Ovid. 2. Metam. *successorumque Minervæ Indoluit*. Sallust. 1. Histor. in oratione Philippi, *exercitum opprimendæ libertatis habet*. Vide Aldi scholia in Sallust. & Brissonium. Tacitus lib. 2. *Germanicus Ægyptum proficiscitur cognoscendæ antiquitatis*: ibidem, *Pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebatur, virtutis*: idem lib. 3. *Erectis omnium animis petendæ è Pisone ultionis*: ibid. *Crebro se militibus ostentasset ab Narnia vitandæ suspicionis*: ibidem, *Multa populus paravit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ*: idem lib. 4. *Qui pecuniam à Vario Ligure omittendæ dilationis ceperat*. Horat. lib. 3. *Da Lunæ propere novæ, da noctis mediæ, da puer auguris Murænæ*, supple *causa*. Vide Festum in voce *Ergo*, & Priscianum lib. 18. „[Nepos Timol. *Nunc demum se* [14] *voti damnatum esse*, „id

14. *Voti damnatum*] Dicitur id eodem modo, quo *Voti reus*. Est autem *Voti reus*, qui se obligavit Diis ad præstandum aliquid, si consequatur id, quod petit. Id vero ubi jam consecutus est, dicitur *damnatus voti*, h. e. damnatus ad præstandum id, quod voto promisit. Hinc dicitur quis etiam *damnari votis* scil. solvendis, apud Virgil. Eclog. 5. Sic porro *Damnari pœnæ capitalis*, h. e. ad subeundam eam. Liv. XLII. 43. *Novus deinde Prætor capitalis pœnæ absentes decreto damnat*. Cic. de Sen. 12. *Qui in vinculis erant damnati rei capitalis*. In his intellige *sententiâ*, vel *pœnæ subeundæ ergo*, at istic *voti solvendi*, vel *voti suscepti & facti, ergo*. Certe *gratia*, vel *ergo*, vel *nomine*, intelligendum est etiam in phrasi, qua quis dicitur *damnari scelerum*, quod memoravimus ad II. 3. not. 3. pag. 167. Et *damnare fraudis sub judice* apud Tacit. Ann. III. 36. Vide & mox ad vocem *Crimine*. Sed & simili modo dicitur *Veniam defectionis impetrare* apud Curtium VI. 1. ubi & sequentia eandem præferunt constructionem in MStis, (Vide Gronovium Patrem Observ. II. 12. p. 309.) ex quibus proinde ita legendum, *Megalepolitanis, quorum urbs erat obsessa, defectionis ejus* (scil. causa) *Achæi & Elei CXX. talenta dare jussi*. Immo nihil frequentius hac Ellipsi in locutionibus quamplurimis. Unde & is, qui Urbi relinquebatur præfectus tempore Latinarum

„id eſt, propter votum, quia id impetrarit, cujus „cauſa votum feciſſet.]

Centena. *Debet decies*, aut *debet ſeſtertium decies*, 15 integrum erat, *debet decies centena millia nummum ſeſtertium.* Martial. XII. 10. *Habet Africanus millies.* Vide Bud. de Aſſe.

Cibus. Terent. *Vix de demenſo ſuo*, deeſt *cibo*: ſic dicimus, *diurno vivit*, *diario contentus eſt*, ſubaudi *cibo.* Plaut. Stich. *vos meminiſtis quot calendis petere demenſum cibum.*

Cinædus, vel puer. *Exoletus* adjectivum eſt, unde *exoleti* dicuntur cinædi adultiores, qui jam adoleſcere, id eſt, creſcere, deſierunt, ut ait Feſtus. Cic. *Semper exoletos*, *ſemper lupas*, *ducebat.*

Clitella. *Impono tibi*, *quia tu mihi impoſuiſti*, ſubaudi *clitellam*: urbanitatis gratia non exprimitur. Cicero Attic. *clitellæ bovi ſunt impoſitæ.* Plautus Moſtell. *Sarcinam imponam ſeni*, id eſt, clitellam: ibid. *Vehit hic clitellas*, *vehit hic autem alter ſenex*: & infra, *Ego homines habeo clitellarios.* Cic. 2. Natur. *Nos onera quibuſdam beſtiis*, *nos juga imponimus.* [„Cœ-

rum feriarum, ad quas omnes ex Urbe Magiſtratus proficiſcebantur, dicebatur ſimpliciter *Præfectus Latinarum feriarum* ſcil. *cauſa.* Vide Inſcript. apud Spon. Itiner. To. 1. p. 344. Ut adeo mirer Doctiſſ. ceteroqui Caſaubonum ad Capitolinum in Marco Antonino cap. 4. ubi dicitur, *Nec multo poſt præfectus feriarum Latinarum*, ſcil. fuit, tradere, neque dictum aut dici potuiſſe, *præfectus feriarum Latinarum*, ſed *præfectus Urbi Latinarum feriarum cauſa*, quomodo & iſtic reſcribi proinde voluit, non ſine manifeſto, ut ex dictis patet, errore. Nec tamen opus, ut in iſta locutione intelligatur ſemper *cauſa*, quum poſſint etiam alia intelligi, veluti *ſacro*, aut *diebus.* Certe ita Tacit. Ann. IV. 36. *Ut Feriarum Latinarum diebus Præfectum Urbis Druſum* &c. Sueton. Ner. 7. *Auſpicatus eſt & juriſdictionem Præfectus Urbis Sacro Latinarum.*

15. *Integrum erat*, *debet decies centena*] Immo vero integrum eſt, *debet decies centies ſeſtertium pondus argenti in nummis*, ſicuti cenſet, & contendit Vir Summus, Joh. Frid. Gronovius in præclaro opere *de Pecunia Vetere.* Vide eum inprimis lib. 1. cap. 5.

„[Cœlum. *Lucescit*, *Vesperascit*, subaudi *cœlum.* „Nepos in Pelopida: *Cum Athenis interdiu exissent, ut* „*vesperascente cœlo Thebas possent pervenire.*] *Sub dio*, subaudi *cœlo*: teste enim Capro Grammatico, [16] *sub divo veteres dicere solebant.* Horat. 1. Carm. *Namque Diespiter plerumque per purum egit equos.* Lucan. 1. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno*, subaudi *cœlo.* Virgilius Georg. *multa forent quæ mox cœlo properanda sereno.* Horat. lib. 2. Satyr. 4. *Massica si cœlo supponas vina sereno.* Livius 7. Maced. *Nursiæ sereno*: & infra, *sereno cœlo.* Vide *Tempus.*

Cœna. Sueton. Augusto, *Convivabatur assiduè, nec unquam, nisi recta*: idem Vesp. *Sed & convivabatur assiduè, ac sæpius recta, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Martial. lib. 8. *Promissa est nobis sportula, recta data est*, subaudi *cœna.* Sueton. Domitian. [17] *Sportulas ad rectas cœnas redegit.*

Consilium. *Perstat in proposito; arcanum celat; secretum custodit*, subaudi *consilium*, [vel *Negotium.* & sic deinceps] Juvenal. *Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens*, subaudi *consilii.* Horat. in Odis, *arcana consilia* dixit. Val. Maxim. lib. 2. cap. 1. *arcana consilia patrum*: idem lib. 3. cap. ult. *propositum consilium.* Hinc dicimus, *a secretis*, subaudi *consiliis.* Sallust. *Falso queritur genus humanum*, [18] subaudi *consilio.* Vide & *Judicio.*

„[*Cer-*

16. *Sub divo Veteres &c.*] Nihil in his est argumenti ad probandam, quam Sanctius recte adstatuit, Ellipsin. Repone ergo, *sub divo cœlo Veteres &c.* ac vide Flavium Caprum in Libello *de Orthographia.*

17. *Sportulas ad rectas &c.*] Verba Suetonii in Domit. cap. 7. sunt, *Sportulas publicas sustulit, revocata cœnarum rectarum consuetudine.*

18. *Subaudi Consilio*] Immo potius, *nomine*, *modo*, *negotio*, ut in omnibus ejus formæ Adjectivis, quæ Adverbiorum speciem habent, veluti, *Tuto*, *secreto*, &c. Ita mox *consulto* & *inconsulto* Participia sunt, & intelligitur *negotio*, *modo*, sic *augurato*, *cognito*, &c. Neque id minus verum est, eo, quod alicubi legatur *consulto consilio.* Vide & infra ad *Judicio.*

,, [*Certum est facere*, *abire*, subaudi *consilium*. Plaut. ,, Epid. *Eundem senem oppugnare certum est consilium mi-* ,, *hi*, pro consilium bene visum & consultum. Etiam ,, in *consulto* subauditur *consilio*. Plaut. Truc. *Consulta* ,, *sunt consilia*, *quando intro advenerunt*, id est, jam inter ,, se compacti sunt. Paulus quoque Jurisc. dixit, *consul-* ,, *to consilio*.

Constitutus. 19 Cicero de Senect. *Ille vir haud magna in re*, *sed fidei plenus*. Horat. *Me libertino patre natum*, *& in tenui re*, subaudi *constitutum*.

Copia. In verbis copiæ & inopiæ, si sit genitivus, potest intelligi *copia*, 20 vel, more Græco, præpositio ἐκ: ut, *eges medici*, subaudi *copia*, vel *egestatem*: *abundas pecuniarum*, deest *copia*. Cæsar. 2. Civil. *Quæ res omnium rerum copia complevit exercitum*: Idem lib. 1. Gal. *Abundare copia omnium rerum*: & lib. 8. *abundare copia frumenti*, ,, [Livius 38. *Urbem plenam omnium* ,, *rerum copia invenit*. Vide infra in Hellenismo.

,, [Corona. Plautus Capt. *Collus collaria caret*, sub- ,, audi *corona*: quicquid enim coronat, sive ambit col- ,, lum, *corona* dicitur: ut Nævius, *collum marmoreum* ,, *torquis gemma coronat*.]

Civica donatus, *muralem*, *&* *obsidionalem adeptus*; *Gramineam ei milites obtulerunt*, *lauream meruit*; subaudi *coronam*. Sueton. Jul. *Jus laureæ coronæ*: Idem, *Nero coronam capite gerens Olympicam*, *dextra manu Pythiam*. Plinius lib. 7. *Primus omnium eques coronam muralem acceperat*, *sex civicas*, Idem lib. 16. cap. 4. *Hinc civicæ coronæ*, *militum virtutis insigne*. ,, [Servius in 1. Æneid. ,, *Si* sertos *dixero*, *adde*, Flores, *si* sertas, *adde* Coro- ,, nas. *ut Lucanus*, *Accipiant sertas nardo florente coro-* ,, *nas*. Hæc Servius. Itaque & *serta* adjectivum est, ,, ad-

19. *Cicero de Senect.*] Confer, quæ notavi supra ad Vocem *Affectus*.

20. *Vel more Græco præpositio* ἐκ] At tu vide, quæ notavimus supra ad II, 3. pag. 170. 171.

„addique debet *coronamenta.* Virgil. *Serta procul capiti* „*tantum delapsa jacebant* , aut subaudi *negotia*, ut serta „ negotia florum sint serti flores. Vide *Negotium.*]

Crimine, vel actione. In verbis accusandi, aut absolvendi, si genitivus reperiatur, deest *crimine* : ut, *furti damnatus ; repetundarum absolutus.*

21 Barbare verò dices, *accuso te criminis ;* quia nullum verbum regit genitivum. Cicero pro Ligar. *Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces, sceleris verò crimine, furoris, parricidii, liceat Pompejo mortuo, liceat multis aliis carere* : idem 5. epistol. *Ne vitium arrogantiæ subsequatur.* „[Nepos Milt. *Hic etsi crimine Pario est* „*accusatus* : & Themist. *Hoc crimine, proditionis absens* „ *est damnatus.*] Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Quapropter non es damnandus rigoris rustici crimine* , *C. Mari:* idem lib. 4. cap. 2. *Qui incesti crimine à tribus Lentulis accusatus:* ibid. cap. 6. *Et diri facti crimine sub magno judice damnatum* : & lib. 6. cap. 1. *crimine impudicitiæ damnatus est:* ibidem cap. 5. *Filius ejus adulterii crimine damnatus.* Apul. lib. 7. in princ, *crimine latrocinii in hospitem mihi charissimum postulabar.* Vide Hadrianum Cardin. *Facinoris crimen.* Horat. lib. 2. Sat. 3. *An commotæ crimine mentis Absolves hominem , & sceleris damnabis eundem?* „[Virgil. 6. Æneid. *falso damnati crimine mor-* „*tis.*] Ovid. 5. Fast. *Sceleris crimine damnat avos.* Martial lib. 11. *Arguimur lentæ crimine pigritiæ.* Statius 2. Theb.

21. *Barbare vero dices , &c.*] Non ita barbare hæc dici ostendimus allatis exemplis jam supra ad II. 3. pag. 167. Verum quidem est, quod subjungitur, à nullo Verbo regi Genitivum, sed non opus est τὸ *criminis* regi in hac locutione à Verbo, cum satis commoda statui queat Ellipsis vel τοῦ *Causa*, aut *Ergo*, ut in *Damnare* paulo ante fieri ostendimus, vel τοῦ *Nomine*, ut ex Cicerone mox censet Scioppius. Atque ita *Reus sceleris*, *facti*, &c. quæ passim occurrunt. Sed & ita exponendus Livius I. 32. *Quarum rerum, litium, causarum, condixit Pater patratus Populi Romani Patri patrato Latinorum* : intellige, *nomine*, *causa*. Locus Nepotis ex Themist. adversatur Sanctio: nam & istic τὸ *proditionis* regitur a *Nomine* per Ellipsin omisso.

Theb. *Nec furibundæ crimine mentis Arguerim.* Specialia enim crimina in genitivo possunt aptè poni, si à generali voce regantur; *scelus* autem, ut inepti aliqui disputant, generale nomen non est, ut ex testimoniis citatis colligitur. Nec me movet illud ad Herennium lib. 4. *Si quam unius peccati mulierem damnabant:* Nam nomen *peccati*, etiamsi generale sit, ut *crimen*, adjunctione adjectivi *unius*, fit speciale; itaque deest *crimine*. Quo etiam modo Livius lib. 3. dec. 1. dixit, *Unius tantum criminis nisi te vindices.* Quo in loco Perionius, aut Græco more dictum, aut aliquem ablativum deesse contendit; mihi videtur deesse, *actione*, ut sit, nisi te vindices ab actione sive accusatione unius criminis. Cic. 2. Offic. *judicio capitis arcessas.* „[Potest „tamen & ablativus, *Nomine*, subaudiri, ut *Criminis* „*nomine* sit causa criminis seu criminosa. Cic. *Damnatus* „*nomine conjurationis.*]

Crimen. Cic. 2. de legibus; *Quique non paruerit, capital est.* Plaut. Menech. *Nunquàm ædepol fugiet, tametsi capital fecerit*, subaudi *crimen*. *Capital* etiam erat linteum capitis in sacrificiis. Vide Festum.

Culmen. *Superba tecta, hospita tecta, recipere se in tecta sua*, subaudi *culmina, fastigia*, vel *negotia*, vel *ædificia*. „[Servius in Eclog. 1. *Ideo Culmina dicta sunt te-* „*cta, quia veteres ædificia culmo contegebant*, id est, *pa-* „*leis, vel stipula è messibus.* Virgilius 2. Æneid. *Tur-* „*res, & tecta domorum culmina convellant.* Potest etiam „subaudiri *tuguria*. Vitruv. lib. 2. cap. 1. *Nonnulli ex* „*ulva palustri componunt tuguria tecta.* Similiter in *La-* „*cunar* subauditur *tegmen*: nam *Lacunar* pro *lacunare* „adjectivum est.]

Culpa. Magna est quæstio inter eruditos, de *noxa*, & *noxia*. Valla lib. 6. cap. 35. asserit, *noxam* esse damnum, *noxiam* vero nusquam reperiri. [22] Ego assero, *no-*

22. *Ego assero noxam &c.*] Accipio hanc distinctionem, & *noxiam* arbitror cum Sanctio esse potius Adjectivum, in quo intel-

noxam esse damnum, sive nocumentum; *noxiam* vero esse nomen adjectivum, in quo subintelligitur *culpa.* Terent. Eunuch. *Unam hanc noxiam mitte;* idem Heaut. *Magnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam:* idem Phorm. *Hic in noxia est; ille ad defendendam causam adest.* Ita dicimus, *nocere noxam*, id est, dare damnum, non autem, *nocere noxiam.* Hæc vera

intelligatur *culpa*, vel *res*, quam Substantivum ex *Noxa* formatum, per ἐπένθεσιν literæ I. ut voluit Donatus & alii. Sic *Noxius* pro reo. Tacit. Ann. V. 11. Eum *ut noxium conjurationis ad disquisitionem trahebat.* Sed *Noxam* censeo, Non modo significare damnum seu nocumentum, ut apud Livium XXXIII. 20. *Vetarent eos adventum pertimescere Regis; nihil his aut sociis eorum noxæ futurum fraudive.* Tac. An. III. 13. *quod neque convictum noxæ reo, neque defensum absolutioni erat*, h. e. malo, quod in damnatione & pœna inest. Sed & notare simul ipsum quoque crimen seu maleficium, & pœnam criminis. Prius vide apud Livium V. 47. *Reum haud dubium ejus noxæ*, h. e. criminis. Alterum declarat usitata locutio ICtis, *Noxæ dedere*, h. e. dedere ad malum pœnæ, ad nocendum quocunque modo illi, qui deditur. Plane ut Livio dicitur paulo ante adventus Regis nullis *noxæ futurus.* Et hinc apud Sallust. Histor. lib. I. in Oratione Philippi, *vellem, prava incepta consultoribus Noxæ esse*, Et ibid. *Angi Noxarum metu*, h. e. pœnarum. Simplicius id putem, quam, quod nonnulli volunt interpretes, ut *Noxæ dedere* accipiatur pro *dedere noxæ nomine.* Et videtur isthæc expositio clarissime refutari ex l. 1. §. 15. D. de Vi, ubi Dominus dicitur, *ipsos servos, maleficii causa, noxæ dedendo, immunis esse.* Manifeste enim istic *Noxæ* est Dativus, ac a *maleficio* distinguitur. Sed & sic *Noxam mereri* pro pœna ponitur apud Petron. Immo diserte id ita interpretari videtur ipse Liv. VIII. 28. *Ne quis, nisi qui Noxam meruisset, donec Pœnam lueret, in compedibus teneretur.* Vide & Festum. Quin & ipsam culpam ac reatum significat *Noxa.* Hinc apud Gell. IV. 2. ex edicto ædilicio titulis vendendorum servorum adscribi debebat, *quis fugitivus, errove sit, noxave solutus non sit.* Sic & Livius XXIII. 14. *Eos noxa, pecuniave, sese exsolvi jussurum.* h. e. reatu, cui erant obnoxii, *ausi* quippe *capitalem fraudem*, & pecunia, quam debebant. Sic XLV. 31. *Noxa liberati interfectores.* Et I. 59. de stupro Lucretiæ, *avertendo Noxam ab coacta in Auctorem delicti.* Sueton. Aug. 67. *Illum a quo simul ambulante incurrenti repente*

vera differentia est, quicquid dicat Tribonianus. Juvenal. Satyr. 4. *Rubrius offensæ veteris reus, atque tacendæ*, subaudi *culpæ*. „[Servius in illud Virg. *Unius ob* „*noxam; Noxam*, inquit, *pro*, *Noxiam. Et hoc in*-„*terest, inter Noxam, & Noxiam, quod Noxia* culpa „*est, id est*, peccatum; *Noxa autem* pœna.]

Cubiculum. Plinius lib. 30. cap. 6. *Post hæc jubent eum in pariete dormitorii ejus tectove includi:* ibid. *Eo liberat & lacerta viridis, viva in olla ante cubiculum dormitorii ejus suspensa.*

23 „[*Cursum* subaudi in *Tendimus in Latium.* Nepos „in Milt. *Morandi tempus non habens, cursum direxit,* „*quo tendebat*.]

Da-

pente fero apro per metum objectus est, maluit timiditatis arguere, quam Noxæ, remque non minimi periculi, quia tamen Fraus aberat, in jocum vertit: ubi prorsus videtur poni pro fraude & culpa. At vero in illo sensu damni dati, & mali porro per pœnam accipiendi, seu ipsius pœnæ, poni potest τὸ *Noxia* quoque, ita ut intelligatur *Res.* Liv. XLI. 23. *Sine ullius eorum, quos oderat, noxia*, h. e. damno & malo. Et Plautus sæpe *Commereri* & *mereri noxiam*. Vide Mostell. V. 2. 26. & Trin. I. 1. 1. Adde Festum, apud quem Servius Sulpicius exponit *noxiam* per *damnum*, & Imp. Justin. Instit. de *Noxalibus actionibus.* Sed cujus, vel Triboniani, distinctionem Sanctius rejicit, & recte, si voluerunt illi eam fuisse hisce vocabulis propriam ac perpetuam. Mihi certe videtur utrumque fere idem significare, & ideo promiscue sæpe adhiberi; sed tamen usu magis frequentatum, ut *Noxa* pro nocumento ipso & maleficio, ac ejus pœna ponatur, at *Noxia* pro culpa. Vide & Opuscula de Latinitate ICtorum Veterum pag. 8. &c. & ibi Doctiss. Dukerum.

23. *Cursum subaudi &c.*] Vel potius *Iter.* Virgil. Aen. VI. 240. *Quam super haud ullæ poterant impune volantes Tendere iter pennis.* VII. 7. *postquam alta quierunt Æquora, tendit iter velis.* Ovid. Metam. II. 547. *Ad Dominam tendebat iter.* Similiter Auct. B. Africani cap. 11. At *gressumque ad mœnia tendit*, Virg. Aen. I. 414. Vide & infra Sanctium in Voce *Iter.* Potest etiam intelligi *Se.* Plautus Pseud. I. 2. 81. *Tenes, quorsum hæc se tendant, quæ loquor.* Sic enim edidit Taubmannus, & habent MSti, eo teste.

Datum. Virg. 4. Georg. *Scis, Proteu, scis ipse, nec est te fallere cuiquam*, subaudi *datum*, vel *concessum*. [24] Vide *Facultas*.

Dei. *Per superos & inferos rogatus*, subaudi *Deos*. Horat. *Carmine Dii Superi placantur, carmine Manes*: idem, *Me diis miscent Superis*: idem 4. Carmin. *Dii Superi*. Apulej. *Utrum Lar sit, an Larva, Deum Manem vocant.*

Dens. Persius, *& genuinum fregit in illis*, subaudi *dentem*. Sic in illis, *caninus*, *maxillaris*, *molaris*, *columellaris*, de quibus Plin. lib. 11. cap. 37.

Dicto. Virgil. *Ocyus huc omnes*: idem, *Ocyus incubuere omnes*, [25] subaudi *dicto*: idem, *Et dicto citius tumida æquora placat.*

Dies. Ovid. in Fast. *Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis*, subaudi *dies*, vel *lux*: Dies enim, quia est ambiguum, utroque in Genere suppletur: ut, *quarto Idus*, *tertio Kalendas*, subaudi *die*.

Virgil. *Meus est natalis*, subaudi *dies*. Cicero Attic. *Hæc ad te die natali meo scripsi*: idem Bruto, *Nam die tuo natali victoria nuntiata*. Terent. Phorm. *Ubi erit puero natalis dies*. Errat igitur Valla lib. 4. cap. 10.
„[Plautus Trin. *Tu in perendinum paratus sis, ut ducas*
„*uxorem*, subaudi *diem*: Cicero, *Utrum diem tertium*,
„*an perendinum dicere oporteat*. Cæsar 5. Gall. *Perendino*
„*die*. Afranius Privigno, *Festis promiscue, atque profe-*
„*sto, concelebras focum*, subaudi *diebus*, & *die*. Plaut.
„Au-

24. *Vide Facultas*] Nulla tamen istic hujus Ellipseos exempla memorantur. Ego vero in hisce locutionibus si quid intelligendum sit, eam tamen *facultatis* vocem potissimum intellexerim. Certe Terentius addidit *Facile*, Adelph. V. 4. 8. *Cuivis facile est noscere*, ubi potuisset dixisse, *cuivis est noscere*. Sed tamen posse hæc etiam absque Ellipsi commode satis exponi, ostendimus in Notis ad Vocem *Libido*. Ceterum Auctor voluit sine dubio lectorem remittere ad Vocem *Potestas*, ubi plura hujus locutionis exempla ab ipso adferuntur.

25. *Subaudi dicto*] Malim *Solito*. Vide quæ notavi ad II. 10. not. 6. pag. 223.

,, Aulul. *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat.* ,, Cicero, *Aliquem in crastinum differre:* idem, *Aliquid* ,, *crastinus dies nobis pollicetur.*]

Agonales, *Apollinares*, *Fasti*, *Nefasti*, subaudi *dies.* Vide *Festa.* Plinius lib. 33. cap. 1. *publicatis diebus fastis.*

Dies, vel Tempus. Cicero 1. Catil. *Dixi, cædem te optimatum contulisse in ante diem V. Cal. Novemb.* idem Attic. lib. 3. *de Q. Fratre nuntii nobis tristes venerunt, ex ante diem Non. Jun.* & lib. 2. *Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. Kalend. Novemb. distulit.*

Digitus. Adagium, *Minimo provocare*, subaudi *digito:* sic *auricularis*, *annularis*, *medicus*, *infamis:* Pers. *Infami digito, & purgalibus ante salivis.*

Domus. Ovid. *Regia Solis erat sublimibus alta columnis*, subaudi *domus.* Seneca in Agamem. *perlucet omne regiæ vitium domus.* Sic *basilica*, subaudi *domus.* ,, Vi- ,, truv. lib. 8. cap. 4. *Zama civitas Afrorum, cuius mœnia* ,, *rex Juba duplici muro sepsit, ibique regiam domum sibi* ,, *constituit.*]

Domum. *Uxorem duxit*, subaudi *domum*, vel *in domum.* Plaut. Aulul. *Volo te uxorem domum ducere.* Terentius Phorm. *Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:* idem Hecyr. *Nunquam se illa viva uxorem ductu- rum domum.* ,, [Plaut. Aulul. *Redi, atque intus serva*, ,, [26] subaudi *domum:* idem Cistel. *Sine filiam tuam esse* ,, *hic triduum, & servare apud me:* Et Mil. *serva istas fo-* ,, *res: hoc observabo ostium.* Terent. *Solus Sannio servat* ,, *domi*, subaudi *ædes.* Plaut. Mostel. *Natus nemo servat in ædibus*, id est, nemo est domi, qui domum velut ,, custodiat.

ENS.

26. *Subaudi domum*] Malim *res meas.* Sic mox supplendum illud ex Mostell. V. 2. 22. *Natus nemo servat in ædibus*, intellige *res.* Aliud est, *servare* & *observare fores istas*, scil. malo plerumque animo, ut scias, quis intret aut exeat.

ENS. Livius; 27 *Ego Annibal peto pacem*, subaudi *Ens*. Priscianus lib. 18. cap. 1. *Est autem, quando per ellipsim verbi, vel participii substantivi, hujuscemodi casuum*, id est, *nominativi cum obliquis, constructio solet proferri:*

27. *Ego Annibal &c.*] Plura sunt Ellipseos hujus, ac rariora & notabilia magis exempla, cujus generis hic referri quædam debuerant. Corn. Nepos Catone 1. *Primum stipendium fecit annorum decem septemque*, scil. ὤν. Plinius Paneg. cap. 38. *Qui, optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod &c.* Et cap. 80. *O vere Principis atque etiam Consulis, reconciliare æmulas civitates*, in quibus intelligitur *exsistens munus* vel *negotium*. Sueton. Claud. 33. *Libidinis in feminas profusissimæ*, scil. *fuit, marium omnino expers*. Galb. 22. *Cibi plurimi traditur*. Domit. 13. *Ab juventa minime civilis animi, confidens etiam &c.* Sic enim distinguendum. Cap. 20. *Sermonis tamen nec inelegantis, dictorum interdum etiam notabilium*, scil. *exsistens*, *Vellem inquit &c.* Cap. 22. *Libidinis nimiæ, assuitatem concubitus κλινοπάλην vocabat* Sallust. Jug. 54. *Multa oppida temere munita, aut sine præsidio* (scil. ὄντα), *capit*. Cap. 66. *Milites palantes, inermes, quippe in tali die, ac sine imperio* (scil. ὄντας), *aggrediuntur*. Cap. 91. *Quæ postquam oppidani cognovere, res trepidæ, malum improvisum, ad hoc pars civium extra mœnia in hostium potestate* (scil. ὄντα), *coegere, uti deditionem facerent*. Hinc jam explicandum, & tali quidem modo, Caput 112. in quo mirifice hæsitant interpretes: *neque hominem nobilem, non sua ignavia, sed ob Remp. in hostium potestate, relictum iri*. Intellige, *in hostium potestate* ὄντα, & confer cum proximo priore loco: ita omnia erunt plana. Huc quoque pertinet vexatissimum illud Propertii III. 18. *Durus, qui lucro potuit mutare puellam. Tantin' in lachrymis Africa tota fuit?* Quam variis modis hic locus tentetur, etiam ab ipso Viro Summo, Gronovio Patre, Vide Ejus Observ. III. 17. Sed nihil audacius Broukhusio, qui verissimam lectionem & pulcherrimam phrasin, *in lachrymis*, imperite prorsus ac temere præter MStorum fidem ex Propertio ejecit, & ex conjectura ortum substituit *in lucris*, quo *nihil melius, nihil verius*, pronunciat, ut solet. Ast nihil profecto istic mutandum. *In Lacrymis* enim exponendum, ut jam ferme vidit Schottus, male a Broukhusio rejectus, *existenti in ipsis illis lachrymis*, suis simul & puellæ, quum ultimum sibi invicem valedicerent, quo tempore, & *quibus in lachrymis*, maxime moventur amatores. Audi ipsum Propertium I. 5. 11. *His ego non horam-*

ferri: ut, filius Pelei, Achilles, bellans multos interfecit

ram possum durare querelis. Ah pereat, si quis lentus amare potest. An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas, Atque Asiæ veteres cernere divitas; Ut mihi deducta faciat convicia puppi Cynthia, & insanis ora notet manibus? Similes vero Ellipses Participii ante Præpos. IN passim occurrunt. Sic Sallust. Jug. 40. *Qui a Jugurtha in Legationibus aut imperiis pecunias accepissent.* Cicero Catil. IV. 1. *Est mihi grata in dolore vestra voluntas.* Ovidius Metamorph. VIII. 313. *Hippasus, & primis etiam nunc Nestor in annis*, h. e. Nestor exsistens adhuc in prima juventa. Idem plene & absque Ellipsi, Metam. XIII. 546. *pœnæque in imagine tota est.* Porro Phædrus fab. 9. *Lepus semanimis mortis in solatio*, h. e. quum solatium mortis suæ perciperet ex eo, quod ille, à quo irridebatur, simili morte periret. Quam locutionem recte jam vindicat & tuetur ipse Gronovius contra varias aliorum conjecturas, ut videri potest in Notis Schefferi. Sallust. lib. 5. Hist. *Sullam in victoria Dictatorem sibi uni assurgere* &c. *solitum*, h. e. quum victor esset. Nihil apud Ciceronem frequentius. Famil. II. 16. *Hæc aspersi, ut scires, me etiam in stomacho ridere solere*, h. e. etiam quum ira & indignatione agitor. I. 9. *In hac sententia complectendus erat Cæsar*, h. e. quum in hac jam sententia essem. Ibid. de Cæsare, *qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset, nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis* (scil. exsistens), *etiamsi in nos non esset is, qui est, tamen ornandus videretur.* X. 31. *Cæsarem, quod me, in tanta fortuna* scil. *exsistens, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit*, dilexi. de Offic. III, 9. *neque in his eum facinoribus quisquam potuit videre*, h. e. quum hæc faceret. Sed innumera ejus generis passim occurrunt. Adde tamen & illa, quæ Sanctius noster supra ad Vocem *Constitutus* retulit, & quæ nos ad vocem *Affectus*. Quin ipsum illud *in lachrymis esse*, aut *jacere*, sæpe reperias. Cicero Famil. XIV. 2. *Te nunc ita vexari, sic jacere in lachrymis & sordibus.* Ipse Propertius de Amatore & Puella, I, 10, 2. *primo quum testis amori Adfuerim Vestris conscius* IN *Lachrymis.* Sic passim *in luctu: in summo dolore consolatur me spes*, Cic. Famil. I. 6. *ut etiam in vulneris dolore æquo animo moreretur*, V. 12. Hæc paulo copiosius declarare volui, ut liquido ostenderem exemplo immodicis illis Broukhusii, cujus ceteroqui justis laudibus detractum nihil volo, admiratoribus, quam graviter ille & inscite contaminaverit aliquando suos Auctores, immittendo temere in textum, quæ confidentissimis asseverationibus perperam vera jactabat.

fecit Trojanos; *subauditur enim participium verbi substantivi, ENS, quod in usu nunc nobis non est, pro quo possumus*, qui est, *vel*, qui fuit Pelei filius, *dicere, vel subaudire*, &c. Idem in eodem lib. cap. de Finitivorum constructione, *Græci autem participio utuntur substantivo:* ut Ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, Τύφων ὢν μανθάνεις, *quo nos quoque secundum analogiam possemus uti, nisi usus deficeret participii frequens: quamvis Cæsar non incongruè protulit* Ens, *à verbo* Sum, es, est; *quomodo à verbo* Possum, potes, Potens: idem l. 5. cap. de Casu, *Rege Latino, pro, regnante Latino: quamvis in hujusmodi quoque constructione subauditur participium substantivum.* Hæc Priscianus. Quinctil. l. 8. c. de ornatu, *Multa ex Græco formata nova, ac plurima à Sergio Flavio, quorum dura quædam admodum videntur*, ut, ENS, *&* ESSENTIA, *quæ cur tantopere aspernemur, nihil video, nisi quod iniqui Iudices adversus nos sumus, ideoque paupertate sermonis laboramus. Acron autem ait, laudem meruisse philosophum, quod hoc sit usus participio.* Hæc ille. Mihi vero propterea exprimi non videtur, quia facillime possit intelligi; ut *Adsum Troius Æneas*, scilicet, *ens*, vel *qui sum*, quomodo etiam locutus est Cæsar. 2. Civil. *Carmonenses, quæ est longè firmissima totius provinciæ civitas.* Grammatici nescio quam *Appositionem*, & *Evocationem*, hoc ignorantes, finxerunt. Plaut. in Milite obscurè dixit, *Mirum est te lolio victitare*, [28] *tam vili tritico*,

28. *Tam vili tritico*] Non est obscura hæc dictio. Expone, *tam vili ente* vel *existente tritico*, ut paulo ante vidimus Priscianum interpretari illud Virgilii, *Rege Latino.* Immo ita Ablativi unici absoluti sæpe occurrunt: veluti *Ludis*, apud Cic. de Senect. cap. 18. Obsequentem cap. 107. & Sueton. Cæs. cap. 39. *Proscriptione* ibid. cap. 11. *Comitiis*, passim. *Sereno intonuit*, Obsequent. cap. 83. Sic Tacitus Ann. III. 28. *Dedit jura, quibus pace & Principe uteremur*, h. e. *existente nobis pace & Principe.* Livius XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio, opprimi posse.* Cicero Famil. VII. 18. *Nihil te ad me scripsisse postea demiror, præsertim tam novis rebus.* & VI. 1. *Nec dubitare debes, quin aliqua Rep. sis futurus, qui esse debes.* Florus I. 18.

tico, id est, cum triticum veneat vili. Scævola vero in l. creditor. §. Lucius Titius. ff. mandati, expressit participium sic, *Concedo tibi de omnibus meis, ut vis, negotiari, sive vendere vis, sive pacisci, sive emere, sive quodcumque operari, ut domino enti meorum.*

Equus. *Ferus*, *sonipes*, *cornipes*, *quadrupes*, adjectiva sunt; si sola ponantur, *equus* intelligitur.

Fabula. Terentius, *Transtulit in Eunuchum suam*; subaudi *fabulam*: nam *Eunuchus*, *Ajax*, *Orestes*, etiam pro tragœdia, masculina sunt; sed frequentius ad nomen generale respicimus. Vide *Avis*. Horat. *Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.* Juvenal. *Impune ergo mihi recitaverit ille togatas.* Sic *Atellanas*, *palliatas*, &c. subaudi *fabulas*, vel *comœdias*.

Facem, vel cereum. *Luce mihi*, *præluce nobis*, subaudi *facem*, vel *cereum*. Plaut. Cas. *Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem*: idem Curcul. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum.* [At Vide supra III. 3. ad verbum *Luceo*]

„Facta, [vel potius, Negotia. Vide infra.] *Mira* „*sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit*, subaudi *fa-* „*cta*, apud Plaut. Bacchid. nam sic idem in Rud. „*Haud miranda facta dicis, si Deos decepit, & homines.* „Sic *Antehac*, *Posthac*, *Postea*, *Interea* &c. [29] subaudi „*facta*: *Hac* enim pro *Hæc* dicebant. In *Adhuc*, pro „*ad hoc*, [30] subaudi *factum*. Plaut. Mil. act. 4. sc. 5. „*An-*

I. 18. 18. *O quam facile erat Orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis.* III. 23. 3. *Nec alias magis apparuit Hispani militis Vigor, quam Romano Duce.* Vide & Gronovium Patrem Observ. I. 17. & IV. 4.

29. *Subaudi facta*] Vel *negotia*. Vide infra in Voce *Negotium*. Sed & incertum, an huc referenda sint *Antehac* & *Posthac*, h. e. an *Hac* pro *Hæc* sit in hisce positum. Nam possit esse Ablativus, & intelligi *Hora*, plane ut in *Hactenus*. Certe τὰ *Ante* & *Post* sæpissime Ablativis reperiuntur juncta, sed per Ellipsin. Sic passim *multo ante*, *biduo ante*, *paucis ante diebus*, *anno post*, *post paulo*, &c.

30. *Subaudi factum*] Quidni *Tempus*? Certe sic in Plinii Paneg. cap. 7. *Ad hoc ævi*, intelligitur omnino *Tempus*. Sic Plautus Capt. II. 3. 25. *Ut adhuc locorum*

„*Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servum pes-*
„*simum.*]

Facultas, s. Potestas. 31 *Quoad ejus fieri possit. Ejus*, inquit Budæus, *apud Latinos parelcon est*, id est, abundat: Mihi videtur deesse, *facultas*, vel *potestas*, quod Græ-

rum feci, scil. *tempus* vel *negotium*. Sed & in Negativis locutionibus, quæ frequentes sunt cum hoc vocabulo, intelligo *tempus*. Vatinius apud Cicer. Famil. V. 10. *Cæsar adhuc de meis supplicationibus non refert*. Cic. Fam. III. 5. *Quod quibus adhuc non satis est perspectum*. Nepos Milt. 4. *Qua pugna nihil adhuc est nobilius*. Petron. *Neque adhuc omnia erant facta*. In quibus intellige omnino non *Factum*, sed *Tempus*. Similiter *Usque adhuc*, quod sæpius apud Plautum & Terentium occurrit, dici videtur pro *Usque ad hoc tempus*. Ceterum sæpe illa vox notat etiam idem, quod *præterea*, *insuper*. Tacitus de Germ. cap. 29. *cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo & cælo acrius animantur*. Sueton. Nerone 10. *Atque ut certiorem adhuc indolem ostenderet*. In his & similibus intelligitur *Negotium*, quasi dictum esset, *acrius ad* (h. e. supra) *hoc* negotium, quo Batavi animantur; *certiorem ad hoc* negotium, quo jam antea ostenderat suam indolem. Possis tamen sæpe τὸ *Adhuc* accipere etiam, ut Adverbium compositum, plane ut *Adeo*, de quo velim videas, quæ notavi III. 14. not. 7. & 39. Neque obstat Constructio cum Genitivo, *Adhuc locorum*, quippe quæ etiam in aliis reperitur Adverbiis, veluti *Nusquam locorum*, *Minime gentium*, *Affatim divitiarum*, &c. Græcis id frequens est, de quibus vide Me id demonstrantem pluribus ad Aelianum Var. Hist. X. 18. 5. in Addendis. Quapropter rem in medio relinquens, fateor, nihil fere esse, quare non pro Adverbio haberi possit τὸ *Adhuc*, ex *Ad* & *Huc* compositum, ut *Adeo* ex *Ad* & *Eo*: sed tamen nihil etiam obstare, quo minus habeatur ortum & compositum ex *Ad* & *Hoc*, tanto magis quoniam *Adhuc* & *ad hoc* idem fere notant, & maxime designant Tempus. Rectius autem intelligas *Factum* in sequenti locutione. Nepos Thras. 3. *Præclarum hoc quoque Thrasibuli*. Timoth. 1. *Multa hujus sunt præclara facta*. Sed & sic *Dictum* intelligitur sæpissime. Cicero de Senect. cap. 24. *Honestum illud Solonis est, senescere se multa indies addiscentem*. Nihil autem frequentius apud Græcos hujusmodi locutione. Vide me ad Aelian. I. 4.

31. *Quoad ejus fieri possit*] Vide nos supra III. 6. 1. ubi hanc locutionem aliter explicuimus, &, ut putem, verius.

Græcè dicitur *δύναμις*. „[Vide supra lib. 3. cap. 6.]

Famulus. In illis, *à pedibus*, *à secretis*, &c. deest *famulus*, vel *servus*. Sueton. lib. 1. *Philemonem à manu servum*. Vide *Servus*.

„[Fastigium. *Ex alto*, subaudi *fastigio*. Liv. 27. „*Nomen regium ex tam alto fastigio aspernantis.*]

Febris. *Laborat quartana*, *tertiana*, *quotidiana*, subaudi *febri*. Juven. Satyr. 4. *Jam quartanam sperantibus ægris*. Cic. de Natur. *Vide, ne tertianas quidem febres & quartanas divinas esse dicendum sit*. Cic. Attic. lib. 8. *Quartana discessit*.

Feriæ. Horat. *Indictis Latinis*, subaudi *feriis*. Sic *Furinales*, *Laurentinæ*, *Tarentinæ*, *Sementinæ*, *Paganicæ*, *Conceptivæ*, *Nundinæ*, *Stativæ*. Varro, *Latinæ feriæ*, *dies conceptivus*: idem lib. 1. Rustic. cap. 2. *Sementinis feriis*. Cic. 1. Nat. *Nam cum feriis Latinis ad eum venissem*. *Ferias esuriales* dixit Plautus in Cas. pro jejunio.

Festa. *Accalia*, *Agonia*, vel *Agonalia*, *Angeronalia*, *Carmentalia*, *Cerealia*, *Compitalia*, *Consualia*, *Equiria*, *Feralia*, *Fontinalia*, *Fordicidia*, *Fornacalia*, *Furinalia*, *Laurentalia*, *Liberalia*, *Lupercalia*, *Matralia*, *Meditrinalia*, *Megalia*, *Neptunalia*, *Opalia*, *Paganalia*, *Palilia*, vel *Parilia*, *Portunalia*, *Quirinalia*, *Robigalia*, *Saturnalia*, *Terminalia*, *Vestalia*, *Vinalia*, *Volcanalia*, *Volturnalia*. Vide *Dies*.

Fidem. Terent. Phorm. *Pro Deum immortalium*. Ubi Donatus ellipsin esse, & *fidem*, vel simile aliquid, desiderari ait. Cicero in Oeconomico, *Quid igitur, pro Deum immortalium, primum eam docebas quæso?* Terent. *Pro Deum atque hominum fidem*.

Filius, vel filia. Terent. *Modos fecit Flaccus Claudii*, subaudi *filius*: Sic *Tullius*, vel [32] *Tullia Ciceronis*. Vide *Uxor*.

Finis.

32. *Tullia Ciceronis*] Vix ita loquebantur Romani, qui, si Mulieris nomen adjungerent Nomini Viri, intelligebant *Uxorem* non *Filiam*; sicuti id quamplurimis exemplis, tum ex Aucto-

Finis. Virgil. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta*, subaudi *fini*: nam *finis* etiam fœmininum est, ut sæpè apud Lucretium invenies. Virgil. *Hæc finis Priami fatorum*: idem, *aut qua fine sequar*. Sic *eatenus*, *quatenus*, *hactenus*, id est tenus hac fine, vel via, „[vel ad „hunc usque finem. Hygin. Astron. 272. *Quæ ad figu-„rationem siderum pertinent, ad hunc finem erunt nobis di-„cta, reliqua protinus dicemus*, id est, de siderum figu-„ratione dixi hactenus; porro dicam de reliquis. Item „fab. 82. *Stare in aqua media fine corporis*. Ubi forte „rectius legas, *medii*, pro usque ad medium corpus. „Cicero, *Lumborum tenus*, subaudi *fine*, id est, usque „ad lumbos, crura. Festus, *Quatenus significat qua fi-„ne, ut Hactenus, hac fine*. Virgil. 12. Æneid. *Qua „visa est fortuna pati, tua mœnia texi*, pro, quatenus, „qua fine, quoad, quamdiu.] Gell. lib. 1. cap. 3. *Minimè dicitur, quatenus, quaque fini, dari amicitiæ venia debeat*: idem referens Chilonis sententiam, *Hac*, inquit, *fini ames, tanquam fortè fortuna osurus; hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus*. Vide *Via*.

„Florem. [*Florem* subauditur in hoc Virgilii, *Cro-„cumque rubentem*: nam *Crocum*, ex regula terminatio-„nis, neutrum esse Servius his Sallustii verbis probat, „*In qua crocum gignitur*. Similiterque Curtius lib. 3. „*Corycium, ubi crocum gignitur*.] [De hoc & seq. articulo vide quæ notavimus ad I. 7. maxime Not. 11.]

Flu-

ribus priscis, tum ex antiquis inscriptionibus, docui in Dissertationum mearum Triade pag. 18. . . 28. Proinde *Tullia Ciceronis*, scil. Filia, vix usquam, quod memini, occurrit, at *Terentia Ciceronis*, scil. Uxor, passim. Nulla tamen ratio est, nisi quæ in solo Usu sita, quo minus aliquis alicubi dixerit quoque *Tullia Ciceronis*, quia ex Ciceronis ipsius Epistolis notissima erat hæc ejus Filia, & Patris in eam amor. Sic præter usum & morem *Cornelia Gracchorum*, & Ὀλυμπιὰς ἡ Ἀλεξάνδρυ, apud Aelian. Var. Hist. XXX. 30. à Filiis describuntur per ejusmodi Ellipsin, qua intelligitur *Mater*.

Fluvius, Amnis. Virgil. *Sulphurea Nar albus aqua*, subaudi *fluvius*: *Nar* enim neutrum est, quia indeclinabile. Cic. *Lacus Velinus in Nar defluit.* Sic cum dicimus *Albula magnus*, *formosus Turia ripis*, *altus Sequana*, deest *fluvius* vel *amnis*. Virgil. lib. 11. *Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas.* Livius lib. 1. *Tiberim fluvium*: & lib. 4. *Tiberi amne septus*: idem, *ad Rhodanum fluvium*: idem, *ad Eurotam amnem.* Curtius lib. 3. *Pyramum amnem transire*: ibid. *in ripa Pyrami amnis.* Vide *Amnis.*

„ [Fodina subauditur in *Auraria*, *Argentaria*, *Ferraria.* „ Livius, *Vectigalia magna instituit ex ferrariis & argentariis.* Cajus Jurisc. dixit, *Cretæ fodinas.* Plinius, *Argenti fodinas.* Vide *Secturæ.*]

Fœmina. *Prægnans* adjectivum est, ut, *prægnans arbor*: & *folia prægnantia*, apud Plinium: & *prægnans Jovis cerebrum.* Si absolutè profertur, deest *fœmina.* Plaut. *Quæ nunquam fuit prægnans, quî parere potuit?* Sic *Pedissequa.*

Fœmina, vel mas. *Boves meas*: *canes gravidas* cum legimus, [33] ne credamus Grammaticis, qui Nomina, Communia duobus, maxima cum ignorantia sunt commenti, sed subintelligamus *fœminas*, aut ad syllepsin generis recurramus; ut, *scelus*, *qui me perdidit.* Res sic se habet; Quoties in Nominibus Epicœnis aliud volebant intelligere, quam terminatio ipsa præfinit, addebant *mas*, aut *fœmina*: verbi gratia, *Aquila* fœmineum est, pro maribus & fœminis; sed si de maribus loquaris, dicendum erit *aquilæ mares.* Rursus *Corvus* masculinum tantum est, pro utroque sexu; at de fæmina dices *corvus fœmina.* *Epicœna* voco, quæcun-

33. *Ne credamus Grammaticis &c.*] De Nominibus, quæ *Epicœna* vocantur, & quæ *Communia*, vide quæ disputavimus supra ad I, 7. pag. 48. &c. contra Sanctium, qui non modo hæc confundit eorumque naturam, sed & sine justa ratione prorsus ex arte Grammatica explodit.

cunque sub uno fine significant utrumque sexum, sed unum præcipuè; ut, *homo*, *latro*, *sacerdos*, *vates*, *antistes*, *miles*, *agricola*, *bos*, *canis*, *sus*, *grus*, &c. „[Plau„tus Pœn. act. 6. sc. 5. *Tune audes amare, quod mares „homines amant?* Unde discimus, similiter *hominem fœ„minam* recte dici; sicque per Ellipsin *Hominem pessi„mam* efferri posse. Varr. Sesquiul. *Quid est, quod ho„mo masculus lubentius videre debeat, quam bellam uxo„rem?* Homer. 6. Iliad. Βȣ̃ν ἄρσενα, id est, *bovem marem*, dixit. Theocritus, Θοὰς ἵππȣς, id est, *equos velocissimas*. Livius lib. 5. decad. 5. *Apollini bove aurato, Latonæ bove fœmina aurata, sacra Græco ritu facerent*. Plin. lib. 8. cap. 46. *Fœmina bos semel ei anno ostenditur suis & ipsa insignibus*: idem lib. 11. cap. 51. *Bubus tantum fœminis vox gravior*: ibid. cap. 37. *Itaque quum apri percutiant, fœminæ sues mordent*. Varro lib. 2. cap. 1. Rustic. *Fœminis bubus demitur cibus*. Justinus lib. 1. *Invenit juxta infantem, canem fœminam parvulo ubera præbentem, à feris & alitibus defendentem; Motus etiam ipse misericordia, qua motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eadem cane anxiè prosequente*. Plaut. Menech. *Ita me illa ab læva rabiosa fœmina observat canis*. Plin. lib. 28. cap. 15. *Fœminæ suis*. Gell. lib. 13. cap. 20. *Sacerdotes quoque fœminas, Cicero Antistitas dicit*. Plaut. Persa, *Qui Atticam hodie civitatem majorem feci, atque auxi civi fœmina*. Plinius lib. 9. cap. 51. *Polypus fœmina*: lib. 10. cap. 18. *piscis fœmina*. Ovid. *cum quo sua gaudia jungat, Invenit in media fœmina piscis aqua*. Plin. lib. 10. cap. 18. *Palumbes incubat fœmina*. Macrob. lib. 1. cap. 17. Satur. *Ut Græco ritu hisce hostiis sacrum faceret, Apollini bove aurato, Latonæ bove fœmina aurata*. *Sues fœminæ* quomodo castrentur, docet Plinius libro octavo, cap. 51. Columella libro septimo, cap. nono, *Fœmina sus habetur ad partus edendos*. Plinius lib. 8. cap. 32. *Quasdam nos principes fœminas scimus*: Plinius in epistolis, *Habebat illa Pantomimos, fovebatque effusius, quam principi fœminæ conveniret*: Plinius lib. 10.

cap.

cap. 60. *Cornicem incubantem mas pascit:* ibid. cap. 33. de perdicibus, *Tunc inter se dimicant mares desiderio fœminarum:* idem, *Aquilarum mares.* Antiquitus multa fuerunt epicœna nomina, ut, *porcus*, *lupus*, *agnus*, *ovis*, *leo:* nondum enim in usu erant, *porca*, *lupa*, *agna*, *leæna*, *antistita*, *clienta*, *hospita*, *dracæna*, & alia id genus. Unde Varro dixit *lupum fœminam*, teste Quinctil. lib. 1. cap. 6. & Cato cap. 134. Rust. *Priusquam porcum fœminam immolabis.* Cic. 2. leg. *porco fœmina piaculum pati.* Virgilius, ut sentit Quinctilianus lib. 8. cap. 3. primus dixit, *porca*, in illo carmine, *Et cæsa jungebant fœdera porca.* ,, [Plautus in Vidul. *Audivi fœ-
,,minam leonem semel parere:* nam quod Lucr. 9. *Leam*
,,dicit, id Servius in Georg. 3. *usurpatione factum* dicit,
,,cum Latine dicatur *Hic & hæc Leo; Leæna vero sit Græ-
,,cum.* Sed contemto Grammaticorum judicio, Ovidius,
,,Lucretii imitatione, dixit, *Ut lea sæva sitim multa*
,,*compescuit unda.*] Gellius libro 4. cap. 3. citat hanc legem Numæ, *Junoni crinibus demissis agnum fœminam cædito.* Festus voce *Pellices*, *Agnum fœminam cædito, & agnum marem cædito.* ,, [idem voce *Agnus*, *Apud majo-
,,res Agnus communis erat generis, sicut & Lupus.*] Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *cæsisque atris bubus, Diti maribus, fœminis Proserpinæ.* Cic. lib. 2. de Divin. *Ego tamen miror, si emissio fœminæ anguis mortem afferebat Graccho, emissio autem maris anguis erat mortifera Corneliæ.* Varro lib. 4. Analog. *Quum ovi mari testiculi dempti, quia natura versa, vervex declinatus.* Ex his collige, in similibus nominibus debere intelligi *marem* vel *fœminam*, si sit adjectivum contra terminationem: ut, *elephantus gravida; boves meas;* & cum Plinius de muribus dixit, 34 *Ex una genitos centum viginti tradiderunt.* Sic

34. *Ex una genitos &c.*] Nolim hæc ita intelligas, quasi supplendum sit, ut videtur Sanctius velle, *ex una femina mure, genitos mares mures centum &c.* Nec enim ullo id modo verisimile est, omnes genitos fuisse Mares, sed *genitos* dixit Plinius, quia cum incertus est plu-

Sic igitur intelligendus Suetonius in Claud. 40. *Inducta teste in senatu*, *hæc*, inquit, *matris meæ liberta* & *ornatrix fuit*. Sic etiam Virgil. *Ne sævi*, *magna sacerdos*; Et *Amphrysia vates*. sic Ovid. in epistol. Canaces, *Et rudis ad partus*, *&* *nova miles eram*.

Frater, vel soror. *Est germanus meus*, *est patruelis tuus*: *est germana mea*, *&* *tua patruelis*, subaudi *frater*, vel *soror*. Terent. Andr. *Si te in germani fratris dilexi loco*. Cicero sæpe dicit, [35] *fratres patrueles*, & *sorores patrueles*. Mart. *patrueles fundi*. Ovid. *patruelia regna*. Sic *uterini* & *consanguinei*.

Frenum. Virgil. *duris parêre lupatis*, subaudi *frenis*. Horat. lib. 1. Carm. *lupata frena*: ibid. *Gallica nec lupatis temperet ora frenis*. Solinus dixit *lupatos*, subaudi *frenos*, nam masculinè etiam dicitur.

Frumenta, vel fruges. *Urere sata*, subaudi *frumenta*. Virg. 3. Georg. *Sata frumenta*: idem, *satas messes*. Pomp. Mela lib. 3. cap. 8. *pro satis frugibus contra grues dimicando*.

Funera, vel Officia. *Justa persolvere*, subaudi *funera*. Cæsar lib. 6. Gall. cap. 4. *Justis funeribus confectis*. Cornel. Tacitus, *suprema facere*. *Solemnibus justis*. Arnobius lib. 1. „[Fortassis autem rectius subauditur *Officium*. Liv. 9. *Populus Campanus egressus*, *justis omnibus* „*hospitalibus*, *privatisque* *&* *publicis*, [36] *fungitur officiis*.]

Fu-

plurium sexus, tunc genus masculinum adhibebatur potissimum, ut dignius, a Latinis, & ita sexus in incerto relinquebatur. Vide supra pag. 52, 53. & infra ad IV. 10.

35. *Fratres patrueles* *&* *Sorores*] In *patruelibus* intelligi vocabula *fratrum* & *Sororum*, & proinde his etiam vocabulis sæpe simpliciter notari patrueles, quod de *Sororibus* male negaverat Schottus, ostendimus in Animadv. Histor. cap. 3.

36. *Fungitur officiis*] Adde Liv. I. 20. *Nec cælestes modo cerimonias*, *sed justa quoque funebria*, *ut idem Pontifex edoceret*. Cic. de Har. resp. *Omnia solennia ac justa ludorum summa cum cerimonia esse servata*. Intellige in his omnino *officia* vel *sacra*. In loco Cæsaris legitur etiam *funebribus*, non *funeribus*.

Funis. Juvenal. *duros tractare rudentes*, subaudi *funes*. Plaut. *Dum hanc tibi rudentem, quam trahis, complico*, supple *funem*: nam *funis* ambiguum fuit, & *Rudens* participium est à *rudo, is*.

Gemma. Plinius lib. ultimo, cap. 10. innumera nomina in *as*, & *es*, Græca, & in *os*, & *on*, facit fœminina; sed intelligitur *gemma*, ut *Adamas*, *Achates*, *Paneros*, *Morion*, *Mitrax*. Idem facit in Arboribus, & Herbis.

„ [Genus subauditur in *Animal*, quod non aliud „est, quam *Animale*. Lucret. 1. *Unde animale genus ge-* „*neratim in lumina vitæ Reducit Venus*. Cicero, *Animi* „*sunt animales, id est, spirabiles, sive ignei.*]

Gratiæ. Terent. *Vel rex semper maximas mihi agebat, quidquid feceram; aliis non item.* subaudi *gratias*: idem, *Magnas vero agere gratias Thais mihi?*

Herba. Plinius, *Dictamnum pota sagittas pellit*: idem lib. 26. cap. 6. *Centunculus trita in aceto*: ibid. cap. 7. *Centaurium, Gentiana, ex aqua potæ*: idem, *Laver quoque nascens in rivis, condita & pota*: idem, *Invenerunt & canes Canariam*, subaudi *herbam*. Vide *Avis*.

Homo. *Nemo nos videt*, subaudi *homo*: [37] *nemo* enim ad-

37. *Nemo enim Adjectivum est*] Immo vero proprie est Substantivum, diciturque contracte pro *ne homo*, vel *ne hemo*, (nam sic dixerunt antiqui: unde Ennius, *Vulturis* (pro *Vultur*) *in silvis miserum mandebat hemonem*) plane ut *nolo* pro *ne volo*. Gellius IX. 10. *neminem quenquam alium*. Adde Festum, qui & notat, *neque pluraliter formari, & poni semper in persona*, non in re designanda. Atque ideo verba Accii, in quibus *nemo nomen* pro *nullum nomen* videtur poni, legenda arbitrer unica modo litera mutata: *Ex omni Græcia nomen illius par nemo reperire potest.* Cæterum sæpe conjungitur tamen cum aliis Substantivis, & per pleonasmum ac abusum cum ipso illo *Homo*. Liv. XXXVII. 53. *Nemo miles Romanus*. Cic. Famil. II. 19. *Mihi Quæstor optatior nemo obtingere potuit*. XII. 27. *Splendore Equiti R. nemini cedit*. Intelligenti vel *existenti*; qua etiam ratione exponendum, quando cum feminis occurrit junctum, ut & quod ait Plaut. Pœn. V. 5. 32. *Quod homines mares amant.*

adjectivum eſt, „[diciturque *Nemo fœmina, nemo no-*
„*men.*] Terent. *Nemo homo eſt.* Cic. Tuſcul. *Hominem quidem ſcire arbitror neminem:* idem ad Marcel. lib. 15. *Eſſe hominem, qui ignoret, arbitror neminem:* idem Attic. lib. 8. *Neminem omnium pluris facio*, ſubaudi *hominem.* Cic. 2. leg. *Pontificem neminem bonum eſſe.* idem 2. Nat. *Nemo hominem homo agnoſcit:* ibid. *Nemo opifex:* & *neminem tribunum.* Plaut. Caſ. *Vicinam neminem ego amo merito magis, quam te:* „[idem Merc. act. 3. ſc. 1. *De*
„*lanificio neminem metuo, una ætate quæ ſit*, ſubaudi *fœ-*
„*minam.* Accius Neoptol. *Ex omni Græcia nomen illius*
„*par nemo reperiri poteſt*, pro nullum par nomen. Te-
„rent. Andr. *Hoc ego ſcio, neminem peperiſſe hic.*] Dicimus, *nemo rex, nemo Deus:* & *nemo dies*, apud Prudentium; *nemo non*, id eſt, omnis. Cic. de Nat. *Nemo nec homo, nec Deus:* & ad Heren. *Nemo rex.* Virg. *Turne, quod optanti Divum promittere nemo Auderet*, &c.

In omni adjectivo maſculino abſolutè poſito deeſt *homo*; ut, *tu es miſer, ego ſum ſalvus; Petrus eſt albus; Cicero eſt Romanus.* Ter. Adelph. *Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.* Lucan. l. 2. v. 133. [Hic locus male adfertur] *Hic finis Mario vitæ fuit*, &c. *menſoque, homini quid fata pararent.* „[Virg.
„*Venerat antiquis Coriti de finibus Acron, Grajus homo.*
„Ennius, *At Romanus homo tamen etſi res bene geſta eſt*,
„*Cor-*

nant. Sic cum voce *Homo*, Cicero Famil. III. 5. *quo quidem hominem neminem potuiſti mihi amiciorem mittere.* & V. 17. *In qua neminem prudentem hominem res ulla delectat.* Ad veram vocabuli originem non attenderunt, qui dixere, ut Cicero, *nemo nec Homo, nec Deus*, & Virgilius, *Divum nemo.* Nam *Nemo*, cum voce *Homo* compoſitum, de Diis dici non debuiſſet, ſed hic abuſus eſt ex vulgato vocis uſu de hominibus ortus. At quum Prudentius ait Periſteph. Hymno ultimo v. 744. *neminem excepit diem*, prorſus perperam, & pro Latinitate illius temporis, dictum arbitror. Vide & Voſſium de Anal. I. 15.

„*Corde suo trepidat.*] Cic. pro Archia, *Ex hoc esse hunc numero divinum hominem Africanum.* Cic. Attic. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem tolerabile*: idem in Orat. *An victus hominum Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit?* Vide supra Cap. 3. p. 543.

Mæcenas, Sutrinas, Aquinas, Arpinas, nostras, adjectiva sunt, facta ex *Atis*, & *Ate*; ut, hic & hæc *nostratis*, & hoc *nostrate*. Si absolute dicantur, deest *homo*, ut, *L. Cilnius fuit Mæcenas.* Vide Varronem lib. 1. Analog. in calce.

Amicus, familiaris, necessarius, liber, servus, tabellarius, nuncius, socius, maritus, „ [*mercenarius,*] *rivalis*, & multa hujusmodi, semper adjectiva sunt, deest *homo*. Cic. *Nihil homine libero dignius.* Juven. *Tu tibi liber homo, & regis conviva videris.* Ter. *Homo amicus est*: idem, *hominem amicum recipere ad te*: Idem, *servum hominem causas orare leges non sinunt.* Legimus *famulos greges*; & *famulas manus* dixit Alciat. in emblem. Cic. 2. leg. *Easque in famulis, operibus patratis, habento.*

Homo, vel vir. *Triumphalis, Prætorius, Consularis*, subaudi *vir*, vel *homo*. Vide Laurent. Vallam lib. 4. cap. 84.

Homines. *Magnates, optimates, majores, minores, cæteri, mortales*, subaudi *homines*; item [38] *Brutii, Itali, Hispani*; Cæsar B. Civ. I. 34. *Albicos barbaros homines.*

In verbis ad famam pertinentibus notum est deesse *homines*; ut, *ajunt, ferunt, prædicant*: sed quia Grammatici negant alia verba poni posse in activa sine supposito, sed statim recurrendum ad passivam, ita ut *bellum geritur*, dicatur, non, *Bellum gerunt*, [39] contrarium ad-

38. *Brutii, Itali*] Liv. I. 32. *Hominibusque priscis Latinis.* cap. 59. *Romanos homines opifices pro bellatoribus factos.* Vide & Gronov. Observ. II. 13.

39. *Contrarium adseramus*] Recte sane Sanctius. Et imperitos atque inexercitatos oportet fuisse in lectione Veterum, qui id in dubium vocare sunt ausi. Cato apud Gell. III. 7. *Cumque inter mortuos defatigatum* vul-

adseramus. Juvenal. Satyr. 1. *Una comedunt patrimonia mensa.* Curtius lib. 4. *Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus, ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur:* & infra, *Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas vulneribus, ægreque spirantem, cognovere, eum sustulere.* Cicero de Offic. II. 11. *maximeque admirantur eum*, scil. homines. de Amic. 21. *Omnium vitiorum una cautio est, ut ne nimis cito diligere incipiant.* Phædr. lib. IV. *Ut mos est vulgi, passim & certatim ruunt.* Sic Festus, *Petimina in humeris jumentorum ulcera & vulgo appellant, & Lucilius meminit.* Ita Schedæ. Quapropter male & sine causa nunc ex conjectura Ant. Augustini editur, *vulgus appellat.* Idem, *Struthеum in mimis præcipue vocant obscœnam partem virilem.* Idem, *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti, quod* (lego, *quo id*) *genus sylvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit Querquetularia.* Ponuntur hæc sine præcedente Nominativo, qui tamen intelligi debet, & est, vel *Homines*, vel *Veteres.* Et proinde interpretanda hæc eodem modo, ac si diceretur forma passiva *Indicatur, Vocatur*, &c. De quo ne vel tantillum dubites amplius, en loca, ubi promiscue utraque locutio occurrit. Plautus Curcul. IV. 2. 17. *Culpant eum, conspuitur, vituperatur.* Sall. Catil. 60. *Postquam eo ventum est, unde à ferentariis prælium committi posset, maximo clamore, infestis signis, concurrunt, pila omittunt, gladiis res geritur:* pro *concurritur, pila omittuntur*, scil. non à ferentariis, sed militibus utriusque exercitus. Liv. V. 32. *Neque Deorum modo monita spreta: sed humanam quoque opem, quæ una erat, M. Furium, ab urbe amoverunt.* Similiter Græci. Ant. Liber. fab. 34. τὸ δὲ βρέφος ὠνόμασαν Ἀδῶνιν. Ad quam fabulam Vir Clariss. Abr. Berkelius allata Scholiastis in Lycophronem verba, ὅθεν εἰς δένδρον αὐτὴν μετέβαλε, emendat, reponendo, θεοὶ . . . μετέβαλον, pro ὅθεν . . . μετέβαλε. Posterius prorsus recipio & approbo, at prius minus necessarium putem, inprimis, quia jam præcessit mentio θεῶν. Sic porro Actor. XXII. 25. ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. Legendum omnino, & recipiendum ex Variantibus Lectionibus, προέτειναν, scil. illi, qui à Centurione adhibiti fuerunt ad distorquendum & extendendum Paulum. Confer istic §. 29.

tas notaverunt: ibid. *Totas arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant; deinde ſaxis onerabant: rurſus cumulo eorum alias arbores injiciebant.* Terent. Phorm. *Quid tandem mihi dicent, aut quam cauſam reperient?* idem Adelph. *Occidunt me quidem: dum nimis ſanctas nuptias ſtudent facere, in apparando conſumunt diem:* idem Heaut. *Haudquaquam etiam ceſſant:* idem Phorm. *Ubi initiabunt.* Plaut. Caſ. *Age tibicen, dum illam huc adducunt foras,* &c. Virgil.

Tunc credo, cum me arbuſtum vidêre Miconis,
Atque mala vites incidere falce novellas.

Et 4. Georgicorum,

—— Hunc anguſtique imbrice tecti
Parietibuſque premunt arctis, & quatuor addunt
Quatuor à ventis obliqua luce feneſtras;
Sic poſitum in clauſo linquunt, & ramea coſtis
Subjiciunt fragmenta. ——

Et in ſacris, *Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam:* ibidem, *Nec mittunt vinum novum in utres veteres.*

Homo. *Adoleſcens, & juvenis,* „[& *ſervus, ſerva,*] adjectiva ſunt, deeſt *homo*, vel *mulier.* Cicero 1. Orat. *Adoleſcentes homines.* Terent. Hecyr. *Adoleſcens mulier fecit, mater quod ſuaſit ſua.* Ovidius 7. Metamorph. *Juvenes annos.* Perſ. Satyr. 6. *juvenes jocos.* „[Vi-„de *Servus.*]

Hora. Horatius, *Ad quartam jaceo*, ſubaudi *horam:* idem, *Quota Pelignis caream frigoribus.* Sic dicimus, *ſonuit prima, tertia, nona.* Et Eccleſiaſtico, *ad primam, ad tertiam.*

Horologium. Cicero pro Quinctil. *Non ad ſolarium, non in campo, non in conviviis verſatus eſt*, ſubaudi *horologium. Romanis ſolarium horologium ſtatuiſſe*, Plin. lib. 7. cap. 60.

„Hortus. [*Pomarius* veteribus in uſu erat, teſte Cha-„riſio,

„risio, ut scilicet subaudiatur *Hortus*; in plurali *Poma-* „ria, nempe *Loca*, vel *Septa*. Monet idem Charisius „*Pometa* dici, ubi poma nascuntur, *pomaria* autem, u- „bi poma servantur: Cicero tamen, & alii, pro *Po-* „*meta*, dicunt *Pomaria*. 40 In *Vinea*, quoque subaudi- „tur *Hortus*, quod olim dubii erat generis.]

Jacturam, vel nomine. Cic. in Topicis; *Si quis damni infecti promiserit:* Brissonius supplet *nomine*, vel *causa:* 41 ego dicerem deesse *jacturam*.

Ja-

40. *In Vinea quoque subauditur Hortus*] Neutiquam ego quidem heic accesserim Scioppio. Hortus enim, seu locus multis vitibus obsitus, dicebatur proprie *Vinetum*. Sueton. Domit. 7. *Existimans nimio vinearum studio negligi arva, edixit, ne quis in Italia novellaret, utque in provinciis vineta succiderentur.* Unde Adagium, *sua vineta cædere.* Est tamen *Vinea* revera Adjectivum, dictum non à *Vino*, *quod vini ferax sit*, ut apud Festum vult Verrius, sed à *Vite* quasi *vitinea*. Verum intelligitur in eo non *Hortus*, sed vel *Arbor*, vel *Porticus*. Ut hoc posterius maxime intelligi putem, facit machina bellica, *vinea* quoque dicta, qua tecti milites in obsidionibus opus militare faciebant, (Vide Sall. Jug. 91.) & quæ formam cujusdam porticus exhibebat, unde & hoc *porticûs* nomine à Cæsare insignitur. Ex quo apparet, Veterum *Vineas* proprie dictas, fuisse item quasi in porticus arcuatas. Diserte Cassiodorus de Orthographia cap. I. ex Ann. Cornuto, *Neque aliunde Vineæ castrenses sunt dictæ, quam quod Vineis illis agrestibus similes sunt.* Posse tamen etiam intelligi *Arborem*, haud dubito, ut notet arborem vineam ubicunque loci sitam. Certe Beda in lib. de Orthographia circa finem, *Vinea, si Arborem significat, in prima syllaba I debet habere.* Vites autem maxime ferebantur ad alias arbores, ut in & per eas se erigerent. Hinc Tacitus Hist. II, 42. conjungit *arbores* ac *vineas*, *per locos*, ait, *arboribus ac vineis impeditos.*

41. *Ego dicerem deesse jacturam.*] At ego vix percipio, quid hoc supplemento velit significare Sanctius. Nam quid sibi vult, *promittere jacturam damni infecti.* Si quid vult, longe illud certe alienum est à phraseos Ciceronianæ sensu, qui est, *in negotio seu causa damni infecti promittere præstationem damni.* Sed quid multa? Genitivos istos eo fere modo, quo voluit Brissonius, supplendos & construendos, patet non modo ex frequentissimo usu istius Ellipseos in talibus

Jaculum. Virgilius, *Missilibus certant*, subaudi *jaculis*. *Missilia* etiam dicebantur munera, quæ à principibus populo spargebantur, ut, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ: sed tunc deest *negotia*, id est, res missiles, „[vel *munera*, „ut ex Sen. epist. 75. apparet.] Sueton. Calig. *sparsit & missilia variarum rerum.*

Idem. Plinius, *Equo fere, qui homini morbi*: idem, *Tarando magnitudo, quæ leoni*, pro, *eadem, quæ leoni.*

Idem, vel vicem. Juvenal. *Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?* [42] subaudi *idem*, vel *vicem*, id est, vicem reddam. Cic. *Ne tibi ego idem reponam.*

Ilia. *Dolent intestina*: subaudi *ilia*; si inveniatur *intestinus*, [43] deest *ileos*, masculinum, Latinè *convolvulus*, Hispanè, *torcon*, significat etiam gracile intestinum: Potest & intelligi *colon*, quod idem est.

Imperio. Valla lib. 3. cap. 34. *Potiri rerum* in genitivo dici affirmat, cum aliis nominibus in ablativo; ut, *potiri victoria*. Duplici fallitur: nam & alios genitivos admittit, ut, *potitus Asiæ*, *Galliæ*, & *Adherbalis potire-*

bus Genitivis, sed & ex ipso edicto Prætoris, ubi de *damno infecto* agit. Servatum nobis ex Ulpiano id edicti fragmentum l. 7. Dig. *de damno inf.* ubi reperiuntur illi ipsi Genitivi, non modo cum verbo *promittere* conjuncti, sed & cum *Satisdare*. *Damni infecti suo nomine promitti, alieno satisdari jubebo*, h.e. in causa seu nomine damni infecti, jubebo reparationem damni promitti â singulis suo tantum nomine, at si quis alieno velit promittere, jubebo illum satisdare. Et ne dubites, recte statui, Genitivos hosce cum istis verbis junctos regi à τῷ *nomine*, non quidem illo istic expresso, sed alio per Ellipsin suppresso, ecce tibi in eod. fragm. paulo post expressum hoc ipsum supplementum: *Si ab eo, qui in possessione erit, damni infecti nomine non satis dabitur.* Vide & supra quæ notavimus ad Voces *Causa*, & *Crimen*.

42. *Subaudi Idem vel Vicem*] Vel simpliciter *Aliquid*.

43. *Deest ileos masculinum*] Quod tamen non proprie aliquam intestinorum partem significat, sed dolorem. Vide Isidorum Orig. IV. 6. & adde Plinium Nat. Hist. XXX. 20. ac Veteres Medicos. Quid ergo? Siquando *Intestinus* dicitur, intelligi credo *Ventrem*.

tiretur, apud Salustium, & ille genitivus non à verbo, sed à nomine pendet, 44 *imperio* puta. Vidit hoc Ascensius in epitome ejusdem capitis. Cæsar 1. Gall. *Totius Galliæ sese potiri posse sperant*: & paulò antè, *Totius Galliæ imperio potiri.* „[Subaudiri etiam potest, *summa*: dicitur enim *summam regni adipisci.* Nepos in „Eumene, *Semper habiti sunt fortissimi, qui summa imperii potirentur.*]

„Imperio. [*Dicto audiens*, 45 subauditur *imperio.* Plaut. „Amph. act. 3. sc. 4. *Eum sequor, ejus dicto imperio sum* „*audiens.*] In-

44. *Imperio puta*] Vel communioris usus & significationis vocabulo, *Negotio.* Veluti cum dicitur, *Potitus servitutis, Potitus hostium* passive, *potitus imperii*, ut loquitur Nepos Agesi. 2. & Eum. 7. De vera Verbi significatione & natura egimus supra ad III, 3. pag. 372.

45. *Subauditur imperio*] Nihil minus. Neque vero in loco Plautino putem, quod Scioppius existimat, secundum convenientiam Substantivi & Adjectivi dici τὰ *dicto imperio*, certe non ubivis proinde, cum *dicto audiens* absolute occurrat, subaudiri *imperio*; cum diversi prorsus Dativi in hac locutione aliquando adhiberi soleant: Veluti ibidem loci apud Plautum, *Ego sum Jovi dicto audiens.* Liv. I. 40. *Servio populum dicto audientem esse jubet.* Cic. Famil. VIII. 8. *Utrum C. Cæsar Senatui dicto audiens futurus esset.* Immo sicuti hic dicitur, *dicto audientem esse imperio Jovis*, sic plane apud Corn. Nep. Agesi. 4. *Tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium Magistratuum.* Hinc jam concidere videtur observatio Scioppiana, & proinde in τοῦ *dictum* heic intelligendum erit idem, quod alibi in eo, ut & quod in *factum* &c. subauditur, quando ea substantive videntur poni, videlicet *negotium.* Quia tamen ordo verborum in Plauto aliquantulum est turbatus, de eorum constructione & interpretatione pertinacius cum nemine contendere velim, licet ille Auctor ordinem verborum etiam alibi sæpius turbet, ut in eadem Amphitr. II. 2. 183. *Quid ego feci, qua isthæc propter dicta dicantur mihi?* pro *qua propter isthæc dicta* &c. At si cum Scioppio sentiendum, tum vero male rejicitur Genitivus τοῦ *dicto* additus, ut facit Vorstius de Latinit. falso susp. cap. 12. Male etiam rejicitur lectio, omnium licet MStorum, apud Livium VIII. 4. *quid abest, quin proditis Sidicinis, non Romanorum solum, sed Samnitium quoque, dicto pareamus.*

Insula. *Delphica Delos*, *Phœbea Rhodo*, subaudi *insula*: nam quamvis *Delos* ex terminatione possit esse fœminium, libentius tamen Adjectivum respicit nomen generale. Virgil. *Est in conspectu Tenedos*, *notissima famâ Insula*. Plautus Rud. *Totam Siciliam devoraturum insulam*. Vide *Urbs*, [& quæ notavimus supra I, 7. 11.]

Iter. *Quo is? Quo tendis? Quo pergis?* subaudi *iter*, „[vel *cursum*. Lucret. 3. *Stravit*, *iterque dedit legionibus* „*ire per altum*. Propertius, *Concessum nulla lege redibit* „*iter*.] Lucan. *Quo tenditis? inquit*. Virg. *Tendit iter velis*. Sallust. *Maturavêre iter pergere*. Valer. Flaccus lib. 4. *Pergere iter*. Stat. 2. Theb. *Quo tendis iter?*

„[Iter, vel Via. Sen. *Sidera contrarium mundo inten*„*dunt iter*. Plaut. Rud. *Verba facimus*, *it dies*. Catull. „*Sed moraris*, *abit dies*, [46] subaudi *viam*, vel *iter*. Liv. I.

46. *Subaudi viam vel iter*] In alia sane ego sim sententia, ut qui existimem, quandocunque τὸ *iter* vel *viam* exprimitur cum verbo *Eundi*, & Compositis, aut Aliis similis naturæ & significationis, exponendum id esse per Ellipsin Præpos. κατὰ, seu *Per*, ut satis prolixe ostendi supra III. 3. pag. 308. quando egi de τῷ *Ambulare viam*. Ceterum, quæ mox subjungit Scioppius de Verbo *Petere* & Compositis, eorum ut vera intelligatur ratio, eruenda est prius primitiva istius Verbi significatio, quæ alia est, quam vulgo putatur. Etenim vulgo deducunt cum Scaligero & Vossio τὸ *Petere* à Græco ποθῶ, *desidero*. At si hæc prima Verbi significatio, unde igitur ortæ sunt illæ, quæ ex antiquitate in Compositis, ut mox videbimus, reperiuntur vel præcipuæ? Potius ergo, sine ullius insuper literæ mutatione, à Græco πέτω & πέτομαι hujus Verbi originem repeto, quod significat *actionem citatissimo impetu seu motu ruentem*. Hinc apud Hesiodum Asp. v. 308. dicuntur ἐπικροτέοντα πέτεσθαι ἅρματα, h. e. *currus tanto cum impetu & strepitu agitari, ut quasi volare videantur*. Nam in *Volandi* & *Cadendi*, actionum, quæ citissimi utique sunt motus, significatu exprimendo inprimis illud Verbum apud Græcos suas quasi sedes fixit. Ad priorem adhibetur Passivum seu Medium πέτομαι, ad posteriorem Activum πέτω, sed quod obsoletum est, & pro quo invaluit πίπτω, plane uti pro γένω prævaluit γίγνω & γίγνομαι. Residuum tamen antiquum illud πέτω

„ 1. *Stipendii*, vel *induciarum*, *dies nondum exierat*", puta „ *iter*

τῶ in plerisque Temporibus ǁ *πίπτω*, & in Compositis Adjectivis. Ab hoc itaque Verbo repetenda est prima origo ǁ *Peto*, & prima ejus significatio, quæ est *studiose eundi ad aliquid*, *citatum ad aliquid motum faciendi*. Antiquissimam hanc esse ejus significationem colligitur ex eo, quod illa non in Simplici modo, sed & in Compositis, & omnibus quidem, supersit, & altera *Desiderandi* significatio ac Constructionis ratio ad hanc originem Analogice satis revocari queat. Hinc enim est, quod quis *bello*, *armis*, *saxo*, *peti* passim legitur. Sed & inde *Appetere* dicitur *Tempus*, & *appetere Partitudo* apud Plaut. Aulul. I. 1. 36. h. e. appropinquare. Hinc, quod *Competere* pro convenire, congruere alicui, & quasi simul ire cum aliquo, ponitur. Suet. Cæs. 40. *Ut neque messium feriæ æstati*, *neque vindemiarum autumno competerent*. Liv. XXII. 5. *Ut vix ad arma capienda aptandaque pugnæ competeret animus*. Unde jam explicandæ sunt locutiones Sallustii & Taciti, *Non competere animo*, *auribus*, *oculis*, *lingua*, h. e. concurrere iis ad agendum id, quod agendum erat: quæ male & imperite explicantur ex Nonii cap. 4. per *rei cujusque meminisse*, vel *constanter valere*. Porro jam *Expetere in aliquem*, pro evenire, incidere, passim positum reperies. Pl. Amph. II. 1. 42. *Mendacia ista expetent in tergum tuum*. Liv. I. 22. *Ut in eum expetant hujusce clades belli*. Sic Pl. Pæn. III. 3. 23. *Bono si quid malefacias*, *ætatem expetit*, scil. *in te*, h. e. ejus maleficii pœna tibi perpetuo evenit. Jam *Impetere aliquem*, quod passim occurrit, est invadere, ire in aliquem. Plaut. Amph. Actu IV. in Dubiis, *qui impetivit uxorem meam impudicitiâ*. *Oppetere pœnam*, *pestem*, *mortem*, eodem modo dicitur, quo *Obire*. Sequantur jam *Præpetes aves*, nequaquam hic prætermittendæ. Antiquissima est ea vox auguralis disciplinæ, quæ manifeste declarat, etiam in L. L. verbum *Petere* habuisse olim *volandi* significatum. Nec enim aliud quid sunt *Præpetes aves*, quam quæ ante nos in auspicando alacriter volant. Festus, *Præpetes aves dicuntur*, *quæ se ante auspicantem ferunt*. *Nam præpetere dicebant pro ante ire*. Similiter Hyginus apud Gellium, & ipse Gell. VI. 6. exponunt eas, *quæ oportune prævolant*, *quæ prosperius prævolant*. *Repetere ad Vada*, pro redire, ex Virgilii Culice attulit Scioppius, & similia in Indice Apuleji Barthius. Hinc *repetere Urbem* &c. notat movere se & ire rursus ad Urbem, aut alia loca. Denique *Suppetere* pro subvenire, vel se suppeditare, passim occurrit. Liv. XL. 56. *Si vita longior suppetisset*. Pl. prol. Amph. *Lucrum ut perenne vobis suppetat*. Asin. I. 1. 41. *Non suppetunt dictis*

„ *iter* suum: quod etiam in *Vadere*, *Evadere*, *Evenire*, „ *Appetere*, & *Expetere*, subauditur. Terent. *Quo va-* „ *dis? Licentia illa evadet in magnum malum.* Cic. *Vereor* „ *ne idem eveniat in meas literas*, id est, meis literis: I- „ dem, *Mihi somnium evasit*, id est, evenit, quod so- „ mniaram. Plaut. *Appetit meridies; nequiter penè expe-* „ *tivit*

dictis data, h. e. non subsequuntur ea, non conveniunt iis. Sall. ad Cæsarem, *Animus ferox, ubi consueta non suppetunt, fertur in socios.* Hinc jam *Suppetiæ* pro auxilio, quod alicunde subvenit, frequentissimi est usus vocabulum. Sic autem videmus per singula Composita superstitem primitivam hujus Verbi, & ab sua origine repetitam, significationem, a qua dein deducenda est altera illa, quæ deinceps invaluit. Nempe impetus iste ad aliquid ruentis ita hominis manifeste præfert intensum studium & desiderium ejus rei, ad quam ille tendit: unde factum, ut omne id, ad quod quis ita tendit, vel quod desiderat, ille simpliciter *petere* dicatur. Ergo quod Cæsar ait B. Gall. I. 53. de frugientibus usque ad Rhenum, *ibi lintribus inventis salutem sibi petierunt*, h. e. maximo motu involarunt in lintres ad salutem sibi obtinendam. Et sic *Petere viam, iter, locum aliquem*, proprie significat, magno studio moveri & ferri propter seu ad viam, iter, locum obtinendum, contendere ad ea; per Ellipsin præpositionis in omni Motu ad locum satis usitatam. Notum est illud Virgilii, *Speluncam Dido, Dux & Trojanus, eandem Devenere*, pro *ad Speluncam*. Similiter jam *Petere aliquid*, primo quidem notat moveri propter aliquid, & isto motu ferri ad aliquid, dein vero simpliciter aliquid desiderare, cupere, rogare. Atque adeo Verbum hoc *Petere*, naturam ejus & primitivam significationem si spectemus, est Neutrum, ut sunt ejus Composita in allatis modo locutionibus, & ut sunt pleraque verba permanentem in ipso Agente actionem significantia, veluti *Ire*, *Vadere*, *Venire*, *Volare*, *Cadere*, & Composita eorum: at usu constanti Ellipticæ Constructionis cum Accusativo, quo res denotatur, ad quam quis fertur & ruit, videtur Activum. Plane sicuti illud ipsum *Desiderare* primitus ex originis suæ ratione neutraliter itidem significare debuit, sidera studiose intueri propter aliquid, & sic ejus rei, quam in votis quis habet, successum explorare: at vero deinde ad significatum cupiendi & expetendi illud ipsum, propter quod sidera quis intuebatur, constanter fuit adhibitum, quasi Activum. Vide supra pag. 309. 310.

„*tivit parasitatio : In servitute expetunt multa iniqua*, id
„est, exeunt, evadunt, eveniunt, in quibus omnibus
„subauditur *viam* : sicut enim *Ire*, *vadere*, *venire viam*,
„similiter & *Petere viam*, *iter*, vel *cursum*, dicebant.
„Virg. *Sic Turno quacumque viam virtute petivit.* Cic.
„*Ille incertus ubi essem*, *alium cursum*, *petivit* : idem pro
„Planco, *Iter à Vibone Brundusium terra petere contendi* :
„ibid. *Dyrrachium petere contendi.* Jam *Expetere viam*
„est idem, quod *Evadere viam*, id est, pervadere, fi-
„nire : sicut *Eludere lusum*, *elugere luctum*, est ludo,
„& luctui, finem facere. Similiter *Repetere ad locum a-*
„*liquem*, pro *Redire*, dicitur, subaudito *viam*. Virgil.
„Cul. de capris, *Ima susurrantis repetebant ad vada lym-*
„*phæ* : ubi Scaliger perperam *repebant*, invitis omnibus
„libris, reponere conatus est. Livius quidem lib. 35.
„plena oratione dixit, *Viam*, *qua venerat*, *repetere me-*
„*lius visum.*

„Subauditur quoque *Iter* in hoc Ciceronis, *Incitata*
„*semel in proclive labuntur.* Liv. *Quo magis successerit*
„*in arduum*, *eo facilius per proclive pelli poterit.* Simili
„modo *via acclivis* & *præceps* dicitur ; nam *Iter* est Via.
„Liv. 36. *In illa valle iter est non latius*, *quam sexagin-*
„*ta passus.*]

Iter, vel Via, vel Spatium. Cicero Attic. *Nos in ca-*
stra properabamus, *quæ aberant tridui*, subaudi *itinere*, vel
via : idem 12. epist. 15. *Nunciatum esse*, *quatridui iter à*
Laodicea abfuisse : idem Planco, *quum abesset aliquot dierum*
viam : idem 10. epist. *Bidui spatio abest ab eo.* Cæsar,
Cum tridui viam processissent : idem lib. 6. *Non longius bi-*
dui via aberant : idem 2. Civ. *Biduique iter progressus.* Li-
vius lib. 30. *Zama quinque dierum iter ab Carthagine*
abest.

Judices. *Mittere in consilium*, inquit Asconius, *est*,
perorare, *nam mittere Judices in consilium*, *est*, *dimittere*
judices ad sententiam dicendam, *ubi*, *allegatis omnibus ar-*
gumentis, *orator dixit*, *DIXI.* Cic. 3. Verr. *Te-*
stibus editis, *ita mittam in consilium*, *ut etiam*, &c.

47 Va-

47 Valer. Max. expressit lib. 6. cap. 2. *Jam de tuo prius, quam de Manilii capite in consilium judices mittam.*

Judicio, vel Jure. Sallustius, *Falso queritur genus humanum*, subaudi *judicio.* Terentius, *Sororem falso creditam*, &c. Cic. pro Balbo, *Pompeji decretum judicium de consilii sententia pronunciatum recognoscimus.* Adverbia in *o* debent omnino corripi, 48 aliter adjectiva sunt nomina; ut, *imo*, *crebrò*, *citò*, *serò*. Cic. pro Marcell. *quod ei quidem merito, atque optimo jure contigit.*

„[*Justo* subauditur in nominibus comparatis; ut, *Est* „*liberior; est ad rem attentior.* Nepos in Themist. *Li*„*berius justo vivebat, & rem familiarem negligebat.* „Quin-

47. *Valerius Max*] Et Cœlius apud Cicer. Famil. VIII. 8. *Mittit in consilium eosdem illos judices.* Similiter Plinius Paneg. cap. 67. sed alium tamen accusativum adhibens, *omnibus annis in consilium de te Deos mittis.* *Deos* scil. tanquam Judices, qui de tua salute inter se consilium agitent, aut sententiam ferant.

48. *Aliter adjectiva sunt.*] Immo pene omnia sunt Adjectiva Ablativi casus, certe illa *crebro*, *cito*, *sero*, æque ac *falso*, *merito*, &c. Nec obstat, quod illorum ultimæ aliquando etiam corripiantur. Idem enim accidit Gerundiis in DO, licet & illa omnino sint Participia Ablativi casus. Vide me supra ad I, 15. pag. 123. Ratio autem istius mutationis, quæ evenit in quantitate ultimæ syllabæ est, quod ipsi Veteres sæpe non attenderint ad naturam Grammaticam istorum vocabulorum, sed simpliciter ad usum. Ne dubites, ipsum illud *Quomodo*, quod utique dubitare nequis esse Ablativos Adjectivi & Substantivi secundum solitam σύνταξιν inter se convenientes, in postremâ correptum sæpe deprehendes, quod fieri non potuisset, si ad vocabulorum naturam attendissent satis ipsi Veteres, quum insuper producant semper postremam, si vel minima, per particulam tantum encliticam, inter *Quo* & *Modo* fiat separatio, ut apud Lucretium V. 72. *Quove Modo genus humanum &c.* Similiter *Praeterea* & *Interea* sæpe ultimam habent productam, licet natura vocabulorum postulet, ut sit correpta semper. Neque aliter *Ergo*, quod a Gr. ἔργῳ est ductum, posteriorem tamen sæpe correptam habet. Vide infra ad Cap. 14. Ceterum in his Adverbialiter positis Adjectivis intelligi putem, non tam *Judicio* vel *Jure*, quam *Modo* vel *Negotio*, Vide & supra ad *Consilium*.

,,Quinctil. *Membrum justo longius.* Sicut Horat. *plenius* ,,*æquo laudare merces suas*, Livius lib. 8. *Cultus justo* ,,*mundior.*]

Lapis. Ovid. 3. Metamorph. *Dextraque molarem Sustulit*, subaudi *lapidem.* Statius lib. 5. *Vestæque sudes, fractique molares.* Vide *Dens.*

Laudem. *Cur mihi detrahis?* [49] supple *laudem.* Cic. *Nec vera laus ei detracta.* Hor. *Neque ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

Lex. Sallust. Jugurth. [50] *Per Saturam sententiis exquisitis.* Sic *Julia*, *Oppia*, *Manilia.*

Liber. Cic. Attic. *scriptum est in tuo annali*, subaudi *libro.* Virgil. *Et vacet annales nostrorum audire laborum.* Dicitur etiam *lex annalis*, & *annale tempus.*

[51] *Diurnus* aliquando accipitur pro libro, in quo singulorum dierum rationes notantur. Juven. Sat. 6. *Et cedens longi relegit transacta diurni.* Sueton. in Claud. cap. 41. *Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisque operum.* Vide *Cibus.*

Libelli. *Pugillaris* adjectivum est, ut, *Vitelliani*, *eborei*, *citrei*, *duplices*, *triplices*, subaudi *libelli.* Vide *Tabellæ.*

,,Libido. [Virgil. *Nec sit mihi credere*, [52] subaudi *libido*, ,,pro

49. *Supple laudem*] Vel potius vulgatum illud *Aliquid* scil. *negotium.* Sic certe apud Nep. Eum. 1. *Multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis.* Cic. Famil. VI. 18. *Quantum de illo libro, tantundem de mei judicii fama detrahatur.* De Offic. III. 6. *De alterius commodis detrahere* &c.

50. *Per Saturam*] Vide Schottum Observ. I. 2.

51. *Diurnus*] Intellige *Commentarius liber.* Sic Suetonius Aug. 64. *nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur.* Tacitus *Diurna* plerumque ait; sic XVI. 22. *Diurna populi R. per provincias curatius leguntur.* Ipse autem id supplet per *Acta*, XIII. 31. *talia Diurnis Urbis Actis mandare.* Sub ipsa autem voce *Acta*, intelligitur *Negotia.* nam & *Acta* absolute usurpat Ann. III. 3. *scripturam actorum diurnam.*

52. *Subaudi Libido*] Nihil ego hic subaudio. Sensus est, ne mihi eveniat illud *Credere*, ne tibi eveniat illud ipsum, ut *Adeas*

„pro, nec libeat mihi credere. Propert. *Nec tibi sit duros montes & frigida saxa adire*, pro, ne velis adire. „Tibul. *Tunc mihi non oculis sit timuisse meis*: idem, „*Nec tibi sit duros acuisse in prælia dentes.*]

Libra. Falluntur Grammatici, qui credunt, *Pondo* significare libram; imo vero, ubi est *pondo*, deest *libra*; ut

Adeas &c. Sæpissime Verbum Substantivum ita absolute ponitur cum Infinito, ubi certe nullo modo possis subaudire *libido*, & ubi Auctor ipse aliud quid subaudiri velit. Vide supra *Datum*, atque ibi Notas, & infra *Tempus*. Potius ergo explicatione hæc juvanda sunt, ut satis commode queunt. Liv. XLII. 41. *Verbo objecta Verbo negare sit*, h. e. detur mihi, sit mihi per vos, illud *Negare*. Plautus Trucul II. 6. 20. *An me maleficio vincere est?* scil. *cuiquam*, h. e. an cuiquam suppetit illud *Vincere me?* Gell. VII. 20. *Est adeo invenire apud Poetas hujuscemodi multa*, h. e. datur nobis *invenire* &c. Notum & illud Virgilii, *Si mihi susceptum fuerit decurrere munus*, h. e. evenerit, contigerit. Hujus significationis sunt etiam illa Terentii, Hecyra IV. 4. 28. *Nulla tibi hic consultatio est.* Andr. II. 3. 26. *Puerum ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est.* Adelph. III. 4. 59. *Pisces ex sententia nactus sum; hi mihi ne corrumpantur, cautio est*, h. e. *Cavere* illud incumbit mihi, cavendum est mihi. Sic & Pomp. Mela II. 4. *per ea loca navigantibus dulcium haustus est*, h. e. obtingit, datur. Plautus Cas. III. 2. 26. *si quid ejus esset, esset mecum postulatio.* Epid. II. 2. 117. *Est lucrum hic tibi amplum.* Trin. II. 4. 3. *Estne hoc, quod dico?* In quibus omnibus *Est* notat fere idem, quod dixi illud notare, quando cum Infinito est constructum, atque adeo in hac constructione Ellipsis, non magis necesse est, ut statuatur, quam in illa. Aliquando tamen etiam subaudiendum aliquid videtur, veluti *operæ pretium*: ut in illo Petronii, *Nunc erat à torva submittere cornua fronte.* Plura hujus generis vide apud Gronovium Patrem Observat. IV. 8. & mox apud Sanctium. Tum inprimis *Negotium*, quod intelligitur maxime, quando Verbum Substantivum prorsus absolute ponitur, sequente *Quod*, vel *Cur*, vel *Ut*. Ciceroniana sunt, *est, quod gaudeas. Plane est, quod gratias agas. Ubi non sis, qui fueris, non est, cur velis vivere.* Sic sequente *Quum*, Auct. ad Herenn. IV. 26. *Est, quum non est satius.* Plaut. Capt. II. 2. 75. *Est etiam, ubi damnum præstet facere, quam lucrum.* III. 3. 1. *Nunc illud est, quum me fuisse mavelim.* Ubi etiam possis subaudire *Tempus*. Vide infra Sanctium in Voce *Negotium* & *Tempus*.

ut si dicas, *corona centum pondo*, aut *mille pondo*, deest *librarum*. ,,[Festus, *Centenas pondo dicebant antiqui*, *re-* ,,*ferentes ad libras*, 53 ut *Pondo* significet ratione pon- ,,deris. Cic. *Auri quinque pondo abstulit*, id est, quin- ,,que libras auri. Plaut. Asin. *Quot pondo te censes nu-* ,,*dum*, id est, quot librarum ponderalium.] Nam Romanis duplex erat libra, ut Galenus ait lib. 1. & lib. 6. de compositione medicamentorum, altera ponderalis, mensuralis altera. Quum igitur ponderalem indicabant, addebant *pondo*, quum mensuralem, *mensura*. Livius lib. 4. decad. 2. *Dictator coronam auream libræ pondo ex publica pecunia, populi jussu, in Capitolio Jovi donum posuit*: idem lib. 6. decad. 3. *Pateræ aureæ fuerunt* CCLXXVI. *librales fermè omnes pondo*. Plaut. Pseud. *Eo laserpitii libram pondo diluunt*: idem Rud. *nec piscium libram unum jam hodie pondo cepi*: idem Menech. *Huic addas auri pondo unciam*: idem ibidem, *Pondo duûm nummûm*. Columell. lib. 22. cap. 20. *item myrrhæ quincunx, calami pondo libram, amomi pondo quadrans*: ibid. cap. 57. *Mellis adjicies pondo semunciam*. Dèlirat igitur Valla lib. 3. cap. 13.

Linea. *Ad incitas redactus sum*, subaudi *lineas*. Vide Adag. *Ad incitas*; & Josephum Scalig. in Append. ad lib. VI. Varronis pag. 186. ,,[*Li-*

53. *Ut pondo significet &c.*] Est ergo *Pondo* Ablativi Casus ab obsoleto *Pondus*, *pondi*. Et dicitur *pondo tot libræ* itidem, ut *Numero tot homines*. Vide hæc doctissime, ut solet, demonstrantem Gronovium Patrem de Pec. Vet. I. 6. Opponitur autem pecuniæ numeratæ, quæ ceteroquin itidem suum habebat pondus. Hinc Festus in Grave æs: *Deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denarium*, intellige, singuli pendentes singulas libras pondo. Plaut. Men. III. 3. *Inaures da mihi faciendas pondo duûm nummûm*. De rudi vel facto metallo passim. Gellius II. 24. *Neque argenti in convivio plus pondo, quam libras centum, illaturos*. Hinc ad alias res transfertur. Plaut. Persa II. 2. 49. *Tu quidem haud etiam es octoginta pondo*, h. e. adhuc puer es parvus, nondum 80. libras pendens. Trucul. V. 21. *plus decem pondo amoris paulixisper perdidi*. Valla putavit d. l. *Pondo* esse Plurale Neutrum.

„[*Litem*, vel *Causam*, vel *Rem* 54 subauditur, in *Judicare*, vel cognatus accusativus *Judicium*. Cic. *de re aliqua inter aliquos judicare; Res judicata cognitaque.* Plaut. *Rem istam perfidiosè judicasti; Tres mihi lites judicandæ sunt.* Poëta vetus apud Cicer. 1. Divin. *Paris judicavit judicium inclytum inter tres Deas.*]

Litera. In illis *vocalis*, *consona*, *muta*, *liquida*, deest *litera*. Vide *Avis*.

Literæ. Cic. Attic. *Et paulò post triplices remiseras*, supple *literas*: Idem, *Nam triduo abs te nullas acceperam*: Idem l. 7. epist. *Quo mitterem, aut cui darem, nesciebam*: Idem, *acceperam autem à Lentuli triumpho datas.* Tacitus in vita Agricolæ, *Ne laureatis quidem gesta prosecutus est*, supple *literis*. Sic & *duplices*, *triplices*. Vide *Tabellæ*.

„[Litus vel Terra. In *Continens* subaudiri potest *litus*, 55 vel *terra*. Liv. 44. *Pars eorum, qui propiores erant continenti litori, enarunt.*]

Lo-

54. *Subauditur in judicare*] Est & hoc Verbum ejus Generis, ut natura sua & origine sit Neutrum, actionem ipsam suo significatu absolvens. Compositum quippe est ex Verbo & ipso Accusativo Nominis. Quid enim aliud est *judicare*, quam *jus dicere*. Ne ergo alium requiramus Accusativum in natura hujus Verbi indaganda, & quam maxime proprie dictum putemus, *judicare de re aliqua hoc vel illo modo*. Sic Plaut. Trin. II. 2. 102. *Isthac judico*, h. e. in istam partem. At vero deinceps usu translatum quodammodo videtur in significationem Transitivam, seu transeuntis Actionis. Ut adeo *judicare litem*, *rem*, significet decidere eam judicio suo, *judicare hoc* vel *illud de aliqua re*, idem sit, quod existimare, censere. Quamvis tamen hi Accusativi, si naturam harum locutionum consideres, revera per Ellipsin Præpositionis κατὰ primum fuerint huic Verbo additi. Ut ita *judicare hoc* sit dictum, quasi judicare ad hoc negotium, seu ad hunc modum; *jud. litem* pro quod ad litem, judicem agere in aliqua re aut lite.

55. *Vel terra*] Et hoc sine dubio rectius, certe longe usitatius. Vide & Sanctium infra hoc Cap. in voce *Terra*. In loco Livii XLIV, 28. legas forsan melius *continentis*, quod etiam maluit Gronovius pater. Sed tamen recte quoque dici po-

Locus. Livius lib. 1. *Et castris in apertis positis*, subaudi *locis*. Plaut. *hic senex de proximo*. Virg. *Compulerantque greges Corydon & Tyrsis in unum*: idem 3. Georg. *Exsilit in siccum*: & 4. *Sic positum in clauso linquunt*. Plaut. Mostell. *Ab humili ad summum*. ;,,[Virgil. ,, 1. Æneid. *Classem in convexo nemorum Occulit*: ubi ,, Serv. *In convexo*, subaudimus *loco*; si dixisset, *Con-* ,, *vexum nemoris classem occulit*, subauditur *locum*, sicut ,, in *Invium*, *Avium*: Prisci enim dicebant *Locus* & *Lo-* ,, *cum*, unde *Loca*. Lucr. *Avia Pieridum peragro loca*. ,, Etiam in *profectus peregre* subauditur *locum*, pro, in ,, locum peregre seu peregrinum :. & *esse peregre*, pro, ,, in loco peregri, seu peregrino. Etiam in *Cavus*, ,, subaudiri potest *locus*, ut significetur arcta rima. Ho- ,, rat. *Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti*.] Plaut. Aul. *Nam compressit eam adolescens de summo loco*. Val. Max. lib. 5. *in desertum locum*. Juven. Satyr. 5. *Primo fige loco*. Sic dicimus *primo*, *secundo*, *quarto*, quæ Grammatici inepte Adverbia vocant. Vide *Sermo*, *Spatium*.

Loca. *Averna*, *supera*, *infera*, *inferna*, *secreta*, *rosaria*, *pomaria*, *tesca*, [56] *æstiva*, *hyberna*, adjectiva sunt, deest *loca*. Actius apud Varronem, *Quis tu es mortalis, qui in deserta & tesca te apportes loca?* *Supera loca* dixit Varro. ,, Et Propert. 2. El. 28. *Sunt apud infer-* ,, *nos tot millia formosarum, Pulchra sit in superis, si licet,* ,, *una locis*: pro *apud infernos locos*. In urbium quoque, ,, provinciarum, & insularum nominibus in Genitivo ,, positis, [57] *locus* subaudiri potest; ut, *Natus Romæ*, ,, *Cretæ sepultus*. Virg. *Hic locus urbis erit*. Horat. *Non est* ,, *aptus Equis Ithacæ locus*.]

Lo-

potest *continens littus*, h. e. littus continentis, inhærens continenti, cum oppositione ad *littus insulæ*. At magis proprie & usitate *continens terra* dicitur, & opponitur *insulæ* toti.

56. *Æstiva*, *Hyberna*] In his intelligitur *Castra*. Vide, quæ notavi supra ad hanc Vocem.

57. *Locus subaudiri potest*] Vel potius *Urbs* aut *Regio*. Vide infra *Urbs*.

Locum. *Cede majori; concede præceptori; decede calori; tu mihi succedes*; [58] subaudi *locum*. Virg. in Bucol. *Nec seræ meminit decedere nocti*. Cic. *Decedere furori tribunitio*. Statius, *Hortantur, ceduntque locum*. Cic. 2. Nat. Deor. *Videtur quasi locum dare, & cedere*; idem, *in dando & cedendo loco*: idem in Toga candida, *An oblitus es, te ex me, quum præturam peteremus, petisse, ut tibi primum locum concederem*. Hinc fortè Juvenalis Satyr. 3. *Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ*: idem Satyr. 6. *Nam si constituit*, id est, si venire ad constitutum locum decrevit. Vide Lamb. Oda 6. lib. 2.

„[*Loquor*, vel *Dico*, subauditur in [59] *Ita* affirman„tis. Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. *Misit te herus tuus?* „HA. *ita dico*. BA. *miles?* HA. *ita loquor*. BA. *Mace*„*donius?* HA. *admodum*.]

Ludis. Virgil. *Magnis Circensibus actis*, subaudi *ludis*. „[Ascon. in C. Antonium, *Cum Sulla post victoriam Cir*„*censes faceret*.] Sic *Megalesiis*, *secularibus*, *funebribus*, „[*compitalitiis*.] Vide *Sacra*.

„[*Lumen* subauditur in *Funali*, [60] & *Cereo*. Cicero de

58. *Subaudi locum*] Immo vero hic Accusativus, quando his Verbis additur, additur per Ellipsin præpositionis. Ut adeo *cedere locum alicui* sit itidem dictum pro *cedere alicui quod ad locum*. Vide me supra III. 3. ad Verbum *Cedere*.

59. *Ita affirmantis*] In hac particula subauditur plerumque *Est*. Integra enim est responsio, *res ita est, uti rogas*. Plaut. Curcul. V. 1. *res ita est*. Cic. Famil. III. 8. *Quod certe non ita est*. Sed & Idem in initiis Epistolarum sæpe adhibet, *Ita est*. Similiter in interrogationibus. Petron. *Itane est? etiam dormire vobis in mente est?* Desiderari porro in tali responsione illud, *uti rogas*, patet ex solenni formula, qua utebantur Cives Rom. in respondendo ad legum rogationem. Nam si acciperent eas suo suffragio, & probarent, simpliciter dicebant, *uti rogas*, pro, *ita jubeo*, vel *volo, uti rogas*.

60. *Et cereo*] Adhibuere Veteres hoc vocabulum in masculino potissimum Genere. Cic. de Offic. III. 20. *Omnibus vicis statuæ, ad eas thus, & cerei*. Festus, *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus*. Eodem ergo Genere positus videtur etiam Accusativus *Cereum* in Verbis Plauti, statuendaque

„de Sen. cap. 13. *Duillius delectabatur crebro funali & „tibicine :* Idem , *Lumina demiseramus* , id est , faces , „*nec satis lucêbat.* Plaut. Curc. *Tute tibi luces ce- „reum.*]

„[*Lychnus* subauditur in *Cereus.* Martial. *Hic tibi no- „cturnos præstabit cereus ignes.*]

Maceratus. Terent. Eunuch. *Quo pacto ex jure hester- no panem atrum vorent.* [61] Donatus supplet, *maceratum*, vel *emollitum* , vel *madidum.* Frequens est hic loquendi modus apud Plinium & Cornelium Celsum; ut, *radix ex aceto* , *offa ex vino.*

Magnus. Hor. *Ibis Liburnis inter alta navium , Amice, propugnacula* , [62] pro *Amice magne.* Curius ad Cic. *Sed , amice magne , noli hanc epistolam Attico ostendere.* Juvenal. *Magni delator amici:* Idem , *Calcas Conjugis urinam magnos visurus amicos.* Vide Turneb. lib. 2. cap. 24. Adversar.

Malum. Vitandi ominis causa multa subticebant antiqui , è quibus illa sunt præcipua , *Cave tibi* , *timeo tibi* , *metuo à te* , *de te* , *pro te* , subaudi *malum* , vel *damnum* , vel *incommodum.* Plaut. Mostell. *Lubet cavere malam rem :* ibid : *Tamen malum metuunt.* Cic. 1. Orat. *Quam sit bellum* , *cavere malum.* Alii etiam accusativi frequenter adhibentur. [63] Ridiculi sunt Grammatici , qui

Ellipsis *Lychni* , quam mox ipse præfert Scioppius , vel *Ignis.*

61. *Donatus*] Si ulla hic Ellipsis , potius supplerem *sumptum* , *petitum* , *ex jure hesterno.*

62. *Pro Amice magne*] Ineptum sane, ubi *Amicus* occurrit, velle intelligi *Magnus.* Ineptius etiam , quod Cl. Ursinus To. 2. p. 527. extr. intelligendam ait hanc Vocem , vel etiam *Potens* , in tali *Amico* , qualis fuit Horatio Mæcenas. Nam sic innumera , immo omnia Epitheta , possent intelligi. Neque id voluit Turnebus , qui tantum in Cicerone phrasin hanc, vel vocem *Magnus* in ea , explicat d. l. nec ullam Horatiani loci , aut talis Ellipseos , facit mentionem. Immo vero quoniam *Amicus* natura sua est Adjectivum, subaudiendum potius Substantivum *Homo* , sicuti ipse Sanctius supra docuit. Vide *Homo.*

63. *Ridiculi sunt Grammatici*] At vide, quæ disputavimus supra III.

qui hæc verba nunc activa, nunc neutra faciunt, & multarum, ut vocant, specierum. Ineptit igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Manus. *Dextra*, *sinistra*, *læva*, adjectiva sunt, supple *manus*. Catullus, *Non belle uteris manu sinistra.* Cic. *Cum lævam manum admoveret.* Plaut. Menech. *Demam hanc coronam, atque abjiciam ad lævam manum.* Sueton. Nerone, *Dextra manu Pythiam.* Vide *Pars.*

Mare, vel Æquor. Adagium, *In tranquillo est;* &, *Tranquillo quilibet gubernator esse potest*, subaudi *mari.* Virg. *Terris jactatus & alto:* idem, *Et cœrula verrunt.* Plaut. Cistell. *Tranquillo mari.* Georg. 4. *Et se jactu dedit æquor in altum.*

Membrum. Plin. lib. 10. *Cuniculis aversa genitalia:* idem, *Vulpis masculæ genitale*, supple *membrum.* Ovid. 2. Amorum, eleg. 3. *Qui primus pueris genitalia membra recidit.*

Melodia, vel Ars. *Musica* nomen est adjectivum, ut *Rhetorica* & *Grammatica:* deest igitur *melodia*, ex Arist. lib. 1. Polit. in princip.

Mensis. Nomina mensium faciunt Grammatici masculina, sed falsò: Adjectiva enim sunt, deestque *mensis.* Idem sentit Valla in Raudensem. Sed accipe testimonia. Cic. Attico, *Venio nunc ad mensem Januarium.* Martial. lib. 10. *Mense novo Jani:* & lib. 12. *Jani mense.* Horatius, *Qui dies mensem findit Aprilem.* Adag. *Mense Majo nubunt malæ.* *Junius* 64 dictus quasi Ju-

III. 3. ad Verba *Cavere* & *Metuere.* Nam utrumque origine sua Neutrum est. Nec video, quid ineptiat d. l. Valla, ubi multis exemplis probat, complura esse Verba, quæ diversis construantur cum Casibus, inque iis dici, *Timeo te*, *tanquam Inimicum: Timeo tibi*, *tanquam Amico*, *istic tanquam offensurus sis; hic tanquam defendendus.* Nihil aliud quum istic dicat, viderit Sanctius, quid ineptiarum in hisce Vallæ reperiat.

64. *Dictus quasi Junonius*] Immo potius *Majus* à majoribus, *Junius* à junioribus, prout omnis civitas Romana divisa erat in centurias seniorum & juniorum, Vide & Ovid. Fast. V. 73,

Junonius. Varro, *Fanum Fortunæ dedicavit Junio mense.* Martial. lib. 12. 32. *O Juliarum dedecus Kalendarum:* idem lib. 6. 59. *Mense vel Augusto:* idem lib. 10. 87. *Octobres age sentiat Kalendas.* Horat. 1. epist. *Sextili mense caminus:* idem, *Septembribus horis.* Cic. Attic. lib. 6. *ibi quum Junium mensem consumpsissem:* ibid. lib. 1. *mense Septembri.* Varro, *cujus feriæ Octobri mense.* Adag. *October equus* apud Festum. Cicero, *Naviges de mense Decembri.* Horatius, *Age, libertate Decembri Utere:* idem 3. Carmin. *Quum tibi Nonæ redeunt Decembres.* Martial. lib. 5. 11. *Decembri mense.*

Mens. *Pendeo animi, discrucior animi, infelix animi,* Budæus asserit Græcas esse formas, quod ego non inficiarer, si ille fateretur [65] deesse præpositionem ἐκ, quæ genitivum regit. Sed placet potius ad antiquam consuetudinem recurrere, [66] quæ duo hæc nomina, *Mens* & *Animus*, copulabat; ut, *discrucior mentem*, vel *mente, animi.* Catullus ad Ortalum, *Nec potis est dulceis Musarum expromere fœtus Mens animi.* Plaut. Cistell. *Nullam mentem animi habeo; ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi est animus.* Idem Epid. *Pavor territat mentem animi.* Lucret. lib. 3. *Denique cur animi nunquam mens consiliumque Gignitur in capite.* idem lib. 4. *Nec ratione alia, cum somnus membra profudit, Mens animi vigilat.* Idem lib. 5. *Animi vix mente videmus:* idem lib. 6. *Perturbata animi mens in mœrore metuque:* „[Idem lib. 1. *Nec me animi fallit* &c. hoc *esse difficile*, „subaudi *mens.*] Virg. 4. Æneid. *isque amens animi*, subaudi *mentem*, vel ἐκ.

Men-

73, 78. Breviter VI. 88. *Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.*

65. *Deesse Præpos.* ἐκ] Nihili hoc esse ostendimus ad II. 3. pag. 170, &c.

66. *Quæ duo hæc nomina*] Sed aliquando etiam ipse Genitivus *Mentis* in simili locutione occurrit. Plaut. Trin. II. 4. 53. *Satin' tu sanus mentis aut animi tui?* Epid. I. 2. 35. *Desipiebam mentis.* Intellige igitur *in parte*, h. e. in illa mei vel tui parte, quæ consistit in animo; vel aliud quid. De constructione ipsa actum jam supra II. 3. pag. 169.

Mensa, vel Tripus. Martial. lib. 12. *Argentum atque aurum non simplex Delphica portat.* Politianus in Rustico, *Nec Maurusiacos pulchræ testudinis orbeis Delphica sustentat*, sc. *mensa.* Valerius Maxim. lib. 4. cap. 4. *Extracta deinde magni ponderis aurea Delphica mensa.* Cic. Verr. 6. *Mensas Delphicas è marmore, crateres ex ære pulcherrimos, abstulit,*

Mensura. Trita sunt illa, *Altus septem pedum, decem pedum profundus*, subaudi *mensura.* Lentulus in epist. Cic. *Naves onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorarum.*

Mentio, vel Recordatio. Cic. *Quum illius diei venit in mentem*, subaudi *mentio*, vel *recordatio.* Valla lib. 1. cap. 25. sic ait, *Ubi quidam volunt accipi genitivum pro nominativo; mihi potius placet subintelligi, Conditio, Status, Qualitas illius diei.* Hæc ille. Sed melius intelligitur *recordatio*, vel *memoria.* „ [Dictys lib. 3. *Veniat* „ *in animum recordatio parentis tui.*] Huc refer omnia verba memoriæ; ut, *memini*, *recordor*, *oblivifcor*, si genitivum habeant, ut, *memini tuorum consiliorum*, [67] scilicet re-

67. *Scilicet recordationem*] Ego in his omnibus intelligo *negotium*, vel *quod ad negotium*, *in negotio*: certe in eo, quod ex Cicerone adfert Sanctius supra pag. 174. ubi itidem de verbis Memoriæ agit, *Quum in animo haberem navigandi*, in eo, inquam, intelligitur certissime *negotium.* Cic. de Offiic. III. 2. *si Discendi labor est potius quam voluptas*, h. e. *si negotium Discendi est labor* &c. Sic ergo etiam, *Quum illius diei venit in mentem*, scil. *negotium.* Vide supra in Notis pag. 173. & infra ad Vocem *Negotium.* In verbis autem *Meminisse*, *Recordari*, *Oblivisci*, eadem est ratio Genitivi, quæ in Nomine *Memor*. Neque ergo dubito, quin Genitivus illis jungatur per Ellipsin *In negotio*, de qua Ellipsi vide supra ad II, 3. Not. 6. & 12. Accusativus vero si addatur illis Verbis, intelligenda tunc haud dubie Præpositio *Ad*, *quod ad*, *κατά.* *Meminisse ut memineris* apud Plautum Capt. II. 1. 51. emphatice dicitur. Ratio constructionis est ea, qua Infinitivi junguntur Verbo *Memini.* Sensus autem est, ne obliviscaris meminisse semper ejus rei, qui fueris, & qui nunc sis. Si quis tamen hoc verbum *Memini* excipere velit, & pro vero etiam habere Activo quibusdam certe in

recordationem: vel Græco more deest ἐκ, „ [Præstat „ tamen subaudiri *meminisse* seu *memoriam*. Plautus. Capt. „ *Qui fueris*, *& qui nunc sis*, *meminisse ut memineris*: i- „ bid. *Ne monueris*, *facile memoria memini tamen*. & Trin. „ *Tribusne poteriis te memoria oblitum?*]

„ Mercator. [Plaut. Capt. *De compacto rem gerunt*, „ *quasi in Velabro Olearii*, subaudi *mercatores*.]

Milites. *Triarii*, *hastati*, *pilati*, *lancearii*, *sagittarii*, *ferentarii*, *peltati*, *cetrati*, &c. subaudi *milites*.

Modium. Horat. Satyr. 1. *Millia frumenti tua triverit area centum*, [68] subaudi *modiûm*: *medimnorum* supplet Porphyrio.

Modo, vel pacto. Quum dicimus, *Quo pacto istud fiet*, intellige *modo*, id est, quo pacto modo; nam *pactus* adjectivum est. Item quum dicimus, *Quî fieri potest*, subaudi *modo*, vel *pacto*: nam [69] *Quî* in sexto casu

in locutionibus, non valde repugnabo. Certe ita Virgil. Ecl. VII. 19. *Alternis igitur contendere versibus ambo Cœpere: alternos Musæ Meminisse volebant*: ubi *Meminisse* pro Memorare, & memoriter cantare videtur positum. Sic Plautus Men. prol. 45. *Propterea ejus nomen memini facilius*, h. e. in memoria retinui, scio. Sed multis de verbis in utramque partem potest speciose satis disputari.

68. *Subaudi modium*] Recte Sanctius, male Porphyrio. *Modius* enim erat usitatissima Romanorum mensura, qua idcirco utebantur in magnis rei frumentariæ summis exprimendis, & quæ proinde intelligitur, quando nulla certa exprimitur; sicuti *Sestertius* in re nummaria. Græci ad eas summas denotandas adhibere, & ideo etiam, quando nullam certam exprimebant mensuram, intelligere solebant in re frumentaria *Medimnos*, in nummaria *Drachmas*.

69. *Quî in sexto casu &c.*] *Quî* est proprie sextus Casus a *Quis*, quod formatum est a Gr. Τίς. At *Quo* est sextus Casus a *Qui*. Vide quæ disputavi lib. sup. cap. ult. ad Vocem *Quanquam*. Quod ad vim significationis, idem est, sive *Quî*, sive *Quo* dicatur. Quum Terentius ait, *pro se quisque facere*, *quo mihi illam lenirent miseriam*, est idem, ac, facere eo modo, quo modo mihi lenirent. Sic *Inveniam viam*, *quo modo me expediam*, h. e. viam ejus modi, quo modo me exp. Breviter autem *Quo* & *Quî* notant in his

casu adjectivum est, ut semper. Plaut. Aulul. *Aut thure, aut vino, aut aliquî semper supplicat:* idem Stich. *Quadrigas, quî vehar.* Sic dicimus, *Inveniam viam, quomodo me expediam.* Plaut. Epid. *Ipsi hi mihi dant viam, quo pactò à se argentum auferam*, id est, quî. Terent. *Pro se quisque facere, quo mihi illam lenirent miseriam*, id est, quî. Grammatici exponunt, *quo* pro *ut*; frigidè, ut omnia. Hor. *Quo pessime pacto?*

Mons. *Altus Ossa: præaltus Ida; ignivomus Aetna*; supple *mons*: item, *Aventinus*, *Palatinus*, *Quirinalis*, *Viminalis*. *Cretêa Ida* dixit Ovidius, secutus terminationem; & Lucan. lib. 1. *Siculæ Ætnæ ora.*

Morbus. Horat. *Quur me funesto properent arcere veterno*, supple *morbo*. Catull. *Non est sana puella, nec rogata, qualis sit, solet hæc imaginosum*, subaudi *morbum pati.* Morbus imaginosus est phrenitis.

Morem, vel Ingenium. Terent. Andr. *Optime hospes, pol, Crito, antiquum obtines:* ubi Donatus per ellipsin supplet *morem*, vel *ingenium*. Plaut. Mostell. *Antiquum obtines hoc tuum, tardus ut sis*, supple *ingenium*. Terent. Hecyr. *At tu ecastor morem antiquum atque ingenium obtines:* idem Eunuch. *Non cognosco vestrum tam superbum:* ubi Donatus, *subaudiamus vel* ingenium, *vel* animum, *vel* morem, *vel* institutum.

Mortem. Juven. *Magnus civis obit, & formidatus Othoni*, subaudi *mortem*. Virg. *Queis ante ora patrum contigit oppetere*, supple *mortem*. Terent. *Ea obiit mortem.* Cic. pro Mil. *Primum illud vulnus accepit, quo teterrimam mortem obiret.* Virg. *Morte obita.* Cic. 1. Divinat. *Æquius esse censuit, se maturam oppetere mortem, quam* &c. idem 1. Officior. *Ajax traditur millies mortem maluisse oppetere, quam*, &c. *Mortem occumbere* passim

his idem, quod *Ut*, quæ proinde expositio non est adeo *frigida*, certe si spectes usum & vim significationis. Neque discriminis multum, quod ad sensum, in his reperies, sive dicas, *facere omnia eo modo, quo modo lenirent* &c. sive, *facere ita, ut lenirent.*

ſim legis. „ [Apud Ciceronem tamen Tuſc. I, 42. in „pleriſque veteribus libris ſcriptum legitur, *Qui pro* „*patria* [70] *morte non dubitaret occumbere*, ut *Occumbere* „ ſit velut occidere, procumbere, à morte, velut cau- „ ſa. *Obire* valet adire, nam *ob*, pro *ad*, dicebant, „ teſte Feſto. Eſt ergo *Obire mortem*, vel *diem ſuum*, „ ad conſtitutam mortis diem adeſſe, adire mortem, „ ad mortem pervenire. [71] *Oppetere*, pro appetere, „ hoc eſt, adipiſci: nam *Petere* per Metonymiam ante- „ cedentis dicitur pro accipere, ſumere. Virgil. 1. Æ- „ neid. *Seu verſare dolos; ſeu certæ occumbere morti*, pro, „ morte. Liv. 1. *Cacus clava ictus morte occubuit*. Ovi- „ dius 15. Metamorph. *Credulitate patris, ſceleratæ &* „ *fraude novercæ, occubuiſſe neci*, pro, nece.]

„ Munuſcula. [*Miſſilia in vulgus ſparguntur*, ſubaudi „ *munuſcula*, ut ex Seneca diſcimus epiſt. 65. Vide „ *Jaculum*.]

Munus. *Dare gladiatorium*, ſubaudi *Munus*, ut notat Aſcon. Pædianus ex Philip. 9. & lib. 2. epiſt. ad Attic.

„ [Plaut. Menech. *Date mihi præconium*. Cic. *Facere* „ *præconium*, [72] ſubaudi *munus*, ſive *Officium præconis*.]

Navis. Virg. 5. Æneid. *Centauro vehitur magna*, ſupple *navi*. Vide *Avis*. Plaut.

70. *Morte non dubitaret*] Patet hinc, ſi vere ita in MStis legitur, non magis ergo intelligi, aut regi a Verbo, Accuſativum, quam Ablativum, quando illud ſimpliciter eſt poſitum, quum eadem ratione uterque caſus illi accedat, quippe Verbo ſignificationis vere Neutralis. Vide ſupra III. 2. 2. pag. 274. & maxime IV. 3. 6. ubi data eſt ratio ꝭ *Mori mortem* & *morte*.

71. *Oppetere pro &c.*] Immo potius ſignificat ruere & pervenire ad mortem. Vide me ſupra hoc Capite ad Vocem *Iter*.

72. *Subaudi munus*] Sed uſu vox hæc accepit ſpeciem Subſtantivi, inprimis quando ponitur pro laudatione, veluti apud Cicer. Famil. V. 12. ubi *Achilli ab Homero præclarum* dicitur *tributum præconium*. Hic certe *munus* intelligere nequeas. Sed tamen originem ſuam habet ab Adjectivo. Nam in ea forma dicitur *Quæſtus præconius*. Sic fere *Mangonium* a *mangone* pro artificio ipſo; licet & hoc origine ſua fuerit Adjectivum.

Plaut. Asin. *Quo hanc celocem conferam?* supple *navem: Celox* enim à celeritate adjectivum est. Plaut. Pœnulo, *obsecro hercle operam celocem hanc mihi date.* Varro, *Nautæ remivagam movent celocem.* Apulejus, *Qui celocem regere nequit, onerariam petit.* Livius lib. 7. decad. 4. *Naves quinqueremes celoces:* ibid. *Naves longæ 160. celoces 12.* Huc adde *liburnicas, prætorias, rostratas, triremes, quadriremes,* „[*onerarias.* Cic. *In aliquam* „*onerariam corrependum est.*] Cæsar 2. Civil. *Conspicatæque naves triremes duæ navem D. Bruti:* idem 3. Civil. *Navesque triremes duas, quas Brudusii faciendas curaverat.* Horat. *Ibis Liburnis inter alta navium,* subaudi *navibus:* & lib. 1. Oda 37. *Deliberata morte ferocior, sævis Liburnis scilicet invidens deduci,* &c. sic enim legunt Victorius & Lambinus, subaudito *navibus.* „[Etiam in „*Corbita*, quæ à *Corbe* videtur dicta, *navis* subaudi„tur. Lucill. *Quam malus navi corbita maximus ulla.*]

Navem. *Solvit e portu; conscendit statim;* [73] *appulit ad portum;* subaudi *navem.* Plaut. Mercat. *confestim navim solvimus:* „[& Mil. *Nisi eat, se soluturum esse na*„*vim:* & Amph. *hac nocte navis nostra soluta est à portu* „*Persico.*] Juvenal. Satyr. 6. *Durum est conscendere navim.* Cic. *Haberetque in animo navem conscendere.* Cæsar. 1. Civil. *Milites silentio naves conscendere jubet.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7. *Quum ad littus navem appulisset.* „[Cic. *Cum ad villam nostram navis appelleretur:* Idem, „*Nos*

73. *Appulit ad portum, subaudi Navem*] Recte: quoniam ille Accusativus maxime additur huic Verbo. Sed tamen, quod jubent Eruditi, & ipsi Lexicographi, dicendum semper *appellit Navim*, non *appellit navi*, nec *appellit navis*, id falsum usu & lectione deprehendi. Etenim Suet. Tito 5. *Cum Puteolos oneraria nave appulisset;* intellige autem *se*, ut apud Terent Andr. IV. 5. 12. *Haud auspicato huc me appuli.* Porro Tac. An. II. 24. *Sola Germanici triremis Chaucorum terram appulit.* IV. 27. *Cum, velut munere Deûm, tres triremes appulere.* Cic. Verr. V. 16. *Qui essent navigiis appulsi.* Sall. Jug. 25. *Brevi Uticam appulsi*, scil. *navibus.*

„*Nos ea die cœnati solvimus : Mercatores Alexandria sol-„visse ; Quod e portu solventibus præcipitur.*] Ovid. *Certus es Ænea cum fœdere solvere navem.* „ [Cic. *Tu velim „quam primum conscendas, ad meque venias:* Idem, *Con-„scende nobiscum, & quidem ad puppim.* Dictys lib. 6. „*Postquam impositis, quæ singuli bello quæsiverant, adscen-„derunt ipsi, solutis anchoralibus navigant.*]

Negotium sæpissime idem est, quod Græcè πρᾶγμα seu χρῆμα, aut *Res*, „[*Factum*, *Opus*. Unde sæpius a-„pud Plautum legitur, *Ita negotium est ; Ita mihi res „est ;* eodem sensu, pro, ita opus est. Scipio Africa-„nus apud Festum, *Ut negotium natum erat*, pro quo „Plaut. *Ut res nata erat :* Trucul. *Ut rem natam video*, „*accipiendum est, quod datur.* Dictys libro 2. *Ubi ani-„madvertit procul magnam vim classium, ratus, ut nego-„tium erat, propere suos instruit:* & l. 4. *Armati, instru-„ctique pro negotio pugnam aggrediuntur*, id est, pro re „nata, ut res ferebat. [74] Plautus diceret *Pro re, pro co-„pia*, Aul. act. 3. sc. 5. *Pro re nitorem habere, & glo-„riam pro copia*, id est, secundum rem familiarem, & „secundum copiam seu facultatem. Lucretius 6. *Quis-„que suum pro re consortem mæstus humabat.*] *Negotium* Græce & Latine desideratur in omni neutrali adjectivo. Virg. *Parvo potentem Fabricium.* Terent. *Aliena ut cures.* Cicero 4. Verr. *A quo mea longissimè ratio*, &c. Ubi Ascon. *A quo, à quo negotio.* Terent. Adelph. act. 3. *Utinam hoc modo defunctum :* ubi Donatus supplet *negotium.* Val. Max. *Læta quidem & prospera negotia.* Cic. lib. 15. epist. 1. *Ad tanti belli opinionem*, [75] *quod ego negotium*,

74. *Plautus diceret*] Alienum est hoc Plauti, ut & locus qui sequitur, ab ea phrasi, de qua hic agitur. Nam istic *Res* & *Copia* notant patrimonium & divitias hominis.

75. *Quod ego negotium &c.*] Sic Cic. Famil. IV. 4. *quo consilio te usum scribis hoc Achaicum negotium non recusavisse.* Sallust. Jug. 54. *Quæ negotia multo magis, quam prælium male pugnatum ab suis, Regem terrebant.* Sic Suetonius, *Maturare destinata negotia, in magno negotio habere.* Vide Gronovium Observ. II. 24.

gotium, &c. Plaut. Casina, *Timeo hoc negotium*, „[*quid* „*est*, pro, quid hoc sit negotii.] Horat. 2. Serm. *Aliena negotia curo, Excussus propriis*: Idem, *Fortuna sævo læta negotio*. Plaut. Pœnul. *Id negotium institutum est*. Cic. Attic. *Magnum negotium est navigare*. Val. Max. lib. 3. cap. 7. *Ut de frumento emendo, atque ad id negotium explicandum*. Sic dixit Cic. lib. 12. ad Attic. *Unam rem ad me scripsisti*. Sic 76 *Triste lupus stabulis; malum videtur esse mors; tua refert; nostra non interest*; subaudi *negotia*. Sic 77 *strata viarum, abdita rerum, opaca domorum, pessima munerum, ad sacra vatum, Beata Seraphim*. „[Lucret. *Ductores Danaûm delecti, prima vi*„*rorum*.]

Similiter in istis *Negotium* seu *Res* deest. „[Plaut. 78 *Mille nummûm mihi credidit*. Lucill. *Tu milli nummum*

76. *Triste lupus stabulis*] Sic Cic. de Offic. I. 4. *Commune animantium omnium est conjunctionis appetitus*. Ter. Heaut. III. 2. 1. *Idem visa est tibi hæc meretrix?* supple *negotium*. Eadem etiam est Ellipsis in his, quæ Adverbia creduntur, *interea, præterea, postea*. Sall. Jug. 47. *Inter hæc negotia*. Vide supra *Facta*.

77. *Strata viarum*] Tacitus Hist. II. 44. *Superesse militum, quod trans Padum fuerit*. Cap. 55. *Quod erat in urbe militum, sacramento Vitellii adactum*. Livius I. 11. *Quod inter Palatinum Capitolinumque campi est*. Cap. 12. *Vastatur agri, quod inter Urbem ac Fidenas est*. Cicero de Invent. II. 2. *Quod voluntatis quoniam nobis quoque accidit*. Sulpic. Severus, *Facilius fuerit, ut minus fortassis annorum, quam amplius annotaverim*. Mela III. 5. *Opposita cautium*. Sallust. Hist. III. *Certaminis adversa*. Multa passim ejus generis reperias.

78. *Mille nummum mihi credidit*] Intelligi in his posse *negotium*, liquet ex loco Cic. Parad. III. 1. *Depositum auri pondo decem reddere*. Integrum est, *depositum negotium decem auri librarum pondo*. Referuntur huc etiam a plerisque illa Ter. Heaut. III. 3. 43. *Huic drachmarum mille dederat mutuum*. & Cic. Philipp. VI. 5. *qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum*. Aliquando etiam per Ellipsin omittitur nomen Pluralivum, ante verbum ejusdem numeri. Livius XXIII, 44. *Mille fere passuum inter urbem* ERANT *castraque: eo spatio concurrerunt*. Legendum forsan *erat*. Sed Gronovius

„*mum potes uno quærere centum* : idem, *Ad portam mille*, „à

novius Pater de Pec. Vet. I. 10. intelligit *campi* ; Malim *Passus*, quia ita solet idem Nomen in alio casu intelligi, alio exprimi. Sic apud Plautum Trin. II. 4. 23. *Trapezitæ mille drachmarum Olympicûm, Quas de ratione debuisti, reddita.* Videtur intelligendum *drachmæ* ; quæ fuerunt *mille Olympicarum drachmarum*, Corn. Nepos Datam. 8. *quum de illius exercitu non amplius hominum mille cecidissent* ; Sic editur à Gebhardo & aliis quibusdam. Intelligitur autem tunc *Homines*. Sed maxima in eo manet hæsitatio, quæ sit natura vocis *Mille*. Veteres, Varro ipse lib. VIII. de L. L. pag. 118, 119. Gellius I. 16. & Macrobius Saturn. I. 5. diserte eam pro Singulari Neutro habuerunt. Rejiciunt hoc multa asseveratione Scioppius Parad. Ep. 14. & Gronovius d. l. Sed profecto magnam in hujusmodi rebus auctoritatem sibi jure suo vindicat ipsa antiquitas. Varro autem affirmat sine hæsitatione, τὸ *Mille esse singulare neutrum, & dici hoc mille denariûm, a quo multitudinis sit hæc millia denarium.* Et, *Unum & Mille utrumque singulari numero appellant. Nam ut dicimus Hoc unum*, (credo exidisse *mille*) *Hæc duo millia, sic deinceps.* Denique dici ait, *Hoc mille, Hujus mille. Nec eo minus in illo mille, præponi Hi mille, Horum mille*, &c. Disertiora etiam Gellius, & ex eo fere Macrobius tradunt, *In his atque multis aliis Mille numero singulari dictum est : neque hoc, ut quidam putant, vetustati concessum est, aut per Figuratam concinnitatem* (h. e. Ellipsin) *admissum est, sed sic videtur Ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod Græce* χίλια *dicitur, sed quod* χιλιάς, *& sicuti una* χιλιάς *& duæ* χιλιάδες, *ita unum mille & duo millia certa atque directa Ratione dicitur.* Liquido satis expressam in his habemus illorum sententiam, quam insuper auctoritate antiquiorum confirmant. Clarissima certe videntur Lucilii verba, qui in Ablativo *milli* traditur dixisse, *Hunc milli passûm qui vicerit, atque duobus.* Et, *Tu milli nummum potes uno quærere centum.* In quibus, ut censet Gellius, *aperte ostendit MILLE & Vocabulum esse, & Singulari Numero dici, ejusque Plurativum esse MILLIA; & casum etiam capere Ablativum.* Durum sane est, rejicere tam disertam Veterum auctoritatem in Linguæ sibi vernaculæ usu. Quin, si maxime illi erraverint, certum est tamen, quum putarent, τὸ *Mille* esse Singulare Neutrum, eos ergo in hac constructione non detrectaturos adhibere illam vocem; ut fecit certe Macrobius ea ex causa, ut mox ostendemus. Si autem in hac re errare potuit Varro, & ita hanc vocem, si usus veniret, construxisset, quid non facerent tunc alii Scriptores, minus docti & minus

„*à porta est sex inde Salernum*, subaudi *passuum*. Cato, „*In-*

nus studiosi analogiæ Latinæ investigatores? Et quis affirmabit nobis, tot loca, in quibus *Mille* cum solo Genitivo reperitur constructum, non esse ex hoc errore profecta, quem secundum Doctissimorum Virorum sententiam erraverint ipsi Varro & Gellius; atque adeo *Mille* non poni istic, ut Substantivum singulare. Sic Livius X. 30. *qui in Hostium exercitu peditum* 40330. *equitum sex Millia, Mille carpentorum scripserunt fuisse.* Planissimum hoc utique erit, si *Mille* hic statuamus esse Accusativum Singularem neutrum, à quo regatur Genitivus, quod certe statuerent Gellius & Macrobius. Cicero Philipp. XIV. 5. *si quis Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum, mille, aut duo millia occidisset*, ubi sane videri posset τὸ *Mille* eodem modo constructum, quo *millia*, quum ad utrumque iidem referantur Genitivi. Sic Plaut. Trin. IV. 2. 161. *illud mille nummûm quam rem agat.* & V. 2. 34. *Spondeo meam gnatam tibi uxorem, & mille auri Philippum dotis*, h.e. & unum mille Phil. nummorum auri dotis nomine, ut alibi *duo talenta dotis, sexcenti logi dotis.* Vide me supra II. 3. 7. Ceterum Ellipsi nihil istic opus, & expeditum erat dicere, *dotem mille nummorum* &c. Horat. Satyr. II. 3. de Ajace, *Mille ovium insanus morti dedit.* Planissima & istic erit expositio, si *Mille* accipiatur pro Accusativo Substantivi. Macrobius vero Saturn. I. 5. diserte ita & locutus est & interpretatus ipse, quum ait, *Mille denique Verborum talium est*; in quibus τὸ *Mille*, & *Vocabulum* h. e. Substantivum, & *Singularis* esse *Numeri*, ac respondere Græcæ voci χιλιὰς, pluribus ibi exemplis probare contendit. Si spectemus nunc analogiam & formationem vocum *Mille*, & *Millia*, omnia videntur eo nos ducere, ut credamus fuisse ab origine & natura sua, vel Adjectiva neutrius generis, ut *Forte* & *Fortia*, *Humile* & *Humilia*; sub quibus Adjectivis intelligatur tunc certum & perpetuum Substantivum, sed quod per Ellipsin semper fuerit omissum: vel potius Substantiva, ut *Mare* & *Maria*. Certe tanquam Substantiva Neutrius tantum Generis passim reperiuntur constructa, adeo ut in Plurali certe τὸ *Millia* nunquam construatur tanquam Adjectivum cum alio Substantivo ejusdem Casus, tanquam suo, sed semper tanquam Substantivum cum Genitivo, vel cum eodem casu per Appositionem, ut *Millia talenta*, *millia anni* &c. quod posterius neque dici potest per leges Grammaticæ ex convenientia Adjectivi & Substantivi, quum *Millia* sit tantum Neutrius generis: unde semper occurrit *ducenta millia* &c. non *ducenti millia*. Quapropter si additur, quod aliquando tamen fit, Substantivum ejusdem casus & numeri, cujus est τὸ

„*Inde est ferme mille passuum.* Cic. *In fundo ejus facile* „*mille*

τὸ *Millia*, per Zeugma & Appositionem illud est omnino construendum & exponendum, ut pluribus exemplis ostendimus infra Cap. 8. Nota 2. Analogia ergo formæ Substantivæ est manifesta, maxime quum videamus a Lucilio etiam in Ablativo dici, *uno milli nummûm*, & *milli passuum*. Nam quod Viri Doctissimi, quia sæpe E & I. promiscue scribantur, putant ergo etiam hic per causam metri positum *Milli* pro *Mille*, in eo non habent me certe sibi suffragantem. Nam illa permutatio in certis formis est usitata, non in omnibus, *nec extendenda usque eo literarum I & E satis definita affinitas*, ut ipse Gronovius ait ad Statii Sylvas cap. 55. Immo non reperietur facile in Nominativo *hoc forti* &c. pro *hoc forte*, *hoc Mari* pro *hoc Mare*. Certe id probasse aut commonstrasse debuissent. Jam vero Anomalum plane videtur, quando τὸ *Mille* adhibetur in Plurali per omnia Genera & Casus, in quo nihil est Analogicæ formæ. Quapropter pene dixerim, per Abusum accidere huic Nomini *Mille*, ut, quum origine sua fuerit Singulare & Neutrum, dein ad Numerum Pluralem quoque & omnia Genera fuerit usu ipso translatum: plane uti accidit Nomini *Potis*, quod, quum sit Singulare Masculinum vel Femininum, etiam pro Neutro & Plurali positum occurrit. Vide Me supra II. 10. 1. & infra IV. 16. Adde *Magis* & *Mage*, quæ per abusum evaserunt Adverbia; licet itidem Adjectiva primitus fuerint. Videndum ergo, annon τὸ *Mille* cum Substantivo possit accipi primitus per Appositionem & perpetuam Ellipsin in suo singulari dictum, tanquam itidem Substantivum alteri additum: ut, sicuti dicitur sæpe *Homines duo millia*, (ut ostendimus quamplurimis exemplis infra cap. 8. quæ velim omnino ut conferas) sic dictum similiter habeatur *Homines mille*, h. e. exsistentes unum mille, vel usque ad mille. Atque ita Plauti illud explicari forsan queat, *mille drachmarum reddita*, h. e. drachmæ, exsistentes unum mille drachmarum, redditæ. Similiter quum Terentius ait, *Huic drachmarum mille dederat mutuum*, sensus simplicissimus foret, *Huic dederat mutuum unum mille drachmarum*. Certe eum crediderim, ab initio fuisse usum, eamque rationem vocis *mille*; sed dein, quum frequentaretur maxime illa Appositio & perpetua Ellipsis in loquendo & scribendo, eam non animadvertisse iqsos Veteres, ac neglexisse paulatim, ut adeo adhibuerint tandem *Homines mille*, & similia, tanquam Adjectivum & Substantivum. Plane, ut Hieronymus, Orosius, Sulpic. Severus, & illius ætatis Scriptores, adeo frequenter dixerunt *annis sex millibus*, & similia, ut credi possit, eos ad rationem Grammaticæ constructionis nihil attendisse, & pu-

„ *mille hominum valentium versabatur:* nam *negotium*, si-„ve

putasse, talia cohærere ut Substantivum & Adjectivum. Hinc ergo ortæ tandem apud Veteres nonnullæ videntur locutiones, in quibus vox *Mille* vix aliter, quam ut Adjectivum, exponi commode queat. Plautus Trin. IV. 2. 117. *Si hunc possim illo mille nummum Philippo circumducere, Quod sibi me dedisse dixit.* Possis hoc tamen exponere etiam, *illo auro Philippo nummorum existentium mille*, in Genitivo singulari, vel, *illo auro Philippo existente mille* (in Ablativo) *nummorum.* Difficilior est locus Lucilii apud Nonium in v. *Sexcentum*; *Maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit*; & Gellii XVI. 10. *neque amplius quam mille & quingentum æris in censum deferebant.* Videtur in his sane τὸ *Mille* esse Adjectivum, & ejusdem constructionis, cujus *sexcentum* & *quingentum* pro *sexcentorum* & *quingentarum:* nisi malis hæc ita interpretari, *mille librarum*, *ac rem quingentarum librarum æris.* Plane uti sic τὸ *Millia* construitur passim. Livius X. 34. *Samnitium cæsi tria millia ducenti, capti quatuor millia ducenti.* Cap. 36. *amissorum militum numerus relatus VII. millia trecenti.* Nam & in his idem Substantivum sæpius & diverso casu intelligitur, quasi diceretur, *Samnitium cæsi homines, qui erant tria millia hominum & ducenti homines: capti homines, existentes numero quatuor millia hominum & ducenti homines.* Et *numerus amissorum militum relatus, existens VII. millia militum & trecenti milites.* Vide plura apud Despauterium pag. 259. Sed neutiquam tamen est negandum, τὸ *Mille* occurrere passim ita, ut statuendum omnino videatur, ipsos Veteres habuisse illud & adhibuisse etiam pro Adjectivo Plurali, quod & Varro agnoscit, & ex Gellio satis patet. Et tamen vel sic certum est, etiam in isto usu vel constructione manere significationem aliquam Singularis Numeri, quia semper significat unam tantum χιλιάδα, cujus Plurale est *Millia*, de quo itidem constat, construi id, ut Substasitivum Plurale unius Generis cum Genitivo, nec unquam dici de uno millenario numero. Nam quod apud Livium XXX. 17. legimus, corruptum est. Verba sunt, *Hæc Regi Prætor mittere jussus, Legatis in singulos dona, ne minus quinûm millium, comitibus eorum millium æris.* At recte ibi Vossianus codex exhibet *mille æris*, quod omnino sequi debemus. Neque vero non pessime egerunt nostri Poetæ, Francius & Broukhusius, qui in suis carminibus, *Decem*, & *Centum Mille* inscite prorsus dixerunt. Si Poetæ Veteres tale quid per vocem *Mille* voluerunt exprimere, dixerunt *bis mille*, *ter mille*, *decies mille* &c. Horatius Epid. IX. 17. *Ad hunc frementes verterunt bis mille equos.* Scilicet

„ve *res mille hominum*, nihil aliud, quam *mille homi-* „*nes*; ficut apud Terent. Phorm. *Res talentûm decem*, „idem eft, quod *talenda decem.*]

Deeft & in neutrali relativo; ut, *Virga tua*, *&* *baculus tuus* [79] *ipſa me conſolata ſunt*: item, *Lunam*, *&* *Stellas*, *quæ tu fundaſti*: Nec in hac parte audiendi funt Grammatici cum fua inepta fyllepfi. Terent. *Qui habet* [80] *ſalem*, *quod in te eſt*, fubaudi *negotium*. Vide Syllepfin.

In

non ferebat natura vocis *mille*, ut dicerent *duo mille*, *tres* vel *tria mille*. Et tamen illud ipfum quoque Scriptoribus in profa abjudicat Gronovius Pater, relinquens folis Poetis ac Technicis. Vide de Pecun. Vet. II. 2. Quid ergo? Ut abfolvam hanc difputationem, quam Eruditorum Hominum arbitrio permitto, Ego perpenfis omnibus, prorfus jam cenfeo, vocem *Mille* natura fua & origine fuiffe Singulare Neutrum, & magis Subftantivum, quam Adjectivum, eoque modo fæpe adhuc occurrere; Plurale autem ejus effe *Millia*, itidem Subftantivum Neutrum. Sed dein per Abufum non animadverfæ fatis Appofitionis Ellipticæ, quæ frequentiffimi erat ufus, adhibitam hanc Vocem *Mille* quoque, tanquam Adjectivum Plurale, quod Subftantivis Pluralibus in omni Genere & Cafu quafi per Concordiam inter Adjectivum & Subftantivum folitam jungitur, quo eodem modo τὰ *millia* per incuriam adhibuiffe videntur medii ævi Scriptores, & fæpius haud dubie adhibuiffent, nifi manifefta nimis Generis difcrepantia plerumque obftitiffet.

79. *Ipſe me conſolata ſunt*] Sic Cic. Famil. VII. 20. *Tuam domum*, *tuoſque agros*, *eaque remoto loco.* X. 34. *Si meam vitam ſtudiumque perſpecta habes.* Liv. XXVI. 21. *Merico urbs agerque juſſa dari.* Salluft. Catil. 10. *Igitur primo pecuniæ*, *dein imperii cupido crevit*; *ea*, *quaſi materies omnium malorum*, *fuere.* Cap. 31. *Ex lætitia atque laſcivia*, *quæ diuturna quies pepererat.* cap. 36. *Otium atque divitiæ*, *quæ prima mortales putant.* Tacit An. IV. 5. *Quantum terrarum ingenti ſinu ambitur*, *quatuor legionibus coercita.* Obfeq. cap. 78. *Sacrarium & laurus ex mediis ignibus inviolata ſteterunt.* Vide & Gronov. Obferv. III. 2.

80. *Salem*, *quod in te eſt*] Sic Cic. Famil. XVI. 4. *Ne ſumptui parcas ulla in re*, *quod ad valetudinem tuam opus ſit*, pro, *ulla in re negotii*, *quod* &c. Famil. II. 8. *In nullis niſi de Rep. ſermonibus cum Pompejo verſatus*

ſum,

In illis, quæ vulgo vocantur adverbia comparativa, ut, *melius*, *pejus*, *brevius*, *doctius*, &c. ſupple *negotium*; ut, *Doctius ſcribit Cicero*, *quam Cato*, id eſt, κατὰ *doctius negotium*. Hoc apud Græcos vulgare eſt. Vide Helleniſmum.

Non eſt, *quod agas gratias*, id eſt, non eſt negotium, ob quod agas gratias. Plinius lib. 2. 63. *Ob hoc quod*. Nam dictio *quod* ubique locorum eſt relativa; ut, *quod ſcribis de pecuniis*, *paratæ ſunt*, id eſt, reſpondeo ad illud negotium, quod ſcribis de pecuniis. Ita Thom. Linacer. Plaut. *Paucis*, *eſt*, *quod te volo*, [81] ſupple *negotium*. Terent. And. *Quo æquior ſum Pamphilo*, id eſt, „ [à quo nomine, id eſt, qua de cauſa,] in quo.

[82] *Quid rerum portas?* ſupple *negotium*: falſum enim eſt, quod ajunt, *quid*, *id*, *aliquid*, „ [[83] *nihil*,] eſſe Sub-

ſum, *quæ nec poſſunt ſcribi*, *nec ſcribenda ſunt*. XVI. 27. *Incredibile eſt*, *quæ ego illos ſcio feciſſe*. Nep. Cim. 3. *Teſtarum ſuffragiis*, *quod illi ὀστρακισμὸν vocant*, *ejectus eſt*. Cæcilius apud Feſt. in *Reluere*: *Ut aurum & veſtem*, *quod matris fuit*, *reluat*, *quod viva ipſi oppoſuit pignori*.

81. *Supple negotium*] Sed plenius ſupple, *eſt negotium*, *propter quod volo te paucis*. De locutione *Eſt quod* diximus etiam ſupra ad Vocem *Libido*.

82. *Quid rerum*] Sic, *Quid hominis tu es?* Terent. Heaut. IV. 8. 7. *Quid mulieris uxorem habes?* Hecyr. IV. 4. 21. h. e. Negotium Hominis, ac Mulieris, quod æque dici poteſt, ac *Monſtrum Hominis*, *Scelus Hominis*. Vide & Scioppium ſupra III. 11. in fine.

83. *Nihil*] Miror ſane τὸ *Nihil* a Scioppio haberi pro Adjectivo, & Subſtantivorum numero excludi. Repugnat enim, quæ ab ipſis Veteribus adfertur, Etymologia. Feſtus, *Nihili*, *qui ne hili quidem eſt*. Repugnat etiam Uſus. Neque probant contrarium loca, quæ Scioppius mox adfert. Etenim Plauti illud, *Nihil in ea re captio eſt*, ponitur pro κατὰ *nihil*, ut Sanctius paulo ante expoſuit τὸ *Doctius*. Et ita paſſim *Nihil* tanquam Subſtantivum Adjectivis jungitur, & Verbis Neutralibus, vel Activis, quæ alium penes ſe habent Accuſativum. Salluſt. Catil. 16. *Senatus nihil ſane intentus*. Liv. I. 3. *Haud nihil ambigam*. Plautus Milite IV. 2. 16. *Nihil eam amaſtis*. Terent. Andr. I. 2. 33. *Nihil me fallis*. Illud vero Symmachi, *Nihil negotium eſt*, *rebus cognitis immorari*, ponitur pro *Nihili*. Sic Plautus Caſina

ſina

Substantiva, regereque genitivum: nam Adjectiva sunt, & genitivus regitur à nomine subintellecto *negotium*, etiamsi dicas, *quid* [84] *negotium negotii.* Et esse adjectiva, multa probant testimonia; sed accipe pauca. Plaut. Pseud. *Sed quid est tibi nomen:* Terent. *Nam Andriæ illi id erat nomen.* Valer. Max. lib. 4. *Nullo ad id negotium accedente.* Terent. *Imo id genus hominum est pessimum.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. *Non fore, ut postea id officium ab illis præstari possit.* Plaut. Menech. *Nisi occupo aliquid mihi consilium.* „[Sic *Nihil pensi habere*, aut *duce-* „*re*, aut *facere*, subauditur *Negotii.* Plaut. Epid. *Si* „*plus dederis, referam, nihil in ea re captio est.* Symmach. „lib. 1. epist. 69. *Nihil negotium est rebus cognitis im-* „*morari.*]

[85] *Moris est; pessimi exempli est; non opis est nostræ;* sup-

sina I. 31. *Ut semper improbus, nihilque sis.* Pro eo alibi *Nihili.* Veluti II. 3. 29. *Unde is, Nihili?* scil. Homo. Et Asin. II. 4. 66. *Impure, Nihili.* Milite V. 16. *Nihili factus*, h. e. castratus.

84. *Negotium negotii*] Tale videtur & illud Ciceronis, si recte suppleatur, de Offic. III. 2. *Si discendi labor est potius, quam voluptas.* Integrum enim est, *si negotium discendi negotii est labor* &c. Simile etiam, quod modo attulimus ex eodem, *nulla in re, quod ad valetudinem tuam opus sit.* Et ita Plaut. Aulul. IV. 10. 40. *De alia re te rescivisse censui, quod ad me attinet.* Sed in primis versu 72. *Quid hujus veri sit*, h. e. quid negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. Similiter Casin. III. 2. 26. *Si quid ejus esset.* Terent. Eun. V. 5. 10. *Quicquid hujus feci.* Plautus Mercat. IV. 3. 37. *Nihil hercle istius quidquam est.* Similia etiam sunt illa, *Quod ejus facere potero*, vel *Quoad ejus facere potero*, scil. *aliquid.* Vide me supra III, 6. 1. Sed & ita passim, *Tantum negotii*, *Aliquantum negotii*, &c. pro Tantum negotium negotii. Plaut. Mercat. IV. 4. 10. *Quid istuc negotii est?* h. e. quid negotium negotii est istuc negotium. Nam sub *quid* & *istuc* Substantivum aliquod necessario intelligitur. Ab eo autem Substantivo regitur itidem necessario Genitivus *negotii.* Sic ibid. IV. 3. 38. *Nimium negotii reperi.* Ita tamen hæc dixerunt Veteres, ut non cogitarint de hisce supplementis, aut consulto dicere voluerint *Negotium negotii.*

85. *Moris est*] Cic. Famil. III. 12. *Non horum temporum, non* he-

ſupple *negotium: Ita eſt*, ſubaudi *negotium.* Plaut. Mil. *Ita negotium eſt.* Vide *Res.*

Horat. *Eſt, ut viro vir latius ordinet arbuſta*, „[pro „ejuſmodi eſt negotium, ita res ſe habet:] Idem, *Non eſt, ut copia major ab Jove donari poſſit tibi.* Terent. Adelph. *Si eſt, facturus ut ſit officium ſuum:* idem Hecyr. *Nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt, cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus:* idem Phorm. *Sin eſt, ut velis illam manere apud te, dos hic maneat*, ſubaudi *negotium.* „[Cic. 14. epiſt. fam. 9. „*Ejuſmodi ſpero negotia eſſe, ut vos iſtic commodiſſime ſi-* „*tis*, pro, ſpero eſſe, ut iſthic commodè ſitis: idem „9. Attic. 11. *De Domitio opinor eſſe, ut in Coſano ſit,* „*& conſilium ejus ignoretur*, pro, ita negotium eſſe. „Plaut. Pœn. act. 5. ſc. 2. *Si ita eſt, ut tu ſis Jaccho-* „*nis filius.*]

Negotium loco Infiniti. In participiis neutralibus deeſt *negotium*, id eſt, infinitum ipſius verbi; ut, *lectum eſt, legendum erit*, id eſt, hoc negotium, quod eſt *legere*, lectum eſt. [86] Vide ſupra in Regulis generalibus.

Nu-

hominum, & morum, negotium eſt. Cæſar B. Gall. IV. 5. *Eſt hoc Gallicæ conſuetudinis.* Similes Genitivos, qui reguntur ab intellecto *negotium* vel *res*, vide in notis ad II. 3. pag. 173. ut & ad Cap. 3. hujus Libri, & in hoc Capite ad Vocem *Aptus* & *Mentio.* Huc autem refero etiam illa Terentii Heaut. III. 2. 39. *Non eſt mentiri meum*, h. e. non eſt negotium meum. Vide & infra in *Officium*, & maxime in *Opus*, quo etiam hæc referri poſſunt.

86. *Vide ſupra in regulis*] Sed inprimis, quæ nos diſputavimus III. 8. 2. pag. 438. &c. Quibus adde Terentii locum, Heaut. I. 1. 106. *peccatum à me maximum eſt.* Sic habent optimi codices, Vaticanus & Bembi. Sequiores nonnulli hic adhæſerunt, ut & Interpretes. Senſus eſt, & integra conſtructio, *peccatum à me negotium, eſt maximum negotium*, ſeu, uſitatius loquendo, *illud negotium, quod neg. peccatum a me eſt, eſt maximum.* Ita fere Hec. V. 1. 10. *nam jam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci æquum.* In quo loco explicando hæret, & varia tentat Donatus, ſed & alii Interpretes. Sed eſt Abla-

Numerus. Cic. Mario lib. 7. *Sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem*, id est, [87] numerum, quo numero ne, &c. Livius lib. 4. dec. 4. *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus signati, & æris, domi haberemus.* Suetonius in Julio. 10. *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret*; ,, [Etsi *Quo ne*, sicut apud ,, Terentium *Qui ne*, dictum accipi potest pro, Quo- ,, modo ne, Ut ne.]

Numus, vel numerus. *Quaternarius, quinarius, denarius*, adjectiva sunt Charisio, in quibus ait deesse *numus*: aliquando intelligitur *numerus*.

Nuncium. *Renunciare vitæ*, subaudi *nuncium*. Sueton. Galba, 11. *Non multum abfuit, quin vitæ renunciaret.* Quinctil. *Mea quidem sententia civilibus officiis renunciabat*, subaudi *nuncium*, vel *repudium*. Plaut. Aulul. *Is me nunc renunciare repudium jussit tibi.* Virg. Æneid. 11. *sed gnato manes perferre sub imos*, [88] supple *nuncium*.

Nux. *Avellana, Basilica, Juglans, Pinea, Persica*, subaudi *nux*. Virgil. *Castaneasque nuces*. Plinius lib. 15. cap. 22. *Nuces juglandes, quæ & regiæ dictæ sunt. Nuces pineæ*, Martial. lib. 13. Ibid. *Nux Persica*.

Ocu-

Ablativus absolutus, qui notat, quum peccatum a me est aliquod negotium. Sic plane Cicero in Rullum II. 2. *Tum vero mihi præter ceteros difficilis est ea ratio, cui errato nulla venia, recte facto exigua laus proponitur*, h. e. ubi a me erratum, aut recte factum aliquod negotium erit. Sed hunc locum attulit jam Rivius ad Terentium. Alia vide apud Me supra ad III. 9. pag. 462.

87. *Numerum, quo numero*] Immo vero *pretium*, vel *negotium, quo negotio ne* &c. Patet id utique ex verbis Livii, *Cautum erat, quo ne plus auri* &c. Nam in *quo* subaudiendum videtur illud ipsum, quod in *plus* subauditur. At vero in eo certissime subauditur *negotium*. Alia est ratio loci Suetoniani, qui tamen non evincit statuendam ideo ubique Ellipsin τ *Numerus* in similibus ex parte locutionibus. Quod Scioppius subjicit de *Quo ne*, alienum videtur.

88. *Supple nuncium*] Immo vero *gaudia*, ut liquet ex proximis. Præcedit enim: *non vitæ gaudia quæro, Nec fas, sed gnato* &c. Vide Aen. XI. 180.

Oculis. Terent. Eunuch. *Ego limis aspecto sic per flabellum clanculum :* vide Donatum, supplentem *oculis.* Plaut. Bacchid. *viden', limulis ut, obsecro, intueantur:* idem Mil. 4. 6. 2. *Aspicito limis oculis.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Nec limis intueantur oculis.*

Officium vel Munus. *Regis est gubernare, patris est filios erudire;* vel *regium est*, & *patrium est*, supple *officium, munus, negotium.* Terent. Andr. *Neutiquam officium esse liberi puto.* Cic. *Oratoris officium est de iis rebus posse dicere, quæ res*, &c. idem 1. Orat. *Oratoris officium est dicere ad persuadendum accommodate :* idem 1. Offic. *Est igitur proprium munus magistratus.* Ter. Andr. *Nunc tuum officium est, has bene ut assimules nuptias :* idem Adelph. *Meum officium facio :* idem Phorm. *isthuc viri est officium.* Plaut. ,,[Truc. *Non amantis mulieris, sed so-* ,,*ciæ fidentis, officium fuit, facere, quod hæc fecit mihi:* ,,&] Most. *Matronæ, non meretricum est, uni inservire amanti:* idem Cas. *Non Matronarum est officium, sed meretricum, alienis viris blandiri.* Vide *Opus.*

Officia. *Regis inter est gubernare, tua inter est docere*; [89] subaudi *officia*, id est, est inter officia regis, & inter officia tua; tunc enim *interest* compositum non est, ut notavimus in constructione præpositionis. Hoc sentit Cæsar Scaliger, hoc Cælius Calcagninus in Epistolis.

Operæ pretium. Terent. Adelph. *Scire est liberum ingenium, atque animum.* Sic dicimus; *Videre est, cernere est*, supple *operæ pretium.* Cicero 4. Finib. *Operæ pretium est considerare.* Terentius Andr. *Audireque eorum est*

89. *Subaudi officia*] Potius *negotia.* Nam τὸ *officia* semper intelligi in hisce nequit, velut in eo, *mea interest illud fieri.* At tum heic, tum ubivis, commode subaudiri potest & debet τὸ *Negotia.* Vide & supra III. 5. ipsum Sanctium, & Me istic pag. 418. &c. Vellem etiam ipsa Auctorum loca attulisset Sanctius, ubi in hac locutione *Officia* recte intelligi possit, aut id requireret sensus. Nec satis recte dicit, *interest* in his non esse Compositum.

est operæ pretium audaciam. [90] Vide *Potestas.*

Opera. *Rhetorica*, *Bucolica*, *Georgica*, adjectiva sunt; in quibus deest Græcè τὰ ἔργα, id est, *opera;* ut, *opera physica; in Rhetoricis; in Georgicis.*

,,Opere. [*Mutuo amare*, subaudi *opere;* sicut *Maximo opere*, *summo opere* amare, mirari, errare, edicere, ,,expetere, censere, facere, quærere: Potest etiam ,,subaudiri [91] *amore*, vel *animo*. Catul. *Mutuis animis a-* ,,*mant, amantur.*]

Oppidum. Horat. *Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas:* idem, *Impositum saxis latè candentibus Anxur.* Virg. *Altum Præneste*, [92] supple *oppidum;* & *oppidum* ita passim exprimitur, à Plinio præcipue, ut supervacuum sit indicare. Solet ille etiam conjungere multas civitates, deinde subdit in plurali, *civitate à Romanis donata*, vel *libera*, vel *stipendiaria*, supple *oppida*, Vide *Urbs.*

Opus. Cic. in officiis, *Est igitur adolescentis, majores natu vereri*, supple *opus*, *munus*, vel *officium:* idem pro Archia, *Sed enim hoc non solum ingenii ac literarum, verum etiam naturæ atque virtutis fuit.* Quinctil. lib. 12. cap. 3. *Cognitionis sunt enim, non inventionis:* & paulò inferius, *Sed etiam, si nosse, quid quisque senserit, volet, lectionis opus est*, id est, munus, & officium: ,, [idem ,,l. 1. c. 2. *Ipsius etiam magistri hoc opus est, temperare* ,,*vires suas, non statim onerare infirmitatem discentium*, id ,,est, magistri officium est, hoc opus seu munus habet ,,magister, ut temperet vires.] Illud Planci in Episto-

,,lis

90. *Vide Potestas*] Ut &, quæ notavimus ad Ellipsin, quam statuit Sanctius, & *Libido*. Rectius autem in illis *Scire est*, *Videre est* &c. intelligitur *Facultas*, *Potestas*, quam *Operæ pretium.*

91. *Amore vel animo*] Vel etiam *modo.* Sueton. Aug. 53. *Officia cum multis mutuo exercuit.* Cic. Famil. V. 2. *Satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus mutuo respondisse.*

92. *Supple oppidum*] Non est necesse. Nam æque potest sine Ellipsi *aptum Argos* dici, ac *dites Mycenas.* Vide me supra I, 7, 11.

„lis Ciceronis, lib. 10. malè intelligitur à Grammaticis, *sed aliquantum temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit:* [93] putant enim *Opus* regere genitivum. Sed hos genitivos regi à particula *aliquantum*, quis non videt? Sic in Apuleji lib. 9. corruptè legitur, *Sed mihi operæ ejus opus est*, pro *opera*. Ergo *opus* hic pro negotio vel labore sumitur, quasi dicat, *opus & negotium fuit & temporis, & laboris, & impensæ.* Sic Ovid. *Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri; Casus inest illis, hic erit artis opus*, id est, negotium & labor artis. Martial. *Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.* Plaut. Mostell. *verum id videndum, id viri docti est opus*, „[id „est, vir doctus hoc efficere & præstare debet. Vide „*Opus* infra de Analogia significationum.

„Etiam in *Tectorium* subauditur *opus.* Vitruvius 2. „cap. 8. *Parietes ita tectoriis operibus expoliti, ut vitri per-* „*luciditatem habere videantur.* Varro 3. rei Rust. 2. *Vil-* „*la polita opere tectorio eleganter.* Inscriptio lapidis Saler- „nitani, *Pavimenta marmorea, opus tectorium.*

„Cum

93. *Putant enim Opus regere Genitivum*] Sic tamen etiam post Sanctium putat Vossius, nec ratione prorsus destituitur. Quidni enim æque *ἀναλόγως* dicatur, *opus est mihi impensæ*; ac *in impensa.* Vide Voss. de Construct. cap. 8. & Ursinum To. 2. pag. 101. In verbis tamen Ciceronis unus ille Genitivus *temporis* regitur ab *aliquantum negotium*, at reliqui videntur regi simpliciter a *negotium*; ut integra sit locutio, *sed aliquantum negotium temporis & negotium magni laboris opus fuit.* Idem Vossius è contrario rejicit Accusativum cum hoc vocabulo conjunctum, & proinde in illo Plauti, *Opus est puero cibum*, suspicatur τὸ *Cibum* esse obsoletum Nominativum neutrius generis. At vero sic idem Plautus Trucul. I. 1. 71. *Quid isti suppositum puerum opus pessimæ.* Adde Ursin. To. 2. pag. 102, 103. Neque etiam huic locutioni valde repugnat analogia. Nam sicuti si Ablativus adjungitur τῷ *Opus*, intelligenda præpositio *In* vel *Cum*, sic eidem Accusativus accedere potest per Ellipsin τοῦ *Ad* seu *quod ad.* Nolim tamen ita loqui. Et forsan in Truculento Plauti, *suppositum puerum* acciperet Vossius pro Infinito, per Ellipsin τοῦ *Esse*, ut facit certe Major de Varianda Orat. I. 7. Vide de hac voce etiam infra cap. 15.

„Cum legimus *Hoc age*, similiter *opus* subaudimus.
„Horat. 1. epist. 6. *Si virtus hoc una potest dare, fortis*,
„*omissis, Hoc age, deliciis* : & mox, *Hoc primus repetas*
„*opus, hoc postremus omittas*. Sic lib. 1. epist. 3. *Hoc o-*
„*pus, hoc studium parvi properemus & ampli.*]

Oratio. *Prorsa, non versibus scribit*, subaudi *oratione*. *Prorsa*, ut ait Donatus, *à prorsus dicitur, non prosa quasi profusa*. *Prorsum* antiqui rectum appellabant : unde *prorsi limites* apud Festum, & *Prorsam Deam* vocabant, quæ *rectos partus educeret*. Esse adjectivum hinc collige. Columella lib. 10. in præfat. [94] *Prorsa oratione prioribus subnectentur exordiis*. „[Ex *Prorsum* posteriores fe-
„cerunt *Prosum*, sicut *Sursum* & *Susum*.]

Ortus, Oriundus, Natus. *Vir claris natalibus, homo loco obscuro*, supple *ortus*, vel *oriundus*, vel *natus ex* vel *de* &c. Liv. lib. 1. *Turnus Herdonius ab Aricia* :
„[*Omnes Latini ab Alba oriundi.*] Sic in sacris, *Joseph ab Arimathea*. Sic dixit Virgil. *Pastor memorande ab Amphriso*.

Ostium. *Postico falle clientem*, subaudi *ostio* : *posticus* enim adjectivum est „[à *Post*; sicut ab *Ante anticus*; unde
„*antiquus*, [95] pro quo barbari *Anterior*.] Persius, *Posticæ* oc-

94. *Prorsa oratione*] Sic Suet. Aug. 85. *Multa varii generis prorsa oratione composuit*. Dicitur autem *prorsus*, *quasi porro versus*, ut ait Festus & Donatus ad Ter. And. III. 2. 30. Sic *Rursus*, retroversus, *Sursum*, supra versum. Pluribus de hac Voce *Prorsa* egimus infra ad Cap. 17. circa finem.

95. *Pro quo Barbari Anterior*] Cum tamen hæc vox occurrat apud Cæsarem B. Civ. III. 63. & Sulpic. Severum (qui optimi aevi Scriptores, & maxime Sallustium, diligenter legit, ac imitatus est) Hist. Sacr. I. 52. quum porrò eâdem derivationis Analogiâ, ut a *post*, *posterior*, & *posticus*, sic ab *Ante*, *Anterior*, & *Antiquus*, formetur, non ausim plane & prorsus eam Latinitatis finibus excludere, licet ipse ea in Orationibus aut simili scripturæ genere uti nolim. Accedit quod Priscianus certe eam *in usu invenerit*, quoniam ait lib. III. cap. de Superlativo : *Ab eo autem, quod est Ante, Anterior, Superlativum in usu non inveni*. Ergo illud, quod memorat, *invenit*, sed incertum, apud quos,

occurrite sannæ. Plin. *Postica pars mundi.* *Posticus vicinus*, & *Posticum ostium*, apud Festum. „[& Plaut. Sti-„cho act. 3. sc. 1.] Vide *Pars.*

Ova. *Gallinæ* vel *aves incubant*, subaudi *ova.* Plin. *ova incubari intra decem dies edita utilissimum:* idem, *Quarto die postquam cœpere incubari.*

Oves. Virgil. *Centum lanigeras mactabat rite bidentes*, subaudi *oves*: idem, *Non insueta graves tentabunt pabula fœtas*, *Nec mala vicini pecoris contagia lædent.* Sic enim hæc dispungo carmina. Vide *Rastrum.*

„Pannus. [Cic. *Merces fucosæ*, *chartis & linteis delatæ*, „subaudi *pannis.* Catull. *Tollis lintea negligentiorum*, sub-„audi *strophia.*]

Pars. Plaut. *Ut decimas solveret Herculi.* Cic. pro Flacc. *Nec Herculi quisquam decumam vovit unquam.* Sic *antica*, & *postica.* Sueton. Othon. *Postica parte.* Cato in versiculis, *Fronte capillata*, *Postica occasio calua:* sic enim legendum est, subaudiendo *parte postica.* Arnob. lib. 5.
96 *Ex parte postica.* „[Cum dicitur, *Summam regni adi-*„*pisci*, subaudimus *partem.* Vitruvius lib. 4. cap. 1. „*Summam imperii partem Jovi dederunt.*]

Pars, vel Libra. *Quadragesima*, *Quinquagesima*, *Septuagesima*, subaudi *pars.* Sueton. Vesp. *Publicanum quadragesimæ in Asia egit:* idem Calig. 40. *Pro litibus, atque judiciis ubicunque conceptis*, *quadragesima summæ*, *de qua litigaretur*, *exigebatur.* Plinius lib. 14. cap. 20. *Cocti parte quadragesima.*

97 „[*Pars* subauditur in *Doctrina & Disciplina*, quæ „na-

96. *Ex parte postica*] Adde his Festum in voce *Posticum.* Ubi Dextra & Sinistra, ut & Cœli pars Meridiana, & Septentrionalis, etiam *Antica* & *Postica* dicuntur appellatæ.

97. *Pars subauditur*] Hæc Ellipsis si unquam in his vocabulis fuit agnita, & idoneis supplementorum exemplis comprobata, usu certe prorsus est oblitterata. Si quid tamen subauditur, vel olim subauditum in his fuit, putarem id esse *ars* vel *scientia.* Sed vix putem esse Adjectiva, non magis quam *Culina*, *Officina*, &c. At *Medicina*, *Sutrina*, *&c.* vere sunt Adjectiva,

„natura sunt Adjectiva, sicut *medicina*, *sutrina*, *textri-*
„*na*, *pistrina*: alius partem capit Doctoris, quæ est
„*Doctrina*, alius partem Discipuli, quæ est *Disciplina*,
„quasi discipulina.]

Parte. *Adnitar pro virili*, *age pro virili*, subaudi *parte*. Cic. 13. Phil. *Plus quam pro virili parte obligatum puto.* Tacitus in vita Agricolæ, *Pro virili portione*. Cic. 5. Verr. *Plus etiam, quam pars virilis postulabat*. Apul. 7. Metam. *Pro sua parte*. Sic dicimus, *pro rata*, scilicet *parte*, vel *portione*. „[Vitruv. lib. 4. cap. 1. *Capitulorum*
„*altitudines efficiunt eas pro rata altiores.*]

Partes. Cic. *Et si utrique primas, priores tamen deferunt Lælio*: idem, *Cui primæ sine controversia deferebantur*. Colum. lib. 10. *Mustum quàm dulcissimi saporis decoquitur ad tertias*. Cic. 3. ad Q. Frat. *Tibi istius generis in scribendo priores partes tribui, quam mihi*. Terent. *Non posteriores feram*, supple *partes*. Idem, *Primas partes qui aget, is erit Phormio*. Horat. *Ne fortè seniles mandentur juveni partes, pueroque viriles.*

„[In *Qua*, *Hac*, *Ea*, *Illac*, subauditur *parte mun-*
„*di*, id est, loco. Ovid. *Quaque erat & tellus, illic &*
„*pontus & æther*. Liv. 37. *Insulam, qua regnum Hieronis*
„*fuerat, tueri jussit*. Tibull. eleg. 2. lib. 2. *Gemmarum*
„*quicquid felicibus undis Nascitur, Eoi qua maris unda ru-*
„*bet*. Virgil. *Jupiter hac stat*, pro, ab hac parte. Lucr.
„*Nam quacumque vacat spatium, quod Inane vocamus,*
„*Corpus ea non est*, pro, ibi non est corpus. Prop. 3.
„eleg. 20. *Omnia sunt tentata mihi, quacunque fugari*
„*Posset, & ex omni me premit ipse Deus*. Horat. *Qua*
„*parte debacchentur ignes, Qua nebulæ pluviique rores,*
„*Qualibet exsules in parte regnanto*; id est, in quo vis
„loco, ubicunque vis. Prop. *Et disco, qua parte fluat*
„*vincendus Araxes*. Sallust. *Creta altior est, qua parte*
„*spectat orientem.*]

Paf-

& intelligitur in iis modo *Ars*, modo *Taberna*. Vide hæc Vocabula suo loco in hoc Capite.

Paſſuum. Cæſar de Britannia, *Hujus eſt longitudo lateris, ut fert illorum opinio, ſeptingentorum millium*, ſupple *paſſuum*. Horat. *Millia tunc pranſi tria repſimus*. Cæſar 1. Civili, *Pons, qui erat ab oppido millia paſſuum circiter tria*. „[Lucill. 3. *Sat longe tria millia paſſuum.*]

Peccatum. *Ignoſco tibi*, ſubaudi *peccatum*. Virg. *Parvum ſi Tartara noſſent Peccatum ignoviſſe.*

Pecunia. Quinctil. lib. 4. *Inſimulari repetundarum*. Tacitus lib. 4. *Poſtulare aliquem repetundis*. Valla lib. 1. cap. ultimo, in hoc gerundio, ut ipſe vocat, neſcio quas ineptias texit. Participium eſt, quod cum ſuo Subſtantivo Cicero protulit pro Cluentio, *teneri lege pecuniarum repetundarum*: idem 6. Verr. *Ferre legem de pecuniis repetundis*, Idem pro Cluent. *Ab aliquo rationem repetere de pecuniis repetundis*. Sic in *expenſis* & *impenſis*, ſubaudimus *pecuniis*.

Placenta. Plaut. Perſa, *Quaſi juream eſſe jus decet collyricum*: ſic enim eſt legendum. Cato cap. 82. Ruſt. *Sphæritam ſic facito*, ſupple *placentam*.

Porcelli. *Porcelli quum lactari deſierunt, Nefrendes dicuntur, eo quod fabam nondum frendere*, id eſt, *frangere, poſſunt*. Varro 2. Ruſt. „[Similiter & *puer* in *Nefrendis* ſubauditur, ut apud Feſtum ex Livio Andron. „*Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.*]

Porta. Juvenal. *Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam*, ſubaudi *portam*. Sic *Collina*, *Viminalis*, &c.

Poteſtas. Virgil. *Nec non & Tityon terræ omnipotentis alumnum Cernere erat*, ſupple *poteſtas*, vel *datum*, vel *conceſſum*. 98 Vide *operæ pretium*: idem, *Non fugis hinc præceps dum præcipitare poteſtas*. Plin. lib. 5. cap. 23. *Non eſt fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit*: & cap. 37. *Suſpendio ac fame necatur, aliter non eſt occidere*: idem lib. 9. cap. 31. *Tantæ velocitatis, ut conſequi non ſit*. Virgil. Bucol. *Tu procul à patria, nec ſit mihi credere*

68. *Vide Operæ pretium*] Sed maxime, quæ notavi ad Voces *Datum*, & *Libido*.

dere tantum. „ [Horat. lib. 1. Satyr. 5. *Mansuri oppi-* „ *dulo, quod versu dicere non est.*] Hujusmodi locutiones innumeræ sunt apud Plinium; sed Valla in Raudensem illas damnat, sed fallitur.

Præditus. *Vir magna doctrina*, *sed pravis moribus*, 99 supple *præditus.* Donatus supplet *natus*. Terent. *Ita dissimili argumento sunt facta.* Cic. 1. Verr. *Homo singulari cupiditate*, *audacia*, *scelere*, *præditus.* Falsum igitur est, partes corporis & animi poni in ablativo, vel genitivo: nam, *vir magna doctrina*, subaudito *præditus: Vir magnæ doctrinæ*, possessive dicitur. Terent. Hecyr. *Ego sum animo leni natus.* Vide Donatum.

Prædium. *Venit in Tusculanum*, *Pompejanum*, *Perusinum*, *Suburbanum*, supple *prædium*, vel *agrum*, vel *rus.*

100 „ [Præmium deest in *Corollarium*, quasi quod de- „ tur

99. *Supple præditus*] Vel *Existens* seu *Ens in magna doctrina.* Vide supra *Ens*, & maxime, quæ notavi ad Vocem *Affectus.*

100. *Præmium deest in Corollarium*] Substantive potius hoc vocabulum usu & significatione adhibetur, licet natura sua sit, vel primitivo usu fuerit, Adjectivum, in quo intelligebatur *aurum.* Nempe Imperatoribus, qui bellum in provincia quadam feliciter confecerant, eaque gratia triumphaturis, solebant olim à provincialibus aut victis populis coronæ aureæ ad ornandum eorum triumphum dari ultra id, quod legitimis rationibus, tributi, prædæ, aut alio quo nomine, inde Romam deportabatur. Postea vero pro ipsis coronis *aurum coronarium* Imperatoribus dari cœpit, idque variis tandem de causis, sed semper extra ordinem. Inde factum denique *corollarium*, eaque voce absolute posita videtur appellatum id omne, quod extra ordinem accedebat ad illud, quod alteri legibus, vel pacto, vel ex more, debebatur. Maxime autem invaluit dein ea vox etiam in ludis publicis, in quibus *coronæ aureæ*, præter legitima præmia, dabantur iis, qui bene partes suas egerant. Vide Varronem lib. IV. circa finem, & Sueton. Vesp. 19. Hinc jam *corollaria* & *præmia* conjunctim, sed tanquam diversa, memorantur in Augusto cap. 45. *Itaque corollaria & præmia alienis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de suo offerebat*: ubi Vide Notas.

„tur ad parandas sibi corollas. Cic. *Ne sine corollario* „*tam festiva acroamata de convivio discederent.* Seneca, „*Opifici vilissimæ mercis , & in diem se locanti , corolla-* „*rium adspergimus , & aliquid supra constitutum adjici-* „*mus.* Petronius *Indicium* dixit , pro præmio ei dan- „do , qui fugitivum indicasset.]

Pretio. *Non minoris , nec pluris , sed tanti , quanti tu , emi*, supple *pretio :* integrum erat , *Tanti æris pretio emi.* Vide *Æs.* Horat. 1. Serm. *Unius assis , Non unquam pretio pluris licuisse.* Plaut. Epid. *Quanti emi potest mini-mo :* & paulò post , *Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas.* „[Virg. *Hoc Ithacus velit , & magno mer-* „*centur Atridæ :* Ubi Serv. *Magno , id est , pretio.* A- „scon. in 3. Verr. *Asiani magno pretio æstimant equos.* „Lucill. 27. *Trado ego illis minimo , quod mihi constat* „*carius.* Horat. *Luscinias soliti impenso prandere coëmtas.* „Cæsar. 4. Gall. *Jumenta , quæ Galli impenso parant pre-* „*tio.*] Livius lib. 2. decad. 1. *Hic modus magis placuit , quum pretio minori redimendi captivos copia fieret.* Plaut. Menech. *Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam.* Martial. lib. 6. *Parvo quum pretio diu liceret.* Valla lib. 3. cap. 1. docet , licere dicere , *emi magno* , & *magno pretio* , non autem *magni pretii* , sed *magni* tantum. Rectè quidem ille , [101] sed causam ignoravit hujus locutionis ; ea vero est hæc : In verbis pretii , si sit genitivus , à nomine *pretio* regitur ; ut , *emi magni* , subaudi *pretio.* Ovid.

101. *Sed causam ignoravit*] Causa non est alia , quam quæ in usu paulatim invalescente ad vitandam ambiguitatem loquendi consistit. Nam quæ alia hic datur â Sanctio Causa , nullius est momenti. Aeque enim alienum est ab usu Linguæ , *Quanti æris* , ac *Quanti pretii* , *hoc emisti ?* licet istic *pretio* possit intelligi , quam unam adfert ille causam , quare hoc posterius dicere non liceat. At in hoc posteriore intelligi possit *modo.* Aeque etiam ambigua foret utràque locutio , si alterutra est , veluti , *Comparavit sibi librum magni* vel *multi æris*, sive *librum magni pretii :* quippe quibus locutionibus pariter non pretium certæ , seu factæ ab aliquo , emptionis , sed solitæ æstimationis , denotatur.

Ovid. lib. 1. Amorum 10. *Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit*, supple *pretio*. Terent. Eunuch. *Quid facias, nisi ut te redimas captum quam queas minimo; si nequeas paulo, at quanti queas.* Quum vero dicis, *emi equum magni pretii*, alia res est: non enim significatur emptio, sed laus. Terent. *Agrum in his regionibus meliorem, neque pretii majoris nemo habet*; perinde est ac si dicas, *est homo magni ingenii.*

Pretium. Persius, *Lunai portum est operæ cognoscere cives*, supple *pretium*. Vide *Operæ pretium*. Plaut. Cas. *Dum mea facta itero, est operæ auribus accipere.* Valer. Max. lib. 1. cap. 6. [102] *Non est operæ inter patrem & filium*, &c. „[Curtius 8. *Multa & alia traduntur, quibus* „*morari ordinem rerum haud operæ videbatur.*]

Propositum. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, supple *propositum, mentem, voluntatem*. Valla lib. 1. cap. 25. „[Plaut. Trin. act. 3. sc. 3. *Si operiri vis adven-* „*tum Charmidis, quod longum est, huic ducendi interea* „*abscesserit*, subaudi *voluntas*.]

Puer, vel Puella. *Infans*, à non fando, adjectivum est, id est, puer, vel puella. Falluntur, qui hoc nomen [103] Commune duobus appellant. Horatius, *Infans namque pudor prohibebat plura profari.* Ovid. in Ibin, *Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.* Horat. lib. 2. Satyr 5. *Seu rubra canicula findet Infantes statuas.* Cicero pro

102. *Non est operæ*] Sæpissime etiam hæc phrasis occurrit pro *non vacat*. Plautus Mil. II. 2. 97. *Operæ non est.* Trucul. IV. 4. 30. *Operæ ubi mihi erit, ad te venero.* Liv. XLI. 25. *Externorum inter se bella persequi, non operæ est, satis oneris sustinenti.* XLIV. 36. *Non operæ est stanti nunc in acie, docere* &c. ubi Vide Gronovium Patrem. Gellius VII. 17. *Nunc, inquit, mihi operæ non est: quum otium erit, revises ad me.* Videtur in his intelligi *Negotium hujus operæ.* Nam eodem sensu dicitur etiam *Opera est*, pro *Vacat*. Sic Plaut. Mercat. I. 1. 14. *Dicam, si opera est auribus, Atque ad advertendum huc animum adest benignitas.* Vide & infra ad Vocem *Res*, nota 109.

103. *Commune duobus*] Scil. Generibus. De *Communibus* Nominibus Vide supra ad I. 7. pag. 50. 51.

pro Sylla, *Quum puerorum infantium veniebat in mentem:* idem 2. Orator. *Nutrices infantibus pueris in os inferant.* Val. Maxim. lib. 1, cap. 6. *Puerum infantem semestrem in foro boario triumphum proclamasse.* ,, [Lucil. *Ut pueri* ,, *infantes credunt signa omnia ahena Vivere, & esse homi-* ,, *nes.*]

Terent. Andr. *Ego postquam te emi à parvulo*, supple *puero.* Plaut. Sticho, *Quia jam inde à pusillo puero ridiculus sum:* idem Merc. *a puero parvulo.*

Rastrus. Juvenal. *Vive bidentis amans*, supple *rastri*, vel *ferri:* nam *bidens*, *tridens*, *quadridens*, adjectiva sunt. Cato cap. 10. Rust. *Rutra quinque, rastros quadridentes duos.* Virg. 2. Georg. *Et duros jactare bidentes;* idem in Ciri, *Ferroque manus armata bidenti;* 5. Æneid. *Rastrisque tridentibus:* sic enim legi debet, non *stridentibus.* De Neptuno metaphorice dicitur, [104] *rastrus tridens*, pro sceptro. Virg. *Levat ipse tridenti:* idem, *Non illi imperium pelagi, sævumque tridentem, sed mihi sorte datum.* Poteris autem, si libet, quum de Neptuno dicitur, *sceptrus*, vel *sceptrum*, supplere. Vide *Oves.*

,, Ratio. [Catull. *Hoc salsum esse putas; fugit te, in-* ,, *epte*, subaudi *ratio:* idem, *Istud quod modo dixeram me* ,, *habere, Fugit me ratio.* Plaut. Amph. *Fugit te ratio*, id ,, est, falsus fuisti, errasti.]

Ratio, vel Res. Horatius, *Ad summam sapiens uno minor est Jove.* Virg. *Hæc summa est, naviget*, supple *ratio.* Varro lib. 5. ling. Lat. *Ideo ratio putari dicitur, in qua summa fit pura.* Cic. 2. Philip. *Quod quidem erat magnum, de summa re dissentientes.* Sic in *Expensa* & *Impensa.*

,, [Plautus Truc. act. 4. sc. 2. v. 15. *Solus summam hic* ,, *habet apud nos*, subaudi *rem*, id est, potissimus ama- ,, tor

104. *Rastrus tridens*] *Rastrus* non putem usquam occurrere. Dicendum erat potius *Raster* in Masculino singulari ex Glossis Philoxeni. Vide Vossium de Analog. I. 37. Similiter *Sceptrus* unde habeat Sanctius, nescio.

,, tor est domi nostræ. Prop. *In Veneris tabula* [105] *sum-* ,, *mam sibi ponit Apelles*, id est, præstantissimum ope- ,, rum suorum judicat esse Veneris picturam. Plaut. ,, Capt. act. 4. sc. 2. *Mihi rem summam credidit ciba-* ,, *riam.* Merc. act. 5. sc. 6. *Ubi loci res summa nostra est* ,, *publica.*]

Rationes. Juvenal. Satyr. 5. *Sic Pedo conturbat, Ma-tho deficit.* Martial. *Conturbabit Atlas*, subaudi *rationes*, Cic. Quinto fratri, *Ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret.* [106] *Conturbare* est servorum, aut trapezitarum, cùm rationibus crediti paria non facere se sperant. Hispane *Alcarse.*

,, Regio. [Cicero ad Attic. *E navi recta ad me ve-* ,, *nit*, subaudi *regione*, vel *via.* Livius 21. *Cum Alpes* ,, *peteret, non recta regione iter instituit, sed ad lævam fle-* ,, *xit.* Terent. Phorm. *Eo recta via quidem illuc.* Vi- ,, de *Via.*

,, Rem. Cic. *Misimus qui pro vectura solveret*, subaudi ,, *rem*, vel *argentum*, *pecuniam.* Plautus Curc. *Pugnis* ,, *rem solvunt, si quis poscat durius:* idem Aulul. *Ubi res* ,, *soluta est omnibus.*]

Rem familiarem. Cic. 2. Philipp. *Tenesne memo-ria prætextatum te decoxisse*, [107] supple *rem familia-rem.*

Rem. In illis, *postquam*, *antequam*, [108] mihi videtur de-

105. *Summam sibi ponit*] Sic Petronius pag. 21. ed. Gonsal. *summa carminis diu penes Mopsum Thracem memorata est.* Sed & huc pertinent illa, quæ Livius habet, XXIII. 12. *Summa fuit orationis.* Tum *Summa rerum, imperii, belli, Reip. expeditionis*, quæ passim reperias.

106. *Conturbare*] Supplevit locutionem Terentius Eunucho V. 2. 30. *Ita mihi conturbasti rationes omnes.*

107. *Supple rem familiarem*] Sed de aliis quoque rebus dicitur. Veluti Florus in præfat. *quibus* (annis) *inertia Cæsarum quasi consenuit atque decoxit*, scil. Populus Rom. vires suas. Vide ibi Grævium.

108. *Mihi videtur deesse Rem*] Immo vero deest *Horam.* Vide me ad II. 9. n. 5. pag. 210.

deesse *Rem*, ut in *post quod* deest *negotium*; nisi malis deesse *finem*, ut in *Hactenus*. Vide *Finis*.

Res. *Paupertas est laudanda; avaritia est vituperanda*, supple *res*: nam adjectivum non respicit substantivum, si verbum in medio sit: Verbi gratia, *Mors est bonum*, & *mors est bona*: illic deest *negotium*, hic *res*: idem enim sunt. Vide *Negotium*.

Bene est, *bene habet*, *bene procedit*, „[*male eveniat*,] *bene vortat*, *bene conveniebat inter eos*, subaudi *res*. Terent. Adelph. *Quæ res tibi vertat male*. „[Sallust. Jug. „*Sed ea res longe aliter*, *ac ratus erat*, *evenit*.] Vide *Negotium*.

Virgil. *Non opis est nostræ*, supple *res*. Cæsar lib. 1. Civil. *Docent sui judicii rem non esse*: ibid. *Nec sui judicii*, *neque suarum esse virium*, *discernere*, supple *res*. Vide *Negotium*.

„[Apud Plautum legimus, *Non mihi est operæ*, sub-„audi *res*. Est autem *Res operæ* non aliud, quam *Ope-„ra*: sicut *Res voluptatum* Plauto est *Voluptates*: Itaque „idem alibi dicit, [109] *Non est mihi opera*, id est, non „ha-

109. *Non est mihi opera*] Sic certe Merc. I. 1. 14. *Si opera est auribus*, *atque ad advertendum huc animum adest benignitas*. Verba, quæ mox Auctor tanquam ex Plauti Milite adfert, occurrunt itidem in Mercatore V. 4. 30. Similiter Bacchid. III. 3. 18. *Nego tibi hoc annis XX. fuisse copiæ*. Ceterum non equidem rejicio hanc constructionis rationem, quam adfert Scioppius, ut videre est supra ad vocem *Pretium* nota 102. Quibus addo & istius generis locutiones, *Quanti est sapere?* Ter. Eun. IV. 7. h. e. quanti negotii vel pretii res est sapere. Et proinde accipio sane, quod ad τὸ *operæ*, Scioppianam expositionem, ut, *Non est mihi operæ*, simpliciter ita dictum, sit idem, ac *non est mihi aliquid negotium operæ*, *quod tibi dem*. Quum Livius ait lib. IV. 8. *Neque Consulibus*, *quum tot bella imminerent*, *operæ erat*, *id negotium agere*, vult dicere, id negotium agere non fuisse tunc Consulibus negotium operæ suæ. Vide me supra ad dictam Vocem. Possum etiam ferre τὸ *Copiæ* ita exponi, ut, *Hoc tibi non fuit Copiæ*, idem sit, quod, *Hoc non fuit tibi res copiæ*, seu facultatis. At τὰ *Curæ* & *Causæ* haud dubie sunt Dativi. Nam primo similis Dativi constructio fre-

 quen-

„habeo operam, quam dare tibi possim: similiter I- „dem in Mil. *Aliter ut facias*, *non est copiæ*, subaudi „*res*: in Aulul. autem dicit, *Nec ludos te facio*, *nec si* „*cupiam*, *copia est*: & Capt. *Nec me Salus si vult serva-* „*re potest*, *nec copia est*, Similiter dicitur, *Cura mihi est*, „& *Curæ est mihi*: & *Causæ est*, pro, res causæ, seu causa. „Cicero de Amic. cap. 2. *Quod non affuisses*, *valetudinem* „*causæ*, *non mœstitiam*, *fuisse*. Liv. lib. 38. *Cum Scipio excuset*, „*morbum esse causæ* [editur nunc *causam*] *fratri*, *cur abesset*, „*satis id sibi videri*, *Gracchus respondit*. Potest tamen, *Cau-* „*sæ*, in dandi casu dictum videri, pro quo alibi Livius „*in causa esse* usurpat; ut lib. 40. *Non suam segnitiem*, *sed* „*vim morbi in causa esse*, *quo serius proficiscerentur*.]

Solebant antiqui peregrè advenientes sic rogare, *sa-tin' salvæ?* subaudio *res*. Terentius Eunuch. act. 5. sc. 6. *Satin' salvæ?* Livius lib. 1. dec. 1. *Quærentique vi-ro*, *satin' salvæ? minime*, *inquit Lucretia*: idem lib. 10. *satin' salvæ? inquit*, *L. Volumni*: „[idem lib. 3. *Rogi-* „*tans satin' salva essent omnia*; quo loco planum fit,
110 falli eos, qui, *Satin' salve*, scribunt.] Plaut. Me-nech.

quentissima est. Pl. Mil. III. 1. 77. *Quibus me esse sollicitudini.* Truc. I. 2. 14. *Est iis pugnæ & virtuti de prædonibus prædam capere*, Sic ergo & Trin. III. 2. 3. *Si videatur hoc esse gloriæ aut famæ.* Sall. Jug. 69. *Civitas magna & opulens pœnæ cuncta aut prædæ fuit.* Porro eodem plane modo dicitur, *Hoc mihi curæ est*, & *Hoc mihi curæ habeo.* Sed & ne ullo modo dubites, Dativum esse in priore illa locutione cum Verbo Substantivo, clarissima sunt Ciceronis loca, in quibus addit Adjectivum. Famil. VI. 2. *Tuas res omnes non minori mihi curæ esse*, *quam meas.* XI. 27. *Quid tibi majori curæ fuit*, *quam ut essem* &c.

110. *Falli eos*, *qui &c.*] Sine ullo dubio quam rectissime dicitur, *satin' salvæ*, scil. res tuæ sunt? Neque tamen propterea ausim rejicere prorsus alterum illud, *satin' salve?* quod faciunt Scioppius & Gronovius Pater ad Plautum Sticho I. 1. 10. Hoc enim eadem utique ratione & modo dici potuit, quo *Satin' recte?* ut loquitur Terent. And. IV. 5. 9. Et, *Rectene omnia?* de quo vide Brissonium in Formulis. Et, *Satin' omnia ex sententia?* quomodo Ter. Phorm. II. 1. 26. Intellige autem in his, modo

nech. act. 5. *Salva sis: salvæne?* „[Terent. Andr. *Me* „*in tuis secundis respice*, subaudi *rebus*.

„Rus. *Rus* subauditur, in *Pascuum*. Lucr. 5. *Pan*-„*dere agros pingues, & pascua reddere rura.* Columella, „*An*-

modo *Agis*, vel *Agitur*, modo *Res tuæ sunt*, seu *omnia tua se habent*. Prius certe intelligitur apud Terent. in Andr. ut liquet ex responsione. Nam interroganti, *Quid vos? quo pacto hic? Satin' recte?* respondetur, *nosne? sic, ut quimus, quando, ut volumus, non licet.* Manifestum intelligi in interrogatione *agitis*, quum in responsione non possit intelligi, nisi Verbum primæ personæ, veluti *agimus*. Sic in Adelph. V. 5. 3. *Quid fit? quid agitur?* resp. *Recte*. Potest etiam intelligi, *tibi est?* seu *res tuæ sunt?* Hinc passim in respondendo adhibetur *Recte*, quasi diceretur, recte res mea vel tua jam est. Vide me infra ad Cap. XIV. & Vocem *Recte*. Cicero ad Attic. I. 7. *Apud Matrem* tuam *recte est, eaque nobis curæ est.* Famil. IX. 9. *Rectissime apud Te sunt omnia.* Plaut. Menæch. II. 3. 31. *Hic tibi erit rectius.* Denique suppleri etiam ita hæc phrasis potest, *omnia se habent recte, salve, ex sententia.* Sic enim passim Auctores. Ter. Eun. IV. 7. 30. *Ut tibi res se habeat.* Phorm. II. 4. 82. *Bene habent tibi principia.* V. 4. 1. *Lætus sum, ut meæ res se habent, Fratri obtigisse, quod vult.* Plaut. Cas. II. 3. 30. *Opinione melius res tibi habeat tua.* Aul. I. 1. 8. *Scin', quomodo tibi res se habet*, Sall. Catil. 2. *Æquabilius & constantius sese res humanæ haberent.* Cic. de Offic. II. 6. *Male se res habet, cum quod virtute effici debet, id tentatur pecunia.* Cœl. Famil. VIII. 8. *Recte hoc par habet.* Sic ergo etiam, *satin' recte? satin' salve?* quum dicitur, intellige, *tibi se res habet*, vel *tuæ res se habent.* Et sane sic videtur locutus Plautus Sticho I. 1. 10. *Multa volo tecum loqui de re viri.* resp. *salven' amabo?* h. e. *an salve se habet*, vel *Vir*, vel *Res viri?* Trin. V. 2. 53. *Satin' salve? dic mihi.* resp. *Recte*. h. e. *an satis salve se res habet*; responsio est, *recte se habet.* Vide ibi Taubmannum. Agnovit etiam hanc locutionem jam olim Donatus ad Terent. Eun. V. 5. 8. diserte tradens τὸ *salve* Adverbium hic esse, & per Adverbia explicans. Sed & Appulejus, quod adverbialem hanc locutionem supplere voluit per τὸ *Agere*, eo ipso nobis id utique declarat, etiam adverbialiter eam esse prolatam. Qui sequitur apud Sanctium locus Plauti ex Menæchmis, aliter se habet. Editur, *salva sis, salvene advenio?* sed legendum est, ut voluit Gronovius ad Stichum I. 1. 10. *Salva sis, salvæne* (per Dativum) *advenio?*

„*Anser esuriens mittatur in pascuum.* Livius, *Lucus læta* „*in medio pascua habuit.* Similiter in *Arva* subauditur „*rura.* Plaut. *Non arvus, sed pascuus est hic ager.*] [Vide & infra ad Vocem *Solum.*]

Sacerdotes. *Diales*, *Martiales*, *Quirinales*, *Salii*, & in reliquis hujusmodi, quis non intelligit *sacerdotes?*

Sacra. *Lupercalia*, *Bacchanalia*, *Terminalia*, „[*Sueo-* „*vetaurilia*,] subaudi *sacrificia*, vel *sacra.* Vide *Festa.* Sed in *Bacchanales*, *Saturnales*, intellige *ludos*, vel *dies.* Vide *Ludi*, „[Ascon. in Divin. *Censores Sueovetaurilia* „*sacrificia faciebant.*]

„*Facere vitula*, *bove*, *agno*, subaudi *sacra.* Plaut. „Stich. *Quot agnis fecerat?* CR. *illa quidem nullum sa-* „*crificavit.* Virg. *Cum faciam vitula pro frugibus.* Sed „& Accusativum efferebant, Hebræorum more. Plaut. „Aul. IV. 2. 15. *Faciam Fidei mulsi fideliam.* Liv. 10. „*Pocillum mulsi vovit se Jovi facturum.*]

Salarium. Juvenal. Satyr. 6. *Sunt qui tortoribus annua præstent*, subaudi *salaria.* Sueton. Tiber. *Sed & peculio concesso à patre*, *præbitisque annuis*, *fraudavit per speciem publici juris:* Idem in Claris Gramm. de Palæmone, *Quanquam ex schola quadringenta annua caperet.*

Scriptor. *Librarius* adjectivum est; ut *librarium gummi*, apud Plin. & *cella libraria.* Cicero tamen absolute dicit: ut, *mihi librarius mittat*, [111] subaudi *scriptor.* Ho-

111. *Subaudi scriptor*] Vel *servus.* Nec enim existimandum est, quia alicubi *librarius scriptor* occurrit, ergo *scriptor* semper intelligendum, ubicunque *librarius* solum reperitur. Nam etiam servos habebant, qui libris Dominorum curandis præerant, sed & qui eos Dominis describebant. Sueton. Claud. 35. *Ne cujus comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur.* Servi hi erant, vel liberti. *Librarius* etiam pro mercatore librario apud Gellium V. 4. *Librarius in quodvis pignus vocabat*, qui paulo ante istic *venditor* librorum fuerat dictus. Cicero Orat. 2. in Rullum *librarios* etiam distinguit a *scribis:* dum ait, *Ornat eos apparitoribus*, *scribis*, *librariis*, *præconibus*, *architectis*; ubi *Scribæ* sunt, qui decreta & acta conscribebant, *Librarii*, qui ea aliosque libros curabant servabantque. Apud Gel-

Horat. in Arte, *ut scriptor si peccat idem librarius.* „[Var-
„ro 3. Rust. 2. *Scriba librarius, libertus ejus, qui appa-*
„*ruit Varroni.* Vulgo *Amanuensis.*]

Scriptum. Cic. Attic. lib. 1. *In ea Pompeji epistola erat in extremo*, supple *scriptum*; idem, *Quod epistola librarii manu est*, subaudi *scripta*; idem, *Quæ quidem erant manu tua*, supple *scripta*; idem l. 16. epist. *Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis*, supple *scriptum*.

„[Secturæ. *Sectura* subauditur in *Ferrariæ*, *Ærariæ*,
„*Argentariæ*, *Aurariæ*, &c. Cæs. 3. Gall. *Multis locis*
„*apud eos ærariæ secturæ sunt*: & 7. Gall. *Apud eos magnæ sunt*
„*ferrariæ.* Liv. *Vectigalia magna instituit ex ferrariis ar-*
„*gentariisque.* Tac. *Aurarias sibimet Tiberius seposuit.* Vul-
„go *Mineræ.*]

Securis. Virgil. *Crebrisque bipennibus instant.* Ovidius, *Sævamque inhibere bipennem*, supple *securim*. Vide Festum in *Anceps*, & Nonium Marcell. in *Bipennis*, qui citat ex Varrone, *Ferens ferream humero bipennem securim*. „[Virgil. dixit, *ferro bipenni.*

„[112] Segetes subaudi in *Novales.* Virg. 1. Georg. *Al-*
„*ternis tonsas cessare novales.*]

Sella. Lucan. lib. 3. *Prætor adest, vacuæque loco cessere curules*, subaudi *sellæ*. Liv. lib. 2. *Sella curuli septies ac vicies sedit.* Juvenal. 10. *Atque illi sellas donare curules.*

„Senator. [*Consiliarius*, [113] subaudi *Senator.* Plaut. E-
„pid.

Gellium dicto loco etiam *libraria* occurrit pro libraria taberna. *Apud Sigillaria forte in libraria Ego & Julius Paulus consederamus.*

112. *Segetes subaudi*] Potius pro diversis Generibus, *Terras*, *Agros*, *Rura*. Festus *Novalis ager, novæ relictus sementi.* Virg. Ecl. I. *Impius hæc tam culta novalia miles habebit?* scil. *rura.* Vide & infra Sanctium in voce *Terras*, & Opuscula de Latinit. ICtorum Veterum pag. 88.

113. *Subaudi senator*] Non omnes *Consiliarii* sunt Senatores. Etenim *Consiliarii* sunt etiam privatorum, tum singulorum Regum, & Principum. At *Senatores* liberæ potissimum Reip. Proceres. Malim itaque intelligere *Homo*.

„pid. *Jam senatum in corde convocabo consiliarium.*

„Sententia. Virg. *Stat conferre manum Aeneæ : Stat* „*casus renovare omnes*, [114] subaudi *sententia*, vel *consi-* „*lium*: quandiu enim deliberatur, consilium vacillat, „& sententia fluctuat; ubi certum ac statutum est, „quod quis facere vult, consistit consilium, & stat „sententia. Terent. Eunuch. *Stat sententia*; idem, „*Pectore consistere consilii nihil potest.* Cic. *Nec adhuc sta-* „*bat, quo potissimum me converterem : Modo nobis stet il-* „*lud, una vivere in studiis : Levatur omnis cura, cum* „*aut consistit consilium, aut cogitando nihil explica-* „*tur.*]

Sermo, vel Rumor. *Quum subito adfertur nuncius horribilis*, supple *Sermo* vel *Rumor.* Cæsar, *Ut talem nuncium attulisse viderentur.* Unde Plautus in Milite, *longinquus sermo*, pro *nuncio*, dixit. Aliquando intelligitur *homo*, ut diximus ante. *Sermones perferri* tritum est, „[*Nuncius* adjectivum est. *Nuncium*, subaudi *verbum*, „vel *dictum. Nuncia*, supple *fama.* Virg. *volitans pen-* „*nata per urbem Nuncia fama ruit.* Ovid. epist. Parid. „*Uror; habes animi nuncia verba mei : Prima fuit vultus* „*nuncia fama tui.* Liv. 5. *Vocis nocturnæ, quæ nuncia cla-* „*dis audita fuerat.*]

Servus. *A pedibus, à secretis* „[*Circumpedes*] subaudi *homo*, vel *servus*, vel *famulus*, vel *minister.* Sueton. lib. I.

114. *Subaudi sententia*] Non necesse prorsus subaudiri hic aliquid. Etenim etiam ipsa illa actio, quæ Infinito exprimitur, *stare* dicitur, h. e. certo esse decreta. Patere eam locutionis rationem arbitror satis clare ex illo Ciceronis, *Modo stet nobis illud una Vivere in studiis.* Sic *Sedere*, quod eodem sensu adhibetur, quo *Stare*, conjunctum reperias cum ipsis rebus decretis. Florus II. 15. 4. *Quum bellum sederet*, h. e. decretum jam esset. Potuisset etiam dixisse, *quum sederet bellum gerere*, eodem sensu & eadem constructionis ratione. Sed tamen sæpe etiam additur *sententia* & *consilium*, ut liquet vel ex eodem Auctore. Nam ibidem §. 9. *Seditque sententia, quoquo modo rebellandum.* & II. 18. 14. *novissime consilium fugæ sedit.* Et sic *stat sententia* apud Terentium.

1. *Philemonem à manu servum.* Terent. *Forte ibi hujus video Birrhiam*, supple *servum.* Cic. 3. Verr. „ [*Circumpedes autem homines formosos, suos esse dicebat.*]

Mart. *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse. Vicarius* propriè est servi servus. Paulus de noxal. action. *Si servus tuus navem exercuerit, ejusque vicarius servus* &c. Horat. *Utque sacerdotis fugitivus liba recuso.* Idem, *Tu mediastinus*, supple *servus*: idem lib. 2. Satyr. 7. *Sive vicarius est, qui servo paret.* Et *Venales* servos intelligimus. Quinctil. lib. 8. cap. 2. Plaut. Aul. *Etiam introducere vel gregem venalium.* Et *Novitios*; Varro 7. ling. Latin. *Etiam novitii servi empti in magna familia.* „ [Similiter in *Major domus*, quod posteriores induxerunt, *servus* subauditur. Donat. in Phorm. act. 2. sc. 1. *Columellæ apud veteres dicti servi majores domus.*]

Sestertiûm. Horat. *Callidus huic signo ponebam millia centum*, [115] supple *sestertiûm.* Sic in illis, *debet decies, accepit centies.*

Singuli. *In dies, in naves, in milites, in viros*, subaudi *singulos.* Horat. *Mutatur in horas.* Juvenal. *Horreat, inque dies septenis oderit horis.* Plinius, *Cinnamo pretia quondam fuere in libras denarium mille.* [116] Cic. & in illa,

115. *Supple sestertium*] Quod in ista quidem locutione accipi debet pro *sestertiorum.* At in istis, *debet decies*, &c. intelligit *sestertium* singularis Numeri, neutrius Generis, Gronovius in libro de pec. vetere. Si ita, construi tunc eam phrasin debere putem per Appositionem, qualem vide supra in Nota 78. in vocabulis *Mille* & *Millia*, ut & infra in Zeugmate cap. 8. n. 2. ut sensus sit, sestertium usque ad decies centena millia sestertiorum. Ceteroqui cum Genitivo & Ellipsi τ *centena millia* construi videtur adverbium *decies* apud Livium XXIV. 11. *qui supra trecenta millia usque ad decies æris census fuisset.* Qui locus mihi certe est valde notabilis in hac phrasi & Ellipsi, sed allatus jam ab Alciato & aliis.

116. *Cic. & in illa*] Credo hæc aliquid vitii ex officina contraxisse. Ita tamen etiam Salmanticensis editio, & Patavina.

illa, *in dies singulos.* „[Sic in Pandectis *Quinis emti ser-* „*vi*, id est, singuli quinque: sic, *Quini solvissent*, pro „singuli quinque.] Vide Vallam lib. 3. cap. 68. „[& „Brisson. in Parergis.]

Sinus. *Puteolanus*, *Tarentinus*, *Issicus*, supple *sinus.* Crediderim deesse *sinus*, quum *Adria* effertur masculinè: nam mare sinus est, & civitas in ipso sinu *Adria* dicitur, sed effertur fœmininè. Silius lib. 10. *Stat humectata Vomano Adria.*

Societas. Virgil. *Coëant in fœdera reges*, [117] subaudi *societatem.* Cicero, *Utinam societatem aut nunquam coisses, aut nunquam diremisses*: idem, *Cum parva squilla quasi societatem coit*: idem pro Sext. *Societas coitur*: idem Ruffo, *Ad coëundam societatem periculi.*

Sol. *Oriens* & *Occidens* participia sunt, in quibus absolutè prolatis intelligitur *Sol.* Cæsar 1. Gall. *Spectant in Septentriones, & Orientem Solem Belgæ.* „[En„nius, *A sole exoriente ultra Mæoti' paludes.*] Plaut. Bacch. *Ante solem exorientem*: idem Menech. *Nunquam ad solem occasum viverem.* Plin. lib. 21. cap. 17. *Ante solem occidentem.* Cicero in Somn. *Quis in reliquis orientis aut obeuntis solis ultimis partibus.* & in XII. Tabul. *Sol occasus superma tempestas esto.* Gell. lib. 2. cap. 2. *Post solem occasum.*

Plaut. Mostell. *Hoc* [118] *die crastini quum herus resciverit.*

117. *Subaudi societatem*] Immo vero *coire societatem* quando occurrit, dicitur per Ellipsin pro *Coire in societatem*, ut *Coire in fœdus* apud Virgilium. Sic *Convenire aliquem* omnino dicitur pro *convenire ad aliquem*, licet & hæc phrasis in passivam à Veteribus conversa sit. Veluti Liv. I. 58. *Ab nuncio conventus fuit.* Cic. Famil. VI. 19. *Tantis doloribus afficitur, ut se conveniri nolit.* Vide & supra ad *Adire* pag. 297. & ad *Ambulare* pag. 308. & maxime ad *Coeo* pag. 321.

118. *Die crastini*] Sic Pl. Men. V. 9. 95. *Vis conclamari auctionem fore? quo die?* M. SV. *die septimi* ME. *Auctio fiet Menachmi mane sane septimi.* Vide & supra I. 16. 6. At Ursinus To. I. p. 157. quia Gellius X. 24. promiscue se scriptum reperisse ait, *die quarte*, *quinte*, &c. & *die quarti*, *quinti* &c. colligit hos

esse

verit. Gellius lib. 10. cap. 24. & Macrob. lib. 1. cap. 4. Saturn. putant, *die crastini*, *die pristini*, *die proximi*, *die noni*, adverbia esse. Ego contendo deesse *Solis.* Vide *Dies.*

Solum. Virgil. in Moreto, *Fusus erat terræ frumenti pauper acervus:* ibidem, *Et terræ condit aratrum.* Æneid. 9. *Stant terræ defixæ hastæ:* Æneid. 11. *Sternitur & toto projectus corpore terræ:* Georg. 2. *Terræ defigitur arbor: Corpora multa virûm terræ infodiunt.* Ovid. 2. Metamorph. *Quum vellet terræ procumbere:* ,, [& 5. Metam. *Procubuit terræ* ,, *ma-*

esse ergo Ablativos tertiæ declinationis in E & I. desinentes: atque adeo, sicuti dicitur *Exanimus* & *Exanimis*, *Enervus* & *Enervis*, sic dixisse Veteres quoque *Quartus*, *Quintus*, & *Quartis*, *Quintis*, &c. At probandum hoc posterius vel minimo erat documento, priusquam tam inauditum quid Lectoribus obtruderetur. Quod quum non fecerit, nec facere potuerit, perseveremus sane *quarti*, *quinti*, &c. *crastini*, *posteri*, & similia, pro Genitivis habere, & Ellipsin *Solis* in ista phrasi agnoscere. Sed & Gellius ipse ea non pro Ablativis, sed pro Adverbiis compositis habuit, quamvis & hoc male. Decepisse Hunc videtur promiscua illa scriptura, quum etiam Adverbia quædam promiscue scriberentur, ut *here* & *heri*, *præfiscine* & *præfiscini.* Sed tamen longe frequentius, etiam apud ipsum d. l. ex variis Auctoribus reperias scriptum *die quarti* &c. Ac similiter dixerunt semper Veteres *postridie*, non *postredie.* Tuetur tamen se Gellius auctoritate Vetustiorum, qui, sicuti *postridie* & *pridie* speciem Adverbiorum habent, sic *diequinti*, vel *diequinte*, itidem pro Adverbiis compositis videantur accepisse, & ideo secundam compositæ vocis syllabam aliquando corripuerint, quæ ceteroquin ab natura sua est longa. Verum non mutat hæc ratio naturam horum vocabulorum non magis, quam τ *Quomodo*, *Præterea*, &c. quorum ultimæ itidem aliam acceperunt quantitatem, quam debebant, quia itidem pro Adverbiis male sunt tandem habita. Quod vero Oiselius ad d. l. Gellii notat de Literis Ablativi E vel I pro O, neutiquam est ex Sanctii Minerva sumptum; quippe quæ alia omnia tradit, nec *Quarti*, *Crastini* &c. ad Ablativos refert, sed ad Genitivos: immo vero Oiseliana ista sunt ipsa Vossii verba, de Analog. II. 5. circa finem, ut adeo nimis studiose, an odiose nimis dicam & inscite? ad partes istic vocetur hæc Sanctii Minerva.

,, *mactati more juvenci.*] Plinius lib. 14. cap. 21. *Infodiuntque terræ tota.* Apul. lib. 9. *Ille terræ concidit.* Julius Rufianus, *Terræ*, inquit, *pro*, *in terra*, *positum est.* Sed ego assero deesse *Solum*, quia sæpe legimus apud Cicer. *sola terræ*, & sæpius apud Lucretium; [Virgil. ,, 1. Georg. *Terræ pingue solum fortes invertant tauri*: Var- ,, ro 1. Rustic. 5. *Quæ ad solum pertinent terræ.*] Salust. Jugurth. *Aliisque generibus arborum, quæ humi arido, atque arenoso gignuntur.* Sic legit Priscianus in calce lib. 8. & Aldus in Sallust. & intelligunt *Loco.* ,, [Virg. ,, *Fusus humi.* Ovid. *Prosternit humi juvenem*, subaudi *in* ,, *solo.*] Silius lib. 1. *Adfigunt proni squalentia corpora terræ.* Vide *Terra.* [Subauditur quoque *Solum* in hoc ,, Cæsaris 4. Gall. *Cum illi aut ex arido, aut paulum in* ,, *aquam progressi, audacter tela conjicerent*: ibid. *Nostri* ,, *simulatque in arido constiterunt.* ibid. *Naves in aridum* ,, *subduxerat.* Virgil. *Impius hæc tam culta novalia miles* ,, *habebit*, subaudi *sola*; quod etiam subauditur in *Ar-* ,, *va*: nam *Ager arvus*, sicut & *pascuus*, à Plauto in ,, Trucul. dicitur, [119] qui aruitur, id est, aratur, sicut ,, *duere* est *dare.*

,, Sonus. In *susurrus* subauditur *sonus*, cum sit Adje- ,, ctivum. Ovid. 7. Metam. *Procrin adit, linguaque refert* ,, *audita susurra*, pro, *susurrante.*]

Spatium. Virg. *In medio mihi Cæsar erit*, subaudi *spatio*, vel *loco*, ,, [ut Servius notat in Æneid. 1.] Cæsar. 1. Civil. *Atque in hoc fere medio spacio tumulus erat.* Vide *Locus.*

,, Stabulum. [*Bubile*, *equile*, *ovile*, *suile*, subauditur ,, *sta-*

119. *Qui arvitur h. e. aratur*] Immo vero simpliciter *arvus* ab *aro* deducitur, ut *pascuus* à *pasco*, *vacuus* à *vaco*, *contiguus* à *contingo*, *mutuus* à *muto*, *viduus* & *dividuus* à *vido* obsoleto & *divido*, *conspicuus* à *conspicio*, *continuus* à *contineo*. Esse autem Adjectivum, etiam ex eo liquet, quod Nonius cap. 3. n. 15. ex Nævio & Pacuvio etiam *Arvas*, scil. terras, in Feminino genere protulit. Plane ut in Masculino apud Plautum in Trucul. I. 2. 47. *Non Arvus hic, sed Pascuus, est ager.*

„*stabulum:* manifeste enim sunt adjectiva. Itaque Plau-
„tus *Bubilem* dixit in Persa, ubi supplendum est *statio-*
„*nem*, vel *stabulationem*, vel *caulam*, quæ, teste Ser-
„vio, *est animalium receptaculum.*]

Stipendium, vel Æra. *Meruit sub Annibale*, subaudi *stipendium* vel *æra:* Vide Vallam lib. 4. cap. 110. Horat. *Hic meret æra liber Sosiis.* Ovid. 1. Amor. *Jussit & in castris æra merere suis:* ibid. *Non decet imbelles æra merere Deos.* Turneb. lib. 25. cap. 18. scribit, *Donativum* esse adjectivum, [120] in quo subauditur *stipendium.* Cic. pro Mur. *Meruisse vero stipendium in eo bello.*

„[Stridor, subauditur in *Sibilus.* Virg. *Venientis sibi-*
„*lus Austri:* nam *Sibilus* adjectivum est. Virgil. de ser-
„pentibus, *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* Serv.
„in 1. Æneid. *Proprie in funibus stridor est; stridor au-*
„*tem est sibilus.* Lucret. 5. *Zephyri sibila*, subaudi *fla-*
„*mina.*

„Stuprum, vel Flagitium, subauditur in *Incestum.*
„Cicero de Arusp. resp. *Clodium ex incesto stupro emis-*
„*sum:* & pro Domo, *Incesto flagitio & stupro polluit cæ-*
„*rimonias.*]

Tabellæ, olim à materia vel à numero foliorum nominabantur; ut, *eboreæ*, *citreæ*, *duplices*, *triplices.* Erant & *laureatæ*, quas Imperatores victoria potiti ad senatum mittebant. Ovidius 1. Amor. *Ergo ego vos duplices rebus pro nomine sensi.* Sueton. Aug. *Et Gallum prætorem in officio salutationis, tabellas duplices, veste tectas, tenentem.* Liv. 5. dec. 5. *Ad foros publicos laureatas tabellas populo ostendit:* ibidem, *laureatas literas* dixit. Apud Martialem tituli sunt, *pugillares citrei; pugillares eburnei;*

120. *In quo subaudiatur stipendium*] Intellexerim potius *æs.* *Donativum* certe & *stipendium* longe erant diversa. At sub *Merere* recte *stipendium* intelligitur. Sueton. Cæs. 3. *Meruit & sub Servilio Isaurico in Cilicia*; quum cap. 2. dixisset, *stipendia prima in Asia fecit.*

nei; pugillares membranei, subaudi *Codicilli*. Et Catul. dixit, *nostra pugillaria*, subaudi *codicilla*, vel *epistolia*. Vide *Literæ*.

Taberna. *Sutrina*, *pistrina*, *medicina*, teste „[Varrone „7. de lingua Latin. &] Donato ad Ter. Adel. act. 4. sc. 2. adjectiva sunt, & deest *taberna*, „[vel *ars*. Seneca „epist. 90. *Pistrinum* & *Sutrinum* dixit, [121] subaudiendo „*opificium*.] Plaut. *In medicinis*, *in tonstrinis*, *apud omnes ædeis sacras*: idem Curcul. *Sub veteribus*, subaudi *tabernis*. *Sub novis*, Varro lib. 5. ling. Latin. & Liv. lib. 2. & 25. Plinius lib. 25. cap. 12. Vide *Ars*.

Tabernaculum. *Augustale* est ducis tentorium: ergo [122] intellige *tabernaculum*. Quinctil. lib. 8. cap. 2.

Tabulæ. *In duodecim* quum legimus, facile *tabulis* intelligimus. Id adnotarunt Revardus, & alii. Cic. *Discebamus pueri duodecim, ut carmen necessarium, quas jam nemo discit*.

Talis, & Tantus. *Homo illiteratus, sed cui paucos anteponas*, subaudi *talis*: teste Laurentio, & Linacro. Item in *Qualis* & *Quantus*, deest *Talis* & *Tantus*.

Te-

121. *Subaudiendo opificium*] Vel forsan *ergastulum*, *ædificium*, aut simile quid. Nam certe *pistrinum* apud Comicos passim pro loco ponitur, in quo fruges moluntur, & panis conficitur. Veluti Terentiana hæc declarant, *Dedam te in Pistrinum, ea lege, ut si Te INDE eximam, ego pro te molam*: *Præcipitem me in pistrinum dabit. Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via: Herus si redierit, molendum usque in Pistrino*. In omnibus vox *Pistrinum* denotat locum satis manifeste. Nec tamen intercedo, quo minus apud Senecam notet ipsum opificium, quum ait, *sed in Pistrinum sapientem submittit*, h. e. deprimit eo, ut istam quoque artem sapiens exerceat. Tanto magis, quia mox ibidem sequitur, *non multum abfuit, quin Sutrinum quoque a Sapientibus inventum diceret*, ubi sine dubio intelligitur *opificium*. Sed & sic *Pistrinum exercere* dixit Sueton. Aug. 4.

122. *Intellige tabernaculum*] Idem intellige, quoties occurrit *Prætorium*. Vide infra *Tentorium*.

Tecta, vel Tegmina. *Penetrale* quum absolute ponitur, *tectum* desideratur. Virg. 1. Georg. *Sæpius & tectis penetralibus extulit ova.* Idem, *Penetralia tecta.* „[Vi„de *Culmen.* In *Lacunar*, quod est *Lacunare*, subaudi„tur *tegmen.*

„Tempus. *In posterum providere*, subaudi *tempus* vel „*diem.*]

Terent. Hecyr. I. 2. 19. *Illic non licebat nisi præfinito loqui*, [123] subaudi *tempore*, teste Donato. Idem Andr. *Prope adest, quum alieno more vivendum est mihi.* „[O„vid. lib. 4. Trist. eleg. 8. *Nunc erat, ut posito deberem* „*fine laborum Vivere, me nullo sollicitante metu*, subaudi „*tempus.* Liv. 21. *Galli cum ad id dubios servassent ani*„*mos, coacti ad vindices declinant.* Cæsar 1. bell. civ. „*Quoniam ad id tempus facultas colloquendi non fuerit*: & „lib. 4. *Hæc ad id tempus Cæsar ignorabat.* [124] Similiter „in *Adhuc*, pro *adhoc*, subauditur *tempus.* Terent. „Eunuch. act. 3. sc. 5. *Nunc est profecto, interfici quum* „*perpeti me possum*, subaudi *tempus illud.* Cicero, *Nunc* „*ipsum sine te esse non possum*, [125] subaudi *ad hoc tempus*, „ut significet, nunc hoc ipso temporis articulo: *ipsum* „quippe *tempus* dicitur, quo nullum dari potest oppor„tunius. Lucret. 1. *Ut nubendi tempore in ipso Hostia* „*con-*

123. *Subaudi Tempore*] Quidni potius *Modo?* Sic certe ego censeam, maxime, quum sequatur, *haud opinor commode FINEM statuisse orationi militem*, h. e. modum. Cicero Famil. VII. 2. *quod præfinisti, quo ne pluris emerem*, scil. modum pretii.

124. *Similiter in Adhuc*] De hac Voce vide supra hoc Capite ad vocem *Factum*, & cap. ult. superioris Libri ad vocem *Quanquam*, pag. 489. De sequenti locutione *Est, quum*, vide iterum hoc Capite ad Vocem *Libido*, & mox pag. seq.

125. *Subaudi ad hoc tempus*] Mira profecto interpretatio, ut *ipsum* absolute positum, pro *ad hoc ipsum tempus*, censeatur. Vellem locum Ciceronis notasset Scioppius. Nec enim dubito, quin aliter sit exponendus. Sensus esse videtur, nunc hoc ipsum non possum, scil. esse sine Te. Sic Cic. de Offic. II. 24. *ut hoc ipsum eum delectaret peccare.* In illum autem sensum, quem dixi, loquitur fere Cicero ad Trebatium, Famil. VII. 15.

„*concideret mactatu mœsta parentis*, pro quo dici potest, „*tunc ipsum*, sive *ad ipsum nubendi tempus.*] Sic dicimus, *Non ignara futuri; Sero sapiunt Phryges; Optato advenis.* Virgil. *Impius ex quo Tydides;* idem, *Ex illo fluere spes Danaum:* idem, *Collecta fatigat edendi ex longo rabies:* idem 1. Æneid. *Tempore jam ex illo*, Plaut. Mostel. *Velut horno messis magna:* & apud Nonium, *Horno curari.* Cicero Catil. 1. *Quibus te brevi tempore confectum esse senties.* Horat. *Lætus in præsens animus:* idem in Arte, *Et præsens in tempus omittat.* „[Plin. paneg. *Quot* „*non in præsens tantum, sed in æternum repressisti*, subaudi „*tempus* vel *ævum.*] Cicero pro Balbo, *Ante hoc tempus. Quid, ante expectatum?* idem 1. Catil. *Si minus in præsens tempus, at in posteritatem impendeat:* idem Verr. *Brevi postea mortuus est.* „[Lucret. *in perpetuum*, sub„audi *tempus. Perpetuo*, subaudi *tempore.* Martial. *Nil* „*agis, & serum est alium mihi quærere regem*, subaudi „*tempus.*] Virgil. *Per sudum rutilare vident:* idem, *Visa sub obscurum Lunæ.* Cicero, *Horologium mittam, & libros, si erit sudum*, subaudi *tempus:* nam *sudum* vocabant quasi *sine udo:* potest & deesse *cœlum.*

Tempora. *Post illa, postea, antea, præterea, antehac, posthac*, vel *post hæc*, subaudi *tempora*, vel *negotia.* Terent. Eunuch. *Tute scis, post illa quam intimum habeam te.* Cicero, *post illa tempora quicunque remp. agitavere.* Sic *quapropter*, id est, *propter quæ.*

Erit, quum fecisse nolles, subaudi *tempus.* [*Jam aderit,* „*cum se quoque oderit.*] Virgilius, *Turno tempus erit, magno quum optaverit emptum Intactum Pallanta.* Cic. pro Milone, *Erit, erit illud profecto tempus, & illucescet ille dies.* Plaut. Aulul. *Hanc domum, multos annos est, quum possideo*, id est, [126] est tempus, quum possideo multos an-

126. *Est tempus &c.*] Immo vero sensus est: Est jam tempus multorum annorum, quum possideo hanc domum. *Multos annos* refertur ad *Est*, non ad *Possideo.* Sic Plaut. Persa I. 3. 57. *jam sex menses est, quum huc venit.* De locutione ipsa *Est quum*, Vide supra hoc Capite ad Vocem *Libido.*

annos hanc domum. Horat. *Præsens in tempus omittat.* Vide Lambinum.

„Tempus. [*Hoc noctis*, *hoc ætatis*, *id ætatis*, supple „*ad*, vel *circa tempus*, vel *in tempus:* item *in præsens tem-* „*pus*, pro præsenti tempore. Similiter *hoc noctis tempus* „pro, hoc noctis tempore, dicetur. Plaut. Asin. *Ibi ad* „*hoc diei tempus dormitasti:* [127] Idem Men act. 5. sc. 5. „*Hic ergo usque ad vesperam; saltem intromittar domum.* „Cicero, *Ad quam diem redibit.* Cæsar, *Misso ad vespe-* „*ram Senatu.* Livius lib. 5. *Ad æstatem de integro exsu-* „*dandus erit labor*, id est, circa tempus æstatis, veni- „ente æstate; Cic. 3. ad Quint. frat. epist. 5. *Nostrum* „*hoc tempus ætatis forensi labore jactari*, pro quo dicere „poterat, nos hoc ætatis jactari. Plaut. Trinum. *De-* „*nique diei tempus non vides?* Cicero 1. de leg. *A pri-* „*mo tempore ætatis juri studere te memini.* Terent. Hecyr. „*Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum.*]

Domi, *bellique clarus*, [128] supple *tempore:* nam *domi*, apud

127. *Idem Men.* &c.] Locus est Menæch. V. 5. 62. & editur, *usque ad noctem*, non *vesperam.* Sed quomodocunque legatur, non video, quid iste, & seqq. loca ad probandam Ellipsin τῦ *Tempus* faciant. Forsan adferuntur hæc tantum ad probandam Ellipsin τῦ *Ad*, quæ tamen non est hic potissimum controversa, aut in quæstione.

128. *Supple Tempore*] Nihil minus. Nec *domi* significat pacem aut quietem, sed patriam cujusque, h. e. suæ domi locum seu terram. Et propterea non tantum *belli* opponitur τῷ *domi*, sed & alia. Cic. Famil. III. 10. *Existimationem ejus oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis.* VIII. 1. *Quam gratum peregrinantibus sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores.* Nepos Milt. 4. *Domi creati X. prætores*, h. e. non in pace, (erat enim gravissimum bellum) sed in patria Urbe, opposita auxilio foris à Lacedæmoniis petito. Florus I. 7. *Quum sævitiam domi fatigasset, tandem in hostes conversus est.* Et Cap. 11. *Ut populus, qui foris dominabatur, saltem domi serviret.* Adde & II. 1. Intelligi autem in his arbitrer *in loco*, vel, ut mox in τῷ *Humi* intelligit ipse Sanctius, *in terra*, vel denique *in rebus.* Cic. de Offic. II. 24. *Quibuscunque rebus vel belli vel domi poterunt, augeant Remp. imperio, agris, vectigalibus.* Similiter etiam pro fa-

apud antiquos pro pace aut quiete usurpabatur, ut sæpè apud Livium; nunc vero, quum dicimus *domi est*, deest *in ædibus*, ut diximus. *Militiam belli* dixit Columella in præfatione.

,,[Liv. 34. *Daret talenta centum in præsenti, & quinquaginta talenta in singulos annos, per annos octo*, subaudi *tempore*. *Brevi senties; Optato advenis; sero sapiunt*; subaudi *tempore*.]

Tenens. *Jovem lapidem jurare*, in adagiis rectè explicat Erasmus; sed syntaxin pauci intelligunt. Integrum est, *Lapidem silicem tenentem jurare per Jovem*. Verba Festi sunt, *Lapidem silicem tenebant jūraturi per Jovem, hæc verba dicentes, si sciens fallo, tum me Diespiter* &c. Sic Turnebus lib. 30. cap. 23.

Tentorium. *Erat in prætorio*, [129] subaudi *tentorio*, vel *tabernaculo*: nam *prætorius vir* dicitur, & *navis prætoria*. Vide Ascon. Pæd. 4. Verr.

Tentoria. vel Pelles. Virg. *Hic sævus tendebat Achilles*. Ovid. *Illic Æacides, illic tendebat Ulysses*, deest *tentoria*, vel *pelles*.

Terra, vel Domus. *Reliquit patriam*, subaudi *terram* vel *domum*. Solin. cap. 22. *Relicta domo patria*. Plaut. Stich. *Quia vos in patriam domum rediisse video*. Virgil. *Et patria decedens ponere terra*. Sullust. Jugurth. *Exsul pa-*

familia cujusque in hac Ellipsi ponitur, & *publico* opponitur. Tacitus Ann. III. 33. *se, quæ in publicum statueret, domi servavisse*, h. e. in sua familia, dum uxorem non duxit secum in provinciam. Cap. 70. *Quod egregium publicum & bonas domi artes dehonestavisset*, h. e. privatas artes, quæ erant scientia juris, privatim culta. Sic & Plautus Casin. II. 3. 8. *Hanc ego de me conjecturam domi facio magis, quam ex auditis*. Et Mil. Glor. II. 2. 36. *Domi habet animum falsiloquum, domi dolos*, h. e. apud se, quasi in rebus suæ domi.

129. *Subaudi Tentorio, vel Tabernaculo.*] Scilicet in Castris. At in Oppidis Provinciarum, ut & in Villis, *Domicilium*, in Urbe vero Roma, *Castrum*. Vide quæ disputavi contra Ulricum Huberum de *Prætorio*.

patria domo, *solus*: Idem, *Extorris patria domo.* „[130 In „*Vinea* quoque, subauditur *terra.*]

Terræ, vel Rura. Virg. *Alternis etiam tonsas cessere novales*, subaudi *terras*. *Alexander Tyrum continenti annexuit*, supple *terræ*: nam sic dicimus, *imber continens*; *labor continens*; & *ædificia continentia*. „[Varro, citante „Charisio, *In terra continenti.*] Quum Virgil. dixit, *Culta novalia*, intellige *arva*, vel *negotia*, [vel *rura.*]

Terra. *Jacet humi*, *pone humi*, subaudi *in terra humi*: nam *terra* dividitur in *humum*, & *aquam*. D. Augustinus loquens de Varrone, lib. 7. de Civit. Dei. cap. 6. sic ait, *Sed ut plures etiam introducat*, *adjungit mundum dividi in duas partes*, *cœlum & terram*: *& cœlum bifariam*, *in æthera & aërem*, *terram vero*, *in aquam & humum*. *Terra* igitur latius patet, quàm *humus*, etiamsi idem Varro dicat in libris de ling. Latin. *Terra*, *ut putant*, *eadem & humus*: nam hoc non ex sua, sed ex aliorum opinione dicit. Vide *Solum*.

Toga. *Sumpsit prætextam*, subaudi *togam*. Cicero 3. Verr. *Neque te commovebat*, *quod ille cum toga prætexta*, *quam quod sine bulla*, *venerat*. Livius lib. 4. dec. 4. *Toga prætexta*.

Tribus. Antiquitus ad nomina virorum Rom. adhibebatur tribus; ut, *C. Septimius Quirina*, *M. Oppius Terentina*, supple *ex tribu*. Horat. *Hic multum in Fabia valet*, *ille Velina*. Vide Ascon. Pæd. „[& Serv. in 3. Æneid.

„*Tuba* subauditur in *Buccina*, si Capro Grammatico „credimus, qui *Buccinum* ait *esse canorem*, *ex tuba buc*„*cina editum.*]

Vada. Opponitur *Altum*. Virgil. 1. Æneid. *In brevia & Syrteis urget*, subaudi *vada*. Senec. in Hercul. Fur. *Deprensus hæsit Syrtium brevibus vadis*.

Vas. Ausonius. *Fictilibus fama est cœnasse Agathoclea re-*

130. *In vinea quoque*] Vide quæ notavi supra ad vocem *Hortus*, unde liquebit intelligi potius *Porticum*, vel *Arborem*.

regem. Juvenal. *Sed nulla aconita bibuntur fictilibus*, subaudi *vasis*, vel *testis*. Martial. *Sic Arretinæ violant Crystallina testæ.* Virgil. *Virgea suggeritur* 131 *costis undantis aheni*, subaudi *vasis.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Fictilia se in ejus mensa vasa vidisse.* Sic *Corinthia vasa*, ut *Corinthia æra*; sic etiam *atramentarium* dicimus, subaudientes *vasculum.*

Ventus. Virgilius, *Creberque procellis Africus*, subaudi *ventus.* Cicero 1. Natur. *Volucres angues vento Africo invectas.* Sic *Favonius*, *Subsolanus*, &c.

Verba. Terent. *Quid multis moror?* idem, *quid multis?* idem, *Paucis te volo*, subaudi *verbis.* Cic. *Sed hæc satis multa, vel plura potius.* Terent. *Dictum sapienti sat est.* Cic. *Tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam.* Plaut. Curcul. *Respondit mihi paucis verbis.* Ovid. *Ego sum qui jussa per auras Verba patris porto.* Vide *Praire verba*, apud Adrianum Cardinalem.

Vestes. Quum absolutè dicimus *sericas*, *bombycinas*, *undulatas*, intelligimus *vestes*: „[sicut *Vestimenta*, cum „legimus *Pexa*, *Trita*, *Mutatoria*, *Lugubria.* Seneca, „*Quædam matres amissis filiis imposita lugubria nunquam ex-„uerunt.*]

Via, vel Regio. Terent. *Cur non recta introibas?* idem, *Hac, illac circumcursa*, subaudi *via. Hactenus*, *Quatenus*, *Eatenus*, scil. *via.* Virgilius Æneid. 5. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta.* Terentius Phormio, *Eo recta via equidem illuc*: idem Heaut. IV. 3. 29. *Imo ut recta via rem narret ordine.* „[Plaut. Cas. *Ubi intro* „*novam nuptam deduxi via recta, clavem obduxi.*] Cic. *Recta via pergere in exsilium.* Vide *Finis* & *Regio.*

Via. Horat. *Minus est gravis Appia tardis*, subaudi *via.* Juvenal. *Dum pervolat axe citato Flaminiam.* Cic. 2. Catil. *Aurelia via profectus est.*

Plaut.

131. *Costis undantis aheni*] Nescio quî factum, ut Sanctius hic *vasis* subaudiat, quum *costæ* significent latera, ut recte explicat Servius. Vide Eum ad Virgilium Aen. VII. 425.

Plaut. Caſ. *Si tu jubes*, *inibitur tecum*, [132] ſupple *via*. Virgil. *Decus hoc inibit te conſule*, *ô Pollio*, ſupple *viam*: „[idem Georg. 3. *Primus & ire viam*, *& fluvios ten-* „*tare minaces Audet*] Sic *ineunte vere*, *ineunte ætate*, ſubaudi *viam*. Cicero pro Muræn. *Inite viam : præſto aderat ſapiens ille*, *qui inire viam doceret*; *redite viam : eodem duce redibant*. Vide *Iter*.

„Vicibus. [*Alternis* ſubaudi *vicibus*. Virgil. *Alternis* „*dicetis*, *amant alterna Camœnæ*. Seneca, *Alternæ inter* „*cupiditatem & pœnitentiam noſtram vices ſunt*.]

Vinum. Ovidius 4. Faſt. *Præmia de lacubus proxima muſta tuis*, ſupple *vina*. *Muſtum*, inquit Nonius, *non ſolum vinum*, *verum novellum quicquid eſt*, *rectè dicitur*. Nævius Gymnaſt. *Utrum eſt melius*, *virginem an viduam uxorem ducere ? virginem*, *ſi muſta eſt*. Cato cap. 114. Ruſt. *In vinum muſtum veratri atri manipulum conjicito*. Plautus *muſtam juvencam* dixit. In nomine quoque *merum* deeſt *vinum* : [nam & *Mera aqua* dicitur. „Ovid. 15. Metamorph. *Gaudetque meris abſtemius un-* „*dis*. Idem, *Haud aliter titubat*, *quam ſi* [133] *mera vina* „*bibiſſet*.] Virgil. *Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho*. Deeſt & in illis, „[*Calenum*, *Cæcubum*, *Albanum*,] *Falernum*, *Fundanum*, *Campanum*, *Maſſicum*, *Vejentanum*. Petron. Arbit. *Vino etiam Falerno inundamur*. „Horat. *Qui miſcet fæce Falerna Vina : Maſſica ſi cœlo* „*ſupponas vina ſereno : Plenus Albani cadus : Cæcuba di-* „*gnior*; & lib. 1. Oda 31. *Premant Calena calce*, *quibus* „*dedit Fortuna vitem*. Sic ibi lego: [134] nam vulgatum „*Fal-*

132. *Supple via*] Immo iſto certe loco, qui eſt Caſ. III. 6. v. ult. non *Via*, ſed *Domus* intelligitur. Quomodo autem hæc locutio, *inire viam*, *domum*, &c. ſit expedienda, ſatis superque oſtendimus ad III. 3. pag. 308. & ſeqq.

133. *Mera vina bebiſſet*] Sic Plaut. Amph. I. 1. 274. *Vini meri hirnea*. Sticho I. 3. 116. *Vinum ſubmerum*.

134. *Nam vulgatum Falce &c.*] At tu videſis Torrentii notas ad iſtum Horatii locum, & ſic deprehendes, recte legi *Calena falce*, quâ Horatius non *vina*, ſed *vitem*, *premi* ait, h. e.

„*Falce* est absurdissimum : quomodo enim falce pre„mantur vina Calena? *Calce premere*, est calcare, pres„sare : idem, *Vina Torquato consule pressa : Pressum Ca„libus ducere Liberum.* Propert. *Et nova pressantes inqui„net uva pedes.* Tibul. *Pressaque veloci candida musta pe„de.* Ovidius, *Stabat & Auctumnus calcatis sordibus u„vis.*]

Vir, vel Uxor. *Conjux meus*, subaudi *vir*; *Conjux mea*, supple *uxor*: *Conjux* enim [ut *consors*, & *compar*] adjectivum est. *Juges*, inquit Festus, *ejusdem jugi pares*, *unde & conjuges*, *& sejuges*. *Injuges boves*, *vel bestiæ*. [Macrob. lib. 3. cap. 3. Satur.] *quæ nondum jugum passæ sunt.* Apulejus, *Quinque conjuges copulæ iis ordinatæ vicibus attinentur*: idem 7. Metam. *Nec istud puduit*, *me cum meo famulo*, *meoque vectore illo equo*, *factum conservum atque conjugem.* *Jugales annos* dixit Martialis libro 10. Virgil. in hortulo, *Fœcunda vitis conjuges ulmos gravat.*

Eadem est ratio in *maritus* & *marita*, ut subaudiatur *vir*, vel *uxor*. *Maritus* esse adjectivum multa probant testimonia: legimus enim *per maritas domos*; *thoros maritos*; *marita sacra*; *Venerem maritam*; *legem maritam*. Catull. *Vitis ulmo conjuncta marito*; ubi *ulmus* masculine positum est. Cato in Rust. *Arbores facito uti bene maritæ sint.* Plinius lib. 17. cap. 11. *Maritas ulmos Auctumno serere utilius.*

Viri, vel Fœminæ. *Majores*, *minores*, *optimates*, *magnates*, *primates*, *ædiles*, subaudi *viri*, vel *fœminæ*. Cicero Trebat. *Optimates matronæ.* Catullus, *Primores Argivorum.* Plaut. Stich. *Ergo oratores populi*, *summates viri*, *sum-*

e. putari. Est enim istic τὸ *Calena* Sexti Casus, ut ex ipso liquet metro. Adde Ovidium Metam. XIV. 629. *Rus amat*, *& ramos felicia poma ferentes : Nec jaculo gravis est*, *sed adunca dextera falce*, *Qua modo luxuriem Premit*, *& spatiantia passim Brachia compescit.* Ubi itidem vides *Falce premi luxuriem* arborum, æque ac apud Horatium & Virgilium à Torrentio allatum. Clariss. Bentlejus legit *Calenam*, quem vide.

summi accumbent, ego infimatis infimus. „ [Livius 6. in „ fine, *Ut duos viros ædiles ex patribus Dictator populum ro-* „ *garet.*] Vide *Homines.*

Pater tuus est bonus, supple *vir*; *mater tua est optima*, subaudi *fœmina*. Cic. *Matrem tuam, optimam fœminam.*

Vir, vel Homo. Horat. *Dii bene fecerunt, inopis me quodque pusilli Finxerunt animi*, supple *virum*, vel *hominem*. Sic in illis, *Plato fuit magni ingenii, variæque doctrinæ: Aristoteles fuit diversæ factionis.* Sueton. *Cassium diversæ partis conspexit.* Horat. *Notus in fratres animi paterni.* Cic. *Neque te monere audeo præstanti prudentia virum, neque confirmare maximi animi hominem.*

Virga. *Rudem accipere*, supple *virgam*, id est, libertate donari: unde *rude donatus*. Virga autem illa erat rudis & impolita: [135] alio nomine *vindicta* seu *festuca* dicebatur.

Vi-

135. *Alio nomine Vindicta*] Auctor noster duo diversa confundit *Rudem*, & *Vindictam* seu *Festucam*. *Rudem* accipiebant gladiatores, non, ut libertate integra donarentur, sed ut solverentur gladiatoria necessitate decertandi in harena. Unde vetus Scholiastes Horatii, *Rudis est Virga, quæ dabatur gladiatori in signum missionis artis gladiatoriæ.* Pugnabant quidem aliquando rursus, sed non inviti aut necessario, verum pretio satis magno inducti. Vide Sueton. Tiber. cap. 7. Dimissi vero & rude donati plerumque fiebant lanistæ in ludo gladiatorio. At *Vindicta* erat virga, qua Prætor servos in libertatem mittendos percutiebat, atque hoc modo libertatem justam illis conferebat. Porro *Rude* donabantur illi ipsi gladiatores, qui solvebantur exercitio artis gladiatoriæ, ut ea virga deinceps in ludis instruerent & coërcerent tyrones, qui & rudibus inter se pugnabant. Sueton. Calig. 32. *Mirmillonem e ludo rudibus secum batuentem confodit ferrea sica.* *Vindicta* vero dabat libertatem servis, non donabatur manumittendis, quin illi eâ ter quaterque percutiebantur. Horatius Sat. II. 7. *quem ter vindicta quaterque Imposita, haud unquam misera formidine privet.* Et l. 14. Dig. de Manumiss. *Imperator quum servum manumittit, non vindictam imponit, sed quum voluit*, &c. Hinc pro manumissione, Cic. pro Rabir. *Servos metu suppliciorum benignitas Dominorum una vindicta liberat.*

Vitam. In *Agere*, & *peragere*, & *Tractare*, sæpe deest *vitam* vel *ætatem:* quod notius est, quàm ut indicari conveniat. „[Horat. *Vitamque sub dio*, *&* *trepidis a-* „*gat in rebus.* Cic. *Mihi videor eorum consuetudinem usu*, „*tractandoque cognovisse*, [136] subaudi *vitam*, vel *tempus:* „Idem, *Vita alicubi honeste tractata: reliquum temporis spa-* „*tium ab utroque dissimili ratione tractatum.* Lucret. *Vul-* „*givago vitam tractabant more ferarum.*

„Unguentum. In *Nardinum*, *Telinum*, *Amaracinum*, „& similibus, deest *unguentum.* Jul. Cæsar, *Corpus sua-* „*vi Telino ungimur*, id est, unguento, [137] quod conficitur in Telo insula. Lucret. *Denique amaracinum fugitat* „*sus*, *&* *timet omne Unguentum.* In *Olivo* similiter *un-* „*guen* subaudimus. Horat. *Ungor olivo.*]

Urceus. *Aqualis* & *aquale*, sicut *Aquarius*, *a*, *um*, quod ad aquam pertinet. Plaut. *Dato aqualem cum aqua*, subaudi *urceum.* Varro, *aqualis ab aqua.* „[Matius apud „Agell. 10. cap. 24. *Aquarium urceum unicum domi fre-* „*git.* Plaut. Mil. act. 3. sc. 2. *Aqualem* in fœminino di- „cit, ubi subauditur *amphora*, vel *hama.*]

Urbs, vel Oppidum. *Narbo* ex terminatione masculinum est; ut, *Sulmo*, & *Hippon.* Sed *barbara Narbo*, subaudi *urbs: magna Tarentum*, supple *urbs: magnum Tarentum*, subaudi *oppidum.* Plinius, *Cydnus Tarsum liberam urbem procul à mari secans.* Livius 7. Maced. *De Solois*, *urbe*, *quæ in Cilicia est*, *egerunt:* idem lib. 3. dec. 1. *Antium*, *propinquam &* *opportunam &* *maritimam urbem*, *coloniam deduci posse.* Plin. *Volsinii*, *oppidum Tuscorum opulentissimum.* Justin. lib. 3. *nobilem &* *maritimam urbem.* Pom-

136. *Subaudi Vitam vel Tempus*] Immo vero heic potius intellige *Eos*, quorum scil. consuetudinem se dicit cognovisse tractando illos. Vide locum Verr. II. cap. 73.

137. *Quod conficitur in Telo insula*] Sed nomen accepit æque, ac ipsa insula, a Τῆλις, quod notat *Græcum fœnum*, & istic nascebatur potissimum, atque in hoc unguento adhibebatur. Vide Plinium Nat. Hist. XIII. 1. & ibi Harduinum, ut & Salmasium Exerc. Plin. pag. 466. extr.

Pompon. Mela, *Non longè ab Ilio, urbe fama excidii* &c.

In nominibus urbium, provinciarum, & insularum, si sit genitivus, deest *urbs*, vel *oppidum*, *provincia*, *insula*, vel *locus*; ut, *Romæ natus*, *Ægypti nutritus*, *Siciliæ sepultus*. Neque enim vera docent Grammatici, quum ex hac doctrina nomina provinciarum & insularum excludunt. Varro lib. 1. cap. 7. Rust. *Itaque Cretæ ad Gortyniam dicitur platanus esse.* Cic. in Verr. *Siciliæ quum essem*: idem Attic. *Quum Corcyræ epulati essemus.* Virg. 3. Æneid. *Aut Cretæ jussit considere Apollo.* Valerius Maxim. lib. 4. cap. 1. *Duos egregiæ indolis filios suos à Gabinianis militibus Ægypti occisos cognovit.* Sallustius Jugurth. *Romæ Numidiæque facinora ejus memorat.* Sed jam, quod desiderari contendimus, ostendamus. Cicero pro Flacco, *Num honestior est civitas Pergamena, quam Smyrnæ?* idem Attic. lib. 5. *In oppido Antiochiæ*: idem 4. Philip. *Albæ constiterunt, in urbe opportuna*: idem pro Arch. *Antiochiæ, loco celebri*: idem pro Rabir. *Sed Neapoli in celeberrimo oppido*: idem 7. Verr. *Cujus duo fana duabus in insulis posita sociorum, Melitæ, & Sami.* Homer. 6. Odyss. κατὰ ἄστυ ἰθάκης. Virg. *Quis Trojæ nesciat urbem?* idem, *urbem Patavi*, & *urbem Butroti* dixit: & 6. Æneid. *Mediamque per Elidis urbem*: sic enim legendum, non, *mediæque*. Palladius, *In oppido Cumarum.* Sed si licet dicere, ut Scaliger annotavit, *urbs Spartana*, & *oppidum Tarentinum*, cur non licebit, *urbs Spartæ*, & *oppidum Tarenti*? Cur etiam non dicam, *Natus est Toleti, celeberrima Hispaniæ Urbe?* Virgil. 10. Æneid. *Hic locus urbis erit.* „[Horat. *Non est* „*aptus equis Ithacæ locus*, pro, non est Ithaca equis ap„ta. Vitruv. procem. lib. 1. *Nobili Græcorum & ampla* „*civitate* [138] *Ephesi, lex dicitur constituta.*]

Usu-

138. *Ephesi*] Sic Tacitus Hist. II. 1. *Ubi Corinthi, Achaiæ Urbe, certos nuncios accepit.* Adde etiam quæ tradita sunt supra II. 3. pag. 176.

Usura. Cicero, *Omnino semissibus magna copia est*; supple *usuris*. Sic *dextantes*, *besses*, *centesimæ*.

Utile. *Consulo tibi*, *prospicio tibi*, [139] subaudi *utile*, vel *commodum*. Cicero in passivo dixit, *Ego tibi ab illo consuli mallem*.

Vultum. *Nupsit regi*, supple *vultum*, vel *seipsam*: *Nubo* enim propriè *operire* significat, & novæ nuptæ flammeum ante oculos ferebant ob pudorem. „[Caper „de Orthogr. *Mulier nubit*, *quia pallio obnubit caput ge-* „*nasque*.]

Uxor. Lucan. lib. 2. *Liceat scripsisse*, *Catonis Marcia*, subaudi *uxor*. Sic *Tullia Ciceronis*, subaudi *Filia*. Vide *Filius* vel *Servus*. [Sed & Meas Notas hoc Capite ad Vocem *Filius*.]

139. *Subaudi utile*] Immo vero nihil in Verbo *Consulere*. Est enim hoc verbum ejusdem naturæ, cujus *consultare*, & proinde significat simpliciter, deliberare de re aliqua, quærendo consilium. Cum itaque dicitur *Consulo tibi*, significatur, me tua gratia & in tuam rem consulere, seu consilium quærere, & inventum exsequi; cum *consulo te*, me apud te consilium quærere, Ellipsi Græca, & Græcis frequenti, præpositionis πρὸς. Dicitur etiam *Consulere aliquid*. Sallust. Jug. 13. *Nitebantur*, *ne quid gravius in eum consuleretur*, h. e. post deliberationem statueretur. Cœlius apud Cicer. Famil. VIII. 16. *Ne quid gravius de salute tua consulas*. Plautus Trin. II. 3. 4. *Qui nihil aliud*, *nisi quod sibi soli placet*, *Consulit adversum filium*; *nugas agit*. Sed in his deest etiam Præpositio κατὰ, *in*, si spectes originem phraseos.

CAP. V.

De Verborum Ellipsi.

VErbum, EST, ita passim subauditur, ut supervacuum sit illud admonere. *Quid graculo cum fidibus?* supple *est*. Virgil. *Haud mora*, *festinant jussi*, subaudi *fit*, vel *fuit*: idem, *Promisi ultorem*, supple *fore*. Terent. *Ne dicas tibi non prædictum*, supple *fuisse*: idem, *Fa-*

Factum volo, subaudi *esse*. „[In *Quot annis, quot Calen-* „*dis*, subauditur *sunt*. Cic. *Siculi quot annis tributa con-* „*ferunt*, pro, annis, quot sunt, seu quotquot sunt an- „ni, hoc est, omnibus annis. Horat. *Si tricenis, quot-* „*quot eunt dies, Plutona tauris places.*]

Est, vel erit. *Væ* particulam ineptè jungunt dativo Grammatistæ: nam subauditur verbum *est*, ut si dicas, *malum tibi*. Plaut. Cas. *Væ tibi.* ST. [1] *Imo istud tibi erit.* In sacris, Proverb. cap. 14. *Cui væ? cujus patri væ? cui foveæ?* & Epist. 1. cap. 8. ad Corinth. *Væ mihi est, si non evangelizavero.* Job. cap. 10. *Et si impius fuero, væ mihi est*, Livius lib. 5. *Auditaque intoleranda Romanis vox, Væ victis esse.*

Incertum verbum. In Aposiopesi Rhetorum [2] incertum verbum eleganter deest. Terent. *Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non?* ubi Donatus Ellipsin & Aposiopesin agnoscit. Plautus Mostel. *Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philonides?* Virg. *Quos ego; sed motos*, &c.

Decet, vel simile. Idem contingit in orationibus animi affecti. Virgilius, *Mene incepto desistere victam?* supple *æquum est*, vel *decet*? Horat. Epod. 6. *Inultus ut tu riseris Cotyttia?* idem lib. 2. Satyr. 5. *Utne tegam spurco Damæ latus?* subaudi *decet*, vel *monesne.* Ita legit Lamb.

Cœpit. *Infinitum* dicunt accipi pro *imperfecto præterito*; ut, *populus ea mirari*, pro, mirabatur: sed deest *cœpit*, [3] vel simile aliquid, ut rectè docet Quinctilian. libro

1. *Imo istud tibi erit*] Sic plane & in Asinar. II. 2. 40. LI. *Væ tibi.* LE. *Hoc testamento servitus legat tibi.* Ubi *Hoc Væ* est hoc malum. Florus I. 13. *Quum superbe, Væ victis, increparent.* Vide & Terent. Hec. IV. 2. 30. & Festum.

2. *Incertum verbum*] Non tantum in Aposiopesi, sed & frequentissime in Adagiis, Proverbiis, Interrogationibus, Increpationibus, tum Jocoso & Familiari sermone. Exempla passim obvia, quæ de singulis congerere ut non necessarium, cum passim occurrant, sic operosum nimis.

3. *Vel simile aliquid*] Non si-

 ne

bro 9. cap. 3. & Donatus Hecyr. sc. 2. Et Servius 10. Æneid. *Ire prior Pallas.*

Esto, vel Fac, vel Da. *Ut* dicunt accipi pro *Quamvis*; sed falsò: nam deest *esto*, vel *fac*. Ovid. *Protinus ut redeas, facta videbor anus*, id est, fac ita esse, ut statim venias, jam tamen facta videbor vetula. Hor. Satyr. 6. lib. 1. *Namque esto, populus Levino mallet honorem, Quam Decio mandare novo.* Sed hic rursus deest *ut*, sicut in illo Ciceronis 2. de Finibus, *Esto, fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas utilitates.* Plautus Amph. *Nunc tu divine, fac, ut huc adsis, Sosia.* Quinctilian. libro 12. cap. 1. *Da nunc, ut crimine manifesto prematur dux bonus.*

Oro,

ne causa hoc addit Auctor, quia multa reperiuntur loca, in quibus τὸ *cœpit* commode satis adjicere aut intelligere nequeas. Sallust. Jug. 50. *sin oportunior fugæ collis, quam campi erant, eo vero consueti Numidarum equi facile inter virgulta evadere: nostros asperitas & insolentia loci retinebat.* Cap. 58. *Ceterum ex omni multitudine, non amplius quadraginta, locum capere paulo editiorem; neque inde maxima vi depelli quiverunt: sed tela eminus missa remittere, pauci in pluribus minus frustrari.* Cap. 92. *Milites neque pro opere consistere propter iniquitatem loci, neque inter vineas sine periculo administrare; optimus quisque cadere aut sauciari, ceteris metus augeri.* Ubi diversa videntur verba intelligi, in prioribus & negativis *poterant*, in posterioribus *cœpit*. Cap. 97. *Pars equos escendere, pugna latrocinio magis, quam prælio, similis fieri; neque virtus neque arma satis tegere.* Etiam post *quum*, Sall. Jug. 98. *jamque dies consumptus erat, quum tamen barbari nihil remittere.* Crediderim frequentatam primo hanc Ellipsin τ͂ *cœpit*, atque ita Infinitum pro Imperfecto Indicativi in narrando adhiberi cœptum, & adhibitum deinceps etiam, ubi τὸ *cœpit* intelligi non posset, atque adeo directe tunc pro Imperfecto illo, nulla Ellipseos alicujus habita ratione. Unde & promiscue modo Infinitum, modo Imperfectum in eadem Periodo occurrit. Sall. Catil. 48. *Interea plebes Catilinæ consilia exsecrari, Ciceronem in cœlum tollere, veluti servitute erepta, gaudium & lætitiam agitabat.* Et cap. 60. *Catilina cum expeditis in prima acie versari, laborantibus succurrere, &c. Strenui militis & boni imperatoris officia simul exsequebatur.*

Oro, vel Precor, vel Opto. *Ut* dicunt isti accipi pro *Utinam*. Terent. Adelph. *Ut Syre te cum tua monstratione magnus perdat Jupiter*. Sed falluntur: nam deest *oro* vel *precor*, 4 vel *quæso*. Terent. Andr. *Deos quæso, ut sit superstes*. Cic. 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debetis, ut urbem defendant*. Catullus in coma Berenices, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat*. Horat. 2. Serm. *Jupiter, ut pereat positum rubigine ferrum*. Livius lib. 1. *Jupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium* cæt. *ut tua signa nobis certa ac clara sint*, subaudi *precor*, vel *oramus*. Plaut. Curcul. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi*. CA. *operam ut det*. PA. *Dabit*. supple *oro*. Terentius Phorm. *Id ut conficerem: confeci: adfero*. Tibul. *Dii meliora ferant, nec sint insomnia tanti*, id est, oro, ut non sint. Virgil. 6. Æneid. *Ipsa canas oro*. „[Plautus Menech. *Si ego hoc feci, omnium misero-* „*rum, exopto, ut fiam miserrimus*. Cicero, *Male mihi* „*sit, si unquam quicquam tam invitus scripsi: Ne vivam,* „*si: Solicitat me, ita vivam, valetudo tua: Ne sim sal-* „*vus, si aliter scribo, ac sentio: Moriar, si; Moriar, ni-* „*si te puto consuli malle, quam inaurari*. Prop. *Atque,* „*ita sim salvus, magno contendis Homero*: quæ sunt ele- „gantes jurandi formulæ.]

Audio, vel Narro. O, particulam, dicunt regere tres casus, quum nullum possit regere; ut, *ô curas hominum: ô Pamphile: ô vir fortis, atque amicus*. Sed vocativus non indiget ulla particula; in reliquis est signum admirationis, & deest verbum aliquod. Et vero, si enuncies hos accusativos interrogando, quomodo regentur ab illa particula, quæ ne intelligi quidem potest? ut si dicas, *Haccine flagitia? hoccine seculum?* Aut in respondendo; ut, *ô fortunatam, natam, me consule,*

4. *Vel quæso*] Vel *Velim*, seu *Est, ut velim, ut* &c. Ter. Adel. IV. 1. 3. *Utinam ita se defatigarit velim*. Quod aliter suppleri nequit, quam *Est ita, ut velim, utinam ita se &c.* Vide Me supra ad I, 13. pag. 93, 94.

sule, *Romam; Te consule fortunatam*, *Cicero? imo infelicem*, *& miseram.* Ter Heaut. *Quid ait?* CL. *Se miserum esse.* CHR. *Miserum?* [5] Deest igitur verbum *Dico*, *audio*, vel *narro.* Terent. Phorm. *Jocularem audaciam: Deest*, inquit Donatus, *Audio ex te*, *vel*, *Dicis.* Potest & intelligi *narras:* Terent. Andr. *Bonum ingenium narras adolescentis.*

Imploro, vel Obsecro. Simile est *Deum atque hominum fidem:* ubi isti supplent *O*, vel *Proh*, quia sæpe apponitur. Sed deest *imploro*, „ [vel *obsecro*, vel *nuncupo.*] Cicero, *Ille implorare Deum atque hominum fidem.* Terent. *Proh Dii immortales*, *obsecro vestram fidem.* Liv. lib. 3. *Omnes Deum hominumque implorabimus fidem.* „ [Pacuv. *Ægisthi fidem nuncupantes*, *conciebant popu-* „ *lum.*]

Paro, vel simile. Horat. *Quo mihi fortunam*, *si non conceditur uti?* subaudi *paravi:* Idem, *Unde mihi lapidem? unde sagittas?* supple *inveniam*, vel *parabo.* [6] Cic. Attic. *Martis vero signum*, *quo mihi pacis auctori?* supple *parasti*, vel *emisti.* Quinctil. *Quo*, *per fidem*, *divitias cæco?* subaudi *censes*, vel *putas.* Juvenal. *Unde tibi frontem*, *libertatemve parentis?* Non desunt imperiti, qui annotent, *Unde*, & *Quo*, regere accusativum, quasi sint novæ præpositiones. „ [Potest etiam in istis subaudiri, „ *opus putas*, vel *opus est.* Cic. *Non quæro*, *unde hæc ha-* „ *bueris*, *sed quo tibi tantum opus fuerit.*]

Aspi-

5. *Deest igitur Verbum Dico &c.*] Immo ex proximis istic repeti identidem debet, *ait.* In quibusdam tamen intelligi potest *Dico.* Sed prout adhibentur varii sensus locutiones, ita varia intelligi debent verba, ut in illis, *O Curas hominum! Jocularem audaciam!* ubi intelligo, *Miror*, vel simile quid.

6. *Cic. Attic. Martis vero signum &c.*] Verba hæc non sunt ex Epistolis ad Atticum, sed Famil. VII. 23. Intelligi vero malim, *bonum putas.* Sic mox, *quo divitias cœco?* scil. *dabis*, vel *bonas censes.* Sic passim ICti, *Quo bonum est* hoc aut illud facere? Vide Defensorem ICtorum in Opusculis nuper editis pag. 400.

Aſpicio, vel Video. *En*, *Ecce*, accuſativo & nominativo jungunt Grammatici; ut, *En quatuor aras; Ecce hominem*, vel *homo:* inepte utrumque: nam in Accuſativo deeſt *Vide*, in nominativo *Venit.* Lucan. lib. 1. *Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem.* Virg. l. 6. *Conſpicit ecce alios dextra lævaque per herbam.* Plaut. Mercat. *Eccillum video.* Mart. l. 2. *Ex me Cæſareum proſpicis ecce tholum.* Terent. Eunuch. *Sed eccum Parmenonem incedere video.* idem, *Atque eccum Phidippum optimè video:* idem, *Atque eccum video ipſum egredi:* idem, *Sed eccam Thaidem ipſam video.* Ovid. 2. Metam. *Aſpice vultus ecce meos:* ibid. *Toſtos en aſpice crines:* idem ad Liviam, *Quemque premat ſine te, ſternitur ecce torus:* idem 15. Metam. *Aſpicite en.* Plaut. Menech. *Treis eccos nummos habes.*

Adeſt, vel Venit. *En Priamus*, *Ecce homo*, ſupple *adeſt*, vel *venit.* Ovid. *Ecce, Lycaoniæ proles ignara parentis, Arcas adeſt:* ibid. *Ecce venit rutilis humeros protecta capillis Filia Centauri:* idem 3. Metam. *Ecce viri fautrix, ſuperas delapſa per auras, Pallas adeſt.* Virg. 6. Æneid. *Ecce gubernator ſeſe Palinurus agebat:* idem, *Ecce autem Inachiis ſeſe referebat ab Argis Sæva Jovis conjux.* Ter. Adelph. *Ecce autem hic adeſt ſenex noſter.* Virg. 10. Æneid. *Chorus ecce ſuarum Occurrit.* „ [Plaut. Mercat. „ prolog. *Ecce ad me advenit mulier,*]

Narro. Cicero Attic. lib. 12. *Male Hercule de Athamante:* ibid. *Malè de Sejo*, ſupple *narras:* idem Attic. lib. 16. *Malè mehercule narras de Nepotis filio.* Terentius, Eun. V. 3. 7. *Bene narras; nam illi faveo Virgini.*

Moneo, vel Fac. Imperitè addunt imperativis, *Ames, legas; amet, legat; ametis, legatis; ament, legant; amaveris, legeris; amaverit, legerit; amaverint, legerint;* ut, *nil mihi reſcribas:* nam deeſt, *moneo*, vel *fac ut*, vel *volo ut.* Plaut. Mercat. *Ito hinc ad villam, atque iſtos raſtros villico Piſto ipſi facito coram ut tradas in manum; uxori facito ut nuncies*, &c. „ [& Ciſtell. act. 1. ſc. 1. *numquid* „ *me vis? L. ut valeas*, ſubaudi *volo.*] Ovid. *Lac facito*

tote bibat. Terent. Hecyr. *Puer ut ſaturetur facito:* idem Adelph. *Bono animo fac ſis Soſtrata, & iſtam, quod potes, fac conſolere:* ibidem, *Quæſo facito hoc tecum cogites.* Plancus Cicer. *Fac valeas, meque mutuo diligas:* idem Dolabellæ lib. 9. *Fac ut diligentiſſime te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias.* Plautus Ciſtell. *Facito ut facias ſtultitiam ſepelibilem.*

Hoc dico, vel Ita dico. Plin. in præfat. *Subſecivis temporibus iſta curamus, ne quid veſtris putetis ceſſatum horis*, ſubaudi *hoc dico, ne quid* &c. Cic. *Satiari delectatione non poſſum, ut meæ ſenectutis requiem oblectationemque noſcatis.* Virgil. *Nec ſum adeo informis, nuper me in littore vidi.* Terent. Andr. *Quaſi tibi non renunciatum ſit.* Idem Hecyr. *Quaſi non tu multo malis:* ubi Donatus 7 ſupplet, *ire.*

At

7. *Supplet Ire*] Sic etiam priores Editt. Sed tamen reſcribe *Ita dicis*, pro iſto *Ire*, & vide ipſum Donatum ad Hec. I. 2. 35. Ceterum nihil frequentius, quam per Ellipſin omitti verbum *dicere*, aliave propinquæ ſignificationis. Ovid. Metam. XIII. 552. *Colloquiumque petit: nam ſe monſtrare relictum Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.* XIV. 462. *Vires Aetolius Heros Excuſat, nec ſe aut Soceri committere pugnæ Velle ſui populos, aut, quos e gente ſuorum Armet, habere ullos.* Intellige *dicit, addit.* Liv. I. 19. *Miſit legatos, qui peterent connubia; Urbes quoque, ut cetera, ex infimo naſci*, ſcil. *dicerentque.* cap. 27. *redire in prœlium jubet, nihil trepidatione opus eſſe*, ſcil. *dicens.* Cap. 50. *Turnus invectus erat in abſentem; Haud mirum eſſe &c. Cui enim non apparere, &c.* Intellige iterum *dicens.* Cap. 57. *Incaluerant vino, AGE SANE; Omnes citatis equis advolant.* Ubi ſenſus eſt, *dicuntque Age ſane.* Porro XLV. 34. *Literis miſſis, Senatum prædam Epiri civitatis exercitui dediſſe, evocavit &c.* Intellige, *quæ dicerent, docerent.* Sic Sall. Jug. 25. *Literas ad Jugurtham mittunt: quam ociſſime ad provinciam accedat, ſe ad eum ab Senatu miſſos.* Cato apud Feſtum in v. *Oratores, Propterea quod complures venerant*, (ſcil. *dicentes, nunciantes*) *Aetolos pacem velle.* Sulp. Sev. lib. 2. Hiſt. Sac. *Adhibito eos terrore increpitat, quis impenſa conſumeret?* ſcil. *rogitans, dicens.* Sic Sall. Jug. 44. *Mandata dat*, (ſcil. *rogitans*) *quo conſilio ſervitia repudiet?* Nepos Ages. 4. *Nuncius ei domo venit, Bœotios bellum indixiſſe*

Lace-

„ Attinet. In *Quantum ad*, *Quod ad*, subauditur ver-
„ bum *attinet*. Ovid. *Quantum ad te, Theseu, volucres*
„ *Ariadna marinas Pavit in ignoto sola relicta loco.* Liv. 8.
„ *Otium inde, quantum à Volscis, fuit.* Varro 1. Rust. 9.
„ *Quod ad culturam, refert, utrum terra sit macra, an*
„ *pinguis.* Hoc non intelligentes, duobus locis Varro-
„ nem corruperunt, ex *Quod ad* facientes *Quoad*, 8
„ quod est plane barbarum.]

Ire. Cic. Mario, *Cum Libone tuo, vel potius nostro, in Pompejanum statim cogito:* idem Attic. *Inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mophagone signis collatis, si possem,* deest *ire*, &c, *confligerem:* idem Attic. *Rhodum volo puerorum causa, inde quam primum Athenas.*

Re-

Lacedæmoniis. Cicero Famil. XV. 1. *A Tarcondimoto literæ mihi redditæ sunt, Pacorum transisse Euphratem.* Tusc. quæst. II. 17. *Mittunt etiam vulneribus confecti ad Dominos, qui quærant, quid velint? satisfactum iis sit? se jam velle decumbere.* Sic enim distingue. *Mittunt* scil. eos, *qui ista quærant*, addantque ipsorum nomine, *se jam velle dec.* Ita Sall. Catill. 47. *Omnia aperit: se paucis ante diebus adscitum*, intellige, *additque*. Auct. ad Herenn. IV. 50. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere; tametsi in Tusculano quidem capi insanire, & in iisdem fundamentis ædificare.* Intellige in posterioribus & interpone *Inquit*, vel præmitte *Additque*. Curtius V. 7. *Rex quoque avidior, quam patientior: Quin igitur ulciscimur Græciam, Urbique faces subdimus?* scil. *dixit*. Sallust. Jug. 82. *Quam rem alii in superbiam vertebant, alii bonum ingenium contumelia accensum esse*, scil. *interpretabantur*. Cap. 109. *Jubet, ac se nihil decrevisse*, scil. *addit*, *dicit*. Justin. XXXIV. 3. 6. *Senatum adiit, obsidemque se vivo fratre venisse &c.* scil. *dixit*. Eodem modo Phædr. fab. 29. *Repressit iram, &, facilis vindicta est mihi*, subaudi iterum *dixit*. Nam male sollicitari à Viro Docto Observ. II. 20. τὸ *Et* patet ex Sallustii & Justini Verbis. Quin immo apud Liv. I. 35. omittitur *diceret*, præmisso *Quum: Is primus orationem dicitur habuisse ad conciliandos plebis animos, quum se non rem novam petere &c.* Intellige *diceret*. Adde his etiam, *Istuccine interminata sum tibi*, & similia, de quibus vide me ad lib. III. cap. 2. prorsus in extr.

8. *Quod est plane barbarum*] Nempe, si adhibeatur pro τοῦ *Quoad*. Ceteroqui satis Latinum est. Vide supra III. 6. 1. pag. 425.

Respondeo. Cicero Attic. [9] *Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo ejus exemplum.* Quinctilianus, *Sed si confessionem culpæ meæ exigitis, ego fui pater durus, & patrimonii tenax custos*, subaudi *respondeo*, vel *confiteor.* „[Varro libro 8. de ling. Latin. *Quod rogant, ex „qua parte oporteat simile esse verbum, à voce, an à significatione, respondemus, à voce:* ibidem, *Rogant, cur malimus habere lectos ex ebore, ex testudine; ad quæ dico, nos „dissimilitudines quoque sequi.*]

Rogo. Terentius, *Quid is fecit? Quid ille fecerit?* subaudi *rogas:* idem Eunuch. *Non vides? videam obsecro? quem?* idem, *Quid ergo narras, quid ego narrem?*

Timeo, vel Cave, vel Vide. Virgil. Gallo, *Ah te ne frigora lædant: Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas;* [10] supple *timeo*, vel *cave.* Terentius Adelph. *Ne nimium modo bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio, & tuus iste animus æquus subvortat.* Ubi Donat. *Subvortat, legendum est, ut subaudiamus* timeo, *vel aliquid tale.* Persius Satyr. I. *Quare ne mihi Polydamas & Trojades Labeonem prætulerint*, subaudi *metuo.* Horat. I. Carm. *Terruit gentes,*

9. *Quod Epistolam meam &c.*] Ego potius hæc & similia supplerem hoc modo: *Responsum ejus negotii*, vel *Negotium, quod attinet ad id negotium, juxta quod poscis epistolam &c. est hujusmodi: Non habeo &c.* Sic mox, *Confessio meæ culpæ, si confessionem exigitis, hæc est: Ego fui &c.* Nihil autem frequentius Ciceroni, quam progredi in respondendo per voculam *Quod* ad aliam partem Epistolæ illius, cui respondet. Vide Famil. I. 9. & II. 17. &c. Ceterum sæpius supra jam egimus de τῷ *Negotium, quod adtinet ad eam rem.* Vide pag. 126. 127. & alibi. Sed & sæpe abundat τὸ *Quod* in initio Periodi. A. ad Herenn. IV. 55. *Quod simulatque Gracchus perspexit fluctuare populum.* Sall. Jug. 14. *Quod utinam illum eadem simulantem videam.* Videtur *Utinam* vel *Ut* apud Plautum Trin. IV. 2. 155. per Ellipsin omissum in his, *Quod Dii te omnes advenientem peregre perdant.* Et sic sæpe, *Quod si, quod nisi, quod etsi, quod utinam.*

10. *Supple Timeo, vel Cave*] Vel etiam *Precor.* Vide supra in hoc ipso Capite p. 659.

tes, *grave ne rediret Sæculum Pyrrhæ*, id est, ita terruit gentes, ut timerent, ne rediret. Ovidius 1. Metam. *Me miseram, ne prona cadas, indignave lædi Crura notent sentes*, subaudi *timeo*, vel *cave*, vel *vide*. Terentius Heaut. *At ut satis contemplata sis, mea nutrix*, subaudi *vide*. Idem, *Verum illa ne quid titubet*, subaudi *vide*, vel *cavendum erit*. Idem Phormione. *Vereor ne istæc fortitudo in nervum erumpat.*

Amet, vel adjuvet. *Mehercule*, *Mecastor*, *Medius fidius*, supple *amet*, vel *adjuvet*; quasi dicas, me Deus filius adjuvet: me Hercules amet. Et *mehercule*, pro *me Hercules*, dictum esse, autor est Cicero in Oratore. Festus in voce, *Me Castor*; *Me Castor* & *me Hercules*, *jusjurandum erat*, *quasi diceretur*; *Ita me Castor*, *Ita me Hercules*, *ut subaudiatur*, *juvet*. Vide eundem in voce, *Medius fidius*, & in voce, *Ita*. Vide etiam Petrum Crinit. lib. 21. cap. 6.

Facio, vel dico. Plin. in epist. *Studes? an piscaris? an venaris? an simul omnia?* subaudi *facis*. Quinctilian. 11 *Nil aliud quam renuet*. Martialis, *Nil aliud, bulbis quàm*

11. *Nil aliud &c.*] Frequentissime hæc ita occurrunt, ut intelligatur verbum *Facere* in eo Tempore, in quo sequens Verbum ponitur, vel in uno Suetonio: Cæs. 20. *Ut domo abditus, aliud nihil, quam per edicta obnunciaret*. Aug. 83. *Mox nihil aliud, quam vectabatur & deambulabat*. Calig. 44. *Nihil autem amplius, quam Adminio in deditionem recepto*. Claud. 10. *Fluctuantes, nec quicquam adhuc, quam frementes*. cap. 16. *Alium, nihil amplius, quam admonuit*. Similiter Tacitus Hist. II. 91. *Commotus, non tamen ultra, quam advocavit*. Florus III. 23. *quid aliud, quam ad bellum vocabantur*. Et IV. 2. 67. *nec Duces fortius, quam ut fugerent*. Et §. 80. *quum diu pari Marte acies nihil aliud, quam occiderent*. Sed & in aliis locutionibus Verbum *Facere* prætermittitur. Tac. Ann. XII. 7. *Cuncta feminæ obediebant, non per lasciviam, ut Messalina*, scil. *fecerat*, *rebus Romanis illudenti*. Sallust. Jug. 15. *Veritus, quod in tali re solet*, scil. *fieri*, *ne polluta licentia invidiam accenderet*. Cap. 96. *Neque interim, quod ambitio prava solet*, scil. *facere*, *Consulis famam lædere*. Florus IV. 1. *Senatum confodere, &c. totam denique Remp. funditus tol-*

quàm satur esse potes. Sic in illis, *Bene Ennius; Prudenter Scipio;* subaudi *dixit*, vel *fecit:* item, *Dii milius*, *Dii meliora*. Tibul. *Dii meliora ferant, nec sint insomnia vera.* Terent. *Bona verba quæso*, subaudi *dic*.

„Credere. [Lucret. *Sed vix adducor, ut ante Non* „*quierint animo præsentire, atque videre*, pro, [12] vix ad- „ducor, ut credam.]

Reliqua sunt faciliora: ut; *Quid multis? Quid multa? Scit fidibus*, subaudi *canere: scit Latine*, puta *loqui. De his hactenus: hæc hactenus;* „[subaudi *egimus, diximus*, „*dictum sit*.]

tollere, &, *quicquid nec Hannibal videretur optasse*, pro & *facere, quicquid*. III. 19. *Quin illud quoque ultimum belli dedecus, capta sunt castra*, scil. *evenit*. Sic IV. 2. 81. & IV. 12. 50. Immo integrum, *Hoc facio*, omissum reperias apud Florum I. 10. *Ardentibus focis injicit manum: ut scias, inquit, quem virum effugeris.* Plenum est, *Hoc facio, ut scias* &c. Vide omnino Gronovium Patrem Observ. II. 20.

12. *Vix adducor, ut credam*] Sic Cicero Famil. II. 10. *Non enim adduci possum, ut abs te nullas putem datas*. Ep. 16. *Illud miror adduci potuisse te, ut me existimares tam improvidum &c.*

CAP. VI.

De Præpositionum Ellipsi, de Nominibus Urbium, Provinciarum & Insularum, *de Ablativo, quem falso* Absolutum *vocant, de* Instrumenti *Præpositionibus, de* Comparativi *Præpositione, de* Pretii *Præpositione, de Verbis* Copiæ & Inopiæ, *de Variis aliis Præpositionibus.*

PRæpositionum Ellipsis duabus regulis continetur: Prima, *Nullus non Ablativus à præpositione pendet*. Altera, *Accusativus, qui nec sit infiniti suppositum, nec Activorum appositum, à præpositione pendet*. „[Priscianus ex- „tremo lib. 18. *Frequentissima est hæc figura apud auctores,* „*in qua Præpositio deficit.*]

De

De nominibus urbium, provinciarum, & insularum.

Ad, in, ab, de. In nominibus non solum Urbium, sed & Insularum, & Provinciarum, atque etiam aliorum locorum, sæpe deest Præpositio: ut, *Tendit Romam*, *Ægyptum*, *Italiam*, *Cyprum*, *Elysios*, *Rus*, & *Domum*: *Venio Roma*, *Ægypto*, *Cypro*, *rure*, *domo*, *agro*. [Vide in Ellipsi, Cap. 4. *Urbs.*] Longum esset, quod jam feci aliquando, si testimonia velim congerere, ubi adhibeatur præpositio: hoc verè ausim affirmare, [1] sæpius inveniri nomina Urbium cum præ-

1. *Sæpius inveniri* &c.] Dubitem de eo, (Vide Me Nota seq.) sed tamen de quibusdam Scriptoribus vere id dici posse putem. Notabilis in hanc rem est locus Suetonii in Aug. cap. 86. ut ex Cod. Salm. à Viro Summo, I. G. Grævio, emendatur: *Necubi Lectorem vel Auditorem obturbaret ac moraretur, neque Præpositiones Urbibus addere, neque Conjunctiones sæpius iterare dubitavit, quæ detractæ adferunt aliquid obscuritatis, etsi gratiam augent.* Ceterum ex præpositionibus aliæ frequentius exprimuntur ante nomina Urbium, aliæ rarius; quas inter vel maxime est IN. Sed tamen & hæc sæpe occurrit apud Plautum. Veluti Curcul. II. 3. 62. *Ecquem in Epidauro trapezitam noverim.* IV. 4. 6. *Salvus quum advenis in Epidaurum.* Mil. II. 4. 31. *Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore.* Sic alibi sæpius. Ita quoque Livius XLII. 26. *Eumenem in Asia, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria se convenisse.* Suet. Aug. 96. *In Philippis Thessalus quidam ei de futura victoria nunciavit.* Adde Vossium de Construct. Cap. 46. init. Sed & revera discrimen aliquod est inter *Venit Romam*, & *ad Romam*. Nec ideo delirat, si quis promiscue *ad Vejos* dicat, & simpliciter *Vejos*. Potest enim & hæc Præpositio in isto sensu omitti, licet rarius id fiat. Nam plerumque exprimitur, ut vitetur confusio τ͂ *Ad* & *In*, quæ fere intelligitur, quando Elliptice dicitur, *Venit Romam.* Distinguit significationem harum Præpositionum diserte satis Cicero Famil. xv. 3. *Quum ad Me venissent IN castra AD Iconium.* Sic *Ad*, ibid. ep. 2. *Castraque Ad Cybistra, quod oppidum est Ad Montem Taurum, locavi.* XVI. 4. *Tertio die abs te Ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem.* at seq. ep. dicit *Apud Alyziam.* Sic *ad Capuam*, *ad Tarentum*, quæ mox ipse Sanctius ex Ci-

præpositione, quam sine illa; nam Titus Livius fere sine præpositione non loquitur. Neque audiendus est Quinctilianus, qui solœcismum credit esse, *Veni de Susis in Alexandriam.* Sed absurdius delirant, qui contendunt aliud esse, *Eo Romam*, aliud, *eo ad Romam*, sic *venio Roma*, & *venio à Roma:* dicunt enim, sine præpositione locum ipsum significari, cum præpositione vero, *juxta*, vel *propè.* Delirat igitur Livius lib. 5. decad. 1. qui sæpè nunc *Vejos*, nunc *ad Vejos*, eodem sensu dicit. Græci dicunt, *Noctuas in Athenas;* Latini, *Noctuas Athenas.* Nec mihi etiam in hac parte placet ipse Cicero, quum lib. 7. epist. 3. Attico sese excusat, quod scripserit, *In Piræa quum venissem.* [2] nam ipsemet no-

Cicerone adfert, & quæ tamen neutiquam accipienda sunt ita, ac si illas Urbes intraverit Cato, ex cujus persona hæc dicuntur. Male vero Casaubonus *AD* pro *IN* positum censet in hoc Suetonii loco, Claud. 1. *Corpus ejus per Municipiorum Coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, Ad Urbem devectum;* *Urbi* enim *illatum fuisse* corpus, *non ad Urbem tantum*, ait Casaubonus. Et verum id est, nec probatione indigebat. Sed non animadvertit Vir Doctissimus, fuisse Urbi illatum ab *obviis* utique *scribarum decuriis*, quæ *susceperunt* corpus, à *primoribus* illis *devectum Ad Urbem.*

2. *Nam ipsemet nobis autor est*] Scil. exemplo suo. Et ita Famil. III. 6. *si ad Sidam navigassem.* IV. 12. *quum ab Epidauro Pyræum advectus essem.* IX. 16. *Nolo te ad Bajas venire.* XV. 3. *ab Epheso in Syriam profectus erat.* Vide & Scioppium, sive Grosippum, Parad. Liter. Ep. 3. qui multus est in exagitando Cicerone, quod non rectius causam locutionis suæ, *in Pyræa quum venissem*, egerit, quasi ipse solœcismum in ea inesse agnovisset: id quod tamen ex ejus verbis non liquet, quippe in quibus tantum agnoscit, ab iis, qui elegantiæ studerent, ante oppidorum nomina omitti solitam præpositionem. At Quinctilianus I. 5. ex quorundam sententia, qui plenissime de Solœcismo egerint, eum fieri tradit etiam *Adjectione*, Ut, *Veni de Susis in Alexandriam;* & *Detractione*, ut *Venio Aegypto.* Verum hæc alios *a solœcismo diducere*, h. e. distinguere & separare, mox addit, ac illud quidem *Pleonasmum*, hoc *Ellipsin* vocare. Et sane, nisi pro Solœcismo habendum sit, quicquid a vulgari maxime usu recedit, perperam istæ locutiones ad Solœcismum referrentur. Nihil enim habent, quod incurrat

nobis autor est, ut addamus, si libuerit, præpositionem. Cicero 1. Acad *venisse ab Roma:* idem de Senect. *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum quæstor.* idem Phil. 8. *ut ab Alexandria discederet.* Innumera alia sunt in epistolis ad Attic. Propertius lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Martial. *Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris:* idem lib. 13. *Hæc de vitifera venisse picata Vienna.* Et multa sunt proverbia; ut, *Naviges in Massiliam*, & *de Massilia venisti.*

Accipe rursus contra istos ellipsin præpositionum in nominibus provinciarum, & insularum, aliorumque locorum. Virgil. *Italiam fato profugus, Lavinaque venit lit-*

rat in artem aut naturam linguæ. Revera tamen ab usu eorum, qui elegantiæ attendebant, aliquantulum erant alienæ, unde à Suetonio *Præpositiones Urbibus non additæ* dicuntur *gratiam* sermonis *augere*, licet eam gratiam plerumque Augustus, sæpe & alii, neglexerint, si vel minimus esset *Obscuritatis* cujusdam metus. Vide & Vossium de Construct. cap. 42. & 46. Quapropter recte quidem fecerunt Sanctius & Scioppius, quando ostenderunt nihil in eo vitii hærere, si Præpositio exprimatur ante Nomina Urbium, vel omittatur ante nomina Regionum. Sed modum illos excessisse nollem, & nimio Grammaticis aliis contradicendi studio suas Observationes eorum Traditioni prætulisse. Vere enim frequentioris fuit Usus, Præpositiones Urbibus non addere, Regionibus addere. Patet illud non tantum ex majori numero Exemplorum apud Optimos Auctores, sed & ex diserto Ciceronis, Attici, Quinctiliani, Suetonii, ac Veterum Grammaticorum (Vide Sosip. Charisium lib. 2. pag. 206.) testimonio. Usui autem soli hæc debentur. Eum enim, fortuitum licet, in his vel maxime dominari, liquet etiam ex peculiari & diversa constructione Nominum, prout illa diversæ sunt Declinationis aut Numeri. Nam quando dicebant Latini, aliquid factum in aliqua Urbe, si Nomen esset primæ aut secundæ Declinationis, in Genitivo simpliciter id efferebant, *Vixit Romæ*, *Tarenti*, *Rhodi.* At si Pluralis esset Numeri, aut Tertiæ Declinationis, in Ablativo, *Accidit Athenis*, *Thebis*, *Locris*, *Lacedæmone*, *Carthagini.* Cujus diversitatis nulla potest dari ratio, nisi quæ ex inconsulto & fortuito vulgaris usus consensu petitur.

littora: Idem, *At nos hinc alii sitientes ibimus Afros, Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem, Et penitus toto divisos orbe Britannos:* idem, *Æoliam venit, loca fæta furentibus Austris:* Æneid. 6. *Devenere locos lætos, & amœna vireta Fortunatorum nemorum, sedesque beatas:* ibidem, *Hac iter Elysium nobis:* ibid. *Hæc limina tendere adegit.* ibidem, *Finesque canebat Venturum Ausonios. Cretam portaretur*, dixit Catullus. Sed statim objiciunt imperiti, poëtarum testimoniis non standum, qui caussa carminis cuncta conturbant. O ingenia putida & infelicia. Sed age, accedant Oratores, & alii. Cicero pro lege Manil. *Inde Sardiniam cum classe venit:* idem pro Muræn. *Qua ex pugna quum se ille eripuisset, & Bosphorum confugisset.* idem 3. Verr. *Samon, Tenedon*, & *Delon*, nunc cum præpositione, nunc sine illa scribit: & alibi *Sardiniam, Siciliam, Cyprum, Corcyram.* idem Attic. *Si Pompejus Italia cedit.* [3] Sallustius citante Frontone, *Tum verò Bithyni propinquantes Tartanium.* Papinianus lege 75. ff. de cond. & demonst. *Quum Asiam ve-*

3. *Sallustius &c.*] Sic Idem Jug. 28. *Legiones per Italiam Rhegium, & inde Siciliam, transvectæ.* Cap. 33. *Romæ Numidiæque facinora ejus memorat.* Corn. Nepos præf. *Magnis in laudibus tota fuit Græcia.* Pausan. 2. *Pausaniam cum classe miserunt Cyprum & Hellespontum.* Milt. 2. *se domum Chersonesi habere.* Chabr. 3. *Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi*, pro *in insula Cypri*, & *Lesbi.* Livius XLV. 10. *Navigare Ægyptum pergit.* Cap. 13. *Literæ deinde Macedonia allatæ.* XLII. 25. & XLIV. 25. *Samothracæ* pro in Samothracæ insula. Epist. 47. *ut alter Ægypti, alter Cyrenis regnaret.* Sueton. Tib. 72. *Rediens propere Campaniam.* Florus II. 2. *Serpente latius bello, Sardiniam, annexamque Corsicam, transit.* Plaut. Curcul. I. 3. 50. *Parasitum misi Cariam.* Cicero Acad. I. 3. *Brutus sic Philosophiam Latinis literis persequitur, nihil ut iisdem de rebus Græcia desideres*, pro, *e Græcia*: Sed durum id esse puto, & ideo accesserim illis, qui legunt *Græca*, quamvis non ignorem, Davisium ad Cæs. B. G. V. 55. vulgatam lectionem probare, æque ac in Obsequente, in quo tamen Ego itidem Scheffero magis crediderim, quam ipsi.

venisset. Suetonius August. *Decedens Macedonia:* ibid. cap. 17. *Ab Actio quum Samum insulam in hyberna se recepisset:* idem Vesp. *Ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.* Valerius Maxim. lib. 1. cap. 6. *Pœnorum exercitum Italia pelleret:* idem libro 5. cap. ultimo, *Epirum portanda dedit.* Justinus lib. 20. *Ægyptum primo profectus, Cretam contenderat.* Mela lib. 3. cap. 9. *Ægyptum tendere:* ibidem, *Ægyptum exportat.* Tacitus libro 2. *Germanicus Ægyptum proficiscitur:* & libro 4. *Cretam amovetur.* Livius lib. 5. decad. 5. *Exercitum Ægyptum induxisset:* ibidem, *Cyprum extemplo classem misit.* Plautus Curcul. *Quia parasitus non rediit Caria.* Terent. Phormion. *Qua profectus causa hinc est Lemnum Chremes?* antea dixerat, *iter illi in Lemnum ut esset.* Apul. lib. 9. Metam. *Larem reveni meum:* ibid. *proximam civitatem deducere consueverat:* ibid. *Baculo se vix sustinens, civitatem adventat.* „ [Plaut. Pœnul. act. 3. sc. 6. *Utinam* „ *hinc abieris malam crucem.* Catullus, *Cur non exsilium* „ *malasque in oras Istis?* Attius Phænis. *Jussit proficisci ex-* „ *silium quovis gentium.* Varro 1. Rust. 55. *Olea domi-* „ *num, & balneas, & gymnasium, sequitur,* pro *ad*, vel „ *in balnea.* Plaut. Merc. *Mittere aliquem ad mercatum,* „ & *Ire mercatum:* & *Redii exsilio:* & Pœn. *Malam cru-* „ *cem ibo potius;* & Sticho, *Jam per hortum amicam tran-* „ *sibo meam*, pro, *ad amicam.* Fannius, citante Chari- „ sio, *Villam venit*, pro *in Villam.*

4 Nunc videamus *Rus* & *Domum* cum præpositionibus,

4. *Nunc videamus Rus & Domum*] Satis probat Sanctius, etiam hæc Vocabula Præpositionibus jungi. Sed tamen hic quoque notandum est, quod supra monui de Nominibus Urbium, sæpius Præpositiones omitti, maxime, si hæc vocabula ponantur sola sine Epitheto, aut Genitivo. Hæc enim si accedunt, tum sane crebro præmittitur Præpositio, Veluti *in quamcunque domum, In domo Cæsaris, in vestra rura.* Non tamen semper ita. Etenim Salluft. Jug. 76. *Aurum & alia domum regiam comportant.* Plautus Trucul. II. 2. 6. *Quid tibi hic nostræ domi debetur.* Cic. Famil. IX. 16. *Recta a porta domum meam*

bus, in singulari & plurali. Livius libro 9. decad. 4. *Jam ubi vos dilapsi domos & in rura vestra eritis.* Cic. Tusc. *Quum in sua rura venerint.* Asconius in Miloniana; *Qui forte ex rure in urbem revehebatur; In domo Cæsaris, in domo Lentuli, in domo Leccæ*, trita sunt apud Ciceronem. Cicero 6. Verr. *Ad prætoris domum.* Verr. 3. *Ad eam domum, in qua ipse diversabatur, profecti sunt:* Verr. 7. *In Chelidonis domum præturam tuam contulisti:* idem Parad. 3. *In quamcunque domum stuprum intulerint:* idem 2. leg. *In ipsius patris domum detulimus:* idem 5. Tuscul. *Socrates philosophiam, & in urbibus collocavit, & in domos etiam introduxit.* Terent. Eunuch. *Si in domum meretriciam deducar* „[Livius 8. *Classe, qua advecti* „*ab domo fuerant, multum potuere:* & lib. 6. *Accitis ab* „*domo novis militibus, Fabius cum novo exercitu ab Roma* „*advenit.* Plaut. Aulul. *Discrucior animi, quia ab domo* „*abeundum est mihi.* & Epid. *Num ab domo absum?*] Apulejus lib. 4. *Quippe quidam procurrens è domo procerus & validus:* ibid. *Nam visa sum mihi de domo, de tha-*

am venisse; neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod non ad suam. ep. 3. *Sed quid ego hæc ad Te, cujus domi nascuntur.* de Offic. II. 22. *Nihil domum suam intulit.* Sed & notanda hic itidem est illa diversitas peculiaris constructionis, quam supra not. 2. memoravi, & quæ certo est indicio, aliquid peculiare etiam in constructione horum Nominum sibi sumpsisse Usum. Nam quia *Domus* Secundæ est Declinationis, dicitur in Genitivo, *Est domi*, itidem ut in Nominibus urbium istius declinationis. At *Rus* quia tertiæ est, dicitur *Est rure*, vel *ruri.* Nam & hoc peculiare in hac est constructione, quod plerumque Dativi terminatio tribuitur Ablativo, *Carthagini, ruri.* Neque tamen perpetua hæc sunt. Certe quod Festus ait, (*Ruri esse, non Rure, dicendum; testis est Terentius, quum ait, Ruri se continebat*) id inane est. Nam etiam aliter legas: Veluti apud Plautum Casina I. 22. *Quando eam mecum rus abduxero, Rure incubabo usque.* Et Trin. I. 2. 129. *Quia rure dum sum unos sex dies.* Terentius tamen semper ait *ruri.* Priscianus lib. XV. pag. 1006. *Ruri & Vesperi* Dativos putat in hac Constructione, sed male. Vide Vossium de Construct. cap. 46.

thalamo, *de cubiculo*, *de thoro denique ipso*, *violenter detracta:* idem l. 9. *Psyche procurrit è domo:* & l. 7. *Petitis è domo ferramentis:* & lib. 8. *Ac ille novitium susceptum famulum trahebat ad domum.* Cic. 1. Tuscul. *Quasi in domum suam venerit.* Ascon. in Milon. *Attulit ad domum Scipionis.* Licet ergo dicere, *in mea domo; in tuis domibus; ab domo egressus; de domo; ex domo; in domum: ad domum:* quorum testimoniis, quia innumera sunt, ne fastidio sim, supersedeo.

„ [Non autem in Nominibus modo, sed etiam in „ verbis Infinitis, nominis Sustantivi vim habentibus, „ præpositio subauditur: [5] cum enim dicit Terentius, „ *Eamus visere*, subauditur *ad;* quod Lucretius sic ex- „ pressit, *Ad sedare sitim fluvii fontesque vocabant.*]

De Ablativo, quem falso absolutum vocant.

Quoties imperium, sive præfecturam, in pace, in bello, in literis, significamus, *Sub*, vel potius Græca ἐπὶ, desideratur. Persius Satyr. 5. *Marco sub judice palles?* Martial. lib. 1. *Quos decet esse hominum tali sub prin-*

5. *Cum enim dicit Terentius.*] Sic Idem Hec. III. 2. 10. *Introiit videre.* Plautus Asinar. V. 2. 60. *Currit arcessere.* Curcul. I. 3. 50. *Misi eum Cariam petere.* Cistell. II. 1. 26. *Abi quærere.* Mostell. I. 1. 64. *Volo ire parare pisces.* Gellius Noct. Attic. VI. 9. *Dicitur ad Collegam venisse visere ægrotum.* Nepos Phoc. cap. 1. *Cum munera repudiaret, legatique hortarentur accipere.* In his omnibus deest Præpositio Ad. Sed & aliæ aliquando desunt Præpositiones. Plautus Aulul. II. 5. 15. *Ne operam perdas poscere.* Epid. II. 2. 13. *Defessus sum quærere*, pro, *in poscendo*, *in quærendo*, vel, *ob quærendum.* Terent. Hecyr. IV. 2. *Tibi me esse suspectam, propter meos mores Uxorem tuam abiisse.* Cicero Famil. III. 10. *Capio magnam voluptatem, cum tibi ea tribui, tum vero remanere studia.* XII. 15. *Nonnullis etiam ipsi Magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum &c.* Sulpicius Sev. lib. 2. cap. 7. *Reus constituitur, edicto Regis non paruisse.* De his constructionibus vide Vossium de Construct. cap. 51.

principe mores? idem lib. undec. 2. *Sub te præside, Nerva, licet:* ibid. 8. *Penelope licet esse tibi sub principe Nerva:* & lib. 12. 5. *Sed tu sub principe duro:* ibid. 63. *sub quo pigra quies.* Propertius lib. 2. *Cæsare sub magno cura secunda fores.* Ovid. 14. Metam. *Rege sub hoc Pomona fuit.* Livius, *Sub Asdrubale imperatore meruit.* Æneid. 8. *Sub te tolerare magistro militiam discat.* Horat. *Sub patribus duris.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 2. *Factum ne sub Cœlio quidem autore repudiandum:* idem lib. 6. cap. 5. *Nam cum L. Atracino, sub quo duce aciem nostram* &c. Ovid. 13. Metam. *Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit:* „[idem 4. Pont. 12. *Sæpe ego correxi sub te Censore libel-* „*los.*] Statius in Syl. *Cerealia dona coronæ Te sub teste tuli.* Claudian. 4. Conf. Honorii, *Tum conspicuus, gratusque feretur Sub te teste labor.* Plinius lib. 18. de murib. *Sub autore Aristotele.* Cornel. Celsus in procem. *Sub autore Themisone contenduntur:* „[& lib. 6. cap. 18. *Si ve-* „*tustiora sunt, sub auctore Dionysio, inspergenda sandaraca est.*] Ovid. 13. Metamorph. *An quod in arma prior, nulloque sub indice veni.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6. *Sub magno judice damnatum.* Virg. *Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis:* idem, *Qualis apes æstate nova per florea rura Exercet sub sole labor.* Lucan. lib. 1. *Et quamvis primo nutet casura sub Euro:* idem lib. 2. *Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus.* Et in Symbolo, *Passus sub Pontio Pilato.* Multa hujusmodi prætereo.

A solet capi pro *Post*; ut, *à cæna*, *secundus à rege.* Ovid. 4. Trist. 10. *Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus.* Cic. *Cujus à morte hic tertius & tricesimus est annus*, [6] *Sub* etiam, (ut notat Servius in illo Æneid. 5. *Quo*

6. *Sub etiam, ut notat &c.*] *Sub* notat proprie tempus ipsum gestæ rei, sed latius sumptum, ut non modo ipsum medium rei factæ momentum significet, sed & illud, quod cum initio & fine rei cohæret. Plane uti Præsens in arte Grammatica Tempus accipi solitum supra ostendimus I. 13. pag. 97. Sic ergo Nepos Attico 12. *Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit*, h. e. in ipsa. Obsequens cap. 105. *Sub occasu solis, Orbis clypei similis*

Quo deinde sub ipso) capitur pro *Post*. Ovid. 2. Metamorph. *Surgit ab his solio*, id est, post hæc. Plaut. Pœnul. *Jam ab re divina, credo, apparebunt domi.* Sic dicimus, *Ab urbe condita*, vel *à condita Roma*. Quum ergo dicimus, *capta urbe triumphavit*, deest *à*, vel *sub*: &, *lectis tuis literis venimus in senatum*, scil. *à*, vel *sub*, *lectis*. ,, [Liv. 4. *Mœstæ civitati ab re male gesta*, *Postumius reus* ,, *objectus*: & lib. 23. *Ab re bene gesta lætum exercitum.*] Lucanus libro 1. *Moremque sinistrum Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis*: eodem sensu idem Lucanus libro secundo dixit, *Quas est vulgata per urbes Post me Roma ducem*. Et Horatius, *Post ignem ætheria domo subductum*. Ovidius 2. Trist. *Hic tibi sic redeat superato miles ab hoste*.

Cum. *Deo duce*; *Musis faventibus*; subaudi *cum*, Græcè σὺν. Plautus Persa, *Sequere hac, mea gnata, cum Diis volentibus*. Livius libro 1. decad. 3. *Agite cum Diis bene juvantibus*. Ennius apud Ciceron. *Doque volentibus cum magnis Diis*. Cato cap. 14. Rust. *Circumagi cum Divis volentibus*. In.

similis ab Occidente ad Orientem visus referri. Ubi vide Schefferum. Sueton. Ner. 5. *Majestatis quoque sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit*. Ubi manifeste notat ante ipsum excessum Tiberii, quo demum fiebat mutatio illa temporum, sed proxime ante eum. Contra Florus III. 5. de Cilicibus piratis, *sub ipso hostis recessu*, *impatientes soli, in aquas suas resiluerunt*, h. e. proxime post recessum, quum hostis etiamdum in recedendo esset. Atque ita in hoc ipso Virgilii loco, V. 323. distinguuntur, *Spatio post deinde relicto*; Et, *Quo deinde Sub ipso Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores*. In quibus *sub ipso* ita notat post ipsum, ut nullum fere inter illum priorem & posteriorem *spatium* sit *relictum*. Sed & ita *sub Urbe* dicitur esse, quod est extra, sed proxime, Urbem. Eodem porro sensu construitur *Sub* etiam cum Accusativo. Sic sæpe Livius *sub idem fere tempus*. Sueton. Aug. 16. *sub horam pugnæ*, h. e. paulo ante. Calig. 17. *sub diem Calendarum mortuus*. At Cicero Famil. X. 17. *Redditæ sunt tuæ literæ frequenti Senatu Cornuto, quum is frigidas sane & inconstantes recitasset literas Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ.* Ubi *Sub eas* manifeste notat paulo, vel proxime, post eas.

In. Aliquando etiam deest *In* : ut , ,, [Lucretius 6. ,, *Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna Frigidus, ac* ,, *calidus nocturno tempore, fertur* ; ubi subaudiendum esse ,, *In*, mox hoc versu monemur, *Frigidus hanc ob rem fit fons* ,, *in luce diurna*.] Virgil. *Orpheo cantante, cantando rumpitur anguis*. Terent. *In cognoscendo tute ipse aderis*: Idem, *In denegando queis est pudor*. ,, [Plaut. Menech. *Ego hic* ,, *in lamentando pereo*. Varro 3. Rust. *In supponendo ova* ,, *observat, ut sint numero imparia*. Plaut. Trin. *In re per-* ,, *dita, quam in re salva, factus est frugalior*.] Cicero 2. Natur. *Itaque salem istum, quo caret vestra natio, in irridendis nobis nolite consumere*: ,, [& 15. Attic. 11. *Multo* ,, *inde sermone querebatur amissam occasionem* : & Attic. ,, 12. *Huic ego in multo sermone epistolam Cæsaris ostendi*. ,, Ovid. 2. Metam. *Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa*. Lucanus lib. 2. *Toto quamvis* 7 *in corpore cæso Nil animæ lethale datum*.

De instrumenti præpositionibus.

CUm. In instrumento significando deest *Cum*, Græcè Σὺν ; sed vitandæ ambiguitatis gratia non adhibetur ;

7. *In corpore cæso &c.*] Sic Nepos Pausan. 2. *In quo facto domum revocatus, capitis accusatus absolvitur*. Liv. I. 36. *In augurio rem expertus*. Sall. Jug. 74. *Novorum fidem in tanta perfidia Veterum experiri periculosum ducebat*. Contra passim *Solis occasu*, *Sereno*, *Ludis*, *Munere*, *Comitiis*, *Censu*, *Nuptiis*, plane uti Græci, ὀλυμπιάσιν, πυθίοις, ἑορτῇ, &c. cum Ellipsi præpos. *in* vel ἐν. Sed & aliis ferme infinitis in locutionibus omittitur ea Præpositio. Cic. Famil. II. 7. *Paucis diebus eram missurus tabellarios*. IV. 15. *Ne quo periculo te proprio existimares esse*. VI. 4. *Quanto fuerim dolore*. Qui locus, & quæ locutio male tentatur ac rejicitur ab Henr. Stephano in Pseudocicer. pag. 188. &c. Sed quem satis acriter refutavit Scioppius Verisim. IV. 14. Porro ita Corn. Nepos Eum. 7. *Credens minore se invidia fore*. Cicero Famil. V, 11. *Reliquis tuis rebus omnibus pari me studio cognosces*, ubi bis deest *In*. Sic & passim, *Homo infirma valetudine*, & similia, pro *in inf. val. exsistens*. Vide me supra ad Cap. 4. & voces *Affectus* & *Ens*.

betur; quum enim dicis, *Tetigi illum cum hasta*, nescitur, an illum & hastam tetigeris, an vero instrumentum significes: sed ubi dubia non est oratio, [8] venustè apponitur; ut, *Vidi gladium, cum quo se percussit.* Ovid. 1. Metamorph. *Concussit terque quaterque Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera movit:* idem in epist. Acontii, *Testis & Actæon, quondam fera creditus illis, Ipse dedit letho cum quibus ante feras:* idem 4. Fast. *Hoc modo verrebat raro cum pectine pratum.* Aldus aliter emendavit, quod non probo. „[Liv. 9. *Legatis missis ad pacem* „*cum precibus petendam, triste responsum à Consule reddi-* „*tur.* Epitome Livii 81. *Athenas cum maximo labore ex-* „*pugnavit.*] Plinius libro 9. cap. 28. *Cæteri cirri, cum qui-*

8. *Venuste apponitur*] Pl. Capt. IV. 2. 22. *Quid incipit facere cum tantis minis.* Aulul. IV. 9. *Cum animo certum investigare nequeo.* Liv. I. 51. *Instructus cum conjuratorum manu.* Et XXXII. 5. *Macedonum animos sibi conciliavit cum Heraclide*, h. e. eo quod Heraclidem in vincula conjecit. Tacitus Hist. II. 98. *Cum fide eos juvit*, h. e. fideliter. Petronius, *Aggrediuntur nos nautæ cum funibus.* Phædrus fab. 58. *Aesope, medio Sole, quid cum lumine?* scil. *facis*: nam respondet, *Hominem quæro.* Cicero Famil. II. 10. *Cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses.* X. 7. *Sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti.* Pl. Rud. V. 3. 7. *Quibuscum inveni filiam meam*, h. e. quorum opera, seu *Medio*, ut vulgus ait. Sall. Jug. 85. *Quantum cum maximo beneficio vestro negotii sustineam*: ubi sine causa *in* malit Ciacconius. Si quid istic mutandum, legerem *quantum cum maxime beneficio vestro negotii sustineam.* Passim enim ita *cum maxime* pro, hoc ipso tempore, ponitur. Ceterum nonnulla ex his possunt etiam referri ad Modum vel Causam, vel Adjumentum rei factæ. Certe aliena ab hoc argumento videntur allata à Sanctio duo priora loca Ovidii, ex Metam. & Ep. Acontii, ubi *Cum* non notat Instrumentum aut Modum, sed Societatem rei vel actionis. At Ejusdem locus ex Fastis IV. 695. aliter, etiam ab Heinsio, editur, hoc modo, *Hac modo verrebat stantem tibicine villam.* Alienus etiam est locus Virgilii ex Georg. II. Vide istic versum 424. & videbis ipsum quoque locum longe aliter se habere: Scilicet, *Ipsa satis tellus cum dente recluditur unco, Sufficit humorem & gravidas cum vomere fruges.* In quibus non displicet mihi Urbani apud Servium interpretatio, *cum Vomere*, *h. e. statim post arationem.*

quibus venantur: Sic habet antiqua lectio. Paul. Orosius libro 7. *Ipse Imperator cum sagitta saucius.* Et quid elegantius, quam illud non incelebris autoris, *Gladium, quicum se percusserat, eduxit?* quod imperitè damnat Valla libro 2. cap. 6. „ [Virgil. 2. Georg. *Sufficit ipsa oleis* „ *fruges cum vomere tellus.* Ubi Servius, *cum vomere,* „ explicat, *per vomerem.* Lucill. *Acribus inter se cum ar-* „ *mis confligere cernit.* Catull. *Ista cum lingua lingere car-* „ *batinas.*]

Sub, Ab, In. Aliis etiam præpositionibus videtur instrumentum exprimi. Virgil. 2. Georg. *Aut presso exercere solum sub vomere.* „ [Propertius, *Hæc postquam que-* „ *rula mecum sub voce peregit:* idem, *Nil moveor lacrimis,* „ *ista sum captus ab arte.*] Ovid. 5. Fast. *Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense:* idem 2. Trist. *Neve peregrinis tantum defendar ab armis,* id est, cum: ibid. *Qua nuptæ possent fallere ab arte viros.* Columella lib. 9. cap. 1. *Semperque* [9] *de manu cibos, & aquam præbere.* In sacris vero ex Hebraismo exprimitur *In;* ut, *Visitabo in virga peccata eorum: prævaluit David contra Philistæum in funda & lapide:* Deuteronom. cap. 18. *Lapidabitis eos in lapidibus.* Lucæ c. 22. *Domine, si percutimus in gladio?* &, *si sal evanuerit, in quo salietur?*

De Comparativi Præpositione.

PRæ. Deesse præpositionem in ablativo comparativi, comprobant omnium linguarum idiomata, Hebrææ præ-

9. *De manu*] Non hæc sane præpositio est Instrumenti, sed quæ notat, unde quid sumitur. Conjunge igitur in construendo, non *præbere de manu*, sed *cibos de manu*, scil. sumendos. Neque vero in loco Ovidii Trist. II. 421. *defendi Ab armis peregrinis*, exposuerim per *Cum*, quum *AB* solita sit Passivis Præpositio, quæ ut sæpissime alibi, ita & istic Agentem seu *Defendentem* notat. Similiter *capi ab ista arte*, *fallere viros ab ista arte*, *trajectus ab illo ense*, ejusdem sunt generis, & summum notant causam in instrumento aut modo sitam.

præcipuè, quæ nomina comparativa non habet, sed comparationem [10] per hanc particulam, Mi, enunciat: sicut Græci per H, Latini per QUAM; Hispani per MAS. Mihi, quantum ex veterum lectione observo, in præpositionibus, non in nominibus, videtur esse vis comparationis: nam & in verbis, & positivis, comparativis, & superlativis apparet comparatio, virtute præpositionis. In Verbis: Terentius Eunuc. [11] *Hic ego illum contempsi præ me:* ibid. *Ludum jocumque fuisse illum alterum dices, præut hujus rabies quæ dabit.* Plaut. Mostell. *Video te nihil pendere omnes homines præ Philolache.* Horat. *Cunctane præ campo & Tiberino flumine sordent?* In Positivis: sic Plaut. Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumptus petunt:* ibid. *Parum etiam, præut futurum est, prædicas.* Horat. Epod. 3. *Ut Argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem.* Virgil. *O felix una ante alias Priameia virgo:* Æneid. 3. *Unum illud tibi, nate Dea, præque omnibus unum Prædicam:* idem, *Fugit ante alios exterritus Aruns.* Propert. lib. 2. eleg. quæ incipit *Jupiter*, *Num sibi collatam doluit Venus? illa peræque Præ se formosis invidiosa dea est.* Livius lib. 1. *Parvam Albam* [12] *præ ea, quæ conderetur, fore.* Cicero Sul-

10. *Per particulam Mi*] Immo potius per particulam *Min*, vel literam מ/ quæ, elisa litera N, præfigitur per Chirek aliis vocabulis.

11. *Hic ego illum contemsi præ me*] Nulla hic Comparatio est in Verbis, sed in Nominibus cum aliis Nominibus. Sic Cæsar B. Gall. II. 30. *Nam plerisque Gallis, præ magnitudine corporum suorum, brevitas nostra contemtui est.* Auct. ad Herenn. IV. 20. *Neminem præ se ducit hominem.* Cicero de Offic. III. 11. *In quibus publicæ utilitatis species præ honestate contemnitur.* Famil. XIV. 4. *Periculum fortunarum & capitis suæ præ mea salute neglexit.* Sed de hac vocula *Præ*, & *Vi Comparationis*, quam Auctor ei tribuit potius, quam Nomini ipsi, vide quæ seq. Nota copiose disputamus.

12. *Præ ea quæ conderetur*] Sic Nepos Eum. 10. *Se, Eumene recepto, parvi præ illo futuros.* Plautus Milite, IV. 4. 4. *Non sum dignus præ te, ut figam palum in parietem.* Florus II, 2, 11. *Præ tanta victoria leve fuit damnum.* Verum nulla in his

Sulpitio, *Non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis bea-* est Comparatio, quæ *Magis* aut *Minus* dicit duarum rerum, qualis esse debet Grammatica Comparatio, (Vide supra lib. 2.) sed amplius quid illis locutionibus declaratur, nempe, *se* plane *parvi futuros*, *se* plane *non esse dignum*, prorsus *leve fuisse damnum*, si comparetur cum illa *victoria*, cum *illo altero homine*. Atque adeo eadem fere est significatio harum locutionum, quæ Plautinæ illius, *Ad sapientiam hujus ille nimius nugator fuit*. Quapropter omnibus probe consideratis, dubitem ferme, an Præpositio *Præ* dicenda potius sit & habenda Præpositio Superlationis vel Exsuperationis, quæ Exsuperatio suum etiam in Comparatione locum habet; ac vera Comparationis Præpositio sit *Cum*, ut adeo, quando dicitur *Petrus est Paulo doctior*, sensus sit, Petrus cum Paulo comparatus est doctior: quando *Petrus est doctior quam Paulus*, sensus sit, Petrus comparatus cum illa mensura doctrinæ, ad quam doctus est Paulus, doctior est. Certe ferre vix possum, quod Auctor censet, *Vim comparationis esse in Præpositionibus, non in Nominibus ipsis*. At quem ergo in usum, aut quam significationis vim, formata est illa forma & gradus, *Doctior*, si per se & directe non notat comparationem? nam si ita, nihil utique aliud tunc notabit, quam quod notat *Doctus*. Quidni immo æque per se notabit Comparationem, ac *Doctissimus* Superlationem? Quid multa? Auctor non satis hæc percepit, aut distinxit. Comparativum Nomen revera per se notat ipsam comparationem, atque adeo quia Comparatio omnis significat *Magis*, seu superlationem quandam unius supra alium, etiam in deteriorem partem, veluti *pejor*, *minor*, *inferior*, idcirco *Doctior*, *pejor* &c. directe notat *Magis doctus*, &c. vel, *Doctus præ eo*, h. e. supra eum, cum quo scil. ille comparatur. Præpositio autem neutiquam ipsam Comparationis significationem habet aut absolvit, sed nexum facit comparationis, & res Compatatas jungit. Atque eodem modo se res habet in Superlatione, quam ipsum Nomen Superlativum significat, sed cujus nexum facit itidem Præpositio. Non repugnaverim tamen, si quis Comparationi aptam & propriam in ipso Linguæ usu statuere velit Præpositionem *præ*, aut eam dicere Comparationis Præpositionem, quum revera, ut dixi, in ipsa Comparatione insit etiam Superlatio quædam, atque ideo Veteres sæpe Comparativo junxerint Præpositiones Superlationum, veluti, *Præ*, *Ante*. Sed & Græci similiter Comparativos construxerunt cum Genitivis, qui a Præpositionibus similibus, veluti πρὸ, περὶ, reguntur. Sed tamen

beatus. Apul. 9. Metam. *Fabulam denique bonam præ cæteris ad aures vestras adferre decrevi.* In Comparativis: Sic Plaut. Aulul. *Jam minoris omnia facio, præ quam quibus modis me ludificatus est;* „[& Menech. *Modestior nunc* „*est de verbis, præut dudum fuit.*] Sallust. *Cæterum ante hos, te, Jugurtha, qui ætate, & sapientia prior es.* Virgil. 1. Æneid. *Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.* Suetonius Galba, *Præter cæteras altiorem, & dealbatam crucem statui jussit:* & Psalm. 18. *Dulciora super mel, & favum.* In Superlativis: Sic Virg. 7. Æneid. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus.* „[Nepos in Attic. „*Et unus ante alios fuit carissimus.*] Suetonius Vitell. 13. *Famosissima super cæteras fuit cœna ei data*, Plinius libro 27. cap. 7. *Herbæ facillimæ, atque inter cæteras utilissimæ.* Ovid. 4. Pont. 10. *inter omnes maximus.* Plinius libro decimo tertio, *Inter omnes potentissimus odor.* Si igitur in præpositione significatur comparatio, necessario in ablativis comparationis deest *Præ;* Plaut. Epid. *Atque me minoris factum præ illo*, „[ubi per Ellipsin dici po- „terat tamen vel sic manet certum mihi, Comparativum Nomen significare ipsum illud *Magis* Comparationis, Præpositionem autem *Præ* facere ejus nexum, sed per Pleonasmum quendam significationis, qualis est *Magis mollior*, cujus exempla Vide infra Cap. 9. Vel potius, qualis est illa Præpositionum repetitio, quæ jam cum ipsis Verbis aut Nominibus sunt compositæ, vel in iis latent. Veluti *Adire ad aliquem*, πρῶτος πρό μου. Quæ tamen Præpositiones sæpius omittuntur, æque ac hæ Comparationis, licet Casus Nominum ab illis tamen regantur. Veluti apud Aelian. Var. Hist. XIV. 6. μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν: pro μήτε ἐπι τοῖς παρ. ἐπικ. μήτε πρὸ τῶν &c. Jam vero sicuti hæc verba Composita habent ipsa per se suam compositam significationem, & Præpositiones repetitæ tantum inserviunt nexui Nominum faciendo cum Verbis, sic etiam Comparativa Nomina notant ipsa per se illam Comparationis superlationem, Præpositio autem, cujus significatio jam inest in ipso Comparativo Nomine, & ideo per significationis Pleonasmum quasi repetitur, nectit Comparativo illud, cum quo fit Comparatio.

„ terat *Minoris illo.*] Apulejus libro octavo Metam. *Neque ulla caprea, neque pavens damula, neque præ cæteris feris mitior cerva, sed aper immanis atque inusitatus exsurgit;* ibid. *Sed unus præ cæteris, & animo fortior, & ætate juvenior, & corpore validior exsurgit alacer:* idem libro decimo, *Unus è Curia senior præ cæteris, compertæ fidei.* Sosipater Charisius lib. 1. de comparat. *Et confirmat præ illo neminem esse doctiorem:* & infra, *Et habent alios præ se doctiores.* Esdræ 3. cap. 4. Καὶ ἀλήθεια μεγάλη, καὶ ἰσχυροτέρα παρὰ πάντα, id est, *veritas magna, & fortior præ aliis.* Danielis cap. 1. *Apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.*

Præ. Sed quid mirum in Comparativis deesse *Præ*, quæ etiam in Positivis & Superlat. desit? Plautus Mostell. [13] *Speculo claras ædes, clarorem merum:* idem. Amph. *Nul-*

13. *Speculo claras ædes*] Nulla in his verbis, quæ occurrunt Mostell. III. i. 111. est Ellipsis præpositionis *præ:* immo vero neque *speculo* est sexti, sed tertii Casus. Sensus est, ædes tam claras, ut possint esse in speculum, seu pro speculo, ædes claras usque ad speculi claritatem. Sic idem Plaut. Curcul. IV. 4. 22. *Linteum extersui.* Mostell. III. 1. 1. *Argentum fœnori.* Sed neque in seqq. exemplis, licet istic jam sint Ablativi, Ellipsis est præpositionis *Præ*, sed *Cum*, quæ solet sequi Adverbia, *simul, pariter, juxta, æque, adæque.* Plaut. Asin. II. 2. 66. *Æque mecum scies.* Prol. Pœn. 47. *Æque ut mecum sitis ignarures.* Men. V. 1. 45. *Ego te simul novi cum Parthaone.* Sall. Catill. 58. *Juxta mecum omnes intelligitis.* Jug. 68. *Pariter cum occasu solis educit expeditos*, ubi vide Ciacconium. Cic. Famil. II. 13. *Genus institutorum nostrorum dissimilitudinem aliquam habet cum illius administratione provinciæ.* Cæsar B. Gall. II. 3. *Suessiones, Fratres Consanguineosque suos, qui eodem jure, iisdem legibus utantur, unum imperium, unumque Magistratum cum ipsis habeant.* Sulpicius Sev. lib. II. *Ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur.* Patet ex his Ablativum junctum τοῖς *Æque*, &c. regi ab intellecto *cum*, & male facere Scioppium aliosque, qui *Idem cum illo*, & similia, tanquam perperam dicta, prorsus explodunt. Certe eadem est locutio vel Constructio in *Idem cum illo*, quæ in Superioribus *Unus cum illo, Similis cum illo, Aeque, pariter, juxta cum illo.* Et vide-

Nullus est hoc meticulosus æquè; idem Mostell. *Quo nemo adæquè antehac habitus est parcus:* idem Asin. *Nec me Athenis alter hodie est quisquam, cui credi rectè æque putent:* idem Cas. *Nec est, neque fuit me senex quisquam amator adæquè miser.* Matthæi cap. 13. de grano sinapis, *quod minimum est omnibus seminibus.* Arnobius lib. 2. contra Gentil. *Quia omni vero verissimum est, certoque certissimum*, subaudi *præ*. Vide inf. in Adverbiorum Ellipsi, *Quam pro.*

De Pretii præpositione.

PRo. *Non bene pro toto libertas venditur auro.* ,, [Lucillius apud Charisium in Plure, *Plure foras vendunt,* ,, *quod pro minore emtum.*] Plaut. Asin. *Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia:* idem Aul. *Pro vapulando*

videtur sic locutus Gellius IX. 10. *Annianus Poeta & plerique cum eo Ejusdem Musæ Viri.* Diserte Minucius Felix cap. 21. init. *Lege Stoicorum scripta: eadem mecum recognosces.* Et cap. 28. *Nos enim idem fuimus, & eadem vobiscum quondam, adhuc cæci & hebetes, sentiebamus.* Ipse Cicero Catil. I. 8. *Me nullo modo posse iisdem parietibus tuto esse tecum*, h. e. in iisdem, in quibus Tu es. Si quis dicat, aliter hæc construenda; scilicet, *Me Tecum non posse tuto esse in iisdem par. Annianus & plerique cum eo Viri ejusdem Musæ:* sciat ille, hunc esse verum ordinem Constructionis in omnibus hisce, *æque cum illo*, &c. Nam & in his vera Constructio est, *Tu Mecum scies æque: Suessiones cum Ipsis habent unum imperium. Nos Vobiscum sentiebamus eadem.* Hinc & sæpe conjunguntur *Unum Idemque*, ut ejusdem sensus & usus. Eadem ergo est horum omnium Constructionis ratio, quæ nihil insuper ab genio Linguæ Latinæ alienum continet. Nam *Ego Tecum idem sentio* ponitur pro *Ego & Tu.* Sic Sallustius Catil. 58. *Non Eadem nobis Et illis necessitudo impendet.* Potuisset dixisse *Nobis Cum illis*, vel *Quæ illis.* At Nos hic quærimus Usum ipsius locutionis, qua duo diversa, per voculam *Cum* conjuncta, referuntur in eodem commate ad τὸ *Idem*, æque ac ad *Unus*, *Aeque*, *juxta* &c. qui usus plane negabatur, & quem nos sic satis, ni fallor, æque ac ejus rationem, probavimus. In loco Matthæi intellexerim *in*, at in illo Arnobii admitto *Præ.*

lando abs te mercedem petam. Colum. l. 5. c. 1. *Pro quibus nulla merces dependitur.* Virg. Æneid. 5. *Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis Persolvo.* Cæsar 1. Civ. *Pecuniam pro iis rebus solvit.* Cic. 4. Fin. *Æstimatione aliqua digna, eaque pro quantum in quaque sit ponderis, esse æstimanda.* Sall. *Nemo nisi victor pro pace bellum mutavit.* Valer. Max. l. 4. c. 6. *Qui conjugis fata pro tuis permutari passus es:* ,, [& l. 5. cap. 2. *Pro Leoni-* ,,*co omnes hostium captivos permutavit.* Cic. *Ennius pro A-* ,,*fris immutat Africam.*] Terent. Eunuch. *Par pro pari referto:* sic enim legunt peritiores. Cic. 1. Verr. *Pro quo frumento pecunia omnis soluta non est.* Sallust. Jugurtha, *pro metu repente gaudium mutare.* [14] Nec refert Latinitatis, utra in parte adhibeatur præpositio, utroque enim modo pretium significatur vel æstimatio; ut, *Dedi leporem pro denario;* vel *dedi pro lepore denarium.* Terentius, *Heri minas viginti pro ambobus dedi.* Horatius, *Dedit hic pro corpore nummos.* Virgil. *Vitamque volunt pro laude pacisci.* Hinc illa trita, *pro nihilo putare, pro nihilo pendere,* &c. ,, [Horat. *Nec verbum verbo curabis red-* ,, *dere fidus Interpres.* Ubi subauditur *pro:* dicit enim Ci- ,, cero, *Verbum pro verbo reddere.*]

De verbis Copiæ, & Inopiæ.

A vel de. In verbis Copiæ & Inopiæ [15] causa cernitur, velut efficiens, ideo deest *à*, vel *de.* Cæsar 3. Ci-

14. *Nec refert Latinitatis &c.*] Rarius tamen est, *Emi leporem pro decem denariis*, sicuti usitatissimum sine præpos. *Emi leporem decem denariis.* Magis enim *Pro* jungitur rei, quam accipimus, rarius rei quam damus. Attulit tamen Scioppius locum ex Lucilio: nec intercedo, quo minus intelligatur in ista Ellipsi, quam modo diximus. Nec enim melius novi supplementum. Ceteroqui possit forsan etiam *Cum* in his intelligi, ut plena sit locutio, *Ego emi cum decem denariis leporem*, h. e. intervenientibus in hanc rem decem denariis.

15. *Causa cernitur velut efficiens, ideo deest A vel DE*] Mirum

Civil. *Hæc à custodibus classium loca maxime vacabant*: Cicero 5. Attic. *Locus à frumento copiosus*: idem pro Flacc. *Usque eo orba fuit ab optimatibus illa concio*: idem pro Domo, *A magistratibus nuda Resp.* ibid. *Ab amicis inops*: idem in Officiis, *Adhibenda est vacuitas ab angoribus*: idem pro Dejot. *Sed tamen quicquid à bello Populi Ro. vacabat.* Livius, *Ne quando à metu ac periculis vacarent.* Virgil. Culice, *Viduos à lumine Phœbi.* Saluſt. Catil. *Omnes qui de reb. dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira, misericordia, vacuos esse decet.* Cic. *De quibus volumina impleta sunt*: idem, *De nugis referti libri.* Martial. *Hos nisi de flava loculos implere moneta, Non decet.* Dicitur, *Sanguis manat à vulnere*, vel *de vulnere.* Itaque, *Egeo pecuniis*, eſt, Egeo egeſtatem à pecuniis, hoc eſt, à parte pecuniarum.

„[*Te-*

rum ſane, Auctorem in hiſce locutionibus tribuere præpoſitioni A ſignificationem *Causæ efficientis*, quam ei in Paſſivis locutionibus plane negat. Vide ſupra lib. III. cap. 4. Quum, ſi uſquam notat Agentem ſeu Efficientem, id notet plerumque Verbis Paſſivis juncta, at hic ſignificet id, quod Auctor ei tribuit illic, nempe *a parte*, unde oritur, ſcil. iſthæc copia & inopia, non tanquam a *causa efficiente*, ſed tanquam a materia, in qua conſiſtit ipſa illa copia & inopia. Atque adeo *Ab amicis inops* dicitur eodem ſenſu, quo apud Cicer. Famil. X. 15. *Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur.* XI, 13. *Paratissimi ab exercitu.* Plautum Aulul. II. 2, 9. *Haud a pecunia bene valeo.* Epid. I, 2, 26. *A morbo valeo, ab animo æger fui.* Trucul. I, 1, 3. *Periit ab animo & ab re.* Sueton. Tib. 68. *Latus ab humeris & pectore.* Aug. 4. *A matre Pompejum arctissimo contingebat gradu.* Sic ergo etiam, *Vacui a securibus & tributis* apud Tac. Ann. XII. 34. & reliqua, quæ Sanctius adfert. At vero vocula *DE* omnium minime notat *causam efficientem*, ſed copiam rerum, unde quid ſumitur ad aliquid explendum. Sic *de quibus volumina impleta sunt* h. e. Volumina ſunt ab Auctoribus impleta rebus, quæ ſumptæ ſunt de copia ejuſmodi rerum. Et ſic cetera. Immo & ita Liv. I, 38. *Hæc de Latinis capta sunt oppida.* Plaut, Pſeud. IV, 7, 127. *De improbis auferri decet prædam.* Sueton. Domit. 13. *Ac tunc de Oratoribus coronatus.* Cic. Fam. X, 32. *Pecunia coacta de publicis exactionibus.* In quibus omnibus notat *DE* potius paſſionem quandam, ſeu unde quid ſumitur.

„[*Tenus* subauditur in *Fine inguinum intrare in mare.* „*Hac fine ames, tanquam osurus.* Vide *Finis.*]

De variis aliis Præpositionibus.

Cum, In, De, Ex. Quum Modum significamus, varias præpositiones aut apponimus, aut intelligimus; ut, *lento gradu; longa veste; hac lege; ordine:* vel *cum lento gradu: cum longa veste; sub hac lege* & *conditione; ex ordine*, vel *in ordine.* Terent. Eunuch. *Pace quod fiat tua*, subaudi *cum*, teste Donato. Lucanus lib. 1. *Aut hic errat nulla cum lege mundus.* Sallust. de Repub. *Multi præterea cum bona spe adolescentes, sicuti hostiæ, mactati sunt.* „[Cæcil. *Quid narras barbare cum in-* „*domitis moribus?* Ennius, *Optima cum pulcris animis Ro-* „*mana juventus.* Plaut. Pæn. *Cognosco, cum quibus inge-* „*niis simus:* idem Trin. *Amicus probus, & cum magna* „*fide:* & Rud. *Cum istiusmodi virtutibus & operis qui na-* „*tus sit.* Claudus Quadrigarius in Annal. *Silentio facto,* „*cum voce maxima inclamat.*] Plaut. Menech. *Magna cum cura ego illum curari volo.* Cicero de Senect. *Neque vero in armis præstantior, quam in toga.* Virgil. *Horridus in jaculis:* idem, *Cæsis prius de more juvencis:* idem, *Cunctis ex more vocatis.* „[idem, *Pugnataque in ordine bella* „*fecerat.* Cicero, *Collocare aliquid ex ordine; Sententiæ* „*ex ordine dictæ: Si in ordine stantes notos videris.* Plaut. „Rud. *Responde ex ordine.*]

Per, vel Ante, vel In. In tempore, si sit accusativus, deest *Per* vel *Ante*; ut, [16] *Centum vixit annos: Quar-*

16. *Centum vixit annos*] Sic Sall. Iug. 63. *Natus atque omnem pueritiam Arpini altus.* cap. 91. *Noctemque totam itinere facto consedit.* Orat. 1. ad Cæs. *Nullam noctem sine scorto quiescere.* Nepos Cim. 4. *Quod facere nullum diem prætermisit.* Milt. 7. *Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem.* Cic. de Offic. I, 1. *Te jam annum audientem Cratippum.* Catil. I, 2. *Vigesimum jam diem patimur.* IV. 4. *Eos punctum temporis frui vita non putat oportere.* Famil. VI. 5. *Ne punctum qui-*

Quarto Calendas Cic. *Hunc per decem annos aluimus contra nos.* „ [In Priapejis, *Per noctes aliquot diesque cesso.* „ Propert. *Jurabo bis sex integer esse dies*, pro, *per* dies. „ *Abhinc tres annos*, subaudi *ante*, *Abhinc tribus annis*, „ subaudi *in*] Hæc docet Priscianus lib. 18. Fallitur igitur Erasmus in copia Rer. & Verb. cap. 150. Horat. *Quid in unum vivat, & plures:* idem 2. epist. *Sed in longum tamen ævum manserunt.* „ Plaut. Bacchid. *Meretricem* „ *sibi conduxit hunc annum.*

„ Ad, vel Circa. In accusativo temporis deeest etiam „ *Ad*, vel *Circa*. Plaut. Amph. *Qui hoc noctis solus am-* „ *bulem*, pro, circa hoc tempus noctis. idem Asin. *Ad* „ *hoc diei tempus dormitasti in otio:* [17] *non pudet hominem* „ *id ætatis sycophantias struere:* pro quo alias dicit *Homo* „ *ista ætate.* Cicero, *Venit ad me id temporis, ut retinen-* „ *dus esset: Venias ad id tempus, quod scribis: Ad breve* „ *tempus durare.*]

In, vel De. Si tempus sit in sexto casu, deest *In*, vel *De*, ut, *tribus annis; hora prima.* Cic. in Topic. *Si filius natus esset in decem mensibus.* Cæsar, *De tertia vigilia.* Terent. Andr. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt.* „ [*Chry-*

quidem temporis in ista fortuna fuisses. IV. 3. *Afui magnam partem consulatus tui.* Cæsar B. Gall. III. 23. *Qui una cum Q. Sertorio omnes annos fuerant.* Plautus prol. Aulul. 4. *Jam multos annos est, quum possideo.* Bacchid. V, 1, 11. *Eam sibi hunc annum conductam.*

17. *Non pudet hominem id ætatis*] Sic Plautus Merc. II. 2. 19. *Quid tibi ego ætatis videor?* Terentius Phorm. II. 4. 4. *quidve sit sententiæ.* Adel. V. 8. 16. *Idne estis auctores mihi?* Sueton. Ner. 26. *Nunquam postea se publico illud horæ commisit.* Galb. 14. *Negligentior, quam conveniret Principi electo, atque illud ætatis.* Tacit. Ann. V, 9. *Corpora id ætatis.* XII. 12. *Armeniam id temporis importunam.* cap. 18. *Nemo aderat id auctoritatis.* Sic *id genus* passim, pro, ejus generis. Vide Sueton. Claud. 34. Tito 7. extr. & Domit. 4. extr. Ceterum addidi in his nonnulla, quorum similis est ratio Constructionis, quæ Accusativorum tali modo Tempus notantium. Ne quis cavilletur *Me* pro *Accusativo temporis* habere, in quo nulla Temporis significatio inest.

„[*Chrysis moritur*, id est, post dies paucos. Propert. „*Venturum paucis me tibi luciferis*, pro, in paucis diebus, „hoc est, post paucos dies, vel potius, *Cis paucos dies*, „ut Plautus loqui solet; cujus etiam sunt ista Pœnul. „[18] *Aruspex dixit, nos paucis diebus fore liberas:* & Pseud. „*In hoc triduo evolvam tibi hoc argentum:* & Trucul. *E-* „*go faxo me in diebus pauculis crudum virum esse dicat.*]

Per, vel Ad. In Distantia, si sit accusativus, deest *Per*, vel *Ad*; ut, *sex pedes altus; patet ulnas quatuor.* Lactant. de Phœnice, *Per bis sex ulnas eminet ille locus.* Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis à falere pedem & dodrantem altus, ipsum falere ad duo pedes altum à stagno, latum ad quinque.*

In. Si Excessus vel Modus sit in sexto Casu, deest *In*; ut, *paulo majora canamus.* Cic. 4. Acad. *Democritus huic in hoc similis, uberior in cæteris.* idem pro Balbo, *In quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione.*

Ex. „[*Vocare aliquem nomine*, subaudi *Ex.* Plaut. „Stich. act. 1. sc. 3. *Nam Miccotrogus nomine ex vero* „*vocor.*]

Cum. *Afficio te honore; prosequor te odio;* subaudi *Cum.*

Li-

18. *Aruspex dixit &c.*] Talia sunt apud Cicer. Famil. X. 18. *Ipse, ut spero, octo diebus, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me conjungam.* Catil. II. 7. *Triduo audietis.* pro Archia cap. 4. *si LX. diebus essent professi.* At de Senect. 14. *Qui his paucis diebus Pontifex Max. factus est.* de Amic. 4. *Perpaucis ante mortem diebus disseruit.* In quibus locis notandum, sumi hanc quoque phrasin eodem modo, quo notavi supra hoc ipso Capite accipi præpositionem *Sub*, & Præsens Artis Grammaticæ Tempus. Nempe ut *pauci dies* intelligendi sint modo de proxime præterito, modo de proxime sequenti tempore. Quocirca sæpe etiam additur *Ante* vel *Post.* De Offic. II. 22. *Multis annis ante.* De Senect. 6. *Mortuus est novem annis post meum Consulatum.* Hinc Famil. XII. 25. *Quas literas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit*, scil. postquam datæ essent. Vide & supra pag. 210. 211. & quæ seq. Cap. notantur ad Voculam *Post.*

Livius lib. 9. dec. 4. *Prosecuti cum donis legatos sunt*: idem lib. 2. dec. 1. *Decedentem domum, cum favore ac laudibus prosecuti sunt.* Cic. Q. Frat. lib. 2. *Publicani Domitium* [18] *cum equis prosecuti sunt.* Plinius epist. 159. *Mentionem alicujus cum honore summo prosequi.* „[Dictys „libro 3. *Non ejecistis, non cum detestationibus extra mu-„ros prosecuti estis.*

In. *Ibam via sacra*, subaudi *In.* Cicero 3. Tusc. *Qui miser in campis mœrens errabat Aleis.* Terent. Eunuch. *Haud convenit una ire cum amica imperatorem in via.* Idem Heaut. *Qui nuper fecit servo currenti in via decesse populum.* Virg. *Et victis dominabitur Argis*, subaudi, *in Argis.* Lucan. 1. *Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.*

A, vel Ab, vel E. In causa efficiente deest *A*; ut, *Palleo metu; horres frigore.* „[Plaut. Cas. *Mihi inanita-„te intestina murmurant.* Catull. *Corpora cornu sicciora, „sole, frigore, & esuritione.* Liv. 10. *Ab ultima spe di-„micantes*: & lib. 7. *Linguam ab irrisu exserens.* Plaut. „Capt. *Satis dolui ex animo*: & Cist. *Doleo ab animo, „doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.*] Cic. Acad. *Mare nunc, quia a sole collucet, albescit, & vibrat.* Ovid. 1. Metam. *Pluvioque madescit ab Austro.* ibid. *Postquam vetus humor ab igne Percaluit solis.* idem 2. Fast. *Sed tamen a*

18. *Cum Equis prosecuti*] Cæsar plerumque omittit Præpositionem. B. Gall. II. 19. *Præmisso equitatu, subsequebatur omnibus copiis.* Ibid. *subito omnibus copiis provolaverunt.* cap. 29. *Atuatici quum omnibus copiis auxilio Nerviis venirent.* cap. 33. *tertia vigilia omnibus copiis repente ex oppido eruptionem fecerunt.* IV. 24. *At barbari, præmisso equitatu, reliquis copiis subsecuti.* Et sic alibi passim. Corn. Nepos Milt. 4. *auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare.* Pelop. 2. *Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ.* Reg. 1. *quod maximis post hominum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit Græciæ.* Sall. Iug. 38. *Nocte intempesta, multitudine Numidarum Auli castra circumvenit.* Sulpicius Sev. II. 21. *Qui magnis copiis in conflictum descenderat.* Ubi quam male Vorstius *Legendum fortasse, Cum magnis copiis*, censeat, liquet abunde ex superioribus.

à vento, qui fuit, unda tumet. Silius lib. 6. *Lenta proclamat ab ira.* Sic *horreo à frigore.* Apulejus lib. 4. Metamorph. *Sed à gloria non perivit.* Terent. Andr. *Laborat è dolore.*

Ab. Terent. *Stulto intelligens quid interest*, id est, ab stulto. [Vide Me supra III. 5. 4] *Negant à falsis interesse visa.* ,, [Paulus Jurisc. leg. 21. ff. quando dies le-
,, gat. cedat, *Nec multum interesse tale legatum ab hoc; Si*
,, *hæres erit, dabo:* & leg. 4. §. penult. ff. de doli ex-
,, cept. *Distat aliquid doli exceptione.*] Horatius, *Abest virtute diserti Messalæ*, id est, à virtute. Ovid. 4. Trist. eleg. 1. *Imus ad insignes urbis ab arte viros.* Cic. lib. 12. epist. 1. *Ab illo sordidissimo periculo tuti futuri.* Plaut. Truc. *Ab ingenio est improbus.* Terent. Phorm. *Ociosum ab animo.* Sic dicimus, *Virtute præditus*, subaudito *ab*, vel *cum*.

De. *More hominum facis; amicorum consilio feci; Mea sententia, meo judicio*, supple *De*. Cicero, *De amicorum sententia Roscius Romam confugit:* idem, *idque de meo consilio:* idem Attic. *Nihil faciam, nisi de sententia tua:* idem, *Flere de morte alicujus.* Plaut. Capt. *Rem de compacto geri:* idem Menech. *Jube te piari de mea pecunia:* idem Epid. *Quibus de signis agnoscebas.* ,, [Virg. *Composito rumpit vocem*, subaudi *de*.

,, Ob, vel Propter. Virgilius, *Me discedere flevit*,
19 subaudi *ob*, vel *propter*. Plautus, *Mœstus est, se has*
,, *ædes vendidisse: Ægrotus est te videre.* Terentius, *De-*
,, *sine Deos obtundere gratulando, inventam esse gnatam tu-*
,, *am*, id est, propter inventionem filiæ. Livius 29.
,, *Civitatem religio invasit propter crebrius eo anno de cœlo*
,, *lapidatum*, subaudi *esse*.]

19. *Subaudi Ob, vel Propter*] Sic Gellius IX. 3. *Quod ego Diis gratiam habeo.* Sallust. Orat. 1. ad Cæs. *Id certatum esse, ut &c.* Cicero Famil. II. 10. *Mi Rufe, vigila, primum, ut mihi succedatur, sin id erit spissius, illud*, scil. vigila, *ne quid temporis mihi prorogetur.* Terent. Hec. IV. 2. *Tibi me esse suspectam, propter meos mores uxorem tuam abiisse.* Sulpic. Sev. II. 7. *Reus constituitur, edicto Regis non paruisse.*

CAP.

Cap. VII.

Adverbiorum & Conjunctionum Ellipsis.

Æ*Què* in comparationibus parium subauditur: Plaut. Bacchid. *Quem amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi*: „ [& Pers. *Tu meum ingenium fans non didicisti*, „ [1] *atque infans.* Catull. *Cur non pistrino traditur, atque* „*asinus*? pro, *æquè atque*, aut, *sicut asinus.* In Priape- „jis, *Quæ succo caret, atque petra pumex*, id est, *sicut* „*pumex, instar pumicis.* Lucil. *Calidissima, & olerum* „*bene plena, atque anseris collus*: idem, *At ego te, e-* „*quam atque animosam, Thessalam, & indomitam, frenis* „*subigamque domemque*? pro, *sicut equam animosam.* Pri- „scianus lib. 18. testatur *Latinè dici, Facio, atque feci* „ *ante*, *pro, sicut feci ante.*]

An, vel Ne. Terentius, *Melius, pejus, prosit, obsit, nihil vident, nisi quod lubet*, subaudi *an, ne, vel.* Plinius, *Studes? an piscaris? an simul omnia?* pro, *studesne.*

Aut, vel Seu. *Velis, nolis; scias, nescias*, subaudi *aut*, seu *sive.* Cic. *quatuor, ad summum quinque, sunt inventi, qui Milonis causam non probarent.*

Enim, vel Nam, vel Quia. Terentius, *Hæc quum illi Micio dico, tibi dico, tu illum corrumpi sinis*, pro, *tu enim.* Virgil. *Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi*: idem, *nimium ne crede colori: Alba ligustra cadunt*, pro, *Quia.*

Et, vel Atque. *Hac, illac; extra, intra;* [2] *æqui, boni;*

1. *Atque infans*] In hoc Plauti loco, qui est Persa II. 1. 7. neutiquam intelligitur *æque*, sed vel *magis*, vel nihil omnino: quum in hisce contrariis sæpe etiam talis copula soleat addi vel intelligi, ut *Velis, nolis; fas, nefas*; Sic ergo & *fans, infans*, & cum copula, *fans atque fans*, poterit dici.

2. *Æqui, boni*] Intelligitur in his omnibus copula, quæ ideo sæpe etiam additur. Plaut. Curcul. I. 1. 65. *Nil æqui bonique ab eo impetrare queo*; Florus I. 22. *Vehementius æquo bonoque cum Senatu certatum est.* Sallust. Catil. 20.

ni; optimus, maximus; uti frui; dare legare; ſubaudi *Et.* Vide Adrian. Card.

Etiam. *Non ſolum elegans, ſed facetus,* ſubaudi *Etiam.* Vide *Non.*

Igitur, vel Ergo. Ovid. *Hunc quoque, ſiderea qui temperat omnia luce, Cepit amor Solem; Solis referamus amores,* id eſt, *Solis igitur.* Terent. *Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via.*

Ita. *Faciam, ut jubes,* ſubaudi *ita,* vel *ſic.* Horat. *Ut tu Fortunam, ſic nos te, Celſe, feremus.* Plautus, *Ut velis eſſe me, ita ero.*

Hic acriter advertendum eſt, non poſſe in oratione poni *ita* vel *ſic*, quin continuo ſubaudiatur [3] *ut* vel *uti;* nec item poſſe poni *ut*, cui non reſpondeat *ita* vel *ſic.* Virgilius 4. Georg. *Ut binæ regum facies, ita corpora gentis.* In illis porro tritis, *Ita Neptuno viſum eſt; Sic viſum Superis; Sic fatur; Ita fatur;* etiam deeſt *Ut*, quaſi dicas, *Ita fatur, ut diximus*, aut *dicemus.* Item quum precamur, *Sic tibi ſit felix iter.* Martial. lib. 7. *Sic me fronte legat dominus, Fauſtine, ſerena,* cæt. *Ut mea nec juſte* &c.

Magis, vel Potius. Plaut. *Tacita ſemper bona eſt mulier, quam loquens,* id eſt, *magis bona.* „ [Livius 3. „ *Clau-*

20. *Ceteri omnes, ſtrenui, boni, nobiles atque ignobiles, vulgus ſumus:* quem locum male tentant Muretus & Ciacconius. Cap. 30. *quibus omnia, honeſta atque inhoneſta, vendere mos erat.* Tacit. Hiſt. II. 56. *In fas nefaſque avidi.* Nihil ergo mutandum in Salluſtio Catil. 11. *Avaritia ſemper inſatiabilis eſt, neque copia neque inopia minuitur*, ubi Meurſius (probante Carolo ad Gellium III. 1. qui Auctor hæc verba Salluſtii eodem iſtic modo citat) delet poſterius *neque*, & ex Ablativo *inopia* facit Nominativum, ſed male.

3. *Ut vel Uti*] Aliquando etiam *Si.* Sueton. Tiber. 2. *Precata propalam, ut ita demum ſequeretur, ſi ſibi pudicitia conſtaret.* Claud. 25. *Populi R. Seleuco Regi amicitiam ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos, Ilienſes, ab omni onere immunes præſtitiſſet.* Plinius Paneg. 68. *Ut ita demum Te Dii ſervent, ſi bene Remp. rexeris.*

„*Claudii oratio fuit precibus*, *quam jurgio*, *similis*.] Sæpe Græcis deest μᾶλλον, id est, *magis:* unde ille, *Bonum est confidere in domino*, *quàm in principibus*. Terent. *Si quisquam est*, *qui placere se studeat* 4 *bonis*, *quam plurimis*, id est, *bonis potius*, *quam plurimis*, id est, malis. Tacitus 4. Ann. *Agrippa claris majoribus*, *quam virtutibus*: idem 1. Ann. *Et pacem*, *quam bellum probabam*. Plautus Menech. sc. Nimis. *Quin vidua vivam*, *quam tuos mores perferam*. Vide *Prius*.

Ne. *Cave cadas*; *cave faxis*, supple *ne*. Unde fallitur Valla, & alii. Cicero, *Nonne caveam*, *ne scelus faciam*. Plaut. *Tu cave*, *quadraginta accepisse hinc ne neges*. Terent. *Etiam caves*, *ne videat te aliquis*. Vide *Ut*.

„[*Neque Cicero hoc mihi persuaderet*, subaudi *neque* „*quisquam alius:* nam, ut in pro Scauro ait Asconius, „*Neque est conjunctio disjunctiva*, *&* *semper postulat*, *ut* „*rursus inseratur*, *ut*, *Neque hoc*, *Neque illud:* addit mox, „*Neque ignoro*, *aliquando hoc verbum*, *ut* Vel, *semel po-* „*ni*. Cic. pro Scauro, *Ac neque Aquilius illius Crassi fa-* „*tum*

4. *Bonis*, *quam plurimis*] Non ignoro equidem, sic eum locum distingui & exponi à multis Interpretum, etiam antiquis. Omnino tamen Ego arbitrer, argutiorem esse illorum sententiam, quam veriorem. Nempe quum diversi sint hominum etiam optimorum sensus, ac difficile sit ipsi Jovi, ut dicitur, placere *omnibus*, idcirco se ex illis esse ait Terentius, qui studeant placere *bonis*, *quam plurimis* possit. Ceterum τὸ *Magis* aut *Potius* sæpe etiam omitti per Ellipsin, passim observarunt eruditi. Vide Vossium de Construct. cap. 61. Adde Corn. Nepotem in Datam. 8. *statuit congredi*, *quam cum tantis copiis refugere*. Attic. 13. *Diligentia*, *quam pretio parare*. Vide ibi Notas Schotti. Pomp. Mela. III. 10. *Quos serpere*, *quam ingredi*, *referunt*. Tac. Ann. II. 5. *Tanto plura tribui par fuisse*, *quanto prima sors negavisset*. Hist. I. 14. *Ea pars morum ejus*, *quo suspectior sollicitis*, *adoptanti placebat*. II. 99. *Quantumque hebes ad sustinendum laborem miles*, *tanto ad discordiam promptior*. de Germ. 6. *Cedere loco*, *dummodo rursus instes*, *consilii*, *quam formidinis arbitrantur*. Plinius Panegyr. 73. *Nam quanto magis a te reprimebatur* nostrum gaudium, *exarsimus*, pro *tanto magis exarsimus*.

„ *ctum potuit imitari;* ubi subauditur, *neque quisquam a-* „ *lius.* Vide *Vel.*]

Non. Post *Non modo*, *Non solum*, *Non tantum*, dum Oratio dubia non sit, deest *Non*, ut si dicas, [5] *Alexander*

5. *Alexander non modo &c.*] Valde tamen ego dubitem de sinceritate istius locutionis seu Ellipseos, in qua post *Non modo* sequitur affirmativa, seu *sed etiam.* Nam huic quidem nulla subest ratio, quæ abunde adest, quum sequitur negativa, *sed ne*, quumque unum est Periodi Verbum, quod cum negatione conjunctum ad utrumque ejus membrum referri potest & debet. Etenim quum dicitur, *ista non modo homines, sed ne pecudes quidem ipsæ passuræ videntur*, τὸ *Ne* exponi seu dividi debet in *Etiam non*, & τὸ *Non* referri ad verbum ipsum *videntur.* Jam vero sicuti, si Affirmando dicam, *Ista non modo pecudes*, *sed etiam homines*, *videntur passuri*, eorum in constructione & expositione verbum illud *videntur passuri*, quasi bis positum haberi debet: sic in Negando, *ista non modo homines*, *sed ne pecudes quidem*, vel, quod idem est, *sed etiam pecudes*, *non videntur passuræ*, bis istic quoque positum censetur Verbum cum sua negante particula; atque adeo in priore parte intelligitur, ut per Ellipsin omissum, non tantum illud *Non*, sed integrum illud *Non videntur passuri.* Manifesta sic est hujus Ellipseos ratio. At quam mihi dabis, Ut in priore parte intelligam non modo Verbum, quod in posteriore exprimitur, sed etiam Negationem una cum Verbo, quæ tamen istic nulla est Verbo addita, nec ex natura vocabulorum aut locutionis hujus recte potest peti; aut Ut in priore parte intelligam Negationem solam sine Verbo, quando illa aliud jam habet Verbum: veluti, quod Valla adfert, *non modo* (pro *non modo non*, sicut omnino dicendum est) *absolvo hunc*, *sed ne levi quidem pœna cum eo transigendum puto.* Adferuntur tamen exempla tum hic à Sanctio, tum à Mureto in Variis. At ego illa, cum sint paucissima respectu aliorum, nullus dubito vel corrupte edi, vel perperam citari, vel male explicari. Varronis locus haud dubie corruptus est, desideratque voculam *Non.* Quæ Muretus adfert loca ex Cicerone de Officiis, alterum ex lib. II. cap. 13. alterum ex lib. III. cap. 18. aliter hodie, certe in edd. Gruteri & Grævii eduntur; scilicet ut Negatio in priore parte bis exprimatur. Duo alia loca, quæ hujus generis sola supersunt, perperam exposuit. Veluti Catil. I. cap. 3. *Nihil agis*, *nihil moliris*, *nihil cogitas*, *quod ego non modo audiam*, *sed etiam videam.* Sensus esse debet, si sic

der non modo parcus, sed etiam fuit liberalis, id est, *non modo*

sic legatur: quæ tu in secreto agis, ea non modo scio, ut audita, ac ab aliis relata, & ita quodammodo adhuc incerta, sciri solent, sed etiam adeo cito & certo rescisco, quasi præsens interessem & viderem omnia. Minus utique est audire res ab alio gestas, quam præsentem videre eas, & idcirco accipienda hæc, quasi tali modo distincta legerentur, *quod ego non, audiam modo, sed, etiam videam*, pro *sed non etiam videam*: ut adeo negatio alia non tam in priore membro quam in posteriore sit intelligenda, & ex priore repetenda; seu ut Negatio unica ad utrumque membrum sit referenda. Sed tamen & hic alterum *Non* reperitur non modo ante *Audiam*, sed & ante *Videam* tum in ed. Gruteri, tum in Vet. libb. Cujacii, Observ. XII. 32. Et certe utrobique eodem modo vel abesse vel adesse debet, atque adeo prorsus diversa est hæc locutio ab illis Sanctianis & Muretianis reliquis, in quibus in posteriori membro est affirmatio, nec intelligi debet ulla negatio, quum hic, si in priore, etiam in posteriore sit intelligenda, quasi diceretur, *quod ego non modo non audiam, sed etiam non videam*: immo in posteriore sit omni modo intelligenda, etiam si in priore non intelligatur alia, quam quæ istic exprimitur, ut modo ostendi faciendum. Alter locus est ex orat. pro Cœlio: *Hæc genera virtutum non solum in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur.* Non inspexi locum, quia verba per se mihi patent aliter interpretanda. Nam vel accipienda est vocula *vix*, ut bis posita, hoc modo, *non solum vix in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur*: vel potius resolvenda est significatio ejus in *ferme non*, *pene non*, æque ac *Ne*, quum sequitur, in *etiam non*; & sicuti sæpe alias faciendum esse constat inter Eruditos, maxime vero in Negativa ejusmodi sententia. Ita exempli gr. *Negat* in expositione & constructione accipiendum est sæpe, tanquam si scriptum esset, *Non dicit*, vel *dicit non &c.* Auct. ad Heren. IV. 20. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere.* Suet. Claud. 15. *Negans cognitionis rem, sed, ordinarii juris esse.* Clarum hæc exponi non posse, nisi ut resolvantur negationem complectentia vocabula, ut ita non integra eorum significatio, sed dimidia pars ad alterum quoque membrum possit referri. Immo in priore loco dividenda est non tantum vox *Negat*, sed & Vocula *Nec*; Sensus enim posterioris membri est, *Et Dicit, Non audere se* &c. Sic igitur & in Ciceronis loco pars significationis τ͂ *Vix*, quæ est *Non*, conjungenda cum ipso Verbo, & ita simul cum isto Verbo intelligenda in priore istius loci mem-

modo non parcus. Cicero 1. Catil. *Ut jam ista non modo ho-*

membro, quasi dixisset, *non solum in moribus nostris non reperiuntur*, *sed ferme jam in libris non reperiuntur.* Plane uti negatio, quæ est in Vocula *Ne*, in sensu formando considerari debet, tanquam cum Verbo juncta, & cum illo simul intellecta in priore membro. Veluti *Ista non modo homines*, *sed ne pecudes quidem videntur passuræ.* Quorum sensus est, ut dixi, Ista non modo homines, non passuri videntur, sed etiam pecudes non passuræ videntur. Restat locus ab Auctore nostro allatus ex Ciceronis Oratore. Is vero perperam simul exponitur & exscribitur. Commendat istic Cicero parcimoniam Oratori in adhibendis figuris, sed ita, ut tamen permittat & commendet simul delectum. Proinde ait: *Nam sicut in epularum apparatu a magnificentia recedens*, *non se parcum solum*, *sed etiam elegantem*, *videri volet*; *eliget*, *quibus utatur.* Nempe Oratorem à tumore recedentem vult Cicero tamen, non esse Parcum tantum in figuris, sed etiam & vel maxime Elegantem, seu *eligere*, *quibus utatur*, plane sicuti qui *à magnificentia in epulis apparandis recedit*, non id simpliciter agit, ut *parcus*, sed etiam, & inprimis, ut *elegans* videatur. Sed non Sanctius modo, verum & Alii, Viri Doctissimi, quod miror, locutionem hanc, *Non Modo*, sequente *sed etiam*, admittere potuerunt, licet nulla ejus dari possit ratio. Hinc apud Ciceronem pro Sulla cap. 2. *Statuerunt tantum illud esse maleficium*, *quod non modo non occultari per se*, *sed etiam aperiri illustrarique debeat*, Gruterus ex uno MSto, quem tamen laudat, posterius *non* vult expungi, sed male prorsus. Sic Famil. VIII. 11. *Non modo non fecit*, *sed quum de hostibus ageretur* &c. *tacuit:* ubi Manutius itidem suspicatur scriptum *non modo fecit.* Vide Eum ad I. 9. & ad hæc verba, *non modo præmiis*, *sed ne periculis quidem compulsus ullis ad eorum causam me adjungerem:* ubi multis hanc phrasin probat, sequente *sed ne*, sed male exponit *non modo* per *nedum*, nec distinguit inter eam, sive sequatur, *sed ne*, sive *sed etiam.* Durior paulo & turbatior est ordo hujus locutionis apud Livium XXXIV. 39. *nam propter angustias loci confertamque turbam non modo ad emittenda cum procursu*, *quo plurimum concitantur*, *tela*, *spatium habebant*, *sed ne*, *ut de gradu quidem libero ac stabili conarentur.* Longe clariora hæc & concinniora forent, si illa, *spatium habebant*, in extremum periodi fuissent rejecta. Sed similiter fere Cicero Philipp. II. 41. *quos clientes nemo habere velit*, *non modo esse illorum cliens.* Nam & istic ex priore membro ad

homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ videantur: ibidem, *Sed ita, ut non modo civitas, sed ne vicini quidem proximi sentiant:* idem Orat. *Nam si, ut in epularum apparatu, non se parcum solum, sed etiam elegantem videri volet.* lib. 10. Attic. epist. 7. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile:* idem in Orator. *Neque solum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit:* & 1. Tusc. *Mortuorum non modo vitæ commodis, sed ne vita quidem ipsa quisquam caret.* Varro lib. 8. ling. Lat. *Dicam de universa analogia, cur non modo videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in usu quodammodo sequenda.* Latius hæc Muretus libro 10. cap. 7. Variarum. Accipe rursus [6] testimonia integræ

ad posterius quoque referendum illud *nemo velit.*

6. *Testimonia integræ locutionis*] Diversæ sunt hæ locutiones, inque iis ideo exprimitur in priore membro negatio, quia in posteriore est sensus affirmans, non negans, nec proinde ex posteriori membro in prius illud revocari potest ulla negatio, seu potius ex ultimis totius sententiæ non potest simul commune verbum & communis negatio in utrumque membrum dividi, ut fit in superioribus locutionibus, in quibus in posteriore membro occurrit *sed ne.* Non ergo reprehendi hic debebat Valla, qui d. l. recte ait, *At quoties dictionibus quædam adest contrarietas, non possis tollere alteram negationem*, h. e. tunc in priore membro, in quo occurrit *non solum*, non recte omittitur per Ellipsin altera negatio, sed omnino exprimi tunc debet, quia sensus posteriori contrarius eam postulat. Quæ vera est observatio, quam videas velim apud ipsum Vallam. Male tamen ibidem incusat ille Boëthium, tanquam vitiose locutum lib. 3. in Ciceronis Topica, *si non confuse solum, verum etiam distributim & suarum partium proprietate noscantur.* Putat dicendum, *non solum non confuse.* Sed non intellexit Boëthium, cui *confuse noscere* est noscere generaliter summa rei alicujus capita, quod longe utique minus est, quam rem noscere particulatim, & per singularum ejus partium proprietatem: atque ita recte progreditur Boëthius per *Non solum, sed etiam*, a minore cognitione ad majorem. Contra Lactantius lib. 1. progreditur a majore ad minus: *Quis enim mentis emotæ non modo futura prædicere, sed etiam cohærentia possit loqui?* Nulla hic culpa librarii, nulla Lactantii. Oratio est interrogans, quæ involvit negationem rei interrogatæ. Jam in Negatione directa

græ locutionis. Cicero de Senect. *Quia non modo vituperatio nulla, sed etiam summa laus senectutis est:* ibid. *Nec solum non molesta, sed etiam jucunda:* ibidem, *Sed videtis, ut senectus non modo languida atque iners non sit, verum etiam operosa, & semper agens aliquid & moliens:* idem pro Cœl. *In quo non modo crimen non hærebat, sed vix diserti adolescentis cohærebat oratio:* idem pro Dejot. *Non modo tibi non succenset, verum omnem tranquillitatem,* &c. idem 2. Philip. *ut non modo non cohærentia inter se diceres, sed maximè disjuncta atque contraria.* Nec tibi ego autor sum, ut semper post, *non modo*, *non solum*, *non tantum*, suppleas [scil. in explicando] negationem: nam sensu integro poteris dicere, *Non solum dives est, sed etiam doctus.* Cicero pro Planc. *Manlium non solum ignobilem, verum sine virtute, sine ingenio*, Hæc verius, quam Valla lib. 3. cap. 27.

Non solum. Quinctil. *Quum Ciceroni dormitare interim Demosthenis oratio, verum etiam Homerus ipse videatur*, subaudi *non solum*. Cic. *Urget ille quidem, & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interviso.*

Olim. Horat. in Arte, *Tibia, non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque æmula, sed*, &c. id est, Tibia olim non erat, ut nunc &c.

Post. Livius, *Quadringentesimo anno, quam Urbs Roma condita erat*, 7 id est, postquam: „[idem, *Is duo-* „*decimo*

prius utique negamus in rebus facultatis difficiliora, & ita progredimur ad neganda etiam faciliora. Veluti, *Homo emotæ mentis non modo futura prædicere non potest, sed etiam cohærentia loqui non potest.* Vel, ut ex usu Linguæ & superiorum locutionum solebant Veteres, *Homo em. mentis non modo futura prædicere, sed ne cohærentia quidem loqui potest.* Apud Lactantium ergo nihil mutandum, & *non modo* ponitur eo istic sensu, quo dici potuisset, *non dicam futura prædicere, sed cohærentia possit loqui.*

7. *Id est, postquam*] Vel plenius, *post illam horam, ad quam* &c. Vide supra pag. 210. & 211. Sed & aliquando, licet rarius, omittitur similiter *Ante.* Plaut. Men. prol. v. 62. *Eum hæredem fecit, quam ipse diem obiit*, h. e. ante illam horam, ad quam diem obiit. Adde seq. paragraphi

„*decimo die*, *quam conscenderant navem*, *Phalaram tenuit:*] idem, *Anno tricesimo altero*, *quàm Roma condita erat:* idem, *Altera die*, *quàm a Brundusio solvit*. Cicero ad Terentium, *Postridie intellexi*, *quàm à vobis discessi*.

Prius. Sæpè deest [8] particula *Prius*, ante vocem *Quàm*. Terent. Eunuch. *Omnia experiri*, *quàm armis sapientem decet:* sed ibi legitur nunc, *Omnia prius*. Plaut. Amphit. *Gravidam ego illam hic reliqui*, *quàm abeo*. Ita legit Janus Gulielmus in Quæst. idem Plaut. Trinumm. *Consit cito*, *quam si tu objicias formicis papaverem*. Vide *Magis*.

Quàm. Terent. Adelph. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, id est, plus quàm. Varro Rust. *Non minores oportet iniri bimas*, *ut trimæ pariant*, id est, quam bimas: idem, *Videndum ne sint minores trimæ*, *majores decem annorum:* „[idem 2. Rust. in fine, *Non minus habemus in centenas oves hirtas*, *singulos homines; in pellitas*, „*binos;* pro, non minus quam singulos, quam binos.] Terent. Eunuch. *Accede ad ignem hunc*, *jam calesces plus satis*, id est, plusquam satis sit, ut notat Quinctilian. quamvis Donato videatur pleonasmus. Idem ibid. *Plus millies audivi*. Plin. lib. 10. *Plus vicenaquina ova incubanda subjici vetant*. Livius, *Capta amplius duo millia hominum*, *minus duo millia circa muros cæsa*. Cicero pro Rosc. comœd. *Amplius sunt sex menses*. ibid. *Amplius triennium est*. ibid. *Triennium amplius in adversariis jacere pateris*. Plaut. Epid. *Plus jam sum libera quinquennium*.

Quam ante. Deest & *Quàm* post aliqua comparativa. Virg. *Tristior*, *ac lacrimis oculos suffusa*. Et, *Faciam te cer-*

phi exempla, præter ultimum, in quo potest intelligi *Tam* vel *Magis*.

8. *Particula prius*] Aliquando etiam *potius*. Plaut. Men. V. 1. 26. *Quin vidua vivam*, *quam tuos mores perferam*. Gell. Noct. Att. II. 2. *Declinanda sensim*, *quam respuenda*. Deest aliquando etiam *Aliter*. Suet. Galb. 8. *Nunquam iter ingressus*, *quam ut secum ferret*.

certiorem, ſubaudi, *quàm antea eras.* [9] Nec audiendus eſt Quinctilianus, & alii, qui putant, comparativum poſſe accipi pro poſitivo. Terent. *Liberius vivendi fuit poteſtas*, ſupple *quam antea.*

Quam pro. Docent Grammatici, quaſdam eſſe comparationes obliquas, vel improprias; ut, *ditior opinione*, *triſtior ſolito*, *cogitatione citius*, *calceus major pede.* Sed in his & ſimilibus [10] crediderim deeſſe *quam pro.* Cic. 13. Philip. *Plus etiam quam pro virili parte obligatum puto.* Livius lib. 10. dec. 3. *Major quam pro re lætitia:* idem lib. 1. dec. 3. *Pluribus ignibus, quam pro numero manentium, factis:* idem lib. 5. dec. 3. *Major, quam pro numero hominum, editur pugna.* Q. Curtius lib. 5. *Ventus*

9. *Nec audiendus eſt*] Vide & ſupra pag. 222. 223. & quæ nos iſtic notavimus.

10. *Crediderim deeſſe quam pro*] Non adeo male hoc quidem, ſed tamen & illa ſolennis Comparationi vel Superlationi Ellipſis præpoſitionis *Præ*, ſtatui in his quoque poteſt ac debet. Vide me ad pag. 194. Nec ulla eſt ratio, quare hic admittere nolimus illam, quam vocant Grammatici *Obliquam*, Comparationem, cum ſæpe in aliis locutionibus manifeſte ea deprehendatur. Veluti apud Juſtin. I. 7. *Nullus tamen fortunæ Candauli comparandus.* IV. 3. *Facinus nulli Tyranno comparandum.* Sall. Jug. 85. *Comparate nunc cum illorum ſuperbia me hominem novum.* Vide Gronovium Obſerv. IV. 8. Immo vero pleraque hujus locutionis ſeu Comparationis exempla reſpuunt ſupplementum ab Auctore propoſitum, nec aliud recipiunt, quam uſitatum illud *Præ.* Salluſt. ad Cæſ. *Ita ſibi quiſque alterius potentiâ carior erat.* Neutiquam potes hic intelligere *Quam pro*, ſed neceſſario debes *Præ.* Senſus enim eſt, quiſque ſibi ipſe erat carior, quam erat illi alterius potentia. Corn. Nepos Hannib. 12. *Plures præter conſuetudinem armatos apparere*, h. e. plures, præquam conſuetudo ferebat. Similiter Græci. Aelianus Var. Hiſt. IV. 20. de Democrito, κρείττονα ἀγερμὸν ἀγείρων Μενελάου, h. e. quam fecerat Menelaus. V. 6. ex perſona Alexandri, ὅτι μείζονας ἀντιπάλους αὐτοῦ Κάλανος κατηγωνίσατο. ubi μείζονας αὐτοῦ non notat directe, *majores ipſo*, ſed oblique, *majores, quam quos ipſe* Alexander *vicerat.* Sic ergo & *ditior opinione* eſt idem ac *præ opinione hominum*, ſeu *quam eſt opinio hominum*; quod utrumque eodem ſenſu & æque recte dicitur.

tus majorem, *quam pro flatu*, *sonum edebat*. Integrè itaque dicemus, *vestis major est quam pro corpore*; *calceus laxior est quam pro pede*, [11] vel *quam præ pede*.

Quanquam. Particula *Tamen* adversantem aliam desiderat. Cicero pro Arch. *Qui sedulitatem mali poëtæ duxerit aliquo tamen præmio dignam*, id est, *quamvis mali*: idem pro Mil. *Qui nondum libera civitate*, *tamen populi Rom. comitiis liberatus est*: idem in epist. *Tamen à malitia non discedis*. Valla lib. 2. cap. 40. Vide *Tamen*.

Quasi. Horatius. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres*, id est, *quasi fidus*; hoc enim est officium fidi interpretis, ut verbum verbo reddat. Idem, *vixisset canis immundus*, id est, *quasi*, *tanquam*, seu *veluti canis*. Vide *Tanquam*.

Sive. Catull. in Phaselo, *Læva*, *sive dextera*. pro; *sive læva*, *sive dextera*. Hor. *Cantamus*, *vacui*, *sive quid urimur*. idem, *Quo non arbiter Adriæ major*, *tollere*, *seu ponere*, *vult freta*. idem, *Et Sthenelus sciens pugnæ*, *sive opus est imperitare equis*. ,, [Propert. 2. eleg. 26. *Seu*
,, *mare per longum mea cogitet ire puella*, *Hanc sequar*, *&*
,, *fidos una aget aura duos*. Ubi *Seu* semel tantum poni-
,, tur, [12] & significat *etiam*, sicut *Vel* semel positum. Vide *Vel*.]

Sed. Horat. *Qui fit Mæcenas*, *ut nemo sua sorte contenten-*

11. *Vel quam præ pede*] Hoc vero ineptum, nec ullum habet sensum. At cum dicis, *Calceus est laxior quam pro pede*, sensus est, calceus est laxior præ ea mensura, ad quam esse debebat laxus pro pede, seu pro pedis magnitudine, h. e. ut aptus sit pedi. *Calceus laxior præ pede* est laxior supra vel ultra pedis magnitudinem, aut mensuram: in qua locutione nullum habet locum vocula *Quam*. Auctor noster confundit in Comparationibus *præ* & *pro*, tanquam ejusdem, licet revera diversæ, istic significationis præpositiones. Vide & supra pag. 194, 195. & quæ ibi notavimus.

12. *Et significat etiam*] Immo aliquid amplius. Scilicet ponitur pro *Vel si*, h. e. etiamsi, licet. Sic *Vel si* apud Cicer. Famil. V. 12. *Quæ vel si nulla sint*, *nihilo sunt tamen obscuriores clari Viri*. Jam ex *Vel si* composita & contracta sunt *Sive* & *Seu*, ut *Neu* contractum est ex *Neve*.

tentus vivat, laudet diversa sequentes? pro, *sed laudet.* Idem, *Multis ille quidem flebilis occidit, nulli flebilior quàm tibi, Virgili*, pro, *sed nulli:* Idem in Arte, *Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis speret idem, sudet multum, frustraque laboret, ausus idem;* pro, *sed sudet.*

Si. Horatius, *Decies centena dedisses huic parco*, subaudi, *si dedisses.* „[Catullus, *Utor tam bene, quam mi-* „*hi pararim*, subaudi *si.* Plaut. Pseud. *Si mihi dare vis* „*pecuniam, magis erit soluta, quam ipsi dederis*, pro *quam* „*si.* Lucretius, *Scipio ossa dedit terræ, proinde ac famul'* „*infimus esset*, pro, *ac si:* idem lib. 6. *Ubi se quisque* „*videbat Implicitum morbo, morti damnatus ut esset*, pro, „*ut si esset damnatus.*] Cic. Parad. *Poscit, dandum; ejicit, abeundum; minatur, extimescendum;* id est, *si poscit.* Terent. *Negat quis, nego; ait, ajo:* idem Phorm. *unum cognoris, omnes noveris:* idem Heaut. *Rectum est, ego ut faciam; non, ut deterream*, id est, *si rectum est, ut ego itidem faciam; si non est, ut te deterream:* Sic enim ego ante Faërnum dispunxi. Horat. 1. Carm. *Sapias, vina liques*, [13] id est, *si sapies.*

Sic. Horat. epist. 18. *Ut Matrona meretrici dispar erit atque discolor, infido scurra distabit Amicus*, id est, *sic infido* &c. Idem Satyr. 1. *Dives, ut metiretur nummos*, id est, *sic dives*, vel *ita dives*, ut infra, *ita sordidus, ut se*, &c.

Tamen. Terent. Adelph. *Quanquam est scelestus, non committet hodie iterum ut vapulet*, id est, *non tamen committet.* „[Virgil. *Quod cum me sæpe rogaret, Non tulit* „*Antigenes, & erat tum dignus amari*, pro, *& tamen* „*erat.*]

Tanquam. Apud Horatium „[& Virgil.] sæpè & ele-

13. *Id est, si sapies*] Absonum hoc est, quum legatur istic *sapias*, ut ipse etiam Sanctius heic exhibet. Horatius autem Od. I. 11. monet Leuconoen, ut *sapiat*, h. e. tempore suo utatur, & dum licet, genio indulgeat.

elegantissimè deest *Tanquam*, vel *quasi*. „[Virg. 1. Æ-„neid. *Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta peragro*, ubi „Servius; [14] *deest* Quasi: *nam contrarium est, quod pau-„lo prius de se dixerat Æneas*, Fama super æthera no-„tus. *Facit autem hoc frequenter Virgilius, ut hanc parti-„culam subtrahat; ut*, Medias inter cædes exsultat Ama-„zon, *pro, quasi Amazon: nam Camilla Volsca fuit.*] Hor. Oda. 7. lib. 1. *Sic tu sapiens finire memento tristitiam:* epist. 2. lib. 1. *Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset*, id est, *tanquam stultus;* Ulysses enim non dicitur stultus. Ode 26. l. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ particulam dare*, id est, *tanquam malignus;* Ode 13. libro 4. *Ludisque, & bibis impudens:* Epist. 15. lib. 1. *Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ*, id est, *tanquam juvenem;* nam senex erat. lib. 1. epist. 2. *Vivendi qui rectè prorogat horam, Rusticus expectat, dum defluit amnis*, id est, *tanquam rusticus.* Vide *Quasi*.

Vel particula sæpè subticetur, ut diximus in particula *Aut*. Sed aliud habet etiam elegantioris considerationis: nam quum dicis, *vel stultus hæc intelligeret; vel Priamo miseranda manus;* deest aliud *vel*, [15] ut sit, vel Pria-

14. *Deest Quasi*] Non erat id opus hic quidem loci. Dicit enim Æneas istic se, non omnino & omnibus ignotum, sed ignotum in Libyæ desertis, licet alibi esset *fama super æthera notus*.

15. *Ut sit; Vel Priamo*] Potius, *Vel aliis, vel etiam ipsi Priamo hosti.* Nam hæ locutiones, in quibus τὸ *Vel* solum ita emphatice ponitur, accipiendæ sunt & supplendæ ad exemplum istius Tulliani; *sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima;* & Plautini ex Pseudolo: *Vel etiam matrem quoque.* Vide *Neque*, & infra cap. 15. Sunt tamen nonnullæ etiam locutiones, in quibus supplementum ex hac Analogia reperire vix ullum possis, & in quibus vocula *Vel* emphatice accepta per Ellipsin, degeneravit paulatim in Usum ab natura & analogia suæ significationis longissime recedentem. Veluti quando post laxiorem sententiam subjicitur unicum, sed præcipuum, ejus documentum seu exemplum. Terent. Heaut. IV. 6. 1. *Nulla est tam facilis res, quin difficilis siet, quam invitus facias: Vel*

Priamo, vel aliis hostibus. Scio Donatum accipere *Vel* quæ hujus particulæ usum ad rationem Grammaticam redigere studuimus. Ipse vero vult, quando dicitur, *Vel Priamo miseranda manus*, intelligi potius, *nedum aliis*, vel *non modo aliis*, quia Cicero dicat, *per me vel stertas licet*, *non modo quiescas.* At quid hæc pertinent ad indagandam primitivam voculæ naturam & significationem & constructionis Ellipticæ rationem? Quanto rectius supplentur Ciceronis verba hoc modo, *per me ut vel dormias vel stertas*, *licet*, *non modo licet*, *ut quiescas.* Sed Vir Doctissimus semper fere confundit significationes primitivas, & usu dein vel abusu ab illis paulatim longe deflexas, dum in indaganda significationum constructionumve origine & vera ratione respicit potissimum significationes posteriori usu receptas. Hinc factum ut voculam hanc modo pro Adverbio, & in contrario quidem sensu *Intendendi* & *Minuendi*, modo pro Conjunctione habeat. Sunt sane quædam hujus Voculæ locutiones Elliptico usu seu abusu receptæ, quæ commode satis suppleri nunc nequeunt. Sed hoc non mutat naturam vel primam vocabulorum significationem. Nam quod ait istis supplementis enervari vim omnem orationis, quia nunquam ita plene loquantur Auctores, id vero quum alibi antea, tum hoc libro cap. 2. No. 1. abunde refutavimus.

Vel me hæc deambulatio, (*quam non laboriosa!*) *ad languorem dedit*, Hecyr. I. 1. 1. *Perpol quam paucos reperias meretricibus Fideles evenire amatores: Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi, quam sancte, nunquam illa viva ducturum uxorem; Hem duxit.* Cicero Famil. II. 13. *Raras tuas quidem, sed suaves accipio literas: Vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officii & consilii!* VII. 24. *Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia; vel proxime de Tigellio.* Plautus Menæch. V. 2. 119. *Heu hercle morbum acrem ac durum; Di vostram fidem! Vel Hic qui insanit, quam valuit paulo prius! Ei derepente tantus morbus incidit.* Sensus in his omnibus est: *Ut alia taceam, ex solo hoc & unico exemplo satis patet veritas rei, quam dixi.* Sed quomodo hæc Analogice explenda sint, haud scio, nisi velimus integrum excogitare comma, quod ad eam rem adhibeamus. Nam certe non *alia res*, sed sola *deambulatio* ad languorem *dedit*, solus *Pamphilus juravit Bacchidi.* Dici forsan plenius posset; Vel aliud quidvis hanc rem probat, vel etiam hic Pamphilus, fidelis minime Bacchidi, dum juravit &c. & tamen duxit uxorem. Sed longe hæc abeunt ab ipso illo brevi nexu verborum, quæ retulimus. Ursinus To. I. pag. 1097. litem iterum movet mihi & Sanctio de supplementis, per

Vel pro *Etiam*. Budæus in commentariis exponit pro *Nam*. Donatus rursus in Phormione pro *Saltem*. Ego vero, cui unius vocis unica semper est significatio, semper disjungentem particulam assero, & alterum *Vel* deesse confirmo. Hoc præclarè elicies ex Persio Satyr. 1. *Nemo hercule*, *inquit*, *leget hæc: vel duo*, *vel nemo*. Terentius Eunuch. *Hanc tu mihi vel vi*, *vel clam*, *vel precario*, *fac tradas:* [16] tolle hinc duo *vel*, & remanebit Donati expositio pro *Etiam*. Cic. Q. Fratri, *Sunt ista quidem vel magna*, *vel potius maxima:* tolle alterum membrum, ut in sequentibus. „ [Propertius 2. eleg. „ 3. *Digna quidem facies*, *pro qua vel obiret Achilles*, *Vel* „ *Priamus*. Si tollas duo postrema verba, videbitur „ *Vel* significare *Etiam*. Plaut. Merc. act. 2. sc. 2. *Vel* „ *ut scias me amare*, *cape cultrum*, *seca digitum*, *vel aurem*; „ *vel nasum*, *vel labrum*, *non me movebo*, *nec secari sen-* „ *tiam:* & Pseud. act. 1. sc. 1. *Tuum tangam patrem*. „ Ca. *verum*, *si potes*, *pietatis causa*, *vel etiam matrem* „ *quoque*.] Horat. in Arte, *Multa senem circumveniunt incommoda*, *vel quod Quærit*, *&* *inventis miser abstinet*, *ac timet uti; Vel quòd res omnes timidè*, *gelideque ministrat:* idem lib. 3. Ode 24. *Vel nos in Capitolium*, *quo clamor vocat*, *&* *turba faventium; vel nos in mare proximum gemmas mittamus:* ibidem Ode 29. *Cras vel atra nube polum pater occupato*, *vel sole puro*. Itaque particula *Vel*

16. *Tolle hinc duo Vel*] Scilicet cum suis adjunctis, ut remaneat, *Hanc tu mihi vel precario fac tradas*. Sic in seq. exemplo breviter potuisset dici, *Sunt ista quidem vel maxima:* quo modo passim loquuntur Auctores. Mela II. 1. *Expertem esse cædis*, *inter opprobria vel maximum est*. Phædrus Fab. 84. *Optem necare te vel majore incommodo*. Florus II. 19. 1. *Reliqua sæculi ut grandia æque*; *ita vel magis turbida* *&* *fœda*, supple; *ita vel æque vel magis turb.* sicuti in Phædro, *vel hoc vel majore incomm.* Nam non significare *Etiam*, ut Donatus voluit; liquet ex hisce Plauti, *vel etiam matrem quoque*, ubi, ne quis eam significationem huic Voculæ inesse putet, videmus ei addi simul *Etiam* & *Quoque*.

Vel sola poni non potest, nisi aliud *Vel* intelligatur. Vide *Sive*, „[& *Neque.*]

Vero. Quinctil. *Pro patre mori possum, coram patre non possum:* deest *verò*, vel *autem*. Terent. *Traditus sum mulieri, illa illico ubi me accepit*, &c. Cic. *Hæc morum vitia sunt, non senectutis.*

Usque. Horat. *Ad unguem factus homo*, [17] pro, *usque ad unguem.* Virgil. *Si non exosus ad unum Trojanos;* Et *ad unum omnes occidit.*

Ut. Terent. Heaut. *Ejus anus causa, opinor, quæ erat mortua*, id est, *ut opinor*. Cic. Tuscul. *Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo, in luctu silentium.* Pessimè Linacer hic supplet, *credo quòd propter:* [18] nihil enim tam barbarum est apud Latinos, quàm, *dico, quòd, sequitur quòd, intelligo quòd.* Deest & *Ut* in illis, *volo facias; nolo dicas; velim desinas; rescribas ad omnia rogamus;* & in illis, *Sine veniat; sine faciat*. Terent. Eunuch. *Sine ut veniat.* „[Deest etiam *Ut* in hoc Terentii, Eunuch. act. 2. sc. 2. *Næ tu istas faxo calcibus frustra insultabis.* [19] Prisci enim *Ut* promiscue cum indicativis, & subjunctivis verbis, quæ vocant, jungere solebant, cum aliud nihil significet, quam *Quomodo*. Itaque apud eundem Terentium legimus, *Jam faxo hic erit.* Et Plaut. Epid. act. 1. sc. 2. *Jam faxo hic aderit:* idem Cas. act. 5. sc. 2. *Faciam cavebunt, qui audierint;* & Epid. act. 5. sc. 2. *Ego faxo scies hoc ita esse.* In his deest *Ut*, quod exprimitur Asinar. act. 5. sc. 2. *Faxo, ut scias, quid periculi sit*, id est, ita faciam, quo modo scies, vel scias: Pæn. act. 5. sc. 3. *Ego faxo hospitium hoc leviter laudabitis*, id est, ad eum „mo-

17. *Pro, usque ad unguem*] Vel, ad sustinendam probationem unguis, h. e. accuratissimam. Vide Persium Sat. I. v. 65. & ibi Casaub.

18. *Nihil enim tam barbarum est,*] At vide sis, quæ pro ista locutione disputavimus pag. 501. & seqq.

19. *Prisci enim ut &c.*] Potius crediderim, in his locutionibus *Faxo* poni simpliciter, pro *ut faxo*, sicuti *credo, opinor*, pro *ut credo, ut opinor.*

„modum faciam hospitium, ad quem modum vos leviter illud laudetis, vel laudabitis. Bacch. act. 3. sc. „4. *Ego faxo haud dices nactam, quem derideat*; & act. „4. sc. 8. *Faxo se haud dicat nactam, quem derideat*: „Amph. act. 5. sc. 1. *Magis jam faxo mira dices*: Rud. „act. 5. sc. 2. *Jam faxo exibit senex.*]

Ut ante Ne. Horat. 2. Serm. *Ne faciam, inquis, omnino versus*, id est, *ut ne faciam*. Male Adrianus Cardinalis docet, *ut ne* idem esse, quod *ut*: Imo semper in his formis, *cave ne dicas*; *moneo ne facias*; *da operam ne veniat*, deest *Ut*. Cicero 3. Verr. *impetrant, ut ne jurent*: ad Q. Fratrem libro 3. *opera datur, ut judicia ne fiant*: idem Bruto lib. 13. *Ut ne quid meorum tibi esset ignotum, animadverti operam te dare*. Terent. Hecyr. *Nempe ea causa, ut ne id fiat palam*, Idem And. *Principio, ut ne ducas*. Itaque dicimus eodem sensu: *cave cadas*; *cave ne cadas*; *cave ut ne cadas*.

Utinam. Catul. *Tecum ludere sicut ipsa possem*, [20] supple *utinam*. Virgil. *Troum arma secutum Obruerent Rutuli*. Ovid. in epist. *Me quoque, qua fratrem, mactasses, improbe, clava*. Tibul. *Tunc mihi vita foret*. „[Sic in *Peream si*, *Dispeream nisi*, subauditur *Utinam*]

20. *Supple utinam*] Immo etiam amplius, hoc modo: *Res ita est, ut velim, ut possem*, seu *utinam possem*. Vide me supra ad I. 13. pag. 89, 93. 94. & lib. 3. cap. 13.

Cap. VIII.

De Zeugmate.

Zeugma, id est, jugatio, vel connexio, (quam Fabius *Synezeugmenon* appellat) est, [1] in qua unum ad verbum plures sententiæ referuntur, quarum unaquæque desideraret illud, si sola poneretur; ut, *sociis* &

1. *In qua unum ad verbum &c.*] Sunt hæc ipsa Fabii, seu Quinctiliani, verba. Vide eum Instit. Orat. IX. 13. pag. 683.

& rege recepto: Utinam, aut hic surdus, aut hæc muta facta sit: Aquilæ volaverunt, hæc ab oriente, illa ab occidente. Hoc exemplum, & alia, quæ subjiciam, putarunt Grammatici, esse figuræ *Prolepseos*, quia esset generis, & speciei: sed ineptè & contra Quinctilianum, qui semper putavit esse *Synezeugmenon*, quoties vox posita in una oratione, in cæteris desideratur; ut, *Aquilarum alia volavit ab oriente, alia ab occidente*, vel, *Aquilæ volaverunt, alia ab oriente, alia ab occidente.* Nec verum omnino est, quod præcipiunt, in hujusmodi formis debere nos Genitivo Partitionis semper uti. Nam Cicero per Nominativum locutus est, dicens, *Bestiæ, aliæ mares, aliæ fæminæ*: Idem, *Homines, posteaquam reus factus est, alii redditi, alii etiam nunc retinentur.* Cæsar 3. Civil. *Tabulæ testamenti, una per legatos ejus Romam erant allatæ, alteræ Alexandriæ* &c. [2] Livius dec. 3. lib. 4. *mul-*

2. *Livius &c.*] Sic Idem XXX. 24. *Onerariæ, pars maxima ad Æginam, aliæ ad calidas aquas, delatæ sunt.* IX. 27. *Consules, Sulpicius in dextro, Pœtelius in lævo cornu, consistunt.* XXI. 24. *Galli, quanquam Italiæ bellum inferri audiebant, tamen metu consternati ad arma, Ruscinonem aliquot populi conveniunt.* V. 39. *Romani, quum pars major ex acie Vejos petisset, nemo superesse quenquam præter eos, qui Romam refugerant, crederent,* (sic habent MSti) *complorati omnes pariter.* V. 40. *Alia plebis turba agmine uno petiit Janiculum, inde pars per agros dilapsi, pars urbes petunt finitimas.* VI. 41. *Galli &c. in forum perveniunt, inde dilapsi ad prædam, pars in proxima ruunt, pars ultima petunt.* XLIV. 25. *Romanos quoque, quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, & ipsos Duces, & Senatum, non abhorrere à finiendo bello.* Hinc jam emendanda distinctio apud Suetonium Aug. 25. Editur etiam in optimis edit. pessimo sensu, *Dona militaria aliquanto facilius, phaleras & torques, quicquid auro argentoque constaret, quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Ergo *Coronæ* hæ non erant inter *dona militaria?* Immo erant vel maxime, & ideo *honore præcellebant.* Distingue igitur, *Dona militaria, aliquanto facilius phaleras* &c. Sensu optimo per hanc constructionem, per quam omnia, quæ sequuntur, ad *Dona*, ut ad Genus suum, referuntur. Immo sic passim, *Milites tot millia.* Liv. III. 5. *Romanos cecidisse in Hernico agro quinque millia ac trecentos.* XXXVIII. 26. *Tectosagi & Trocmi mediam tenebant aciem,*

multitudo , pars procurrit in vias , pars in ædium vestibulis stat ;

ciem , millia hominum quinquaginta : equitatum , X. millia hominum , ab dextro locaverunt cornu. XL. 53. *Galli , tria millia hominum , in Italiam transgressi.* XLIV. 24. *Vagi e fuga , quinque millia hominum , capti.* Sic proinde legerim XXXIII. 3. *Nihil morati Ætoli*, (sublata distinctione majuscula , & vocula *sunt* , quæ hic interponitur) *Phænea duce , duo millia peditum cum D. equitibus , venerunt.* Nec etiam ullam video causam , quare XXXV. 20. *Alteri consuli duæ legiones decretæ , quas L. Cornelius Consul superioris anni habuisset , & socium ac Latini nominis ex eodem exercitu pedites , XV. millia , & equites D.* Et cap. 23. *Senatui placere , tumultuariorum militum , ad XII. millia , pedites , & CD. equites scribere eum* ; Et XLII. 27. *Et socios Latini nominis , IV. millia peditum , ducentos Equites , Brundisii adesse jubet* ; quare inquam his in locis cum Viro Summo pro *Pedites* reponam *Peditum* , pro *Socios* , *Sociûm* , quum ex superioribus pateat , frequentissimam esse etiam Livio istam locutionem , qua pro Genitivo Partitionis , ut dicitur , adhibetur ille ipse Casus , quo numerus rei numeratæ dein exprimitur. Quod si tamen omnino velis desiderari Genitivum , intellige vel sic , relictis locis illis integris , *Hominum.* Eodem enim prorsus modo dictum erit , *Pedites, tria millia hominum* , &c. quo , *Galli tria millia hominum, transgressi. Equitatum , X. millia hominum , &c.* Sed & sic alii passim. Vide Despauterium editum a Rob. Stephano pag. 259. & Me supra IV, 4, 83. Adde l. 61. §. 1. Dig. Locati cond. *Navem conduxit , ut de provincia Cyrenensi Aquileiam navigaret , olei metretis , tribus millibus , impositis , & frumenti modiis , octò millibus.* Nam quod hæ locutiones sint exponendæ non per Concordiam Adjectivi & Substantivi , sed per Appositionem duorum Substantivorum , liquet ex diversitate Generum in iisdem locutionibus. Sic Sulpicius Sev. lib. I. Hist. Sacræ , init. *Mundus a Domino constitutus est abhinc annos jam pene sex millia.* Ubi vide Drusium similia adferentem. At Sigonius ita videri scriptum tradit *non Sulpicii vitio , sed librariorum , qui quos numeros ille Notis expresserit , explicare verbîs volentes , perperam ediderint.* Ego potius crediderim Drusio , si quid vitii in his insit , esse id vitium istius seculi , ut jam supra monui d. l. Sed & quantopere in his hæsitet Cl. Ursinus , vide in ejus Institutionum To. II. p. 17. 18. qui tamen dein pag. 61. recte agnoscit Zeugma pro Genitivo Partitionis. Adeo autem frequens fuit hæc locutio Veteribus , ut etiam ille Casus rei numeratæ , conveniens cum casu Numeri , per manifestam Ellipsin sæpe sit omissus , quod

ſtat; pars ex tectis feneſtriſque proſpectant. Hæc tamen more factum, quando vocabulo *Millia* additum occurrit Maſculinum plurale, hoc modo, *XI millia interfecti.* Florus III, 21, 25. *Ex ipſo Equeſtris ordinis flore, ac Senatu, duo millia, electi, qui mori juberentur.* Id quod crebrius etiam in antiquiſſimis codd. occurret, quam in vulgatis edd. Certe in ſuo veteri libro perpetuum id eſſe teſtatur Vinetus ad Eutropium initio libri 3. Vide & ipſum Sanctium infra Cap. 10. init. & Me iſtic. Livium quoque frequentiſſime hanc Ellipſin adhibuiſſe cum excurrente ultra *millia* numero, & non excurrente, vel ex ſolo capite 40. libri XXXVII. patet. Diſtinctionem illam memoravi, quoniam in ea quoque multum diſcriminis ponit Vir Summus ad Liv. XXXIX. 7. cenſens, ſi excurrens addatur numerus, tum id, quod dividitur, plerumque eo caſu poni, quo iſte numerus: at ſi non addatur, tum rem numeratam ſemper efferri patrio caſu: atque idcirco iſtic pro *tetradrachma Attica CXXVII. millia* reponens prorſus *tetradrachmûm Atticûm.* Et XXXVII. 59. pro *nummos aureos Philippeos CXL. millia, Nummorum aureorum* &c. Non video ullam juſtam ſatis ſervati talis diſcriminis cauſam, quum ſive excedens numerus adjiciatur, ſeu minus, utriuſque locutionis eadem ſit ratio & conſtructio. Præterea non eſſe à Livio ſervatum id diſcrimen, ex allatis à me paulo ante locis abunde patet. Græci quoque Zeugmate hoc frequenter ſunt uſi. Sic Aelianus Var. Hiſt. V. 10. Ὁπλῖται δὲ ἀπώλοντο αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ μυριάδες τέσσαρες, χίλιοι δὲ ἐν Χαιρωνείᾳ. Ubi eodem modo ponitur ὁπλῖται μυριάδες, quo apud Livium, *Pedites millia.* Recte enim cenſuit Budæus hæc Græco more dici. Dionyſ. Halic. lib. XI. οἱ χαριέστατοι τοῦ δημοτικῶν, οἱ μὲν εἰς τὰς πλησιοχώρους πόλεις μεταθέμενοι τὰς οἰκήσεις, οἱ δὲ εἰς ἀγρούς. Ael. Var. Hiſt. X. 16. οἱ δὲ, οὐδεὶς, αὐτῷ προσεῖχον. Manifeſte pro τοῦ δέ. Ubi vide, quæ notavi, ut & ad III. 1. 6. Sic porro IV. 20. Τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν εἰς τρία μέρη νεμηθεῖσαν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, τἀργύριον μόνον λαβὼν ἐφόδιον, τὰ λοιπὰ τοις ἀδελφοῖς εἴασε. IV. 15. ἵνα μὴ ἀποδράντες (ſcil. Alcibiades & Critias) Σωκράτους, ὁ μὲν ὑβριστὴς γένηται, τυραννικώτατος δὲ Κριτίας &c. XIV. 46. Οἱ Μαιάνδρῳ παροικοῦντες Μάγνητες, ἕκαστος τοῦ ἱππέων ἦγεν αὐτῷ συστρατιώτην. Appianus Syriacis, Ῥόδιοι δὲ καὶ Εὐμένης, ὁ Περγάμου βασιλεὺς, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ κατ' Ἀντιόχου συμμαχίᾳ, Εὐμένης μὲν ἐς Ῥώμην ἐςέλλετο. Ῥόδιοι δὲ πρέσβεις ἔπεμπον. Manifeſta jam hinc ratio & ſinceritas locutionis apud Anton. Liber. fab. XI. Ἀηδὼν δὲ καὶ χελιδονὶς, ἡ μὲν παρὰ ποταμοὺς τὸν παῖδα θρηνεῖ, χελιδονὶς δὲ ἐγένετο σύνοικος ἀνθρώποις. Sollicitant hæc Doctiſſimi Interpretes, ille

more græco dicta censet Budæus in Commentariis. Hæc de grammaticorum *Prolepsi.* Idem illi ineptè diviserunt Zeugma, in *prozeugma*, *mesozeugma*, *hypozeugma*: nam semper quocunque modo ponatur verbum, Zeugma erit. Iidem præcipiunt, verbum vel adjectivum semper debere cum propinquiore convenire; ut, *sociis, & rege recepto.* Ego vero assero contra Budæum, & alios, rectissimè scripsisse Lucanum, *Leges & plebiscita coactæ.* Horat. *O noctes, cœnæque Deum, quibus ipse, meique, Ante larem proprium vescor.* Livius lib. 1. *Ego, populusque Romanus, populis priscorum Latinorum bellum indico, facioque.* Statius lib. 7. *Jura, fidem, ac Superos una calcata rapina.* Poteris & hoc ad *Syllepsin* referre. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2. *Pedes ejus præcisos, & caput, & manus, in cistam, chlamyde opertos, pro munere natalitio misit.* Plancus Ciceroni, *Amor tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim.* Cic. 2. Natur. *Quinetiam vites à caulibus, brassicisque, si propè sati sint, ut à pestiferis & nocentibus, refugere dicuntur, nec eos ulla ex parte contingere.* Livius lib. 5. *Gens est, cui natura corpora animosque magis magna, quam firma dederit.* Ju-

ille nonnulla ejiciens, hic interponens. Sed sicuti nullus codex ad id tentandum illis præivit, sic nihil esse in ista locutione, quod correctionem desideret, exemplis aliis liquido satis jam probavimus. Similiter adhæsere & Librarii & Auctor Versionis in fab. I. ἔχρησε δὲ καὶ τοῖς Κείοις. οἱ δὲ θύουσιν ἄχει νῦν, Ιουλιῆται μὲν Αφροδίτῃ, Κτήσυλλαν ὀνομάζοντες, οἱ δὲ ἄλλοι Κτήσυλλαν Εκαέργην. Omittitur prorsus in versione illud Ιουλιῆται μέν, tanquam si de omnibus Ceis prius affirmaretur, posterius vero de aliis extra Ceos; quum Auctor manifeste heic dividat omnes Ceos in *Julitas*, qui erant pars Ceorum, & *reliquos* Ceos. Est tamen in contextu aliquid vitii. Lege omnino & distingue, οἱ δὲ θύουσιν ἄχει νῦν, Ιουλιῆται μέν Αφροδίτην Κτήσυλλαν ὀνομ. &c. hoc est, Cei accepto illo oraculo, quod jubebat sacra facere Ctesyllæ, *ad hoc usque tempus ei sacrificant, Julitæ quidem appellantes eam Venerem Ctesyllam; alii vero* Ceorum *Ctesyllam Dianam*, scil. appellantes eam.

Julius Obsequens de Prodigiis, *Cælum, ac terra ardere visum.* Gell. lib. 8. *Philippi vim atque arma, toti Græciæ cavendam metuendamque, Demosthenis orationes notificant.* 3 Sallust. *At ingenii egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt.* Hom. 2. Iliad. *At vestræ uxores, & pignora nescia fraudis, sub tectis resident solæ.* Quod malè adducit Linacer.

Eleganter desideratur idem verbum, sed in alia significatione; ut, *tu colis barbam, ille patrem: Nero sustulit matrem, ut Æneas patrem.* Justinus, *Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed ut Darii corpus sepeliant, dilationem mortis deprecantur:* idem, *Egregius adolescens, & cædem patris, & necem fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.* 4 Ovidius, *Pariterque ipsosque, nefasque, Sustulit.*

5 Sæpè plures orationes uno verbo claudi videntur, sed

3. *Sallust.*] Sic Jug. 49. *Cum natura loci, tum dolo, ipsi, atque signa militaria, obscurati;* cap. 50. *Sin opportunior fugæ collis, quam campi, fuerat.* Ubi contra codd. *fuerant* editur. Sueton. Calig. 13. *Sic imperium adeptus, Populum Romanum, vel dicam hominum genus, voti compotem fecit.* Ubi itidem sine justa satis causa, & contra MStorum consensum, Gronovius Pater mallet *compotes.*

4. *Ovidius*] Sic Metam. XIV. 36. *Unoque duos ulciscere facto.* Nempe *ulcisci* dicimur tum illum, in quem, tum illum, propter quem, ultio exercetur. Videmus hinc, etiam uno in commate unum verbum semel positum, duplici tamen significatione adhiberi. Verum ut in illis Sanctii duo Nomina uni Verbo junguntur, & diversam ejus significationem faciunt, sic apud Petron. *Parata erat in crastinum turba, quæ & injuriam meam vindicaret, & dignitatem.* Sallust. or. 1. ad Cæs. *quomodo scorta aut convivia exercuerint nonnulli.* Cic. Catill. II. 2. *Jampridem ego L. Catilinam non modo invidiæ meæ, sed etiam vitæ, periculo sustulissem.* Ubi male ingenium suum periclitatur conjectando Lambinus. Sensus est, periculo invidiæ mihi conflandæ, & vitæ amittendæ: seu invidiæ, quam passurus sum, & vitæ, quam ago: ut adeo τὸ *Meæ* active hic & passive sumatur.

5. *Sæpe plures orationes*] Sic fere Sall. Jug. 42. *Multos mortales ferro aut fuga extinxit:* at *fuga* non *exstinguuntur* homines. cap. 46. *Bellum an pacem gerens:* ubi per

sed ad verum sensum aliud supplendum est. Virgil. *Sacra manu, victosque Deos, parvumque nepotem Ipse trahit:* verbum *trahit* non rectè referas ad superiora, sed deest *fert*, vel *portat*. Idem, *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex aliis:* ubi Servius, Deest, *opta*. Plaut. Most. *Ille quidem haud negat. Th. Imo ædepol negat profectò, neque se has ædes vendidisse*, subaudi, *affirmat*, vel *jurat*. Sallust. Jugurth. *Non enim, regnum, sed fugam, exilium, egestatem, & omnes has, quæ me premunt, ærumnas, cum anima simul amisisti*, &c. Horatius, *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem, persæpe velut qui Junonis sacra ferret*, subaudi *incedebat*.

perperam Ciacconius quid deesse suspicatur. Tac. Ann. I. 44. *Judicium & pœnas de singulis in hunc modum exercuit.* Sæpe etiam verbum refertur ad propinquius significatione & constructione, ad remotius constructione quidem, sed neutiquam significatione. Sallust. Jug. 63. *Etiam tum alios Magistratus plebes, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat.* Plinius Panegyr. cap. 70. *Ita illa seu negligentia seu malignitas Principum, quum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium polliceretur.* Tac. Ann. II. 20. *Quod arduum sibi, cetera Legatis permisit.* VI. 24. *Ut sicuti nurum, & nepotem, domumque omnem cædibus complevisset.* XII. 64. *Agrippina filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.* Ter. Andr. III. 5. 18. *Hoc tempus præcavere mihi me, non te ulcisci sinit.* Nep. Hann. 8. *Alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum scripserunt.* Intellige in priore parte horum exemplorum, *Gerebat*, *Tribueret*, *Sumsit*, *Interfecisset*, vel *Vexasset*, *Volebat*, *Jubet*, *Periisset.* Vide etiam Munkerum ad Hygin. Fab. 14. circa finem. Similiter Græci, Aelianus Var. Hist. II. 7. Νόμος οὗτος Θηβαϊκὸς, ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἀνδρὶ Θηβαίῳ, ἐκθεῖναι παιδίον, οὐδὲ εἰς ἐρημίαν αὐτὸ ῥίψαι, ἀλλ' ἐὰν ᾖ πένης ὁ τοῦ παιδὸς πατὴρ, ἐπὶ τὰς Ἀρχὰς κομίζειν αὐτὸ, scil. δεῖ. Pertinet huc etiam, quando *Negat* ad duo commata refertur, in quorum altero intelligendum tantum *Dicit*: de quo vide hic Sanctium & Gronovium Patrem Observ. IV. 2. p. 28. & Me supra Cap. 5. not. 7. pag. 662. &maxime Cap. 7. not. 5. p. 695.

CAP. IX.

De Pleonasmo.

PLeonasmos, seu *Parelcon*, fit, quum ad legitimam constructionem aliquid additur; ut, *Adesdum; Iteradum eadem ista mihi;* [1] *Quoad ejus fieri potest; Nusquam gentium: Ubique locorum:* quamvis in his genitivis poterit esse Ellipsis nominis. Propriè dicitur *Pleonasmus*, quum additur [2] nominibus Comparantibus adverbium *Magis*. Virgil. Culice: *Quis magis optato queat esse beatior ævo?* Ovidius, sive is Lucanus est, ad Pisonem, *Quodque magis dono fuerit pretiosior omni.* Plaut. Aulul. *Ita mollior sum magis, quam ullus Cinædus:* ibid. *Neque cui plus amplius malefaciam:* idem Pœnul. *Verum qui dederit, magis majores nugas egerit:* idem Capt. *Nihil magis hoc certo certius:* idem Stich. *Imo enim hîc magis est dulcius:* idem Bacchid. *Magis amiciorem.* Hinc illud in Sacris, quod imperiti damnant, *Magis pluris estis vos.* Julius Ruffianus Rhetor, *Pleonasmum* vocat, *vivere vitam, pugnare pugnam, servire servitutem, nocere noxam, furere furorem.* Cui facile assentior, dum ne credat, Pleonasmum esse, *Longam vitam vivere*, & *hunc furere furorem:* nam ut, *Vidi oculis*, Pleonasmus erit, ita, *his oculis vidi*, Pleonasmus non est. Additur quoque Super-

1. *Quoad ejus fieri potest*] In hac locutione tantum abest, ut sit Pleonasmus, ut certa in ea sit Ellipsis. Vide supra ad III. 6. init. pag. 424. De reliquis vide infra in *Hellenismo*.

2. *Nominibus comparantibus &c.*] Adde Justinum. III. 2. 7. *non inventione earum (legum) magis, quam exemplo, clarior:* ubi vide Berneggeri Notas. Plaut. Mercat. V. 2. 57. *neque est cui magis me velle melius æquum siet.* Additur etiam *Non minus* Comparativis. Florus IV. 2. 47. *sed nec minus admirabilior illius exitus belli:* ubi vide Indicem Freinshemii. Sed & Græci ita. Aelianus Var. Hist. X. 9. ταύτῃ μᾶλλον ἡδίων ἔςαι. Vide Vechnerum Hellenol. I. 6. & Me supra II, 10, 5. pag. 222.

perlativis adaugens particula. Columella, *Apis, si sævit, [3] maxime pessima est.* Sic dixit Horatius, *Græcorum longè doctissimus.*

3. *Maxime pessima est*] Sic *perpolitissime* Auct. ad Herenn. IV. 32. tum Pomp. de Or. Juris §. 45. *Perquam brevissimos libros.* Curt. IV. 7. *Bessum quoque Bactrianorum Ducem, perquam maximo posset, exercitu coacto, descendere ad se jubet.* Ubi non arbitrer temere à codicum fide recedendum, qui si omittunt *Ducem*, refer *Bactrianorum* ad sequens *Exercitu.* Certe cur ita prorsus displiceat *perquam maximo*, non video. Vide & Ursinum To. II. pag. 430, 431.

CAP. X.

De Syllepsi.

Concordia vocum versatur in generibus, numeris, & casibus; at vero discordia casuum ferri non potest, sed in generibus, & numeris tantum, quæ per Syllepsin excusatur.

Syllepsis, id est, Conceptio, fit, quoties Generibus, aut Numeris, videntur voces discrepare.

Syllepsis generis est, quum aliud genus proferimus, & aliud concipimus. Cic. pro Sext. *Duo importuna prodigia, quos egestas &c.* „[Plaut. prolog. Pœn. *scortum* „*exoletum ne quis in proscenio sedeat*, [1] pro, ne quis ci- „nædus exoletus: nisi tamen, *Quis*, priscè, omnium „generum fuisse dicamus.] Virgil. 7. Æneid. *Pars arduus*

1. *Pro ne quis cinædus &c.*] Vel potius, *ne quis existens scortum exoletum &c.* Vide supra in Ellipsi Nominum vocem *Ens.* Vel etiam, *ne scortum exoletum, neu quis hominum ejus generis, sedeat* &c. Sic certe explicandum videtur illud Catonis apud Festum in *Prohibere*: *Servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit*, *nullum mihi vitium facit.* Sallust. Catil. 43. *Cetera multitudo suum quisque negotium exsequeretur.* Similiter Terentiana illa, *Aperite aliquis actutum ostium.* Et ita Plautus quoque Pseud. V. 1. 37. *Heus Simoni me adesse quis nunciate.* Vide & quæ notavimus ad *Zeugma*, cap. 8. not. 2. & ad Aelian. Var. Hist. VIII. 9. 3. & X, 16, 1.

duus altis pulverulentus equis furit. Livius lib. 10. *Capita conjurationis virgis cæsi :* idem, *Latium Capuaque agro multati :* idem, *Samnitum cæsi duo millia trecenta.* [Vide ad cap. 8. not. 2.] Florus, *Duo millia electi, qui mori juberentur.* Curtius, *duo millia crucibus affixi.* Et in Sacris, *Duodecim millia signati*, quod Valla ineptè carpit. In Relativis quoque genus videtur discrepare. Terent. *ubi illic scelus est, qui me perdidit?* idem, *Dii illum senium perdant, qui me hodie remoratus est:* idem, *Aliquid monstri alunt, ea quoniam nemini obtrudi potest*, &c. Est & Syllepsis, ut quibusdam placet, cum nominibus epicœnis aliud genus damus, quam terminatio ipsa præfinit, ut, *Talpæ cæci*, & *timidi damæ ; canis fœta ; boves meas ; elephantus gravida ; nova miles ;* & multa hujusmodi: sed ego ad Ellipsin refero. Catull. ad Manlium, *Nec tantum niveo gavisa est ulla columbo Compar.* Vide *Fœmina.*

² Syllepsis Numeri est, cum ex singulari plurale concipimus, aut contra. Virgil. *Pars in frusta secant.* Ovid. *Pars volucres factæ.* Terent. *Aperite aliquis.* Sallust. *Cœpere se quisque magis extollere.* Virgilius, *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam.* Et in sacris, *Alter alterius onera portate.* Terent. *Eunuchum dixti velle te, quia solæ his utuntur reginæ :* idem Heaut. *Nam parentum injuriæ uniusmodi ferme sunt, paulò qui est homo tolerabilis.* Boëtius, *Nil infelicius homine, quos morsus muscarum necat.* Est & Syllepsis Numeri, quum plura singularia feruntur

2. *Syllepsis numeri*] Sic Plautus Pœnul. III, 3, 5. *Sed quid huc tantum hominum incedunt, ecquidnam afferunt?* Cic. Famil. X. 30. *Cornu sinisterius pedem referre cœperunt.* Liv. I. 41. *Clamor concursusque populi mirantium.* cap. 50. *si se audiant, domum suam quemque inde abituros.* Sueton. Nerone cap. 1. *ac magna pars rutila barba fuerunt.* Sall. Catil. 23. *Pleraque nobilitas invidia æstuabat, & quasi pollui Consulatum credebant.* Vide omnino Gronovium de Pecunia Vetere II. 4. Ita vero & Græci: Aelianus Var. Hist. XIV. 22. περιέστησαν ἐν αὐτὸν, καὶ περιῆλθον τὸ πλῆθος.

tur in pluralem, suppositi dignitate servata, ut, *ego & tu valemus; ego & vos sedemus; tu & pater jubetis.*

Syllepsis [3] per Genera & Numeros simul, talis est. *Pars in carcerem acti, pars bestiis objecti.* Livius, *Maxima pars ab equitibus in flumen acti:* idem, *Pars per urbes dilapsi:* idem, *Tunc enimverò omnis ætas currere obvii.* Virgilius 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi:* idem, *Pars mersi tenuere ratem.* Statius lib. 7. *Subeunt Tegæa juventus Auxilio tardi.*

Est & audacior quædam Syllepsis Numeri, [4] quum unus tantum Casus, Sexto comitatus, fertur in pluralem: ut si dicas, *Muta cum liquida ancipitem reddunt præcedentem vocalem.* Ovid. *Ilia cum Lauso de Numitore sati:*

3. *Per genera & numeros*] Sic Sall. Jug. 58. *Magna pars vulnerati aut occisi.* Cap. 105. *Cohors Peligna velitaribus armis, non secus atque aliis armis, adversus tela hostium, quod ea levia sunt, muniti.* Quem locum perperam sollicitat Ursinus. Sensus est, Pelignos æquè hisce levibus armis, ac si alia & graviora haberent, fuisse munitos adversus tela hostium, quoniam & illorum tela itidem essent levia. Orat. 1. ad Cæs. *Cetera multitudo alius alium secuti.* Or. 2. *Druso semper consilium fuit summa ope niti pro nobilitate, neque ullam rem agere intendit, nisi illi auctores fierent.* Livius III, 14. *Juniores, id maxime, quod Cæsonis sodalium fuit, auxere iras in plebem.* Tacit. An. II. 52. *Legionem, & quod sub signis sociorum, in unum conductos ad hostem ducit.* Ael. Var. Hist. X. 21. ἑσμὸς μελιττῶν καθίσταται. Julianus Orat. 1. pag. 19. μοῖρα σφῶν ἐν Φαύλῃ προςθέμενοι. pag. 24. ταῦτα ὁρῶντες τὸ στράτευμα. Et p. 29. ἀκμῆτας ἦγες τὸ στράτευμα. Quem locum male sollicitavit Petavius, & recte contra eum asseruit Illustris Spanhemius pag. 199. Vide & Gronov. de Pec. Vet. II, 4.

4. *Quum unus tantum casus*] Sic iterum Sallust. Catil. 43. *Lentulus cum ceteris constituerant.* Jug. 101. *Bocchus cum peditibus postremam aciem invadunt.* lib. III. Histor. in Ep. Pompeji, *Dux hostium cum Valentia & exercitu deleti.* Liv. XXI. 60. *Dux cum aliquot Principibus capiuntur:* ubi vide Gronovium. Florus III. 10. *Cottam cum Titurio Sabino Legatos ibi amisimus.* Hyginus fab. 6. *Cadmus cum Harmonia in Dracones sunt conversi:* ubi vide Munkerum, ut & ad fab. 127.

sati: idem Metam. 1. *Littora, cum plausu clamor, superasque Deorum implevere domos*: idem 2. Metam. *Sors eadem Ismarios, Hebrum cum Strymone, siccat*. Virgil. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam*. Terent. Heaut. *Syrus cum illo vestro consusurrant*. Virgil. 2 Æneid. *Divellimur inde, Iphitus, & Pelias mecum*. Curtius lib. 4. *Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora, vincti traduntur*.

Quemadmodum in Syllepsi Numerorum, ad nomen primæ Personæ recurrimus, deinde ad secundæ, quia digniora sunt; ita in Syllepsi Generis, [5] ad Masculinum, si inter alia fuerit, recurremus. Terent. *Quam pridem pater mihi, & mater mortui essent*. Ovid. in Fast. *Mulciberi capti, Marsque, Venusque, dolis*: ibid. *Jane fac æternos pacem, pacisque ministros*. Potest & hoc esse Zeugmatis. Virg. *Cæsosque reportant Almonem puerum, fœdatique ora Galesi*. Plin. lib. 17. c. 11. *Seriores supradictis, narcissus, & lilium*. Livius lib. 7. Maced. *Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes, matrimique, ad id sacrificium adhibiti*. Cic. 1. Offic. *Propter summam & doctoris autoritatem, & urbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis*: idem de Senectute, *Quod si hæc apparent in bestiis, volucribus, agrestibus, natantibus, suibus, cicuribus, feris, primum se ut ipsi diligant*, &c. Virgil. 4. Georg.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Di-

5. *Ad masculinum &c.*] Idque ita, ut etiam uno masculini sexus & Generis nomine comprehendatur femineum quoque Genus. Tac. Ann. XI. 38. *Cum filios mœrentes adspiceret*. Atqui Claudius, de quo loquitur, unicum habebat *filium* Britannicum. Intellige ergo sub hoc vocabulo etiam *Filias*. Sic XII. 4. *Fratrumque non incestum, sed incustoditum amorem*, h. e. fratris & sororis. Vide ibi Gronovium & adde quæ supra notavi pag. 582.

Dicunt Grammatici, Genus Neutrum concipere cætera, dum non sint verè Masculina; ut, *virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Sed id falsò docetur; nec enim hic Syllepsis est, sed Ellipsis: deest enim *negotia*, græcè *Pragmata.* Quasi vero in propriis masculinis id fieri non possit: nam recte dicas, *pater tibi, & mater sunt vilia præ lucro.* Tacit. lib. 5. *Parentes, liberos, fratres vilia habere.* Solinus, *Polypus & Chamæleon glabra sunt.* Ovid. *Classe virisque potens, per quæ fera bella geruntur.* Cic. 1. Tuscul. *Dic quæso, num te illa terrent, triceps apud inferos Cerberus, Cocyti fremitus, transvectio Acherontis, mento summam aquam attingens siti enectus Tantalus.* [6] Sallust. *præterea divitiæ, decus, gloria, in oculis sita sunt.* Lucret. lib. 1. *Ductores Danaum delecti prima virorum.* Cic. 1. Divin. *Annus salubris & pestilens, contraria*, supple *negotia*, id est, res contrariæ.

6. *Sallust. præterea*] Sic Liv. XXVI. 21. *Merico urbs agerque in Sicilia jussa dari.* Obseq. cap. 78. *Sacrarium & laurus ex mediis ignibus inviolata stetere.* Cic. Famil. VII. 20. *Tuam domum, tuosque agros, eaque remoto loco.* X. 34. *Si meam vitam studiaque perspecta habet.* Tac. Ann. IV. 5. *Quantum terrarum ingenti sinu ambitur, quatuor legionibus coercita.* Sall. Catil. 10. *Iis otium, divitiæ, optandæ aliis, oneri miseriæque fuere.* Lege *optanda*, ex MSto, quem habuit Vir Ampliss. Theoph. Hogersius, Daventriensi de Athenæo Professor, de Civitate Consul, optime quondam meritus. Sic cap. 36. *Otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant.* cap. 54. *His genus, ætas, eloquentia, prope æqualia fuere.* Jug. 8. *Ultro illi gloriam & regnum ventura.* Sic lego, quum in Codice, quem Bibliothecæ Daventriensi quondam comparavit Pater meus, sit *venturam*, in vulgatis edd. *venturum.* Cap. 38. *Nox & præda castrorum hostes remorata sunt,* Ita & alibi passim. Decl. Latronis adv. Catil. *Nec Sp. Mælio favor civitatis, nec Saturnino jus sacrosanctæ dignitatis, auxiliata est.* Dele omnino τὸ *Est*, & intellige *sunt.*

CAP. XI.

De Hyperbato, & ejus partibus.

HYperbasis, sive *hyperbaton*, est verbi transgressio, & ordo perturbatus, præter grammatices rationem.

Anastrophe est dictionum præposterus ordo; ut, *mecum*, *tecum*, *secum*; *quibus de rebus*; [1] *interest mea*; *adigere arbitrum*, pro, agere ad arbitrum. Cic. in Topicis.

Tmesis, id est, sectio, quando composita vel conjuncta dictio dividitur; ut, *Septemque triones*; [2] *maximo te orabat opere*. Horat. *Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.* Virgilius, *Nascere, præque diem veniens age Lucifer almum.*

Parenthesis est sensus sermoni, antequam absolvatur, interjectus. Virgil. *Tityre, dum redeo, (brevis est via) pasce capellas.*

Synchysis est ordo dictionum confusior; ut, *Quinquaginta, ubi erant centum, inde occidit Achilles*; ordo est, ubi erant centum, inde occidit quinquaginta. [3] Multus in

1. *Interest mea, adigere arbitrum*] In his non tam Anastrophe, quam Ellipsis, per quam repeti debet præpositio, quæ Verbo est conjuncta. Sic *Adire aliquem*, *Adjacent mare &c.* quæ passim occurrunt. Vide supra ad III, 5. not. 2, & 3.

2. *Maximo te orabat opere*] In eo nulla est Tmesis non magis quam in *Pro Consule*, *Animum advertere*, quæ etiam contracta fuerunt tandem in *Proconsul*, *Animadvertere*. Sic ergo & per contractionem dicitur *Magnopere*, *Maximopere*, Sed genuinum est *Magno opere*, *Maximo opere*.

3. *Multus in hac figura*] In Horatianis his locis, quæ adferuntur ex Porphyrione, non omnino opus putem ad Synchysin confugere. Certe ea manifestior longe est in reliquis plerisque ex Horatio. Sed & apud alios Auctores videas sæpenumero ordinem vocabulorum confusiorem, & separata, quæ conjungenda erant. Ex Terentio nunc quidem adferemus nonnulla,

in hac figura est Horatius, ut in Arte, *Qui variare cupit*

la, ut inde alia ejusdem loca paulo intricatiora explicemus, & sic usum talium observationum ostendamus. Heaut. I. 2. 15. *Timet omnia, Patris iram, & animum Amicæ, se erga ut siet, suæ.* Hec. IV. 4. 57. *Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi.* Adelph. III. I. 5. *Miseram me, neminem habeo, solæ sumus, Geta autem hic non adest: Nec quem ad obstetricem mittam; nec qui arcessat Aeschinum.* Ubi refero hæc posteriora ad *Neminem habeo*: nam quod *adest* hic non repetendum aut intelligendum censeam, id oritur ex eo, quod non poterat alius *adesse*, quum alium neminem haberet præter Getam. III. 2. I. *Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant, Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil adferant, Quod mihique, heræque, filiæque herili, est.* Ubi posterius *quod* respicit *malum*, non *auxilium*. Andr. I. I. 54. *Qui tum illam amabant, forte filium Perduxere illuc secum; ut una esset, meum.* II. 3. 2. *Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes, Ipsus sibi esse injurius videatur, neque id injuria: Priusquam tuum, ut sese habeat, animum, ad nuptias, perspexerit.* Duplex hic Synchysis. Altera in eo consistit, quod postremus hic versus non subjungitur primo, quem ut statim subsequeretur, sensus & Constructionis ordo postulabat. Ordo enim est, *si ob id, quod Chremes non dat tibi uxorem, tibi nunc succenseat pater, priusquam perspexerit* &c. *ipsus sibi* &c. Altera est, quod *τὸ ad nuptias* separatur ab iis, *ut sese habeat*, interjectum aliis. Nam etiam heic ordo constructionis est, *priusquam perspexerit tuum animum, ut sese habeat ad nuptias.* Phorm. III. 2. 27. *Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem, Triduum hoc.* Phædriæ amicam Leno vendiderat Militi, qui eam sequenti die erat abducturus. Rogabat itaque Phædria lenonem, ut militi non servaret fidem, & se opperiretur per triduum; seu differret venditionem mulieris in triduum, intra quod tempus pecuniam se daturum pollicebatur. *Triduum hoc* respicere illa, à quibus distractum est, *ut maneat me*, clarum ex V. 4. ubi Phædria obsecrans interrogat ipsum lenonem, *Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc?* Ex his jam explicari forsan debent etiam ultima prologi Andriæ, in quibus adhæsere Interpretes. *Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite: Ut pernoscatis, ecquid spei sit reliquum; Posthac quas faciet de integro comœdias, Spectandæ, an exigendæ, sint vobis prius.* Turbat heic interpretes *τὸ prius*, & idcirco nonnulli in ultimo versu exponunt *τὸ Spectandæ*, alii *τὸ Exigendæ*; per *Probandæ*, *Examinandæ*. Ego vero putem, utrumque hic sumi

pit rem prodigialiter unam, Delphinum silvis appingit, id est, eo sensu, quo solent, quando agitur de fabulis, & quidem, ut poni etiam videntur hoc in loco, sensu sibi maxime contrario. Spectabatur per silentium comœdia, quæ placebat; Exigebatur & explodebatur, quæ displicebat. Sic *spectari & cognosci*, Hec. prol. I. 3. *Exigi* II. 4. & 7. Per Synchysin autem distractum videri possit τὸ *Prius*, interpositis nonnullis aliis, à τῷ *pernoscatis*. Quo pacto sensus foret: Adeste, ut pernoscatis ex hac comœdia prius, ecquid sperandum sit vobis de illis, quas posthac Poëta de integro faciet, utrum eæ, quum proferentur in scenam, sint vobis spectandæ, an vero statim exigendæ. Populus enim comœdias, antequam agerentur, non probabat aut examinabat prius, quod sequitur ex vulgata distinctione & interpretatione, sed Magistratus, qui edebant ludos, ad probandas fabulas, antequam eas emerent, adhibebant sæpe peritum judicem, sicuti tempore Ciceronis & Horatii adhibebatur P. Mæcius Tarpa. Vide Horatium in Arte Poet. & Cicer. Famil. VII. 1. atque ibi Manutium. Si cui tamen durior videatur illa transpositio, tum vero putem omnino, sensum Terentii esse; adeste, ut ex hac comœdia pernoscatis, quid de reliquis hujus Poëtæ sperandum sit vobis, utrum si alia & Nova illius Comœdia in scenam proferatur, ex præjudicio hinc sumpto, spectare eam debeatis ad finem usque, an vero statim & prius, quam agatur tota, exigere & explodere, ut quam spectare non sit operæ pretium. Videtur enim Verbum *Spectare* aliquando poni pro *perspectare*. Sic in Hec. Prol. I. v. 3. *Hæc quum data est nova, novum intervenit vitium & calamitas, ut neque spectari, neque cognosci potuerit*. Et prol. 2. v. 12. *Perfeci, ut spectarentur*. Verum istoc Synchyseos cujusdam modo exponendum nullus dubito locum Heaut. I. 2. 11. *Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie amplius, ut hanc lætitiam primus ei objicerem domi, Atque etiam nunc tempus est*. Buchnerus in Thesauro Fabri priora hujus loci adferens in voce *Amplius*, exponit eam ipsam, *Lautius, & magis opipare, quam domi solet*: quod etiam in postremis ejus Thesauri edd. est servatum. Secundum hanc ergo expositionem simpliciter dixisset Chremes, *Quam vellem Menedemum invitatum*, quasi antea invitatus plane non fuisset. Atqui invitatus jam antea fuerat à Chremete I. 1. 110. *Nunc si commodum est, hodie apud me sis, volo, &c.* Præterea neque nova esse poterat Chremeti, quare nunc Denuo vellet Menedemum invitatum, hæc ratio, ut secum *lautius ederet* Menedemus, *quam domi soleret*.

est, Delphinum silvis appingit prodigialiter: ibidem, *Choret.* Nam cum eum antea jam invitarit, debuit id sane ea de causa fecisse, cum hæc inter tales certe homines præcipua sit invitandi causa. Nunc autem nova aliqua designatur diserte causa, quæ antea non fuerat, quæque nunc erat, & hæc quidem, *ut hanc lætitiam* reversi filii *Menedemo primus objiceret.* Quid ergo? Accipe hunc locum ita, ut dicat Chremes, se velle Menedemum *amplius* fuisse invitatum, quam erat factum. Nam cum ille recusasset venire, destiterat statim Chremes ulteriore invitatione. Proinde additur, *Atque etiam nunc tempus est*, non simpliciter invitandi, quod jam factum erat, sed denuo & *amplius.* Porro *ut nobiscum esset hodie*, intellige eodem modo, quo illa, *hodie apud me sis volo.* Sed & sic accipienda puto, quæ perperam, hoc non animadverso, separantur & distinguuntur Eun. IV. 5. 24. *Itaque ut ne viderem, misera huc effugi foras. Quæ futura exempla dicunt in eum indigna?* Ita editur & distinguitur. At Ego conjunxerim omnia, & sine interrogatione retulerim *exempla indigna, quæ dicunt in eum futura*, ad verbum *viderem*, ad quod ceteroqui, nihil est aliud, quod referatur. Maxime autem adhæserunt viri docti ad Adelph. V. 7. 19. DE. *Syre, cessas ire ac facere?* SY. *quid ago?* DE. *Dirue Tu illas, abi & traduce.* Sic ineptissime & sine ullo sensu distinguitur in Batavica Variorum Editione. Rectius Faernus & Heinsius, *Dirue. Tu illas abi & traduce.* Sed tamen sollicitat hæc Gujetus, solita sibi conjectandi audacia, legendum pronuncians, *Abi tu Geta & traduce*: quamvis nihil ista pertineant ad Getam, ac Demea alloquatur his verbis Æschinum, cui & antea v. 12. dixerat, *hac transfer* scil. sponsam, *unam fac domum, TRADUCE & matrem & familiam omnem ad nos.* Secutus est tamen novissime Guietum Auctor Criticæ P. III. Sect. I. cap. 9. §. 9. jubens, *Lege: Tu* (*Geta, nimirum*) *illac abi, & traduce.* Addit. *Vult Getam quam brevissima via domum ire, ne mora ulla sit.* Quasi scilicet, interea dum maceria diruebatur, Geta non potuisset per plateam citius domum ire, quæ erat in proximo, quam si exspectaret, usque dum diruta esset illa maceria; & quasi *illac*, seu per eam dirutam, Getæ omnino eundum fuisset potius, quam per plateam. Unica tantæ conjecturæ est Causa, quod τὸ *illas* ceteroqui referendum sit ad *traduce*, a quo separatum est, *quam trajectionem* (ait Clericus) *verborum nemo ferat in Comico æque terso, ac Terentius est*: & quæ certe *Dithyrambici sit Poetæ, non Terentii.* At Terentii quoque eam esse, tot jam exempla abunde potuerunt probare. Sed & sic plane Plautus inter *serva hunc senem* interponit itidem aliud verbum,

Chorusque turpiter obticuit sublato jure nocendi, ordo est, cho-

& quidem Neutrum, Mercat. V. 4. 35. *Eutyche, ted oro, sodalis ejus es, serva, & subveni, hunc senem, para me clientem*, ubi male itidem punctum post *Subveni* positum est. Adde jam similem separationem, & alterius constructionis, & quidem integri sensus, interpositionem, ex Hec. prol. II. 25. *Quum primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit exspectatio, Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum, Fecerunt, ut ante tempus exirem foras.* Ubi *pugilum gloria* referendum est omnino cum reliquis Nominativis ad verbum *Fecerunt*, licet ab eo sit separatum per integram sententiam de *Funambulo*, quæ alterius est constructionis. Quid faciemus jam Sallustio? Qui in Catil. cap. 16. *Sed juventutem multis modis mala facinora edocebat, ex illis testes signatoresque falsos commodare, fidem, fortunas, pericula, vilia habere. Post ubi eorum famam atque pudorem attriverat, majora alia imperabat.* In quibus *habere* pendet a verbo *edocebat*, ad quod difficulter referas *commodare*, quod pro *commodabat* videtur positum. Et ita in Jug. cap. 17. ubi omnia Africæ in Nominativo memorat, *Mare sævum, ager frugum fertilis, &c. genus hominum salubri corpore; plerosque senectus dissolvit, nisi qui ferro aut bestiis interiere. Nam morbus haud facile quenquam superat. Ad hoc malefici generis plurima animalia*, scil. *ibi sunt.* Postrema hæc vel *addita a sciolis*, vel *transposita* censet Gruterus. Nec minus ineptit Glareanus; quum ejusdem illa sint constructionis, cujus superiora, à quibus tamen longiore ista *Hominum* commemoratione sunt separata. Sic cap. 21. *Legati in Africam maturantes veniunt, eo magis, quod Romæ &c. de prælio facto audiebatur. Sed is rumor clemens erat. Quorum* (legatorum) *Jugurtha oratione accepta*, &c. Multa enim & istic sunt interposita. Similiter vero apud Græcos. Ael. Var. Hist. I. 15. ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, ἵνα μὴ βασκανθῶσι, δι᾽ ἄρα τοῦτο. Varie sollicitant & emendare aggrediuntur hunc locum Interpretes, ut in notis eorum videre est. Sed nihil omnino mutandum, ut ad eum locum ostendi, ubi plura hujus Synchyseos exempla attuli. Decepit eos, quod non animadverterunt, referenda posteriora ad τὸ ἀπελαύνων. Scilicet Masculus inspuit pullis, abigens per illud ipsum ab iis invidiam, &c. Similiter cap. 24. ἦν οὖν, οἷα εἰκὸς, πολέμιος τῷ Ἡρακλεῖ ὁ Λεπρέας, ἐκ τῆς τοιαύτης συμβουλῆς. Construe, οἷα εἰκὸς ἐκ τῆς τοιαύτης συμβουλῆς. Sic in Actis V. 38. 39. ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτοὺς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται, εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐ-

chorus obticuit, sublato jure nocendi turpiter. Hæc ex Porphyrione. Idem Horatius, *Et malè laxus in pede calceus hæret*, pro, malè hæret: idem in Odis, *Inultus ut flebo puer!* idem 1. Sermon. *Ubi sedulus hospes penè macros arsit dum turdos versat in igne*: idem, *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem*, id est, currebat velut fugiens hostem: & Satyr. 1. *At hunc liberta securi Divisit medium fortissima Tyndaridarum*; ordo, 4 liberta fortissima divisit hunc medium securi Tyndaridarum: quem locum ego nostris temporibus ex Sophoclis Electra primus animadverti: & Satyr. 4. *At veluti te Judæi, cogemus in hanc concedere turbam*, id est, *cogemus te, veluti Judæi*, subaudi *cogunt*.

5 *Anacoluthon*, id est, Inconsequens, proximè accedit

αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Refer hic τὸ μήποτε cum Pricæo ad ἐάσατε αὐτούς.

4. *Liberta fortissima*] At vide istic Torrentium. Locus est Sat. I. 1. 100.

5. *Anacoluthon.*] Sic Plaut. Pœn. III. 3. 46. *Tu, si te Dii amant, agere tuam rem occasio est.* III. 5. 24. *Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur, Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.* Rud. II. 7. 14. *Ille qui consulte, docte, atque astute cavet, diutine uti bene licet partum bene.* V. 2. 4. *Illic scelestus liber est, ego qui in mari prehendi rete atque excepi vidulum, dare ei negatis quicquam?* Cic. de Offic. III. 26. *Utile videbatur Ulyssi, ut quidem Tragici prodiderunt, nam apud Homerum nulla talis de Ulysse suspicio est: sed insimulant eum Tragœdiæ, simulatione insaniæ militiam subterfugere voluisse.* Aberravit hic Cicero manifeste ab ea elocutione, qua cœperat, nec enim eadem constructione persequitur exponere, quid *utile* fuerit *Ulyssi.* At quod Sanctius ex Cicerone pro Mur. adfert, in eo nullum est Anacoluthon. Delendum modo comma post *interea.* Hirtius B. Afric. cap. 25. *Dum hæc ita fierent, Rex Juba, cognitis Cæsaris difficultatibus copiarumque paucitate, non est visum dari spatium convalescendi, augendarumque ejus opum.* Sall. Jug. cap. 1. *Sin animus captus pravis cupidinibus ad voluptates corporis pessundatus est, perniciosa libidine paulisper usus, ubi per socordiam vires, tempus, ingenium diffluxere, naturæ infirmitas accusatur.* In his quoque non videntur respondere τῷ *usus* postrema. Davisius refert huc quoque Cæsaris locum. B. Gall. I. 18. *Reperiebat etiam Cæsar inquirendo*

dit ad Solœcismum; sed magis Rhetorum est. Terent. Eunuch. *Cur ego in his te conspicor regionibus? Th. vobis fretus.* Cicero pro Mur. *Prætor interea, ne pulchrum se ac beatum putaret, atque aliquid ipse sua sponte loqueretur, ei quoque carmen compositum est.* Terentius Hecyr. *Nam omnes nos, quibus est alicunde aliquis objectus labor, omne, quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est.* Donatus hic aliquid deesse affirmat; [6] mihi videtur deesse κατὰ, id est, *circa.*

rendo, quod prælium equestre adversum paucis ante diebus esset factum, initium ejus fugæ a Dumnorige atque ejus Equitibus factum esse. At nullum hic Anacoluthon constituerim, sed potius Ellipsin vocis *prælium*, seu *in prælium.* Nam absolute quoque dicitur *inquirere aliquid.* Cicero de Offic. I, 4. *Omnia, quæ ad vivendum sunt necessaria, inquirat & paret.* Et Elliptice, ut hic, ita fere apud Tacit. Ann. XIV. 22. *Igitur quasi depulso jam Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant.* Sed simplicissimum videtur, particulam *quod* accipere positam, ut solet, pro *propterea quod*: nam idcirco *inquirebat, quod prælium esset* &c. Frequentissime autem anacolutha prioribus similia occurrunt apud Græcos, quæ ne longior sim, afferre nunc supersedeo. Vide me ad Aelianum Var. Hist. II. 11. & Clericum Arte Crit. P. 2. Sect. 1. cap. 10. §. 10. &c.

6. *Mihi videtur deesse* κατὰ] Non absurde. Sic forte Plaut. Bacchid. II. 2. 36. *Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipsum amo, Nullam æque invitus specto, si agit Pellio.* Expone, *etiam Epidicum, immo nullam æque, invitus.* Vel etiam, *quod ad*, κατὰ *Epidicum ipsam, nullam* &c. Rud. IV. 3. 23. *Vidulum istum, cujus ille est, novi hominem.* Manifeste pro, *quod ad vidulum istum*, &c. Men. II. 2. 37. *Nummum istum, quem mihi dudum pollicitus dare, jubeas porculum afferri tibi.* Sensus est, vel, *quod ad nummum istum, quem &c. jubeas eo porculum &c.* Vel *Nummo isto, quem istum nummum mihi pollicitus, jubeas tibi afferri porculum.* Vide & supra Notas ad II. 5. n. 5. pag. 188. 189. & ad II. 9. pag. 205.

CAP.

CAP. XII.

De Hellenismo, sive Antiptosi.

HEllenismum, sive Græcam constructionem, nominamus, quoties auctores sic græcissant, ut latina norma defendi nequeant. *Hellenismum* in infinita genera deducit Linacer; nos tantum *Antiptosin* persequemur, quum hæc sola Latinos canones excedere videatur.

Antiptosi Grammaticorum nihil imperitius, quum doceant, quemvis casum pro alio posse poni; ut, *venit in mentem illius diei*, pro, ille dies. Quod figmentum si esset verum, magna nos solicitudine liberaret: frustra enim quæreremus, quem casum verba regerent.

Græci non raro è duobus casibus, si se mutuò respiciant, alterum tantum regunt, alterum illi adjungunt, ita ut alter ab altero trahatur; ut, [1] περὶ λόγων, ὧν ἔλεξα, id est, *de verbis*, *quibus dixi*, pro, *quæ*: χρῶμαι, οἷς ἔχω βιβλίοις, id est, *utor*, *quibus habeo libris*, pro, *quos*. Huc potest referri illud ex Pandectis libro 30. tit. I. leg. 114. §. *Divi Severus*, *&* *Antoninus rescripserunt*, *eos*, *qui*, &c. [2] Lego, *ii qui*, pro, eorum qui. Exodi

1. Περὶ λόγων, ὧν ἔλεξα.] Sic Actor. Ap. XXVI. 22. οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧντε οἱ προφῆται ἐλάλουν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ Μωσῆς. Anton. Liber. fab. 12. τῇ ἐσθῆτι, ᾗ ἐφόρει. Aelian. Var. Hist. II. 10. ὑπὲρ ἐκείνων, ὧν ἔλεγε. XIV. 32. Καὶ εὑρὼν τὴν οὐσίαν πλείω, ἧς ἀπέλιπε: ubi æque, ac in loco Actorum, prior casus, quem alter sequitur, per Ellipsin est omissus. Utriobique enim desideratur Pronomen Demonstrativum in Genitivo, τούτων, & ταύτης quibus respondent ὧντε, & ἧς. Vide me etiam ad Ael. IX. 4. 5.

2. *Lego ii qui*] Immo vero referri potest hoc exemplum ad Anacoluthon, æque ac quæ istic notata sunt, maxime nota 6. Vel si quid mutandum, lege cum Glossa, *Eor. qui*, h. e. *Eorum.* Locus enim integer sic se habet, re-

di cap. 2. Ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῆς, ἧς κύριος ὁ Θεὸς σου δίδωσί σοι, *rescripserunt, eos, qui testamento quid vetant alienari, nec causam exprimunt, &c. nullius momenti esse scripturam.* Huc autem pertinent, quæ relativum habent positum, non in eo casu, quem requirebat verbum, cui jungitur, sed in eo, quo positum fuit Substantivum, ad quod refertur, ut λόγων ὧν ἤκουσας. E contrario alienum ab hoc loco est, quod Auctor adfert ex Lucæ cap. 21. referendumque & illud ad Anacoluthon. Similiter & Lucæ cap. 1. hinc excludo, nisi, ut heic locum habeat, legendum sit cum & ex Theophylacto, ὅρκου, οὗ, Ceteroqui si vulgatam nunc lectionem volumus tueri, refero ad Ellipsin præpos. κατὰ, ut ὅρκον illic sit positum pro καθ' ὅρκον. Ex Latinis Sanctianis duo priora sola sunt hujus loci & generis. Quibus adde Sallust. Histor. I. in oratione Philippi. *Non pro sua, aut, quorum simulat, injuria*, h. e. aut pro eorum injuria, quos *simulat*, h. e. prætexit. Gell. II. 26. *In iis coloribus, quibus modo dixisti, denominandis.* Cic. Famil. II. 15. *Cum, in quo accusabar, culpa vacarem, in quo autem desiderare te significabas meas literas, præ te ferres studium &c.* Heic τὸ *in quo* ortum inde, quod in priore constructionis ordine identidem præmittitur, licet per Ellipsin suppressum, *in eo.* Pertinet huc etiam usitata illa locutio, *non quo*, Terentius prol. Eun. v. 28. *non quo furtum facere studuerit.* Et plenius I. 2. 16. *Non pol quo quenquam plus amem aut plus diligam, eo feci.* Nempe *quo* ponitur hoc casu, quia refertur ad *eo.* Sall. Catil. 34. *Massiliam in exilium proficisci, non quo sibi tanti sceleris conscius esset, sed uti Resp. quieta foret.* Cicero Famil. II. 5. *Non quo verear* &c. Et sic alibi passim. Pene tamen crediderim, etiam hasce locutiones ortas primitus ex Ellipsi, qua tamen non animadversa à posteris, factum fuerit, ut sæpe eas ad exemplum aliorum adhiberent, sed perperam eo modo, quo nulla statui potest Ellipsis. Nam apud Ciceronem cum dicitur, *Aliquid ages eorum, quorum consuevisti*, possis & debeas supplere, *agere aliquid.* Apud Sallustium, *aut quorum simulat injuria*, suppleas licet, *aut pro injuria eorum, pro quorum injuria simulat se arma cepisse.* Apud Livium *raptim quibus quisque poterat elatis, exibant*, non absurde item suppleas, vel explices, *quibus elatis quisque poterat exire.* Confer quæ proxima dicuntur Nota. Sed tamen quia non semper ita liquido res procedit, putem posteriores Græcorum Latinorumque Ellipticam hanc locutionem corrupisse, vel aliter, quam oportuerit, protulisse. Adde his, quæ mox Sanctius pag. 731. profert, veluti *Mammæ Putres, Equinæ quales ubera*, pro *qualia.*

σοι, id est. *In solo terræ bonæ, cujus Dominus dabit tibi*, pro, *quam*. Et Lucæ cap. 1. Καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον, ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραάμ, id est, *ut memor esset testamenti sui sancti, jusjurandum quod juravit ad Abraham*, pro, *jusjurandi, quod*: Lucæ cap. 21. εἶπε, ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, id est, *Dixit, Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem*, pro, *ex his*, vel *horum*. Demosthenes, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐκείνου μαθήσεσθε, ὧν εἰς Πελοπόννησον ἔπεμψε, id est, *ex epistolis ejus cognoscetis, quibus in Peloponnesum misit*, pro, *quas*. Lucejus ad Ciceronem lib. 5. epist. *Quum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuevisti*, pro, *quæ*. „[Livius 1. *Raptim quibus quisque pote-* „*rat, elatis exibant*: ibid. *Mitteret cum imperio, quem ipsi* „*videretur*, [3] pro, *eum qui*. Cic. *Consulibus Senatus per-* „*misit, ut his rebus legem, quam ipsis videretur, dicerent*] [4] Plaut. Curc. *Sed istum, quem quæris, ego sum*: idem Amph.

3. *Pro, Eum qui*] Minime gentium. Ellipsis in his est, quæ verbum semel positum repeti jubet, hoc sensu, *eum, quem ipsi mittere videretur*. Similiter in eo, quod continuo sequitur, *quam ipsis videretur*, supple *dicere*. Miror Scioppium credidisse aliquid insoliti & peregrini in his inesse, cum passim ita loquantur veteres. Cic. Famil. XIII. 10. *Si me tanti facis, quanti Varro existimat*. h. e. quanti Te facere me, Varro existimat. I. 9. *Magnus animorum motus factus est, cum illorum, quorum oportuit, tum &c.* Intellige, quorum animorum motum fieri oportuit. De Offic. I. 31. *Ajax, quo animo traditur, millies mortem oppetere maluisset*. Expone, Ajax præditus eo animo, quo animo præditus fuisse traditur. II. 22. *Ne illam quidem consequuntur, quam putant, gratiam*, scil. se consecuturos. Tacitus Ann. XII. 7. *Cuncta Feminæ obediebant, non per lasciviam, ut Messalina, rebus Romanis illudenti*, h. e. ut Messalina rebus Rom. illuserat. Gellius IX. 4. *Vestigia pedum habentes retro porrecta, non, ut ceterorum hominum, prospectantia*, h. e. ut prospectant vestigia ceterorum hominum.

4. *Plaut. Curcul.*] Hujusmodi loca attulimus, & aliter explicuimus supra ad pag. 188, 189, & 205. denique & superiori capite ad *Anacoluthon*, not. 6.

Amph. *Naucratem, quem convenire volui, in navi non erat:* idem Aul. *Pici divitiis, qui aureos montes colunt, ego solus supero.* [5] alii emendarunt *Picos.* ibid. *Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis:* quidam legunt *pueris.* Horat. 1. Serm. *Occurrunt animæ,* [6] *quales nec candidiores terra tulit,* pro, *qualibus:* quod non intellexit Lambinus. Idem epod. 5. *Nardo perunctum, quale non perfectius meæ laboraverunt manus,* pro, *quali:* hoc quoque ignoravit Lambinus. Hujus generis sunt illa, [7] *Non vacat mihi esse securo.* Martialis, *Nobis non licet esse tam disertis,* pro, *disertos:* „[sicut Cic. *Civi* „*Romano licet esse Gaditanum.*]

Trahitur etiam casus inter duo verba, à non suo verbo. [Vide me ad pag. 188. 189.] Plaut. Amph. *Atque ego te faciam, ut miser sis:* idem Pseud. *Satis si hanc hodie mulierem efficio, ut tua sit:* ibid. *Eia, scimus nos quidem te, qualis sis:* idem Aulul. *Sed servum meum Strophilum miror, ubi sit:* ibid. *Nimis herclè illum corvum ad me veniat, velim.* Cic. Q. Frat. *Hæc me, ut confidam, faciunt.* Terent. Adelph. *Illum, ut vivat, optant,* pro, optant ut ille vivat: idem Phorm. *Metuo lenonem, nequid suo suat capiti,* pro, *Metuo, ne leno suat;* idem Eunuch. *Hanc metui, ne me criminaretur tibi:* ibid. *Metuo fra-*

5. *Alii emendarunt, picos*] Ego potius id referrem ad Synchysin, & construerem hoc modo: *Ego solus divitiis supero picos, qui pici aureos montes colunt.* Vide supra Sanctium, ubi agit de *Synchysi,* nec minus confusi ordinis loca ex Horatio adfert. Simul autem & hoc & sequens exemplum refero quoque ad Ellipsin, per quam Substantivum nomen Ante Relativum Pronomen supprimitur, at Cum eo exprimitur: ut sensus sit posteriori, *quasi* pueris, *qui pueri nare discunt.* De qua Ellipsi vide supra II. 9. pag. 205. & quæ ibi Notata.

6. *Quales nec candidiores*] Sensus videtur esse & constructio: *tales, quales alios, neutiquam candidiores his, unquam terra tulit.* Sic mox, *Quale meæ manus laborarunt nunquam perfectius eo, quod nunc laborarunt.*

7. *Non vacat mihi esse securo*] Vide supra II. 6. 2. pag. 193. ac Vossium de Construct. cap. 20.

fratrem, ne intus siet, pro, *frater:* nam sequitur, *Pater autem ne rure redierit:* idem Heaut. *Atque istud, quicquid est, fac me, ut sciam.*

Trahitur etiam per Hellenismum genus à genere; ut si dicas, *vide templum, quale est mons*, pro, *qualis.* Hor. Epod. 8. *Sed incitat me pectus, & mammæ putres, equina quales ubera*, id est, *qualia:* [8] unde illa trita, *est stella, qui Mars dicitur: Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.* Virgil. *Saxum antiquum, ingens, campo qui forte jacebat Limes agro positus.* Hæc enim Græca sunt.

Cupio esse clemens, Laboras videri doctus, ita tritus est Hellenismus, ut Grammatici Latini regulam constituerint, quam non intelligunt. Regula vera est, ut semper

8. *Unde illa trita*] Diversa sunt hæc à superioribus, sed tamen vel sic ad Græcismum recte referuntur. Plura ejus generis vide apud Voss. de Construct. cap. 55. Adde iis hoc Ennii apud Festum in *Sublime*; *Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Jovem.* Sall. Jug. 18. *Occupavere ea loca, quæ proxima Carthaginem Numidia appellatur*: sed forte leg. istic *appellantur*, ut constructio sit, *quæ loca proxima Carthaginem appellantur Numidia.* Cap. 75. *Ex flumine, quam proximam esse aquam oppido diximus.* Orat. adv. Sallust. *Si fuerim in Rep. vigilans, quam tu proscriptionem vocas.* Referam quoque huc pronomina demonstrativa, sensu id, quod præcessit, respicientia, sed constructione id, quod sequitur. Sall. Catil. 7. *Eas divitias, eam bonam famam, magnamque nobilitatem putabant.* h. e. ea, quæ memoravi, putabant esse *divitias, bonam famam* &c. Male Ciacconius & Fulv. Ursinus *ea* præferunt, rectius faciente Rivio, qui scripturam codicum tuetur. Liv. I. 57. *Eaque ipsa causa belli fuit*, pro, id ipsum. Plaut. Pœn. V. 4. 84. *Nunc quod boni mihi Dii dant, vobis, vestræque matri, eas est æquum nos Diis gratias agere sempiternas; Eas gratias* pro, gratias ejus boni nomine. Plura hujus generis congessi in Animadversionibus Historicis cap. 2. Denique huc refero etiam Participia passiva, genere vel numero cum posteriore Substantivo convenientia, sensu cum priore. Liv. I. 35. *Loca illa sunt appellati fori.* Qualia occurrunt etiam Vocativis addita, Veluti, *Lectule deliciis facte beate meis.* Vide supra lib. II. c. 6. pag. 193.

per post hujusmodi infinita sequatur accusativus; ut, *cupio dici doctum.* Ratio est, quia semper accusativus praecedit expressus, aut subintellectus. Sed quia Graeci non raro ante infinitum collocant nominativum, inde factum est, ut nominativus sequatur. Graecè dicitur, *Ajunt rex hoc fecisse; dicunt tu esse dives:* unde Latini dicunt, *Vis videri probus*, quasi integrum esset, *Tu vis videri tu esse probus.* Hoc autem Graecè dictum esse, Budaeus in Commentariis, Muretus in Catullum, Lambinus in 2. Od. Horatii adnotarunt. Sed nemo Graecam phrasin melius expressit, quam Ovid. in Fastis.

> [9] *Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulysses,*
> *Seu pius Æneas, eripuisse ferunt.*

Sed nihil avidius arripuere Latini, quam Atticismum illum, ubi κατὰ subauditur; ut, *fractus membra; caetera Grajus; albus dentes; panditur artus; purgor bilem; posco te pacem; doceo te artes; doceris artes; multa sese incusans; latus ulnas duas; abfuit totum mensem; pendit libras centum.* De quibus formis in Ellisi praepositionis Κατὰ.

Prae-

9. *Seu genus Adrasti*] Locus ille Fastor. VI. 433. aliter est editus à Magni Nominis Critico, Nicol. Heinsio, scil. *eripuisse datur.* Certe non putem, vel ita locutum Ovidium, vel ita construenda ejus verba, ut vult Sanctius. Nam si maxime ista sic essent ab Ovidio profecta, aliter tamen ordinanda & explicanda censerem. Nempe, sive eripuerit Genus Adrasti, sive Ulysses, sive Aeneas, aliquem certe ex iis eripuisse illam Trojae ferunt. Ceterum pro hoc disticho aliud in istius locutionis probationem adferam ex eodem libro v. 123. *Tunc mihi post sacras monstratur Junius Idus, Utilis & nuptis, utilis esse viris.* Terent. Andr. IV. 5. 3. *Quae sese inhoneste optavit parere hic divitias Potius, quam in patria honeste pauper vivere.* Adde & quae Laur. Valla habet Eleg. III. 23. & Ursinus Instit. Tom. II. p. 379. & quos ille istic citavit. De usu hujus locutionis apud Graecos vide etiam, quae notavi ad Aelian. XIII. 20. & 43.

Præpositio Ἐκ, quæ genitivum regit, ita passim desideratur apud Græcos, ut multi apud eos crediderint, verba aliqua genitivum regere: dicunt enim, *Imperti me divitiarum: arripuit illum pedis: gustavit mellis: audivit musicæ:* & multa hujusmodi. Sed quis est tam hebes, qui non videat, illa Horatiana [10] excedere Grammaticos Latinos canones? *Abstine irarum, calidæque rixæ; Desine mollium querelarum; Agrestium regnavit populorum; Lassus maris, & viarum, militiæque; Patiens pulveris, atque solis; Integer vitæ, scelerisque purus; Nec medici credis, nec curatoris egere.* Sic illa trita: *curarum plenus: implentur veteris Bacchi; securus amorum; vacuus laborum;* „ [*dives agri; frugum, pabulique lætus* „*ager,*] deest, ἐκ, id est, de: nullum enim nomen adjectivum, aut verbum, Græcè aut Latinè regit genitivum. [11] Huc etiam illa referuntur: *ubique gentium; nusquam locorum; huc viciniæ; pridie, & postridie ludorum.*

10. *Excedere Grammaticos Latinos canones*] Non excedere patet ex observatione Ellipseôn Latinis usitatarum. Sed jam satis superque, errare Auctorem, quum putat in his desiderari Græcam præpos. ἐκ, demonstravimus supra lib. II. c. 3. p. 169. 170. &c.

11. *Huc etiam illa referuntur*] Immo etiam hæc Latinâ dicuntur Ellipsi & Constructione. In prioribus intellige *Negotium. Ubique gentium* idem est, ac *ubique in negotio gentium*, vel *in numero gentium.* Vide de istis Voss. de Construct. c. 64. *Pridie ludorum* dicitur pro *die pri*, vel *pris, ante diem ludorum*, ut *postridie* pro *die posteri post diem ludorum.* Jam *die posteri* dicitur plane, ut *die castrini.* Vide supra ad pag. 154. Sed & ita *Meridies*, pro *dies meri Solis*, h. e. integri, solidi.

Cap.

CAP. XIII.

De Ellipsi præpositionis Κατὰ, *id est*, Juxta, *vel* Secundum *vel* Per.

Asserunt Grammatici, multa esse Verba, quæ duos possint regere accusativos. Hoc est falsissimum: nam in altero eorum deest præpositio Græca κατὰ, id est, *Per*, vel *In*, vel *Juxta;* quæ in verbis activis, & passivis, & participiis, & adjectivis nominibus, solet suppleri, ut, *Posco te pacem*, *frangitur membra*, *fractus membra*, *cætera Grajus*, *albus dentes*. „[Horat. *Docte* „*sermones utriusque linguæ.*] Solet item intelligi non rarò in temporis & aliarum rerum mensuris; ut, *Totum diem dormire: vixit annos centum: patet janua tres ulnas: pendit aries libras triginta;* de quibus sigillatim disseramus.

Ac primum illud verissimum præmittamus oportet, quod & doctissimè admonuit Thomas Linacer, nullum in republica literaria esse Adverbium, quod faciem Nominis habere videatur; ut, *multum*, *paulum*, *plus*, *plurimum*, *melius*, *pejus*, *nihil*, *aliquid*, *id*, *quid*, & similia. Nam *docte*, *sancte*, *modo*, *profectò*, *præterea*, *interea*, [1] quum adverbia sunt, in quantitate ultimæ syllabæ a suis primigeniis variant: at *melius*, *pejus*, *doctius*, *facile*, *breve*, nunquam erunt adverbia, sed accusativi adjectivorum, in quibus deest κατὰ, & substantivum *negotium*. Vide Ellipsin. Horat. 2. epist. *Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.*

Porrò præpositio κατὰ subintellecta tantum lepôris apud

1. *Quum adverbia sunt*] Revera etiam quatuor posteriora ab natura & origine sua sunt Nomina. Quod autem ultima eorum Syllaba in metro producitur vel corripitur, contra quam oportebat secundum analogiam, id abusum quendam prodit. Vide supra cap. 4. in Ellipsi ad Vocem *Judicio*.

apud Græcos obtinuit, ut vix reperiatur apposita: sed accipe nihilominus aliqua testimonia. Quod Aristophanes dicit, Γνώμην ἐμὴν, Plato solet dicere, teste Budæo in comment. Κατὰ τὴν ἐμὴν, id est, juxta meam sententiam: & Homerica illa clausula est frequentissima, Κατὰ φρένας, καὶ κατὰ θυμὸν, id est, *ut mea mens, & animus est*, aut, *secundum meam mentem, & animum.* Quum dicis, *urbs partim capta, partim incensa*, deest κατὰ, & [2] *Partim* accusativus est a recto antiquo *Partis.* Ovidius 11. Metamorph. *Partem damnatur in unam*; Græci dicunt, τὰ κατὰ μέρος. Aristoteles libro 1. Rhetor. ἐστὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία, τὸν ἀριθμὸν, id est, *Sunt tria Rhetorices genera numerum.* Porphyrius cap. de Specie, Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίας τυραννίδος, id est, *Primum quidem speciem, dignos imperio*, ubi bis deest κατὰ, ut sit, *circa primum*, &, *circa speciem:* nam sic legendus est locus. At vero ubi suppletur κατὰ, teste eodem Budæo, ex innumeris accipe nonnulla. Theocritus, Ἀλγῶ τὰν κεφαλὰν, *doleo caput.* Plato sæpè, τὸ ἐμὸν, & τὸ ἐμὸν πρᾶγμα, pro, τὸ κατὰ ἐμὲ, *pro eo quod ad me attinet:* idem 2. de Repub. disertè explicuit duos accusativos, Ταῦτα δὴ καὶ ταῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην, *hæc & similia ipsi laudant Justitiam.* Apertius etiam Theognis, Αἰσχρὰ δὲ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις, *turpia autem me nolentem, & invitum, multa doces.* Æschines, Τένεθε δή μοι μικρὸν χρόνον τὴν διάνοιαν, *Adeste nunc mihi mentem exiguum temporis*; hic bis deest κατὰ. Synesius; Ταῦτα θεὸν, ταῦτα ἀνθρώπους μαρτύρομαι, *hæc Deum, hæc homines testor.* Multa alia, si voles, apud Budæum leges: ex quibus velim elicias, nullum omnino

2. *Partim Accusativus est*] Hinc sæpe respondet τῷ *Alias*, Gell. II. 22. *Legebatur Historia partim Græca lingua, alias Latina.* Sed & sæpissime construitur, prorsus ut Substantivum Nomen. Sall. in fragm. *Quorum malorum alia toleravi, partim repuli.* Vide Vossium de Construct. cap. 64. & Gronov. Observ. III. 2.

no esse Verbum, quod hujusmodi accusativum, cum κατὰ, non possit habere. Unde activa omnia [Vide me supra II. 5. 7. p. 190.] duos accusativos habebunt; & reliqua, ut passiva, & substantiva, unum. Terent. Eunuch. *Ecquid nos amas de fidicina isthac? Th. Plurimum merito tuo.* Plaut. Amphit. *Nunc jam huc animum, quæ loquar, advertite*, [3] id est, circa ea: ibid. *Hæc heri immodestia cogit me*, id est, circa hæc. Cic. lib. 13. Famil. *Literæ, non quæ te aliquid juberent, sed commendatitiæ.* Plaut. Aulul. *Cœpi observare, ecquid majorem mihi filius honorem haberet.* Terentius Phorm. *Nequid plus minusve faxit, quod nos postea pœniteat*, id est, circa. Cic. l. 1. epist. 9. *Nostram vicem ultus est ipse sese.* Terent. Phorm. *Argentum, quod habes, condonamus te:* Idem Eunuch. *Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur*, ubi imperiti legunt, *condonabuntur:* Idem, *Neque se id pigere.* Statius 10. Thebaid. *Quæ te leges præceptaque belli Erudiit genetrix.* Cicero 6. epist. *Quum ignoverit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra ejus salutem.* Virgil. Georg. *Multa gemens ignominiam, plagasque superbi Victoris:* quo in loco, *multa*, pro *multum*, accipiunt imperiti, idque, si diis placet, adverbialiter utrumque. Audi etiam in passiva quomodo Græcissent Latini. Virgil. 6. Æneid. *Nec magis incepto vultum sermone movetur, Quam si* &c. Æneid. 4. *Expleri mentem nequit:* Æneid. 5. *Flavaque caput nectentur oliva.* Ovid. 2. Metamorph. *Parte quascunque sedendo flectitur:* idem 2. Fast. *Carpitur attonitos sensus:* idem, *Asper equus duris contunditur ora lupatis:* „ [Idem 10. Metamorph. *Induiturque* „ *aures lente gradientis aselli.* Plaut. Rud. *Hoc quod induta*

3. *Id est Circa ea*] Possis & hoc modo exponere, *Advertite animum huic rei negotiorum, quæ loquar.* Vel brevius, *advertite animum ad hæc*, immo etiam, *advertite hæc ad animum.* Certe in eo, quod sequitur, sensus est, *Immodestia heri cogit me hæc facere.* Ceterum duo Accusativi, quorum alter per Præpos. κατὰ est explicandus, sæpe Verbis junguntur. Vide supra II. 5. 6. pag. 189. 190.

„*ta ſum, ſunt meæ opes oppido.*] Horat. in Arte, *Qui purgor bilem.* Idem, *Agreſtem Cyclopa movetur.* Statius lib. 9. Theb. *Figitur ora Lamus.* Tacitus lib. 21. *Neque quicquam prius imbuuntur, quam contemnere deos.* Idem lib. 3. *Sane gravaretur aſpectum civium ſenex imperator.* Idem lib. 18. *Uxorem quoque ejus Saloninam, tanquam læſi, gravabantur.* Quinctil. lib. 1. *Quapropter præcipienda ſunt optima, quæ ſi quis gravabitur,* &c. Idem lib. 4. *Quod quum audivit judex, cætera, tanquam ſupervacua, gravari ſolet.* Sueton. Auguſt. *Ampla & operoſa prætoria gravabatur.* „[Plaut. Epid. *Ne gravetur, quod velis.* Idem Rud. *Cur tu aquam gravare, amabo, quam ho-* „*ſtis hoſti commodat.*] Horat. lib. 1. epiſt. *Quis magna coronari contemnat Olympia?* Expreſſit illud uſitatiſſimum, ἔϛεψαν τὰ ὀλύμπια. Idem Oda 6. libro 3. *Motus doceri gaudet Jonicos Matura virgo;* quod Ariſtophanicum eſt in Concion. Τὸν ἀπὸ Ιωνίας τρόπον τάλαινα κνησιᾷς, id eſt, *Miſella pruris nunc Jonicum modulum.*

Sed etiam ſi ſolem in manibus geſtemus, ſunt tamen nonnulli ita obcæcati, ut ad hanc clariſſimam lucem caligent. Enixèque poſtulant, ſibi tradi teſtimonia, ubi hæc præpoſitio ponatur expreſſa. Iniqui ſanè, qui velint ſibi in lingua Latina oſtendi, quod autores, ut minus elegans, ſoleant ſubterfugere. Quis ignorat, præpoſitiones nominibus præponi debere? At vero poſtquam Latinis auribus dicere ſemel placuit *mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, vobiſcum,* jam nemo dicere audebit, *cum me, cum te,* &c. Sed tamen, ut obſtinatis auribus ſatisfacerem, operam dedi, ut undiquaque, ſi qua eſſent, teſtimonia perſcrutarer.

Per pro Κατὰ. Ea ſunt hujuſmodi. Virg. in Culice, *Pinus hirſuta per artus.* Terent. Eunuch. *Neque ſciebat, nec per ætatem dicere poterat.* Livius, *Per ea tempora perraræ literæ fuerunt.* Cic. *Per inſidias interficere:* idem, *Per legem illam hoc mihi licet.* Perſius, *Per me equidem*

sint omnia protinus alba. [4] In his omnibus Græci dicerent κατὰ. Hinc patet syntaxis in illis Ciceronis ad Attic. *Amariorem me senectus facit, stomachor omnia:* & ad Marium, *Utrumque lætor, & sine dolore te fuisse, & animo valuisse:* idem, *Stoici, qui de virtutibus disputant, magnam partem in his partiendis occupati sunt:* & 1. Offic. *Maximam autem partem ad injuriam faciendam aggrediuntur nonnulli, ut adipiscantur ea, quæ concupierunt:* & in epist. *Magnam partem consulatus tui abfui:* & in Orator. *Magnam enim partem ex jambis nostra constat oratio.*

Ob, seu Propter, pro Κατὰ. Livius, *Clamor undique ab solicitis vicem imperatoris militibus sublatus est,* „[pro, „*Ob vicem.* Curt. 7. *Mœstus non ob suam, sed fratrum* „*vicem, propter ipsum periclitantium.*] Rursum Liv. *suam quisque vicem officio functus est.* Idem lib. 3. *Ut hoc insigne regium in orbem, suam cujusque vicem, per omnes iret.* „[Cic. *Ipse se nostram vicem ultus est.* Plautus, *Quis pa*„*tietur se excruciari meam vicem*, subaudi *in.* Est autem, „*In meam vicem*, idem quod *meo loco.* Sueton. Claudio, *Præsedit nonnunquam spectaculis in Caji vicem.*] Terent. *Domum ire pergam, ubi plurimum est.* In omnibus his deest κατὰ, id est, *per.*

Ad pro κατὰ. [5] Interdum κατὰ, explicatur per AD. Cic. Attic. lib. 4. epist. penultima, *Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas?* Idem

4. *In his omnibus Græci &c.*] Sed tamen Latini ista per Ellipsin præpositionis non efferrent. Nec enim dicerent, *interfectus insidias, Licet hoc mihi legem illam.* Sed & sequentia Ellipseos exempla non desiderant Præpositionem *Per*, nisi in his, quando dicitur, *Magnam partem consulatus tui abfui.* Pro iis enim dici potest, *Per magnam partem* &c.

5. *Interdum κατὰ explicatur per Ad*] Possunt quidem sæpe & Κατὰ Græcorum, & *Ad* vel *In* Latinorum, promiscue adhiberi: sed tamen, si attendas, diversa est utriusque vis & significatio. Κατὰ adhibetur ad notandam vel Causam, propter quam aliquid fit, vel Quietem & Moram in aliqua re, vel Partem totius, de qua aliquid dicitur. At vero *Ad* & *In* progressum, quousque aliquid fiat, aut Finem homini vel rei propositum, denotant. Sed tamen ut dixi, promiscue sæpe adhibentur.

dem 6. Verr. *Nam & situ est munito, & ex omni aditu, vel terra, vel mari, præclaro ad aspectum:* idem Curioni, *A te vero bis terve ad summum, & eas perbreveis, accepi:* idem pro Mil. *Quatuor, ad summum quinque, sunt inventi.* Huc referendæ sunt illæ phrases, „[*Abest trium die-„rum viam:*] *Pendit aries libras triginta: Paries latus decem ulnas*, id est, κατὰ, hoc est, *ad*, vel *per*. Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis à falere pedem & dodrantem altus, ipsum falere ad duos pedes altum à stagno, latum ad quinque.* Lactant. de Phœnice, *Per bis sex ulnas eminet ille locus.*

Circa pro Κατὰ. Quin & ipsa præpositio *Circa*, pro κατὰ, invenitur. Corn. Celsus lib. 7. cap. 15. *Circa singulas heminas*, id est, in singulis heminis. Liv. lib. 9. cap. 23. [6] *Nam & circa omnia defecerunt.* Quinctil. in procem. 8. *Præcipuè circa partis hujus præcepta elaboravit.* „[Salust. 2. hist. *Modestus ad alia omnia, nisi ad domina-„tionem.* Potuisset dicere, *cætera modestus*, pro, *ad cæ-„tera, quantum ad cætera attinet:* nam & *Sanctus alia i-„dem* Sallustius dixit, teste Servio, Græca locutione, „sicut *Cætera Grajus.*]

In

6. *Nam & circa omnia defecerunt*] Alienus hic locus, ut in quo τὸ *Circa* adverbialiter ponitur, nec proinde regit τὸ *omnia*, ut videtur voluisse Sanctius. Sic Liv. I. 19. *Omnium circa finitimorum.* I. 44. *Locum, qua murum ducturi erant, certis circa terminis consecrabant.* I. 58. *Cum satis omnia tuta circa viderentur.* Obseq. c. 61. *Romæ, & circa, plurima decussa.* c. 57. *Procellosa tempestate in Capitolio ædes Jovis, & circa, quassata.* Corrige ex his Vellejum, ut jam faciendum censuit Doctissimus ille Lipsius, II. 68. *Dum in acie Pharsalica Africaque de summa rerum Cæsar dimicat, M. Cœlius* &c. Etenim diversis annis in Thessalia, ubi Pharsalos, & in Africâ dimicavit Cæsar, nec quum in Africa dimicavit, accidit illud, quod de Cœlio refert Vellejus; sed antea. Lege itaque cum Lipsio *circaque* pro *Africaque.* Nam illo Pharsalici prælii anno variis in locis bellum gessit Cæsar; in Epiro, Macedonia, Ægypto, Asia. Sic apud Sueton. Aug. 40. *Negotium ædilibus dedit; ne quem posthac paterentur in Foro Circove, nisi positis lacernis, togatum consistere.* Ubi ille omnium optimus codex Salm. legit *circave*, quod verum est.

In pro Κατὰ. Frequentior usus est præpositionis *In*, pro κατὰ: nam quod passim dicitur *Æternum vale*: & quod Æn. 6. dixit Virgilius, *Sedet, æternumque sedebit Infelix Theseus*: alibi expressit, *In æternam clauduntur lumina mortem*. Liv. lib. 4. *In æternum urbe condita, & in immensum crescente*. Virgilius Bucol. *Causando nostros in longum ducis amores*. Livius lib. 39. *Nihil autem in speciem fallacius est, quam prava religio*. Ovid. 11. Metam. *Cætera sunt hominis, partem damnatur in unam*. Plin. l. 20. c. 36. *Solutus columbarum volatus est in multum velocior*. „[subaudi *res*, id est, multo velocior.] Plautus Asinar. *Agesis, tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc*, id est, partim & vicissim, Græcè, κατὰ μέρος, id est, *in partem*. Horat. 2. Epod. *Quod si pudica mulier in partem juvet domum*. Propert. lib. 4. *Nanus & ipse suos breviter curvatus in artus*. Livius, *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis*. Plin. in Panegyr. *Si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum invisus pessimo fui*. Plin. lib. 8. cap. 16. *Et male credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas*: idem lib. 10. cap. 53. *Aliquæ in tantum, ut effœtæ moriantur*. Horat. *Quod & in hunc annum vivat, & plures*: idem 2. epist. *Sed in longum tamen manserunt*. Hinc illa trita, *Tuam vicem doleo, invicem dolere*. Dicimus itaque, *Ero tibi perpetuum*, vel *in perpetuum, amicus*, subaudi *tempus*. Præterea Donatus in illis Terentianis, *Quid venisti; Id viso; neque tu id indignari posses;* supplet *ob*, vel *propter*, contra ineptissimos Grammaticos, qui docent, *id, aliquid, nil, nihil, quid*, esse accusativos extravagantes.

CAP.

Cap. XIV.

De Vocibus Homonymis. Æquivoca *nulla sunt. Unius Vocis unica est significatio.*

SI quis primo intuitu nos paradoxon, non veram sententiam, proponere arbitretur, audiat Aristotelem, quem sententiæ nostræ præcipuum facimus adsertorem; qui res natura diversas uno nomine posse quidem vocari docet, sed per *analogiam*, id est, comparationem, vel proportionem. *Homonyma*, inquit, *dicuntur*, *quorum solum nomen commune est*, *ratio verò naturæ circa illud nomen*, *alia atque alia*; ut, Animal, quod est homo, & id, quod pingitur. Quo in loco perperam vertit Boëtius, *Æquivoca dicuntur*: nam neque *æquivocum* vox Latina est, neque satis ad Aristotelis mentem accommodata: *Homonymon* enim, concors in voce, seu simile in voce, significat. Itaque tolerabilius verteret, *Analoga dicuntur*, &c. Ego certè, si nominibus barbaris uti liceret, quæ isti vocant *æquivoca*, *univoca* nuncuparem; & rursus, quæ illis *univoca*, mihi essent *æquivoca*: „[sicuti Priscianus super versus Virgilii lib. 1. quibusdam „visum testatur, cum ita scribit, *Cum nomen*, *Arma*, „*sit Homonymon*, *quod quidam Univocum dicunt*, *&* *varias res significet.*] id quod Aristotelea exempla ostendunt planissimè. Quæ si hebes Dialecticorum acumen considerasset, non inter tot tenebras hactenus versarentur. Priscianus lib. 9. *Synonymiam vertit ancipitem significationem.* Nec quisquam mihi jure objiciet tot temporum curricula, in quibus semper hæc ita tradita sunt, & pro veris habita: nam possessor malæ fidei, ut est apud Jureconsultos, nunquam potest præscribere. *Nobis*, inquit D. Augustinus, *qui ratione vincimus*, *frustra consuetudo objicitur*, *quasi consuetudo major sit veritate.* Divus certè Thomas, diligentissimus Aristotelis & veritatis interpres, sæpè aliàs, sed in illo præcipuè Porphy-

rii, *Si quis omnia entia dicat, æquivoce nuncupabit; æquivoce*, inquit, *id est, analogicè.* Rudolphus Agricola lib. I. cap. 23. Homonyma vertit *agnominationem.* Ego verò quatuor potissimum rationibus adducor, quibus *Æquivoca* ista radicitus putem extirpanda.

I. [1] Si voces, (ut ait Plato in Cratylo, & Aulus Gel-

1. *Si voces &c.*] Vetus fuit hæc inter philosophos quæstio, sed inepta & nullius usus, utrum nomina rerum sint φύσει ἢ θέσει, h. e. ut exponit Gellius, *naturalia an arbitraria.* Fuerit sic sane, quemadmodum loquens inducitur in Cratylo Socrates, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἔχει, *prima nomina imposuisse Deos, & propterea recte se ea habere:* vel potius, ut Clemens Alex. Strom. lib. I. Ἀδὰμ ἐπί τε τῆς γυναικὸς, ἐπί τε τῶν ζώων ὀνομασίας προθεσπίσας, *Adamum in denominatione tum uxoris, tum animalium, vaticinatum:* Fuerit, inquam, ita, sed vel sic necesse est, ut fuerit id tantum in primitiva lingua. In qua quidem facile largior commoda vocabula animalibus ab Adamo imposita, nec tamen ita, ut ipso sono, sed ut derivatione, & proinde significatione ex aliis Linguæ jam Homini datæ vocabulis petitâ, naturam eorum aliquo modo declaraverint. Ceterum sic tamen essent, non φύσει, sed θέσει, seu non ab *natura*, sed ex *instituto*, inter quæ in hac quæstione vere differentia est constituenda, & constituta semper fuit, adeo ut vere cum Platone pugnet Aristoteles. Nam Plato, & qui eum sequuntur, inter quos etiam Pontus Tyardæus Episcopus Cabilonensis initio superioris seculi fuit, libello ea gratia scripto *de rectâ nominum impositione*; illi vero sentiebant, vocabula non ex ullo etiam peritissimorum hominum instituto, sed ex naturali, inter eorum sonum, motumque labiorum in pronunciando, ac res ipsas, convenientiâ, fuisse formata, & proinde ori hominum sua sponte indita; sicuti patet ex inepta illa argutia naturalis discriminis, quod inter *nos* & *vos*, *mihi* & *tibi*, statuit Nigidius apud Gellium X. 4. Certe alienissima sunt hæc omnia ab hodiernis linguis, & quas superstites in Libris habemus, ut quæ omnes ex prima formatæ sunt non sine magna pronunciationis mutatione, nec ulla naturæ rerum habita ratione, quippe formatæ ex incerto usu, & fortuito arbitrio vulgi, alio atque alio tandem modo, immo & sensu, quæque vocabula enunciantis. Ut adeo etiam illud inane prorsus sit, fingere hic consensum *prudentium virorum*, quasi Senatum quendam Reip. literariæ, qui *rerum inspecta natura* iis *nomina imponere soleant*, tanquam si

Gellius libro 10. cap. 4. & divinæ literæ nos passim docent) *natura* significant, quonam, obsecro, pacto, uno eodemque nomine diversæ naturæ nuncupabuntur? sin autem (ut docet Aristoteles, qui cum Platone non pugnat, modo rectè intelligatur) significent *ex instituto*, seu ad placitum, (institutum autem intelligo prudentium virorum, qui, rerum inspecta natura, nomina solent imponere) dementem & insanum impositorem vocum judicemus oportet, qui Mensam, & Librum uno nomine nominari præceperit.

3. [2] Præterea si essent *Æquivoca*, id est, quæ ex æquo,

si linguæ pleræque sua vocabula ex se, non aliunde, habuerint, & antiquissimis temporibus, quando singulæ sunt ortæ, tanta fuerit copia virorum peritorum, aut tanta cura formandorum vocabulorum naturæ rerum convenientium. Cum Romani primum elephantos in Lucania vidissent, non novo nomine, ex natura animalis formato, eos appellaverunt, sed primum *Lucanos boves*, quia aliquo modo bubus gravi incessu & vasto corpore similes videbantur, licet cetera dissimillimi: dein vero peregrino vocabulo *elephantes*, quod ipsum ex Oriente ab אלף *Bos* deductum. Atque ita se in omnibus linguis, ubi a prima discesseris, res habuit, ut vocabula aliunde formata sint casu quodam, & arbitrio hominum vulgarium, qui tamen vel sic noluerunt res natura contrarias sine ulla analogia, quam sibi saltem finxerint, uno designare vocabulo. Sic enim, quum vocabulorum verus usus sit distinguere quodam sono res diversas, seu quum vocabula sint signa διακριτικὰ rerum, illi e contrario confudissent temere omnia, & colloquia sua vix eluctabili ambiguitate implicuissent.

2. *Præterea si essent &c.*] Non video, quæ vis in hoc argumento sit magis contra *Aequivoca*, ut dicunt, quam contra *Analoga*. Nam & hæc indigent aliqua distinctione, unde cognoscatur, an adhibita sint in sensu primitivo, an vero in analogico, & figurato. Sæpissime id quidem cognoscitur ex re ipsa, de qua agitur, aliisque, quæ ad perficiendam sententiam adjunguntur. Sed ita se res habet etiam in *Aequivocis*. Sumamus nomina, quæ dicuntur Propria, & tamen diversos denotant æqualiter Homines vel Urbes, atque adeo vere sunt Aequivoca. Addendum utique est illis, & addi solet, distinctionis gratia vel Epitheton aliquod, vel Familiæ, aut saltem Patris, nomen. Sæpissime tamen etiam adhibentur

quo, & æqualiter, plura ſignificarent, perpetuo nobis eſſet utendum adjectivis nominibus, aut aliqua alia diſtinctione, qua res inter ſe differrent; nec enim ſatis eſſet dicere, *vidi canem*, aut *mordet canis*, niſi adderes, *terrenum*, vel *cœleſtem*, vel *marinum*. *Canis* etiam in talis jactus eſt.

3. Adde, quòd negligentem & deminutum judicaremus Ariſtotelem, ſi nullam Analogiæ regulam tradidiſſet, quæ ita erat ad ſyllogiſmos neceſſaria, quàm quæ maximè. Sed nullam aliam nobis, præter hanc, præſcripſit: neceſſe eſt igitur illam ſic interpretemur; *Analoga dicuntur*, &c.

4. Poſtremò, me movent doctiſſimorum teſtimonia. Cicero enim lib. ultimo, epiſt. 17. docet, verborum domicilium in re una eſſe proprium, migrationes in alienum multas. Aulus Gellius libro 11. cap. 12. *Chryſippus ait, omne verbum ambiguum natura eſſe: quoniam ex eodem duo vel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, verbum eſt ambiguum;* [3] *nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit:*

tur ſola, & ab iis, qui ea audiunt, vel ſic recte ſatis intelliguntur. Vide & infra cap. ſeq. prorſus in extr.

3. *Nec quiſquam ambiguum dicit*] Senſus philoſophi fuiſſe debet, nunquam Ambiguitatem eſſe in dicente, licet ſæpe oriatur in audiente. Vocabula enim omnia præfinitæ ſunt ſignificationis, ut linguæ peritus directa locutione dicere poſſit, quicquid velit, & ſcire ac ſentire queat, quid dicat; atque adeo nunquam eveniat, ut dicens aliquid, præter ſuam voluntatem, & ſimul ſciens prudenſque, dicat duo vel plura. Evenit tamen ſæpe, ut dicens aliquid, aliud dicere putetur, quam voluerit dicere, ejuſque verba aliam, quam voluerit, eamque veram quoque & rectam ex uſu Linguæ, patiantur interpretationem, & ſic imprudens duo vel plura dicat. Sed hoc Diodorus cenſet *obſcure* potius dictum reſpectu audientis, quam *ambigue*, ſcilicet reſpectu dicentis. Ceteroquin enim in ipſis vocabulis, de quibus hic agitur, in hunc vel illum modum conjunctis, quum duplicem & diverſum poſſunr recipere ſenſum, utrumque analogiæ & genio linguæ convenientem, revera ineſſe ambiguitatem negari nequit. Nonne enim Ambigue eſt dictum, quod auditum

tit: nec aliud dici videri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is, qui dicit: at cum ego, inquit, aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcure magis dictum, quam ambigue, videri poteſt: ambigui enim verbi natura illa eſſe debuit, ut qui diceret, duo vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui ſe ſentit unum dicere. Hæc Gellius. Scaliger in calce libri *De cauſis linguæ Latinæ* rectè carpit Nonium Marcellum, & alios, qui cùm, *De ſermonis proprietate*, libros ſcriberent, eandem vocem varia ſignificare, atque adeo duplici vel multiplici ſenſu accipi debere dixerunt; quaſi nullo modo ſine Ambiguitate dici poſſint. Cæterum omnia quæ dicuntur, quum uno ſenſu ab eo qui loquitur dicantur, quid obſtat, quo minus idem ab audientibus diverſo ſenſu accipiatur? Quid obſtat, quo minus quod uno ſenſu dictum eſt, ab auditoribus non eodem ſenſu excipiatur? Et quid aliud ſignificat Ambiguum eſſe, quam quod dictum vel lectum diverſis modis poteſt ſecundum verborum uſum explicari? Quapropter ab animo dicentis non Ambiguo perperam argumentatur philoſophus ad tollendam verborum aut phraſium ambiguitatem, h. e. poteſtatem recipiendi uſitata & legitima earum interpretatione duplicem ſenſum. Aliud omnino eſt *ſentire*, aliud *dicere*, & ſæpenumero verba ab homine prolata aliud dicunt, quam ipſe ſentiebat, id quod ſufficit ad demonſtrandam eorum Ambiguitatem, licet non naturalem. Præterea ſæpe quis etiam ſciens volenſque iiſdem verbis duo diverſa dicit. Veluti Cicero, apud Sueton. in Cæſ. *quo melius emptum ſciatis, Tertia deducta eſt.* Volebat enim, hæc à nonullis intelligi, tanquam ſi dixiſſet, *ut etiam vilius hoc emptum ſciatis, tertia pars pretiî tam exigui inſuper de eo detracta & deducta eſt*; ab aliis, *ut ſciatis & cognoſcatis tanto melius emptionem hanc, loco juſti pretii Tertia Serviliæ Filia ad concubitum Cæſaris eſt deducta.* Non Ambiguus in his Ciceronis animus, ut qui ſciebat ſua verba recipere duplicem hanc interpretationem, eaque cauſa iſtis utebatur: ipſa tamen revera erant Ambigua, æque ac quum Græce diceret de Craſſi Filio, ſed qui credebatur genitus ab Axio quodam, illum eſſe Ἄξιον Κράσσου, h. e. *dignum Craſſo*, vel *Axium Craſſi Filium.* Nihil igitur cauſæ eſt, cur non hujuſmodi explicationum & diſtinctionum argutias Philoſophis lubentes relinquamus. Male tamen & alter philoſophus *omne verbum natura eſſe Ambiguum* tradidit. Immo uſu pleraque dici poſſunt ambigua, ſed per analogiam ſignificationis, non autem natura: nam natura ſua ſimplicem habent ſignificationem. Niſi *Naturam* vocaverit, quod omnia vocabula poſſint, ſi uſus ita velit aut fors ferat, diverſam accipere ſignificationem. Sicuti *Gallus* & *Germanus* diverſa notant in L. Latina, ſic & *Hiſpanus* poſſet itidem ad diverſas res ſignificandas adhiberi, ſi occaſio tuliſſet. Vide & Quintilianum VII. 9. ubi de *Amphibolia* agit.

libros inscripsissent, multa significatorum monstra uni eidemque voci designarunt: tunc subdit, *Unius namque vocis una tantùm sit significatio propria, ac princeps; cæteræ aut communes, aut accessoriæ, aut spuriæ.* Foreirus Lusitanus super Esaiam multis in locis, sed præcipuè cap. 8. in principio, *Ego*, inquit, *in hac semper fui sententia*, 4 *ut non nisi unam habere significationem verba Hebræa existimarem.* Joannes Mercerus in annotationibus dictionarii Pagnini, in voce אבר *abad*, inquit, *Semel admonitum illud oportuit: ubicumque plura, aut diversa, ejusdem vocis significata feruntur, fere prima esse propria ac genuina, cætera metaphorica, vel ad quæ per similitudinem magis quandam, & linguæ dilatationem, dictio proposita extendatur.* Idem ferè ait Rabbi Mardocai in Concordantiis Hebraicis. Valla lib. 6 cap. 3. contra Nonium Marcel. sic ait, *Nam quis credat, autores uni dictioni tot significata, & quidem pro se quemque nova, dare voluisse, tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eod. libro, cap. 5. 8. 11. 12.

Sed antequam ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucidè explicabitur, & assertio nostra constabilitur.

1. Hæc doctrina in Nominum & Verborum *rectis* intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina. *Catonis, & Catoni*, inquit Aristoteles, *non sunt Nomina, sed Casus nominis: sicut Sanabitur, & Sanabatur, non sunt Verba, sed Casus verbi.* Frustra igitur mihi objicis, *ducis, duces*, esse nomina, & esse verba, ac proinde ambigua; sic *legis, legi, leges:* sic *vis*, nomen & verbum: sic *avis*, quæ volat, & *avis* dativus, ab *avus:* sic *satis*, adverbium, & à *sata satorum:* sic *canis* verbum, & *canis* nomen: quanquam antiqui *hæc canes*, ut *hæc vulpes*, dixerunt. Sub hac etiam doctrina volo comprehendi *rectos plurales*, qui aliis singularibus assimilantur;

4. *Ut non nisi unam &c.*] Scilicet propriam & genuinam: at figuratas & analogicas sæpe multas.

tur; ut, *prudentia* in plurali, cum *prudentia*, æ; sic *temperantia*, *continentia*, & alia hujusmodi. Quanquam & his alia commodior potest reddi ratio: quia nomina adjectiva non facient cum substantivis ambiguitatem, utpote quæ sola in oratione sine substantivo non ponantur; & ita multum differt, *auditus sermo*, ab *auditus*, us; & *census homo*, à *census*, us; & *gustatus cibus*, à *gustatus*, us: sic *multa*, *pro* pœna, & *multa virtus*, quamvis *mulcta* aliqui scribant. Denique adjectivum & substantivum unum quiddam esse censentur, non duo.

2. Inspicienda est diligenter *prima nominum forma & impositio:* nam aliter multa mihi objicies etiam in *rectis*, quæ omnino ambigua videantur; ut, *ligo*, *onis*, & *ligo*, *as.* Sic *lens*, pro verme, & legumine: *frons*, pro folio, & parte capitis. Cui objectioni sic respondeo, *Antiquitus*, teste Sosipatro Charisio, & M. Varrone, *nullum nomen in duas consonantes desinebat:* unde etiam sæpe legimus, *hæc sepes*, *trabes*, *plebes*, *sortis.* Testimonia lege apud Priscianum lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus*, inquit, *ex his verbis*, *trabes*, *duces*, *de extrema syllaba*, *E*, *literam exclusam*, *&* *ideo in singulari factum esse trabs*, *dux.* Hæc ille. Ego addo, Cum *E*, vel *I*, aufertur, si tres remanent consonantes, perit penultima; ut, hæc *frondes*, *frons*, hæc *frontes*, *frons*, hæc *lentis*, *lens*, hæc *lendes*, *lens.* Non tamen omittenda est Charisii differentia, [5] *Fros*, inquit, *sine N. litera*, *ne faciat*, *inquit Plinius*, *frontis;* citatque bis Varronem sic, *ulmos & populos*, *unde est fros: item*, *fros*, *fœnum*, *messis.* Vide Lipsium lib. III. cap. 19. Variarum Lect. Ego tamen apud Lucretium, *fruns*,

5. *Fros inquit &c.*] Sensus est Charisii, scribendum esse *Fros* vel *Frus*, quum frondem volumus notare, ne, si scribamus *Frons*, ex ea voce formetur *Frontis.* Addit Charisius, *quasi non dicatur nisi Frons τὸ μέτωπον*, h. e. quasi *Frons* non dicatur, nisi quum intelligimus τὸ μέτωπον, frontem capitis.

fruns, & *frundes*, ſemper invenio; & ita legendum apud Virgilium, & Ovid. Servius, & alii contendunt. At de *Ligo*, inquis, quomodo te expedies? Inſpice, inquio, primam formam, *ligon*, *cudon*, *udon*, *harpagon*, *mangon*: nam legimus apud poëtas, *cudonas*, & *harpagonas*. *Sed Latini*, ut ait Priſcianus, *ſolent auferre* N *his nominibus; ut*, *Plato*, *pro*, *Platon*. *ſic Vangio*, *Brito*, [6] *Agamemno*. „[*Milon* quidem Ovidio dici„tur, qui aliis *Milo*, Metam. 15. *Robora fletque Milon* „*ſenior cum ſpectat inanes.*] Sic *harpago*, *ligo*, pro, *harpagon*, *ligon*, ſic *turbo*, vel *turbon*, quod ſemper facit, *onis*, contra Grammaticorum recentiorum differentiam: nam cùm legis *turbinis* & *turbinibus*, eſt ab *hic turben*, ut ex Cæſare & Plinio diſputat Chariſius.

3. Nec mihi etiam fraudi ſint *varia linguarum idiomata*: ſæpè namque ſic continget, ut una voce multa ſignificentur. Luſitani enunciant UN GRAN RATO, nos item eodem modo: at illi *magnum murem* ſignificant, nos *ſpacium temporis*.

Ergo pro cauſa Græcus Caſus eſt ab *ergon*; Latinis eſt Conjunctio: & [7] fortaſſe ſemper utrumque idem eſt.

Hic

6. *Agamemno*] Vide Gronovium Patrem ad Senecam Agam. v. 514. ut & quæ ego notavi in *Diſſertationum Triade* pag. 19. Sed & in loco illo Ovidii codices nonnulli præferunt *Milo*, teſtante Nic. Heinſio. Olim autem dixiſſe Veteres, neque tum *Centurion*, *onis*, ſed *Centurionus*, *oni*, & ſic *Decurionus* &c. prodit Feſtus in *Centurionus*.

7. *Fortaſſe ſemper utrumque idem eſt.*] Omnino ita ſe res habet. Semper *Ergo* eſt Græcæ declinationis ab ἔργον. Nam ſicuti dicitur, *Illius ergo venimus*, ſic & ſimpliciter recte dicitur, eodemque ſenſu, *Ergo venimus*, h. e. illius memoratæ rei ergo, ea gratia. Plaut. Pſeud. IV. 6. 22. *Malum & ſceleſtum & perjurum ajebat eſſe me. SI. Pol haud mentitus eſt. BA. Ergo haud iratus fui*, h. e. *eo ergo*, vel *illius ergo*, ſcil. quod non mentitus eſt. Perſa, I. 1. 24. *Satin' tu uſque valuiſti? To. Haud probe. SA. Ergo edepol palles*, h. e. *eo ergo*, *eo facto*, *ea gratia palles*. Similiter Ciſtell. I. 1. 74. *GR. Perfidioſus eſt amor. SI. Ergo in me pe-*

Hic seps, pro fera, Græcum est, & à putredine dicitur; *hæc sepes*, unde *seps*, Latinis est vallum.

Græcè *mna*, unde *mina* Latinis, *minæ*, pro interminatione.

Hic axis, pro fera, Græcum; pro parte currus, Latinum.

Liber, pro Baccho, Hebræum est; à *Li*, populi, & [8] *Ban*, pario, vel gigno. *Libar*, populorum procrea-

peculatum facit. Phædr. fab. 15. *Ergo, quid refert mea, cui serviam*, h. e. *eo ergo existente, si hoc ita est.* Liv. I. 37. *Albano non plus animi erat, quam fidei, nec manere ergo, nec transire aperte ausus*, h. e. *ea re, ejus rei ergo.* Immo hinc conjungitur cum *Itaque.* cap. 25. *Consederunt utrimque periculi magis præsentis, quam curæ expertes, quippe imperium agebatur. Itaque ergo erecti, suspensique &c.* Nempe *ergo* sumitur in lingua Latina, plane sicut illud *itaque*, quapropter idem est, ac si hic diceretur, *& ita se re habente*, *& ita ergo hoc existente.* Ovid. Metam. XIII. 560. *Spectat truculenta loquentem, Falsaque jurantem, tumidaque exæstuat irâ, Atque ita correptum &c. Involat.* Jam sicut illud *Itaque* simpliciter sæpe adhibitum pro Conjunctione, qua ratio significatur rei, quæ traditur: sic & *Ergo* in eundem usum paulatim invaluit, & ideo simpliciter transitioni rationali sæpe inservit, atque etiam ita aliquando, ut appareat satis, prævalente usu, rationem originis vel parum habitam, vel non animadversam, vel etiam integrum comma, cui respondeat *τὸ Ergo*, per Ellipsin omissum. Unde & factum, ut etiam correptum aliquando occurrat, immo & Festus ipse distinguat illius significationem, & ex ea quantitatem ultimæ syllabæ. Nihil itaque mirum hujus & superioris seculi eruditos etiam diversam ei tribuere originem, sicuti videre est apud Vossium. At Ursinus To. I. pag. 1011. diserte me maluit sequi.

8. *Ban pario vel gigno*] Quidni potius vel a ברא / unde haud dubie בר *filius*, vel פרה / unde *pario.* Sed falsæ omnino hæ Etymologiæ. *Liber* pro Baccho prorsus est à λείβω, quod significat *libo* & *stillo.* Appositum utrumque. Unde λιβηρὸς & λιβρὸς *humidus*, *stillans.* Posteriore modo Bacchum Siculi appellarunt, ut docuit nos Heinsius ad Silium Ital. Id vero si Latina forma pronuncietur, est *Liber.* At *Liber, era, um*, deduco cum Vossio ab ἐλεύθερος. Modum etymi & similia exempla ille adfert. *Liber, bri*, cum Eodem à Græco λέπος, vel Aeolico λέπρος, *cortex.*

creator: est enim *Noë*. Sed *Liber*, *a*, *um*, Latinum est, ut *libertas*: at *liber libri*, pro cortice arboris, primam breviat.

Pax, Græcis est adverbium silentii, cum digitus ori apponitur, non admirantis, ut docent aliqui; [9] Latinis est, quies.

Hic, vel *hæc*, *calx*, pro calcaneo, Latinum, [10] à calcando; *hæc calx*, vel potius *chalx*, pro lapide cocto, Græcum. Aliter Caper de orthograph. nam pro materia, *calcs*, scribit; pro parte pedis, *calx*.

Taurus, pro monte Asiæ, Scythica vox est, [11] *Tauru*, id est, effector sive opifex fluviorum; *Taurus*, pro animali, Græcum est, Ταῦρος, unde Latinè *Taurus*.

[12] *Fucus*, pro ape, Latinum; *fucus*, vel *phucus*, pro purpura, Græcum.

Gallus, cum est vox Phrygia, fluvium significat, ubi Cybeles sacerdotes, ob id dicti *Galli*, emasculabantur. Vide Plinium libro 5. cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Samia testa matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur*,

9. *Latinis est quies*] Vel potius, pactio quietis, quæ inter homines fiebat data dextra, seu conserta invicem manu. Est enim à *pago*, Veteribus usitato, ut ex reliquiis XII. Tabb. liquet, sed pro quo posteriores dixerunt *pango*, unde & *Pactum* & *Paciscor*.

10. *A calcando*] Contrario modo se res habet, scil. ut *calcare* à *calx* derivatum sit. Vide Vossii Etymologicon.

11. *Tauru id est effector &c.*] Forte voluit deducere ab Hiphil ejus radicis, unde Hebræi יְאֹר *rivus* deduxerunt. Sed rectius Bochartus à טור *Thûr* & *Thaura*, quod Chaldæis & Syris *montem* notat. Sicuti & alterum *Taurus* non Græcum est origine sua, sed itidem Hebraicum & Chaldaicum, à שור / תור / *Sôr*, *Tor*, quod istic itidem *Bovem* seu *Taurum* notat.

12 *Fucus pro ape*] Haud dubie est idem vocabulum. Etenim sicuti *fucus* mentitur nativum colorem, sic *fuci* sua similitudine mentiuntur veras apes. Porro omnia eadem habet hæc vox in utraque significatione, etiam prioris syllabæ quantitatem. Ut adeo origine sua fuerit Græca, sed a Latinis recepta, & translata etiam ad animalcula apes mentientia.

tur, *virilitatem amputant*. Vide Ovid. 4. Fast. ex illo loco, *Cur igitur Gallos, qui se excidêre, vocamus, Cum tantum à Phrygia Gallica distet humus?* *Gallus* apud Græcos, album significat, inde *Gallorum* gens vocata, quia corporibus albis sint præditi. Unde Virg. l. 8. Æneid. de Gallis, *Tum lactea colla Auro innectuntur*. *Gallus* Latinis avis est nota; sed qui Latinè loquuntur solent addere, *gallinaceus*, propter ambiguitatem. Xenophon in Homonymis.

4. [13] *Syllabæ quantitas* apud Romanos satis superque distinguebat voces, quod nos, nisi in carmine, non sentimus. Hujus generis sunt, *populus*, pro arbore, prima longa; pro turba, brevi; *Palus*, *udis*, prima brevi; *palus*, *i*, prima longa. *Uter*, *tris*, prima longa; *uter*, *a*, *um*, prima brevi. *Labor*, nomen, prima brevi; verbum, longa. *Colo*, *as*, producit, *colo*, *is*, breviat. *Sinus*, pro gremio, brevi; pro vase, longâ. *Pila* lusoria, prima brevi [14] a πιλέω, æquo; *pila*, pro mortario,

13. *Syllabæ quantitas &c.*] Syllabæ Quantitas & Accentus distinguunt quidem vocabula, ut rectius in audiendo intelligantur, de quo vide Me supra I, 3, 1. sed eo ipso non faciunt, ut vere diversa sint, aut ab initio fuerint, veluti *Dico*, *are*, & *Dico*, *ere*. Id potius præstat sola vocabulorum origo, quæ hic præ omnibus his regulis maxime est spectanda, ut ex qua vocabula naturales seu primitivas suas significationes accipiunt, sæpe etiam syllabarum quantitates. Neutiquam igitur pro iisdem sunt habenda, quæ origine discrepant, licet iisdem plane constent literis, eandemque habeant per omnia formam, immo & syllabarum quantitatem. Veluti *Liber* pro Baccho, & pro homine sui juris; *Pilare* pro densare, & pro furari; *Olere* pro odorem spargere, & pro crescere. Sed tamen si in eodem vocabulo diversæ significationis diversa etiam sit Prosodia, justissima datur tunc nobis suspicio statuendi diversam etiam originem, licet eam, ut sæpe fit, satis exploratam non habeamus; & sic porro dividendi unum illud vocabulum in duo diversa.

14. *A πιλέω*] Immo potius a πάλλα, quod significat *sphæram*, unde Aeoles πόλλα, Latini, qui maxime sequebantur Aeolicam dialectum, & porro olim literas non geminabant, *pola*, cujus vestigia etiam nunc occurrunt, & sic tandem *pila*; sicuti pro *collis* (nam Græcum est

rio, prima longa, [15] quasi pinsa, vel pisa, à pinsendo. Sed Æneid. 9. ubi legitur, *Saxea pila cadit*, [16] libentius legerem, *Saxea pyla cadit.* πύλη enim columnam etiam significat. *Compilare* vero à nullo horum ducitur, sed à Græco, teste Turnebo; nam *piletem* Æoles furem vocant, Hesiodus *phileten*. Vide Josephum Scaligerum, in Festum, *compilare.*

[17] *Plagæ*, pro funibus illis, quibus retia tenduntur circa summam & imam partem, aut pro mundi regionibus, quæ Græcè *climata* dicuntur, breviat; pro vulnere, producit.

Anus, pro vetula, breviat; pro podice, producit. *Acer, eris*, pro arbore, breviat; *acer, acris*, & *acre* producit.

Os oris, unde *osculum*, producit; *os ossis*, breviat, teste Divo Augustino in libro de Grammatica, & lib. 3. cap. 3. doctr. Christian. Lucretius lib. 3. *Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.*

5. *Accentus* mirè distinguebat ambiguum. Nec hic loquor de ridiculis illis, *sanè, palàm, porrò:* hi enim nec erant apud antiquos, [18] ante Quinctiliani tempora, nec po-

est κόνις) dixerunt *cinis.* Vide Vossium.

15. *Quasi pinsa, vel pisa*] Immo à *pisa*, deminutive *pisilla*, & inde *pila*, sicuti *qualus* à *quasillus.* Vide supra I, 10, 4. pag. 69. 70.

16. *Libentius legerem pyla.*] Nihil minus. Festus, *Pila, quæ parietem sustentat.* Suet. Claud. 20. *Congestisque pilis altissimam superposuit turrim*, scil. moli portus. Columnæ autem, quibus quid sustinetur, videntur ideo etiam *pilæ* dictæ, quia similes sunt mortariorum pistillis. Vide Vossii Etymol.

17. *Plagæ pro funibus*] Haud dubie à Græco πλάγιος *obliquus*, quod à πλέκω. Unde & *plagulæ* lecticarum & papyri. At *plagæ* pro regionibus cœli & terræ ab Hebr. פלג *divisit*, unde פלגה *pars, classis*, vel à Chald. פלך *tractus, regio.* Denique *plaga* pro vulnere à Gr. πληγή.

18. *Ante Quinctiliani tempora*] Sed nec eo tempore videntur Figuræ hæ Accentuum in usum inductæ. Tantummodo refert ille lib. I. c. 3. inter vitia pronunciationis, quod nonnulli figerent tonum in ultimis quorundam vocabulorum, ut distingue-

poterant amphiboliam parere, ut in prima regula admonuimus, præsertim cum *porrò*, pro *deinde*, merè sit Græcum; sed de aliis secretioribus, & qui nostras aures omnino fugiunt. Aliter enim enunciabant, *seps* Græcum, aliter *seps* Latinum, quoniam illud per *eta*, id est, *e longum*, scribitur Græcè, hoc per *epsilon*, id est, *e tenue*. Sed hoc illustremus doctorum testimoniis.

Lustra, inquit Festus Pomp. *significant lacunas lutosas, quæ sunt in silvis aprorum cubilia; à qua similitudine ii, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. At quum ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem;* 20 illud à *luto*, hoc à *luendo*.

Adeo,

guerentur ab iisdem alio sensu adhibitis. Vide supra ad I. 3. 1. p. 23. &c.

20. *Illud à luto*] Cum apud Græcos λῦτρον à λύω significet quoque aquam sordidam, qua quis ad lavandum est usus, vel aquam, in qua quis lavare se solet, (sic Herculis λῦτρα apud Anton. Liber. fab. 4.) idcirco & apud Latinos *lustrum* à *luendo* pro *lavando* primitus significare potuit aquam ejusmodi sordidam, dein quia cœno & sordibus delectantur apri, aprorum cubilia, & sic denique sordida & infamia ferarum hominumque receptacula: at *lustrum* pro sacrificio piaculari a *luere* pro purgare tunc foret derivandum: quia tali sacrificio Reus criminum apud Deos credebatur purgari & expiari, & quia Homines non modo, sed & ipsa prodigia, sicuti dicuntur *expiari*, sic & *Lui*. Gellius IV. 5. *Ob id fulgur piaculis luendum Haruspices ex Etruria acciti.* Sed tamen, quia hoc *lustrum* à Festo diserte dicitur producta priore syllaba ac vocali pronunciari, & quia ejusdem haud dubie est originis, cujus *illustris*, *prælustris*, *collustrare*, *illustrare*, *perlustrare*, immo ipsum *lustrare*, eorumque omnium significatione ipsa declaratur satis, esse ea orta a *lucendo* & *lumine*, quo sive ignis & flammæ, sive oculorum, aliquid perfunditur & cognoscitur, vel etiam aliis cognoscendum datur, idcirco putem prorsus lustrum dictum contracte pro *lucistrum*, a *luceo*, plane ut a *Rodo Rostrum*, a *Rado Rastrum*, a *Plaudo Plaustrum*. Sed & sic CI eliditur in *Luna* contracta voce ex *Lucina*, & *Lumen* ex *Lucimen*. Cui simile est *Fulmen*

Adeo, inquit idem, *duas habet significationes; nam cum prima syllaba Acuta effertur, idem significat quod* accedo, *ut cum dicimus* adeo prætorem: *cùm autem secunda, idem est, quod* usque eò, *non quidem secundum rationem, quia*, ad, *præpositio accusativis accommodata est, sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Vide Festum in vocibus *Ergo*, *Muscerda*, *Parret*, *Pone*, *Sagaces*, *Quando*: & Aul. Gellium lib. 6. cap. 15. de *Quiesco*.

Quidam, inquit M. Varro, *reprehendunt, quòd* pluit, *&* luit, *dicamus in præterito, & præsenti tempore, cùm analogiæ sui cujusque temporis verba debeant discriminare. Falluntur, nam est, ac putant, aliter; quod in præteritis, V, dicimus longum*, lûit, plûit; *in præsenti, breve*, luit, pluit. *Ideoque in venditionis lege fundi*, ruta cæsa *ita dicimus, ut V producamus.*

Donatus ad illud Terent. *Filium perduxere, ut una esset*, notat, si productè legatur *Esset*, significare, cibum caperet, sive ederet; Item ad illud, *ut de symbolis essemus; melius*, inquit, *Essemus*, *producta E* littera. Ego in illis locis [21] corruptum existimo Donatum; sed tamen id, quod volumus, ostendit. „[Quod ipsum Ser„vius monet Æneid. ad versum illum, *Non media de* „*gente Phrygum exedisse nefandis.*] Cicero in Oratore perfecto docet, *inclytus* prima brevi enunciari, *insanus*, prima longa. De hac re vide pulchrum locum apud Aul. Gell. lib. 9. cap. 6.

6. *Euphemismos*, id est, bona ominatio, inquit De- me-

pro *fulgimen*, *Fulmentum* pro *fulcimentum*, *Momen* & *Momentum* pro *Movimen*, *Semen* pro *Serimen*, & multa similia. Hæc videtur vera origo vocabuli *Lustrum*, & Verbi *Lustrare*, quæ notant vel maxime, licet in Compositis aliter se res habeat, sacrificium piaculare, & expiationem, quia in istis sacris adhibebatur vel maxime Lumen & Flamma ignis. Forsan & hinc *Lustra* Meretricum, ut noctu plerumque *lucentia*: & quia hæc maxime erant in abditis cellis, inde & *Lustra* ferarum in sylvis.

21. *Corruptum existimo*] Cur corruptum pronunciet Donatum, nescio. Certe sententiam Donati confirmat Servius ad Aen. V. 785. Idem facere videtur Gellius cit. loco, *esito* primâ longa pronunciari scribens.

metrius Phaler. est figura, quæ odiosas res bonis verbis edit, & impia itidem facta piis. [22] Hinc multa dicun-

22. *Hinc multa dicuntur in contrariam &c.*] Si vere in contrariam partem dicerentur multa per εὐφημισμὸν, ut idcirco εὐφημισμὸς ille inter exceptiones non servatæ in significationibus vocabulorum analogiæ referri debeat, tum sane quam proxime accederent illa ad ἀντίφρασιν, immo dicerentur revera per ἀντίφρασιν εὐφημισμοῦ. At vero Sanctius in sequentibus summo studio & jure explodit omnem ἀντίφρασιν. Quid ergo? Euphemismus neutiquam contrariam primitivæ significationem vocabulis tribuit, sed adhibet in rebus tristibus & impiis sæpe, vitandi ominis causa, verba mitioris significationis per analogiam deflexæ paululum à sua origine, quæ sic deflexa significatio sensum tunc exhibet sequiorem. Exemplis ab Auctore allatis rem probabimus. *Benedicere*, seu potius Hebr. ברך / nunquam simpliciter significat *maledicere*, sed primitus *faustis ominibus aliquem prosequi.* Id vero quia fiebat inprimis in valedicendo, hinc pro *valedicere* sæpe ponitur. Jam quia quibus valedicimus, ab iis nos vel segregamus, vel eos dimittimus, hinc in omnibus pene linguis eos etiam, quos abdicamus, & quibuscum nihil nobis negotii deinceps esse volumus, jubemus *valere.* Notum illud Terentii, *Valeant, qui inter nos discidium volunt.* Serv. ad Eclog. 8. *Vivite, valete, non bene optantis est, sed renunciantis.* Aspasia apud Aelian. XII. 1. μακρὰ χαίρειν εἰποῦσα τοῖς ἰατροῖς, h. e. *dimittens medicos*; Belgice, *seggende hen goeden dag.* Suetonius Nerone 39. ex cantico quodam, ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, *vale pater, vale mater.* Sic ergo & apud Hebræos *Benedicere Deo & Regi* nihil aliud est, quam jubere eos valere, dicere se non curare Deum & Regem. Vide accuratissimum Joh. Cocceji Lexicon. Sic autem Analogia significationis quam optime servata. *Sperare* neutiquam ad εὐφημισμὸν pertinet, cum primitiva ejus significatio sit *exspectare*, seu *præcipere animo aliquid futuri*, sive boni, sive mali. Cum Virgilius ait: *Hunc ego si potui tantum sperare dolorem, Et perferre, Soror, potero:* quid aliud notat, quam, si potui animo præcipere, animo meo ut eventurum aliquando proponere, & ita me ferendo huic dolori præparare. Sall. Jug. 88. *Lætissimis animis contra spem suam excipitur*, h. e. exspectationem. Manifestior hæc genuina vocabuli significatio ex ejus origine. Etenim antiquissimi Latini dixerunt *speris* pro *spes.* Id autem recte deduxit Vossius ab Hebr. שבר *Exspectavit*, vel Nomine שבר *Exspectatio.* *Potiri hostium* non magis esse huc referendum, patet ex iis, quæ diximus ad III. 3. pag. 372.

cuntur in contrariam significationem ; ut , *benedicere* , pro maledicere , sæpe in Sacris Literis : ut , 3. Reg. cap. 21. *Benedixit Naboth Deum & regem.* Job. cap. 1. *Nisi in facie benedixerit tibi :* ibid. cap. 2. *Videbis , quòd in facie benedicat tibi :* ibid. *Benedic Deo , & morere.* Sic *sperare* , pro timere : sic *potiri hostium* , & *potitus hostium* , apud Plautum in Captivis , pro , captivum esse. Et in Digest. l. 11. & 12. de Capt. & postlim. Et l. 192. de verb. sign. *Sacer* , pro execrando , &c. Antiqui summopere observabant auguria , sed illa præcipuè , quæ ab hominum ore prodibant , quæ propriè *omina* vocabantur , Hispanè , *Alfil Toledano.* Cicero 1. de Divinat. *Neque solum Deorum voces Pythagorei observaverunt , sed etiam hominum , quæ vocant* omina ; *quæ majores nostri quia valere censebant , idcirco omnibus rebus agendis ,* QUOD BONUM , FAUSTUM , FELIX , FORTUNATUMQUE ESSET , *præfabantur ; rebusque divinis , quæ publicè fierent ,* UT FAVERENT LINGUIS , *imperabatur* , &c. *Favere autem linguis* , non intelligo idem esse , quod *tacere* , ut multi arbitrantur , sed *bona verba dicere :* nam credebant vitiari sacra , si quis dura , mala , vel ominosa verba loqueretur. Tibull. lib. 2. eleg. 2. *Dicamus bona verba , venit natalis , ad aras ; Quisquis ades , lingua , vir mulierque , fave.* Ovid. 1. Fast. *Prospera lux oritur , linguis animisque favete ; Nunc dicenda bona sunt bona verba die.* Horat. 3. Carm. *Malè ominatis parcite verbis.* Terent. Andr. *Bona verba , quæso* , id est , Bene ominare. Idem in eadem , *Valeant qui inter nos dissidium volunt* , id est , pereant. Sed exemplis agamus.

Adoleo , & *adolesco* , crescere est ; sed in sacris , ut notat Servius ad illud Virg. 4. Georg. *Panchæis adolescunt ignibus aræ* , incendere & cremare , idque per figuram *euphemismon ;* [23] nam quia victima & altare verbenis ,

De reliquis suo loco mox agemus.

23. *Nam quia victima &c.*] Si ita , est in eo proinde analogia quædam Significationis , non mu-

nis, thure, vino, & extis crescebant, & augebantur, di-

mutatio ejus, sine ulla analogia, per εὐφημισμὸν. Sed, si modo Verbum hoc in utroque sensu ejusdem est originis, ut sane putem & Ego, primitus & præcipue *adoleo* notavit *augeo*, *cresco*, dein *incendo*, quoniam quicquid incenditur, quasi crescit, dum flamma cum eo corpore, quod crematur, conjuncta exsurgit, & se in altum exserit. Unde apud Virgilium, *adolescunt ignibus aræ*: & Tacitum Hist. II. 3. *Precibus & igne puro altaria adolentur*, h. e. Incenduntur Sacra vel Hostiæ in altaribus. At apud Gellium III. 10. *Modus est summus adolescendi humani corporis septem pedes*: & Tac. Ann. II. 33. *Auctu imperii adolevisse etiam privatas opes*, pro Crevisse. Porro sic *Abolere* modo active notat *delere*, *facere ut minuatur*, *decrescat*, *& sic tandem penitus exstinguatur*, modo neutraliter ponitur pro *interire*, *comminui*. Livius I. 23. *Donec cum re nomen quoque vetustate abolevit.* Hinc *abolita* pro vetustis & oblivioni jam datis, opponuntur *recentibus* apud Tacit. Ann. VI. 38. Origo autem hujus verbi in illo sensu valde est incerta. Putem tamen repetendam cum Vossio ab Græco ἄλδω vel ἀλδέω *augeo*, unde ἀλδήσκω *cresco*. Litera Δ videtur esse insiticia. Accedunt & alia istic vocabula sine Δ, quæ ad præparandi frumenti & farinæ, significationem pertinent. Sic enim ἀλῶν notat *aream*, in qua frumentum trituratur & purgatur; & ἀλέω *molo*. Utcunque sit, videntur hinc & *Alere*, & hoc *Olere*, accepisse Latini, atque ita hæc verba ejusdem originis, distinxisse tamen diversa forma in sensum activum & neutralem; nam *Olent* & *adolescunt*, h. e. crescunt, quos bene quis *Alit*. Et sic habuimus supra *Sedêre* & *Sidere*, *Jacêre* & *Jacere*, *Fugere*, & *Fugare*, *Placere* & *Placare*, &c. Vide Me supra III. 2. 2. pag. 273, 274. & III. 3. 67. At quod idem Vossius hoc verbum in significatu cremandi derivat ab Gr. ὀλέω & ὄλλυμι, *perdo*, in eo non possum illi assentire, quum Latinum hoc verbum non significet inflammare quid animo *perdendi*, sed tantum ad sacra adhibeatur de rebus, quæ in altari cremantur, & ita *Crescunt* seu surgunt in altum. Sic Tacit. Ann. VI. 28. Phœnicem Avem dicit *patrium corpus in Solis aram perferre atque adolere.* Vide & Festum in v. October, & Nonium capp. 1. & 4. Porro autem, ut recte rursus monuit Vossius, ab ὄω, ὄζω, formatur alterum *oleo*, quod significat odorem spargo, pro quo primi dixerunt *odeo*, unde & *odor*, & *odefacit* pro olefacit apud Festum, etiamnum superest, D interposito primum inter vocales, & dein mutato in L, quod utrumque sæpissime factum, sæpe etiam in uno vocabulo, ut in *Salus* & *salvus* à σάος, *Filius*, *Fidius*, ab υἱός, *sella*

dictum est *adolescere*, pro cremare. Vide Festum & Nonium.

Mactare 24 ex eodem omine dictum est, pro, interficere; cùm propriè sit *augere*, hoc est, magis auctare; unde *mactus*, id est, magis auctus. Servius ad illud Virgil. *Mactant lectas de more bidentes; Verbum sacrorum*, inquit, *per euphemismon, ut adolere.*

25 *Rectè*, pro nihil, aut non, aut male. Ter. Heaut.

Tum

sella & *solium* à *sedeo*, & hoc ab ἕζω, ἕδω.

24. *Ex eodem omine*] Immo per μετωνυμίαν seu μετάληψιν consequentis, qua consequens intelligitur ex antecedente: nempe quia in sacris Cædes victimæ semper sequebatur *Mactationem* proprie dictam, quæ consistebat in ornanda ea verbenis & infulis, ac mola salsa capiti ejus imponenda. Cujusmodi translatæ significationis usus est quam maxime analogicus. Sed tamen, cur in hoc vocabulo ita frequentaretur ea μετάληψις, causam fuisse εὐφημισμὸν, facile largior. Id tantum volo, nunquam per εὐφημίαν simpliciter in contrarium, & contra ἀναλογίαν, mutatam esse verborum significationem. Porro *Mactus* ego quidem deduco simpliciter à *Magis*, unde forte verbum *Mago* vel *Magio*, sicuti à *Minus*, *Minuo*: & sic deinceps *Mactus*, quemadmodum ab *Ago*, *Actus*, à *Pago*, *Pactus*. Nam G. frequentissime transit in C. Ab hoc ipso *Magis* est *Macsimus*, ut scripsere antiquissimi, ac dein *Maximus*. Sed & ejusdem originis *Mactus* est & *Magmentum*, plane sicuti *sagmentum* à *Sagio*, unde & *Sactus*, sed pro quibus posteriores dixere *Sancio* & *Sanctus*. Analogia porro significationis liquidissima. Nam *Mactus* proprie sic notabit *major factus*, *auctus aliqua re*.

25. *Recte pro nihil*] Nunquam *recte* significat *nihil*, sed usu adhibetur sæpe in responsionibus, in quibus *Nihil* poterat vel debebat responderi, quando scilicet id vocabulum, seu directum ex rei veritate & animi sententia responsum, vitatur aut metu aut consilio. Nam idem est, ac si loco talis directi responsi responsum quis declinaret, ac proinde diceret, *noli quærere*, *recte se res habet.* Hinc apud Terentium Heaut. II. 1. 16. *Tum quod dem ei*, *Recte est*, h. e. si illa me quid rogat, ut dem, loco responsi & muneris repono & do ei *Recte*, h. e. Belgice, *het is wel.* Et III. 2. 7. ubi Syrus servus, ignarus adesse herum, quum aliquid de fallaciis suis in herum effutiisset, rogatus ab eo, *Quid tu istic*, scil. dicis, vel dixisti? respondet, *recte equidem.* & statim sermo-

Tum quod dem ei, Recte est: nam Nihil esse mihi religio est dicere: idem Eunuch. *Numquid vis? C. recte*, id est, non, vel nihil. [26] Plaut. Asinar. *Nec rectè quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum est.*

Sacer dicunt esse nomen medium, ut Græcis *Anathema*, & nunc in bonam, nunc in malam partem accipi. Sed, quid sit *homo sacer*, vel *Anathema*, ab antiquissima historia petendum, quam narrat Joh. Zetzes

monem confert ad palpum hero obtrudendum. Et Phorm. V. 3. 15. ubi Chremes itidem ignarus adesse uxorem, quam tamen mox videt, quum Fratri dixisset, *Nollem datum*, & Frater eum dein rogasset *Cur nolles?* respondet, *jam recte*, quia scilicet præsente uxore nihil amplius ea de re volebat aut audebat dicere. Manifeste autem istic explenda sic est sententia, quasi dixisset, *temere hoc dixi, jam recte se res habet.* Et ibid. v. 29. *Illa amici nostri filia quid futurum est? Recte*, h. e. res illa recte se habet, nihil in ea est difficultatis. Hinc etiam simul aliquando cum τῷ *Nihil*, tanquam diversum & distinctum ab eo, in responsionibus adhibetur. Ter. Adel. IV. 5. 19. *Perii.* MI. *Quid est? Æ. Nihil; recte; perge.* h. e. nihil est, recte se habent omnia; perge modo rem narrare. Bene itaque ad Hec. III. 2. 20. ubi Pamphilus rogatus à matre, quid lachrymaret, aut quid esset tam tristis, respondet simpliciter *Recte*, notat Donatus: *Sic dicimus, cum sine injuria interrogantis aliquid reticemus.* Pro isto *Recte* aliquando etiam usurpatur *Bene*, eodem sensu, Plaut. Bacchid. I. 1. 6. *Quid in consilio consuluistis? BA. Bene.* q. d. noli id quærere, bene se habet res.

26. *Plaut. Asinar. &c.*] Locus hic est alienissimus à mente Sanctii, qui deceptus vitiosa videtur Plauti lectione. Edidit enim ipse, ut ex Salmant. ed. & Paradoxis Sanctii, quæ ex Plantini prodierunt officina, & totum hoc ac pleraque sequentia continent capita, *Hæc recte.* Sed Scioppius videtur jam ex Plauti edd. emendasse *Nec recte.* Et ita vere Plautus habet Asinar. I. 3. 3. Similiter ibidem II. 4. 65. *Malo hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.* Bacchid. I. 2. 11. *Tu Diis nec recte dicis.* Et sic alibi passim. Frequentissimum enim est Plauto, *nec recte alicui dicere.* In illo ergo Asinariæ loco τὸ *Recte* notat, quod proprie & primitus notavit, non autem *Nihil*, aut *Male*, neque vero Elliptice istic ponitur, ut in proximæ superioris Notæ exemplis.

zes histor. 23. Chiliad. 5. Cujus carmina sic vertebam,

Catharma quondam tale purgamen fuit;
Si pestis, aut fames, vel alia calamitas
Vexaret Urbem ira Deorum percitam,
Ad victimam deformis ante omnes homo,
Purgamen, atque pharmacus, ductus fuit.
Cum ventum ad aram est, caseum, ficus, ador,
Ipsi in manum dabant: deinde septies
Pudenda scillis verberabant victimæ,
Caprifico, & aliis surculis agrestibus;
Agrestiumque urebant ramis arborum
Devota membra: tum sacrum cinerem gravis
Levamen urbis ventilabant in mare.

Hæc ille, atque alia; citatque testem Lycophronem, & Hipponactem. Idem Chiliada 8. histor. 239. cineres spargi solitos, addit, per totam civitatem. Suidas præterea in dictione *Peripsema*, addit, dicere solitos cives ad hujusmodi anathemata, *Purgamen pro nobis esto, salus, & redemtio.* „ [Servius in illud Æneid. 3. „57. *Auri sacra fames*, ita commentatur, Sacra, *ex-* „*secrabilis. Alii* sacra, *devota accipiunt, unde &* Ver „sacrum. *Alii*, sacrum, *pro*, *scelestum*, *vel sacrile-* „*gum. Tractus est autem sermo ex more Gallorum: nam* „ *Massilienses quoties pestilentia laborabant, unus se ex pau-* „*peribus offerebat, alendus anno integro publicis & puriori-* „*bus cibis. Hic postea ornatus verbenis & vestibus sacris,* „*circumducebatur per totam civitatem, cum exsecrationi-* „*bus, ut in ipsum reciderent mala totius civitatis; & sic* „*projiciebatur.* Hæc ex Petronio Servius.]

Hujusmodi sacrificium Hebræis vocabatur *Azazel*, id est, caper emissarius, de quo Levitic. cap. 16. ab *Ez*, id est, *caper*, & *Azal*, id est, *abiit:* Græcis *Apotropæon*, sive *Apopompæon*, id est, *malorum depulsio.* Dicebatur etiam propriè *Anathema.* Itaque *Sacer* apud Latinos

tinos idem est, quod *anathema* Græcis, 27 & ita per Eu-

27. *Et ita per Euphemismon &c.*] Siquidem simpliciter per Euphemismon τὸ *Sacer* etiam exsecrandum, & scelestum notaret, foret hæc Antiphrasis, ad quam proinde figuram à nonnullis hoc quoque vocabulum refertur isto sensu adhibitum. At vero nullam ego hic agnosco ἀντίφρασιν, aut significationem in contrarium mutatam, sed per justissimam Analogiam parumper deflexam. Cujus vera & unica hæc est ratio. Quidquid decreto publico Diis erat consecratum, illud dicebatur *sacrum*. Jam vero, quia, quod sic Diis sacrabatur, id ex usu & commercio hominum penitus tollebatur; unde & in commerciis requirebatur *aurum profanum*, Vide Festum in V. *Puri*: & infelices notissimo adagio dicebantur *aurum Tholosanum*, quod erat Sacrum ex templis Tholosanis, *attigisse*, Vide Gellium III. 9. & porro quia victimæ Diis itidem Sacratæ semper occidebantur: hinc si quos homines sceleratos populus scisceret impune interficiendos, eos publice *sacrabat* Diis, tanquam victimas quasdam, quarum cædes grata Diis esset futura; ut sic impune à quolibet possent occidi, & ita ex sua civitate funditus tollerentur. Liv. III. 55. *Ut qui Tribunis pl. nocuisset, ejus caput Jovi Sacrum esset.* Festus in *Plorare* ex Legibus Regiis, *Si parentem puer verberit, ast illi plorassint, puer Divis parentum Sacer esto.* Idem, *Sacratæ leges sunt, quibus sanctum est, ut, qui quid adversus eas fecerit, Sacer alicui Deorum sit cum familia pecuniaque.* Et in v. *Sacer*, *Homo Sacer is est, quem populus judicavit ob maleficium, neque fas est eum* (proprie) *immolari, sed qui occidit, paricidii non damnatur. Nam lege Tribunicia prima cavetur: Si quis eum, qui eo plebiscito Sacer, occiderit, paricida ne sit. Ex quo quivis homo malus atque improbus Sacer appellari solet.* Non *obscura* hæc, ut mox Sanctius ait, sed liquida & sola vera. Hinc jam apud Plautum in prol. Pœnuli v. 90. de Lenone, *Homini, quantum hominum terra sustinet, sacerrimo.* Et Mostell. IV. 2. 67. *Unus istic servus est sacerrimus, is vel Herculi conterere quæstum possiet.* Porro ipsæ quoque Res, pessimæ, in perniciem publicam vergentes, & ideo ex usu & vita hominum quasi expellendæ, & exstinguendæ penitus, vocabantur *Sacræ*, ut *Auri Sacra fames*, h. e. non *magna*, sed *detestabilis.* Adde his Servium ad Virgilium Aen. X. 419. de Haleso, *Injecere manum Parcæ, telisque Sacrarunt Euandri*, h. e. devoverunt telis, & neci per ea inferendæ. Similiter vero se res habet, quod ad Ἀνάθεμα & Ἀνάθημα. Significat quippe primo rem Usibus humanis exemptam, & Deo repositam, sacratamque, sine jure redemptionis. Jam quia

Euphemismon, pro execrando accipitur. Quanquam Mo-

quod sic erat sacratum, id, quod ad homines, plane quasi interierat, seu ex hominum commercio sublatum erat, etiam si animal esset. Vide Macrobium Saturn. III. 7. & sic apud Suetonium Cæs. cap. 81. Cæsar dicitur *Equos consecrasse in trajiciendo Rubiconi flumini*, & idcirco *vagos ac sine custode dimisisse*: & Tacit. de Germ. cap. 10. equi Germanorum Sacri dicuntur *publice ali in nemoribus ac lucis nullo mortali opere contacti*. Ita ergo hi Equi commercio & possessioni hominum per istam consecrationem erant exempti. Aliæ etiam Res, etiamsi sacris non amplius inservire possent, tamen vel sic hominibus neutiquam restituebantur, sed potius consumebantur penitus, & abolebantur: apud Romanos etiam in cellis subterraneis seu favissis reponebantur. Vide Festum in *Favissa*. Hac igitur de causa is, qui à consortio Ecclesiæ prorsus erat segregatus, dicebatur *Anathema*, quasi Sacratus Morti & Exitio, seu Inferis & eorum Principi, atque ideo a reliquis Christianis abscissus, qui & talis hominis commercium fugiebant. Hinc & aliquando separationis particulas habet sibi adjunctas. Veluti Rom. IX. 3. ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, h. e. Morti & exitio æterno devotus, cum separatione à Christo, & ejus Ecclesia. Vide omnino istic Bezam. At Salmasius ad Solinum pag. 1089. 1090. vult ἀνάθεμα proprie & primitus notare segregatam & separatam rem. Ego vero prorsus putem, vocabuli hujus significationem primam repetendam ab Hominis vel agri aut alterius rei consecratione Diis facta. Usu autem differre in eo ἀνάθεμα illud & ἀνάθημα, quod hoc notet donaria, statuas, aliaque in honorem Deorum in templis vel alibi posita, at ἀνάθεμα, rem simpliciter Deo consecratam, veluti Urbem, Terram, Hominem. Talia vero commercio hominum revera fuisse exempta, immo exitio & internecioni dedita, liquet ex ipsa S. Scriptura, veluti Levit. XXVII, 29. ubi traditur Hominem Deo *consecratum*, (ipso hoc verbo apud LXX. ἂν ἀνατεθῇ) *non redimi debere, sed omnino occidi*. Et hinc Urbes quoque & Populi in Libro Deuteronomii & Josuæ dicuntur ἀνάθεμα declarari, & ἀναθεματίζεσθαι h. e. *exscindi*. Hinc jam factum, ut re vera Ἀνάθεμα, de Homine dictum, significet etiam ἐπάρατον, *devotum*, ut recte Hesychius exponit. Talis enim Homo erat internecioni devotus, quasi sacrata Diis victima, & sic a reliqua Hominum societate exclusus & commercio. Certior autem hæc Significationis in hisce vocabulis distinctio evadit eo, quod ipsum Verbum ἀνατιθέναι, unde illa pariter descendunt, duplicem

Monachus Meneſius, qui de Accentibus ſcripſit, aliter quæſtionem ſolvit: contendit enim, in ſacris Bibliis duo nomina, Ánáthema, & Anathéma; & illud, cum accentu in antepenultima, & cum epſilo in penultima, ſemper accipi in malam partem, pro exſecrando: at cum accentu in penultima, & eta, id eſt, e longo, ſemper accipi pro donario, vel re templis dicata. Ego ſcripturam quidem in Bibliis Græcis ſic reperiri animadverti: ſed quomodo ab eodem verbo ἀναθεῖναι duo ducantur nomina contrariæ ſignificationis, non video. Unum ſemper nomen eſt, *anáthema* ſive *anathéma*, ut *ſacer* apud Latinos. Quid eſt igitur illud tam crebro in Conciliis repetitum, *Anathema ſit?* Reſpondeo primum, poſſe dici per Euphemiſmon, ut *benedicere*, pro maledicere, quaſi dicat, *Anathema ſit*, id eſt, ſit benedictus, quia viros ſanctos non decet maledicere. Deinde reſpondeo, poſſe etiam intelligi juxta propriam & genuinam nominis notionem, *Anathema ſit*, id eſt, ſit peccatum pro toto populo, ſit devotio, ferat omnia populi peccata. Ita D. Paulus ad Rom. 2. *Optabat eſſe anathema poſt Chriſtum pro fratribus*, id eſt, ſe devoveri, & hoſtiam fieri *à Chriſto*, id eſt, *poſt Chriſtum;* quia *Chriſtus fuit pro nobis hoſtia, & factus eſt pro nobis peccatum, cùm peccatum non haberet: Et verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.* Feſtus in

plicem quoque hanc habet ſignificationem. Pro dono Diis conſecrato, Heſiod. Ἐργ. 656. de Tripode, Τὸν μὲν ἐγὼ Μούσησ' ἀνέθηκα. Pro devovendo Græci Interpretes, non modo Levit. d. l. ſed & Michæ IV. 13. ad Sionis Filiam, Καὶ κατατήξεις λαοὺς πολλοὺς, καὶ ἀναθήσεις τῷ Κυρίῳ τὸ πλῆθος αὐτῶν, *& confringes populos multos, & anathemate devovebis Domino eorum multitudinem.* In Hebraico eſt Hiphil verbi חרם. Ita vero liquet eſſe utriuſque vocabuli, Ἀνάθημα & Ἀνάθεμα, ut eandem originem, ita eandem primitivam ſignificationem, ſed uſu & analogia in contrarium pene flexam, æque ac *Obſervare aliquem*, & multa ſimilia. Fruſtra itaque hic adeo laborat Sanctius, & Euphemiſmum fingit.

in voce *Sacer* obscura quædam profert, quæ à Macrobio lib. 3. cap. 7. Saturn. explicantur. Illud verò Virgilii, *Auri sacra fames*, alia res est: nam Græci ἱερὸν, id est, *sacrum*, pro magno solent usurpare: unde *os sacrum*, id est, magnum; & *morbus sacer*, pro, magnus vel comitialis. Plutarchus de industria animalium. Unde Adag. *sacram ancoram solvere*, id est, magnam.

[28] *Alter* in auguriis dicebant, pro, non bono, ut ait Festus in dictione, *Altera avis.* Et in senatu dicebat consul, *Qui hoc sentitis, huc transite, qui alia omnia, illuc*, id est, qui negatis, vel dissentitis. Cic. lib. 1. epist. *De tribus legatis, frequentes iëre in alia omnia*, id est, dissensere: & lib. 10. *Eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit.* Vide Suidam in voce *Eumenides*, & *Callias*. Et nos etiam in *Antiphrasi* de *Eumenidib.* satis.

28. *Alter in auguriis*] Etiam in iis de duobus tantummodo dicitur *Alter.* Etenim quia vel Læta, vel Tristia, evenire auspicantibus solebant, si lætum signum, quod desiderabatur, non evenisset, dicebatur *Alterum* evenisse, scil. ab eo, quod desiderabatur, h. e. non lætum, non felix. Sic passim *Secus* itidem pro *male.* Salust. or. 2. ad Cæs. in extr. *Si fato, huic imperio secus accidat.* Livius X, 19. *Rei bene aut secus gestæ decus dedecusque.* At *Alia omnia sentire* notat sententiam plane & per omnia diversam ab ea, quæ jam dicta erat.

CAP. XV.

De Analogia significationum.

HIs regulis præmissis, ad Analogiam significationum transeamus.

[1] *Jus, juris*, propriè significat diarium, sive portionem

1. *Jus juris &c.*] Neutiquam assentior Sanctio, quum putat, *Jus*, quod suum cuique tribuit, dici per Analogiam significationis ab eo *Jure*, quod significat diarium. Ego utrumque,

nem victus. *Antiqui* enim, ut inquit Valer. Maxim. lib. 2. *adeo erant continentiæ attenti, ut frequentior apud eos pultis usus, quam panis esset.* Plinius lib. 18. cap. 8. *Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum: quoniam inde & pulmentaria hodie quoque dicuntur.* Non itaque vescebantur carnibus, sed oleribus, aut pultibus, totumque prandium *Jus* vocabant. Horat. 2. Serm. 4. *Est operæ pretium duplicis cognoscere juris Naturam.* Hujus autem *juris* in conviviis pares dabantur unicuique partes: unde Homerus *convivium*, *æquale* ferè semper nominat. Vocabantur verò *Duplicarii*, ut ait Varro, *quibus in conviviis ob virtutem duplicia ut darentur cibaria, fuit institutum.* Cujus rei etiam in sacris Bibliis

que, ut diversæ prorsus significationis, sic diversæ putem esse originis. Certe *jus* illud prius est à *jubendo*, non, ut censet Magius in Miscell. IV. 1. quia illud *jubet & præcipit*, sed quia *jubetur* ab eo, qui summam habet potestatem. Nihil enim apud Romanos olim fuit *Jus*, nisi quod *jussum* à populo, cujus pro sua suprema potestate proprium erat *jubere*, & *rogari* à Magistratibus. Unde & Leges sæpe *Rogationes* appellantur, & quod legibus jussis sancitum, *jus* erat, quasi *jussum*. Hinc Festus *Jussa*, *Jura* exponit. Scilicet antiquissimi dixerunt *jusa*, ut qui non geminabant literas, nec habebant literam R. Posteriores itaque in Participio, iterata tunc sibilante litera, dixerunt *jussa*, in Nomine *jura*, sibilante conversa in caninam, ut solebant. ICtos, qui *jus* à *justitia* dictum tradunt, castigat satis superque d. l. Magius. Alterum *jus* esculentum à *juvando* recte deduxerunt nonnulli, ut quod alimonia sua juvat corpus humanum. Plautus Captiv. I. 2. 33. *Neque unquam quidquam me juvat, quod edo domi*, Ubi Vide Lambinum. Sic à Gr. φάω, unde Latinum *Fari* & *Fatum*, est etiam *Fas*: à *Moveo*, non à *Meo*, ut male Martinius, est haud dubie *Mos*, qui semper quasi movetur. Seneca Ep. 114. *Consuetudo civitatis nunquam in eodem diu stetit.* Sic *Dos* à *Do*, vel Græco δόω, *pus* à *puteo* seu πύθω, *thus* à θύω. *Jus* autem hocce non notat portionem cibi aut convivii, ut vult Sanctius noster, sed liquidum illud, quod pani & obsonio infunditur. Hinc apud Plautum Mostell. I. 3. 120. *quasi cum unâ multa jura confudit cocus.* Vide & Horatium Satyr. II. 4. 63. &c. & Terent. Eun. V. 4. 17.

bliis fit mentio; nam Genes. cap. 43. *major portio data est Benjamino*, quàm cæterorum cuilibet. Itaque propriè *Jus* est, quod Hispanè dicimus, *Quinnon, parte, porcion, ordinario.* Græcis est *Chœnix*, id est, *dimensum*, ut vocavit Terentius. Hebræis est *Man*, â verbo *manâ*, id est, *divisit*, vel *numeravit*: nam ubi legitur Daniel. cap. 1. *Et constituit illis rex annonam per singulos dies de cibis suis*, Hebraicè legitur *manâ*. Hinc igitur metaphoricè *Jus* vocatur, munus illud, quod suum cuique tribuit.

Vertex, inquit Fabius lib. 8. cap. 2. *est contorta in se aqua, vel quicquid aliud similiter vertitur; inde propter flexum capillorum, pars est summa capitis; & ex hoc, quod est in montibus eminentissimum.* [2] Valla lib. 6. cap. 11. *Rectè*, inquit, *dixeris hæc omnia, vertices, proprie tamen unde initium est. Quare nemini debet mirum videri, cur interdum una vox plura significet.* Hæc illi. [3] Ego tamen magis

2. *Valla lib. 6. &c.*] Turpiter hic se dedit Sanctius. Verba enim hæc, *Recte dixeris hæc omnia Vertices, proprie tamen, unde initium est*, quæ Vallæ tribuit, sunt ipsius Quintiliani, quem Valla istic laudavit, & ex quo totum hunc locum libri 8. capitis 2. exhibuit. Cui loco subjicit tandem de suo, *Quare nemini debet &c.* Scilicet inspexit Sanctius tantum Vallam, non etiam Quinctilianum, & ita deceptus est eo, quod olim sine ullo literarum discrimine edebantur Verba aliunde citata, & ea, quæ ipsius erant Scriptoris. Sensus autem Quinctiliani est, omnia ista analogice dici *vertices*, at *proprie* tantum illud, *unde initium est* significationis totius.

3. *Ego tamen magis assentior*] Male profecto. Vide Vossium. *Vertex* & *Vortex* est revera ejusdem originis, & proinde unum idemque vocabulum, sive contortam aquam, sive quid aliud notet. Immo si maxime scriptura discreparet pro diverso variæ significationis usu, vel id non obstaret, quo minus etiam in illa diversa scripturâ sit tamen idem vocabulum. Sic enim eadem quoque sunt *Coitus* ac *Cœtus*, *Columen* & *Culmen*, *Fingo* & *Figo* (Vide supra I. 2, 2. pag. 26. 27.) *Mœnia* & *Munia*, *Lavare* & *Luere*, *Quæro* & *Quæso*, *Quæsitor* & *Quæstor*, *Confertim* & *Confestim*, quorum illud rerum in loco, hoc actionum in proximo tempore conjunctionem notat, unde & *Festino*, h. e. in magno & con-

magis assentior Charisio lib. 1. *Vertex*, inquit, *à vertendo; vortex, à vorando; & vult Plinius verticem immanem vim impetus habere; ut, ingens à vertice pontus; vorticem verò, circumactionem undæ esse; ut, Et rapidus vo-*

continuo sum motu agendi aliquid. Vide supra III. 3. 59. Immo & sic hodie in lingua Gallica *Monseigneur* & *Monsieur*, in Scotica *Lord* & *Laird*. Omnia hæc origine sua eadem sunt vocabula, licet diversæ dein significationi diversa etiam scriptura quasi propria sit facta. Quin & sic *Ara* & *Ansa* diversam esse scripturam puto unius antiqui vocabuli *Asa*, quod significabat primitus omne id, quod ex aliqua re eminet, & quo quid apprehenditur, unde posteriores interposita N dixerunt eo sensu *Ansa*: Deinde κατ' ἐξοχὴν cornu altaris, quod apprehendere solebant Supplices, tum Sacrificantes, & Jurantes, unde *Ara*, S mutata in R, quæ vox per Synecdochen frequentissimam partis pro toto, altare ipsum vel maxime dein notavit. *Asa* autem ab Hebr. אזן / *auris*, videtur formatum. Vide Vossium Etymol. in voce *Ansa*. Certe *Aram* & *Ansam* pariter dictas pro *Asa*, id diserte tradit Varro apud Macrobium Saturn. III. 2. cujus verba lectu dignissima hic exhiberem, nisi jam a Vossio in V. *Ara* vidissem allata, quem consuli velim. Adde Servium ad Aen. IV. 219. Liquebit inde etiam illud, orantes ac jurantes solitos *aram tenere*. Ceterum offendit quosdam, quod *cornua* tribuerim altaribus. Ego vero non quibusvis, non vulgaribus, quolibet loco positis, sed solennibus, majoribus, & maxime illis quadratis, quæ in præcipuis erant templis, *cornua* tribuere haud vereor. Primum enim in Oriente, unde omnia istius generis devenerunt ad Græcos & Romanos, Aræ habuerunt cornua, quæ supplices apprehendebant. Diserte ita, Salomone Rege facto, Adonias & Joabus 1. Reg. capp. 1. & 2. dicuntur confugisse ad aram, & ἐπιλαβέσθαι, seu κατέχειν, τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου, *apprehendisse*, seu *tenere*, *unum ex cornibus altaris*. Sed & apud Græcos & Romanos reperiuntur sæpe in nummis altaria, ex quorum angulis eminent cornua incurva, & in acutum desinentia. Vide Numm. 2. Gentis Tarquitiæ in Famil. Rom. Ursini, & N. 18. ac 23. Tab. XVI. Arschot. & N. 21. Tab. XXVII. Denique Servius ad Virgil. Aen. VI. 123. diserte *Ansas* tribuit Altaribus, quas tenerent Orantes. Etenim istic quum Poeta dixisset, *Talibus orabat dictis, arasque tenebat*, notat Servius, *Rogabant enim Deos, ararum ansas tenentes*. Quas *ansas* S. Scriptura dicit κέρατα, *cornua*.

vorat æquora vortex. Caper Grammaticus, *Vortex fluminis est, vertex capitis.*

Tempus, ut Vaero scribit lib. 5. *intervallum mundi & motus, divisum in partes aliquot maxime ab Solis & Lunæ cursu, à quorum tenore temperato tempus dictum est. Tempora* in capite (Hispan. *las sienes*) 4 ob id dicta putant, quòd ab iis indicia petamus senectutis. Posuit enim natura in multis animantibus ætatis signa; ut, veterinis & ovibus in dentibus; cervis in cornibus: sic homines in temporibus gerunt ætatem; unde Homerus senes vocat *Poliocrotaphous*, id est, canorum temporum, quia plurimum inde cani incipiunt: nam priora capitis, humiditatis pituitæque plus habent, quàm posteriora. Virgilius 5. Æneid. *Æmula necdum Temporibus geminis canebat sparsa senectus.* Vide Alexand. Aphrodis. problemata, & Columellam lib. 6. cap. 29.

Nepos, inquit Charisius, *significat, & certum cognationis gradum, & rei avitæ consumtorem.* Mihi tantum significat filiorum filium. Romani pueri patruis tradebantur erudiendi & castigandi: unde proverbium; *Ne sis patruus mihi*: quia patrui, etiamsi ament, nesciunt

4. *Ob id dicta putant*] Forte à *tepeo* dicta, interposita litera M, ut sæpissime ante P vel B. Sic τύμπανον à τύπτω, *Campus* à *Capus*, unde *Capua*, & illud à κῆπος. *Cumbo* â *Cubo* & κύπτω, *Lambo* ab antiquo *Labo*, & λάπτω & λάπω, unde & *Labium*. At alterum *Tempus* cum Vossio à τῆμος, *tunc*, derivem, vel à τέμνω *seco*, ut notet omnem totius temporis particulam. Unde *in tempore venire*, est, venire opportuno temporis puncto. Nam Tempus secatur in minima momenta, seu puncta. Hinc Ovid. Metam. XV. 183. *Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur, Et nova sunt semper: nam quod fuit ante, relictum est, Fitque, quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur.* Similis plane a Verbo Τέμνω derivationis ratio reperitur in voce Τέμπεα, Τέμπη, ex voce Τέμενος, seu in plurali Τεμένη. Illa dicebantur amœnæ & divinæ valles, quæ montes *secabant*, at Τεμένη loca ex reliqua parte regionis quasi *decisa* & Diis consecrata, veluti Luci & Templa. Vide omnino Isacum Vossium ad Melam. II, 3, 19.

unt ad peccata connivere. Avi contra impotentius amant, omnia indulgent, castigare nesciunt; inde Nepotes evadunt perditissimi. Aristoteles 3. Ethic. in calce, intemperantiam vocat *Acolasiam*, id est, incastigationem; & *acolasti* dicuntur incastigati. Tales igitur sunt Nepotes. Invenio & apud Græcos, [5] *Nepodes* vocari nepotes, quasi sine pede, hoc est, fundamento: quia filiis fundamentum rei familiaris non erunt: dilapidant enim rem familiarem. Qui deducunt à *nepa*, id est scorpione, quia filios devorat, mihi non placent. Vide Festum.

Tollere liberos, *tollere onera*, *tollere in crucem*, *tollere aliquem è medio*, vel *è vita*, semper est sublevare: sed *tollere*, pro educare, vel habere filios, ex antiqua consuetudine petendum. Antiquitus pueri recenter nati terram primùm omnium tangebant, tanquam rerum omnium parentem; autor est Plinius in procemio libri 7. Tertulliani verba sunt, *Dum prima etiam constitutio infantis super terram, statim Edœæ sacrum est*. Sapientiæ cap. 7. *Et ego natus accepi communem aërem, & in similiter factam decidi terram.* Sic positum infantem Patres solebant statim allevare; qui autem non tollebatur, ut abdicatus & projectitius habebatur, idque inauspicatum putabatur. Papinius, ultima Silva, deplorat servulum immatura morte surreptum, sed antè donatum libertate, hæc addens, *Meus ille, meus, tellure cadentem Excepi.* Vide Turneb. lib. 22. cap. 11. & lib. 4. cap. 15. D. Augustin. libro 4. de Civit. Dei, capite 11. *Ipse levet de terra, & vocetur Dea Levana.*

Cernere, inquiunt, est videre, est pugnare; & *cernere*

5. *Nepodes vocari Nepotes*] Vide Notas Augustini ad Festum, & cognosces ipsum illud vocabulum *Nepos* etiam in prima significatione ex Græco deduci. Recta porro ratio alterius significationis à Sanctio est reddita, quæ nempe petita est ab indulgentia *Avorum* in *Nepotes*.

nere hæreditatem eſt adire hæreditatem. Non ita eſt, ‘ nam propriè *cernere* eſt ſeparare furfures à farina , id eſt , cribrare ; Hiſpanè , *cerner.* Plinius lib. 18. cap. 11. *Poſteaque gypſi pars quarta inſpargitur, atque ut cohæſerit , farinario cribro ſubcernunt ; quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur , & grandiſſima eſt , rurſus , quæ tranſit , arctiore cernitur , & ſecundaria vocatur.* Hæc Plinius. Cùm igitur *cernere* ſit propriè ſeparare furfures à farina, non malè pro diſcriminare cœpit accipi ; deinde etiam pro *dimicare;* quia olim lites omnes, & præci-

6. *Nam proprie cernere &c.*] Immo vero propria & primitiva hujus Verbi ſignificatio non eſt ſingularis facti , ſed generalis. Significat enim proprie aliquid ſecernere , & dirimere , ſive id fiat cribro , ſive ſorte , ſive pugna , ſive oculis , ſive animi noſtri cogitatione & judicio ; derivaturque à Gr. κρίνειν , quod item ex una generali varias ſingulares , & quaſi uni facto proprias , recepit ſignificationes. Prima ergo , ut dixi, generalis eſt diſtinguendi & diſcernendi in Græco Latinoque. Hinc Heſiodus Aſpid. v. 55. κεκριμένην γενεὰν , h. e. *diverſam generationem* , vocat Herculem & Iphiclea , Alcmenæ quidem pariter liberos, ſed illum ex Jove , hunc ex Amphitruone conceptum. Similiter apud Latinos *Diſcernere* , *Excernere* , *Secernere* , immo ipſum *Cernere* eam ſignificationem aperte præferunt. Liv. XLIII. 12. *Priuſquam id ſors cerneret* h. e. dijudicaret , diſtingueret provincias duas in duos Conſules. Porro hinc *Cernere aliquid* eſt ita liquido quid videre & cognoſcere , ut oculis noſtris diſtinguatur ab aliis rebus, cum quibus , antequam viſu noſtro ita clare cognoſceretur , quaſi confuſum erat. Inde & *Certum* dicitur , quaſi prorſus liquidum , & ex omni obſcuritate ac controverſia protractum in manifeſtam & diſtinctam cognitionis noſtræ lucem. Sed inprimis hæſit hujus verbi uſus , in ſignificanda ea Mentis noſtræ vi, quæ in deliberando , judicando , & certum aliquid ſtatuendo conſiſtit. Plautus Ciſtel. I. 1. 1. *te mihi amicam eſſe crevi* , h. e. judicavi, judicio mentis meæ certum habui. Caſin. III. 1. 2. *Nunc ſpecimen ſpecitur , certamen cernitur , an ſis amicus*, h. e. periculum fit, experimentum in alterutram partem reipſa ſumitur , & ſic dijudicatur. Similiter Bacchid. III. 2. Hinc ergo *Crimen* , quod in judicium vocatur , quod dijudicatur. Sed & quia ſæpe manibus ac pugna controverſiæ dirimebantur , idcirco *Cernere* ſæpe

cipuè de terminis agrorum, ferro decernebantur. Et Stobæus Sermone 8. ex lib. de moribus gentium Nicolai hæc refert; *Umbrici cùm controversias inter se habent, pugnant armati, sicut in bello; qui suos adversarios interemerint, justiorem causam habuisse videntur.* Unde Ennius apud Ciceronem, *Ferro, non auro, vitam cernamus utrique.* Et Virgil. 12. Æneid. *Inter se coiisse viros, decernere ferro.* Sic enim legit Faërnus ex antiquis codicibus. Postremò, cùm ait Ulpianus, *Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis, quibus scieris*, po-

pe etiam pro pugnare ponitur, Cœl. Famil. VIII. 14. *Quamdiu civiliter sine armis cernetur.* Immo & inde orta est usitata illa significatio Verborum *Certare*, *Decernere acie*, pro pugnare, & *Discrimen* pro quocunque periculo. Nunc tandem videndum etiam, quæ sit ratio istius locutionis, *Cernere hereditatem.* Eadem forsan, quæ illius, *Cernere vitam*, h. e. pugnare de vita, pugnare quod ad vitam. Ennius Medeâ Exule: *Nam ter sub armis malim vitam cernere, Quam semel modo parere.* In quibus Nonius τὸ *Cernere* pessime interpretatur per *Amittere.* Sicuti ergo *Cernere vitam* est certare de vita, pugnæ judicio dijudicare vitam suam, sic *Cernere hereditatem* proprie notare possit deliberare, certamen cernere, apud animum suum, de hereditate, utrum velit adire, nec ne. Certe hanc esse hujus phraseos significationem, manifestum ex Fragm. Ulpiani, qui Tit. 22. §. 27. *Cretio*, inquit, *est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum, utrum expediat ei adire hereditatem, nec ne; Veluti, Titius heres esto, cernitoque in diebus centum proximis; nisi ita creverit, exheres esto.* Sed tamen sicuti sæpe significatio consequentis elicitur ex antecedente, ita & hic *Cernere hereditatem* plerumque adhibetur ad notandum actum, qui sequitur *cretionem* proprie dictam, ut adeo tum significet, reipsa, & adeundo solenniter hereditatem, declarare suam *cretionem* de hereditate factam. Hinc ibidem Ulpianus: *Cernere est verba cretionis dicere ad hunc modum: Cum me Mævius heredem instituerit, eam hereditatem adeo cernoque*, h. e. *Cernere* est sententiam animi sui verbis & factis declarare de illa hereditate, dicere verba consilii sui & decreti in rem ipsam deducti. *Adeo cernoque*, h. e. in adeundo consilium meum expono, & cretionem exsequor. Cicero Famil. IX. 14. *Sinas me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ cernere.* Liv. XL. 8. He-

poterisque ; nisi ita creveris, exhæres esto: hic *cernere* pro de *Hereditatem meam spe & cupiditate improba crevistis.* Hæc propria *Cretionis*, h. e. deliberationis, & translata *Cretionis* in factum deductæ, & in aditione ipsa declaratæ, significatio distingui debebat, secus quam facit Vinnius ad Inst. *de Heredum qualitate* §. 6. Scaligerum erroris incusans, quod hæc distinxerit, dicendo, *Crevi non proprie significat hereditatem adii, sed Cretionem Aditio hereditatis statim sequebatur.* Verissime ille, quicquid obloquatur Vinnius. Nam *Cretio* proprie dicta præcedit revera Aditionem, licet sæpe ad eam directe notandam per Μετάληψιν consequentis adhibeatur, quoniam Aditione impletur & declaratur. Sic & apud Græcos Κρίνω non modo *judico* significat, sed &, quia judicio nostro sæpe conjungitur ejus exsecutio, pro ea, seu pro judicio nostro in factum deducto, h. e. pro *ulciscor* & *punio*, aliquando ponitur. Genes. XV. 14. καὶ τὸ ἔθνος κρινῶ ἐγὼ, h. e. *ulciscar.* Similiter apud Latinos *bene* vel *male consulere alicui* proprie quidem notat consultare in commodum vel noxam alicujus, dein vero etiam, illud consilium reipsa exsequi, seu facere quid bene vel male alicui. Quando autem Nonius *Cernere* exponit etiam per *Amittere*, *Audire*, *Cedere* ; ineptit, nec intelligit exempla à se allata. *Idem omnes cernimus*, non notat *audimus*, sed *judicamus*. *Cernam, tradam exercitum*, expone, *deliberabo*, *rem videbo*. Quod vero Græci κρίνω, Latini *Cerno* dixerunt, & hi porro ab eodem verbo, *Crevi*, *Cretus*, *Crimen*, *Cribrum*, & *Certus*, *Certo*, formaverunt, ratio hæc haud dubie est, quod antiquissimi dixerint κέρω, unde κερίνω, & contracte Latini *Cerno*, Græci κρίνω. Sic à πόω, ποίνω, πίνω, à βάω, βαίνω, βαίνω, &c. Elisa itaque à Græcis est primæ syllabæ vocalis, à Latinis mediæ, eademque varietate res gesta in derivatis a *Cerno*, ut dicatur tum *Certus* & *certo* ejecta secunda vocali, tum *Crevi*, *cretus*, *crinis*, *crimen* q. *cerimen*, ejecta prima. Quin immo sicuti à *cerno* derivatur *cribrum*, sic & omnino inde repete, quod & meam sententiam confirmat, *Cerebrum*, ut quo uti credimur ad res, mentis acie cernendas dijudicandasque. Quas alii adferunt hujus vocabuli etymologias, vel à κάρα, vel à κέρας, eæ, ni valde fallor, longe huic cedunt. Sed & hinc potius, quam à *creo*, *Creber* formatum arbitror, ut proprie notet cribro excretum ; Hoc autem quia multis particulis constat, hinc *crebrum* pro frequenti & denso ponitur. Denique, ne dubites illam fuisse causam diversæ pronunciationis in Græco & Latino, sic plane se res habet in βραδὺς & *bardus*. Nulla neque hic

hic metathesis literarum facta, sed elisio ejusdem vocalis diversis in syllabis. Nam utrumque diverso modo contractum esse ex βαραδὺς, patet ex eo, quod βραδὺς à βαρὺς derivatur.

Responsio ad

LUDOL. KUSTERI

V. Doctissimi, Diatriben de Verbo CERNO, contra superiora potissimum scriptam.

1. Reliqui & repetii has de Verbo *Cernere* Observationes, sine ulla mutatione, prout jam ante hos XI ferme annos eas edidi. Soleo ceteroqui mea ipsius vineta in recognoscendo hinc inde cædere, sed nunc, quia Viro Doctiss. Ludolpho Kustero lubuit isthæc clam palamque extra ordinem, singulari eam in rem conscripta Diatribe, vellicare, visum & mihi fuit faciundum, ut priora mea simpliciter repetendo, integram Lectoribus & Aequis rerum Arbitris facerem recte judicandi copiam, ac cognoscendi, in quibus ille ad meam accedat sententiam, in quibus in contrariam discedat, qua denique ratione ac vi me refutet. Etenim in plerisque ille me sequitur, licet tunc nusquam ullo designet verbo. Paulo uberius tantum singula probare annititur, prout longe spatiosior est campus Diatribes, quam Notarum. Certe mei non arbitrabar esse muneris, copiosius in Notis probare, quod in Lexicis Vulgatissimis, in Fabri Thesauro, aliisque, ad satietatem demonstratum jam erat, atque ideo cum primam nominassem *secernendi*, quæ *fit* *cribro*, significationem, eamque non Sanctius modo, sed & Fabri Thesaurus jam multis Veterum locis confirmasset, non sustinui illam, ut notissimam, amplius & denuo demonstrare. Diatribes Auctor sex tamen loca in eam rem adfert, sed quæ omnia ad unum, eaque ipsa, nec plura, reperies in istius Thesauri edd. priorem Plinii in postremis, at reliqua quinque in prioribus. Non sum ex iis, qui Lexicis nos uti vetant. Nam quum id agitur, utrum phrasis quædam certo sensu fuerit olim adhibita, quando nihil mihi est in promptu, nec ex memoria, neque ex Adversariis meis, quidni decurram ad Lexicon, ut videam, si quod istic illius locutionis exemplum occurrat? At tot loca pariter de una re ex Lexico haurire, nec ullum alium de suo addere, non meæ est frontis, sed gloriolam hanc compilati Thesauri Doctissimo Diatribes Scriptori facile relinquo. Nonnulla etiam hinc inde aspersit partim bona, partim dubia, partim aliena. Nam quid alienius, quam arripere locum, quem male prius interpreteris, tantum ut habeas plu-

rium significationum Articulos, at dein recte, eoque sensu, qui in oculos incurrebat, exponas, & tamen Articulorum numerum reddas eo ipso majorem. Vide ejus Artic. 2. & 11. Adde his multiplicatas significationum species, quæ ad unam commode satis referri queant & debeant.

2. At Nos videamus hic primo, in quibus consentimus, dein ea, in quibus dissentimus. Concurrimus pariter in eandem Verbi Originem ex Gr. Κρίνειν repetendam. Ostendi utriusque Verbi, Græci & Latini, eandem fuisse primitivam *distinguendi*, *dirimendi*, *secernendi*, significationem, eamque probavi idoneo in Græcis exemplo. Utrumque agnoscit ac facit & ille, Artic. 1. Probavi id porro ex tribus Compositis *Discernere*, *Excernere*, *Secernere*. Ex iisdem tribus tantum & ille, licet addi potuissent, *Incernere*, h. e. unam rem in alteram cribro cernere, unde Festus *Increta* exponit *indivisa*; & *Succernere* non modo ex Plinio XVIII. 11. mox apud Sanctium, sed & ex Plauto Pœn. III. 1. 10. *Succretus cribro pollinario*. Hinc jam derivandas esse reliquas significationes ostendi, & ita, ut proinde, quando *Cernere* notat *Videre*, notaverit proprie *videre liquido*, *& ut oculis nostris illud, quod videmus, ab aliis rebus quasi distinguamus*. Eundem nexum facit & ille Art. 3. exponens, *clare & distincte videre*, *sive rem a re visu discernere*. Sed usu, quod notissimum est, invaluit, ut etiam simpliciter & omni fere modo pro *videre*, etiam procul, ponatur, quod probatu non erat opus. Sed tamen, si foret opus, disertissimum esset, quod ait Ovidius Metam. XIV. 244. *terris allabimur illis, Quas Procul hinc cernis*. Tum Lucretius IV. 242. *Nos Oculis quia solis Cernere quimus*. Et tamen Idem de *Mente* ibid. v. 760. *Videt æque, Nec minus atque Oculi, nisi quod mage tenuia Cernit*. Cicero Acad. IV. 42. *omne Bonum in Mente positum & mentis acie, qua Verum Cerneretur*. Scilicet ut *Oculi*, sic & *Mens* nostra dicitur æque *Videre* & *Cernere*, etiam præteriti aliquid & futuri, immo & obscuri. Cic. Famil. VI. 3. *Quem* (exitum) *ego tam VIDEO Animo, quam ea, quæ Oculis CERNIMUS*. IV. 7. *qui horum malorum initia multo ante Videris*. Non adeo itaque opus erat, ex eo, quod dicitur quis etiam *animo cernere aliquid futuri* vel *absentis*, peculiares nobis significationum Articulos cudere. Hinc jam transitum feci ad ostendendum hujus Verbi *usum in significanda ea Mentis nostræ vi, quæ in deliberando, judicando, & certum aliquid statuendo consistit*. Ille vero itidem ad *mentem* dein transit & *animum*. Sed pleraque a *visu* repetit, quod neutiquam erat faciendum, quum *Cernere* primitivam Videndi non habuerit significationem, sed Considerandi diligen-

ligenter & distinguendi, atque ideo, etiam ipso fatente, primum non directe & proprie notavit Videre, sed Visu aliquid Considerare, plane Cognoscere, & ita ab alio Distinguere. Qua ergo ratione Verbum hoc ab illa Distinguendi, ad hanc per visum & Oculos Cognoscendi significationem translatum est, eâdem, conveniens est, ut translatum quoque statuatur ad vim & aciem Mentis, quæ accurate Intuendo & considerando quamque rem, Cognoscit illam & intelligit, ac Judicat, quid sit verum aut falsum, faciendum aut non faciendum, atque adeo post illam accuratam considerationem eligendo & constituendo, quid melius sit, *Decernit*, h. e. ad finem usque Cernit, considerat, & capto consilio considerare jam desinit. Sic enim *Decernere* pro Dijudicare rem dubiam, & ita finem hæsitationi imponere, posuit Livius V. 55. *Movisse eos Camillus dicitur, sed rem dubiam Decrevit oportune vox emissa; qua voce audita & Senatus accipere se omen conclamavit, & Plebes circumfusa approbavit.* Nempe deliberabant, fluctuabant adhuc incerti, & considerabant rem diligenter, utrum migrandum esset Vejos, nec ne; moverat quidem eos aliquantulum oratio Camilli, sed *Decrevit rem dubiam* Vox subito emissa, quam omnes mox secuti sunt ut divinam. Quid ergo fecit illa Vox? Fecit ut deliberare & considerare rem desinerent, dum statim ab ea audita, quasi ab sententia Judicum pronunciata, obtemperabant, & consilium capiebant manendi in Urbe. Sallust. Or. 2. ad Cæsarem, *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alio reperiri posse*, h. e. mihi satis deliberatum de eo est, atque adeo *cretum*, *decretum*, seu *certum* jam est. Ceterum in his omnibus fere consentimus, nisi quod non accuratum satis fecerit ille nexum significationum; nullo tamen verbo hactenus me vel levissime designat. At mox, quia verba *deliberandi & judicandi*, quasi ea odio haberet, neutiquam ullo in loco adhiberi vult ad vim verbi *Cernere* explicandam, idque Ego tamen feceram, idcirco confestim me satis diserte ex Notis ad Sanctii hunc locum provocat in publicum.

3. Exposueram τὸ *Cernimus* in verbis Attii ex Nonio, *Quid agam? Certe vox illius est: Idem omnes cernimus:* per *judicamus.* Negat id esse faciendum, & mavult exponi per *intelligimus*, & *clare cognoscimus.* At qua tandem ratione obtigit illis iste *intellectus* & *clara cognitio*, nisi mente & ejus judicio, quo, dum audiebant & agnoscebant illam *vocem* sæpius ante auditam, judicabant eam esse *illius*, non alterius? Quid? quod *cognoscere* & *judicare* adeo arcte cohærent, ut promiscue passim de Judiciis adhibeantur? Quid enim sunt *Cognitiones rerum capitalium*, nisi Judicia? Quando Augustus *Cognoscendum de iis censuit, qui ad infamiam cujusquam*

libellos sub alieno nomine ederent, aliudne voluit aut dixit, quam ut illi judicarentur & punirentur? Proprie quidem, si volumus hæc distinguere, *cognitio* præcedit, sed tum sequitur ita continuo *judicatio*, ut hæc duo, quasi in unam rem coëuntia, promiscue ideo adhibeantur. Sed miror hic solertiam Viri, qui unum hunc locum arripuit, verbo tantum uno a me in Notis explicitum, quum ibidem paulo ante disertius etiam Plauti locum exposuissem, & simul declaravissem, quo sensu acceperim hic *τὸ judicare*. Ille ergo in Cistell. ait: *Et te mihi amicam esse crevi*, quod exposui, *judicavi, judicio mentis meæ certum habui*: at V. Doctissimus pag. 83. interpretatur, *apud animum meum statui*. Nunc, te rogo, mi Lector, quid discriminis hic reperias inter *illud ita esse judicio mentis meæ certum habui*, & *illud ita esse apud animum meum statui*: tum annon utrumque sit idem, quod, *illud ita esse judicavi?* Ille vero non vult hoc verbum adhiberi, quia hujus *significatio verbo Cernendi male tribuitur*. Dixeris sane, illum sine ulla ergo *judicii* ope *cernere* tam *acutum*, ut huic Verbo neget, quod, ut ipse ait pag. 92. *Festus, Nonius, & Omnes, quod sciat, Recentiores ei tribuunt*. In his lubens Ego nomen meum profiteor, & ostendam clarissime, nisi fallor, verbum *Cernere* habuisse olim etiam *Judicandi* significatum.

4. Etenim derivatur a Græco Κρίνειν. Hoc autem, ut ipse V. D. ait pag. 92. *præcipue significat Judicare*, & p. 94. *notione Judicandi maxime frequentatur*. Ita vero habemus manifestam istius significationis Analogiam, cui non adeo temere est repugnandum. Nunc videamus & Usum, sed qui distinguendus est in Antiquissimum Veterum Poetarum, & Recentiorem temporis Tulliani & Augustei. Multa enim vocabula & phrases olim varias habuerunt significationes, sed quarum pleræque paulatim dein desierunt, quum aliæ contra invalescerent. Ipse V. D. affirmat pag. 83. *Τὸ Cernere notione Decernendi, Constituendi, Scriptoribus Latinis ante Ciceronem potius usurpari, quam ipsi Ciceroni, aliisque, qui ipsius tempore & postea vixerunt*. Sic Seneca Epist. 58. ostensurus, *quantum verborum apud Ennium & Attium situs occupaverit*, probat id exemplis ex ipso Virgilio petitis, quæ & ipsa suo tempore jam fuerint obliterata. Inter ea adfert phrasin hanc, *inter se cernere ferro*, & addit, *quod nunc Decernere dicimus. Simplicis istius Verbi Usus* (in illo scil. sensu) *amissus est*. Iniquissimum ergo foret, a nobis postulare, ut significationem *judicandi* magis, quam Ille *constituendi*, ex ævo Tulliano probemus. Sufficit eam ostendisse ex antiquiore tempore, quando significationes Verborum potissimum sunt formatæ, & ex Primitivis in Figuratas deflexæ. Tanto ma-

magis, quoniam omnis hæc controversia a V. D. movetur de interpretatione Verbi *Cernere* in Antiquissimo Poeta. Disertissimam ergo auctoritatem ex Ejusdem temporis Poeta, Pacuvio, accipe. Etenim Nonius cap. IV. §. 69. Verbo *Cernere* inter alia significata etiam illud *judicandi* tribuit & ex Pacuvio probat; *Cernere* (significat) *judicare: Pacuvius Armorum judicio, Et æquum est & rectum, quod postulas: Jurati cernant.* Quid certius? quid clarius? Tragœdia hæc Pacuvii, nomen habet & argumentum ex celebri *Judicio de Armis* Achillis, quæ post hujus necem petebant Ajax & Ulysses. Ergo delecti sunt Græcorum Principes, qui controversiam hanc judicarent & dirimerent. In illis autem Verbis inducitur vel Ajax, vel Ulysses, æqui aliquid postulans, & forsitan hoc ipsum, ut judices *jurati* sententiam dicant: cui respondet, haud dubie Agamemnon, æquum esse, quod postulet, atque ideo permittere se & constituere, ut Judices *jurati cernant*, h. e. considerent rem & judicent. Nam qui, quæso, sunt *jurati* illi? nisi Judices, qui solebant in judiciis suam fidem jurejurando astringere, apud Græcos & Romanos? Vide Isæum Orat. I. extr. Ciceronem de Invent. I. 39. de Officiis III. 10. & Imp. Justinianum l. ult. Cod. de Judiciis. Sed res est notissima. Quid porro jurati illi in hoc *Armorum judicio* facient? *Cernent*, h. e. judicabunt post auditam utramque Partem, cui Arma hæc tradi debeant. Adeo manifesta hæc sunt, ut ipse V. D. hunc locum ex Nonio, a plerisque jam sæpius allegato, quum ignorare non posset, abdiderit quasi in articulum 9. & dicat, *Cernere interdum significat controversiam vel litem dirimere, sive rem aliis ambiguam & in controversia positam dijudicare, quo sensu judex* &c. rem cernere *dicitur. Pacuvius &c.* Jurati cernant: *ubi* Cernere *est sententia vel decreto rem dijudicare.* Quid videtur Lector? Annon argutissimæ hæc sunt subtilitatis & distinctionis lepidæ, negare Verbo *Cernere* significationem *judicandi*, sed tribuere *dijudicandi*? At quid faciunt Judices, qui judicant, nisi ut sententiam ferant de re controversa, cui illa assignari debeat? Hoc sive *judicare* sive *dijudicare* dicas, annon perinde est? Immo an non ista subtilitas certissimum præbet opinionis temere arreptæ & tamen pervicaciter defensæ documentum? Pertinent huc quoque allata jam olim a Me in Notis Verba Livii XLIII, 12. *priusquam id sors cerneret.* Agitur ibi de provinciis, Italia & Macedonia, utram uter Consul esset habiturus. Res permittitur *Sorti*, quæ proinde tanquam Judex, dijudicatura erat hanc controversiam, addicendo huic Macedoniam, illi Italiam. Nihil ergo aliud istic notat, *id cerneret*, quam id judicaret, id di-

dijudicaret. Taceo, quod Compositum *Decernere* & *Decretum* de lata jam & pronunciata Judicum ac Magistratuum sententia frequentissime adhibeatur, ex quo ipso tamen liquet, a Simplice Verbo *Cernendi* non adeo alienam ergo fuisse *judicandi* significationem, post aliquam qualiscunque rei aut causæ cognitionem, cui, ut modo ostendimus, arctissimo nexu cohæret. Adde jam his locum Plauti ex Cistellaria, ut & ipsa verba Attii. Ita satis superque Usum antiquissimi temporis, æque ac Analogiam, habebimus demonstratum.

5. Negat id ille quidem, sed una hac & futili prorsus ratione, quod reperiantur in L. L. multæ locutiones, in quibus *judicare* recte adhibeas, non item *cernere*; Veluti in *illo trito*, *Quid judicas de hac re? i. e. quænam est tua hac de re opinio vel sententia*: *pro quo barbare dixeris*, *Quid cernis de hac re?* Vide Eum pag. 93. Sed primo sciendum est, nos hic agere de significatione antiqua, quæ sensim longo tractu temporis in desuetudinem abiit, & ideo a nobis probanda est potissimum ex antiquissimis Poetis, Pacuvio, Attio, Plauto. Sed & quantillum ab hac locutione abest illud Taciti Ann. XV. 14. *illum locum tempusque consilio destinatum, quid de Armenia cernerent*, h. e. deliberationi ejus negotii, quid de Armenia faciendum censerent, judicarentque. Plane uti Judices causâ cognita, dicuntur *mitti* & *ire in consilium*, ut sic *quænam sua de re controversa sit opinio vel sententia* dein proferant. Sed dicit, *Cernerent* in isto Taciti loco notat *decernerent*. Recte & illud, sed quid differunt, *decernerent*, *statuerent*, *judicarent*, *suo jure & arbitrio*, *quid de Armenia sit faciendum?* Adde illud Ciceronis Tuscul. V. 8. *Pleræque res ex majore parte nominantur*, *etiam si qua pars abesset*, *ut Vires*, *Valetudo*, *Divitiæ*, *Honos*, *Gloria*; *quæ Genere*, *non Numero*, *cernuntur*, h. e. *judicantur*, *æstimantur*, *considerantur*, & ex concepto sic judicio *Nominantur* dein *Vires* &c. etiamsi hæ majores esse possint. Deinde quis unquam postulavit, ut, quando rarior quædam Verbi & vetustior significatio per aliud notius & usitatius Verbum declaratur, ut illud haud recte factum haberi debeat, nisi prius illud Verbum, veluti *Cernere*, habeat omnes easdem posteriores, veluti *judicare*, significationes. Ipse V. D. ut ostendimus in Præfatione ad Lib. *de Aere Gravi*, interpretatur τὸ *Cernere* variis modis per *cognoscere*, *intelligere*, *constituere*, &c. Quando ergo dicit Terent. Eun. *In cognoscendo tute ipse aderis*, pro eo an dici potest in *cernendo?* Quando idem ait, *Stulto Intelligens* (h. e. Sapiens) *quid interest?* vel Cicero pro Sulla cap. 21. *Pompejani sic Intelligunt*, (h. e. sentiunt, censent) *non Colonos a Sulla magis*, *quam sese defensos.* An

An istis in locis reponere quis audebit *Cernens*, *Cernunt?* Quando Livius I. 46. *Constituere mores Civitatis*, h. e. formare: Sallust. Jug. 93. *Ei negotio proximum diem constituit:* Mela I. 18. *Constituta Urbs miræ magnitudinis:* quis in his omnibus Verbum *Cernere* adhiberet? Sic Vir D. dum nimio aliena taxandi studio ardet, suum ipsius jugulum petit & ferit. Eat itaque nunc & jactet, *quamvis τὸ* Cerno *videatur etiam exponi posse per* judico, *minus recte tamen quis notionem illam specialem per verbum multo generalius exponat, præsertim quum in promptu sint Verba* Constituere *&* Decernere. Nam certe neutiquam hoc *Constituere* minus generale est respectu τῦ *Cernere*, quam est *Judicare.* Denique nemo contendit *τὸ Cernere* notare proprie aut præcipue *judicare*, sed tantum certis & paucis in locis. Ipse agnoscit *videri τὸ Cerno etiam per Judico exponi posse*, & *pro eo adhiberi salvo sensu posse Judicare:* immo ut videas rem tanti conatus ad nugas vel nihilum recidere, sic ait p. 94. *quare, ut rem in pauca conferam, sic censeo: Notionem* judicandi *verbo* Cernere *non convenire, nisi quatenus* judicare *etiam ponitur pro, rem controversam vel litem dijudicare*, h. e. si verum volumus, *nisi quatenus Judicare etiam ponitur pro judicare.* Nam quid aliud faciunt quæso Judicantes, nisi ut re utrimque audita & cognita sententiam de ea forment, eaque sententia *rem controversam dijudicent?* quid singuli Judices in judicio, quid immo extra judicium privati de aliqua re judicantes, nisi ut de re controversa aut dubia & obscura, *quæ sua sit sententia & opinio*, proferant? Propria ergo est hæc Verbi *judicare* significatio, ad quam admittit ita & ipse Verbum hoc *Cernere*, quod ex nostra quoque sententia quibusdam tantum in locutionibus notat *judicare.* Præterea annon eodem modo de τῦ *Constituere* possumus dicere? *ejus notionem verbo* Cernere *non convenire*, nisi *quatenus* Constituere *etiam notet, vi mentis certi aliquid statuere*, quæ tamen neutiquam propria seu primitiva est ejus Verbi significatio. Sed, ait p. 93. *Cernere*, quando ponitur eodem sensu, quo *cognoscere*, *judicare*, &c. translatam hanc significationem accepit *a visu oculorum, quæ vis & notio verbo* judicare *minime inest.* An ergo magis inest Verbo *Constituere?* Non putem neque ipsum V. D. hoc affirmaturum, nedum Alium quenquam. Deinde falsum est, Verbum *Cernere* in illo sensu *considerandi*, *constituendi*, *judicandi*, translationem hanc sumsisse *a visu Oculorum*, quasi primitiva hæc fuisset Verbi significatio. Ipse fatetur utique *Cernere proprie esse separare vel sejungere* p. 75. & *ab illa notione verbum hoc ad alia transferri, veluti ad visum*, p. 77. Ut ergo inde transfertur ad visum oculorum, sic & inde ad attentionem mentis nostræ: ut visu oculorum rem ob-

obſcuram modo, mox ita cognoſcimus, ut ab aliis diſtinctam habeamus, ſic vi mentis noſtræ rem obſcuram diligenter conſiderando ab aliis dubiis ſeparamus, & quid veri vel falſi in ea ſit, quid ſit vel non ſit faciendum, dijudicamus. Quando Terentius ait Andr. I. 1. *Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres, rejecit ſe in eum flens quam familiariter*, iſtic vero V. D. quod ad ſenſum dici potuiſſe *judicares*, ultro largitur p. 93. Sed tamen *τὸ Cerneres* vult contineri intra *viſum oculorum*, qui nihil ad *τὸ judicare* pertineat. Quam falſa hæc ſint, vel ex eo patet, quod etiam Homo plane ſtupidus & mente captus, immo etiam canis aut equus, oculis ſuis Videre potuit, puellam iſtam *ſe rejicere in Pamphili* brachia, ſed neutiquam inde *Cernere conſuetum* inter eos *amorem*. Hoc *cernere* eſt judicii, quo quis ex ſignis, ab ſe inſtrumento oculorum viſis, colligit facile, & intelligit, & judicat conſuetum jam inter eos eſſe amorem. Immo hinc a Verbo *Videre*, quando proprie loquuntur Veteres, diſtinguitur *τὸ Cernere*, ut illud ad Oculos, hoc ad Mentem referatur. Livius XXXI. 34. Macedones *poſteaquam diviſa a corpore capita, patentiaque viſcera, aliamque fœditatem vulnerum Viderunt, adverſus quæ tela, quoſque viros, pugnandum eſſet, pavidi vulgo CERNEBANT*, h. e. mente intuebantur, cogitabant.

6. Sed tædium haud dubie Te jam dudum cepit, Lector, talium tricarum & argutiarum, quæ magno conatu meras Tibi nugas ingerunt. Quapropter tranſibimus jam ad aliud & præcipuum controverſiæ inter Nos Caput, h. e. ad vexatiſſimam illam Juris Civilis phraſin *Cernere hereditatem*, quam ſe accurate expoſiturum promittit. De Ea tamen antequam agamus, monendus es, mi Lector, alias in hac re eſſe partes JCti, alias Grammatici. JCtus docet tantum, quid ex Uſu recepto in Jure Civili illa phraſis iſtic notet, ſeu quo ſenſu adhibeatur a Veteribus JCtis: tum quid in Hereditate cernenda juris ſit & obſervetur, quibus ritibus, modis, formulis, res peragatur, &c. Poſteriora hæc nihil proprie ad Grammaticum pertinent, qui tantum indagat receptam uſu ſignificationem, & qua ratione, analogia, nexu ad eam in Jure Civili iſta phraſis devenerit. Hoc ipſum unice eſt inter nos controverſum, qui de ſola phraſi agimus, non de Rei, per illam phraſin declaratæ jure, ac ſolenni peragendæ modo. Cenſet ergo V. D. pag. 64. *Cernere hereditatem eſſe proprie nihil aliud, quam ſucceſſionem in bona defuncti decernere ſeu conſtituere.* Probat id ex eo, quod *Hereditas deſignet etiam Jus adeundæ Hereditatis, ſeu, ut definiatur* in *Reg. Juris*, & *Verbor. Signif. ſucceſſionem in univerſa Bona*, *quæ* (at in illis legibus dicitur *univerſum*

jus,

jus, quod) defunctus habuit. Deinde ex eo, quod sic dicatur *Cernere bellum, expeditionem*, pro *decernere*. Hanc autem esse istius phraseos *propriam & principem notionem, rarius tamen usitatam.* Nam dein *apud JCtos significare* eam, *consilium suum de adeunda hereditate solenniter seu certa verborum formula declarare.* Postremum hoc solum est verum, superiora falsa plane & aliena. Si ita, tum vero principiis illis subrutis, cadet tota utique Viri D. sententia de origine & analogia phraseos, quod unum est inter nos controversum. Quocirca ut jam taceam, quod illa *Hereditatis* interpretatio sit longius petita, quum simpliciter *Hereditas* nihil aliud in hac phrasi notet, quam in *Adire Hereditatem, Repudiare Hereditatem, Acquirere Heredit.* &c. Sed hæc prætermitto, id vero negaverim, *Cernere bellum* apud Latinos idem esse, quod *decernere bellum.* Debuisset id probari a V. D. quum ad hujus phraseos instar formet significationem ℥ *Cernere Hereditatem*: Duo quidem loca adfert pag. 91. ex Lucretio, sed quorum in altero ipsa hæc phrasis exstare non videtur, certe alium plane in sensum in utroque ea, si exstat, adhibetur. Prior est Lucretii V. 393. ubi agitur de naturali quasi pugna inter Solem & Ventos hinc, Aquam & Amnes inde. Ergo ait, *Tantum spirantes æquo certamine bellum Magnis de rebus inter se cernere certant.* Non videntur istic in unam phrasin conjungenda *cernere bellum*, sed *Tantum bellum spirantes*; & sic dein *cernere de magnis rebus* absolute pro pugnare, contendere ponitur, ut sæpius fit. Et plane ita Ennius apud Servium ad Virgil. Aen. XII. 709. *Olli cernebant magnis de rebus agentes.* Sed si maxime istic conjunctim accipiatur *cernere bellum*, minime tamen vel sic significatet, quod V. D. voluit, *decernere bellum*, sed *pugnando gerere bellum*, eodem sensu, quo dicitur *pugnare pugnam*, & de quo mox, *cernere certamen.* Res manifesta ex altero Lucretii loco IV. 965. ubi tradit Poeta, Homines sibi in somniis videri eadem agere, quæ vigilantes solent, *Causidici causas agere & componere leges, Induperatores pugnare, ac prælia obire, Nautæ contractum cum Ventis cernere bellum.* Nam quid hoc aliud est, quam colluctari cum Ventis quasi bello quodam, & resistere iis in navem magno impetu irruentibus? Neque alio sensu dixit Plautus, non modo Casin III. 1. 2. sed & Bacchid. III. 2. 15. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur*, at cujus rei? *Sisne, necne, ut esse oportet.* Quæ, quæso, alia hujus locutionis *cernere certamen* est ratio & significatio, quam illarum *specere specimen, pugnare pugnam* &c. quidve aliud notant, quam ipsam *cernendi, speciendi, pugnandi* actionem? Clarum itaque, principium hoc analo-

nalogicæ constructionis & significationis, qua τὸ *Cernere hereditatem*, pro constituere se aditurum eam, derivatur a τῷ *Cernere bellum* & similibus pro Decernere, esse falsum & nihili, certe neutiquam a Viro Doct. probatum, ut oportuerat. Non negavero tamen *potuisse* etiam analogice dici forsan a quibusdam *Cernere bellum*, &c. pro Decernere, quum eo Decernendi sensu verbum hoc *Cernere* sæpius olim fuerit adhibitum, ut vel ex solis Legibus Ciceronis, in quibus frequentes occurrunt antiquarum locutionum formulæ, liquet. Veluti III. 3. *quodcunque Senatus creverit agunto : Si Senatus creverit : Quum Senatus creverit, Populusve jusserit*. Sed plerumque in hoc sensu cum infinito construitur, ut ex Nonio patet, nec quæritur hic, quid *potuerit* dici, sed quo sensu adhibita a Latinis fuerit hæc phrasis, quæ Viro D. principium est argumentandi ex Usu Linguæ Latinæ, & confirmandi ex eo controversæ locutionis, *Cernere hereditatem*, analogiam & significationem. Porro autem, quæ hæc est loquendi stribligo? *Cernere hereditatem proprie nihil aliud est, quam successionem in bona defuncti decernere seu constituere.* Id enim est, obscurum & difficile per longe obscurius & inusitatius interpretari. Nam ubi unquam Heres legitur *decernere Hereditatem* vel *successionem in bona defuncti*? *Decernit* ille *de Hereditate* adeunda ab se, vel non adeunda, l. 13. §. 2. D. de adquir. hered. At *Decernere* alicui *Hereditatem* controversam Prætor & Judex vel Arbiter recte dicuntur, nunquam Heres. Hinc l. 54. D. de manumissis testam. *Scripti testamento Heredes ante aditam Hereditatem pacti sunt cum creditoribus, & ita, Decreto a Prætore interposito, adierunt hereditatem*, scil. decreto hereditatis ea conditione adeundæ. Sed & ita a Prætore *Decreta* dicitur *alicui bonorum possessio* l. 1. §. 5. D. de Success. edicto. Et in Politicis Senatus *decernit alicui supplicationem*, *triumphum*, &c. Vide Cicer. Famil. III. 9. & VIII, 11. Aeque absonum est, quod *Heredem* ait *Constituere successionem in bona defuncti*, quorum nullus est sensus. Magistratus seu summa Potestas potest dici *Constituere successionem in b. d.* h. e. ordinare totam successionis rationem legibus in eam rem jussis. Immo & Heres recte diceretur *constituere hereditatem*, sed pro, hereditatem implicitam variis difficultatibus & turbatam, in liquidum, expeditum, & certum redigere statum. Plane ut *constituere rem suam familiarem*, Cic. Philipp. XI. 2. *rem nummariam* de Offic. III. 20. Sed & ita *Remp.* bellis civilibus turbatam sumserunt suo modo & arbitrio *constituendam* Triumviri. Verum quidem est, quod Varro de L. Lat. VI. p. 81. dicat, *Heres cum constituit se Heredem*

esse,

esse, *dicitur Cernere*, *&* *quum id fecit*, *Crevisse*, h. e. quum post deliberationem constituit hereditatem sibi relictam adire, idque palam (nam de solennibus nihil ille addit) declarat, quo facto demum pleno jure Heres est, tunc dicitur *Cernere* Hereditatem. At neutiquam ille diceret, *Heres quum constituit hereditatem* vel *successionem in bona defuncti*, *dicitur Cernere.*

7. Contra hanc Viri D. interpretationem istius phraseos, ejusque rationem analogicam, nunc meam velim compares, mi Lector. Etenim Verbum *Cernere*, ut in confesso est utrimque, notat proprie aliquid confusum secernere & separare. Hinc transfertur, quum ad vim oculorum, quibus corpora nobis objecta vel obvia intuemur & distinguimus ab aliis, tum ad aciem mentis, qua res obscuras, controversas, implicitas acriter itidem intuemur & consideramus, & sic verum a falso secernimus, & quid faciendum sit, nec ne, decernimus, & dijudicamus. Sicuti autem de Oculis adhibitum, etiam simpliciter Videre, sic de Mentis vi etiam simpliciter Considerare aliquid & Contueri diligenter, notat, eâdem prorsus analogiæ ratione. Et sic, quum *Cernere aliquid*, V. D. *rationem alicujus habere* interpretatur art. 6. nihil hoc est aliud, quam id considerare, mentis suæ cogitationibus & deliberationibus habere propositum: Nam quid aliud significat Cicero, quum ait de Leg. I. 18. non, ut V. D. ex Nizolio ejus verba descripsit ad literam, *Gratus est*, *qui in referenda gratia non suum commodum*, *sed eum ipsum*, *cui refert gratiam*, *cernit*: sed, ut in ipso eorum Auctore verba hæc leguntur, *Ubi Beneficus? si nemo alterius causa benigne facit: ubi Gratus? si non eum ipsum cernunt grati, cui referunt gratiam.* Res quidem ipsa eodem redit, sed non debebat nimium Lexicis fidere, & ita ex Nizolio ejus paraphrasin pro ipsis Tullii verbis Lectori suo ingerere. Ceterum quid aliud hic est *Cernunt*, quam mentis suæ cogitationibus propositum habent, considerant in referenda gratia non tam quid sibi, quam quid illi gratum sit & utile. Sic apud Nonium d. l. Attius, *Regnum tibi permitti malunt. Cernam*, *tradam exercitum.* Ubi *cernam* nihil aliud videtur posse significare, quam ut is, cui Myrmidones Regnum volebant permitti, responderit, considerabo rem, & sic dein tradam exercitum, forsan illi, cui, ipso Rege facto, tradi eum volebant. Quin adeo non aliena a Verbo *Cernere* hæc significatio haberi debet, ut etiam in Verbum *Videre* conveniat, unde liquet, quam pari modo & significatione dicatur quis *Cernere* vel *Videre oculis*, & *Cernere* vel *Videre vi mentis.* Sic Plautus Mercat. V, 4, 13. *At*, *quæso hercle*, *etiam vide*, h. e. etiam

dum

dum considera, an vere ita se res habeat. Trin. III. 3. 34. *Vide: utram tibi libet capere, cape.* Et sic passim apud Plautum & Terentium, *Hoc vide*, pro, hoc considera. Sed & sic Cicero de Offic. I. 18. *Sed in his Officiis videndum, quodcunque maxime necesse sit.* cap. 37. *Videat in primis, quibus de rebus loquatur.* Immo ut usitatius hoc est Verbum, ita frequentius etiam illo sensu occurrit, quam *Cernere*. Sed tamen etiam hoc ipsum vel maxime & proprie istam habere significationem acriter considerandi, intuendi, disceptandi non verbis modo, sed & pugna ac armis, liquet ex Composito *Decernere*, quod proprie notat, ut jam supra pag. 775. monuimus, finem facere Cernendi, sive id fiat armis, sive rem considerando. Livius I. 23. *Ineamus aliquam viam, qua sine magna clade utriusque populi decerni possit, uter utri imperet.* XXVIII. 21. *quas disceptando controversias Finire nequierant aut noluerant, pacto inter se, ut victorem res sequeretur, ferro Decreverunt*, ubi manifeste *decernere* ponitur pro *controversias finire disceptando* vel *ferro*. Cap. 33. *Emissis levibus telis, quæ irritare magis, quam decernere pugnam, poterant*, h. e. finem imponere pugnæ & cernendo armis. XXXII. 31. *Omissa spe per unam dimicationem rei decernendæ*, h. e. finem imponendi bello, quo cernitur armis. Vellejus Pat. II. 118. *Et solita armis decerni*, (sic enim ibi legendum cum Gronovio Patre Observ. III. 13. non *discerni*,) *jure terminarentur.* Cicero Famil. X. 10. *Quanquam in uno prœlio omnis fortuna Reip. disceptat, quod quidem, quum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore:* VIII. 16. *Eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc* (belli civilis certamina) *decernuntur*, h. e. ad finem cernendi deducuntur: Sed & in Judiciis, & in Cognitionibus Magistratuum, Livius I. 41. de Servio Tullio, qui Regis vices agebat, *Alia decernit, de aliis Regem se consulturum simulat*; ubi *decernere consultationi* opponitur. Gellius VII. 19. *Octo Tribuni cognita causa decreverunt*, h. e. postquam causam cognovissent, & *in consilium secessissent*, ut de hac ipsa re loquitur Livius XXXVIII. 60. finierunt istius provocationis controversiam pronunciando suam sententiam: Immo & in priuatis rebus, Terent. Adel. IV. 2. 5. *Quid hoc infelicitatis? nequeo satis decernere*, h. e. deliberationibus & cogitationibus meis certi quid statuere. Et hinc passim apud Eundem pro judicare, censere, Hec. II. 1. 5. *Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent*, h. e. judicarunt. IV. 1. 27. *Verum id vitium nunquam decrevi esse Ego adolescentiæ*, h. e. censui. Heaut. I. 1. 95. *Decrevi tantisper me minus injuriæ meo gnato facere, dum &c.* h. e. judicavi. Cicero ad

Attic.

Attic. III. 15. *Nihil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meam, quod aut in me ipso satis esse consilii decreras, aut Te nihil plus mihi debere, quam ut præsto esses*, h. e. judicaveras. Liquet ex his omnibus manifestum in modum, *Cernere* & *Decernere* proprie significationis esse distinctæ, æque ac *Bellare* & *Debellare*, *Pugnare* & *Depugnare*, *Sævire* & *Desæviro*, *Fervere* & *Defervere*, *Tonare* & *Detonare*, & similia, atque adeo *Cernere* notare proprie ipsam actionem videndi, considerandi rem & cognoscendi, disceptandi, pugnandi, at *Decernere* actionem, quæ ex illis sequitur, certi quid statuendi ac judicandi, decidendi controversiam & bellum. Sed tamen quia hæc inter se connexa sunt, quia videmus & intuemur rem, eamque consideramus diligenter, ut certi quid statuamus & judicemus, quia disceptatur & pugnatur, ut controversia dijudicetur & decidatur, seu breviter, quia *cernimus* ut *decernamus*, hinc duo hæc Verba promiscue sæpe adhibentur, & τὸ *Cernere* notat inter alia etiam judicare & certi quid statuere.

8. Hæc jam transferenda sunt ad phrasin, in Jure Civili receptam potissimum vel retentam, *Cernere hereditatem*, quæ proinde notat hæc duo simul, Considerare eam diligenter & inspicere; atque ita Judicare, utrum sibi expediat, eam adire, nec ne, vel post illam deliberationem certi quid consilii Capere de ea adeunda vel repudianda. Plane ut jam in Notis ad h. l. ostendimus, Κρίνειν apud Græcos habere prius quidem *judicandi*, sed dein etiam *puniendi* significationem: Et *Consulere* apud Latinos proprie quidem esse idem quod *consultare*; *consilium quærere*, at dein, quia frustra fit consultatio sine effectu, etiam idem, quod *consilium capere*, denique & idem, quod *illud exsequi*, seu *facere quid sibi aut aliis boni vel mali*. Sic Plautus Asin. V. 2. 88. *Dicebam tibi, ne Matri consuleres male*, scil. maledicendo. Cicero Famil. II. 18. *Si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules*, h. e. facies ea, quæ non turbabunt tibi otium posteri temporis, ut ita deinceps in otio possis vivere. III. 2. *Etiam atque etiam peto, & quæso, ut, quibuscunque rebus potes, (potes autem plurimis) prospicias & consulas rationibus meis*, h. e. facias, quæ mihi successori tuo erunt maxime accommodata. Ep. 5. *Te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresque & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset.* Diserta satis hæc sunt loca, ex quibus manifestum, *Consulere* notare tria, *consultare & consilium quærere*; tum *certi quid consilii capere*, denique *facto ipso id præstare & exsequi*. Sic vero & *Cernere hereditatem* non duo tantum, modo memorata, notat, sed & tertium, quod est Declarare solenniter suam animi sen-

 ten-

tentiam, & post deliberationem captumque jam consilium adire hereditatem, cum quibus hæc Declaratio connectitur necessario, ut quæ sine ea nullum in jure aut re ipsa habere possunt effectum. Frequens autem etiam hoc est Latinis, ut Verba notent simul res diversissimas, sed quæ continuo fere nexu cohærent, seu per μετωνυμίαν notent etiam rem, a re primitivæ & propriæ ejus significationis plane diversam, tantum quia illa eam fere semper consequitur. Sic *immolare* & *mactare* in sacrificiis proprie significant molam salsam victimæ capiti imponere, & ornare victimam ornamentis sacris. Verum quia hanc proprie dictam *immolationem* & *mactationem* sequebatur continuo cædes victimæ, hinc factum, ut Verba hæc non modo illam victimæ cædem, sed dein etiam absolute omnem jugulationem & cædem notent: immo *immolare* itidem tria significet, Primo rem ipsam, unde appellationem suam habet; Dein totum sacrificium, unde ex persona muscæ apud Phædrum fab. 80. *Ubi immolatur, exta prægusto Deum:* nec enim poterat id facere musca, nisi longe post immolationem proprie dictam, immo post victimam jam cæsam & aræ impositam; Denique omnem immaniorem notet cædem. Hinc apud Eundem fab. 64. mustelæ victores dicuntur captos mures, *immolatos avidis dentibus, Capacis alvi mersisse tartareo specu.* Ad quam tamen significationem frequentius etiam adhibetur Verbum *Mactare*, ut notum est omnibus. Eadem ergo ratione vel figura *Cernere hereditatem* non tantum designat, quæ τῷ *Cernere* sunt propria & usitata, Considerare Hereditatem, & certi quid Consilii de ea capere, sed etiam, quod longius a genuina Verbi significatione abit, Declarare publice consilium illud de ea captum. Quo sensu disertissime adhibetur a Cicerone ad Atticum XIII. 46. *Nunc mittendum est*, scil. ad Vestorium Puteolos, *ut meo jussu cernat* hereditatem istic a Cluvio mihi relictam. Et ep. 47. *Idem Pollex remittendus est, ut ille* Vestorius *cernat.* Ubi *Cernere* nihil aliud potest notare, nisi ipsam actionem declarandæ voluntatis & consilii, quod Heres ceperit de adeunda hereditate. Ipse enim Cicero rem consideravit, & consilium cepit, atque ita dein misit literas & nuncios ad Vestorium, ut suo absentis jussu declararet publice & solenniter se adire & accipere hereditatem. Solennitas autem illa, & aliæ circumstantiæ nihil pertinent ad significationem phraseos, sed ad rationem juris Romani.

9. Atque ideo V. D. qua Grammaticus, vel potius, quia hoc nomen fastidit, qua Criticus, nimiam sane facit distinctionem inter ipsas phrases *Adire* & *Cernere Hered.* dum ait pag. 85. *Aditur hæreditas quovis modo, at Cernitur solenni tantum*

tum & certo quodam modo. Et, *Adire dicitur, qui verbis ſimpliciter declarat ſe hæredem fore; at qui Cernit, id ipſum facit ſolenniter, i. e. certa verborum formula, & teſtibus præſentibus.* Verum eſt in jure Romano differentiam talem fuiſſe conſtitutam inter *Adire* & *Cernere Her.* & ad eam *Cernendam*, quoniam talis hereditas plerumque erat anceps & diſcrimini obnoxia, ideoque voluntas Heredis incerta, requiſita & adhibita ſolennia iſta. At in Lingua Romana promiſcue *& ſine diſcrimine adhiberi phraſes illæ poſſunt* & ſolent, non tantum, ut male V. D. cenſet, *in metaphoricis ſive allegoricis locutionibus*, ſed etiam in directis & propriis. Certe Varro d. l, phraſin hanc explicans, *Heres*, ait, *quum conſtituit ſe Heredem eſſe, dicitur Cernere, & cum id fecit, Creviſſe.* Nihil hic dicitur, quod non etiam de phraſi *Adire her.* dici queat. Sed & lib. V. p. 60. *Cernito in teſtamento, id eſt, facito videant te eſſe heredem. Itaque in cretione adhibere jubent teſtes.* Poſtrema hæc ad jus pertinent; Priora ad vim verbi explicandam, ſed quæ conveniunt æque in *Adeundi* quam *Cernendi* verbum: nam & qui Adit, facit, ut alii videant ſe Heredem. Nihil ergo diſcriminis ille inter vim utriuſque Verbi ſtatuit. Sed & diſerte Cicero in Rull. II, 15. *cernere her.* pro *adire* dixit, nullaque ad vim & uſum iſtius phraſeos ſolennia requirit. Etenim memorat iſtic Romanos Regnum Bithyniæ ex teſtamento Nicomedis ultimi Regis accepiſſe & ſibi vindicaſſe. Vide Livii Epit. 93. Non erat Populus inſtitutus ab Extero Rege cum Cretione propria Romanis, nec Populus iſtic in adeunda hereditate ſolennia Cretionis verba pronunciavit. Et tamen dicit Cicero d. l. *Quid Regnum Bithyniæ? quam hereditatem jam crevimus.* Quid ergo aliud hic notat *Crevimus*, quam ſimpliciter & directe *adiimus & cepimus* ſeu *nobis vindicavimus?* Sed & hinc ſimpliciter, etiam extra ſeu citra teſtamentum, quicquid quis a defuncto tanquam heres ejus accepit & accipere voluit, dicitur id *creviſſe.* Sic apud Valerium Max. V, 3, in ext. 3. de Cimone Miltiadis F. qui ut patrem in carcere mortuum ſepulturæ poſſet mandare, ſe in eundem carcerem dediderat, dicitur, *Hanc hereditatem paternam Maximi Ducis Filius, & futurus ipſe ætatis ſuæ Dux Maximus, ſolam ſe creviſſe, catenas & carcerem, gloriari potuit.* Male iſtic a pleriſque, etiam nuper a Cantelio, præter auctoritatem optimorum fere Codicum editur *ſortitum*, ſed Colerus & Vorſtius recte jam ex ſuis reſtituerunt *creviſſe*, quod nihil aliud hic notat, quam *accepiſſe.* Cum hoc loco conferendum omnino, quod Cicero ait ad Atticum VI. 1. *Nunc, credo, etiam magis* me amabit, *quod debet etiam Appii amorem erga me cum reliqua hereditate cre-*

crevisse, ubi videtur itidem simpliciter pro *adiisse* vel *accepisse* positum, certe non de tota hereditate, sed de re peculiari, quæ fuerit in *reliqua hereditate*, & quam cum ea acceperit, tanquam Heres, adhibetur. Porro Livius XXIV. 25. *Cum clausis Andranodorus Insulæ portis hereditatem regni* (Syracusani) *creverit*, h. e. facto ipso sibi vindicaverit & ceperit tanquam Heres, post mortem Hieronis, sui Soceri, & post ejus Nepotis, Hieronymi, cædem. Similiter XL. 8. loco jam in Notis allato, ubi pater Philippus Rex Macedoniæ ad Filios ait, *Vivo & spirante me hereditatem meam ambo & spe & cupiditate improba crevistis*, h. e. non quidem ipsa re & facto, sed spe tamen & cup. imp. adiistis, & vobis quasi jam vestram animo & cogitatione vindicatum itis. Panegyr. Epithalamius Maximiano & Constantino dictus cap. 5. ad Constantinum, *Ipsum imperium hoc fore pulchrius judicabas, si id non hereditarium ex successione crevisses*, (h. e. accepisses) *sed virtutibus tuis debitum a Summo imperatore meruisses*, scil. Maximiano. Denique Prudentius Hymn. XII. Cathem. de Christo, *Hunc Testator & sator jubet Adire regnum & cernere*, h. e. adire, & consulto consilio capessere tanquam Heredem. Hinc jam figurate apud Ciceronem Famil. IX. 14. *A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere*, ubi Manutius & Grævius exponunt simpliciter *adire*. Liquet ex his omnibus in Lingua Latina, seu apud Latinos Auctores, *Cernere hereditatem* poni simpliciter & directe etiam pro *Adire*, *capessere*, *& sibi vindicare* eam, at in jure Civili distinguuntur *Adire* & *Cernere*, tanquam, ut Logici ajunt, generalius & specialius, atque adeo *Cernere* istic notat vel maxime ultimum totius cretionis actum, quo res consummatur, heres institutus fit demum revera Heres, h. e. quo declaratur ab Herede palam coram testibus, & solenniter certa verborum formula, se agnoscere & adire istam Hereditatem. Hinc Ulpianus ait in fragm. tit. 22. §. 26. *Cernendo fit heres, & excluditur, si intra diem Cretionis non Creverit.* Ratio rei est, quia conditio *cretionis* addebatur plerumque tunc demum, quando vel alia odiosa ac molesta ab Herede exigebatur conditio, vel Hereditas ipsa multis erat difficultatibus implicita, ut adeo incertum esset, & idcirco non sine causa testator dubitaret, utrum Heres eam accipere & adire velit, nec ne. Quocirca etiam major solennitas & disertior declaratio in adeunda tam dubia & ancipiti hereditate requirebatur, ne dein Heres pœnitentia forsan ductus, se istam adiisse hereditatem negare posset, quod in hereditate locuplete, sine molesta conditione, relicta, non erat metuendum. Et tamen vel sic etiam in Jure Ci-

Civili duo hæc *adire* & *cernere* tanquam synonyma aliquando conjunguntur. Ipsa in *Cretionis* formula apud Ulpianum d. tit. §. 24. id reperimus, quæ est, *Cum me Mævius Heredem instituerit, eam hereditatem adeo cernoque*, h. e. adeo eam, idque me facere solenni cretionis formula declaro.

10. Hic vero V. D. pag. 85. captat nos satis jejune, quia *Adire* istic *ponatur ante Cernere*, *notandum id* addit, *propter eos, quibus Cretio olim Aditionem præcessisse existimatur.* Respicit Me potissimum, qui in Notis hoc dixi, sed ita, *Cretio proprie dicta præcedit revera aditionem.* Quid hic dicam? Callidéne, an socorditer omisit hoc, quo bis diserte sum usus, *proprie dicta?* quod additum, vel prætermissum, discriminis habet multum. Nam si prætermittas, sensus erit simpliciter, Cretionem in Jure Civili præcedere Aditionem, quod minus recte forsan diceretur, nisi quatenus tamen post factam demum solennem illam cretionem aditur facto ipso hereditas: at si solennem declarationem spectamus, conjunguntur hæc, tanquam res connexæ ejusdem facti & temporis. Sin addas, tum vero declaratur eo, Rem, quam Verbum *Cernere* in hac phrasi proprie denotat, non ex usu tandem potissimum recepto, sed ex analogia primitivarum ejus significationum, per quam ad illam usu receptam devenit, eam ergo rem præcedere ipsam aditionem. Res illa mihi, qua Grammatico, est, Considerare ac inspicere hereditatem, utrum sibi adire eam expediat, nec ne. Hæc enim mihi est *proprie dicta Cretio*, a qua analogica & primitiva istius phraseos significatione ortæ sunt & profectæ dein reliquæ, veluti capiendi certi consilii de hereditate adeunda, ac dein potissimum consilii sui solenniter declarandi, & sic hereditatis adeundæ, & sibi vindicandæ. Nihil enim proprie est in analogica significatione Verbi *Cernere*, quod *declarare suum consilium*, & *sibi vindicare hereditatem* notet, non magis quam in Verbo *Mactare*, quod *cædem*. Sed sicuti hoc eum in sensum usu est receptum ex consequenti & connexo; sic & illud, & ita quidem, ut hæc usu recepta significatio prævaluerit, ac primitiva, in hac phrasi, fere obliterata sit penitus; quod ipsum & in aliis quam plurimis factum locutionibus, quarum significatio usu recepta longissime sæpe a primitiva secessit, ac, primitivâ tandem exstinctâ, penitus invaluit. Quin ipse V. D. pag. 84. scribit, *Cernere hereditatem PROPRIE nihil aliud est, quam successionem in bona defuncti decernere seu constituere*, quam dein iterum *Notionem Propriam & Principem*, *rarius tamen usitatam*, dicit. Jam vero rogatum velim, annon suum illud *Cernere proprie dictum*, illa *Propria ejus & Princeps notio*, *sed rarior*, quæ ex ejus senten-

tia in decernendo & constituendo, quid facere velit aut debeat, consistit, praecedat itidem *Aditionem* ipsam, & usitatissimam illam *Cernendi solenniter* in Jure Civili significationem, aeque ac mea *proprie dicta Cretio*, quae in deliberando de adeunda hereditate, seu consideranda ea prius & examinanda, a me collocatur? Si ita, quid causae tum dicet, quo minus suo se gladio, nisi obtusus is valde esset, facile jugulatum iri fateatur?

11. Sed opponit se vel maxime *deliberationi*, quam omni modo ex hujus Verbi significatione vult exclusam. Unde ait pag. 82. *Male a Viris Doctis notionem Deliberandi, Verbo Cernere tribui*, & pag. 87. peccare in eo *tam ICtos, quam Criticos*. At vero docuimus jam supra pagg. 774. & 780. Verbum *Cernere* ex analogia primae significationis, sicuti notat oculis suis aliquid diligenter intueri, ut id cognoscas & ab aliis distinguas, sic & notare, mentis vi & acie aliquid accurate intueri, & considerare, ut in eo, aut de eo, certi quid consilii capias; quod nihil est aliud, quam deliberare apud animum suum de aliqua re. Porro autem in toto hoc adeundae & cernendae hereditatis negotio ipsi Veteres ICti *deliberationem* vel maxime requirunt. Hinc in Codice titulum habemus *de jure deliberandi*, ubi passim permittitur Heredi instituto, antequam adeat aut agnoscat hereditatem, *petere tempus ad deliberandum* l. 9. Cod. eod. tit. vel simpliciter *deliberationem* l. 19. & 22. Hinc jam in Instit. de Heredum Qualit. §. 5. *Extraneis heredibus Deliberandi potestas est de adeunda hereditate vel non adeunda*: sed addit Justinianus *scriptam* ab se *Constitutionem*, per quam Heredibus illud *deliberationis auxilium* non sit amplius necessarium. Vide Eam l. 22. Cod. de jure deliber. Haec ergo *Deliberatio* an locum non habebit in *Cernenda Hereditate*? praesertim quum illa, quae *cum Cretione* relicta est, plerumque sit, ut supra diximus, dubia, & quum ipsa phrasis, si ejus originem spectes & nexum derivatarum inde significationum, sensum hunc admittat, immo significatio illius, usu recepta, & in Jure Medio maxime usitata, inde potissimum deduci debeat. Sed & diserte Ulpianus in fragm. d. l. *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad Deliberandum.* Heic vero V. D. reponit pag. 88. *definitionem Ulpiani laxiorem esse, & ad vulgarem popularemque notionem tantum accommodatam, neque tam ipsam Cretionem, quam adjuncta ejus tangere.* Sed quibus verbis quid velit, optima fide dico, me non intelligere. Nam quae est illa *vulgaris & popularis notio* cretionis? Si talis exstat, quae *deliberationem* quoque continet, ut videtur V. D. sentire, tum utique habeo omne illud, quod volo & con-

contendo. Sed pergit pag. 89. *Si verbis Ulpiani accurata definitio* Cretionis *continetur*, *tum* Cernere *significare istic proprie debebit* Deliberare. Accipio quod largitur; sed quam accuratas ab JCto definitiones exigat, nescio. Sensus Ulpiani est satis clarus, *Cretionem dici totum illud spatium temporis, quod datur heredi ad deliberandum.* Hinc *dies Cretionis* non sunt proprie illi tantum dies, quibus constituit Heres velle se hereditatem adire, idque solenniter declarat, sed omnes dies deliberationis, seu illius spatii, quod ad deliberandum heredi est datum. Quid vero! An tot dies (*centum* habemus apud Ulpianum) dabuntur tantum ad Constituendum subito, sine deliberatione, de adeunda hereditate? Quid opus tot dierum spatio, quum heres statim possit, si necesse sit, nec concedatur tempus deliberandi, consilium qualecunque capere & declarare? Sic certe in adeunda hereditate, si essent, qui id postularent, fieri solebat, nisi Heres peteret Deliberationem. Vide l. 9. Cod. de jure delib. *Rector provinciæ aditus, si* Heredes instituti *hereditati nec dum sunt obligati, eos, an Heredes sint, interrogare debebit, ac, si tempus ad deliberandum petierint, moderatum statuet.* Manifestum hinc, si deliberatio in adeunda vel cernenda hereditate non admittitur, debere tunc Heredem statim, ubi id postulatur, Constituere & suam animi sententiam Declarare. Non opus ergo, ut *Cretioni* dentur tot dies, nisi *ad deliberandum*, quam ad rem etiam unice ab Ulpiano dicuntur dati: immo hinc postea apud Impp. atque ipsum Justinianum videtur *Deliberationis* Vox *Cretioni* successisse, maxime postquam *Cretionum scrupulosam solennitatem penitus amputarunt* Impp. l. 17. Cod. de jure deliber. Necessaria autem vel maxime erat *Deliberatio* Heredi, si hereditas esset suspecta, tanquam onerosa, quales plerumque erant hereditates *cum cretione.* Hinc ergo concedebatur etiam sine Cretione institutis, si eam peterent, ut modo ostendimus. In illa autem Deliberatione & Cretione tot dierum id agebant, ut considerarent & examinarent diligenter hereditatis totius rationes. Unde ex sententia Aristonis ICti, *Prætor aditus facultatem facere DEBET Heredi, Rationes defuncti ab eo petere, penes quem depositæ sunt, Deliberanti de adeunda hereditate.* l. 28. D. de adquir. vel omitt. her. Et vel sic aliquando etiam cautus heres decipiebatur, si ex. gr. *post aditam hereditatem grande æs alienum, quod tempore aditæ hereditatis latebat, emergit*, Vide Instit. de Heredum qualit. §. 5. Illud autem Deliberare, & Considerare hereditatem, eleganter vocat Justinianus l. 22. §. 13. Cod. de Jure delib. *Inspicere hereditatem*, quod ipsum mihi est *Cernere hereditatem*, quando hujus phraseos originem & primam significationem cogito.

12. Sed videamus jam mirificas & facetissimas Viri D. objectiones. Jactat ergo magna scilicet cum sapientiæ specie; *Qui deliberat, nondum certi quid statuit vel eligit; sed postquam deliberare desiit. Unde apparet, quam male Viri Docti notionem* deliberandi *verbo huic* cernere *tribuant*. At idem hoc est, quasi dicas, *Qui mactat victimam, nondum jugulat, sed demum postquam mactare desiit. Ergo male Verbo* mactare *notio* cædendi *vel* jugulandi victimam *tribuitur*. Similia sunt infinita numero. Ipsum *videre* & *spectare*, *providere* ac *prospicere*, habent primum propriam *videndi* significationem, sed dein transferuntur etiam ad facta, quæ sequuntur visum. Livius II. 11. *Vile corpus est illis, qui magnam gloriam vident*, h. e. *expetunt*, *sibi proponunt*. Ubi vide omnino Gronovium Patrem, plura hujus locutionis adferentem exempla. Sic pro *cavere*, Phædrus fab. 45. *Vide, ne dolone collum compungam tibi.* Sic *providere*, Terent. Andr. I. 3. 3. *Quæ* (Nuptiæ) *si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt*, h. e. *caventur & impediuntur*. At pro *invenire & facere aliquid* apud Livium XXXIX. 25. *nisi provideant aliquid Romani, quo Græcis metus, Philippo audacia minuatur.* Pro *curare & facere, ut in promptu quid sit.* Liv. XLIV, 16. *Commeatus a Prætore prospectos in hiemem se habere.* Jam vero ridiculum utique foret, hic dicere, qui tantum *videt*, *providet*, &c. *nondum expetit*, *cavet*, *invenit*, *aut facit aliquid*, *sed postquam videre* &c. *desiit*. Ergo Verbis *videndi* &c. male tribuuntur hæ significationes. Adde jam, nequaquam separanda adeo τὸ *deliberare*, & τὸ *certi quid statuere*, ut hoc demum fiat, postquam deliberare desieris. Etenim si recte rem consideres, deliberamus usque dum certi quid statuimus, ut proinde hoc ipsum sit ultimus deliberandi actus, & ad deliberationem ipsam pertineat; atque adeo non statuimus aliquid, postquam deliberare desiimus, sed desinimus tum demum deliberare, postquam aliquid certi statuimus. Distingui quidem hæ res possunt & solent, sed tamen quia ita cohærent connexæ inter se, idcirco plerumque uno verbo pariter denotantur, ut ex Verbo *Consulere*, de quo supra jam egimus, æque ac ex hoc *Cernere*, abunde liquet. Sed & siquid ejus in verbo *Cernere* distinguendum, tum vero notat Illud potissimum Deliberare, Considerare, & diligenter rem quandam Intueri, at *Decernere* demum notabit proprie certi quid statuere, quia tum desinimus *cernere*, quando *decernimus*, ut supra jam ostendimus. Sic *Cernere* notat in Judiciis maxime causam audire, considerare, cognoscere, in Bello pugnare, at *Decernere*, potissimum judicare, sententiam ferre, & bellum ac belli causam prælio dirimere. Vide supra pag. 784. 785.

13. Aeque porro inscitum

est,

eſt, quod ait V. D. p. 89. *Si Cernere in illa phraſi Cernito in diebus Centum proximis, ſignificaret proprie Deliberare, tum Heredi integrum foret etiam poſt elapſum centum dierum ſpatium hereditatem adire, quia ſcilicet ſatisfeciſſet voluntati defuncti, qui eum Deliberare, non autem Conſtituere vel Adire intra illud tempus juſſiſſet.* *Ridiculum* hoc fore pronunciat, ſed profecto ridiculum & inſulſum eſt ita argutari, quaſi aut olim Ulpianus, aut nunc quiſquam interpretum, vellent ſignificationem *Cernendæ hereditatis* intra *deliberationem* conſiſtere, licet proprie & primitus ea phraſis illam denotaverit. Certe Ego, quem in his maxime reſpicit, diſerte utique tradidi τῷ *Cernere hereditatem* in JCtorum ſcriptis maxime ſignificari, *declarare ſolenniter ſuam cretionem de hereditate factam*, ſeu *dicere ſolennia verba conſilii ſui & decreti in rem ipſam deducti:* at apud Hiſtoricos, aliosque Scriptores, ut nunc itidem ſupra jam probavimus, ſimpliciter *adire & ſibi vindicare hereditatem*, vel *rem hereditariam*. Solent autem paſſim Auctores in Verbis voluntatis & conſilii intelligere quoque factum ipſum, quod ex iis oritur, aut iis connexum eſt, ut ſupra jam diximus. Quid faciet V. D. ipſo Juſtiniano, qui Inſtit. de Her. qual. §. 6. *Extraneus Heres poteſt aut pro herede gerendo, aut etiam Nuda Voluntate ſuſcipiendæ hereditatis, Heres fieri.* Et dein, *ſicut autem Nuda Voluntate extraneus Heres fit, ita contraria deſtinatione ſtatim ab hereditate repellitur.* An ergo etiam hic argutabitur & ridiculum dicet Imperatorem, ita locutum, quaſi nuda, ſola, & tacita quoque voluntas, nullis verbis aut factis declarata, ſufficeret in Jure Civili ad id, ut quis fiat Heres, quum *Nuda Voluntas* videatur excludere omnem alterius facti acceſſionem vel neceſſitatem. At longe aliter ſentiunt peritiſſimi ſuæ artis Interpretes, qui *declarationem voluntatis* ſub ea intellexiſſe Imperatorem cenſent. *Palam eſt*, ait Vinnius, *Voluntatem ſuſcipiendæ hereditatis hic totum facere: tantum relinqui, ut illa Declaretur.* Et dein, *Voluntas amplectendæ hereditatis aut facto aliquo aut aperte verbis Declaranda eſt, ſiquidem, ut vulgo dicitur, propoſitum in mente retentum nihil operatur.* Sed mira maxime res eſt, quod V. D. identidem talibus utitur argutiis, quæ in ipſum eadem prorſus vi & ratione retorqueri poſſunt & debent. Ipſe affirmat, *Cernere hereditatem Proprie NIHIL ALIUD eſſe quam ſucceſſionem* (h. e. ex illius elegantia, *ſe velle ſuccedere*) *in bona defuncti decernere ſeu conſtituere.* Pono nunc caſum: Inſtitutus Heres ſub Cretione intra 100 dies, re deliberata conſtituit jam intra 50. dies ſe hereditatem agniturum, idque uni aut alteri amico privatim declarat, ſed mox ſubito cogitur proficiſci in Siciliam aut aliam

provinciam, ad res suas multo majoris momenti istic expediendas, atque ibi dein detinetur ita, ut negligat hereditatem in Italia sibi relictam. Quid ille? an Heres erit post 100 dies. Nam constituit utique & decrevit se hereditatem aditurum: atque adeo *integrum ei quoque erit etiam post* 100 *dierum spatium hereditatem adire, quia satisfecit testatori, qui eum Cernere, quod proprie Nihil aliud est, quam Constituere, intra illud tempus jussit.* Sed negabit id Ulpianus, cui τὸ *Constituere* neutiquam in cretione sufficit ad adeundam vel repudiandam hereditatem, & qui idcirco disertissime illud a τοῦ *Cernere*, quo dicit quem *fieri heredem*, distinguit in fragm. XXII. 26. *Cum cretione Heres institutus sicut Cernendo fit Heres, ita non aliter excluditur, quam si intra diem Cretionis non Creverit, ideoque etiamsi CONSTITUERIT nolle se Heredem esse, tamen, si supersint Dies cretionis, pœnitentia actus, Cernendo Heres fieri potest.* Videmus hic manifeste distingui inter *Constituere* & *Cernere*: quocirca Hoc notat istic directe & simpliciter, non magis *Constituere*, quam *Considerare* aut *Deliberare*, sed unice ultimum *Cretionis* actum, quo tota *Cretio* absolvitur & consummatur, h. e. *declarationem suæ voluntatis seu consilii ex deliberatione*, cui tot dies conceduntur, *capti*, quum ceteroquin illud Constituere, & Declarare solenniter suam animi voluntatem uno die peragi possit. Eadem autem est ratio, sive *velle*, sive *nolle* se *constituat* hereditatem adire, ac dein *pœnitentia agatur*, & ex ea faciat vel negligat Cretionem. Quid reponet jam his V. D. Nihil, opinor, nisi se velle; ut, qui jam constituit, *consilium suum de adeunda Hereditate solenniter, seu certa verborum formula, declaret.* Atqui idem & Nos volumus. Ego certe tradidi id diserte post explicitam propriam controversæ phraseos significationem, his verbis, *Sed tamen, sicuti sæpe significatio consequentis elicitur ex antecedente, ita & hic* Cernere Hereditatem *plerumque adhibetur ad notandum actum, qui sequitur Cretionem proprie dictam: ut adeo tum significet declarare suam cretionem de hereditate factam.* Et disertius insuper paulo post, quod in Notis velim videas. Dixi autem *plerumque* quia eo sensu maxime sumitur apud ICtos & alios, sed tamen sæpe apud Historicos adhibetur etiam simpliciter pro Adire & sibi vindicare absque ulla solenni verborum declaratione hereditatem ipsam vel res hereditarias, ut supra abunde probavimus.

14. Non debebat ergo postulare, ut *dicerem, apud quem Veterum formulæ huic simile quid unquam mihi lectum fuerit: Titius hæreditatem repudiavit, postquam centum diebus eam crevisset, h. e. de aditione ejus deliberasset.* Nec enim mea aut cujusquam alterius est sententia, ut tota

hæc

deliberare accipitur: nam *cretio* est certorum dierum spatium, quod datur instituto hæredi ad deliberandum, utrum

hæc phrasis *Cernere hereditatem* de solo deliberandi actu frequentata fuerit, aut facile reperiatur, apud Veteres, licet prima hæc fuerit & propria seu analogica ejus significatio, & ipsum *Cernere* pro deliberare, seu considerare & inspicere diligenter rem dubiam, reperiatur revera positum, ut ostendi supra. Sed denuo V. D. etiam hic suo sibi gladio repellendus. Etenim ostendam illi istam, quam exigit, Formulam, ubi mihi ostenderit prius hancce aut huic similem; *Titius hæreditatem repudiavit, licet eam antea jam crevisset, h. e. adire constituisset*; quam ille adeo *propriam*, *& principem* dicit *ejus notionem*, ut *proprie* Phrasis hæc *Nihil Aliud notet*. At Varro quum ait, *Heres cum constituit se heredem esse, dicitur Cernere; & cum id fecit, Crevisse*; intellexit etiam ipsam voluntatis declarationem, sine qua voluntas illa & illud *Constituere* nihili esset. Aeque ac Justinianus, quando *Nuda voluntate* ait *posse quem heredem fieri*, & *contraria destinatione statim repelli*, intelligit itidem ejus voluntatis qualemcunque declarationem. Sed & valde dubitem, an illud *esse* apud Varronem, qui concise loqui solet, ex glossa sit ortum. Ut adeo sensus & mens ejus fuerit, *Heres cum constituit se heredem, dicitur cernere*, h. e. quum facit, quod ad constituendum se heredem & hereditatem sibi vindicandam facere debet. Hoc autem erat, consilium ex deliberatione captum solenniter declarare, quo ipso se Heredem constituit. Sed de eo non disceptabimus, quum iste Varronis locus ad talem Formulam, qualem V. D. mihi objecit, & Ego ipsi reposui, nihil faciat, quippe in qua formula diserte ultimus ille actus declarandi suam animi sententiam, atque ita adeundi vel repudiandi hereditatem, separatur & excluditur a propria illius phraseos significatione, quæ istic unice refertur vel ad *Deliberare*, vel ad *Constituere*. Satis prolixe, fateor, de uno hoc Verbo *Cernere*, & hinc orta locutione *Cernere hereditatem*, egi, verum eo me adegit Viri D. Diatribe, consulto contra Me, meamque sententiam potissimum, scripta. Licet autem multum mihi tædii in cavillationibus plane frivolis, & futilibus prorsus argumentis, depellendis ac retorquendis in ipsum Auctorem, fuerit devorandum, id tamen vicissim me aliquantulum oblectat, quod & veram rationem, analogiam & nexum significationum Verbi istius & controversæ Phraseos, in clarissimam me lucem exposuisse putem, de quo tua esto, mi Lector, existimatio.

utrum expediat ei adire hæreditatem, necne. Varro lib. 5. dum hujus verbi etymon conatur indagare, tres significationes sic ad unam reducit; *Dictum* cerno *à creo, id est à creando, ab eo, quod cùm quid creatum est, tum denique videtur: hinc fines capillorum discreti, quod finis videtur discrimen.* Cernito in testamento, *id est, facito, videant te esse hæredem*, Hîc Varro mihi non magnoperè placet, sed tamen, quod volumus, efficit. Ego certè multò antè docui, quod postea Josepho Scaligero placere animadverti, *cerno*, à *crino* Græco deduci, id est, *judico*: unde *crimen*, de quo judicatur, & *crines*, qui discernuntur.

Opus, si carnificibus linguæ Latinæ, id est, Grammaticis, credas, in mille munia distrahitur: nunc enim substantivè indeclinabile, nunc adjectivè indeclinabile accipiunt, & omnibus ferè casibus jungi posse asseverant: quin etiam sunt, qui *opus habeo*, pro *necesse est mihi*, dicant. Ego hæc omnia puto deliramenta: nam [7] nec *Opus* sumitur pro *Necesse est*, nec aliud un-

7. *Nec Opus sumitur pro Necesse*] Hinc Cicero distinguit ea Famil. I. 9. *Legem curiatam consuli ferre Opus esse, Necesse non esse.* Sed & hinc promiscue dicitur *Opus* & *Usus*, ut mox ostendemus. Quin & Plautus explicat per, utile mihi est, Trucul. IV. 4, 20. DI. *Quid opus est?* PH. *E re mea est.* Porro hoc sensu construitur etiam cum UT, Idem ibid. II. 6. 19. *Nunc tibi opus est, ægram ut te adsimules.* Et II. 3. 7. *Mihi quoque præ lassitudine opus est, ut lavem.* In quibus tamen aliquid amplius, quam *utile est*, seu aliquid *necessitatis* simul, significare videtur. Sic fere Cicero Famil. III. 3. *Præsidio firmiori ad eam provinciam opus esse*, h. e. necessarium esse firmius præsidium. Livius I. 41. *Quæ curando vulneri opus sunt*, h. e. requiruntur ad curandum vulnus. Sed diserte Terentius Hec. III, 4, 17. *In arcem transcurso opus est.* PAR. *cui homini?* PAM. *Tibi.* Nihil hoc aliud notat, quam, Tu debes transcurrere, necesse est, ut transcurras. Nam invitus plane id faciebat Parmeno. Idem Phorm. III. 3. 24. *Quantum opus est tibi argenti?* h. e. necesse est ad satisfaciendum lenoni; Cumque id servus promisisset, resp. Adolescens, *jam opus est*, h. e. debeo illud necessario habere hoc die. Resp. Servus, *jam feres. Sed opus est, mihi Phormionem ad hanc rem* ad-

unquam significat, quàm hoc nomen *opus operis*; ut, *opera nostra*, *opera regis*: nam cum dicis, *libri sunt mihi opus*, significas, libros esse tibi omnia. Hispanè, *el todo*: cùm autem dicis, *opus est mihi libris*, dicis totum negotium est mihi in libris: sic *opus est facto*, id est, negotium & difficultas, sive usus, est in facto. Sic Virgil. [8] *Nunc viribus usus*, id est, nunc est usus,

adjutorem dari. Conveniunt fere eundem in sensum Hæ Phrases & Participia in DUM. Nepos Eum. 9. *Conveniunt Duces, quæritur, quid opus sit facto*, h. e. quid faciendum sit.

8. *Nunc viribus usus*] Eodem modo construuntur *Usus* & *Opus*, unde colligendum, eandem quoque fuisse utriusque significationem. Ut dicitur, *Opus est Reip. summo imperatore*, apud Livium XXIV. 9. *Opus est mihi hac empta, si tibi opus est venisse*, Plaut. Persa IV. 4, 35. sic *Viginti jam usus est Filio argenti minis*, Asin. I. 1. 76. Porro ut dicitur *quid facto est opus?* sic apud Plaut. Bacchid. IV, 4, 97. *Quid usus est conscriptis ad hunc modum tabulis*, & Men. V. 2. 1. *hoc usus facto est.* Et ut *Opus* liquidius etiam cum Nominativo conjungitur, Veluti Liv. XXVII. 10. *quæ ad bellum opus erant*, sic & *Usus*, Plaut. Rud. IV. 4. 39. *Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret.* Sed &, ut multi censent, *Opus* etiam cum Accusativo construitur, (vide me supra cap. 4. n. 93.) sic plane & *Usus*, quo ipso etiam illa Constructio in τῷ *Opus* confirmatur. Plaut. Pseud. I, 3. 251. *Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur, volo; Ad eam rem usus est hominem astutum.* Immo &, ut Genitivus jungitur τῷ *Opus* apud Apulejum Metam. IX. *Sed mihi operæ ejus opus est*, sic plane *Usus* apud Livium XXVI. 9. *Alii accipiunt imperia, disceduntque ad suas quisque officiorum partes: Alii Offerunt se, si quo usus operæ* (suæ) *sit.* Male ergo Sanctius supra pag. 623. Apulejum emendandum censet. Videtur hinc etiam confirmari, quod Gronovius Pater apud Liv. XXIII. 21. ex optimis codd. legit, *stipendium, quanti argenti opus fuit, accepit.* Sed possis istic etiam intelligere *stipendio*, ut ita inde Genitivus, non a τῷ *Opus*, regatur; Præterea, ut apud Livium antea edebatur, legas apud Terent. Phorm. III. 3. 23. *Quantum opus est tibi argenti?* Denique ut *Opus* aliquando aliquid Necessitatis suæ significationi habet implicitum, sic & *Usus*, quod ceteroqui vel maxime Utilitatem notat. Gellius II. 15. *Postquam soboles Civitati Necessaria visa est, & ad prolem populi frequentandam præmiis atque invitamentis Usus fuit*, h. e. necesse fuit præmia promit-

usus, opus, negotium, & tota vis in viribus. Hoc melius intelligetur, si addas adjectivum. Horat. libro 1. carm. *Sunt quibus* [9] *unum opus est, intactæ Palladis urbem Carmine perpetuo celebrare*, „[pro, quidam habent „hoc unum opus, ut celebrent.] Virgil. 6. Æneid. *Hoc opus, hic labor est.* Cùm additur genitivus, longè alia res est, quàm Grammatici putant. Virgil. 10. Æneid. *Sed famam extendere factis, Hoc virtutis opus*, „[id est, res est virtutis, hoc virtus efficiat, oportet.] Ovid. epistol. Parid. *Teque mei scires esse laboris opus*, „[pro, te esse [10] opus futuram, seu creaturam mei „laborantis:] idem, *Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri; Casus inest illic, hic erit artis opus*, id est, in hac parte totum est negotium artis: „[nisi. „*Opus artis* dicatur pro Ars: sicuti, *Res cibi*, pro, „cibus: idem 1. Fastor. *Hic qui nunc aperit percussi „viscera tauri, In sacris nullum culter habebat opus*, id „est, Nullum opus, nullus usus, cultri, erat in sa„cris. Idem igitur significant, *Nullum opus habet in „sacris culter*, & *nihil opus est cultro in sacris*; ubi, [11] „*cultro*, dativus est: sicut etiam cum dico, *Opus ha*„*beo*

mittere. Promiscue ergo & eodem sensu hæc duo *Opus* & *Usus* sæpe iisdem in locis adhibentur. Plautus Amphitr. I. 3. 7. *Citius, quod non facto est usus, fit, quam quod facto est opus.* Terent. Heaut. I. 1. 28. *Mihi sic est usus; tibi ut opus facto est, face.*

9. *Unum opus est*] Sic frequentissime Græci. Ael. V. H. I. 26. γυναῖκα ἀκούω σαλπίσαι, καὶ τοῦτο ἔργον ἔχειν ἅμα, καὶ τέχνην. III. 14. καὶ τὸ ἔργον αὐτοῖς αὐλεῖσθαί ἐστιν. Cap. 18. γεωργεῖν δὲ καὶ σπείρειν οὐδὲν αὐτοῖς ἔργον εἶναι. In hisce locis notat *quotidianum* alicujus hominis *opus.* Vide me ad III. 18. Similiter fere Epict. cap. 31. μήτι οὖν τό σὸν ἔργον ἐστὶ τὸ ἀρχῆς τυχεῖν, *num igitur tuum opus est consequi imperium*, seu an id tibi unice agendum est, an in eo tibi omnia sita?

10. *Opus futuram*] In qua scilicet meus labor versetur. Sed de Genitivo vide me paulo ante, N. 8. & Cap. 4. N. 93. Sed & mox, *hic erit artis opus*, videtur, certe si spectes sensum, idem esse, quod *hic erit arte opus.*

11. *Cultro Dativus est*] Malim Ego Ablativum dicere, ut so-

„*beo cultro*, vel *opus mihi est cultro*, opus scilicet, quod „culter peragat.] Propert. lib. 2. eleg. 10. *Magni nunc erit oris opus*, id est, negotium & labor. [12] Græci dicunt ἔργον εὑρεῖν: Cicero vertit, *difficile est invenire*. Sophocles in Ajace, οὐδὲν ἔτι ἔργον ἐστὶν, id est, *nihil opus est*. „[Xenophon, ἔργον ἔχω τοῦτο σκοπεῖν, *O-* „*pus habeo providere*, *mihi opus est providere*, *meum opus* „*sive officium est providere*, *aut perpendere*.] Est igitur nomen *Opus* semper substantivum. Ovid. 4. de Pont. *Quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit*. Vide *Opus* in Ellipsi, [& ibi Notas pag. 623.]

Volo, *as*, & *volo*, *vis*, [13] valdè diversa videntur. Sed accipe M. Varronis verba ex lib. 5. ling. Latin. *Volo à voluntate dictum*, & *à volatu*, *quòd animus ita est*, *ut puncto temporis pervolet*, *quò volt*: idem libro 8. *Fit enim ut rectus nonnunquam sit ambiguus*; *ut in hoc verbo*

solet hisce locutionibus, *nihil opus est*, *mihi opus est*, Ablativus jungi. Dativus notat eum, Cui est opus aliqua re. Terent. Andr. III. 4, 23. *Si quid est*, *quod mea opera opus sit vobis*. Adde Plaut. Pœn. III, 1.44. Sine Dativo Terent. Heaut. I. 1. 119. *Nihil opus fuit monitore*.

12. *Græci dicunt*, ἔργον &c.] Sic Aelianus Var. Hist. X. 12. ὥσπερ ἔργον ἐστιν εὑρεῖν ἰχθὺν, ἄκανθαν μὴ ἔχοντα.

13. *Valde diversa videntur*] Revera etiam valde diversa sunt, quicquid dicat Varro. Neque sic tamen accedo Viris Doctis, qui diversa quidem, sed aliena prorsus, jam attulerunt etyma. Immo miror tam aliena adferri, quum vera sint in promptu & obvia. Quid enim? *Volo*, *volare* descendit non a *Vola*, quod ipsum potius est à *Volo*, nec ab *Ala*, nec à ποτῶ, quod præfert Vossius, sed omnino ab ἐλάω, h. e. *agito*, *moveo*, sicuti *Ala* volucrum ab *Ago*. Qui attenderunt derivationibus Latinæ linguæ ex Græca, norunt, secundum earum analogiam ἐλάω & *Volo* esse idem plane vocabulum, sicut ἐμέω & *Vomo*, ἐλύω & *Volvo*. Nihil enim frequentius, quam ut V. præponatur vocabulis à Vocali incipientibus, & E mutetur in O. *Volo velle*, nisi malis à θέλω, θ in φ, & hac dein in V transeunte, ut solent aliquando, multo item probabilius deduxerim ab antiquo ἕλω, unde Fut. ἑλῶ, Aor. εἷλον, *capio*, *eligo*, quam a βούλομαι, quod volunt Viri Eruditi, Martinius & Vossius.

bo Volo, *quod id duo significat*, *unum à voluntate*, *alterum à volando*: *itaque à Volo intelligimus volare & velle*. Hæc verba sunt objectio contra Varronem, quorum responsio Varroniana desideratur.

14 *Puto*, *as*, propriè est *purum facere*, ut ait Varro, Hispan. *podar*: ideò antiqui *purum putum* appellabant; unde *disputatio*, *computatio*, & *putator*, qui arbores puras facit. Ideò *ratio putari* dicitur, in qua summa fit pura: sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque ut diluceat, dicitur *disputari*. Hæc ferè Varro. [lib. V. p. 56] Hinc igitur apta est translatio ad cogitationem, cùm in dubiis sententiis amputamus superflua, & unam seligimus, quam sequamur.

Vas vadis, & *vas vasis*, quantum differant, notum est. Sed *Vas* pro sponsore antiquitus erat hic *Vadis*, 15 à vadendo, id est, eundo: quia qui vades dabat, vado certus dies, quo se pariter sistant in judicio, constituitur, apud Cicer. de Senect. c. 7.

14. *Puto*, *as &c.*] Vide omnino Gellium VI. 5. de prima & analogica hujus verbi significatione recte istic disputantem.

15. *A vadendo*] Haud dubie *vades* à *vadendo*, sed non omnes, qui dabant vades, ruri habitabant. Ideo verisimilius alii dicunt *Vades* appellatos, quoniam, qui vades dabat, vadendi, h. e. abeundi habebat potestatem. Sed tamen etiam sic *Vades* dicerentur, non quod ipsi vaderent, sed quod alios vadere facerent. Quapropter censeam ego quidem *Vades* simpliciter dictos a vadendo in judicium, unde & *vadimonium* pro judicio, in certum diem statuto, seu itione in judicium dicto die, passim ponitur. Sic *Vadimonia constituta* dicuntur, quando certus dies, quo se pariter sistant in judicio, constituitur, apud Cicer. de Senect. c. 7. Hinc jam *res cœpit esse in vadimonium*, ut ait Idem pro Quinctio, quando ad Prætorem & in jus est delata. Vide Ferratium lib. 1. ep. 2. At *vadimonia* sunt *dilata*, quando dies dictus prodicitur & profertur, Famil. II. 8. *promissa* vero, quando, maxime quidem Reus, sed & Actor vicissim reo, immo & Vades ipsi, promiserunt itionem in jus dicto die. Gellius VII. 1. *Tum e militibus*, *qui in jure apud eum stabant*, *interrogat quispiam ex more*, *in quem diem locumque vadimonium promitti juberet*; *Et Scipio*, *Perendie*, *inquit*, *sese sistant illo in loco*, *Atque ita factum. Die tertio*, *in quem vadari*

vadere ei in urbem erat necesse. Horat. Satyr. 1. *Ille dari jusserat*, *oppidum captum*, *eademque die in arce ejus oppidi jus dixit*. Ubi *Vadari* & *Vadimonium promittere* de eâdem re dicitur. Et illi, qui promiserunt, dicuntur dein *se sistere*, non Reus tantum, sed & Actor. Similiter *vadimonium facere*, Valerius Maxim. III. 7. 1. *Tribunal suum adeuntes*, *in ædem*, *quæ intra mœnia hostium erat*, *vadimonia in posterum diem facere jussit*, h. e. sibi invicem condicere, & constituere pariter, venturos se in jus dicto die & loco. Hinc apud Plautum Epid. V. 2. 19. *Ilicet*, *vadimonium mihi ultro hic facit*; h. e. ultro me vocat in jus, ultro mihi dicit diem. Sed & ipsi Vades dicuntur *vadimonium promittere*, ut diserte tradit Varro lib. V. de L. L. p. 59. *Vas appellatus*, *qui pro altero vadimonium promittebat*. Quem locum male interpolare voluit Ampliss. Goesius Animadv. ad Pilatum Judicem §. 12. p. 71. quasi *Vades* non possint dici *promittere vadimonium*, quum utique illi se obligent etiam ad subeundum jus & judicium dicto die, si reus se non sistat. Hinc apud Tacitum Ann. V. 8. *Neque aliud periclitantibus auxilii*, *quam in fratrum constantia fuit*, *qui vades exstitère*, h. e. ultro se obligarunt ad vadimonium obeundum pro fratribus, si hi non obirent ipsi, quod quid est aliud quam promittere vadimonium pro fratribus obeundum? Neque satis recte Idem in Addendis ad h. l. phrasin hanc restringit ad solos Reos. Rectius tamen, quam Salmasius de Modo Usur. pag. 696. ad solos Vades: quum Reus præcipue quidem, sed tamen simul etiam Actor & Reus sibi invicem, immo & Vades dein pro Reo, vadimonium promittant. Sensus autem Horatiani loci esse videtur; ille, qui ad vadimonium constituendum coactus fuit venire in urbem, & datis tunc vadibus rediit rus, clamat &c. Nam qui vades dare non poterat, compingebatur in carcerem, Vide Livium XXV. 4. Vel forsan potius; ille, qui ab Amico extractus in urbem est, quando *dati* sunt, vel dari debebant *Vades* ab illo Amico; inter quos hic Agricola datus, in urbem ideo venire, & in judicio se Vadem Amici declarare debuit. Nam sua causa non dicendus erat venisse in urbem ad vadimonium, & *vadibus* jam *datis*, quippe qui jam antea, quando vades dederat, in Urbe fuisse debuisset. Horatius vero ita videtur loqui, tanquam hic Homo tunc primum, extractus in Urbem, vidisset Urbanorum vitam. Liquere jam ex his omnibus puto, *Vades* dictos primum omnes, qui in jus eunt seu vadunt, Reos æque ac Sponsores. Sed Usus postea hanc vocem relegavit ad solos Sponsores, eosque ipsos, non in pecuniariis, sed solis in capitalibus actionibus,

datis vadibus, *qui rure extractus in urbem est*, *Solos felices viventes clamat in urbe*: postea verò, ex *vadis* seu *vades*, factum est *vas*. At *vas* pro poculo antiquè *vasum* dicebatur: unde *vasculum*, & *vasa* in plurali. Nonius Marcel. in illo Ciceronis, lib. 3. Offic. *Vas factus est alter*, notat, *vas* positum pro *vades*. Ac nescio [16] an alibi reperiatur *vas* in recto pro Sponsore.

Flamen musculinè Sacerdotem significat, & neutraliter Flatum ventorum: sed pro flatu an in recto reperiatur, dubito; in plurali tritum est *flamina*; & aliquando in sexto casu singulari *flamine*. Citatur in recto singulari ex Arato Ciceronis, *Inferior paulò est Aries*, *& flamen ad Austri Inclinatior*, sed legendum est, *flamina ad Austri*. [17] Quid si potius *hic Flammen*, pro Sa-

licet idem Usus *vadimonia* ad pecuniarias & civiles potissimum retulerit. *Vasa* deduxerim à Gr. πάω, unde *& pasco*. Nam etsi alterius quoque generis vasa essent, quod ait Vossius, tamen prima haud dubie & potissima apud antiquos fuere eduliorum vasa. Jam à potiori denominationes fieri solitas, etiam vulgo notum. *Vasum* autem pro *vas* dixisse Veteres, vel ex Plauto constare potest. Trucul. I. 1. 33. *Aut aliquod vasum argenteum*; *aut vasum aënum aliquod*. Similiter Livius XLV. 33. *Vasorum ex auro & argento*, *& ære*, *& ebore factorum*. Vide & Vossium de Analog. II. 20.

16. *An alibi reperiatur Vas*] Reperitur in loco Varronis in proximis allato. Sed & Ausonius Edyll. 12. in Monosyllabis per interrogationem, *Quis subit in pœnam capitali judicio? VAS*.

17. *Quid si potius hic Flammen*] Vera est omnino etymologia Dionysii Halic. Nam dicti *Flamines*, non à *filo lanæ*, ut ineptiunt ipsi Veteres, sed à *flammeo*, h. e. velamento, quod gestabant in capite, flammei coloris, ut exprimerent colorem fulguris. Nam præcipuus *Flamen*, & absolute ita dictus, erat Dialis, h. e. Iovis, cujus quasi proprium est fulgur. Hinc Festus, *Flameo vestimento Flaminica utebatur*, *id est*, *Dialis uxor*, *& sacerdos Jovis*, *cui telum fulminis eodem erat colore*. Nec tamen propterea opus, ut scribamus *Flammen*; quoniam antiquissimi non geminarunt literas, & proinde scripserunt etiam *Flama*. Hinc ergo *Flamen*, quod ita retentum dein, licet pro *Flama* dixerint tunc *Flamma*.

Sacerdote, scribendum sit, duplici *m*; nam, ut Dionysius Halicarn. ait, dicitur à *flammeo*, id est, linteo rubro, non à *filamine*, ut ajunt Grammatici.

Pecus, udis, & *pecus, oris*, sic distinguunt Grammatici, *Una sola pecus inficit omne pecus*: ipsi magis ad pecudes ablegandi. Sosipater Charisius lib. 1. *Alia autem, quamvis plurali numero per omnes casus declinentur; nominativum tamen singularem vocativumque non habent; ut, dapes, preces, proceres, pecudes, fruges, fauces, vices*, &c. Itaque aut caret Recto, quod ait Charisius, aut Rectum erit, *hæc pecudes, is*. ,, [Cæsar tamen in Au- ,, guralibus dixit, *si sincera pecus erat*.]

Appello as, *&* *appello is*, apud antiquos [18] non differebant: [19] nam *appellare* erat idem quod *applicare*, ut, ap-

18. *Non differebant*] Dubitem sane. Nec absurde meâ sententiâ Becmannus Simplex illud, unde *Appellare*, *Compellare*, *Interpellare*, deduxit ab Hebr. פלל *Palal*; *oravit*. Nec tamen repugnem, si quis a Græco potius πελάω, *appropinquo*, *accedo*, & active, *admoveo*, *applico*, derivet. Certe inde, vel a πέλω; quod non modo *sum*, sed & *moveo me*, notat, videtur *Pellere* ortum. De his utcunque sit, hoc certum est, *appellare ad majorem potestatem*; *ad Tribunos*, alienum prorsus esse ab usu Veteris linguæ Latinæ: quo dicitur quidem *provocare ad populum*; sed *Appellare populum*, & maxime *Tribunos*, sine præpositione, h. e. implorare fidem populi, vel Tribunorum. Immo neque in aliis hujus Verbi significationibus præpositionem reperies unquam, ut arbitror, additam. Excipio tamen ICtos. Nam in Pandectis jam sæpe occurrit *appellare ad aliquem* pro provocare; sed & istic etiam *Provocare majorem judicem* dicitur, pro ad judicem, quæ pariter ab Usu linguæ Latinæ, Tulliano ævo, sunt aliena prorsus.

19. *Nam appellare erat &c.*] At hoc sine dubio est falsum, licet ex Nonio Marcello sit haustum. Ille enim cap. 4. *Appellare est Applicare. Afranius Excepto, Abi tu, appellant huc ad molem nostram naviculam. Lucilius, id dant operam, ut quamprimum appellant.* Sed vel pro *Appellare* legendum istic *Appellere*, ut edidit Had. Junius, vel erravit ipse Nonius, ut censuit Mercerus, quia MSti habent *Appellare*. Certe exempla, quæ subjecit Nonius, manifeste sunt Verbi *Appellere*. Quod quum tam liquidum sit, vix possum mihi persuadere, errasse in eo No-

appellare ad molem naviculam. Posteà factum est, ut pro *imponere nomen* sit paululum immutatum, ut, *appellatus Aphricanus*, ex Nonio. Et *appellare Senatum*, *appellare Consules*, quasi appellare ad majorem potestatem videri dictum potest: nam dicitur etiam, *appellare Tribunos*, & *appellare ad Tribunos.*

Posis, ut aliquid quoque de Græcis attingamus, varia videtur significare: nam pro *potione* sive *haustu* sæpissimè accipitur, & non raró pro *marito.* [20] Sed à Potione ad Maritum fit elegans translatio: nam quemadmodum terra, potioni sive aquæ mista, arborum & seminum redditur fœcunda generatrix: ita fœminæ mistus vir, procreandorum liberorum esse causa intelligitur. Hanc Græcam vocem Virgilium habuisse ante oculos crediderim, cùm 2. Georgic. hæc scripsit, *Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt; Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aether Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes Magnus alit, magno commistus corpore, fœtus.* Huc refer illud Juvenalis Satyr. 10. *Quot longa viros exsorbeat uno Maura die.* Et illud Virgil. Æneid. 3. &c.

Cœlum pro mundo, & instrumento cælandi, dicunt accipi; sed manifesto errore. Nam *cœlum* pro mundo, seu æthere, cum œ debet scribi; quicquid dicat Aldus, & alii multi. A Græco enim Κοῖλον, id est, con-

Nonium, & ideo, etiam contra MStos, Junii emendationem sequi malim.

20. *Sed a potione ad maritum &c.*] Id vero videtur mihi longe nimis petitum, licet ex Phavorino sumptum sit, ut opinor, a Sanctio. Crediderim πόσις, quando *Maritum*, vel potius simpliciter *Virum*, notat, fuisse vocabulum, quo per blanditias feminæ viros appellabant; & ejusdem esse originis, cujus πόσθη, quod membrum virile notat. Et nisi repugnaret quantitas prioris syllabæ, *Pusus*, & *Pusio*, hinc itidem derivata putarem apud Latinos, tanto magis, quoniam Hesychius etiam Græce *Pueros*, vel *homines pueriles*, inde dictos πόσθωνας ait. Ceterum πόσις, & πόσθη, formaverim à πέος, quod itidem erat virile membrum.

concavum, deducitur. Et id videntur verba Varronis, licet corrupta, sentire, quæ sic legit & emendavit Joseph. Scalig. *Quare à cavo cavea, & caula, & convallis, cavata vallis, & cavædium; ut cavum sit ortum, unde omnia apud Hesiodum, à caho; a cavo cœlum.* Hinc locum Plinii restituo lib. 2. cap. 4. *Cœlum quidem haud dubiè cavati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.* Legitur, *cœlati*, [21] pro quo supposui, *cavati.* Sed nemo est jam mediocriter eruditus, qui pro mundo non scribat *cœlum* cum œ, pro instrumento *cælum* cum æ. Vide infra Antiphras. 9 & ibi Notas.

Mundus varia videtur significare: nam pro cœlo ipso accipitur, ut sæpè apud Ciceronem, & Plinium: & adjectivè sumitur, ut *mundus victus, munda vestis:* & pro ornatu muliebri, ut, *mundus virginalis.* At verò mihi subtilius rimanti, semper adjectivum nomen est: [22] nam si etymon scruteris, à *movendo* dicitur, testibus Fe-

21. *Pro quo suppositui Cavati*] Immo nihil mutandum in Plinio. Nam is omnino in ea fuit sententia, *cælum* dici quasi *cælatum* à *cælando.* Patet id ex eo, quod addit, cælum esse *discriptum in XII. animalium effigies.* Interim parum ille accuratus in eo est, quod Varronem ipsum sic ait *interpretari cœlum*, cum is id dicat ex sententia Aelii, eamque posthabeat alteri, quæ *cælum* à *cavo* vel *chao* deducit. Hujusmodi porro ἁμαρτήματα μνημονικὰ etiam ipsis Veteribus accidisse, quamplurimis exemplis declaravi in *Animadversionibus* meis *Historicis*, inprimis Capite IX. Ceterum rectè Varro, nisi quod tamen proxime *Cœlum* forsan sit à Gr. Κοῖλον, Hoc verò à Χάος vel Κόος. Unde & Festus monet cœlum à Poetis etiam dici *Cohum*, idque venire à *Chaos.* Sed tamen, utrum *Cœlum*, an *Cælum*, quod voluit Aldus, scripserint Veteres, vide infra ad Cap. 16. n. 16. Locus porro Varronis lib. IV. de L. L. p. 9. sic videtur legendus, *Quare ut a Cavo Cavea, & Caula, & Covallis, Cavata vallis, & Cavere, & Cautiones: ita Cavum sit* &c. *Cælum* autem pro instrumento, & *Cælare*, sine dubio est à *Cædere*, ut voluit etiam Vossius in Etymol. sicuti ab *Ancidere* & *Incidere* sunt *Ancilia* & *Incilia.*

22. *Nam si etymon scruteris &c.*] Certe si ex Lingua Latina hujus vocabuli, quæcunque tandem genuina seu primitiva ejus sit significatio, etymon est petendum, nihil mihi probabilius occurrit, quam à *Movendo* dici *Moundus*, & dein *Mundus*, si-

 cut

Festo, & D. Isidoro. Festi Pompeji verba hæc sunt, *Mun-* cuti *Nundinæ* dicuntur pro *Novendinæ*, certe a *Novem:* Sed & & sic à *juvando jucundus*, ut a *feo* vel *fio*, *fecundus.* a φάω *fari*, *facundus.* Atque ita *Mundus* primitiva significatione designaret universi hujus compagem, quæ in continuo est motu. Hinc vero deinceps, quia, quicquid est in rerum natura, in mundo est, orta foret locutio, ut aliquid *in mundo nobis esse* dicatur, quod nobis imminet, quod nostra causa jam quasi natum est, vel etiam simpliciter, quod habemus in nostra potestate, nobis paratum promtumque. Plaut. Epid. V. 1. 12. *Cui libertas in mundo sita est*, h. e. jam quasi nata est, & ideo brevi eventura. Pœn. III, 5. 38. *VÆ vestræ ætati.* respond. *Id quidem in mundo est tua.* Et sic Asin. II. 2. 50. *Mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi, Hariolari quæ occeperunt, sibi esse in mundo malum*, h. e. sibi jam imminere malum, ut virgis vel flagellis cædantur. Sed & simpliciter pro paratum esse & ad manus, ponitur apud Plaut. Cas. III. 3. 5. *Stultitia est, hominem amatorem, cui, quod amet, in mundo siet, ad forum procedere in eum diem.* Et Sticho III. 2. 23. invitans alterum ad cœnam ait, *censeo Eas, nescio quid vero habeo in mundo*, h. e. habeo nescio quid delicati cibi paratum. Hoc modo exponi potest locus quoque Plauti ex Asinaria, quem adfert mox Auctor. Jam porro *Mundus muliebris* pro instrumento proprio mulieribus, quod illis quodammodo proprie ad cultum corporis aptum natum conceditur, & quod proinde habent in sua potestate & ditione, dici eadem ratione potuit. Denique sic exculta mulier vocari ἀναλογικῶς possit *Munda*, & inde etiam homo purus, excultus, *Mundus.* Sed tamen Veteres plerique sentiunt, Universum hoc ab Latinis dici *Mundum* ob naturalem ejus Decorem, ad exemplum Græcorum, qui & inde Κόσμον eum appellarunt: naturalis autem Decor proprie designatur vocabulo Adjectivo *Mundus*, unde etiam in *mundo muliebri* ponuntur à ICtis, non aurum, argentum, & ejusmodi exteriora corporis ornamenta, sed quæ proprie pertinent ad corpus nativo & puro decore ac nitore excolendum; veluti unguenta, lotiones, & argentum, sed quod in instrumentis ad has res pertinentibus consistit. Sic *speculum argenteum mulier* dicitur *mundi causa habere* l. 19. §. 8. Dig. de auro arg. &c. ubi *mundus* videtur ipsum notare Decorem, qui vultui additur adjumento speculi. Vide & omnino Ulpianum l. 15. §. 10. & Paulum l. 32. §. 7. eod. tit. Quibus Ego potius crediderim, quam Tertulliano, qui in lib. de habitu Mul. cap. 4. contrarium in modum distinguit *muliebrem Mundum* & *Ornamen-*

Mundus etiam dicitur ornatus muliebris, quia non alius est, quam quod moveri potest. Isidorus sic, *Mundus à movendo, vel à motu, quod in sempiterno motu sit: est enim propriè Cœlum ipsum, cujus elementis nulla est concessa requies.* Hæc ille. Hunc, quia Græci ab ornatu dixere κόσμον,

menta. Nam & in aliis rebus *Mundities* notat splendorem & nitorem, qui non tam apposito ornatu, quam opera & purgatione conciliatur. Sic de domo, non suppellectili instruenda, sed scopis verrenda, Plautus Sticho, II. 2. 23. *Munditias volo fieri, efferte huc scopas, simulque arundinem, ut operam omnem aranearum perdam.* Hinc *immunditia* pro squalore, sordibus, Pl. Sticho V, 5. 6. & Cistell. I. 1. 116, *Immundas fortunas æquum est squalorem sequi*; Respondetur hoc ab ea, quæ rogabatur, *siccine immunda ibis*, h. e. sordida? Quapropter aliunde potius & ego hujus vocabuli, si non originem, certe significationem primam repeterem. Nempe ut *Mundus* Adjectivum proprie significet nativum cujusque rei decorem, nitorem, splendorem, ac derivetur à *Movendo*, quia ille nitor servatur vel redditur cuique rei lotione, abstersione, aut alio quovis majore motu, quum squalor & illuvies contrahatur ex situ & quiete. Quod si aliam velis originem, haud absurdum sane mihi visum, quod inter alia refert Martinius, *Mundus* dici quasi *aqua adspersus*, & sic nitidus, a Chald. נדא, unde passivum in Hophal formari debeat *Muddè* pro *Munde.* Jam istius phraseos, qua *aliquid in mundo alicui esse* dicitur, hic item ea esse possit ratio & analogia, quam superius attuli, petenda scilicet à *mundo*, quum pro hoc universo, quod omnia nata comprehendit, ponitur; vel etiam à *mundo muliebri*, quo proprie notatur omne instrumentum, ad purificandum & excolendum muliebre corpus pertinens, quod mulieres quasi proprie possident, utpote maxime inserviens nativæ corporis formæ excolendæ; unde idcirco & aliis hominibus *in mundo esse* dicatur, quod est in ipsorum instrumento proprio, seu quæ est res ipsis mox eventura, & sic futura propria. Prior tamen Ratio mihi potior videtur. *Mundum rusticum* pro instrumentis rei rusticæ, quem mox ex Gulielmio adfert Auctor, & ille ex Plauto, non agnoscunt optimæ & hodiernæ Plauti edd. Legitur enim in Mercat. I. 1. 63. *Multo opere immundo rustico se exercitum.* Longe id quidem rectius, quam ut citat Gulielmius. Sed & in Genere Neutro dicebatur olim *mundum.* Lucilius apud Gellium IV. 1. *Legavit quidam uxori mundum omne penumque.*

Κόσμον, Latini per translationem ad Munditiam significandam deflexere; semper tamen adjectivè, ut, *munda domus*. Quum ergo dicis, *Mundus muliebris*, subintellige *ornatus*, vel *cultus*. Lucretius lib. 4.

Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,
Morigerisque modis, & mundo corporis cultu.

Livius lib. 8. ab urb. *Mundior justo cultus.* Cic. 2. Natur. Deor. *Admirabilis cœli ornatus.* Virgil. *Omnis ornatus virginis*, id est, mundus: nam & pro muliebri ornatu *mundus* aptè dicetur *à movendo*: nam, ut inquit Festus, non alius est, quàm quod moveri potest. Est igitur arcula muliebris mobilis, ubi aurum & munditiæ reconduntur. Janus Gulielmius libro 3. cap. 13. Verisim. sic ait, *In Apuleji lib.* 6. *priore sic legitur*, Erant & falces, & opere messorio, modus omnis, sed cuncta passim jacentia, & incuria confusa: *lego*, & operæ messoriæ mundus omnis: Mundus *enim, non muliebris tantum ornatus, sed cujusvis rei prompta & parata copia est: unde vulgatum loquendi genus*, In mundo esse, *de eo, quod in promptu, & domi ad manum est, nec quærendum foris. Ita Plautus*, Mundum rusticum, *dixit*, *pro hisdem rei rusticæ instrumentis*, *Mercatore*, Multopere in mundo rustico se exercitum. Hæc ille. Locus autem Plauti est in Asin. act. 2. sc. 1. sic, *Certè herclè ego quantum ex augurio auspicii intelligo, Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Saureæ.* Idem Casin. scen. Stultitia; *Cui, quod amet, in mundo fiet*, id est, paratum, & ad manum. Et quamvis usus obtinuit, ut, *Mundus, a, um*, & *mundior* & *mundulus*, pro terso, puro, polito accipiatur: unde *mundities*, vel *munditia*: non tamen aptè ducas inde verbum *Mundo, as, mundare*, nec *mundatus, a, um*. Nam locus Plinii lib. 15. cap. 6. corrigendus, & legendus sic est; *Ob id crebrius vasa mutanda*, [23] non *mundanda*, ex Catone, & ex antiquis

23. *Non Mundanda*] Sic tamen editur sine ulla lectionis varietate. Immo videtur id non modo non respuere, sed & velle

tiquis codicibus. „ [Columella tamen *Emundandi* verbo utitur libro 3. cap. 15. Et Juvenal. Satyra 14. *Semodio scobis hæc emundat servulus uno.*]

Res multa videtur significare : unde Ausonius in monosyllabis quærit, *Imperium, litem, venerem, cur una notet Res?* Respondeo, *Res*, *negotium*, & apud Græcos, χρῆμα, πρᾶγμα, esse nomina, quæ vocant Dialectici *transcendentia*, quibus omnia subjiciantur : sed tamen significati variatio ex adjunctis dependet. Pro imperio sumpsit Virgilius in illo : *Postquam res Asiæ*, &c. Pro lite, Horat. l. 1. Sat. *Dubius sum quid faciam, tene relinquam, an rem.* Pro Venere passim apud Comicos ; ut Terent. *Postquam sensit me tecum rem habere.* Sumitur & pro multis aliis rebus, sed eadem est significatio.

Sed jam aliqua de *particulis*, quas *indeclinabiles* vocant, addamus, nec de omnibus, sed quæ præcipuæ videantur.

24 *Cum*, præpositio, & adverbium temporis, dicitur;

le sensus loci. *Emundare*, si non ipsum *Mundare*, adhibuit, quoque Ulpianus l. 25. §. 10. Dig. *de auro, argento : Mulieres*, inquit, *quæ se emundaverint lotæ in balneo.* Posset videri non absurde, ut arbitror, illud E ortum ex repetitione ultimæ literæ in proximo superiore vocabulo. *Commundare* dixit Obsequens cap. 115. & Ulpianus dicta l. & §.

24. *Cum præpositio &c.*] *Cum* Præpositio videtur esse à Græco σὺν, & utrumque ab Hebr. עם. Nam ע Hebræorum solet mutari in graviorem aspirationem, vel in X, Γ, aut denique K. Illa autem aspiratio sæpe porro transit in sibilantem literam. Sic à עלה *ascendit*, deduxerim ἅλλομαι, & *Salio* : a עורב *Corvus*, a עור *Corium*. Similiter itaque a עם Græci σὺν, Latini dixerint *Cum* vel *Con*. At τ̃ *Quum* Adverbii, ut &, quod ei respondet, *Tum*, eadem prorsus est origo, quæ τ̃ *Quam* & *Tam*. Etenim Accusativi sunt ex Græco formati, sicuti illi ab ἣν & τὴν, sic hi ab ὃν & τὸν. Unde & olim dixere *Quom* & *Tom*, atque etiamnum dicimus *Quoniam*, pro *Quon* seu *Quom jam*. Et *Quondam* h. e. ad (Κατὰ) aliquod tempus, sive præteritum, sive futurum, pro *Quomdam*, a *Quidam*. Dicitur ergo *Quum* per Græcæ præpositio-

tur; sed magno cum errore. Nam cum tempus significatur, non *cum*, sed *quum*, aut *qum*, debet scribi: antiquitus semper *Quom*. Hæc Victorinus de orthographia.

Ut dicunt accipi pro *Quamvis*, sed id imperite docetur: nam *Ut* semper & ubique similitudinis est particula, ut ostendemus. Quum videtur accipi pro *quamvis*, deest *esto*, *fac*, *da*. Ovid. *Protinus ut redeas, facta videbor anus*: id est, [25] fac ut, esto ut protinus venias. Cicero 2. Finib. *Esto fecerit, si ita vis*, id est, esto ut fecerit, Horat. Satyr. 6. lib. 1. *Namque esto, populus Lævino mallet honorem, Quàm Decio mandare*. Quinctil. lib. 12. cap. 1. *Da nunc ut crimine manifesto prematur dux bonus*.

„[*Ut* accipi dicunt pro *Postquam*. Sed falli eos, „neque *Ut* aliud quam similitudinem significare, [26] „vel hic Lucretii locus lib. 3. planum facit, *Tu qui-* „*dem ut es leto sopitus, sic eris, ævi Quod superest, cunctis* „*privatu' doloribus ægris*. Et hic Livii 21. *Saguntini ut* „*à præliis quietem habuerunt per aliquos dies, ita non no-* „*cte, non die umquam cessaverunt ab opere.*]

[27] *Ut* dicunt accipi pro *Utinam*. Terentius Adelph. *Ut Syre te magnus perdat Jupiter*. Catullus in Coma, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat*. Horatius 2. Sermon. *Jupiter, ut pereat positum rubigine ferrum*. Sed in his

sitionis Ellipsin, etiam Latinis frequentem, pro καθ' ὅν, *Tum* pro κατὰ τὸ, scil. χρόνον. Vide supra III. 14. pag. 487. 488.

25. *Fac ut, esto ut*] Vel plenius, Fac ita, ut, Esto ita, ut redeas protinus.

26. *Vel hic Lucretii &c.*] Adde Pom. Melam. I. 4. *Ut inde procedit, ita pergit ad Oceanum*. cap. 18. *Et ut lux appropinquat, ita ignes coire videntur*. Sall. Jug. 81. *Post uti quisque opulentissimus videatur, ita Romanis hostem fore*. Vide & Sciopp. in Auct. Mariangeli Epist. VI. pag. 49. 50.

27. *Ut dicunt accipi pro Utinam*] Vide & supra I. 13. p. 89. & 93, 94. & III. 13. p. 480. & hoc lib. cap. 5. pag. 746. 747. Eadem autem est ratio Syntaxeos & Ellipseos, sive *Utinam*, sive *Ut* dicas eo sensu.

his & aliis quis non videt deesse, *oro*, *precor*, *quæso*? Ut in illo Livii libro 1. *Jupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium regnare, ut tua signa nobis certa ac clara sint.* Terent. Andr. *Deos quæso, ut sit superstes.* Cicero 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debemus, ut urbem defendant.*

Ut dicunt negare post verba *timoris*; quod monstrum ita vulgare est, ut doctis etiam imposuerit. Nam Lambinus, in illo Horat. lib. 1. Satyr. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora subire verbera, non vereor*, frustra sudat, & nihil explicat: [28] nec intelligit, *Ut* significare *quemadmodum*, vel *quomodo*, ut si dicas, *Literas*

28. *Nec intelligit, Ut &c.*] Verum id quidem, τὸ *Ut* significare etiam *quemadmodum*, vel *quomodo*. Sed tamen durissima foret istius locutionis, *Vereor ut reddantur literæ*, interpretatio in istum sensum, seu durissima talis Ellipseos ratio ac supplementum. Verum etiam, aliquando Verba *Metuendi* &c. poni ante *quemadmodum* aut *quomodo*, sed tunc significant, in sollicita exspectatione sum de modo reperiendo, ad quem modum explicari hæc possint. Sic enim loca Ciceronis, quæ Sanctius adfert, exponenda sunt & explenda. Et ita passim ante alia quoque Relativa reperimus hæc Verba: Plautus Trucul. IV. 3. 35. *Metuo, patres quot fuerint*, h. e. solicite exspecto, quot numero Patres istius infantis fuisse dicantur. Et disertius v. 46. *Timeo, quam mox nominer*, h. e. cum timore & solicitudine exspecto. Mil. Glor. II. 4, 44. *Timeo, quid rerum hic gesserim*, h. e. timeo exspectans, quid mali sit eventurum ex rebus, quas hic gessi, seu timeo exspectans rerum, quas hic gessi, pessimum forsan eventum. Casin. III. 5. 15. *Timeo, hoc negotium quid est.* Sallust. Histor. I. in orat. Lepidi, *Neque jam quid existimetis de illo, sed quantum audeatis, vereor.* Nepos Dion. cap. 8. *Hæc ille intuens, cum, quorsum evaderent, timeret.* Terent. Andr. I. 1. 100. *Quam timeo, quorsum evadas.* Et I. 2. 5. *Heri lenitas Verebar quorsum evaderet.* Tanta reperitur copia harum constructionum, non tantum cum *quomodo* aut *quemadmodum*, sed cum omnibus Relativis! Verum alia tum est Verborum *Metuo* &c. significatio, quam quando sequitur *Ut* vel *Ne*. Istic enim notant, *cum solicitudine exspecto, quid futurum sit*: at hic, *cum sollicitudine desidero, Ut* vel *Ne quid fiat.*

teras ad te misi, vereor ut reddantur. Et post verba *timoris* solere apponi has particulas, *quemadmodum*, vel *quomodo*, in significatione *Ut*, tritum est & pervulgatum. Cic. lib. 11. epist. 10. *Timeo, quemadmodum hæc explicari possint:* idem pro Milone, *Esset vero timendum, quonam modo id ferret civitas?* & libro 4. ad Heren. *Tametsi vereor, quomodo accepturi sitis.* Et cum aliis verbis: Idem pro Rosc. *Postulatio brevis, & quomodo mihi persuadeo, aliquanto æquior:* idem pro Quint. *Quem, quomodo nunc intendit, ne vivum quidem tunc putabant:* idem Attic. *Nam, quomodo nunc est, pedem ubi ponat, in suo non habet*, id est, ut nunc est. Qui docent, *Ut* negare post verba *timoris*, quid dicent, 29 si post *Ut* sequatur negatio? Cic. pro Marcel. *Ve-*

29. *Si post Ut sequatur &c.*] Cum Auctor heic pugnet pro Analogia Significationum, idque agat, ut tollat ex L. Latina naturalem Verborum & Phraseon ambiguitatem, ac significationum confusionem, non video, quî affirmare possit eandem per omnia phrasin, *Vereor ut*, sine ulla differentiæ nota, modo prorsus affirmare, modo prorsus negare. Nec etiam video, quomodo regula, quam mox pag. 817. 818. explicandæ huic phrasi ipse adfert, his locis ita expositis conveniat. Nam si *cum timemus fugienda, dicimus, Timeo ne, si vero, cum cupita & optata, dicimus, Timeo ut*, cupitum proinde & optatum fuisse debuisset Ciceroni, pro Marcello dicenti, *non perinde intelligi, atque ipse sentiat:* & ad Atticum scribenti, *Pompejum non habere firmum exercitum.* Et similiter in reliquis tum ipsius, tum aliorum locis. At vero plane contrarium volunt tum Cicero, tum reliqui. Quapropter vix dubito, corrupta esse isthæc loca, quæ videntur Auctoris nostri sententiam à communi & constanti ceteroquin usu secedentem juvare, facili librariis lapsu inter *Ut* & *Ne*. Certe in Orat. pro Marcello cap. 4. aliter legit jam olim Asconius in Divinat. ubi hæc verba adfert, omisso *non*, ut jam dudum monitum fuit à Manutio ad Cicer. h. l. & Famil. II. 1. quem omnino istic vide. Nam & locum Tuscul. II. 20. itidem ille sine negativa *Non* ibidem citat, prout etiam Cl. Gronovius in antiquis reperit edd. ante Gebhardum, & in Codd. suis Cl. Davisius. Porro ad Attic. VII. 12. in optimis edd. sine ulla varietate lectionis comparet *Vereor ne.*

Vereor, ut hoc quod dicam, non perinde intelligi auditu posse. Locus Ciceronis de Legibus alienus omnino ab hac re est, siquidem istic *Ut* nihil pertinet ad *Vereor*, sed pendet à *Committere.* In Quinctiliano item non dubitem *Non* esse superfluum, & à mala manu, nisi quis pro eo legere malit *nos*, scil. *utentes eo.* In Cæsare equidem cum Manutio vel legerim, *ne hostium impetum*, quod confirmat Ciacconii codex, eo simul testante, &, licet temere, refragante; vel deleverim *Non*, ut faciendum censet Lambinus ad Horat. Sat. I. 3. auctoritate, ut ait, MStorum. In Plauto omnes, quas vidi, Edd. exhibent, *Metuo, ut hodie possiem emolirier.* Quamvis vero ad omnia hæc loca reponi ista possint, & recte reponantur, sequitur tamen Sanctium Scioppius in Auctario Mariangeli Ep. VI. allatis iisdem locis, etiam illo Horat. Sat. I. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora subire Verbera, non vereor.* Locus hic unus omnium est difficillimus; verba tamen hoc sensu videntur accipienda, quasi Horatius, postquam monuerat Stoicum, ne graviores pœnas infligeret illi, qui esset meritus leviores, subjungeret jam; quod vero ad illud attinet, ut tu, Stoice, minore & leviore pœna punias eum, qui majore erat dignus, id negotium, vel in eo negotio, nihil ego vereor, cum de tua sententia, seu te id non facturum, mihi satis constet. Id videtur voluisse etiam Lambinus, quem ad hunc locum velim videas. Ceterum ita istic τὸ *Ut* non erit construendum proxime cum *Vereor*, sed pendebit ab Ellipsi, quasi diceretur, *Nam negotium ita fore, ut ferula &c. id ego non vereor*, Addit Scioppius etiam in aliis Verbis simile quid usuvenire: nam eodem sensu dici, *Cave ut credas*, & *Cave ne credas*; *Vetas ut fleam*, & *Vetas ne fleam.* Ego vero posterioris Verbi istum usum, certe affirmantem istam locutionem, nusquam reperi. Prioris diversa omnino sunt, *Caveo ut*, & *Caveo ne.* Scilicet sicuti *Vereor ut*, vel *ne*, *aliquid fiat*, significat in metu sum propterea, ut &c. seu in metu sum, quia volo & cupio, ut, vel ne, id fiat; sic *Caveo ut*, vel *ne*, *id fiat*, notat in cura & sollicitudine hæreo, propterea, ut, vel ne, id fiat. Cic. de Offic. III. 39. *Tertium est, ut caveamus, ut ea, quæ pertinent ad liberalem speciem & dignitatem, moderanda sint*, h. e. ut curam adhibeamus, quo id fiat. In Pison. cap. 12. *Caverat enim ille sibi sororius adulter, ut si tibi provinciam dedisset, omnium suorum scelerum adjutorem te præberes:* h. e. diligenter & sollicite sibi providerat & pactus fuerat, ut &c. Liv. XXIV. 2. *Optimum visum est, ad Hannibalem mitti legatos, caverique ab eo, ut Croto receptus Brut-*

possit, atque ego ipse cogitans sentio. Quem locum quia co-

Bruttiorum esset, h. e. caveri & data fide provideri Brutiis ab eo, ut Croto, si caperetur, esset Bruttiorum. Plautus Bacchid. I, 1, 8. *Orat, ut aliquem reperiam, qui caveat sibi ab isto milite, ut se revehat domum. Id huic caveas, amabo te.* PI. *Quid isti caveam?* BA. *ut revehatur domum.* Et ita passim in Testamentis & Decretis *Cautum* dicitur, *ut*, vel *ne*, hoc aut aliud fiat, h. e. sollicite curatum & præceptum. *Cavere ne*, in vulgari usu tam frequens est, ut etiam illud *ne* per Ellipsin aliquando omittatur. Sallust. Catil. 58. *Cavete, inulti animam amittatis.* Ceterum ista vis vocularum UT & NE, rem desideratam aut non desideratam significantium, occurrit etiam post Nomina Substantiva significationis ejusdem, vel propinquæ verbis *Metuendi.* Sic post *Metus*, Ovid. Metam. VII. 716. *Esse metus cœpit, ne jura jugalia Conjux Non bene servasset.* Post *Pavor*, Liv. XXIV, 42. *Pavor ceperat milites, ne mortiferum esset vulnus* Scipionis. Post *Pudor*, Sueton. Aug. 94. extr. *Reticere ipse genituram suam, nec velle edere perseverabat, metu ac pudore, ne minor inveniretur.* Et passim post *Periculum*, Plaut. Asin. II, 3, 8. *Haud periculum est, cardines ne foribus effringantur, si istoc exemplo tu omnibus respondebis.* Quorum idem est sensus, ac si diceretur, *haud metuendum est.* Nam *ne* eodem hic ponitur modo, quo post verba *metuendi.* Res enim erat minime desiderata, *foribus cardines effringi.* Pseudol. I, 3, 55. *Non periculum est, ne quid recte monstres.* Quæ pessime leguntur etiam in optimis edd. per interrogationem. Sensus enim est absolutus, & hic quidem: non opus est, ut quis metuat, ne tu, Leno, bene quid suadeas; quum bene quid suadere nec soleas nec possis. Sic Cicero Famil. XV. 1. *Ut summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ.* pro Sulla cap. 13. *Si periculum esse putasset, ne ulli unquam indicarent.* Nepos Alcib. 8. *Periculum est, ne immodestiâ militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* Sic etiam post *Diffisus*, Tacitus Histor. II, 23. *Diffisus paucitati cohortium, ne obsidium longius parum tolerarent*, h. e. metuens, ne tam paucæ cohortes parum tolerarent longius obsidium. Et post *Dubium habere*, Sallustius lib. 2. Hist. in oratione Macri Licinii, *An dubium habetis, ne officere quid vobis uno animo pergentibus possit?* pro *An metuitis?* Notabile etiam est, quod apud Cicer. Famil. II, 19. duplex *Ne* occurrit post *Vereor*, hoc modo: *Verebar, ne id ita caderet, (quod etiam nunc vereor) ne, antequam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem.* Ubi posterius *ne* eodem sensu ponitur, quo prius; ac

conatur pervertere Lambinus, „[ipse tamen Asconius in

ac si proxime a verbo *Verebar* penderet, ac illud totum, *ne id ita caderet*, abesset. At quum illud adsit, interjectumque sit inter *verebar* & posterius *Ne*, atque hoc *Ne* cum seqq. pertinere videatur ad illa, *Ne id ita caderet*, idcirco malim pene pro *Ne* legere *Ut antequam* &c. Nisi putemus, Ciceronem dixisse iterum *Ne*, quia proxime sequitur parenthesin, cujus ultimum est verbum *Vereor*. Probare, quæ heic disputavimus, satis potuimus Cl. Ursino, cujus vide Institutiones L. L. Sect. 8. cap. 19. pag. 469. at minime Cl. Davisio, qui in Notis ad Cicer. Tusc. II. 19. vulgatam & corruptam lectionem in Quinctiliano & Cæsare retinet, prætextu plerorumque MStorum, quasi illi nunquam erraverint. Si ita, tum utique ipse male rem gerit, quando ex conjectura præter MStorum fidem emendat Cæsarem, aliosque Auctores. At si usquam a MStis in alia omnia discedere licet, tum vero in ejusmodi locis licitum id esse debet, in quibus a perpetuo ceteroquin usu Linguæ & Analogia recedunt. Nam quid certi tandem habebimus in Linguæ usu & ratione, si eadem plane phrasis & constructio in contrarium prorsus accipiatur sensum, & sine ulla certa distinctionis nota vel ratione modo affirmet palam, modo neget. Alia est ratio singularium vocabulorum, quæ per euphemian possunt analogice flecti in contrarii sensus speciem. Facillime autem in hac phrasi corrumpi potuerunt MSti, non modo quia *Ut* & *Ne* facile in iis inter se permutantur, sed & quia Latinæ Linguæ usus ab vernaculis prorsus hic discrepat, qua caussa Librarii phrasin hanc aliquoties videntur corrupisse, ad suarum Linguarum usum eam redigentes. Sed corrupta hæc jam ex MStis melioribus reperiuntur ubique fere ab doctis Editoribus emendata, ut in superioribus ostendimus. Si unus aut alter locus supersit, in cujus corruptelam conspirent MSti, quos nunc habemus, & quos omnium Auctorum non habemus æque vetustos & præstantes, illa nolle redigi in concordiam cum innumeris aliis locis, & perpetuo ceteroqui L. Latinæ usu, id vero magis redolet morositatem quandam & perversum nihil ab aliis accipiendi studium, quam sinceram animi & judicii elegantiam. Quicquid hujus sit, certum est non Me tantum, sed plerosque hodie Eruditos, post cognitam controversiæ hujus caussam paucissima illa loca, quæ a communi usu recedunt, emendanda censere. Vide omnino Auctorem Gallicum Methodi L. L. Sect. VI. cap. 1. p. m. 526, 527, 528. Quæ vero de me scribit Cl. Davisius, haud satis intelligo. Notat ille ad d. l. MStos suos & antiquas Edd. Manutii, Vi-

„in Divin. ita legit; ut Lambinus conjecit] alios Victorii, Stephani, *omittere prorsus particulam Negantem*, *nec immerito quidem.* At quare *non immerito*? si eadem sit significatio, sive dicatur *Vereor ut*, sive *Vereor ut non.* Nam subjicit: *Haud tamen alteram loquendi rationem* (Vereor ut non) *Latinam esse negaverim, id quod fecit V. C. Jac. Perizonius.* At ubi hoc feci? Nusquam certe scripsi, illam locutionem non esse Latinam, cujus ipsius tamen nulla afferuntur exempla, ne a V. C. quidem, nisi ex solis controversis Quinctiliani & Cæsaris locis. Sed id voluit forsan, certe debuit voluisse, me neutiquam censere, illam phrasin significare idem, quod altera, *Vereor ut*, significet, prout ille eam interpretatur apud Cæsarem & Quinctilianum. Nam pro eo, quod ex constanti analogia dicitur, *Vereor ut id jam ferat quisquam*; *Veritus, ut hostium impetum sustinere posset*, ille in eundem plane sensum accipit & exponit, *Vereor ut id Non ferat* &c. *Veritus, ut h. i. sustinere Non posset.* Mihi, fateor, secus videtur, & plerisque jam Eruditis. Neque vero ille suam istius locutionis interpretationem probat, nisi uno & alienissimo Tibulli loco, in quo non *Verendi*, *Metuendi* &c. Sed *Terrendi* verbum occurrit. Locus est IV. 1. init. *Te, Messala, canam, quanquam Me cagnita virtus Terret, ut infirmæ nequeant subsistere vires, Incipiam tamen*; Quid hæc, quæso, faciunt ad controversam phrasin & ejus sensum? Non percepit satis V. C. naturam & significationem locutionum, nec distinguit satis inter finem & effectum terroris, ac causam & materiam sollicitudinis, timoris, terroris. Etenim intelligitur istic *adeo*, quum sensus sit, *terret me Adeo* vel *Eo usque*, *ut vires nequeant* &c. Sic plane ipsum illud *Vereor* apud Cornel. Nep. Attico, cap. 5. *Avunculum habuit difficillima natura, cujus SIC asperitatem Veritus est, Ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Habemus enim hic quoque *Vereor ut*, sed tamen nihil hic locus pertinet ad phraseos, de qua agimus, usum & vim, quum *Ut*, non respiciat hic τὸ *Veritus est* absolute prorsus positum, sed τὸ *Sic*, atque adeo non notet hic metum vel desiderium aut sollicitam exspectationem rei futuræ, sed effectum, ut in Tibulli loco ex *terrore*, ita hic ex *reverentia* ortum. Tanti est phrases & verba Veterum bene percipere & distinguere! Certe debuisset V. C. attulisse potius loca, in quibus *Terrere* notat metu afficere alicujus futuri mali. Ut apud Horatium Od. I. 2. *Terruit gentes, grave ne rediret sæculum Pyrrhæ*, h. e. fecit, ut timerent, ne &c. ubi materia est & causa timoris *Reditus* istius *sæculi.* Sic *Horrere* pro Timere, apud Livium

adjungam. Cic. 2. de leg. *Quocirca vereor committere, ut non bene provisa principia ponantur:* idem 2. Tusc. cap. 20. *Et tamen veremur, ut hoc quod à tam multis, & tot locis præferatur, natura non patiatur:* Idem Attic. lib. 7. ep. 12. *Si manet, vereor, ut exercitum firmum habere non possit.* Quinctil. lib. 8. cap. 3. *Oppido, quo* (vocabulo) *sunt usi paulum tempore nostro superiores, vereor, ut non jam ferat quisquam.* Cæsar lib. 5. Gall. cap. 47. *Veritus, si ex hybernis fugæ similem profectionem fecisset, ut hostium impetum sustinere non posset.* Quem locum pervertere conatur Aldus, a Grammaticis deceptus. Plautus Bacch. 4. 5. *Metuo, ut hodie ne possim emolirier. Ne*, pro Non, dicebant antiqui, ut sæpe Terentius. In omnibus his locis, imò & semper, particula *Ut* accipitur pro *quomodo*, vel *quemadmodum*, ut cùm dicimus, *Oro te, ut perficias*, id est, ita te oro, ut perficias. Hoc fortasse durum videbitur iis, qui Latinam linguam ignorant, & aliter sunt imbuti; nos tamen hæc latiùs alibi disputavimus.

Ne, post verba timoris, inculcant isti, mutare significationem. Quid hi dicent mihi, si post *Ne* sequa-

vium XXXIV. 4. *Eo magis horreo, ne illæ magis res Nos ceperint, quam Nos illas.* Sic denique *Sollicitum esse*, quod fere idem est, quod *Vereri*, &c. Cicer. pro Muræn. cap. 41. *quæ cruciatur & solicita est, ne eundem* (filium) *paulo post spoliatum omni dignitate conspiciat.* Nihil ergo subsidii est in loco Tibulli; certe aliis debuisset exemplis V. C. suam oppositionem, seu rejectam jam a plerisque & vere absonam sententiam, tueri. Sed neque ipse locutionis istius (*Vereor ut non*) usus, quocunque tandem sensu adhibitus, ex illo Tibulli loco & phrasi (*Terret id me adeo, ut nequeant subsistere vires*) ullo probatur modo. Præterquam enim quod plane diversæ sint locutiones, nulla insuper controversia est de eo, utrum post *Vereor ut* sequi ex L. Latinæ usu possit qualiscunque negatio, etiam cum Verbis aut Nominibus composita. Si quis enim mihi affirmet, Neminem interventurum, aut, Titium id Negaturum, quidni si de eo dubitem, respondere recte possim, *Vereor ut Nemo interveniat*, aut *Vereor, ut Titius, si acriter urgeatur, id Neget.*

Fff

quatur alia negatio? Cicero Attic. lib. 9. *Sed timeo, ne non impetrem:* ibid. lib. 5. *Unum vereor, ne Senatus, propter urbanarum rerum metum, Pompejum nolit dimittere:* ibid. lib. 14. *Vereor ne nihil habuerit:* Idem lib. 2. ep. 1. Famil. *Non enim vereor, ne non scribendo te expleam:* ibid. lib. 6. *Quibus literis intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent.* Sed in his, & similibus, *Ne non*, est *Ut*, vel *quomodo*, vel *quemadmodum.* Terent. Adelph. *Metuisti, ne non tibi istud fæneraret.* Martial. lib. 5. cap. 98. *Numquid Galla times, ne tibi non placeam?* Harum verò particularum usum sic explico: Si timemus fugienda, dicimus *timeo ne*; si verò cupita, & optata, dicimus *timeo ut*, vel, *ne non*; ut, *timeo ne pater veniat*, quia nolo patrem venire: *timeo ut pater veniat*, quia illum venire desidero. Sic loquuntur qui Latinè sciunt. Itaque *Ne* semper prohibet, dum longa est, ut, *ne facias, ne dixeris;* [30] si verò postponatur &

30. *Si vero postponatur &c.*] Non semper in hoc interrogandi aut quærendi usu postponitur. Plautus prol. Aulul. v. 39. *Inspicere vult, ne surreptum sit*, pro *surreptumne.* Casina V, 2, 26. *Quæro, ne gladium habeat.* Huc refero ferme etiam illa, Cic. Famil. IV. 9. *Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit.* h. e. an sit non tam tuta, quam altera: nisi tamen malimus τὸ *cogitandum* hic accipere pro *metuendum*, atque ita sequentia *Ne non* interpretari eodem modo, quo post Verba *Metuendi* solemus, quod forsan verius. Disertior est locus Gellii I. 13. *Cumprimis autem respiciendum putaverunt ingenium naturamque illius, cujus res præceptumque esset, ne ferox, durus, inexorabilisque sit*, h. e. feroxne. Et V. 19. *Ætas ejus, qui arrogare vult, an liberis potius gignendis idonea sit, bonaque ejus, qui arrogatur, ne insidiose appetita sint, consideratur.* Liquet hinc non adeo esse opus, ut variis tentetur conjecturis Livii locus XL. 49. *Et primum quæsivit ab eo, ne sibi liceret ac suis vivere? quum Prætor victurum respondisset, quæsivit iterum, si cum Romanis militare liceret.* Ponitur hic *ne sibi liceret* pro *liceretne sibi.* Si vero mutari quid istic deberet, distinguerem tantum cum Sigonio, *Et primum quæsivit, ab eone sibi liceret* &c.

& brevietur, alia vox erit, non eadem, ut, *credisne? dubitasne?* *Næ* verò, cum diphthongo, Græca vox est, & significat *certè*.

Vel in varias significationes distrahitur. Virgil. *Vel Priamo miseranda manus.* Donatus accipit pro *etiam:* Budæus in commentariis pro *nam:* Alii pro *saltem.* Ego dico deesse alterum *vel:* nam hæc particula sola poni non potest. Terent. Eunuch. *Hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precariò, fac tradas:* tolle hinc duo *vel*, & videbitur alia significatio. Cicero Q. Fratri, *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima:* tolle secundum membrum. Terent. Phorm. *Sumeret vel fœnore, vel alio modo.* Persius, *Vel duo, vel nemo.* Sed hæc satis erunt ad reliqua, quæ multa supersunt, intelligenda [Vide supra Cap. 2. pag. 534. & in Cap. 7. Voculas *Neque*, & *Vel*, & ibi Notas 15, 16.]

QUUM hæc scriberem, ecce tandem quidam mihi objecit, in nominibus propriis, me obtinere non posse, quin ambiguitas, sive, ut barbari vocant, æquivocatio, reperiatur. *Petrus* siquidem & *Paulus* in hunc & in illum propriè & ex æquo possunt cadere. [31] Cui ego responde-

31. *Cui ego respondebam*] Debuisset potius nihil respondisse, quam quod respondit. Nec enim effugere potest, quin agnoscere debeat; etiam eodem integro nomine proprio diversos sæpe homines ex æquo designatos: Ita omnibus nominibus *M. Tullii Ciceronis*, avus; pater, & filius, *M. Claudii Marcelli*, *Q. Cæcilii Metelli*, *Q. Fabii Maximi*; complures diversi sunt homines designati. Sed proprium apud Romanos nomen singulorum hominum, erat Prænomen, ut alibi forte ostendam. Illud vero cœpit tandem non alium habere usum; quam distinctionis inter fratres; quorum plures raro fuere uno prænomine insigniti. Sed tamen & hoc ex re maxime incerta; h. e. singulorum hominum arbitrio, pendebat, unde & occurrunt aliquando in Historia Veteri duo fratres ejusdem prænominis, veluti *Appii Claudii*, *Servii Sulpicii*, *M. Marcelli.* Verum a Nominibus Propriis; quæ, ut dixi, ex unius hominis arbitrio in singulis familiis pendent, non recta ducitur consequentia ad Nomina Appellativa; quæ, quod significant; significant ex arbitrio & consentiente usu to-

debam, *Cicero*, aut *Tullius*, non esse nomina integra, sed partes nominis. Nomen integrum est *Marcus Tullius Cicero*, cujus frater *Quintus Tullius Cicero* vocabatur. Sed quum ambiguitas non timetur, parte nominis contenti sumus, ut, *Cicero* dixit. Novi ego Salmanticæ fratres tres generosos, qui *Antonii* vocabantur, sed cum distinctione, *Majoris*, *Secundi*, *Tertii*.

tius populi. Prænomina Romanorum, vel Aliarum Gentium Nomina Propria, eadem, diversis tamen Hominibus imposita in diversis familiis, consideranda fere sunt, ut eadem, seu iisdem literis constantia, Vocabula Appellativa in variis gentibus & linguis ad res diversas significandas adhibita: qualia nonnulla retulit Sanctius capite superiore.

CAP. XVI.

Exploditur Grammaticorum Antiphrasis. Quid revera sit Antiphrasis, *declaratur.*

AD nauseam usque repetunt indocti Grammatici Antiphrasin figuram: *Parcas* enim affirmant dici, *quia nemini parcant*; & *lucum*, *quia nemini luceat*, & hujusmodi sexcenta monstra. Sed ego illos hîc, ut in aliis omnibus, in media luce caligare, vel potius cæcutire, ostendam. Ac primum omnium vocem ipsam *Antiphrasin* ignorant: φράσις enim non dictionem ,,[aut vo- ,,cem potius] unicam significat, sed orationem, aut loquendi modum, ut si quæras, an *opus habere*, sit Latina phrasis, necne? Itaque si esset Antiphrasis quam illi somniant, aliter esset appellanda. [1] Ego verò Antiphrasin esse non inficior, sed longè aliud esse, quàm quod isti opinantur, assevero: est enim Ironiæ quædam forma, quum dicimus negando, id quod debuit affir-

1. *Ego vero Antiphrasin &c.*] De utrâque Antiphrasi, Rhetorica hac, & illa Etymologica Grammaticorum, Vide Vossium Institut. Orat. IV, 13, 11. qui utramque rejicit.

affirmari: ut, *non mihi displicet*, *non malè disputat*, pro, *placet*, & *bene disputat.* Plutarchi verba in Homerum hæc sunt, ἔστι καὶ Ἀντίφρασις, λέξις, τὸ ἐναντίον, ἢ τὸ παρακείμενον, σημαίνουσα, id est, *antiphrasis est sermo*, (Sic enim interpretor λέξιν, ex Aristotele 3. Rhet. in principio) *contrarium*, *quam quod positum est*, *significans.* Confirmat hoc tali Homerico exemplo, *Neque hos videns gavisus est Achilles. Voluit*, inquit, *contrarium significare*, id est, *videns hos*, *mæstus fuit.* Hæc Plutarchus. *Antiphrasin* etiam Julius Ruffinianus non inter Figuras verborum enumerat, sed sententiarum: qui mihi tamen non placet, quòd eam Latinè vocari ait *Omissionem*, ut, quum fingimus omittere ea, quæ tamen dicimus. Virg.

Quid repetam exustas Erycino in littore classes?

Atque hæc de Nomine: nunc Rem ipsam excutiamus.

Si Platoni credimus in Cratylo, & Aristoteli tertio Rhetoricorum, qui Nomina simulachra quædam & imagines esse asserunt Rei illius, quam imitantur & nominant, extremæ dementiæ fuerit, nomina per contrarium sensum excogitare. Quid enim putidius, quàm rem aliquam vocari levem, quia sit gravis, vel obscuram, quia lucida sit? Nec obstat illud Terentii & aliorum, *Ehodum*, *bone vir*, id est, pessime. Nam hæc mera est Ironia, quum contrarium significamus: aliudque est tropum efficere, aliud nomina imponere: tum præterea Ironia pronunciatione & gestu indicat, quid velit, Antiphrasis verò si esset, ex usu sic significaret. Antiphrasin Quinctil. lib. 8. cap 6. sub Ironia recenset. Aristophanis interpres in dictione σκολιά, [2] negat dici

2. *Negat dici Verba à contrario sensu*] Male id Auctor ex Græcis his quidem verbis elicit, οὐ μὴν τοὔμπαλιν, quæ non significant, *non dici verba à contrario sensu*, seu *non per contrarium*; sed sicuti male ominata seu δύσφημα enunciantur plerumque me-

dici verba à contrario sensu, sic, τὰ γὰρ δύσφημα ἐπὶ τὸ εὐφημότερον μεταλαμβάνεται, οὐ μὴν τοὔμπαλιν, id est, *quæ dura sunt, & malè ominata verba, transmutantur in bene ominata, non autem per contrarium.* Interpres Nicandri illud Homeri, κύνας ἀργοὺς, exponit per euphemismon, id est, *veloces*; quia ἀργὸς semper *piger* significet, id est, ἄεργος.

Augustinus Dathus jam olim vidit, Grammaticorum *Antiphrasin* vanum esse commentum: isque libellum edidit, *De novem nominibus falsò per Antiphrasin dictis.* Ego ut illius diligentiam laudo, quòd melius aliquid viderit, ita in etymo explicando longè sæpè ab eo dissentio, ut suis locis demonstrabo. Hæc autem sunt, quæ ipse confutat, nomina, *Manes*, *Lucus*, *Bellum*, *Officium*, *Parcæ*, *Ludus*, *Otium*, *Cœlum*, *Eumenides*. Nos alia præterea nonnulla curavimus refellenda.

I.

melius ominatis vocabulis, sic vicissim non fieri, ut scil. τὰ εὔφημα μεταλαμβάνηται ἐπὶ τὸ δυσφημότερον. Unde rejicit ille Interpres istorum sententiam, qui putent μέλη παροίνια dici σκολιὰ h. e. *difficilia* ex contrario, quia sint facilia. Sic enim εὔφημον fuisset enunciatum vocabulo δυσφήμῳ, quod fieri negat. Eadem vero ratio prohibet, quo minus canes *veloces* appellari potuerint vocabulo deterioris ab natura sua significationis, ἀργοὶ, *pigri*, quasi minime pigri. Videtur potius id ἀργὸς, quod *velocem*, & *album*, & *custodem* notat, vel aliud esse a τῷ ἀργὸς, *piger*, vel certe quandam tamen habere cum eo significationis analogiam. Nempe ἀργὸς proprie significat eum, qui nihil agit, aut nihil habet, quod agat, & ita uni alicui rei potest esse plane intentus. Hinc forte pro *custode* positum uni rei destinato, qui proinde nihil agere videtur. Similiter κύνες ἀργοὶ, quoniam Canes, si comparentur cum reliquis animalibus homini domesticis, quæ *Jumenta* à labore, quo hominem juvant, appellantur, canes, inquam, nihil pene habent, quod agant, & tanto magis discurrunt veloces, atque ad custodiendas ædes aut hortos semper sunt parati. Ἀργὸς autem *Album* porro notat, quia is color est plerisque rebus naturalis, non arte factus, nullo *opere*, seu ἔργῳ, elaboratus. Sic enim & Ager dicebatur ἀργὸς, qui erat incultus, & Argentum, quod erat infectum, aut non signatum.

I. MANES.

MAnes dici affirmant, *quod boni non sint*, idque testimonio Servii confirmant, qui 3. Æn. de Polydori tumulo sic inquit, *Manes animæ sunt, quæ, egressæ corporibus, nondum alia intrant corpora. Sunt autem maximæ, & dicuntur per Antiphrasin: nam* Manum, *Bonum, unde* Mane *dictum; ut* Eumenides, Parcæ, Bellum, Lucus. *Alii* Manes *ducunt à* manando; *nam animabus plena sunt omnia inter lunarem circulum & terram, unde defluunt. Alii* Manes *Deos infernales putant.* Hactenus Servius. Augustinus Dathus à *maniasi* Græca dictione, quæ *furorem* aut *insaniam* significat, deducit, vel a *mano*: Ait enim, *Manare non tam aquarum fluentium, quam Solis proprium esse in emittendis radiis; unde* mane *originem sumpsisse, quod in ea diei hora Sol manare incipiat.* Sic ille. Sed longè aliter se res habet. Varro De ling. Lat. *Antiqui*, ait, *Bonum dicebant* Manum. Nonius Marcellus, Manum, inquit, *dicitur Clarum, unde etiam* Mane, *post tenebras noctis, diei pars prima; inde* Matuta, *quæ Græce Leucothea: nam inde volunt etiam* Deos Manes *appellari, id est, Bonos ac Prosperos.* Festus Pompejus, Manare, inquit, *antiqui dicebant, cùm Solis orientis radii splendorem jacere cœpissent, â quo & dictum putabant* Mane. *Alii dictum* Mane *putant ab eo, quod* Manum *Bonum dicebant*: & paulo post, Mane *a Diis Manibus dixerunt: nam* Mana *Bona dicitur; unde & mater* Matuta *& poma* Matura: & rursus, *matrem* Matutam *antiqui ob bonitatem appellabant, &* Maturum, *idoneum esui, &* Mane, *principium diei, & inferi Dii*, Manes, *ut suppliciter appellati bono essent.* Vides Festum, propter codicum depravationem, sibi non constare; nihilominus tamen elicimus ex illo, *Manes* à *Manum*, quod est *Bonum*, deduci. Acron in Horatium, *Dii* Manes, *dii Boni; à* Manum, *quod est Bonum. Antiqui animam a corpore separabant*, Manem Deum *nuncupabant.* Hæc ille.

Cic. 2. leg. *Deorum Manum jura ſancta ſunto.* Sed nullus eſſet finis, ſi quæ de Manibus, Lemuribus, atque Laribus, ſunt diſputata à Platone, Plotino, Porphyrio, Pſello, Proclo, Apulejo, coner in medium afferre: nam nullus ferè cum altero convenit. Divus Auguſt. lib. 9. cap. 11. Civitatis Dei, Plotini ſententiam ſic proponit, *Dicit quidem, & animas hominum Dæmones eſſe, & ex hominibus fieri Lares, ſi meriti boni ſint; Lemures, ſeu Larvas, ſi mali; Manes autem Deos dici, quum incertum eſt, bonorum eos, ſeu malorum eſſe meritorum.* Sic Auguſtinus. Apulejus de Deo Socratis, poſtea quam, quid *Genius*, quid *Lemures*, quid *Larvæ* ſint, explicuit, ſubdit, *Quum vero incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit, utrumne Lar ſit, an Larva, nomine* Manium Deûm *nuncupant, & honoris gratia* Dei *vocabulum additum eſt; quippe, quum eos* Deos *appellent, qui ex eorum numero, juſtè ac prudenter vitæ curriculo gubernato, fanis & ceremoniis vulgò admittuntur; ut in Bœotia, Amphiaraus, in Aphrica, Mopſus; in Ægypto, Oſiris; alius alibi gentium; Æſculapius ubique.* Hæc ille. Hinc natum eſt illud vulgatum in ſepulchris, quod à multis, quid ſit, video ignorari,

D. M.

ACHILLIS.

hoc eſt, *Diis Manibus Achillis:* putant enim ſepulchrum dicari [3] Diis Inferis. Quare noſtri Chriſtiani, ut felicius

3. *Diis inferis*] Nempe *Dii Manes Achillis*, ſunt ejus Genii. Nam qui vivorum hominum *Genii*, quos duos cum ſingulis hominibus naſci credebant, appellabantur, illi defunctorum dicebantur *Dii Manes.* Hinc *Manes Deos violaſſe* dicitur Canis, qui *humana effoderat oſſa*, apud Phædrum fab. 27. Ceterum *Dii Manes* ſimpliciter & abſolute memorati notant plerumque Deos Inferos, ſeu multitudinem illam animarum vel Geniorum in inferis locis conjunctam. Florus I. 13. *Devovente Pontifice, Diis ſe Manibus conſecrant.* Suet. Tib. 15. *Terram Ma-*

cius ominarentur, emendarunt, seu corruperunt potius sic:

DEO OPT. MAX. SACRUM.

Sed, *Diis manibus Achillis*, aut *Ajacis*, *idem est*, ac si dicat, *Ipsi Achilli sacrum*, aut *Genio Achillis*. „[Liv. lib. „3. *Tribuni instare Claudio, ut collegæ Deos Manes fraude liberaret*, id est, animam defuncti.] Postremò nemo mihi melius, quid sint *Manes*, explicasse videtur, quàm Pomp. Mela lib. 1. quum de Augilis Nasamonibus, (id est, arenosis) loquitur, *Augilæ*, inquit, *Manes tantùm Deos putant; per eos dejerant, eos ut oracula consulunt, precatique, quæ volunt, ubi tumulis incubuere, pro responsis ferunt somnia.* Quæ verba sumta sunt ex Herodoto in Melpomene, quum de Nasamonibus loquitur, in hunc modum, *Jurejurando ac Divinatione tali utuntur; per eos viros, qui justissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, jurant, illorum sepulchra tangentes: divinant ad suorum accedentes monumenta; & illic, ubi preces peregerunt, indormiunt; ubi quodcunque per quietem insomnium viderunt, eo utuntur.* Mela itaque vocavit *Manes*, quod Herodotus *justissimos atque optimos post mortem*. Plinius, quum hæc à Pomponio accepisset, sic mutavit, *Augilæ inferos tantùm colunt.* Rursus à Plinio Solinus, *Augilæ verò solos colunt inferos:* quàm rectè mutarint, ipsi viderint. Obscurè dixit Virgilius Æneid. 6. v. 742.

Quisque suos patimur Manes.

Quod sic explico; quemadmodum qui alios læserunt, aut necaverunt, patiuntur Lemures & Larvas interfectorum, ut Orestes, & alii; sic Anchises & alii boni viri patiebantur proprios Manes, id est, non prius tran-

Matrem, Deosque Manes orabant, ne Mortuo sedem ullam, nisi inter impios, darent. Pompon. Mela III, 2. *Aeternas esse Animas, Vitamque alteram ad Manes.*

transibant ad Elysios, [4] quàm propria crimina purgarent. ,, [Et hanc interpretationem confirmant hæc A-
,,puleji verba in 2. Florid. *Brachmanæ Pythagoram do-*
,,*cuerunt*, *quæ Diis Manibus*, *pro merito suo cuique*, *tormen-*
,,*ta*, *vel præmia*. Omnino autem [5] *Manes* lingua sacro-
,,rum dictum videtur, pro *Mani*, id est, Boni: sicut
,,*Porci sacres*, pro sacri, apud Plautum: *Matrimes*,
,,*&* *Patrimes*, apud Festum, pro, Matrimi, & Pa-
,,trimi.]

4. *Quam propria crimina*] Vel, quam proprii ipsorum Manes crimina illis inhærentia purgassent.

5. *Manes lingua sacrorum &c.*] Immo vero dixerunt olim promiscue *Manus* & *Manis*. Illud ignoraremus ex reliquiis Linguæ Latinæ, nisi Varro, Festus, Nonius, *Manum* traderent olim dictum pro Bono. At Hujus vestigia in ipso Linguæ usu supersunt. Nam inde habemus *Mane*, quod est Neutrum & *Manis*, & ideo construitur cum Neutro apud Persium Sat. III. 1. *jam clarum mane fenestras intrat*. Et hinc *Mani* & *Mane* in Ablativo, apud Plautum Pœn. III. 3. 37. *A mani ut ad portum processimus*. Cicer. Famil. IX. 26. *Cœnam te quærere a mane*. Sed & inde *Immanis*, quod proprie notat *valde non bonum*, ut interpretatur Festus, in v. Manuos. Et ita apud Eundem in v. Mane legitur in MS. *nam Mania Bona dicitur*: Sed reponendum haud dubie *dicuntur*. Est autem *Mania* istic Neutrum Plurale.

II. LUCUS.

LUcus, inquiunt, *à lucendo*, *quia minimè luceat*. Hoc refellens Dathus, ait, *à lucendo dici fateor; sed per contrarium nequaquam*. Idem putat Quinctilianum sentire, *Lucum* per Antiphrasin dici. Sed ipse cæterique Grammatici falluntur, quum Quinctiliano authore *lucum* à *non lucendo* deducunt: imò verò Quinctilianus irridet illos, qui talia comminiscuntur: Inquit enim lib. 1. cap. 6. *Etiamne à contrariis aliqua sinemus trahi? ut Lucus, quia umbra opacus parum luceat; & Ludus, quia sit longissimè ab lusu? & Dis, quia minimè dives?* Hæc

Fa-

Fabius. [6] Ego verò, missis aliorum rationibus, *Lucum* ab Etrusca voce deductum existimo. Etrusca enim esse nomina Varro in Originibus asserit, *Luceres*, & *Lucumones*. Est porrò Etruscis vox *Lucà*, cum accentu in ultima, (ut Talmudistæ ajunt) idem quod *senex* sive *senator*. Et de Antiquitate *Lucorum* & illorum religione pleni sunt poëtarum libri. *Templum Pici*, inquit Virgilius, *horrendum erat silvis & religione parentum*, id est, *venerandum*, ut Servius exponit. Sed extat apud Lucanum elegans Luci descriptio lib. 3.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo, &c.

III.

6. *Ego vero missis aliorum &c.*] Eadem & plura habet Scoppa lib. I. Collect. cap. 18. ut proinde nullam hic fieri ejus mentionem mirer. Sed tamen neque hanc illius & Sanctii, neque etiam illam Vossii, *Lucum* à Gr. λοχὸς deducentis, jamque abunde refutati à Georg. Henr. Ursino cap. 8. Observ. Philol. sententiam probare queo, sed cum Datho sine ullà hæsitatione *Lucum* à *lucendo* derivo. In qua etymologia, licet eam ceteris præferat, nescio quid ita tamen hæsitet ille Ursinus. Scilicet antiquissimis temporibus nulla erant templa: Sacra faciebant homines in altaribus sub dio positis. Verum quia illa altaria ita in propatulo posita nullam habebant majestatem, nullumque religionis horrorem accedentibus incutiebant, hinc sylvam iis cœperunt circumdare, & quidem opacam ac tenebricosam, quia, ut ait apud Euripidem Bacchus, σεμνότητα ἔχει σκότος, *augustum quid & venerabile habent tenebræ.* Unde & Ovid. in Fastis III. 295. *Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra, Quo possis viso dicere, NUMEN INEST.* Quoniam itaque in medio talium sylvarum erant altaria, inque iis solis fiebant sacra, & proinde perpetuus fere lucebat ignis; & præterea quoniam frequentissimus in sacris propter quæsitas illas tenebras erat usus etiam tædarum & lampadum, religiosum istum horrorem suo lumine ex mediis tenebris immane quantum augentium; hinc ergo sacræ illæ sylvæ dici proprie *Luci* cœperunt, utpote propter istum in altaribus & lampadibus ignem pene semper, certe constitutis jam religionibus, lucentes. Analogia formationis ab illo Verbo eadem est, quæ in *Noctiluca*, quo, ut Varro ait lib. IV. de L. Lat. significabatur Luna. Sed & sic *Ludus* à *Ludo*, *Vola* à *Volo*, *Bustirapus* apud Plaut. Pseu. I. 3. 127. à *Rapio*, *Naufragus* à *Frango*, *Sejugi* & *Sejuges*, *Quadrijugi* & *Quadrijuges* à *Jungo*.

III. BELLUM.

BEllum dicunt, *quia non bellum sit.* Ridet Dathus, & *à Belluis* dici contendit, adducens illud Ciceronis Offic. 1. *Nam cum sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, cumque proprium sit Hominis illud, hoc Belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore.* Sed fallitur Dathus: hæc enim verba nihil, quod ad etymon pertineat, probant. Accipe igitur veram sententiam: [7] Antiqui *duellum* ante dicebant, quod postea *bellum* vocarunt. Ciceronis hæc sunt verba in Oratore perfecto, *Quid verò licentius, quàm quòd hominum etiam nomina contrahebant, quo essent aptiora? nam ut*, duellum, bellum, *&* duis,

7. *Antiqui duellum &c.*] Varia *Belli* etyma vide apud Vossium, sed qui recte censuit quoque, *Bellum* à *Duello* formatum; & *Duellum* porro à *Duobus* deducit, quoniam semper in bello sint duæ partes. Possis forte non absurde item à *divello* repetere vocabuli hujus originem, ut inde sit *divellum*, sicuti & *Vellus* à *Vello* est, *Tergus* & *Tergum* à *Tergeo* vel *Tergo*: & sic deinceps, elisa vocali I, *Duellum*, quomodo & *Dortium* pro *divortium* nonnulli dixere, Vide Scaligerum ad Festum in V. Aurum: & quomodo *Dego* ex *Deago*, *Præbeo* ex *Præhibeo*, *Prætor* ex *Præitor*, *Proles* ex *Prooles*, *Copia* ex *Coopia*, contracta habemus. Immo quæ propius accedunt ad hoc exemplum, sic *Docui*, & similia, haud dubie dicta sunt pro *Docevi*, *Rapui* pro *Rapivi*. Certe sic *Vacuus* formatum est ex *Vacivus*, *Nocuus* ex *Nocivus*, *Statua* ex *Stativa*, δὶς Græcum ex δυὶς. Denique ne auctoritate Veterum destituamur, in Glossariis Labbæi invenimus *Divellio* πόλεμος, *Divelliones* πόλεμοι, ἁρπαγαί. Quæ vocabula si olim fuerunt in usu, ut sane illa Glossaria nos docent, certa pene est nostra Etymologia, utpote quum manifesta ratione ex *Divellione* videatur formatum *Perduellio*, quod proprie notat crimen, quo quis tanquam hostis publicus à civitate sua censetur divulsus. Si vero eam originem habet hocce vocabulum, eandem omnino habere debuit *Perduellis* & *Duellum*. Sed tamen, si quis Vossii rationes velit præferre, me non habebit valde sibi refragantem.

duis, bis; *sic*, Duellium *eum*, *qui Pœnos classe devicit*, Bellium *nominarunt*, *quum superiores appellati essent semper* Duellii. Ex his etiam Ciceronis verbis ridere poteris Grammatistas, qui inter *duellum* & *bellum* differentiam constituere solebant, quum idem prorsus significent: nisi velis dicere, illud vetus, hoc autem postea usitatum. Antiquè enim dixit Horatius, *Græcia Barbariæ lento collisa duello.* Vide Festum in *Duellum*; *Duicensus*; *Duidens hostia*; *Duis*; *Duonum*, bonum.

IV. OFFICIUM.

Officium ajunt ab *officiendo*, *quod nemini officiat*, vel noceat. Hoc rectè refellit August. Dathus ex sententia D. Ambrosii, in lib. de Officiis, dum inquit, *Officium*, *littera O mutata*, *quasi efficium* dicitur, *propter decorem sermonis.* Hæc ille. Donatus in Adelph. planius id ostendit, inquiens, *Officium dicitur*, [8] *quasi efficium*, *ab*

8. *Quasi efficium*] Sic quidem plerique Veterum Grammaticorum. Rectius tamen Vossius ab *Officiendo* deduxit, sed quod male explicuit. Nec enim idem olim, quod *Efficere*, significavit illud verbum, sed *Facere aliquid circa aliquem*, sive Bonum id sit, sive Malum. Usus quidem Verbi maxime hæsit in deteriore sensu, ut significet, quoddam quasi obstaculum opponere alicui, impedimento esse, vel facere aliquid, quod impedimento sit. Sallust. Catil. 51. *Haud facile animus verum providet*, *ubi illa* (scil. ira & similes affectus) *officiunt.* Et Jug. 52. *Aciem*, *quo hostium itineri officeret*, *latius porrigit.* Sed id neutiquam impedit, quo minus *officium* etiam in meliorem accipiatur partem, & significet munia & facta obsequii. Nam sic prorsus etiam *Obstare* proprie quidem denotat circa aliquem stare, quocunque tandem consilio & effectu; at dein usu, idem potissimum, quod officere, impedimento esse, seu ita stare, ut impedimento & obstaculo sis: *Obstetrix* vero inde formatum, in contrariam seu meliorem partem sumitur pro muliere, quæ aliis in partu adest & adstat, parata ad auxilium ferendum. Vide & quæ de *Vadibus* & *Vadimonio* disputavimus supra ad Cap. XV. not. 15. Eadem porro significatio est particulæ *Ob* in *Observare*, *Obsidere*, &c. ut modo in bonam, modo in sequiorem partem suma-

ab efficiendo, *quod unicuique personæ congruit.* „ [Itaque „*efficere officium*, pro facere, aut curare, Plautus dixit „Bacchid. 4, 4, 103. *Vestrum curate officium*, *ego efficiam* „*meum*, Similiter Sticho, *Pro opibus efficimus nostra munia*, „id est, ut in Rud. loquitur, *conficimus nostra officia:* „Trucull. *Lepide efficiam meum officium.* Et Lucretius „lib. 4. *officium utilitatis* dixit, de membris corporis lo-„quens, *Utilitatis ob officium potuisse creari*, id est, ob „effectionem, ut efficerent utilitatem.]

matur. Ceterum ab *Officiendo* derivatur etiam *Offector*, h. e. ut Festus ait, *colorum infector.* Sed accuratius Idem in voce *Infectores*, distinguit hosce & *Offectores*, hoc modo; *Infectores*, *qui alienum colorem in lanam conjiciunt: Offectores*, *qui proprio colori novum efficiunt.* Viri Docti legi hic volunt *Officiunt*, quod nec Ego repudiem: sed non explicant differentiam in significatu harum vocum ex verbis Festi. Ego crediderim voluisse Festum, *Infectores* esse, qui colorem rei cujuscunque priorem seu nativum plane mutant, at *Offectores*, qui proprio seu priori colori novum addunt, & ita proprium seu priorem miscent & temperant novo. At longe aliter, quam Festus, Cornelius Fronto hasce voces distinguit. *Infector colorem mutat*; *Offector officio obest:* sed forsan leg. *officiendo*, ut sensus sit; *officiendo obest* nativo colori, dum adulterat eum, & alio colore addito miscet. Utcunque sit, ex hac derivatione liquet, *Officere* notare proprie aliquid facere circa alium hominem aut aliam rem. Unde & *Officina*, locus, ubi res nativa mutatur arte & operâ in aliam quamcunque formam, seu eam, quam usus requirit. Sic *Officina Fabri* Phædr. fab. 65.

V. LUDUS.

LUdus, ajunt, *quod longissimè absit à lusu*, citantque 9 Quinctilianum lib. 1. cap. 6. Sed ille, ut monui, irridet illos, qui talia docent. Dathus malè se expedit à quæstione, dum disputat, *ludum literarium*, non ad graviores disciplinas pertinere, sed ad Grammaticam

9. *Quinctilianum*] Adde Festum in voce *Militem*; & *Schola.*

ticam & pueriles institutiones, qui utique *lusus* est præ majoribus & altioribus scientiæ & philosophiæ studiis. In quo quantum fallatur, non est difficile explicare, quum constet, gravissimorum Oratorum scholas vocari *ludos*. Cic. de Orat. *Isocrates magister istorum omnium, cujus è ludo, tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt.* Sed etsi demus, Dathum vera dicere, non tamen propterea *ludi* etymon inde apparet. Exquiramus igitur primævam *ludi* etymologiam, tum deinde ad ludum literarium accedemus. Cui quæstioni ut rectius satisfaciam, illud admoneo, literam Græcam y, 10 perpetuò verti apud Latinos in u, ut φύω, *fuo*, λύω, *luo*, φύγα, *fuga*, sic à *Lydiis*, *ludus* dictus, imò & ipsos Lydios, *Ludios* vocat Plautus in Aulularia. Historiam sic narrat Herodotus in Clione: Ajunt Lydii ipsi sese ludos invenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt; simul autem hæc invenisse, & in Tyrrheniam, hoc est, Thusciam, colonos deduxisse, idque hunc in modum accidisse referunt. Tempore Atydis, Manis regis filii, annonæ difficultas per universam Lydiam valde grassabatur, adeò ut Lydii, qui tunc miserè degebant, non cessantes remedia huic malo quærere, diversa pro se quisque excogitaverint; inventumque tunc ab eisdem aleæ tesserarumque ludum, & pilæ cæterorumque ludorum omnium genera, præterquam talorum: horum enim inventionem sibi non vindicant Lydii. Porrò ad famem discutiendam, alterâ quidem dierum in totum lusibus occupabantur; ne videlicet ciborum quærendorum sollicitudine distorquerentur; alterâ verò à lusibus abstinentes, pascebantur: atque hoc modo annis duodeviginti vixerunt. Hæc Herodotus. Hesychius tradit, à Lydiis in-

10. *Perpetuo verti &c.*] Aliquando tamen etiam in I. Unde à φύω etiam *Fio*, ab ὕλη *Silva*, ab ἄσυλον *Asilum*, ab ὕω *Hiems*, ab υἱὸς *Filius*, à σῦκος *Ficus* &c. Sed tamen revera in U sæpius vertitur.

inventa spectacula, & hinc Romanos dixisse *ludos*. Suidas λυδιάζειν, & λυδίζειν, pro eo, quod est, Lydiorum more vivere. Hæc de vero etymo. Secundo autem modo, [11] *ludus* pro exercitatione capitur, ut, *ludus pilæ*, Græcè, γυμνασία: γυμνάζειν, exerceri in palæstra, in haltere, in disco, & multis hujusmodi. Hinc eodem modo, *ludus literarum*, id est, gymnasium, vel exercitatio literarum.

11. *Ludus pro exercitatione*] Sine ullo dubio verum est etymon, quod adtulit Sanctius. Nam Romani Ludos scenicos, quos κατ' ἐξοχὴν *Ludos* appellarunt, acciverunt à Tyrrhenis, qui origine sua erant *Lydi*, seu *Ludi*. Hinc ergo à Romanis homo, qui ludos agebat, *Ludius* dicebatur & *Ludio*, res ipsa *Ludere*, & inde *Ludus*. Porro idem ille Ludius Etrusca voce etiam *Hister* dicebatur, & inde Romanis *Histrio*, in qua eædem plane literæ Radicales, ut dicuntur, quæ in Hebraica voce חצצרה h. e. *tuba*. Scilicet Etruscæ linguæ ratio ex Oriente est petenda. Histriones porro ad *tibiæ* modulos olim cantabant, saltabantque. Vide Liv. VII. 2. & Valer. Max. II. 4. *Tibia* denique & *Tuba* primitus haud dubie non multum fuere diversæ. Ceterum *Ludus* pro schola proprie & primitus dicebatur de locis, ubi tirones gladiatores ab lanista exercebantur & instruebantur, quia isthic quasi simulachrum pugnæ ludebatur, & simul ludis publicis illi præparabantur. Passim itaque ea vox hoc maxime sensu occurrit: Suet. Cæs. 26. *Tirones neque in ludo, neque per lanistas, erudiebat.* Cap. 31. *Formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus.* Cic. Famil. X. 32. *Miles quidam depressus in ludum gladiatorium.* Tacitus Hist. II. 62. *Ne equites Rom. Ludo & Arena polluerentur*, h. e. Discendo & Exercendo artem gladiatoriam. Inde jam usus hujus vocabuli translatus videtur ad Scholam quoque literariam & oratoriam, sed illam maxime. Plautus Bacchid. I. 2. 21. *Non omnes ætas, Lyde, ludo convenit.* Tac. Ann. III. 66. *cui literarium ludum exercere, vetus ars fuit.* Cicero Famil. IX. 18. *Quod, ut Dionysius Tyrannus Corinthi dicitur ludum aperuisse, sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim.* Ubi prior est ludus Literarius puerorum, ut posterior ludus Oratorius virorum, Hirtii, Dolabellæ, &c. qui apud Ciceronem se exercebant in arte Oratoria, ut ipse nos docet Famil. IX. 16.

VI.

VI. PARCÆ.

SErvius in illo Virgil. *Sic volvere Parcas; Dicuntur*, inquit, *Parcæ per Antiphrasin, id est, contrarium sermonem; quia nemini parcant: sic Lucus, quod non luceat; Bellum, quod nulla res bella in eo sit.* Augustinus Dathus ibidem, post Servium, non probat Antiphrasin, longamque texit disputationem de nomine *Parcus*: deinde ab illo deducit *Parcas*, quia parcè nobis vitam tribuant. Nam, ut ait Plinius, *quid tam circumcisum, quid tam breve, ut hominis vita longissima?* Sed nobis Varronis sententia magis arridet, quæ refertur ab Aulo Gellio libro 3. cap. 16. sic: *Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse hujusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense, aut decimo; neque præter hos aliis partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse: idcirco eos nomina Parcis tribus fecisse, à pariendo, & à nono atque decimo mense.* [12] *nam Parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata: Item Nona, & Decima, à partus tempestivi tempore.* Hæc Gellius. Parcæ autem tres finguntur Jovis filiæ, quarum nomina & officia hoc versu explicantur, *Clotho colum retinet, Lachesis net, & Atropos occat.*

12. *Nam Parca, inquit, immutata &c.*] Verior haud dubie hæc est origo *Parcarum*, præ reliquis à *parcendo*, vel à *partiendo* petitis. Neque tamen putem *Parcas* dici a Partu quasi *Partas*, immutata litera una, scil. T in C. quod vult Varro, sed quasi *Paricas*, vel *Particas*. Similis elisio in *Fecundus* pro *Feticundus* à *fetus*, *Facundus* à *fatus*, *Maturus* & *Matuta* à *mane*, *Fibula* à *figo*, *Vinea* à *vitis*, *Paricida* ex *Patericida*, *Semen* pro *Serimen*, *Germen* pro *Gerimen*, *Surculus* quasi *Suriculus* à *Surus*.

VII. EUMENIDES.

QUas Latini *Furias* appellavere, Græci *Erinnyes* & *Eumenides* dicunt. Sunt autem, ut ait Orpheus,

Tisiphone, necnon Alecto, & dia Megæra.

Quidam *Eumenidas* dictas putant, ab ἐυμενεία, id est, *benevolentia*: ἐυμενίζω enim est *placo*; quia minimè sint benevolæ, sed immites & diræ. Dathus interpretatur *bene furentes*, ab ἐ͂υ *bene*, & μαίνω *furo*. Sed fallitur; nam eo modo per æ diphthongon scriberetur *Eumænides*. Propiùs verò, qui dixerunt, dictas κατ' ἐυφημισμὸν, id est, ut bene ominaremur; [13] in templis enim omnia mala verba per contraria enunciabantur, ut, *vita*, pro morte, & *mactare*, pro cremare, & *rectè*, pro non. Sed ego longè aliter interpretor, & *Eumenidas* propriè pias & mites appellari contendo; [14] quod ex Suida non erit difficile comprobare. Ejus verba sic Latinè vertebam, *Eumenides*, *Erinnyes*, *subterraneæ deæ: accepisse autem ajunt eas nomen* (Eumenidum) *ab Oreste: tunc enim primùm ab eo Eumenidas*, id est, mites & pias, *quoniam eas expertus sit propitias, ferunt appellatas; quibus & ille, maternæ cædis in Areopago absolutus, nigram ovem sacrificavit:* & paulo post; *Has & Æschylus in Eumenidibus, à Minerva fuisse placatas in Orestis judicio tradit, obtinuisseque ab eis, ne in Orestem terribiles insurgerent; unde eas Eumenidas, id est, propitias, vocavit.* Hæc ex Suida.

13. *In templis enim omnia mala* &c.] At vide quæ notavimus ad Cap. XIV. nota 22. & seqq. Neque vero Vox *Vita* pro Morte usquam directe ponitur, sed mortui dicuntur *Vixisse* & *Vita functi*: Sic neque *Mactare* pro Cremare; sed forsan voluit Sanctius *Adolere*, de quo Vide d. cap. n. 23. ut de *Mactare* n. 24. Denique *Recte* non proprie in templis aut sacris ponitur pro Non, sed & promiscuo ac vulgari in usu passim ita adhibitum in Comœdiis reperitur, ut ostendimus d. cap. n. 25.

14. *Quod ex Suida &c.*] Et Sophoclis Scholiaste. Vide Vossium instit. Orat. Lib. IV. c. 13. n. XI.

VIII. OTIUM.

OCium dictum volunt, quòd non ocyus sit & velox, sed segne potius tardumque: nam Græcis *ocys* velox est: ex quo *ocymum* dicitur leguminis genus à celeritate nascendi, & *ocyus* adverbium. Hæc destruere dum conatur Dathus, ineptè philosophatur nescio quid de vita contemplativa & activa; quòd scilicet in ocio celerius moveatur mens, quàm in actione rerum. Itaque asserit, *ocium* à celeritate mentis nuncupatum; & præterea, si Musis placet, *Ocyum*, per C, & Y, scribi contendit. Sed quis unquam sanæ mentis *otium* & *negotium* per y scripsit? Pierius in Virgil. *otium* per T omnino scribi debere contendit. *Aldus* in Orthographia sic, *Otium cum T, libri veteres; & Q. Papirius Grammaticus his verbis*, In his syllabis sonus literæ *Z* immistus inveniri tantum potest, quæ constant *T* & *I*, & eas sequitur vocalis quælibet, ut Tatius, Otia, Justitia, & similia. *Cujus ego sententiam sequor libentius, quàm eorum, qui* induciæ *&* ocium *cum* C *scribunt, Donati auctoritate adducti. Eum enim scripsisse dicunt, induciæ dictæ*, quod inde ocium; *quod falsum puto: Potuit enim scribere*, indutiæ dictæ, quòd inde otium; *quod sententiam meam confirmare videtur, cui subscribunt antiqui lapides.* Hæc Aldus. Sed quæris, unde dicatur *Otium*; An verò necesse erit omnium verborum origines & etymon patefacere? Cosconius nobilis Grammaticus, teste Varrone, ad mille verba in Latina lingua collegit, de quibus ratio reddi non posset: hæc enim vocat *primigenia*; qualia sunt, *lego*, *scribo*, *sto*, *sedeo*; [15] sic fortasse *otium*, unde, *negotium*, quasi *nec otium*.

IX.

15. *Sic fortasse Otium*] Non absurde tamen ab *Utor* derivatur, quoniam in otio rebus quibuslibet pro arbitrio *utimur* in maximam nostram *utilitatem*; quam assequi in rebus turbatis haud ita facile possumus. Quas alias adferunt Martinius & Vossius

fius hujus vocabuli origines, infra hujus verisimilitudinem pono. Cicero de Offic. II. 1. *Id tempus consumebatur omne in legendo; scribendi otium non erat.* h. e. scriptione Uti non poteramus. Sed & hinc *otium* pro ipsis studiis seu scholis, quibus non *utebantur*, nisi qui in *otio* agebant. Cicero Parad. cap. 1. *Illa ipsa, quæ vix in Gymnasiis & in Otio Stoici probant.* Gellius VIII. 3. *Qualia quidem in Philosophorum otio disputantur.* Hinc & pro *Pace*, Tacit. Ann. I. 2. *Cunctos dulcedine otii pellexit*, scil. Augustus. Plaut. Truculo I. 1. 56. *Re placida atque otiosa, victis hostibus.* Ceterum pro *Uti* dixerunt Vetustissimi *Oeti* vel *Oiti*, unde facile *Otium* deduxeris. Sed tamen, ut vere dicam, neque hæc satis se mihi approbat significationis Analogia, idcirco, & quia commoda ejus vocabuli origo, nec Græca, nec Latina in Lingua reperitur, derivare malim *Otium* ab Hebr. עת *tempus*. Hebræorum enim litera ע respondit olim literæ Græcorum & Latinorum O, ut vel ex ordine literarum constat. Sic ab עשיר *Osiris*, à ערר *Orbus*, a עלך *Olympus* pro Cœlo, quia omnia *Tegit*. Forte & a עלה / *ascendit* derivari debet Latinum *Oleo*, de quo supra ad Caput XIV. no. 23. egimus, & quod notat *cresco*: Nam qui crescit, ascendit in altum. Plane ut hoc ipsum *Altus* est a Verbo *alor*, h. e. nutrior, atque adeo notat proprie eum, qui bene nutritus crevit in altum. Sæpe tamen illud ע transit etiam in literam A, sed tunc maxime, quando ejus sonus vel signum isti literæ additur vel subjicitur, ut liquet ex Nominibus Propriis cum Vocabulo עבד in regiminis forma compositis, ut *Abdimelech*, *Abdastartes*, &c.

IX. COELUM.

CElum à celando deducunt, quòd patens sit, nec coopertum; sed nemo scribit *celum* sine diphthongo æ, vel œ: illo modo dicitur à cælando, id est, pingendo; hoc autem à Græco κοίλω, id est, cavo. Plinius lib. 2. cap. 2. *Formam ejus in speciem Orbis absoluti globatam esse, nomen inprimis, & consensus in eo mortalium*, Orbem *appellantium, sed & argumenta rerum docent:* ibidem cap. 4. *Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.* Hæc Plinius. At M. Varronis verba, licet corrupta, diversum sentire videntur: is igitur libro 4. Analogiæ sic in-

inquit, *Cælum dictum scribit Ælius, quod est Cælatum: aut à contrario minime Celatum, quòd apertum est; non malè, quod posterius Ælius; multo potius, cælare à cælo, quam cælum à Cælando; sed non minus illud alterum de Celando ab eo potuit dici, quod interdiu celatur, quam quod noctu non celatur omnino. Ego magis puto, à chao cavum, & hinc cœlum; quoniam, ut dixi, hoc circum supraque, quod complexu continet terram, cavum cœlum. Itaque dixit Andromacha*, Nocti, Quæ cava cœli signitenentibus conficis bigis; *& Agamemnon*, in altissimo cœli clypeo: *Cavum enim clypeum: Ennius item ad Cavationem;* Cœli ingentes fornices. *Quare ut à cavo cavea, & caulæ, & convallis, cavata vallis, & cavædium; ut cavum sit ortum, unde omnia apud Hesiodum, à caho; à cavo cœlum.* Hæc Varro. Cui astipulatur Lucretius, cùm dixit, *Caulas ætheris.* Ego itaque [16] *cœlum*, cum œ scribo, cum Doctissimis, & verba Plinii, Varronem citantis, corrupta vel aliena puto, quæ sic legenda censeo,

16. *Cœlum cum œ scribo*] Sic plerique. Quin & ipse sic scribere sum solitus, quum id postulare videatur origo vocis, quæ commodissime & proxime a Gr. Κοῖλον derivatur a plerisque. Sed tamen valde dubito de hac ejus Orthographia, atque ideo etiam de Etymologia. Nam certe Aldus ex Lapidibus scripsisse Veteres ostendit *Cælum*: quod firmant exempla a Cellario allata ex Grutero & Aliis, licet alicubi reperiatur quoque, sed rarius, *Cœlum*. Sed vel maxime priorem videntur scripturam probare illæ vocabuli Etymologiæ, quas ipsi Veteres dederunt. Nam Aelius apud Varronem, tum Plinius & Isidorus, a *Cælando* derivant, quia Cælum stellis aliisque figuris videtur cælatum. At Varro lib. IV. directe & proxime a *Cavo* deducit, non a Κοῖλος; Nam ipsam hic spectat vocem *Cavi*, non ejus significationem, & ideo illius quoque vocis etymon a *chao* repetit. Quid ergo aliud hinc possumus colligere, quam Veteres A, non O, in scribenda hac voce adhibuisse, seu scripsisse *Caelum*, non *Cœlum*. Nam si *Cœlum* fuisset scriptum, Varro haud dubie, non a Lat. *Cavum*, sed a Gr. Κοῖλον id proxime derivasset. Vide & supra ad Cap. XV. n. 21. ubi & vulgatam Plinii lectionem asserui contra Sanctium.

ſeo, *Cœlum quidem haud dubiè cavati argumento diximus*, *ut interpretatur M. Varro*.

Atque hactenus de novem nominibus, quæ Augustinus Dathus ſuſcepit confutanda: Nunc nos ad alia tranſeamus, quæ à maximi nominis Grammaticis & Rhetoricis per Antiphraſin dicta paſſim adducuntur.

X. MORUS.

PLinius lib. 16. cap. 25. *Sicut Morus*, inquit, *quæ noviſſima urbanarum germinat, nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſſima arborum.* Ex his Plinii verbis multi anſam cepêre, ut docerent, *morum* dici per antiphraſin, quia minimè ſit ſtulta: μωρὸς enim ſtultum & dementem ſignificat. Alciatus in Emblematis, poſtquam dixit de Amygdalo, ſubdit,

Serior at Morus, nunquam niſi frigore lapſo
Germinat, & Sapiens nomina falſa gerit:

At verò nec Plinius id ſentit, nec ſi ſentiret, illi ſubſcriberem. Res autem ſic ſe habet; Multa nomina apud Græcos ſcribuntur per αυ diphthongon, quæ Latini nunc per *au*, nunc per *ω*, enunciarunt; ut ταῦρος, *taurus*; αὐλὴ, *aula*, Καύκασος, *Caucaſus*, αὔριον, *aurum*. *Orata*, inquit Feſtus, *genus piſcis appellatur, à colore auri, quod ruſtici Orum dicebant, ut*, auriculas oriculas. *Itaque Sergium quoque quendam prædivitem, quòd & duobus annulis aureis & grandibus uteretur*, Oratam *dicunt eſſe appellatum?* Hæc Feſtus. Quin & ſæpe apud antiquos, *au* migrabat in *o*, ut *cauda coda*; *Caurus*, *Corus*; *plauſtrum*, *ploſtrum*; *cautes*, *cotes*; *caudex*, *codex*; *plaudo*, *plodo*, *explodo*; *Plautus Plotus*; *cautio*, *cotio*; ut apud Plautum, *Nihili cotio eſt.* Eodem igitur pacto ex μαυρὸς, id eſt, obſcurus & niger, fit *morus*, cujus fructus niger eſt. Quid, quod etiam [17] apud Græcos in uſu

17. *Apud Græcos in uſu eſt*] Immo & ipſum μόρος pro fructu. Unde idcirco rectius deducit Voſſius Latinam vocem, licet

usu est μορέα, pro ipsa arbore mori? Sæpissimè Hispani faciunt o: ut, *Taurus*, *toro*; *aurum*, *oro*; *laurus*, *loro*; *pausas*, *posas*; *Maurus*, *Moro*; *moral*; *laus*, *loor*; *laudare*, *loar*; *Paulus*, *Polo*; *cauda*, *coda*; *causa*, *cosa*; *paucum*, *poco*, *audire*, *oyr*; *auditus*, *oydo*; *cautum*, *coto*; *caules*, *coles*. Ita Italicè *Moro* significat fuscum; ut apud Tassum in Amadigi canto 57.

Un Gigante nel volto arsicio, & moro.

licet repugnante prosodia: nam *Morus* & *Morum* priorem habent longam, & forsan ideo, quia ipsi Veteres verum vocis etymon ignorarunt, atque adeo per Antiphrasin a Gr. μωρὸς crediderunt derivatam, quod sane sensisse videtur Plinius, licet ei neque Nos hac in parte subscribere velimus.

XI. MILES.

FEsti Pompei hæc sunt verba, *Militem Ælius à mollitia*, κατ' ἀντίφρασιν, (id est, per antiphrasin) *dictum putat, eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat: sic ludum dicimus, in quo minimè luditur.* Hæc ille, satis ineptè. Ulpianus lib. 29. l. 1. §. de Militari test. *Miles*, inquit, *appellatur, vel à malitia*; id est, *duritia, quam pro nobis sustinet; aut à multitudine; aut a malo, quod arcere milites solent; aut à Græco verbo* χίλιοι, *unde* χιλιαςὺς *tractum est: nam ita Græci* τάγμα, *& mille] hominum numerum, appellant; quasi millesimum quemque dicas; unde ipsum quoque ducem* χιλίαρχον *appellant.* Hæc ille. Ex his autem opinionibus postrema verior, & aptior est, utpote quæ Græcæ origini magis quadret. [18] Itaque *miles* propriè dicebatur, qui *unus è mille* non sine

18. *Itaque miles proprie &c.*] Vere *Miles* a *Mille* deducitur, quod vocabulum olim *Mile* scribebatur. Scilicet temporibus Romuli quæque tribus mille homines conferebat in Legionem. Unde qui inter eos erat, dicebatur *Miles*, quasi milesimus, seu unus ex illis mille vel millesimis. Qui vero his mille Mille-

sine dignitate nomenclaturæ vocabatur. Nos dicimus de XXIV. rectoribus Hispalensibus, *Et veynte y quatro de Sevilla.* Verba porrò Ulpiani male citat, & interpretatur Laurent. Valla lib. 1. cap. 14.

lesimis seu Militibus præerat, à Tribu, quæ hos mille conferebat, *Tribunus* appellabatur. Hæc vera ratio & origo vocabuli *Miles.* Quæ quum tam leniter fluat, & ultro nobis offeratur ab ipsis Veteribus, Varrone, Ulpiano, Eutropio, Isidoro, ac recipiatur a Valla, Onufrio, Sanctio, Vossio, Aliisque, facile patior eam irrideri, & inconditam pronunciari ab iis, qui nihil melius habent, quod adferant, & tantum longe petita ex Græcia, heic obscura, nobis ingerunt. Vallam a Sanctio heic accusari nollem, quum recte prorsus verba Ulpiani *Millesimum quemque* d. l. exposuerit.

XII. SIMULTAS.

Simultas, inquit Festus, *dicta ex contrario, quia minimè sint odientes se simul.* Hæc ille. [19] Sed quur non potius à *simulando*, quum qui litenter dissentiant, semper simulata loquantur, donec vindictæ sese offerat occasio? Hic potius Laur. Vallæ in Raudensem assentior. *Simultas*, inquit, *est latens odium*; ea simultas plerumque intelligi contenta est, cum inimicitia opere se ostendat.

„[Videtur antiquitus *simultas* significasse pactum, „sive quod inter duos simul convenisset, quasi *Simulitas*: postea usurpatum, pro tacita conventione mu„tui odii. Plebs quidem Romana, *simultatem* sic vi„de-

19. *Sed cur non potius à simulando*] Addit hoc ipsum etiam Festus: *Potest*, inquit, *& à simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad invicem.* Ego vero potius dictum arbitror ab eo, quod inter pares solet esse æmulatio, &, quæ inde oritur, invidia ac contentio, unde tandem directe pro odio & inimicitia etiam palam exercita passim ponitur. Hoc certum, *Simultas* dici per contractionem pro *Similitas*, ut *Facultas* pro *Facilitas*. Vide Vossium.

„detur usurpasse, velut ex Hygino apparet. Fab. 50. „*Cum multi Peliæ filiam peterent, Pelias simultatem his con-„stituit, ei se daturum filiam, qui feras bestias ad currum „junxisset.* Et Fab. 22. *Æeta Jasoni hanc simultatem con-„stituit, si vellet pellem auratam auferre, tauros æripedes „jungeret jugo.*]

XIII. VIOLA.

Violam dictam volunt quidam, quasi *non violatam*, vel *non violandam*. Ineptè sanè, 20 quum *violo* verbum à voce *viola* ducatur: nam *violare virginem* est deflorare, & violæ colorem inferre; ut latius in nostris Originibus ostenditur. Alii minus malè, à *vi olendi*. Sed melius à Græca *Ion*, more diminutivorum: idque eo melius potest persuaderi, quod Æoles, unde plurima Latini sibi deflexerunt, scribebant *Fion*, digamma Æolico, ut ait Terentianus. Et digamma Æolicum verti apud Latinos in V. tritum est; ut, *ois*, *ofis*, *Ovis*; *oon*, *ofon*, *Ovum*; *oinon*, *Foinon*, *Vinum*; Τάως, *Tafos*, *Pavo*; *aion*, *aifon*, *Aevum*; *oia*, *Foia*, *Via*; *oideo*,

20. *Quum Violo verbum &c.*] Id vero, licet Sanctii *Origines* non viderim, & proinde ejus rationes examinare non potuerim, ineptum pronunciare non vereor. *Violo* & *Violentus* omnino deducuntur à *Vis*. Sicut a *Lux*, *Luceo & Luculentus*. *Violare* autem *Virginem* notat vim ei inferre, vi facta contaminare pudicitiam ejus. Hinc ad res alias transfertur, veluti, *violare fœdus*, *amicitiam*, &c. Sed sæpissime simpliciter & absolute ponitur pro vim facere. Liv. I. 9. id *clamitatum*, *ne quis violaret* puellam, h. e. vi raperet, auferret. Sueton. Cæs. cap. 89. *Plerique eodem pugione, quo Cæsarem violaverant, se interemerunt.* Hinc pro duriter & aspere alloqui al. Liv. II. 56. *Ne verbo quidem violatis Consulibus.* Sic passim *Violentus* homo est homo vehementis ingenii & verborum factorumque: Liv. I. 46. *Ne duo violenta ingenia conjungerentur.* Sueton. Aug. 51. *Violentius conqueri.* Ceterum *Violam* quod à Græco ἴον derivat Sanctius, prorsus probo.

deo, *Foideo*, *Video*; *Is*, *Fis*, *Vis*; & verbum *Vapulo*, ab *Apolluo*, *pereo*, vel *Apolumai*, *peribo*; Æolicè *Fapolo*, inde *Vapulo*, *pereo*, vel *doleo*. Sæpe reperias apud Comicos in imperandi futuro, *vapula*, & *peri*, & *plora*, & *jubeo te plorare*. *Formiæ* unde dicantur, indicat Strabo his verbis, *Urbs à Lacedæmoniis condita*, *prius Hormiæ dictæ*, διὰ τὸ εὔορμον, id est, propter portus bonitatem & commoditatem. Versus autem Terentiani de Digamma Æolico hi sunt:

Nominum multa inchoata literis vocalibus
Æolicus usus vertit, & digammon præficit.
Æolica Dialectos autem mista ferme est Italæ.
Hesperon quum dico Græce, Vesperum cognominat;
Estia sic Vesta facta: Vestis Esthes dicitur:
Hina quem Græce vocamus, Vim jubet me dicere:
Ear est multis in usu, & magis poëticum est;
Er enim nativa vox est: ille Ver hoc dictitat.
Quos Homerus dixit Enetous, ille Venetos autumat:
Et Viola flos nuncupatur, quem Græci vocant Ion:
Et Jolaos, ille Violens, crede Marco Tullio:
Quamque Itun dicunt Achæi, hanc Vitem gens Æoli.
Plura Sappho comprobavit, Æoles & cæteri.

Vomo etiam, & *Vomer*, seu *Vomis*, ab ἐμέω, vel ἐμῶ, (*vomo*) & *Vomica*, quod semper evomat sanguinem.

XIV. ÆGER.

ÆGer, inquiunt, ab *ago*, quod nihil possit agere. Nil vidi, aut legi ridiculum magis. Alii ab Græco αἲ αἲ, quod est doloris signum & querelæ. [21] Alii ab αἰάζειν,

21. *Alii ab* αἰάζειν] Mihi hoc etymon præ reliquis omnibus videtur vero proximum. Nam ab αἰάζω, unde & αἴαγμα *lamentatio*, commode deduxeris αἰαγρὸς, quod olim in usu fuisse potuit. Et hinc Latini elisa litera A, propter concursum plurium

ζειν, id est, lamentari. Sed non longe abierit ab *ago*, eo quod agatur infirmitate vel tristitia: & *agere vitam*, ad id alludit. Virgil. *Vitamque extrema per omnia duco.* Sed placet ab ἄι ἄι.

rium vocalium, suum *Aeger* pro *Aeager* videntur formasse, sicuti *Cogo* dixerunt pro *Coago*, *Dego* pro *Deago*, & similia.

XV. DIS, PLUTO.

DIs, inquiunt, *quia minime dives*. Quod ex Quinctil. lib. 1. cap. 6. eliciunt, quum potius, ut diximus Quinctilianus hujusmodi etymos irrideat & insectetur. Cic. 2. Natur. Deor. à *divitiis* videtur deducere, *Terrena*, inquit, *vis omnis atque natura Diti patri dicata est: qui Dis, ut apud Græcos* Πλȣ́των, *quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris.* Hæc ille. Cui consonat Ovid. 1. Metamorph.

------- *Itum est in viscera terræ,*
Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Itaque sine Antiphrasi, [22] *Dis* à divitiis, quas possidet, aut divitiæ à Dite, (est enim ditissimus) rite nominabitur.

22. *Dis a Divitiis*] Immo quasi per contractionem dicitur *Dis* pro *Dives*, sicuti *Dites* pro *Divites*, quoniam revera Dives habebatur *Pluto*, sic etiam a Divitiis Græce dictus. Vide & Vossium.

XVI. PONTUS.

PUdet referre *Ponti* etymon: olet enim fæcem Grammaticorum. Dicunt isti, *quasi sine ponte*: quia mare pontem habere non possit. Nihil magis ridiculum est, quam quum Græcis vocibus etymum redditur Latinum, aut contra. *Lapis* dicunt, quia *pedem lædat*, vel

à *labando*, quum Græcè ſit λᾶας; & *petra*, *quia teratur pedibus*, *aut pedem terat*, quum ſit πέτρη, vel πέτρος. Itaque *Ponti* etymon Latinè reddere imperitiæ fuit. Nec etiam neceſſe fuit *Ponti* etymon ſcrutari, quum pro mari accipitur: [23] nam propriè mare non ſignificat,

23. *Nam proprie Mare &c.*] Dubitem ſane, immo putem eſſe proprium Maris Euxini vocabulum, vel ſaltem ei κατ᾽ ἐξοχὴν tributum. Certe *Propontis* proprium eſt vocabulum iſtius Maris, quod ante Euxinum eſt, veluti Minoris *Ponti* ante Majorem: & *Helleſpontus* Freti ante Propontidem. Etymon *Ponti* recte forſan à πόνος, *labor*, ut monuerunt jam alii, deduxeris; quia periculoſa & laborioſa iſtic erat navigatio, propterea, quod illud Mare commodis portubus & ſtationibus deſtituebatur, unde & olim Ἄξενον, quaſi *importunum adventantibus*, Græci crediderunt cognominatum. Adde quod celeberrima Græcorum expeditio prima inſtituta fuit in hunc Pontum Euxinum, nec ſine maximis periculis & laboribus. Unde ab illis reducibus videri poſſet id *Ponti* nomen Mari huic impoſitum propter exantlatos illic labores; & ſic ad alia quoque Maria dein tranſlatum, ſed & cum regione vicina quoque tandem communicatum ea ratione, qua paſſim apud Græcos & Latinos IN Urbe aut Mari aliquid factum dicitur, quod in agro ſuburbano, aut in terra mari proxima accidit. Vide me ad Aelianum Var. Hiſt. II. 25. 6. Quin ipſum illud *Helleſpontus*, quod manifeſte eſt primitus ipſius Maris nomen, tamen æque ac *Pontus*, regionem illi adjacentem quoque notat. Corn. Nepos in Pauſan. 2. *Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum & Helleſpontum miſerunt, ut ex his Regionibus barbarorum præſidia depelleret.* in Timoth. 3. *Defecerat Samos, deſcierat Helleſpontus.* Hinc jam Homo iſtius Regionis dicebatur *Helleſpontius*, Cicero Famil. XIII. 53. *Commendo tibi negotia ejus, quæ ſunt in Helleſponto, & ſi quid habebit cum aliquo Helleſpontio controverſiæ, ut in illam διοίκησιν rejicias.* Adde vocem *Pontus* factam eſſe communem & appellativam, non Terræ, ſed Maris, & inde derivata ποντίζειν, & ſimilia, *Maris* ſemper ſignificationem præferentia. Ex quibus omnibus colligendum videtur, vocabulum hoc primitus impoſitum Mari Euxino, & ſic dein communicatum cum adjacente Regione potius, quam contra. Bochartus tamen in ſuo Phaleg. I. 10. in eo conſentit cum Sanctio, quod nomen id primum tribuit regioni, dein Mari, regionemque putat Orientalium lingua per metatheſin literarum ſic appellatam, quaſi terram

Botna

cat, ſed regionem illam, cujus fuit Mithridates Rex. Unde Juvenalis, *Feſtino ad noſtros, & regem transſeo Ponti.* Ibi eſt *Pontus Euxinus*, & ita *Pontus* accipitur pro mari, ex parte totum; ut *Fretum* pro mari, quum ſit *Fretum* propriè, quod Græci vocant *Porthmon*, à *fervendo*, quod ibi maximè fervet aqua: nos vocamus *Eſtrecho*. Denique paſſim Græcè legas, πόντ☉ ἁλὸς, id eſt, *Pontus Maris*, & *Freta Ponti*; ut *æquor maris*.

Botna vel *Botnim*, h. e. *nucum*, quæ frequentiſſimæ in ea: Unde & à Latinis ſcriptoribus ſæpe *Ponticarum Nucum*, ut præſtantiſſimarum, mentio fit. Neque abſurdum ſane illud, licet verum non putem.

XVII. PELAGUS.

SOlent etiam & Græci Grammatici, quamvis doctiores, ineptire; dicunt enim πέλαγ☉ à πέλας, id eſt, *propè*, & γῆς, id eſt, *terra*: *quia non propè, ſed longiſſimè abeſt à terra.* Sed *pelagus* propriè mare non ſignificat, ſed profunditatem maris, Hiſpanè, *Pielago*. In Euangelio D. Matthæi legitur, πέλαγ☉ τῆς θαλάσσης, id eſt, *Pelagus maris*, hoc eſt, in medio maris. 24 Crederem dici *pelagus*, à πέλας, *prope*; quia prope litus ſtatim pelagus eſt, id eſt, profunditas maris.

24. *Crederem dici pelagus &c.*] Veriſimilius fecere, qui ab Hebr. פלגים *Rivi* deduxere. Sicut & ſequens vocabulum *Charontis* ab Ægyptiaca origine repetiverunt Eruditi, quæ *portitorem* ſignificarit, probante Voſſio, quem vide. Certe χάρων non à χαρώνια, ſed hoc ab illo derivatur: neque etiam à χάρωψ, quo proprie *lætos habens oculos* notatur, cum nihil lætum Charonti tribuatur ab ullis Scriptoribus. Vide Virgilium Aen. VI. 298. &c.

XVIII. CHARON.

LIlius Gregorius Giraldus de Diis gentium ſic ait, *Charon Deus infernus, dictus per Antiphraſin, quaſi Ache-*

cheron : alias tamen etymologias Phornutus adducit, quas non satis probo. Hæc ille. Mihi placet Natalis de Comitibus in Mythol. χάρων, inquit, à χαίρω, id est, *gaudeo, quia transitus Lethei fluminis ad sedes beatorum maximo cum gaudio fiat.* Sic ille. Invenio & χάρων, pro leone, ἀπὸ τῆς χαροπότητος, id est, ab splendore oculorum. Huc videtur Virgil. Æneid. 6. respexisse, *Stant lumina flamma :* & Ovid. Metamorph. *Rubra suffusus lumina flamma.* Seneca in Hercul. Fur. act. 3. *Concavæ lucent genæ:* sic enim legendum, non *squallent.* Dicuntur etiam χαρώνια, hiatus terræ immensi, & χάσματα, ex Diogene Laërtio, & Josepho Scalig. in Æthna; unde non male posset deduci *Charon.*

XX. HOLOSTEON.

HOlosteon, inquit Plinius lib. 27. cap. 10. *sine duritia herba ex adverso appellata à Græcis, sicut Fel Dulce : tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu, nascitur in collibus terrenis; usus ejus ad convulsa rupta, in vino pota.* Hæc omnia sumpsit Plinius ex Dioscoride lib. 4. cap. 11. præter illa, *sine duritia, ex adverso appellata à Græcis, sicut fel dulce.* Qua in parte non assentior Plinio, si modò illa Plinii sunt tam disparata verba: nam quum dicimus fel *Dulce*, non Antiphrasis est, sed ironia. Deinde apud Dioscoridem [25] non ὁλόστεον, sed ὀλέστεον legitur.

25. *Non* ὁλόστεον, *sed* ὀλέστεον *legitur &c.*] Nescio quid sibi his verbis velit Sanctius. Verum est, in vulgatis Dioscoridis edd. legi ὀλέστεον, sed Docti interpretes ex Galeno & Plinio ostenderunt istic liquido satis, legendum ὁλόστεον. Sed an ὀλέστεον notat *perdens coronas?* ubi hic *coronæ?* quæ pars vocis eas denotat? Ferri id posset, si legeretur ὀλέστεφος, quod nusquam legitur. Sine dubio ὁλόστεον dicta est hæc herba, quia *tota* constat ex *cauliculis.* Caules autem sunt veluti *ossa* herbarum & foliorum. Quod vero Laguna putavit fuisse *pillosellam*, id vero refutatum vide a Matthiolo, qui & figuram hujus herbæ vel fruticis exhibet in lib. IV. Dioscor. cap. 10.

στεον, sed ὀλέστεον legitur, id est, *perdens coronas*, quia coronaria non sit. Et verò si gramini similis est, rite vocabitur *holosteon*, id est, dura, & tota ossea, & non per antiphrasin. Doctor Laguna nostram *pillosellam* esse arbitratur, quæ ideo sic vocatur, quod minus sit horrida, villosa, & veluti spinosa.

XX. ORTHOPNOEA.

Cœlius Aurelianus lib. 3. cap. 1. Chronion, quum fere attigisset, quid esset *Orthopnœa*, id est, spirandi difficultas, subdit: *Item, ut alii dicunt, contrario vocabulo suæ virtutis nomen accepit: nam quum spirationem convertat ac depravet, tanquam corrigat, Orthopnœa nuncupatur, quam nos spirandi dicere correctionem poterimus; multa enim contrariæ interpretationis vocabulum sumpserunt; ut* fella, *quæ Græci* γλυκέα *vocant, velut Dulcia, quum sint amarissima.* Hæc verba coincidunt cum illis Plinii ex capite præcedenti, utraque ex ingenio Grammaticorum. Quanto simplicius & rectius diceretur, [26] *Orthopnœa* ideo dicitur, quia nisi recto & extenso collo spiritum emittere non possimus.

26. *Orthopnœa ideo dicitur*] Vide & Voss. Inst. Orat. IV. 13. 11. ubi item Antiphrasin, ut futile Grammaticorum inventum, explodit.

XXI. LUSTRA.

SErvius lib. 1. Æneid. sic, *Lustra, & Lupercalia per contrarium dicimus: quia parum lustrantur.* Sed quantum Servius fallatur, & jam sæpe docuimus, & de *Lustris* egimus satis in Regula quinta, quum disceptavimus, unius vocis unicam esse significationem. [Vide Cap. XIV. No. 20.]

Erunt & alia multa, quæ Grammatici, ut sunt ad errores ingeniosi, comminiscuntur. Sed hæc satis fuerit

rit confutasse, ex quibus facilè intelligetur, nullam posse esse vocem, quæ ex impositoris mente contrarium possit significare.

CAP. XVII.

RESPONSIO

ad quædam Objecta.

SCripsi in quadam epistola, *justa sollemnia facere*: reprehendor in orthographia, & in significatione; [1] nam *sollemne*, inquiunt, est, quod quotannis fieri solet.

1. *Nam Sollemne inquiunt &c.*] Crediderim quidem cum Sanctio, veram seu origini suæ congruentem esse Orthographiam, qua usus est, quum eam antiqui Lapides quoque probent. Sed posteriores tamen Veterum vel sic dixisse censeam *Sollennis* potius, quam *Sollemnis*; Plane sicuti maluerunt tandem *Portunus* pro *Portumnus*, *Fortuna* pro *Fortumna*. Porro crediderim proinde etiam hoc, primitus quidem id vocabulum, utpote tantummodo derivatum & deductum à *Sollus*, h. e. totus, integer, non tam significasse *præcipuum*, *singulare*, & *eximium*, ut mox Sanctius explicat, quam *Perpetuum*, *Continuum*, *integrum*, *cui nihil deest*, *quod ad ejus integritatem requiratur*: sed tamen deinceps adhibitum revera etiam in significatione ejus, *quod omnibus annis fieret*, & quod sic usu continuo & annuo diu perseveraret. Certe Festus in Sollo, *Sollenne*, *quod omnibus annis præstari debet*. Festus autem sua hausit ex Verrio Flacco, qui vixit temporibus Augusti. Nullum igitur potest esse dubium, quin Verrius eo sensu, ut & pro eo, *quod usitatum sit*, illud vocabulum adhibuerit, & haud dubie plures illo tempore. Ne dubites, sic Livius I. 7. *Tradito servis publicis sollemni familiæ ministerio*. Cap. 31. *Mansit certe sollemne, ut quandocunque nunciaretur idem prodigium, feriæ agerentur*. XXXVIII. 48. *In ea civitate, quæ in sollemnibus verbis habet, quum triumphum decernit: Quod bene ac feliciter Remp. administravit.* *Sollemnia* hæc *Verba* quid aliud quæso sunt, quam Usitata, & longo usu continuata? Phædr. in Præfat. lib. 3. *Ergo hinc abesto, Livor, ne frustra gemas, Quoniam mihi sollemnis debe-*

let. Orthographia vera est; dicitur enim *sollemnis*, a *sollo*, voce Osca, id est, totum, teste Festo: *emnis* autem est productio vocabuli, ut in *legitimus*, *æditimus*. Aldus in Orthographia sic ait, *Sollemne*, *non sollenne*, *habent antiquissimi libri*, *&* *lapides*. *Analogia Solenne vi-*

debetur gloria, h. e. talibus meritis tribui solita. Pom. de Or. juris. §. 6. *Ex his legibus Actiones compositæ sunt*, *quas ne populus*, *prout vellet*, *instituerent*, *certas sollemnesque esse voluerunt*, h. e. constanti usu receptas & ita singulis rebus proprias, ut aliæ, si adhiberentur, nihil valerent. Interim quicquid singulis annis fiebat, itidem appellabatur *Sollemne*. Hinc passim *sollemnes dies*, *ludi*, *sacra*. Liv. I. 35. conjungit *solemnes annuos ludos*: unde tamen liquet, non esse *Anni* vocem aut significationem vocabulo *sollemnis* re ipsa implicitam, sed potius tales annuos dies fuisse omnes festivitati destinatos. Certe quoniam illi anniversarii dies erant quasi præcipui dies totius anni, & quoniam illos dies solebant festo potissimum modo exigere, hinc tandem factum, ut aliquando simpliciter *Sollemnis* adhibeatur pro præcipuo, & maxime festo. Sallust. Catil. 22. *Sicut in sollemnibus sacris fieri consuevit*. Et hinc *Sollemnia* absolute Livius I. 7. *Ne extis sollemnium vescerentur*. Cap. 9. *cujus ad sollemne ludosque venissent*. Suet. Tib. 34. *Sollemnibus cœnis pridiana obsonia apposuit*. h. e. rectis, seu talibus cœnis, quales solebant exhibere diebus maxime festis. Vitell. 11. *Inferiàs Neroni dedit*, *&* *sollemni convivio citharœdum placentem palam admonuit*, h. e. maxime frequenti, & festivo. Scilicet eodem modo se res habet in hoc vocabulo, quo in *Æditumus* ac *Æditus*. *Æditumus* dicebatur eadem forma, qua *Finitumus*, & sicuti hoc notat rem sive hominem, qui est in finibus nostris, sic illud, hominem, qui habitat in æde sacra. Sed cum tandem facilioris pronunciationis gratia diceretur *Æditus*, crediderunt ipsi Veteres insigni errore, dici ita, quasi *Ædis sacræ Tuitorem*, ut exponit Festus. Vide & Varron. lib. IV. de Ling. Lat. Eodem itaque modo verum haud dubie & genuinum fuit *Sollemnis*, sed per εὐφωνίαν deinde dictum *Sollennis*, idque acceptum, certe a Grammaticis, tanquam si esset compositum ex *Sollus* & *Annus*, & significasset primitus tale quid, quod omnibus annis recurrit, quum revera vocabulum fuerit non Compositum, sed Derivatum a *Sollus*, & significarit illud maxime, cui nihil ad sui perfectionem deest. Vide & Vossium in Etymologico, sed valde fluctuantem.

videtur probare, *si modo à* Solo Anno *deducitur*, *ut quibusdam placet*. *In hoc tamen plus antiquitati demus*, *quam analogiæ*. *Vide Festum in Sollo*, & *Osce*. Hæc Aldus. *Sollemne* autem nec derivari ab *anno*, nec significare, quod solet quotannis fieri, hæc testimonia demonstrabunt. „ [Livius lib. 1. *Ludicrum fuit*, *equi*, *pugilesque* „ *ex Hetruria acciti*; *solemnes deinde annui mansere ludi*: „ & lib. 5. *Ut matronarum*, *sicut virorum*, *post mortem* „ *solemnis laudatio esset*: & lib. 7. *A consulibus ad dicta-* „ *tores solemne clavi figendi translatum est*; *intermisso deinde* „ *more*, *digna etiam per se visa est res*, *propter quam Dicta-* „ *tor crearetur*. In *solemne* ergo subauditur *Institutum*, „ vel *Opus*.] Horatius lib. 1. epist. 18. *Romanis sollemne viris opus*, *utile famæ*: idem lib. 2. epist. 1. *Romæ dulce diu fuit*, & *sollemne*, *reclusa Mane domo vigilare*, *clienti promere jura*: idem lib. 1. epist. 1. *Insanire putas sollemnia me*, *neque rides*? Plin. lib. 28. cap. 9. *Certe novæ nuptæ intrantes etiam sollemne habent*, *postes eo attingere*. Virgil. lib. 12. *Habeto Imperium sollemne Socer*; *mihi mœnia Teucri Constituent*. Cic. ad Attic. lib. 7. *Tantum igitur nostrum illud sollemne servemus*, *ut ne quem isthuc euntem sine literis dimittamus*. Tacit. lib. 12. *Et funeris sollemne*, *perinde ac D. Augusto*, *celebratur*: idem lib. 3. dixit, *Funerum sollemnia*: & lib. 11. *Nuptiarum sollemnia*. *Sollemne* igitur semper significat aliquid præcipuum, integrum, singulare, & eximium. Sic Horat. lib. 4. Oda. 11. *Qui dies jure sollemnis mihi*, *sanctiorque pene natali proprio*. Et Virgil. lib. 5. *Annua vota tamen*, *sollemnesque ordine pompas*, id est, præcellentes. Qui locus decepit Grammaticos, propter *annua vota*. Qui sapiunt, scribunt *sollemnis*, *sollicito*, *sollertia*, *sollers*, id est, totus ars.

Sumtus, *emtus*, *contemsi*, *contemtum*, scribo sine p. quia verbi characteristica litera perire non debet, & à Barbaro sæculo dimanavit *emptum*, *comptum*. Barbari scribebant *hyemps*, *dampnatus*, *sompniare*, *prompsi*.

2 Ma-

[2] Marius Victorinus in libro de Orthographia sic ait: *Nam* hiems, *&* insumsit, *&* demsit, *sine dubio per* m, s, *scribetis. Et quando in harum vocum mentionem incidimus, nec* consumptum, *nec* emptum, *nec* temptat, *& similia istis, per* p, t, *scribetis vitiosè, sed ut ego scripsi, juxta* m, t *ponetis.* Sed de hoc latissimè Lambinus in prologo in Horatium.

Archaismon objiciunt, quum dixi, *Si pote est.* Nomen *potis* & *pote* non differt à *fortis* & *forte*, nisi quod [3] etiam in neutrali genere aliquando *potis* reperitur. Lucret. lib. 1. *Conjunctum est id, quod nunquam sine perniciali Dissidio potis est sejungi, seque gregari:* Idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur:* loquitur de corpore. Catul. *Quantum qui pote plurimum perire.* De voce *Potis* in masculino & fœmin. multa sunt testimonia. Virgil. 3. Æneid. *Nec potis Jonios fluctus æquare sequendo:* idem Æneid. 11. *At non Evandrum potis est vis ulla tenere.* Sed hoc nemo opinor negabit. De *pote* videamus an sit Archaismos. Cicero de claris orat. *Hospes non pote minoris:* idem Attic. lib. 12. epist. 39. *Ego quid homines aut reprehendant, aut postulent,*

2. *Marius Victorinus*] Priscianus lib. x. p. 897. prorsus in contrarium tendit. *In MO desinentia*, ait, *si Vocalis longa antecedat, O in PSI conversa, proferunt Præteritum, ut Sumo, Sumpsi, Promo, Prompsi.* Et dein, *Emi vero Emptum facit, quod ideo assumpsit P. quia non potest M. ante T sine P inveniri euphoniæ causa, ut Sumptus, promptus.* Manifestum ex eo saltem hoc, Imp. Justiniani tempore invaluisse jam illam Scriptionem in ejusmodi Verbis.

3. *Etiam in neutrali genere aliquando potis*] Sic Terent. Adelph. IV. 1. 5. *Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius.* Et IV. 4, 17. *fieri potis est, ut ne qua exeat.* Plautus Amphitr. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri.* Casina II. 3, 2. *Nec potis quidquam commemorari, quod plus salis plusque leporis habeat.* Immo & in Plurali, Plautus Pœn. I. 2, 17. *Duæ potis sunt plus satis negotii dare.* Merula jubet istic legi *potes sunt*; sed quum videamus *Potis* præter analogiam olim in omni genere adhibitum ipso usu, quidni ergo etiam utroque Numero? Vide etiam supra II. 10. 1. pag. 215.

lent, nescio: ne doleam? qui pote est? ne taceam? quis unquam minus? ibid. lib. 13. epist. 37. *Hoc quidquam pote est impurius?* Pers. Satyr. 1. *Qui pote? vis dicam?* Propert. lib. 2. eleg. 1. *Qua pote, quisque in ea conterat arte diem.* Catull. *Una salus hæc est, hoc est tibi pervincendum. Hoc facies, sive id non pote, sive pote.* idem, *Aut si perditius pote est quid esse.* Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. *Nihil pote supra.* Plaut. Caf. sc. Omnib. *Non pot' est impetrari:* Idem Mostell. scen. Jam pridem, *Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?* Idem Menech. scen. Ut ætas, *Ibo, atque arcessam medicum jam quantum pot' est:* Idem Persa sc. 1. *Quin si egomet totus veneam, vix recipi pote sit, quod tu me rogas.* Priscianus lib. 15. *Hic & hæc potis, & hoc pote, unde potior, potissimus.*

Celebrare regis uxorem reprehendere conantur, quod sit accusativus personæ. At Cicero pro Muræn. à nobis stat, 4 quum scribit, *Nuncii literæque celebrant eum, factum consulem;* idem pro Arch. *ingenio alicujus Poëtæ aliquem celebrari.* Ovid. 2. Art. in fine, *Me vatem celebrate viri, mihi dicite laudes:* & lib. 1. Amorum, *Carminibus aliquem celebrare* dixit. *Celebratus* & *Celebrandus* passim invenies.

Ut Poëtis aliquam præluceremus facem scripsi; nescio quid hic possint reprehendere, nisi summam elegantiam. *Lucere* vel *prælucere facem, cereum, candelam alicui*, selectum loquendi genus est; aut *lucere* vel *prælucere* cum dativo, suppresso accusativo, ut illud, *Ego meis majoribus virtute mea præluxi*, supple *facem*, vel *cereum*. Suetonius August. cap. 29. *Servumque prælucentem exanimasset.* Plautus Caf. scen. Non mihi, *Primum*

4. *Quum scribit &c.*] Disertius etiam Cicero Famil. V. 12. *Me a te potissimum ornari celebrarique velle.* Livius XLIV. 22. *Majore, quam solita, frequentia prosequentium Consulem celebratum.* Tacitus Hist. II. 71. *Neronem admiratione celebrabat.* Sallust. Jug. 85. *Hæc & talia faciendo majores vestri seque remque publicam celebravere.*

mum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem: Idem Curcul. sc. 1. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum.* Aurelius Victor de viris illust. *Duilio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publicè rediret.*

[5] *Threnos deflere* dixi, Græcos imitatus, qui passim verbis cognatos accusativos adjungunt, ut, *servitutem servire, certamen certare, ludum ludere:* sic θρηνεῖν θρήνους, id est, deflere lugubria. Sic Cicero dixit *Casus deflere. Funera Flere* Ovidius: &, *Fortuna tua flenda est*, Itaque *Fleo*, (ut & reliqua omnia verba, passivis exceptis, & substantivo) Activum est.

Debito epathlo non fraudabitur, scripsi. Si *Epathlon*, inquiunt, vox Græca est, quur Græcis characteribus non signatur? deinde quur in sexto casu, quo Græci carent, collocatur? Respondeo, sive Græcis, sive Latinis literis scribatur, Græcum esse nomen, & aptissimè in sexto casu, cum suo adjectivo, collocari. [6] Græcos autem sexto casu non carere, jam probavimus.

Prorsam orationem, non *prosam*, scribo. *Prorsi limites*, inquit Festus, *appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt:* Idem, *Prorsum ponebant pro recto.* Donatus in Terentium [7] *Prorsa*, inquit, *oratio, quam*

5. *Threnos deflere*] Phrasis hæc recte exponi potest. Eodem scilicet modo, quo supra III. 3. 9. pag. 302. 303. &c. exposuimus *Æstuare annum*, *Saltare Cyclopa*, *Vivere Bacchanalia.* Ceterum de Verbis tum Activis tum Neutris etiam abunde in superioribus egimus, & liquido, ni fallor, Neutra asseruimus, ad quæ etiam Verbum *Flere* primitus est referendum. Vide me supra III. 3. 61.

6. *Græcos autem sexto &c.*] At Tu Vide, quæ contra hanc sententiam disputavimus supra I. 6. 4. p. 35. &c. Interim Græca vocabula Latine scripta, Latine etiam per casus Latinos declinantur recte & veterum exemplo: sicuti ex quamplurimis Auctorum locis patet, in quibus Nomina Propria Græcorum per casus Latinorum exprimuntur.

7. *Prorsa oratio*] Immo dicitur *prorsa oratio*, quasi porro usque ad marginem semper vorsa: & idcirco opponitur *Metro*, cujus Versus ante desinebant plerumque, quam ad marginem pervenirent. Vide Casaub. ad Lamprid. Alex. cap. 59. Hinc *pror-*

quam non inflexit cantilena. Scio antiquissimos dixisse, *prosam*, non *prorsam*, quia concursum r, cum s, fugiebant; unde dicebant, *rusum*, pro rursum, *susum*, pro sursum, *asum*, pro arsum, *prosum*, pro prorsum; & vestem quandam vocabant *prosam*, pro longa. De *Prorsa Dea* Agellius libro 16. cap. 16.

In ea re aliquem excellere, qua in re. Sunt innumera testimonia, quibus hoc politum dicendi genus confirmavimus, supra II. 9.

Elegantissimum aureum annulum. Valla lib. 3. cap. 4. duo adjectiva uni substantitivo addi posse negat; sed longè fallitur, ut alibi [lib. II. cap. 8.] probavimus.

Sonetta quur dixerim, & duplici tt scripserim, reprehendor: nam novæ voces, ajunt, præfatiuncula molliendæ sunt, *ut ita dicam*, *ut ita liceat loqui.* Nonne ridiculus esset, qui sic loqueretur? *Confero me Madritum, ut ita loquar: Venio Burgis, ut ita dicam.* Aliud igitur est nova nomina invenire, aliud, inventis uti, etiamsi apud Latinos non inveniantur. Quur duo tt? quia sic scribunt Toscani nomina diminuta.

Aliena poëmata nemo pro suis usurpato, *Usurpare*, inquiunt, est in frequenti usu habere: Et quid necesse fuit addere, *pro suis?* Nonne & *Usurpare* capitur, pro capere? atqui id frequentissimum est. In illo Ciceronis libro 9. epist. 22. *Usurpata duplex cubile*, Canterus legit, *Usurpat à*, vel, *usurpat ab duplex cubile*; quod verum credo. Et quod est apud Gellium lib. 3. cap. 2. *de usurpatione*, id est, [8] usucapionis interruptione, non

prorsus passim ponitur pro rectâ, sine flexu, aut mora; Cato apud Festum in v. Prorsus, *Quum Romam veniebant, prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos.* Opponitur etiam *prorsus* & *ex transverso*: Plautus Pseudolo IV. 1. ult. *Non prorsus, verum ex transverso, cedit.* Usus tamen obtinuit, ut oratio potius *Prosa* ex antiquitate diceretur, quam *prorsa*, quæ scriptura tantum in Adverbio prævaluit. Vide & Sueton. Aug. 85.

8. *Usucapionis interruptione*] Sic tamen etiam Paulus JCtus l. 2. Dig. de

non probat Charondas ad leges XII. tabularum. Cic. 7. de Usurpat. & Usucap. *Usurpatio est usucapionis interruptio. Oratores autem Usurpationem frequentem usum vocant.* Vult JCtus *usurpatione* rei ad certum & legibus præfinitum tempus *interrumpi ejusdem rei usucapionem*, quam alius suæ possessioni propositam habet. Hinc jam explicandus illustris ille Gellii locus de ratione & initio ac fine dierum naturalium, quem Doctissimi Interpretes neutiquam intellexerunt. Est ille III. 2. *Q. quoque Mucium JCtum dicere solitum, legi, non esse Usurpatam mulierem, quæ Kalendis Januariis apud Virum causa matrimonii esse cœpisset, & a. d. IV. Kal. Januarias sequentis Usurpatum isset. Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse a Viro Usurpandi causa ex XII. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius Anni essent, qui inciperet ex Kalendis.* Etenim *Usurpari* hic dicitur ab Alio Uxor, quæ a Viro discedit, in cujus matrimonio erat per Usum, sed qui Usus tunc interrumpebatur per illam Usurpationem. Nec enim, quod Vir Doctiss. ait, *ut constaret matrimonium Usu, trinoctium abesse matronam a Viro Juris erat*, sed fiebat id, ut non constaret matrimonium, & ut jus Usu integri anni quærendum abrumperetur, seu Usucapio interrumperetur, ut recte etiam Brissonius sensit de Ritu Nupt. p. m. 32. Scilicet per absentiam Uxoris à Viro, qui Usu eam capiebat, si illa abiit, ut ab alio usurpetur, & afuit continuo integro trinoctio istius anni, Usus vel Usucapio Uxoris, quæ ceteroquin Usu unius anni absolvebatur & confirmabatur, plane interrumpitur & aboletur. Nempe *Usurpare* proprie notat rem non suam suum tamen ad usum adhibere, & sibi sumere. Sic ergo alterius uxor *usurpabatur*: sed & sic Præfectus Urbi Latinarum fer. causa dicitur *Consulare munus usurpare* apud Tacitum Ann. VI. 1. Similiter Plinius Paneg. cap. 81. de Venatione agens, *Usurpabant gloriam istam illi quoque Principes, qui obire non poterant.* Gellius IX. 2. *Dolori mihi est, quod spurca istiusmodi animalia nomen usurpant sanctissimum, & Philosophi appellantur.* VI. 8. *Retentam à Scipione & in deliciis atque amoribus usurpatam.* Tac. Ann. XI. 16. *Modo comitatem & temperantiam, modo violentiam, usurpans.* Plaut. Bacchid. I. 2. 41. *O barathrum, ut ego te usurpem lubens.* Cic. de Amic. c. 2. *Nec tamen ab isto officio, quod semper usurparam, abduci commodo meo debui.* Denique pene prorsus, ut Sanctius *aliena poëmata usurpare*, sic Phædr. fab. 73. *Sinite illas gloria vana frui, Et usurpare vestri ornatum muneris: Pares dum non sint vostræ fortitudinis.* Tac. Ann. II. 60. *Quædam civitates, quod falso usurpaverant, sponte omisere.* In

7. Verr. *usurpare*, *ac retinere*: idem pro Marcello, *Crebris sermonibus usurpare* dixit: & quur addidit *crebris*, si *usurpo* frequentativum esset? Ego addidi, *Pro suis*, more Terentiano, in Andr. *Fatetur transtulisse*, *atque usum pro suis*.

Nemo uno plus præmium exspectato. Dicendum erat, inquiunt, *uno plus præmio*; quia *Plus* substantivum, non adjectivum est. Ego contra sentio: nam *plus* in neutrali

hisce pleraque notant revera etiam Frequentem Usum: At locus ille Plauti etiam Unicum usurpandi actum. Sic & Casin. III, 5, 9. *Unde meæ usurpant aures sonitum*, h. e. unde accidit ad aures meas ille sonitus, quo nunc vocor. Atque heic tandem Animadversionibus nostris finem faciemus, sequentem Dissertationem relicturi intactam Auctori suo, & Lectorum arbitrio. Id tantummodo addemus, Modum, qui in omnibus rebus est optimus, in ea quoque Auctoris nostri sententia servandum, & cavendum, ne dum nimis morosi sumus in exigenda Latinitate, sterilem in ea reddamus & Styli nostri & Linguæ sermonem. Non ita temere repudiaverim Ego, ut facit Auctor in Resp. ad Objectionem Primam, locutiones, quas Analogia Syntaxeos & Significationis admittit, licet ejus exempla nunc non ita sint nobis in promptu: cum multa haud dubie olim, etiam Ciceronis & Augusti tempore, Latine dicta sint, quorum tamen exempla & documenta in iis, qui supersunt nobis ex illa ætate, Auctoribus desideramus: & sæpissime eveniat, ut desiderari putentur, quæ tamen in iis occurrunt, sicuti adversus Scioppium à Viris Doctis sæpe est probatum. Porro neque usum Linguæ Latinæ adeo arctaverim, ut prorsus eam quotidiano sermone exclusam velim. Si nolimus in Academiis adhiberi ad docendum, atque ei etiam istic vernaculam substituamus, vix poterunt utique illæ, nisi unius gentis hominum studiis inservire, quod alienum prorsus foret ab earum instituto & publico bono. Sæpe igitur omnino loquendum lingua Latina, quæ communis est omnium eruditorum lingua, & proinde quoddam quasi vinculum commercii eruditi omnibus inter se nationibus exhibet. Sæpe autem loquendum est etiam ex tempore & subito. Sed tamen illa extemporalis facultas sermonis Latini non comparanda est quotidiana atque incondita loquela & barbaro garritu, sed assidua prius Lectione, & dein adjunctis Styli exercitiis, qui unicus est & verus dicendi Magister.

trali terminatione semper adjectivum est ; ut, *victrix* in fœminina , *alma* etiam in fœminina : quur enim dicas, *victricem legionem* aliud esse , quàm *victrices legiones ?* Itaque quum dicis *pluris emi*, deest , pluris *æris pretio* emi. Sed exemplis agamus, Sallustius Jugurth. *Neque pluris pretii coquum.* Vide Varron. Cicer. 2. Orator. & in Academic. *Quum plus uno verum esse non possit :* idem lib. de Legibus, *Hoc plus ne rogum facito :* idem 1. Nat. Deorum , *Alterum certè non potest , ut plus una vera sit* , subaudi *opinio :* idem Attic. lib. 1. *Ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum :* idem in Topic. *In disjunctione plus uno verum esse non potest.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8. *Uno plus Etrusci cadent:* quod sumsit à Livio, quum inquit, *Uno plus Etruscorum cecidisse in acie.* Catullus in primo epigram. *Plus uno maneat perenne sæclo.*

LECTORIS.

ULtimum posuimus ad linguam Latinam præcipuum documentum; quia magna vulnera debent arte atque dolo bono tractari. Timui enim, ne, si hoc remedium in libri fronte proponeretur, omnes medicinam, licet saluberrimam, aversarentur. Quis enim est, non dico in Hispania, sed etiam in tota Europa, (quatuor aut sex doctos excipio) qui non & sentiat, & præcipiat, verbis Latinis exercendam linguam, ut promptè & celeriter possis, quæ malè cogitaveris, expromere? Quis porrò ludimagister Grammaticus non subinde pueris crepat? (honor sit auribus doctorum) Vel malè, vel bene, loquere cum M. Tanta est stultorum hominum ignorantia, perversitas, & pertinacia. At ego, apud quem pluris est rectæ rationis pondus, quam multorum præscriptum, assero, nihil pestilentius posse juveni linguæ Latinæ cupido evenire, quam aut verbis Latinis effutire cogitata, aut loquentium profluentiæ interesse. Quicunque enim aliquando peritiam Latinæ linguæ est assequutus, Petrum Bembum *dico, aut* Osorium, *aut nostrum* Pincianum, *non loquendo, sed scribendo, meditando, & imitatione, id sunt assecuti. Hortor igitur sacri verbi concionatores, (quando politè & appositè de suggesto loqui non ultima laus est) ut etiam Hispanè loquentium cœtus fugiant; quam paucissima loquantur ipsi; patianturque vel mutos & elingues in confabulationibus appellitari, dum ex scripto & meditato doctorum hominum aures ducant in admirationem. Non discimus Hebræa, vel Græca, ut loquamur, sed ut docti efficiamur. Quur igitur in Latinis non idem efficiemus? quandoquidem jam nulla natio est, quæ Latinè aut Græcè loquatur. Stylus exercendus est diligenter: hic enim, ut M. Tullius ait, est egregius dicendi magister: hic verè nos docebit, communi sensu illos carere, qui linguam Latinam in plateis, aut etiam in gymnasiis, miris modis conantur dilacerare. Vale.*

Qui Latinè garriunt, corrumpunt ipsam latinitatem.

Objectio prima.

USus & experientia dominantur in artibus, nec ulla est disciplina, in qua non peccando discatur: nam ubi quid perperam administratum cesserit improsperè, vitatur quod fefellerat, illuminatque rectam viam docentis magisterium. Hæc Colum. lib. 1. cap. 1. Responsio: Verè & sapienter Columella, si de artibus loquaris; sed Latinè loquendi nulla est ars: hoc enim observatione rerum innumerabilium constat. Grammatica, Musica, Rhetorica, & similes, errando addiscuntur: Sed ut inquit Fabius lib. 1. cap. 6. *Aliud est Latinè loqui, aliud Grammaticè loqui.* Quasi dicas, *Libris opus habeo;* [V. supra IV. 15. p. 798.] *Adhibeo tibi fidem; crimen læsæ majestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo* [At vide supra I, 2, 1. & III, 2. 7.] *Deum;* Grammaticè quidem dicas, Latinè non dicas. Nec enim satis est, Latinas quærere dictiones, delectus adhibendus est in verborum conjunctione, quem isti locutuleji miris modis dilacerant: non enim, quicquid Latinum est, statim Latinè dicetur. *Habere orationem* dicimus, non *facere; verba facere*, non *agere; agere gratias*, non *facere; fer opem*, dicimus, *da opem* non dicimus; [*Dare opem*, dixit tamen Terentius Heaut. III, 3, 31. in Cod. Bemb.] *dare verba*, usitatum est, *tradere*, seu *præbere verba*, inauditum. Quid dicam de illis, qui sibi docti videntur, & passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit, *Vigilant milites in monte*, pro, speculantur de monte; *tentat frangere aciem*, pro, conatur aciem perrumpere; *dimisit suos milites*, pro, dimisit copias, seu exercitum: *impedivit commeatum*, pro, interclusit; *victu carebat Cæsar*, pro, re frumentaria; *duxit vineas*, pro, egit; *primi*

mi in consilio, pro consilii principes; *reportarunt prædas*; pro, egerunt; *milites monuit*, pro, hortatus est; *signum fecit*, pro, signum dedit; *renovavit prælium*, pro, restituit, aut redintegravit; [*Renovare prælium*, dixit Dictys lib. 3. Et passim *ren. bellum* Cicero, Nepos, Aliique] *aciem ordinavit*, pro, instruxit; [*Aciem ordinare*, Curtius lib. 3. Justin. lib. 11. *Milites inordinatos*, Livius. Vide & Corn. Nep. Iphicr. 2.] *redierunt milites*, pro, receperunt se; *misit ad succurrendum*, pro, misit subsidio; *fecerunt vim*, pro, impetum fecerunt; *magnis viis contendit*, pro, magnis itineribus; *perdidit opportunitatem*, pro, amisit occasionem. Sic itaque loquuntur, qui linguam, non stylum, exercent.

Objectio secunda.

PRopter crebras in variis disciplinis disputationes Latino sermone assiduè loquendum.

Responsio. Serias & graves disputationes literis, non ventis, debere mandari, quis est qui ignoret, nisi clamosus disputator, aut cerebrosus vociferator? An ideo semper assuescendum est loquelæ, ut postea dicamus, *noleïtas*, *voleïtas*, & *per modum præteritionis*, *dico quòd*, & *nota*, *quòd Pappa habet aures?* Quòd si talis urgeat necessitas, qui Latine scripserit, blaterones superabit.

Objectio Tertia.

SI quis linguam Gallicam assequi studeat, optimè illam, cum Gallis loquendo, comparabit.

Responsio. Dissimile admodum est, linguarum aliquam cum Latina, quæ jam nulla est, comparare. Si ulla esset natio, quæ purè Latinè loqueretur, non dubito, quin apud illos Latina facilitas loquendi perdisceretur. Sed nunc soli sunt libri, ad quos recurrendum est, si purè Latinè scribere velimus. Idem esto ju-

judicium de Græca, vel Hebræa lingua, quas non, ut loquamur, ſed ut intelligamus, addiſcimus.

Objectio Quarta.

NOn deſinunt iſti onocrotali ſubinde objicere, ſeu verius obgannire: moris eſſe, ut infantes parvuli *papas*, *mamas*, *taytas*, balbutiant, qui tamen poſteà in melius corrigantur.

Reſponſio. Nemo ſanæ mentis tale conſilium probabit, ut ineptæ nutrices doceant, quæ poſtea ſint dedocenda. Ego certè, qui plurimos liberos ſuſtuli, nunquam id ſum paſſus, qui Quinctiliano autore didicerim, *non aſſueſcendum puerum ſermoni, qui dediſcendus ſit*. Quid, quòd optima eodem labore, aut fortaſſe facilius, edocentur?

Objectio Quinta.

SI Latinè loqui non eſſet laudabile, non ita paſſim ab omnibus commendaretur: Et omnes Academiæ legibus ſanxerunt, ut Latinè legatur, & diſputetur.

Reſponſio. *Quaſi verò quidquam tam ſit valde, quàm nihil ſapere, vulgare*, ut præclarè 2. de Divinatione ſcripſit Cicero; Sed quoniam tu mihi ſtultorum turbam objicis, qui Latinè loquentes colunt & admirantur; ego tibi contrà doctiſſimorum judicium & conſenſum opponam, qui hujuſmodi peſtem ſive loquentiam averſantur. Expende diligenter cap. 84. Suetonii in Auguſto.

Cicero lib. 2. de Oratore, de exercitatione agens, ſic inquit:

SEd plerique in hoc vocem modo, neque eam ſcienter, & vires exercent ſuas, & linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fal-

fallit eos, quod audierunt, Dicendo homines, ut Dicant, efficere ſolere. Verè enim etiam illud dicitur, Perverſe Dicere homines perversè Dicendo facillimè conſequi: *& ſtatim*, Caput autem eſt, quod, ut verè dicam, minimè facimus, (eſt enim magni laboris, quem plerique fugimus) quam plurimum ſcribere. Stylus optimus & præſtantiſſimus dicendi effector ac magiſter.

Quinctilianus libro 1. *cap.* 1. Ante omnia ne ſit vitioſus ſermo nutricibus. Has primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et naturâ tenaciſſimi ſumus eorum, quæ rudibus annis percipimus: ut ſapor, quo nova imbuimus, durat: neque lanarum colores, quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui poſſunt. Et hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt. Nam bona facilè mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? Non aſſueſcat ergo, ne dum infans quidem eſt, ſermoni, qui dediſcendus ſit.

Eraſmus lib. 8. *Apophtheg.* ſic ait: Pollio dicebat, Commodè agendo factum eſt, ut ſæpe agerem: ſed ſæpe agendo factum eſt, ut minus commodè; quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur. Quod accuratè factum velimus, raró faciendum eſt. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchrè calleant Latinè, tamen vix unquam adduci poſſunt, ut in familiari congreſſu Latinè loquantur. At ſi quando compellit neceſſitas, dicunt exactè, quaſi de ſcripto. Novi Venetiæ Bernardum Ocricularium, civem Florentinum, cujus hiſtorias ſi legiſſes, dixiſſes alterum Salluſtium, aut certè Salluſtii temporibus ſcriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum Latinè loqueretur. Subinde interpellabam: *Surdo loqueris, vir præclare; vulgaris linguæ veſtratis tam ſum ignarus, quàm Indicæ.* Verbum Latinum nunquam quivi ab eo extundere. *Hæc Eraſmus.*

Budæus, in Comment. Linguæ Græcæ, reprehendens Vallam circa reciprocorum usum, sic ait: Id autem Laurentio non aliàs accidit, quàm ex prave loquentium consuetudine, quibus aut legendis aut audiendis inviti erroris contagionem contrahimus: simul ex sermone extemporali & neglecto, cui inter familiares assuescimus, præsertim puræ Latinitatis ignaros. Qua noxa fit interdum, ut quædam imprudentibus excidant: id quod aliquando experti sumus in autographis nostris, ita ut flagitiosæ culpæ nos perpuderet.

Cornelius Valerius in fine suæ Syntaxeos: Hanc proprietatem in verborum conjunctione qui non observat, nec delectum habet ullum, is Barbarica phrasi omnem pervertit Latinitatem. Quod iis ferè solet accidere, qui linguam Latinam ad idioma vernaculum detorquent.

Joachimus Fortius, in libello De ratione studii, cap. De scribendo: Nam ferè fit, ut qui loquuntur accuratè, minus eruditè scribant. Dum enim illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet sint in altero. Nemo pari cura res duas unquam tractaverit. *Et infra:* Quo pacto id genus homines, qui tanto plausu in tanta nugatorum corona nugari possunt, accuratè quicquam scripserint? Certè neminem unquam vidi, (nisi me memoria fallat,) doctè scribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi disserendique ratio. *Et infra:* Famam puerilem aspernemur, vulgo inertes videamur.

Ex Bartholomæo Riccio, lib. 3. De imitatione Ciceronis, in calce.

NOn soleo ego, ne hoc quoque omittam, meum discipulum cogere, ut fit plerumque in scholis, quicquid ei dicendum usu veniat, Latinè ut id proferre conetur. Utrum enim plus commodi, an damni ad Latinam elegantiam, quam nos quærimus, hoc afferat studium, non planè satis habeo comprobatum. *Et paulò inferius*, Huc accedit, quòd infanti puero, dum ea, quæ

quæ vult, & ex tempore, atque ſubitò proferre laborat, multis partibus ea plura excidant, quæ ineptè, quæ inconditè, atque incompoſitè, quæ denique nullius dignitatis ſint, quam quæ vix tolerabilia ſint, neceſſe eſt. Ita fit, ut, dum locutionis ſtudeant celeritati, orationis ornatum omnem atque dignitatem corrumpant. Quoniam autem quod in quotidiano ſermone poſitum eſt, nihil admodum Latinæ orationi prodeſſe videtur ad eam dignitatem, quæ ejus linguæ merè germana eſt; ac omnino ea nobis aliqua exercitatione atque artificio comparanda atque confirmanda eſt; equidem id diligentiæ ab uno ſtylo, qui dicendi magiſter & opifex eſt optimus, petendum eſſe cenſeo.

Objectio ſexta.

PRopter varia inter gentes commercia, aut ut cum externis hominibus colloquamur, non ſolum utile, ſed neceſſarium aliquando eſt, Latinè loqui.

Reſponſio. Ego Latinam linguam non damno; ſtylum veneror, & amplector: in quo qui probè fuerit exercitatus, ſi neceſſitas ingruat, repentè dicet: *da mihi panem, vel aliud obſonium.* Multis in locis Cicero commendat ſtylum; & ad Gallum lib. 7. ſic ſcribit: *Vrge igitur, nec tranſverſum, quod ajunt, à ſtylo: is enim dicendi opifex.* Ego denique cum doctiſſimis (neminem excipio) viris teneo, nulla aut ætate, aut tempore, Latina lingua, niſi præmeditatè, eſſe loquendum.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI SANCTII BROCENSIS GRAMMATICA LATINA.

De Partibus Orationis.

Rammatica est ars rectè loquendi: cujus finis est *congruens oratio.* Oratio constat ex *vocibus:* Voces ex *syllabis:* Syllabæ ex *literis.*

Litera est individui soni comprehensio: estque *Vocalis*, aut *Consona.*

Vocalis est litera, quæ per se syllabam efficit; ut *a*, *e*, *i*, *o*, *u.* Ex his quatuor fiunt *Dipthongi*, *æ*, *œ*, *au*, *eu*; ut, *æs*, *pœna*, *laurus*, *eurus:* & *yi* Græca, ut, *Harpyia.*

Consona sine vocali syllabam non efficit. Sunt autem quindecim. Ex quibus septem *Semivocales*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *x*, *z*, Sed *l*, *r*, liquescunt præcedente muta. *Mutæ*, octo, *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *p*, *q*, *t*.

V, post *q*, liquescit: & post *g*, & *s*, aliquando, ut, *sanguis*, *suavi.*

J, & *V*, fiunt consonantes, si feriant vocalem, ut, *Juvat.* *Y* solis Græcis vocibus accommodatur, & est *V* nostrum. *H* litera non est, sed aspirationis nota. *X*, & *Z*, sunt *Duplices*, & *J*, inter vocales, ut, *ajo*, *Cajus.*

Syllaba est integri ſoni comprehenſio; ut, Dos, Flos. Hæc autem eſt *brevis*, quæ unum tempus conſumit: aut *longa*, quæ duo, aut *anceps*, ut mox dicetur.

Vox, ſeu *dictio* eſt, qua unumquodque vocatur. Cui accidunt Accentus, Figura, Species. *Accentus* eſt vocis modulatio, de quo poſtea. *Figura* oſtendit, ſitne vox ſimplex, an compoſita. *Species*, ſitne vox prima, an aliunde flexa. Voces omnes aut numeri participes ſunt, aut expertes.

Numerus eſt differentia vocis ſecundum unitatem aut multitudinem. Et eſt duplex, *Singularis*, qui unum ſignificat, ut, homo vivit: *Pluralis*, qui plura, ut, homines vivunt.

Voces numeri participes ſunt, *Nomen*, *Verbum*, *Participium*: Expertes numeri, *Præpoſitio*, *Adverbium*, *Conjunctio*. Quæ partes orationis appellantur.

De Nomine.

Nomen eſt vox particeps Numeri Caſualis cum Genere. Ex quibus differentiis oritur *Declinatio*.

Caſus eſt ſpecialis differentia numeri nominalis. Sunt autem *caſus ſex*. Nominativus, Genitivus, Dativus, Accuſativus, Vocativus, Ablativus.

Genus eſt differentia nominis ſecundum ſexum. Genera ſunt tria: *Maſculinum*, cujus nota eſt *hic*, ut hic dominus; *Fœmininum*, *hæc*, ut hæc muſa; *neutrum*, *hoc*, ut hoc templum. *Dubium* verò ſolo auctorum arbitrio, nunc maſculinè, nunc effertur fœmininè, ut, *hic* vel *hæc* cortex.

Dividitur Nomen in Subſtantivum & Adjectivum. *Subſtantivum* eſt, quod cum uno Genere declinatur, ut, pater, mater. *Adjectivum* Genus non habet, ſed terminationes ad genera, [Vide ad I. 7. p. 45. & p. 56.] vel *ſub uno fine*, ut, felix, par, oriens: vel *ſub duobus*, ut,

ut, fortis, & forte, dis, & dite: vel *sub tribus*, ut, bonus, bona, bonum. Hispanè fere semper significat *Cosa*.

Declinationes quinque sunt. *Prima* facit genitivum singularem in *æ*; ut, musa musæ. *Secunda* in *i*; ut, dominus domini. *Tertia* in *is*; ut, sermo sermonis. *Quarta* in *us*; ut, sensus sensûs. *Quinta* in *ei*; ut, dies dieï.

De specie Nominum.

Derivativorum nominum plura sunt genera, sed hæc præcipua, *Possessiva*, *Deminuta*, *Comparantia*, *Superlata*.

Possessivum est, quod idem significat, quod Genitivus, unde creatur; ut, *paternus*, *meus*, *tuus*, *suus*.

Deminutum, quod minus significat, quam suum primogenium, cujus semper genus & significationem servat; ut, à fune *funiculus*, à rege *regulus*.

Comparans nomen est, quod, unum vel plura sui vel alieni generis superans dissolvitur in positivum & adverbium Magis; ut, *doctior*, magis doctus. Comparantia non fiunt nisi à nominibus adjectivis, quæ positiva vocantur, à primo casu in i, addita OR; *ut*, *penitior* à penitus, a, um.

Superlatum nomen est, quod dissolvitur in positivum & adverbium Maximè; ut, *doctissimus*, maximè doctus.

Superlata fiunt ab eodem casu, addita SSIMUS; ut, *potissimus* à potis & pote.

Hæc tria dant LLIMUS; *Similis*, *facilis*que, *humilis*que.
Cum rectus fit in ER, ternus gradus in RIMUS exit;
Ut *veter*, & *deter*: queis *matur* jungito priscum.

Sex * TIMUS accipiunt, *dexter*, *citer*, atque *ſiniſter*.
*[Immo vero IMUS. Nam T eſt ipſius Poſitivi. vide Me ad I. 11. pag 75.]
Interus, atque *ulter*: *extremus* & *extimus exter*.
Inferus infimum habet: *ſuperus*, cum *poſterus* EMUS.

Bonus melior optimus: *Malus* pejor peſſimus: *Magnus* major maximus: *Parvus* minor minimus: *Multum* plus plurimum. Et compoſita à *dico*, *facio*, *volo*, quæ faciunt ENTIOR, ENTISSIMUS; ut maledicus, beneficus, benevolus.

Quædam carent aliquo gradu; ut, *Primus* prior: *Senex* ſenior: *Juvenis* junior: *Adoleſcens* adoleſcentior: *Proximus* proximior, ſeu propior. *Pius* piiſſimus: *Falſus* falſiſſimus: *Invitus* invitiſſimus: *Novus* noviſſimus: *Ocyor* ocyſſimus, ab *Ocys* Græco.

DE VERBO.

Verbum eſt vox particeps numeri Perſonalis cum Tempore. Ex his differentiis oritur *Conjugatio*.

Perſona [Vide ad I, 12. n. 2. & 3.] (quæ rectius *facies* diceretur) eſt ſpecialis differentia numeri verbalis. Ea eſt triplex, *Singularis prima*, ut, amo: *Secunda*, ut, amas: *Tertia*, ut, amat. *Pluralis prima*, ut, amamus: *Secunda*, ut, amatis: *Tertia*, ut, amant.

Hæc dividit verbum omne [Vide ad I, 12. n. 7. & ad III, 1. n. 4. & ad Cap. 8. n. 2.] in *Perſonale*, & *Imperſonale*; ut, amo, legam: amare, legiſſe.

Tempus eſt differentia verbi ſecundum præſens, præteritum, & futurum. Verbi Finiti quinque ſunt Tempora: *Præſens*, *Imperfectum*, *Perfectum*, *Pluſquam perfectum*, *Futurum*. Verbi infiniti totidem ſunt, ſed indiſtin-

ſtincta: Nam *amare* omnium temporum eſſe poteſt. [At vide I, 14.]

Conjugationes quatuor ſunt. *Prima* habet AS in ſecunda perſona primi præſentis; ut, amo, amas, amare. Secunda ES; ut, moneo mones monere. *Tertia* IS, & infinitum in ERE breve; ut, lego legis legere. *Quarta* IS, & infinitum in IRE longum; ut, audio audis audire.

DE PARTICIPIO.

PArticipium eſt vox particeps numeri caſualis, tempus & conſtructionem à verbo ducens: *Amans*, *amaturus*, in activa, omnia tempora adſignificant: ſicut *Amatus*, & *amandus* in paſſiva. [At vide I, 15.]

DE PRÆPOSITIONE.

PRæpoſitio eſt vox expers numeri, quæ caſibus præponitur, & in compoſitione reperitur.

Præpoſitiones *Accuſativi* ſunt: Ad, apud, ante, adverſus vel adverſum, cis, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, pone, per, propter, poſt, præter, penes, ſupra, ſecundum, trans, ultra.

Ablativi ſunt: A, ab, abs, abſque, cum, coram, de, è, ex, pro, præ, palam, ſine, tenus.

Accuſativi & Ablativi: Clam, in, ſub, ſubter, ſuper.

Præpoſitiones ſeu adverbia, quæ tantum in compoſitione reperiuntur: Am, con, dis, di, re, ſe.

De Adverbio.

ADverbium est vox expers numeri, quæ aliis vocibus tanquam adjectivum adjungitur, ut, *valde* constans; disserit *acutè; benè manè*. Adverbia sunt etiam, *circiter, prope, proximè, pridie, postridie, procul, secus, usque*.

De Conjunctione.

COnjunctio est vox expers numeri, qua orationes conjunguntur, etiam si sensa separentur; ut, *Romæ, vel in agro*, vivit.

De Genere

Nominum.

Regulæ Generales.

Propria cuncta Genus renuunt, raro inspice fines:
Inferiora etenim nomen Generale sequuntur,
Vir, mons, urbs, fluvii, insula, fabula, navis, & *arbor*.
Mascula sunt hominum officia. Et muliebria dant, Hæc.
*Non variata feras Neutra: & pro nomine sumtum.
*[h. e. quæ non declinantur in alias terminationes, ut *gelu, cornu*, &c.]

De genere Dubio.

Hic aut Hæc sit *adeps, calx, cortex, clune, canalis*,
Atque *dies, finis, forceps*, tum *grossus*, & *imbrex*

Lin-

Linter, *margo*, & *onyx*, *pulvis*, *pumex*que *penus*que,
Scrobs, *specus*, atque *silex*, *stirps* trunci, *torque*, *varix*que,
Multaque, quæ è Græcis OS in US vertêre Latini.

Regulæ Terminationis.

A, & E, fœmineum. *Adria* mas, *planeta*, *cometa*.
Ternæ A, & E, neutrum, ceu *pascha*, *emblema*, *cubile*.
O, mas. Hæc, DO, GO, per INIS. Mas *cardo*, vel *ordo*.
Hæc *caro*: & verbale in IO: queis *talio* junges.
C, T, L, UM, neutrum. *Sal*, *mugil*, *sol*que virile.
N, mas. MEN, neutrum: *gluten* simul, *inguen*, & *unguen*:
Atque ON non ternæ. Hæc *sindon*, *icon*, *aëdon*.
AR neutrum. ER mas. Hoc *cicer*, *uber*, *ver*que, *cadaver*,
Jungis *iter*, *tuber*, *verber*, *piper*, atque *papaver*.
OR, mas. Hæc *arbor*. Neutrum *cor*, *marmor*, & *æquor*.
UR, neutrum. Mas *turtur*, *vultur*; jungito *furfur*.
AS, ES, IS, muliebre. *As*, & sua turba, virile.
Vas Vasis neutrum. Hic *elephas*, *adamas*que, *tiaras*.
Hic *aries*, *paries*, *pes*, *verres*, *meridies*que:
ES *plurale*: ES, ITIS crescens: ESque addito Græcum.
Hic *pollis*, *fascis*, junge *ensis*, *piscis*, & *axis*,
Glis, *cucumis*, *mensis*, *vermis*, cum *sanguine*, *postis*,
Et *torris*, *caulis*, *follis*, *vectis*, *lapis*, *unguis*,
Et *cenchris*, *retis*, *vomis* seu *vomer*, & *anguis*,
Fuste, *orbis*, *callis*, *collis*: Finita NIS adde.
OS, US, mas. Hæc *dos*, *cos*: Neutrum *os oris*, & *ossis*.

Hæc *humus*, hæc *alvus*, *vannus*, *domus*, & *colus*; *idus*.
Porticus, atque *tribus*, cum *ficus*, *acuſ*que, *manuſ*que.
Hoc *pelagus*, *pelagum*, *vulgus*, *vulgum*, Hoc quoque *virus*.
US ternæ neutrum. Mas *mus*, *grus*, *pus*, *lepus*, & *ſus*.
Hoc *æs*. Hæc capiunt Variata per UTIS, & UDIS.
S muliebre. Hic *mons*, *fons*, *dens*, *pons*: Græca, ut *hydrops*, *ſeps*.
X dato fœmineis. Hic *grex*: Polyſyllaba in AX, EX.
Fœmineum *fornax*, *halex*, *carex*que, *ſupellex*.
Mas *lynx*, *fornice*, *onyx*, *phœnix*, *calyx*que, *calix*que.

DE NOMINUM

DECLINATIONE.

In neutris primus, quartus, quintus ſimiles ſunt.
Tres iidem caſus plurales A retinebunt.
Eſt quintus recto ſimilis: S tollito Græcis.
Tertius & ſextus plurales aſſimilantur.

Prima Declinatio.

Prima dat A noſtris: AS, ES, E, Græca dabuntur.
E dabit ES patrio: quarto EN: atque E dato ſexto.
Auras aurai patrio dant ſæpe poëtæ.

Secunda Declinatio.

Altera ER, US, UM, *vir*que, *ſatur*que: EUS pone Pelaſgis.

Vir,

Vir, *puer*, excreſcunt: velut R ſi RUS dedit olim.
US per *E* mutabit quintus: *Deus* excipe tantum.
Sed proprium per IUS dabit I. Dic *mi* quoque *fili*.
*Di*que *Dei*, atque *Deus Diis*. Hic ſed ſæpe poëtæ
Orpheos, *Androgeo*, patrio, dantque *Orphea* quarto.

Tertia Declinatio.

Tertia dat varios fines, tamen IS genitivo.
IS, nec E, creſcunt, *vates*, *verres*: ES, muliebre.
A, dat ATIS. Sed O, ONIS. *Nemo*, *cardo*, *homo*, *Apollo*,
DO, GO, fœmineum; *margo*, *ordo*, INIS. *Caro* *carnis*.
Unedo fert ONIS. *Anio Nerio*que dat ENIS.
Creſcit IS, L, N, R, *Lac lactis*, *Lacte* Hoc, olim.
MEN, CEN, pecten, INIS: *gluten* ſimul, *inguen*, & *unguen*,
ON, aliquando ONTIS Græcis. *Cor* nataque *cordis*,
BER, BRIS. CER, CRIS. TRIS Latium in STER, TER: niſi *later*.
Robur, *ebur*, *femur*, atque *jecur* mittuntur in ORIS.
Poſtulat AS, ATIS. Sed ADIS dat Græcus & ANTIS.
Vas vadis, & *vaſis*, *as aſſis*, *mas maris* optat.
ES, dat ITIS. *Cereri*ſque *Ceres*. ETIS *ariete*, *perpes*.
Præpes, *hebes*, *paries*, *teres*, *indiges*, *interpreſ*que.
Inquies, & *locuples*, *magnes* & cætera Græca.
EDIS *pes*, *merces*, *hæres*. IDIS à *ſedeo* ortum.
Sed *teges*, atque *ſeges*, *abieſ*que, *quieſ*que dat ETIS.
Græca IDIS: & *cuſpis*, *lapis*. ITIS *diſ*que, *quiris*, *lis*.
Glis gliris. *Cucumis*, *pulvis*, *vomis*, *cinis*, ERIS.
Pollis, *ſanguis*, INIS: *Simois*, *Pyroiſ*que dat ENTIS.
OS, ORIS, ceu *flos*. OTIS ſed *compos* & *impos*:
Et Græca: atque *nepos*: tum *dos*, *cos*, atque *ſacerdos*.

Quædam OIS, ut *Minos*, *Custodis*, *bos bovis*, *ossis*.
US, ERIS. *Stercus* ORIS, *lepus*, atque *decus facinus*que.
Et *nemus*, & *tergus*, *pectus*, cum *tempore*, *frigus*,
Hoc *pecus*, & *littus*, *corpus* cum *fænore*, *pignus*.
UDIS dat *subscus*, *palus*, *incus*. Dat *salus* UTIS,
Intercus, *virtus*, *servit*'que, *juvent*'que, *senectus*.
Grus & *sus* dat UIS. *Tellus*, monosyllabaque, URIS.
PUS deducit ODIS. Sed in UNTIS oppida quædam.
Æs æris, *præs prædis*, habent. *Laus*, *fraus*, petit AUDIS.
S sine vocali (ut *frons*, *lens*, *puls*) vertitur in TIS.
Lens, *frons*, *glans*, *nefrens*, *libripens*, DIS. *Aucupis auceps*.
I mediat, cum BS, PS, syllaba finit: *hyems*que.
E, per I, mutabunt polysyllaba. Sed *caput* ITIS.
X, in CIS verte, ut *fax*. LECTILIS ede *supellex*.
(Dempto *halex*, *vervex*) E, per I, polysyllaba vertunt.
In GIS *lex*, *grex*, *rex*, *remex*, *Phryx*, *conjuge*, *mastyx*,
Frugis, & *impetigis*, *Styx*, *strix*: & pleraque Græca.
CHIS dat *Onyx*. *Nox noctis* habet. *Nivis*, & *senis*, edam.
Fœmineum IS non crescens, EM, *sive* IM, dato quarto.
IM *sitis*, & *tussis*, *vis*, *buris*, *pelvis* habebunt.
Græca in IS, IM sive IN mittunt parisyllaba, ut *Iris*.
Sextus E vult semper. Sed E aut I postulat *imber*:
Atque adjectiva, ut *pugil* & TRIX: adde *supellex*,
Amne, *ignis*, *postis*, *vectis*, *rus*, *anguis*, & *unguis*.
Quartus in EM sive IM, semper dabit I, vel E, sexto.
AL, AR, E, neutrum I, dat; sed E, *far*, *nectar*, *jubar*, *hepar*.
Plus pluri melius: sic IM aut IN dantia quarto.
ES, recto & quarto; sed IA, cum sextus habet I.

[Me-

* Comparativa tamen per A ſolum, *pluſ*que, *vetuſ*que.
*[Metrum poſtulat *Comp'rativa*; ſed in hiſce carminibus Auctor ſæpe metrum neglexit]
UM patrius; ſed IUM dabit *imber*, *uter*, *caro*, *linter*:
Quæque in IA mittunt rectum: queis addis *apluſtra*.
ES, IS, non creſcens (*vates*, *juvenis*, *canis*) UM dant;
Sed monoſyllaba IUM: præter *dux*, *nux*, *ſue*, *grus*, *frux*,
Ren, *fur*, *flos*, *mos*, *Tros*, *grex*, *lex*, *rex*, *vox*, *laus*, *pes*, *prex*:
Atque *boum*, *bos*: *bubus*, *bobus*, pone dativo.
Tertius eſt IBUS; ſed ATIS mage neutra Pelaſga.
Tres caſus Græco retinent hic ſæpe poëtæ,
Si creſcat nomen, ceu *Pallados*, *Hectora*, *Troas*.

Quarta Declinatio.

Quarta dat US recto: dat & U prius invariatum.
Quatuor UBUS habent, *arcus*, *partus*, *tribus*, *artus*.

Quinta Declinatio.

ES olim patrius: ſed & E: II, ſæpe poëtæ.
ERUM, EBUSque caret pluralis, tolle *dies res*.

DE VERBORUM

Præteritis & Supinis.

Compoſitum Simplexque modo flectuntur eodem:
Quum geminat Simplex, Compoſto tolle priorem:
Præter *poſco*, *diſco*, *ſto*, *do*: vult *currit* utrumque.
Nomina ſunt *Pranſus*, *cœnatus*, *potus*, *acutus*,
Et *lautus*, *lætus*, *mæſtus*, cum *cautus*, *adultus*,

Ga-

Gavisus, *solitus*, *falsus*, tum *cassus*, & *ausus*.

Prima Conjugatio.

Prima dat AVI, ATUM, Melius tamen hæc UI, ITUM,
Sunt, *domo*, (tum) *crepo*, (tum) *tono*, *cumbo*, *veto*: applicat *Ex*, *In*.
Et *seco* dans *sectum*: *neco nectum*, sic *frico frictum*.
Ast *lavo* dat *lavi lotum*: *luit* & *lutum* ab illo.
Dimicat avi atum: *micui micat* absque supino.
Do dedit, atque *datum*: *didi ditum* germina ternæ.
Sto stetit & *statum*: composta *stiti itum* & *atum*.
Potum & *potatum poto*. *Juvo juvi adjutum*.

Secunda Conjugatio.

ES dat UI, dat ITUM: *Doceo doctum*: *Teneo tentum*:
Misceo mistum: *Torreo tostum*: *Censeo censum*.
Et *Careo cariturum*: *Strido*, *strideo stridi*.
DI, SUM, dant *Video*, cum *prandeo*: *Sedeo sessum*:
Mordeo, cum *pendeo*, *tondeo*, *spondeo* geminabunt.
SI, SUM, *rideo*, *suadeo*, *hæreo*, *ardeo*, *maneo*.
(Quod per *E*, *In*, *Præ*, *Pro*, MINUI facit, absque supino,)
Mulceo, *mulgeo*, *tergeo*. *Jubeo jussi jussum*.
Torqueo dat *tortum*. *Indulgeo indultum* habebit.
Urgeo, cum *fulget*, junge *algeo* absque supinis.
XI *luceo*, *lugeo*, *frigeo* tantum. *Augeo* XI, CTUM.
EVI, ETUM, *pleo*, *vieo*, *deleo*, & *fleo*, *neo*:
Quæque *Oleo* gignit, velut *obsoleo*, atque *abolevit*.
Cieo civi citum: cujus composita quartæ.
Dant VEO, VI, TUM. *Faveo fautum*. Sed *caveo*, atque
Flaveo, cùm *paveo*, *liveo* privabo supinis.

Com-

Tertia Conjugatio.

Composita à *Specio*, *Lacio*que, EXI, ECTUM habebunt.
Elicio elicui elicitum. Rapio rapui raptum.
Mejo minxi mictum. Jacio, facio, eci, actum.
Capio cepi captum. Cœpi cœptum ; cœpio non est.
A *Quatio cussi cussum. Fodio fossum.*
Pario peperi partum. Cupio cupivi cupitum.
Fugio fugi fugitum. Sapio sapui, junge *sapivi.*
Verba per UO, divisas UI, & UTUM habebunt.
Sed *ruo* ITUM habet ; UTUM tamen compositiva.
Fluo fluxi fluxum: Atque *struo struxi structum.*
I *Gruo*, & *Nuo*, & *Metuo*, & *Batuo*, absque supinis.
Bibo bibi bibitum. Vult *nubo*, *scribo*que PSI, PTUM.
Dico, *duco*, XI, CTUM. *Vinco* & *Ico*, *ici*, *ictum.*
Parco, *peperci*, *parsi*, *parsum* quoque mitte supino.
SCO, VI, TUM vertas, ut *nosco*, *quiesco*, *suesco.*
Agnosco, & *cognosco* ITUM. *Pasco* quoque *pastum.*
Compesco, *dispesco* UI. *Disco didici. Posco poposci.*
DO, DI, SUM. *Scindo*, (tum) *fundo*, *findo*que linquunt;
Sed geminant *pendo*, *tendo:* & *tutudi tundo.*
Pedo pepédi, carens. *Cado cécidi. Cædo cecìdi.*
Dat *pando passum*, *pansum.* Dat *frendo*que *fressum.*
SI, SUM *claudo*, (*cedo cessi*) & *divido*, *plaudo*,
Vado, *ludo*, *lædo*, cum *rado*, *rodo*que, *trudo.*
GO, XI, CTUM; sed *fingo*, *stringo*, *pingo*que, *pango*,
Deme supino N. Et *pepigi* dic quoque *pago.*
Figo & *frigo* XUM. *Pungo punxi*, *pupugi*, *punctum.*
Tango tetigi tactum. Frango & *ago*, *egi*, *actum.*
Lego legi lectum. Dego, *prodigo*, EGI, nec ultra.
EXI, ECTUM *intelligo*, *diligo*, *negligo* formant.
SI, SUM dant *mergo*, cum *spargo*, jungito *tergo*,
Veho vexi vectum: Traho traxi tractum habebit.

LO,

LO, LUI, LITUM. *Colo*, *consulo*, *occulo* ULTUM.
Præcello, *excello*, *antecello*que carento supinis.
Pello pepuli pulsum. Percello perculi perculsum.
*Fallo fefelli falsum. Vello velli vulsi*que *vulsum.*
Sustuli sublatum tollo, *Sallo salli salsum.*
MO, UI, ITUM. *Como*, *demo*, *sumo*, *promo*, SI, TUM.
Emo emi emtum. Atque *premo pressi pressum.*
Cano cecini cantum: CINUI, CENTUM, compositiva.
Cerno crevi cretum. Atque *sperno sprevi spretum.*
Temno tempsi temptum. Ac *sterno stravi stratum.*
Lino levi litum, rarò *lini*, dat quoque *livi.*
Pono posui positum. Gigno genui genitum. Sino sivi situm.
PO, PSI, PTUM. *Rumpo rupi ruptum*, *Strepo strepui.*
Coquo coxi coctum. Et *linquo liqui relictum.*
Verro verri versum. Et *cursum curro cucurri.*
Gero gessi gestum. Fero tuli latum. Uro ussi ustum.
Sero sevi satum: nata EVI, ITUM, & ERUI, ERTUM.
Tero trivi tritum. Et *quæro quæsivi quæsitum.*
ESSO, dat SI, SIVI, SITUM. Dat *viso*que *visi.*
Pinsuit à *pinso*, *pistus*que, & *pinsita*, *pinsa.*
CTO, XI, XUM. *Necto* quoque XUI. *Peto* IVI, ITUM.
Mitto misi missum; sed *meto messui messum.*
Verto verti versum. Sterto stertui absque supino.
Sisto stiti statum, *Solvo*, *volvo in* VI, & in UTUM.
Vivo vixi victum; sed *texo texui textum.*

Quarta Conjugatio.

IVI, ITUM, quarta. *Sepelio*, *singultio*que ULTUM.
XI, CTUM *vincio*, *amicio*, *sancio*, quod & IVI, ITUM.
Aperio, *operio*, UI, ERTUM; sed ERI *comperio*, *reperio.*
SI, TUM, *farcio*, *fulcio*, *sarcio*, *sepio. Haurio haustum.*

Sen-

Sentio dat *ſenſum. Salio ſalui, ſalii, ſaltum.*
Venio veni ventum. Veneo venivi, dic quoque *venii.*

De finitis in OR.

Ex OR finitis activam fingito vocem:
Ut, *lætor*, *læto lætatum*: hinc excipe pauca.
Commentus, *comminiſcor. Loquor* & *ſequor* UTUS.
Et *Labor lapſus. Queror queſtus. Utor* & *uſus.*
Paſſus dat *patior. Adipiſcor* poſcit *adeptus.*
Mortuus à *morior. Naſcor natum. Ortus oriri.*
Dat *fateor faſſus. Ratus* à *reor. Ordior orſus.*
Experior, *Miſereri*, ERTUS. *Pactuſ*que *paciſcor.*
Atque *fruor fruitus. Menſus*, *greſſuſ*que, *profectus*,
Ultus, & *experrectus*, *nactus*, *nixus*, *oblitus.*

Carentia præteritis & Supinis.

Quæſo, *aveo*, *ferio*, *furit*, *ajo*, *polleo*, *gliſco*,
*Ambigo*que, & *vergo*, *calvo*, cum *mœreo*, *turget*,
Connivet, *pſallo*, *ſido*, *lambo*, *ſcabo*, *glubo*:
In SCO inceptivum, *conquiniſco*, *hiſco*, *fatiſco.*
Et *ringor*, *veſcor*, *liquor*, *medeor*, *reminiſcor.*

DE QUANTITATE

SYLLABARUM.

Simplicis obſervant compoſta creataque normam.
Compoſiti pars prima brevis, quum I deſinit, aut O.
Deme *dies** medius, *tibicen*, *ubique*, & *ibidem.*
* h. e. *meridies.*

De diphthongo & poſitione.

Diphthongum produc: & curtam conſona duplex,
Poſt

Post curtam muta & liquida anceps carmen habebunt.

De vocali ante vocalem.

Est brevis ante aliam Latiis. E ducito quintæ,
Deme *fides*, *res*, *spes*. *Fio* cum R breviabit.
JUS anceps patrius : brevis *Alter*, profer *alius*.

De Præt. & Sup. dissyllabis : & geminatis.

Præteritum produc dissyllabon, atque supinum.
Sed *fidit* à *findo*, & *scidit*, & *bibit*, & *tulit* arctant.
Do dedit atque *datum*: *steti status*: adde *quitum*, *citum*:
Et *ratus*, & *rutus*, & *situs*, & *statum*, *itum*que *litum*que.
Quod geminat, binas breviat: nisi *cædo*, *pepédi*.

De Præpositione in compositione.

Longa A, DE, E, SE, DI, PRO. Sed RE curtat ubique.
Curta A, PRO, Græcorum : *procul*, atque *propago*, *protervus*,
For, *festum*, *fanum*, *fundus*, *propero*, *profiteris*.
Et *profugit*, *pronepos*que, *profecto*, *procella*, *ficiscor*,
Propello variat, *propino*, *profundo*, *procuro*.

De Incremento nominis.

Casum, qui rectum transcendit, crescere dicas:
Hæc breviant monosyllaba; *bos*, *crux*, *daps*, *duce*, *fax*, *grex*,
Lar, *Lybs*, *mas*, *nex*, *nix*, *nux*, *ops*, *par*, *pes*, *phryge*, *pix*, *prex*,

Sal,

Sal, *ſcobs*, *ſcrobs*, *ſtips*, *ſtryx*, *ſtyx*, *trabs*, *trux*, *vir*, *vade*, * *Vix*, hæc. * [Unde *Vicis vicem*, &c.]
Corripe A: junge O, INIS. Duc neutrum AL: EL quoque junges.
Duc N: præter INIS latium. Ex ON conſule Grajos.
R brevis. AR neutrum tendit; ſed corripe *baccar*.
Et *jubar*, & *nectar*. TER Græcum duc: & *iberos*.
OR tendit. Breve neutrum: Græcum: tum *memor*, *arbor*.
ATIS ab AS, produc. Sed, *anas*, & ES, breviabunt.
Longa *hæres*, *merces*, *locuples*, *quies*: Attica in ETIS.
IS brevis: abſque INIS. Duc OS: breve *compos* & *impos*.
US retinens U, longum eſt: *intercus*, *pecus* aufer.
S breviat; ſed PS Græcum mage tendit, ut *hydrops*.
X in GIS breviat. Longum AX: hic conſule Grajos.
EX retinens E, longum eſt: IX, OX, UXque ſequuntur.
Curta *filix*, *fornix*, *coxendix*, *hiſtrice*, *natrix*,
Tum *cilix*, & *erix*, *caliciſ*que, *larix*que, *varix*que.
Cappadocis, *præcox*que, *ſalix*, & *onyx*: *Caput* adde.
Creſcens plurale A, E, O, produc: I, U, curta.

De incremento verborum.

Ultima vocalis, quam dat perſona ſecunda
Primi præſentis, tibi ſit primum incrementum.
A longum eſt. DO, DA breviat, compoſtaque primæ.
E longum eſt. RAM, RIM, RO, cum BERIS & BERE curtant,
Et *lego*, & *legerem*, in primis *legere* imperat, infin.
I breve, ut *erimus*, *eritis*; perfectaque prima.
I longum ante V: mox quartæ incrementa priora.
Anceps ſit RIMUS, RINIS. Duc *volo*, *velim*, *ſim*.

O crescens semper producitur. U breviatur.

De Accentu.

Accentum in se ipsa monosyllaba dictio ponit.
Exacuit sedem dissyllabon omne priorem.
Ex tribus extollit primam penultima curta.
Extollit se ipsam, quando est penultima longa.

De figuris in carmine.

Vocalem perimit verbi Synalœpha prioris.
M perit Ecthlipsi, cum vocali præeunte.
Syncresis binas jungit, *cui*, *deerit*, & *iisdem*.
Syllaba (ut *aulaï*) divisa, Diœresis esto.

De ultimis Syllabis.

O anceps. Longa AS, ES, OS, monosyllaba. N, A, V, C, I.

Exceptiones.

B, D, T, *An*, *In* breve, *Es*, *is*, *quin*, *cis*, *fac*, *bis*, *quis*, *os ossis*,
Nec, *ne*, *que*, *vel*, *ve*, *per*. Ast *fer*, *vir*, *hic* masculus, anceps.
Curtat A per casus: hinc tamen excipe sextum
Et quintum, cujus rectus producit, ut *Hyla*.
Et breviabis *ita*, *eia*, *quia*. * GINTA sit anceps.
* h. e. *Triginta* &c.
E Græcum: & quintæ casus, ut *postridie*, duc.
Adde *fame* longis, *valde*, *ferme*que, *fere*que.
Junge secundæ adverbia, (sed *malè* cum *bene* demtis)
Longa *doce*, & similes. *Vide*, cum *vale*, *cave* anceps.
I Græca in terno & quinto brevia: addito *Moly*.

Sed

Sed *nisi*, *ubi*, *quasi*, *ibi*, *mihi*, cum *tibi* sitque *sibi* anceps.
O Græcum: Oque secundæ duc. Adverbia curtant.
EN dat INIS curtum, velut ON non ternæ, ut *Abydon:*
Attamen & *tamen;* AN quartus, modo rectus A præstet.
ER, ERIS, Græcum (addis *iber*) duc: *Celtiber* anceps.
Græca AS, ADIS, breviant: AS & ES pluralia Græca
Curta ES INIS: *penes:* haud *aries*, *abies*, *paries*, *Ceres.*
IS INIS duc: plurale IS: IS verba, quæ in INIS.
OS breviat Græcis: latinis *compos* & *impos.*
US, retinens u, longum est: Græcaque cuncta:
Et quartæ casus. Sed rectum deme priorem.

DE CONSTRUCTIONE.

CONstructio (quæ Græcè *Syntaxis* dicitur) est debita partium orationis inter se compositio.

Dividitur in *Concordiam* & *Rectionem.*

Concordia triplex est, Substantivi & Adjectivi: Nominis & Verbi personalis: Relativi & Antecedentis.

Substantivum & Adjectivum numero & casu consentiunt; ut, *mali corvi malum ovum.*

Sæpissimè desideratur substantivum, ut, *Non posteriores feram. Triste lupus stabulis. Dicenda tacendaque calles.*

Sæpe plura adjectiva uni adduntur substantivo; ut, *Superioribus proximis diebus. Charissimus tuus parvus filius.* [Vide II. 8.]

Nominativus in numero tantum cum verbo personali

convenit; ſed omnis nominativus eſt tertiæ perſonæ verbalis, præter *ego*, quod eſt primæ, & *tu* ſecundæ; ut, *Deus eſt. Illi ſedent. Virtus laudatur. En Priamus; Ecce homo;* ſcilicet *adeſt* vel *venit*. [Vide II. 2.]

Relativum eſt ſignum rei antecedentis, ut, *qui*, *hic*, *is*, *ille*, *ipſe*. Relativum ſemper collocatur inter duos caſus nominis unius, quorum antecedentem refert in genere & numero tantùm, cum altero convenit ut adjectivum; ut, *Vidi hominem*, *qui homo ſedebat*. [Vide II. 9.]

Sed Ellipſis alterius caſus hic frequentiſſima; ut, *Odi ſapientem*, *qui ſibi non ſapit. Quam quiſque norit artem*, *in hac ſe exerceat;* Syntaxis eſt, quiſque ſe exerceat in hac arte, quam artem norit. Hujus generis ſunt parentheſes illæ: (*quæ tua eſt humanitas*) (*quæ veſtra libido eſt.*) [Vide II, 9, 5.]

Si relativum, vel verbum, vel participium inter duo nomina propria vel appellativa poſteriori reſpondeat, Græcum eſt; ut, *Eſt ſtella*, *qui Mars dicitur. Hæc urbs vocantur Athenæ. Ludi fuerunt Megaleſia appellata*. [Vide IV, 12, 8.]

Tantus, *quantus*, *talis*, *qualis*, *tot*, *quot*, non ſunt Relativa, ſed quodlibet ſuis verbis adaptatur, ut, *Vidi caſeum tantum*, *quanta eſt rota.*

De Sui, & Suus.

DUo ex Relativis propriè Reciproca ſunt, *Sui* & *Suus:* quibus tantummodo utemur, cùm verbi ſuppoſitum prius aut principalius referimus; ut, *Arioviſto Cæſar dixit*, *non ſeſe Gallis*, *ſed Gallos ſibi bellum intuliſſe.* [Vide II, 12.]

Sed ſi nulla poteſt contingere ambiguitas, hoc præcepto non aſtringimur; nunquam autem continget, ubi eſt prima vel ſecunda perſona, ut, *Cepi columbam in nido*

do suo, vel *ejus*, vel *ipsius:* nec etiam in his, & similibus, *Regis est gubernare suos. Natura admonet homines suæ sortis.*

Hoc nomen QUISQUE trahit ad se reciprocum; ut, *Justitia tribuit suum cuique.* Cum hac præpositione INTER dicimus; *Contendunt docti inter se*, & *contentio est doctorum inter se;* vel *inter ipsos.*

De Rectione casuum.

GEnitivus possessorem semper significat, idque activè aut passivè. Semper à nomine regitur, ut, *Lectio librorum Ciceronis.* Sed nomen, unde regitur, sæpissime subticetur: quod ignorantes Grammatici docuerunt, verba posse regere genitivum; ut, *Accuso te furti; Magni emisti; Regis est gubernare;* deest *crimine*, *pretio*, *officium.* Dicimus item, *Venit in mentem illius diei; castra aberant bidui; cum in animo haberem navigandi;* supple *recordatio*, *iter*, *propositum.* [Vide II. 3.]

Quinque sunt verba, quæ genitivum regere videntur, *miseret*, *tædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet:* sed genitivus à nomine, quod in his verbis intelligitur, dependet; est enim (teste Prisciano) *Miseret me tui*, miseratio tenet me tui: & *pœnitet me peccati*, pœna peccati me tenet. [At vide II. 3, 4.]

Illa vero Græca omnino sunt; *Desine querelarum. Abstine irarum. Implere ollam denariorum. Eges medici. Eo ad Minervæ.* [Vide II. 3. 6.] Græco item more in genitivis locorum, deest *locus*, *urbs*, vel *oppidum;* ut, *Natus Romæ. Ægypti educatus. Domi manet. Humi sedet.* Item, *domi bellique clarus*, supple, *tempore:* Sed si addas adjectivum, genitivo locus non erit, ut, *Natus in magna Roma. Cubat in dura humo.* Dicimus tamen, *domi meæ*, *tuæ*, *suæ*, *nostræ*, *vestræ*, *alienæ.*

Aliquando genitivi duo ab eodem nomine pendent;

ut, *Magna est hominum querela superbiæ:* sed frequentius alterum genitivorum in possessivum mutamus; ut, *Nocturna lectio librorum: In Ciceronis Tusculana villa: Mea præceptoris officia. Vestra multorum diligentia. Meum prædium Prisciani.* Contra Vallam; nam *meus*, *tuus*, *suus*, nihil differunt à cæteris possessivis. [Vide II, 3, 15. & 16.]

Dativus semper acquisitionem significat, seu ultimum finem, quare cuivis orationi aptè jungitur; ut, *Aristoteli spongiæ sentiunt. Utilis capiti. Amicus mihi. Petitur tibi argentum. Mihi ita videtur. Non cernitur ulli. Cede*, vel *decede majori. Væ victis. Tibi expedit. Mihi non convenit.* [Vide II. 4.]

Duplex etiam dativus reperitur; ut, *Sum tibi dicto audiens. Delegi mihi locum domicilio. Reliquit mihi pignori vestem. Datur tibi hoc vitio. Tu tibi id laudi ducis. Habes me tibi despectui, despicatui, frustratui.*

Accusativus aut est infiniti suppositum, aut activorum appositum; aliter semper à præpositione pendet: Nam in tempore, & mensura, & locorum propriorum nominibus, deest præpositio; ut, *Vixit annos centum*, vel *per annos centum. Natus ante annos centum. Pendet aries libras triginta. Latus* vel *longus ulnas duas. Eo Romam. Tendit Italiam;* sic *Rus*, & *Domum.* [Vide II. 5.]

Duos ejusdem rei acusativos multa verba recipiunt. Duos diversæ rei accusativos nullum verbum admittit, ut mox dicetur. [Vide II, 5, 6. & 7.]

Vocativus nullius est personæ verbalis, sed rem designat, cum qua sermonem communicamus, ideo non regitur; est enim veluti extra contextum orationis. [Vide II. 6.]

Ablativus à præpositione pendet, sed eleganter illa multis modis subticetur, Nam in comparatione (ut, *doctior Cicerone*) deest *Præ:* in instrumento, vel modo, *Cum;* ut, *Saxo percussit; Egit insidiis:* in pretio, *Pro;*

ut,

ut, *Magno emisti*: in tempore, *De*, vel *In*, ut, *Hora prima*; *Tribus annis*. [Vide II, 7.]

In ablativo quem falsò *absolutum* vocant, si sit personæ, deest *Sub*, ut, *Philippo rege*; *Me præceptore*: si verò aliarum rerum, deest A, vel *In*; ut, *Lectis tuis literis cœnavimus*. *Legendis carminibus fies poëta*. [Vide II, 7, 3. pag. 195, 196.]

Huic adverbio, UNDE, respondet *A*, vel *Ab*; ut, *Palleo metu*. *Vacuus curis*. *Præditus virtute*. Sed in frequentiori usu hæc solent amittere præpositionem,
Prosequor, *impertit*, *caret*, *affice*, *dignor*, *egetque*,
Victito, *utor*, *vescor*, *fungor*, *potior*, *fruor*, *alget*.
Implendi, *ornandi*, *spoliandi*, *judicii*que.

De Nominibus Adjectivis, Comparativis, & Superlativis.

ADjectiva nomina (Participiis [At *vide ad* I, 15.] exceptis) nullum casum regunt: Nam quando dicimus *Romanorum primi*; *Romanorum doctissimi*; deest *ex numero*. [Vide II. 3. pag. 169.] Illa verò, *plenus rimarum*; *lassus viarum*; *integer vitæ*; *sceleris purus*; *cupidus honoris*; Græca sunt, quibus deest græca præpositio ἐκ: quæ apud illos genitivum regit. [Vide II. 3. 6.] *Dignus honore*; *Vacuus curis*; *Viduus pharetra*; *Frumento copiosus*; supple *Ab*.

In *Comparatorum* ablativis deest *Præ*; ut, *Sanctior Catone*: quo in loco particula, QUAM, nominativum vel accusativum tantum juxta verbi naturam postulat. Vide II. 10.

In *Superlatis* & *Comparatis* genitivus ille partitionis est, non comparationis; ut, *Romanorum priores*; *Græcorum doctissimus*; id est, Ex numero Græcorum maximè doctus. [Vide II, 10, & 11.]

De Constructione Verbi.

DIximus Constructionem dividi in Concordiam & Rectionem. Si concordiam spectes, omnia verba sunt *Personalia*, aut *Impersonalia*; ut, Ego lego. Me legere. Si verò rectionem, *Activa*, aut *Passiva*.

De Verbis Personalibus.

PErsonale, seu *Finitum* verbum est, quod personas, numeros, tempora finit; ut, *Amo. Legissem.* Personale verbum semper & necessario habebit ante se nominativum; ut, *Tu doces. Nos percutimur. Illi frigent. Vos piscamini. Abite. Adesdum.*

Aliquando infinitum, vel alia oratio, verbi suppositum est; ut, *Fugere vitium est virtus. Quæritur, quis primus naves invenerit.* Tribus autem modis suppositum solet intelligi: primo, in primis & secundis verborum personis; ut, *legis*, *vivimus*: secundo, in verbis ad famam pertinentibus; ut, *ajunt*, *ferunt*, *prædicant*: tertio, quum in verbo latet suppositum ejusdem rei; ut, *pluit*, *lucescit*, scilicet, pluvia, lux. Quibus adde quinque illa verba (quæ falsò dicuntur impersonalia) *miseret*, *tædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*, scilicet, misericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna, ut diximus. [At Vide II. 3. 4.]

Multi recti singulares per Syllepsim figuram plurale verbum exoptant dignioris personæ; ut, *Si tu & Tullia valetis, ego & Cicero valemus.*

Si post verbum personale sequatur nomen ad suppositum pertinens, erit nominativus; ut *Lego invitus.*

De Verbis Activis.

ACtivum verbum est, quod actionem significat; ut, *Vivo*, *Amplector*, *Memini*. Semper & necessario tran-

transit in accusativum; ut, Amo literas: Sic *delectat*, *juvat*, *decet*, *oportet*, *refert*; ut, *Hoc refert mea negotia*, id est, repræsentat. [At Vide III, 5. 3.] Sæpe pro accusativo infinitum, vel alia oratio, ponitur; ut, *Nolo tuum velle. Dico tibi ne temere facias.*

Verba activa duplicia sunt, quædam enim transeunt in varios accusativos; ut, *amo*, *lego*, *percutio:* alia (quæ falsò *Neutra* dicuntur) uni tantum accusativo cognatæ significationis adhærent, ut, *vivo*, *servio.* [At Vide ad III, 2. & 3.]

Hic autem Accusativus cognatus (ut Pleonasmum effugiamus) rectius subticetur; ut, *Filius tuus dormit*, *currit*, *gratulatur*, *jocatur*, *gaudet*; scilicet, somnum, cursum, gratulationem, jocum, gaudium: [At Vide III, 3. ad Verba *Æstuare*, & *Ambulare.*] Sic *egeo*, *indigeo*, *vapulo*, *nascor*, *orior.* Qui tamen accusativus necessariò apponitur, si addendum sit adjectivum; ut, *Duram servies servitutem. Hilarem vitam vivis. Cantilenam eandem canis. Consimilem luserat ille ludum. Iudicavit judicium inclytum. Endymionis somnum dormis.*

Aliquando proprius accusativus transit in metaphoricum; ut, *Coridon ardebat Alexin. Nubes pluant justum: terra germinat Salvatorem.* [Vide III, 2. 11. & IV, 5, 7.]

Accusativi *me*, *te*, *se*, ferè non apponuntur, quoties suppositum & appositum idem sunt; ut, *Illa jam lavit*, *Nupsit regi; Nox præcipitat; Emersit ex malis; Bene res vertat; Volventibus annis;* deest *se*, [Vide ad III. 2. & IV. 3.] vel etiam accusativus cognatus. *Credo tibi*, *Indulgeo tibi*, scilicet, *me.*

Multa verba per cumulum geminant ejusdem rei accusativum; ut, *Deum vocamus patrem. Præsta te virum. Facimus te arbitrum. Dedit agrum dotem*, & similia.

Duos verò diversæ rei accusativos nullum verbum regit. Nam in altero illorum Græco more deest κατὰ, id est, *circa*, *juxta*, vel *secundum.* Tales verò accusativos nullum verbum respuet; ut, *Quid me accusas?*

Quid me horres? Nihil me timeas. Plurimum te amo. Multa me incusas. Multa gemens ignorantiam. Nunc id operam do. Insuevit pater hoc me. [Vide II, 5, 6. & 7.]

Dicimus *spargo*, vel *sterno solum herbis*, & *herbas solo. Defendo*, vel *prohibeo æstum capellis*, vel *à capellis*, & *capellas ab æstu. Dono te corona*, & *tibi coronam. Celo*, vel *doceo te hoc*, & *te de hoc*, & *celo tibi hoc. Posco te veniam*, & *à te*: sic omnia verba *poscendi. Invideo te multa. Hoc decet te*, vel *tibi. Præsto, præstolor, antecedo, antesto te*, vel *tibi. Deficiunt, & latent me pecuniæ*, & *mihi pecuniæ. Eripio tibi*, & *à te pecunias. Impertio te bono*, & *tibi bonum.*

De Verbis Passivis.

PAssivum verbum est, quod passionem significat, ut, *Vivitur*, *Curritur*. Passivum verbum nihil præter suppositum desiderat; ut, *Virtus laudatur. Tua res agitur.* Accusativus activorum hic semper erit suppositum, nec unquam aliter: Sed si supprimitur in activa, etiam in passiva subticetur: ut, *Curritur. Vivitur. Egetur.* [Vide ad III. 2. init. & ad cap. 4. & 8.]

Si duo sunt ejusdem rei accusativi, ambo mutantur; ut, *Voco te poëtam: Tu vocaris poeta. Video te tristem: Tu videris tristis.* Si verò sunt diversæ rei accusativi, ille tantum mutatur, qui non dependet à præpositione; ut, *Doceo te artes: tu doceris artes. Moneo te justa: Tu moneris justa. Moneo tibi justa: Justa monentur tibi.* Nam falsò quidam docent, dativum in nominativum posse verti.

De Verbo Substantivo.

SUm, es, fui, (cui *fio* vel *fuo* adnumerantur) nec activum nec passivum est, sed utriusque radix & fundamentum, habet utrinque nominativum; [Vide III, 5.] ut, *Deus est charitas. Fili, esto sobrius. Esto tu Cæ-*

sar

sar amicus. Dicimus, *Patris est*, vel *patrium est*, *castigare*; *Regis est*, vel *regium est*, *gubernare*; & subintelligimus, officium, munus, negotium, sive consilium. Non tamen dicimus, *Mei est*, sed *meum est*; quia genitivi *Mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, primitivorum in hac parte locum non habent, ne pariant ambiguitatem. [Vide ad II. 13. Notas.]

Quod si accedat præpositio INTER, dicimus, *Patris interest castigare*; & *Regis interest gubernare*; & subintelligimus accusativum pluralem, negotia, officia, sive consilia: Nec tunc illis quinque genitivis utimur, sed accusativis *mea*, *tua*, *nostra*, *vestra*, *cuja* vel *cujus*; ut *Non mea*, *sed regis interest gubernare*, id est, gubernare non est inter mea, sed inter officia regis. [Vide III, 5, 3.]

Sæpe uni aut duobus dativis acquisitionis adhæret; ut, *Sunt mihi amici. Tacendum est tibi. Dicenda mihi causa est. Hoc erit tibi lucro*, *honori*, *curæ.* Cum nomine *Opus* dicimus; *Opus est mihi libris*, & *libri sunt mihi opus*: & *opus est facto*, & *facere.* [Vide IV, 15, 7. &c.]

De Verbis Impersonalibus.

IMpersonale, seu *infinitum* verbum est, quod neque numeros, neque personas, neque tempora finit, & determinat; [At Vide I, 12. extr. & III, 2. init.] ut, *Amare. Legisse.* Et est duplex: *Perpetuum*, & *Participiale.* Perpetuum est, ut, *amare*, *amavisse*, *amari.* Participiale, ut, *amandi*, *amando*, *amatum.*

Impersonale verbum semper antecedit accusativus, sæpius subintellectus; ut, *Volo legere libros*; *Volo libros legi.* A nulla parte determinatur, ut putant Grammatici: semper enim pro nomine capitur; ut, *Virtus est vitium fugere*, id est fuga vitiorum. *Tempus est abire*, id est, abitionis. *Et cantare pares*, *&* *respondere parati*, id est, cantui & responsioni, vel ad cantandum, & respondendum. *Non tanti emo pœnitere*, id est, pœnitentiam. *Dignus amari*, id est, amore. [Vide III. 6.]

Si

Si post verbum impersonale nomen sequatur ad suppositum pertinens, erit accusativus; ut, *Malo dici divitem, quàm avarum haberi. Præceptoris interest esse probum. Non expedit tibi fieri judicem. Utor amico cupiente justum.* Sed hic frequentissimè Græcos imitamur; ut, *Cupio dici doctus. Vis haberi probus.* [Vide III. 7.] Illa verò, *Non vacat mihi esse quieto; Licet esse beatis;* Latinos canones excedunt, ut in Hellenismo dicitur. [Vide II. 6. 2. & IV. 12.]

De verbis Participialibus, Gerundis, & Supino.

A*Mandi*, *amando*, quum accusativum habent, *Gerunda* verba dicuntur, eo quod à passivo participio, in *dus*, *gerantur* & gubernentur. [At Vide ad I, 15. init. & ad III, 8.]

Olim à participio in *dus* quatuor voces gerebantur, quæ regerent accusativum; ut, *Petendum est causas: Petendi causas: Ad petendum causas: Petendo causas.* Nunc verò vocibus in *di*, & *do*, dabis accusativum. Nam *habendum est canes*, & *ad legendum libros*, nimis antiqua sunt.

Cæterùm voces in *di*, *do*, *dum*, si accusativum non habeant, passivè significant, sunt enim participia passiva in neutrali terminatione: [Vide ad III, 8. init.] In quibus deest substantivum aliquod, aut nomen verbi, quod est infinitum; ut, *Legendum est*, scilicet, *legere:* nam quemadmodum (teste Prisciano) *bona est lectio*, & *bonum est legere*, non differunt; sic *tempus est legendæ lectionis*, & *tempus est legendi*, idem sunt. Aliquando tota oratio pro substantivo est; ut, *Creditum est*, vel *credendum est*, *Ciceronem fuisse poëtam.*

Deest quoque substantivum illis, quæ solent conturbare Grammaticos; ut, *Missus est Athenas erudiendi gratia*, scilicet *erudire*, quod est *eruditionis. Virgo maturuit nubendo*, scilicet, *nubere*, id est, *nuptui. Cantando* rum-

rumpitur anguis, id eſt, cantando carmine. *Vritque videndo fœmina*, id eſt, viſu facto, quaſi videndo videri, dum videtur. Salluſt. *Quum Jugurtha vocaretur ad imperandum*, ſcilicet, imperare, id eſt, ut imperaretur, vel, ad ſibi imperium imperandum: dicimus enim, *Imperare alicui pecunias. Inter agendum capras*, & *ante domandum boves*, non dicimus: ſed *ante domandum*, ſcilicet, domare. [Vide III. 8. 1. pag. 444. &c.]

Amatum, Verbum *Supinum* dicitur, quod *ſupine*, id eſt, negligenter agat, ac penè otioſum ac ſupervacuum ſit: ſemper jungitur verbis motum ad locum ſignificantibus; ut, *Cur te is perditum? Latebras quæſitum veniſti. Admitte ſpectatum.* [Vide III, 9.]

Vox *iri*, in paſſiva tantum huic ſupino conjunctum, non ſignificat motum, ſed idem quod paſſivum infinitum, cujus eſt ſupinum; ut, *Credo librum, vel carmina, lectum iri*, id eſt, legi. [At Vide III, 11.]

De Participiis.

PArticipia ſuorum verborum caſum admittunt. [At Vide ad I, 15. init.] Junguntur aliis verbis, ſed præcipuè Subſtantivo, per omnia tempora: & cujus temporis verbum fuerit, ejuſdem ferè & participium erit; ut, *Excita dormientem; excitavi dormientem; excitabo dormientem. Dicturus fui, dicturus ero. Juſſus feci, juſſus faciam. Abſtinui à cauſis agendis; abſtinebit à cauſis agendis.* [Vide I, 15, 2. &c. & III, 10, 2.]

Primum participium paſſivum ſignificat paſſionem: præter pauca, quæ ab activis in OR deſcendunt; ut, *Amplexus hominem; Pertæſus ignaviam:* Quædam actionem & paſſionem, ſed diverſa ſyntaxi; ut, *Comitatus illum*, & *comitatus ab illo. Pranſus, cœnatus, potus*, nomina ſunt.

Participium in *dus* perpetuò paſſionem ſignificat, ut, *Plectendus, pœnitendus: veniendum eſt; dicendi; cantando; ad orandum.* Fruſtra quærit Valla, quando admittat,

tat, aut respuat præpositionem; nam sequitur suum substantivum; ut, *Accepi puerum docendum:* & *accepi ad puerum docendum pecunias. Currit iterandam viam;* & *currit ob præmia obtinenda.* [III, 10.]

De Participialibus.

PArticipia tribus modis fiunt nomina: Constructione; ut, *Doctus juris. Juris peritus. Alieni appetens. Amans uxoris. Tempus est legendi librorum:* [Vide III, 8. & 10.] Comparatione; ut, *doctior, amantior:* Compositione; ut, *indoctus, indiligens.*

Sunt quædam nomina quæ participia videntur, ut, *Populabundus agros; Vitabundus castra hostium:* item alia, *Ocreatus, Laureatus, Tunicatus;* sed hæc à nomine, non à verbis, dicuntur. Et illa antiqua; *Quid tibi hanc tactio est? Quid tibi hanc rem curatio est?* forte deest κτ.

De Præpositione.

PRæpositio ante verbum non semper intrat compositionem, sed fertur in casum ulteriorem; [At Vide ad III, 3, 6. & 10. in extr. & 5, 2. p. 416.] ut, *Hercules interfuit homines;* & *Homines interest societas.* Cicero, *Quæ si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura est.* Seneca, *Nihil interest, hos, & illa.* Horat. *Villa, quæ superest Claudi cauponas:* idem, *Ne quid medios intercinat actus:* idem, *Cum sol Oceano subest.* Cicero, *Hic tibi Cato rostra advolat.* Tacitus, *Advolvitur genua illius.* Horat. *Utinam intererrem nuda leones;* idem, *Desine interludere virgines.* Cæsar, *Exercitum Rhenum traducere.* Livius, *Hæ Siculorum querelæ domos primùm nobilium circumlatæ.* Sic, *Interfluere urbem, mœnia, exercitum,* apud Curtium: sic *Mea interest; Vestra interfuit;* pro, est inter mea, scilicet negotia. Et hæc ad Anastrophen sunt referenda.

Præpositionum quædam semper *accusativo* hærent, ut,

ut, *ad*, *apud*, &c. quædam ſemper *ablativo*, ut diximus: hæ vero ſunt dubiæ, *in*, *ſub*, *ſuper*, *ſubter*, & *clam*.

In, ſignificans motum ſeu tranſitum, accuſativum regit, ut, *Via ducit in urbem. Hanc mihi in manum dat:* & cum actio differtur, ut *In diem iſtuc erit. Præſens in tempus omittat:* & cum capitur pro *contra* vel *erga*, ut, *Ingratus in præceptorem; In parentem pius.* Cum ſignificat aliquid in loco fieri, regit ablativum, ut, *Ego in portu navigo.*

Sub, ſi motum ſignificat, accuſativum amat; ut, *Sub terras ibit imago. Sub galli cantum. Sub eas literas recitatæ ſunt tuæ.* Sine motu frequentius ablativum; ut, *Sub pedibus. Sub judice.* Dicimus, *ſub idem tempus*, & *ſub ipſa die.* Aliquando ſubintelligitur; ut, *Cæſare duce; Platone magiſtro;* id eſt; ſub Cæſare, ſub Platone.

Super, pro de, ablativum poſcit; ut, *Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa.* Cic. *Sed ſuper hac re nimis.* In reliquis ferè accuſativum; ut, *Fama ſuper æthera notus.* Dicimus *ſuper fronde*, & *ſuper arbore*, ſi quietem ſignificamus: *ſuper arborem*, ſi motum.

Subter, poëtice tantùm reperitur cum ablativo; ut, *Subter denſa teſtudine.*

Clam, & *Clanculum*, Accuſativo junguntur; ut, *clam uxorem*, apud Plautum; *clanculum patres*, apud Terentium: cæterùm ablativo magis gaudent. [At Vide I, 16, 1, pag. 152.]

De Adverbio.

ADverbia nullum omnino caſum regunt, niſi pro nomine capiantur; ut *Crurum tenus. Abunde gloriæ.* [Vide II. 3. pag. 173.] *Ubique gentium. Satis teſtium. Pridie ejus diei. Poſtridie ludorum.* In reliquis eſt ellipſis; ut, *O curas. Hei mihi. En Priamus. Ecce homo. Heu me. Væ victis.*

Ubi ſignificat locum ſine motu: cui reſpondent, *hic*, *iſtic*, *illic*, *ibi*, *intus*, *foris*, *utrobique*, *paſſim*, *nuſquam*, *in-*

infrà, *ſubtus*, *nec*, [ſ. *necubi*] *ubiubi*. Reſpondent etiam genitivi propriorum locorum finiti in Æ, vel I; ut *Romæ*, *Toleti*, *Ægypti*, *Cypri*, *Siciliæ*. Item, *domi*, *militiæ*, *belli*, *humi*; in cæteris reſpondemus per ablativum, expreſſa vel tacita præpoſitione; ut, *Rure eſt; in toga; in pace; Athenis*, *Carthagine*, *Elide*, *Ptolemaïde*.

Quò ſignificat motum ad locum: cui reſpondent *huc*, *iſtuc*, *illuc*, *eò*, *illo*, *intrò*, *foras*, *quoquò*, *peregrè*, *obviam*: & accuſativi locorum, expreſſa vel tacita præpoſitione; ut, *Eo Romam*, vel *in Romam*. *Venit Italiam*. Sic *rus*, & *domum*, vel *in domum*, *urbem*, *hortum*, *larem*.

Quà, ſignificat motum per locum: cui reſpondent *hac*, *iſtac*, *illac*, *quaqua*, *quacunque*, *quavis*, *quaqua verſus*: & ablativi cujuſvis loci, tacita præpoſitione; ut, *Vagatur Italia*. *Vehitur flumine*, vel *per flumen*.

Unde, id eſt, à quo loco: cui reſpondent *hinc*, *iſtinc*, *illinc*, *inde*, *eminus*, *cominus*, *alicunde*, *necunde*, *foris*, *undecunque*: & ablativi cujuſvis loci, expreſſa vel tacita præpoſitione; ut, *Cælo*, *de cælo*. *Roma*, *de Roma*. Sed ſi ablativus ſit perſonæ, non erit ſine præpoſitione; ut, *Unde emiſti? à mercatoribus*. *Unde eſt puer? à fratre*.

Quorſum, ad locum & ad alia refertur: cui reſpondent *horſum*, *iſtorſum*, *ſurſum*, *deorſum*, *rurſum*, *prorſum*, *dextrorſum*, *ſiniſtrorſum*, *aliorſum*, *retrorſum*, *introrſus*, *quoquo verſus*, *venum*, *peſſum*.

De Conjunctione.

CONjunctionis officium eſt, *ſententias* connectere, non ſimiles caſus, aut verba, ut, *Emi librum drachma*, & *minoris*, ſcilicet, pretio emi. [Vide I. 18. & II. 14.]

LAUS DEO.

ADDENDA.

Ad *pag.* 10. *Notis in extr. adde.* Vide & omnino, quæ attuli infra III. 2. 7. ubi phrasin hanc *Amo Deum* ex Plauto & Seneca disertissime probavi.

Pag. 17. *Notis in extr. dele* ab iis distinctas, *& adde* quæ non sint Partes Orationis, quod tamen certe sunt tales voculæ, quæ cum aliis Orationis Partibus Construuntur & Componuntur.

Pag. 18. *Notis col.* 2. *v.* 3. *Lege* in hisce Sanctii, quæ Ursinus istic quoque &c.

Pag. 19. *Not. col.* 2. *v.* 2. *pro* male *repone* tamen.

Ibidem v. 5. *lege*, II, 13. 10. & III, 8. 15. Quocirca &c.

Pag. 32. *in Textu v.* 1. Excidisse hic ex Edd. *Participem*, certissimum est ex ipsa Grammatica, quam huic Minervæ subjecit Sanctius, & cujus Definitionum in hac Minerva rationes reddit. Repone ergo, *Nominis Finitio est per Vocem Participem Numeri Casualis cum Genere.* Nam in illa Grammatica Sanctius dixit, *Nomen est Vox Particeps Numeri &c.* Sed & *Verbum* eodem modo definit in illâ, & in hac Min. cap. 12. *Verbum est Vox Particeps Numeri Personalis cum Tempore.*

Pag. 41. *Not. col.* 1. *v.* 1. *post* ruri *adde.* Pro his enim dicitur etiam *Carthagine* & *rure.* Vide infra Sanctium d. l. II. 7. extr. Et eodem plane modo se res habet in illis, quæ Adverbialiter videntur posita, sed quæ veri sunt Ablativi. Talia sunt *vesperi* & *vespere*, quæ satis sunt nota. Sic *tempori* & *tempore*, pro quibus dicitur etiam *in tempore* eodem plane sensu. Sall. Jug. 56. *in tempore se cum exercitu adfore*, pro, tempori, seu tempestive. Vide & Donatum ad Terent. Andr. IV, 4, 19. Denique sic *Luci*, Plaut. Amphitr. I, 1, 11. *Nonne idem hoc luci me mittere potuit.* Et Casin. IV, 4, 7. *Ut veniamus luci.* Ne vero dubites esse Ablativum, reperies etiam cum Præpositione, Pl. Stich. II, 3, 40. *Cum luci simul me ad portum misisti.* Lucret. IV, 236. *in luci qua poterit res Accidere ad speciem.*

Pag. 44. *Not.* 1. *col.* 2. *v.* 5. *post* dixerunt *adde*, Similiter Ovidius Arte Am. I, 296. & 302. modo in Feminino pro Vacca, modo in Masculino pro Tauro adhibet Vocem *Bovis.*

Pag. 51. *Not. col.* 1. *v.* 5. *post* Generis *adde in Parenthesi* (sicuti fecit & ipse Sanctius IV, 4. voce *Fœmina*, ipso initio, licet & istic male ea rejiciat penitus.)

Pag. 55. *Not.* 9. *adde.* Vide & infra Sanctium IV, 4. in v. *Fœmina.*

Pag. 57. *Not. col.* 2. *v.* 15. *post* Grammatica *adde.* Similiter Nomina Urbium Neutrius formæ etiam Adjectiva & Participia ejusdem Generis sibi habent juncta. Livius II, 65. *Antium paucos circumsessum dies deditur.* Et III, 1. *Antio capto*; non *capta.* At ibidem mox, sed per Appositionem, *Antium, propinquam, oportunam,*

& *maritimam Urbem*, *colonam deduci posse.* Liquet hinc si occurreret *Antium capta*, fore illud expediendum per talis *Appositionis* Ellipsin; at quando dicitur *Antium captum*, *receptus Croto*, accipienda ea esse, ut per disertam Adjectivi & Substantivi Concordiam dicta.

Pag. 58. *Notis col.* 2. *v.* 33. *interpone post* Marci, idcirco, ut apud &c.

Ibid. v. 38. *lege*, singuli, unus *Tulliæ*; alter *Juniæ* &c. Gentium Nominibus quoque designabantur.

Pag. 59. *in Textu v.* 5. Qualia sunt, Ego &c.] At Vide, quæ disputavimus in contrarium supra I, 2. 7. extr.

Pag. 64. *Not. col.* 2. *v.* 3. *adde*, quæ itidem videntur Ablativi a *Dius* pro *Dies*. Hinc antiquissimi dixerunt etiam *Interdius* pro *Interdiu*: Vide Plautum Asin. III, 3, 9. *Ut largus est opera nocturna: Nunc est negotiosus interdius.* Aulul. I. 1. 33. *Pervigilat noctes totas, tum autem interdius Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.* & Mostell. II. 2. 14. *Sed quid hoc? occlusa janua est interdius.* Ubi hoc tanquam Adverbium adhibetur, licet revera sit Nominativus, æque ac *Perdius & Pernox* apud Gellium II, 1. Negat hoc quidem Gronovius Pater ad Livium XXIX, 14. Sed quid obstat, quo minus vere Nominativi fuerint *Dius* & *Interdius*, & Ablativi *Diu* & *Interdiu*, atque illi Nominativi pro Adverbio fuerint adhibiti, æque ac *Nox*. Plaut. Asin. III, 3, 7. *Nox, si voles, manebo*, h. e. noctu, per noctem. Rud. II. 4, 4. *accipiam hospitio, si nox venis.* Sed & diserte Gellius in deperdito Libro VIII. cap. I. docuit XV Viros in XII. Tabulis *Nox* dixisse pro *Noctu*. Similiter *Nudius* esse Nominativum ex Epithetis *tertius*, *quartus*, &c. est manifestissimum, & tamen ut Adverbium aliis locutionibus jungitur. Dicitur autem contracte quasi *Novidius*, seu *Novus dius*, eodem modo, quo *Nuper*, quasi *Noviper*. Solet porro *Novus* etiam de præterito adhiberi tempore, ut vel ex hoc ipso *Nuper* liquet, & ex *Novissimus* ac *Novissime*. Sallust. Catil. 33. *saepe ac novissime memoriâ nostra.* Jug. 19. *Fines Carthaginiensium, quos novissime habuerant.* Certe hæc derivatio longe mihi videtur verisimilior, quam quæ est Viror. Doctissimorum, Vossii in Etymol. v. *Dies*, & Gronovii d. l. Volunt Hi *Nudius tertius* dici contracte pro *Nunc dies tertius*, vel *Nunc diust* (pro *dies est*) *tertius*, eaque *cum sæpissime conjungerentur*, *cohæsisse*, & *in unam coaluisse vocem.* At rarius solet in Lingua Lat. N. ante consonas elidi, sed addi potius solet & interponi: deinde non tantum dicitur *Nudius tertius*, sed & *Nudius quartus*, *quintus*, *sextus.* V. Plaut. Mostell. IV, 2, 41. & Trin. III, 2. 101. Immo & *Nudius tertius decimus* apud Ciceron. Philipp. V. 1. Hæc autem declarant non unam vocem ex diversis frequenti usu coalitam, sed certam Nominativi Substantivi cum variis Ad-

Adjectivis in eodem casu constructionem, verum adverbii in modum adhibitam.

Pag. 71. *Notis in extr. lege*, Ita ergo ab ὕω *Susula* analogice formatur, ut *Poculum* a Πόω, *Baculum* a Βάω, *Curriculum* &c.

Pag. 87. *col.* 1. *v. ult. post* tradunt *adde.* Sed & hinc haud dubie Valerius Probus, Grammat. Instit. lib. 1. p. 1418. passiva hæc *Infinitæ declinationis* dicit, quia non finiunt aut definiunt, neque suppositum ipsum; quod ametur, quod curratur, neque agentem, qui amet aut qui currat, sed quia simplicem rei actionem, quæ fiat, tantum declarant.

Pag. 94. *Notis col.* 2. *v.* 17. *post* Consolere *adde.* Ovid. Arte Am. I, v. 385. & 389. *Fac Dominâ potiare prius, comes illa sequatur*, scil. Ancilla, Et dein; *Aut non tentaris, aut perfice*, ubi manifeste id est explendum, *Aut fac, ut non tentaris, aut perfice.* Adde his ipsum Sanctium infra IV, 5. ad Verba *Esto vel Fac, & Oro, Maneo.*

Pag. 97. *Not. col.* 2. *v.* 22. *lege*, utrum erit, seu utrum velitis, ut sit.

Pag. 100. *Not. col.* 2. *v.* 24. *lege*, requiruntur sæpe etiam Verba.

Ibid. v. 34. *lege*, quod Futurum istic tantum inest in Re ipsa.

Pag. 108. *Not. col.* 1. *v.* 31. *adde*, Sallust. Catil. 31. *sicuti* (l. *sicubi*, ut in Jug. c. 60.) *jurgio lacessitus foret.* Liv. XXVII, 44. *Exercitu, cui detractum foret omne, quod roboris fuerit.*

Pag. 111. *Not. col.* 2. *v. ult. adde*, Heroid. III, 57. *Quin etiam fama est, quum crastina fulserit Eos, Te dare nubiferis linea vela notis*, pro, *daturum esse.*

Pag. 118. *Not. col.* 2. *v.* 8. *post* primum *adde.* Vide me infra III, 3, 47.

Ibid. v. 24. *post* intolerandus *adde:* Sic *Illectus*, pro, non lectus. Ovid. Arte I, 469. *Si non accipiet scriptum, illectumque remittet, Lecturam spera.* Sequentibus exemplis bis compositorum adde, *Indefensus* ex Livio XXVI, 5. *Irreligatus* ex Ovid. Art. I, 530.

Pag. 125. *Not. col.* 2. *v.* 28. *post* exactus es *adde*, Ovidius Metam. VII, 772. *Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno.*

Pag. 127. *Not. col.* 1. *v.* 20. *post* criminis *adde.* Plautus Mil. Glor. V, 22. *Juro me nociturum nemini, quod ego hic vapulo.*

Ibid. col. 2. *v.* 22. *post* Gentilibus *adde.* Sic in S. Scriptura sæpe; Act. Ap. XVIII, 15. Εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ τοῦ Νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, *de Lege vestra.* Ephes. I, 15. ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν, *fidem vestram.* Act. XXV, 14. *exposuit* illi τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, *res Pauli.*

Pag. 131. *Not. col.* 2. *v.* 25. *post* deficerent *adde.* Vide & supra I. 13, 4. pag. 97.

Pag. 135. *Not. col.* 1. *v.* 1. *post* IV. II. *adde*, & diserte tradit Priscianus lib. XI. p 927.

Pag. 136. *Not. col.* 1. *v.* 17. *post* suppleat *adde*, Immo etiam, quando Præteritum formæ Activæ reperitur, invaluisse tamen hoc Participium supra illud aliquando cognoscitur. Sic a *Mereo* & compositis habemus non modo *Merui*, sed & *Meritus sum.* Similiter

a *Confido* legimus quidem apud Livium XLIV, 13. *Confiderunt*, sed longe frequentius est in illo Activi Perfecti sensu *Confisi sunt*. Et Priscianus ait lib. VIII. p. 818. *antiquissimos* dixisse etiam *ausi* & *gravisi*, in Perfecto Activo, sed *quibus deinde non utantur*.

Ibid. v. 25. *post* 507. *adde*; Disertius Idem in Arte I, 690. *Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles Veste virum longa dissimulatus erat.*

Pag. 148. *Not. col.* 2. *ad v.* 27. *adde*. Aliquando omittitur etiam τὸ *Cum*, vel potius construitur τὸ *Juxta* cum Dativo, & notat tunc *Similiter*, *Æqualiter*. Liv. XXV, 19. *Rem parvam & juxta magnis difficilem*, h. e. æque ac res magnæ.

Pag. 154. *Not. col.* 2. *v.* 2. *adde*. Vide & omnino infra IV, 4, 118. & IV, 12, 11.

Pag. 157. *Not. col.* 2. *in extr. adde*. Construitur autem τὸ *Versus*, æque ac *Prope*, cum Præpositionibus non modo Accusativum regentibus, sed & Ablativum. Livius XXV, 25. *Tumulus est in extrema parte Urbis Versus a mari.*

Pag. 159. *Not. col.* 2. *in extr. adde*. De Interjectionum autem natura contra Sanctium vide Me supra I, 2, 6.

Pag. 168. *Not. col.* I. *v.* I. *post* vicem *adde*. Ut apud Livium XXVIII, 19. *Solliciti vicem Imperatoris Milites.*

Pag. 170. *Not. col.* I. *v.* 4. *post* logi *adde*. Sic Idem in Trinum. V, 2, 34. *Spondeo, & mille auri Philippum dotis.*

Pag. 175. *col.* I. *Not.* II. *in extr. adde*. Hic tamen intelligitur *Hominem*, quasi dictum esset. *Patrem non esse Hominem istar. oper.*

Ibid. col. 2. *extr. Notis adde*. Similes & ejusdem analogiæ sunt Adjectivorum quorundam constructiones cum Gerundiis in DI. Ovid. Heroiod. I, 8. *Neve revertendi liber abesse velis*, h. e. liber in negotio revertendi.

Pag. 188. *Not. col.* I. *v.* 6. *lege*; etiam illud Ovidii Heroid. VI, 3. *Hoc tamen ipso Debueram scripto certior esse tuo*, pro *quod ad hoc*: nam manifeste est Accusativus, qui aliter cum τοῖς *certior esse* jungi nequit; tum vel maxime istas locutiones, quæ &c.

Pag. 189. *Not. col.* 2. *v.* 10. *post* lectio *adde*. Refert huc quoque Davisius locum Cic. Tuscul. II, 15. *Militiam vero (nostram dico, non Spartiatarum, quorum procedit mora ad tibiam, &c.) nostri Exercitus unde nomen habeant vides.* Putat enim primam vocem poni pro *quod ad militiam attinet*, & rejicit ideo conjecturam Gronovii Patris, legentis *Militiae*. At mihi vulgatum illud valde videtur durum, & corruptum, quia sequitur statim, *nostram dico* &c. Conjectura autem ista & optimi est sensus, & frequentissimæ locutionis. Nam quid frequentius, quam ita absolute adhiberi *militiæ*, & opponi τῷ *domi*, æque ac τὸ *belli*, quæ omnia ejusdem sunt constructionis. Certius vero inde explices Lucam Euang. &c.

Ibid. v. ult. post accusas *adde*, Amphitr. II, 2, 229. *Mirum est, qui il-*

illi collibitum sit, sic me insimulare falsum facinus tam malum.

Pag. 194. *Not. col.* 1. *v.* 11. *lege*, ad IV, 6, 12. & 7, 10.

Pag. 196. *Not. col.* 1. *v. ult. post* proderet *adde.* Similiter se res habet in iis, quæ ex Ciceronis Epistolis, tum Plauto & Terentio, sunt allata.

Pag. 201. *Not. col.* 1. *v. ult. adde*, Plautus Trucul. IV, 2, 61. *Timeo, ne malefacta antiqua mea sint inventa omnia.*

Pag. 205. *Not. col.* 2. *v. ult. adde.* Et vel sic alio ordine explenda hæc forent, scil. *quas veras nuptias credis esse has nuptias.* Ego vero malim &c.

Pag. 210. *Not. col.* 2. *v.* 12. *post* videtur *adde*, ex eodem Plauto IV, 5. 1. *Hera quo me misit ad Patrem, non est domi*, pro, *Pater non est in loco domi, quo loco ad Patrem Hera me misit:* ut & ex Sall. &c.

Ibidem v. 38. *post* attigit *adde.* Sic Curtius IV, 4, 19. *Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est.* Vide & Sanctium infra IV, 7. ad vocem *Post*, & Me istic.

Pag. 215. *Not. col.* 2. *v.* 4. *post* 21. *adde.* Quin & alia exstiterunt olim, quæ per Omne Genus tunc fuerunt adhibita, veluti *Prior* & *Posterior*, de quibus vide Vossium de Anal. II, 21.

Pag. 218. *in contextu ad Verba*, audeat dicere &c.] Hic vero ipse Sanctius gravissime errat. Vide quæ diximus hoc de loco in Præfatione.

Pag. 225. *Notis adde.* Et Claud. 40. *Nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur; si quem alium, & se liberum esse:* pro *si quem alium liberum esse putent, & se &c.*

Pag. 227. *Not. col.* 1. *v.* 36. *post* negotio *adde*, seu potius exceptio sui ipsius ex eo, quod de Terentia affirmarat, tanquam omnium aliorum Hominum miserrima, sed præter Ciceronem, qui etiam ipsâ sit miserior, vel &c.

Pag. 251. *Not. col.* 1. *v.* 23. *post* Vespasianus *adde.* Ovid. Heroid. III, 139. *Aut si versus amor tuus est in tædia Nostri, Quam sine te cogis vivere, coge mori. Utque facis, coges: abiit corpusque colorque: Sustinet hoc animæ spes tamen una Tui.* Cicero de Harusp. Resp. cap. 3. *Nihil enim contra me fecit odio Mei, sed odio severitatis, odio dignitatis, odio Reip.*

Pag. 275. *Not. col.* 2. *v.* 23. *post* Ego sum *adde.* Sic ibid. II, 5, 8. *Quid agitur, Sagaristrio, ut valetur?* h. e. quo pacto vales?

Ibid. v. 28. *post* ℥ Sum *adde.* Aliquando etiam Infinita Passiva conjunguntur diversorum Verborum, Neutrorum & Activorum, sensu fere Impersonali. Livius XXVI. 8. *Fabius Max. abscedi a Capua, terrerique & circumagi ad nutus comminationesque Hannibalis, flagitiosum ducebat;* ubi τὸ *abscedi* nullum certe Accusativum Suppositum habet; sed & reliqua videntur impersonaliter istic adhibita solam notare Actionem vel Rem suorum Verborum: quem in usum sæpe & potissimum adhibentur

tur Passiva illa Infinita, etiam cum Activis & actionem meram significantibus. Plautus Mostell. IV, 2, 42. *nunquam hic triduum in unum desitum est esse* (pro *edere*) *&* *bibi*. At quare hic *Bibi* potius dicit, quam *Bibere?* Scilicet, quia illud majorem habet speciem Impersonalis locutionis, quam ergo habet etiam τὸ *Esse*. Et v. 47. *triduum in unum est haud intermissum hic esse & bibi, Scorta duci, pergraecari, fidicinas, tibicinas ducere.* Hic vero, fateor, etiam Personales occurrere constructiones, sed talis eæ sunt Verbi, quod solum per se simplicem & absolutam actionem notare non poterat. Nam *Ducere* & *Duci* per se solum absolutam actionem nullam notat, & ideo in Impersonali constructione nusquam, ut putem, reperietur. Sed & sæpe diversæ prorsus naturæ verba eodem plane modo in eadem periodo construuntur. Vide infra III, 3, 15.

Pag. 279. *Not. col.* 1. *v.* 11. *lege*, ab Ursino, qui To. 1. pag. 426.

Pag. 280. *Not. col.* 2. *v.* 25. *lege*: *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo*, *Penetro*. Hoc vero &c.

Pag. 287. *Not. col.* 2. *v.* 12. *post* volunt *adde*, Sed & hinc *percunctari* pro interrogare, inquirere sciscitando: quod cum Festo per V potius scribendum, quam per O cum Verrio Flacco, derivante hoc verbum a *Conto* nautico, censeam. Construitur autem illud sæpe cum duplici Accusativo. Plaut. Mil. Gl. II, 3, 21. *Num tibi lippus videor?* resp. *Medicum istuc, tibi melius, percunctarier.* Pseud. 1, 5, 47. *Sunt quæ Te volumus percunctari.* Occurrit quoque passim *percunctari rem*, pro, inquirere in rem. Cicero de Divin. II, 36. *Solebat ex me percunctari nostri augurii disciplinam.* Plaut. Asin. II, 4, 45. *Si esses percunctatus me ex aliis, crederes mihi*, h. e. inquisivisses in me. Accusativi autem hi neutiquam reguntur proxime ab ipso Verbo, sed a Præpositione per Ellipsin omissa. Nam *percunctari aliquem* notat cunctari & morari circa aliquem, ex quo rem prius exquirere vis, plane ut *Consulere aliquem*, de quo alibi egimus. At *percunctari rem* notat cunctari & morari in re investiganda, plane ut *Consulere aliquid.* Utrobique intelligitur Præpositionis Græcæ (κατὰ) vis. Ceterum neque Depon. &c.

Pag. 288. *Not. col.* 1. *v.* 20. *adde*. Hoc tamen certum, multa nobis, ut Deponentia, apud melioris ævi Scriptores occurrere, quorum olim Activa forma quoque, in literam O desinens, fuit usitata, ut vel ex uno liquet Plauto. Sic pro *Morigerari* legimus in Amphitr. III, 3, 26. *dum mihi morigero*: pro *Mendicari* ibid. IV, 2, 12. *a me mendicas malum*: pro *ludificari* ibid. IV, 37. & 13. *Nunquam me ludificabit inultus: quem nunc omnes ludificant*: pro *Congræcari* Bacchid. IV, 4, 91. *quod in lustris comedim, & congræcem*; pro *Contemplari* Mostell. I, 3, 16. *quin me aspice & contempla*: pro *interminari* Mil. Glor. II, 3, 42. *quis homo interminat*: pro *Fabu-*

lari ibid. II, 4, 18. *quæ cum hoc insano fabulem:* pro *Auspicari* Persa IV, 6, 7. *lucro faciundo ego auspicavi.* Plura sunt ejus generis, quæ ex Plauto & Veterum Poëtarum fragmentis, apud Nonium maxime, colligi facile possint. Vide ejus Caput *de Contrariis Generibus Verborum.* Quod vero Ursinus etiam a Neutrorum &c.

Pag. 289. *Notis col.* 1. *v.* 4. *post* passivo *adde*, Immo & *ulcisci*, quod etiam apud Livium V, 49, reperias, *in conspectu habentur omnia, quæ defendi, repetique & ulcisci fas sit.* Adde & Gellium &c.

Pag. 291. *Not. col.* 2. *in extr. adde.* Vide & Plaut. Cistell. I, I, 108.

Pag. 293. *Not. col.* 2. *in extr. adde*, & maxime IV, 5, 7.

Pag. 294. *Not.* 2. *in extr. adde.* Debuisset ergo Sanctius dixisse, Neutra, veluti *Sedeo*, &c. non, esse Magis Activa, sed, esse Verba potioris naturæ, ut quæ se ipsis sint contenta, & sensum absolvant sine Accusativo, quum illa vere Activa imperfectum sine eo relinquant sensum, & cum eo demum perfectam & veram declarent actionem.

Pag. 296. *Notis in extr. adde.* Rarius est, quod sensu plane passivo legitur apud Plautum Asin. I, 3, 44. *Ubi illæc, quæ dedi ante,* scil. *sunt.* resp. *Abusa: nam si ea durarent mihi* &c. h. e. utendo, dum juvabamur iis nostram in rem, consumpta sunt, nec amplius durant. Videtur Compositum hoc serius formatum, quando jam simplex *Uti* vulgari in sermone acceperat speciem deponentis, & veram ac pristinam significationem ferme amiserat. Notat enim proprie aliquid *utendo consumere*, vel *ad perversum usum convertere*, h. e. male vel perperam juvari aliqua re, ita ut illa intereat, vel ad aliud convertatur, quam debuerat. Vide & hujus Capitis Not. 8. in extr.

Pag. 302. *Not. col.* 2. *v.* 33. *post* saltantur *adde.* Et in Arte Am. I, 501. *Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam*, h. e. in saltando repræsentante.

Pag. 305. *Not. col.* 2. *v.* 24. *post* Præpositio *adde*, etiam cum Verbis, quæ ceteroqui frequentissime sine eâ leguntur adhibita. Quid usitatius, quam *aspicere aliquem?* Et tamen Cicero de Harusp. Resp. cap I. *Et simul ad Cn. Lentulum Consulem aspexit, concidit &c.*

Ibid. v. 31. *post* ea *adde*, Sæpe enim omittitur, etiam durius aliquanto, & præter consuetudinem, ut in illo Plauti Trucul. IV, 2, 49. *Manum te injiciam quadrupli.* Manifestum satis arbitror, *Te* non regi ab *injiciam*, sed a Præpositione *in* per Ellipsin omissa, quæ ceteroquin exprimitur passim. Sic *Instare currum & rotas* apud Virgil. Æn. VIII, 433. pro *in currum faciendum.* Sed & sumamus verbum *Tr.* &c.

Pag. 307. *Not. col.* 1. *v.* 18. *post* At vero *adde*, disertus valde est locus Ovidii Heroid. VI, 116. *Præradiat stellis signa minora suis.*

 Ubi

Ubi Accuſativus regitur nec a Verbo, nec a Præpoſ. *Præ*, ſed liquido a Præp. *Præter* per Ellipſin omiſſa. Deinde nihil eſt &c.

Pag. 308. *Not. col.* 1. *v.* 17. *poſt* Canes *adde.* Sic Horat. Od. I, 2. ubi Jupiter dicitur *ſacras jaculatus arces*, pro, *in arces.*

Ibid. col. 2. *v.* 17. *poſt* enim *adde*, Cæſar B. Gall. V. 39. quum referret oppugnationem caſtrorum Romanorum a magna multitudine Gallorum ſubito factam, ait; *Ægre is dies ſuſtentatur.* Atqui certiſſimum eſt, ſi in Activo dictum fuiſſet, *Ægre Romani ſuſtentarunt hunc diem*, non aliter id explicandum fore, quam hoc modo, *Ægre Romani ſuſtentarunt Gallos in* vel *per hunc diem.* Et tamen hic dicitur in Paſſivo, per abuſum utique manifeſtum, ipſe *dies ſuſtentari.* Similiter Martialis.

Pag. 321. *Not. col.* 2. *v.* 16. *adde.* At *cœnatæ noctes* meretricum apud Plautum Trucul. II, 2, 24. ſunt noctes, quæ cœnam prius quaſi ſumpſerunt, ſicuti apud meretrices concubitus eadem nocte ſequebatur cœnam. Neutiquam vero paſſivæ eſt ſignificationis illa phraſis, ut voluit Urſinus To. I. Inſtit. p. 658.

Pag. 326. *Notæ* 37. *adde.* Poſſis etiam ita hæc expedire, ut Genitivus his verbis ſit additus, quia vocabula ab iis formata, veluti *cupidus*, *ſtudioſus*, &c. cum eo caſu conſtrui ſolent. Sæpe enim vocabula ejuſdem ſignificationis imitantur alterum alterius conſtructionem. Vide Me infra ad Verbum *Interdico*, pag. 349.

Pag. 330. *Not. col.* 1. *v.* 3. *poſt* dolorem *adde.* Et cum Ablativo. Livius XXIX, 21. *quanquam parum injuriis civitatis ſuæ doluerit.*

Pag. 331. *Not. col.* 1. *v.* 26. *poſt* imponere *adde.* Ovidius Metam. VII, 678. *Qua tamen e ſilva teneas haſtile reciſum, Jamdudum dubito*, h. e. cogito. Vide & ſupra I, 15. 1. p. 118.

Pag. 337. *Notis adde.* Et Sticho IV, 1, 30. *Apud nos eccilla feſtinat cum ſorore*, h. e. ſedulo & multum laborat parando cœnam.

Pag. 338. *Not. col.* 1. *v.* 11. *poſt* fuat *adde.* Sic alibi ſæpius. Sed & hinc emendandum arbitror in Sticho IV, 2, 12. *Edepol te vocem libenter, ſi ſuperfiat locus.* Nullus enim dubito, quin ſcripſerit Plautus *ſuperfuat*, h. e. ſuperſit. Nam eo ſenſu adhibetur ab illo non tam *Fiat*, quam *Fuat.* Ceterum illud *Fieri* in Uſu Linguæ Latinæ, tantum abeſt, ut ſit Verbum Subſtantivum, quod vult Sanctius, & ut notet idem quod *Eſſe*: ut ab Eo non tantum diſtinguatur ipſa ſignificatione, ſed & diſerte &c.

Ibid. col. 2. *v.* 3. *poſt &c. adde.* *Interficere*, & hinc eodem ſenſu *Interfieri.* Plautus Trin. II, 4, 131. *Iſtic oportet obſeri mores malos, ſi in obſerendo poſſint interfieri*, h. e. interfici, extingui. Lucretius III, 885. *Poſt mortem fore, ut aut puteſcat corpore poſto, Aut flammis interfiat, mâliſve ferarum*, h. e. penitus abſumatur.

Pag.

Pag. 348. *Not. col.* I. *v.* 13. *lege*, denotatur Res interdicta, h. e. usus & convictus Generi. Ast longe disertior est locus Gellii xv, 11. in passivo, *Philosophi SCto ejecti, atque Urbe & Italia interdicti sunt.* Sequitur enim hinc, in Activo dicturum quoque Gellium, *interdicere Philosophos urbe* &c. Quæ porro dabitur ratio &c.

Pag. 349. *Not. col.* 2. *v.* 23. *adde.* Sic & Plautus Trucul. IV. 2. 49. *Ego te manum injiciam quadrupli.* Scilicet sicuti Verbis Accusandi Genitivus additur, non tantum criminis, sed & pœnæ, veluti *accusare capitis*, ita & hic Genitivus *quadrupli*, ad pœnam, quæ petitur, notandam, additur phrasi, quæ notat vocare aut rapere in jus. Sic quia dicimus, *Hoc est te dignum*, eodem plane sensu & constructione *æquum* adhibetur. Plautus Bacchid. III, 3, 84. *Plus vidissem, quam deceret, quam me atque illo æquum foret.* Prol Rud. 47. *Is leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem.* Trucul. II, 1, 12. *Ita æquum factu est.* Possent hæc quidem omnia, ut Elliptica, expleri: sed vix dubito, quin Auctores ita locuti sint simpliciter, quia altera phrasis, cujus sensum hisce suis exprimunt, ita construi solebat.

Ibid. v. 27. *post* alienam *adde.* Ovid. Metam. VII, 809. *quum satiata feriæ dextera cædis erat.* Scilicet quia *satis*, *satias*, *satietas* cum Genitivo construi solet, etiam verbum hoc ita construitur. Vide & supra ad verbum *Cupio.*

Pag. 350. *Not. col.* I. *v.* 3. *post* ut *adde:* Cum Adverbia ab Adjectivis formata eorum sequantur constructionem. Livius XXVII, 48. de Elephantis, *inter duas acies versari, velut incerti, quorum essent, haud dissimiliter navibus sine gubernaculo vagis.* tum etiam Nomina Verbalia &c.

Pag. 352. *Not. col.* 2. *in extr. adde.* Idem conjunxit Æn. VI, 324. *Jurare & fallere numen:* quæ diversæ sunt constructionis. Nam *jurare numen* dicitur pro *jur. per numen.* Nec obstat, quod Ovidius Heroid. II, 23. *jurata numina* dixit, quum sæpissime, ut passim ostendimus, Neutrorum constructio Elliptica in Passivum convertatur.

Pag. 354. *Notis col.* I. *v.* 20. *lege*, Plautus Trucul. IV, 3, 69. *nam haud mansisti, DUM ego darem illam.* Sticho &c.

Pag. 358. *Not. col.* I. *v.* 4. *lege*, dicitur, *Attoniti micuere sinus gelidusque cucurrit, Ut mihi narrasti, dura per ossa tremor*, apud Ovid. Heroid. V, 37. h. e. tremuerunt, moverunt se; Et *Micare digiti &c.*

Pag. 362. *Not. col.* I. *v.* 25. *post* abusu *adde.* Sic & Ovidius Fastor. VI, 10. *Secretus ab omni Voce locus, si non obstreperetur aquis.*

Pag. 372. *Not. col.* I. *v.* 6. *post* 16. *adde.* Et *Nam hoc mihi haud labori est, laborem hunc potiri, si me impiavi*, Rud. I, 3, 7. h. e. redigi in potestatem, quod ad hunc laborem, seu miseriam, attinet, vel fieri compotem istius laboris.

Ibid. v. 11. *post* perpendatur

adde, cum quo hoc verbum, ut & *Fungi* ac *Vesci*, non tantum *recentioris ævi Auctores*, ut affirmat temere Ursinus To. 2. p. 309. sed & Antiquissimi & optimi construxerunt, ut ex Sanctio nostro liquet. At Activum & *Potior* fuisse revera significationis istius &c.

Pag. 389. *Tex. v.* 8. *adde*, pag. 305, 306.

Pag. 390. *Not. col.* 2. *v.* 3. *post* significationis *adde*. Ita Plautus Amphitr. I, 1. 178. *Hinc enim mihi dextera vox aures, ut videtur, Verberat. SO. Metuo, vocis ne vice hodie hic Vapulem, quæ hunc Verberat.* Et disertius Mil. Glor. V, 19. & 22. *Jura nociturum te nemini, quod tu hodie hic Verberatus, aut quod Verberabere. PY. juro &c. Quod ego hic hodie Vapulo.*

Pag. 392. *Not. col.* 1. *v.* 6. *post* alii *adde*, & ipse Sanctius infra IV, 16. init.

Pag. 397. *Not. col.* 2. *v.* 33. *post* notat *adde*. Similiter Plautus Mercat. IV, 4, 1. *Nam mihi amatori Seni coquenda est cœna: atque equidem cum recogito, Nobis coquenda est, non quoi conducti sumus.* Ubi *Mihi* est Dativus agentis seu coqui ipsius, at *Seni* & dein *Nobis* sunt quasi Patientis, seu illius, in quorum usum res fiet. Ovidius Metam. VII, 824. *Nympham mihi credit amari*; at v. 828. *Ut mihi narratur.* Ubi prius *Mihi* manifeste est Agentis, qui amabat nympham, at posterius Patientis, cui alius rem narrabat. Porro &c.

Pag. 419. *Not. col.* 1. *v.* 23. *lege*, vide Notam 5. de hac &c.

Pag. 420. *Not. col.* 2. *v.* 20. *post* corpusculi *adde*. Livius XXVIII, 9. *Id modo in decreto interfuit, quod M. Livii exercitum reduci, Neronis manere jusserunt*, h. e. discriminis fuit. Vide & ipsum Sanctium ac Scioppium infra IV, 6. p. 690.

Pag. 422. *Not. col.* 1. *v.* 9. *post* momenti *adde*. Ovidius in Epist. Deianiræ ad Herculem v. 10. de Jove, *cui nox, si creditur, una Non tanti, ut Tantus conciperere, fuit*, h. e. non fuit tanti momenti negotium, ut eâ unâ Tu tantus concipereris.

Pag. 424. *Not. col.* 2. *v.* 16. *post* esset *adde*, Mercat. IV, 3, 37. *Nihil hercle istius quicquam est*, scil. negotii, quod tu suspicaris.

Pag. 425. *Not. col.* 1. *v.* 11. *post* 7. *adde*. Simile est, quod ait Cæsar B. Gall. I, 35. *Senatus censuit, ut, quicunque Galliam obtineret, quod commodo Reip. facere posset, Æduos defenderet.* Et sic passim Cicero in Epistolis, quando quid alium rogat.

Pag. 427. *Notis col.* 2. *v.* 3. *post* labores *adde*. Frequens hæc constructio est Horatio. Veluti Od. I, 10. *Callidum, quicquid placuit, jocoso Condere furto.* Od. 12. *Blandum & auritas fidibus canoris ducere quercus.* Od. 15. *Conjurata tuas rumpere nuptias.* Ibid. *Celerem sequi*, h. e. *ad sequendum*, vel etiam *in sequendo.*

Ibid. Notis adde. Sic Ovid. in Epist. Hypsipyles v. 144. *Hiscere nempe tibi terra roganda fuit*,

fuit, h. e. ut hisceret. Plautus Trucul. IV, 2, 26. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas*, h. e. ut deferrentur. Sic forsan Ovid. Arte I, 681. *Fabula nota quidem, sed non indigna referri*, h. e. ut referatur.

Pag. 428. *Not. col.* 1. *v.* 18. *post* contemnerent *adde.* Ovid. in Epist. Oenones v. 132. *Quæ toties rapta est, præbuit ipsa rapi.*

Pag. 429. *Notis adde*, Horatius Od. I, 12. de Castore & Polluce, *Hunc equis, illum superare pugnis Nobilem*, h. e. superando. Et Ode 15. *Celerem sequi*, h. e. in sequendo.

Pag. 433. *Notæ* 5. *adde.* Locutionibus his adde illud Horatii Od. I, 2. *patiens vocari Cæsaris ultor*, pro, *te vocari Cæsaris ultorem.*

Pag. 435. *Not. col.* 2. *v.* 9. *pro* illud oppidum exigendum est sponsiones, *lege*, veni ad exigendum abs Te sponsiones.

Pag. 438. *Not. col.* 2. *v. penult. post* intelligatur *adde.* Sic Varro de Re Rust. III, 9. *Ova, quæ incubantur, habeantne semen pulli, curator quatriduo, postquam incubari cœpit, intelligere potest.* Ubi infinitum hoc non construitur personaliter; nam sic dicendum foret, *postquam incubari cœperunt*, scil. *ova*, de quibus agitur: sed impersonaliter & quasi sine supposito, ut adeo manifeste notet ea locutio, *postquam incubatio cœpit fieri.* Possit tamen pro supposito aut Nominativo haberi &c.

Pag. 439. *Not. col.* 2. *v.* 28. *lege*, foret, & revera tali Participio designari ipsam & solam facti actionem, colligendum &c.

Pag. 440. *Not. col.* 1. *v.* 9. *lege.* Hinc Elliptice, & eodem sensu, dixit Idem Hist. &c.

Ibid. v. 34. *post* Italia *adde.* Et sic plane XXIII, 18. *Ubi ad mœnia accessere, solitudo visa: metu concessum barbarus ratus, moliri portas parat*, h. e. metu factam ex Urbe concessionem. Porro ita I, 53. &c.

Pag. 445. *Notis col.* 2. *v.* 20. *post* extremo *adde.* Seu nota 15. Deinde vero dixisse videntur Veteres ad instar *Mei* vel *Tui irridendi, purgandi*, &c. etiam *Sui irridendi*, nihil distinguentes utrum hoc de pluribus dicatur, an de Uno, prout sæpe simpliciter secuti sunt in uno vocabulo aliorum similium Constructionem, etiamsi ea ab illo Uno ceteroquin abhorreat.

Pag. 447. *Notis col.* 2. *v.* 22. *post* aliquid *adde in parenthesi* (unde eleganter apud Plautum Curcul. II, 3, 41. Parasitus Domino dicenti, *jam edes aliquid*, respondet, *nolo hercle Aliquid: Certum quam Aliquid mavolo.*)

Pag. 450. *Not. col.* 2. *v.* 7. *adde.* Innumeræ idcirco ejusmodi locutiones possunt formari, in quibus revera Ellipsis, sed absona, statui debet: ut si quis dicat, *Varii eum varias docuerunt artes, sed quod ad Philosophiam, Hanc Ego docui illum.* Supplenda hæc necessario, *quod ad Philosophiam Ego docui illum quod ad hanc scientiam.* At quam absona est, di-

dicent, illa repetitio *quod ad?* Non minus tamen vera est, Scriptoribus ad talia non attendentibus. Certe mea ista ratio &c.

Pag. 457. *Not. col.* 1. *v.* 3. *adde.* Scil. sororem tuam. Nam accusativus in hoc & quibusdam aliis locis, intelligi videtur. Aliquando etiam exprimitur, ut apud Varron. de Re Rust. III. 9. *In supponendo ova observant, ut sint numero imparia.*

Pag. 458. *Not. col.* 2. *v.* 10. *dele,* Sed & Mei & Tui eodem c. m., q. u. S. sunt: *ac repone.* Sic & *Quî* Ablativus Singularis sæpe etiam de Pluribus dicitur, licet ejus Plurale frequenti satis sit in usu, veluti apud Plautum Capt. V, 4, 6. *quasi patriciis pueris aut monedulæ, aut anates, aut coturnices dantur, quîcum lusitent*, pro *quibuscum.* Rud. IV, 4, 66. *Ubi sunt signa, Quî parentes noscere hæc possit suos, Quibuscum parva Athenis periit* Ubi vides ad idem Plurale, *Sgna*, referri, atque adeo promiscue adhiberi, *Quî* & *Quibus.* Si quis tamen in his, Sanctio & Vossio suffragari, ac τὸ *Sui* accipere tanquam prorsus Plurale, malit, non multum equidem refragabor, maxime quum & Livius dixerit *Vestri adhortandi.* Verum vix dubito, quin Livius & Alii, in τοῖς *Vestri*, *Sui*, non tam cogitaverint Constructionem hanc Gerundi cum Genitivo Plurali, quam spectaverint eandem terminationem & ejusdem Casus ac Numeri speciem, tanto magis quia passim *Mei* & *Tui*, qui vere Genitivi sunt Singularis Numeri, sic constructi occurrant.

Pag. 459. *Not. col.* 2. *v.* 14. *post* Negotii *adde.* Sed tamen quia hæc pendent ex ipso usu, & quia alia adhuc desiderantur exempla similium τοῖς *placandæ tui*, sæpius autem occurrant *videndi*, *fenerandi* &c. cum Femininis constructa, nolim reluctari Sanctio & Heinsio, reponentibus in Ovidio *placandi.*

Pag. 461. *Not. col.* 2. *v.* 15. *post* auditum *adde.* Plane ut *Nunciatum* apud Eund. XXVII, 37. *Liberatas religione mentes turbavit rursus nunciatum, Frusinone infantem natum esse quadrimo parem.*

Pag. 467. *Notis capitis* IX. *adde,* Sic quando Seneca ait Epist. XC. *Facilis victu sapiens fuit*, h. e. facile vivit, &, ut mox loquitur, *expeditissimus.* Manifesta autem in his Ellipsis τοῦ IN.

Pag. 474. *Not. col.* 1. *v.* 35. *post* reliqua, *adde:* etiam quando duplex Accusativus per appositionem aut aliter additur: ut in illis Lactantii paulo post a Sanctio memoratis, *Et Erythræam se nominatum iri prælocuta est*, in quibus constructio est, non, *se iri nom.* sed, *iri nominatum se Erythræam.* Sic si quis dicat, *spero vos istic optime doctum iri illam artem*, ordo horum est, *spero iri doctum vos illam artem*, duplici Ellipsi ejusdem Præpositionis.

Pag. 482. *Not. col.* 1. *v.* 10. *adde:* Ovidius Heroid. V, 15. *Sæpe super stramen fœnoque jacentibus alto.*

Pag. 488. *Not. col.* 1. *v.* 19. *post* Κόσοι *adde*, *Cujus* & *Cujas* vel *Cujatis*, Adjectiva a Κοῖος. Unde

Quojus, quod passim apud Plautum occurrit. Sic Mercat. V, 2, 23. *Nescio quoja vox ad aures mihi advolavit.* Cistell. actu III, v. 2. *Quojam esse oportet te.* Videtur ergo diversæ esse originis a Genit. *Cujus*, qui est a *Quis*, licet & Hic eodem modo (*Quojus*) scriptus quoque apud Plautum occurrat. Quin &c.

Pag. 493. *Not. col.* 1. *v.* 3. *adde*, Sic & pro Cœlio cap. 3. *Quis enim est, qui isti ætati non possit, quam velit petulanter, maledicere?* h. e. tam petulanter, quam pet. velit. Potuisset etiam dixisse *quamvis petulanter*, quod foret, tam petulanter, quam vis, ut petulanter videatur maledictum.

Pag. 503. *Not. col.* 2. *v.* 2. *adde*, XLV, 41. *quam feliciter remp. administraverim, & quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos arbitror*, ubi tamen itidem ex hypothesi sua scribere nos jubet Vir Summus, *& quæ duo.*

Pag. 525. *Notis col.* 2. *v.* 3. *post* utroque *adde*. Et notabile, quod omnia hæc vocabula Dativum ceteroqui habeant in I exeuntem, *Ei*, *Quoi*, *Illi*, *Isti*, *Alii*, *Utri*, *Utrique.* Id quod valde me mea in sententia confirmat. Siquidem in illis I, quod Græci apponere vel subscribere solebant, plane rejicitur, ut fit in Dativis secundæ Declinationis, in His vero retinetur solum I & eliditur O. Videtur autem in illis rejectum denique τὸ I, ut majorem Adverbii speciem, cujus usum sic satis jam habebant, præ se ferrent, quum pleraque Adjectiva, Adverbii speciem præferentia, in O desinant. Accedit, quod hæc omnia, licet duplicem vel peculiarem in quibusdam casibus videantur, ex usu vulgi, recepisse declinationem, tamen vel maxime ad formam Secundæ & Primæ, in Masculino & Feminino, declinentur, & declinata olim fuerint. Hinc ergo orta primum illa in Dativo terminatio in O, dein tamen ferme obliterata: at in Accusativo & Ablativo inde habemus constanter *Eum*, *Eam*, *Eo*, *Ea*, *Quum*, (pro quo tamen ex altera Declinatione prævaluit dein *Quem*) *Quam*, *Quo*, *Qua*, & sic in reliquis. Nam & sæpe hæc, *Eo*, *Quo*, &c. occurrunt nobis, ut Ablativi, ne quis putet me semper illa pro Dativis velle accipi. Res hæc videtur sic satis manifesta & analogiæ consentanea, nisi quis unum obstare dicat, quod Dativus in significatione motus ad locum adhiberi non soleat. Certe in Nominibus propriis locorum, non Dativus ita nobis occurrit, sed constanter Accusativus, veluti *tendo Romam*, *Athenas*, *Carthaginem*, *Vejos*, non *Romæ*, *Athenis*, *Carthagini*, *Vejis.* Verum in multis videtur alia olim, alia postea, invaluisse constructio. Dein videntur primum *Quo*, *Eo*, in Dativo notavisse, *quem in usum*, *cui rei* scil. inserviet illud, ut apud Ciceronem, *Martis signum quo mihi Pacis auctori?* Et passim apud JCtos, *quo bonum* est hoc vel illud facere. Vide omnino infra IV, 5, 6. & considera

dera istic etiam Ciceronis verba a Scioppio allata: *non quaero, unde hac habueris, sed quo tibi tantum opus fuerit*; pro, quam ad rem. Et sic sæpe Sallustius, *quo intenderat* scil. animum, in Jug. cap. 64, 74. &c. Accedit, quod sæpe Dativi ad designandum rei vel actionis finem reperiuntur adhibita, ut ostendimus infra IV, 4, 9. & 12. Hinc jam porro etiam pro, quem ad locum, posita *Quo*, *Eo*, ad prioris significationis instar, arbitrer. Neque obstat &c.

Pag. 529. *col.* 2. *v.* 18. *post* potest *adde*. Et infra IV, 13. disputans contra eos, qui negabant Ellipsin Præpos. κατὰ ante Accusativum, *enixeque postulabant sibi tradi testimonia, ubi hæc Præpositio ponatur expressa*, pronunciat pag. 737. *Iniquos sane, qui velint sibi in L. Latina ostendi, quod Auctores, ut minus elegans, soleant subterfugere.* Et profecto innumera reperiuntur in Vet. &c.

Ibid. *v.* 21. *post* invenias *adde*. Quando uni Verbo junguntur duo Accusativi, alter personæ, alter Rei, veluti *Doceo te Musicam* & similia, accipitur id communiter ita, ut Accusativus Rei per Ellipsin statuatur additus. At ubi usquam reperitur ejus supplementum, *Doceo te quod ad Musicam?* Et ideo haud dubie Ursinus inclinavit quidem in eam partem, ut *nihil obstare* dicat contra Sanctium, *quo minus Unum verbum diverso respectu duos Accusativos regat*; Sed tamen victus ratione ea, quod Accusativus ille Rei eadem Ellipsi jungatur etiam Passivis, agnoscere hic Ellipsin debuit, cujus tamen supplementum nusquam ipse reperit. Vide Eum To. 2. p. 282. Quin ipse alibi To. 2. p. 70. diserte satis tradit eadem, quæ Ego toties contra eum disputare debui: *Neque*, ait, *si durius sonat alicubi hæc supplendi ratio, ideo tanquam absurda vel ἀσύστατος respuenda est, quoniam Auctores causarum Linguae suæ ignari vel incuriosi, licentius non raro locuti sunt.* Revera enim istac de causa multæ occurrunt nobis Ellipses, quæ durioribus & inconcinnis &c.

Pag. 530. *Not. col.* 1. *v.* 21. *post* posuerunt *adde*. Plautus Epidico IV, 2, 10. *Duodecim Diis plus, quam in cœlo est, Deorum immortalium, Mihi nunc auxilio adjutores sunt*, pro, Dii, usque ad negotium *Deor. imm. plus* in vel a *duodecim Diis* præ ea mensura, ad quam *est* illud negotium *in cœlo*, *sunt mihi adjutores*. *Duodecim Diis* Ablativi sunt non comparationis sed incrementi ipsius, quo superatur unum ab altero. Sic in contrarium in Persa IV, 6, 2. *hic sunt sexaginta minæ*; *Duobus nummis minus est*, h. e. negotium in vel a *duobus nummis minus* præ sexag. minis *est*.

Pag. 531. *Not. col.* 1. *v.* 3. *post* fui *adde*. Sic ferme τὸ *Satin'*. Bacchid. III, 3, 87. *Satin', ut quem tu habeas fidelem tibi, nescias*, h. e. satisne ita se res habet, ut nescias &c. Suppleri hæc ita possunt

possunt. At quod &c.

Pag. 532. *Not. col.* 1. *v.* 4. *post* sum *adde.* Rud. 1, 3, 25. *Hoc, quod induta sum, sunt meæ opes oppido*, h. e. opes meæ consistunt plane in hoc solo, quod ind. sum.

Pag. 533. *Not. col.* 1. *v.* 19. *post* dicis *adde.* Notat etiam *in tempore*, *tempestive.* Plaut. Amphitr. I, 1. 25. *Numero mihi in mentem fuit Diis advenientem gratias agere*, h. e. oportuno tempore, ante quam serum esset.

Ibid. v. 25. *post* citius *adde*, vel *numero temporis justo.*

Ibid. col. 2. *v.* 2. *adde.* Proximum enim tempus eo notari arbitror ex Plauto Amph. II, 2, 60. *ita uti dudum dixeras. AM. Dudum? quamdudum illud factum est? AL. tentas: jamdudum, pridem, Modo. AM. Qui istuc potis est fieri, quæso ut dicis; Jamdudum, Modo?* Videmus hinc discrepantiam significationis τ *Modo* a *Dudum*, licet agatur istic de tempore unius tantum diei, in quo tamen spatio *Modo* longe minus notat, quam *Dudum.* Videtur etiam notate tempus Futurum, ut liquet ex *Postmodo.* Livius XXVIII, 19. *Utrum in pugna, an postmodo cremata Urbe inter verbera &c. exspirarent.* Ovid. Arte 1, 486. *Insequere, & voti postmodo compos eris.* Res manifesta plane ex Horatio Od. 1, 28. *Negligis immeritis nocituram Post modo te natis fraudem committere?* h. e. an nihili facis comm. fraudem nocituram immeritis, paulo post ex te natis? At quum jam dicitur *modo ait*, &c.

Pag. 534. *Not. col.* 1. *v.* 22. *adde*, Cæsar B. Gall. v, 40. *Turres admodum CXX. excitantur*, h. e. circiter.

Ibid. v. 24. *post* Plaut. *adde.* Epid. I, 2, 1. *Rem tibi jam elocutus omnem, atque admodum meorum mœrorum summam edictavi tibi.* Et Mercat. &c.

Pag. 535. *Notis col.* 1. *adde*, Et Cæsarem B. Gall. II. 11. *Tantam eorum multitudinem nostri interfecerunt, quantum fuit diei spatium.* Atqui nullus est justus relationis nexus inter *multitudinem cæsorum*, & *spatium diei.* Videtur ergo supplendum, quod istic dicitur, hoc modo; tantam multitudinem interfecerunt, quanta interfici potuit in tanto diei spatio, quantum fuit ab eo diei tempore spatium diei reliquum.

Pag. 542. *Not. col.* 1. *v.* 8. *adde*, & *memoriâ memini* apud Eund. Capt. V, 3, 33.

Ibid. Not. in extr. adde. In multis tamen a Sanctio allatis potest idem fere intelligi nomen, breviore & faciliore Ellipsi, veluti, *Macedonum omnibus & quibusdam Adrianorum*, pro omnibus Hominibus Hominum Macedonum, *Alarum altera* scil. ala &c. Nec enim satis commode dixeris, *ex numero alarum*, quæ tantum duæ erant, *altera: Omnibus ex numero Macedonum* &c. ubi nihil utique est partitionis, quum de Omnibus istius generis Hominibus loquatur Auctor. Sic fere Ho-

Horatius Od. I, 29. *Quæ tibi virginum sponso necato barbara serviet*, h. e. Barbara virgo Virginum Barbararum.

Pag. 550. *Not. col.* I. *v.* 2. *post* 51. *adde.* Hinc jam, longiore licet supplemento, explicandum videtur, quod legimus in Mercat. IV, 5, 1. *Hera quo me misit ad Patrem, non est domi*, h. e. Pater non est in ædibus suæ Domi, loco, quem in locum ad Patrem Hera me misit.

Pag. 590. *Not. col.* I. *v.* 26. *post* esset *adde.* Vide & Livium XXIX, 20. & ibi Gronovium Patrem.

Ibid. col. 2. *extr. adde.* Sic fere Plautus Bacchid. III, 3, 55. *Obsequens obediensque est mori atque imperiis Patris.*

Pag. 592. *Not. col.* 2. *v.* 5. *post* evenit *adde*, vel id maleficium redundabit in te, & ita nocebit tibi in perpetuum. Nam & cum Dativo construitur hoc sensu. Plautus Amphitr. III, I, 12. *Mea sit culpa, quum egomet contraxerim, si id Alcumenæ innocenti expetat*, h. e. noceat. Vide & quæ exempla hic adfert de hoc Verbo Scioppius, in quibus pro *evenire* poni liquido satis videtur.

Ibid. v. 29. *post* prævolant *adde.* Hinc jam *Præpes Deus* de Cupidine apud Ovid. Heroid. VIII, 38. ubi simpliciter notat alatum & alacriter volantem.

Pag. 607. *Not. in extr. adde.* Nam *Eo* in ista locutione intelligi, liquet ex Cæsare B. Gall. III, 16. *In quos eo gravius Cæsar vindicandum statuit, quo diligentius in reliquum tempus a Barbaris jus Legatorum conservaretur.*

Pag. 609. *Notis adde.* Sic & *Applicare* dicitur ipsa *Navis*, scil. se. Livius XLIV, 32. *Ut quocunque littore applicuisse naves hostium audissent, extemplo agrestibus ferrent opem.*

Pag. 613. *Notis col.* I. *v.* 35. *lege*, Ceterum Ellipsi, quam in hisce statuunt Viri Docti, nihil istic &c.

Pag. 614. *Notis col.* 2. *v.* 16. *post* mille *adde*, Sic Livius X, 30. *Ex millibus quinque ad mille cæsi.* Unde liquet, quomodo supplendum & intelligendum sit, quando simpliciter dicitur, *mille cæsi*, h. e. cæsi homines usque ad mille hominum. Atque ita Plauti illud explicari forsan queat, *mille drachmarum redditæ*, h. e. drachmæ usque ad mille drachmarum, vel, exsistentes unum mille &c.

Pag. 615. *Notis col.* I. *v.* 11. *post* Philippo *adde*: *usque ad mille nummorum*, vel etiam, *nummorum exsistentium &c.*

Pag. 616. *Not. col.* I. *v.* 3. *lege*, illud ipsum, *bis mille*, *decies mille* &c. etiam Scriptoribus in prosa &c.

Ibid. col. 2. *Not.* 79. *in extr. adde*, & me infra IV, 10, 6.

Pag. 617. *Not. col.* I. *v. penult. adde.* Rejicit hæc Ursinus To. 2. p. 522. sed nulla justa ratione inductus. Vide Me supra I, 15. p. 127.

Pag. 629. *Not. col.* 2. *v.* 3. *lege*, intelligi itidem possit *modo* vel *negotio*. Sed & æque analoga foret altera locutio, si pariter utraque

traque esset in usu; Perinde enim est Analogiæ, sive dicas, *Comparavit sibi* &c.

Ibid. Notis adde, Adfert quidem Sanctius supra ad Vocem *Æs* p. 551. locum Columellæ, *quem vulgus parvi æris comparari posse putat*, quasi de certo emptionis pretio. Sed locus aliter se habet. Agit enim de *Vinitore pretioso* emendo ad vinearum cultum. Verba sunt, *quem vulgus quidem parvi æris, vel de lapide noxium, posse comparari putat, sed ego plurimorum opinioni dissentiens pretiosum vinitorem inprimis esse censeo.* Quorum sensus est, Vulgus quidem putat *posse* (h. e. satis esse) *comparari* ad vineas *vinitorem parvi æris*, vel etiam *noxium*, atque adeo vilissimum hominem, qui in servitutem venditur, *de lapide* præconis, sed ego censeo *pretiosum Vinitorem* comparandum esse, aut talem Eum debere *esse*: Neque vero probare possum, quod Ursinus To. 2. p. 298. in ratione harum locutionum, *Emi tanti*, *pluris* &c. *quam se non intelligere* ait, increpat Sanctium, addens, *quid enim vetat, Genitivos illos*, tanti &c. *non a Nomine* Pretio, *sed Ære, intellecto, regi dicere.* Etenim manifesta & liquida est ratio, qua dicit Sanctius, *integrum esse*, *Tanti æris pretio emi.* Deinde longe est usitatius & rectius hoc ipsum, quam illud *Tanti pretii ære emi*, quod nemo, opinor, unquam dixit. Ceterum recte ibidem ille Vallam contra Sanctium tuetur.

Pag. 637. *Notis col.* 2. *in extr. adde*, vel *Minister.*

Pag. 647. *Not. col.* 2. *v. ult. post* vectigalibus *adde.* Locum tamen hunc aliter exponendum, & ista *vel belli vel domi*, a *rebus* separanda, ac aliud sibi desiderare supplementum, censet Ursinus To. 2. p. 347. Nihil sane reluctarer, si commodius aliud & certius supplementum statui posset. Probat ille unice *in loco*. At quanto magis *quadrat ad Belli*, ut ait, illud *in loco*, quam τὸ *in terra Belli*? quod tamen itidem ille rejicit. Rectissime vero dicuntur *Res belli & domi.* Sed ipsa supplementa, quando de Constructionis ratione constat, minime digna sunt ambigendi materia. Ceterum τὸ *Domi* etiam pro fam. &c.

Pag. 662. *in Textu v.* 7. *adde.* [Locus hic occurrit Cistell. I, 1, 64. Sed & disertior Bacchid. V, 2, 34. *Facito, ut facias*, scil. illud, quod te monui.]

Pag. 663. *Not. col.* 2. *extr. adde.* Sed & illud ipsum, quod Scioppius *plane barbarum* pronunciat, tuentur nonnulli, sed tantum ex duobus locis, altero Varronis, altero Livii. Vide Ursinum Instit. To. I. p. 1049. Sed locum Livii jamdudum emendavit Gronovius Pater, pro *quoad* legens istic *quam ad.* Vide ejus Epistolam ad Vorstium, hujus Valerio Maximo præmissam, in fine.

Pag. 668. *Not. col.* 1. *v.* 19. *adde.* Vossius de Construct. cap. 42. mavult hanc significationem Præpositionis *Ad* locum habere tunc maxime, quando *non motus ad locum, sed aliquid esse vel fieri in*

eo, *significatur*. Contrarium probant loca a me allata, & usitatissimum illud, quod qui Triumphum desiderabant, dicantur *venisse ad Urbem*, quam tamen illis ingredi ante ipsum triumphi diem neutiquam licebat.

Pag. 677. *Not. col*. 2. *v*. 7. *post* factæ *adde*. non tamen omnia, certe non illa, *quid facis cum lumine; aggrediuntur nos cum funibus*; ut adeo temere Præpos. *Cum* penitus hinc excludat Ursinus To. 1. pag. 1065. & To. 2. pag. 294. Verum aliena prorsus ab hoc arg. &c.

Pag. 678. *Notis in extr. adde*. Sed tamen plerumque in istis ac similibus locutionibus omittitur Præpositio.

Pag. 680. *Not. col*. 1. *v*. 29. *lege*: comparatus cum Paulo in illa mensura docti &c.

Pag. 689. *Not. in extr. adde*. Similia ex Livio vide apud Gronovium Patrem ad Livium xxv, 22.

Ibid. in Textu v. 22. *post* vibrat *adde*. [Ovidius in Arte, I, 724. *Candidus in Nauta turpis color: æquoris undâ Debet, & A radiis sideris, esse niger*, ubi additur τὸ A in uno, at in altero per Ellipsin omittitur. Ibidem v, 510. *A nulla tempora comptus acu*, ubi additur Instrumento. At per Ellipsin omittitur A vel EX apud Plautum Amphitr. III, 1, 8. *Ut pariat, quod gravida est Viro, & Me quod gravida est*.]

P. 694. *N. col*. 2. *v*. 15. *post* puto *adde*. Ferri tamen hoc posterius aliquando possit, quando scil. in eadem re a minori proceditur in negando ad majus. Et ita apud Livium xxv, 26. in descriptione gravissimæ pestilentiæ; *postremo ita assuetudine mali efferaverant animos, ut non modo lacrymis justoque comploratu prosequerentur mortuos, sed ne efferrent quidem aut sepelirent*. Minus erat *non prosequi mortuos comploratu*, Majus *non efferre eos, aut sepelire*. Sola ergo negatio Majoris retrahitur istic ex posteriore membro etiam ad Minus in priore. Ferri itaque hoc possit in tali negatione: at quando sequitur *sed etiam* affirmativum, id vero quî ulla ex parte ferri aut explicari analogice queat, non video. Adferuntur tamen &c.

Pag. 695. *Not. col*. 1. *v. penult. post* faciendum *adde*. Verius tamen & rectius crediderim, ut longe est expeditius, inseri his duplex *non*, cum ante *audiam*, tum ante *videam*.

Pag. 696. *Not. col*. 1. *v*. 36. *lege*, ut Parcus, seu non amplius Magnificus, sed etiam & inprimis, ut Elegans videatur. Neutiquam ergo istic *non parcus solum* ponitur pro, *non solum non parcus*, sed e contrario dicitur eum velle videri jam *parcum*, sed non solum, verum etiam *elegantem*.

Pag. 697. *Not. col*. 1. *v*. 2. *adde*. Sed & sic fere Idem Famil. 1, 9. *nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut*, &c. ubi itidem ex superioribus repetendum *nullum meum minimum*, sicuti ex po-

posterioribus ad utrumque membrum referri debet, *pro Cæsare intercessit.*

Pag. 710. *Not. col.* 1. *v.* 14. *post* istic *adde*, Eadem quoque est Constructionis ratio in hisce Sallustii, *Magna pars vulnerati aut occisi. Cohors Peligna velitaribus armis, non secus atque aliis &c. muniti. Cetera multitudo alius alium secuti.* & similibus, quæ ibi nota 2. & 3. attuli: sed & in eo, quod ex Livio Sanctius citat p. 716. *Capita conjurationis virgis cœsi.*

Pag. 719. *Notis in extr. adde.* Vide & supra IV, 4, 79.

Pag. 732. *Not. col.* 2. *v.* 4. *adde*, Et Trist. II, 10. *Acceptum refero versibus esse nocens.*

Pag. 735. *Not. col.* 2. *v.* 3. *post* repuli *adde.* Livius XXIII, 11. *Bruttios, Apulosque, partim Samnitium Lucanorumque, defecisse ad Pœnos.* Corn. Nepos Attico cap. 7. *quorum partim invitissimi castra sunt secuti.*

Ibidem Notis adde. Davisius ad Cæsarem B. Gall. I, 49. sic quoque accipit vocem *Numerum* in his verbis: *Eo circiter hominum numerum XVI millia expedita misit.* Exponit enim, *quod ad numerum*, ut adeo construxerit illa, *XVI. millia hominum, quod ad numerum.* Sed quid opus tam dura & insolita comminisci, quum res sit planissima per Appositionem satis usitatam, *misit hominum numerum, XVI. millia.*

Pag. 738. *Not. col.* 1. *v.* 11. *adde*, Sed quam intelligemus Latinam Præpositionem in illo Plauti Amphitr. III, 1, 8. *Ut pariat, quod gravida est Viro, & quod Me gravida est?* An *Per*, vel *Ob?*

Pag. 757. *Not. col.* 2. *v.* 14. *adde.* Possis etiam utrumque derivare ab Hebr. עלה *ascendo.* Solet enim litera Hebr. ע mutari in O. Græcorum Latinorumque. Et hinc ab *alo Altus* h. e. excelsus. Vide me infra IV, 16, 15. p. 836.

Pag. 766. *Not. col.* 2. *v.* 14. *post* Culmen *adde*; *Caudex* & *Codex.*

Pag. 785. *Not. col.* 2. *v.* 33. *adde.* Sed & res inanimatæ dicuntur *optime alicui consulere*, quæ sine ullo suo consilio aliquid boni præstant. Varro de Re Rust. III, 3. *Quum prata & pascua & sylvæ, si centenos Sestertios in singula jugera efficiant, optime Domino consulere videantur.*

Ibid. v. 39. *post* exsequi *adde.* Hinc jam sicuti a *Cernere*, quod proprie notat diligenter aliquid considerare & contueri, derivatur *Certum*, h. e. firmum, & decretum, ita, ut nullum supersit dubium, sic a *Consulere*, quod primitus significat deliberare, *Consultum* h. e. certum, decretum. Plautus Rud. I, 4, 6. *Neque quo eam, neque qua quæram, consultum est* scil. mihi, h. e. certum est. Et sic passim *consulto* aliquid fecisse, h. e. certo consilio jam capto. Sed & hinc *Consulta & Decreta* conjunguntur a Sallust. Jug. 11. *Oportere quinquennii consulta & decreta omnia rescindi.* Inde jam *Senatus Consultum*, pro ipso ejus Decreto, quum, si non haberet vim decreti per intercessionem Tribunorum, diceretur tantum

Senatus auctoritas. Ut ergo *Consulere* tria notat, sic vero & *Cernere Her.* &c.

Pag. 796. *Not. col.* 1. *v.* 4. *adde*, Adde & quæ jam notavit Ursinus To. 2. p. 99, 100.

Ibid. v. 10. *post* est *adde*, h. e. utile id mihi est.

Pag. 798. *Not. col.* 1. *v.* 9. *adde.* Vide & Ursin. To. 2. p. 106. Idem sedulo etiam inquirit pag. 104. in phrasin, *quod facto est opus*, vel *usus*, utrum in ea & similibus τὸ *Quod* Nominativi, an Accusativi sit Casus. Plerique Accusativum, at ille Nominativum esse affirmat, sed ex Abusu ipsorum Veterum ortum. Assentirer ei, nisi varia obstarent loca, quæ ab Nominativo abhorrent, ut ille Gellii XIV, 2. *dicere & quærere ea, quæ dicto quæsitoque opus est.* Nulla enim est constructio, *quæ opus est*, pro quo dicendum foret, *quæ opus sunt*, ut loquuntur sæpe Veteres, veluti Livius, *quæ opus sunt curando vulneri*, *quæ ad bellum opus erant.* Sed & passim, *si quid opus fuerit me*, apud Plaut. Asin. I, 1. 104. *Nam quid mihi opus est vitâ*, Aulul. IV, 9, 13. *Quando multos habeo cognatos, quid opus mihi sit liberis*, Mil. III. 1, 111. *Si quid est, quod opera meâ opus sit vobis*, Terent. Andr. IV, 3, 23. *Nihil opus fuit monitore*, Heaut. I, 1, 119. *Nihil jam opus est exspectare te, quibus eum verbis tibi commendem.* Cicer. Famil. XIII, 33. In his & quamplurimis aliis, *Quid*, *Quod*, *Nihil* &c. certissimi sunt Accusativi, qui reguntur per Ellipsin a Præpos. *Ad* vel *Propter.* At sine Ablativo addito sunt fere Nominativi, ut apud Ter. Adelph. III, 2, 37. *ac potius, quod ad hanc rem opus est, prospice.* Cic. de Offic. III, 32. *Si de captivis, quod sibi opus esse videretur, non quod Reip., censuisset.* Famil. XVI, 4. *quod ad valetudinem tuam opus sit.* Sed quid dicemus de talibus. *Quæritur, quid facto opus sit; quod parato opus est, para; nam mihi istuc primum exquisito est opus.* &c. Possent hæc pro Nominativis haberi, maxime si *facto*, *parato* &c. forent Dativi. Sed si hi sint Ablativi, ut esse videntur, tum vero hæsito, utrum cum Ursino credam, ipsos Veteres, aliis locutionibus deceptos, pro Nominativis illa adhibuisse, an, quod Alii volunt, pro Accusativis accipiam per Ellipsin Præpositionis, ut modo vidimus factum, quando Ablativi reperiuntur phrasi huic additi, sed ita, ut hi Accusativi tunc quasi pendeant ab Ablativis Partic. constructione Verbalium, plane ut *Oratum justam eem.* Vide supra p. 125. 126. ut & paulo ante locum Gellii, qui certe ita exponendus.

Ibid. v. 14. *post* τέχνην *adde.* plane ut Ovid. Fastor. IV. 208. *Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.* Idem Æl. III. 14. &c.

Pag. 799. *Not. col.* 1. *v.* 9. *adde*, Vide & Ursinum Instit. Gramm. To. 2. p. 102.

Ibid. col. 2. *v.* 11. *post* volvi *adde.* Vide & ipsum Sanctium cap. 16. p. 841.

Pag. 807. *Not. col.* 1. *v.* 30. *post*

quie-

quiete *adde.* Videtur ergo primitus fuisse Adjectivum, quod & etymo & terminatione Adjectivis propria firmari putem. Quod si tamen aliam velis &c.

Pag. 813. *Not. col.* 2. *v.* 9. *adde.* Nec tamen opus est eo decurrere. Nam *Vereor, ut ferula cædas*, notat, in metu & sollicitudine sum, quia volo aut cupio, ut eum ferula cædere satis habeas, licet majora subire verbera foret meritus: at nunc, quia tam bene te novi, nullo propterea sum in metu, nulla cum sollicitudine id cupio, quia satis certus sum te id, quod mallem, non facturum: Vel etiam, in metu & sollicitudine sum, quia volo & cupio, ut eum, qui meritus est majora, saltem ferula cædas. Id vero se *Non vereri*, ait quia satis superque novit illum certissime & sua sponte puniturum talem sive ferula, sive etiam graviore supplicio. Posterius hoc videtur verius: Addit vero Scioppius &c.

Pag. 828. *Not. col.* 2. *v.* 1. *post* Rapivi *adde.* Hinc apud Plaut. Bachid. V. 2. 17. pro *Exoleverunt* reperimus *Exoluerunt.*

Pag. 849. *Not. col.* 1. *v.* 25. *lege,* hinc tandem tamen factum. *Et paulo ante v.* 20. *lege* Ceterum *pro* Certe.

Pag. 853. *Notis col.* 1. *v.* 6. *adde,* Sensus igitur est, fletu exsequi threnos ad finem usque, seu flendo absolvere eorum recitationem, ut *decantare* & *desaltare canticum* apud Suetonium, *Rixa debellata super mero*, Horat. Od. 1, 18.

V I T I A,

Ea potiſſimum, quæ Lectorem turbare, vel ſenſum dictorum obſcurare valeant, ſic corrigas velim.

In CONTEXTU AUCTORIS.

Pag. 28. v. 17. *lege* ſolitaurilia. *Pag.* 31. v. 1. *lege*, Sed a Gr. *Pag.* 34. v. 7. *lege* Ariſtoteles. *Pag.* 61. v. 2. *l.* mea. *Pag.* 112. v. *ult.* *l.* obſidum. *Pag.* 229. v. 8. *l.* Dearum. *Pag.* 252. v. 1. *l.* Vincebatur. *Pag.* 267. v. *ult.* *l.* quidam. *Pag.* 336. v. 5. *l.* exſilium. *Pag.* 433. *cap.* 8. *lege* a Paſſivo Partic. *Pag.* 464. v. 5. *l.* laſſis. *Pag.* 558. v. 12. *l.* Literam. *Pag.* 591. v. 3. *l.* fœmininum. *Pag.* 607. v. 15. *l.* rogate. *Pag.* 729. v. 5. *l.* jurisjurandi. *Pag.* 840. *in v. ſimultas*, v. 3. *l.* latenter.

In NOTIS.

Pag. 2. a. v. 12. *lege*, Æliano. *Pag.* 14. a. v. 7. *pro* 16. *lege* ſeq. *Pag.* 19. b. v. 5. *pro* 28. *lege* 255. *Pag.* 26. b. v. 29. *excidit* aliud Pingere. *Pag.* 36. b. v. 36. *pro* uberi *lege*, ubi Oneri ponitur pro &c. *Pag.* 37. a. v. *ult.* *lege* jungere. *Pag.* 65. b. v. 2. *lege* Thyatira. *Pag.* 100. a. v. 18. *l.* adhibeantur. *Pag.* 108. a. v. 22. *l.* ipſum etiam in Pr. *Pag.* 121. b. v. 1. *l.* Nominibus. *Pag.* 176. a. v. 7. *lege* notam 6. *Pag.* 187. a. v. 19. *lege* IV, 12. pag. 730. *Pag.* 194. a. v. 11. *l.* ad IV, 6. 12. & 7. 10. *Pag.* 205. b. v. 10. *pro* 204. *lege* 188, 189. *Pag.* 207. b. v. 12. *l.* inter al. *Pag.* 229. a. v. 1. *pro* Hic *l.* Fit. *Pag.* 232. b. v. 14. *dele voculam* tantum. *Pag.* 272. a. v. *penult.* *l.* Neutrius. *Pag.* 279. a. v. 11. *l.* qui To. 1. p. 426. *Pag.* 336. a. v. 9. *lege* 57. *Pag.* 375. b. v. 24. *l.* cum Infinito. *Pag.* 386. b. v. 27. *l.* in Catil. tamen Cic. pro ſupp. mallem ſuper. *Pag.* 425. b. v. *penult.* *l.* Perſa III, 1, 48. *Pag.* 492. b. v. 5. & 10. *dele comma poſt* tandem. *Pag.* 52. a. v. 22. *l.* afficit. *Pag.* 559. a. v. *ult.* *l.* mancipi. *Pag.* 670. a. v. *penult.* *l.* Epit. *Pag.* 713. b. v. 8. *l.* Periiſſe. *Pag.* 761. b. v. *ult.* *dele* quia. *Pag.* 849. a. v. 20. *pro* Certe *l.* Ceterum.

INDEX

Verborum & Rerum Memorabilium, ut & Auctorum, qui explicantur, cum in ipsa *Minerva Sanctii*, tum in *Notis* ad eam.

In quo Primus & Major Numerus *Librum*, Secundus *Caput*, Tertius *Notam* denotat, *Paginam*, quæ aliquando additur, litera p. præmissa declarat.

A.

D.

Di-

E.

F.

G.

Ge-

-- non

M.

Mo-

O.

O

P.

R.

S.

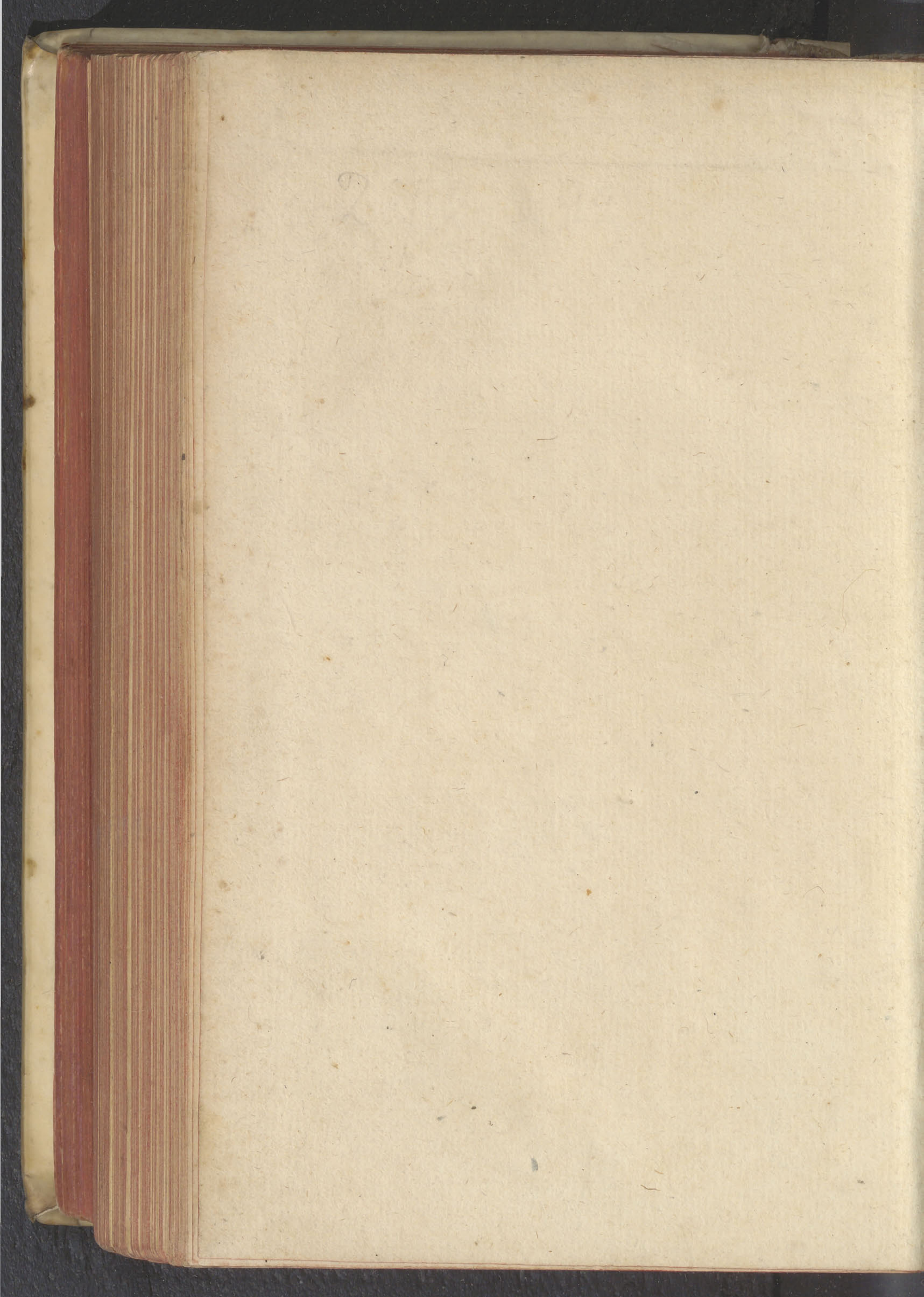
V.

Usus

FINIS.

Materià gft-6 ff.